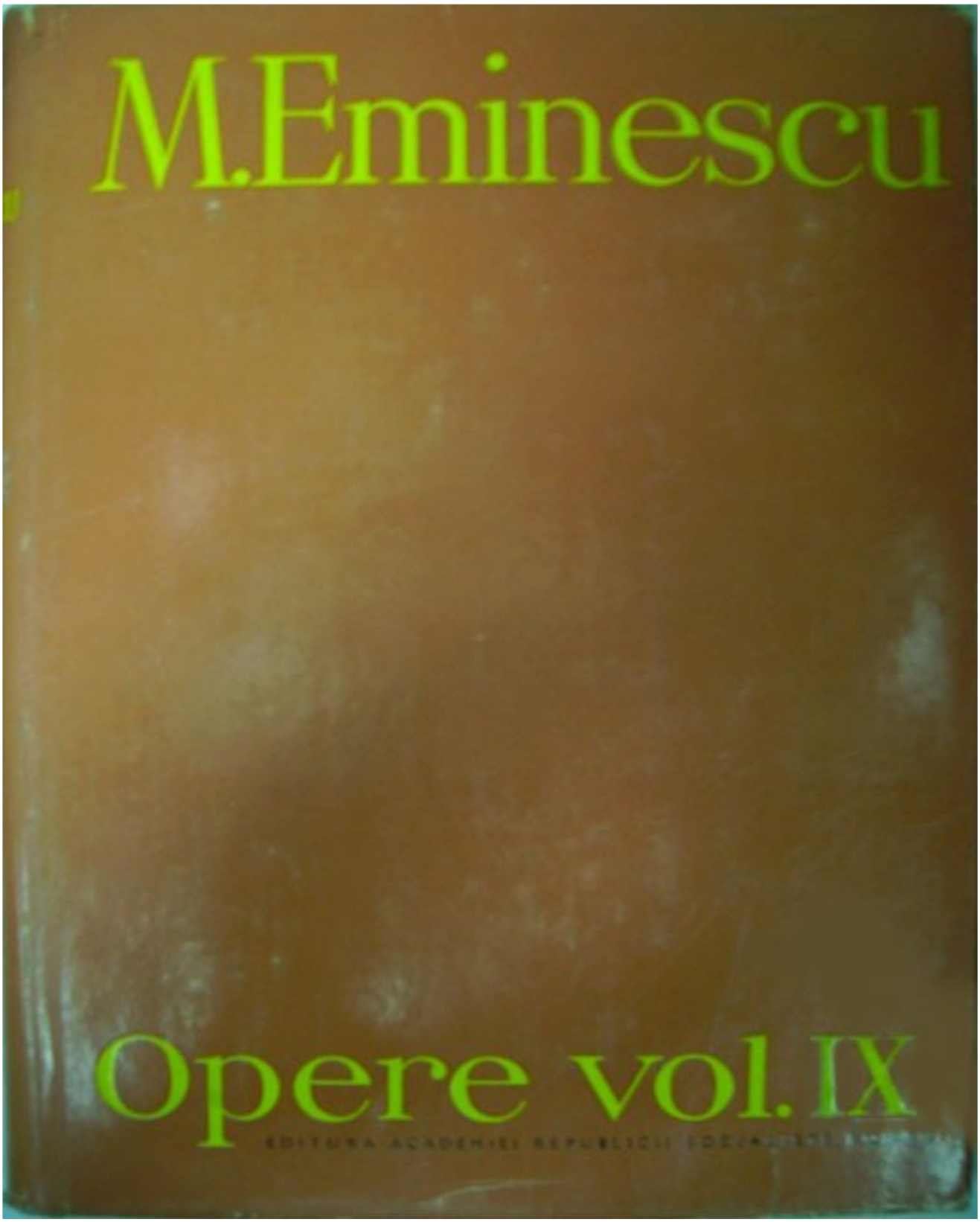
M.Eminescu
Opere vol. IX

ACADEMIA REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA · MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

M. EMINESCU

O P E R E

IX

PUBLICISTICĂ 1870 - 1877

ALBINA, FAMILIA, FEDERAŢIUNEA,
CONVORBIRI LITERARE, CURIERUL DE IAŞI

STUDIU INTRODUCTIV
DE
AL. OPREA

CU 68 DE REPRODUCERI
DUPĂ MANUSCRISE ŞI PUBLICAŢII

1980
EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
71021, BUCUREŞTI, CALEA VICTORIEI 125, SECTOR 1

M. EMINESCU

O P E R E

EDIŢIE CRITICĂ ÎNTEMEIATĂ
DE
P E R P E S S I C I U S

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
BUCUREŞTI

EDIŢIE CRITICĂ ÎNGRIJITĂ DE UN COLECTIV DE CERCETĂTORI

DE LA MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

PETRU CREŢIA stabilirea textului şi a variantelor

DIMITRIE VATAMANIUC comentariile şi notele de istorie literară

ANCA COSTA-FORU

descifrarea şi transcrierea literală a textelor

EUGENIA OPRESCU

Colaborator extern

GERHARDT CSEJKA textele germane

Coordonator

PETRU CREŢIA

PUBLICISTICA LUI M. EMINESCU

Nu există, credem, domeniu al activităţii lui M. Eminescu care să fi avut de suferit mai mult de pe urma variilor speculaţii decît cel al publicisticii. Ironiile lui G. Călinescu pe seama „falsei idolatrii", care vedea în poet ,,începutul şi sfîrşitul", ,,cripta tuturor înţelepciunilor omeneşti", aici îşi găsesc terenul favorit de aplicaţie. Articolele şi cugetările eminesciene au constituit hrana preferată a amatorilor de fraze grandilocvente şi de revelaţii pythice. Sintetizînd cîteva— ,,El este un profet. A prevestit prăbuşirea sistemului monetar şi reîntregirea patriei" — criticul constata: ,,Cel mai inocent cuvînt al paginilor lui e umflat de simboluri ca o rodie coaptă”[1].

Mai grav a fost însă faptul că, extrapolîndu-se fragmente din corpul articolelor sau selectîndu-se, în chip tendenţios, diverse însemnări — puse şi acestea sub titluri inventate de editori —, s-a ajuns, nu o dată, la desfigurarea chipului spiritual al marelui poet. Pornindu-se şi de la confuzia, multă vreme întreţinută, între naţional şi naţionalism, publicistica eminesciană — atît de legată de suferinţele şi aspiraţiile claselor de jos, muncitoare, străbătută de o dragoste fără pereche faţă de augustele tradiţii ale neamului — a putut să fie luată în antrepriză de cele mai reacţionare cercuri politice ale vechii Românii. Este semnificativ că, după relevanta culegere a lui I. Scurtu — *Scrieri politice şi literare* — din 1905, în care se atrăgea atenţia asupra ,,vocaţiei" poetului pentru ,,publicistica politică", cel care s-a simţit chemat să patroneze un prezumţios volum de *Opere complete,* menit să scoată la iveală genialitatea de ,,cugetător, în atîtea domenii" a lui Eminescu, a fost A.C. Cuza [2].

Atît de virulente au fost astfel de exerciţii[3] — adăugîndu-se şi împrejurarea că publicistica lui Eminescu nu era cunoscută în totalitatea ei —, încît critica nouă, de după 23 August 1944, s-a ocupat numai de poezie, sau de anumite aspecte ale ei, o lungă perioadă de timp ocolindu-se sectorul publicisticii [4].

---

[1] G. Călinescu, *Cultura lui Eminescu,* în ,,Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor", nr. 1—2, 1956. [2] Mihail Eminescu, *Opere complete,* Institutul de arte grafice Iaşi, 1914. Volumul anunţa pe coperta interioară o prefaţă şi un studiu introductiv de A. C. Cuza. Nu se publică însă decît o scurtă prefaţă, studiul urmînd să apară ,,pe cît mai curînd". N-a mai văzut însă niciodată lumina tiparului. El a fost totuşi scris — de fapt transformat într-o voluminoasă carte, în două volume —, aşa cum o dovedeşte manuscrisul existent în arhiva A. C. Cuza de la Biblioteca Academiei. Nu ne vom lua sarcina de a-l recenza. Ne mulţumim doar să notăm ,,originalele" concluzii ale acestor perseverente eforturi: ,,Romantismul" — sub semnul căruia este pus Eminescu — corespunde ,,rasei arice", iar ,,raţionalismul" — aici sînt trecuţi Maiorescu şi ceilalţi de la Junimea — ,,rasei judaice". *Nec plus ultra !*

[3] Vezi mai departe capitolul în care se analizează, concepţia eminesciană, asupra statului.

[4] Această atitudine se putea întîlni şi la unele publicaţii democrate sau socialiste, din trecut. Astfel, la 25 de ani de la moartea lui Eminescu, „Adevărul" (numerele din 15— 16 iunie 1909), apreciind marele talent al poetului, deplîngea activitatea publicistică, afirmînd că ,,dezgroparea" articolelor sale polemice ar fi constituit un act de impietate faţă, de memoria sa. (apud. D. Murăraşu, *Naţionalismul lui Eminescu,* Ed. ,,Bucovina", I. E. Torouţiu, 1932, p. 91).

Conţine o anume semnificaţie şi intervenţia, de mai tîrziu, a lui Panait Istrati. Răspunzînd

invitaţiei Comitetului executiv jubiliar al Societăţii ,,România jună" de a colabora la un almanah destinat strîngerii fondului pentru o statuie a lui Eminescu, el scria articolul *Intre neam şi umanitate,* unde, deşi îşi exprima veneraţia faţă de poet, refuza să-l ia ,,întru totul drept model", deoarece ,,în aspiraţiile tale de progres uman n-ai ştiut să te ridici deasupra graniţelor, şi anume la idealul înfrăţirii universale" *(între neam şi*

Să recunoaştem însă că şi gazetăria eminesciană, în mod obiectiv, se înfăţişa cercetătorilor sub semnul unor ecuaţii complexe sau al unor formule dedalice, pentru care trebuiau găsite „cheile" potrivite. Aprecierea de ,,reacţionarism", emisă de critici de prestigiu, de la Gherea la Ibrăileanu şi de aici la E. Lovinescu, acţiona ca un factor inhibitor, împiedicînd să se înţeleagă, în toate subtilităţile lor dialectice, relaţiile dintre programul politic şi idealul uman al lui Eminescu şi, totodată, dinamica şi semnificaţiile obiective ale atitudinilor sale.

În plus, publicistica sa a fost discutată, cel mai adesea, sub raportul diverselor teorii, iar nu sub cel al valorii sale intrinseci. Unii au exaltat-o, punînd-o chiar mai presus de poezie, dar supralicitînd caracterul ei politic (după A.C. Popovici: „oricît l-am admira pe Eminescu ca poet, şi mai multă admiraţie merită ca gînditor politic"). Alţii, conform prejudecăţii că un scriitor nu se poate manifesta plenar în mai multe direcţii, au acreditat opinia sumară că, în fond, Eminescu rămîne un poet, celelalte activităţi ale sale rămînînd un *violon d'Ingres* (G. Panu: „De aceea Eminescu a fost numai poet, iar ca gînditor numai visător")[5].

Cine a fost mai mare: poetul Eminescu sau gazetarul Eminescu? Iată o dilemă scolastică pe care o respingem *de plano,* singurul punct de vedere valabil fiind cel exprimat de Şerban Cioculescu: al unor ,,vocaţii paralele". În studiul său din ,,Revista Fundaţiilor *Regale",* combătînd incompatibilitatea, preconizată de unii, între literatură (şi cu deosebire între poezie) şi gazetărie, criticul arăta ce nedreptate s-ar comite şi cît de micşorată ar fi personalitatea eminesciană neacordîndu-se totala importanţă acestui capitol esenţial al activităţii sale: ,,A nesocoti, dintr-un dispreţ principial, această producţie majoră a spiritului românesc care este activitatea sa ziaristică înseamnă a trece cu vederea unul din modurile prin care ni se relevă geniul eminescian"[6].

Această idee a unităţii indestructibile a tuturor manifestărilor geniului eminescian va călăuzi activitatea de o viaţă întreagă a criticului şi editorului Perpessicius. Încă într-o cronică la volumul M. Eminescu *Scrieri politice* (editat de D. Murăraşu), el declara profetic: ,,Istoricii literari şi esteticienii vor stabili într-o bună zi cît de unitară a fost existenţa materială şi sufletească a poetului, cîtă prezenţă artistică şi ideologică este în articolul său de ziar ca şi în poema cea mai hieratică... "[7].

Din păcate, tocmai unor asemenea ,,prezenţe artistice" în articolele de ziar nu li s-a acordat totdeauna atenţia cuvenită. Dacă a fost schiţată, într-un fel sau altul, posteritatea ideilor politice eminesciene, nu acelaşi lucru s-a întîmplat cu influenţa exercitată de gazetăria sa asupra publicisticii româneşti. O influenţă cu atît mai importantă cu cît s-a propagat pe căi diverse, afectînd nu doar domeniul expresiei sau al dezvoltării unor specii, ci impulsionînd o direcţie anume, sub raportul unei atitudini specifice, propunînd un model etic.

Se poate spune, fără a se comite o exagerare, că aşa cum poezia română ar fi arătat altfel azi dacă n-ar fi existat Eminescu, tot astfel şi publicistica românească — marcată esenţial de strălucirea şi de forţa explozivă a verbului său gazetăresc.

Avem convingerea că în zilele noastre s-au creat condiţiile necesare unei analize obiective şi atotcuprinzătoare a acestei forme de manifestare a geniului eminescian:

opera ziaristică. Facem afirmaţia gîndindu-ne şi la faptul că acum putem aborda cu deplin calm ştiinţific pînă şi exagerările sau erorile comise de poet în focul polemicilor, întrucît anumite dispute ideologice — în hăţişul cărora, în treacăt fie zis, nu s-a rătăcit numai Eminescu, ci şi alţi gînditori din epoca sa — au devenit inactuale, fără obiect, în urma transformărilor structurale care au marcat evoluţia societăţii române, în ultima jumătate de veac. Probleme care au aprins atîtea patimi, în anii respectivi, astăzi nu ne mai spun

nimic, sînt, pentru a spune astfel, ,,forme fără fond", au pentru noi o semnificaţie ori transferabilă în alt plan, ori pur documentară. Ceea ce ne îngăduie să le integrăm

---

umanitate, în „Adevărul literar şi artistic", 21 sept. 1924). Opinii care le reflectau, desigur, pe cele din mediile socialiste, frecventate în tinereţe. Vom reveni asupra problemei.

[5] *Amintiri de la Junimea,* vol. II, p. 297. Să notăm că, din motive lesne de înţeles, şi ziarul brătienist ,,Viitorul" (22 iunie 1914) îmbrăţişa aceeaşi părere: ,,Eminescu a fost înainte de toate literat, şi nu articolele politice, cu caracterul lor efemer, au făcut şi fac glorie lui Eminescu, posteritatea nici nu va voi să le cunoască".

[6] „Revista Fundaţiilor Regale", 1. VII. 1939, p. 132.

[7] *Opere, 5,* Ed. Minerva, Bucureşti, 1972, p. 47.

contextului istoric ce le-a generat, putînd, în acelaşi timp, să judecăm cu alţi ochi şi să relevăm elementele viabile, acele valori de gîndire şi de expresie care intră de drept în fondul de aur al culturii contemporane.

Nu ne facem iluzii, sîntem conştienţi că o astfel de muncă nu este deloc uşoară, o perioadă prea îndelungată gazetăria eminesciană făcînd obiectul unor speculaţii, oglindindu-se strîmb în mintea multora. Este necesar efortul conjugat al actualelor generaţii de cercetători pentru ca dosarul acestui proces, intentat de atîta amar de vreme în cultura română, să fie, în sfîrşit, reanalizat şi clasat.

În ultimii ani, editurile noastre au dovedit că înţeleg importanţa problemei, realizînd valoroase culegeri din articolele poetului. Să convenim însă că, pentru a se încheia o atît de complexă dezbatere, se cade a se cunoaşte lotul integral al ziaristicii eminesciene. (Nimic nu este mai păgubitor activităţii ştiinţifice decît emiterea de aprecieri generalizatoare pe baza unei investigaţii fragmentare a obiectului cercetat.)

Volumul de faţă şi cele ce vor urma încearcă să răspundă unui astfel de deziderat, oferind materialul necesar unei cunoaşteri complete a lui Eminescu în această ipostază — în care se încrucişează, în formele cele mai directe, concepţiile social-politice şi cele literar-culturale, aspiraţiile general-umane şi visurile poetice, într-un cuvînt: omul, scriitorul şi gînditorul.

GAZETAR JUVENIL ŞI „REVOLUŢIONARIST"

O problemă care a fost îndelung dezbătută a fost aceea dacă în concepţiile şi atitudinile lui M. Eminescu au survenit, de-a lungul anilor, mutaţii semnificative reflectate în planul gazetăriei.

Bineînţeles, cei care-şi fac un titlu de onoare din idolatria lor au respins scandalizaţi o asemenea ipoteză, seduşi de mitul unui Eminescu născut, de la început, cu fizionomia-i spirituală cunoscută — precum Pallas Athena din capul lui Zeus, cu cască şi lance — şi păstrîndu-şi această efigie pînă la sfîrşit, ca măştile de aur de pe faţa faraonilor mumificaţi.

S-a afirmat că ideile sale alcătuiesc un bloc — de marmură, au zis unii (I. Scurtu), de granit, au declarat alţii (Octavian Goga)[8]. E de remarcat că această concepţie care tinde să vadă în Eminescu un tot monolitic a influenţat, în anumite forme, şi opiniile unor critici importanţi de mai tîrziu, împingîndu-i să reducă personalitatea poetului la o coordonată primordială unică, neînţelegîndu-se că, uneori, contradicţiile pot fi mai relevante, cu semnificaţii mai adînci decît ceea ce constituie trăsătura de unire.

Lui Ibrăileanu se cade să-i atribuim meritul de a fi aplicat — fără a se lăsa copleşit de prestigiul poetului — o metodă dialectică, reţinînd din traiectoria concepţiilor eminesciene trei faze: cea de început pînă în 1876 — intrarea în cadrul grupării Junimii —, perioada ieşeană şi, în sfîrşit, din 1877 pînă în 1883, activitatea de redactor la ziarul „Timpul". Se poate discuta, evident, modul excesiv sistematic al etapizărilor propuse, ca şi conţinutul sumar şi uneori simplificator al caracterizărilor, dar un studiu ştiinţific nu poate adopta alte principii metodologice.

Mai e oare nevoie să subliniem că nu încercăm deloc să vedem în fiecare fază cîte un alt Eminescu? Într-adevăr, descoperim lesne cum unele sau altele dintre ideile eminesciene caracteristice îşi găsesc punctul de plecare în primele manifestări publicistice; rămîne însă diferenţa dintre caier — fie el şi de aur — şi firul tors, ceea ce acolo descoperim într-o vagă creionare va fi apoi îngroşat, fără a mai pune la socoteală că dispar cu totul sau sînt estompate unele particularităţi ale momentelor de început.

Intervin apoi meandrele existenţei sale umane dramatice, mai direct receptate de diagrama publicisticii. Anticipînd concluziile analizei de faţă, vom spune că, paradoxal, în raport cu evoluţia creaţiei poetice, care ajunge treptat — cum s-a observat — la o apolinizare a fondului dionisiac, cursul gazetăriei pare a fi invers: în prima perioadă domină trăsături apolinice — este un Eminescu majestos, patetic, dar de o siguranţă suverană, cu o ţinută polemică elevată, de o expresie demnă, nobilă, trăsături care se vor

_____

[8] Octavian Goga, *Mustul care* fierbe, Bucureşti, 1927, p. 139

surpa treptat sub năvala unor reacţii intempestive, pătimaşe, a unei subiectivităţi exasperate.

Cei care văd în concepţiile eminesciene un singur bloc turnat, trebuind să împace perioada de la Junimea cu cea anterioară, se străduiesc să descopere antecedente junimiste încă dintru începuturi. Piedica cea mai importantă li se pare a fi poemul *Epigonii.* Drept care sînt vînate unele expresii poetice care ar tălmăci adeziunea poetului la teza formelor fără fond. Vom reveni asupra acestei probleme, deocamdată vom observa că dosarul atitudinilor antijunimiste este ceva mai bogat şi el trebuie căutat, cum e firesc, în primul rînd, în aria gazetăriei.

Aşa cum se ştie, debutul în publicistică — *O scriere critică,* în ,,Albina", 7/19 ianuarie 1870 — stă sub acest semn. Are dreptate George Munteanu în monografia sa cînd notează că de fapt Eminescu nu polemiza cu Dimitrie Petrino, ci „dialoga peste capul măruntului «partizan » mai curînd cu «părintele», căruia îi vizează, metodic scrierile, de la *O cercetare critică...* (1867) pînă la *Observări polemice* (1869)"[9].

Dealtminteri, articolul menţionează din primele rînduri numele lui Titu Maiorescu, apreciindu-i, cu vădită deferenţă, stilul ,,bun şi limpede", ca şi spiritul, care primeşte eticheta feminităţii, ceea ce, cum vom vedea, în judecăţile etice ale poetului, semnifică mai mult un defect decît o calitate. De aici trece la ,,şcoala sa de partizani", căreia îi aplică aproape aidoma reproşurile aduse de junimişti generaţiei paşoptiste: faptul că judecă relaţiile de la noi prin prisma ideilor însuşite în străinătate, în cazul de faţă în Germania, ceea ce în expresie eminesciană înseamnă că noul ,,nihilism — cel savant şi pretenţios" se uită ,,cu despreţ din fruntea şi prin ochii secolului asupra a toţi şi a toate, se crede la nivelul învăţaţilor (analog al politicilor) din Germania sau Europa civilizată pentru că a învăţat, sau mai bine n-a învăţat, în şcoalele de pre acolo". Un procedeu polemic pe care-l va repeta cu o mai mare evidenţă în cazul faimoasei teorii a formelor fără fond, acuzîndu-i pe partizanii maiorescieni că ei înşişi ar putea-o ilustra cu exemplul lor, dat fiind că rezultatele activităţii de pînă atunci nu pot fi comparate cu cele ale predecesorilor. De unde sfatul cam dur ca ,,fiecare să-şi vadă în fundul puţinităţii sale". (Arta marelui polemist de mai tîrziu încă de acum începe să-şi arate măsura.)

Reproşul esenţial formulat de Eminescu este acela al eludării criteriului istoric. Dacă acceptăm caracterizarea lui Tudor Vianu: ,,Nu argumente istorice, ci speculaţia teoretică stă la baza criticii junimiste" [10], înţelegem că tînărul publicist ţintea, cu o mare siguranţă, unul dintre punctele nevralgice ale ,,adversarului". El respinge acuzaţiile aduse reprezentanţilor Şcolii ardelene ca fiind proferate de la înălţimea epocii contemporane — „aceeaşi ridicare la nivelul secolului al 19[-lea]" —, ignorîndu-se condiţiile istorice concrete care justifică ideile şi atitudinile acestora. Dovedind o mare dexteritate în mînuirea dialectică a argumentelor, Eminescu îl întreabă pe critic dacă nu cumva acei istorici scriind ,,tendenţios şi neadevăr, scuza lor cea mare nu o găseşti tocmai în tendinţa

şi neadevărul lor"? Căci „trebuie cineva să fie mai mult decît clasic" pentru a pretinde de la cel persecutat, împilat etc. ,,să fie în toate drept, în toate nepărtinitor". Referindu-se concret la Şincai, îi atrage atenţia lui Maiorescu, că, dacă ar fi cercetat ,,istoria istoriei", ar fi înţeles cum ,,procesul întru scrierea istoriei la orice naţiune se începe mai întîi şi constă din cronografie, *cu* sau *fără* tendinţă, din culegerea de prin toate părţile a materialului". Dominarea critică a materialului ,,şi cîştigarea unui punt de vedere universal din care să judecăm" constituie „fapta unor timpi mult mai tîrzii". Cine citeşte cu atenţie cărţile lui Şincai se poate însă convinge că nici acestea nu sînt aglomerări amorfe de date, şi asta tocmai din pricina ideii naţionale pe care o urmăreşte cu pasiune: „în totalul său domină o singură idee, aceea a românismului, care ca asemenea face din opera sa o operă a ştiinţei, în loc de a ramînea numai o culegere nesistemizată de fapte istorice".

Eminescu nu va omite să invoce şi factorul moral: aceştia au fost „pioniri, soldaţi", martiri „a cărora inimă mare plătea poate mai mult decît mintea lor", dar nu e recomandabil ca din cauza unui veşmînt „defectuos sau ba" să se ignore şi, mai grav, să se persifleze „principiul cel bun", crezurile înalte ce le-au slujit.

---

[9] George Munteanu, *Hyperion,* I, *Viaţa lui Eminescu,* Ed. Minerva, 1973, p. 59.

[10] Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, *Istoria literaturii române moderne,* I, Casa şcoalelor, 1944, p. 164.

Ori de cîte ori are prilejul, în articolele din aceşti ani, el îşi exprimă veneraţia faţă de iluştrii înaintaşi. Nu-i exceptează nici pe marii bărbaţi de la 1848. În *Domnului Dumitru Brătianu,* dezvoltînd ideea unui fel de cursă a lampadoforilor în care s-ar înscrie toate generaţiile, sublinia că oamenii care au început regenerarea naţională au dat *,,ideea întregului"* pe care urmaşii cată a o realiza.

Am făcut o astfel de trimitere şi pentru a evidenţia faptul că tînărul Eminescu avea o atitudine încrezătoare, optimistă faţă de perspectivele prezentului. De mai multe ori elogiază ,,spiritul secolului". Faptele reprobabile comise de guvernanţii unguri faţă de români vin ,,în flagrantă contradicţie" cu tot ce era ,,mai nobil în spiritul secolului nostru".

Acelaşi spirit al secolului va determina înlăturarea ,,rămăşiţelor putrede ale trecutului". Chiar erorile de ,,formă" care se întîlneau la unii publicişti din Ardeal — persiflate de maiorescieni — vor dispărea datorită acţiunii ,,timpului", se ,,vor şterge neapărat odată cu rădăcina, cu cauza lor: feudalismul şi absolutismul". Este atît de convins de mişcarea ineluctabilă a progresului încît, deşi admiră trecutul, nu consideră că viitorul ar trebui să fie ,,o simplă continuare", ,,cu toate calităţile acestuia", ci ,,în cazul cel mai bun rectificarea trecutului" *(Notiţă asupra proiectatei întruniri la mormîntul lui Ştefan cel Mare la Putna).* Ceea ce altfel spus ar însemna că viitorul trebuie să dezvolte ce are mai bun trecutul.

Dacă vom mai aminti că articolele sale proclamă cu entuziasm principiul egalităţii în drepturi a tuturor popoarelor, că Victor Hugo era citat ca model în postura de ,,bard al libertăţii", nu ne va şoca aprecierea lui Ibrăileanu privind o ,,oarecare *juvenilitate,* dacă se poate spune astfel, a sentinţelor, prin oarecare «idealism » şi concesii făcute revoluţionarismului". (O notă precizează că prin „revoluţionarism" criticul înţelege ,,ideologia rezultată din concepţiile revoluţiei franceze de la sfîrşitul veacului al XVIII-lea".)

în acest context se explică şi faptul că, deşi, de acum, va adopta o atitudine critică la adresa celor care transformă în principii absolute cunoştinţele însuşite în ,,Europa civilizată", fără a ţine seama de determinările istorice ale fenomenelor, Eminescu dă dovadă de comprehensiune sau, oricum, de indulgenţă faţă de aplicarea unor ,,forme" noi, înaintate, ale timpului. În *Ecuilibrul,* expunîndu-şi părerile despre ceea ce reprezintă civilizaţia, ajungînd la capitolul legislaţiei e de acord cu ,,aplicarea celei mai înaintate idei de drept pusă în raport cu trebuinţele poporului", pentru ca în *Domnului Dumitru Brătianu,* subliniind aceleaşi ,,trebuinţe ale poporului nostru", să adauge cuvintele evazive

şi curioase: trebuinţe ,,recepute poate de la străini".

Pentru a se înţelege însă profilul spiritual al tînărului Eminescu în coordonatele sale adevărate, eliminîndu-se pericolul exagerării unor trăsături accidentale, se cuvine să ne îndreptăm atenţia spre ceea ce constituie substratul acestor atitudini, principiul esenţial ce-l animă. Acesta este, fără doar şi poate, cel al naţiunii. Dacă el apoteozează spiritul secolului, dacă acceptă unele dintre formulele ,,revoluţionariste" ale epocii e pentru că ,,spiritul timpului nostru se identifică total cu cel al popoarelor". În faţa unor tentative de încălcare a drepturilor naţionale ale populaţiei române din Transilvania, Eminescu invocă ,,drepturile ce ni le dă aboriginetatea noastră şi spiritul secolului".

Îşi spun aici cuvîntul, cum se ştie, condiţiile istorice specifice care puseseră la ordinea zilei în ţările din răsăritul Europei luptele de eliberare naţională. Statul compozit care simţea din plin şocul acestor mişcări subterane era cel austro-ungar. Tînărul Eminescu în anii săi de studenţie vieneză se găsea, aşadar, într-unul din epicentrele uraganului. Articolele sale captează acest clocot naţional şi-i dă o expresie energică, adesea în forme patetice. „Nimeni nu trebuie să fie aicea stăpîn decît popoarele însele" — iată ceea ce devine un laitmotiv al intervenţiilor sale, pledînd pentru afirmarea solidarităţii ,,cu naţiunile nemulţumite ale Austriei", pentru asocierea la lupta acestora, în aşa fel încît şi românii să beneficieze ,,de fructele răsturnării...". Prin români el înţelege, desigur, populaţia din Transilvania, cu care se identifică în forme atît de absolute, încît, la un moment dat, ia atitudine faţă de o frază a adversarilor ,,cumcă am face foarte bine de a emigra în România", simţindu-se şi el vizat, deşi, bineînţeles, nu era cazul.

Să amintim însă că şi România se afla într-o situaţie nereglementată. din punctul de vedere al suveranităţii naţionale, că îşi va dobîndi, *de jure,* independenţa numai după,

---

războiul din 1877. Înţelegem astfel determinantele istorice obiective, acea vatră incandescentă la dogoarea căreia se configurează într-un chip anume gîndirea eminesciană, făcînd ca ideea naţională să nu producă doar un entuziasm de moment, ci să afecteze, am spune, substructura sufletească a poetului. O idee-forţă care de-a lungul anilor va suferi nuanţări, precizări, amplificări, dar nu va înceta niciodată de a iradia, de a reprezenta un far în calea odiseei sale spirituale.

Un individ, pentru a-şi justifica, într-un sens înalt, existenţa, trebuie să meargă „cu principiul, cu naţiunea". Încă din primul articol, polemizînd cu maiorescienii, el arată că omul în sine e ,,muritorul plin de defecte omeneşti" şi că pentru a săvîrşi fapte care să rămînă în istorie se cere ca insul să fie ,,limpezit" de ,,eterul opiniunei publice", să reprezinte ,,personificarea unui principiu", şi anume cel care ,,a dat consistenţă şi conştiinţă naţională maselor şi a făcut din ele o naţiune". Se observă că, totdeauna, nedezminţit, prin naţiune el înţelege masele, poporul.

În slujba acestor idei, Eminescu aduce argumente din, domeniul filozofiei istoriei, prefigurînd unele dintre teoriile dezvoltate mai tîrziu.

În *Ecuilibrul,* el va începe prin a afirma că ,,nu există nimica în lume ce n-ar trebui să fie cum e", afară doar de ,,ceea ce crează arbitraritatea omului". Astfel de elemente arbitrare apar atunci cînd insul se ambiţionează să aplice idei care nu sînt conţinute ,,naturalminte" de ceea ce constituie baza mişcării istoriei: viaţa popoarelor.

În scrisoarea către D. Brătianu va fi şi mai explicit: ,,tot ce e bine e un rezultat al cugetării generale şi tot ce e rău e productul celei individuale". Individul nu trebuie să creadă că el inventează teorii menite să conducă omenirea, ci numai să dea ,,espresiunea esterioară", ,,formularea" acelor cugetări şi trebuinţe ascunse în adîncul colectivităţilor, într-un cuvînt să se lase condus ,,de curentul ideilor naţiunii". Generaţiile n-au alt merit decît acela de a fi ,,credincios aginte al istoriei", de ,,a purta sarcinile impuse cu necesitate de locul pe care-l ocupă în lănţuirea timpilor".

Pe marginea acestui text în critica noastră s-au purtat discuţii în legătură cu sorgintea hegeliană a unor astfel de idei (mai ales cînd se întîlneau şi fraze ca: „istoria omenirii e desfăşurarea cugetării lui Dumnezeu", sau: ,,în sîmburele de ghindă e cuprinsă ideea stejarului întreg").

Astăzi ne apare clar că nu pot fi respinse, din principiu, astfel de contaminări, luîndu-ne numai după atitudinea critică faţă de Hegel, exprimată de Eminescu, de pildă, în

scrisoarea către Titu Maiorescu din 1874. Idei de acest fel pluteau în aer, impregnau atmosfera filozofică, elemente hegeliene fiind preluate chiar de către adversarii săi. Acum, ca şi în alte cazuri, Eminescu nu va şovăi să apeleze la argumente venite din surse diferite dacă acestea serveau demonstraţiilor sale. Să mai ţinem seama că ne aflăm într-o fază de început, mai precis, de laborator, cînd se pot întretăia tendinţe diverse, după cum entuziasmul său juvenil, de la această dată, putea fi atras şi de rezonanţa romantică a unor formule hegeliene. Nu încape îndoială, Eminescu putea fi întărit în convingerea sa privind superioritatea cugetării generale faţă de cea individuală şi citind, bunăoară, cum s-a presupus, *Prelegeri de filozofia istoriei,* chiar dacă — sau poate tocmai de aceea — şi concluziile filozofiei lui Schopenhauer ţinteau în aceeaşi direcţie.

Altceva este însă să se meargă dincolo de expresii, de incantaţia unor formule — împrumutate sub sugestia momentului — şi să se intuiască elementele de fond care vor intra în structura viitoarei gîndiri eminesciene. Din acest punct de vedere, are dreptate G. Călinescu cînd relevă că, încă din scrisoarea cu pricina, putem deduce cum, pentru poet, necesitatea exprimată printr-un lanţ întreg de fenomene interdeterminate acuză nu o ordine a spiritului, ci ,,a naturii reprezentate în el". ,,Istoria e un capitol al ştiinţelor naturale, conştiinţa e un epifenomen, oamenii cei mari, simpli exponenţi ai unei voinţe ascunse de care au cunoştinţă cu mai multă ori mai puţină claritate, iar « idealul » unei generaţii efectul unei lungi gestaţii, nicidecum o goală abstracţiune a unei minţi izolate" [11]. Fireşte, textul este citit cu ochii celui care cunoaşte şi meditaţiile ulterioare ale lui Eminescu.

———————

[11] G. Călinescu. *Izvoarele filozofiei teoretice a Iui Eminescu,* în „Studii şi cercetări de istorie literară, şi folclor", nr. 3 — 4, 1956.

> Reţinem, în orice caz, că acum se pun bazele concepţiei sale evoluţioniste. Vom spune mai mult, că, în această fază, o astfel de concepţie corespunde total fiinţei sale lăuntrice — atît raţional cît şi sentimental —, ceea ce nu se va întîmpla mai tîrziu, cînd programul politic va intra în conflict cu idealul său uman întors spre trecut, către „vîrsta de aur".

Deocamdată însă, tînărului poet cursul istoriei i se înfăţişează simplu, mişcarea înainte a societăţii apărîndu-i ca un adevăr, pe cît de incontestabil, pe atît de dătător de optimism.

Şi alte idei tipice pentru gîndirea sa le găsim schiţate în anii de care ne ocupăm. Am menţionat articolul *Ecuilibrul,* care enunţă chiar în titlu o idee dragă lui Eminescu, la care va reveni adesea, acum avînd în vedere echilibrul ce s-ar putea naşte în Austria dacă s-ar acorda popoarelor „egală îndreptăţire". Atunci numele ,,Austria" va fi sinonim cu ,,pace". Cel care asigură ,,ecuilibrul voinţelor umane" asemenea „limbei în cumpănă" va fi, desigur, suveranul, căruia i se cere să semnifice ,,personificarea fiecăreia din naţiuni, vîrful întîmplărilor istorice", să devină ,,stînca neclintită şi neinfluinţată a dreptăţii" Să fim însă atenţi şi să percepem nota particulară pe care o capătă, la această dată, conceptul eminescian. Accentul nu va cădea pe obligaţiile întregii colectivităţi de a se supune hotărîrilor monarhului — ceea ce va înţelege poetul, mai tîrziu, prin zicala:

cînd domnul zice da, Hîncu nu trebuie să zică ba —, ci pe obligaţiile monarhului de a exprima voinţa maselor. Pentru asta va apela la comparaţia sugestivă a titlului unei cărţi, care ,,nu poate fi o contrazicere a celor cuprinse în carte". Domnitorul este simbolul unei idei şi prezintă importanţă atîta vreme cît ,,nu-şi poate dispreţui ideea ce o conţine", căci altfel „e redus la valoarea unui simplu semn mort şi fără înţeles". Şi această precizare ameninţătoare: ,,Simbolul nu ne poate obliga decît pînă cînd ne mai obligă ideea ; dea Dumnezeu şi prevederea celor mari ca să nu ni devină odioasă". Nu se întîlneşte aici Eminescu cu J.- J. Rousseau, care, în mult hulitul de poet *Contract social,* avertiza că, atunci cînd suveranul împingînd inegalitatea şi despotismul la marginea neantului, încalcă ideea de drept, particularii au dreptul de a-l răsturna prin forţă?

Pornit pe acest drum, tînărul Eminescu este radical: întotdeauna poporul are dreptul legal de a se opune voinţei domnitorului, acesta niciodată de a se opune voinţei poporului: ,,legal poate rezista poporul voinţei domnitorului, domnitorul voinţei poporului, ba". Altfel spus, el este pentru absolutismul poporului, nu al domnitorului. Cum afirmă în *Să facem un congres:* „Nimeni nu trebuie să fie aicea stăpîn decît popoarele însele, şi a trece suveranitatea în alte braţe decît în acelea ale popoarelor e o crimă contra lor". Tronul trebuie ,,să ceadă voinţelor supreme ale popoarelor". Fireşte, el are în vedere aici pe suveranul Austriei, dar nu se poate nega că Eminescu vibrează la ideile luminate, antidespotice ale epocii şi subordonează ideea suveranului ideii poporului, ,,căci — cum afirmă el categoric — în secolul al nouăsprezecelea aceasta e *singura* raţiune de a fi a monarhilor, alta nu cunoaştem şi neci nu voim a cunoaşte".

Atrage, dealtfel, atenţia severitatea cu care formulează sarcinile militantiste ale românilor întru apărarea drepturilor naţiunii. El va fi necruţător cu oportuniştii, cu cei ce se pretează la tot felul de concesii, urmărind profituri personale: ,,Cunoaştem fiinţele acelea linse, acele suflete de sclav cari fac politică de oportunitate, cari cerşesc posturi pentru ei în loc de a pretinde categoric şi imperativ drepturi pentru naţiunea lor...". Un rigorism moral pe care vom avea prilejul să-l mai admirăm de-a lungul întregii sale activităţi publicistice. Eminescu va cere ca la congresul propus să fie aleşi oameni ,,înainte de toate *energici şi de caracter*" (sublinierile îi aparţin). El va merge pînă la a reclama ,,înlăturarea cu îngrijire" a

celor ce au şovăit o singură dată, indiferent de rangul sau de poziţia lor socială: „Oricine a şovăit numai o dată în cariera sa politică, fie el prelat, fie ilustritate, fie magnificenţă, trebuie înlăturat cu îngrijire, căci aicea trebuiesc oameni ai faptei pre care să nu-i orbească nici şansele, nici aurul, nici stelele şi ordurile mari (care în genere se pun pe inime mice !).
Sînt respinse orice fel de tranzacţii în materie de principii: ,,tranzacţiuni în drepturi naţiunali nu se încap...". Publicaţiile noastre vor fi criticate pentru că au devenit ,,moi şi împăcăcioase". Nu acel ,,mijloc dulce şi pacific" va da roade, ci calea unei lupte neşovăitoare. Eminescu nu se va sfii ca, în cadrul ameninţărilor proferate, să agite chiar posibilitatea unei răscoale militare: Austria n-a avut încă parte de aşa ceva, ,,dar se prea

poate ca timpul să nu fie tocmai departe", căci ,,armata *cugetă,* pe cînd ieri încă era numai o masă". Nu vom fi surprinşi, prin urmare, că autorităţile îi vor intenta pentru articolele publicate în ,,Federaţiunea" un proces de presă. Sau că în timpul agitatelor consfătuiri ce precedă sărbătorirea de la Putna, Eminescu şi Slavici se vor simţi supravegheaţi de poliţia secretă. Poetul va fi fost, desigur, în sinea lui, satisfăcut de această aură a unei activităţi subversive, trăind, cum s-a spus, emoţiile *Proletarului* (variantele preliminare ale cunoscutului poem fiind redactate în aceşti ani).

Dincolo de o înflăcărare care aparţine, nici vorbă, şi vîrstei, nu putem să nu apreciem pertinenţa unor iniţiative practice, cu caracter politic sau general cultural. Congresul naţiunii române din Transilvania pentru care militează are ca scop unirea eforturilor cu celelalte ,,naţiuni nemulţumite ale Austriei", în aşa fel încît şi noi să ne putem bucura de „fructele răsturnării constituţiunii...". Se cunoaşte, apoi, rolul jucat de poet în cadrul organizării festivităţii de celebrare a celor 400 de ani de la întemeierea mănăstirii Putna. Eminescu este acela care propune ca serbarea de la mormîntul lui Ştefan cel Mare să nu fie ,,numai o serbare pentru glorificarea trecutului nostru", ci şi un prilej de întîlnire (tot în cadrul unui congres) a studenţimii din toate provinciile ţării, în vederea stabilirii unei ,,singure direcţiuni a spiritului pentru generaţia ce creşte". Iniţiative generoase, expresii ale unui activism pe care în *Notiţă asupra proiectatei întrunirii la mormîntul lui Ştefan cel Mare la Putna* ţine să-l justifice principial, opunîndu-l indiferentismului sau scepticismului dezabuzat. Eminescu nu neagă că împlinirea unui asemenea ţel este „problematică", el atrage însă atenţia asupra faptului că ,,puţinul bine ce ar putea rezulta dintr-o încercare de a organiza viaţa viitorului însemnează totuşi mai mult decît nici o încercare spre aceasta".

Făcînd elogiul atitudinii active faţă de viaţă, a conştiinţei misionariatului, trăind cu pasiune problemele timpului său, pînă la acţiuni ,,subversive" de „agitator" — în apostrofele sale retorice abundă cuvîntul flamură: ,,Sus flamura. . .", sau: ,,Pre flamura noastră trebuiesc scrise pur si simplu voinţele noastre" etc. —, cu toate acestea, el nu ilustrează acele exagerări de atitudine care par a intra între păcatele fireşti ale tinereţii, cum ar fi intoleranţa obtuză, spiritul fanatic partizan. Iată-l sosit la Viena şi pus să aleagă între ,,Societatea literară şi ştiinţifică" şi ,,Societatea literar-socială România". Ei bine, el se înscrie în amîndouă şi militează apoi pentru contopirea lor. Spirit de conciliere sau expresia unei viziuni vaste care nu putea cantona între graniţele strîmte ale unor facţiuni sau interese de grup? Să ne amintim şi de atitudinea sa critică la adresa exagerărilor comise de adepţii maiorescieni, care tindeau să arunce odată cu apa din copaie şi copilul. Or, şi în acest caz, Eminescu nu rămîne prizonierul unui prozelitism îngust ardelenesc,

recunoscînd deschis „vestmîntul defectuos" al unor exerciţii gazetăreşti sau oratorice, dar cerînd să se „combată" „defectuozitatea şi nu ... principiul cel bun". Fără a mai spune că, în problemele ortografiei, el este total de partea junimiştilor, numai că reclamă o critică obiectivă şi înţelegătoare, iar nu persiflarea plină de dispreţ.

După încheierea serbărilor de la Putna, în mijlocul membrilor Societăţii „România jună" se creează un curent contra ,,cosmopolitismului" ,,şcolii lui Maiorescu", asupra căreia fiecare era invitat ,,să scuipe". Eminescu are prilejul să respingă şi de această dată falsele acuze, cu o remarcabilă siguranţă a judecăţilor. În articolul (dare de seamă) destinat ,,Românului" dar nepublicat, el demonstrează că principiul naţiunii nu poate fi opus principiului adevărului: ,,ceea ce-i *neadevărat* nu devine *adevărat* prin împrejurarea că-i naţional, ceea ce-i injust nu devine just prin aceea că-i naţional, ceea ce-i rău nu devine bun prin aceea că-i naţional". Or, în toate lucrările lui Maiorescu, ,,principiul fundamental" este, ,,după cît ştim noi, naţionalitatea în marginea adevărului". Un punct de vedere disociativ, care nu poate fi pus doar pe seama calităţii sale de colaborator al ,,Convorbirilor literare" sau a primei sale vizite făcute în răstimp celor de la Junimea, ci corespunzînd unor convingeri profunde, orientate încă de atunci împotriva retoricii goale patriotarde, a frazelor sforăitoare, a cuvintelor mari nesprijinite prin fapte. O însemnare din manuscris mărturiseşte că-i este ruşine de acel ,,român de paradă" care „vrea a-şi fi însuşit monopolul, privilegiul patriotismului şi a naţionalităţii". Nu principiul naţionalităţii îl dezavuează, ci compromiterea acestuia prin frenezie demagogică:
„Naţionalitatea trebuie să fie simţită cu inima şi nu vorbită numai cu gura. Ceea ce se simte şi se respectă adînc se pronunţă arareori".

> O atitudine justă, echilibrată, care ştie să ţină cumpăna adevărului, ridicîndu-se deasupra exceselor provenite din adoptarea unor optici unilaterale. Atingînd problema — atît de disputată — a raportului dintre naţiune şi umanitate, Eminescu dezvăluie aceeaşi luciditate şi intuiţie dialectică. Cosmopolitismul nu poate exista — este cel mult un subterfugiu verbal, mascînd interese meschine —, căci nu poţi să iubeşti umanitatea decît iubind acea parte a omenirii în care te-ai născut. Pentru el cele două noţiuni nu se opun, ci se interdetermină. Bineînţeles, tînărul Eminescu nu va omite să sublinieze, cu un accent aparte, obligaţia fiecărui popor de a crea ,,o coardă nouă, originală, proprie pre bina cea mare a lumii".

Astfel de aspiraţii spre o viziune larg comprehensivă par a se subsuma unui program urmărit conştient de tînărul poet şi care preconizează circumscrierea fenomenelor cu mijloacele ştiinţifice ale secolului, atingîndu-se maxima obiectivitate a cercetătorului.

Articolul de debut — *O scriere critică* — notează în chip apăsat că cei care au ,,avut meritul adevărului absolut", sînt cei care ,,au pătruns, au înţeles obiectul aşa cum el trebuie să fie înţeles, adică fără scrupule, fără prejudeţ subiectiv". Sau, cum va spune el, cu alt prilej, pentru a nu fi sedus de aparenţe, pentru a nu lua fantasmele drept realitate, se cere o analiză a faptelor ,,asemene unui chimist".

Din acest punct de vedere, Eminescu critică maniera polemică folosită de D. Petrino, care dă curs liber subiectivismului. În ce-l priveşte, poetul este pentru ,,ochiul ager al criticii adevărate, ce taie fără scrupul şi mizericordie tot, din fibră în fibră", dar asta nu poate fi realizat decît ,,cu rigoarea şi seriozitatea convicţiunei, nu cu pamfletul ridicol şi fără preţ", care mută accentul de la problemele de fond la cele lăturalnice. Criteriul moral este, nici vorbă, şi el invocat: ,,Critica d-sale..., da-ar fi avut conştiinţa puterei sale, ar fi putut să rămînă în limitele demnităţei".

Cum concordă însă astfel de rigori — care acţionează ca un sistem de frîne ale raţiunii — cu clocotul sentimental, cu pasiunea declanşată de slujirea, pînă la sacrificiu, a unor înalte crezuri? După Eminescu, nu există între aceste atribute nici o contradicţie, dragostea pentru idee nu trebuie să înceţoşeze luminile raţiunii, ci, dimpotrivă, dacă ideea este înaltă, se cade să stimuleze căutarea adevărului. O problemă pe care o va explicita pe larg, peste cîţiva ani, în conferinţa *Influenţa austriacă asupra românilor din Principate:* ,,Cu cît ne iubim mai mult patria şi poporul nostru, cu atîta va trebui să ne înarmăm mintea cu o rece nepărtinire şi să nu surescităm cugetarea, căci uşor s-ar putea ca să falşificăm vederea acestei călăuze destul de credincioase şi să [ne] agitam cu vehemenţă prin întuneric, în luptă cu fantasme". Şi din nou: ,,Inimă foarte caldă şi minte foarte rece se cer de la un patriot chemat să îndrepteze poporul său, şi fanatismul iubirii patriei, cel mai aprig fanatism, nu opreşte defel ca creierul să rămîie rece şi să-şi îndrepteze activitatea cu siguranţă, să nimicească adevărata cauză a răului şi să o stîrpească cu statornicie de fier".

Această corelare armonioasă a inimii foarte calde şi a minţii foarte reci ni-l înfăţişează pe tînărul Eminescu în căutarea ,,omului total", pentru a menţiona o temă care i-a preocupat tot timpul pe marii gînditori şi-i preocupă pînă în zilele noastre.

A doua fază a activităţii publicistice a poetului — conform aceluiaşi Ibrăileanu — începe ,,cu stabilirea lui Eminescu la Iaşi şi cu intrarea sa la Junimea"[12]. Ne vom exprima, mai departe părerea asupra caracterizărilor emise de critic (şi care, conform opticii sale, se înscriu într-o fatală scară a involuţiei).

Deocamdată, nu vom întîrzia să analizăm problema relaţiilor lui M. Eminescu cu Junimea, atinsă pînă acum incidental.

[12] G. Ibrăileanu, *Spiritul critic în cultura românească,* Ed. Junimea, Iaşi, 1970, p. 133.

> Sînt, după cum se ştie, implicate aici aspecte care au constituit o permanentă sursă de discuţii şi care nu se poate afirma că ar fi încheiate nici azi.

După o perioadă în care poetul nu fusese văzut altfel decît ca un emul al grupării ieşene, a survenit un moment discontinuu, cînd, pe principiul acţiei şi al reacţiei, s-a făcut apel la diferite documente şi mărturii menite să reliefeze elementele antitetice dintre Eminescu şi Junimea sau mentorul ei, Titu Maiorescu.

Cu precădere, amintirile lui G. Panu au fost exploatate, reţinîndu-se atitudinea „grupului celor opt" la adresa subtilităţilor metafizice, în care erau trecute şi ,,teoriile extravagante ale lui Eminescu", divergenţele pe tema istoriei românilor, reacţia negativă cvasiunanimă la lectura *Sărmanului Dionis* — fapte cărora li se opunea dispreţul afişat al poetului. După G. Panu — el însuşi viitor „dizident" —, Eminescu ,,trata cu mare asprime pe mulţi din Junimea, iar cuvîntul de *proşti şi ignoranţi* era la fiecare pas pe buzele sale". (Cît îl priveşte pe Maiorescu se speculau incidentul cu Mite Kremnitz şi anumite fraze din *Însemnări zilnice.)*

Nu însă anecdotica este aceea care trebuie să primeze într-o astfel de dezbatere. În legătură cu Junimea se cade să se ţină seama că această grupare ocupă un loc de tranziţie între epoca anterioară, paşoptistă, care cunoscuse fenomenul larg, cuprinzător al spiritului de generaţie, şi şcolile, cenaclurile, cu un program zelos şi autarhic, ce vor urma. Cel puţin în prima ei fază, societatea ieşeană mai păstra caracterul recreativ şi paşnic de ,,soarea", abordînd cu voioşie zicala franceză: ,,entre qui veut, reste qui peut".

După cum se ştie, mult mai tîrziu, cînd fruntaşii junimişti vor deveni sclavii intereselor politice sau, şi mai exact, la Bucureşti,

cînd societatea intră pe mîna discipolilor universitari ai lui Maiorescu, ne întîmpină ceva din atmosfera de cerc închis, cu membri „înregimentaţi", intoleranţi faţă de actele de trădare etc.

În aceste condiţii, atenţia va să se îndrepte nu atît către relaţiile personale ale poetului cu membrii Junimii, cît spre echivalentul social al gîndirii sale.

După 23 August *1944,* situaţiile menţionate par a se reîntîlni, în anumite forme, dar ocupînd poziţii inverse, ca într-un cadril. O perioadă, raporturile lui Eminescu cu Junimea erau fie global negate, fie ceea ce reprezenta ,,limită ideologică" se atribuia automat influenţei lor nefaste.

Anii din urmă, aducînd o dreaptă înţelegere a meritelor incontestabile ale ,,Convorbirilor literare" şi ale Junimismului în cadrul istoriei literaturii române, au facilitat, într-un fel, şi reapariţia vechiului cult maiorescian. Nu era fără temei observaţia lui Alexandru George că putem constata o întoarcere, în unele cazuri, ,,la faza precritică, prelovinesciană a considerării lui Maiorescu"[13].

Mă grăbesc să observ că această întoarcere — dat fiind nivelul atins de critica noastră — nu se petrece în forme simple, ci antrenînd o argumentaţie teoretică, nu o dată subtilă. S-a ridicat astfel problema, deloc neinteresantă, dacă în polemicile Junimii cu alte grupări sau direcţii din cultura noastră n-ar trebui să vedem mai degrabă o funcţie complementară decît una antagonică — reacţie la ,,ascuţirea" exagerată a antagonismelor din perioadele anterioare. Nu se poate nega importanţa şi utilitatea unei asemenea ipoteze de lucru. Se ştie, dealtminteri, că Ibrăileanu a relevat, la timpul său, elementele de continuitate ale ,,României literare'' prin ,,Convorbiri literare" (Alecsandri fiind considerat, de către junimişti, printre fondatori). Se cunosc, de asemenea, schimburile de amabilităţi care au avut loc, în primii ani, şi pe întemeiate motive, între ,,Convorbiri literare" şi ,,Contemporanul".

Întrebarea care se ridică este însă aceea dacă, trecînd peste aspectele strict locale ale polemicilor, degajînd trăsăturile generale ale fenomenelor în înlănţuirea lor obiectivă, putem să nu acordăm întreaga importanţă elementelor divergente, procesului dialectic al contrariilor, care face ca, în dezvoltarea lor, mişcările de idei să întruchipeze ipostaze diferite ale evoluţiei spiritualităţii naţionale.

În critica noastră au fost combătute, pe bună dreptate, exagerările unor articole care, în chip anistoric, tindeau să prezinte

junimismul drept un continuator aproape legatar al paşoptismului. Trebuie spus că un asemenea punct de vedere a afectat şi modul în care au fost reprezentate relaţiile lui Eminescu cu gruparea ieşeană, mergîndu-se

[13] Alexandru George, *La sfîrşitul lecturii,* Ed. Cartea românească, 1978, p. 70.

pînă la a se afirma că între poet şi Titu Maiorescu n-ar exista deosebiri notabile în aspectele principiale ale problemelor, fie chiar şi în atitudinea faţă de paşoptism. În acest fel, ne întoarcem cu adevărat, la o fază ,,precritică", omiţîndu-se precizările şi diferenţierile care au fost făcute în literatura de specialitate din perioada interbelică.

Pentru început vom aminti opiniile unui critic cunoscut pentru spiritul său parcimonios şi care nu poate fi acuzat de ,,antimaiorescianism", Pompiliu Constantinescu.

El nota în 1934: ,,Maiorescu este un antipaşoptist din atitudine formalistă, Eminescu dintr-o filozofie socială". Şi, atrăgînd atenţia: „Politicul Maiorescu ni se pare prea uitat, în aprecierea poziţiei lui de toţi cercetătorii prezenţi", conchidea: ,,Dacă se întîlnesc în unele puncte [...], acestea sînt note neesenţiale, în concepţia lor construită pe planuri diferite"[14].

Nu invocăm aici autoritatea unor nume, ci autoritatea unor argumente care, înainte de a fi date la o parte, se cer a fi supuse unei examinări critice.

Recunoaştem că părerile discutate mai înainte au un caracter subadiacent, nu se subsumează direct temelor investigate. Atunci cînd problema este abordată special, faptele sînt reconstituite, de regulă, cu deplină acribie sub raport istoric. Este, de exemplu, cazul amplei şi substanţialei cărţi a lui Z. Ornea *Junimea şi jumimismul*[15]*.* Dacă vom compara însă ediţia din 1978 cu cea din 1966, vom observa anumite schimbări de accent care-şi au subînţelesul lor.

În ultima variantă — incomparabil superioară celeilalte, ca informaţie documentară şi capacitate analitică — lui Eminescu i se aloca, în cadrul junimismului, un capitol special, dar, atunci cînd se expun ideile grupării, numele poetului va fi trecut laolaltă cu cele ale lui P.P. Carp, Maiorescu, Th. Rosetti et comp.

Ceea ce nu făcea E. Lovinescu, care, alcătuind *Antologia ideologiei junimiste* [16], nu includea nici unul dintre textele eminesciene, pe deplin consecvent punctului său de vedere, exprimat nu numai în *Istoria civilizaţiei române moderne,* dar şi mai tîrziu, în *T. Maiorescu şi posteritatea lui critică,* şi conform căruia marele poet ,,depăşea cu mult junimismul", oferind ,,excepţia unei structuri profund ţărăneşti şi tradiţionaliste"[17].

Şi pentru că am amintit această teză, să nu omitem a menţiona contribuţia lui G. Ibrăileanu, primul care vede în critica eminesciană o fază distinctă, situată între critica junimistă şi cea socialistă.

Ne exprimăm mirarea că adesea se trece prea uşor peste argumentele importante ale autorilor pomeniţi, că, oricum, nu servesc drept punct de plecare pentru o dezbatere profundă, menită să ajute la o mai curajoasă emancipare faţă de anumite formule înrădăcinate în trecut şi care se reduc, în ultimă instanţă, la imaginea prea de tot simplă, conform căreia Eminescu şi ceilalţi mari scriitori clasici ar fi o „creaţie" a Junimii.

Îl citǎm din nou, cu satisfacţie, pe Alexandru George, care — şi pentru că s-a ocupat de reconsiderarea lui V.A. Urechia, o victimă a lui Maiorescu — demonstrează o atitudine liberă de prejudecăţile cultului junimist: „Aceşti mari scriitori nu sînt de formaţie junimistă, şi nimeni nu a stabilit pînă acum, în ciuda imensei cheltuieli de cerneală ce s-a făcut în legătură cu aceasta, în ce măsură asupra lor vor fi lucrat criticile lui Maiorescu sau principiile sale estetice foarte generale" [18].

Nimeni nu se gîndeşte să-l izoleze pe Eminescu, cu un salubru cordon sanitar, de influenţele exercitate asupra sa de gruparea junimistă. Chiar Ibrăileanu recunoştea ,,în concepţiile sale lingvistice şi literare multe puncte de contact cu Junimea, şi în cele politice cîteva", dar, în acelaşi timp, sublinia ,,o atitudine independentă şi în mare parte

deosebită de a Junimii, ba uneori chiar contrară" [19]

Mai departe demonstra că numai ,,la o privire superficială" ar putea să pară că „Eminescu este un junimist care duce la extrem critica junimistă", în realitate, el inaugu-

[14] Pompiliu Constantinescu, *Scrieri 6,* Ed. Minerva, Bucureşti, 1972, p. 55.

[15] Z. Ornea, *Junimea şi junimismul,* Ed. Eminescu, Bucureşti, (prima ediţie a apărut în 1966, la EPL).

[16] E. Lovinescu, *Antologia ideologiei junimiste,* Casa şcoalelor, 1943.

[17] E. Lovinescu, T. *Maiorescu şi posteritatea lui critică,* Casa şcoalelor, 1943, p. 53.

[18] Alexandru George, *op. cit.,* p. 60.

[19] G. Ibrăileanu, *op, cit.,* p. 119.

rează o „nouă fază" — a treia — din evoluţia spiritului critic în cultura românească, exprimînd interesul „claselor de jos", ,,al meseriaşilor, al răzeşilor, al ţăranilor" [20].

Este vorba, prin urmare, nu de a diminua cu ceva studiul relaţiilor cu Junimea [21], ci de a releva, cu mai multă tărie decît s-a făcut pînă acum, specificitatea fenomenului de gîndire eminescian, unul dintre cele mai remarcabile din epocă. În acest fel, se îmbogăţeşte, devine mai vie şi mai complexă şi harta mişcărilor ideologico-culturale ale timpului.

Să încercăm a prezenta argumentele de rigoare. Teza sub care a fost situată, de regulă, Junimea şi, totodată, a servit drept mijloc de racolare a poetului a fost aceea a formelor fără fond. Unii specialişti au relevat însă că această critică nu poate constitui monopolul maiorescienilor, fiind exprimată şi de prejunimişti, după cum, în anii respectivi, se înscrie şi unei arii extrajunimiste. G. Ibrăileanu menţiona numele lui Alecu Russo, C. Negruzzi, M. Kogălniceanu sau V. Alecsandri. Dacă ar fi depăşit ,,moldovenismul" său şi ar fi acordat o atenţie mai mare muntenilor, n-ar fi citat numai pe Al. Odobescu şi pe Ion Ghica, ci şi exemplul cel mai elocvent — pe Eliade Rădulescu. Aceeaşi critică o găsim însă adresată şi de Brătianu, şeful Partidului naţional-liberal — lui îi aparţine comparaţia sugestivă cu casa la care s-au pus stîlpii şi s-a înălţat acoperişul, dar lipsesc ,,bazele edificiului" —, ca şi de către socialişti. Este drept, nu poate fi negat meritul lui Titu Maiorescu de a fi găsit o formulă fericită, care, prin calităţile ei aforistice, s-a impus, a făcut o frumoasă carieră în publicistica românească. Tudor Vianu era însă în drept — după ce constata că teza formelor fără fond este ,,comună ideologiei sociale a vremii" — să preconizeze cu hotărîre: ,,Dintr-o doctrină şi o atitudine atît de răspîndite, nu se poate face deci o trăsătură proprie Junimii"[22].

Este interesant că însuşi Eminescu ia act de faptul că această problemă îi preocupă pe mai mulţi dintre ideologii epocii. În articolul *Imitarea civilizaţiei străine,* din ,,Curierul de Iaşi" îşi exprimă consensul de opinii cu discursul rostit de Brătianu pe marginea proiectului de buget. (Faptul că, şi la această dată, îşi păstrează o atitudine, să spunem amabilă, faţă de fruntaşul liberalilor, ne-o dovedeşte caracterizarea ,,bărbat aşa de popular în toată românimea", ceea ce nu se va întîmpla mai tîrziu, cînd va deveni o ,,enigmă" şi un simbol al tuturor relelor comise de ,,roşii".) Printre cei care au contribuit la propagarea adevărului, recunoscut şi de Brătianu, că ,,primirea formelor de cultură ale străinătăţii, fără bazele şi cuprinsul echivalent, se soldează cu mizeria claselor muncitoare", Eminescu menţionează pe: „Marţian în Analele statistice, Titu Maiorescu în critica direcţiei culturii române, d. Ioan Ghica în Convorbirile economice, Teodor Roseti (sic !) în articolul asupra progresului la noi" şi, la sfîrşit, chiar pe ,,M. Eminescu în discursul public asupra influenţei austriace".

Este adevărat, în această conferinţă — important document programatic —, deşi poetul se referă pe larg la alte probleme, asupra cărora vom reveni, găsim idei care se înscriu în circumferinţa problematicii enunţate. Pe scurt, el constată că legislaţia introdusă se revendică de la alte realităţi decît cele de la noi. Trimiterile se fac la situaţia din Anglia — o posibilă influenţă junimistă. Acolo există clase sociale importante în stat, cu corelativul lor politic, partidele. Este semnificativ că, alături de partidul proprietarilor, al

negustorilor şi industriaşilor, Eminescu aminteşte şi de cel al lucrătorilor, de socialişti. Sistemul parlamentar se sprijină pe mecanismul unei reale vieţi politice. Care este însă situaţia din România? A dispărut „aproape" aristocraţia istorică — ,,şi ea trebuie să fie totdeauna istorică pentru a fi importantă". ,,Clasa de mijloc pozitivă nu există", ţăranii şi meseriaşii sînt ruinaţi, „disoluţiunea claselor pozitive creşte, creşte — creşte şi azi". Ne-am pricopsit, în schimb, cu o pătură de ,,proletari ai condeiului", care sînt ,,fără nici o însemnătate pentru naţie", preocupaţi numai de obţinerea de posturi grase, de extorcarea politicianistă a bugetului. Sistemul alegerilor, în acest context, este o simplă comedie, neexistînd ,,partide de principii, ci de interese personale". (Să reţinem critica globală la adresa partidelor, pe care declară că nu le numeşte ,,conservatoare sau liberale, ci — oameni cu slujbă:
guvernamentali, oameni fără slujbă: *opoziţie".)* Singurii, prin urmare, care vor avea de

---

[20] *Ibidem,* p. 136.

[21] Acest studiu ar trebui, bunăoară, să acorde atenţie şi unei aproximări a lui G. Călinescu, care, referindu-se la cercul „Convorbirilor literare", observa: ,,Acest cerc nu este identic cu Junimea, deşi junimiştii precumpănesc" *(Cronicile optimistului,* EPL, 1964, p. 420).

[22] Tudor Vianu, *op. cit.,* p. 169.

cîştigat vor fi ,,cîrciocarii", oameni fără meserie şi fără caracter, trîntori şi profitori. Consecinţele sînt încă şi mai grave. Neexistînd un organism social cristalizat, în stare să-i oblige pe toţi să muncească, s-a născut ,,o mişcare nesănătoasă în societate, nu bazată pe muncă, ci pe privilegiu". ,,Negustorul vrea să fie boier, ţăranul — fecior boieresc, boierul mic — boier mare, cel mare — domn" ; ,,prin această îngrămădire la porţile privilegiilor şi ale slujbelor" se creează ,,goluri economice'', pe care le umplu străinii. Este, aşadar, în pericol să dispară însăşi naţiunea română. O problemă pe care o va dezbate în chip patetic, cauza cauzelor descoperind-o în ,,nimicirea" ţărănimii, ,,clasa cea mai pozitivă din toate". De fapt, toată critica adusă schimbărilor produse în ultima jumătate de secol în ţările române se focalizează în acest punct al înrăutăţirii vieţii ţăranului. ,,Istoria celor din urmă 50 de ani, pe care mulţi o numesc a regenerării naţionale, — aşa o numise şi Eminescu, *n.n.* — mai cu drept cuvînt s-ar putea numi istoria nimicirii răzeşilor şi breslaşilor". De atunci „apăsarea devine atomistică, ţăranul începe a sărăci şi a da înapoi. Aceasta merge crescînd ...". Ţărănimea este singura clasă producătoare care asigură ,,trebuinţele fundamentale ale omului", ,,ţăranul munceşte singur pentru toţi". Or, el lucrează cu aceleaşi mijloace ca şi în urmă cu 50 de ani, dar transformările petrecute, trebuinţele artificiale importate de aiurea fac ca sarcinile lui să fie înzecite şi să crească într-o progresie înspăimîntătoare. ,,Răul deci e înlăuntru", exclamă, cu un adînc spirit participativ, poetul.

Am întocmit acest tablou al argumentaţiei eminesciene pentru a se observa cum, pornindu-se de la unele idei împărtăşite şi de junimişti, critica sa este cu mult mai vastă şi mai radicală. Nu de o ,,metafizică" contradicţie între formă şi fond (expresia lui Ibrăileanu) e vorba aici, ci de racile care pun în discuţie înseşi bazele societăţii. Se ştie că Titu Maiorescu şi unii dintre junimişti limitau criticile lor la planul culturalului sau al instituţiilor politice, în orice caz, aici se concentra interesul lor principal. Eminescu depăşeşte acest cadru, cufundându-se cu pasiune (şi voluptate teoretică) în zonele subterane ale vieţii economice-sociale, în ceea ce el numeşte (în aceeaşi conferinţă) ,,legile fiziologice ale societăţii".

Fireşte, ţăranul, cu viaţa lui grea, atrăsese şi atenţia junimiştilor, dar una este compătimirea de ordin general, pledoaria pentru ridicarea nivelului său de viaţă (în primul rînd, cultural) şi chiar transformarea sa într-un simbol etnic, şi alta a-l opune tuturor celorlalte clase (considerate a fi exclusiv consumatoare) şi a face din destinul său piatra unghiulară a unui sistem de gîndire economic-istoric.

Procesul intentat de Eminescu are un caracter total, critica sa privind, cum am

spus, infrastructura societăţii. Din această cauză, el îi critică sever pe liberali pentru că : ,,în loc de a-şi arunca privirile la răul esenţial al societăţii, s-au ţinut de relele accidentale şi fără însemnătate". Chiar şi conservatorii (perioada ,,Curierului de Iaşi") primesc observaţia că ,,au încercat ani îndelungaţi de zile a cârpi o clădire a cărei temelie chiar e o mare greşeală".

Pentru a înţelege mai limpede în ce constă ,,răul esenţial", care afectează „temelia" societăţii, e bine să ne întrebăm dacă, în viziunea eminesciană, acest rău are o semnificaţie limitată la situaţia din ţara noastră — are, adică, un caracter ,,local" — sau reprezintă un fenomen mai general, ca un fel de molimă ce se abate şi asupra altor popoare din acest colţ de lume?

Iată-l, bunăoară, pe poet analizând situaţia din Ungaria (articolul publicat în 26 noiembrie 1876, în „Curierul de Iaşi"). Dovedind cu cîtă forţă îl urmăresc asemenea probleme, transformându-se în autentice obsesii, el le descoperă reflexul şi în viaţa ţării vecine, amîndouă ţările fiind ,,jertfele unei esploatări comune". Şi în Ungaria se înmulţeau ,,trebuinţele prin formele goale ale civilizaţiei occidentale, pe care le-a introdus cu aceeaşi pripă ca şi noi", fiind, după România, ,,patria funcţionarismului, cîrciocarilor şi negrei speculaţiuni" (bineînţeles, a speculaţiunii capitalului străin, prin care Eminescu subînţelege, de regulă, pe cel evreiesc. Vom reveni la acest aspect). Condamnată să rămînă „ţară curat agricolă" la cheremul Austriei, Ungaria exportă lînă şi primeşte postavul fabricilor de aiurea, exportă porci şi consumă cîrnaţi ,,fabricaţi" la Viena etc. Şi, ceea ce este mai grav: apăsarea din ce în ce mai mare a ţăranului, ,,proletarizarea" lui. Adăugînd cultura extensivă, „barbară" a pămîntului, pustiirea pădurilor, Eminescu ajunge la o imagine de coşmar care prevesteşte viziunea apocaliptică din *Doina:*

---

apar epidemii, nu se mai nasc copii sau cei care se nasc sînt bolnavi, se schimbă pînă şi ,,mediul climatic": ,,temperatura şi-a pierdut tranziţia gradată de la cald la frig şi viceversa, şi trecerea e nemijlocită, fără grade intermediare, astfel încît numai plămînii de cal o pot suporta". Perspectivele? ,,Robia occidentală", „ei — ungurii, *n.n* — sînt jertfa apropiată, iar noi cea probabilă a negrei speculaţiuni dinspre Apus", cu corolarul .respectiv al pierderii fiinţei naţionale. .

Este interesant să remarcăm că acest pericol pîndeşte şi popoarele slave din sudul Dunării, datorită reformei constituţionale ce se preconizează a avea loc pe cuprinsul Imperiului otoman.

Odată cu această reformă şi ,,cu introducerea nivelatorului costum european — o precizăm de pe acum — se vor stinge aproape toţi breslaşii, cari produceau pîn-acum obiectele trebuitoare clasei de mijloc, şi vor fi înlocuiţi repede-repede prin emigranţi europeni, cari vor pune mîna pe meserii acolo, ca şi la noi". Rezultatul? ,,Peste un secol esterminarea fizică a raselor slavone va fi mîntuită". Căci, după Eminescu, exista ,,două feluri de exterminări — cea prin robie, sigur cea mai puţin eficace, şi cea prin sărăcire, care e cea adoptată de politica economică a Occidentului" (de unde se înţelege că aceasta din urmă este cea mai eficace).

Nu încape nici o îndoială, dincolo de expresiile folosite, poetul nu combate doar formele noi, ci şi ,,cuprinsul" lor, pe scurt, tot ceea ce reprezintă modul de viaţă al ţărilor din Occident, un mod de viaţă care introdus în această parte a Europei, unde fiinţează o civilizaţie primitivă, semnifică o nouă ,,robie", de o mie de ori mai rea decît cele cunoscute pînă atunci, atingînd proporţiile acelor plăgi biblice trimise de un răzbunător Iehova.

Ne apare, astfel, cu limpezime, deosebirea de poziţii dintre Eminescu şi Titu Maiorescu. Criticul Junimii —aşa cum a demonstrat judicios Liviu Rusu, în cadrul unei dezbateri — ,,nu era în *principiu* împotriva formelor ca atare"[23], ci împotriva *metodei* după care s-a procedat, a grabei, întrucît terenul trebuia pregătit prin educaţie şi culturalizare pentru ca acestea să poată fi bine asimilate, pentru ca nu cumva printr-o aplicare superficială să se ajungă la compromiterea lor. De unde programul stabilit: ,,Tot ce este astăzi formă goală în mişcarea noastră publică trebuie prefăcut într-o realitate simţită, şi,

fiindcă am introdus un grad prea înalt din viaţa dinafară a statelor europene, trebuie să înălţăm poporul nostru din toate puterile pînă la înţelegerea acelui grad şi a unei organizări politice potrivită cu el". Pentru Eminescu însă tocmai transformarea într-o ,,realitate simţită" a ceea ce se petrece în „statele europene" reprezintă răul cel mare. Într-un articol din 1879 avertiza că „precipitarea noastră spre fundul răului o numim progres", dar acest progres ,,ne duce la pierzare".

Este adevărat, diversele accepţii pe care le dă poetul tezei formelor fără fond sînt de natură să-i pună în încurcătură pe cercetători. Uneori, pare a împrumuta nu numai idei, dar şi expresii maioresciene, după cum, mai tîrziu, în unele articole din ,,Timpul", vorbind în numele conservatorilor nu va mai fi atît de drastic cu formele noi, ba chiar va părea că le acceptă, firește cu corectivul grav al umplerii lor cu un ,,cuprins" corespunzător intereselor naţionale ale ţării. Avea însă dreptate Ibrăileanu cînd preciza: „în realitate, marele nostru poet a fost întotdeauna împotriva formelor nouă, şi dacă la ,,Timpul" (unde dealtminteri nu s-a putut opri să nu arunce uneori fulgere împotriva acelor forme) le-a admis şi le-a apărat, aceasta a făcut-o din motive de tactică ale partidului pe care-l reprezintă"[24].

Inconsecvenţele să fi fost determinate, pur şi simplu, de ,,merceneratul" lui Eminescu la „Timpul"? Teza ni se pare prea de tot simplificatoare; în realitate trebuie că acestea exprimau contradicţiile în cleştele cărora se afla gîndirea eminesciană şi asupra cărora cată a se opri atenţia noastră.

Pentru asta, să ne reîntoarcem la tînărul Eminescu şi la filozofia sa asupra istoriei, pe care o voia în deplina concordanţă cu ideea naţiunii şi a progresului.

Ne amintim de imperativul enunţat în scrisoarea către D. Brătianu: obligaţia fiecărei generaţii este aceea de a fi ,,credincios agent al istoriei", de „a purta sarcinile impuse cu necesitate de locul pe care-l ocupă în lănţuirea timpilor". S-a văzut că poetul se

[23] „Viaţa românească", nr. 1, 1978.

[24] G. Ibrăileanu, *op, cit.*. p. 135.

inspiră din atmosfera dezbaterilor filozofice, cu amplu răsunet în epoca postkantiană şi care au impulsionat concepţiile evoluţioniste.

În notele din manuscrise despre ,,mişcămînt" va spune că istoricul ,,trebuie să facă vizibilă continuitatea istorică", deoarece ,,în istorie nu există spontaneitate", idealul generaţiilor ,,este momentul ultim raţional al unui lanţ de cauze naturale".

Eminescu se va declara net împotriva viziunii idealiste asupra statului. Înţeles ca un contract sinalagmatic între indivizi. În conferinţa despre *Influenţa austriacă...* formulează această idee, pe care o va relua de nenumărate ori — mai exact, ori de cîte ori îi va apărea în faţa ochilor spectrul *Contractului social:* ,,Popoarele nu sînt producte ale inteligenţei, ci ale naturei", statul trebuie văzut ,,ca aşezămînt al naturei şi nu al raţiunii".

Se evidenţiază astfel deosebirea existentă între concepţia evoluţionistă hegeliană şi cea eminesciană, semnalată de G. Călinescu, căci la poet necesitatea istorică exprimă o ordine ,,care nu e sub nici un cuvînt ordinea spiritului, ci a naturii reprezentate în el".

În consideraţiile sale despre „filozofia teoretică", criticul a analizat pe larg naturismul eminescian — împins pînă acolo încît se ia ca model ,,statul" albinelor —, ca şi faptul că ,,la Eminescu naturalismul se converteşte de-a dreptul în pozitivism". Investigînd sursele culturii poetului, reţinea fervoarea ştiinţifică, ce-l făcea să elogieze în articolele sale concepţia organicistă a lui Goethe şi Lamarck, ca şi cea ,,a diferenţierii şi a evoluţiei, teorie atît de splendid dezvoltată de Darwin"[25].

Amintim toate acestea deoarece epoca de mare avînt ştiinţific îşi pune pecetea indelebilă asupra viziunii eminesciene încă dintru începuturi, explicînd modul tiranic (şi pozitivist) în care concepe relaţiile cauzale dintre fenomene, acordîndu-i rolul unei fatalităţi.

Încă din articolul despre *Ecuilibrul,* Eminescu statuase că orice fenomen este ,,un rezultat neapărat, neînlăturabil al unei cauze anterioare, asemenea cum din calculul cert a

două cifre iese un rezultat neapărat, ce nu se poate schimba fără amestecarea unui element arbitrariu ori neraţiunal". Ceea ce, în 1883, va însemna, aplicat în domeniul istoriei: ,,Marile evenimente istorice, războaie care zguduie omenirea, deşi par a atîrna de decretul unui individ, sînt cu toate acestea tot atît de inevitabile ca şi un eveniment în constelaţia cerească...", deoarece ,,evenimentele de pe pămînt se-ntîmplă într-un şir, pare că de mai înainte determinat".

Dar, dacă e aşa, dacă tot ceea ce se întîmplă în viaţa societăţii este expresia unei necesităţi inexorabile, cu forţa unei predestinări, atunci ,,formele noi" ivite în Occident nu-şi găsesc şi ele deplina lor legitimitate? Eminescu nu neagă concluzia acestui silogism, numai că tinde a-i accepta evidenţa doar în perimetrul ţărilor respective, care beneficiază de o îndelungată dezvoltare industrială si ca atare de o altă configurare a condiţiilor interne, prilej pentru a combate teoriile ce pretind a avea o aplicabilitate universală, indiferent de condiţiile de loc si de timp, şi de a oferi un remediu tuturor relelor, aidoma acelor şarlatani care se laudă că au găsit leacul ,,pentru toate bolile".

Preocupîndu-se să prezinte în ,,Timpul": ,,Studii asupra situaţiei", va începe cu discutarea ideii de program, desolidarizîndu-se de acele sisteme politice care, nefiind „conforme cu sentimentele şi aspiraţiunile ţării", nu sînt decît „productul unei imaginaţii fecunde".

Ignorarea ,,principiului fundamental" că ,,orice politică practică nu poate lucra decît cu elementele care-i sînt date" duce la construcţii fanteziste, care amintesc de ,,scrierile regelui Iacob al Angliei, de *Utopia* lui Thomas Morus, de statul ideal al lui Plato, de *Contractul social* al lui Jean Jacques Rousseau" [25].

Nu ne îndoim că felul în care Eminescu reclamă adevărul concret al oricărei teorii dezvăluie influenţe ale şcolii istorice germane. Specialiştii l-au menţionat, bunăoară, pe Gustav Schmoller, cu o amplă audienţă în mediile universitare frecventate de tînărul poet, care cerea înlocuirea metodei speculative clasice cu cea empirică, întreprinzînd o analiză istorică a fenomenelor economice. Poate fi amintită şi şcoala istorică engleză, ai cărei reprezentanţi îi găsim citaţi în însemnările sale.

Problema a fost prea amănunţit discutată pentru a mai insista. Eminescu era îndreptăţit, aşadar, ca, răspunzînd acuzaţiilor ce se aduceau articolelor din „Timpul" de

[25] M. Eminescu, *Opera politică,* ediţia I. Creţu, Ed. "Cugetarea", vol. II, p. 342.
[26] *Ibidem, p. 32.*

,,reacţionarism", prin urmare acuzînd o viziune învechită, retardată, să demonstreze, dimpotrivă, caracterul lor modern şi, în schimb, anacronismul ideilor liberale, din punctul de vedere al sincronismului cu evoluţia concepţiilor ştiinţifice. ,,Ideile liberale despre stat şi despre om sînt vechi. Ele sînt din veacul al şaptesprezecelea şi al optsprezecelea, pe cînd inducţiunea amănunţită în studiul naturii era incompletă, pe cînd i se dedea omului, deci şi statelor, o poziţie cu totul excepţională în ordinea naturii, pe cînd ideea unităţii vieţii organice nu era încă presupusă, necum dovedită". Iar mai departe: „Maniera noastră de a vedea e pe deplin modernă; pentru noi statul e un obiect al naturii, care trebuie studiat în mod individual, cu istoria, cu obiceiurile, cu rasa, cu natura teritoriului său, toate acestea deosebite şi neatîrnînd cîtuşi de puţin de la liberul arbitru al indivizilor din cari, într-un moment dat, se compune societatea".

,,Adversarii politici" folosesc eticheta de ,,reacţionar", fără a-i înţelege conţinutul. În Apus, reacţiunea ,,are drept ideal un stadiu al societăţii, o vîrstă oarecum: stadiul feudalităţii". Spiritul ei este unul „staţionar", ,,nu face nici o concesie dezvoltării interne a societăţii". Eminescu declară însă că este pentru ,,orice concesie", cu condiţia de a se „împăca cu existenţa statului naţional", de a fi ,,indicată de mersul normal al dezvoltării naţionale". Trecutul, stadiul feudalităţii? ,,Întrucît acel stadiu conţine însă elemente de adevăr, elemente de ordine naturală a lucrurilor, noi o admitem,

întrucît nu, nu" [27]. Cu aceasta ajungem la ceea ce reprezintă piatra unghiulară a concepţiei evoluţioniste eminesciene: ,,Adevăratul progres nu se poate opera decît conservînd pe de o parte, adăugînd pe de alta"; ,,adevăratul progres fiind o legătură naturală între trecut si viitor, se inspiră din tradiţiunile trecutului, înlăturînd inovaţiunile improvizate şi aventurile hazardoase".
Ultima parte a frazei ne oferă şi cheia manipulării teoriei evoluţiei naturale ca armă împotriva evoluţiei, aşa cum o înţeleg liberalii. Eminescu este pentru progres, dar nu-l poate ,,admite" decît cu legile lui naturale, cu ,,continuitatea lui treptată". ,,A îmbătrîni în mod artificial un copil, a răsădi plante fără rădăcină pentru a avea grădina gata în două ceasuri, nu e progres, ci devastare".
Poetul este, prin urmare, pentru o evoluţie lentă, graduală, aducînd în sprijinul ei argumente din domeniul naturii. *,,Non datur saltus in natura"* va aminti el într-un articol din ,,Curierul de Iaşi", adăugînd: ,,Cine-şi închipuieşte a putea progresa prin salturi nu face alta decît a da înapoi"[28].
Eroarea, sub raport gnoseologic, este uşor de depistat: neînţelegerea caracterului dialectic al saltului, conceperea lui doar ca o formă de ruptură, nu şi de creare a unei noi calităţi.
Din acest punct de vedere, evoluţionismul lui Eminescu se întîlneşte cu cel al junimiştilor (chiar dacă deosebirile semnalate îşi pun şi aici pecetea, junimiştii, după expresia lui Pompiliu Constantinescu, încercînd o *,,altoire"* a liberalismului cu conservatorismul), dar şi cu cel al socialismului utopic, care influenţează programul primelor cercuri social-democrate din România (explicarea cu adevărat ştiinţifică aducînd-o mai tîrziu filozofia materialist-dialectică).
Să cercetăm însă mai îndeaproape raţionamentele poetului. Deşi tot timpul vorbeşte despre evoluţie, despre mişcarea ineluctabilă a vieţii, cînd trebuie să-şi aplice concret ideile, accentul nu va cădea pe trecerea de la o stare veche la una nouă, fie ea şi treptată, ci de fapt pe păstrarea, atît cît istoriceşte este posibil, a stării trecute.
E. Lovinescu avea dreptate cînd emitea ideea că Eminescu nu este atît evoluţionist, cît tradiţionalist. Trebuie să înţelegem însă contradicţiile eminesciene în toată complexitatea sinuozităţilor lor. Demn fiu al unei epoci pozitiviste, el nu poate să nu declare în termeni răspicaţi: „Precum viaţa consistă din mişcare, aşa şi adevărul social, oglinda realităţii este de-a pururea în mişcare. Ceea ce azi e adevărat, mîine e îndoielnic, şi pe roata acestei lumi nu suie şi coboară numai sorţile omeneşti, ci şi ideile"[29], dar, în acelaşi timp,

noua realitate către care împinge curgerea neîncetată a istoriei nu-l încîntă cu nimic, cu atît mai mult cu cît avea posibilitatea să observe tarele civilizaţiei burgheze — pentru a folosi denumirea exactă —, aşa cum erau etalate în ţările occidentale.

---

[27] *Ibidem,* vol. I, p. 536.
[28] *infra,* p. 184.
[29] *Ibidem, p.* 135.

Am menţionat atitudinea critică faţă de modul de viaţă din aceste ţări. Articolul din „Timpul" care conţinea aserţiunea de mai sus continua cu o satirizare a tineretului român, care şi-a găsit să caute modele de viaţă într-o ţară „bolnavă în privirea vieţii sociale".

Sînt idei care umplu paginile eminesciene cu tumultul şi corozivitatea lor satirică. Şi nu numai din această perioadă. În *Repertoriul nostru teatral,* tînărul Eminescu atrăsese atenţia că ,,atmosfera Europei întregi e infectată de corupţiune şi de frivolitate", teatrul e o instituţiune ce în ,,partea ei cea mai mare e aşa de decăzută" şi de ,,cuprinsă de gangrenă", pledîndu-se pentru evitarea greşelii ,,în care a căzut lumea toată". ,,Să nu ne folosim de împregiurarea cea în sine favorabilă cumcă simţul poporului nostru e încă vergin şi necorupt de veninul farselor şi a operelor franceze şi nemţeşti?".

Şi mai tîrziu, fidel concepţiei organiciste, Eminescu va exalta vîrsta tînără a organismului nostru social, cu calităţile de rigoare, în raport cu vîrsta decăzută, decrepită a acelor ţări care ,,au trecut prin o înaltă civilizaţie şi prin urmare corupţie şi cari în decursul vieţii lor şi-au pierdut de-a pururea zestrea sănătăţii fizice şi morale".

Se înţelege de la sine, critica nu vizează numai fenomenele morale sau cultural-artistice, ci înseşi temeliile civilizaţiei burgheze. Conferinţa *Influenţa austriacă asupra românilor din Principate* — adevărat program politic, rostit odată cu stabilirea la Iaşi — este, în acest sens, pilduitoare. Eminescu va face o ,,radiografiere" nemiloasă a mult elogiatei democraţii a statelor occidentale, smulgînd măştile cu o virulenţă polemică pe care n-o mai întîlnim decît la socialişti. De fapt şi argumentele sale sînt asemănătoare, chiar dacă exprimate de pe o poziţie distinctă. Libertatea şi egalitatea? Simple fraze menite să ascundă „esploatarea neomenoasă a unei clase prin alta". Capitolul ,,esploatării unei ţări prin altele, adeseori prin toate la un loc" îl exemplifică prin mult adorata de junimişti Anglie. S-ar părea că fac excepţie „Sviţera" şi Statele Unite, dar *,,par* numai", Elveţia trăind de pe urma exportului industrial şi prin turism — unde cei bogaţi vin ,,să cheltuiască sudoarea fabricei şi a ţăranilor" —, iar cît priveşte America, ea pune acum ,,preriile" la dispoziţia „clasei desmoşteniţilor", ,,s-o vedem cînd s-o împlea".

Citînd şi alte exemple din istoria statelor occidentale care demască substratul lozincii de libertate — nu sînt uitaţi nici germanii, care cereau regelui ,,o cartă a libertăţii", vizînd, în realitate, ,,libertatea de a-şi dezbrăca ţăranii şi de a-i spînzura" —, Eminescu explodează, în expresii dure şi de o netăgăduită forţă aforistică: ,,Libertatea e libertatea de a esploata, egalitatea e egalitate[a] de a deveni tiran ca şi vecinul meu, fraternitatea — un moft ilustrat de guilotină". Cît de adîncă îi era această convingere o demonstrează repetarea formulei în articole scrise la ani diferiţi — libertatea este pentru popor „sinonimă cu libertatea de a muri în mizerie"[30].

Unii au văzut aici doar o atitudine polemică la adresa principiilor Partidului liberal[31]. Eroarea comisă sare în ochi, raza de laser a criticii eminesciene pătrunzînd mult mai adînc, în substratul social al societăţii exploatatoare. Singur, dealtfel, a precizat: ,,A afirma că «liberalism » sau « conservatism » de principii poate lecui o asemenea stare de lucruri este, ierte-mi-se, o credinţă uşoară". Şi mai înainte: ,,Nu dar în principii, ori în abaterea de la ele consistă răul. El e mai adînc; e social înainte de toate; din răul social a rezultat declanşarea şi relele economice, din acestea demoralizarea deplină a societăţii româneşti". În esenţă, după Eminescu, nu pot exista libertate şi egalitate reală într-un stat în care există oameni bogaţi şi „oameni mizeri", sau, cum spune el, într-un limbaj

„socialist": ,,Căci omul are atîta libertate şi egalitate pe cîtă avere are. Iar cel sărac e totdeauna sclav şi totdeauna neegal cu cel ce stă deasupra lui".

Repetăm cele spuse mai înainte: raţional, poetul ştie că nimic nu fiinţează etern, că noul mod de viaţă este legitimat istoriceşte, dar, din adîncul fiinţei sale, se revoltă în faţa civilizaţiei burgheze, în care vede un cumul al nefericirilor, impunerea silnică. a unei

---

[30] M. Eminescu, *Opera politică,* ediţia citată, vol. II, p. 375.

[31] Recenzînd, la timpul său, studiul lui D. Murăraşu *Naţionalismul lui Eminescu,* Perpessicius se opunea, pe bună dreptate, viziunii unilaterale în interpretarea polemicilor eminesciene cu liberalii: „Racilele în care izbea Eminescu nu erau ale întregii vieţi politice, ca şi astăzi ? Să-i fi păsat lui, chiar pînă într-atîta, de Hecuba conservatoare ? Şi cine garantează, că atîta din vehemenţa lui împotriva «roşilor» nu traducea sentimentele ce trebuiau tăcute, împotriva albilor împotriva cloacei politice îndeobşte?" *(Opere, 5,* Ed. Minerva, Bucureşti, 1972, p. 340).

,,lumi a mizeriei şi a durerii". De aici salturile de umoare, contrazicerile formale, încercările de a găsi o cale de mijloc. Într-un articol din ,,Timpul" consemnează, cu luciditate, primejdiile pe care le conţin în sine, deopotrivă, liberalismul şi conservatorismul — acesta din urmă ,,poate ajunge într-adevăr la osificarea statului" —, opinînd că ,,între aceste două extreme e poate meşteşugul adevăratei politici"[32].

Altădată, subliniind, pentru a mia oară, că a fost totdeauna nu „contra libertăţii, nu contra egalităţii, ci contra abuzului ce se face de libertate şi egalitate", ajunge să afirme: ,,Nu ne sfiim nici acum a declara fără şovăire că susţinem ideile liberale", cu precizarea imediată: ,,Numai pe cît ele nu produc o perturbaţiune în dezvoltarea noastră naţională şi numai pe cît ele nu ne împing spre forme de vieţuiri străine de firea poporului românesc"[33].

Meandrele gazetăriei sale vor facilita şi rostirea unor fraze concesive la adresa formelor noi, acceptate la modul general, dar — atenţie ! — supuse unor restricţii capitale:

să aibă un cuprins care să nu permită ,,tirania" unei clase asupra altora, să servească nevoilor ţărănimii etc. (ceea ce, practic, tind să le anuleze).

S-o spunem deschis: dacă s-ar ţine seama de ceea ce constituie pentru el problema problemelor — situaţia ţărănimii —, Eminescu ar fi gata să primească oricare dintre principiile agitate de liberali. Concepţia sa evoluţionistă nu ridică obiecţii nici în calea industrializării: ,,Neapărat că nu trebuie să rămînem popor agricol, ci trebuie să devenim şi noi naţie industrială măcar pentru trebuinţele noastre"[34], numai că totul trebuie să se petreacă pe făgaşul dezvoltării naturale a ţării şi să fie în folosul întregii naţiuni.

Ibrăileanu era vădit nedrept cînd interpreta astfel de atitudini ca simple schimbări la faţă din considerente de oportunitate ale partidului în care ,,se înregimentează"[35], în realitate fiind vorba de eforturile dramatice prin care poetul încerca să găsească un răspuns antinomiilor ce-i scindau conştiinţa socială şi care, după cum se ştie, n-aveau un caracter pur subiectiv, tălmăcind contradicţiile grave — şi, în acea perioadă, poate insurmontabile — ale epocii.

Înţelegem de ce sub tensiunea unor dileme interioare, copleşit de sentimentul unei situaţii fără ieşire, diagrama ideatică şi afectivă a gazetăriei eminesciene înscrie zigzaguri ameţitoare, adevărate salturi în gol.

Sînt momente cînd vrea să se convingă că „va suna ceasul adevăratei libertăţi"[36], vor înceta luptele dintre partide, toţi vor fi uniţi în jurul unei idei clare şi drepte şi, aşezată fiind la baza societăţii munca, se va putea realiza un ,,adevărat" progres. Dat morbul scepticismului otrăveşte repede euforia optimistă, instalîndu-se, cu funcţii absolutiste, indignarea şi ura împotriva unei realităţi atît de întunecate încît întrece orice închipuire: ,,întristarea cea mare, care apasă sufletul nostru, e de un caracter atît de intensiv, încît, orice s-ar mai petrece în ţara aceasta, ea nu mai poate fi augumentată". Tabloul va căpăta contururi apocaliptice, căci „regresul" afectează totul: ,,sănătatea,

---

[32] M. Eminescu, *Opera politică, ed.* cit., vol. I, p. 382.

[33] *Ibidem,* p. 562.

[34] *Ibidem,* p. 132.

[35] Nu se poate nega că Eminescu încearcă să fie amabil, pe cît poate, la adresa conservatorilor şi dintr-un spirit de loialitate faţă de cei care-i oferiseră, la ziar, posibilitatea de a cîştiga o pîine. De asemenea, se ştie că el se simţea mai aproape de această grupare politică, şi datorită incontestabilei simpatii pe care a nutrit-o faţă de ceea ce numea ,,aristocraţie istorică". Un aspect bine explicat, într-un plan sociologic general, de Ibrăileanu: ,,Clasele mijlocii, fiind distruse odată cu privilegiile boierimii şi cu însăşi acea parte a boierimii care nu s-a putut adapta formelor nouă (mai cu samă boierimea moldovenească), ele au simţit întotdeauna, în veacul al XIX-lea, simpatie pentru boierimea veche, ca şi aceasta pentru acele clase. Este în simpatia reciprocă dintre clase, care au coexistat în timp şi care au fost lovite de acelaşi duşman (formele nouă), un aspect curios de solidaritate în lupta pentru trai. De aici simpatia reprezentanţilor acelor clase mijlocii pentru boierimea veche...".

Ar însemna însă să ignorăm simpla evidenţă a faptelor dacă n-am recunoaşte că indignarea poetului îmbracă un caracter absolut, izbucnind ca forţa oarbă a unui fenomen natural, distrugînd totul în calea sa. Adevărul e că, nu o dată, Eminescu se va servi de firma conservatorilor pentru a exprima opinii radicale, îndreptate în egală măsură împotriva tuturor partidelor politice ale timpului. Se şi se explică astfel nemulţumirea unora dintre ,,şefi", intervenţiile pe lîngă Maiorescu cu scopul ca acesta să tempereze excesele polemice a le poetului, instituirea unui fel de consiliu de tutelă, prin alcătuirea comitetului special însărcinat ,,a veghea ca ideile susţinute în ziar să fie conforme cu tendinţele partidului", încredinţarea ,,direcţiei politice" a „Timpului" lui Grigore Păucescu etc.

[36] *Ibidem,* p. 122.

---

făptura fizică, bunul trai, bunele moravuri, c-un cuvînt întreaga constituţiune fizică şi morală a populaţiunilor noastre". La întrebarea dacă nu cumva el înnegreşte, în chip calomnios, realitatea, Eminescu răspunde furios: ,,Chiar de-am voi să calomniem, nu putem. De-am voi să zugrăvim lucrurile mai rele de cum sînt, condeiul nostru abia e-n stare a atinge umbra realităţii". Comparaţia ce i se impune este aceea a infernului: „Şi oare nu este această Românie pentru poporul ei propriu un adevărat infern" ?[37].

În tot acest întuneric deprimant, o singură rază încălzeşte şi susţine moral conştiinţa poetului: amintirea unui trecut glorios: ,,Pe noi ne ajunge în întunericul în care ne aflăm o rază din vremea lui Mircea cel Bătrîn şi a lui Ştefan cel Sfînt, pe noi ne-ajunge încă amintirea lui Mateiu Basarab..."[38].

„VÎRSTA DE AUR" A CIVILIZAŢIEI PATRIARHALE

Şi faţă de problema trecutului, cercetătorii au consemnat atitudinea oscilantă, în plan teoretic, a lui Eminescu.

În *[,,«Românul» a început..."],* la început va fi rezolut: ,,Dacă pe acest pămînt va exista vreodată o civilizaţie adevărată, va fi aceea ce va răsări din elementele civilizaţiei vechi...". Către final este ceva mai circumspect, afirmînd ca nu se poate avea în vedere decît ,,o parţială întoarcere la trecut"[39]. Asta o spunea la 25 octombrie 1881, iar la 9 decembrie 1882 respinge *de plano* acuzaţiile aduse că ar dori, întoarcerea la lucruri de dinainte de 1700, declarînd ferm: ,,Dacă ne place uneori a cita pe unii din domnii cei vechi nu zicem cu asta că vremea lor se mai poate întoarce. Nu". Şi din nou: ,,Nu restabilirea trecutului; stabilirea unei stări de lucruri oneşti şi sobre, iată ţinta la care se mărgineşte oricare din noi" [40].

Astfel de disculpări abundă (propriu-zis, ori de cîte ori i se aduce acuza de reacţionarism), Eminescu apelînd la diverse argumente socio-istorice în sprijinul acestei idei absolut adevărate: ,,O lungă experienţă învaţă că pasuri îndărăt nu se pot face".

Tabloul atitudinilor sale este, fireşte, mai amplu, nu vedem însă utilitatea reconstituirii sale exhaustive, mai important părîndu-ni-se să facem această precizare de ordin metodologic: cu oricîtă atenţie ,,ştiinţifică" am studia gîndirea politico-socială eminesciană, oricîtă importanţă i-am acorda în contextul ideologic al epocii, nu putem să omitem faptul esenţial că ea *nu aparţine unui gînditor de profesie, ci unui scriitor.* N-avem în vedere — şi acesta este un aspect important — că ideile lui Eminescu nu se organizează

într-un sistem riguros închegat, gîndurile rămînînd uneori vag schiţate, alteori avîntîn-du-se temerar, dar rămînînd suspendate în gol, fără, punţi între ele, ci ponderea accentelor afective în raport cu cele raţional-intelectuale.

Se cere, prin urmare, pentru a nu greşi, să supunem textele eminesciene unei citiri atente, receptînd motivaţia interioară, ceea ce, dincolo de fraze, poate să capete forţa unor convingeri tainice, dar fundamentale.

Este ceea ce au sesizat unii dintre critici. E. Lovinescu, reţinînd că totdeauna problemele dezbătute de Eminescu capătă ,,adînci rezonanţe sufleteşti" şi că, deşi ,,cunoştea trecutul ca istoric, îl simţea totuşi ca poet", conchidea: ,,Consideraţiile lui sparg deci cadrele teoriei, pentru a intra în inima timpurilor revolute"[41].

(G. Călinescu atrăgea şi el atenţia asupra dualităţii proprii gîndirii eminesciene ca ,,poet" şi ca ,,intelectual".)

Revenind la tema în discuţie, vom adăuga că e necesar să se facă o deosebire între programul politic adoptat de scriitor şi idealul său general-uman (incontestabil mai amplu şi cu consecinţe mai profunde, implicînd substructura sa sufletească).

Este cert că, dacă pozitivistul Eminescu nu putea preconiza ca soluţie politică reîntoarcerea la trecut — decît, cel mult, între graniţele anumitor limite şi restricţii —,

---

[37] *Ibidem,* vol. II, p. 499.

[38] *Ibidem,* vol. I, p. 573.

[39] *Ibidem,* vol. II, p. 375.

[40] *Ibidem,* p. 512. [41] E. Lovinescu. *Istoria civilizaţiei române moderne,* Ed, ştiinţifică, Bucureşti, 1972, p. 303.

nimic nu-l împiedica pe poet să se orienteze spre acest trecut şi, mai mult, să descopere aici elementele unui model uman, pe care să-l preamărească.

Sub acest unghi se cade să revedem cu o mai mare atenţie patetica mărturisire din 9 decembrie 1882, reţinînd, alături de afirmarea imposibilităţii unei întoarceri a vechii stări de lucruri, şi recunoaşterea deschisă a admiraţiei faţă de trecut. ,,Dar de ce n-am aminti cu iubire trecutul?", se întreabă Eminescu, observînd că, totuşi, calităţi ale vechilor generaţii, precum: independenţa de caracter, curajul, sentimentul datoriilor către ţară, ,,n-ar fi vreo pagubă dac-ar exista şi astăzi". În continuare, va formula metafora, dezvoltată în cunoscuta sa poemă, a luminii acelor stele ce s-au stins demult, dar raza lor continuă să călătorească în univers, aşa după cum ,,din zarea trecutului mai ajunge o rază de glorie pînă la noi". Metafora îl obseda, dovadă reluarea ei, bunăoară, într-unul din ultimele articole, cînd i se adresează lui Ştefan cel Mare: ,,— Tu, ale cărui raze ajung pînă la noi ca şi acelea ale unui soare ce de mult s-a stins, dar a cărui lumină călătoreşte încă mii de ani prin univers după stingerea lui" —, bineînţeles, opunîndu-l oamenilor prezentului ,,incapabili de adevăr şi dreptate", „traficanţi de credinţe şi de simţiri"[42].

Atitudinea poetului faţă de trecut a furnizat totdeauna argumente celor care l-au acuzat de reacţionarism. „Numai reacţionarii poetizează vremea trecută", afirma simplu C. Dobrogeanu-Gherea, punînd în legătură această poetizare cu „lipsa de încredere în propăşirea omenirii". Cînd se referă concret la Eminescu, tonul este ceva mai blînd, nu într-atît însă încît să nu sancţioneze iubirea şi entuziasmul ,,pentru cavalerii şi damele de la «o mie patru sute »". Pornit pe această cale, criticul va exprima reticenţe şi faţă de antiteza istorică din *Scrisoarea a III-a,* subordonînd consideraţiilor sociologice judecăţile estetice: „Contrastul cu vremea lui Mircea Vodă, menit a da o şi mai mare putere satirei, de fapt o slăbeşte"[43].

Înţelegem, desigur, că pentru militantul socialist, orientat cu faţa spre prezent şi viitor, tot ceea ce părea să se îndepărteze de imperativul actualităţii cădea sub un con de umbră, defavorizant. Avem însă impresia că eroarea este mai profundă, ţinînd de anumite confuzii care mai stăruiau înăuntrul mişcării socialiste faţă de raportul dintre patriotism şi internaţionalism proletar, respectiv opoziţia faţă de naţionalismul burgheziei făcea să se privească într-un fel cu suspiciune reliefarea rădăcinilor istorice ale neamului,

evidenţierea rolului tradiţiilor naţionale. Nu se înţelegea, totdeauna, şi pe deplin, adevărul cuvintelor rostite de Jaures: ,,Puţin internaţionalism îndepărtează de patrie, mult internaţionalism readuce la patrie". Un adevăr restabilit, plenar, în anii noştri.

Este Eminescu un *laudator temporis acti?* Fireşte, dar nu al unui trecut privit global, ci al unei epoci anume, care beneficiază de o civilizaţie patriarhală, în cadrul căreia oamenii se găsesc în relaţii de armonie unii cu alţii, şi, toţi la un loc, cu ţara.

Înainte de a purcede la configurarea realităţii istorice selectate de poet, ţinem să precizăm cîteva adevăruri, în lumina principiilor enunţate de clasicii marxismului şi confirmate de studiile sociologice mai noi. Se ştie că dascălii proletariatului s-au ridicat împotriva adepţilor concepţiei materialismului mecanicist, care, neînţelegînd dialectica procesului de dezvoltare al societăţii omeneşti, considerau că ,,întregul trecut nu merită decît milă şi dispreţ". În legătură cu problema care ne interesează pe noi, Engels nu se sfia să declare: ,,Şi ce minunată orînduire este această orînduire gentilică, cu toată naivitatea şi simplitatea ei". Ţinînd seama tocmai de particularităţile obştilor rurale primitive, aşa cum apăreau conform ultimelor cercetări efectuate de oamenii de ştiinţă, Engels a corectat teza iniţială din *Manifestul Partidului Comunist;* „Istoria omenirii este o istorie a luptelor de clasă", introducînd amendamentul: „de la dizolvarea alcătuirii gentilice primitive, cu proprietatea comună asupra pămîntului". Iată motivarea acestei schimbări, din prefaţa la ediţia engleză (1889): „În 1847 — cînd a fost scris *Manifestul Partidului Comunist (n.n.)* — preistoria societăţii, organizarea socială premergătoare oricărei istorii scrise era încă aproape necunoscută. De atunci Hauthaussen a descoperit în Rusia proprietatea comună asupra pămîntului, iar Maurer a dovedit că ea a fost baza socială de la care au pornit istoriceşte toate triburile germane, şi cu timpul s-a descoperit că obştile săteşti cu posesiunea comună a pămîntului au fost forma primitivă

---

[42] M. Eminescu, *Opera politică, ed.* cit., vol. II, p. 543.

[43] C. Dobrogeanu-Gherea, *Studii critice,* ESPLA, Bucureşti, 1956, p. 22.

de societate din India şi pînă la Irlanda". La exemplele citate pot fi adăugate şi satele devălmaşe din ţara noastră (,,moşneni" şi ,,răzeşi"). Într-o monumentală lucrare, *Contribuţii la studiul satelor devălmaşe româneşti* [44], H.H. Stahl demonstrează, cu argumente definitive, că astfel de forme de viaţă au continuat să dăinuiască — fireşte, într-un proces de disoluţie progresivă — pînă în pragul secolului nostru.

Aceste comunităţi se călăuzeau după normele unei ,,democraţii primitive", oamenii fiind organizaţi în ,,cete", fără mari deosebiri de avere, posedînd şi lucrînd în comun pămîntul şi administrîndu-se prin adunarea la sfat a ,,gloatei", un rol important deţinîndu-l bătrînii, exponenţi ai unei experienţe umane şi istorice. Satele devălmaşe au coexistat cu cele aservite boierilor, dezagregîndu-se apoi, treptat, sub presiunea formelor economice capitaliste.

Această digresiune sociologică ne dă, credem, dreptul să vedem în interesul manifestat de Eminescu faţă de civilizaţia veche, răzăşească ceva mai mult decît simpla expresie a unor apetituri romantice, sprijinindu-se pe o realitate istorică ce a existat aevea şi a dăinuit în ţara noastră secole de-a rîndul.

Articolele sale, cînd abordează o astfel de temă, respiră aceeaşi fervoare şi curiozitate ştiinţifică, ca şi în cazul ştiinţelor naturale. Nu e de mirare, dacă ţinem seama că poetul adunase într-o vreme, cu asiduitate, material pentru o lucrare istorică, indiferent dacă — aşa cum s-a presupus — o făcea în vederea obţinerii unei ipotetice catedre universitare de istorie. G. Călinescu, relevînd ,,prietenia" ,,cu trecutul ţării", studiul asiduu al vechilor cronici şi manuscrise, conchidea: ,,Eminescu într-adevăr ştie să alerge la document încă de tînăr".

Aprecierile poetului privind civilizaţia patriarhală din istoria ţării noastre trădează, într-adevăr, o investigare directă a variilor mijloace de informare (la nivelul epocii, desigur). Să spicuim cîteva dintre referirile care se iţesc ici şi colo, în însemnările sale.

Într-un loc, cere să se ia aminte la condiţiile de viaţă de pe timpul lui Ştefan Vodă, care-i asigurau ,,puterea militară formidabilă". În jurul unor astfel de probleme poate avea loc cea mai aprinsă ,,ceartă ştiinţifică" şi astfel ,,am afla că munca omului de la ţară n-a fost niciciînd robită, ci rezultatul unei transacţiuni în genere avantajoasă pentru el", că ,,pămînturile pe care le avea în arendă, le avea din neam în neam, nu pe un răstimp scurt".

Există şi alte indicii că Eminescu cunoştea destul de bine modul de trai din comunităţile rurale devălmaşe, Spre pildă, însemnarea în care ajunge să transfere experienţa de viaţă autohtonă pentru a înţelege situaţia din unele ţări vecine, cum e Rusia. Analizînd realităţile rurale de aici, el înlocuieşte termenul local de ,,mir" cu cel românesc de sat răzăşesc, arătînd că „fiecare membru al unui sat răzăşesc îşi făcea aşezarea şi vatra lui căpătată de la comună sub titlul de feud pe o bucată anume de pămînt, care după moartea posesorului era iarăşi a comunei şi se dedea unui alt membru. Posesorul vremelnic avea deci uzufructul liber şi neîngrădit, dar nici putea să dispue de feud, nici să-l testeze cuiva".

Eminescu relatează ce s-a întîmplat atunci cînd în Rusia s-a recunoscut dreptul fiecăruia de a dispune cum vrea de bucata de pămînt acordată, foştii membri ai obştii devenind repede victimele proprietarilor şi cămătarilor. Rezultatul: o adevărată înrobire, o ,,colonizare" a ţăranilor sau, cum spune poetul — care se dovedeşte profet cu această caracterizare făcută cu mai multe decenii înaintea lui 1905 — : ,,Rusia e în adevăr subminată de o mişcare agrarie-socialistă care va izbucni poate curînd cu foc şi sînge"[45].

Şi în articolele despre Dobrogea, polemizînd cu liberalii în legătură cu formele moderne preconizate a fi introduse pe aceste ţinuturi, ,,ce în parte se ocupă încă cu păstoria" şi care sub guvernarea turcă au cunoscut ,,un regim analog cu cel care era la noi înaintea Regulamentului", atrage atenţia asupra unor astfel de probleme ca: ,,relaţiunile de proprietate şi de posesiune, administraţia comunală cum a fost jurisdicţiunea matrimonială exercitată de cler, sentinţele de pace dictate părţilor prin persoane clerice, c-un cuvînt toată organizaţia primitivă, însă morală şi de bună credinţă a unui popor primitiv". Eminescu recunoaşte însă că ,,pentru aceasta ar trebui un studiu îndelungat făcut la faţa locului asupra obiceielor pămîntului, asupra acelui drept viu, recunoscut de toţi şi

---

[44] H. H. Stahl, *Contribuţii la studiul satelor devălmaşe româneşti,* vol. I (1958), vol. II (1959), vol. III (1965), Ed. Academiei, Bucureşti.

[45] ,,Manuscriptum", nr. 1 (26), 1977 (text comunicat de D. Vatamaniuc).

necontestat de nimenea, care cuprindea puterea sa coercitivă în sine însuşi şi în conştiinţa omului"[46].

Nu dorim să continuăm acest excurs, căci, e limpede, la acelaşi tip de civilizaţie îi e gîndul şi cînd, citîndu-i pe fiziocraţi, se arată încîntat de avantajele schimbului direct în natură, înlăturîndu-se intermediarii din comerţ şi chiar rolul banilor. Drept exemplu e dat moţul din Ardeal: ,,Lui nu-i trebuie la negoţ nici un fel de samsar — nici chiar banul. El face ciubere şi doniţe, trece în ţara ungurească şi nu se mai încurcă, ci le schimbă de-a dreptul pe . . . grîu"[47]. Pe scurt, circuitul închis al economiei naturale.

Nu vrem să susţinem nici un moment că Eminescu, în articolele sale, rămîne strict în aria unor cunoştinţe exacte sau voit exacte; chiar din citatele date ne-am putut da seama de amestecul dintre aspectele istorice reale şi altele, cu caracter ideal. Se simte că o astfel de realitate îi este aproape de suflet, ca el o înalţă în planul poetizării. E uşor să schiţăm cu elemente din publicistica sa tabloul unei existenţe edenice. O lume călăuzită de principiile muncii şi ale cinstei, în care toţi erau ,,liberi şi totdeauna egali". Mai mult, pe atunci conaţionalii noştri se bucurau de o deplină sănătate, nu ştiau ce este aceea boală, ba erau şi fiziceşte frumoşi (în timpurile moderne speţa umană va degenera, producînd ,,hidoase pocituri"). Sănătatea morală era şi ea nealterată (în comunităţile

săteşti de pe vremea lui Ştefan Vodă, beţia, de pildă, „era pedepsită ca un lucru de ruşine şi de batjocură").

Dar iată strînse la un loc virtuţile poporului în faza lui de atunci, primară, şi de totdeauna: ,,De acolo multele tipuri frumoase, ce se găsesc în părţile unde ai noştri n-au avut amestec cu nimenea, de acolo cuminţenia românului, care ca cioban a avut multă vreme ca să se ocupe cu sine însuşi, de acolo limba spornică şi plină de figuri, de acolo simţămîntul adînc pentru frumuseţile naturii, prietenia lui cu codrul, cu calul frumos, cu turmele bogate, de acolo poveşti, cîntece, legende — c-un cuvînt de acolo un popor plin de originalitate şi de-o feciorească putere, formată prin muncă plăcută, fără trudă. . ."[48].

O viziune prin excelenţă rafaelică, în care cugetul profund se află logodit cu descrierea poematică.

Ar fi o eroare să nu sesizăm în astfel de aspecte reflexe ale mitului vîrstei de aur. Noţiunea nu-i era necunoscută poetului, care o şi foloseşte, ca atare, pentru caracterizarea unui timp ferice din istoria ţării: ,,Timp de aur într-adevăr, în care economia publică şi privată stăteau în raport cu veniturile fiecăruia, în care nici se scria, nici se vorbea altă limbă decît a noastră, în care dările erau minime şi averile mari, în care în locul egalităţii era probitatea, în locul libertăţii de palavre, munca liniştită şi cîştigul liniştit, munca pămînteană apărată în toate ramurile ei de chiar clasele muncitoare, organizată în bresle"[49]. Altădată, acordă acest calificativ epocii lui Ştefan cel Mare, ,,care n-a avut onoarea ca în veacul lui de aur — spune poetul, adresîndu-se vindicativ contemporanilor — de a vă înşira mutrele pe parii de garduri". În polemicile cu ,,Românul'', termenul este înlocuit cu cel de ,,veacul de mijloc": ,,Dacă « Românul » se teme de veacul de mijloc, să-şi aducă aminte că amîndouă ţările noastre dunărene n-au avut de la fondarea lor şi pînă în suta a optsprezecea nici un cod scris (codicele Vasile Lupu şi Matei Basarab nu s-au aplicat niciodată) şi că, abia fanarioţii stricînd ţara din temelie şi corumpînd pînă în măduvă simţul de drept al românului, au fost silite să introducă norme scrise într-o societate în care totul era putred"[50].

Prin această admirare a vîrstei de aur, Eminescu intră într-un sistem de referinţe cu o arie largă în creaţia şi gîndirea universală. Este greşit să se creadă că acest mit şi-ar fi sfîrşit cariera în secolul al XVIII-lea, odată cu conceptul rousseau-ist al ,,bunului sălbatic" şi s-ar fi continuat doar sub forma unei nostalgii vagi, secrete după „paradisul pierdut". În realitate, el recidivează făţiş în diversele proiecte de reformare a societăţii care abundă în secolul al XIX-lea, proiecte caracterizate, după cum nota Guido Morpurgo-Tagliabue, printr-un amestec particular de „speculaţie şi de praxis" [51].

---

[46] M. Eminescu, *Opera politică,* ed. cit., vol. I, p. 376.
[47] *Ibidem*, p. 148.
[48] *Ibidem*, p. 147.
[49] *Ibidem*, p. 409.
[50] *Ibidem*, p. 376.
[51] Guido Morpurgo-Tagliabue, *Estetica contemporană*, Ed. meridiane, Bucureşti, 1976, p. 10.

Viziunea eminesciană dezvăluie, bineînţeles, o structură specifică. N-avem decît să ne gîndim la faptul că visurile reformatoare ale unor gînditori englezi alunecă spre Arcadia, spre satisfacţii hedoniste, aspirînd — cum demonstrează acelaşi Guido Morpurgo-Tagliabue — spre ,,o lume în care orice experienţă este estetică", arta — cu armonia ei, intrinsecă — fiind considerată drept modelul societăţii.

La Eminescu, după cum am văzut, primează considerentele etico-economice, tentaţii arcadiene le va face loc în creaţiile sale pur beletristice; aici, însă, în perimetrul eseului politic, le reprimă cu severitate, statuînd principiul fundamental al muncii. Puţini

> gînditori români care să sublinieze cu atîta patos importanţa activităţii productive, atît pentru destinul societăţii, cît şi pentru asigurarea sănătăţii fizice şi morale a oamenilor — în lumea sa ideală munca devenind liantul necesar, între interesele fiecărui individ şi cele supreme ale obştii.

O viziune care, nu mai e nevoie să dovedim, valorifică experienţa umană a satelor devălmaşe. Pot fi sesizate, din acest punct de vedere, apropieri semnificative faţă de cultul muncii din doctrina tolstoiană[52], şi aceasta purcesă din etosul comunităţilor agrare, al ,,mirului".

Ne-am putut însă da seama, din tot studiul de faţă, că, dacă exista o contribuţie originală eminesciană, aceasta constă, în esenţă, în autohtonizarea mitului, în configurarea vîrstei de aur pe fundalul istoriei naţionale. În cadrul unei aspiraţii atît de larg universale, Eminescu introduce ideea patriei. Nebulozitatea unor simple reverii, care-i fascinase şi pe unii predecesori — bunăoară, pe Ioan Cantacuzino, cel cu poemul *Veacu de aur sau cel scump —,* se împrăştie, făcînd loc unor determinări precise şi sobre, axate pe istoria civilizaţiei rurale de pe meleagurile ţării noastre. Cine a văzut în această întoarcere spre trecut o fugă, o dezertare din faţa problemelor blestemate ale prezentului a greşit profund, în realitate semnificînd căutarea unui punct de sprijin al radicalismului criticii sale. Căci, dacă au existat cîndva astfel de perioade, cînd omul se afla în armonie cu el însuşi, cu cei din jur şi cu întregul cosmos, atunci înseamnă că ceea ce se întîmplă rău — cu proporţii de apocalips — în epoca contemporană nu are un caracter de inevitabilitate absolută, ci reprezintă anomalii, devieri monstruoase, care, odată înlăturate, ar putea să fie refăcute punţile de legătură cu o dezvoltare naturală. Aceasta este ideea care stă la baza eseului *[,«Românul» a început.."].* Ţara noastră nu se găseşte într-o fază de ,,adevărată civilizaţie", ci de ,,semibarbarie, care e o boală, un regres, o stare de slăbiciune şi de mizerie". Drumul adevărat leagă vechea civilizaţie de cea nouă: „Din rădăcini proprii, în adîncime proprii, răsare civilizaţia adevărată a unui popor..."[53].

Ne este uşor să sesizăm eroarea comisă, Eminescu neacordînd o valabilitate istorică stării prezentului, mai important însă este să înţelegem modul paradoxal în care tocmai o astfel de poziţie îi permite să ajungă la un radicalism al criticii sale, comparabil doar cu radicalismul criticii socialiştilor. Căci, spre deosebire de obiecţiile formulate de către unii dintre junimişti, care se fac dinlăuntrul societăţii acelui timp, revendicările lor

urmărind ,,cîrpirea" realităţilor injuste, critica eminesciană este exprimată *din afara* cadrului social existent, punînd sub acuzaţie — în numele epocii de aur, de altădată — societatea exploatatoare, în totalitatea raporturilor ei social-umane.
Sorbind forţă spirituală din contactul anteic cu civilizaţia rurală românească, viziunea poetului va purta, desigur, pecetea respectivului determinism ideologic. Drept exemplu, vom analiza formula de stat elogiată — unul dintre elementele trecutului care i se părea că ar putea fi preluat, cu rol salvator, de către contemporaneitate —, şi anume, cea a statului absolutist.
O teză care a stîrnit oarecare zarvă. G. Panu, în amintirile sale, declară că relativizarea expresiei: guvern monarhic ,,mai mult sau mai puţin absolut", din conferinţa: *Influenţa austriacă* ..., se datorează intervenţiei lui Negruzzi şi a celorlalţi junimişti. Aceştia se speriaseră că textul eminescian ar fi putut ridica voci împotriva Junimii — care intrase deja în arena vieţii politice —, provocînd confuzii în privinţa programului societăţii, întrucît un astfel de deziderat putea fi uşor etichetat drept reacţionar.

---

[52] Vezi lucrarea noastră J. J. *Rousseau şi L. N. Tolstoi în căutarea vîrstei de aur,* Ed. Univers, Bucureşti, 1978 (cap. ‚Între Eros şi Thanatos'')
[53] M. Eminescu, *Opera politică,* ed. cit., vol. II *p. 375.*

Punctul de vedere eminescian dezvăluie, desigur, semnificaţii ceva mai profunde decît le apăreau convorbiriştilor. Poetul se ridica împotriva ,,republicanismului" luat nu „în sens diplomatic, ci în sens social", respectiv, împotriva republicii înţeleasă ca ,,un stat în care o parte, reprezentanta uneia sau a mai multor clase (însă nu a *tuturor)* poate să ajungă la stăpînire". Eminescu dezvăluie cu multă ascuţime faptul că, în spatele unor fraze frumoase despre libertate şi democraţie, atît republicile antice, cît şi cele moderne se bazează pe ,,esploatarea neomenoasă a unei clase prin alta" —, cele antice vizînd ,,esploatarea sclavilor şi a ţăranilor robiţi" —, într-un cuvînt, este vorba de o formă de stat în cadrul căreia „bunăstarea unuia se traduce în apăsarea directă sau indirectă a unui altuia".

Altfel stau lucrurile în statul absolutist preconizat: ,,Toate clasele sînt înaintea sa egal de importante, menirea sa este de a stabili armonia între ele, de a opri ca una să fie esploatată prea mult prin alta...*".* Cînd ajunge la soarta ţărănimii, clasa ,,cea mai importantă", singura care nu exploatează pe nimeni, ci numai natura, producînd bunurile esenţiale ale existenţei, poetul devine mai sever, cerînd ca ,,aceşti hamali ai omenirii să stea cît se poate de bine". Considerentul „moral" impune, cu necesitate, obligarea ,,claselor superioare la o muncă folositoare", care să compenseze pe deplin sacrificiile ,,celor inferioare", statul, printr-o ,,aspră organizare", luptînd ,,contra tendinţei egoistice a acestor clase de a cîştiga mult prin muncă puţină, de a nu se întreba în socoteala *cui* trăiesc".

În concepţia asupra rolului intervenţionist şi armonizator al statului regăsim certe influenţe ale ideilor ,,socialismului de stat", propăvăduite, în epocă, de unii gînditori germani. G. Călinescu îi aminteşte pe Rodbertus şi Albert Schaeffle, ultimul menţionat de poet, în manuscrisele sale.

O discuţie mai amplă în plan teoretic ar putea detecta puncte de sprijin şi în filozofia pozitivistă, a cărei forţă de atracţie am recunoscut-o pe parcurs. Ne gîndim, în special, la teza atît de mult agreată a echilibrului. Se ştie că, în viziunea pozitivistă, evoluţia fenomenelor are ca scop realizarea unui echilibru între tendinţele antagonice. Lucrările de specialitate au relevat originea erorii în absolutizarea unor legi împrumutate din sfera ştiinţelor naturii (cum ar fi cea a autoreglării homeostatice, ca moment esenţial al stabilităţii sistemelor dinamice). Aplicarea respectivelor legi în viaţa socială face să nu se înţeleagă specificul calitativ al mişcării din acest domeniu, care se reprezintă totdeauna ca o sinteză între repaus şi mişcare, între echilibru şi schimbare.

Cînd Eminescu preamărea, la modul absolut, starea de echilibru din epoca lui Alexandru cel Bun sau Ştefan cel Mare, ca o stare fericită, paradisiacă, el oprea în loc fluxul istoriei, „heraclitismul" său declarat fiind suspendat în favoarea unei viziuni statice, „eleate".

Cît priveşte procurarea de dovezi din exemplele oferite de natură, ştim că această metodă poetul o foloseşte în chip curent. Modelul citat adesea pentru statul său ideal este cel al ,,guvernămîntului" albinelor. Popoarele au nevoie de ,,un punct stabil", ,,împrejurul căruia să se cristalizeze lucrarea lor comună, statul", aşa precum ,,roiul are nevoie de o matcă". O comparaţie care-l va obseda [54].

Dacă ţinem seama de precizarea că, imitînd involuntar legile roiului de albine, popoarele aveau nevoie de un punct stabil în jurul căruia să-şi cristalizeze lucrarea ,,la începutul dezvoltării lor", atunci putem evidenţia raportarea statului eminescian la fazele istorice incipiente (mai aproape şi de starea naturală). Armonia socială, exaltată de Eminescu, putea fi mai uşor dobîndită în perioade în care între oameni nu existau deosebiri sociale atît de pronunţate şi, mai mult, iremediabil opuse. Cum spune poetul, pe atunci toţi erau ,,liberi şi totdeauna egali", căci „pentru fiecare dintre ei exista putinţa de a sui toate treptele sociale şi ţăranul putea deveni tot atît de bine vornic-mare, precum, viceversa, coborîtorii vornicului puteau deveni din nou, în lipsă de merite, simpli ţărani".

Eminescu are, desigur, în minte, modelul unei civilizaţii arhaice, căci, dacă ţăranii puteau, de pildă, prin merite militare să ajungă vornici, e greu de crezut că cei intraţi în

---

[54] Din aceeaşi conferinţă aflăm că decăderea Moldovei începe cu „stingerea progeniturii bărbăteşti a neamului domnesc, de la stingerea matcii în rolul Moldovei". Asta nu numai în Moldova, ci şi în Muntenia. În Ţara Românească se statornicise dinastia Basarabilor pînă cînd ,,intră discordia în roiul de albine vorbitoare". În sfîrşit, nu va fi uitată nici Bucovina, care ar fi fost ,,stupul de unde au pornit roiurile care au împoporat Ţara de Jos".

rîndul boierimii puteau oricînd — numai din lipsă de merite — să redevie ţărani. De fapt, aşa se întîmplau lucrurile — cu reîmpărţirea de atribuţii — numai în cadrul obştii ţărăneşti, supusă principiilor „democraţiei primitive".

Să luăm aminte şi la prototipul monarhului cel menit să reprezinte acul balanţei cu dreptatea. G. Călinescu a făcut remarca justă că ,,Eminescu visa pe împăratul ţării din basme, care « iese sara-n prispă să stea cu ţara de vorbă » [55]. Şi nu crede oare poetul, cu străşnicie, în ipoteza istorică hazardată a unui voievodat bîrlădean şi-a unui ,,domn ţărănesc din vremi fabuloase"?

Dacă punem la un loc toate aceste observaţii, putem afirma, mai răspicat decît s-a făcut pînă acum, că *statul eminescian nu semnifică altceva decît idealizarea unui stat răzăşesc.* Domnitorul — a cărui autoritate nu poate fi pusă la îndoială — ţine, de fapt, locul bătrînului din obşte, ascultat de toţi, în virtutea unor legi naturale.

Ca şi în satele devălmaşe, toţi trebuie să muncească, nu există loc pentru trîntori, primează nu ambiţiile individuale ci interesele colectivităţii etc.
Studiului unei realităţi socio-economice i se substituie treptat, metamorfozînd totul cu vraja ei, o temă poetică. De aici oscilările şi contradicţiile semnalate, atunci cînd trebuie să treacă de la ipostazări grefate pe un fond sentimental — admiraţia faţă de civilizaţia rurală — la tiparul rigid şi pragmatic al unui program politic.
El va continua să ceară fiecăruia ,,împlinirea datoriilor către semenii săi", să reclame „solidaritatea de bunăvoie sau impusă prin lege a cetăţenilor unui stat, o organizare strictă, în care individul e numai mijloc pentru întreţinerea şi înflorirea colectivităţii" ş.a.
Omul numai mijloc, iar nu scop al societăţii? Solidaritate de bunăvoie sau impusă prin legi? Eminescu are, de fapt, în vedere structura socială a satelor devălmaşe, în cadrul cărora nu existau opoziţii declarate între interesele individuale şi cele colective, cînd, cum spune el, dreptul izvorît din obiceiurile pămîntului, recunoscut de toţi, „cuprinde puterea sa coercitivă în sine însuşi şi în conştiinţa omului".
În condiţiile moderne nu există oare pericolul ca forţa coercitivă a statului „impusă" din afară să ducă la o depersonalizare a indivizilor, la o ,,unidimensionalizare" a vieţii lor spirituale — cum, vai !, nu o dată, se va întîmpla? Eminescu este conştient de un asemenea pericol, recunoscînd: „Vecinica tutelă, exercitată asupra claselor de jos, le dă într-adevăr pînea de toate zilele, dar le lipseşte de energie individuală", le face ,,indolente". Poetul se găseşte în faţa acestei dileme: dacă se dă frîu liber apetiturilor individuale „egoiste", viaţa se transformă ,,într-o luptă de exploatare reciprocă, care poate ajunge la disoluţiunea completă a statului", în acelaşi timp însă, absolutizarea statului poate duce la ,,osificarea" existenţei, la răpirea dreptului de liber arbitru în forul interior al fiecărui individ.
Să-i dăm însă chiar lui cuvîntul, pentru a formula cu remarcabilă luciditate această problemă, în faţa căreia s-au aflat toate statele, de la cele antice la cele moderne, fără a-i fi găsit, pînă în clipa aceea, rezolvarea: ,,A împreuna exigenţele libertăţii individuale, a nu permite ca asociaţii de indivizi răpitori să facă din stat o unealtă a lor, şi a nu lăsa pe de altă parte ca statul impersonal să lege cu totul mîinile individului, asta e problema pe care mulţi s-au încercat

s-o deslege, dar de la cezarii Romei şi pînă la cezarii moderni nu s-au găsit încă remedii radicale, ci numai paliative"[56].
Nu e nevoie să mai spunem că pentru Eminescu. răul cel mai mare vine din partea ,,individualismului", care, în cadrul guvernării liberale, permite ,,asociaţiilor de indivizi răpitori" să facă din stat o unealtă a lor în detrimentul claselor de jos.
Mai este însă ceva de o importanţă capitală: disoluţiunea statului, pierderea rolului său de catalizator al forţelor naţiunii pun ţara la cheremul marilor state învecinate. Este primejdia asupra căreia nu încetează nici o clipă să atragă atenţia pe tot parcursul activităţii sale gazetăreşti. În conferinţa *Influenţa austriacă...* declara: ,,Dacă n-am avea vecinic influenţe străine precum le avem, dacă am fi în Spania, atuncea ne-am sparge capetele unul altuia pînă s-ar aşeza lucrurile". În condiţiile noastre, n-avem însă dreptul să uităm că orice slăbire a ţării o face să devină „vatra deschisă a influenţelor străine".

---

[65] G. Călinescu, *Opera lui Eminescu,* EPL, Bucureşti, 1969, p. 175.
[66] M. Eminescu, *Opera politică,* ed. cit., p. 382.

PROBLEMA NAŢIONALĂ ŞI ADEVĂRATELE EI ÎNŢELESURI

Cîtă importanţă acordă Eminescu problemei amintite e uşor de dovedit. G. Ibrăileanu ţinea să sublinieze: ,,Dar întotdeauna la Eminescu, cum am văzut, chestiunea socială se confundă, ori, mai bine, ia aspectul de chestie naţională"[57]. O astfel de particularitate pentru a fi înţeleasă complet, se cere, cum am mai arătat, să se ţină seama de condiţiile istorice concrete care au prezidat constituirea gîndirii sale politice — într-un secol al eliberării naţiunilor, cînd o mare parte a teritoriului naţional se afla încă sub stăpînire străină, cînd cele două principate unite nu-şi căpătaseră independenţa deplină decît, după războiul din 1877, cînd, în sfîrşit, România era obligată să urmeze o tactică dificilă ţinînd seama de lupta pentru supremaţie a marilor imperii cu care se învecina. Aici, în acest sentiment al unei veghi continue, se află explicaţia apelului înflăcărat eminescian pentru primatul intereselor naţionale, pentru unirea tuturor forţelor. Cu adîncă şi pilduitoare înflăcărare se adresează poetul poporului român cu ocazia evocării soartei tragice a lui Gr. Ghica: ,,Popor românesc ! mari învăţături îţi dă ţie această întîmplare. Dacă fiii tăi ar fi fost uniţi totdeauna, atunci şi pămîntul tău strămoşesc rămînea unul şi nedespărţit".

Pe baza unei analize atente, D. Murăraşu ajungea la concluzia că, pentru Eminescu, pe primul plan trece naţiunea, iar nu statul: ,,Nu la stat deci se gîndea Eminescu, ci la naţiune. Nu veleităţile unei vieţi de stat îi atrag privirile, ci posibilitatea pentru români de a-şi păstra libertatea conştiinţei şi limba lor: «Românul se vrea pe sine, îşi vrea naţionalitatea, dar aceasta o vrea deplin ». Eminescu are mai multă încredere în naţiune decît în stat"[58].

Este adevărat. În cunoscuta conferinţă se poate observa că poetul nu nutreşte faţă de monarhie sentimente de admiraţie necondiţionată, ci numai în măsura în care se pune în slujba naţiunii. El nu ezită să ironizeze, în cadrul unui excurs în istoria Europei, ,,răspîndirea sfintei monarhii peste Europa întreagă", divulgînd,

totodată, ,,pericolul monarhiei universale a creştinităţii", în faţa căreia s-ar fi aflat, în evul mediu, continentul nostru.

S-au purtat discuţii în jurul faptului că Eminescu, în 1876, nu agrease ideea mult agitată a unei Dacii stat politic, ci a unei Dacii spirituale, fiinţînd prin folosirea limbii şi apărarea drepturilor neamului. Dincolo de aprehensiuni la adresa politicii în genere (identificată cu cea a liberalilor), raţionamentul lui Eminescu era acesta: esenţial este să ne păstrăm fiinţa naţională, configuraţia exactă a statului o vor hotărî împrejurările concrete ale istoriei, care, dacă sînt forţate în chip aventurist, pot pune în primejdie ideea cea mare, visul de veacuri ale poporului.

Dacă ar trebui să definim ideile-forţă eminesciene, acestea, desigur, s-ar rezuma la naţiune şi la ţărănime — doimea cea de o fiinţă a gîndirii sociale a poetului. Orice tentativă de a desface acest binom creează pericolul speculaţiilor şi, prin asta, al denaturării adevăratei gîndiri a lui Eminescu. Aceasta s-a şi întîmplat, extrăgîndu-se arbitrar fraze din articolele sale referitoare la naţiune şi dîndu-li-se o interpretare tendenţioasă, nesocotindu-se unitatea interioară, indestructibilă cu umanismul său ţărănesc. Nu negăm că, avînd de-a face cu un scriitor — la care totdeauna temperamentul joacă un rol atît de însemnat —, în focul unor polemici el a putut comite exagerări, scăpîndu-i şi afirmaţii nefericite.

A purcede însă la o adevărată vînătoare de cuvinte, scoase din context şi, mai ales, opuse structurii principiale a gîndirii eminesciene este o operaţie ignobilă, de la care nu s-au dat în lături forţele ideologice de dreapta, săvîrşind unul dintre cele mai mari falsuri din istoria culturii noastre. ,,Eminescu, cel mai mare naţionalist român" — oricît ar contribui confuzia de termeni din epocă, dragostea faţă de naţiune fiind etichetată ca naţionalism, fraza nu rămîne mai puţin monstruoasă, cu atît mai mult cu cît ideologi de tristă amintire se proclamau drept descendenţi ai marelui poet.

Să încercăm a face delimitările de rigoare, oricît de superflue ar părea.

---

[57] G. Ibrăileanu, *op. cit.,* p. 139.

[58] D. Murăraşu, *op. cit.,* p. 69.

În articolele sale, Eminescu va folosi expresia de rasă, ca şi pe cea de mediu geografic, conform viziunii sale deterministe asupra fenomenelor. Rasiştii nu greşeau prin faptul, pur şi simplu, ca se refereau la rasă. ci prin încercarea de a eluda, printr-un criteriu biologic, criteriul social. Mai mult — aşa cum a demonstrat critica marxistă, în anii grei ai luptei antifasciste —, rasismul nu identifica, de fapt, rasa cu naţiunea, ci i-o opunea, urmărind ,,să substituie rasa naţiunii şi, vrînd această substituire, lucrează la distrugerea a însuşi faptului naţional", înţeles ca un produs al devenirii istorice a omenirii. ,,Rasismul ridică deci rasa împotriva naţiunii şi naţiunilor, *statul rasist* împotriva *statului naţional* şi a statelor naţionale"[59].

Inutil să mai subliniem opoziţia absolută care exista între statul rasist şi statul naţional eminescian — stat bazat pe *clasele sociale* productive, expresie a *istoriei* acestui pămînt. Demonstraţia s-a făcut pe întreg parcursul studiului de faţă. Ne mulţumim să amintim, sub raportul viziunii istorice a poetului, ideile sale asupra limbii naţionale.

În articolul [*,,Se vorbeşte că în consiliul...*"] din ,,Curierul de Iaşi", relevînd unitatea dintre limbă şi naţionalitate, Eminescu afirma că prin limbă fiecărui om ,,i se lipesc de suflet preceptele bătrîneşti, istoria părinţilor săi, bucuriile şi durerile semenilor săi". De aceea este imposibil ca poporul nostru să-şi poată pierde vreodată limba şi naţionalitatea, pentru asta ar trebui ca, mai întîi, să dispară fizic: ,,limba şi naţionalitatea românească vor pieri deodată cu românul material, cu stingerea prin moarte şi fără urmaşi a noastră, nu prin desnaţionalizare şi renegaţiune". Celor din pleava cosmopolită li se aducea acuzaţia că nu au naţionalitate ,,pentru că n-au trecut, n-au istorie".

În sfîrşit, argument fundamental, pentru Eminescu, naţiunea este reductibilă la clasele muncitoare, în primul rînd la ţărănime, care este ,,purtătorul istoriei unui popor, naţia în înţelesul cel mai adevărat al cuvîntului".

Dacă vom ţine seama de istoria zbuciumată a poporului nostru, care, de-a lungul secolelor, şi-a văzut, nu o dată, ameninţată însăşi fiinţa naţională, sîntem în drept să apreciem că în dragostea pentru pămîntul strămoşesc, pentru limba română, pentru istoria ţării poetul îşi dă măsura înaltă a patriotismului său înflăcărat. Născut în partea de nord a ţării, legat sufleteşte de Bucovina — răpită de austrieci —, identificîndu-se, după cum am văzut, la vîrsta juvenilă, cu suferinţele şi luptele Ardealului împilat, puţini dintre contemporanii săi vădeau o sensibilitate atît de acută faţă de tot ceea ce putea leza interesele naţiunii, ale ,,moşiei" străbune.

După bunul său obicei, Eminescu introduce ideile (şi sentimentele) faţă, de patrie şi în planul meditaţiei teoretice. S-a putut observa cum, încă în anii tinereţii, fusese preocupat de stabilirea unor relaţii juste, armonioase între naţiune şi umanitate. Poetul va lua o atitudine fermă împotriva cosmopolitismului. În chip just, el sesizează că acesta e, practic, fără obiect. ,,Poate că ar exista cosmopolitism dacă el ar fi *posibil.* Dar el e imposibil. Individul care are într-adevăr dorinţa de a lucra pentru societate nu poate lucra pentru o omenire care nu există decît în părţile ei concrete — în naţionalităţi". Altfel spus, nu poţi să slujeşti umanitatea decît ,,lucrînd" pentru binele colectivităţii în care te-ai născut şi trăieşti. ,,Individul e osîndit prin timp şi spaţiu de a lucra pentru acea singură parte căruia el îi aparţine". Cosmopolitismul nu este altceva decît „o simulaţiune", o ,,făţărnicie", un paravan al intereselor egoiste, fără scrupule ale unor oameni care, răsturnînd dictonul nobil antic, declară că acolo le este patria unde o duc bine *(Ubi patria, ibi bene).*

În conferinţa, atît de mult citată de noi, despre *Influenţa austriacă* ... este înfierat acel ,,element cosmopolit şi egoistic, ceea ce drept vorbind este unul şi acelaşi lucru, căci cosmopolitismul este pretextul de a nu face nimic pentru dezvoltarea unei părţi a omenirei, pentru că individul respectiv s-a însărcinat de a nu lucra nimic pentru universul întreg".

Nici o mirare că Eminescu se va transforma într-un apărător înfocat al naţiunii române, denunţînd, cu gesturile unui răzbunător biblic, pericolul ,,influenţelor străine". Pentru a fi însă judecate atitudinile sale în adevărata lor semnificaţie, se cere să ne raportăm, cum am mai făcut, la climatul ideologic al epocii. Diverşi cercetători au arătat că pe timpul tinereţii studioase a poetului se bucurau de mare prestigiu în universităţile austriece şi germane tezele ,,şcoalei economiei naţionale".

---

[59] Georges Politzer, *Filozofia şi miturile,* Ed. Univers, 1975, p. 73.

Prin audierea cursului lui Eugen Dühring *Der National und Sozialökonomie,* Eminescu a putut lua cunoştinţă bunăoară, cu opera lui Friedrich List, pe care, într-un articol, îl va numi ,,cel mai genial dintre economiştii germani". În esenţă, ,,şcoala economiei naţionale" se opunea doctrinei liber-schimbismului, legitimând dreptul fiecărei ţări de a-şi proteja economia proprie prin măsuri cu caracter protecţionist. Este semnificativ că, la început, mulţi dintre junimişti împărtăşeau ideile de ,,liber schimb", pentru ca, mai apoi, toţi să încline spre principiile opuse. Z. Ornea, în cartea *Junimea şi junimismul,* formulează ipoteza plauzibilă că o astfel de schimbare în opinii se produsese şi sub influenţa punctelor de vedere ferme ale lui Xenopol şi Eminescu. (Iată deci că nu numai poetul putea recepta influenţe ale Junimii, ci şi ,,viceversa", un raţionament perfect dialectic.)

Nici vorbă, Eminescu, urmărind cu îndârjire această problemă, o ridică într-un plan mai general şi mai grav, oricum n-o limitează la aspectul simplu al taxelor vamale. Este şi justificabil, există o mare diferenţă între Germania, ea însăşi un stat dezvoltat economiceşte, şi ţările subdezvoltate din răsăritul Europei, care, prin bogăţiile lor naturale

şi posibilitatea pieţelor de desfacere a produselor industriale, aţâţaseră poftele hulpave ale cercurilor capitaliste occidentale. Nu de puţine ori poetul va avertiza asupra pericolului ,,robiei occidentale", a „negrei speculaţiuni dinspre Apus", asupra faptului că ţara noastră este tratată — în chip umilitor — ca o colonie, o ,,Americă dunăreană". Cîtă dreptate avea, în superba lui indignare nu mai e cazul a sublinia.

Cum se explică însă împrejurarea că ,,pământul românesc devine un teren de esploatare pentru industria străină şi proletariatul indigen"? Ca şi cu alte prilejuri, argumentele, eminesciene sînt aduse din domeniul economic şi istoric. Am văzut, din conferinţa amintită, că, odată cu ruinarea şi disoluţia ,,claselor pozitive" producătoare, ia naştere ,,o mişcare nesănătoasă în societate, nu bazată pe muncă, ci pe privilegiu". Fiecare vrea să devină altceva şi să ocupe posturi în stat. Prin această ,,îngrămădire la porţile privilegiilor şi ale slujbelor" se creează ,,goluri economice pe care le umple un element străin". Pierind clasa de mijloc, acesteia îi ia locul o pătură neproductivă — „proletari ai condeiului".

Ne vom mai referi la *plebs scribax,* deocamdată vom introduce în discuţie ipoteza emisă de Rădulescu-Motru, conform căreia Eminescu nu avea în vedere, în imprecaţiile sale, realitatea de pe malurile Bahluiului sau ale Dîmboviţei, ci din Bucovina [60].

Nu ne îndoim că o demarcaţie astfel făcută, din punct de vedere geografic şi social, în chip absolut, nu poate fi susţinută. Şi, totuşi, dacă am circumscrie ipoteza doar la sorgintea unor atitudini, dezbaterea ar cîştiga în adîncime şi în nuanţări, întrucît la un scriitor adesea în fixarea unor idei cu forţă obsesivă motivele afective joacă un rol mai important decît cele regionale.

Bucovina este, fără doar şi poate, provincia nedezlipită de sufletul poetului. De cîte ori nu o exaltă în cuvinte poematice ! Să reţinem justificările teoretice. Atunci cînd austriecii au venit aici au găsit o ,,numeroasă" clasă de ţărani ,,cu totul liberi, bresle de meşteşugari, starostii de negustori", ,,c-un cuvînt, o feudalitate cam tîrziatică în viaţa ei, dar liniştită şi liberă". Aşadar, o realitate care confirmă teoriile sale sociologice. Nu este uitată ,,legătura pe care clase întregi o aveau cu statul" şi în care vede vestigii ale ,,organizării militare de sub domniile vechi".

Austriecii sînt acuzaţi că, deşi ,,par" a avea o constituţie, politica lor n-a fost alta decît aceea a ,,esploatării naţionalităţilor". Vor fi aduse, în acest sens, numeroase dovezi: ingerinţe în organizarea şcolilor în limba română, încălcarea principiului autodeterminării bisericii, al dreptului de a avea reprezentanţi în administraţia locală etc. Şi, bineînţeles, mai presus de toate, înrăutăţirea stării materiale a ţărănimii, sărăcirea ei. (Eminescu va reproduce discursul primarului din Crasna care conţine această mărturisire francă: ,,Una, numai una, ne mănîncă pre noi ţăranii, ştiţi ce? Sărăcia".)

Poetul, cum lesne se înţelege, va corela această ,,lume a mizeriei şi a durerii" cu introducerea modului economic capitalist, care, după el, este opera ,,liberalilor" din Austria, asociaţi cu ,,evrei parveniţi, întreprinzători de drum de fier". E de presupus că în Bucovina, dată fiind atitudinea oprimatoare la adresa populaţiei române, autorităţile se vor sprijini, în promovarea unor forme moderne economice, pe elemente străine, ori-

---

[60] Rădulescu-Motru, *Naţionalismul,* Bucureşti, „Lumea", cap. ,,Naţionalismul, cum trebuie să se înţeleagă" (sursă bibliografică împrumutată din cartea citată a lui D. Murăraşu).

cum, de o altă naţionalitate, fapt care-l va afecta profund pe Eminescu, împingîndu-l spre o identificare a reprezentanţilor burgheziei cu străinii — teza dezvoltată şi complicată ulterior în gazetăria sa. Reţinem, aşadar, că la baza atitudinii eminesciene există nu prejudecăţi xenofobe, ci considerente economico-sociale şi naţionale. El va blama pe ,,bastardul evreo-germano-slovac", pentru că e ,,duşmanul dibaci a oricărei naţionalităţi"[61], că este ,,element cosmopolit şi egoistic", care serveşte drept ,,clei" al Imperiului austriac, imperiu constituit pe exploatarea şi împilarea celorlalte popoare: „Ce mi-i Hecuba — zice evreul —, ce-i pasă lui de *seriosul german,* de *energicul ceh din*

Boemia, de *cavalerescul polon,* de *melancolicul rus,* a sa ţintă una este: succesul, strălucirea, banul".

Reproşul este, evident, unul economic şi moral. S-a mai observat că Eminescu se referea la acei evrei ce se ocupau cu comerţul — îndeletnicire faţă de care avea o atitudine ostilă, considerând că nu intră între ocupaţiile productive, ci între cele ce speculează produsul muncii claselor pozitive, determinând scumpirea preţurilor. Pentru cel care admira schimbul în natură al moţilor, negustorii nu erau decît nişte paraziţi şi exploatatori. Uneori, recunoaşte celor ce se ocupă cu comerţul rolul de a spori valoarea producţiei naţionale prin desfacerea ei pe pieţe îndepărtate, dar asta, cu condiţia stipulată, încă în articolele din tinereţe, ca acest comerţ ,,să fie în mîinile aceleiaşi naţiuni".

Faptul că acuzaţiile eminesciene sînt reductibile toate la principiul suprem al muncii întru binele ţării ne-o dovedeşte intervenţia sa publicistică pe marginea adoptării art. 7 din Constituţie privind împămîntenirea individuală a evreilor. Este ciudat că, în atîtea studii din trecut, acest articol fie că se omite, fie că se enumeră cu neglijenţă sub beneficiu de inventar, deşi el cuprinde, în chip vădit, o declaraţie de principii a poetului. Iat-o: ,,În această oră de apropiere generală, cînd România dă într-adevăr din toată inima posibilitatea ca izraeliţii să devină cetăţeni ai ei, ne simţim datori a vorbi în spiritul păcii şi a reaminti că nu ura contra rasei israelite, nu patima, nu prevenţiuni religioase ne-au silit a menţine un atît de strict punct de vedere, ci mai cu seamă natura ocupaţiunilor economice ale evreilor...". În continuare, el schiţa această perspectivă generoasă şi optimistă: ,,Dacă în locul muncii actuale, care nu consistă în mult mai mult decît în precupeţirea de muncă străină, evreii se vor deda ei înşişi cu ocupaţiuni productive, dacă şcoalele noastre, în cari oricînd au fost primiţi şi trataţi pe picior de perfectă egalitate cu românii, vor avea de rezultat a-i face să vorbească şi să scrie româneşte, atunci viitorul art. 7 nu va mai fi o piedică pentru ei, căci nimeni nu va contesta unui român adevărat, de orice rit ar fi, dreptul de cetăţean român". Articolul se încheie, sub forma unei urări solemne: ,,Fie zis într-un ceas bun şi îndeplinească-se binele cu prisosinţă"[62].

Drumurile cotite ale vieţii politice interne şi internaţionale l-au atras, desigur, pe poet, nu o dată, pe terenul accidentat al polemicilor, care, la el, nu cunosc decît ipostaza nemijlocit pamfletară. Astfel se întîmplă, bunăoară, atunci cînd, după războiul din 1877, presa de peste hotare face agitaţie în jurul situaţiei evreilor din România, ridicînd obstacole în calea recunoaşterii independenţei noastre de către marile puteri. Eminescu se va situa pe o poziţie hotărîtă, de respingere, eu demnitate, a oricăror imixtiuni în treburile interne, veştejind tentativele de a se apela la străinătate în cazul unor probleme care nu pot fi rezolvate decît de forţele politice competente dinlăuntrul ţării.

Sînt şi alte situaţii care provoacă apetitul polemic al gazetarului, în special cele ce i se par a afecta drepturile firești ale elementului naţional autohton în viaţa economică şi socială a ţării. Se cuvine însă a ne atrage luarea-aminte desele reveniri ale poetului la aspectele principiale ale problemei, nevoia pe care o simte de a preciza, în termenii cei mai limpezi, că niciodată în judecăţile sale n-a pornit de la criteriul exclusivist al rasei. Am reprodus mai sus o astfel de declaraţie. Iată alta, din ,,Curierul de Iaşi" (9 ianuarie 1877): „Cine ştie cît de departe sîntem de a urî pe evrei — şi aceasta o poate pricepe orice om cu privirea clară — acela va vedea că în toate măsurile noastre restrictive numai dreapta judecată şi instinctul de conservare au jucat singure rolul principal".

Dealtminteri, paginile aceleiaşi publicaţii ieşene ne oferă, în sprijinul ideii exprimate, elocvente exemple, Eminescu neezitînd să publice un comentariu vizibil plin de bunăvoinţă la adresa spectacolelor unui mic teatru de vară evreiesc, apreciind că ,,jocul actorilor a

[61] V. *infra,* p. 252.
[62] M. Eminescu, *Opera politică,* ed. cit., vol. I, p. 546.

fost escelent"[63], după cum ia atitudine categorică împotriva actelor de huliganism, deplîngînd molestarea unor bieţi prăvăliaşi evrei.

Nu trebuie să vedem aici o simplă manifestare a firii bune a poetului — căci, într-adevăr, deşi în polemică el nu cunoaşte decît mijloacele dure, expresia spumegătoare şi vitriolată, în sinea lui tînjea, totdeauna, după un climat paşnic, de armonie paradisiacă —, ci consonanţe cu ideile-forţă ale gîndirii sale. Eminescu nu putea, principial vorbind, să accepte modul demagogic în care burghezia naţională, apărîndu-şi propriile interese, încerca să arunce responsabilitatea a ceea ce era rău în ţară pe seama elementului etnic evreiesc. El era conştient că sorgintea răului se găsea în înseşi bazele economico-sociale ale societăţii. De mai multe ori va sublinia: ,,Soluţiunea cestiunei israelite este departe de a înlătura boala organică de care suferim". Acest rău ,,organic" se cunoaşte: ,,Înmulţirea dar a claselor consumatoare şi scăderea claselor productive, iată răul organic, în contra căruia o organizare bună trebuie să găsească remedii". Iar, în continuare, atacînd o temă favorită: ,,La noi liberalismul pretextat al naturilor catilinare, în loc de a democratiza clasa de sus, a avut din contră rezultatul de a aristocratiza o clasă nenumărată de indivizi, cari nevroind a munci, avînd chiar ruşine de muncă, aspiră de a ajunge la vază şi de a face avere pe calea demnităţilor statului, începînd de la miile de funcţiuni mici şi sfîrşind cu însuşi (sic !) fotoliile ministeriale"[64].

Am ajuns cu aceasta la faimoasa teză a ,,păturii superpuse". G. Călinescu nota în articolul său *Contradicţiile erei burgheze oglindite în ideologia lui M. Eminescu:* „Numele lui Eminescu a fost foarte legat de teoria «păturii suprapuse», interpretate injust, ca o atitudine xenofobă. De fapt, folosind un stil polemic violent şi plastic, poetul nu ieşea din poziţiile sale economice"[65].

Aşa este, ne-am putut da seama şi din citatul de mai sus ca ascuţişul criticii se îndrepta împotriva faptului că această clasă nu participa prin muncă la propăşirea ţării şi, mai mult, mulţumindu-se doar să paraziteze, prin funcţiile ocupate, asuprea poporul muncitor. De-a lungul anilor, în infrastructura argumentaţiei poetului survin însă anumite mutaţii. Dacă în conferinţa *Influenţa austriacă* ... opina just că în rîndul păturii suprapuse intrau atraşi de magnetul funcţiilor şi reprezentanţi ai vechilor clase româneşti, declasate, în publicistica ulterioară începe să se insinueze, în forme din ce în ce mai energice, concepţia că această pătură s-ar recruta, cu preponderenţă, dacă nu exclusiv, din rîndul elementelor străine, pripăşite în ţară.

Un proces caracterizat printr-o formulă netedă de G. Ibrăileanu: ,,Din cauza urii sale împotriva formelor străine, el urăşte nu numai pe cei care au introdus acele forme, ci şi clasa care s-a născut de pe urma acestor forme nouă — şi, pentru a înfiera mai puternic pe cei care au introdus formele străine, precum şi pe cei care au fost creaţi de ele, Eminescu îi declară, şi pe ei, de străini... "[66].

Ce anume s-a întîmplat? Nici vorbă, respingem ipoteza lui G. Panu că îmbrăţişarea acestei teorii ar fi marcat izbucnirea bolii mintale a poetului. Nu negăm, s-ar putea ca înrăutăţirea treptată a sănătăţii să fi contribuit la subminarea stării de calm meditativ în locul obiectivităţii ştiinţifice, afişate la început, făcîndu-şi locul din ce în ce mai mult accentele unei subiectivităţi exasperate, ale unei iritări surde. Aceasta va fi influenţat însă maniera polemică, nu şi fondul de idei. O explicaţie adevărată n-ar trebui, credem, să lase în afară studiul tabloului ideologic caracteristic ţării noastre în acei ani. Căci, deşi Eminescu declară, sus şi tare că teza „suplantării" elementelor „vechi şi naţionale ale ţării" cu elemente ,,nu zicem stricăcioase, dar în orice caz de o ocultă noutate", ,,noi am fost cei dintîi care am relevat-o", lucrurile nu stau aşa. D. Murăraşu amintea, pe bună dreptate, că ideea străinismului păturii superpuse fusese enunţată mult mai înainte, constituindu-se, de pildă, sub pana lui Eliade Rădulescu, într-o întreagă teorie a ciocoismului de la noi, în ţară.

Dar chiar în vremea respectivă, şcoala lui Bărnuţiu sau articolele lui B.P.Hasdeu, cum afirmă tot D. Murăraşu, ,,creaseră deja atmosferă duşmănoasă împotriva străini-

---

[63] *Curierul de Iaşi,* IX, nr. 93, 29 august 1876. Vezi *infra,* p. 189.

[64] M. Eminescu, *Opera politică,* vol. I, p. 541.

[65] *Studii eminesciene,* EPL, Bucureşti, 1965, p. 58. [66] G. Ibrăileanu,

op. cit., p. 140.

lor"[67]. În ce-l priveşte pe Haşdeu, este de domeniul notorietăţii că vulcanicul scriitor şi savant apelase în cazul ,,străinismului" la atitudini şi expresii neasemuit de violente, cu mult înainte ca Eminescu să fi lucrat la „Timpul".

Poate însă că exemplul cel mai elocvent îl oferă mutaţiile survenite în înseşi atitudinile olimpianului Titu Maiorescu.

În articolul *Direcţia noastră* din ,,Convorbiri" (15 mai 1871) exista această frază: ,,Va avea România un viitor? Va putea părăsind exclusivismul în contra străinilor, să păşească în emulaţie paşnică pe aceeaşi cale pe care civilizaţia Occidentului a adus atîta bine omenirii?" La publicarea în volum (1892) fraza era retuşată după cum urmează: ,,Va avea România un viitor? Va putea să păşească în lucrare pacinică pe aceeaşi cale, pe care civilizaţia apuseană a adus atîta bine omenirii?" Se renunţă, aşadar, la ideea respingerii *ab initio* a exclusivismului manifestat la adresa străinilor. Se ştie, de asemenea, că dacă în 1868 criticul se opune cu vehemenţă naţionalismului şcoalei lui Bărnuţiu în numele ,,ideilor fundamentale de umanitate şi de liberalism", după 1890, în calitate de demnitar conservator, va milita pentru adoptarea unor legi care interziceau acapararea unor bunuri — de pildă, proprietăţi rurale — de către cei ce nu erau români. Schimbări în concepţiile sale, care, desigur, erau înrîurite şi de evoluţia realităţii istorice, tînărul stat român ce-şi dobîndise recent independenţa politică luîndu-şi toate măsurile de a-şi asigura-o şi pe cea economică, protejînd economia naţională.

Dealtminteri, se ştie că, dacă poetul aduce acuzaţia de ,,străinism" liberalilor („roşilor"), aceştia, la rîndul lor, condamnau ,,elementele străine şi înstrăinate" strecurate în clasa guvernantă şi constituite într-un partid pus la dispoziţia străinilor, numai că răul era pus pe seama ... conservatorilor.

În aceste condiţii, pentru a stabili diferenţierile de rigoare, se cade să ne reamintim baza psihosocială a atitudinii eminesciene. Mecanismul ideatic survenit era în elementele sale generale cel cunoscut: întrucît modul de viaţă burghez — care ,,proletarizează" ţărănimea — a triumfat mai întîi în ţările occidentale, respectiv, în străinătate, atunci cei ce-l introduc la noi sînt oamenii străinătăţii, lipsiţi de simţul realităţii autohtone, *ergo:* nişte străini.

Silogismul era posibil şi pentru că, aşa cum am văzut, după Eminescu, această nouă clasă nu ar corespunde unei realităţi economice, nereprezentînd altceva decît o formă fără fond, fiind rezultatul imitaţiei unor stări de lucruri de aiurea. Nu trebuie să fim prea aspri, în judecarea acestei erori sociologice. Aşa după cum arăta Ibrăileanu, nici socialiştii de la 1884 nu recunoşteau în ţara noastră existenţa unei industrii şi a unui proletariat, ba, mai mult, unii dintre ei erau sceptici chiar în privinţa constituirii acestora într-un viitor apropiat. Ceea ce îl determina pe critic să conchidă: „Socialiştii, pe căi deosebite de ale lui Eminescu, dar care de cele mai multe ori se întîlnesc, au făcut acelaşi proces al aceleiaşi organizări sociale, în numele aceloraşi clase, ca şi Eminescu" [68] (clasele fiind ţărănimea şi meşteşugarii).

Nici vorbă, ,,internaţionalismul" îi împiedica pe socialişti să accepte teza străinismului păturilor suprapuse. Să fim însă atenţi la ceea ce reprezintă esenţa socială a concepţiei eminesciene. Prin pătura suprapusă el nu înţelege, cum s-ar părea uneori, numai elementele parazite şi exploatatoare stăpîne în administraţia statului, ci şi pe cei care alcătuiesc corpul partidelor politice, care domnesc în parlament si în conducerea ţării, extorcînd economia naţională, într-un cuvînt ceea ce socialiştii numeau clasa posedantă. Epitetul de străin, cum observa acelaşi Ibrăileanu, reprezenta, practic, şi o formulă vindicativă, un mod de a înfiera şi mai mult, subliniind, în chip grotesc, cît de departe se afla ,,pleava" celor de sus de interesele claselor muncitoare naţionale asuprite. ,,Deci există două naţiuni deosebite în această ţară — exclamă, îndurerat, Eminescu —, una stoarsă şi sărăcită de producători, alta îmbuibată de mijlocitori: poporul şi plebea".

Este adevărat, sînt destule cazurile cînd, în vîltoarea luptelor publicistice, pe primul

plan trece viziunea sa pamfletară, exercitată oarecum în sine şi în chip nediferenţiat; Eminescu se încurcă şi el în plasa contradicţiilor epocii, care, am văzut, marchează climatul ideologic din ţara noastră, supus presiunii unor ascuţite conflicte în plan naţional şi social. Exasperat de racilele ,,păturilor suprapuse", pentru salvarea fiinţei neamului

[67] D. Murăraşu, *op. cit.,* p. 103. [68] G. Ibrăileanu, *op. cit.,* p. 143.

este gata să accepte mijloace dure de extincţie, ameninţînd cu ,,ordinul sfintei cînepe" sau cu ,,buruienile lui Vlad Vodă Ţepeş".

Nu trebuie însă ca dimensiunile îngroşate ale satirei eminesciene — efecte ale plasticităţii verbului său — să ne împiedice a înţelege platforma de principii care ori de cîte ori este formulată, în clipele de meditaţie calmă, impune prin demnitate morală. Poetul va declara limpede: ,,Nu zicem că sub cerul acestei ţări să nu trăiască şi să nu înflorească oricîţi oameni de altă origine"[69].

Restricţiile sînt de ordin economic: obligaţia de a depune o activitate productivă în folosul patriei adoptate. În acest fel, orice origine etnică ar avea cineva, se va putea număra între fiii buni ai ţării, ajungînd să se pătrundă de spiritul specific al locurilor, să se simtă, în cele din urmă, legat sufleteşte de acest pămînt şi de sfînta lui istorie. Sau cum spune tranşant Eminescu: „Precum un rîu de munte înneacă, nefiind supus voinţei determinante a omului, pe cînd cu albia regulată, el poartă vase şi devine un izvor de înavuţire pentru cîmpiile ce le petrece, astfel şi un element etnic care ar lăsa curs liber numai instinctelor sale ar fi periculos, pe cînd abătut în albia unei muncii liniştite şi productive, ar deveni folositor patriei lui adoptive şi, cu vremea, ar ţine poate la pămîntul ei sfînt tot cu atîta tragere de inimă ca şi urmaşii acelor războinici păstori cu puternice şi încăpătoare cranii, cu cari Radu şi Dragoş au cuprins cîmpiile Moldovei şi ale Ţării Româneşti" [70].

Poetul nu va obosi să facă elogiul spiritului tolerant, al adîncii omenii vădite totdeauna de poporul nostru în modul de a convieţui cu cei de o altă naţionalitate. În noiembrie 1876, în paginile ,,Curierului de Iaşi", articolul [*,,Se vorbeşte că în consiliul...*"] dezbătea această problemă, pe larg şi cu evidentă combustiune interioară: ,,Nici un neam de pe faţa pămîntului nu are mai mult drept să ceară respectarea sa decît tocmai românul, pentru că nimene nu este mai tolerant decît dînsul". Drept exemplu, el invoca faptul că ,,din vremi străvechi fiecare a avut voie să se închine la orice D-zeu au vroit şi să vorbească ce limbă i-au plăcut". Spre deosebire de alte ţări, care au urmărit să-şi creeze, cu forţa, prozeliţi din ,,conlocuitorii de altă lege ori limbă", la noi situaţia a fost cu totul alta. În Moldova, biserica catolică este atît de veche, şi nimeni nu i-a silit pe catolici să treacă la religia „orientală", lipovenii fug din Rusia şi ,,trăiesc nesupăraţi în colţul lor pe pămîntul românesc", apoi „armenii, calvinii, protestanţii, evreii toţi sînt faţă şi pot spune dacă guvernele româneşti au oprit vreo biserică sau vreo şcoală armenească, protestantă sau evreiască. Nici una".

Astfel de idei punctează — ca nişte dîre de foc — întregul traiect al gazetăriei eminesciene. Căci să nu uităm, dincolo de excesele polemice din unele articole, există în universul gîndirii poetului un nucleu solar către care aspiră toate elementele ideatice, polul magnetic mereu indicat de acul busolei sale spirituale — oricît s-ar agita sub imperiul unor furtuni trecătoare — şi care, se ştie, este reprezentată de concepţia democratică, potrivit căreia naţiunea înseamnă clasele muncitoare, şi în primul rînd ţărănimea. Nu a afirmat el, cu un patos inegalabil, că ,,e poate singura chestiune în care am scris cu toată patima de care e capabilă inima noastră, cu toată durerea şi cu toată mila pe care ne-o inspiră tocmai ţăranul, acest unic şi adevărat popor românesc?"[71].

Patriot adevărat nu este cel care aparţine doar biologic naţiei şi se mulţumeşte să ia „de zece ori pe zi patria în gură", pentru a o jefui fără scrupule, ci cel care prin munca sa cinstită — „nervul vieţii oricărei societăţi" — ajută la înălţarea ţării, la îmbunătăţirea soartei claselor de jos, a poporului — temelia caracterului naţional şi a viitorului neamului nostru în lume.

Pe această platformă a ideilor se sublimează toate contradicţiile, se decantează toate reziduurile unei sensibilităţi ultragiate de spectacolul orînduirii ,,cea crudă şi nedreaptă", pentru a rămîne, pură şi incandescentă, expresia dragostei de ţară, ca în această spovedanie de o mişcătoare şi neascunsă superbie: ,,Iubim ţara şi naţia noastră astfel cum n-o iubeşte nimeni, cum nimeni n-are puterea de a o iubi" [72].

---

[69] M. Eminescu, *Opera politică,* ed. cit., vol. II, p. 406.
[70] *Ibidem,* p. 389.
[71] *Ibidem.* p. 422. [72] *Ibidem.* I. p. 415.

FIZIONOMIA GAZETARULUI

Gazetăria eminesciană, prin strălucirea exemplului ei, a reabilitat pentru totdeauna ideea scriitorului angajat, seismograf sensibil şi portvoce al durerilor şi crezurilor neamului.

Este adevărat, în anii cînd poetul devenise ,,redactor şi administrator" la , Curierul de Iaşi", publicistica noastră, armă temută a actualităţii, îşi croise deja un drum specific. Scriitori polivalenţi, în frunte cu Eliade Rădulescu, aduseseră o contribuţie decisivă prin eflorescenţa publicaţiilor iniţiate, care toate aspirau spre un profil anume. C.A. Rosetti — viitoarea victimă a poetului — realizase cu „Românul" primul nostru cotidian de factură modernă.

Ca şi în domeniul poeziei, valoarea lui Eminescu nu rezidă pur şi simplu în ,,inaugurarea" unor genuri sau formule literare, ci în consacrarea lor, efortul ţintind spre sinteză, în retorta incandescentă a talentului său fiind combinate şi sublimate ,,descoperiri" ale predecesorilor.

S-ar putea face un interesant studiu privind filiaţiile cu scriitorii-publicişti ai epocii de la 1848. Eminescu însuşi se va compara cu Bolliac, invocînd, e drept, consonanţe de atitudine — faptul că numai autorul *Clăcaşilor* se preocupase în scrisul său atît de mult şi cu atîta pasiune de soarta ţărănimii române. Atunci cînd se referă însă mai îndeaproape la calitatea de jurnalist a acestuia, va scoate în evidenţă şi aspecte specifice sub raportul expresiei, elogiind ,,Buciumul" şi ,,Trompeta Carpaţilor", fiindcă erau ,,scrise în graiul viu al poporului, cu acel bun simţ şi cu acea bogăţie de locuţiuni şi figuri care de-abia dau un caracter curat şi naţional limbii noastre" [73].

Aprecierea lui G. Călinescu: ,,Fără o apropiere vădită verbal, Bolliac este substanţial cel mai înrudit poet premergător cu modul eminescian", parcă îşi găseşte o aplicabilitate şi mai adevărată în planul gazetăriei politice.

Aceeaşi investigare a surselor ,,culturii" poetului îi îngăduie criticului să reţină ca termen de comparaţie şi opera lui Eliade Rădulescu. Atitudinea lui Eminescu în acest caz este, cum se ştie, diferenţiată, aducînd amendamente juste exagerărilor din perioada de după 1850 (Heliade contra lui Eliade), referirile demonstrează însă o directă şi bogată cunoaştere a creatorului lui Sarsailă. G. Călinescu descoperea similitudini de idei în direcţia unui evoluţionism moderat, care osîndea împrumutul nechibzuit de „forme" noi. Pot fi reţinute şi unele apropieri sub raportul paletei pamfletarului — la amîndoi distingîndu-se latura *dantescă,* pasiunea vindicativă care-i face să-şi vîre contemporanii în bolgiile unui imaginar infern.

Gazetăria eminesciană impresionează prin forţa cu care reuşeşte să îmbine — într-un aliaj original — trăsături ale fazei romantic-generoase a începuturilor cu habitudinile curente şi îndătinate ale ziaristului modern.

Căci, se ştie, pentru mulţi dintre scriitorii paşoptişti actul publicistic ,avea o funcţie ocazională şi oricum subordonată unei imediateţi pragmatice, fără a mai pune la socoteală — în afara excepţiilor cunoscute — un anume amatorism, o agitaţie de suprafaţă, potrivit

dorinţei de a face cîte ceva din toate, ca în parabola lui Călinescu cu ,,găina de Renaştere", care depune ouă în mai multe cuiburi şi aleargă succesiv între ele, în perioada clocitului, fără a reuşi să le încălzească îndeajuns pe nici unul.

Articolele eminesciene se impun însă prin înaltul lor profesionalism, poetul practicînd gazetăria ca pe o autentică meserie, cu toate prerogativele de rigoare. Se cere a se adăuga că, ştiind să facă faţă prozaicei şi istovitoarei munci de galeră a ziarismului cotidian, el nu cedează spiritului de rutină şi de convenţionalism, ridicînd pagina tipărită la înălţimea unor probleme de conştiinţă, păstrînd nealterată, vechea funcţie sacerdotală a cuvîntului scris.

Studiul modelului pe care-l oferă Eminescu este cu atît mai instructiv, cu cît se constituie într-o perioadă cînd a încetat devălmăşia dintre genuri, cînd fiecare domeniu tinde să-şi impună, cu străşnicie, statutul specific, opunîndu-se imixtiunilor altor activităţi. Dacă aceasta e adevărat, într-o formulare generală, cu atît mai mult apare în cazul antitezei — exagerată de atîţia — dintre poezie şi gazetărie.

[73] „Timpul", VI (1881). nr. 45, 27 febr., p. 1.

> Ne amintim de simbolul utilizat de Titu Maiorescu, cu statuia de marmură care priveşte surîzătoare, de la înălţimea augustă a veşniciei artei, la zgomotoasa agitare a oamenilor în politică, deci, în efemer. Iată însă că Eminescu, fără a trăda cu nimic legile eterne ale creaţiei, în acelaşi timp, trăieşte, cu incandescenţă, cele mai „prozaice" probleme ale actualităţii, dar de care depindea destinul ţării. Explicaţia o cunoaştem, ţine de situarea pe poziţiile ţărănimii, clasa fundamentală a naţiunii. Această platformă spirituală îl ajută să nu rămînă prizonierul orizontului strict al atelierului său de creaţie, să aibă preocupări mai ample, menite să cuprindă viaţa trecută şi prezentă a poporului.

Lucrurile nu se desfăşoară, desigur, simplu. În perioadele istorice anterioare, relaţiile dintre scriitori şi marele public se stabileau, în mare măsură, spontan. Din momentul însă în care diviziunea muncii a impus o acută specializare — cu tendinţe de autonomizare — a diferitelor forme de activitate, baza socială a creaţiei devine problematică, ridicînd obstacole în calea refacerii totalităţii spirituale, a identificării cu marea colectivitate, generînd fenomene de însingurare morală. Sînt adevăruri de care Eminescu este perfect conştient. Cei dinainte credeau în „spusa" lor, simţindu-se, în chip firesc, mădulari ai obştii, în vreme ce ,,faţă cu cea mai mare parte din scriitorii noştri moderni ţi se impune simţămîntul că ei nu sînt pentru public, nici publicul pentru ei". Poetul este departe de a da o judecată superficială, înţelege că scriitorul din epoca modernă nu mai poate beneficia de „naivitatea sinceră, neconştiută", a mîncat din fructul oprit: ,,Noi ceşti mai noi cunoaştem starea noastră, sîntem trezi de suflarea secolului şi de aceea avem atîta cauză de a ne descuraja" [74]. Că. este aşa ne-o dovedesc creaţiile sale poetice, care lasă să se întrevadă nu odată apa neagră a tenebrelor.

Dar, exprimînd, cu sinceritate dramatică, „răul secolului", gîndirea eminesciană nu devine sclavul acestui rău, nu-l mitizează, cum fac atîţia literaţi de ieri şi de azi, găseşte în sine resursele necesare pentru a tinde către o viziune globală, echilibrată, armonioasă asupra existenţei, în cadrul căreia să se reconstituie legăturile sufleteşti cu fiinţa poporului. Nu mai este nevoie să mai spunem că izvorul principal al vitalităţii morale, calea prin care Eminescu descoperă pămîntul tare al unor certitudini, totul se leagă de ipostaza sa gazetărească. Pompiliu Constantinescu afirma, despicînd poate prea tranşant apele: ,,Este surprinzător cum aceeaşi sensibilitate trăieşte ideea categorică a neantului, în poezie, şi respiră vitalismul ridicat la valoarea unei entităţi a ideii de naţiune, identificată cu ţăranul şi voievozii"[75].
Merită să reţinem şi felul în care Eminescu receptează influenţele schopenhaueriene. N-am făcut această referinţă în capitolele anterioare pentru simplul motiv că a fost analizată cu prisosinţă de către mai toţi specialiştii. Revenim acum, deoarece a fost unanimă concluzia asupra divorţului dintre cei doi în domeniul eticii, Eminescu neputînd accepta, în sinea lui, starea de ataraxie rezultată din mortificarea vieţii şi a oricărui impuls vital. Cît priveşte impactul filozofic, studiile din vremea din urmă au demonstrat convingător ca Schopenhauer putea să-l atragă pe junele poet şi prin critica zgomotos distrugătoare, prin ampla acţiune demistificatoare lansată împotriva optimismului factice, a meliorismului superficial. S-a remarcat, totodată, că, în meditaţiile lui Eminescu, viziunea asupra răului din viaţă nu s-a dezvoltat în direcţia absolutizării planului ontologic — ca în metafizica filozofului german —, ci a dezvăluirii multiplelor interferenţe cu determinările istorice ale fenomenelor. Şi asta, progresiv, cu trecerea anilor. Spune multe însemnarea din 1888, în care recunoaşte că exagerările exerciţiilor pesimiste pot afecta „bucuria de a trăi şi dorinţa de a lupta".

G. Călinescu, ocupîndu-se într-o ,,cronică a optimistului" de Eminescu şi contemporanii săi, admonesta, la un moment dat, „filozofia schopenhauerian-evazionistă" a lui Titu Maiorescu, precizînd: ,,în vreme ce, pornind de la acelaşi Schopenhauer, Eminescu era un combatant" [76]. Distincţia este adevărată, cu corectivul cunoscut că, în pofida unor teorii profesate, Maiorescu, într-o manieră proprie, conformă temperamentului său, fusese şi el

un combatant, dînd tonul la ceea ce s-a numit criticismul junimist şi care a constituit o întreagă epocă.

Sub acest unghi general, nu pot fi negate reale tangenţe cu fizionomia şi cu spiritul criticii eminesciene. E drept, în articolele sale, poetul nu practică în chip predilect sau

[74] M. Eminescu, *Scrieri politice,* ed. cit., p. 13 — 14.
[75] Pompiliu Constantinescu, *Scrieri, 2,* EPL, Bucureşti, 1967, p. 543.
[76] G. Călinescu, *op. cit.,* p. 421.

exclusivist disertaţia speculativ-filozofică, anexînd şi alte domenii, cum ar fi cel al istoriei (în primul rînd) sau al economiei politice. E de reţinut însă pasiunea ideilor generale, intervenţiile sale gazetăreşti, oricît de ancorate ar fi într-o realitate imediată, dezvăluind clare vederi teoretice (atunci cînd nu sînt expuse pe îndelete, într-o suită de eseuri, cu caracter doctrinar).

Această manieră a teoretizării va fi corespuns gustului junimist. Pe de altă parte, Eminescu — a cărui gazetărie este lipsită de particularităţile stilului scriptic, captînd, oricît de specioasă este uneori, toată savoarea oralităţii — se va fi arătat sensibil la farmecele spiritului convorbirist, marcat de demonul conversativ şi de demonstraţiile oratorice.

Ne grăbim să amintim de ,,ştiinţa" polemicii eminesciene, acel mod strîns, implacabil al demonstraţiei, utilizînd întregul arsenal al principiilor logicii formale întru luminarea adevărului — şi care ar putea acuza influenţe ale campaniilor maioresciene (patosul dezlănţuit, „paşoptist" trece, e cert, printr-un filtru al limpezirii şi al supunerii la idee). Pe măsură însă ce încercăm să descoperim apropieri, deabia ies în evidenţă deosebirile. Căci, aşa cum arăta Pompiliu Constantinescu, ,,Maiorescu opera în regiunea mai frigidă a raţiunii, pe cînd Eminescu se adresează unui instinct vital, de forţe ancestrale obscure". Sau: ,,proza politică eminesciană creează deci o valoare sufletească, ea e mai mult expresia unei simţiri decît rezultatul reflexiei reci"[77].

Am menţionat modelul oratoric. Junimiştilor le plăcea însă rolul agreabil de avocaţi care voiau să strălucească în ochii asistenţei cu fraze de efect, cu o întreagă artă a gesticulaţiei, în vreme ce poetul nu se sinchisea de strălucirea exterioară, adoptînd o atitudine austeră, monahală, rolul care i-ar fi plăcut într-un complet de judecată ar fi fost doar acela de procuror. Un procuror de stirpe veche, amestec de tribun popular şi profet biblic. Ultima comparaţie face carieră în publicistica noastră. Se cunoaşte apologul lui N. Iorga, Eminescu fiind ,,un luptător, un profet, da un profet, ca profeţii vechii Iudeie, biciuind şi arzînd, de o parte, sfătuind şi revelînd, de alta — în numele aceluiaşi Dumnezeu al înţelepciunii"[78].

Metafora se justifică prin pasiunea cu care poetul îşi trăieşte şi-şi comunică convingerile — adevărate limbi de flăcări îi aureolează scrisul. El se identifică la modul absolut cu ideile sale, necunoscînd alt mod al abordării lor decît cel grav, solemn, ca şi în cazul lucrurilor sfinte care nu pot fi luate în nici un fel în derîdere. Ne închipuim ce figură aparte putea face Eminescu în mediul junimist, predispus la zeflemea uşoară, la o ironie care nu cruţa nimic, acceptînd hazul împotriva a toate şi a tuturor, pe scurt neavînd nici un dumnezeu. G. Panu îşi amintea că poetul nu-i prea agrea tovărăşia din cauza modului său de a rîde în doi peri: ,,Eminescu era şi el în momentele lui bune vorbăreţ şi glumeţ, deşi întotdeauna cu o umbră de melancolie, însă nu admitea gluma asupra credinţelor şi convingerilor sale".

Portretul este dintre cele mai adevărate şi corespunde exigenţelor etice proclamate deschis de poet în publicistica sa. Căci nu declara el, în *Repertoriul nostru teatral:* ,,Ni place nouă şi gluma mai bruscă, numai ea să fie morală, să nu fie croită pe spetele a ce e bun"? În articolul său de debut *O scriere critică* trebuie să vedem nu numai o critică la adresa anistorismului, ci şi a manierei polemice folosite de junimişti care ridiculizau de

dragul ridiculizării principii exprimate defectuos de publiciştii ardeleni, dar slujite cu devotament în serviciul luptelor naţiunii. Ne amintim obiecţia sa: ,,Combăteţi-o — forma defectuoasă, *n.n.* — cu rigoarea şi seriozitatea convicţiunii, nu cu pamfletul ridicol şi fără preţ". A şi găsit la acea dată o etichetă pe care o aplică acestui fel de critică: este „feminină". Neîmpărtăşind admiraţia faţă de Alecsandri decît în aria poeziei, despre proza sa, va spune că ,,nu e decît spirit şi jocuri de cuvinte, ceea ce-i dă un timbru cu totul feminin: căci spiritul — zice Jean Paul — este raţionamentul femeii". (Nota bene: de această caracterizare are parte şi critica maioresciană care i se pare, desigur, din acelaşi motive „de o fineţe feminină".)

Formula va fi preluată peste ani, căpătînd o accepţie mai gravă din punct de vedere moral, vizînd fluctuaţia de păreri, nesinceritatea frazelor declamate, modul furişat, cu perfidii ascunse, lipsit de curajul francheţei, din „duelul ziaristic". În „Timpul", el îi va

[77] Pompiliu Constantinescu, *op. cit.*, p. 542.

[78] „Semănătorul". III, 1904, 11 ianuarie.

apostrofa astfel pe cei de la „Românul": ,,Ne întrebăm însă dacă sînt bărbaţi ori sibariţi? Dacă sînt bărbaţi, atunci vorbească-ne făţiş, privească-ne în ochi, arată-se vrednici de a sta de vorbă cu noi, iară nu să caute a se furişa pe poteci ascunse, pe care niciodată nu-i vom putea urma"[79].

Pentru a termina registrul comparaţiilor, vom aminti că Eminescu acuză o „sensibilitate rurală", cei de la Junimea una urbană.

Să încercăm a urmări felul în care, avînd o astfel de structură sufletească, dublată de o neşovăitoare concepţie etică, poetul evoluează în spaţiul gazetăriei. Materialul de exemplificare îl vom scoate, pentru început, din „Curierul de Iaşi".

Pe baza volumului de faţă, ne dăm seama cît de sărăcită era imaginea de pînă acum asupra activităţii eminesciene din aceşti ani, redusă, de regulă, la cîteva articole cu caracter mai mult sau mai puţin cultural. Nu ne referim doar la aspectul cantitativ, deşi este uimitoare pofta de scris a „redactorului", cu tot spaţiul restrîns al publicaţiei, contrazicînd, încă o dată, ideea unei muncii silite, de modest simbriaş. Atrage însă atenţia talentul cu care Eminescu ştie să imprime ,,foii vitelor de pripas" — în pofida caracterului ei specific de buletin — atribute prin excelenţă moderne ale gazetăriei, între care cel al diversităţii, alternîndu-se, cu vioiciune şi cu simţ al actualităţii, temele ca şi speciile şi subspeciile publicistice.

O citare la întîmplare a materialelor o dovedeşte din plin. Elogierea spiritului gospodăresc al ,,bătrînilor", evocarea patetică a lui Grigore Ghica în legătură cu „Răpirea Bucovinei", alături de însemnări care valorifică seducţia faptului divers: sinuciderea unui ofiţer rus, o ,,otrăvire", denunţarea unui avort etc.; reproducerea unor anecdote populare, a ,,crezului beţivilor", critici la adresa administraţiei oraşului şi serialul de foiletoane externe: *De pe cîmpul de război;* cronici despre *Serate teatrale în Grădina Primăriei,* menţionarea unei „mistificări arheologice", *Flori stilistice din ziarele româneşti,* comentarea testamentului lui Ioan Otetelişeanu şi dări de seamă asupra discuţiunilor din parlament ,,cu ocazia ... proiectului de buget"; recenzarea operei lui Odobescu *Pseudo-kinegetikos* şi a lucrării *Pomăritul, întocmit cu deosebită privire la grădina şcolară,* recomandarea (în cîteva rînduri) a manualului şcolar al lui Ion Creangă şi a operei ,,materialiste" a lui Vasile Conta sau a *Logicii* lui Titu Maiorescu etc. etc.

Pentru caracterizarea acestui panoramic gazetăresc am putea împrumuta propria formulă a poetului utilizată în cazul cărţii lui Al. Odobescu: de „mozaic", inclusiv explicaţia ce o oferă: ,,genul acela de pictură care cearcă a imita prin bucăţi de marmură, de piatră colorată, de sticlă sau de lut ars, colorile naturii".

Nu ne îndoim, prin această structură mozaicală, ,,Curierul de Iaşi" aminteşte, într-un

fel, de particularităţile primelor gazete româneşti, care se constituiau ca almanahuri cu caracter mai mult sau mai puţin enciclopedic. Am comite însă o greşeală dacă n-am sesiza că, faţă de descriptivismul pur informativ şi eclectic al acelor reviste, destinate unui public de „familie", Eminescu cultivă — în conformitate cu spiritul modern amintit — o jurnalistică de atitudine, implicînd opinia publică în dezbaterea celor mai importante probleme ale actualităţii. Dacă în lumea miturilor antice Midas era blestemat ca pe tot ce punea mîna să se transforme în aur, tot astfel putem spune că tot ceea ce atinge condeiul poetului capătă inflexiuni grave şi înţelesuri adînci, devine pretext pentru rostirea unor crezuri. (Evident îşi spune cuvîntul şi talentul literar: o simplă semnalare administrativă că, în urma ploilor, străzile devin impracticabile, se înnobilează prin expresivitatea verbului, evocîndu-se epoca locuinţelor lacustre.)

Să luăm ca exemplu dările de seamă privind spectacolele ,,teatrului de vară" din grădina Primăriei. Aspectele pur locale ale acestei iniţiative nu-l împiedică să analizeze legile specifice ale teatrului, prezentînd ca ,,profesor" absolut „natura", prilej pentru a-şi exprima opţiunea faţă de Moliere, opunîndu-l pieselor lui Corneille şi Racine (,,aceşti iluştri mergători pe catalice"). De la opinii asupra dramaturgiei — care trebuie să respecte legile „adevărului şi naturii", de aceea admonestează „tot calabalîcul intelectual al dramelor de senzaţie" — va ajunge la jocul actoricesc, criticînd pronunţia defectuoasă, datorită neînţelegerii diferenţelor dintre accentul etic şi logic (sau intenţional) al vorbirii şi cel pur gramatical. (Mai ales actriţele devin victimele lecţiilor sale profesionale.)

[79] M. Eminescu, *Opera politică,* ed. cit. vol. I, p. 120.

Nu e de mirare că cea mai modestă ştire poartă pecetea unei judecăţi avizate, dacă ţinem seama că, încă într-unul dintre primele sale articole din presă, *Repertoriul nostru teatral,* apărut în ,,Familia" (la 18/30 ianuarie 1870), tînărul Eminescu arăta a se afla în stăpînirea unei concepţii sigure (nici vorbă şi pe baza unei experienţe proprii în empireul Thaliei). Ceea ce atrăgea atenţia încă de atunci era caracterul *total* al viziunii sale ocupîndu-se în egală măsură de valorile etice şi estetice ale repertoriului, chiar dacă în acele condiţii, de început, preconiza că „piesele, de nu vor avea valoare estetică mare, cea etică însă să fie absolută", de arta actorilor — repertoriul reprezintă sufletul, actorii: trupul —, ca şi de problema publicului, spectacolele fiind menite „de a ridica pe public la sine şi de a fi cu toate astea înţeles în toate de el".

Era îndreptăţită concluzia categorică a lui Tudor Vianu (care, ca estetician, se preocupase şi de un asemenea subiect): ,,Nimeni, înaintea lui Eminescu, şi puţini după el au consacrat teatrului studii mai temeinice, din unghiul unei cunoaşteri mai apropiate a literaturii dramatice şi a variatelor probleme în legătură cu jocul actorilor şi cu graiul lor" [80].

Deşi, ocupîndu-se cu atîta pasiune şi consecvenţă de teatru, Eminescu se referea, implicit, şi la o anumită arie a literaturii, după cum opiniile sale estetice vădeau o aplicabilitate generală, nu rămîne totuşi lipsită de temei uimirea lui G. Ibrăileanu: ,,Despre literatură — lucru curios — a vorbit puţin cel mai mare poet al nostru". Explicaţia rezidă, probabil, în faptul că mişcarea literară, în acei ani, nu dezvăluie aspecte nevralgice atît de importante încît să poată incendia preocupările actualităţii. Nu este vorba, după cîte s-a văzut, de o ocolire a domeniului, unele opere fiind recenzate — *Pseudokinegetikos, Novele din popor —,* după cum portretul lui Constantin Bălăcescu, *Monumentul I. Heliade Rădulescu* sau *Literatură din Botoşani* ilustrează calităţi de critic literar, cu un just simţ al ierarhizării valorilor. Mai important este însă că, de-a lungul carierei sale publicistice, Eminescu va sprijini curentul unui realism popular. Întrucît, pînă în prezent, mai stăruie părerea că poetul n-a făcut altceva decît să ,,adere" la teoriile exprimate în această problemă de Titu Maiorescu, îl vom cita din nou pe Tudor Vianu, care menţiona în spiritul adevărului: „Comediei franceze, el îi preferă pe cea rusă, a lui Gogol din *Revizorul,* aparţinînd curentului unui realism popular, pe care — înaintea lui Maiorescu — îl remarcă în operele germanului Fritz Reuter, ale americanului Bret Harte, ale ungurului Petöfy, dar

şi ale românilor Anton Pann şi I. Slavici, la care adaugă pe I. Creangă, pe care prietenul lui încă din primul an al aşezării în Iaşi îl recunoscuse în întinsa semnificaţie a operei şi temperamentului său".

Dacă Eminescu a fost totuşi mai zgîrcit în emiterea de judecăţi în marginea fenomenului literar, nu acelaşi lucru se poate afirma în cazul altor domenii ale culturii, analizate în fel şi chip, cu o persuasiune caracteristică. Ne vom opri — drept *exempli graiia* — asupra învăţămîntului. Ar putea fi întreprinse instructive comparaţii între poetul nostru şi, de pildă, Lev Tolstoi — pentru amîndoi problemele respective neinteresînd doar din punct de vedere teoretic, ci întruchipînd pasiuni de o viaţă, exemplificate şi prin experienţe proprii (Eminescu în calitate de revizor şcolar şi, incidental, suplinitor de profesor; scriitorul rus conducînd ani de zile şcoala de la Iasnaia Poliana sau întocmind manuale didactice). Ei vor fi împotriva studiului bucheresc din şcoli — ceea ce Eminescu va numi „învăţarea rutinară şi mecanică" sau, simplu, ,,dresură" —, declarîndu-se pentru învăţămîntul intuitiv, care ţine seama de particularităţile psihice ale copiilor, aderînd astfel la curentele noi din pedagogia modernă. Pe aceeaşi poziţie se găsesc şi atunci cînd evidenţiază rolul muncii manuale, al însuşirii unei meserii — poetul român publică în ,,Curierul de Iaşi" cîteva articole cu astfel de preocupări.

În sfîrşit, cei doi se întîlnesc şi în pasiunea cu care pun la temelia învăţămîntului principiile educaţiei morale.

Există, bineînţeles, şi aspecte diferenţiatoare. Tolstoi îmbrăţişează principiul rousseauist al ,,educaţiei negative", fiind pentru ,,şcoală liberă", care să asigure libertatea nelimitată a copiilor. Eminescu este mai restrictiv, înfricoşat, poate, de ideea anarhiei. Şi, aşa după cum în statul natural acordă un rol central monarhului pe post de ,,matcă" a comunităţii, în cadrul învăţămîntului înclină să supraliciteze rolul pedagogului (acesta

[80] T. Vianu, V. Streinu, Şerban Cioculescu, *Istoria literaturii române moderne.* ed. cit., p. 260.

trebuie să ţină locul manualelor viciate, care, la unele discipline, ,,ar trebui, pur şi simplu, aruncate"). Mai menţionăm şi unele neconcordanţe în stabilirea priorităţii unor materii. Tolstoi, de pildă, aprecia şi el cultura clasică, dar mai mult ca scriitor decît ca pedagog şi, oricum, nu ajungea la formele cultului eminescian. Din motive lesne de înţeles, Eminescu va vedea în „spiritul latinităţii" ,,regulatorul statornic al inteligenţei şi al caracterului şi izvorul simţului istoric". Iar, în ultimii ani de viaţă — şi sub imperiul boalei —, va cere chiar ca „toate cărţile de şcoală" să fie ,,traduse în latineşte".

Dacă există însă ceva care-i apropie fundamental pe cei doi mari scriitori este, desigur, dragostea lor comună pentru ţărănime, cele mai diverse probleme ale învăţămîntului fiind reduse, în ultimă instanţă, la modul în care se reflectă în condiţia umană a clasei ce întrupează entitatea spirituală a poporului. Cu cîtă patimă demonstrează poetul: ,,Cauza relei frecventări nu este aversiunea poporului nostru contra şcoalei, ci sărăcia", dovadă buna frecvenţă ,,acolo unde a mai rămas o urmă de neatîrnare economică, anume în satele răzăşeşti" [81].

Renunţăm să includem în dezbatere şi alte arii problematice dorind să trecem de la „revista internă" la particularităţile „revistei externe". O facem şi pentru că, pînă la volumul de faţă, acest compartiment al activităţii eminesciene a fost în mare măsură ignorat. Motivul se întrevede uşor: impresia multor cercetători că ceea ce se publică în cadrul rubricii erau materiale compuse din spicuirea articolelor sau a ştirilor apărute aiurea. Şi nu erau total alături de adevăr; în multe din însemnările sale, Eminescu nu face

altceva decît să traducă şi să rezume corespondenţe apărute în presa străină. Întrebarea e dacă putem să subapreciem faptul că traducerea şi prelucrarea aparţin poetului, care, nici vorbă, îşi imprimă propriul stil, după cum nu se sfieşte să facă loc, cînd nu ne aşteptăm, unor consideraţii personale. Nedreptatea apare însă cu atît mai evidentă atunci cînd se trece peste comentariile originale prin care Eminescu are meritul de a fi introdus printre primii, în gazetăria noastră, specia cronicii externe — aşa cum va fi ea cultivată în epoca ce urmează.

Evenimentele ce incită interesul poetului şi capătă repede o forţă acaparatoare ţin de aşa-numitul în epocă ,,război oriental", prin care se înţelegeau conflictele beligerante dintre popoarele bacanice oprimate şi puterea otomană. Eminescu, aşa cum îl cunoaştem, se implică total, regretînd că n-are la dispoziţie, pe formatul şi pe structura ,,Curierului de Iaşi", decît o singură pagină, făcînd o adevărată echilibristică în tehnica paginaţiei pentru a scoate în evidenţă ştirile importante, inaugurînd o rubrică specială: *De pe cîmpul de război* etc.

Ca şi în alte domenii, cu o scrupulozitate ce-i este caracteristică se sileşte să nu acţioneze la întîmplare, ci să-şi alcătuiască o concepţie clară. şi o metodologie adecvată. Primul principiu teoretizat este cel al prelucrării critice a informaţiilor. Este astfel conştient că publicaţia vieneză „Neue freie Presse" era ,,inamică mişcărilor slave" din Balcani şi filoturcă (o numeşte: „foaie-cadînă"), drept care o citează cu circumspecţie, notînd că reproduce veştile „cu toată rezerva posibilă". Nici ceea ce vine dintr-o sursă sîrbească — deşi afectiv e de partea lor — nu este acceptat necritic, afirmînd, într-un loc, că ,,lectorul, obicinuit cu buletinele de victorii de pe acest cîmp de război, întorcînd pagina şi cetind de-a-ndărătelea va găsi tocmai contrariul celor susţinute de sîrbi". Altă dată, surclasat de contrarietatea ştirilor, îi informează sec pe cititori: „Telegramele cari anunţă lupte reînnoite în valea Moravlei nu sînt în stare să ni deie o icoană clară despre ceea ce se petrece acolo".

Eminescu va defini ca un alt principiu de bază al activităţii unui redactor al paginii externe pe cel al coroborării informaţiilor într-o ,,unitate organică", într-o viziune de ansamblu asupra planurilor strategice şi tactice ale taberelor aflate în luptă. Constituie o lectură delectabilă pentru noi, pasiunea ingenuă cu care reconstituie teatrul operaţiilor — ca şi cum ar avea o hartă pe care punctează, cu minuţie, mişcările trupelor —, sfaturile militare

exprimate, reproşurile docte făcute generalului Cernaief — pentru „mania de a înflori cu strategie orice măsură tactică a sa, punînd-o în lucrare cu cea mai mare complicaţie posibilă şi cu împărţire de puteri". Altă dată, sîrbii sînt lăudaţi pentru că aplică tactica folosită cîndva de moldoveni în luptele cu turcii. Nu este singurul caz în care Eminescu introduce în cadrul paginii externe referiri la poporul nostru.

[81] I. Scurtu, *op. cit.,* p. 250.

Aria subiectelor — dincolo de consecvenţa preocupărilor — va fi diversă, ca şi cea a mijloacelor gazetăreşti folosite. Principele Nikita al Muntenegrului va beneficia de un portret conturat În cele mai luminoase culori. Propriu-zis, Eminescu apelează la tehnica idealizării poetice, numindu-l ,,Voevodul Munţilor-Negri" şi acordîndu-i aureola eroilor din poveşti: ,,Născut din familia de vitezi a Neguşeştilor, dominînd peste o rasă de răzăşi liberi prin sărăcia lor şi dotaţi c-un rar curagiu personal, principele Nikita samănă cu voinicul din poveste care-a plecat în lumea largă ca să afle ce-i frica şi n-a putut-o afla". Pentru a explica faima de care se bucură în rîndul popoarelor slave din Balcani, a căror ,,hrană sufletească" o constituie ,,cîntecele poporale", poetul îl va proiecta în lumea eposului arhaic, Nikita unind ,,lira cu spada, e simplu în obiceiuri, vorbeşte şi se poartă ca fiecare din poporul său şi joacă rolul lui Ahil din acea adunare de bătrîni cari formează senatul muntenegrean şi unde se vor fi găsit mulţi Nestori cu barbele albe şi cu sfatul dulce ca fagurul de miere".

În schimb, pentru schiţarea portretului noului sultan Abdul-Hamid va apela la resursele unei ironii muşcătoare. Formula satirică este cea a unui fals elogiu: ,,Lumea vorbeşte că Abdu-Hamid e mînă spartă şi-i plac romane, dar lumea n-are cuvînt; din contra, s-ar putea spune că leagă paraua cu şapte noduri şi are obiceiuri foarte simple, căci afară de femeia sa legitimă are numai o singură ţiitoare şi nici bagă în samă pe celelalte odalisce ale haremului său". Mai departe, împingînd descrierea în planul grotescului va reţine preferinţa sa ,,pentru tot soiul de dobitoace domestice", şi, mai ales, pentru păsări, „astfel are un cacadú, cu care petrece ceasuri întregi". ,,Un interes iarăşi nu mic îi inspiră animalele împăiate: şerpi, şopîrle, momiţe, ba-n vremea din urmă şi-au îndreptat zelul său de colector asupra gîndacilor. . .".

Singura trăsătură pe care n-o persiflează ţine de antipatia faţă de greci, care, asociată maniei de a colecţiona hărţi, îi smulge lui Eminescu această apostrofă plină de savoare:
,,Doamne! Cum nu putem şi noi să-i trimitem peşcheş cîţiva greci de Bucureşti, marfă extrafină frizată la Paris, pentru ca acest sultan, iubitor de hărţi, să li scoată pe nas harta republicei universale şi contractul soţial al lui Jean-Jacques".

Nu putem să nu menţionăm şi un foileton care a stîrnit, se pare, vîlvă la apariţie: *S-a obrăznicit turcul.* Împrejurările au fost acestea: odată cu suirea pe tron a lui Abdul-Hamid, vizirul a trimis o notificare tuturor oficialităţilor din Imperiul otoman în care le cerea să celebreze evenimentul conform unui ritual precis. După ,,Le journal de Bucarest", această dispoziţie ar fi fost adresată şi domnitorului ţării noastre (ştirea nu s-a confirmat, ulterior).

> Poetul a întocmit un răspuns în care indignarea găseşte o expresie plastică în formula spirituală a unei invitaţii la farsă: dacă sultanul şi vizirul ar veni la noi ,,împreună cu o trupă de voltijari... ca să ne facă plăcerea să se deie preste cap înaintea noastră", atunci ,,şi-ar vedea visul cu ochii". Urmează plăsmuirea unui fals afiş de spectacol de circ: ,,În toate colţurile de uliţă cu slove mari: Mare caraghioslîc ! Pentru întîia dată în România. Astăzi în ziua (cutare) la 7 ore seara va începe reprezentaţia vestitului, atotputernicului Abdul-Hamid şi a vizirului său Mehmet-Ruşdi.
>
> Însuşi a sa înaltă persoană va executa cele mai grele jocuri pe frînghie, însoţit de vestitul vizir în calitate de clovn. Intrarea 50 de bani".

Se pare că ,,întîmpinarea" ne-a creat unele dificultăţi în plan diplomatic. ,,Monitorul oficial" va cere explicaţii, statuînd şi principiul că, în astfel de cazuri, trebuie să se aştepte punctul de vedere oficial al Ministerului de externe. Eminescu va răspunde cu arguţia unui logician, fără a-şi retracta atitudinea: de vreme ce vizirul nu putea să se adreseze direct domnitorului, nefiind de acelaşi rang, notificarea sa nu avea acoperire legală, prin urmare, problema nu era de competenţa oficialilor, căpătînd statutul iniţiativei unui particular. *Ergo,* în articolul din ,,Curierul de Iaşi" trebuie să se vadă „meritata ironie a unui supus românesc" la ,,necuviinţa unui supus turcesc".

Cine parcurge gazetăria sa din aceşti ani constată că, spre deosebire de ultima perioadă, cînd predomină atitudinea încruntat-polemică, poetul îşi îngăduie acum şi clipe de răsfăţ satiric, diversificîndu-şi şi înseninîndu-şi tonurile, neocolind nici gluma mai

slobodă, ţărănească. Am spune că articolele sale sînt mai mult foiletoane decît pamflete, chiar dacă nu va ajunge niciodată la rafinamentul înţepăturii fine, a ironiei de salon, firea lui combativă, cu reacţii directe, dîndu-şi repede în petic.

Iată-l amuzîndu-se — după exemplul convorbiriştilor — cu *Flori stilistice din ziarele româneşti.* Insanităţile verbale dintr-un articol de fond al „Salvărei Piteştilor" sînt divulgate prin acelaşi procedeu al falsei admiraţii. Învăţatul chinez d. Iang-Keh-Tiang ar fi ,,tresărit de bucurie la citirea acestor cuvinte". ,,Apocaliptica claritate" a frazelor l-a făcut pe reputatul savant să vadă în ,,iluminatul necunoscut" ,,o nouă întrupare a lui Budha" ş.a.m.d.

Din ziarul ,,Ialomiţa" se reţin paginile unei povestiri ,,foarte originală": *Dramele Bărăganului.* După un lung citat, cu sublinieri concludente sub raportul stilului şi al viziunii prăpăstios romantice, transformînd obişnuita „urmare" în ,,Ferească D-zeu să urmeze", poetul încheie într-un limbaj verde, aproape de graniţele vulgarităţii, dar, salvat prin introducerea unui plastic proverb: ,,Aşadar scumpe, avanti! ce dracu, ori caftan pînă-n pămînt, ori ştreangul de gît...".

Deşi atunci cînd împrumută armele voioşiei acuză o anume stîngăcie, glumele sînt cam greoaie — ca un urs pus să execute figuri graţioase —, nu se poate spune că, în evoluţia scrisului său gazetăresc, Eminescu nu izbuteşte să folosească, în chip fericit, resursele vii ale umorului de factură populară.

Din serialul de articole: *Icoane vechi şi icoane nouă,* din „Timpul", reţinem portretul lui Ştefan cel Mare, realizat pe un ton mucalit moldovenesc, parodiind uşor stilul cronicăresc: ,,Bietul Ştefan Voevod! El ştia să facă fărîme pe turci, leşi şi unguri, ştia niţică slovenească, avusese mai multe rînduri de neveste, bea bine la vin vechiu de Cotnar şi din cînd în cînd tăia capul vreunui boier sau nasul vreunui prinţ tătăresc. Apoi descăleca în tîrguri de-a lungul râurilor, dăruia panţirilor şi dărăbanilor locuri bune pentru păşunea hergheliilor de cai moldoveneşti, a turmelor de oi şi de vite albe, făcea mănăstiri şi biserici, şi apoi iar bătea turcii, şi iar descăleca tîrguri, şi iar se însura, pînă ce şi-a închis ochii în cetate la Suceava, şi l-au îngropat cu cinste la mănăstirea Putnei"[82].

Tot în vederea nuanţării fizionomiei gazetarului, adesea redusă în chip abuziv la ipostaza pamfletarului vindicativ, amintim calitatea de cugetător. Am mai subliniat gustul său pentru ideile generale. Articolele eminesciene prezintă două feţe, una care îmbrăţişează faptul concret, şi cealaltă planul abstracţiunii, demonstraţie a unui principiu. Această ambivalenţă se evidenţiază, bineînţeles, în forme diferite, în funcţie de orientarea materialului. Sînt cazuri cînd Eminescu simte nevoia unor clarificări cu caracter programatic, ca în *Icoane vechi şi icoane nouă.* Altă dată, şi de cele mai multe ori, se etalează aspectul concret al disputei, lăsîndu-ne doar să întrevedem orizontul mai adînc, problematic — ca în metafora cunoscută cu aisbergul. Ceea ce ţinem să subliniem e că în cea mai directă intervenţie polemică descoperim un plan ideatic mai îndepărtat. Singur, dealtfel, atrăgea atenţia că, există două moduri de a susţine o ,,discuţiune serioasă şi onestă": unul *ad rem,* care ,,dovedeşte adevărul tezei în sine", celălalt *ad hominem,* care arată că ,,adversarul a susţinut sau făcut însuşi lucrul pe care azi îl combate". Cu cîtă amărăciune constata poetul că ,,adversarii" nu-i prea oferă prilejul unor argumente *ad rem:* ,,Purtaţi de dorinţa de a nu risipi anii vieţii şi puterile vii în zadar, am voi să găsim oameni care să discute cu noi principiile ce emitem". Ţinînd seama tocmai de principiile emise, Eminescu dădea această autocaracterizare a activităţii de la ,,Timpul", mărturisind adeziunea sa la o jurnalistică de idei: ,,Căci o comoară de idei mari nu sînt coloanele «Timpului»; chiar şi adversarii noştri vor trebui să recunoască însă că ele sînt un material preţios pentru istoriograful care-şi va pune odinioară de gînd să studieze viaţa ideilor în zilele noastre" [83].

N. Iorga avea dreptate cînd din comparaţia cu vechii profeţi ai Iudeii reţinea şi latura

imprecaţiilor violente, şi pe cea a înţelepciunii. Caracterul reflexiv al publicistului îl ajută să formuleze cu forţă aforistică diverse cugetări — dintre care unele au format obiectul unor culegeri speciale.

Rezistăm tentaţiei unei exemplificări. Dorim să remarcăm doar că, pentru a face mai pregnante concluziile sale cu caracter moralist, Eminescu se foloseşte, nu o dată, de plasticitatea proverbelor. El este, fără îndoială, în epocă, după Creangă, cel care**,** şi teoretic şi practic, valorifică cel mai mult tezaurul paremiologic.

---

[82] M. Eminescu, *Opera politică,* ed. cit., vol. I**,** p. 146.

[83] *Ibidem,* p. 561.

D. Murăraşu compunînd profilul scriitorului, aşa cum se desprinde din aria activităţii jurnalistice, admira măestria cu care Eminescu ştia să îmbine cugetarea şi pasiunea, argumentarea logică şi indignarea morală, notînd ,,o mare dibăcie de compoziţie", cu precizarea că în special în articolele de tinereţe el ,,nu dispreţuieşte arta laborioasă a compoziţiei", căci, mai tîrziu, ,,ideile şi sentimentele se vor prezenta tumultuos ca şi sufletul pasionatului biciuitor de rele şi nedreptăţi sociale"[84]. Observaţia este, în mare, întemeiată.

Drept ilustrare a „dibăciei de compoziţie" am putea da chiar articolul de debut: *O scriere critică.* Hazul e că Eminescu foloseşte în acest articol antijunimist procedee caracteristice discursului junimist. Nu avem în vedere atît arta minimalizării treptate a adversarului, cît grija pe care o acordă finalului, care trebuie să încoroneze opul polemic : G. Panu relata că una din legile de aur ale oratorului junimist consta în a începe şi, mai ales, a sfîrşi cu o comparaţie menită să sintetizeze concluzia alocuţiunii. Este ceea ce face şi Eminescu, comparaţia din final servind însă drept *baculinum argumentum.* Punînd faţă în faţă principiile ,,criticii adevărate" cu versurile lui Petrino, Eminescu relatează următorul fapt divers: în America s-ar fi născut o fată cu două capete şi un poet s-a grăbit să-i dedice un poem. ,,Dar poezia era ciudată... Ei îi lipsea tocmai partea ce o avea prea mult eroina sa". Concluzia: ,,Oare poeziile junelui literat n-ar avea în ochii criticii adevărate soarta poemei americane?"

În publicistica ulterioară se accentuează stilul ştiinţific, vizibil şi în efortul de a găsi corespondenţe în limba română unor termeni nebuloşi din filozofia sau doctrinele economice germane. O particularitate care se întîlneşte cu ambiţia poetului de a practica o critică ,,obiectivă". (Am semnalat faptul la locul cuvenit. Mai amintim o mărturisire din articolul [*,,Se vorbeşte că în consiliul..."*]. La un moment dat, după o apostrofă înflăcărată, el opreşte cursul demonstraţiei, deoarece „ne temem că ne-am pierde pacienţa de a o trata şi acea cestiune cu sînge rece".)

Predomină, cu alte cuvinte, argumentele *ad rem.* Pe poet îl interesează nu atît să mişte conştiinţele, cît să convingă. În ultima parte a gazetăriei — şi după pierderea unor iluzii în plan social şi cufundarea tot mai adîncă în ,,iarmarocul deşertăciunilor" — pe primul plan apare figura moralistului auster şi vindicativ. Sînt articolele de acum mai rău compuse? Nicidecum, numai că ele se reclamă de la alte legi, supuse nemijlocit subiectivităţii. Pe scurt, Eminescu devine mai liric. A spune că totdeauna ideile şi sentimentele poetului sînt amestecate şi topite într-un creuzet incandescent înseamnă a sfida tautologia. Niciodată el n-a reuşit să ajungă un observator impasibil, nu există articol al său care să nu ateste prezenţa unui suflet sensibil, cald, vibrant. Este vorba însă de astă dată de ceva mai mult, de o sensibilitate exasperată. Spectacolul mizeriei şi al durerii, triumful hidos al răului din viaţă se repercutează în conştiinţa moralistului cu o violenţă care se consumă în imprecaţii, în sarcasm, într-o satiră ucigătoare. Rîsul devine scrîşnire din dinţi. Singur va cere ,,colori de foc". Celor care se plîng de excesele sale polemice le răspunde: ,,Nu vă prefaceţi a vă supăra pe ceea ce zicem, supăraţi-vă mai bine pe ceea ce se întîmplă, pe realitate. ... Oricît de crudă ar fi forma în care ne exprimăm impresia, ceea ce e mai crud şi mai odios e realitatea însăşi". Iar în alt articol, din nou, chiar dacă ar vrea să exagereze lucrurile n-ar putea: ,,Pentru a putea exagera ceea ce se întîmplă în ţară, în

parlament, în administraţie, în viaţa economică şi morală a imensei majorităţi a poporului, ar trebui cuiva să-mprumute colorile negre din infernul lui Dante"[86].

Şi oare Eminescu nu procedează ca Dante, vîrîndu-şi contemporanii într-un infern răzbunător?

S-a făcut mult caz de violenţa stilului său. Şi e adevărat, Eminescu este cel care a contribuit într-o neasemuită măsură, prin forţa talentului său, la introducerea invectivei directe în limbajul şi habitudinile curente ale gazetăriei. ,,Stupidul de Serurie, gheşeftarul Carada, paraliticul şi ramolitul Caragdis", ,,dolichodactilul milionar Costinescu" — iată numai cîteva dintre atributele, spicuite la întîmplare, şi care mişună în articolele sale.

Folosirea ironiei voalate, a stilului eufemistic nu-l încîntă, mai exact nu-l satisfac, neîngăduindu-i să se descarce, la modul exploziv, de sfînta mînie care clocoteşte în sufletul său. Poetul însuşi este conştient de această particularitate, găsindu-i justificarea în faptul

[84] D. Murărașu, *op. cit.,* p. 322.
[85] *Ibidem,* p. 498.

că pentru extirparea răului ,,nu ajută alifia îndulcitoare a eufemismului, ci numai scalpelul chirurgului", drept care ,,tăiem în putrejunea bubei noastre naţionale şi voim ca protoplasma naţională să reîntregească golurile create prin tăieturi..." [86].

Acest caracter direct al satirei eminesciene, care-şi refuză orice ornament de stil, aspirînd spre nuditatea fierului înroşit (şi, trebuie să recunoaştem, aici îşi dă adevărata măsură a talentului), l-a definit, cu pregnanţă sugestivă, G. Călinescu: „Eminescu e posedat de o furie sublimă, de mînie directă, şi numai un geniu ca el a fost în stare să apuce fierul înroşit cu mîinile nude"[87].

Dar, în mod surprinzător, deşi articolele sale au o adresă exactă, la oamenii politici ai vremii, fiind cel mai adesea atacuri *ad personam,* din ansamblul lor nu se reţine, pînă la urmă, nici un portret distinct al vreuneia dintre victime. Cauza acestei insuficienţe ţine tocmai de calitatea de bază a satirei sale: forţa distructivă care acţionează într-un mod atît de absolut încît anihilează ceea ce ar putea avea un rol constructiv, dislocînd trăsăturile reale şi dilatîndu-le în chip grotesc, pînă la neverosimilitatea unui coşmar. Politicienii liberali devin monştri apocaliptici, ,,luceferi negri"; pentru a-i compromite definitiv îi prezintă ca pe nişte degeneraţi, de o „decrepitudine fizică vădită", ,,guşaţi cretinizaţi — neaude, neavede, neagreul pămîntului", etc. etc. C.A. Rosetti, „hidoasa pocitanie", printr-un cumul de atribute negative, îngroşate la extrem, ajunge să se identifice cu însuşi Antichrist.

Este cert că valoarea satirei eminesciene rezidă în această forţă demonică a deformării, într-o viziune personală, mutînd accentul de la individual la universal[88], înfăţişînd viaţa contemporană nu atît în culorile infernului dantesc, cît în cele ale Apocalipsului. Eminescu aplică acest procedeu şi conştient, pomenind o legendă care pretinde că Antichrist ,,duşmanul universului se va naşte lîngă gurile Dunării". El s-a şi născut: ,,Aici unde vînzătorii patenţi de ţară trec de mari patrioţi, aici în Babel, unde cuvintele şi-au pierdut înţelesul lor originar, aici unde cei ce vor avea nenorocirea de a trăi vor invidia repaosul celor din mormînt" [89].

Practic, poetul ajunge să se războiască cu proiecţiile fantastice ale propriei imaginaţii. Înţelegem de ce C.A. Rosetti, după spusele lui Iacob Negruzzi, putea să se delecteze cu articolele ,,duşmanului", admirînd virtuozitatea în sine a dezlănţuirilor pasionale.

Patosul viziunii eminesciene — care nu cunoaşte decît culorile de alb şi de negru, separînd, în chip maniheist, tot ce se întîmpla în istoria trecută şi contemporană a ţării, în bine şi rău — aminteşte, într-un fel, de ingenuitatea şi de schematismul poetic ce ne încîntă în satira cronicarilor. Poetul conferă din plin tonuri apocaliptice prezentului şi culori paradisiace timpului de altădată. A mai extrage citate de acest fel ni se pare de prisos. ,,Raiului Moldovei", „pămîntului cel mai înflorit", îi vor fi dedicate imnuri, cu termeni împrumutaţi tot din Biblie, dar, de astă dată, din *Cîntarea cîntărilor.*

Articolele sale sînt străbătute de un suflu incandescent care le înalţă şi le adînceşte în plan literar. Ar fi o eroare să le considerăm simple descărcări sentimentale, neorganizate interior. Eminescu îşi creează propriile legi stilistice, ştiind să dea expresie artistică tumultului pasional, şi, numai aşa, poate să acţioneze cu atîta forţă asupra cititorului. Torentul frazelor îşi descoperă un ritm specific care le luminează şi le urcă pe culmile lirismului. Exemplul magistral rămîne evocarea evenimentului tragic al răpirii Bucovinei de către Imperiul habsburgic. Sentimentele de revoltă şi durere ale poetului sînt subliniate prin imaginea veşnicei deschideri a rănilor sufleteşti: *,,Dar nu vom lăsa să se închidă această rană. Cu a noastre mîni o vom deschide de-a pururea, cu a noastre mîni vom zugrăvi icoana Moldovei de pe acea vreme şi şirurile vechi, cîte. ne-au rămas, le vom împrospăta în aducere aminte, pentru ca sufletele noastre să nu uite Ierusalimul"* [90].

Cadenţa frazelor este de verset biblic. Iar dacă în această ieremiadă, pentru a spori impresia de bocet, face referiri la plîngerile de la zidul Ierusalimului, în final articolul valorifică legenda populară, conform căreia în 1777 candelele de pe mormîntul lui Ştefan Vodă s-ar fi stins.

---

[86] M. Eminescu, *Opera politică,* ed. cit., vol. II, p. 332.

[87] G. Călinescu, *op. cit.,* p. 41.

[88] Tot G. Călinescu, în articolul menţionat; ,,Mînia lui Ahile este universală, aşijderi aceea eminesciană".

[89] M. Eminescu, *Opera politică,* ed. cit., vol. I, p. 572.

[90] V. *infra,* p. 429.

> Ultimele cuvinte se transformă într-un adevărat strigăt al deznădejdii, urcînd la punctul maxim tensiunea lirică a textului: „Aprinde-se-vor candelele pe mormînt? Lumina-se-va vechiul portret?".

Imaginea va avea un caracter migratoriu, întîlnind-o în varii articole. Este cazul şi al altor metafore — simbol care prin repetare capătă forţa unor obsesii poetice. Unii au fost tentaţi să facă o contabilitate a formulelor sugestive create de Eminescu în desfăşurarea năvalnică a gazetăriei sale. Şi nu se poate spune că nu s-ar fi putut afla suficiente motive de satisfacţie, poetul colaborînd în chip firesc cu luptătorul, aruncînd asupra ideilor purpura imperială a metaforelor — amintim, între atîtea altele, metamorfozarea independenţei ţării într-un prinţ care dormea, cu sceptrul şi coroana alături. Astfel de operaţii statistice vor putea fi totdeauna utile şi totuşi puţin concludente. Căci farmecul pe care-l degajă articolele eminesciene nu rezidă într-un mijloc sau altul, ci în combinarea lor, după un cifru greu de aflat, intrînd în zona inefabilului, ca şi vraja versurilor sale.

POSTERITATEA GAZETĂRIEI EMINESCIENE

Care este influenţa exercitată de M. Eminescu asupra publicisticii româneşti? Dacă rolul său în domeniul poeziei nu se poate afirma că ar fi, nici în prezent, pe deplin clarificat, cu atît mai mult în

problema de faţă lucrurile stau sub semnul vagului şi al simplei ipoteze critice.
În legătură chiar cu impresia produsă în epocă de articolele eminesciene, ceea ce ştim este extrem de puţin, atunci cînd mărturiile nu se contrazic între ele. Conform investigaţiei documentare a lui D. Murăraşu, unii dintre contemporani reţin numai ipoteza poetică, şi aceasta expurgată de semnificaţiile mai adînc patriotice. Iată care ar fi fost părerea celor din 1883, potrivit mărturiei unui dr. E. Dăianu: ,,Eminescu de la 1883 nu ni se înfăţişa nici religios, cum eram obişnuiţi să-i vedem pe poeţii noştri mari, nici proferînd cultul naţional, căci afară de *Doina* şi *Satira III* abia avea vrun accent mai propriu românesc".
Aprecierea acuză, de departe, o viziune unilaterală, chiar dacă ar fi să luăm în consideraţie numai faptul că unele articole care trataseră, într-o manieră patetică, exact problematica vieţii naţionale fuseseră reluate în coloanele diverselor publicaţii ale timpului. Că asta se întîmplase cu intervenţia din *,,Federaţiunea": Să facem un congres* este uşor de înţeles, dată fiind actualitatea ideilor în contextul frămîntărilor şi al luptelor populaţiei române din Transilvania. Colegul D. Vatamaniuc demonstrează însă în notele la volumul de faţă că acelaşi lucru se petrece şi cu anumite articole din, totuşi, puţin cunoscutul „Curier de Iaşi", reproduse în numai puţin de nouă periodice: ,,Telegraful român" din Sibiu, „Telegraful" din Bucureşti, ,,Românul", „Timpul", ,,Unirea democratică", „Le Journal de Bucarest", „Vestea", ,,Presa". Simple — şi fericite — accidente, procedeul fiind uzitat în epocă? Nu credem că e numai atît. Se ştie că Titu Maiorescu în eseul său *Neologismele* (1881), vrînd să dea exemple de ,,stil bun", citează ,,unele ziare din Bucureşti, România liberă, şi articolele d-lui Eminescu din «Timpul»"[91], ceea ce înseamnă (deşi aspectul abordat e limitat) că scrisul gazetăresc al poetului se bucura, în acei ani, de o anume notorietate.
D. Murăraşu evoca în cartea sa şi însemnarea lui Duiliu Zamfirescu din ,,L'Etoile roumaine" (26 octombrie — 7 noiembrie 1885), în care se afirmă, sus şi tare, că pamfletele eminesciene la adresa păturii superpuse şi a camarilei liberale răscoliseră întreaga opinie publică. Chiar dacă ghicim aici resentimentele autorului lui *Tănase Scatiu* — aflat în proces de presă cu brătieniştii, pe chestiunea acţiunilor Societăţii ,,Reşiţa" —, valoarea documentară a mărturiei nu poate fi invalidată.

Putem, prin urmare, cu oricîtă prudenţă am folosi sursele de informare, să conchidem că articolele lui Eminescu, prin strălucirea expresiei şi a ideilor, fuseseră, într-un fel sau altul, remarcate la apariţie. Altceva reprezintă însă faptul că ecourile lor nu se transformaseră într-o emisie continuă, capabilă să imprime o direcţie în aria gazetăriei româneşti. Un motiv este şi acela că nefiind strînse în volum intervenţiile eminesciene au soarta

[91] Titu Maiorescu, *Critice,* vol, II, Editura librăriei Socec et comp. Buc., 1928, p. 175.

paginilor de ziar, repede ieşite din orbita atenţiei publice. S-a adăugat şi concurenţa cu interesul stîrnit de vraja poeziei, ca şi de aura destinului tragic, care au acaparat atenţia comentatorilor o perioadă îndelungată, împingînd inevitabil în umbră ipostaza marelui gazetar.

Meritul de a fi redescoperit activitatea publicistică a lui M. Eminescu trebuie atribuit celor din cercul de la *Sămănătorul.* I. Scurtu, pe lîngă articolele din publicaţia cu pricina, a editat, cum se ştie, în 1905, volumul *Scrieri politice şi literare.* Să amintim şi *Icoane vechi şi icoane nouă,* apărute la Vălenii de Munte, în 1909, cu o prefaţă a lui N. Iorga. Şi pentru că am menţionat numele marelui cărturar, să spunem că mai ales datorită activităţii sale pasionate au fost repuse în actualitate idei politice eminesciene. (Articolul din 11 ianuarie 1904, din coloanele ,,Sămănătorului", deschide o serie de intervenţii, susţinute cu o aprindere temperamentală care consună celei eminesciene.)

E. Lovinescu va avea motive întemeiate să remarce că, după 1900, n-a existat doctrină care îmbrăţişînd, într-un fel sau altul, problema naţională să nu se revendice de la Eminescu. Citînd aceasta opinie nu ne gîndim la mişcările extremiste, de dreapta, care, după cum am văzut, numai printr-un act de efracţie intelectuală şi-au putut asocia numele marelui poet. Avem însă în vedere iradierea subtilă — pe căi complexe — a exemplului gazetăriei eminesciene, care-l făcea pe Camil Petrescu să scrie, în 1939, că ,,cei cîţiva ani de scris politic al lui Eminescu" au făcut ca generaţia lui — a autorului *Patului lui Procust* — să fie ,,tot atît de complet eminesciană pe cît era cea de la 1900". Cu obişnuita-i pasiune în a ,,vedea" ideile, cel care era el însuşi un jurnalist — cugetător remarcabil sublinia că dacă, în 1895, Eminescu fusese admirat ca „poet filozof de nuanţă pesimistă", dacă generaţia imediat următoare îl exaltase în postura romantică a liricii sale, ,,putem spune ca astăzi trece la zenit geniul politic, răscolitorul trecutului românesc, de la articolele de îndreptar politic pînă la îndrăgostitul de veacul o mie patru sute". (Să ţinem seama că, în acei ani, elogiul eminescian al tradiţiilor auguste ale naţiunii putea îmbrăca semnificaţii actuale, în lupta contra neobarbariei fasciste, care tindea să anihileze naţiunile şi statele naţionale, laolaltă cu tezaurul spiritual al umanităţii.) Bine-înţeles, Camil Petrescu îl va privi pe Eminescu prin lanterna magică a propriilor obsesii teoretice, reţinînd: ,,Scrutarea pătrunzătoare a structurilor româneşti, vederea limpede a esenţelor naţionale ca un act de cultură, deşi accentul lor fenomenologic nu participă la ordinea gîndirii absolute decît prin aservirea la istorie"[92].

În continuare, el ajungea să declare că ,,toate datele curente ale politicei româneşti s-au organizat apoi de pe linia paşoptistă pe linia eminesciană...". Afirmaţie temerară. Nu dispunem de suficiente instrumente sociopolitologice pentru a examina, în toate implicaţiile ei, această teză, o menţionăm doar sub beneficiu de inventar, deşi unele semnificaţii cu valoare de permanenţă spirituală ale idealului eminescian am încercat să le reţinem.

Să ne îndreptăm însă atenţia asupra unui domeniu mai apt mijloacelor noastre de analiză, şi anume cel al conexiunilor cu publicistica literară. Criticul care a urmărit cu stăruinţă în articolele sale această problemă este Pompiliu Constantinescu.

În *Recitind proza politică a lui Eminescu,* sublinia ,,valoarea de mit", „forţa afectivă şi fluxul de rezonanţă lirică al simţirii politice eminesciene, exercitînd aceeaşi sugestie ca şi poezia lui asupra generaţiilor posterioare". Dacă ,,tradiţionalismul" eminescian i se părea că ,,n-are sensul şi fundamentul unei acţiuni ştiinţifice pe care se poate continua o problematică socială", în schimb îi recunoaşte „rolul de a fi pus în circulaţie o valoare afectivă".

Aruncînd o privire asupra istoriei acestui ,,curent de simţire" în perimetrul vieţii literare, amintea, în primul rînd, pe N. Iorga, care ,,i-a reluat unda şi a multiplicat-o cu pasiunea şi închipuirea sa în epoca sămănătorismului". Alt nume invocat era cel al lui Octavian Goga — „prin acţiunea oratorică şi ideologia sentimentală a unui alt poet îndreptat spre politică" [93]

Se observă uşor că sînt luaţi în consideraţie scriitori apropiaţi de Eminescu şi în planul ideilor şi în cel, am spune, al consonanţelor temperamentale. (Va fi amintit şi Delavrancea, cu ,,unele discursuri patriotice" în care ,,circulă acelaşi şuvoi de simţire naţionalistă — vrea să spună naţională *n.n.* — din stînca liricei lui Eminescu").

---

[92] *Revista Fundaţiilor Regale,* 1 iulie 1939.

[93] Pompiliu Constantinescu, *Scrieri,* 2, ed. cit., p. 543.

Este calea pe care merge şi E. Lovinescu, atunci cînd, în *T. Maiorescu şi posteritatea lui critică,* îl opune pe S. Mehedinţi mentorului Junimii şi-l ataşează eminescianismului, fiind ,,de structură rurală, pasională, tradiţionalistă, eticistă, din stirpea lui Eminescu".

Dacă am muta însă discuţia într-un plan mai general, al unei viziuni de un criticism social şi moral absolut — societatea contemporană prin decăderea şi crimele ei apărînd sub semnul unei iminente şi neîndurătoare „judecăţi de apoi" —, am putea sesiza rezonanţe eminesciene fireşti şi în publicistica socialiştilor. Unele puncte comune sub raportul ideilor au fost relevate de Ibrăileanu. Este însă imposibil să nu se fi exercitat si o contaminare în materie de mijloace şi atitudine gazetărească. Avem în vedere tipul de articol demascator, de o violenţă polemică spumegătoare, aşa cum îl cultivă, bunăoară, C. Mille — *nota bene:* încurajat pentru versurile sale de Eminescu — sau N. D. Cocea. L-am aminti şi pe de Panait Istrati, fostul redactor la ,,România muncitoare". Într-un articol din 1925, el afirma cu impetuozitate plebeiană: ,,Eminescu în epoca lui şi faţă de scurta-i viaţă a dat societăţii lovituri pe cari, dacă această societate ar avea obraz, le-ar simţi şi astăzi" [94]. Putem spune că sub acest unghi era receptat şi luat ca model, în mediile socialiste, verbul incandescent eminescian.

În arhiva lui Pompiliu Constantinescu se găsesc schiţele unor studii care n-au mai apucat să fie redactate, sau au intrat parţial în varii articole publicate în presă. Unul dintre acestea urma să se ocupe de *Problema pamfletului la Eminescu.* Aici, criticul lărgea aria comparaţiilor, incluzîndu-l şi pe Tudor Arghezi. De fapt, operaţia era una de distanţare, disociind aceste categorii: Eminescu — Iorga — pamflet de idei. Arghezi — pamflet artist".

Adevărul e că în gazetăria eminesciană ne întîmpină o devălmăşie de ,,genuri" şi formule: eseuri, pamflete, foiletoane, articole doctrinare etc. Epoca următoare ne lasă să observăm în publicistica română adîncirea procesului de diversificare şi singularizare, diferitele specii ambiţionîndu-se să-şi creeze un statut propriu sub raportul specificităţii expresiei. Articolele nu mai au un caracter strict funcţional, nu mai exprimă doar o atitudine faţă de viaţă, ci şi una estetică (urmărită în chip programatic).

Este ceea ce s-a întîmplat şi cu pamfletul, care, sub pana lui Tudor Arghezi, capătă atributele unui gen literar. Anumite ,,corespondenţe" cu pamfletul eminescian nu pot fi negate, chiar dacă ne-am referi numai la o particularitate discutată: diatriba redactorului de la „Timpul" depăşind obiectivul strict polemic, creînd viziuni de coşmar, acumulînd monstruozităţi, descompuneri în plan fizic şi moral, reeditînd atmosfera Apocalipsului ş.a., trăsături pe care Arghezi le va dezvolta în chip metodic şi le va duce dincolo de limitele posibile cu ,,geniul batjocurii, ridicat pînă la înălţimi metafizice" (M. Ralea).

Influenţe eminesciene? Să ţinem seama că experienţa gazetărească a poetului naţional a devenit de acum un bun comun al publicisticii noastre, ecourile ei intrînd în aliajul inextricabil al unor sinteze originale. Oferind un model de ceea ce se cheamă un ziarist complet, unii autori vor revendica, fireşte, unele sau altele dintre atributele sale, dar acestea vor deveni mai mult un punct de reper, în raport cu care fiecare poate să-şi clarifice propriile preocupări. Bineînţeles, influenţa verbului gazetăresc eminescian este departe de a fi epuizată. Survine însă, în chip firesc, odată cu trecerea timpului, un proces de sublimare, accentuîndu-se, am spune, semnificaţiile grave de ordin moral şi civic. Lecţia esenţială a exemplului eminescian am reduce-o la ideea de *responsabilitate* în faţa naţiunii. Căci scriitorii şi ziariştii laolaltă vor privi totdeauna cu emoţie spre acel timp de răscruce sfinţit cu numele său, cînd publicistica, fără a renunţa cu nimic la prerogativele meseriei, era, totodată, un apostolat şi un sacerdoţiu; mereu se vor întoarce la modelul său, ca la o *alma mater,* întruchipînd exemplul suprem de implicare integrală, cu toate resursele talentului şi combustia interioră întru slujirea comandamentelor civice.

Aceasta ni se pare a fi calea prin care ziaristica eminesciană va iradia continuu în aria literelor noastre, ca o ,,coloană de lumină" (pentru a-i folosi expresia), dincolo de chestiuni de meşteşug şi de expresie fiind implicate probleme de conştiinţă privind înseşi titlurile de onoare ale scriitorului-gazetar român.

AL. OPREA

[94] *Omul liber*. nr. 3 — 4. 1925.

LĂMURIRI ASUPRA EDITĂRII PUBLICISTICE EMINESCIENE

1. LOCUL ÎN CADRUL EDIŢIEI. După primele opt volume ale acestei ediţii, volume destinate de Perpessicius publicării critice a operei beletristice (poezie, proză literară, teatru), cu prezentul volum se deschide a doua mare secţiune a OPERELOR, cea consacrată publicisticii lui M. Eminescu si care va cuprinde trei volume: IX **(anii 1870-1877), X (1877-1880) şi XI (1881-1889).**

2. TEXTUL: CORPUS ŞI ORGANIZARE. În aceste trei volume urmează să fie cuprinse, în ordine cronologică, în forma lor autentică şi în întregimea lor, toate textele publicistice care îi pot fi atribuite lui Eminescu, de la primul său articol, apărut la 7/ 19 ianuarie 1870 în ,,Albina", până la cel din urmă, publicat de „Fântâna Blanduziei " la 1 ianuarie 1889. Din acest răstimp de aproape două decenii de activitate ziaristică prezentul volum cuprinde intervalul dintre debut şi sfârşitul lui octombrie 1877: colaborările externe şi sporadice la câteva periodic e româneşti din Imperiul austro-ungar (,,Albina", ,,Familia", ,,Federaţiunea"), la ,,Românul" şi la „Convorbiri literare", apoi ziaristica profesională scrisă cu regularitate între mai 1876 şi octombrie 1877 în calitate de redactor la ,,Curierul de Iaşi". Perioada cea mai bogată şi mai importantă a publicisticii eminesciene este însă aceea de aproape şase ani de la ,,Timpul", dintre noiembrie 1877 şi iunie 1883, căreia îi vom consacra ultimele două volume ale secţiunii (X şi XI), incluzând acolo şi scurtul epilog, din noiembrie - decembrie 1888, al carierei sale de ziarist.

Ordinea cronologică nu era singura posibilă, de vreme ce se putea recurge la gruparea pe periodice sau, cu mult mai multă îndreptăţire, la aceea tematică (articole politice şi articole literar - culturale subîmpărţite şi ele, eventual, în prezentări de autori, cronici dramatice, crâmpeie cu caracter pedagogic, istoric etc.), grupare sau diviziune care a stat, sub o formă sau alta, la baza tuturor ediţiilor de până acum, toate consacrate dealtfel numai unuia sau altuia din aceste aspecte [1] . Dar departajarea tematică, care îşi păstrează utilitatea pentru unele tipuri de ediţii derivate, este neavanta-

[1] Face excepţie ediţia publicată de Ion Scurtu în 1905 la Bucureşti, *Scrieri politice şi literare,* al cărei prim volum n-a mai fost urmat de celelalte două proiectate şi care acoperă tocmai perioada

avută în vedere în acest al Ix-lea volum de OPERE: 1870 — 1877, subîmpărtită la Scurtu în perioadele 1870 — 1874 şi 1874 — 1877, urmate de un *Adaos* 1870 — 1871. Ediţia Scurtu voia să, reunească în acelaşi corpus, seriat cronologic , atît articolele politice în sens restrâns , cât şi pe toate celelalte. Dar, în cadrul succesivelor diviziuni cronologice, şi aici materia este împărţită tematic , în contribuţii de diferite naturi, între care hotarele sunt mai degrabă imprecise : politice, istorice, istorico - politice , sociale, economice, filozofice, literare, de cronică dramatică, culturale, asupra instrucţiunii publice şi de polemică.

Ne facem aici o datorie din a sublinia marele merit istoric pe care l-a avut în cultura noastră această ediţie cuprinzătoare, în care alături de textele antume se tipăresc numeroase însemnări şi articole din manuscrise. Până astăzi, deşi nu viza numai publicistica, aceasta a fost ediţia care a dat cea mai credincioasă imagine a publicisticii eminesciene de până la „Timpul". Trebuie totodată să recunoaştem, din respect pentru adevăr şi cu toată pietatea cuvenită, că ediţia nu este lipsită de scăderi: nu atît absenţa a numeroase articole, căci ediţia nu este dată drept integrală, cât reproducerea lacunară sau truncheată a altora, schimbarea nejustificată şi derutantă a numeroase titluri, o seamă de citiri şi de atribuiri greşite, o organizare nefuncţională a materialului.

joasă în cazul unei ediţii integrale de referinţă. În primul rînd pentru că, în cazul lui Eminescu, asemenea împărţiri se dovedesc pînă la urmă arbitrare în criteriu şi discutabile ca rezultat. Remarcabila unitate a publicisticii eminesciene (şi a operei lui îndeobşte) nu rezidă doar în stabilitatea şi coerenţa ideilor, ci şi în faptul că, indiferent de caracterul unui articol anume, Eminescu se află întreg în el şi se află ca om, în sensul etimologic al cuvîntului, *politic,* adică interesat de bunul mers al treburilor comunităţii şi văzînd toate aspectele particulare din acest unghi de vedere cuprinzător şi supraordonat. Acest interes, mai mult, acest patos străbate, explicit sau nu, pretutindeni, astfel că prea adesea este imposibil ca despre un articol dat să se spună fără putinţă de greş că nu este politic sau că este exclusiv un anumit lucru sau altul. Aşadar pare totodată mai legitim şi mai grăitor ca cititorul să poată urmări în ansamblul ei nedivizat desfăşurarea vie şi organică în timp a acestei activităţi care a fost, în esenţa ei, un unic *agon* politic. Fireşte, nimeni nu poate tăgădui diversitatea de aspecte, abordări, interese, probleme, accente, dar punerea lor în lumină se poate face mult mai eficace şi mai adîncit prin trimiterile unui indice tematic general (rezervat volumului XI). În această ediţie publicistica eminesciană poate fi citită, indiferent de periodic sau de temă, în urmarea ei cronologică, iar cînd în acelaşi număr al unui periodic există mai multe contribuţii ale lui Eminescu, în ordinea topografică a coloanelor publicaţiei respective. Cînd publicăm sub acelaşi titlu articole apărute succesiv în mai multe numere, le aşezăm la data primului articol.

Alături de articolele şi însemnările publicate de Eminescu în periodice, aparţin publicisticii sale, prin natura lor, şi numeroase texte manuscrise, dintre care unele însemnări în germană. Unele dintre acestea reprezintă materiale pregătitoare pentru articolele publicate sau chiar redactări parţiale ori integrale, provizorii ori definitive ale acestora. Altele sînt articole mai mult sau mai puţin elaborate, rămase, dintr-un motiv sau altul, nepublicate. Indiferent de caracterul lor, aceste texte din manuscrise, examinate atent în conţinutul şi grafia lor, se publică aici în succesiunea lor cronologică prezumtivă, grupate într-o secţiune specială a fiecărui volum, în funcţie de apartenenţa la perioada respectivă. Cele a căror datare nu se poate face cu rezonabila precizie vor fi publicate în volumul XI.

Mai precizăm că în prezenta ediţie publicistica eminesciană, tipărită pentru întîia oară în integritatea ei, reprezintă un volum de text considerabil mai mare decît în orice altă ediţie anterioară. Este rezultatul firesc al includerii în publicistica eminesciană a tuturor articolelor, indiferent de încadrarea lor tematică, precum şi al criteriilor de paternitate care au prezidat la constituirea corpusului. Nu vrem să facem, chiar noi, statistici şi procentaje, lăsînd acest lucru în seama celor ce ne vor cîntării contribuţia pozitivă şi inerentele erori. Ne mulţumim să specificăm că, după aprecierile noastre, cititorul are la dispoziţie aici o întindere de text de două ori mai mare decît cea consacrată de tradiţie, fiind vorba nu numai de articole complet inedite, ci şi de completarea unora

apărute pînă acum doar parţial, atît dintre cele din periodice, cît şi dintre cele păstrate în manuscris.

Într-adevăr, cînd este vorba de editarea integrală a roadelor activităţii publicistice a lui Eminescu, principalele dificultăţi, de principiu şi de fapt, legate de stabilirea corpusului sînt acelea privitoare la paternitatea textelor. Fără rezolvarea lor corectă, corpusul riscă să devină deficitar sau excedentar, ori şi una şi alta.

Deficitar un asemenea corpus poate deveni, făcînd abstracţie de eliminări dictate de considerente ori de instanţe cu legitimare paraştiinţifică, fie prin severitatea excesivă a criteriilor de atribuire, fie prin investigarea neatentă sau incompletă a ariei de posibilităţi. Pe de altă parte, dată fiind o investigare minuţioasă şi exhaustivă, există riscul unei concepţii prea laxe cu privire la paternitatea textelor publicistice sau a unei aplicări inadecvate ori carente a acestora şi deci pericolul de a admite în corpus un excedent, adică un număr de texte care nu-i aparţin lui Eminescu în nici un sens acceptabil.

Se cuvine deci să precizăm aici care au fost investigaţiile şi criteriile pe care se întemeiază prezenta ediţie.

În ceea ce priveşte textele antume, pentru cele publicate în afara ,,Curierului de Iaşi" am procedat la preluarea critică a tradiţiei, considerînd că îi aparţin lui Eminescu

---

toate articolele pe care autoritatea mai vechilor cercetători i le-au atribuit cu argumente pe care nici alţii nici noi nu le-am putut contesta. De altfel majoritatea sînt iscălite, cu numele întreg, cu iniţiale sau cu un pseudonim certificat de însăşi mărturia lui Eminescu. Un grup special îl constituie însă textele redactate şi publicate cu prilejul serbării de la Putna, din 1871; în cazul lor, din motive legate de activitatea comitetului şi de statutul sau situaţia conjuncturală a lui Eminescu, nici iscălitura nu e o dovadă peremptorie de paternitate, nici absenţa ei una de nonpaternitate şi am fost siliţi să recurgem, alături de indiciile stilistice, a căror pondere demonstrativă este în acest caz destul de redusă, la argumente de ordin extern (vezi *ad locum).*

Lucrurile devin însă cu mult mai dificile atunci cînd este vorba de activitatea lui Eminescu la „Curierul de Iaşi", atît înainte cît şi după numirea lui acolo ca redactor-corector al părţii neoficiale, unde contribuţiile (cu rarele excepţii de semnare prin iniţiale pe care le vom discuta mai jos) nu erau semnate.

Un prim moment anterior angajării cînd ar fi fost posibil ca Eminescu să colaboreze la „Curierul de Iaşi" este tocmai în 1871, cu prilejul deja menţionatei serbări de la Putna. Şi chiar i s-a atribuit de curînd paternitatea articolului *Serbarea de la Putna în memoria lui Ştefan cel Mare* (publicat în „Curierul de Iaşi'' din 22 — 25 august 1871), cu argumente amănunţite şi valoroase, dar nu decisive (vezi N. Barbu, *Un articol necunoscut al lui Eminescu asupra serbării de la Putna,* în ,,Convorbiri literare" din 15.XI.1977 şi 15.I.1978).

De asemenea, este foarte uşor de admis că între toamna 1874, cînd se statorniceşte la Iaşi, şi primăvara 1876, cînd devine redactorul publicaţiei, Eminescu a putut colabora din cînd în cînd la „Curierul de Iaşi". Era director de bibliotecă şi apoi revizor şcolar, membru marcant al Junimii şi colaborator de vază al „Convorbirilor literare", membru, alături de N. Culianu şi Şt. Vîrgolici, în „comisiunea pentru esaminarea cărţilor didactice din Iaşi", om cu înaltă chemare pentru cultură şi pentru scris, cu viu interes pentru treburile obşteşti şi nimic n-ar fi fost mai firesc decît colaborarea la o publicaţie afiliată Junimii.

Şi totuşi nici o examinare de pînă acum a „Curierului de Iaşi" din această perioadă, făcută fie de alţii, fie de noi, n-a avut drept rezultat descoperirea vreunei contribuţii indubitabil eminesciene. Fără a prejudeca asupra cercetărilor viitoare, credem că Eminescu, dăruit altor preocupări, nu era foarte interesat să colaboreze la o foaie cum era ,,Curierul" pe atunci. Ce avea de spus ca director de bibliotecă şi ca revizor şcolar spunea în rapoartele oficiale şi nu era felul de om care să-şi lase ale sale ca să scrie la jurnal, contra modice sume de bani, semnalări sau recenzări de cărţi, necroloage culturale, rezumate ale prelegerilor Junimii sau cronici teatrale. E mai uşor de imaginat că ceda din

cînd în cînd cîte unei violente porniri de opinie, cum pare să fie cazul cu cronica la piesa *Constantin Brîncoveanu,* rămasă de altfel nepublicată.

Astfel că problema centrală rămîne aceea a paternităţii textelor publicate în ,,Curierul de Iaşi" în perioada cînd redactor al părţii sale neoficiale a fost chiar Eminescu. Problemă complexă şi de nu uşoară soluţionare de vreme ce, în majoritatea cazurilor, lipseşte atît semnătura, cît şi vreo mărturie (a autorului sau a altor persoane) ori vreun indiciu existent în manuscrisele poetului.

Se consideră în general că intrarea lui Eminescu în redacţia ,,Curierului de Iaşi" are loc după 3 iunie 1876, data ordinului de destituire a lui Eminescu din funcţia de revizor şcolar. Dar acest ordin nu reprezintă decît încheierea, prin consemnarea într-un document oficial, a unor măsuri care operaseră deja: ultimul document către forurile superioare din învăţămînt semnat de Eminescu este din 15 mai 1876. Este deci firesc să admitem că activitatea lui la ,,Curier" a început nu mult după această dată, ipoteză confirmată de examinarea atentă a „Curierului" din mai 1876, şi în special a *Revistei externe,* care a stat pînă acum mai puţin în atenţia cercetătorilor. Într-adevăr, începînd cu numărul 55, din 19 mai 1876, *Revista externă* dă toate semnele unei prezenţe înnoitoare în redacţia ,,Curierului de Iaşi". Pînă atunci la această rubrică se reproduc, după ziarele din Bucureşti, deci uneori cu cîte o săptămînă şi mai bine decalaj faţă de evenimentul relatat, buletinele de ştiri, pe ţări, ale agenţiilor de presă. Începînd cu această dată cineva care se dovedeşte a avea un orizont politic larg, o perfectă stăpînire a limbii germane şi o bună cunoaştere a stărilor de lucruri din Imperiul austro-ungar decide că ştirile trebuie date mai prompt, mai complet şi mai critic şi începe să prelucreze aceasta materie brută,

---

redactînd, tot pe ţări, sinteze de informaţii pentru care pune la contribuţie toate sursele disponibile de ştiri, extrăgîndu-le şi traducîndu-le direct din publicaţiile germane care apăreau la Viena şi la Budapesta (,,Neue freie Presse", „Pester Lloyd", ,,Deutsche Zeitung", „Neues Wiener Tagblatt", ,,Die Presse", ,,Die Tagespresse", ,,Wiener Abendpost" etc.), folosindu-le cu discernămînt şi, la prilejuri, comentîndu-le, făcînd aprecieri, exprimînd rezerve. Aceste ştiri, mai proaspete decît pînă atunci, şi pe care redactorul declară că le-ar fi dorit şi mai proaspete, se cuveneau însă, dată fiind sursa lor externă, datate şi după stilul nou, astfel că începînd cu 19 mai apare dubla datare de tipul: ,,O telegramă din Londra din 14/26 mai ne înştiinţează...", ,,O telegramă din Versailles cu data 14/26 mai ne anunţă...". Tot la 19 mai apare pentru prima oară în ,,Curier" un necrolog cultural (al lui František Palacký) şi o comunicare cu caracter redacţional, privitoare la un articol apărut în „Telegraful român" (,,Dacă spaţiul ne va permite îl vom reproduce la rîndul său"). Şi, fapt revelatoriu, de aici înainte pentru evenimentele din Ardeal sînt preferate ştirile din presa sibiană, cu excluderea aproape totală a celei braşovene, adică a ,,Gazetei Transilvaniei". Acest om nou intrat în redacţia ,,Curierului" şi care dăduse *Revistei externe,* de la o zi la alta, o faţă nouă, superioară, şi care avea să dureze cît a stat el acolo, este M. Eminescu. Noua înfăţişare a *Revistei externe* şi dubla datare subzistă pînă la 26 octombrie 1877, dar încă din 23 această rubrică se transformase din nou în buletin de ştiri externe, cum era şi înainte de 19 mai 1876. Dar şi sub această formă involuată mai apare numai în cîteva numere şi redacţia renunţă la *Revista externă.*

Aşadar, activitatea lui Eminescu în redacţia ,,Curierului de Iaşi" se circumscrie între 19 mai 1876 şi ultima săptămînă din octombrie 1877. Poetul determinase mutaţii spectaculoase în configuraţia *Părţii neoficiale* şi ele sînt urmate, după ce părăseşte redacţia ziarului ieşean, de o cădere la fel de spectaculoasă.

Dacă, limitînd preliminar discutarea paternităţii la determinarea intervalului de activitate profesională a lui Eminescu la „Curierul de Iaşi", obţinem aceste limite *post quem* şi *ante quem,* rămîne să determinăm ce anume din tot ceea ce apare în *Partea neoficială* a publicaţiei, în acest interval, la rubricile *Revista internă, Revista externă, Noutăţi* şi *Diverse,* îi poate fi atribuit lui Eminescu şi acceptat ca parte constitutivă a corpusului.

Într-un anumit sens i se poate atribui tot, de vreme ce, în calitate de unic redactor al

ei, el o alcătuia în întregime şi lui îi revenea întreaga răspundere, aşa cum declară el însuşi în scrisoarea deschisă prin care intenţiona să facă publică plecarea lui de la ,,Curier": ,,Să se ştie deci că eu nu mai sînt redactorul ziarului 'Curierul de Iaşi' şi că neroziile viitoare cîte-or apărea în acel ziar privesc pe secundogeniturile greco-bulgăreşti din ţară de la noi, iar cele din trecut pe mine". **(2254, 269 r)** Scrisoarea este redactată după 18 octombrie 1877 şi nu mai tîrziu de 24.

Într-un sens mai restrîns însă, acela al admiterii unor texte publicistice într-o ediţie de OPERE, nu-i aparţin următoarele categorii de texte:

1. Textele iscălite cu iniţialele **L.C.G. (G.C.L.), P.V.G., G., A., G.A., S.E., X.Y.** şi reportajul iscălit **X.** din 11 septembrie 1877 (cel iscălit **X.** din 12 decembrie 1876 îi poate fi atribuit lui Eminescu după criterii interne); textele astfel iscălite apar numai la rubricile *Noutăţi* şi *Diverse* şi au fără excepţie caracterul unor ştiri sau comentarii locale, furnizate de colaboratori externi, dintre care cu mult cel mai asiduu este neidentificatul L.C.G., prezent la aceste rubrici ale ,,Curierului de Iaşi" încă înaintea angajării lui Eminescu: în 1876, iscăleşte, pînă la venirea poetului, în numerele 11, 12, 20, 21, 23, 24, 25, 53, iar după aceea în 55, 58, 60, 64 (G.C.L.), 65, 66, 67. 98, 99, 102, 121, 123, 127, 131, 134, în 1877: 2, 21, 22, 30, 35, 36, 40, 50, 54; după 25 mai aceste iniţiale nu mai apar în 1877 decît în nr. 126, din 21 noiembrie, deci după plecarea lui Eminescu, iar în intervalul mai-septembrie în locul lui L.C.G. apar, alături de S.E. şi X., P.V.G. sau G., acestea două din urmă părînd să-l desemneze pe junimistul Petre V. Grigoriu Buduşcă, nepot al lui Asachi şi prieten cu Eminescu, traducător, în „Convorbiri literare", din Hugo, Musset, Hegesippe Moreau şi alţii.

Contribuţiile acestor colaboratori externi (care uneori se grupează în serii) sînt despărţite grafic de cele neiscălite fie prin iniţialele însele cînd textele apar la începutul rubricii de *Noutăţi* sau *Diverse,* fie printr-o scurtă linie orizontală cînd se află la sfîrşit. Neobservarea atentă a acestor departajări poate duce la unele false atribuiri, ca aceea a

cronicii dramatice *Teatru în grădina Château aux fleurs,* de la *Noutăţile* numărului 102, din 17 septembrie 1876, şi care îi aparţine lui L.C.G. [2]

2. Reproducerile textuale după, alte publicaţii: buletinul oficial, alte periodice, cărţi.

3. Scurtele ştiri şi informaţii locale primite la redacţie, adesea de la instituţiile interesate, şi reproduse ca atare, fără nici o intervenţie a redactorului.

4. Textele traduse de Eminescu din presa de limbă străină (a căror publicare se rezervă unuia dintre volumele consacrate TRADUCERILOR).

5. Cele cîteva cuvinte prin care Eminescu introduce unele reproduceri sau traduceri, atunci cînd ele nu sînt decît simplul echivalent al unei trimiteri şi al semnelor citării.

Am publicat însă în întregime, chiar cînd sînt mai lungi decît nişte citate obişnuite, textele preluate de Eminescu din altă parte şi integrate înlăuntrul propriului său enunţ, distingîndu-le de acesta prin corpul de literă. Sînt texte indispensabile demonstraţiei sau pe care poetul chiar şi le asumă şi a căror eliminare ar avea drept rezultat pierderea oricărei semnificaţii şi alterarea intenţiei şi dinamicii discursului eminescian. Altfel stau lucrurile cînd textul poetului reprezintă fie un preambul dezvoltat, fie o notă în marginea unui text străin de mare întindere: în asemenea cazuri n-am publicat decît textul lui Eminescu, făcînd doar trimitere la textul străin sau reproducîndu-l, integral sau parţial, în comentariu.

De asemenea, am considerat că nu îi aparţin lui Eminescu textele de la *Revista externă* (sau cele similare rămase în manuscris), care nu conţin un comentariu explicit sau, o luare de atitudine personală şi se rezumă la relatarea, mai succintă sau mai elaborată, cu formulări care pot aparţine uneori chiar surselor, a unor ştiri militare sau diplomatice al căror referent în real îi aparţine istoriei, nu naratorului lor.

Lui Eminescu îi aparţine însă culegerea informaţiilor din diferitele surse, selectarea lor, cîteodată traducerea, parafrazarea, prelucrarea sau rezumarea lor, gruparea şi asamblarea într-o sinteză narativă coerentă, spiritul critic subiacent (faţă de surse sau

chiar faţă de înseşi faptele relatate). Astfel că aceste contribuţii îi aparţin cu acelaşi titlu cu care îi aparţin revistele externe similare în care comentariul său personal, oricît de scurt, este explicit şi de care nu se deosebesc decît prin faptul că la cele dintîi atitudinea gazetarului nu se manifestă prin formulare, ci operează latent *înlăuntrul* textului, unde o privire atentă o poate întotdeauna decela. Ar fi trist dacă o crudă pornire de (falsă) rigoare ne-ar lipsi de nişte scrieri în care s-a cheltuit, într-o zonă ingrată dar constitutivă a oricărei gazetării adevărate şi într-o combustie nu mai puţin preţioasă pentru că e inaparentă, ceva din spiritul lui Mihai Eminescu.

Într-o ultimă secţiune a acestui volum publicăm un număr de texte care nu reprezintă decît transcrierea de către Eminescu, însoţită uneori de sumare aprecieri, a unor pasaje de natură culturală pe care poetul a ţinut să le pună la dispoziţia cititorilor săi, considerîndu-le, într-un fel sau altul interesante. Ni s-a părut că, excluzîndu-le din prezenta ediţie, am ştirbi cu ceva patrimoniul eminescian (în parte consacrat astfel şi de tradiţia mai vechilor editori), cu atît mai mult cu cît cel puţin unul dintre aceste texte *(Cugetările* lui Oxenstiern) are un rol, alături de reminiscenţe din Shakespeare şi Baltasar Gracián, în *geneza Glossei* (vezi OPERE, III, p. 83 — 84).

Orice atribuire sau nonatribuire de texte nesemnate (şi uneori chiar de unele semnate) implică dificultăţi notabile şi nu mai puţin notabile şanse de eroare. Examinarea cu metodele tradiţionale, singurele practicabile, dacă nu şi foarte frecvent şi riguros practicate astăzi la noi, a particularităţilor de conţinut sau de formă (fonetice, morfologice, sintactice, lexicale, stilistice şi ortografice) ale unui text şi compararea datelor obţinute cu texte de paternitate certă ale aceluiaşi autor şi ale autorilor care au un titlu de concurenţă la paternitatea acelui text nu dă rezultate decisive nici măcar cînd e vorba de un articol ca acela din 22 — 25 august 1871, în care se relatează pe larg festivităţile de la Putna. Cu atît mai puţin concludente sînt ele cînd textul e scurt şi redactat într-un stil absolut neutru, aşa cum se întîlnesc mai adesea în cazul publicisticii decît în acela al creaţiei literare.

[2] Grija cu care sînt indicate contribuţiile extraredacţionale la ,,Curierul de Iaşi" constituie un motiv în plus de a privi cu oarecare rezervă ipoteza unor colaborări ale lui Eminescu în răstimpul ieşan anterior angajării ca redactor: ar fi fost contrar uzanţelor publicaţiei să, nu le fi semnat măcar cu iniţiale.

Cine editează gazetăria lui Eminescu poate întîlni în ziarul examinat texte atît de neutre încît nici compararea cu ceea ce le corespunde în alte publicaţii nu este concludentă dacă nu apare întîmplarea fericită a prezenţei textului respectiv în manuscrisele poetului. Pe de altă parte, Eminescu nu-şi indică întotdeauna sursele şi, pentru a determina în chip hotărîtor ce anume din ceea ce a tipărit Eminescu în ,,Curierul de Iaşi" este reproducere sau traducere şi în ce măsură, este nevoie de o largă investigaţie în mai toată presa vremii. Lucru laborios, iar în unele cazuri imposibil datorită, lipsei totale sau parţiale a unor periodice apărute în România (,,Bacăul", ,,Bukaresti Hiradó", „Craiova", ,,Curierul Bolgradului", „Die Epoche", ,,Drapelul român", ,,Farul", ,,Ialomiţa", ,,Luptătorul", „Naţiunea română", „Opiniunea", „Prezentul", „Reforma", „Salvarea Piteştiului", „Vulturul").

Date fiind aceste dificultăţi de metodă sau chiar de documentaţie, ori de cîte ori am avut bănuiala că un articol din ,,Curierul de Iaşi", fie el din perioada 1874 — 1876 sau 1876 — 1877, nu-i aparţine de drept lui Eminescu nici măcar în sensul mai larg definit mai sus, l-am inclus, la locul său cronologic, într-o secţiune specială a volumului, consacrată textelor cu paternitate eminesciană insuficient demonstrată (de obicei traduceri probabile cu profil de magazin: anecdote, curiozităţi etc. sau informaţii şi comentarii locale cu caracter special). Scutite de vicisitudinile prin care pot trece colecţiile de periodice, ele stau acolo la îndemîna viitorilor cercetători ai publicisticii eminesciene. Cum stau dealtfel şi cele a căror paternitate noi am socotit-o certă, dar care poate apărea altora altfel. Cu rezerva că orice contestare a paternităţii eminesciene trebuie să precizeze cu stricteţe ce anume vizează şi să ofere o demonstraţie pe cît posibil hotărîtoare [3].

O altă direcţie în care cercetările ulterioare vor putea realiza ceea ce stadiul actual al lor nu îngăduia, este eventuala descoperire a unor articole ale lui Eminescu apărute în alte periodice decît cele cărora, pe urmele tradiţiei, ne-am adresat noi. O indicaţie în acest sens pare să dea acel scurt *curriculum vitae,* imperceptibil amar şi autoironic, care s-a păstrat în **2256, 46 v,** scris după toate probabilităţile în ultimele zile ale lui octombrie 1877, şi în care Eminescu (fără să pomenească un cuvînt de poezia sa), face, mai în glumă, mai în serios, bilanţul carierei sale publice: ,,D. Michalis Eminescu, vecinic doctorand în multe ştiinţi nefolositoare, criminalist în senzul prost al cuvîntului şi în conflict cu judecătorul de instrucţie, fost bibliotecar, cînd a şi prădat biblioteca, fost revizor la şcoalele de... fete, fost redactor *en chef* al foii vitelor de pripas şi al altor jurnale necitite colaborator". Totul trimite aici la fapte reale: doctoratul neluat, bibliotecariatul şi neplăcutele împrejurări în care a luat sfîrşit, funcţia de la ,,Curierul de Iaşi" (unde, printre altele, se publicau, e drept că în partea oficială, şi anunţuri privitoare la cîte o vită pierdută de stăpîn) şi deci totul ne îndreptăţeşte să credem că reală este şi colaborarea la alte periodice. Să se refere oare la contribuţiile sale din 1870 la ,,Albina", ,,Familia", „Federaţiunea", şi prea vechi ca să aibă accentul de actualitate din textul citat şi apărute în publicaţii de prestigiu? Nimeni n-a dat încă un răspuns.

3. TEXTUL: STABILIRE ŞI TRANSCRIERE. În ce priveşte atît stabilirea textului şi a aparatului de variante, cît şi transcrierea textului, rămîn valabile şi pentru această secţiune a OPERELOR cele spuse cu prijleul editäm prozei literare (vezi OPERE, VII, p. 47 — 69). Poate totuşi nu este de prisos să reafirmăm cîteva lucruri: textele au fost, în integralitatea lor, reproduse cu toată fidelitatea de care am fost în stare după periodicele în care au apărut prima oară şi după manuscrisele în care s-au păstrat, corectînd astfel numeroase lecţiuni greşite de pînă acum. Pentru fiecare articol tipărit am socotit util să dăm, la sfîrşit, în paranteze drepte, data apariţiei, pentru a înlesni urmărirea desfăşurării în timp a operei publicistice. Textele reproduse după manuscrise au la subsol toate variantele de redactare şi, în genere, toate lămuririle referitoare la stabilirea textului. O problemă specială este aceea a titlurilor. Încă de timpuriu s-a statornicit deprinderea, oglindă a unei anumite mentalităţi, ca editorii să pună titluri deduse din conţinut dar formulate de ei, uneori schimbîndu-le, şi nu în chipul cel mai fericit, pe cele date de

[3] Este curios de constatat cum i se impută frecvent şi generic ediţiei în două volume din 1941 a lui I. Creţu vina de a include numeroase texte care nu-i aparţin lui Eminescu, dar că nimeni pînă astăzi, după ştirea noastră, n-a spus care anume şi de ce.

Eminescu însuşi. În prezenta ediţie titlurile poetului au fost păstrate întocmai, iar articolelor, cu mult mai numeroase, publicate, cum era obiceiul vremii, fără titlu, li s-a pus drept titlu sintagma iniţială. Titlurile mai vechilor editori n-au intrat încă atît de adînc în conştiinţa publică încît să fi devenit inamovibile şi am preferat, în favoarea unei procedări mai legitime, să le lăsăm uitării.

Reamintim că un cuvînt care are asterisc la umăr (de pildă: tunuri*) reprezintă o descifrare foarte probabilă, dar nu absolut certă, iar triplul asterisc *** marchează de fiecare dată segmentele rămase nedescifrate şi *niciodată* omiterea voită a vreunui cuvînt sau pasaj. Parantezele drepte [ ] marchează întregirile introduse de editor, iar cele < > segmentele necontextuale la a căror eliminare totală editorul nu s-au crezut îndreptăţit să recurgă. Notele culese cu acelaşi corp de literă ca textul îi aparţin lui M. Eminescu.

Numele proprii menţionate de Eminescu au fost păstrate cu forma în care apar la el (cu excepţia greşelilor de tipar evidente),

dar ele sînt înregistrate (şi) cu forma corectă în indicele de nume proprii.

Titlurile de ziare şi reviste apar la Eminescu cînd fără nici un semn special în afară de majusculă (şi chiar şi aceasta lipseşte în cîteva cazuri), cînd în ghilimele, cînd culese cu cursive, cînd şi una şi alta. În locul unei formule cosmetice de unificare, în fond anacronică, am preferat să le lăsăm aşa, pentru a păstra pînă la prezenta ediţie academică ceva din graba, fervoarea şi fireasca ignorare a neesenţialului cu care au fost scrise aceste texte, într-o redacţie plină de zgomot şi întreruperi, de către un om el însuşi cu o înfăţişare neglijată, dar, cît priveşte esenţialul, de o impecabilă ţinută intelectuală [4].

4. Comentarea Textului Şi Anexele Volumului. Cîteva lămuriri cu caracter tehnic sînt necesare în ce priveşte secţiunea de comentarii, unde fiecărei unităţi din partea de text îi corespunde un discurs special, precedat de fiecare dată de indicarea primei apariţii, a republicărilor din timpul vieţii lui Eminescu şi a primei tipăriri, antumă sau postumă, în volum. Acolo unde prima tipărire în volum nu este indicată (şi este cazul cu mai bine de două treimi din titluri) se subînţelege că textul respectiv apare pentru prima oară în volum în ediţia de faţă. Tot în nota liminară se specifică rubrica în care se află încadrat textul respectiv, precum şi, pentru puţinele articole semnate, ce formă a semnăturii poartă.

În cuprinsul comentariului, alături de încadrarea strict necesară în contextul istoric sau cultural respectiv, s-a acordat o atenţie specială determinării cît mai exacte a raportului în care stă textul eminescian cu sursele sale, precum şi a eventualelor ecouri pe care le-a trezit la rîndul său. În acest scop a fost necesară investigarea, atît cît permiteau colecţiile noastre, a unei foarte largi arii de presă (vreo 65 de ziare şi reviste) ale cărei componente mai importante trebuie menţionate aici. Dintre ziarele româneşti s-au cercetat, pentru studiul comparativ al textelor, publicaţiile ieşene „Curierul. Foaia intereselor generale", „Steaua României", ,,România literară", ,,Independenţa României", ,,Apărătorul legei", iar din presa centrală „Românul", ,,Telegraful", ,,Unirea democratică", ,,Timpul", ,,Le Journal de Bucarest", ,,Trompeta Carpaţilor", ,,România liberă", ,,Presa". S-a acordat de asemenea cuvenita atenţie presei românilor din Imperiul austro-ungar, ,,Albina", ,,Familia", ,,Federaţiunea", ,,Transilvania", ,,Gazeta Transilvaniei", ,,Telegraful român", „Foaia Societăţii pentru cultura

şi literatura română în Bucovina". S-au cercetat deopotrivă toate ziarele şi revistele astăzi disponibile pe care le prezintă Eminescu în ,,Curierul de Iaşi", precum şi aproape întreaga presă străină necesară elucidării chestiunilor de paternitate, dispersată la Bucureşti, Cluj-Napoca, Tîrgu Mureş, Viena şi Roma. Acolo unde nu ne-am putut deplasa, am făcut apel scris la serviciile bibliotecilor străine, cum ar fi cele din Praga, Budapesta, Kiev sau Cernăuţi. Sperăm ca

[4] Mai tînărul coleg de redacţie al lui Eminescu, responsabil cu pagina oficială a publicaţiei, tipograful Ioan S, Ionescu, ulterior, împreună cu Creangă şi alţi junimişti mai de vază, coproprietar al Tipografiei Naţionale (unde se afla şi redacţia ,,Curierului de Iaşi") îl înfăţişează astfel: ,,El scria cronicele şi bucăţile literare cele mai bune chiar cînd era vuietul cel mai mare în cancelarie şi, dacă îl întrerupeai în mod liniştit, el nu-şi pierdea şirul, imediat ce l-ai fi sucălit sau îl necăjai prea din cale afară el nu mai putea să continue scrisul început decît mult mai tîrziu" (*Poveşti, Anecdote, Impresii de călătorie. Excursiuni. Diverse.* [Iaşi, Tipografia Naţională], 1905, p. 112.

pentru următoarele volume să dispunem de toate înlesnirile necesare lărgirii şi adîncirii investigaţiilor noastre.

Menţionăm că în comentariul prezentei ediţii şi deci şi la lista de abrevieri titlurile periodicelor se dau cu ortografia de astăzi, deci ,,Presa" şi nu ,,Pressa", ,,Farul" nu ,,Pharul", „Curierul de Iaşi" nu „Curierul de Iassi" etc.

De asemenea menţionăm că, la articole apărute în presa străină am introdus în paranteze şi datarea după stilul vechi, folosită pe atunci în presa românească, pentru a evita posibilele confuzii.

Bibliografia de la sfîrşitul volumului, în care sînt înregistrate atît publicările articolelor eminesciene, cît şi scrierile de istorie literară, exegeză etc. privitoare la ele, nu include decît perioada cuprinsă în volum, 1870 — octombrie 1877. Bibliografia generală a publicisticii va figura la sfîrşitul volumului XI, unde îşi va găsi locul un amănunţit indice tematic privitor la întreaga publicistică. Prezentul volum nu este dotat decît cu un indice alfabetic al numelor proprii, în care trimiterile la textul lui Eminescu sînt date, pentru comoditatea cititorului, cu caractere cursive şi în care, pentru diferitele forme pe care le are la Eminescu unul şi acelaşi nume, se face trimitere la forma corectă.

Ne-am silit ca şi acest volum să cuprindă un număr cît mai mare de facsimile, menite să înfăţişeze nemijlocit şi variat imaginea materială a unor aspecte grăitoare din publicistica eminesciană, precum şi, mai larg, din publicistica vremii, reprezentată şi prin articole la care se referă critic poetul. Numerele din „Curierul de Iaşi" pe care le reproducem în întregime sînt, credem, mai utile şi

mai elocvente decît orice descripţie. Nu au fost neglijate nici reproducerile după textele manuscrise, stăruindu-se îndeosebi asupra relaţiei manuscris — text tipărit.

În secţiunea *Corrigenda* la Volumul VII includem toate rectificările la textul eminescian din volumul VII *(Proza literară),* indiferent dacă e vorba de ameliorarea unor lecţiuni (graţie unei citiri mai atente sau corecţiunilor aduse în recenzii) sau de erori de tipar.

Nu putem încheia aceste *Lămuriri* fără a adresa publice mulţumiri tuturor celor care ne-au înlesnit, într-un fel sau în altul, ducerea la capăt a lucrărilor necesare acestui volum, fie depăşind, prin bunăvoinţa arătată, simpla îndeplinire a sarcinilor lor de serviciu, fie cu totul în afara acestora.

Sincera noastră gratitudine merge în primul rînd către aceia care nu numai că ne-au înlesnit accesul la colecţiile de periodice şi la manuscrisele eminesciene, ci ne-au însoţit eforturile cu sfatul şi cu solicitudinea lor, convinşi că cererile noastre, uneori greu de îndeplinit, reprezintă exigenţe legitime în vederea unei cît mai bune calităţi a ediţiei şi *ad maiorem poetae gloriam:* directorii G. Strempel (Biblioteca Academiei R.S.R.), M. Bordeianu (Biblioteca Centrală Universitară ,,M. Eminescu" — Iaşi), A. Pricop şi D. Ivănescu (Arhivele Statului din Iaşi), precum şi întregul personal de sub conducerea lor cu care am avut avantajul şi plăcerea să colaborăm. Ne facem o datorie din a menţiona în chip special pe Virginia Isac, de la biblioteca Arhivelor Statului din Iaşi, care ne-a dat şi preţioasă asistenţă ştiinţifică.

Mulţumim profesorului N.A. Ursu de la Centrul de lingvistică, istorie literară şi folclor din Iaşi, care, în calitate de coordonator al colectivului de redactare a *Dicţionarului literaturii române,* ne-a înlesnit clarificarea unor detalii privitoare la colaboratorii ,,Curierului de Iaşi", şi, în calitate de distins filolog, a întărit convingerea noastră asupra cîtorva puncte de metodă.

În ciuda extremei lor modestii, ne-ar fi greu să nu pomenim aici, cu cele mai colegiale sentimente, pe C. Busuioceanu, directorul Editurii Academiei, pe C. Jalbă, şeful redacţiei de filologie şi, în mod special, pe Georgeta Mitran, căreia îi revine, din partea Editurii Academiei, răspunderea întregii ediţii şi pe care, pentru competenţa, scrupulul ştiinţific şi neostenita sa dăruire puse în serviciul acestei dificile opere editoriale, o numărăm în chipul cel mai sincer printre autorii ei.

Mulţumim şi bibliotecilor din ţară şi străinătate care, cu promptitudine şi amabilitate, ne-au dat informaţii despre publicaţiile din fondurile lor. De asemenea, mulţumim Bibliotecii Naţionale din Viena care ne-a pus la dispoziţie colecţiile din fondul ei de

periodice, la care am avut acces şi graţie sprijinului acordat de Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste.

Consemnăm aici, îndeplinind o plăcută datorie, deosebita noastră gratitudine faţă de Elisabeta Fătulescu şi Ileana Raţiu care, răspunzînd de etapa dactilografică a realizării volumului, au contribuit, prin priceperea şi grija lor, la ferirea de alterări a textului eminescian într-o fază importantă a reproducerii sale.

Nu vrem să încheiem fără a arăta că sîntem pe deplin conştienţi că, alături de unele inerente lacune sau erori, au mai rămas deschise, date fiind atît stadiul actual al cercetării, cît şi dificultăţi insurmontabile de documentare sau limitele competenţei noastre, o seamă de probleme. Sperăm însă că, aducînd, după măsura puterilor noastre, editarea publicisticii eminesciene într-o nouă fază, de bună seamă tranzitorie şi ea, am dat totodată acestor probleme deschise o formulare mai strînsă, o încadrare mai sistematică şi o perspectivă mai clară. Dorinţa noastră cea mai vie este ca îndreptările şi întregirile cuvenite să-şi spună cuvîntul cît mai convingător şi cît curînd.

PETRU CREŢIA
D. VATAMANIUC

SIGLELE PUBLICAŢIILOR PERIODICE

Siglele sînt preluate din *Bibliografia Mihai Eminescu (1866 — 1970). Volumul I Opera,* Bucureşti Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1976, p. 15 — 24 şi din M. Eminescu, *Opere VII. Proza literară,* Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1977, p. 72 — 74. Pentru publicaţiile care nu figurează în aceste lucrări s-au întocmit sigle noi. Întrucît multe din publicaţiile dinainte de 1877, puse la contribuţie de Eminescu sau la care se referă, se păstrează dispersate în fonduri din ţară şi străinătate, dăm mai jos lista bibliotecilor unde au fost consultate [1]. Anii care însoţesc publicaţiile privesc perioada cercetată, care coincide, în multe cazuri, cu cea a apariţiei.

1 AAR	„Analele Academiei Române", Bucureşti, 1870 — 1877
2 AI	,,Anale de istorie", Bucureşti, 1969
3 AIIAC	,,Anuarul Institutului de istorie şi arheologie din Cluj", Cluj-Napoca, 1971—1973
4 ALA	,,Adevărul literar şi artistic", Bucureşti, 1920 — 1939
5 ALB – 1	„Albina", Viena, Pesta, 1865 — 1876
6 ALBC	„Albina Carpaţilor", Sibiu, 1877
7 ALBP	,,Albina Pindului", Bucureşti, 1868 — 1871, 1875 — 1876
8 ALBROM	„Albina românească", Iaşi, 1844
9 ALF	,,Alföld", Arad, 1877
10 ALIB	„Alegătorul liber", Bucureşti, 1875 — 1876
11 ALMUZ	„Almanachul muzical", Iaşi, 1875 — 1876
12 ALZ	„Allgemeine Zeitung", Augsburg, 1876
13 APLE	„Apărătorul legei", Iaşi, 1875 — 1876
14 ARFI	,,Archivu pentru filologia şi istoria", Blaj, 1869 — 1872
15 ARG	„Argeş", Piteşti, 1966 —
16 ARO	„Arhiva Românească", Iaşi, 1841
17 ARRU	„Arhiva rurală", Bucureşti, 1876
18 ASTR	,,Anuarul Societăţii pentru crearea unui fond de teatru român pe anul...", Braşov, 1895—911
19 ASTRA	„Astra", Braşov, 1966 —
20 AT—B	,,Ateneu", Bacău, 1964 —
21 AUC	,,Analele Universităţii din Craiova". Seria Istorie. Geografie. Filologie, Craiova, 1972
22 BG	,,Boabe de grîu", Bucureşti, 1930 — 1934
23 BLIT	„Bucovina literară", Cernăuţi, 1943
24 BME	„Buletinul « Mihai Eminescu »", Cernăuţi, Rîmnicu-Vîlcea, 1930 — 1944
25 BR	,,Buciumul român", Iaşi, 1875
26 BSC	,,Biserica şi şcoala", Arad, 1877
27 BU	„Buciumul", Bucureşti, 1864
28 BULFO	,,Buletin. Foae oficială", Iaşi, 1840
29 BULGO	„Buletin. Gazeta oficială", Bucureşti, 1840
30 C—B_2	,,Contemporanul", Bucureşti, 1946 —

31 CBIBL ,,Călăuza bibliotecarului", Bucureşti, 1962
32 CBUC „Curierul Bucureştilor", Bucureşti, 1875 — 1876
33 CC „Căminul cultural", Bucureşti, 1934 — 1947
34 CCOS „Codrul Cosminului", Cernăuţi, 1924 — 1939
35 CDBE ,,Calendarul bunului econom", Sibiu, 1877 — 1878
36 CDC ,,Calendarul curierului. Foaia intereselor generale", Iaşi, 1874 — 1877
37 CDCR ,,Calendarul colectorului român", Botoşani, 1877 — 1878
38 CFIG ,,Curierul. Foaea intereselor generale", Iaşi, 1873 — 1877
39 CFIN ,,Curierul financiar", Bucureşti, 1874 — 1877
40 CGC ,,Cuget clar", Bucureşti, Vălenii de Munte 1928 — 1938
41 CI „Curierul de Iaşi", Iaşi, 1870 — 1877
42 CL ,,Convorbiri literare", Iaşi, Bucureşti, 1868 — 1944
43 CL—1 ,,Convorbiri literare", Iaşi, 1970 —
44 CLIT „Colectorul literar pentru ambele sexe", Piatra-Neamţ, 1877
45 COLTR ,,Columna lui Traian", Bucureşti, 1870 — 1877

[1] 1. Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România: 1, 5 — 8, 10, 11, 13, 14, 16, 17, 25 — 29, 32, 35 — 39, 41, 42, 44 — 48, 51 — 54, 57, 60, 63, 65, 68, 71, 72, 75 — 80, 83, 85, 86, 88 — 91, 99, 101, 105, 117, 118, 122, 123, 129, 130, 131, 137, 141, 148, 151, 152, 154, 155, 157, 158, 161, 167, 169, 170, 173 — 175, 183.
2. Biblioteca Centrală Universitară „M Eminescu", Iaşi: 28, 38, 41, 135.
3. Arhivele Statului, Iaşi: 41.
4. Academia Republicii Socialiste România — Filiala Cluj-Napoca: 167.
5. Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca: 9, 87, 92, 102, 112, 115, 147.
6. Biblioteca Municipală ,,V. A,. Urechea", Galaţi: 172.
7. Biblioteca Municipală Tîrgu Mureş: 107.
8. Osterreichische Nationalbibliothek, Viena: 12, 58, 59, 61, 106, 108, 111, 116, 160, 180 — 182.
9. Biblioteca Centrale di Roma, Roma: 179

46 CONST — 1 „Constituţionalul", Bucureşti, 1876 — 1877
47 COR ,,Le Courrier de Roumanie", Bucureşti, 1876 — 1877
48 CORP „Corespondenţa provincială", Piatra-Neamţ, 1874 — 1877
49 CREL „Cahiers Roumains d'Études Littéraires", Bucureşti, 1973 —
50 CRO — 1 ,,Cronica", Iaşi, 1966 —
51 CROM ,,Curierul românesc", Bucureşti, 1840
52 CSR ,,Cărţile săteanului român", Gherla, 1876 — 1877
53 CUCURIGU ,,Cucurigu!", Bucureşti, 1876 — 1877
54 CUB „Curierul Bucureştilor", Bucureşti, 1875 — 1876
55 CUM „Curentul magazin", Bucureşti, 1939
56 DACR „Dacoromania", Cluj, 1936
57 DEP ,,Die Epoche", Bucureşti, 1876 — 1877
58 DPR ,,Die Presse", Viena, 1877
59 DREF ,,Die Reform", Viena, 1869
60 DREV „Deutsche Revue", Berlin, 1897
61 DZ ,,Deutsche Zeitung", Viena, 1876 — 1877
62 ECHINOX ,,Echinox", Cluj-Napoca, 1968 —
63 ECON ,,Economul", Blaj, 1873 — 1877
64 EP „Epoca", Bucureşti, 1905
65 ER „Economia rurală", Bucureşti, 1876 — 1877
66 EX ,,Excelsior", Bucureşti, 1931
67 EXT ,,Extemporal", Bucureşti, 1935 — 1939
68 F „Familia", Pesta, 1865 — 1877
69 F — 1 „Familia", Oradea, 1937
70 F — 2 „Familia", Oradea, 1964 —
71 FED ,,Federaţiunea", Pesta, 1868 — 1876
72 FIL ,,Foiţa de istorie şi literatură", Iaşi, 1860
73 FL — 2 „Flacăra", Bucureşti, 1950
74 FLI ,,Flacăra Iaşului", Iaşi, 1964
75 FMIL „Foia pentru minte, inimă şi literatură", Braşov, 1853
76 FS — 176 ,Foaia scolastică", Blaj, 1873 — 1877
77 FSB ,,Foaia Societăţii pentru literatură şi cultură română în Bucovina", Cernăuţi, 1865 — 1869
78 FSOCROM ,,Foaia Societăţii «Românismul»", Bucureşti, 1870—1871
79 FTELR ,,Foişoara Telegrafului român", Sibiu, 1876 — 1877
80 GHI „Ghimpele", Bucureşti, 1874
81 GL ,,Gazeta literară", Bucureşti, 1954 — 1968
82 GLB „Glasul Bucovinei", Cernăuţi, 1919
83 GLOBUL ,,Globul", Bucureşti, 1877
84 GP ,,Glasul Patriei", Bucureşti, 1964
85 GSAT „Gura satului", Arad, 1871 — 1877
86 GT ,,Gazeta Transilvaniei", Braşov, 1869 — 1877, 1940

87 HON ,,Hon", Budapesta, 1876
88 IL „Iaşul literar", Iaşi, 1949 — 1970
89 INF — 1 ,,Informaţiunile", Bucureşti, 1871 — 1872
90 INFB ,,Informaţiunile bucureştene", Bucureşti, 1869 — 1870
91 JDB ,,Le Journal de Bucarest", Bucureşti, 1870 — 1877
92 KEL ,,Kelet", Cluj, 1877
93 LL ,,Limbă si literatură", Bucureşti, 1955 —
94 LPV ,,Lupta pentru viaţă", Iaşi, 1903 — 1905
95 LUC — B ,,Luceafărul", Bucureşti, 1958 —
96 LUC — S ,,Luceafărul", Budapesta, Sibiu, Bucureşti, 1902 — 1920
97 LUPTA — 2 ,,Lupta", Bucureşti, 1927
98 MANUSCRIP-
TUM „Manuscriptum", Bucureşti, 1970 —
99 MIL „Le Monde illustre", Paris, 1876 — 1877
100 MO „Monitorul oficial", Bucureşti, 1876 — 1877
101 MOZAICUL ,,Mozaicul", Craiova, 1839
102 MPOL ,,Magyar Polgar", Cluj, 1876
103 MU „Munca", Bucureşti, 1964
104 N — 2 „Naţiunea", Bucureşti, 1945 — 1949
105 NATROM ,,Naţiunea română", Bucureşti, 1877
106 NFP „Neue freie Presse", Viena, 1870 — 1877
107 NH „Nemzeti Hirlap", Budapesta, 1876
108 NWT ,,Neues Wiener Tagblatt", Viena, 1876
109 OBS ,,Observatoriul", Sibiu, 1881
110 ORIZ — T ,,Orizont", Timişoara, 1964 —
111 OST „Osten", Viena, 1870
112 PEL „Pester Lloyd", Budapesta, 1876 — 1877
113 PL ,,Preocupări literare", Bucureşti, 1936 — 1944
114 PN ,,Presa noastră", Bucureşti, 1964

---

115 PNA „Pesti Napló", Budapesta, 1876
116 POLITIK „Politik", Praga, 1870
117 PRED ,,Predicatorul", Bucureşti, 1857
118 PRESSA ,,Presa", Bucureşti, 1870 — 1878
119 PRO ,,Prometeu", Braşov, 1934
120 RAM ,,Ramuri", Craiova, 1905 — 1947
121 RAM — 2 ,,Ramuri", Craiova, 1964 —
122 RC ,,Revista contimporană", Bucureşti, 1873 — 1876
123 RCA „Revista Carpaţilor", Bucureşti, 1860 — 1861
124 RCRI „Revista critică", Iaşi, 1940
125 RES ,,Resboiul", Bucureşti, 1877
126 RF — 2 ,,Revista de filozofie", Bucureşti, 1964 —
127 RFR „Revista Fundaţiilor Regale", Bucureşti, 1934 — 1947
128 RIST ,,Revista de istorie", Bucureşti, 1976
129 RITMURI „Ritmuri", Bistriţa, 1976
130 RJ ,,Revista junimei", Bucureşti, 1875
131 RL „România liberă", Bucureşti, 1877
132 RL — 2 „România liberă", Bucureşti, 1950
133 RLIT — 2 ,,România literară", Bucureşti, 1932 — 1933
134 RLIT — 4 ,,România literară", Bucureşti, 1964 —
135 RLIT — 5 ,,România literară", Iaşi, 1877
136 RM ,,Revista Moldovei", Botoşani, 1921 — 1927
137 ROM „Românul", Bucureşti, 1869 — 1877
138 ROMA ,,Roma", Bucureşti, 1932
139 RROMSTINT,,Revista română de studii internaţionale", Bucureşti, 1976
140 RSTR „Revista Societăţii « Tinerimea română »", Bucureşti, 1930
141 RŞT ,,Revista ştiinţifică", Bucureşti, 1876 — 1877
142 SAI ,,Studii şi articole de istorie", Bucureşti, 1961
143 SAM ,,Sămănătorul", Bucureşti, 1901 — 1910
144 SCB ,,Studii şi cercetări de bibliologie", Bucureşti, 1955
145 SCIA ,,Studii şi cercetări de istoria artei", Bucureşti, 1955
146 SCILF „Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor", Bucureşti, 1952 — 1963. Vezi ,,Revista de istorie şi teorie literară"
147 SDT „Siebenburgischdeutsches Tagblatt", Sibiu, 1876
148 SEC — 1 „Secolul", Iaşi, 1869 — 1871
149 SM ,,Societatea de mîine", Cluj, 1924
150 ST ,,Steaua", Cluj — Napoca", 1954 —
151 STRO ,,Steaua României", Iaşi, 1877
152 ŞROMS „Şcoala română", Sibiu, 1876 — 1877

153 ŞZ „Şezătoarea", Fălticeni, 1901
154 T „Timpul", Bucureşti, 1876 — 1877
155 TC „Trompeta Carpaţilor", Bucureşti, 1868 — 1871, 1876 — 1877
156 TEATR — 2 ,,Teatrul", Bucureşti, 1956 —
157 TEL ,,Telegraful", Bucureşti, 1871, 1876 — 1877
158 TELR „Telegraful român", Sibiu, 1869 — 1877
159 TEM „Timpul eminescian", Cernăuţi, 1940
160 TPR ,,Die Tages — Presse", Viena, 1876
161 TRANS „Transilvania", Braşov, 1868 — 1877
162 TRANS — 1 „Transilvania", Sibiu, 1972 —
163 TRIB — 1 „Tribuna", Cluj — Napoca, 1957 —
164 TRIB — 2 „Tribuna", Cluj, 1939
165 TRIBR „Tribuna României", Bucureşti, 1975 —
166 TSC „Tînărul scriitor", Bucureşti, 1951—1957
167 UDEM „Uniunea democratică", Bucureşti, 1876— 1877
168 UN — 2 „Unirea", Bucureşti, 1941 — 1942
169 UNLI „Uniunea liberală'", Iaşi, 1871 — 1873
170 UR „Uricariul", Iaşi, 1876
171 VA — TM „Vatra", Tîrgu Mureş, 1971
172 VCOV „Vocea Covurluiului", Galaţi, 1876 — 1877
173 VESTEA „Vestea", Bucureşti, 1877
174 VESTROM ,,Vestitorul românesc", Bucureşti, 1844
175 VOCP „Vocea Prahovei", Ploieşti, 1875 — 1877
176 VR — 1 ,,Viaţa românească", Iaşi, Bucureşti, 1906 — 1916, 1920 — 1940, 1944 — 1946
177 VR — 2 ,,Viaţa românească", Bucureşti, 1948 —
178 VRE „Vremea", Bucureşti, 1928 — 1944
179 VV „La Voce della Verita", Roma, 1876
180 WA „Wanderer", Viena, 1864
181 WAB ,,Wiener Abendpost", Viena, 1876
182 WZ ,,Wiener Zeltung", Viena, 1876
183 Z ,,Zimbrul", Iaşi 1851

Următoarele publicaţii periodice străine utilizate de Eminescu sau la care trimite nu ne-au fost accesibile în timp util pentru ediţia de faţă:

„Archives israelites", 1876
„Athenaeum", 1876- 1877
„British Revue", 1877
„Bukovinskaja Zarija", 1870
„Czernowitzer Zeitung", 1870— 1877
„Daily Telegraph", 1877
„Egytértés", 1876- 1877
„Ellenor", 1876- 1877
„France", 1877
„Galois", 1876- 1877
1877
„Gazetta de Triest", 1877
„Gazette de Strasbourg", 1876
„Golos", 1876, 1877
„Hamburger Correspondent", 1876
„Hamgid", 1876
„Indépendance Belgique", 1876— 1877
„Journal des débats", 1876-1877
„Journal de Pest", 1876
„Leipziger Illustrierte", 1845
„Kölnische Zeitung", 1876
„Kreuzzeitung", 1876
„Messager de Vienne", 1876
„Memorial diplomatique", 1877
„Moniteur", 1877
„Moniteur univrsel", 1877
,,Morgen Post", 1876
„Napló", 1876
„Nord", 1876
„Norddeutsche allgemeine Zeitung", 1876,

„Pays", 1876
„Pester Correspondenz", 1876, 1877
„Politische Correspondenz", 1876, 1877
„Post", 1876
„Russki Mir", 1876, 1877
„Soleil", 1877
„Standard", 1876
„Temps", 1877
„Times", 1876

TABLOUL EDIŢIILOR

M. EMINESCU || — || PROZĂ ŞI VERSURI || — || Editor, V. G. Morţun || Iaşi, 1890.

254 p.; Preţul: 10 lei ediţia de lux; 5 lei ediţia pe hîrtie velină; 3 lei ediţia populară. Vezi descrierea ediţiei în *Opere,* I, Bucureşti, 1939, p. XIX — XX şi *Opere,* VII, Bucureşti, 1977, p. 75.

Cuprinde: *Influenţa austriacă asupra românilor din Principate.*

CULEGERE DE ARTICOLE | D-ALE LUI || M. EMINESCU || — || Articole apărute în ,,Timpul" | în anii | 1880 şi 1881 ||Bucureşti|| Tipo-Litografia E. Weigand & C.C. Savoiu, Calea Victoriei || 1891.

III + 137 p.; Preţul: 3 lei. Pe coperta exterioară: Ig. Heiman Librar — Editor 74 Calea Victoriei 74.

Cuprinde*: [,,«Pseudo-Românul» în semi-barbaria lui..."], Studii asupra situaţiei.* II. *[„În ordinea de idei ..."], [,,Meşter în falsificare ..."], [,,De cînd datează exportul nostru..."], Studii asupra situaţiei* I *[,,Un nou program? ..."], [„Unul din miturile ..."], [,,Schimbări mari ..."], [,, Unul din argumentele ..."], [,,Există o seamă de spirite ..."], [,,După ce solicitudinea ..."], [„Adeseori o lege ..."], Studii asupra situaţiei* V. *[„Am văzut cu înlesnire ..."], [,,Nu fără durere ..."], {„Observasem cu oarecare mirare ..."], [,,Calumniare audacter ... "], [,,Oricît de multe laude..."], Manolache Kostaki Epureanu, [,,Lumea asta..."], [,,Să discutăm cu «Românul» lucruri ..."], [,,Nu vom discuta cu « Românul » principii ..."], [,,A generaliza o aserţiune ..."], [„Are haz « Românul» cu lecţiile ..."], [„«Românul» a contractat năravul..."], [,,Urmînd discuţiunea ..."], [,,Nu ne îndoiam ..."], [,,Ce poftеşte L'indépendance roumaine? ..."], [,,Mai zilele trecute ..."], [,,Şi-au pierdut sărita ..."], [,,« Pseudo-Românul » ca să explice ..."], [,,Din nefericire ..."], [,,« Românul» ţinînd seamă..."], [,,Am publicat în no. de la 2 dec...."].*

Ediţia inaugurează tipărirea prozei politice a lui Eminescu, rămasă îngropată pînă la acea dată în publicaţiile vremii. În *Prefaţă,* Gr. Păucescu prezintă orientarea politică a poetului şi insistă asupra cultului său pentru muncă şi a luptei pe care o duce împotriva elementelor parazitare din societatea românească. Editorul retipăreşte din ,,Timpul" numai acele articole, care i se părea că ilustrau ,,întreg programul Partidului conservator". Spre a face şi mai evident acest lucru, înlătură din articole părţile care contraziceau teza sa, le orînduieşte arbitrar, fără să ţină seama de prima apariţie şi le dă titluri, ce nu aparţin poetului. Articolele sînt preluate sub această formă şi cu aceste titluri şi de editorii de mai tîrziu ai publicisticei eminesciene.

MIHAI EMINESCU || — || NUVELE || — || Editura Librăriei Fraţilor Şaraga || Iaşi [1893].

160 p., Preţul 1 leu; pe coperta exterioară: a 2-a mie

Vezi descrierea ediţiei în *Opere,* VII, Bucureşti, 1977, p. 75.

Cuprinde: *Sinucidere, Christos a înviat! [,,Lanul 1774..."].*

DIN SCRIERILE LUI || — || MICHAIL EMINESCU || — || Vol. I || Bucureşti Lito-Typografia Populară, Pasagiul Român || 1894.

VI. + 16 p. Preţul: 10 bani fascicola. Exemplar incomplet.

Cuprinde: *[,,Oricît de multe laude ..."], [„Calumniare audacter ..."].*

Se reproduc textele din ediţia din 1891. Se retipăreşte, fără semnătură**,** şi *Prefaţa* lui Gr**.** Păucescu din aceiaşi ediţie.

MIHAIL EMINESCU || — || DIVERSE || — || Cu o prefaţă de I.L. Caragiale || Iaşi || Editura Librăriei Şcoalelor Fraţii Şaraga || [1895]

XX + 128 p.; Preţul: 1 Leu. Pe coperta exterioară: 1-a Mie. *Diverse* (Critici, vederile sale politice). Colecţiunea Şaraga.

Cuprinde: [„Se vorbeşte că în consiliul..."], Influenţa austriacă asupra românilor din Principate, Observaţii critice, Încă odată recenziunea logicei — Maiorescu, O scriere critică, Repertoriul nostru teatral, Fîntîna Blanduziei.

Se reproduc, În loc de prefaţă*, articolele lui I. L. Caragiale:* În Nirvana, Ironie şi Două note*.*

Biblioteca Scriitorilor Români || — || M. EMINESCU — || SCRIERI POLITICE ŞI LITERARE || — || Manuscrise inedite şi culegeri din ziare şi reviste [Vol. I.] (1870 — 1877) Ediţie critică [de Ion Scurtu] || Bucureşti || Institutul de arte grafice şi editură „Minerva" | Strada Regală 6 1905.

XXXVI + 451 p.; Preţul: Lei 2.

Vezi descrierea ediţiei şi în Opere *VII, Bucureşti, 1977, p. 75—76.*

Cuprinde: [,,Schema cursului naturii ..."], Articoli nepoliticoşi, [„Bazarea virtuţii pe legi ..."], [,,Creştinism! religiune..."], [,,E foarte adevărat..,"], [,,Eul nostru social..."], [,,Astfel se vede..."], [,,Cine va vrea să facă ..."], [„Organele conştiinţei naţionale ..,"], [„Şi cînd strănepoţii..."], [,,Cînd mă aflu faţă..,"], [„Celor care vor ..."], Din şedinţele societăţii ,,România Junã" — Naţionalii şi Cosmopoliţii —, [,,Nu zicem că presa ..."], [„Fiecare lucru poartă..."], Articoli nepoliticoşi, [*I.* „Sînt persoane — singulare sau colective —"], [,,Ce să vă spun!], [,,De maghiari..."], Să facem un congres, Ecuilibrul, Repertoriul nostru teatral, O scriere critică, Influenţa austriacă asupra românilor din Principate, [,,N-rul 22 al « Curierului intereselor generale »..."], Iarăşi evreii [,,«*T*impul» reproduce ..."], Evreii şi conferinţa, „Apărătorul legii" şi tipografia naţională, Jidovul talmudist, Franţa [,,O deputaţiune ..."], Sămînţa jidovească din Cernăuţi, [„Dacă preţul convenţiei comerciale ..."], Maltratare, Serbia [,,Poarta a comunicat..."], Mozaicul austriac şi tribunalele române, [,,în Serbia sînt alegeri..."], Cestiunea orientului, [„Ziarul oficios ..."], Franţa [„Între părerile ..."], [,,Netăgăduit că istoria ..."], [,,Se vorbeşte, că în consiliul..."], [,, Un cuvînt la vreme ..."], [„Găgăuţi se numeşte ..."], [,,Protocolul final al conferinţei..."], [„Se pare că pesimiştii ..."], [,,« Agence russe » capătă din Constantinopol..."], [„Contrar simpatiei majorităţii popoarelor ..."], Austro-Ungaria [,,În urma ştirilor alarmante ..."], Serbia [„În numărul trecut..."], Austro-Ungaria [,,Pe lîngă agitaţiunile ..."], De pe cîmpul de război [„Un corespondent al ziarului..."], Austro-Ungaria [,,Întrevederea de la Reichstadt..."], Turcia [„Diplomaţia cu mersul..."], Serbia [,,De la o vreme încoace ..."], [,,A începe cu stereotipul..."], Rusia [„Cu toate armările ..."], Turcia [,,Tendinţele de reformă..."], [„În şedinţa Senatului..."], „Trompeta Carpaţilor" şi softalele ungureşti, [,,Oricare ar fi soarta dezbaterilor ..."], [„Pauză grea şi atentivă..."], [,,Evenimentele se grămădesc ..."], Austro-Ungaria [,,Si non [e] vero, e ben trovato ..."], Austro-Ungaria [,,« Telegraful român» ne dă detalii ..."], Austro-Ungaria [,,Ca să se vadă..."], Austro-Ungaria [,,Despre intrarea..."], [,,Periodul al doilea ..."], [,,La anul 1774 ..."], [,,De mai multă vreme ..."], [„Bătrînii noştri erau practici..."], Revista statistică, [,,Bugetul pe anul curent. .."], Meseriile, [„Lucrarea din care mai jos publicăm..."], Consiliul judeţean de Iaşi, Serbia [,,Din Belgrad..."], [,,Un bătrîn de spirit..."], Clubul studenţilor [„Din raportul anului ..."], Robie modernă, Probleme pedagogice, [,,Creaţiunea comisiei bugetare ..."], [,,Cu ocazia dezbaterii asupra proiectului de buget..."], [,,De mult aud ..."], Numiri la Universitatea din Cernăuţi, Universitatea din Cernăuţi, [,,Primim din partea..."], Conservatorul din Iaşi, Pensionatul normal de domnişoare [„Duminica trecută ..."], [„Frumoase intenţiuni ..."], [,,Pentru studiul limbii române ..."], Bibliografie [,,A ieşit de sub tipar ..."], Asociaţie pedagogică, Necrolog [„În noaptea ..."], Carte nouă [,,A ieşit de sub tipar ..."], Constantin Bălăcescu, ,,Pseudo-Kinegetikos" de Al. Odobescu, [,,Alaltăieri în 29 septembrie ..."], Monumente, Bibliografie. Jung. Julius Dr. ,,Die Anfänge der Romänen, Kritisch-ethnographische Studie — retipărire separată din revista pentru gimnaziile austriace, anul XXVII, Viena, 1876", O tragedie ţigănească, ,,Globul", Foae nouă [,,« Colectorul literar pentru ambele sexe » ..."], ,,Pomăritul întocmit cu deosebită privire la grădina şcolară" de D. Comşa, Sibiu, 1877, 1 vol. *8°,* 220 p., Pomologie, [,,Acest articol

însemnat..."], Prelecţiuni populare [„Societatea literară Junimea ..."], Prelegerile Junimei [„Duminica trecută D. Pogor ..."], Prelegerile Junimei [,,D. Conta ca scriitor ..."]. Prelegerile Junimei [,,Dumineca trecută..."], Pentru comedia cea de obşte, Friedrich Diez, Veste plăcută, Societatea Academică, Românii din Moravia, Tîlcuire bisericească a obiceiurilor de la ţară, Bibliografie, [,,Atragem atenţia..."], I. C. Maxim, Simeon Marcovici, Foae literară [,,Alături cu jurnalul..."], Un materialist român. Testamentul lui Ioan Otetelişanu, Calendar pe anul 1878, Teatru românesc [,,Moartea lui Constantin Brâncoveanu..."], Teatru de vară [„Actorii tineri..."], Revista teatrală [„Joi, 25 noemvrie 1876, s-a reprezentat..."], Revista teatrală [,,Despre trei reprezentaţii..."], Teatru [,,Cu mulţămire deosebită ..."}, Teatru [,,Joia trecută s-a reprezentat în beneficiul..."], Revista tetrală [,,Moartea lui Petru cel Mare ..."], Teatru evreesc, Teatru [,,În marginile restrînse ..."], Concertul Friemann, Observaţii critice, încă odată, recenziunea logicei — Maiorescu, Economia naţională şi D. A. Vlădescu, Literatura din Botoşani, Pro domo, Scornirile ,,Telegrafului" din Bucureşti, Bulgari la Londra, Din şedinţele societăţii România Jună" [*VI* ,,Luptele de partide ..."], [*V* ... părerea mea individuală ...], [*III.* În caracteristica limbei ziarelor din România ..."] [*IV.* Dar D-lor; mi-e ruşine ..."], [,,Cu tot principiul vechi..."], [,,Ş-apoi cînd e vorba la adecă, cine conspiră mai mult..."], [„Eu nu pot înţelege ..."], [,,Bukovinskaja Zavija ..."], Notiţă asupra proiectatei întruniri la mormîntul lui Ştefan cel Mare la Putna, Domnului Dumitru Brătianu.

Ediţie întocmită pe baza cercetării periodicilor şi a manuscriselor şi una din cele mai importante din publicistica eminesciană. În Introducere (p. V — XXV), I. Scurtu prezintă publicistica lui Emi-

---

nescu din anii 1870 — 1877 şi pledează pentru tipărirea integrală a ei. Editorul a primit sprijinul lui G. T. Kirileanu, care i-a transcris articolele din „Curierul de Iaşi" şi i-a pus la dispoziţie rapoartele poetului din epoce revizoratului şcolar. Din ediţie, proiectată în trei volume, a apărut numai acesta. Mulţi editori o utilizează ca text de bază, deşi articolele sînt tipărite, în mare parte, fragmentar şi cu titluri ce nu aparţin poetului. Textele sînt orînduite tematic şi încadrate, adesea, în neconcordanţă cu conţinutul lor. De aici şi lipsa de perspectivă în urmărirea preocupărilor dominante ale poetului în activitatea sa ziaristică din anii 1870 — 1877.

Din scrierile în proză încă neadunate ale lui M. EMINESCU || — || ICOANE VECHI ŞI ICOANE NOUĂ || (,,Timpul", decembrie 1877) | Republicate cu prilejul comemorării a 20 de ani | de la moartea scriitorului | de K. || Vălenii-de-Munte || Tipografia « Neamul Românesc & || 1909.

LV + 48 p.; Preţul: 45 de bani.

Cuprinde: Icoane vechi şi icoane nouă. *I.* Actualitatea, *II.* Paralele economice, *III.* Bătrînii şi tinerii, *IV.* Ilustraţii administrative, *V.* Din abecedarul economic, *VI.* Frază şi adevăr.

Ediţie întocmită de G. Teodorescu-Kirileanu şi *Prefaţă* de N. Iorga, succintă, cu observaţii privind concepţia politică a lui Eminescu şi frumuseţea limbii din publicistica sa. Textele sînt însoţite cu note explicative, care aparţin editorului.

M. EMINESCU || — || ARTICOLE POLITICE || Bucureşti || „Minerva" Institut de Arte Grafice şi Editură, Bulevardul Academiei 3 — Str. Edgar Quinet || 1910.

180 p.; Preţul bani 80. Cu portret.

Cuprinde*: Bătrînii şi tinerii, Ilustraţii administrative. Paralele economice, Actualitatea, Din abecedarul economic, Frază şi adevăr, [,,« Pseudo-Românul » în « semi-barbaria » lui..."], Studii asupra situaţiei* II*, [,,în ordinea de idei ..."], [„Meşter în falşificare ..."], [,,De cînd datează exportul nostru ..."], Studii asupra situaţiei* I *[,,Un nou program? ..."], [,, Unul din miturile ..."], [„Schimbări mari ..."], [,,Unul din argumentele..."], [„Există o seamă de spirite ..."], [,,După ce solicitudinea ..."],*

[,,Adeseori o lege ..."], Studii asupra situaţiei V *[,,Am văzut cu înlesnire . .."], [,,Nu fără durere ..."], [„Observasem cu oarecare mirare ..."], [,,Calumniare audacter ..."], [,,Oricît de multe laude ..."], Manolache Kostaki Epureanu, [,,Programul nostru zicea ..."], [,,Lumea asta ..."], [,,Să discutăm cu « Românul » lucruri..."], [,,Nu vom discuta cu « Românul » principii ..."], [„A generaliza o aserţiune ..."], [„Are haz « Românul » cu lecţiile ..."], [,,« Românul » a contractat năravul..."], [„Urmînd discuţiunea"], [,,Nu ne îndoiam că distingerea ..."], [,,Ce poftеşte „l'Independance roumaine"?..."], [„Mai zilele trecute..."], [„Şi-au pierdut sărita..."], [„« Pseudo-Românul » ca să explice..."], [„Din nefericire organele ..."], [,,«Românul» ţinînd seama..."], [„Am publicat în no. de la 2 dec...."].*

MIHAIL EMINESCU || — || OPERE COMPLECTE || — || Poezii. — Nuvele. — Roman. — Teatru. — Cugetări || Scrieri: Literare, Economice, Politice şi Filozofice || Scrisori. — Critica raţiuni pure de Kant || cu || o prefaţă || şi || un studiu introductiv || de || A.C. Cuza || Iaşi || Editat de || Librăria Românească || Ioan V. Ionescu şi N. Georgescu || [şi] || Institutul de arte grafice H N.V. Ştefaniu & Co. || Strada Ştefan cel Mare No. 38 || 1914.

IX + 680 p.; Preţul: lei 850. Cu portret.

Vezi descrierea ediţiei în *Opere* I, Bucureşti, 1939, p. XXII şi *Opere* VII, Bucureşti, 1977, p. 77.

Cuprinde*: [,,Schema cursului naturii ..."], Articoli nepoliticoşi, [*II *„Bazarea virtuţii pe legi ..."], [,,Creştinism! religiune..."], [„E foarte adevărat..."], [,,Eul nostru social..."], [„Astfel se vede ..."], [„Cine va vrea să facă..."], [,,Organele conştiinţei naţionale ..."], [,,Şi cînd strănepoţii ..."], [,,Cînd mă aflu faţă..."], [,,Celor cave vor ..."], Din şedinţele societăţii „România Jună". — Naţionalii şi Cosmopoliţii —, [,,Nu zicem că presa ..."], [„Fiecare lucru poartă ..."], Din şedinţele societăţii ,,România jună" [*VI *„Luptele de partide ..."], [*V *,,...părerea mea individuală..."], [*III*. În caracteristica limbei ziarelor din România..."], [*IV *„Dar D-lor; mi-e ruşine ..."], [,,Cu tot principiul vechi ..."], Repertoriul nostru teatral, O scriere critică, Constantin Bălăceanu „Pseudo-Kinegetikos" de Al. Odobescu, [,,Alaltăieri în 29 septembrie ..."], Monumente, Bibliografie. Jung, Julius, Dr, ,,Die Anfänge der Romänen, Kritisch-etnographische Studie — retipărire separată din revista pentru gimnaziile austriace, anul XXVII, Viena, 1876", O tragedie ţigănească, ,,Globul", Foaie nouă [,,«Colectorul literar pentru ambele sexe»..."], ,,Pomăritul întocmit cu deosebită privire la grădina şcolară" de D. Comşa, Sibiu, 1877, 1 vol. 8°, 200 p., [„Acest articol însemnat..."], Prelecţiuni populare [„Societatea literară « Junimea „..."], Prelegerile Junimei [„Dumineca trecută D. Pogor ..."], Prelegerile Junimei [„D. Conta ca scriitor ..."], Prelegerile Junimei [„Dumineca trecută..."], Pentru comedia cea de obşte, Friedrich Dies, Veste plăcută, Societatea Academică, Românii din Moravia, Tîlcurile bisericească a obiceiurilor de la ţară, Bibliografie [„Atragem atenţia..."], I. C. Maxim, Simeon Marcovici, Foae literară [„Alături cu jurnalul..."], Un materialist român, Testamentul lui Ioan Otetelişanu, Calendar pe anul 1878, [,,Bukovinskaja Zarija..."], Notiţă asupra proiectatei întruniri la mormîntul lui Ştefan cel Mare la Putna, Fîntîna Blanduziei, Observaţii critice, încă odată recenziunea logicei — Maiorescu, Economia naţională şi D. A. Vlădescu, Literatura din Botoşani, Prod domo, Scornirile*

„Telegrafului" din Bucureşti, Teatru românesc [„Moartea lui Constantin Brâncoveanu..."], Teatru de vară [„Actorii tineri..."], Revista teatrală [„Joi, 25 noemvrie 1876, s-a reprezentat..."], Revista teatrală [„Joia trecută s-au reprezentat..."], Revista teatrală [„Despre trei reprezentaţii ..."], Teatru [,,Cu mulţămire deosebită..."], Teatru [,,Joia trecută s-a reprezentat în beneficiul..,"], Revista teatrală [,,Moartea lui Petru cel Mare ..."], Teatru evreesc, Teatru [„În marginile restrînse ..."], Concertul Friemann, [,,Periodul al doilea..."], [„La anul 1774 ..."], [,,De mai multă vreme ..."], [,,Bătrînii voştri erau practici ..."], Revista

statistică, [„Bugetul pe anul curent..."], Meseriile, Concesiuni economice, Creditul mobiliar, Creditul mobiliar şi jocul de bursă, Lucrarea din care mai jos publicăm, Consiliul judeţean de Iaşi, Serbia [„Din Belgrad..."], [,,Un bătrîn de spirit..."], Clubul studenţilor [,,Din raportul anului..."], Robie modernă, Probleme pedagogice, [„Creaţiunea comisiei bugetare..."], [„Cu ocazia dezbaterii..."], [„De mult aud..."], Numiri la Universitatea din Cernăuţi, Universitatea din Cernăuţi, [„Primim din partea ..."], Conservatorul din Iaşi, Pensionatul normal de domnişoare [,,Duminica trecută..."], [„Frumoase intenţiuni..."], [,,Pentru studiul limbii române..."], Bibliografie [„A ieşit de sub tipar..."], Asociaţie pedagogică, Necrolog, [,,În noaptea ..."], Carte nouă, [„A ieşit de sub tipar ..."], Articoli nepoliticoşi, [I ,,Sînt persoane singulare sau colective ..."], [,,Ce să vă spun ..."], [,,De maghiari ..."], Să facem un congres, Echilibrul, Influenţa austriacă asupra românilor din Principate, Rectificare [,,N-rul 22 al « Curierului intereselor generale » ..."], Iarăşi evreii, [,,« Timpul» reproduce ..."], .Evreii şi conferinţa, Cestiunea izraelită I. Uzura, [,,Din marea unitate etnică a tracilor ..."], Cestiunea izraelită II. Rezultate ale uzurei în România, [„De ceea ce ne temem ..."], Statistica ovreilor cînd vine?, Cestiunea izraelită III. Industrie şi comerţ, [„Se vorbeşte de mult..."], [,,Cu cît trec una după alta ..."], [„Camerile actuale ... "], [,,Ne e silă ..."], [„După termenul mesagiului ..."], [,,Germania este ..."], [,,Promulgat şi sancţionat..."], ,,Apărătorul legii" şi tipografia naţională, Jidovul talmudist, Franţa [,,O deputaţiune ..."], Sămînţa jidovească din Cernăuţi, [,,Dacă preţul convenţiei comerciale ..."], Maltratare, Serbia, [„Poarta a comunicat..."], Mozaicul austriac şi tribunalele române, [,,În Serbia sînt alegeri ..."], Cestiunea Orientului, [„Ziarul oficios..."], Franţa [,,între părerile..."], [„Netăgăduit că istoria..."], [,,Se vorbeşte, că în consiliul..."], [„Un cuvînt la vreme..."], [„Găgăuţi se numeşte..."], [„Protocolul final al conferinţei ..."], [„Se pare că pesimiştii ..."], [,,« Agence russe » capătă din Constantinopol..."], [,,Contrar simpatiei majorităţi popoarelor ..."], Icoane vechi şi icoane nouă, I. Actualitatea, II. Paralele economice, III. Bătrînii şi tinerii, IV. Ilustraţii administrative, V. Din abecedarul economic, VI. Frază şi adevăr, [,,« Pseudo-Românul» în « semi-barbaria» lui..."], Studii asupra situaţiei II. [„În ordinea de idei ..."], [,,Meşter în falsificare ..."], [„De cînd datează exportul nostru ..."], Studii asupra situaţiei I. [„Un nou program?..."], [„Unul din miturile ..."], [„Schimbări mari ..."], [„Unul din argumentele ..."], [„Există o seamă de spirite ..."], [„După ce solicitudinea..."], [,,Adeseori o lege..."], Studii asupra situaţiei V. [,,Am văzut cu înlesnire ..."], [„Nu fără durere ..."], [„Observasem cu oarecare mirare ..."], [,,Calumniare audacter ..."], [„Oricît de mult..."], Manolache Kostaki Epureanu, [„Programul nostru zicea ..."], [„Lumea asta..."], [,,Să discutăm cu « Românul» lucruri..."], [,,Nu vom discuta cu « Românul» principii ..."], [,,A generaliza o aserţiune ..."], [,,Are haz « Românul» cu lecţiile ..."], [„„ Românul» a contractat năravul..."], [„Urmînd discuţiunea..."], [,,Nu ne îndoiam ..."], [„Ce poftеşte «l'Independance roumaine ?»..."], [,,Mai zilele trecute ..."], [„Şi-au pierdut sărita..."], [,,« Pseudo-Românul», ca să explice ..."], [„Din nefericire..."], [,,« Românul „ ţinînd seamă..."], [,,Am publicat în no. de la 2 dec...."], Austro-Ungaria [,,în urma ştirilor alarmante..."], Serbia [„în numărul trecut..."], Austro-Ungaria [,,Pe lîngă agitaţiunile..."], De pe cîmpul de război [„Un corespondent al ziarului..."], Austro-Ungaria [,,întrevederea de la Reichstadt..."], Turcia [„Diplomaţia cu mersul..."], Serbia [„De la o vreme încoace ..."], [„A începe cu stereotipul..."], Rusia [„Cu toate armările ..."], Turcia [„Tendinţele de reformă ..."], [„În şedinţa Camerei..."], [„În şedinţa Senatului..."], „Trompeta Carpaţilor" şi softalele ungureşti ..."], [„Oricare ar fi soarta dezbaterilor..."], [,,Pauză, grea şi atentivă ..."], [„Evenimentele se grămădesc ..."], Austro-Ungaria [,,Si non [e]vero, se e ben trovato ..."], Austro-Ungaria [,,« Telegraful român „ ne dă detalii ..."], Austro-Ungaria [,,Ca să se vadă..."], Austro-Ungaria [,,Despre intrarea..."], Bulgari la Londra.

Ediţia reproduce scrierile lui Eminescu apărute anterior în volumele sale de poezii, proză, teatru, publicistică şi traduceri. Se publică şi cîteva texte care nu figurează în ediţiile anterioare. În *Prefaţă (p.* VII—IX), editorul arată că ediţia a izvorît din dorinţa de ,,popularizare" şi ,,înţelegere" a operei poetului. Studiul introductiv, *Mihail Eminescu. Viaţa şi opera lui,* nu se tipăreşte, nefiind terminat la apariţia volumului. Se păstrează în secţia de manuscrise a Bibliotecii Academiei Române şi cuprinde peste o mie de pagini.

Ediţia este singura cu caracter enciclopedic, pînă astăzi şi îmbrăţişează, fie şi parţial, toate sectoarele scrisului eminescian.

M. EMINESCU || — || SCRIERI POLITICE || — || Ediţie comentată de D. Murăraşu | Doctor în litere | Fost membru al Şcolii române din Franţa || Scrisul Românesc || Craiova || [1931].

LXVI + 339 p. + 7 pl.; Preţul: 80 lei. Cu portret. Pe coperta exterioară: Clasicii români comentaţi. Sub îngrijirea D-lui N. Cartojan, Profesor universitar.

Cuprinde*: Să, facem un congres, în unire e tăria, Ecuilibrul, Notiţă asupra proiectatei întruniri la mormîntul lui Ştefan cel Mare la Putna, Domnului Dumitru Brătianu, Influenţa austriacă asupra românilor din Principate, [„Periodul al doilea..."], .[„La anul 1774..."], Bălcescu şi urmaşii*

---

lui, Icoane vechi şi icoane, nouă I. *Actualitatea,* II. *Paralele economice,* III*. Bătrînii şi tinerii,* IV*. Ilustraţii administrative,* V. *Din abecedarul economic,* VI*. Frază şi adevăr, Concesiuni economice, Tendinţe de cucerire, [,,Din Petersburg ne soseşte ştirea..."], [,,Nu ne pare bine ..."], [,,Spiritul public modern ..."], [,,Cu cît trec, una după alta..."], [„Camerile actuale ..."], [„Caracterul obştesc ..."], [,,Promulgat şi sancţionat..."], [,,Sînt acum cîteva zile ..."], [„Ca un fel de refugiu **..."**], [,,Unul din miturile ..."], Studii asupra situaţiei* I*. [,,Un nou program ..."], Studii asupra situaţiei* II*. [,,În ordinea de idei..."], Studii asupra situaţiei* III*. [,,Din momentul în care..."], Studii asupra situaţiei* IV*. [,,Precară este dar ..."], Studii asupra situaţiei* V*. [„Am văzut cu înlesnire ..."], [,,După ce solicitudinea ..."], [,,Lumea asta..."], [,,Programul nostru zicea ..."], [„Nu vom discuta cu « Românul » principii ..."], [,,« Românul » a contractat năravul**...**"], [„Căutînd a explica..."], [,,Cată să spunem ..."], [,,Numai noi observasem ..."], [,,« Pseudo-Românul », în « semi-barbaria » lui .,."], [,, « Românul » ne face o imputare ..."], [„Citit-a vreodată..."], [,,Ceea ce dă guvernului..."], Materialuri etnologice privind în parte şi pe D. Nicu Xenopol, criticul literar de la « Pseudo-Românul», [„De cîte ori contestăm ..."], [,,Observăm că unirea ..."], [,,Se-ncheie ..."].*

Ediţia cuprinde un număr restrîns de articole politice, fiind întocmită cu scopuri didactice. Textele se tipăresc în general, integral şi sînt însoţite de prezentări introductive, iar în *Influenţa austriacă asupra românilor din Principate se* introduc subcapitole.

Studiul introductiv, *Eminescu ziarist şi om politic* (p. III—LX), prezintă viaţa poetului, împrejurările în care îşi începe activitatea publicistică şi colaborarea la ,,Federaţiunea", „Curierul de Iaşi", „Timpul", ,,România liberă" şi ,,Fîntîna Blanduziei". În analiza gîndirii politice a lui Eminescu se expune concepţia sa despre stat, muncă, cultură, progres şi civilizaţie. Eminescu visa un stat puternic în care poporul român să, urce cele mai înalte trepte ale culturii şi civilizaţiei.

Bibliografia consemnează ediţiile anterioare din publicistica politică a lui Eminescu şi referinţele critice privitoare la acest sector din activitatea poetului. Articolele din „Curierul de Iaşi" sînt reproduse din ediţia din 1905.

M. EMINESCU || — || SCRIERI POLITICE || || Comentate de | D. Murăraşu | Doctor în litere | Scrisul Românesc || Craiova || [1935].

LXVI + 350 +7 pl.; Preţul: Lei 80. Pe coperta exterioară: Clasicii români comentaţi. Sub îngrijirea D-lui N. Cartojan, Prof. universitar.

Cuprinde textele din ediţia din 1931, la care se adaugă: *[„De cînd datează exportul nostru..."], [,,Să discutăm cu « Românul» lucruri..."], [„A generaliza o aserţiune..."], [„Am publicat în no. de la 2 dec. ..."].* Nu cuprinde: *[,,Se-ncheie..."]*

M. EMINESCU || — || SCRIERI POLITICE || — || Comentate de | D. Murăraşu | Doctor în litere Ediţia III-a || Editura Scrisul Românesc S.A. || Craiova || [1937].

424 p. + 7 pl.; Preţul: Lei 100. Cu portret. Pe coperta exterioară: Clasicii români comentaţi. Sub îngrijirea D-lui N. Cartojan — Prof. universitar

Reproduce ediţia din 1935, la care adaugă: *[„Se-ncheie ..."],* tipărit şi în ediţia din 1931.

M. EMINESCU || — || SCRIERI POLITICE || — || Comentate de | D., Murăraşu | Doctor în litere | Ediţia IV-a definitiva || Editura Scrisul Românesc S.A. || Craiova || [1938];

438 p.; Preţul: Lei 325. Cu portret. Pe coperta exterioară: Clasicii români comentaţi. Sub îngrijirea D-lui N. Cartojan — Prof. universitar. Cu portret.

Reproduce ediţia a III-a.

M. EMINESCU || — || OPERE || [Volumul 1] Ediţie îngrijită de | Profesor Ion Creţu 11— Bucureşti — || Editura « Cultura Românească » — S.A.R. — Pitagora Nr. 18 || [1939].

XV + 539 p.; Preţul; 4 volume Lei 400

Vezi descrierea ediţiei în *Opere*, VII**,** Bucureşti**,** 1977, p. 80.

Cuprinde: *O scriere critică, Repertoriul nostru teatral, Constantin Bălăcescu***, ,,***Pseudo-kynegetikos" de A. I. Odobescu. Teatru de vară [„Actorii tineri ..."], Economia naţională şi D. A. Vlădescu, [„Alaltăieri în 29 septembrie ..."], Revista teatrală, [,,Joi, 25 noiemvrie 1876 ..."], Revista teatrală [„Joia trecută s-au reprezentat..."], Revista teatrală [,,Despre trei reprezentaţii..."], Revista teatrală [„Moartea lui Petru cel Mare ..."], Teatru [,,Cu mulţumire deosebită ..."], [„Joia trecută s-a reprezentat în beneficiul..."], Foaie nouă, [„Colectorul literar pentru ambele sexe ..."], ,,Pomăritul întocmit cu deosebită privire la grădina şcolară" de D. Comşa, Sibiu, 1877, 1 vol. 8, 200 p., ,,Globul"***, Observaţii critice, încă odată, recenziunea logicei — Maiorescu, Literatura din Botoşani, Pro domo, Notiţe bibliografice [*I *,,Ar fi cui cale..."], [*II*] Pilde şi ghicitori, [*III*] Învăţătorul copiilor, [*IV*. „Faţă cu acest fel de literatură..."], [,,Ministerul agriculturei..."].*

Editorul tipăreşte în acest prim volum, consacrat poeziei şi prozei lui Eminescu, articole culturale, ca o completare a activităţii literare. În ediţia din 1941 nu le retipăreşte. În *Prefaţă* insistă asupra faptului că ediţiile anterioare din publicistica eminesciană nu oferă, o imagine asupra

---

amploarei şi importanţei ei. După textele incluse în aceste ediţii ar însemna că Eminescu a publicat doar ,,cinci-şase articole pe trimestru". Situaţia nu corespunde realităţii şi explicaţia stă în dificultăţile întîmpinate în identificarea textelor eminesciene din „Curierul de Iaşi" şi ,,Timpul", cele două ziare pe care le susţine prin scrisul său. Promite să prezinte în volumul următor metoda de lucru în operaţia dificilă şi plină de răspundere a identificării textelor eminesciene.

M. EMINESCU || — || OPERE || [Volumul] II || Ediţie îngrijită de Profesor Ion Creţu ||

Bucureşti || Editura « Cultura Românească » — S.A.R. — Pitagora Nr. 18 || [1939].

476 p.; Preţul: 4 volume Lei 400. Cu portret.

Cuprinde*: Să facem un congres, În unire e tăria, Ecuilibrul, Notiţă asupra proiectatei întruniri la mormîntul lui Ştefan cel Mare la Putna, Influenţa austriacă asupra românilor din Principate, [,,Bătrînii noştri erau practici..."], Revista statistică, [,,Periodul al doilea ..."], Franţa [„Între părerile ..."], [,,Netăgăduit că istoria ..."], [,,Se vorbeşte, că în consiliul..."], [,,Un cuvînt la vreme ..."], Iarăşi evreii, [„Cu ocazia dezbaterii asupra proiectului de buget..."], [„Bugetul pe anul curent..."], Evreii şi conferinţa, Monumente, [,,« Agence russe » capătă din Constantinopole ..."], [,,La anul 1774 ..."], Bălcescu şi urmaşii lui, [„Drumurile s-au troienit..."], Icoane vechi şi icoane nouă I. Actualitatea, II. Paralele economice, III. Bătrînii şi tinerii, IV. Ilustraţii administrative, V. Din abecedarul economic, VI. Frază şi adevăr, Dorobanţii, Pro domo, [„— Iată: „Simţimintele, iubirea”..."], [„În sfîrşit*

vedem ..."], Contestarea alegerii D-lui Maiorescu, [„Cestiunea retrocedării ..."], [,,De cîte ori s-a făcut...]. [„Mai mare ca stupiditatea ..."], [,,De cîteva zile limbajul..."], [,,Argumentul de căpetenie..."], Basarabia I. Numele şi întinderea ei, II. *Veacul al cincisprezecelea,* III. *Veacul al şaisprezecelea,* IV. *Veacul al şaptesprezecelea,* V. *Veacul al optsprezecelea,* VI. *Veacul al nousprezecelea — Izvoare, [,,Un răspuns..."], Concesiuni economice, Tendenţe de cucerire, Domnul Holban şi Arthur Schopenhauer, [„De cîte ori făceam observările ..."], [„Trecerea ruşilor ..."], [,,Pe cînd încă, retrocedarea ..."], [„Ştim prea bine ..."], [,,Din Petersburg ne soseşte ştirea ..."], Anexarea Dobrogei, [,,Am spus-o în numărul trecut..."], [„« Românul » pune în revista sa..."], [„La propunerea noastră..."], [„Nu ne pare bine ..."], [,,E ciudat că tocmai noi ..."], [„Trist este cînd o naţie ..."], [,,Nu sîntem dispuşi ..."], [„Am avut adeseori ocazia..."], [„Pe arborul tăcerii..."], [„Mîine, duminică e ziua..."], [,,« Românul » combate ideile ..."], [,,Era lesne de prevăzut..."], [„Chiar în cestiunea administrării ..."], [„Spiritul public modern ..."], [„Astronomia corpurilor cereşti ..."], {„Într-un studiu de politică..."], [„Organele de publicitate ..."], [,,Nu ştim de unde ..."], [,,Credem, că destul..."], [„În numărul nostru ..."], [„Tot în numărul nostru ..."], [„În zadar ar încerca cineva..."], [,,Trei zile....], [,,Noi nu ne-am închinat..."], [,,Ieri şi alaltăieri..."], [„Între multele neplăceri..."], [„Ieri s-a citit..."], [„Puţine zile încă..."], [,,Cine cunoaşte cîtuşi de puţin istoria..."].*

Editorul arată în *Prefaţă* (p. 9 — 16) că tipăreşte articolele ,,de doctrină, de polemică sau documentare" şi nu reproduce ,,notiţe, relatări diverse ori mici însemnări", chiar dacă sînt incluse în ediţiile din 1905 şi 1914. Nu însoţeşte textele de comentarii întrucît nu a urmărit să-şi expună propriile păreri, ci să-l prezinte pe Eminescu ,,cu gîndirile şi sentimentele lui". Pentru acest motiv menţine şi titlurile date de Eminescu şi reproduce articolele integral. Este prima ediţie din publicistică cu respectarea integralităţii textelor eminesciene.

Editorul dă şi cîteva indicaţii cu privire la metoda utilizată în identificarea articolelor lui Eminescu din periodicile vremii. În această operaţie s-a călăuzit după ,,forme şi idei, cuvinte şi expresii", „virulenţa stilului", ,,avîntul gîndului, căldura şi armonia frazei". Face mărturisirea că observaţiile sale puteau forma un volum pe care se pregăteşte să-l tipărească în cel mai scurt timp. Promisiunea rămîne neîndeplinită.

M. EMINESCU || — || OPERE || [Volumul] III | Ediţie îngrijită de | Profesor Ion Creţu || Bucureşti || Editura « Cultura Românească » — S.A.R. — Pitagora Nr. 18 || [1939].

519 p.; Preţul: 4 volume Lei 400.

Cuprinde*: Cestiunea israelită* I. *Uzura,* II. *Rezultate ale uzurei în România,* III. *Industrie şi comerţ,* IV. *Regularea relaţiunilor evreilor în Prusia, [,,Din marea unitate etnică a tracilor ..."], [,,De ceea ce ne temeam ..."], [„Nu ne aducem aminte ..."], [„Oare roadele demagogiei noastre ..."], Statistica ovreilor cînd vine? [„Roşii, începînd de la oratorii lor ..."], [,,Vechea imputare ..."], [„Dacă aparenţele nu amăgesc ..."], [„Cu cît trec una după alta ..."], [„De cînd naţia ..."], [„O lună, de zile a trecut..."], [,,Marea majoritate ..."], [„Dacă majoritatea..."], [„Trebuie să aibă, cineva ..."], [,,Articolele de speriiciune ..."], [„Dacă proiectul majorităţii comisiei ..."], [„Camerile actuale ..."], [,,Ceea ce a pierdut..."], [„Ziarele guvernului..."], [„De doi ani..."], [„Înainte cu doi trei ani..."], [„Ne e silă..."], [„Caracterul obştesc ..."], [,,Este o vorbă veche..."], [„Cîteva numere consecutive..."], [„După termenul mesagiului..."], [„Exprimată în termenii ..."], [„Germania este ..."], [„După, cum se poate prevedea ..."], [,,Numărul de azi..."], [„Sîntem în ajunul..."], [,,Promulgat şi sancţionat..."], [,,După atîtea declaraţiuni ..."], [„Nu de principiu..."], [„De duminica trecută..."], [,,Sînt în viaţa popoarelor..."], [„Sînt acum cîteva zile ..."], [,,Publicăm astăzi în fruntea..."], [„Amară e viaţa..."], [„Se închină, omul..."], [„Eram curioşi..."], [„La fiecare act..."], [„În discutarea*

proiectului..."], [„De cîteva zile..."], [,,Faceţi interesele..."], [„Nenorocitele astea de ţări..."], [„Preţioasele descoperiri..."], [„Ca un fel de refugiu..."], [,,Dimitrie Cantemir ..."], [,,Astăzi patrusprezece

ani ..."], [„Unul din miturile ..."], [„De bine de rău ..."], Studii asupra situaţiei. *I.* [„Un nou program ..."], *II.* [,,În ordinea de idei ..."], *III.* [„Din momentul ÎN care ..."], *IV.* [„Precară este dar ..."], *V.* [,,Am văzut cu înlesnire ..."], [„N-ar fi greu de polemizat..."], [,,Unul din argumentele ..."], [,,Ne pare bine ..."], [„E greu pentru o foaie ..."], [„Schimbări mari ..."], [„Adeseori o lege ..."], [,,Bătuţi pe toată linia..."], [„Există o seamă de spirite ..."], Abdicarea D-lui C. A. Rosetti, [„În numărul nostru de vineri ..."], [,,De cînd datează exportul nostru ..."], [„Nu fără durere..."], [„«Pressa» se bucură..."], [„Între advocaţii ..."], [,,După ce solicitudinea..."], [„«Românul» în numărul său ..."], [,,Lumea asta..."], [„Oricît de multe laude ..."], [„Nu ştim cum..."], [„Observasem cu oarecare mirare ..."], [„«Monitorul» de ieri ..."], [„Programul nostru zicea..."], [„Calumniare audacter ..."], [„Într-unul din numerele trecute..."], [„Nu avem din nefericire ..."], [„Încă de pe cînd ..."], [„Nu încape îndoială că soluţiunea..."], Manolache Kostaki Epureanu, [„« Românul » după ce parafrazează..."], [,,Ne-am găsit beleaua..."], [,,Nu încurajăm fanteziile..."], [,,C-o suficienţă..."], [,,E clar că un stat..."], [,,Adevărul doare ..."], [„« L'Independance roumaine » discută..."], [„E un semn de statornicia principilor ..."], [„Există, se vede..."], [,,Am discutat ieri ..."], [,,Dacă polemica noastră..."], [,,Nedeprinşi a face fraze ..."].

M. EMINESCU || — || OPERE || [Vol.] IV | Ediţie îngrijită de | Profesor Ion Creţu || Bucureşti || Editura «Cultura Românească» — S.A.R. — Pitagora Nr. 18 || [1939].

576 p.; Preţul: 4 volume Lei 400. Cu portret.

Cuprinde: Patologia societăţii noastre, [,,Celelalte negustorii..."], [„Are haz..."], [„Erodot al «Românului» continuă..."], [„Mai alaltăieri ..."], [„În numărul său de azi..."], [„Pe cînd discutăm..."], [„Atît ne mai lipsea..."], [„D. Vernescu a interpelat..."], [,,« Românul » ne somează..."], [„Între legendele noastre..."], [„Habemus papam..."], [„Adevărul doare. Pe la 3 martie ..."], [„Ieri fiind procesiunea..."], [,,Într-un articol cu mult prea lung ..."], [,,Şi iarăşi bat la poartă ..."], [,,A aştepta, să culegi ..."], [„Pentru ce s-a retras ..."], [„« Cugetaţi » ne zice ..."], [,,Abstracţie făcînd..."], [„Ceea ce li se pare ..."], [„A discuta cu ignoranţa ..."], [„Să discutăm cu « Românul „ lucruri ..."], [,,A generaliza o aserţiune ..."], [,,Era un obicei înainte ..."], [,,Nu vom discuta cu « Românul » principii...], [„« The Times » şi „ Timpul" iată, tema..."], [„E comedie?..."], [,,Cabinetul no. 40..."], [,,E cumplită starea de lucruri..."], [„Fraţii Nădejde ..."], [,,« Românul » mustră opoziţiunea ..."], [,,Are haz « Românul » cu lecţiile ..."], [„Economiştii observă ..."], Creditul mobiliar, Creditul mobiliar şi jocul de bursă, [,,« Românul » a contractat năravul..."], [,,Urmînd discuţiunea..."], [,,Nu ne îndoiam că distingerea..."], [,,Ce poftеşte «L'Independance roumaine ?»..."], [„Căutînd a explica ..."], [,,Din nefericire ..."], [,,Adevărul că, în decursul..."], [,,Teoria noastră..."], [,,Ce adevărată e teoria ..."], [„N-a trecut mult..."], [„Preasfinţia Sa musiu ..."], [",,« L' Independance roumaine » îşi face plăcere ..."], [,,Cată să spunem ..."], [,,« Spre răsărit »..."], [„N-avem nevoie a spune ..."], [„Mai zilele trecute ..."], [„Răul de căpetenie..."], [„Şi-au pierdut sărita..."], [,,« Pseudo-Românul » ca să explice ..."], [,,De la venirea..."], [„Electivitatea magistraturii ..."], [,,Meşter în falşificare ..."], [„Rezultatul alegerilor ..."], [„« Românul » ţinînd seama..."], [„Acuzaţiunea ridicată..."], [„Mulţămită împrejurărilor ..."], [,,Numai noi observasem ..."], [„Atît „Cumpăna" cît şi «Apărătorul» găsesc..."], [„De cîte ori se discută..."], [,,Românul ne face o imputare..."], [„« Românul » a început..."], [,,« Pseudo-Românul » în « semi-barbaria» lui ..."], [,,Adunările legiuitoare sînt convocate..."], [„Îmblă vorba..."], [,,Cestiunea Dunării..."], [„Dacă inima adversarilor ..."], [,,Am publicat în no. de la 2 dec...."], [,,Şedinţa de sîmbătă a adunării..."], [„Presa este pe deplin ..."], [,,Discuţia iscată..."], [,,« Românul » nu are cuvînt..."], [„Şedinţa adunării de vineri ..."], [„Într-un lung articol..."], [„« Românul » promiţîndu-ne ..."], [,,Parturiunt montes ..."], [„Credem

necesar ..."], [,,Citit-a vreodată ..."], [„Proiectul de lege..."], [„Odată apucînd..."], [„Ceea ce dă guvernului ..."], [„Contele Wolkenstein ... "], Materialuri etnologice privind în parte şi pe D. Nicu Xenopol, criticul literar de la *« Pseudo-Românul»,* [,,Avînd a da seamă ... "], [,,În şedinţa de vineri a Camerei ..."], [„« Pseudo-Românul» ne cere ..."], [,,Se zice că prea dăm..."], *[,,«*Dar dulci, nobili şi politicoşi*» ... "*], [,,Am arătat în mai multe rînduri ..."], [„« Naţiunea *»* perindînd acuzările ..."], [„Un semn al declasării ..."], *[,,«* Naţiunea *»* constată..."], [„ Ţi-ai găsit... "], [„Alexandria povestea ..."], [„« Luptătorul» din Focşani ..."], [„Ni se pare că vorbim ..."], [„După cum ne asigură ..."], [,,« Românul *»* comentează ..."], [,,« Românul *»* în numărul său..."], [,,De cîte ori contestăm..."], [„Precum astronomul... "], [,,« Memorialul *»* comitetului..."], [„« De îmbunătăţiri »..."], [„Avem sub ochi expunerea oficială ..."], [,,S-o lovi..."], [„Observăm că unirea ..."], [,,Se-ncheie ..."], [,,« Dacia viitoare *»,* iată titlul..."], [„N-avem bucurie ..."], [„Cam în ajunul..."], [,,Orice merite şi-ar atribui ..."], [„În marea întrunire ..."], [,,Prin discursul, ţinut..."], [,,Sila morală..."], [,,Din cauza unei selecţiuni ..."], [„Serbarea guvernamentală ..."], Iconarii D-lui Beldiman, Iar iconarii, Fîntîna Blanduziei, Formă şi fond.

Editorul încheie ediţia cu un Postscriptum (p. 572) în care se plînge că din colecţia „Curierul de Iaşi" şi a „Timpului" lipsesc numere care ar putea cuprinde texte importante eminesciene. Deşi susţine că, a parcurs „Curierul de Iaşi" nu transcrie titlurile date de Eminescu articolelor sale, cum era de aşteptat, ci le preia pe cele din ediţia lui I. Scurtu din 1905.

MIHAIL EMINESCU || — || ARTICOLE DE POLITICĂ ROMÂNEASCĂ || — || Iaşi || Editura Athanasie D. Gheorghiu || 1941.

III + 202 p.; Preţul 80 lei. Cu portret. Pe coperta exterioară: Ediţie îngrijită de Gh. Chiriţescu.

Cuprinde: *Ecuilibrul, Influenţa austriacă asupra românilor din Principate, [„Se vorbeşte, că în consiliul..."], [,,« Agence russe » capătă din Constantinopol..."], [„În sfîrşit vedem ..."], [„Cestiunea retrocedării..."], [,,Argumentul de căpetenie ..."], Tendinţe de cucerire, [,,Ştim prea bine..."], Anexarea Dobrogei, [,,Am avut adeseori ocazia..."], [,,Din marea unitate etnică a tracilor ..."], [,,Statistica ovreilor cînd vine* ?..."*], [,,Marea majoritate..."], [,,Sîntem în ajunul..."], Cestiunea israelită* II *Rezultate ale uzurei în România, [,,« Luptătorul » din Focşani ..."], [,,În discutarea proiectului ..."], [„Organele de publicitate ..."], Studii asupra situaţiei* III, *[,,Din momentul în care..."], [,,Am discutat ieri..."], [,,Dacă polemica noastră..."], Studii asupra situaţiei* IV *[„Precară este dar ..."], Dorobanţii, [„Mîine duminică..."], [„Atît ne mai lipsea...."], [„Electivitatea magistraturii...."], [,,După ce solicitudinea..."], [,,Nu ştim cum ..."], Iconarii D-lui Beldiman.*

În *Schiţă biografică* (p. I — III) se dau date sumare cu privire la viaţa lui Eminescu, iar în *Cuvînt înainte,* semnat, de asemenea, de editor, se deplînge faptul că generaţiile mai noi nu cunoşteau activitatea de luptător politic a poetului. Eminescu a fost un „ziarist şi critic politic de prima ordine".

M. EMINESCU || — || BUCOVINA ŞI BASARABIA || — || Studiu istorico-politic | prezentat de Profesor I. Creţu || Bucureşti | [Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului. Imprimeria Naţională] 1941.

1+ 173 p.

Cuprinde: *Bucovina şi Basarabia,* I. *Politica orientală în veacul XVIII***,** II**.** *Politica Habsburgilor,* III**.** *Motivele politice ale luării Bucovinei,* IV**.** *Negocierile privitoare la cedarea Bucovinei,* V. *înaintarea Rusiei,* VI**.** *Moldova faţă cu cedarea Bucovinei,* VII**.** *România în luptă cu panslavismul.*

Studiul este întocmit pe baza documentelor din colecţia Hurmuzachi de tipărirea căreia se îngrijea Ioan Slavici, cu care Eminescu lucra în redacţia ,,Timpului", ziarul bucureştean. În *Introducere* (p. 7 — 17), editorul invocă argumentele care îl determinau să-i atribuie poetului, însă ele sînt neconvingătoare.

Ediţia reprezintă prima tipărire în volum a studiului.

M. EMINESCU || — || OPERA POLITICĂ ||. Volumul I: 1870 — 1879 | Ediţie îngrijită de Profesor I. Creţu | Cugetarea — Georgescu Delafras || Bucureşti IV, Str. Popa Nan No. 21 || 1941.

624 p.; Preţul: Ambele volume Lei 300.

Cu portret. Cuprinde: *Să facem un congres, În unire e tăria, Ecuilibrul, Notiţă asupra proiectatei întruniri la mormîntul lui Ştefan cel Mare la Putna, Domnului Dumitru Brătianu, Influenţa austriacă asupra românilor din Principate, [„Bătrînii noştri erau practici..."], Revista statistică, [,,Periodul al doilea..."], Franţa [,,Între părerile ..."], [„Netăgăduit că istoria..."], [,,Se vorbeşte, că în consiliul..."], [,,Un cuvînt la vreme ..."], Iarăşi evreii, [„Cu ocazia dezbaterii], proiectului de buget..."], [,,Bugetul pe anul curent..."], Evreii şi conferinţa, Monumente, [,,«Agence russe » capătă din Constantinopol..."], [„La anul 1877 ..."], [,,«Românul» deapănă..."], [„De mult încă am arătat..."], Bălcescu şi urmaşii lui, [,,Drumurile s-au troienit..."], Icoane vechi şi nouă.* I. *Actualitatea, Icoane vechi şi nouă.* II. *Paralele economice, Icoane vechi şi nouă.* III. *Bătrînii şi tinerii, Icoane vechi şi nouă.* IV. *Ilustraţii administrative, Icoane vechi şi nouă.* V. *Din abecedarul economic, Icoane vechi şi nouă.* VI. *Frază şi adevăr, Dorobanţii, Pro domo, [,,— Iată: «Simţimintele, iubirea» ..."], [,,Condiţiunile de pace ..."], [,,În sfîrşit vedem ..."], Contestarea alegerii D-lui Maiorescu, [,,Cestiunea retrocedării..."], [,,De cîte ori s-a făcut..."], [,,Mai mare ca stupiditatea ..."], [„În numărul nostru de vineri ..."], [,,Venim încă odată ..."], [,,De cîteva zile limbajul..."], [„Argumentul de căpetenie..."], Basarabia.* I. *Numele şi întinderea ei,* II. *Veacul al cincisprezecelea,* III, *Veacul al şaisprezecelea,* IV. *Veacul al şaptesprezecelea,* V. *Veacul al optsprezecelea,* VI. *Veacul al nouăsprezecelea — Izvoare, [,,Un răspuns..."], [,,Abia au trecut cîteva săptămîni..."], Concesiuni economice, Tendenţe de cucerire, Domnul Holban şi Arthur Schopenhauer, Bucovina şi Basarabia* I *Politica orientală în veacul XVIII,* II *Politica Habsburgilor,* III *Motivele politice ale luării Bucovinei,* IV *Negocierile privitoare la cedarea Bucovinei,* V *Înaintarea Rusiei,* VI *Moldova faţă cu cedarea Bucovinei,* VII. *Românii în luptă cu panslavismul, [,,D. I. Brătianu ne-a făcut..."], [„De cîte ori făceam observările ..."], [„De cînd guvernul conservator ..."], [„Trecerea ruşilor ..."], [„Pe cînd retrocedarea..."], [„De-o seamă de vreme ..."], [,,Ştim prea bine ..."], [„Din Petersburg ne soseşte ştirea..."], Anexarea Dobrogei, [„Am spus-o în numărul trecut..."], [„« Românul » pune în revista sa..."], [,,La propunerea noastră..."], [,,Nu ne pare bine..."], Ca la noi la nimenea, [,,Astăzi se deschide adunarea ..."], Românii Peninsulei Balcanice, [„E ciudat că tocmai noi ..."], [„ Trist este cînd o naţie ..."], [,,Nu sîntem dispuşi..."], [„Am avut adeseori ocazia ..."] [„Pe arborul tăcerii ..."], [,,Mîne duminică e ziua..."], [,,« Românul » combate ideile..."], [„Era lesne de prevăzut..."], [„Chiar în cestiunea administrării..."], [„Spiritul public modern ..."], [,,Astronomia corpurilor cereşti..."], [„Într-un studiu de politică ..."], [,,Aflăm, că actualul ministru ..."], [,,Organele de publicitate ..."], [,,Nu ştim de unde ..."], [„Credem, că destul..."], [,,În numărul nostru ..."], [,,Tot în numărul nostru ..."], [,,În zădar ar încerca*

---

cineva..."], [,,Trei zile..."], [,,Noi nu ne-am închinat..."], [,,Ieri şi alaltăieri..."], [„Între multele neplăceri..."], [,,Ieri s-a citit..."], [,,Avem atîtea de imputat..."], [„Puţine zile încă..."], [,,Cine cunoaşte cîtuşi de puţin istoria..."], Cestiunea israelită *I.* Uzura,. *II,* Rezultate ale uzurii în România, *III.* Industrie şi comerţ, *IV.* Regularea relaţiilor evreilor în Prusia, [,,Din marea unitate etnică a tracilor ..."], [„De ceea ce ne temem..."], [„Nu ne aducem aminte ..."], [,,Oare roadele demagogiei..."], Statistica ovreilor cînd vine? [,,Roşii, începînd de la oratorii lor ..."], [„Ocupaţi cu strîngerea de material..."], [,,Vechea imputare..."], [„Cu cît trec una după alta.. ."], [„De cînd naţia ..."], [„O lună de zile a trecut..."], [„Marea majoritate ..."], [,,Dacă aparenţele nu amăgesc..."], [„Dacă majoritatea..."], [„Trebuie să aibă cineva..."],

[,,Articolele de speriiciune ..."], [„Camerile actuale ..."], [„Ceea ce a pierdut..."], [„Ziarele guvernului..."], [„De doi ani..."], [„Înainte cu doi trei ani..."], [„Ne e silă..."], [„Caracterul obştesc..."], [„Este o vorbă veche..."], [„Cîteva numere consecutive ..."], [„După termenul mesagiului..."], [,,Exprimată în termenii ..."], [„Germania este..."], [,,După cum se poate prevedea..."], [„Numărul de azi ..."], [,,Sîntem în ajunul..."], [„Promulgat şi sancţionat..."], [„După atîtea declaraţiuni..."], [„Nu de principiu ..."], [,,De duminica trecută..."], [,,Sunt în viaţa popoarelor ..."], [„Sînt acum cîteva zile ..."], [„Amară e viaţa..."], [,,Se închină omul ..."], [,,Eram curioşi ..."], [,,La fiecare act..."], [,,În discutarea proiectului ..."], [„De cîteva zile..."].

Este cea mai cuprinzătoare ediţie, pînă acum, din publicistica lui Eminescu, chiar dacă nu retipăreşte şi ,,însemnările mărunte" de I. Scurtu din ,,Curierul de laşi" şi din manuscrise. Un volum separat urma să cuprindă articolele culturale şi literare, care însă nu se tipăreşte.

Editorul prezintă în *Introducere* (p. 9 — 25) activitatea ziaristică a lui Eminescu şi face o trecere în revistă a ediţiilor anterioare din publicistica poetului. Consideră că principalele lor neajunsuri constau în tipărirea fragmentară a textelor şi spaţiul restrîns acordat acestui sector atît de important din scrisul eminescian. În ediţia sa reproduce textele integral şi le însoţeşte cu *Note* în care consemnează, prima apariţie în periodice şi prima tipărire în volum şi face menţiune cu privire la titlurile date de poet. Nu sînt însă păstrate toate titlurile pe care le dă editorul în ediţia sa din 1939.

Paternitatea articolelor este stabilită pe baza mărturiilor lui Eminescu şi ale contemporanilor săi, a fragmentelor din manuscrise şi ,,materialul de expresii, forme şi idei". Editorul numeşte acest ansamblu de mijloace ,,metoda ştiinţifică a identificării". Deşi aplică această metodă şi în ediţia din 1939, editorul nu retipăreşte o serie de articole, pe care acolo le dă ca fiind ale poetului. Sînt în această situaţie articolele: *[,,Dacă proiectul majorităţii comisiei..."], [„Publicăm astăzi în fruntea ..."], [,,Ne-am găsit beleaua ..."],* din volumul III şi *[„Ieri fiind procesiunea..."], [„Într-un articol cu mult prea lung ..."], [,,Spre răsărit..."], [„Mulţămită împrejurărilor ..."], [,,Alexandria, povestea ..."], [„Avem sub ochi expunerea oficială ..."]* din volumul IV. Problema identificării articolelor lui Eminescu rămîne deschisă şi aportul fiecărui editor nu poate fi decît binevenit în recuperarea şi a ultimului cuvînt aşternut pe hîrtie de poetul nostru naţional.

M. EMINESCU || — || OPERA POLITICĂ || Volumul II: | 1880 — 1883 | Ediţie îngrijită | de | Profesor I. Creţu | Cugetarea — Georgescu Delafras || Bucureşti IV, Str. Popa Nan No. 21 || 1941.

596 p.; Preţul: Ambele volume Lei 300. Cu portret.

Cuprinde; [„Faceţi interesele ..."], [,,Nenorocitele astea de ţări ..."], [„Preţioasele descoperiri ..."], [,,Ca un fel de refugiu ..."], [,,Dimitrie Cantemir ..."], [„Astăzi patrusprezece ani ..."], [„Unul din miturile..."], [„De bine de rău..."], Studii asupra situaţiei *I* [,,Un nou program?..."], *II* [,,În ordinea de idei..."], *III* [„Din momentul în care..."], *IV* [„Precară este dar..."], *V* [„Am văzut cu înlesnire ..."], [,,N-ar fi greu de polemizat..."], [,,Unul din argumentele ..."], [„Ne pare bine..."], [,,E greu pentru o foaie..."], [„Schimbări mari..."], [„Adeseori o lege ..."], [„Bătuţi pe toată linia ..."], [,,Există o seamă de spirite ..."], Abdicarea D-lui C. A. Rosetti, [„În numărul nostru de vineri..."], [,,De cînd datează exportul nostru..."], [„Nu fără durere ..."], [„«Presa» se bucură ..."], [„Între advocaţii ..."], [,,După ce solicitudinea ..."], [**,,«** Românul **»** în numărul său..."], [,,Lumea asta**..."**], [„Oricît de multe laude..."], [,,Nu ştim cum ..."], [,,Observasem cu oarecare mirare ..."], [,,« Monitorul » de ieri..."], [,,Programul nostru zicea ..."], [,,« Calumniare audacter » ..."], [,,În n-rul de ieri ..."], [„Într-unul din numerele trecute ..."], [„Nu avem din nefericire ..."], [Încă de pe cînd..."], [„Nu încape îndoială că soluţiunea ..."], Manolache Kostaki Epureanu, [,, « Românul » după ce parafrazează ..."], [,,Nu încurajăm fantaziile politice ..."],

[,,C-o suficienţă..."], [,,E clar că un stat..."], [,,Adevărul doare ..."], [„« L 'Indépendance roumaine » discută..."], [,,E un semn de statornicia principiilor ..."], [,,Există, se vede ..."], [,,Am discutat ieri..."], [„Dacă polemica noastră..."], [„Nedeprinşi a face faze ..."], Patologia societăţii noastre, [„Celelalte negustorii..."], [,,Are haz ..."], [„Erodot al « Românului » continuă ....:"], [„ « Românul » nu încetează..."], [,,Mai alaltăieri..."], [„În numărul său de azi..."], [,,Pe cînd discutăm..."], [,,Atît ne mai lipsea..."], [„D. Vernescu a interpelat..."], [„« Românul » ne somează ..."], [,,Între legendele noastre ..."], [,,Habemus papam ..."], [„Adevărul doare, Pe la 3 martie ..."], [,,Şi iarăşi bat la poartă ..."], [,,A aştepta să culegi ..."], [,,Pentru ce s-a retras ..."], [„«Cugetaţi» ne zice ..."], [,,Abstracţie făcînd..."], [,,Ceea ce li se pare ..."], [,,A discuta cu ignoranţa ..."], [„Să discutăm cu « Românul » lucruri ..."}, [,,A generaliză o aserţiune ..."], [„Nu vom discuta cu « Românul » principii ..."], [,,Era un obicei înainte ..."], [,,« The Times » şi « Timpul », iată tema..."], [„E comedie?..."], [,,Cabinetul no. 40..."], [,,E cumplită starea de lucruri..."], [,,Fraţii Nădejde ..."], [„« Românul » mustră opoziţiunea..."], [,,Are haz « Românul » cu lecţiile ..."]

[„Economiştii observă ..."], Creditul mobiliar, Creditul mobiliar şi jocul de bursă, [„« Românul » a contractat năravul..."], [„ Urmînd discuţiunea..."], [,,Nu ne îndoim că distingerea ..."], [„Ce pofteşte « L'Indépendance roumaine »?..."], [,,Căutînd a explica..."}, [,,Din nefericire..."], [„Adevărul că, în decursul..."], [„Teoria noastră..."], [„Ce adevărată e teoria..."], [,,N-a trecut mult..."], [„Preasfinţia Sa musiu..."/, [„« L'Indépendance roumaine » îşi face plăcerea..."], [„Cată să spunem ..."], [„N-avem nevoie a spune ..."], [,,Mai zilele trecute ..."], [,,Răul de căpetenie ..."], [„Şi-au pierdut sărita..."], [,,« Pseudo-Românul » ca să explice..."], [„Două monografii..."], [,,De la venirea..."], [„Electivitatea magistraturii..."], [,,Meşter în falşificare..."], [,,Rezultatul alegerilor ..."], [,,« Românul » ţinînd seama..."], [„Acuzaţiunea ridicată..."], [,,Numai noi observasem..."], [„Atît « Cumpăna » cît şi « Apărătorul » găsesc ..."], [,,De cîte ori se discută ..."], [,,« Românul » a-nceput..."], [,,« Pseudo-Românul » în « semi-barbaria » lui ..."], [,,Adunările legiuitoare sînt convocate ..."], [„Îmblă vorba..."], [„Cestiunea Dunării ..."], [„Dacă inima adversarilor ..."], [„Am publicat în No. de la 2 dec...."], [,,« Românul » ne face o imputare ..."], [„Şedinţa de sîmbătă a adunării..."], [,,Presa este pe deplin..."], [,,Discuţia iscată..."], [,, « Românul » nu are cuvînt..."], [„Şedinţa adunării de vineri ..."], [„Într-un lung articol..."], [,,« Românul » promiţîndu-ne ..."], [,,« Parturiunt montes » ..."], [„Credem necesar ..."], [,,Citit-a vreodată..."], [„Proectul de lege ..."], [„Odată apucînd ..."], [,,Ceea ce dă guvernului..."], [„Contele Wolkenstein..."], „Novele din popor" de Ioan Slavici, Materialuri etnologice privind în parte şi pe D. Nicu Xenopol criticul literar de la « Pseudo-Românul », [„«Gazette de Roumanie» ne dă lecţii..."], [„Avînd a da seamă..."], [„În şedinţa de vineri a Camerei ..."], [„« Pseudo-Românul » ne cere ..."], [„Se zice că prea dăm ..."], [„« Dar dulci, nobili şi politicoşi » ..."], [„Am arătat în mai multe rînduri ..."], [,, «Naţiunea» perindînd acuzările ..."], [„ Un semn al declasării..."], [,, Ţi-ai găsit..."], [„« Naţiunea » constată..."], [„« Luptătorul » din Focşani..."], [„D.C.A. Rosetti, e ..."], [„Credem a fi demonstrat destul..."], [„Ni se pare că vorbim ..."], [,,După cum ne asigură ..."], [„« Românul » comentează asemenea..."], [,, «Românul» în numărul său..."], [„De cîte ori contestăm..."], [„Precum astronomul..."], [„« Memorialul » comitetului..."], [,, « De îmbunătăţiri » ..."], [,,S-o lovi ..."], [„Observăm că unirea..."], [„Se încheie ..."], [„« Dacia viitoare », iată titlul..."], [,,N-avem bucurie ..."], [„Cam în ajunul..."], [„Orice merite şi-ar atribui ..."], [,,În marea întrunire ...."], [„Prin discursul, ţinut..."], [„Sila morală..."], [„Din cauza unei selecţiuni..."], [„Mai lesne se toc..."], [„Serbarea guvernamentală..."], Iconarii D-lui Beldiman, Iar iconarii, Fîntîna Blanduziei, Formă şi fond.

M. EMINESCU || — || ROMÂNIA ŞI PANSLAVISMUL || — || Studii şi articole cu o introducere | de | Horia Niţulescu || Colecţia ,,Gînd şi faptă" || Bucureşti | 1944.

194 p.; Preţul: Lei 220

Cuprinde: *[,,Netăgăduit că istoria..."], Tendenţe de cucerire, [„Condiţiunile de pace..."], [„În sfîrşit vedem..."], [„Cestiunea retrocedării..."], [,,În numărul nostru de vineri..."], [„Venim încă odată..."], [,,Argumentul care ne întîmpină..."], Basarabia* I *Numele şi întinderea ei,* II *Veacul al cincisprezecelea,* III *Veacul al şaisprezecelea,* IV *Veacul al şaptesprezecelea,* V *Veacul al optsprezecelea,* VI *Veacul al nousprezecelea, Bucovina şi Basarabia* V *Înaintea Rusiei,* VII *România în luptă cu panslavismul.* Editorul precizează în *Introducere* (p. 5—29) că reproduce textele din ediţiile din 1905 şi 1939.

MIHAI EMINESCU || — || PROZĂ || — || Prefaţă şi note | Zoe Dumitrescu-Buşulenga [Text stabilit | Eugen Simion | şi | Floră Şuteu || Editura Tineretului || [Bucureşti, 1967].

309 p.; Preţul: Lei 6; pe copertă Lyceum 18.

Vezi descrierea ediţiei în *Opere,* VII, 1977, p. 82.

Cuprinde: *Să facem un congres, Din şedinţele Societăţii ,,România-Jună" — Naţionalii şi Cosmopoliţii, Bălcescu şi urmaşii lui, Icoane vechi şi icoane nouă* III. *Bătrînii şi tinerii,* IV. *Ilustraţii administrative, „Cu cît trec una după alta..."], [„Unul din miturile ..."], [,,După ce solicitudinea..."].*

MIHAI EMINESCU || — || DESPRE CULTURĂ ŞI ARTĂ || — || Ediţie îngrijită de D. Irimia || [Iaşi] || Junimea || 1970.

314 p.; Preţul: Lei 9.

Cuprinde: *[,,« Românul» a început..."], [„«Pseudo-Românul» în «semi-barbaria» lui ..."], [„Din Petersburg ne soseşte ştirea..."], Ecuilibrul, [„De maghiari ..."], [,,Avînd a da seamă ..."], [„E condiţiunea absolută..."], [„Nu zicem că presa..."], Cu ocazia premiului academic, [,,Fiecare lucru poartă ..."], Clubul studenţilor [„Din raportul anual..."], [Un răspuns ...], [„Da! orce cugetare ..."], [,,E păcat cum că românii..."], [„Flori mirositoare ..."], Notiţe bibliografice [*I. *,,Ar fi cu cale ..."],* [II] *,,Pilde şi ghicitori",* [III] *, Învăţătorul copiilor", [*IV. *Faţă cu acest fel de literatură..."], «Literatura populară sau palavre şi anecdote», Foae nouă [„ « Colectorul literar ambele sexe »..."], ,,Globul", [,,Cînd mă aflu faţă..."], Constantin Bălăcescu, [,,Alaltăeri în 29 septemvrie...], Bălcescu şi urmaşii lui, [„Ziua de ieri a fost..."], Monumente, [„Mîne are a se descoperi ..."], [„Statua lui Eliade zace ..."], Din şedinţele societăţii ,,România Jună" — Naţionalii şi Cosmopoliţii —, Observaţii critice, încă o dată recenziunea logicei — Maiorescu, Contestarea alegerii D-lui Maiorescu, Pseudo-Kinegeticos de A. I. Odobescu, Note bibliografice. B. P. Haşdeu: „Cuvente den betrâni. Limba română vorbită între 1550—1600. Tomul I. Bucureşti, 1878, 1 vol. 8°*

---

mare 432 pagini., Bibliografie. „Columna lui Traian", „Novele din popor" de Ioan Slavici, 1 volum de 456 pag., Bucureşti, 1881, Editura Librăriei Socec et Comp., O scriere critică, Necrolog. Dimitrio Petrino, Literatură din Botoşani, Pro domo, Repertoriul nostru teatral, Teatru românesc [,,Moartea lui Constantin Brâncoveanu"], Revista teatrală [,,Moartea lui Petru cel Mare ..."], Teatru de vară [,,Actorii tineri..."], Teatru [„În marginile restrînse ..."], Revista teatrală [„Joi, 25 noemvrie 1876..."], Revista teatrală [,,Joia trecută, s-au reprezentat..."], Revista teatrală [,,Despre trei reprezentaţii ..."], Teatru [„Cu mulţumire deosebită anunţăm ..."], Teatru Naţional ,,Visul Dochiei" poem într-un act. — „Oştenii noştri", comedie (?) în trei acte, Revista teatrală [„Primim următoarea scrisoare ..."], Revista teatrală [,,« Fadette » franţuzeşte ..."], Revista teatrală „Două orfeline", dramă în 5 acte, Reprezentaţiile Rossi, Millo în Bucureşti, Teatrul românesc. Deschiderea stagiunii 1878 — 79, Teatru românesc. « Ruy Blas ». Reprezentaţia, marţi 17 octombrie, «Despot Vodă», dramă în 5 acte de Vasile Alecsandri, Cronică teatrală Teatrul

Naţional. — Monastirea de Castro melodramă în 7 acte de mare spectacol, [„Scrierile dramatice bune ..."], [„Se vorbeşte, că în consiliul..."], [,,Bukovinskaja Zarija..."], [,,Adevărul doare. Pe la 3 martie ..."], [,,Cu timpul a început a se recunoaşte..."], Bucureşti 19 martie 1882 [,,Odată apunînd pe clină..."], Bucureşti 21 ianuarie/2 februarie 1880 [„Nenorocitele astea de ţări ..."], ,,Pomăritul întocmit cu deosebită privire la grădina şcolară" de D. Comşa, Sibiu, 1871, 1 vol. 8°, 200 pag., Pomologie, Notiţe bibliografice. Dr. Barbu Constantinescu ,,Probleme de limba şi literatura ţiganilor din România", Bucureşti, Tipografia Societăţii Academice 1878 1 vol. 8° 112 pag., Prelegerile Junimei [,,Dumineca trecută ..."], Un materialist român, Prelegerea D-lui D. A. Xenopol despre criticism, „Convorbiri literare", [„Lipsa de statornicie ..."], Pablo de Sarasate, [„În urma..."], I. C. Maxim, Societatea Academică Română. Românii din Moravia, Friedrich Dies, Bibliografie, [„Atragem atenţia..."], Potcoave ortografice, Bibliografie. Jung, Julius, Dr. „Die Anfange der Romänen Kritisch-Ethnographische Studie — retipărire separat din revista pentru gimnaziile austriace, anul XXVII, Viena 1876", Pentru comedia cea de obşte, O tragedie ţigănească, [„Între legendele noastre ..."], Fîntîna Blanduziei.

Ediţia este a doua, după cea a lui I. Scurtu din 1905 consacrată publicisticii culturale a lui Eminescu, mai cuprinzătoare. Multe din texte sînt însă fragmente din articolele politice. În postfaţă *(În loc de postfaţă,* p. 299 — 309) se analizează concepţia poetului cu privire la cultură şi se reţin ca elemente fundamentale: limba şi artele. Deşi nu a construit ,,un sistem estetic şi nici unul lingvistic" articolele sale cuprind ,,axele centrale ale acestora". Poetului va trebui să i se acorde un loc important în istoria ideilor estetice şi lingvistice din cultura română.

MIHAI EMINESCU || — || SCRIERI DE CRITICĂ TEATRALĂ || — || Cu un studiu introductiv şi note | de Ion. V. Boeriu | Editura Dacia | Cluj 1972.

198 p. ; Preţul: Lei 6,50. Cu portret- Ediţia de lux : Lei 9.

Cuprinde: *Repertoriul nostru teatral, Teatru românesc [,,Moartea lui Constantin Brâncoveanu..."], Teatru de vară [,,Actorii tineri ..."], Teatru [,,Cînd am aflat..."], Teatru evreiesc, Serate teatrale în grădina Primăriei, Teatru în Grădina Primăriei [,,Marţi..."], Teatru în Grădina Primăriei [,,De luni sara..."], Teatru în Grădina ,,Chateau aux Fleurs"], Teatru [,,Deschiderea stagiunii..."], Teatru [,,Joia trecută s-a reprezentat..."], Teatru [,,Dumineca trecută...], Teatru [,,În marginile restrînse..."], Teatru românesc în Lugoş (Banatul Timişan), Revista teatrală [„Joi 25 noiembrie s-a reprezentat..."], Revista teatrală, [,,Joia trecută s-au reprezentat..."], Revista teatrală [,,Despre trei reprezentaţii..."], Scandal, Teatru [,,Cu mulţămire deosebită..."], Teatru [,,Joia trecută s-a reprezentat în beneficiul..."], Teatru [,,Reprezentaţia de duminecă..."], Revista teatrală [Moartea lui Petru cel Mare..."], Teatrul Naţional ,,Visul Dochiei", poem într-un act. — ,,Oştenii noştri" comedie (?) în trei acte, Revista teatrală [,,Fadette" franţuzeşte..."], Revista teatrală [,,Două orfeline" dramă în 5 acte, Reprezentaţiile Rossi, Teatrul italian [,,«Doi sergenţi»..."], Ateneul, Teatrul Naţional [,,Sub acelaşi titlu..."], Millo în Bucureşti, Teatrul românesc. Deschiderea stagiunii 1878/79, Teatrul românesc. « Ruy Blas ». Reprezentaţia marţi 17 octombrie, Teatrul românesc [,,Societatea dramatică naţională..."], [,,Aseară duminică D. Matei Millo..."], Teatrul românesc [,,Mîine, marţi, 6 martie..."], Serată literară ,,Despot-Vodă", ,,Despot-Vodă" dramă în 5 acte de Vasile Alecsandri, Revista teatrală ,,Ruinele arendăşiei", Cronica teatrală [,,Dumineca viitoare va începe..."], Cronica teatrală. Teatrul naţional. — ,,Mănăstirea de Castro" melodramă în 7 acte cu mare spectacol, D-na Pezzana, Cronica teatrală [,,Aseară s-a deschis stagiunea..."], Cronica teatrală [,,Sîmbătă seară s-a reprezentat..."], Cronica teatrală [,,Ieri s-a reprezentat..."], Cronica teatrală. Teatrul Naţional, Cronica teatrală. Teatrul Dacia, Teatrul francez [,,În sala..."], Cronică teatrală [,,Reprezentaţia de astă seară..."].*

Editorul prezintă în *Studiul introductiv* (p. 5 — 27) raporturile lui Eminescu cu scena şi pune în lumină aspecte mai semnificative din cronicile sale dramatice

privind repertoriul, arta interpretativă şi corelaţia între public şi teatru. *Studiul introductiv* este însoţit de o *Bibliografie* (p. 31 — 40), iar textele de *Note* (p. 152 — 192), cu informaţii despre mişcarea teatrală.

M. EMINESCU || — || ARTICOLE ŞI TRADUCERI || — || [Volumul] I | Articole literare, cronici dramatice, | E. Th. Rotscher: Arta reprezentării dramatice (traducere) | Ediţie critică de | Aurelia Rusu (Introducere de | Aurel Martin || Editura Minerva || Bucureşti || 1974.

LXIV + 600 p.; Preţul: Lei 22,50.

Cuprinde: *O scriere critică, Constantin Bălăcescu, ,,Pseudo-kynegetikos" de A. I. Odobescu, Carte pedagogică, Testamentul lui Ioan Otetelişanu, Ziar nou [,,Ca toate celelalte..."], Friedrich*

Diez, Medalia Bene-Merenti Cl. I, Economia naţională şi D. A. Vlădescu, Veste plăcută, Bibliografie [,,A ieşit de sub tipar..."], [,,Alaltăieri în 29 septembrie..."], Carte nouă, Bibliografie ,,Jung, Julius, Dr. Die Anfänge der Romanen Kritisch-Ethnographische Studie — retipărire separată din revista pentru gimnaziile austriace, anul XXVII, Viena 1876", Românii din Moravia, Metodă nouă, Bibliografie [,,Atragem atenţia..."]. Foae nouă [,,Colectorul literar pentru ambele sexe..."], Literatură din Botoşani, Pro domo, Monumente, Un materialist român I. C. Maxim, Necrolog [,,În noaptea..."], Simeon Marcovici, ,,Pomăritul întocmit cu deosebită privire la grădina şcolară" de D. Comşa, Sibiu, 1877, 1 vol. 8°, 200 pagini, ,,Pomăritul întocmit cu deosebită privire la grădina şcolară" de D. Comşa, Sibiu, 1877, vol. 8°, de 200 pagini [,,În Institutul..."] ,, Pomologie" [,,Ministerul agriculturii..."], ,,Globul", Austro-Ungaria [,,Ca să se vadă..."], Observaţii critice, Încă o dată recenziunea logicei — Maiorescu, Foaie literară [,,Alături cu jurnalul..."], Carte nouă [,,A ieşit de sub tipar..."], Probe de stil, Bălcescu şi urmaşii Iui, Bucureşti, 8/20 *februarie [,,A tout seigneur..."], ,,Convorbiri literare", [,,Lipsa de statornicie..."], [,,Reputatul nostru artist..."], Notiţă bibliografică. Nou A — b — c — dar de Vasile Petri. Sibiu 1878 Tipografia Iui Ios. Drotleff* & *Comp. 1 vol. 8° Preţul 25 cr. v. a., Necrolog — Dimitrie Petrino, O rectificare [,,« Resboiul » şi după dînsul..."], Selăgeanu, Teodor Döring, Notiţe bibliografice. Dr. Barbu Constantinescu. ,,Probe de limba şi literatura ţiganilor din România." Bucureşti, Tipografia Societăţii Academice, 1878, 1 vol.* 8°, *112 pg., Notiţe bibliografice C.S. Stoicescu şi D. St. Călinescu. ,,Manual de sintaxă română lucrat pentru şcoalele secundare" Bucureşti 1878, Librăria fraţii Ioanniţiu 1 vol. 16°, 192 p., Notiţe bibliografice. Gh. Mihăilescu, ,,Geografia României", Galaţi, Typografia Română 1878, 1 vol. 8°, 86 pag. Zaharia Antinescu, ,,Geografia României şi a ţărilor locuite de români", Ploieşti 1878, 1 vol. 8°, 80 pag. B. Petriceicu Haşdeu, ,,Cuvente den betrăni. Limba română vorbită între* 1550 — 1600". *Tomul I. Bucureşti 1878 1 vol. 8° mare 432 pagini, Notiţă bibliografică. ,,Elemente de aritmetică pentru uzul şcoalelor secundare" de Dimitrie Petrescu, profesor la Universitatea din Bucureşti — Op aprobat de ministerul cultelor şi instrucţiunii publice. Bucureşti 1878. — 1 vol. 8°, 262 pag., Bucureşti, 16 (28) decembrie [,,Aflăm că actualul..."], [,,D. Frédéric Damé ne trimite..."], Necrolog Ştefan Miclea, Ioan Strat, Teatru Naţional. Monumentul I. Heliade Rădulescu, Notiţe bibliografice [,,Faţă cu acest fel de literatură... "], Manolache Kostaki Epureanu, [,,Ziua de ieri a fost ..."], Franz Schipek, [,,Două monografii s-au scris..."], Literatura populară, Palavre, Anecdote, Taclale ş.a., [,,Mîne are a se descoperi..."], [,,Avem a înregistra..."], ,,Novele din popor" de Ioan Slavici 1 volum de 456 pag. Bucureşti, 1881, Editura librăriei Socec et Comp., ,,Columna lui Traian", Vasile Conta, ,,Bibliografie. ,,Grue Singer", Bibliografie. Gr. M. Jipescu ,,Poezii". — Bucureşti 1883, N: Scurtescu ,,Istoria românilor pentru clasele primare" (Editura Librăriei Luis, strada Lipscani), Niculae Scurtescu, Repertoriul nostru teatral, Teatru românesc [,,Moartea lui Constantin*

Brâncoveanu..."], Teatru de vară [,,Actorii tineri..."], Teatrul [,,Cînd am aflat..."], Teatru evreesc. Teatru [,,În marginile restrînse...], Revista teatrală [,,Joi, 25 noemvrie, s-a reprezentat..."], Revista teatrală [,,Joia trecută s-au reprezentat..."], Revista teatrală [,,Despre trei reprezentaţii..."], Teatru [,, Cu mulţămire deosebită..."], Teatru [,,Joia trecută s-a reprezentat în beneficiul..."], Concertul Friemann, Revista teatrală [,,«Moartea lui Petru cel Mare»..."], Concert [,,Deşi concertul..."], Concert [,,Duminecă în 22 c. profesorii,.."], Teatru Naţional. ,,Visul Dochiei", poem, într-un act. —, ,,Oştenii noştri" comedie (?) în trei acte, Revista tetrală [,,Primim următoarea scrisoare..."], Revista teatrală [,,« Fadette » franţuzeşte..."], Revista teatrală [,,«Două orfeline», dramă în 5 acte], Reprezentaţiile Rossi, Teatrul Naţional [,,Sub acelaşi titlu..."], Millo în Bucureşti, Teatrul italian [,,« Doi sergenţi »..."], Teatrul românesc. Deschiderea stagiunii 1878 — 79, Teatru românesc: « Ruy-Blas », Reprezentaţia marţi 17 octombrie, Teatrul românesc [,,Societatea dramatică naţională..."], Teatrul român. [,,Pentru mîine, joi..."], Vîrful cu dor [,,Un foileton..."], Teatru românesc [,,Mîne marţi 6 martie..."], O serată literară ,,Despot-Vodă", [,,Aseară s-a reprezentat..."], ,,Despot-Vodă" dramă în 5 acte de Vasile Alecsandri, Revista teatrală. ,,Ruinele arendaşiei", Cronica teatrală. Teatrul Naţional, ,,Mănăstirea de Castro" melodramă în 7 acte cu mare spectacol, Concertul d-lui Wiest, D-na Pezzana, Cronica teatrală [,,Sîmbătă seara, s-a reprezentat..."] Cronica teatrală [,,Aseară s-a reprezentat pentru întîia oară..."], Pablo de Sarasate [,,E greu a descrie..."], Pablo de Sarasate [,,În urma ..." [, Cronica teatrală [,,Duminecă seara la teatrul..."], Cronica teatrală [,,Ieri s-a reprezentat..."], Cronica teatrală [,,Teatrul Naţional..."].

Ediţie proiectată în două volume, cu intenţia de a cuprinde articolele ,,nepolitice" ale lui Eminescu, precum şi însemnări din manuscrise privitoare la, diferitele domenii ale culturii. Studiul introductiv (p. V — LVI) prezintă, orizontul intelectual al lui Eminescu şi concepţia sa despre civilizaţie, ştiinţă, artă, literatură, folclor, educaţie, limbă. În *Note* se consemnează prima apariţie şi se dau informaţii de istorie literară în legătură cu textele respective.

Eminescu practică şi în acest sector al activităţii sale o publicistică de atitudine, prin care răspunde la problemele ridicate de societatea din vremea sa.

MIHAI EMINESCU || — || ICOANE VECHI ŞI ICOANE NOUĂ || — || (Pagini de ziar), || Antologie, studiu introductiv, note şi glosar de Gh. Bulgăr şi Al. Melian || [Bucureşti] || Editura Eminescu || [1974].

LXI + 237 p.; Preţul: Lei 8,75. În căsuţa redacţională: Apărut 1975.

Cuprinde: *Icoane vechi şi icoane nouă* I. *Actualitatea,* II. *Paralele economice,* III**.** *Bătrînii şi tinerii,* IV**.** *Ilustraţii administrative,* V. *Din abecedarul economic,* VI. *Frază şi adevăr, În unire e tăria, Notiţă asupra proiectatei întruniri la mormîntul lui Ştefan cel Mare la Putna, Domnului Dumitru Brătianu, Influenţa austriacă asupra românilor din Principate [,,Un bătrîn de spirit**..."], [„Periodul al doilea..."], [,,Cu ocazia dezbaterii asupra proiectului de buget..."], [,,Bugetul pe*

---

anul curent..."], Pro domo, Monumente, [,,La anul 1774..."], [,,Cu adîncă mîhnire..."], Fraze liberale, Bălcescu şi urmaşii lui, Dorobanţii, Pro domo [,,— Iată: « Simţămintele, iubirea... »"], Contestarea alegerii D-lui Maiorescu, Concesiuni economice, [,,Mîne, duminecă e ziua..."], [,,Cu cît trec una după alta..."], [,,Caracterul obştesc..."], [,,Sînt în viaţa popoarelor..."], [,,Ca un fel de refugiu..."], [,,Unul din miturile..."], [,,De bine de rău..."], Studii asupra situaţiei I *[,,Un nou program?..."],* II. *[,,În ordinea de idei..,"]* IV. *[,,Precară este dar..."],* V. *[,,Am văzut cu înlesnire..."], [,,Există o seamă de spirite..."], ,,[După ce solicitudinea..."], [,,Nu ştim cum..."], [,,Programul nostru zicea..."], ,, [Între legendele noastre..."], [,,Era un obicei, înainte..."], [,,Mai zilele trecute..."], [,,Cată să spunem..."], [,, « Românul » a început..."], [,,« Românul » ne face o imputare ..."], [,,Citit-a vreodată..."], [,,Ceea ce*

dă guvernului ..."], [,,De cîte ori contestăm..."], [,,Observăm că unirea..."], [,,Sencheie..."], [,,Serbarea guvernamentală..."].

Ediţie selectivă, cu texte fragmentare, însoţite de note de istorie literară. în studiul introductiv, *Publicistica lui Eminescu* (p. V — LII), editorii prezintă colaborarea poetului la „Familia". ,,Albina", „Federaţiunea", ,,Convorbiri literare", ,,Curierul de Iaşi", „Timpul" şi apreciază că temele fundamentale ale ziaristicii sale sînt adevărul, munca şi cultura. Se acordă atenţie şi limbajului în publicistica poetului. Proza publicistică formează o componentă esenţială a scrisului eminescian şi o creaţie de excepţie în presa românească.

MIHAI EMINESCU || — || PROZA || — || Prefaţă şi note: | Zoe Dumitrescu-Buşulenga | Text stabilit: Eugen Simion şi Flora Şuteu (ed. a II-a) | Editura Albatros [Bucureşti, 1976].

281 p.; Preţul: Lei 6. Pe copertă: Lyceum 18

Reproduce ediţia din 1967.

MIHAI EMINESCU || — || SCRIERI PEDAGOGICE || — || Ediţie critică de | Mihai Bordeianu şi Petru Vladcovschi | cu un cuvînt înainte de | Mihai Bordeianu || Editura Junimea || laşi || 1977.

XIV + 240 p.; Preţul: Lei 6,75, Pe Coperta exterioară: Colecţia Eminesciana.

Cuprinde: *Carte pedagogică, Bibliografie [,,A ieşit de sub tipar..."], Carte nouă, Asociaţie pedagogică, Metodă nouă, Consiliul judeţean de Iaşi, [,,Creaţiunea comisiei bugetare..."], Clubul studenţilor [,,Din raportul anual..."], Conservatorul din Iaşi, Liceul din Suceava, Pensionatul normal de domnişoare [Duminica trecută..."], Austro-Ungaria [,,Ca să se vadă..."] Carte nouă, [,,A ieşit de sub tipar..."], [,,Drumurile s-au troienit..."], Icoane vechi şi icoane nouă* IV *Ilustraţii administrative, Notiţă bibliografică. Nou A – b – c – dar românesc de Vasile Petri. Sibiu, 1878, Tipografia lui Ios. Drotleff & Comp. 1 vol.* 8° *— Preţul 25 cr. v. a., N. Scurtescu. ,,Istoria românilor pentru clasele primare" (Editura Librăriei Luis, strada Lipscani), Notiţe bibliografie, C. S. Stoicescu şi D. St. Călinescu ,,Manual de sintaxă română lucrat pentru şcoalele secundare". Bucureşti, 1878. Librăria fraţii Ioanniţiu, 1 vol. 16^{0}, 192 p., Notiţe bibliografice. Gh. Mihăilescu, ,,Geografia României". Galaţi, Tipografia română 1878, 1 val. 8°, 86 pag., Zaharia Antinescu, ,,Geografia României şi a ţărilor locuite de români". Ploieşti, 1878, 1 vol.* 5°, 50 *pag., Notiţe bibliografice. ,,Elemente de aritmetică pentru uzul şcoalelor secundare" de Dimitrie Pertrescu, profesor la Universitatea din Bucureşti — Op. aprobat de Ministerul cultelor şi instrucţiunii publice. Bucureşti 1878 — 1 vol., 8°, 262 pag., [,,« Românul » află că..."], [,,De bine de rău..."], Studii asupra situaţiei* I *[,,Un nou program?..."], Notiţe bibliografice [,,Ar fi cu cale..."],* [III] *,,Învăţătorul copiilor",* [IV]**.** *„Faţă cu acest fel de literatură..."], [,,După solicitudinea..."], [,,Ori cît de multe laude..."], [,,Nu ştim cum ..."], [,,Nu avem, din nefericire..."] [,,C-o suficientă..."], [,,La venirea..."], [,,Am publicat în No. de la 2 dec. ..."], [,,Observăm că unirea..."].*

Ediţia cuprinde rapoarte ale lui Eminescu din epoca revizoratului şcolar, însemnări din manuscrise şi articole consacrate învăţămîntului. În *Cuvînt înainte* (p. VII — XI) se prezintă activitatea lui Eminescu ca profesor şi revizor şcolar şi se insistă asupra preocupărilor sale teoretice privitoare la instrucţie şi educaţie. Deşi nu a fost un ,,pedagog savant", Eminescu discută problemele şcolii cu competenţă şi un orizont ştiinţific la nivelul învăţămîntului european din vremea sa.

Pagina alba in volumul original
(s-a incercat pastrarea intocmai a paginatiei originale)

DIN PERIODICE: 1870

Pagina alba in volumul original
(s-a incercat pastrarea intocmai a paginatiei originale)

O SCRIERE CRITICA

După faimoasele critice, în sine bine scrise, ale d-lui Maiorescu, trebuia neapărat să iasă la lumină şi o şcoală a sa de partizani care, minus spiritul de-o fineţă feminină şi minus stilul bun şi limpede al d-sale, să aibă şi ea aceleaşi defecte ce le are părintele, aceeaşi ridicare la nivelul secolului al 19, acelaşi aer de civilizaţiune şi gravitate cari din nenorocire sunt numai o mască ce ascunde adeseori numai foarte rău tendinţa cea adevărată şi ambiţiunea personală. Asemenea cum Kant cu sistema lui filozofică a ridicat ca din nimica o oaste de ex- şi aplicatori ai săi, tot aşa, în analogie, după criticele numitului domn trebuia să, se ivească o şcoală întreagă de critici sau criticastri; singura diferinţă dintre amândouă şcoalele e doar asta, ca partizanii lui Kant ştiau d.e. că baronia nu aduce de moştenire ştiinţa sau geniul şi că nu e destul ca să aibă cineva un privilegiu — chiar cu pajere mpăratească fie — pentru ca să aibă la dispoziţiunea sa imperiul cel vast al ştiinţei şi lumina cea curată a criticei filozofice. Adepţii şcoalei române de filozofie sunt cu mult mai încrezuţi şi mult mai nejenaţi; baronia şi nimbul poetic sunt un drept nu la critică, ci până şi la batjocură, până şi la persiflagiu asupra acelora cari ar avea cutezarea de a fi de-o opiniune contrarie. În locul nihilismului sincer adeseori şi onest al unora din autorii noştri, cari poate nici nu pretindeau altceva de la public decât ca să li cedem onoarea de-a fi autorii noştri nesalariaţi, s-a ivit acuma alt nihilism — cel savant şi pretenţios care, uitându-se cu despreţ din fruntea şi prin ochii secolului asupra a toţi şi toate, se crede la nivelul învăţaţilor (analog al politicilor) din Germania sau Europa civilizată pentru că a învăţat, sau mai bine n-a învăţat, în şcoalele de pre acolo.

În cazul de faţă avem a face cu unul din avangardele celor mulţi cari vor urma, adecă; cu o broşură a unei avangarde intitulată deplin astfel: Puţine cuvinte despre coruperea limbei române în Bucovina de D. Petrino (Cernăuţii, 1869. Tiparul lui Bucoviecki şi Comp.). Introducerea broşurei e în poezie, recte în versuri. Întâi poezia ! Cu inima zdrobită, autorul plânge în strofa întâia că nimeni nu alină durerea dulcei Bucovine, ci o lasă pradă minciunelor celor turbate cari încep cu ,,uae " şi se sfârşesc în „ciuni". în strofa a doua, autorul face pe român negru şi pe vânzătorul Iuda 'l face *rumân.* Iară bine ! Strofa a treia, de clasică ce e, nu putem să nedreptăţim publicul şi să nu i-o redăm. Ea sună:

Să piară, în *Leptura-i* rumânul *papă-lapte,*
Iar tu, o Bucovină, *citind* a ta *dreptate,*
În munţi, în văi, în codri, acolo *vei simţi*
C-al României soare el nu-ţi va asfinţi.

Iacă o strofă în care un om de merite (mort, nota-bene, pentru că dac' ar fi fost viu cine ştie dacă autorul ar fi cutezat-o) merită de la mai mult decât sumeţul poet linguşitoarea apostrofă de papă-lapte; o strofă în care dreptatea (în loc de: adevăr, realitate) se citeşte 'n munţi, şi asfinţitul soarelui nu se vede, ci se *simte.* Fiindcă în strofa a patra poezia trebuia să culmineze, apoi vine şi Ştefan, umbra cu glasul răsunător, şi zice în limba

românului popor următoarele vorbe, pe care Ştefan, pe când trăia, sigur că neci le visase, — uite-le 'ntregi acele cuvinte profetice;

În libertate este frumosul ideal

Deci calcă, în picioare *glodul confaesunal!*

Aceste două şire nu sunt importante numai din puntul de vedere al glodului confaesunal cu care se 'mbală gura lui Ştefan cel Mare; ci încă şi din acela că pune broşura toată în lumina ei adevărată şi arată scopul cel adevărat al ei. Autorul se vede partizan al unei libertăţi care, mulţămită simţului celui sănătos al bucovinenilor, va rămânea pentru ei un ideal etern nedorit; şi apoi manifestă o ură cumplită şi strivitoare contra glodului confaesunal, adecă confesional. Şi de ce autorul e inamicul ideii confesionale, a acelora adecă cari pretind şi ţin la aceea ca şcoalele din Bucovina să rămână confesionale?

— Pentru că autorul e la nivelul secolului al 19, ni va răspunde vreun sărman neiniţiat în misteriele faptelor ce se ţes în Bucovina.

— O nu, nu domnilor, cauza e cu mult mai joasă de cum o credeţi d-voastră. Se ştie, când e vorba de cauza confesională în Bucovina, pe a căreia agitatori unii îi combat şi-i blamă, se ştie că ea nu e decât cauza averilor naţiunei româneşti din Bucovina, că naţiunea, sub numele de confesiune, e proprietara de drept a unor averi întinse, că confesiunea e garanţia dreptului şi numele în care te baţi şi că, apărând confesiunea, proprietara de fapt a averilor, aperi averile drepte din moşi-strămoşi ale naţiunei, pe cari domnii politici pe picior mare ar vrea să le vadă secularizate, deşi secularizarea, de ar fi posibilă, nu e decât în dreptul guvernului României. Ştiu eu că domnii o văd că *aşa este* şi că numai ambiţiunile şi şansele ce li prezintă viitorul în spe şi federalismul monstruos ce-l proiectează unii din slavi îi fac să nu vadă că *aşa este.* Ştim noi că sunt domni cari odată erau pentru unirea strînsă a Bucovinei cu Viena, pentru ca domnia - lor , capacităţile cu stemă 'n frunte, să-şi poată preîmbla mândria baronească prin lumea cea mare sau pe jumătate mare (demi-monde) a Vienei, cu aerul cel mai diplomatic şi mai aristocrat din lume. Ştim asemenea că tocmai aceia ar voi azi anexarea poate la Galiţia — la juna Polonie — pentru că li se prezintă din nou ocaziunea de-a se amalgamiza domnia - lor baronii cu conţii vechi şi cu familiele ruginite polone. Din fericire puţini dintre boierii Bucovinei sunt coprinşi de această ameţeală. Boierimea Bucovinei, demnă de toată stima şi încrederea, a ştiut şi va şti să fie totdeuna în fruntea naţiunei din a căreia sân puternic s-a ridicat; dar cumcă asemenea visuri esist e fapt; cumcă ele însă nu se vor realiza niciodată o promitem pe conştiinţa viguroasă a Dietei Bucovinei, pe a căreia delegaţi nici ridicolul ce li se aruncă-n faţă, nici duşmănia guvernului nu-i va opri de-a vorbi deocamdată *poate defectuos,* dar totuşi *numai* româneşte, de-a simţi însă cu atâta mai bine şi etern româneşte. Dumnezeul mulţimilor însetate de dreptate a început să adieze cu sufletul său de foc şi prin flamurele noastre. Sus flamura, jos masca!

Dacă acuzaţiunea ce li s-a făcut prin rândurile de mai sus e nedreaptă, e treaba dumnealor ca prin *fapte,* nu prin vorbe, să dovedească contrariul.

După introductiva poezie (?), c-o întrebare 'n paranteze pe care-o punem noi, vine prefaţa, în care autorul spune că: silit de împrejurări foarte critice, cari în timpul de faţă ameninţă a *pierde,* pentru vecie poate, *limba* şi *caracterul naţional* a poporului român din Bucovina, el a otărât să trimeată în public broşura sa. Spune apoi că fiinţe denaturate din însuşi sânul naţiunei cutează să răpească odorul limbei părinteşti, schimosind-o spre *glorificarea lor personală* întru atâta încât să fie neînţeleasă de oricine nu ar cunoaşte *toate limbele* europene. „Ţăranul — zice d-l critic — se vede deodată depărtat de noi, ţăranul de la care am trebui să - nvăţăm limba, căci el a fost acela carele a păstrat-o, în lupta timpurilor, curată şi românească. Şi astfeli păcătuind ei (veţi vedea cine), ni răpesc limba vorbită de milioane de români, cărora ei ne înstrăinează cu totul şi prin aceasta chiar ni răpesc posibilitatea unei esistenţe naţionale".

Cumcă *ei* nu au schimosit, ci au deşteptat la viaţă limba română şi cu ea simţul naţional şi cumcă au făcut-o spre *glorificarea lor personală* şi (fie zis de noi) eternă, asta e prea adevărat: şi nu negăm, nu putem s-o negăm; cumcă însă *ei* ar fi avut intenţiunea de-a

depărta pe ţăran de *d-ta,* d-le critic, asta nu poate fi adevărat decât în cazul când *d-ta singur* vei fi voind să te depărtezi de el. Pentru că *cine sunt acei ei?*

Uită şi răspunsul în capitolele I şi II ale cărticelei: primo, egoiştii de filologi, secundo: Societatea pentru cultura şi literatura poporului român din Bucovina.

Autorul e nedrept, de nu şi ceva mai mult decât nedrept. Zice că filologii şi Societatea din Bucovina au de principiu de-a se depărta de limba poporului, noi şi lumea, din contra, pretindem a şti că tocmai ei şi ea sunt aceia cari vor să rămână cu şi *numai* pe lângă popor; şi că poate modul de-a rămânea *pe lângă el* e defectuos, nu însuşi principiul în sine. Şi cumcă filologii şi Societatea Bucovinei voiau să rămână pe lângă popor, şi cum că numai *modul* de a rămânea pe lângă el e ceea ce bate la ochi, dovedesc înseşi esemplele ce d-sa le citează în capitolul III, adecă: limbamentu, templamentu, insusietivu, meniciune, lepturariu ş.a., creaţiuni ale bătrînului Pumnul, care-n amorul său cel nemărginit pentru limbă, în încrederea cea sântă ce-o avea în puterea creatrice a limbei, nu primea în ea nici vorbele grece: gramatică şi istorie, nici vorba greco-slavă: carte de citire. Mi se va spune poate că părerea lui Pumnul nu-i bună. Dacă nu-i bună, aceea însă stă — că *cronistice* e dreaptă şi scuzată. După estremul latinităţei, a etimologismului absolut inaugurat de Bătrânul Petru Maior, care scria construcţiuni latine în româneşte (estrem ce, pentru deşteptarea noastră din apatia lungă faţă cu latinismul, era neapărat trebuincios), după ridicarea la potenţă a aceluiaşi estrem de către următori, trebuia neapărat să vină ca remediu contra lui estremul *fonetismului* absolut, a iubirii nemărginite a limbei numai româneşti şi esclusivitate faţă cu limba latină şi cele surori. Aceste estreme au fost condiţionate de însăşi natura lucrului, nu poţi defige mijlocul unei linii până ce nu vei fi aflat puntele ei cele estreme. Însuşi d-l critic nu e espresiunea poporului, cum pretinde a fi, nu reprezintă cu fidelitate legile ce se manifestă ca domnitoare în limba poporului de jos, ci se ţine, fără de-a o şti, însuşi de facţiunea literaţilor cari cred a fi găsit calea de mijloc între fonetici şi etimologi — un juste-milieu, cum s-ar zice.

Tot în capitolul III d. critic impută delegaţilor patrioţi cari au vorbit româneşte în Dietă greşelile ce, după d-sa, ei le-au comis în limbă. Dacă ei nu-şi ştiu limba (ceea ce noi n-o zicem), au însă cel puţin patriotismul de-a o vorbi aşa cum o ştiu, rău; când alţii, cari se laudă că o ştiu bine, nu o vorbesc neci rău măcar, adecă n-o vorbesc *defeli*. Care-i mai bună dintre aste două? Lăsăm ca să judece publicul cetitori.

În capitolul IV, criticul [î]l laudă pe d-l Alesandri şi-l face regele poeţilor, lucru la care aplaudem şi noi, până ce vom avea şi un împărat al poeţilor, care adecă să-l întreacă pe dumnelui, ceea ce, spus fără compliment, va fi cam greu, deşi suntem de o natura ce nu despeară niciodată. Abstragem însă autoritatea ce i-o dă criticul în materie de limbistică şi în proză. Proza d-lui Alesandri nu e niciodată şi nicăiri la nălţimea poeziei. Prozei [î]i trebuie raţionament solid, şi-n proza d. Alecsandri nu e decât spirit şi jocuri de cuvinte, ceea ce-i dă un timbru cu totul feminin; căci spiritul — zice Jean Paul — este raţionamentul femeii. Cât despre aceea că Foaia ar fi desfigurat ortografia autorului, se esplică dintr-aceea că Foaia, ca organul şi espresiunea unei sisteme limbistice oarecare, trebuia să-şi rămână *pre cât i da mâna* consecinţă cu principiul ce şi-l statuase — şi subliniem: pe câtu-i da mâna , pentru ca suntem siguri că, la pretenţiunea expresă a autorului de-a i se respecta ortografia, redacţiunea Foii ar fi ces desigur, dupre cum am văzut d.e. în unele articole ale d-lor Hurmuzachi, în cari *o* al autorilor e respectat de către corectorul Foii, lucru ce m-a făcut a presupune că poate înşişi autorii ar fi pretins această respectare.

În capitolul V criticul nostru vorbeşte despre germanismii cei străcoraţi şi ţesuţi în bătătura scrierilor ce se publică în foaie; adecă rumegă — o copie cam infidelă a d-lui Maiorescu — ceea ce a zis acesta în Convorbirile literarie despre limba româna în ziarele din Austria. Cumcă răul acesta e adevărat şi vădit n-o neagă nimene, nici înşişi jurnaliştii din Austria. (Vezi Transilvania, organul Asociaţiunei.) Cumcă însă asta nu e defeli vina dezgraţiaţilor redactori, cari au învăţat a-şi construi cugetările în nemţeşte şi ungureşte, aste e şi mai adevărat; şi cu atâta mai bine pentru ei dacă, într-o limbă ce-o mânuiesc cu

greu, urmăresc mai toţi scopuri aşa de nalte, aşa de nobile, încât în focul urmărirei, uitându-se pe ei înşişi, străcoră în construcţiuni germanisme sau maghiarisme. Ei au *învăţat* în şcoli în cari criticul nostru n-a învăţat, şi de aceea ei au, de nu dreptul, cel puţin scuza de-a comite greşeli aşa de mici şi cari asupra fondului se tuşează. Dac - am fi însă răutăcioşi, am putea arăta că şi d-l critic e capabil de germanisme, şi nu ca să dovedim, ci numai ca să-l avizăm uşor, vom scoate două - trei ; d.e.:

1. Vorba *îmbucurătoriu* (pag. 9) e traducerea ad litteram al nemţescului *erfreulich* — şi-l sfidăm pe d-l critic de a o regăsi în limba poporului său în vreo carte netipărită-n Ardeal ori Bucovina.

2. Şi aceasta-i prea lesne *a arăta* (sehr leicht *zu zeigen),* în loc de prea lesne de arătat (p. 19).

3. *Fiind însă omul silit* (p. 19), în loc de omul însă fiind silit etc. Am fi putut s-o urmăm, dar ne temem de-a nu voi să probăm ceea ce nu putem proba, cumcă autorul adecă ar fi învăţat în şcoli nemţeşti; apoi neci ni place, neci avem timpul de-a ne ocupa cu secături şi greşeli de virgulă, pe cari timpul şi şcoalele româneşti ale viitoriului le vor şterge cu desăvârşire şi din grai şi din scris. Eu, din partea mea, sunt mai puţin lugubru decât d-l critic şi, deşi ţin la desfiinţarea acelor greşeli, totuşi nu văd în esistenţa lor *deznaţionalizarea noastră* şi *corumperea poporului român.*

În capitolul VII autorul scoate ochii Foii cu vreo câteva vorbe străcorate în coloanele ei, rămăşiţe negreşit ale unei forme de guvern ce esista ieri şi esista parte încă şi azi, rămăşiţe cari se vor şterge neapărat deodată cu rădăcina, cu cauza lor: *feudalismul* şi *absolutismul.* Vorbe ca Ilustr[it]ate, Serenissim, Reverendissim ş.a. în România deja ar fi ridicole; în Austria nu, căci sunt rămăşiţele justificate ale unor timpi abia trecuţi.

Tot în capitolul VII i place d-lui critic să surâdă asupra fundaţiunei pumnulene (Fondul ce se crează pentru eternizarea memoriei lui Pumnul). Voi să obiectez şi aicea vreo două - trei vorbe, nu numai asupra acestei aluziuni, ci şi asupra celeia ce o face în introducere (papă-lapte).

Pentru că e vorba de-o persoană, mă voi adresa şi eu de-a dreptul la persoana d-lui critic. Persoana asupra căreia aveţi bunătatea a face aluziuni atât de delicate, domnul meu, a încetat de mult de-a mai fi numai o persoană simplă. Nu mai e muritoriul slab, muritoriul plin de defecte pământeşti , nelimpezit încă de eterul opiniunei publice; — nu ! el e personificarea unui principiu, sufletul — nemuritor neapărat — care a dat consistinţă şi conştiinţă naţională maselor şi a făcut din ele o naţiune; mase cari, cu toată nobilimea, cu tot clerul, cu toate averile, începură a nu se mai înţelege pre sine, a nu-şi pricepe fiinţa şi natura ce era comună, şi cari face ca masele să fie, pe neştiute chiar, părţile unui singur întreg. Întru realizarea principiului său, *omul* ce-l personifica a întrebuinţat mijloace cari în detaliu d-tale nu-ţi plac, pe cari le găseşti, ca tot ce-i omenesc: necomplecte, defectuoase, să zicem chiar rele. Combateţi atunci mijloacele, domnul meu, combateţi-le în defectuozitatea lor, şi nu persoana, individul, principiul său cel bun, cari toate în sine au a face puţin cu vestmântul , defectuos sau ba, cu care o îmbraci. Geniul, în zdreanţă sau în vestminte aurite, tot geniu rămâne ; ideea sublimă, espresă chiar într-o limbă, defectuoasă, tot idee sublimă rămâne , şi principiul cel mare şi salutariu acelaşi rămâne , aplicat prin mijloace greşite chiar. Şi, dacă combateţi formele esterioare ale fondului, băgaţi de seamă a o face din punt de vedere absolut; estetic, rece şi judecător raţionalist al formei, combateţi-o cu rigoarea şi seriozitatea convicţiunei, nu cu pamfletul ridicol şi fără preţ, care detrage întotdeuna mai mult autoriului său decât celor persiflaţi prin el. Nu râdeţi , domnilor *delepturariu;* pentru că secaţiunea sa de pe - alocurea e oglinda domniei - voastre proprie; nu râdeţi de nihilismul său, pentru că e al dv. Şi dacă e vorba pe masca jos ! apoi masca jos de la toţi şi de la toate, astfeli încât fiecare să-şi vadă în fundul puţinătăţei sale. Dacă apoi lepturariul a esagerat în laude asupra unor oameni ce nu mai sunt , cel puţin aceia, mulţi din ei, au fost pioniri perseveranţi ai naţionalităţei şi ai românismului — pioniri, soldaţi gregari, a cărora inimă mare plătea poate mai mult decât mintea lor — e adevărat ! — care

însă, de nu erau genii, erau cel puţin oameni de-o erudiţiune vastă, aşa precum nu există în capetele junilor noştri dandy. Acei oameni, acei istorici cari au început istoria noastră cu o minciună, după cum zice d. Maiorescu, de au scris tendenţios şi neadevăr, scuza lor cea mare nu o găseşti tocmai în tendinţa şi neadevărul lor? Trebuie cineva să fie mai mult decât clasic pentru de-a pretinde de la acel persecutat, de la autorul condemnat la ardere de viu, ca, părăsit şi scepticizat de dureri, să fie în toate drept, în toate nepărtinitori, ba poate şi filantrop faţă cu inamicii săi de moarte. Cu toate astea, rămânem datori cu răspunsul la întrebarea dacă Şincai, ca un adevărat martir ce-a fost, nu a rămas drept şi nepărtinitor până şi cu inamicii. Şincai, chiar dacă n-ar fi atât de mare cum pretindem noi că este, totuşi el a fost la înălţimea misiunei sale — la o nălţime cronistice absolută; pentru că dacă criticul ce-l califică de mincinos

---

ar fi avut bunăvoinţa de-a cerceta istoria istoriei, atunci ar fi putut băga de samă că procesul întru scrierea istoriei la orice naţiune se începe mai Întâi şi constă din cronografie, *cu* sau *fără* tendinţa, din culegerea de prin toate părţile a materialului. Dominarea critică asupra acestuia şi câştigarea unui punt de vedere universal din care să judecăm faptele e fapta unor timpi mult mai târzii decât aceia a căror caracteristică şi espresiune a fost Şincai; deşi nu i se poate disputa că, chiar în forma sub care apare, în totalul său domină o singură idee, aceea a românismului, care ca asemenea face din opera sa o operă a ştiinţei, în loc de a rămânea numai o culegere nesistemizată de fapte istorice. Dacă acest mod de-a trata istoria e speculativ sau e empiric şi pragmatic, lăsăm la judecata istoricilor noştri competenţi. Ne ţinem de dătorinţa noastră a aduce aminte că nu ne simţim îndestul de capabili ca să apărăm, cum se cade, oameni ca Şincai şi ca Pumnul... oameni cari apoi neci nu au nevoie de apărarea noastră sau a altcuiva pentru de a rămânea cum sunt , adecă nemuritori şi mari.

Aduc aminte publicului că ţipătul ce-l face criticul cumcă Societatea, în contra unificării limbei şi-a ortografiei, se paralizâ de sine prin declararea de mult făcută de acea societate că ortografia şi sistema urmată de ea sunt provizorie până ce se va statua printr-un organ competinte sistema şi ortografia ce va avea a le urma tot românul ca oblegătoarie.

În fine declar cumcă părerile ce le-am emis asupra diferitelor sisteme limbistice sunt cu totul subiective şi nu au pretenţiunea de a controla întrucâtva lucrările vreunui sistem; nefiind filolog de competinţă, declar eu însumi că opiniunile mele sunt cu totul personale şi nu merită de-a turbura lucrările filologilor noştri — cari, autorităţi ştiinţifice, lucrează după alte considerente decât ale mele.

Finesc critica asupra fondului broşurei — declarând că aş fi putut arăta autorului ei mult mai multe neconsecinţe în contra a înseşi părerilor ce le stabilează; n-o fac însă, pentru că nu voi ca critica mea să fie meschină şi *de virgule,* — nu din cauză că eu nu le-aşi şti pune, ci numai pentru că-mi place a crede că literaţii noştri *ştiu,* numai *uită* a le pune.

Să vedem acum forma sub care ni se prezintă critica.

Merită broşura numele de critică?

Să vedem.

Când cineva califică pe-un om cu epitetul, puţin măgulitor, de nebun şi asta numai din cauza: pentru că acel om are nefericirea de-a fi de-o opiniune contrarie celeia a criticului, — ne va ierta lumea dacă nu vom fi în stare să numim aceasta procedură:
manieră şi educaţiune bună.

Trebuia apoi să mai ştie că, lovind cu măciuca în demnitatea unui om, înseamnă a uita că măciuca are două capete — şi că adversariul pe care şi l-a făcut are *dreptul* de a-l califica cu aceleaşi epitete dulci şi măgulitoare. Prin toată broşura se ţese tendinţa de-a lovi mai cu deosebire într-o persoană care, prea nobilă şi prea recunoscută de opiniunea publică, nu-şi va pune mintea cu asemene împunsături de ac.

Critica d-sale — şi ni permitem mult numind-o astfeli — dac' ar fi avut conştiinţa puterei sale, ar fi putut să rămână în limitele demnităţei, chiar nejudecând altfeli decât din aşa - numitul punt de vedere vulgar, fără pătrunderea ştiinţifică (lucru care n-ar fi apărat-o,

se 'nţelege de sine, ca adevărurile sale obiective să nu fie decât părute, decât erori subiective), — critica d-sale, pusă pe calea criticei filozofice, ar fi avut meritul adevărului absolut; sub forma însă în care ni se prezintă, cu spărturile ei de pe ici, de pe colea, prin cari pătrund razele murdare ale politicei zilii, cu aruncătura una peste alta a unor observaţiuni fără sistemă, nepătrunse de un singur principiu, — fie acel principiu uzul, fie etimologismul, fie fonetismul, fie combinarea amândurora , astfeli... riscăm mult numind-o critică.

Declar că, fără să combat neci pro neci contra celor combătute de d-l critic, n-am vrut decât să spun că şi critica şi - are limitele sale, că şi ea nu e doară proprietatea uzurpată a aşa - numitelor genii pierdute, cu batjocurile lor cele mici, cu sarcasmele lor meschine, a acelor desperados cari cred cumcă lumea şi ştiinţa e a lor tocmai pentru că nu e a lor;
ci *şi* critica e a oamenilor cari au pătruns, au înţeles obiectul aşa cum el trebuie să fie

înţeles, adecă fără scrupule, fără prejudeţ subiectic. Apoi părerea mea sinceră, ca să nu zic amicală, ce voi a o spune d-lui critic, e că nu e *acesta* modul de-a dezbăra pe oameni de relele lor obiceiuri şi de defectele lor cele mici sau mari. Mijlocul ce-l întrebuinţează d-sa — chiar de-ar fi pentru realizarea unui scop bun — totuşi nu serveşte decât spre a oţărî mai mult sufletele şi a le face să persevereze în calea apucată odată.

Şi-apoi, esprimându-i această părere a noastră, cine ştie dacă n-o facem mai mult în interesul junelui nostru critic decât într-acela al adversarilor săi. Ce ar fi, d.e., dacă un spectru, inamic neîmpăcat al goliciunei de idei, fie asta îmbrăcată până şi în vestmântul cel sunt al versurilor, ar arunca razele sale pătrunzătoare şi reci în mormântul de versuri frumoase ale junelui nostru poet?... Ce palide şi ce desfigurate ar apărea ele, când *acuma...* sardanapaliză încă în opiniunea cea încântată a publicului, şi poate tocmai graţie acelei foi a Societăţii umilite, pe care d-sa o blamă, şi care poate tocmai din cauza umilinţei sale n-a deşteptat încă ochiul ager a criticei adevărate, ce taie fără scrupul şi mizericordie tot, din fibră în fibră. — Am cetit cumcă în America ar fi o fată cu două capete şi că un poet ar fi compus o poezie despre ea... Dar poezia era ciudată... Ei i lipsea tocmai partea ce o avea prea mult eroina sa. Oare poeziile junelui literat n-ar avea în ochii criticei adevărate soartea poemei americane?

[7/19 ianuarie — 9/21 ianuarie 1870]

REPERTORIUL NOSTRU TEATRAL

Fiindcă ideea creării unui teatru naţional dincoace de Carpaţi prinde din ce în ce mai mult aripi şi dimensiune, fiindcă capacităţi tinere însemnate s-au simţit îndemnate de a spune şi ele câte - o vorbă în astă privinţă, cred că-mi va fi permis şi mie să mă întind la vorbă asupra acestei cestiuni tot atât frumoase, pre cât şi de folositoare.

Frumoasă, da..., dar folositoare? la ce? ... mi va replica poate o minte mai rigoroasă întru dejudecarea aparinţei acestei instituţiuni omeneşti care-n partea ei cea mai mare e aşa de decăzută şi de cuprinsă de gangrenă.

Şi 'ntr-adevăr cumcă omul nostru, judecând după cele mai multe zidiri ce pretind a fi teatre, va avea dreptate să întrebe cum pot fi folositoare locale şi societăţi cari propagă fără conştiinţă libertinajul în idei, în simţiri şi-n fapte? Pentru ca să feresc pe onorabilii cetitori ai acestor şire de confundarea teatrului - arte şi teatrului - meserie , mi-am luat libertatea de-a uza de coloanele ziarului d-voastre, d-le redactor, se 'nţelege că fără pretensiunea cumcă vorbele mele vor avea tăria aceea care învinge şi convinge.

Care dincotro, cum am mai spus, a dat espresiunea părerilor sale în privinţa aceasta. Un domn colaboratoriu al ,,Familiei" a spus d.e. cumcă lucrul ce ni trebuie înaintea tuturora

este un loc din care să ni şoptească geniul naţional. Să ni şoptească geniul naţional ! Bine ! ... Dar ce? Pentru ca să şoptească trebuie înainte de toate să aibă ce şopti. — O ! mi va răspunde unul încrezut în literatura noastră dramatică, nu cumva noi n-avem repertoriu? — Ba repertoriu avem, cine zice că nu? Numai ce fel de repertoriu? Uzez de paciinţa publicului pentru a-i înşira aice o listă a averii noastre dramatice.

1-o. Comediele d-lui V. Alesandri — pline de spirit, însă pline, partea cea mai mare, şi de imoralitate, cele mai multe apoi prea local scrise, amestecate cu greceşte, cu armeneşte, cu ovreieşte, cu nemţeşte, cu ruseşte, în fine adeseori un galimatias peste putinţă de a fi înţeles de românii de dincoace de Carpaţi. Cu asta să nu creadă cineva cumcă d-l Alesandri n-a avut talentul de a scrie. O, talentul l-a avut şi încă într-o măsură foarte mare, însă modelele şi ţintele pe cari pare a le fi urmărit sunt foarte turburi. Cumcă talent care putea să se manifeste în curăţenie şi frumuseţe a fost în d-l Alesandri dovedesc piese ca: Cinel-cinel, Crai-nou, Arvinte şi Pepelea; ba chiar „Satul lui Cremene" al

-sale, cu tot ,,Trifonius Petrinzelus", e mai curată şi mai frumoasă, în fine mai oglindă a poporului românesc decât „Lipitorile", în care ovreiul vorbeşte ovreieşte, grecul greceşte — astfel încât te miri de ce sârbul nu vorbeşte sârbeşte ?

2-o Comediele cele mari şi pline de spiritul cel mai fresc ale d-lui M. Millo, cari însă în frivolitate întrec încă şi pe ale d-lui Alesandri.

3-o Comediele fără de spirit şi mai cu samă fără de legătură ale d-lui Pantazi Ghica, pline de frazeologie franceză, la vederea cărora te 'ndoieşti de vezi caractere ori numai păpuşi, căci vorba în comediele d-sale nu e mediu prin care se esprimă cugetări, ci un caos de fraze cari, pentru profunditatea înţelesului din ele, merită a fi puse alături cu vorbele ţiganului pentr-o lulea de tutun.

4-o În fine piesele cele sporadice, dar escelente ale d-lui Urechia, a căror păcat mare e acela că nu sunt mai multe, că nu sunt cât de multe. Afară de astea e ,,Răzvan-Vodă" a d-lui Haşdeu, dramă în cele mai multe privinţe bună; apoi mai sunt vro două - trei încercări ofticoase ale unui domn Dimitrescu, cari totuşi se pot juca din cauza unor merite adeseori foarte îndoioase.

La urma urmelor se 'nţelege că vom trece la piesele ce nu merită a fi jucate — şi cari sunt :

5-o Încercările dramatice — mizerabile şi seci ale d-lui A. Lăzărescu. Acest domn Lăzărescu a scris 2 volume de poezii şi apoi drame ca: „Sanuto", ,,Massim pittorele", comedie ca: ,,Un amor românesc", ,,Boierii şi ţăranii" — şi-n toate aceste volume de poezie şi proză nici o idee, o limbă ce numai românească nu e, în fine o secăciune cumplită, care dacă a scăpat de flagelul criticei, asta a fost numai din cauza obscurităţii autorului lor, obscuritate care l-ar fi cruţat şi de şirurile acestea dacă n-aş fi cetit cumcă a avut cutezarea de a pune în repetiţiune unul din mizerabilele sale producte: ,,Boierii şi ţăranii". Ca în treacăt, şi alături cu d-nul Lăzărescu, citäm dramaturgi ca: Halepliu, Mavrodolu, Şt. Mihăileanu, Carada etc. etc. in infinitum şi din ce în ce mai ad absurdum. De piese originale tot de categoria asta foieşte apoi provincia. Acolo-şi duc strălucita lor existenţă , coronate cu hârtie aurită, umbrele trecutului: Mihaii Viteji, Ştefanii cei Mari, Bogdanii cei Chiori, apoi un repertoriu comic minunat, d.e.: Lumea ca nelumea sau Domnia asupra stelelor, Balamucul sau înţelepţii şi nebunii, Contrabanda de la Giurgiu (respective Galaţi, Brăila, Turnu), apoi drame ca Tudor cu caucul de doi coţi, Manole sârbul etc. etc.

6-o Venim cu părere de rău la creaturele dramatice ale d-lui Bolintineanu. O repetăm : cu părere de rău, căci naţiunea aşteaptă mult mai mult de la poetul cel mare şi iubit, de la copilul ei cel dezmierdat, decât acele drame fără caractere, fără scop, fără legătură, imposibile prin nimicnicia lor, astfel încât autorul lor se pare a fi uitat cumcă e compunătoriul plin de geniu şi inima a ,,Cântecelor şi a plângerilor ", a ,,baladelor" — sânte oglinzi de aur ale trecutului românesc. Dacă am fi să alegem între comediele lui Alesandri şi dramele lui Bolintineanu, sigur c-am trebui să alegem comediele, cari, cu toată frivolitatea lor, respiră pe fiece pagina o mulţime de spirit, de caracteristică şi de viaţă

palpitantă; pe când dramele d-lui Bolintineanu nu au nici un fond de viaţă, ba încă adesea respiră un fel de imoralitate crasă şi greţoasă. (Vezi d.e. *Ştefan-Vodă cel Berbant).* Cauza căderii celei adânci a d-lui Bolintineanu în aceste creature pare a fi împregiurarea cumcă a aruncat ochii pe geniala acuilă a Nordului: pe Shakespeare. Într-adevăr, când iei în mână operele sale, cari se par aşa de rupte, aşa de fără legătură între sine, ţi se pare că nu e nimica mai uşor decât a scrie ca el, ba poate a-l şi întrece chiar prin regularitate. Însă poate că n-a esistat autor tragic care să fie domnit cu mai multă singuritate asupra materiei sale, care să fie ţesut cu mai multă conştiinţă toate firele operei sale ca tocmai Shakespeare; căci ruptura sa e numai părută şi unui ochi mai clar i se arată îndată unitatea cea plină de simbolism şi de profunditate care domneşte în toate creaţiunile acestui geniu puternic. Gothe — un geniu. — a declarat cumcă un dramaturg care ceteşte pe an mai mult de una piesă a lui Shakespeare e un dramaturg ruinat pentru eternitate. Shakespeare nu trebuie cetit, ci studiat, şi încă astfel ca să poţi cunoaşte ceea ce-ţi permit puterile ca să imiţi după el, căci, după părerea mea, terenul shakesperian pe care d-l Bolintineanu ar fi putut să-l calce mai cu succes ar fi fost acela al abstracţiunii absolute, cum sunt d.e. Visul unei

nopţi de vară, Basmul de iarnă, Ceea ce vreţi etc., iar nu terenul cel grav şi teribil, cu materia lui cea esactă, istorică, şi cu pretensiunea cea mare de a fi înainte de toate adevărat.

Sub 7-° voi cita piese cari merită într-adevăr să se reprezinte, pentru că au poezie, sunt lucrate cu conştiinţa multă şi cu talent mult, deşi adevărul nu e tocmai păzit pretutindenea. Acestea-s: drama „Rienzi" a lui Bodnărescu, dramatizare destul de nimerită a romanului lui Bulwer cu aceeaşi numire, şi drama *Grigore-Vodă* a lui Depărăţeanu — o genială aruncătură pe hârtie , ruptă în ţesătura ei, neadevărată şi neverisimile pe alocurea;
însă, în orice caz, mai bună decât multe traduceri din franceză cari au avut onoare de a batjocuri scena română.

> Va să zică, de vom face o socoteală conştiinţioasă a averii noastre proprie dramatice, vom vedea că-s puţine piesele acelea cari prin esistinţa lor nu prostituă teatrul naţional şi adeseori într-un mod pe cât de corupt pe atât şi de barbar şi de necult. (Vezi comedii originale ale d-lui I. Caragialy.)

De aceea eu găsesc cea mai bună idee de a începe cu teatrul naţional e aceea ce a pus-o pe tapet d-nul Lapedatu: Un almanac pe fiecare an, care să conţină numai lucrări dramatice, se înţelege că bune. D-nul Lapedatu şi junimea română din Paris în genere au ocaziunea de a vedea jucând artiştii cei mai mari ai Europei şi jucându-se piesele cele mai bune, cari, astăzi cel puţin, dau tact şi ton întregei Europe dramatice. Théatre franŞais, Odéon [3], Gymnase — iată nume a căror zgomot trece departe afară din marginile Franţei, însoţit de prejudiţiul frumos a unei valori atât estetice cât şi etice. Subsemnatul nu are înaintea ochilor săi decât teatrul de curte al Vienii, care şi el, de când cu demisiunea lui Laube, e într-o decadenţă vădită, şi cu toate astea aerul cel curat, poetic, plin de

minte şi inimă care-l respiri într-o instituţiune clasică ţi-insuflă dezgustul cel mai mare pentru tot libertinagiul de spirit şi de inimă care înfloreşte într-o urâciune crasă şi nespovedită pe toate celelalte teatre.

Se înţelege că înjghebând repertoriul cât îl avem, culegând actori de categoria celora cari i-am văzut râzând , şi la lumina zilei, de tot ce e frumos şi bun; se înţelege că astfeli am putea să deschidem un teatru chiar de azi, fără ca naţiunea să contribuie ca atare un ban măcar, pentru că masa poporului aleargă, cu banul din urmă chiar, pentru a vedea reprezentându-se naintea sa necuviinţe pe cari eu, să am o putere, le-aş pune sub privegherea tribunalului corecţional ..., dar oare, dacă naţiunea ca atare se simte dispusă ca să contribuie pentru înfiinţarea unui teatru naţional , ea să cadă în aceleaşi greşeli în care a căzut lumea toată? Oare noi să nu învăţăm din greşelile altora? Să nu ne folosim de împregiurarea cea în sine favorabilă cumcă simţul poporului nostru e încă vergin şi necorupt de veninul farselor şi a operelor franceze şi nemţeşti? — Din contra ... să ne folosim de împregiurarea asta aşa de favorabilă, într-un timp în care atmosfera Europei întregi e infectată de corupţiune şi de frivolitate, ca tocmai într-un asemenea timp noi să dedăm publicul nostru, folosindu-ne de neesperiinţa lui, cu creaţiunile geniilor puternice, cu simţăminte mari, nobile, frumoase, cu idei sănătoase şi morale.

Dar mi va replica cineva cumcă publicul nu va înţelege acele creaţiuni ale geniilor puternice. Într-o privinţă va avea dreptate; pentru că, drept vorbind, direcţiunea asta nobilă a scenei inaugurate în România cu succes de d-nul Pascaly prin piese de Scribe şi Sardou, această direcţiune pentru românii din Austria va rămânea timp mai îndelungat poate neînţeleasă. Cauza e foarte simplă. Întâi , piesele acelea sunt espunerea unor obiceiuri şi a unei vieţi publice foarte dezvoltate, pe cari la românii din Austria în genere mai nu le găseşti, a doua e cumcă autorii reprezintaţi, înainte de toate, nu sunt naţionali . Prin asta nu voi să zic cumcă naţionali româneşti, ci naţionali în genere, autori adecă de aceia cari, înţelegând spiritul naţiunii lor, să ridice prin şi cu acest spirit pe public la înălţimea nivelului lor propriu. În orice caz autorul trebuie să scrie pentru publicul ce-l are; deşi nu zic, şi încă cu tot dinadinsul nu voi să zic, că el să se coboare până la publicul lui... Această manoperă minunată de a ridica pe public la sine şi de a fi cu toate astea înţeles în toate de el a priceput-o într-adevăr prea puţini — ci germanii şi francezii n-au înţeles-o defel. Modele în astă privinţă sunt dramaturgii spanioli,

Shakespeare, şi un autor norvegian, românilor poate prea puţin cunoscut, dramaturgul Björnstjerne Björnson. Dar *un* dramaturg e care, întrunind mărime şi frumseţe, curăţenie şi pietate adevărat creştină, se ridică cu totul din cercurile cele esclusive numai ale unor clase ale societăţii până la

abstracţiunea cea mare şi puternică a poporului. Pe popor în luptele sale, în simţirea sa, în acţiunea sa, pe popor în puterea sa demonică şi uriaşă, în înţelepciunea sa, în sufletul său cel profund ştie a-l pune pe scenă Victor Hugo şi numai el. Adoratoriu al poporului şi a libertăţii, el le reflectă pe amândouă în conture mari, gigantice, pe cari adeseori puterile numai omeneşti a unui actor nici că le pot urmări cu espresiunea. Pe acest bard al libertăţii-l recomandăm cu multă seriozitate junimii ce va vrea să se încerce în drame naţionale române.

Dar se prea poate cumcă junimea noastră să se scuze cu lipsa şi sărăcia. Cine vrea să se scuze cu lipsa şi cu sărăcia, acela în mine cel puţin nu şi-a dat peste omul său, dacă cunoaşte limba germană, se înţelege. Operele d.e., fiecare în parte costă 10 cr. (Philipp Reclam jun. Universal-Bibliothek), cine însă va vrea să studieze piese teatrale clasice în coeziunea lor cea organică, acela va face mai bine să cumpere broşurile din Classische Theater-Bibliothek aller Nationen (Stuttgart, Expedition der Freya). Adevărat cumcă aceste broşure costă câte 18 cr., însă prezintă folosul acela cumcă fiecare din piese e precesă de o introducere în genere bine scrisă, care espune clar coeziunea internă şi valoarea estetică şi etică a piesei. În genere noi nu suntem pentru traduceri, ci pentru compuneri originale; numai aceea voim ca piesele, de nu vor avea valoare estetică mare, cea etică însă să fie absolută. Ni place nouă şi gluma mai bruscă, numai ea să fie morală, să nu fie croită pe spetele a ce e bun. Ni place nouă şi caracterul vulgar, numai corupt să nu fie; onest, drept şi bun ca litera evangheliei, iată cum voim noi să fie caracterul vulgar din drame naţionale . Dacă cineva se simte anume dispus să trateze materie tragice ori comice din poporul ţăran i recomandăm de model pentru cea Întâi sublima dramă a lui Frederic Hebbel: ,,Maria Magdalena", pentru cea de a doua, comediele cele poporale ale poetului danez Holberg. Nu să le imiteze, nu să le traducă, ci numai să le aibă de măsurariu pentru ce va scrie în acest gen. Sunt bineveniţi autorii aceia cari, chiar cu talent mai neînsemnat, [î]şi dau o silinţă onestă de a scrie solid şi sănătos fără jignirea moralei şi-a cuviinţei, adeseori încă autori de aceştia sunt mai de preferat decât de aceia cari strălucesc prin luxul cel bogat al fantaziei, prin verva cea plină şi strălucită a spiritului; tot aşa precum adeseori e mai de preferat apa cea vie, curată, proaspătă, care constituie o condiţiune neapărată a vieţei, înaintea chiar a parfumatelor vinuri ale Orientului.

Repet dar cumcă studiul cel serios al dramaturgilor *naţionali ,* acela numai poate să ne aducă ca să compunem un repertoriu naţional român care nu numai să, *placă,* ci să şi *folosească,* ba încă înainte de toate să folosească.

Al doilea moment în crearea teatrului naţional sunt actorii. Dacă repertoriul e sufletul unui teatru, actorii sunt corpul lui, sunt materia în care se întrupează repertoriul. Dacă naţiunea română se va simţi dispusă de a contribui într-adevăr şi din toată inima pentru un teatru care să-i facă onoare , ea va crea stipendie pentru actori şi actriţe. Cumcă în alegerea acestor stipendişti procedura urmează, din însăşi natura artei, ca să fie alta decât la conferirea stipendiilor pentru specialităţi, asta se înţelege de sine şi nu cred cumcă aş avea nevoia s-o dovedesc. Care însă e acea procedură, [î]mi rezerv, cu bunăvoinţa d-voastre, de a o dezvolta altă dată în columnele stimatului domniei - voastre ziariu.

Ca un postscript voi adăuga un consiliu *esenţial,* acela adecă de a nu imita autori din limbe oculte, cari n-au făcut calea în giurul lumei, d.e. ruşi, maghiari, sârbi , din cauza simplă cumcă aceştia în adevăr au câte ceva original, care place, însă elementul etic din ei e infectat. Astfel de autori plini de spirit şi originalitate, care cu toate astea sunt răi, avem şi noi în sfera literaturei dramatice. Să mai citǎm încă o dată pe domnii Alesandri şi Millo? O

declarăm cumcă, după cele ce am spus, nu trebuie nimeni să-şi facă o idee *mică* despre aceşti literatori români; căci o idee *rea* (care-i a noastră) nu e încă o idee mică. Din contra, cine vrea să studieze caracteristica, fizionomia psihologică, originalitatea poporului românesc, pe acela-l consiliem cu tot dinadinsul ca să studieze comediele domnului Alesandri.

[18/30 ianuarie 1870]

SĂ FACEM UN CONGRES

Dacă răsturnarea ministeriului Giskra-Hasner ar aduce cu sine căderea sistemei, a constituţiunei, a dualismului, ce rol vor juca românii la regenerarea bătrânei Austrie? Sta-vor ei cu mânele în sân , cum sunt obicinuiţi a sta, intimida-se-vor de ţipetele bufone ale maghiarilor sau nemţilor, ori vor merge cu fruntea deschisă, solidari cu celelalte naţiuni cari au aspiraţiuni comune nouă, spre a apela la simţul de dreptate al tronului, spre a-l sili să ceadă voinţelor supreme ale popoarelor? Până când să domnească cutare ori cutare şi nu toţi? Suveranitatea şi legislaţiunea trebuie să purceadă de la toate popoarele ca atari, şi puterea esecutivă trebuie redusă la simplul rol de maşină fără voinţă proprie în mecanismul cel mare al statului. Nimeni nu trebuie să fie aicea stăpân decât popoarele însele, şi a trece suveranitatea în alte braţe decât în acelea ale popoarelor e o crimă contra lor. Eu nu înţeleg aicea două popoare ori două coterie, ci pre toate. Dar pentru a efectua această reformă mare într-un stat unde sunt atâtea rămăşiţe putrede ale trecutului, atâtea prejudeţe fatale şi atâtea maşine vile şi fără de suflet, gata în orice moment de a susţinea acele prejudeţe trebuieşte o energie eroică, trebuie cu despreţul libertăţii şi a vieţii tale să proclami ceea ce ai datoria de a proclama.

În această operă ce pare a se pregăti, românii trebuie să joace un rol eminamente activ. Trebuie ca sufletul acestei naţiuni vechie să lucreze cu toată vigoarea sa de fier, căci aicea nu mai e vorba de declamaţiuni vane, ori de oportunitate, acuma nu-i mai e permis nimănui de a merge cu cutare ori cu cutare persoană, fie aceea prelat, fie ilustritate, fie magnificienţă, ci cu toţii uniţi trebuie să mergem cu principiul, cu naţiunea. Şi, într-adevăr, dacă ar fi în inima noastră o singură schinteuă din virtutea antică a oamenilor pre carii noi ne măgulim de a-i avea de străbuni, a romanilor, am vedea ce absurd e să cerşim de la maghiari drepturile cari ni se cuvin şi cari trebuie să ni le luăm pre altă cale.

Românii, în genere vorbind, s-au purtat mai mult rău decât bine. Să ne silim a nara faptele.

Adunarea de la Miercurea se constituie şi-şi alege un comitet. Un comisar gubernial oarecare sistează activitatea acelui comitet, fără ca să arate din ce cauză, şi românii primesc această sistare fără ca să proteste în faţa lumei, fără ca această infracţiune în dreptul de a se întruni să fie urmată de destituirea funcţiunarului şi a ministrului ce a ordonat-o. Amploiatul, fie el ministru, fie comisariu regesc, trebuie să înţeleagă spiritul legilor al căror mănţinătoriu e şi trebuie să le interprete cu fidelitate. Îndată ce nu ştie ori nu voieşte a le interpreta fidel, trebuie destituit.

Uniunea Bănatului a fost forţată, căci a fost făcută contra voinţei românilor, uniunea Transilvaniei a fost făcută fără de a se întreba românii. Cine a protestat contra? Cine a alarmat Europa într-o cestiune atât de gravă? Nimeni.

Avem dreptul de a petiţiuna. Sala tronului este, *trebuie,* să fie deschisă popoarelor ca şi indivizilor, şi inima suveranului trebuie să fie dreaptă şi nepărtinitorie, fără considerante unilaterale, faţă cu toţi, asemenea limbei la cumpănă, asemenea ecuilibrului voinţelor umane ce se numeşte drept; căci în secolul al nouăsprezecelea aceasta e *singura* raţiune de a fi a monarhilor, alta nu cunoaştem şi neci nu voim a cunoaşte. Ei bine, cine a uzat energic de acest drept pentru a scăpa naţiunea română de forţarea la o uniune pre care ea n-o voieşte şi n-o recunoaşte? Nimeni.

În Năsăud, un om se alege cu *un* vot, ba are până şi temeritatea de a cere verificarea

acestei alegeri. Ei bine, carii sunt alegătorii carii să proteste contra reprezintărei lor din partea unui om pre care ei nu l-au ales? Nimeni. Oare murit-a orice dreptate? Oare luatu-ni-s-a dreptul de a petiţiuna şi a protesta? Oare am uitat cumcă tronul *trebuie* să fie drept, căci aceasta e raţiunea sa de a fi?

Dar departe de a fi numai atâta . Un insolent are cutezanţa de a spune în camera Ungariei *cumcă naţiune română nu esistă.* I se răspunde că esistă şi nimic mai mult; ca şi când acel om n-ar fi ştiut-o, ca şi când el ar fi spus-o cu altă intenţiune decât ca să arunce o nouă umilire asupra naţiunei româneşti. Aicea trebuia un protest energic

şi formal contra purtării neescusabile a unor deputaţi cari n-au respect de naţiuni întrege; trebuia demisiunarea deputaţilor români dintr-o Dietă care nu se respectă, nerespectând neci chiar individualitatea celorlalte naţiuni. Ce prezident e acela care lasă ca un insolent să insulte, nerevocat la ordine, o naţiune întreagă?

Un altul ni spune cumcă am face poate bine de a emigra în România, recte de a părăsi acest pământ , care e cu mult mai mult drept şi cu mult mai multă raţiune al nostru decât al lor. Cine protestă contra unor asemenea insinuaţiuni pre cât de răutăcioase pre atât de bine calculate? Nimeni. Cunoaştem fiinţele acelea linse, acele suflete de sclav cari fac politică de oportunitate, cari cerşesc posturi pentru ei în loc de a pretinde categoric şi imperativ drepturi pentru naţiunea lor, carii zic cumcă românii n-au neci un drept în această ţară şi cumcă trebuie să cerşească pentru a căpăta. Politică demnă de reprezentanţii ei ! [Î]i cunoaştem, zic, şi nu ne place de a vedea pre sincerii noştri deputaţi naţionali jucând pre instrumentele acestor creature. Naţiunea română trebuie să se pună pre terenul de drept pre care stau toate celelalte naţiuni ale Austriei, nimica mai mult şi neci o iotă mai puţin. Cine cede degetul va trebui să ceadă şi mâna . Puşi odată pre acest teren de drept, nu trebuie să cedem nimănui neci cât e negru sub unghie, căci numai o egală îndreptăţire poate duce la linişte şi la împăcare. Politica lingăilor trebuie lăsată pre seama lingăilor; pre flamura noastră trebuiesc scrise pur şi simplu voinţele noastre. Cehii spun în organele lor cumcă vor face opuzeţiune până atuncea până când se va recunoaşte deplina autonomie a Boemiei. De ce să nu cerem neted şi clar pentru noi ceea ce cehii pretind pentru ei? Tranzacţiuni în drepturi naţionali nu se încap, împăcarea cu ungurii ori cu nemţii nu se încape până ce nu vor cede ei ceea ce voim noi; căci faţă cu sistemul constituţiunal de astăzi, faţă cu dualismul trebuie să fim *ireconciliabili.*

Starea de faţă a lucrurilor e de natură ca să inspire orişicui neîncredere şi să-l facă îngrijit asupra marilor schimbări ce se prepară a trece preste imperiu. Oricare bun cetăţean are de datorie de a se ocupa de viitoriul patriei sale, şi de aceea şi românii, prin natura lucrurilor, au datoria de a provoca un congres general al lor, care să determine atitudinea naţiunei româneşti faţă cu o eventuală

schimbare a sistemei constituţiunale. Vom vedea care guvern va avea sfruntarea ca să oprească adunarea unui congres de cetăţeni pacifici, carii vor să discute asupra afacerilor publice ale statului căruia ei aparţin. În caz dacă congresul şi-ar alege oamenii săi de încredere, cari să-l reprezinte faţă cu tronul, aceştia trebuie să fie înainte de toate *energici şi de caracter.* Oricine a şovăit numai o dată în cariera sa politică, fie el prelat, fie ilustritate, fie magnificenţă, trebuie înlăturat cu îngrijire, căci aicea trebuiesc oameni ai faptei pre care să nu-i orbească nici şansele, nici aurul, nici stelele şi ordurile mari (cari în genere se pun pre inime mice !) şi, apoi, cu oameni probi şi de caracter nu se încap tranzacţiuni încurcate. Ei vor cere pentru naţiunea lor cât li va ordona naţiunea ca să ceară, şi nu vor cede nici o iotă din pretensiunile lor, căci nu vor avea astuţia de a o face.

Dacă mai are cineva o singură îndoială despre importanţa unui congres, acela cugete numai cât de degradaţi trebuie să fim noi românii, dacă până şi maghiarii, poporul cel mai decăzut al Europei moderne, au ajuns să fie stăpânii noştri şi să-şi bată joc de noi în şedinţele acelei adunături ce se pretinde Cameră.
Am desperat de mult de a cere de la români virtutea şi demnitatea strămbunilor, neci credem că am putea deştepta în el simţul cetăţeanului Romei; dar neci că facem aicea apel la simţăminte de cari noi nu suntem capabili, ci numai la simplul simţ de demnitate şi mândrie curat omenească. Într-adevăr, nu mai suntem noi meniţi de a dicta legi lumei, dar neci am trebui să fim aşa de abrutizaţi ca să ne degradăm noi pre noi înşine la rolul de sclavi. Trebuie să încete aceste referinţe de dominaţi şi dominatori; trebuie să fim puşi pre picior de naţiune egal îndreptăţită faţă cu naţiune egal îndreptăţită. E timpul ca să ni se răsplătească şi nouă sacrificiele cari le-am adus secol cu secol acestei Austrie carea ne-a fost vitregă şi acestor Habsburgi pe carii îi iubim cu idolatrie fără să ştim de ce, pentru cari ne-am vărsat de atâtea ori sângele inimei noastre fără ca ei să facă nimica pentru noi. Astăzi credem că ar fi venit timpul ca să pretindem şi noi ceea ce ni se cuvine de secoli. E timp să declarăm neted şi clar că în ţara noastră (căci este a noastră mai bine decât a orişicui) noi nu suntem nici

---

vrem să fim maghiari ori nemţi. Suntem români, vrem să rămânem români şi cerem egala îndreptăţire a naţiunei noastre. Faţă cu orice încercare de deznaţiunalizare ori suprematizare, întrebăm cu răceală şi conştiuţi de drepturile ce ni le dă aboriginetatea noastră

şi spiritul secolului: ,,Cine sunt aceşti oameni şi ce vor ei în ţara noastră?"

Recapitulăm:
1) În caz dacă opiniunea publică a popoarelor Austriei ar cere schimbarea sistemei constituţionale de astăzi, românii, spre a fi factori eminamente activi întru formarea viitorului imperiului, să convoce un congres general al lor, în care toată naţiunea românească să fie reprezentată şi care să decidă atitudinea ei faţă cu situaţiunea cea nouă ce împregiurările par a o crea şi impune imperiului.
2) Congresul să se declare solidar cu naţiunile din Austria ce urmăresc aceleaşi interese ca şi cea română.
3) Congresul să-şi aleagă reprezentanţa sa, care să comunice tronului voinţa naţiunei româneşti, cerând a ei satisfacere.

[5/17 aprilie 1870]

ÎN UNIRE E TĂRIA

Citim în „Politik", ziarul intereselor cehe, următorul articol demn de toată luarea aminte:
Cât timp au servit reprezentanţii poporelor ce persistă, în opoziţiune de stafagiu pentru pseudo - parlamentarismul din Viena, tocmai atâta au ţinut sistema răsturnată şi puterea şi mândria purtătorilor ei. Îndată însă ce au ieşit din senatul imperial tirolezii şi după ei polonii, slovenii şi triestinii, în acelaşi moment a fost pre capăt şi cu gloria de pân - acuma a oamenilor constituţiunei din decembre.
Acuma e un timp de tranziţiune dintr-o stare *nesuferită, nesuportabilă* chiar, în nişte referinţe mai sănătoase şi mai conforme naturei lucrurilor. Un ministeriu administrativ va forma deocamdată valul după, care se vor începe comunicaţiunile cari să ne ducă, la ceva mai bun decât cele ce au esistat până azi. E un început modest acesta, nu trebuie să ne împlă tocmai cu iluziuni; dar poate că totuşi va fi odată un „început". Dacă e însă să se pregătească şi să se creeze ceva cu minte, dacă, e ca să scoatem odată carul din noroi, *trebuie ca din nici o parte să nu ne punem alene mânele în sân .* Credem a fi trecut pentru totdeauna timpii aceia în cari poporele-şi cugetau încorporată înţelepciunea cea mai mare în eventualele sfere nalte ale guvernului; timpi în cari popoarele lăsau orice iniţiativă pre sama cercurilor acelora, pre când ele însele se dedeau letargici şi unei neiertate negligenţe spirituale. Acuma nu mai poate succede o operă bună, decât atuncea când ,,vocea poporului" se face auzită tare şi clar până , şi în cercurile cele mai nalte, spre a li se face cunoscut cu preciziune: *ceea ce vrem şi ceea ce nu vrem.*
Într-un stat ca cel austriac nu e însă de ajuns ca fiecare popor să se facă destul de remarcabil pre sine numai şi să pledeze fiecare pro domo sua: ci aicea o pretinde principiul conservărei de sine *ca să se sprijinească unul pre altul şi să participe la această operă de reconstrucţiune toate popoarele acelea cărora li-s comune interese mai mult ori mai puţin egale sau simile!*
Dacă polonii şi slovenii ar fi primit în februariu 1867 programa ce-o statuase boemii şi dacă ar fi ajutat la esecuţiunea ei, s-ar fi scutit pre sine şi pre imperiu de multe suferinţe şi de multe umiliri. Această programă însă a fost aşa de corectă şi aşa cu totului tot de esactă, încât în urma urmelor ei totuşi au revenit la ea prin părăsirea senatului imperial.
Însă cât timp preţios s-a pierdut prin aceasta. De ce şi-au cumpărat ei prin fapte o învăţătură pre care putea să le-o dea mai mult decât cu prisos o cugetare simplă şi o cumpănire dreapta, a lucrurilor în mai puţin de o oră. Împregiurarea cumcă programa boemă a avut drept poate să ne măgulească oarecum; însă această împregiurare nu ni va putea restitui multele pierderi dureroase pre cari le-am suferit prin aceea că din partea aliaţilor noştri naturali n-au venit mai curând la cunoştinţă.
În perioada de tranziţiune de acuma trebuie să ne unim cu toţii în aceea *că să nu mai cădem din nou într-o greşeală asemenea celei din trecut.* Polonul, slovenul, tirolezul şi triestinul doresc tot aşa de bine ca boemul şi moravul ca să vină odată, o stare de lucruri care să respecte drepturile vechie şi trebuinţele moderne ale fiecăruia din aceste popoare. Să facem dar o mai strînsă ligă spirituală întreolaltă, să comparăm

---

otate pretensiunile noastre comune şi să ni garantăm drepturile noastre speciale, întru cât se vor putea împăca numai cu interesele comune. Să ne folosim dar de timpul care ni se dă pentru înnoirea unei legături tari, care să aducă la valoare şi îndeplinire principiile noastre şi care să lege una de alta ca într-un lanţ condiţiunile esistenţei noastre pentru mântuirea tuturora.

Trebuie să ne simţim şi înţelegem cu acurateţă unul pre altul, pentru ca să facem de ruşine viclenia inamicilor noştri comuni, a căror ţintă rămâne totdeuna aceeaşi şi cari nu vor nimica mai puţin decât *de a ne dezbina întotdeuna. Nici un popor să nu se mai lase*

sedus de la flamura comună prin promisiuni cari se inspiră doar conducătorilor săi. Să ne aducem aminte de trecut, care ne-a învăţat cu mii de fapte atât de umane cumcă numai o solidaritate tare poate să ne îndestuleze şi să îndeplinească toate la care suntem îndreptăţiţi. Să ne ferim din calea ademenirilor contrarilor, fie ele cât de strălucite!

Ştim cum că boemul şi moravul vor rămânea tari şi neclintiţi pre lângă , declaraţiunea lor, ştim cumcă polonul va păstra dreptul său în deplinea lui măsură, ştim cumcă slovenul şi triestinul se vor aranja după trebuinţele lor şi că tirolezul va ţinea la vechile stipulate ale ţării sale, la privilegiele şi drepturile sale, însă toate acestea se pot prea bine regula astfel încât totul să se întâmple în înţelegere comună, căci numai prin această înţelegere putem garanta unei nouă şi mai bune stări de lucruri o durată sigură. Poate că se vor ridica voci şi din celelalte ţări germane ale imperiului, ale căror conducători de până acuma au feştelit-o cu doctrinarismul lor; voci cari să se decidă imperativ pentru *noua alianţă a popoarelor.*

„Fiecăruia ce-i al lui şi tuturor drept şi îndestulare" — asta să fie deviza noilor confederaţi. Din această deviză însă să vadă şi compatrioţii noştri germani din Boemia şi Moravia cumcă, noi nu căutăm nicidecât ca să-i suprematizăm cumva.

,,Cu toţi germanii din Austria se vor înţelege declaranţii boemi mai curând şi mai lesne decât cu germanii din Boemia" — zise mai deunăzi un om de stat care se interesa foarte mult de cursul lucrurilor în imperiu, după, cum ne informăm dintr-o ştire demnă de crezut.

Oare această vorbă fatală, în care zace atâta durere şi atâtea consecinţe teribile, să rămână , întotdeuna adevărată ? Noi n-am cercat niciodată de a suprematiza pre germanii din Boemia, îndată ce vor voi să, facă pace cu noi, li întindem cu francheţă şi onestitate mâna noastră compatriotă, care voieşte ca ei să aibă, aceleaşi drepturi pre cari noi le cerem şi pentru noi. ,,Foaia nescrisă" pre care le-a lăsat-o deja, declaraţiunea noastră, deplina garantare a dezvoltării lor naţionale pre lângă o cât se poate mai mare libertate politică şi pre lângă selfgovermennt municipal, toate acestea li stau încă spre dispoziţiune. Din toată inima vrem odată o adevărată pace naţională în ţară şi sfârşitul tuturor acestor certe şi lupte carile sug măduva patriei noastre comune. Noi n-am dorit niciodată .subjugarea unui popor prin celălalt, ci am recunoscut întotdeauna de semnul unui simţ servil când o naţiune voieşte să face din cealaltă serva ei umilită. *Însă tocmai pentru aceasta e de trebuinţă ca să se creeze o adevărată federaţiune a popoarelor, în care unul să stea pentru toţi şi toţi pentru unul; — o federaţiune care să garanteze dezvoltarea liberă a fiecărui popor şi care să apere dreptul special al fiecărei ţări, întru cât însă acest drept nu despreţuieşte interesele celorlalţi.*

De li va succede popoarelor ca să fundeze această federaţiune, atuncea fiece guvern o va primi de programa a sa şi *va trebui să lucreze în spiritul ei.* Atuncea nu trebuie să mai aşteptăm o incertitudine nesigură, atuncea vom avea în mâni garanţia unui viitori cert şi sigur şi *nu vom mai lăsa să ne-o răpească nimenea.*

Până aicea ziarul ,,Politik".

Va să zică, dacă presupunem cumcă acest ziar e espresiunea opiniei publice a cehilor, atuncea cehii cer o *federaţiune* care să garanteze dezvoltarea liberă a fiecărui popor ca atare; şi se pare cumcă aceasta ar fi şi ideea celorlalte naţiunalităţi ale Austriei.

Ce fac românii pentru a se alia acestei idee? — Căci, vă încredinţez, dacă românii vor lăsa să li scape şi această ocaziune, dacă vor lăsa ca ideea să se localizeze numai la popoarele cari o manifestă în gura mare, dacă românii nu vor ajuta să generalizeze căderea constituţiunei din decembre asupra imperiului întreg, atuncea lupta noastră va deveni din ce în ce mai grea, căci în urmă nu va mai fi nimeni în opoziţiune afară de noi, pre când azi avem atâtea naţiuni cari au interese comune nouă şi se luptă alături cu noi. În momentul când toate naţiunile dau cu piciorul stării de faţă a lucrurilor, numind-o *nesuferită* şi *nesuportabilă,* au şi românii dreptul şi datoria de a-i da cu piciorul, căci, pregetând şi rămaşi singuri pre câmpul de luptă, nimeni nu se va mai spăria de opoziţiunea noastră singuratecă. Nepăsarea noastră ne pierde. Să nu ne mirăm dacă organele noastre de publicitate au devenit în timpul din urmă moi şi împăcăcioase; căci, cum zice mai sus campionul presei boeme, contrarii vor şti totdeuna să ameţească capetele până şi a

conducătorilor noştri cu *promisiuni lucie, dar etern minciunoase.* Cine ar crede cumcă ungurii, chiar de-ar promite-o, vor găsi în ei atâta simţ de dreptate încât să redeie, d.es., autonomia Transilvaniei, pre care au răpit-o fără consimţământul românilor? Şi apoi neci nu avem noi să cerem de la unguri ceva, căci ei nu sunt competenţi să ni dea nimica. Când un făcător de rele comite o infracţiune în avere publică ori privată, nu e făcătorul de rele instanţa competentă de la care ai a cere îndărăt cele răpite, ci *justiţia.* Se poate chiar ca justiţia, rău informată, să fie legalizat apropriarea făcătorului de rele; asta însă nu schimbă nimica din fiinţa dreptului, căci cu toate astea, a doua zi, justiţia, bine informată, va revoca o sentinţă ori o aprobare nedreaptă. Această justiţie până azi rău informată e tronul. Numai tran-

---

zacţiunile directe cu tronul pot ţinea pre români pre terenul absolut al drepturilor lor; tranzacţiuni de altă natură însă, cari, unite cu umilire, să se subordineze intereselor unei alte naţiuni sunt periculoase, criminale chiar. Ce drept mai mult pot avea ungurii în această ţară unde în număr sunt mai egali cu noi, unde, prin istoric sunt cu mult mai târziu veniţi decât noi? Această influinţă binefăcătorie şi îndreptăţită asupra tronului trebuie să se eserciteze însă laolaltă şi în acelaşi timp cu celelalte naţiuni nemulţumite. A aştepta să culegem fructele semănate de alţii e nedemn şi periculos. Căci să ne aducem aminte cumcă nimeni în Austria nu e obligat de a se face apărătorul nostru şi răscumpărătorul drepturilor noastre afară de noi înşine. Azi foaia se întoarce şi fiecare-şi caută de interesele sale proprie. În principiu au şi început organele opoziţiunei a *localiza* reforma Austriei, astfeli încât noi, necercând de a o generaliza, ne vom trezi din nou cu renumitul răspuns: ,,A plânge putem, dar a ajuta nu", căci ei [î]şi vor fi isprăvit trebile şi ne vor lăsa pre noi în voia sorţii şi a neenergiei noastre.

Să ne grăbim dar de a ne declara solidari cu naţiunile nemulţumite ale Austriei; să păşim la o activitate comună cu ele, căci mâni chiar va fi prea târziu , mâni chiar se vor bucura *numai aceia de* fructele răsturnărei constituţiunei cari *vor fi ajutat a o răsturna,* mâni nu va mai vrea nimene să primească mâna de înfrăţire a unui popor fără energie, spre a căpăta în schimb o nouă piedecă în drum, pre unguri. Ungurii chiar tind într' acolo ca să localizeze reforma Austriei; să nu lăsăm timp popoarelor ca să vadă cumcă, întru reconstrucţiunea Austriei, inamiciţia ungurilor se poate încungiura. Românii au nenorocirea de a nu avea încredere în puterile lor proprie; noi nu ne-am convins încă cumcă: *puterea şi mântuirea noastră în noi este!*

[10/22 aprilie 1870]

ECUILIBRUL

În fine, ceea ce am zis noi s-a împlinit. Cehii cer autonomia ţărei lor; galiţienii, tirolezii, triestienii cer aceeaşi esenţă sub alte forme; ba chiar organul jidanilor unguriţi, „Pester Lloyd", are inspiraţiunea de a recomanda guvernului austriac o deplină îndreptăţire a naţionalităţilor. Adecă, cu astuţia ce li e proprie, vor a localiza reforma Austriei şi uită intenţionat că este şi o Transilvanie care cere aceeaşi autonomie pre care o cere Boemia ori Galiţia. Opiniunea publică a Austriei s-a pronunţat pentru căderea constituţiunei, pentru răsturnarea complectă a dualismului, care nu are nici o raţiune de a fi. Dacă suveranul s-ar învoi să-şi cercuie fruntea cu coroana Boemiei, el ar trebui prin consecinţă să reprimească autonomia marelui principat al Transilvaniei.

Afară de ceea ce crează arbitraritatea omului nu esistă nimica în lume ce n-ar trebui să fie cum e. Cauza acestei trebuinţe e raţiunea lui de a fi, şi aceasta trebuie să fie neapărat o raţiune, nu o combinaţiune răutăcioasă ori esaltată, ci un rezultat neapărat, neînlăturabil

al unei cauze anterioare, asemenea cum din calculul cert a două cifre certe iese un rezultat neapărat, ce nu se poate schimba fără amestecarea unui element arbitrariu ori neraţiunal. Acest element arbitrariu, neraţiunal şi de aceea barbar e asemenea sabiei lui Brennus din cumpăna cu aur.

Să vedem raţiunea de a fi a dualismului. Sunt cauze ce au *trebuit* să-l producă sau această formă e numai o ficţiune diplomatică, o variantă a eternului ,,divide et impera", o formă arbitrarie care să nu. rezulte din ideea ce naturalminte o conţine în sine materialul ei — popoarele.

Condiţiunea de viaţă a unei legi, garanţia stabilităţii sale e ca ea să fie un rezultat, o espresiune fidelă a trebuinţelor unui popor şi tocmai de aceea dreptul de a for-

mula acele trebuinţe în articole şi paragrafe este, după spiritul timpului nostru, al popoarelor. Un popor — oricum ar fi el — are dreptul de a-şi legiui trebuinţele şi tranzacţiunile ce rezultă neapărat din acele trebuinţe, reciprocitatea relaţiunilor sale; într-un cuvânt : legile unui popor, drepturile sale nu pot purcede decât din el însuşi. Alt element, străin, esenţial, diferit de al lui, nu-i poate impune nimica; şi dacă-i impune, atuncea e numai prin superioritatea demnă de recunoscut a individualităţii sale, cum, d.es., au impus francezii românilor. E o influinţă pacinică, pre carea cel pasiv o primeşte cu bucurie, cu despreţul său propriu, fără de a judeca cumcă din asta poate să nască nenorocire pentru el.

Al doilea mod de a impune e acela de a face din principie transcendente, din credinţe ale omenirei, mijloace pentru scopuri de o altă natură. Astfel preoţimea evului mediu esplica evangheliul astfel încât făcea ca popoarele să îngenunche şi sub jugul unui rege rău; astfel credinţa cea adâncă către unitatea Austriei şi către tron a fost cauza indirectă, deşi principală, care i-a făcut pre români să primească tăcînd, cu o rezistenţă mai mult pasivă, umilirea dualismului.

Al treilea mod e cel mai simplu, deşi cel mai greu şi mai nedrept. Ţi-arogi cu insolenţă drepturile altuia şi te susţii în proprietatea lor prin puterea brută, proprie ori străină.

Să cercetăm aceste trei puncte, unul după altul, şi să vedem dacă vreunul din ele poate fi raţiunea atitudinei escepţiunale a ungurilor din Austria, atitudine ce li dă în mână domnia asupra unor naţiuni esenţial diferite de a lor, tot aşa de mari la număr şi nu mai înapoiate în cultură. întâia raţiune prin care un popor poate egemoniza pre altul e *superioritatea morală.*

Măsurariul civilizaţiunei unui popor în ziua de azi e: o limbă sonoră şi aptă de a esprima prin sunete — noţiuni, prin şir şi accent logic — cugete, prin accent etic — simţăminte. Modul de a înşira în fraze noţiune după noţiune, o caracteristică mai abstractă ori mai concretă a noţiunilor în sine, toate astea, dacă limba e să fie naţională , sunt ale limbei, căci de nu va fi aşa, e prea lesne ca un om să vorbească nemţeşte, d.es., cu material de vorbă unguresc. Afară de aceea, civilizaţiunea unui popor constă cu deosebire în dezvoltarea acelor aplecări umane în genere cari sunt neapărate tuturor oamenilor, fie aceştia mari ori mici, săraci ori bogaţi, acele principie cari trebuie să constituie fundamentul, directiva a toată viaţa şi a toată activitatea omenească. Cu cât aceste cunoştinţe şi principie cari să li fie tuturor comune sunt mai dezvoltate, cu atâta *poporul* respectiv e mai civilizat. Căci clasa inteligentă numai nu constituie civilizaţiunea, carea e şi trebuie să fie comună tuturor păturelor populaţiunei. Sunt popoare ce posed o respectabilă inteligenţă naltă, fără de a fi ele civilizate; sunt altele cari, fără inteligenţă naltă, întrunesc toate condiţiunile civilizaţiunei. Ştiinţele (afară de ceea ce e domeniu public) trebuie să prezinte lucruri proprie ale naţiunei, prin care ea ar fi contribuit la luminarea şi înaintarea omenirei; artile şi literatura frumoasă trebuie să fie oglinzi de aur ale realităţii în carea se mişcă poporul, o coardă nouă, originală, proprie pre bina cea mare a lumii. Legislaţiunea trebuie să fie aplicarea celei mai înaintate idee de drept pusă în raport cu trebuinţele poporului, astfel însă încât esplicarea ori aplicarea drepturilor prin lege să nu contrazică spiritului acelora. Industria trebuie să fie a naţiunei aceleia şi păzită de concurinţă; iar purtătoriul ei, comerţul, s-o schimbe pre aur, dar aurul, punga ce hrăneşte pre industriaş şi

îmbracă pre agricultor, trebuie asemenea să fie în mânele aceleiaşi naţiuni. Declarăm a înţelege, deşi nu concedem, ca cineva să fie aservit vrunei naţiuni viguroase ce te supune cu puterea brută, ori unei alteia, ce te orbeşte cu lustrul civilizaţiunei sale. Dar să fim servitorii... cui? Celei mai decăzute populace din Europa, a cărei vanitate şi lăudăroşie nu e decât o lungă şi scârboasă don-quixotiadă. Căci ce au aceşti oameni ca să ne superiorize? Au ei ceva ce noi nu avem? Au ei limbă? Au ştiinţe? Au arti? Au legislaţiune? Au industrie? Au comerţ? — Ce au?

Limba? ar trebui să li fie ruşine de ea. Sunetele îngrozesc piatra; construcţiunea, modul de a înşira cugetările, de a abstrage noţiunile, tropii, cu un cuvânt spiritul infiltrat acestui material grunzuros, sterp, hodorogit, e o copie a spiritului limbei germane. Ei vorbesc germăneşte cu material de vorbă unguresc.

Ştiinţele? Ce au descoperit ei nou în ştiinţe? Prin ce au contribuit ei la înaintarea omenirei? Istoria civilizaţiunei a înregistrat numai o nulă.

Legislaţiune? Drepturi şi legi sunt într-o eternă contrazicere. E o compilaţiune răutăcioasă şi nerumegată a principielor celor mai contradictorie, principie care se esclud unul pre altul. Alături cu o constituţiune nedreaptă şi parţială, liberală însă pentru unguri, găseşti legi din evul mediu mai barbare decât barbaria.

Arte şi literatură? O traducţiune rea din limba germană, şi ştie toată lumea cât de rea poate să fie o traducţiune. Industria? Germană. Comerţul? În mâna evreilor.

Va să zică nu au nimica aceşti oameni prin ce să ne superiorize pre noi românii, şi vom arăta numaidecât cum nici nu *pot* avea, neci nu *pot* constitui o putere morală oarecare. Nu e pre lume o singură inteligenţă care să fie o mai rea espresiune a poporului ci de cât cea maghiară. Să ne silim puţin a analiza spiritul, — nu al poporului maghiar, pre care din inteligenţa lui nu-l vom putea cunoaşte niciodată, — ci al acestei coterie care-l guvernă, guvernându-ne totodată şi pre noi prin o ficţiune diplomatică. Ieşită din nişte şcoli mizerabile, a căror singură ţintă e propagarea minciunei, în care n-au învăţat nimic alta decât fanatismul, primind o educaţiune care avea de principiu de a stinge tot ce în suflet e curat, uman, nobil, pur, s-au infiltrat în capetele unei generaţiuni june şi de aceea docile nişte principie sistematice, în flagrantă contradicţiune cu tot ce era mai nobil în spiritul secolului nostru. Astfel, aceşti oameni au devenit transcendentali. Aceste principie sistematice ale lor, scoase deductiv din o istorie falsificată, escamotate din concepţiunea esagerată a naţiunei lor, din noţiunea falsificată a dreptului, — ce puteau fi ele decât pure minciune ! În viaţa publică însă ei judecă consecuent pre baza acelor principie minciunoase; de aceea nu ne poate prinde mirarea dacă toate consecinţele ce le trag din principie falsificate nu sunt , nu *pot* fi, decât iarăşi false. Nu trebuie dar să ne mirăm dacă ei aplică principiele cele mai mari din viaţa publică a popoarelor astfeli cum le aplică; pentru că ei le-au înţeles pre dos, pentru că ţesătura falselor noţiuni fundamentale i-au făcut incapabili de a cugeta drept. Cine nu ştie acuzaţiunea ce ni se face nouă românilor pentru că solicităm pentru noi ceea ce ei au solicitat pentru dânşii ? Ce întoarsă, ce minunată trebuie să fie acea glavă care face altuia o crimă din ceea ce el pentru sineşi croieşte o virtute ! Tot ce constituie viaţa lor internă e o minciună. De ce să ne mirăm dacă alegerea la ei înseamnă beţie, bătaie şi omor? Să nu ne mirăm dacă toate noţiunile au cu totul altă semnificare pentru că sunt privite prin o prismă sufletească ce falsifică totul. Asemenea cum nu te poţi înţelege cu un om a cărui limbă şi noţiuni diferă astfel de ale tale încât el rămâne pentru tine netraductibil, căci tu nu ai noţiunile ce le are el, cum el nu le are pre ale tale: — tocmai aşa nu te poţi înţelege cu inteligenţa maghiară. Împăcare sau tranzacţiune nu se încap aicea, căci divergenţa noţiunilor fundamentale şi a principielor sistematice condiţiunează o eternă divergînţă a deducţiunilor din ele. Va să zică aicea nu se încape acest mijloc dulce şi pacific, care va fi etern neînţeles. Tu-i spui că naţiunea română vrea cutare şi cutare lucru, el [î]ţi răspunde că naţiunea română nici nu esistă. Apoi înţelege-te cu un astfel de om ! Noi românii nu putem înainta decât cu desconsiderarea totală a acestor oameni transcendentali, cu cari ne-a lipit un ucaz al tronului şi de cari un decret drept ne poate tot aşa de bine

dezlipi. Vina în fine nu e a lor, pentru că generaţiunea ca atare nu are vina falsei direcţiuni a spiritului său. Vina acestei direcţiuni o au descreieraţii lor de magnaţi, a căror vanitate i făcea să creadă cumcă în această ţară, ce e mai mult a noastră decât a lor, ei vor putea maghiariza până şi pietrele. Magnaţi cari şi-ncepeau viaţa cu scrieri fanatice şi esaltate, spre a o sfârşi în vreo casă de nebuni ori în drojdiele viţielor beţiei şi ale desfrânărei ; copii bătrâni ce pătează părul lor cel alb cu tot ce e mai degradat, mai obscen, mai teluric în această natură ce-i zic omenească.

Să ne uităm deplin sub zdreanţa de purpură ce o pun ei pre profunda lor mizerie şi să vedem cum faptele concrete izbesc în faţă acele abstracţiuni statistice ce ei le prezintă lumei şi cum toată viaţa lor publică e o parodie. — Cele şasesprezece milioane de unguri cu care înşeală Europa sunt o minciună. Şi cine nu-şi aduce aminte cum au schimbat numele indivizilor din districte întregi, încât bieţii locuitori nemţeşti nu ştiau în urmă cum îi cheamă. Astfel, cu aparenţa, cu numele maghiar, ei vor să mintă fiinţa germană ori română. Din fericire încercarea, pre lângă aceea că e perfidă, apoi e şi eminamente vană. Aceşti oameni ei înşii, cu statul lor, cu parlamentul lor, cu ministeriul lor nu sunt decât o minciună, o ficţiune.— D. es. e acest ministeriu îndreptăţit de a fi

ministeriul poporului românesc? Nimica mai puţin decât asta, căci îndreptăţirea trebuie sa. purceadă de la poporul românesc ca atare; şi acel popor neci a fost întrebat măcar la noua reformă a lucrurilor. E acest parlament espresiunea poporului românesc? Nu... neci espresiunea celui maghiar măcar; căci atuncea am trebui să uităm bătăiele şi omorurile la alegeri, influinţările meschine ale guvernului şi ale coruptei sale partide, starea escepţională a Transilvaniei, punerea sub acuzaţiune a candidaţilor opoziţiunali ori de altă naţiunalitate, intimidarea poporului prin ameninţări, toate acestea am trebui să le uităm pentru a putea zice cumcă această minciună ce se numeşte parlamentul Ungariei e o espresiune a popoarelor. Şi-apoi câte mijloace nu vor găsi acei oameni cari ţin punga ţărei în mână pentru ca să influinţeze şi să corupă şi mai mult? La ce-şi votează ei oare fonduri de dispoziţiune?

Ungurii nu sunt superiori în nimica naţiunilor cu cari locuiesc la un loc; şi acest palat de spume mincinoase cu care au înşelat Europa e, de aproape privit, forma ridicolă a unor pretenţiuni ridicole. *Kant* numeşte ridicolul risipirea spontanee a unei aşteptări mari într-o nimica întreagă, adică: parturiunt montes, nascitur ridiculus mus. Şi cu toate acestea, ăst ridicol e trist în sine; ceea ce dovedeşte că definiţiunea filozofului german are multe contra sa. E trist de a vedea în inima Europei o naţiune ce se află încă în evul-mediu cuprinsă de o febrilă epidemie spirituală, o naţiune mică la număr şi fantastică în aspiraţiuni căreia o apucătură politică i-a dat neînţelepţeşte supremaţia asupra unor naţiuni tot aşa de mari la număr şi în nimica mai înapoiate. Ficţiunea trebuie redusă la valoarea ei proprie şi trebuie risipită această valoare nominală, care uimeşte şi care cu toate astea ascunde în sine cel mai infamant faliment.

Să trecem la puntul al doilea: la ideea etică care a dominat poporul nostru când a primit tăcînd o reformă ce el o ura din suflet. Nu cred să fie vreun ungur chiar care să aibă bunomia de a crede cumcă în legile şi măsurele lor ne obligă creaţiunile unor creieri turburi ungureşti, ori semnătura cutărui om al lui Dumnezeu care se intitulează, cu cale ori fără cale, ministru. Pre noi ne obligă pur şi simplu semnătura suveranului nostru. Suveranul reprezintă unitatea de stat austriac, şi pentru noi el e personificarea naţiunei române. Noi suntem amici ai unităţii Austriei şi tronul va găsi în noi totdeuna apărători sinceri, deşi legi pre cari nu ni le-am făcut noi înşine nu ne obligă.

Ele sunt făcute în flagrantă contradicţiune cu convingerea noastră, fără consimţământul nostru, căci am refuzat de a discuta ori de a vota legi care *a priori* erau false şi nedrepte. Cumcă noi am crezut a trebui să ne supunem deocamdată acestor legi, din raţiunea de mai sus, e o măsură pre care oamenii de bine ne-o aprobă; cumcă însă nu trebuie să cerem ameliorarea *acestor* legi e şi mai sigur, pentru că ne punem pre un teren fals şi recunoaştem legalitatea esistenţei lor, când ele a priori prin abţinerea noastră sunt

nelegitimate în sine, în esenţă, şi legitimate numai în formă prin semnătura Domnitorului pre care noi trebuie s-o respectăm până când respectăm unitatea Austriei. Se zice că să cerem de la unguri cutare ori cutare lucru, — iată iar terenul cel fals. Cum pot ei fi competinţi de a ni dărui lucruri pre cari domnul [le] dăruieşte servului? Suntem noi servii lor? Drepturile se dăruiesc? Sau sunt aceşti reprezintanţi din Dietă reprezintanţi fideli ai naţiunilor? Dar toată lumea ştie că ungurii chiar în Ungaria proprie sunt în minoritate şi că numai prin influinţări *materiale* la alegeri o au putut improviza acea adunătură ce se pretinde Adunare. Noi nu ne putem pune în relaţiune de domn şi aservit, neci putem intra în tranzacţiuni cu oameni cari pentru noi nu sunt competinţi neci de a da, neci de a lua ceva, decât doar prin puterea brută ce le-o pune la dispoziţiune imperiul, nu însă prin esenţa dreptului. Puterea esecutivă trebuie să fie pentru noi aceea ce aplică asupra noastră legi ce ni le-am făcut noi; iar nu aceea carea ni impune legi străine şi căreia nu ştim ce nume să-i dăm. Şi apoi tranzacţiuni cu astfeli de oameni, cari în faptă n-au ei înşii nimica, a căror existenţă e iluzorie, nu prezintă neci o garanţie de durată, ba încă te compromiţi pactând cu ei asupra unor lucruri cari nu sunt ale lor. Atitudinea naţiunei române e anormală, asemenea unui organ ce încetează de a funcţiuna. Funcţiunea lui e în el, în destinaţiunea lui, şi numai o împregiurare arbitrarie poate să i-o oprească. Asemenea şi noi românii. Drepturile şi legile ce au de-a ne guverna pre noi ni-s imanente nouă, căci sunt imanente trebuinţelor noastre, vieţei noastre, noi nu avem a le cere decât de la noi înşine. Aceea, cumcă ni, se opreşte eserciţiul lor nu schimbă nimica din fiinţă.

Să cercetăm mai de aproape raţiunea semnăturei şi dacă ea poate însemna ori obliga mai mult decât sigiliul pre o sentinţă, care nu opreşte ca sentinţa să fie nedreaptă. Să vedem care e rolul normal al domnitorului şi al sancţiunei şi dacă acestora amândouă li e permis de a fi în contradicţiune cu voinţele, singure valabili, ale popoarelor ca atari. Nouă ni se pare că pentru fiecare popor dreptul şi legislaţiunea purced de la el, el şi le crează când şi cum i trebuiesc, astfel încât , într-o normală stare de lucruri, sancţiunea e o formalitate care n-ar trebui să oblige dacă nu obligă sensul celor sancţiunate. Vom proba că e aşa. Pentru ca un lucru să esiste trebuie să se întrunească mai multe condiţiuni. Astfel, legea rezultă din trebuinţa poporului, din voinţa lui şi din legiuirea liberă, neintimidată, a acelei voinţe. Este sancţiunea, acuma, o condiţiune de esistenţă a unei legi ori nu? După noi, nu — cel puţin putem constata că legal poate rezista poporul voinţei domnitorului, domnitorul voinţei poporului, ba. Va să zică, sancţiunea nu e condiţiunea de esistenţă a unei legi, ci numai formalitatea cu care acea lege se inaugură. Sancţiunea e un simbol, precum domnitoriul însuşi e asemenea un simbol, e personificarea fiecăreia din naţiuni, vârful întâmplărilor istorice, titlul ce se pune pre o carte; acel titlu nu poate fi o contrazicere a celor cuprinse în carte. În Austria însă sancţiunea are un înţeles grav; căci ea sânţeşte şi dă concursul brut dominării nedrepte a unui popor asupra celuilalt, neegalităţii naţionale , înăduşirei unuia prin celălalt , — şi individele din popoare, deşi nu recunosc în conştiinţa lor acele legi, deşi nu iau parte la legiferarea lor, la dezbaterea ,,asupră-le fără ei", totuşi prin acea semnătură, care reprezintă o idee seculară, ei sunt obligaţi cu corpul, deşi nu cu sufletul. Va să zică, în simbol chiar ne obligă iarăşi ideea seculară a simbolului, nu sunetele ce-l compun, sunetele unui nume sau ale unui rang. Îndată ce nu vom mai crede în idee, în unitatea Austriei, simbolul ideei: dinastia, pentru noi nu mai esistă. Ideea asta însă până azi a fost o credinţă, o religiune, a românului. Ideea asta însă trebuie să se conformeze cu trebuinţele popoarelor tuturor, ea să trăiască în toate, toate să trăiască în ea, deşi fiecare în concentraţiunea sa proprie. Ea să fie comună tuturor popoarelor, cum o religiune poate fi comună mai multor individe fără ca de aceea individele să nu aibă fiecare interesele sale proprie. Astfeli federaţiunea garantează pre de-o parte dezvoltarea proprie a fiecăruia din popoare, pre de alta e gagiul cel mai sigur al unităţii Austriei. Repetăm că simbolul nu-şi poate dispreţui ideea ce o conţine, căci apoi e redus la valoarea unui simplu semn mort şi fără înţeles. Simbolul nu ne poate obliga decât până când ne mai obligă ideea; dea Dumnezeu şi prevederea celor mari ca să nu ni devină odioasă. Ideea — pretinde ea

neapărat dualismul, ori dualismul nu e decât un abuz cu credinţele noastre seculare?

Nu, unitatea Austriei nu cere esistenţa unei Ungari[e] cum este ca astăzi; Ungaria cum este nu e condiţiune a Austriei. Noi am putea uza de drepturile noastre prin propria noastră iniţiativă, am putea proclama autonomia Transilvaniei fără ca prin asta să periclităm unitatea Austriei, singura raţiune care are respectul nostru şi care ne obligă. Legi, măsure, anexări siluite: astea toate, deşi nu le putem respinge cu braţul, noi nu le recunoaştem, şi la răsturnarea lor, inaugurată deja de popoarele Austriei, vom fi gata şi dintre cei dintâi . Noi avem drepturile ce ne trebuesc eo ipso, prin voinţa noastră chiar şi noi nu trebuie decât să anunţăm puterea ce se întâmplă a fi esecutivă că le vom esersa. Dacă acea putere se va simţi dispusă de a avea o altă voinţă decât cea a noastră, aibă-o sănătoasă ! Nouă neci nu ne poate păsa, pentru că într-un stat constituţiunal guvernului nu-i e permis de a avea o voinţă proprie şi neci trebuie să fie altăceva decât braţul legilor ce ni le facem noi înşine. Aşa trebuia făcut când cu Adunarea de la Miercurea. Acea adunare nu putea fi dizolvată de guvern fără ca organul lui să arate o cauză şi o lege care să justifice gravitatea cauzei; dizolvând însă comitetul Adunărei fără a-i spune motivele, guvernul a comis o nedreptate, căci constituirile adunărilor şi comitetelor nu se fac cu *învoirea,* ci numai cu *ştirea* guvernelor. Dacă guvernele ar avea să-şi dea învoirea lor ori să dizolve după plac, atunci dreptul de întrunire n-ar fi decât o iluziune. Adunarea de la Miercurea şi comitetul ei putea să lucreze până azi, fără de a-i păsa măcar de un guvern ce a dizolvat-o fără a-i spune motive legale.

Nu, până ce legislaţiunea nu va fi pusă în mâinile tuturor popoarelor ca atari până , atuncea sancţiunea nu poate opri ca o lege să fie nedreaptă şi neprimibilă; cum sigiliul pus pre o sentinţă nu constituie dreptatea ori irevocabilitatea ei. Tronul trebuie să cedeze naţiunilor. Rolul care rămâne pre sama tronului e încă foarte mare. El e stânca neclintită

şi neinfluinţată a dreptăţii, personificarea fiecăreia din naţiunile ce privesc cu mândrie la el. De aceea regele Belgiului e aşa de iubit, căci poporul e în el şi el e în popor! Trebuie ca domn şi popor să se identifice; cel întâi să fie espresiunea celui din urmă, astfel ca voinţele lor să nu se contrazică niciodată !

Trecem la punctul al treilea, la acela al susţinerei în nişte drepturi răpite prin puterea brută. Lasă că într-un stat liberal, care pretinde a nu voi alta decât egala îndreptăţire a tuturor, măsure brute nu-şi au defel locul; dar apoi chiar astfel ne-ar plăcea ca să nu prea facă nimeni apel la acea putere telurică şi sângeroasă , căci asta ar însemna a uita că însuşi în armată proporţiunea germanilor şi maghiarilor faţă cu slavii şi românii e cea de ,,2: 8". Austria încă n-a avut o răscoală militară, dar se prea poate ca timpul să nu fie tocmai departe, căci astăzi, prin voluntari, armata *cugetă,* pre când ieri încă era numai o *masă.* Şi să nu se uite că inteligința tuturor popoarelor din Austria e eminamente naţiunalistă.

În fine, mă mir cum venim noi românii de a ne combina soartea noastră câtuşi de puţin cu acea a ungurilor. Pentru că suntem alături cu ei ori pentru că binevoiesc ei a o combina?

Să-i lăsăm dar de o parte pre aceşti oprimători ai autonomiei Transilvaniei, cu scandaloasele lor stări escepţiunale, cu torturele lor ca în evul-mediu, cu jurămintele sacrilege, oameni ce mistifică unde nu pot contesta şi mint unde nu pot combate. Ei nu sunt competinţi ca să ni dea nimica; şi, de ne-ar da, e datoria noastră ca de la ei să nu primim *noi* nimica. Să apelăm cu toată vigoarea de care dispunem la instanţa adevărată: „la tron !"

Toate naţiunile trebuiesc aduse la valoarea lor proprie, şi când vom avea din ele factori reali, neiluzorii, atuncea se va putea continua cu înlesnire calculul cel mare şi secular ce se numeşte: Istoria Austriei !

În reconstrucţiunea Austriei trebuie ca sancţiunea popoarelor ca atari să premeargă sancţiunei suveranului.

Toate popoarele sunt setoase de viaţă proprie, şi numai din egala îndreptăţire a tuturor se va naşte ecuilibrul. Atunci numele „Austria" va fi sinonim cu „pacea".

[22 aprilie/4 mai şi 29 aprilie/11 mai 1870]

NOTIŢĂ ASUPRA PROIECTATEI ÎNTRUNIRI LA MORMÂNTUL LUI ŞTEFAN CEL MARE LA PUTNA

Dacă privim fierberea vieţei noastre publice putem vedea lesne că neliniştea perpetuă din generaţiunea ce e azi la ordinea zilei şi frecările ei, atât din viaţa politică cât şi din cea spirituală, nu-şi au cauza lor pe - atâta în interese personale (precum o susţin unii), ci mai mult în profunda sciziune dintre direcţiunile pe care au apucat unii pe de o parte, alţii pe de alta. Adăugind pe lângă acestea un caracter cam vehement, precum e acel al rasei noastre, ne putem lesne esplica de ce simple divergînţe în păreri se schimbă în neîncredere şi în acuzări de intenţiuni subversive,

Răul cel mare nu e că o asemenea stare de lucruri esistă, ci că se perpetuă şi se moşteneşte; şi dacă generaţiunea ce creşte azi ar aduce cu sine o moştenire atât de tristă, nu ne îndoim că, prin o consecinţă nedreaptă şi mereu în creştere, antitezele ar deveni mai mari şi mai neîmpăcate.

Însă generaţiunea ce creşte are şi ea datorii de împlinit, precum le are fiecare generaţiune ce se înţelege pe sine însăşi, şi e lesne de presupus că membrii ei, îndată ce au cunoscut răul, au cugetat şi la remedii contra lui.

Serbarea la mormântul lui Ştefan cel Mare, deşi pornită mai mult dintr-un sentiment de pietate către trecutul nostru pe cât glorios, pe atâta nefericit, totuşi cu vremea ideea a început a prinde un interes mai bogat decum puteam presupune din început. S-a născut conştiinţa că o întrunire a studenţilor români din toate părţile ar putea să constituie şi altceva decât numai o serbare pentru glorificarea trecutului nostru şi că, cu o ocaziune atât de favorabilă în feliul său, am putea să ne gândim mai serios asupra problemelor ce viitorul ne le impune cu atâta necesitate. Viitorul însă e continuarea, în cazul cel mai bun rectificarea trecutului. Ca el să fie o simplă continuare a trecutului, cu toate calităţile acestuia, a fost o idee ce trebuia esclusă a priori. Pentru o rectificare a greşalelor şi lipselor prezentului, care mâne fireşte va fi pentru toţi trecut.

Însă unul din cele mai mari defecte ale prezentului e tocmai starea de lucruri ce am caracterizat-o în liniile prime ale acestei notiţe, şi trebuinţa cea mai mare ne s-a părut nouă că ar fi *o singură direcţiune a spiritului* pentru generaţiunea ce creşte.

Rezumându - ne , putem spune că, dacă esteriorul acestei festivităţi are să fie de un caracter istoric şi religios, interiorul ei — dacă junimea va fi dispusă pentru aceasta — are să cuprindă germenii unei dezvoltări organice, pe care spiritele bune o vroiesc din toată inima**.**

Ca lucrarea noastră în viitor să constituie un singur organism, normal şi fără abatere, e, se 'nţelege de sine, un ideal a cărui împlinire nu e decât problematică; însă puţinul bine ce ar putea rezulta dintr-o încercare de a organiza viaţa viitorului însemnează totuşi mai mult decât nici o încercare spre aceasta.

Asta-i espunerea scurtă a scopului serbărei de la Putna.

Credem însă că n-ar fi neinteresantă o analizare a motivelor ce-au cauzat amânarea ei.

Prin războiul de faţă, la care participează cu spiritul toată lumea civilizată, s-a creat un curent al zilei care înăduşă orice mişcare de un caracter mai pacific. Dacă serbarea se ţinea în anul acesta, nu-i rămânea decât alegerea între două consecinţe egal de rele. Sau că curentul zilei, îi imprima fără voie, o nuanţă politică pe care n-o are şi nici intenţionează de-a o avea, şi astfeli am fi dat naştere la zgomote şi păreri cu totul neidentice cu scopul şi fiinţa ei, ba poate că în cazul cel mai rău realizarea ei ar fi fost oprită prin măsuri guvernamentale; sau, dacă lumea ar fi fost priceput-o bine, fiind însă în contradicţiune cu

curentul zilei, nimene nu s-ar fi interesat de ea ş-ar fi trecut nebăgată în samă şi fără de-a lăsa vreo urmă morală, precum s-au mai întâmplat şi cu alte serbări de natura acesteia. Iată rălele între care trebuia să aleagă; — şi de aceea Comitetul pentru serbare a găsit de bine a o amâna pe anul viitor, când spiritele vor fi mai liniştite şi participarea neoprită de nici un fel de consideraţiune.

[15 septembrie 1870]

DIN PERIODICE: 1871

DOMNULUI DUMITRU BRĂTIANU

Stimate domnule,

Prin articolul d-voastră publicat în no. din 23 iulie a.c. al jurnalului *Românul* aţi împrumutat serbării de la Putna acea strălucire pe care prestigiul unui nume ş-a unei inteligînţe însemnate i-o dă unei fapte neînsemnate chiar.

Dacă însă serbarea s-ar întâmpla într-adevăr ca să aibă acea însemnătate istorică pe care i-o doriţi d-voastră, dacă ea ar trebui să însemne piatra de hotar ce desparte pe planul istoriei un trecut nefericit de un viitor frumos, atunci trebuie să constatăm tocmai noi, aranjatorii serbării, cumcă meritul acesta, eroismul acestei idei, nu ni se cuvine nouă. Dacă o generaţiune poate avea un merit, e acela de a fi un credincios aginte al istoriei, de a purta sarcinile impuse cu necesitate de locul pe care-l ocupă în lănţuirea timpilor. Şi istoria lumii cugetă — deşi încet, însă sigur şi just: istoria omenirii e desfăşurarea cugetării lui Dumnezeu. Numai espresiunea esterioară, numai formularea cugetării ş-a faptei constituiesc meritul individului ori al generaţiunii, ideea internă a amândurora e latentă în timp, e rezultatul unui lanţ întreg de cauze, rezultatul ce atârnă mult mai puţin de voinţa celor prezinţi decât de a celor trecuţi.

Cum la zidirea piramidelor, acelor piedici contra pasurilor vremii, fundamentele cele largi şi întinse purtau deja în ele intenţiunea unei zidiri monumentale care e menită d' a ajunge la o culme, astfel în viaţa unui popor murea generaţiunilor trecute, cari pun fundamentul, conţine deja în ea ideea întregului. Este ascuns în fiecare secol din viaţa unui popor complesul de cugetări cari formează idealul lui, cum în sâmburele de ghindă e cuprinsă ideea stejarului întreg. Şi oare oamenii cei mari ai României nu-i vedem urmărind cu toţii, cu mai multă ori mai puţină claritate, un vis al lor de aur, în esinţă acelaşi la toţi şi în toţi timpii? Crepusculul unui trecut apus aruncă prin întunericul secolelor razele lui cele mai frumoase şi noi, aginţii unei lumi viitoare, nu suntem decât reflesul său.

De aceea, dacă serbarea întru memoria lui Ştefan va avea însemnătate, aceea va fi o dovadă mai mult cumcă ea a fost cuprinsă în sufletul poporului românesc şi s-a realizat pentru c-a trebuit să se realizeze; dacă însă va trece neînsemnată, atunci va fi o dovadă cumcă a fost espresiunea unor voinţe individuale necrescute din sâmburele ideilor prezintului. E o axiomă a istoriei că tot ce e bine e un rezultat al cugetării generale şi tot ce e rău e productul celei individuale. De aceea meritul nostru va consista numai în formularea ideilor şi trebuinţelor esistente ale poporului, nu în crearea unor altora; ne vom lăsa îndreptaţi de cugetarea şi trebuinţele poporului nostru, nu d' ale noastre proprii, recepute poate de la străini, ne vom lăsa conduşi de curentul ideilor naţiunii şi nu vom pretinde rolul de a conduce noi prin ideile noastre individuale.

Prin numele şi inteligenţa d-voastră aţi aruncat asupră-ne razele cele mai curate ale generaţiunii căreia îi aparţineţi; de aceea primiţi mulţămita noastră — nu pentru noi, a cărora nu-i nici ideea, "nici condiţiunile de realizare — ci pentru sfinţenia cauzei, a cărei flamură o urmăm cu toţii şi a cărei un moment e şi serbarea aceasta.
[15 august 1871]

DIN PERIODICE: 1874

CONSTANTIN BĂLĂCESCU

Se poate spune că alături cu zgomotul vieţei publice, cu eroii ce-şi aleg de vii piedestalul, cu autorii ce de vii îşi pun singuri lauri pe frunte, pentru a nu-i căpăta după moarte, alături cu zgomotul deşertăciunii eterne ca ziua de azi, căci în ziua de azi vedem lumea cum au fost şi va fi, există naturi cu puţine pretenţii şi cu mai mult talent care, neademenite de opinia publică, ce în toată ziua e alta, zugrăvesc în linişte, sau cu pana sau cu penelul, lumea cum se prezentă ochiului lor, fără de-a întreba mult dacă mai putea fi şi altfel decum este. Şi totuş aceşti oameni nepreocupaţi sunt măsura progresului intelectual la un popor, căci lor le lipseşte intenţia de a se arăta altfel de cum sunt . Din vraful de cărţi pe care ni le-a testat ultemele decenii vedem autori care au făcut zgomot în lumea literară şi care pentru noi nu mai au nici o valoare, iară pe ici, pe colea găsim

câte un colţ de hârtii tipărite care au trecut nebăgate în samă, şi care totuşi samănă cu o pictură de ,,genre" — nepretenţios, şi au preţ din cauza obiectivităţii lor. Unul din aceşti autori astăzi puţin numiţi şi poate şi mai puţin citiţi este şi Constantin Bălăcescu. Dacă cineva ar împărţi oamenii în două, adică în, mulţimea ce se mişcă plină de intenţii şi interese, iară pe de alta cei ce o privesc pe ea sau pe sine însuşi prin ochelarii liniştei sufleteşti, atunci şi acest scriitor ar trebui aşezat în numărul celor din urmă. Nu ştim dacă Bălăcescu a avut triumfuri în viaţa sa; dar nu se pre pare. Eliade scrie o prefaţă la nişte fabule ale autorului în chestiune şi vorbeşte în ea despre toate lucrurile din lume numai despre ceea ce ne-ar interesa pe noi, nu. Nici anul naşterei nu-i citat, nici un şir asupra vieţei sale, ba nici numele de botez. Deşi scrierile sale contrastează foarte mult, şi spre meritul lor, cu pretenţiozitatea contimporanilor vechi şi noi ce i-a avut, deşi ele sunt dictate de-un simţimânt adevărat şi de o judecată dreaptă, deşi a dezvălit cu o claritate naivă acea părticică de filozofie pe care spiritul universului o sădise şi în el, totuşi puţini ştiu că el mai trăieşte, puţini ştiu dacă bătrâneţea lui e încunjurată de acel respect al societăţii pe care bătrânii de soiul lui au dreptul de a-l pretinde. Scrierile lui sunt puţine la număr. O comedie în trei acte *Buna educaţie,* un număr mic de poezii meditative şi umoristice, epigrame, fabule şi o poezie satirică mai lungă: *Fă-mă tată să-ţi samăn* sau *Căftănitul de ţară la Bucureşti.* De vor mai fi şi altele nu ştim. Se spune că reprezentarea comediei au avut un succes relativ destul de mare, iar din poezii cea din urmă e mai cunoscută, deşi nu este cea mai bună şi şi-a pierdut valoarea multora din aluziunile ei, descriind o actualitate în mare parte trecută.

Pe de-o parte un spirit de observaţie pentru necazurile mici şi comice ale vieţii, pe de alta un fond de melancolie filozofică, iată părţile constitutive ale poeziilor lui, din care citäm vreo câteva :

ÎNŢELEPCIUNEA OMENEASCĂ

Nebun e muritorul ce stă şi se gândeşte :

La rătăcire omul s-a dat a fi supus.
Cum să trăieşti în pace, aşa să mori sileşte,
Cuvântul e dat numai acelui ce stă sus;
Acela singur ştie de ce lumea pluteşte,
De ce unda tot curge şi iarba de ce creşte,
De ce iar pe noi cerul suspendă nencetat,
De ce iar piere ziua şi iarăşi se iveşte
Şi omul de ce trece, de ce oftând trăieşte,
Iar tu, insectă slabă, ce ştii, sau ce-ai aflat?
Cu cugete, neastâmpăr de ce folos ţi-e ţie
O viaţă efemeră să, vrei a-nvenina?
Ziua de azi e scumpă mai mult decât o mie
Din secolul ce încă cutezi a aştepta.
Gustaţi cu tinereţă, din fructul frumuseţei;
Iubiţi, iubiţi plăcerea pân' la confinul vieţii,
Înţelepciune numai acestea pot a fi.
Fără amor, plăcere vrun bine - a fi nu poate,
Minciuni, deşertăciune sunt celelalte toate,
Spre amăgire bune, iar nu a folosi.

O ! voi, care ca umbra, ca fumul care piere
Plecaţi pe astă vale de plângeri şi suspin,
Pe - acest glob de 'ntuneric , de gemet, de durere,
Ai mei fraţi în mizerii, în luptă şi în chin,
De ce ast' opintire şi astă nebunie —
Ca să aflaţi aceea ce nimeni zău nu ştie ? ...
Nu ştiţi ce este astăzi... dar mâne ce va fi !
Uşoare umbre treceţi, încai voioase treceţi
Unde părinţii voştri v-aşteaptă, să petreceţi
Lângă strămoşii voştri în pace a dormi.

O poezie care descrie plăcerile vieţii câmpeneşti , însoţite întotdeauna de un mic revers de neplăceri, este următoarea:

TOAMNA

Ce dor îmi e de ţară!
Brumarul iată plin de mânie
Cu grele vifori, cu brumă groasă,
Jale întinde peste câmpie .
La glasul iernei eu fug acasă.
Vă las o ţărmuri încântătoare ,
Mă duc că doară voi fi scăpat
„De - aceste friguri ce la răcoare,
L-a umbra voastră am căpătat".

O lac măreţe, adu - ţi aminte
Cu ce plăcere pluteam pe tine;
Ce fericire ! cugete sfinte
Undele tale aţâţă 'n mine,
Grijă, necazuri le uităm toate
Cu undiţa 'n mână , lângă păscari;
Ş' adormind vesel pe cât se poate
„Mă trezeam bute orb de ţânţari ".

Dragele mele nevinovate,
Copile tinere de graţii pline,
De la voi iată, că plec departe
De-acum în pace sânteţi cu mine.
Galant al vostru, gelos, fierbinte,

Deşi - alt nimica n-am câştigat ,
Dar totdeauna îmi vor fi 'n minte
,,Acele palme ce mi le-aţi dat".

Şi tu nea Oneo! nu uit dulceaţa
Când peste saduri, porumbişti, grâne ,
Gonind un iepure de dimineaţă
Flămând pe vară sosii la tine:
Cu ce plăcere toţi m' ospătară ,
Bătrâni şi tineri! — Dar cel jurat
Cu alţi doi marturi mă apucară
„Să ispăşească câte - am stricat".

Adio scumpă, şi mult dorită
Sălăşluire de farmec plină,
Unde departe de - orice ispită
Dulcea mea viaţă petreceam lină.
Tinere crânguri , păduri bătrâne ,
De - aici plec iată, şi nu mai viu;
Inima-mi însă cu voi rămâne
Şi... „o pulpană, de anteriu".

A scris şi mai multe poezii în ton mai vesel şi cu un refren care se repetă la capătul fiecărei strofe, cam în felul lui Béranger. Una din ele, intitulată *Azi nebun, mâne cuminte,* sună astfel:

Dimineaţa fac proiecte
Şi nerozii ziua toată
Ş' aste vezi, sunt tot efecte

Ispitelor ce-mi vin gloată.
Şi la orice mişelie
Ast refren îmi pun nainte:
Încă azi o nebunie,
Ş-apoi mâni om fi cuminte.

Ieri juram încai o lună
Să fiu şi eu om cuminte,
Să stau lâng' o mândră junǎ
Ca un Caton înainte.
Dar când te vezi într-o mie
Mai gândeşti la jurăminte?
Încă azi o nebunie,
Ş-apoi mâni om fi cuminte.

Jocul cărţilor ştiu bine
Că ce fel de urmări are;
Mă prinsesem dar cu mine
Să stau normă de-nfrânare .
Dar cum scapi de lăcomie
Când vezi aur înainte?
Încă azi o nebunie
Ş-apoi mâni om fi cuminte.

Luxul, celor căror place,
E venin omorâtor ;
Hotărâsem dar a-mi face

Un bun nume 'n viitor.
Dar cum faci economie
Cu un sânge - aşa fierbinte;
Încă azi o nebunie
Ş-apoi mâni om fi cuminte.

Prânzurile cele dese
Sănătatea văd că-mi strică,
Hotărâsem dar de mese
Şi s-aud să-mi fie frică.
Dar când te 'nvit cu - amicie
Să refuzi găseşti cuvinte?
Încă azi o nebunie
Ş-apoi mâni om fi cuminte.

De - adunările frivoale
Ziceam, zău, să fug departe,
Şi-n loc de capete goale
Numai cu 'nţelepţi s' am parte,
Dar schimbi lesne lumea vie
Cu acele barbe sfinte?
Încă azi o nebunie
Ş-apoi mâni om fi cuminte.

Aşadar mintea, văd bine,
Că pe mâni e de - aşteptat ;
Dar ast mâne iar de mâne
Văd că fuge nencetat;
Cugetul cu 'ncredinţare
Îmi zice ca s-o aştept
Iar inima-mi strigă tare
C-o să mor neînţelept.

Fabula, acel gen greu de scriere, deşi în aparenţă atât de uşor, se potrivea asemenea cu spiritul nepreocupat al autorului nostru, aşa încât afară de Gr. Alexandrescu el e singurul care a mai scris fabule bune în Ţara Românească. Căci fabulele lui Eliade, pline de aluzii politice şi de partidă, nu merită acest nume, iar cât despre alţii tăcerea asupră-le e mai folositoare pentru ei decât vorba.

MAGARUL ŞI BOUL

Un măgar la un prinţ mare ajunsese favorit;
Dar pentru ce, cum şi ce fel nu mă 'ntreba că, nu ştiu —
Calităţile din fire astui neam nepricopsit
De comun fiind ştiute, de prisos să mai descriu.
Lăcomia, viclenia, sumeţia şi mândria
Întocmeau tot caracterul şi acestui fericit.
Dar cu Toate - aceste daruri orice măgării făcea
Toate-i erau lăudate, toate lui i se trecea.

Era de toţi linguşit
Şi neîncetat curtenit
Şi onori şi căutare

Avuţie, 'mbelşugar
Toate le - avea cu prisos.
Dar ce folos ?
Că, măgaru - i tot măgar
Ajungă orice măcar.
De multele deci năravuri nemaifiind suferit,
Fu ezilat
Şi condemnat.
Să, trăiască. iar la ţară după, teapa sa cea veche
Şi să, fie soţ de muncă unui bou fără păreche.
Scăzut acum, domnul nostru, din măririle trecute,
Cătră, bou, voind să-şi facă, din nevoie o virtute,
Se puse să fericească,
Să, laude, să mărească
Numai viaţa câmpenească
Şi cu multe argumente vrea să dea adeverire
Că nu-i altă fericire
Curată, fără căire,
Ca economia casei şi lucrarea de pământ .
Boul ascultă-n tăcere lungit pe un braţ de paie.
În sfârşât c-un lung căscat
Vorbeşti, zise, ca un înger, dar ia-mi spune - adevărat ,
La schimbările acestea ce acum aud că sunt
Să se facă 'n grajdul curţii, eşti şi tu trecut la foaie?

ŢĂRANUL ŞI PESCARUL

Un ţăran la târg se duse
Peşte vrând a-şi târgui
Ş' alegându - şi un crap
mare,
Fără altă cercetare
Serios pe loc se puse
La coadă a-l mirosi.
Păscarul l - astă . vedere
Răbdarea de tot pierzând
Zice râzând :

— Om ciudat ca tine, vere,
N-am văzut de când sunt
Pe ast pământ !
Nici aşa minte neroadă !
Să, miroşi peştii la coadă!
De e proaspăt de vrei s' afli miroase - l la cap,
creştine,
Că el de la cap se 'mpute şi o ştie măcar cine.
— Despre cap, zise ţăranul,
Nici mai este de vorbit,
Căci o ştiu, o ştiu sărmanul
Că de mult i s - a 'mpuţit .
Vream să văd încai la coadă dacă este precum spun,
Căci se poate de 'ntâmplare să rămâie ceva bun.

TURCULEŢUL ŞI MUMĂ - SA

Turculeţu 'n agonie era acum pe sfârşit ;
Iar mă - sa 'ncurajându - l îi zice: — O fătul meu !
Ce ferice eşti tu astăzi că acuma negreşit
O să, zbori de - aici în ceruri şi de - aici , vrând Dumnezeu,
În paradis deodată o să te vezi transportat
Şi desfătat
Ca un credincios de frunte în poala lui Mohamed
Cu tată-tău de 'mpreună de hurii încunjurat,
Zi şi noapte dezmierdat
De melodioase sazuri lângă marele Profet.
— Toate bune, maică dragă, sunt acestea care spui,
Zice suspinând băiatul, şi nu am nici o 'ndoială
C-o să văd lucruri cereşti
Dar vrun havadiş ceva
De cele de prin cetate, dacă tata m - a 'ntreba ,
Nu-mi spui ce ză 'i zic şi lui?
— Ciok seleam, spune-i din parte-mi.
Iar despre politiceşti Kiel-Hassan, vizir acuma, c-a ajuns numai să-i zici,
Că 'nţelege el atuncea cum merg trebile pe - aici .

Dintre epigrame reproducem numai una care însă rezumă toate condiţiile pe care o epigramă trebuie să le împlinească:

EPIGRAMA MEA DIN PARTEA MULTORA

Din modestie, se vede,
Tot zici că nu ştii nimic,
Tu o zici făr' a o crede,
Eu o cred fără s-o zic.

Colecţia tipărită în anul 1845 începe cu o poezie intitulată *fatalitatea,* care înfăţişează ca într-un monogram natura umorului său şi cu care noi încheiem reproducerile:

FATALITATEA

Din frageda mea vârstă restriştea m-a gonit,
De 'mpotriviri , reversuri în veci am fost izbit;
Oricâte curg la alţii pe drumul lor firesc
La mine sunt brodite, pe dos mă întâlnesc :
Când vru să mă adoapte cutare fără fii

Îndată ceru-i dede o spuză de copii;
Când unui bogat singur eram moştenitor,
Nu-ş ce făcu, ce drese, că mi - ţi muri dator;
De am iubit din suflet, hoţeşte - am fost vândut ;
De am iubit cu punga şi starea mi-am pierdut !
Gustat - am vreo plăcere? Făcut-am vreun pas
Pe calea desfătării? Venin mi-a dat pe nas;
Slujit - am cu credinţă? Nevrednic am trecut;
Prieteni obligat - am ? Ingraţi mi i-am făcut;

Vreo rudă, vun de-aproape de-l rog a m-ajuta,
Mi se boceşte - atâta cât trebui - a - i mai da;
Să mă 'mprumute nimeni nu s' află bucuros,
Iar de chezeş, de martur sunt prea trebuincios;
La nuntă, la ospeţe nu ştiu să fiu chemat,
Iar la de morţi parade mă 'nvită nencetat;
Bolnav, de chem vreun medic**,** se 'ntâmplă şarlatan,
Cea mai uşoară boală mi-o delungeşte - un an,
Oricâţi nerozi din lume prieteni mi se fac,
Câte muieri bătrâne şi slute — cu le plac,
Săracii de oriunde mereu mă înteţesc;
Bogaţii de departe văzând mă ocolesc;
Nu e vreo rudă, bună ce nu m-a părăsit,
Nici crud vrăjmaş în goană ce nu m-a biruit.
Simpatie, dreptate nu aflu nicăiri,
Până şi-n elemente cunosc împrotiviri:
De-i nor şi-mi pun mantaua, vezi soare strălucit,
De-i cald şi-mi lepăd haina, pe ploaie s-a pornit;
Câte furtuni pe mare, primejdii pe uscat,
La mine se întâmplă , pe toate le-am cercat,
De şed închis în casă şi trag trist din ciubuc
Îmi flacără luleaua şi-mi face ursuzluc ;
Iubesc mult poezia şi nu pot face-un vers
Să-mi placă, încai mie, căci toate şchioape ies.
În ast secol de aur ce om nu-i literat?
Dar mie nimeni asta, poreclă nu mi-a dat,
Şi uite am pe masă toţi autorii mari !
Citesc mereu jurnale şi port şi ochelari,
Şi surda! şi tot surda! Nu trec nici de băsnar,
Să-mi meargă vestea-n lume de mare cărturar.
De-oi vrea să-mi cerc norocul la orişicare joc
Pe orice - oi pune mâna tot foc! şi iar tot foc!
De ies noaptea, patrulea tot de om rău mă ia
Şi pîn' a vedea bine, vai de spinarea mea.
Când stă de pe vreo casă o piatră a cădea
Aşteaptă pîn' voi trece în capul meu să dea.
În cale-mi vreo groapă de cumva s - a 'ntâmplat
De buruieni ascunsă, într-însa eu am dat.
De fac călătorie, din drum mă rătăcesc,
Când voi să merg la munte, la baltă mă trezesc.
De fac negustorie, nimic nu folosesc,
Căci vremea priincioasă nu pot s-o nimeresc;
Sau marfa nu se cată, sau preţul l-am greşit,
Sau c-am sosit la punctul când târgul s-a sfârşit .
În scurt, orice voi face, restriştea e aici
Cu mâna pe-a mea chică a trage sau brânci .
Când am noroc nainte, eu stau atunci pe loc.

După cât ştim, C. Bălăcescu trăieşte în Bucureşti ca pensionar al statului. Dacă aceste puţine şiruri ar fi în stare de a reîmprospăta numele său în aducerea - aminte a publicului român şi de a arăta totodată cum, alături cu direcţia străină în idei şi forme inaugurată în acel oraş, el a scris fireşte, foarte puţin influinţat şi fără pretenţie, că a avut meritul de a se arăta cum a fost, iar nu de a afecta simţiri străine lui şi poporului său, atunci scopul acestei

dări de seamă este împlinit.
[1 noiembrie 1874]

DIN PERIODICE: 1875

ΨΕΥΔΟ – ΚΥΝΗΓΕΤΙΚΟΣ
DE A. I. ODOBESCU
Bucureşti, 1874, un volum 8°

Lucrul muziv sau mozaicul e genul acela de pictură care cearcă a imita, prin bucăţi de marmură, de piatră colorată, de sticlă sau de lut ars, colorile naturei. La lucrări de o simetrie geometrică sau unde acele erau menite de-a fi văzute de departe, bucăţile puteau fi mai mari, fără a prezenta ochiului asprimi în trecerile de la umbră la lumina, şi vice-versa; la picturi însă menite să fie privite de aproape, bucăţile mineralice înfăţişau puncte colorate şi erau numai de grosimea unui ac. Artistul îşi taie din sticlă şi din marmură ţinte de grosimea indicată, acopere o placă de metal c-un fel de aluat (care uscat devine vârtos ca piatra) şi, pe când e moale încă, el schiţează desemnul său şi apoi înfinge ţintele de colori una lângă alta, des şi într-un amestec hotărît de mai nainte. O pictură în puncte de marmură, un fel de broderie în piatră; ci pe când la broderia comună colorile deosebite sunt reprezintate printr-un *fir* deosebit, la mozaic fiecare împunsătură cere un alt ac. După ce placa era pe deplin lucrată şi uscată, suprafaţa se netezea şi i se da o poleitură care te face să crezi că întregul tablou a crescut în piatră şi nu ar fi făcut de mâni omeneşti.

Difficiles nugae. A înfige o singură ţintă colorată pe răbdătoarea hârtie nu e nimic, dar a le aşeza cu acea profuziune cu care o face autorul cărţii ΨΕΥΔΟ – ΚΥΝΗΓΕΤΙΚΟΣ, cu vremea devin nimicuri foarte grele. Epistolă, menită a fi precuvântarea cărţii ,,Manualul vânătorului ", ea a crescut sub mânile autorului ei într-un volum de observaţii, aluziuni, descrieri, ironii şi pagine de erudiţie. Stilul deci e cel epistolar — al scrisorilor intime. Scrisoarea intimă înlocuieşte graiul viu, conversaţia, de aceea lipsesc din ea grămădirile de abstracţii, perioadele încărcate cu propoziţii subordinate; ca şi în conversaţii, vorbirea se mişcă în scurte propoziţii principale şi relaţiile logice ale cugetărilor se cunosc mai mult din cuprinsul propoziţiilor decât din forma gramaticală a combinării lor. Nici inorânduirea materiei nu e atât de strict ţinută şi cugetările se înfăţişează în şirul în care s-au prezentat ca inspiraţii ale momentului. În sfârşit , autorul se serveşte de toate prerogativele stilului epistolar, chiar de post-scriptum. Astfel, luând vînătoarea din anticitate, din evul-mediu, din vremea modernă, tablouri vii ce urmează când cu răpeziciune, când încetinel, îmbrăcate într-o melancolică descripţie, până ce sfârşeşti cartea, fără să ştii cum ai ajuns la capătul ei. Limba e curată şi are farmecul noutăţii. O mulţime de cuvinte şi forme idiomatice, până

---

acum scrise puţin sau de fel, dar a căror origine întăritoare este limba poporului nostru, fac cartea preţioasă şi din punct de vedere lexical; citaţiile arată gustul şi cultura autorului, în sfârşit , pentru a ne servi de o locuţiune din care provine originea cuvântului nuga (arcaic noga, nogae), nu se poate zice despre cartea autorului ceea ce se poate spune pentru altele: ,,non nauci esse". De-aceea nu ne place capitolul XII, dar ca aluziune la ,,Societatea Academică" treacă!

Fiindcă e propriu scrierilor bune că nu pot fi analizate aşa încât să se deie o idee despre cuprinsul şi forma lor şi în urmă totuşi reproducerea se însărcinează cel puţin parţial cu icoana operei, de aceea, urmând acest vechi şi comod obicei, reproducem cap. X şi XI mai în întregimea lor. În ele se vor găsi: farmecul limbei, modul de-a scrie şi de-a adnota a autorului precum ş-o frumoasă poveste.

[1 aprilie 1875]

DIN PERIODICE: 1876

TURCIA [„ZIARULUI «TIMES» I SE TELEGRAFIAZĂ..."]

Ziarului ,,Times" i se telegrafiază din Paris că deja cabinetul englez au răspuns la memorandul celor trei puteri de nord privitor la Cestiunea Orientului. El refuză de [a] adera la hotărârile acelui memorand. Acest refuz se 'ntemeiază mai cu samă din cauza unuia din articolele memorandului din Berlin în care se stipulează: că, dacă intervenţiunea amicală a puterilor n-ar fi în stare de-a pacifica Turcia, cele şase puteri să dezbată în unire asupra întrebuinţărei unor alte *mijloace mai cu efect.* Aceasta însă însemnează intervenţiunea armată în Turcia. Deşi pentru o asemenea intervenţiune s-ar cere învoirea tuturor puterilor, totuşi Anglia, văzând în ea o ameninţare împrotiva libertăţei şi autonomiei împărăţiei turceşti, au declinat de a lua parte la acest pact. Turcia a refuzat asemenea primirea propunerilor nouă. O telegramă din Londra din 14/26 mai ne înştiinţează că Anglia refuză a primi şi memorandul *modificat,* încât sau voieşte să ieie în această privire o poziţie fermă şi hotărâtă , sau că nu e mulţumită cu aceste modificări, iar Rusia nu se va fi arătând dispusă de a mai face şi altele. Paralel cu această declarare, armarea maritimă a Angliei ia din ce în ce dimensiuni mai mari. În Mediterana se află acum 15 corăbii de război, din care 6 fregate cuirasate. Aceste se vor înmulţi încă, încât escadra, pusă sub comanda admiralului Drummond, va fi de 20 corăbii cu 5 000 oameni. Escadra *canalului,* compusă din 7 corăbii cuirasate cu 6 000 oameni, se va trimite la Gibraltar.

După *Tages-Presse* memorandul susţine şepte din punctele cerute de insurgenţi şi lasă a se întrevedea dorinţa Rusiei ca guvernul turcesc să ieie drept mijlocitor pe principele Nikita al Muntenegrului, căruia pentru negoţierile sale să i se deie o compenzaţiune în teritoriu. Afară de aceea: repararea bisericelor şi caselor insurgenţilor, întreţinerea lor pe cheltuiala statului, pe câtă vreme va dura armistiţiul, concentrarea într-un singur punct a trupelor otomane, acum împrăştiate în Herzegovina, esecutarea reformelor sub supravegherea consulilor.

[19 mai 1876]

SERBIA [„ÎN SERBIA S-AU LUAT..."]

În Serbia s-au luat următoarele măsuri:

1. s-a decretat un moratoriu, adică suspenziune de plăţi în prevedere unor complicaţiuni şi mai mari, 2) sunt opriţi toţi bărbaţii de la 18 — 40 ani de a ieşi din ţară, 3) s-au escris împrumutu[l] forţat.

Ziarul *Czas* din Cracovia aduce ştire că generalul Cernaieff şi doi coloneli ruseşti ar fi fost primiţi de către prinţul Milan şi că li s-ar fi propus de a lua comande în armata sârbească . Pe o mistificaţie pare însă a se întemeia ştirea adusă de Pol. Cor. că şi un ofiţer românesc, anume *Ljubibrat* Ioannavici, ar fi intrat în armata sârbească . Pe de altă parte se aude că mişcările insurgenţilor sunt astfel ca să acopere grăniţele Serbiei despre râul Drina, încât intrarea sârbilor în părţile răsculate să nu întâmpine nici o piedică din partea turcilor. Această din urmă ştire o dăm sub toată rezerva.

[19 mai 1876]

AUSTRO-UNGARIA [„LA 14/26 MAI CURENT..."]

La 14/26 mai curent a murit în Praga *Francisk Palácky* în vârstă de 78 de ani. Născut în 14 iunie 1798 din părinţi protestanţi, la Hodelowitz în Moravia, unde tatăl său era rector al şcolei, şi-a făcut studiile la Pressburg şi Viena şi au debutat foarte de timpuriu cu scrieri însemnate în limba bohemă. De pe la 1818 au compus, în unire cu Schafarik, un manual de *poetică bohemă* căruia-i urmară *fragmente şi teorii estetice* (1821) şi *istoria generală a esteticei* (1823). Cunoştinţa mai tuturor clasicilor limbelor europene şi stilul său frumos transpiră şi din celelalte scrieri ale lui. Dar iubirea pentru limba şi istoria poporului său îl conduse pe alt teren, în care începu adevărata sa însemnătate politică şi literară. Spre a studia izvoarele istoriei şi ale limbei, el vizită în anul 1823 oraşul Praga, devine arhivar al contelui Sternberg şi astfel capătă ocazia de a studia arhivele celor mai vechi familii din

Bohemia, arhivele publice ale Austriei şi Bavariei şi manuscriptele din Vatican. La anul 1827 primi redacţia foaiei muzeul naţional, în 1829 Dieta Bohemiei îl designase deja ca istoriograf oficial al regatului, numire care i veni însă abia la 1839. Ca istoriograf începu mai Întâi continuarea istoriei cronologice de *Pubitscha* şi-n urmă editá compendiul său propriu, scris în două limbi (bohemă şi germană), care fu tipărit pe cheltuiala Dietei. O culegere de documente, *,,archiv cesky",* afară de aceea, o mulţime de monografii preţioase fură fructul ostenelelor sale pe terenul istoriei naţionale. În anul 1848 începe cariera sa politică. A fost membru în consiliul guvernamental, conducător al congresului slavilor, reprezentantul principal al naţionalităţei ceheşti. La 1861 fu numit pe viaţă membru al Casei magnaţilor. Palácky a fost membru onorific al mai tuturor academielor germane şi slave. Viaţa sa bogată se sfârşi liniştit ca aceea a unui sfânt . Până în cele din urmă clipe ale vieţei sale au fost deplin stăpân peste judecata şi graiul său, cu o zi înainte citea încă ziare, cu un sfert de oră înaintea morţei vorbea cu ginerele său dr. Rieger, asemenea unul din corifeii naţionalităţii boheme.

La ştirea morţii sale consiliul comunal din Praga au rădicat şedinţa şi fixat o alta pe a doua zi, spre a stabili programa celor din urmă onoruri date celui mai însemnat om din Bohemia. Pe edificii publice şi private fâlfâiră , îndată după lăţirea ştirei, flamuri negre.

[19 mai 1876]

[„UN ARTICOL FOARTE IMPORTANT..."]

Un articol foarte important şi scris cu multă linişte au apărut sub titlul *,,Zece ani de luptă",* în Telegraful român din Sibiu. În acest articol se caracterizează foarte bine pactul dintre cele două jumătăţi al[e] monarhiei austro-ungare şi se arată poziţia românilor faţă cu el. Dacă spaţiul ni va permite, îl vom reproduce la rândul său.

[19 mai 1876]

FRANCIA [„O TELEGRAMĂ..."]

O telegramă din Versailles cu data de 14/26 mai anunţă că joi camera va începe discuţiunea asupra proiectului privitor la reformarea instrucţiunei superioare. Atât jurnalul des Débats, cât şi Republique francaise tratează Cestiunea Orientului cam uşor şi superficial.

[19 mai 1876]

TURCIA [„«PESTHER LLOYD» ÎN NO. SĂU..."]

Pesther Lloyd în no. său din 27/15 mai constată că împrejurările în Turcia au devenit foarte serioase, că puterea insurecţiei, chiar în poziţii predominate de turci (la Gaczko bunăoară), este neînfrântă . În toate stadiile înrâuririlor diplomatice de dinafară, Poarta a voit să deie dovezi că ea este în stare de a înăduşi mişcarea răsculaţilor şi că nu are nevoie de ajutorul Europei pentru a restatornici liniştea. Sigur că tot pe o asemenea hotărâre se întemeiază şi operaţiile lui Mukhtar Paşa şi totuşi Poarta e astăzi tot atât de departe de a fi biruit milităreşte răscoala ca şi înainte de mai multe luni. În Belgrad şi Cetinje măsurile Turciei nu iau ochii nimănuia . Dintr' aceasta se esplică hărnicia febrilă cu care lucrează partidul acţiunei în Serbia, şi mai că nimeni nu se mai poate îndoi că Serbia are în vedere eventualităţile unui război apropiat. Este cu putinţă ca ingerinţa energică a puterilor să oprească pe guvernul din Belgrad de a lua hotărâri pripite; dar este sigur că ţinuta Turciei a îngreuiat foarte mult orice acţiune în această privire.

Înainte de două luni, Poarta, prin încheierea unui armistiţiu, putea să se folosească de declararea prinţului Milan ,,ca el nu gândeşte de a turbura în mod violent mersul întâmplărilor ", putea să-i ieie acestui domnitor orice pretext pentru schimbarea politicei sale. Situaţia de astăzi conţine momente analoage. Numai că în acest moment Poarta e şi mai aproape de un amestec activ al Sîrbiei, de aceea ar trebui să n' asculte sfatul celora care-i zic să respingă din nou armistiţiul. Însă părerea noastră nu se potriveşte cu curentele

din Constantinopole, unde chiar nerozia unei provocări directe a Sîrbiei nu este cu totul cu neputinţă. Dacă Poarta în asemenea momente va fi lăsată de capul ei, ea poate lua hotărâri

a căror urmări se sustrag deocamdată de la orice apreţiare. Tocmai de aceea acţiunea puterilor trebuie să fie hotărâtă şi energică în Constantinopole.

Dacă sârbii ar irumpe în Turcia, atunci acţiunea puterilor rămâne fără obiect. Europa ar deveni atunci în cazul cel mai bun un spectator al scenelor sângeroase din sud - estul Europei şi ar trebui să-şi păstreze amestecul şi hotărârile sale pentru momentul în care se va fi sfârşit cel puţin actul Întâi al dramei. Numai grabnica închiere a armistiţiului poate să curme firul acestor eventualităţi. De aceea ni pare aproape neesplicabil de ce în această direcţie nu se face nimic în Constantinopole. Până acum nu ştim dacă elaboratul din Berlin s-a supus Porţii. Tot ce ar trebui să se facă acum este primirea armistiţiului. Aceasta ar fi cu putinţă dacă toate părţile ar dori-o în mod loial, dacă Europa ar uza de toată autoritatea sa. Acesta e singurul mijloc pentru înlăturarea pericolelor situaţiei. Însă ceea ce trebuie să se facă, facă-se fără pregetare şi cu toată insistenţa de care sunt capabile puterile. Europa nu mai are decât alegerea între o pacificaţie energică şi desfăşurarea tuturor cestiunilor orientale cu toate necalculabilele lor urmări.

Alături cu aceste apreciaţii alarmante ale lui Pesther Lloyd, se comunică telegraficeşte din *Pera* următoarea frumoasă poveste turcească: Comandantul suprem din Bulgaria, după puţine lupte neînsemnate, au *pacificat cu totul provinţia. Bulgarii leapădă armele şi dau în mâinile autorităţilor turceşti pe capii lor,* cari i înşelaseră că insurecţia poate spera ajutor din străinătate. Populaţia cere cercetarea aspră şi pedepsirea răzvrătitorilor. Ştirile despre turburări din partea creştinilor Tesaliei şi Candiei nu sunt adevărate. Într-un mod mai naiv şi mai simplu stilizat nu se poate spune o poveste decât cum o spun turcii din Ţarigrad prin telegrame mânate în câteşi patru părţile lumei. Adevărul va fi însă cel împărtăşit de *Correspondance Orientale* sub titlul Turburările în Bulgaria. Acel organ spune:

Dacă mişcarea bulgară pare a se fi liniştit, cum pretind unele ziare, sub pretest că noutăţile sunt mai rari, aceasta provine numai din cauză că trupele răsculate, respinse pe toate puntele unde insurgenţii s-au întâlnit cu trupele turce, au trebuit să se retragă în munţi. Dar acolo se reformează şi se organizează şi în curând îi vom vedea părăsindu-şi retragerea pentru a reîncepe lupta, cum s-a văzut în răscoala din Herzegovina, al căreia sfârşit s' anunciase acum şi care durează încă.

Pentru moment, iacă bilanţul relelor cauzate până ieri de această răscoală. care abia datează de cinsprezece zile. Până acum au fost arse sau părăsite 67 sate, dintre care 19 în districtul Filipopoli şi restul în districtul Tatar-Bazardjik. Nu toate aceste rele sunt datorite insurgenţilor, o mare parte a fost cauzate de trupele turceşti, cari se numesc başibuzuci. Plângerile provocate prin escesele acestora au fost atât de vii şi atât de dese, încât guvernul a trebuit să ieie măsuri radicale pentru a reprima aceste flagele. Un ordin al marelui vizir şi al ministrului de rezbel impune tuturor comandanţilor din districtele mai sus citate de a lua pe başibuzici sub ordinele lor imediate, de a le da oficiari din armata regulată şi de a-i supune la toată severitatea disciplinei în vigoare în restul armatei. Aceasta însamnă aproape desfiinţarea acestei miliţii neregulate. Guvernul imperial se pregăteşte în acelaş timp de a adresa bulgarilor o proclamaţiune făcută în vedere de a-i aduce la supunere.

Tot Corespondenţa orientală spune următoarele în privirea atitudinei guvernului turcesc faţă cu memorandul puterilor de nord:

• • • Şi în acest punt atitudinea guvernului a fost din cele mai hotărâte . Memoriul Gorciakoff, care e deja cunoscut la Poartă, cu toate că n-a fost încă prezentat într-un mod oficial, a fost mai Întâi esaminat de către cei trei bărbaţi de stat, cei mai eminenţi din consiliul de miniştri: Mehemet-Rudşi Paşa, Hussein-Avni Paşa şi Mithad Paşa. În acest triumvirat, marele vizir, cu marea sa esperiinţă şi maturitatea 'i de spirit, reprezintă elementul cugetător şi prudenţa, celalţi doi, mai tineri şi cunoscuţi pentru caracterele lor hotărâte , reprezintă elementul de energie în esecutare. După o esaminare aprofundată a memoriului, aceşti trei oameni de stat au rămas de acord asupra acestui punt că, el trebuia respins pur şi simplu. Deciziunea lor prezentată tuturor miniştrilor a primit aderarea lor, şi la 23 mai sara Raşid Paşa a primit ordinul de a telegrafia reprezentanţilor Turciei pe lângă guvernele străine deciziunea ce s-a luat.

Nu e anevoie, zice menţionatul ziar, a descoperi puntul de vedere în care s-a pus Poarta procedând astfel, nici natura consideraţiunelor care i-au inspirat această, hotărâre . Şi de astădată, s-a bazat pe divergînţa de interese ce se ştie că esista între puterile europene şi pe imposibilitatea recunoscută în care se află de a se înţelege în politica lor faţă cu Turcia, ori de câte ori această politică, ieşind din teoria consilielor, se încearcă a trece în acţiune sau la o măsură coercitivă oarecare.

Rezerva păstrată de Anglia şi refuzul său de a se asocia la propunerile memoriului nu putea decât să întărească pe Poartă în acest mod de a vedea. Şi dacă e adevărat, cum se asigură, că, Francia şi Italia, contrariu noutăţilor telegrafice, n-au dat încă adeziunea lor, este vădit că Poarta s-ar afla o dată mai mult

---

în prezenţa unor pasuri contradictorii din partea Europei şi că nu era uşor a nu ţine samă de aceasta. Rămâne să ştim dacă puterile Nordului, după ce au făcut să se laude prin toate foile lor oficioase soliditatea înţelegem şi voinţa hotărâtă de a face să se esecute programa lor din punt în punt, mai cu samă după ce s-au înaintat până a decide să trămită, o escadră combinată, ca pentru a uni ameninţarea cu injuncţiunea, vor suferi fără să murmure noua nereuşită ce le impune răspunsul îndrăzneţ al Sublimei Porţi.

Dar, presupunând chiar că aceste puteri nu vor găsi în opunerea celorlalte cabinete obstacole îndestulătoare de a le opri şi că vor împinge până la capăt ingerinţa lor, Poarta, ce şi-a făcut datoria cu curagiu ş-a respins somaţiunea lor, va putea totdeauna să, cedeze înaintea unui adversar atât de superior în puteri fără să aducă vreo atingere onoarii sale şi să se resemne a primi aceea ce e neînlăturabil, protestând însă în numele demnităţii lovite şi al tratatelor.

În 30 mai, după cerirea unanimă a poporaţiunei, sultanul Abdulaziz a fost detronat şi Murad Effendi proclamat sultan sub numele de *Murad V.*

[21 mai 1876]

[GRAVURĂ]

D-nul Constantin S. Stahi, unul din cei mai buni elevi ai şcoalei de pictură din Iaşi şi care se află de mai multă vreme în München, ocupat atât cu pictura cât şi cu gravarea în oţel, au espus la librăriile de aice una din gravurele sale. Indicaţia librarilor că ar fi *prima* gravură făcută de un român după cât ştim nu este pe deplin exactă; adevărul este însă că d-l Stahi este primul român care se ocupă cu această artă şi că tot domnia - sa , înainte de un an poate, a scos la lumină cea întâi gravură a sa. Preţul celei ieşite acuma este de 10 franci.

[21 mai 1876]

LICEUL DIN SUCEAVA [„ORĂŞENII DIN VECHEA CAPITALĂ..."]

Orăşenii din vechea capitală a Moldovei au petiţionat la Dietă (camera provincială) a Bucovinei ca în liceul din acel oraş să se introducă limba românească ca limbă de proponiment fiindcă nu numai locuitorii Sucevei şi a împrejurimilor sunt în majoritate români, dar şi uricul de întemeiere al acelui liceu prevede asemenea această măsură. Dieta au decis ca, din anul şcolar viitor 1876 — 1877 începând , limba de proponiment să fie cea românească, aceasta fără nici o împrotivire, căci şi contrarii au votat pentru această dispoziţie, a cărei împlinire atârnă de la sancţiunea împăratului. Liceul din Suceava ar avea prin introducerea limbei româneşti un viitor foarte însemnat, căci corpul didactic (compus în cea mai mare parte de români cu titluri academice şi pe deplin calificaţi) e cu mult superior celui din Cernăuţi (compus din suplinitori rusneci). Afară de aceea poate că mulţi din ţinuturile Sucevei şi al Dorohoiului, din Moldova ar prefera să-şi deie

---

copiii la liceul din Suceava în loc de a-i da la Iaşi sau la Botoşani, oraşe în cari viaţa e mai scumpă decât în Suceava şi unde organizarea scolastică nici nu garantează măcar o dezvoltare cumsecade a copiilor.

[21 mai 1876]

CARTE PEDAGOGICĂ

A ieşit de sub tipar *Povăţuitoriul la citire prin scriere după sistema fonetică* de institutorii *Gheorghe Inăchescu* şi *Ioan Creangă.* La cea dintâi privire cartea se deosebeşte în mod favorabil prin espunerea clară şi vie a metodului intuitiv. Eserciţiele de intuiţiune de la începutul cărţii arată că nu este numai rezultatul studiilor teoretice făcute în această materie, ci totodată fructul lungei esperienţe a unor învăţători înzestraţi de la natură cu darul de a instrui. Recomandăm această carte cu tot dinadinsul tuturor institutorilor de clasa I-ia, tuturor părinţilor cari ar dori să înveţe singuri pe copiii lor scrierea şi citirea în mod uşor şi interesant. Ea este un vade-mecum al învăţătoriului elementar şi un pendent neapărat la *Metoada nouă de scriere şi citire* compusă de aceiaşi învăţători.

[21 mai 1876]

INSTITUTUL ACADEMIC

Ieri în 20 mai la oarele 12 a avut loc în localul Institutului Academic banchetul tradiţional dat de asociaţi în onoarea elevilor care părăsesc băncile aceştii şcoli şi care au căpătat diploma de bacalaureat în sesiunea din mai curent. La acest banchet au luat parte ca totdeauna, pe lângă toţi membrii asociaţi, întreg corpul didactic şi elevii din secţiunea de bacalaureat, toţi elevii Întâi clasaţi la esamenele de Crăciun şi Paşti din toate clasele primare şi liceale. Numărul persoanelor de faţă se urcă la 70. Început la 12 oară banchetul s-a sfârşit pe la 1 1/2 oare. Mulţămirea se vedea zugrăvită pe feţele profesorilor şi a elevilor. Pe la sfârşitul mesei d. director al cursului superior a ridicat un toast în onoarea şi pentru viitorul elevilor ce au sfârşit cursurile, pentru succesul urmaşilor lor şi pentru prosperitatea Institutului Academic, aducând cu deosebire mulţămiri în numele Institutului elevilor din acest an care au mănţinut cu demnitate onoarea Institutului Academic la esamenul de bacalaureat din această sesiune şi în particular a citat pe d. A. Păcleanu, care în tot timpul cât a fost în Institut, de la I-ia clasă de liceu, s-a deosebit prin purtarea esemplară, având totdeauna locul I-i între camerazii săi şi pe care l-a păstrat şi la bacalaureat.

La acest toast au răspuns doi din elevi, esprimând sentimentele lor de recunoştinţă corpului didactic al Institutului Academic şi urând prosperitate şcoalei a căria bănci le părăsesc astăzi.

[21 mai 1876]

CASA DE DEPUNERI

Notiţa din no. trecut privitoare la Constantin Arion, casierul dosit al Casei de depuneri şi consemnaţiuni, a fost ecoul unui vuiet public cam exagerat. Neputinţa de a constata la moment lipsele, repejunea cu care s-a dat ordine autorităţilor administrative de a-l urmări pe casier, a îmflat acest zgomot întru atâta încât evaluările lipselor acelei case alternau între 10 şi 15 milioane lei noi.

Telegrama d-lui ministru de interne no. 7993 anunţă că Arion s-a prins la moşie la dânsul , unde a încercat a se sinucide trăgându-şi un pistol în gură. Situaţia Casei de depuneri nu este încă bine cunoscută până acum.

[21 mai 1876]

TURCIA [„TELEGRAME DIN CONSTANTINOPOLE..."]

Telegrame din Constantinopole anunţă că Sultanul *Murad V* au fost proclamat imperator *prin graţia lui D-zeu şi voinţa naţională.* Predecesorul său au fost transportat în vechiul serai cu familia. Acest fapt s-a petrecut cu o linişte remarcabilă şi cu bucurie publică. Trei zile au fost sărbătoare. Revoluţiunea au fost primită în mod favorabil de către lumea politică şi finanţiară. Se crede că aceasta va înlesni soluţiunea deficultăţilor din Orient şi se asigură că în noul minister va fi Midhad Paşa mare vizir, Khalil Cherif ministru al afacerilor străine şi Sadik Pasa ministru de finanţe. Noul sultan au adoptat trei puncturi: o adunare permanentă de notabili, suprimarea Seraiurilor şi reducerea listei civile la cinci

milioane lei vechi.

[23 mai 1876]

FRANŢIA [„PREOCUPAŢIUNEA PRINCIPALĂ..."]

Preocupaţiunea principală este votarea în Senat a legei care reformează instrucţia superioară şi stabileşte că atât diplomele de bacalaureat cât şi gradele academice să se confere de către autorităţile scolastice ale statului său sub privigherea lor. Instrucţia clericală din Franţa nu putea fi mulţumită cu aceasta, din care cauză multe suplici din provinţiile legitimiste cearcă a opri votarea acelor măsuri. Cu toate acestea legea se va vota şi aceste petiţii vor rămânea mai mult un protest decât o piedică. Altfel lumea politică e mişcată de schimbările din Orient.

[23 mai 1876]

GERMANIA [„O TELEGRAMĂ DIN EMS..."]

O telegramă din Ems spune că împăratul Alexandru II, aflând despre căderea sultanului Abdul-Aziz, ar fi fost atât de mişcat încât au căzut într-o apatie de două ore, în vremea căria n-a rostit un singur cuvânt . După aceea, oftând greu, şi-au esprimat părerea sa de rău asupra sorţii acelui suveran *rău sfătuit.*

[23 mai 1876]

ITALIA [„ORAŞUL MILAN SERBEAZĂ..."]

Oraşul Milan serbează al şaptelea centenar al victoriei de la Legnano (din 29 mai 1176), repurtate prin *liga lombardă.* Această ligă au uitat în faţa străinilor urele şi rivalităţile, a unit într-un singur mănunchi puterile italieneşti. Victoria de la Legnano au însemnat respingerea peste Alpi a germanilor, bătuţi de o oaste improvizată din nobili, ţărani şi lucrători coalizaţi.

[23 mai 1876]

RUSIA [„JURNALELE DIN ST.-PETERSBURG..."]

Jurnalele din St.-Petersburg sunt pline de amănunte asupra manifestărei făcute de toate clasele din Moscva în onoarea generalului Kaufmann, întors din Tach-Kend. Ele insistă asupra însemnătăţii pacifice a acestei manifestări şi asupra discursului d-lui Tachnin, care au rostit dorinţa de a vedea pe general consolidând *prin pace* posesiunile Rusiei din Asia centrală. Generalul au răspuns promiţând că în acest sens va împlini instrucţiile suveranului său pentru pacificaţie.

[23 mai 1876]

TURCIA [„LA ÎNALTA POARTĂ.."]

La Înalta Poartă s-a dat citire unui rescript împărătesc care anunţă că se mănţine cabinetul actual, că sultanul renunţă în favoarea statului la 60 000 de pungi din lista civilă şi la toate veniturile câte rezultă din averea privată a Coroanei. Rescriptul reco-

mandează restabilirea ecuilibrului bugetar, îmbunătăţirea grabnică a finanţelor şi a

instrucţiei publice, reorganizarea Consiliului de stat şi a ministeriului justiţiei. Miniştrii sunt avizaţi de a propune o formă de guvernământ care să corespundă mai bine tuturor supuşilor fără deosebire şi să le asigure tuturor deplina libertate. Rescriptul termină cu dorinţa de a vedea întărindu-se şi de acum înainte legăturile dintre imperiu şi puterile străine şi proclamă că M. Sa s-au suit pe tron prin mila lui Dumnezeu şi cu voinţa poporului.

După citirea rescriptului un fetvah au anunţat în mod solemn detronarea lui Abdul-Aziz. Marele vizir au notificat tuturor reprezentanţilor Turciei din străinătate nemijlocita stabilire a unui proiect de reformă. Aceiaşi reprezentanţi au primit de la ministerul lor următoarea telegramă:

După ce s-a lăţit veşti maliţioase asupra sorţii monarhului detronat, mă grăbesc să LE dezmint în mod formal şi să vă comunic starea lucrurilor. Îndată după proclamarea sa, sultanul Murad din proprie iniţiativă au ordonat ca unchiul său să fie înconjurat de tot respectul şi de toate onorile cuvenite persoanei sale şi i-au avizat drept rezidenţă pavilionul palatului împărătesc Cegheran de lângă Bosfor. Abdul-Aziz au adresat sultanului Murad o scrisoare autografă prin care recunoaşte suirea pe tron a nepotului său şi declară că renunţă la coroană, şi, având trebuinţă de linişte, doreşte a trăi în retragere.

[26 mai 1876]

SERBIA [„ZIARULUI UNGURESC..."]

Ziarului unguresc *Kelet Nepe* i se scrie de la Belgrad că trupele sunt pregătite pentru o neîntârziată campanie. Corpul cel mai tare va trece peste Drina. Grăbirea acţiunei i se atribuie Rusiei. Numai puţine zile ne mai despart de război, zice numita foaie. O corespondenţă din Belgrad a ziarului Pesther Lloyd constată că oamenii de stat ai Serbiei cred c-a sosit momentul cel mai propriu pentru începerea războiului. Corespondentul cunoaşte numai un singur mijloc de a-l preveni, acesta ar fi realizarea planului vechi al voievodului Mihail Obrenovici, adică cesiunea Bosniei către Serbia contra plăţii unui tribut oarecare. Atunci Serbia s-ar însărcina cu pacificarea.

Ziarul Politische Cor[r]espondenz reproduce din foaia oficială a Serbiei o proclamaţie a consiliului municipal din Belgrad. Acest act nu are nevoie de nici un comentariu.

[26 mai 1876]

FRANŢA [„O TELEGRAMĂ DIN BERLIN..."]

O telegramă din Berlin a ziarului *Times* au produs nelinişte în publicul francez. Acea telegramă spune că guvernorul Dalmaţiei, baronul Rodici, ar fi fost însărcinat de principele Nikita de-a notifica guvernului său încheierea unui tractat de alianţă ofensivă şi defensivă între Serbia, Muntenegru, *România* şi Grecia. Ministrul de esterne al României au dezminţit pe cale telegrafică această ştire întru cât ea se atinge de România şi declară că aceasta va continua de a sta în cele mai bune relaţii cu Poarta. Această

ştire au bucurat cu atât mai mult cabinetele din, Londra şi din Paris, cu cât se crezuse că România nu va mai recunoaşte suzeranitatea sultanului Murad. Ministrul de interne au anunţat Consiliul de miniştri că împăratul Alexandru ar fi fost foarte iritat de schimbările de la Constantinopole. — Camera au verificat alegerea prinţului Napoleon.

[26 mai 1876]

GERMANIA [„CAMERA DEPUTAŢILOR PRUSIEI..."]

Camera deputaţilor Prusiei luase oarecare hotărâri liberale cu ocazia votărei legei organice a comunelor urbane. Prin aceste hotărâri se mărginea mai cu samă dreptul guvernului de a confirma primarii. La a treia citire a legei n-au rămas însă mai nimic din acele hotărâri , căci ministrul de interne au declarat de-a dreptul că ele sunt inadmisibile. Prin această declarare liberalii - naţionali au văzut periclitată legea însăşi şi au retras propunerile de modificaţie câte le făcuse, mai ales cea pomenită sus. La votul final proiectul s-a primit în mare parte astfel după cum îl redactase comisia. Schimbările din Constantinopole au făcut impresie bună asupra publicului.

[26 mai 1876]

[„MINISTERIUL INSTRUCŢIUNEI PUBLICE DIN UNGARIA..."]

Ministeriul instrucţiunei publice din Ungaria prin ord. no. 7576 adresat inspectorului şcolar din Buda-Pesta dispune că, pe terenul cărţilor didactice existând concurenţă liberă, se poate folosi orişice carte scolastică, numai să nu fie în contrazicere cu legile statului. Drept care o aprobare specială nici nu mai este de nevoie. Această dispoziţie, înlătură şi urmele monopolului de cărţi care exista până acuma în Ungaria. Aviz tuturor autorilor *buni* din România.

[26 mai 1876]

UN ZIAR NOU

Un ziar nou au apărut cu numele „Bacăul". E de prisos a spune locul unde a apărut. Oricine poate să-l găsească.

[26 mai 1876]

[„AU IEŞIT DE SUB TIPARI «DAREA DE SAMĂ»..."]

Au ieşit de sub tipari ,,Darea de samă a direcţiei generale a poştelor şi telegrafelor pe anii 1874 — 1875". Poate că în această ramură a administraţiei România au ajuns statele vecine, căci într-adevăr mare deosebire între poşta noastră de astăzi şi olăcarii de căi şchiopi cari reprezentau la noi comunicaţia înainte de 25 de ani.

[26 mai 1876]

SERBIA [„ZIARUL MAGHIAR..."]

Ziarul maghiar Nemzeti Hirlap află din Belgrad că corpul de oştire de la Drina se ocupă de vreo câteva zile cu clădirea mai multor pontoane. Guvernul îşi va schimba reşedinţa din Belgrad la Kraguievaţ. Între Panciova şi Semlin s-a ordonat întărirea cordonului austriac. Consulul austriac şi cel german au protestat în contra moratoriului sîrbesc. Din această cauză principele Wreda, consul austriac la Belgrad, ar fi plecat deja la Pesta, spre a lua informaţiuni orale.

[28 mai 1876]

FLORI STILISTICE DIN ZIARELE ROMÂNEŞTI

COMENTARII LA OPUL MANUSCRIS INTITULAT GEOGRAPHIA MARIUM PERITIONIS

La redacţia Românului se află, un manuscript, de un autor necunoscut, care tratează mai pre larg despre mări şi ţărmuri necunoscute încă. Taina cu care redacţia cearcă a învălui descoperirile, făcute desigur de unul din colaboratorii săi, răsuflă totuşi din când în când prin articolele numitei foi, încât se vede că membrii biuroului de redacţie se adapă din acest manuscris plin de descoperiri nouă. Aşa de ex. d. C. Arion, despre care lumea credea că-i la Văcăreşti, e mort de mult — el s-au înecat. Au fost îmbrâncit în oceanul *celei mai triste* pieiri. Din această notiţă a Românului istoria critică a viitorului va deduce: încă în anul 1876 esista, după relaţii acreditate din acea vreme, trei mări numite ale pieirii şi anume mare *tristis,* mare *tristioris* şi mare *tristissimae* peritionis. Ţărmurii acestora par a fi fost refugiul de predilecţie al casierilor celor doritori de răcoare şi singurătate; dar vai! periculos refugiu, căci locuitorii ţărmurilor aveau obiceiul de a pune mâna pe ei şi a-i arunca în cea din urmă din aceste trei mări, în oceanus tristissimae peritionis.

Învăţatul chinezesc d. Iang-Keh-Tiang s-au arătat atât de interesat de articolul de fond din no. 5 al *Salvărei Piteştilor* încât doreşte a intra în corespondenţă cu redactorii acelui ziar. Iată ce spune acel articol:

Dacă omenirea în genere de secole nu face alt decât a continua o luptă infinită, aceasta nu e decât numai ca să atingă *un scop oarecare celor mai mulţi necunoscut.* Acest scop este cel mai sublim, pentru că el este *fericirea şi perfecţiunea omului, unicile condiţiuni cari-l pot apropia de creatorul său.*

Iang-Keh-Tiang a tresărit de bucurie la citirea acestor cuvinte şi au esclamat: iată un om. Apocaliptica claritate al acelui articol, stilul cel corect şi uşor al iluminatului necunoscut l-au făcut pe învăţatul chinezesc să creadă că acest român este o nouă întrupare a lui Budha. Se aude chiar că mai mulţi budhaişti din Honolulu au hotărît să facă o călătorie până la Piteşti, ca să afle în sfârşit acel *scop oarecare, celor mai mulţi necunoscut* şi pe care redactorul Salvărei îl cunoaşte atât de bine.

Tot în ziarul Salvarea se află o dare de samă asupra unei reprezentaţii teatrale. Iată câteva floricele stilistice ale scriitoriului piteştean.

> Durerea ce încearcă o mumă despărţindu - se de *fructul ei* nu putea să fie mai bine reprezentată.
>
> Publicul bucureştean şi iaşan au încoronat totdeauna pe acest artist cu *laurii aplaudelor.*
>
> Paul Ditia este un rol dificil, un caracter escepţional, *ceea ce face multă onoare d-lui Petreanu.*

Sala nu era îndestul de plină cu toată micşurimea ei, şi aceasta suntem *autorizaţi a crede* c-a provenit din cauza alegerei zilei de 21 curent Sânţii împăraţi Constantin şi Elena; mai cu samă aflându - ne în ajunul *celor mai interesante elecţiuni* mulţi orăşeni n-au putut veni.

(La Piteşti trebuie *autorizaţie* pentru a crede ceva).

În ziarul *Ialomiţa,* care primejduieşte prin apariţiunea sa fiecare duminică a târguşorului

(URBEI) Styrbei, se face şi *literatură.* Un tânăr plin de talent, cum se vede, publică în acea foaie *Dramele Baraganului,* scriere *originală* (foarte originală!) contimporană. Prima parte: convertirea banditului, cârcima de la cărare.

Iată textul începutului:

Era timpul *înfiorător.* Sara unei din cele din urmă zile ale lui fevruarie anul 1848 adusese cu sine un viscol *spăimântător .* Ninsoarea *grozavă* ce începuse de cu *ziua,* nu mai putea cădea. Ea era oprită de un viscol furtunos; şi supunându-se astfel unui element mai puternic decât dânsa ea alerga *rătăcindă* prin aerul rece şi aspru. Din astă cauză ,se putea vedea locuri de imense întinderi neatinse de ninsoare. În alte părţi însă , adecă în acelea unde vântul era mai puţin *forte,* ninsoarea cădea la pământ în mase *colosale* şi ajutată de viscol ea se *compacta,* formând astfel nişte munţi înalţi şi *teribili, încât orice trecere pe acolo devenea imposibilă...* Ea găsise un loc mai bun de stabilit în întinsa câmpie a Bărăganului, *al căruia diametru tăiat prin o linie puţin, curbă spre răsărit, desparte în distanţă de aproape 50 kilometri urbea, Styrbei — care este astăzi reşedinţa judeţului căruia aparţine câmpul ce mergem a-i face cunoştinţa şi care are un rol foarte important în scrierea noastră de comuna Sudiţii, care este punctul limitant al acestui câmp în această direcţiune.*

Nimeni, nici o fiinţă omenească *nu ar fi cutezat a străbate acel câmp în acea noapte.* Cu toate aceste evenimentele *ce vor urma merg a ne dovedi contrariul.* Chiar în acea noapte *teribilă,* pentru a căruia desciere pana nu e încă destul de abilă, viscolul şi munţii de zăpadă au fost nesocotiţi. Urmele copitelor a unor cai vârtoşi s-au găsit *imprimate* într-însa şi chiar *diformase munţii ei gigantici.*

Sunt oameni — *fie de bună, sau rea condiţiune* — pe carii nimic nu îi poate reţine de la îndeplinirea scopurilor lor. Ei au o voinţă fermă: sunt *implacabili. Sunt atât de nestrămutaţi în voinţele lor, încât cutează — şi reuşesc prea adesea — a lupta cu natura, cu elementele ei.*

Trei oameni de această *categorie,* călări, au cutezat *aproape de miezul acelei nopţi teribile, părăsind locuinţele lor,* a pleca pe drum în direcţiunea de care am vorbit.

Bine înveştmântaţi şi înfăşuraţi în nişte mantale mari pe deasupra cojoacelor lor de blană ei străbăteau acel câmp solitar. Se vede că-şi cunoşteau destul de bine calea, căci, cu toată mulţimea şi înălţimea troianelor ce întâlneau , ei urmau drumul înainte şi căutau, *mergând , a forma din timp în timp un fel de linie curbă din calea lor străbătută, adevărata formă a drumului ce am descris deja.*

Din când în când , vântul aducea la auzul călătorilor noştri nişte urlete grozave. *Ele voiau să îi facă a înţelege* că, osebit de ei, Bărăganul mai era străbătut în acea noapte şi de o *sumă* de lupi.

Cu toate acestea, călătorii nu dedeau nici o atenţiune acestor urlete. Poate că erau bine *preparaţi de arme şi bazau mult pe ele.* Poate *încă, că cauza* care-i făcuse să întreprinză această călătorie în un aşa timp va fi fost atât de *presândă* încât îi silise a risca chiar viaţa.

(ferească d-zeu să mai urmeze)

S. Feitelsohn

În curând , divule Feitelsohn!, vei întrece chiar pe d-nu Pantazi Ghica, carele, după cum propovăduieşte Telegraful, este o autoritate în literatură. Aşadar sempre avanti ! ce dracu, ori caftan pân' în pământ ori şireangul de gât .

[28 mai 1876]

TURCIA [„«TIMES» SUSŢINE..."]

«Times» susţine, pe baza unor informaţii a căror autenticitate o 'nchizăşuieşte , cumcă

marele vizir au publicat un manifest prin care acordă amnestie insurgenţilor îndată ce ei s-ar declara gata de a propune supunerea lor şi a încheia un armistiţ de şase săptămâni . Acesta atârnă însă de mişcările necesare pentru concentrarea trupelor turceşti şi aprovizionarea cetăţii Niksici.

Ziarul *Norddeutsche - Allgemeine Zeitung* constată că situaţiunea Europei e foarte critică. Cestiunea Orientului 'şi pierde importanţa în faţa neînţelegerilor ivite între cabinetele europene. Germania neavând nici cel mai mic interes, zice numitul ziar, în privinţa afacerilor din Orient, se va sili a mănţinea pacea europeană sprijinind din toate puterile sale toate stăruinţele pacifice ce tind a regula şi a stabili ordinea lucrurilor în Orient.

Ziarul *Pester Cor[r]espondenz* publică o telegramă din Belgrad prin care i se comunică că Muntenegrul, refuzând propunerea Serbiei d' a intra fără amânare în acţiune contra Turciei, ministrul - preşedinte Ristici ar fi adresat astăzi noului regim de la Constantinopol omagiele sale. Acelaşi ziar zice că consulul rus de la Belgrad ar fi plecat la Ems, după cererea d-lui Ristici, pentru a cere de la ţarul ajutorul Rusiei în favoarea Serbiei.

Times publică o telegramă din Paris care zice că acum pare mai presus de orice îndoială că Rusia e de acord cu celelalte puteri şi c-a consimţit a - se mai amâna prezintarea memorandului la Poartă.

[30 mai 1876]

GERMANIA [„GAZETA OFICIALĂ..."]

Gazeta oficială *Reichsanzeiger* publică numirile în ministeriu a d-lor de Bülow, fost secretariu de stat, şi Hoffmann, fost prezident al cancelariei imperiale.

Provinzial - Correspo [n]denz scrie, la sfârşitul unui articol sumar asupra schimbărei din Turcia, cumcă guvernele care se hotărâseră a face Porţii propuneri identice, prin această din urmă schimbare se văd în poziţie de a amâna comunicarea propunerilor. Ţelurile însă pe care puterile le-au avut în videre cu ocazia conferenţelor vor rămânea aceleaşi şi sub împrejurări schimbate; asupra căilor de a ajunge la ele va mai avea loc o nouă înţelegere între puteri. Unirea în principii, pe care se 'ntemeiau hotărârile de pân' acuma , şi starea generală a Europei îndreptăţesc la convingerea cumcă ţelul comun se

poate ajunge, păzindu-se pe deplin pacea europeană. — Provinzial Correspondenz mai pomeneşte despre amânarea voiagiului împăratului la Ems şi adaogă că petrecerea împăratului Rusiei în acel loc de cură se va prelungi cu 8 zile. Amândoi împăraţii vor petrece câteva zile împreună. — Se zice că preste câteva zile vor avea din nou întâlnire pr[inţul] Bismark, pr[inţul] Gorciacoff şi c[on]tele Andrassy.

[30 mai 1876]

CESTIUNEA ORIENTULUI
[„ZIARUL «N. FR. PR.» ÎN NO. SĂU..."]

Ziarul N. fr. Pr. în no. său din 9 iunie aduce estracte după cum susţine autentice, dintr-o scriere a generalului Ignatieff intitulată: proiect pentru o soluţiune practică a Cestiunei Orientului. Proiectul e precedat de un studiu istoric şi politic în care se dovedeşte cumcă cea mai mare parte a provincielor Turciei europene e cuprinsă de populaţii de rasă slavă şi că a sosit vremea în care aceste ţări să se guverneze prin ele înşile. Acest proiect puindu-se în vederea marelui principe moştenitor al Rusiei, acesta a răspuns că îl aprobă

întru cât înlocuieşte domnia turcească prin monarhi creştini, dar nu crede că o confederaţiune între rase atât de deosebite, unele înduşmănite chiar, ar fi înzestrată cu o mare putere de viaţă. Împăratul însuşi să fi declarat că felicită pe autorul proiectului, dar găseşte că prezentul nu e potrivit pentru realizarea lui, sperează însă de a-l vedea într-o zi realizându - se .

Lăsând cu totul în sama ziarului vienez, nu totdeauna iubitor de adevăr, răspunderea autenticităţei actului publicat, reproducem după el punctele principale a proiectului în cestiune.

Pe ruinele Imperiului otoman se vor ridica următoarele regate:

I) Regatul Bulgariei, care va coprinde Bulgaria proprie şi vilaetul actual al Dunărei, Tracia afară de litoralul Bosforului şi al Dardanelelor, Macedonia şi o parte din Tessalia.

II) Regatul Albaniei, care va coprinde Albania, şi Epirul afară de paşalâcul Prizrend.

III) Regatul Serbiei, consistând din Serbia proprie, paşalâcul de Prizrend, Herzegovina şi Montenegro cu *Bocche di Cattaro.*

IV) Regatul României, cuprinzând România actuală.

V) Regatul Greciei, consistând din Grecia actuală, partea de sud a Tessaliei şi insulele europene şi asiatice ale arhipelului turcesc inclusiv Candia.

Regatul Bulgariei va avea suveran pe un principe din casa imperială rusască şi va forma un stat de 6 1/4 milioane locuitori. Regatul Albaniei va primi suveran pe un arhiduce din casa de Austria şi va forma un stat de 1 1/2 locuitori. Regatul Serbiei se cuvine de drept principelui Nichita de Muntenegru, care astfel ar dispune de o populaţie de peste 3 milioane. În regatele României şi Greciei se mănţin suveranii actuali. Partea din Tracia esclusă din regatul Bulgariei, adică Constantinopolul cu Bosforul şi Dardanelele, cu ţărmurii asiatici împreună, intră în *posesiunea Rusiei.* Constantinopolul devine centrul şi avangarda unei nouă confederaţiuni slave, la care pot lua parte şi regatele României şi Greciei, însă sub condiţia cu totul specială *de a se supune unei conduceri militare şi diplomatice comune.*

Tot în privirea Cestiunei Orientului N. Fr. Pr. mai publică următoarea scrisoare:

Schimbarea din Constantinopoli a pus în mare încurcătură diplomaţia puterilor de nord, mai ales însă pe cea austriacă şi pe cea rusească. Diplomaţia acestor puteri se văzu în faţa unui factor a cărui greutate şi putere fuseseră ignorate şi ea recunoscu că nu numai nu are ţeluri cu perspectivă vastă, ci că n-are nici măcar bază pentru măsuri momentane; că ea, care-şi închipuia a dirije Europa, era însăşi împinsă şi stăpânită de întâmplarea oarbă. Urmarea nemijlocită a acestei cunoştinţe a fost o pripire ciudată, o neregulată îmbulzire spre a se scutura de nesiguranţa penibilă a situaţiei. Reprezentanţii puterilor de nord se pusese cu furtunoasă grabă în relaţii oficioase cu noul regim de la Cornul - de - aur , fără, a ţine samă, nici măcar de formalităţile obicinuite. Când reprezentanţii puterilor continentale primiră cele Întâi ordine urgente ca să deie relaţii asupra intenţiilor noilor stăpânitori (în 1 iunie) ei erau mai toţi de acord, întrebau

în mod confidenţial ce intenţii are guvernul turcesc, spre a sonda dacă e consult de a *aplica* Porţii renumitele *propuneri.* Răspunsul Porţii nu prea era încurajator. Ea promise a-şi îndrepta starea ei şi că va da libertăţi tuturor supuşilor ei fără deosebire de confesie. A uşura pe creştini fără a lăsa să participe la aceste avantagie şi stoarsa popula ţie musulmană ar fi o nedreptate vădită şi greşală politică. Tot concursul moral pe care Europa l-ar da Turciei întru împlinire acestei grele misiuni a guvernului său acesta îl va primi cu mulţămire. În orice caz însă trebuie *timp.* Guvernul turcesc nu vroieşte a fi negligent, dar nici pripit. Acest limbagiu, plin de conştiinţă de sine, lăsa să ghicească că noua stăpânire are planuri bine răzgândite şi voieşte să le urmărească. Dar nu fu aprobată de toţi reprezentanţii. Între diplomaţii de la Bosfor se formară două tabere. Una primea rezoluţia

Porţii ş-o încuraja, cealaltă păstra o rece rezervă. Dar cu câtă pripă se lucra din toate părţile putem judeca din împrejurarea că la 1 iunie se 'ncepuse jocul de întrebări şi răspunsuri schiţat mai sus, iar la 8 iunie retragerea puterilor de nord era un fapt împlinit deja.

Drept că, în vremea aceasta multe s-au întâmplat . Au fost un moment în care principele Gorciacoff au voit să rişte tot pe o carte. În 4 iunie el spunea unui diplomat că *în decursul a opt zile se va fi întâmplat cea dentâi ciocnire între turci şi sârbi .* Noul sultan era să nu fie recunoscut de către puterile de nord chiar dacă celelalte trei puteri mari l-ar fi recunoscut. Austria avea să ieie iarăşi o poziţie binevoitoare faţă cu insurgenţii, adică să nu-şi prea păzească graniţele şi să, închidă portul de la Klek, pe când Muntenegrul şi Serbia aveau să înceapă campania. Nu mai era vorbă despre aşa numitele garanţii, ci sultanul ar fi trebuit să primească în mod solemn memorandul din Berlin, care *admitea intervenţia armată din partea puterilor.* Gorciacoff *voia să-şi pregătească o bază de drept pentru ceea ce voia să întreprindă mai târziu .* Deci Rusia ţinea la planurile ci încă şi atunci când toată lumea le credea căzute, şi Gorciacoff ar fi stăruit asupra memorandului din Berlin dacă nu s-ar fi făcut grave objecţiuni din partea Austriei şi a Germanei. Ţariul îi spusese cancelariului său că Rusia i destul de tare pentru a putea ceda, că el doreşte pacea şi concordia. Cancelariul observă că el va urma consiliile suveranului său, dar că Rusia trebuie să ţie pace de bunăvoie, că nu trebuie să, se lese silită la pace, că trebuie să o mănţie memorandul din Berlin. — *Când sultanul îl va fi acceptat, atunci autocratul tuturor Rusielor poate să-şi manifesteze înaltele sale intenţii, să fie element şi îngăduitor.*

Gorciacoff ar fi paralizat poate dorinţa lui Alexandru de a face concesii dacă celelalte două împărăţii n-ar fi venit în ajutorul ţarului împrotiva propriului său ministru. Din Viena şi Berlin i s-au făcut la Ems comunicate limpezi, cari nu pomeneau cu nici un cuvânt despre amânarea alianţei, dar spuneau fără rezervă că în aceste două oraşe ar fi venit declaraţii peremptorii cumcă dacă dorinţele lui Gorciacoff s-ar împlini, pacea europeană nu se mai poate mănţinea. Acestea avură efect asupra ţariului, căci în 7 iunie el spune unui diplomat italian cuvinte care-l vor face pe Gorciacoff să înceapă retragerea dacă nu voieşte să piardă încrederea suveranului său.

Aşadar se poale spune lumei că alianţa între cele trei împărăţii stă, adică vegetează mai departe, şi acţiunea lor diplomatică e amânată .

[2 iunie 1876]

[„RENUMITA ROMANŢIERĂ FRANCEZĂ AURORA DUDEVANT..."]

Renumita romanţieră franceză *Aurora Dudevant,* cunoscută sub numele literar de *George Sand,* a murit. Această femeie rară prin talente, energie de simţământ şi frumuseţe e de origine germană. Despre partea tătâni-său se trage din Moritz de Saxa, fiul natural al regelui August II, despre partea mumei sale se trage din familia conţilor Konigsmarck. Relaţiile ei cu Jules Sandeau, Alfred de Musset, abatele Lammenais, Francisc Chopin, prinţul Napoleon (mai târziu Napoleon III) sunt destul de cunoscute; ele nu pot însă forma obiectul unei scurte notiţe necrologice.

[2 iunie 1876]

POTCOAVE ORTOGRAFICE

Cetim în Curierul Bolgradului:

Micul format al ziarului nostru, abondentul interesant material *quu quare* am *potea* umple zilnic o aşa foiţă, *espiegleriile* que ne joacă Capul - lucrătoriu al Imprimeriei şi suciturile *quu quare* se sileşte honnorabilul commitetu al Scoalei centrale (domnul, patronul şi padişahul unor însemnate resurse) de a ne face qua să ne dezgustăm noi de d-lor şi d-lor de noi — toate aqueste ne fac de a restrânge şi *aquum* deodată revista noastră etc. ...

Aqueste spuse, rugăm pe d-nul prefect al judeţului de a nu se lăsa a fi influenţat de unele partizi, de *hómmeni quu o* potere zilnică, de jurăminte şi de promisiuni de căinţă. *Quăqui* toate *quote* ei vor spune, vom reveni iarăşi la proverbul ,,Lupul părul îl schimbă, dar naravu nu ; *Niqui* salcia pom *niqui* ciocoiul hommu"

— Bravo Qurierul Bolgradului, ziar politiqu, quomerquial, agriquol! Minte la el cât glas la peşte.

[2 iunie 1876]

GERMANIA [„SCRISOAREA CĂTRE SUVERANI.."]

Scrisoarea către suverani care notifică suirea pe tron a sultanului Murad al V se aşteaptă să sosească încă în cursul săptămânei acestia. Kreuzzeitung află din Ems că contele Karolyi ar fi plecat, după ţinerea unor co[n]ferenţe la Paris, împreună cu ambasadorul francez Gontaut Biron.

O corespondenţă oficioasă a ziarului Norddeutsche Allgemeine Zeitung afirmă că Anglia ar fi primit fără nici o rezervă primitivul program de reformă al lui Andrassy şi că revenirea asupra acelui program e în stare de a pune în deplin acord pe toate puterile. În măsura în care sultanul Murad va corespunde cu aşteptările de reformă, şi spiritele lumei se vor linişti şi astfel va dispărea presiunea care încarcă guvernul rusesc. În orice caz memorandul din Berlin, nemaicorespunzînd cu situaţia, a fost amânat şi au pierit orice grijă de conflagrarea alianţei celor trei împăraţi.

Maiorescu, care după încheierea unei convenţii comerciale germano - române a plecat la Bucureşti, are să fie numit agent diplomatic pe lângă curtea imperială.

Gazeta de Strassburg, care stă în relaţii cu cancelariul imperiului, publică din când în când articole inspirate asupra Cestiunei Orientului, a cărora adresă este desigur apropiatul Paris, căci foaia, apărând în două limbi, se ceteşte cu interes de către francezi.

[4 iunie 1876]

SERBIA [„LA ÎNTREBĂRILE PORŢII..."]

La întrebările Porţii, care ceruse esplicaţiuni asupra înarmărilor sârbeşti , guvernul Serbiei au afirmat intenţiile sale pacifice. Principele Milan au răspuns că, insurecţiunea ajungând până la graniţele Serbiei şi împresurând ţara toată ca cu un inel de fier,

principele s-au văzut silit de a-şi înarma poporul pentru a-l linişti, dar că n-ar avea nici cea mai mică intenţie duşmănească împotriva Porţii, căci Serbia îşi dă sama de împrejurarea că, puterea ei răsare din integritatea Imperiului otoman. Spre stabilirea bunelor relaţiuni, Serbia va trimete un agent special la Constantinopole, a căruia numire i se va notifica Porţii prin agentul diplomatic al Serbiei.

Nu este adevărat că tribunalele şi şcolile ar fi fost închise, după cum anunţase o telegramă din Berlin.

[4 iunie 1876]

TURCIA [„SULTANUL AU CERUT..."]

Sultanul au cerut de la marele vizir ca să i se propuie proiectul de reformă a guvernământului şi declară totodată că e dispus de a-l primi. Midhat Paşa e însărcinat a elabora proiectul pentru convocarea unui Consiliu Naţional şi a se ocupa în special cu finanţele şi cu regularea budgetului. Tezaurul privat al ex - sultanului Abdul-Aziz nu ajunge nici suma de 100 milioane franci. Capii insurgenţilor din Herzegovina sunt dispuşi de a se folosi de armistiţiu şi de a intra în tratări. Notificarea autentică va avea loc când capii se vor fi înţeles între sine.

[4 iunie 1876]

OTRĂVIRE

Un spiţer din Iaşi, după ce se despărţise de nevasta sa întâia , intrase în relaţii cu o fată de origine — cum se zice — polonă cu care a trăit mai multă vreme. Spiţerul voind să se însoare din nou a plecat în Rusia pentru a-şi căuta mireasă. La întoarcerea sa în ţară au declarat amorezei sale că a hotărît a se însura din nou, hotărâre cu care ea se vede că s-au arătat mulţămită. Alaltăieri, miercuri, spiţerul a petrecut sara împreună cu fata despre care e vorba, cu care ocazie se vede că îşi vor fi luat adio şi au băut împreună vin. După ce băuseră, fata-i spuse că de acum înainte tot ea are să fie nevasta lui, că tot cu dânsa se va cununa pentru totdeauna. Întrebată fiind ce voieşte să zică cu aceste cuvinte, ea-i declară cumcă i-a dat vin otrăvit şi că ea singură a băut asemenea din acel vin. Spiţerul alergă repede acasă, dar căzu înaintea porţii şi strigând după ajutor, fu pus de către calfele sale în pat, care-i şi deteră, un antidot încât până acuma încă trăieşte. Fata însă a murit chiar în acea sară de efectele otrăvii. Ea zace întinsă în bolta mortuară a spitalului sf. Spiridon unde, după cât auzim, astăzi se va face autopsie.

[4 iunie 1876]

MILETICI ASUPRA PRINŢULUI MILAN

Ziarul unguresc Magyar Polgár, aducând ştiri asupra situaţiei din Serbia, spune că *Miletici* (capul partidei politice a sârbilor din Ungaria) agitează în contra prinţului Milan şi recomandează sârbilor să-l alunge dacă nu va declara război turcilor. Între altele Miletici ar fi spus şi următoarele cuvinte: „Milan nici nu-i din sângele Obrenoviceştilor. Priviţi la capul lui şi vedeţi că fizionomia sa e o fizionomie *curat românească".* Aceasta desigur că nu-i un defect. Dacă am fi noi atât de puritani ca sârbii , câte capete bulgăreşti şi greceşti ar trebui să dispară dintre deputaţi, profesori, magistraţi, şefi de partidă etc. !

[4 iunie 1876]

[„RELATIV LA NOTIŢA *OTRĂVIRE...*"]

Relativ la notiţa *Otrăvire,* publicată în no. 62 al Curierului de Iaşi, medicul primar al spitalului Paşcanu, d-nul dr. Lukaszewcki ni trimite o dare de samă care rectifică notiţa şi răspândeşte lumină asupra modului în care d-sa a combătut veninul. D-sa spune că d-nul asistent al farmaciei a dat otrăvitului o cantitate mare de lapte, albuş de ou etc. şi că în urmă venind d-sa însuşi la faţa locului au ordonat un vomitiv şi mai puternic şi în urmă au rânduit acid tonic şi cloroform, ceea ce avu de efect liniştirea bolnavului. Ceea ce ne-a surprins însă în această rectificare este că ni se ia oarecum în nume de rău espresiile *spiţer* şi calfă de spiţer. Aceasta este mai mult un semn al timpului, un semn că mult trebuie să se fi corupt limba românească pentru ca fiecare cuvânt mai vechi să fie luat drept o espresie de de considerare, ceea ce — se 'nţelege — nici n-am avut de gând . De aceea d-nul dr. ni va ierta să-i spunem că *spiţer* este cu totul ecuivalent cu germ. Apotheker, iar calfă cu Gehilfe,

iar vorba Apothekergehilfe id est calfă de spiţer nu ştim să se fi privit vreodată ca o espresie de dispreţ, decât doar din când în când în conştiinţa nefericitului nostru secol, în care oamenii au început a se ruşina de numele onestei şi folositoarei lor meserii. Căci d-nul medic va concede că, oricâte titluri s-ar mai adăogi acestei meserii, ea rămâne ce este — o meserie (Gewerbe) şi nicidecum o ştiinţă, căci ea consistă în executarea *mecanică* a ordinaţiunilor medicilor şi *judecata* individuală joacă un rol foarte modest în acest ram de activitate.

Împrejurarea că în limba germană există mai multe expresii pentru activităţi analoge, că ajutatorii altor meserii se numeşte Gesellen, nu îndreptăţeşte defel de a pretinde şi de la limba românească deosebiri limbistice — după a noastră părere cu totul de prisos. Căci nouă ni se pare că oricât de identică ar fi expresia, nimărui nu-i va veni în gând de a confunda pe un maestru care fabrică sticle pentru telescopuri cu cel care fabrică sticle de vin, nici pe un spiţer, care-n zilele noastre trebuie să posedeze studii solide din ştiinţele naturale, cu vraciul evului mediu, a cărui arte consista mai cu samă în scoatere de măsele şi punere de bleasture. Natura acestei munci a devenit alta şi e mai nobilă, iar cuvântul au luat de mult înţelesul pe care i-l indică ea. De aceea credem a avea dreptul să nu ne speriem de rigoroasele farmaceutice şi să admitem neapărat numirile facultăţilor medicale pentru însemnarea tuturor activităţilor. Atunci am trebui să numim pe fiecare student de ex. vir juvenis ornatissimus, care este asemenea o numire care nu are ecuivalent real. Tot astfel diploma de farmaceut poate să conţie

---

numiri măgulitoare, dar noi ştim că un candidat în teologie are nevoie de o cultură pregătitoare mult mai înseamnată în ştiinţele naturale chiar decât un farmaceut, căci de la cel dentâi se cere bacalaureatul, de la cel din urmă nu. Cu toate acestea recunoaştem îndreptăţirea oricărui profesionalist de a pretinde să fie numit după cum 'i convine mai bine şi rugăm pe onor. cetitori să 'nţeleagă *asistent* în loc de *calfă.*

[6 iunie 1876]

[„DE MAI MULTĂ VREME..."]

De mai multă vreme se manifestează în opinia publică a ţărei dorinţa de a vedea întemeindu-se o industrie proprie şi naţională. Dar aceste tendenţe şi aspiraţii foarte deosebite n-au fost privite de aproape, nici nu s-au studiat condiţiile necesare sub care o asemenea industrie s-ar putea naşte. Studiul ce-l publicăm mai la vale implineşte această lacună. El este estras din cartea cafenie (a corespondenţei diplomatice) pe care contele Andrassy au supus - o în mai a.c. amândoror delegaţiunelor Austro-Ungariei. Studiul figurează sub numirea de *raport al d-lui cavaleriu de Bosizio,* viceconsul c.r. Nu putem tăgădui că raportul conţine vederi destul de întemeiate şi, dacă pe ici pe colo unele puncte sunt poate cam pre pesimistic tratate, desigur că nu autorul, ci împrejurările al căror martor este l-au îndreptăţit de a avea numai foarte modeste speranţe în viitorul mişcărilor economice din România.

Dar tocmai acest pesimism de vederi ne va face să revenim asupra acestui studiu, preţios din multe puncte de vedere, când ne vom încerca a arăta că unele din premisele studiului, deşi sunt esacte, totuşi nu îndreptăţesc la concluziile făcute de autor.

[9 iunie 1876]

ANGLIA [„LA O INTERPELARE..."]

La o interpelare a lordului de la Warre, Earl of Derby a răspuns că, prin tractatul încheiat la Paris la 1856, Anglia, Francia, Italia şi Austria au luat asupră-le îndatorirea de a mănţinea neatârnarea şi integritatea Imperiului otoman, iar atentarea la acea neatârnare

constituie un casus belli. Derby crede că e periculos de a discuta de pe acum cazurile în cari stipulaţiile ar deveni obligatorie pentru părţile contractante şi aşteaptă ca aceasta să se hotărască mai bine prin constelaţia concretă a împrejurărilor. În garanţia acelui tractat sunt cuprinse şi România şi Serbia, dar nici o putere nu este îndreptăţită de a interveni la conflicte ce s-ar ivi între Poartă şi statele subtributare, ci de a o păzi numai de atacuri care i-ar veni de dinafară.

[9 iunie 1876]

BELGIA [„ÎN URMA ÎNVINGEREI ÎN ALEGERI..."]

În urma învingerei în alegeri a clericalilor, în mai multe oraşe mari ale Belgiei s-au ivit grave neorânduieli , dar mai cu samă în Anvers. Mase de popor au avut serioase ciocniri cu garzii orăşeneşti, iar aceşti din urmă au dat foc.

Mulţi din tumultuanţi au fost împuşcaţi, mulţi arestaţi. Astfel se anunţă din 15 iunie c. că o colonă de mii de oameni străbătea uliţele oraşului Anvers strigând „Trăiască regele ! Jos Malou ! Demisia !" Primarul acestui oraş au ameninţat că-şi va da demisia dacă guvernul ar voi să-l silească ca să ceară ajutorul trupelor pentru înăduşirea tumultului. În Bruxelles e linişte deplină.

[9 iunie 1876]

TURCIA [„OMORÂTORUL LUI HUSSEIN-AVNI..."]

Omorâtorul lui Hussein-Avni ş-a lui Raşid Paşa avea de gând să omoare numai pe cel întâi . Ministrul de război auzise mai dinainte despre vorbele ameninţătoare şi ura acestui ofiţer şi din cauza aceasta voise să-l depărteze. Dar, dorind a nu provoca în momentele de faţă turburări, nu l-au înlăturat, după cum uşor putea s-o facă în urma ameninţărilor ce le auzise. Acest din urmă considerent avea să devie fatal. Sultana Valide primise ştire despre turbarea maiorului Hassan. Ea se folosi de ocazie spre a se răzbuna împotriva lui Hussein-Avni, căci asupra nimărui ea nu era atât de pornită ca asupra ministrului de război. Cauza e că Hussein-Avni păruse a sprijini mai mult schimbarea succesiunei pe tron în favoarea lui Iussuf-Izzeddin şi totuşi în urmă a fost cel mai activ la răsturnarea lui Abdul-Aziz. Mama acestui din urmă îl întărâtă şi mai mult pe Hassan — care şi aşa-i era supus — şi-i netezi drumul prin spioni. Un alt motiv politic mai însemnat nu exista. Din contra, dacă mai există o partidă, grupată împrejurul flamurei sultanului căzut, aceasta putea să fie numai partida conservativă din Turcia, la care sultana Valide au pierdut acuma şi cel din urmă prestigiu, căci ea e complice la moartea aceluia în care partida conservatoare şi toţi amicii unei procedări energice îşi pusese speranţele lor. S-au luat măsuri pentru susţinerea ordinei, periclitată nu atât de populaţia musulmană, ci de alţi factori, căci doresc să se folosească de turburări. — Maiorul Hassan au fost spânzurat . — Savfet Paşa e numit ministru de esterne, Kherim Paşa ministru de război, Khalil Şerif Paşa ministru de justiţie.

[9 iunie 1876]

[„FRUMOASE INTENŢIUNI..."]

Frumoase intenţiuni — nu-i vorbă — şi n-avem nimic de zis în contra lor. Dar nu vor găsi oare cititorii noştri că oarecare cunoştinţe de gramatică, interpuncţiune şi stilistică n-ar fi

cu totul de prisos la acel onorat oficiu? Mai ales în perspectiva acelor interesante *investigăţii ştiinţifice* pe cari are de gând să le facă?

[13 iunie 1876]

TURCIA [„SCRSIOAREA PE CARE SULTANUL..."]

Scrisoarea pe care sultanul Murad V a fost primit - o a doua zi după suirea sa pe tron de la ex-sultanul Abdul-Aziz zice din cuvânt în cuvânt acestea:

După ce m-am încredinţat lui Dumnezeu, mă încredinţez Maiestăţei Voastre. — Vă felicit pentru suirea voastră pe tron şi vă esprim părerile mele de rău că n-am putut servi naţiunea după dorinţele ei. Vă urez vouă să obţineţi acest rezultat.

Sper că Maiestatea Voastră nu va uita că am pregătit mijloacele eficace pentru conservaţiunea şi pentru onoarea Imperiului. Vă răcomand a cugeta bine că aceia care m-au pus în această situaţiune sunt soldaţii pe care i-am armat cu mâna mea proprie. Şi fiindcă eu am arătat întotdeauna o calitate, aceea de a ajuta pe cei oprimaţi de umanitate, vă rog să, mă scăpaţi de locul strâmt şi supărător în care mă aflu, destinându-mi o reşedinţă. mai cuviincioasă. Vă felicit pentru faptul că coroana a trecut în familia lui Abdul-Medjid Khan.

Abdul-Aziz.

Poarta a primit notificarea oficială că în curând d. Kristici va sosi la Constantinopoli, spre a felicita pe sultan în numele prinţului Serbiei. Ziarul „Phare du Bosphor[e]" anunţă formarea a două corpuri de oştire şi anume unul la Beikos de 80 000 oameni, celalt la Smyrna de 60 000 oameni.

[13 iunie 1876]

TESTAMENTUL LUI IOAN OTETELIŞANU

Otetelişenii sunt cunoscuţi ca patrioţi ai Ţărei Româneşti şi de-aceea nu ne prinde mirarea de-a vedea la ce frumoase scopuri au destinat acest boier bătrân averea sa. Încă pe la anul 1830 vedem figurând un Otetelişanu în Societatea filarmonică, vedem cum începătorul teatru românesc tipăreşte repertoriul său, nepretenţios şi cu toate acestea ales, dintr-un fond al căminarului Otetelişanu. Uzufructul averei răposatului Ioan Otetelişanu, reprezentând o rentă de 150 până la 200 de mii de lei noi, rămâne după testament la dispoziţia soţiei sale. Iar după moartea acesteia, averea aceasta va forma un fond pentru crearea unui institut de fete cărora — zice testamentul — li se va da învăţătura şi creşterea ce se cuvine unor mame de familie fără *pretenţii* şi fără *lux.* Escedentul eventual al averei se va capitaliza şi va constitui pentru elevele acelui institut un fond de zestri, cari însă nu vor putea fi nici mai mari nici mai mici decât de *două sute de galbeni.*

D-nii Ioan Cîmpineanu şi Ioan Calinder sunt numiţi prin testament administratorii bunurilor lui Otetelişanu. Ei vor avea a stabili programul de studii al institutului, repartiţia veniturilor, constituirea zestrilor. Vor putea să delege din parte - li persoane care să, perpetueze dreptul de administraţie şi să măntie unitatea de direcţie a fondaţiunei Otetelişanului. În acest bărbat recunoaştem generaţia trecută a Ţărei Româneşti; binevoitoarea, patriotica generaţie care forma floarea Ţărei Româneşti înainte de 1848. De la anul acesta începând , românii au pierdut simţul istoric. Cuvinte nouă fără cuprins, oameni noi fără trecut şi fără valoare, o limbă păsărească în locul vrednicei limbe a strămoşilor, instituţii nepotrivite cu trebuinţele modeste ale ţăranului dunărean au înăbuşit frumoasele şi spornicele începuturi ale unei literaturi într-adevăr româneşti, ale unui naţionalism nu de fraze banale, ci d-un cuprins real, Nu-i minune dacă în mij-

locul unei dezvoltări care, cu suflarea sa nelegiuită, au rupt fir cu fir toate tradiţiile istorice, au risipit piatră cu piatră vechea comoară a averei sufleteşti şi materiale a poporului românesc, oamenii mai vechi s-au dat uitării, încât abia se mai auzea de ei, şi că vin a reîmprospăta numele lor în memoria unor urmaşi nedemni prin tristul şi ultimul act de iubire către neamul lor, prin *testament.* Fie-i ţărâna uşoară şi amintirea neuitată.

[16 iunie 1876]

AUSTRO-UNGARIA
[„ÎN URMA ŞTIRILOR ALARMANTE..."]

În urma ştirilor alarmante din Belgrad, slavii din sudul Ungariei (graniţele militare) sunt foarte agitaţi. Din graniţa militară croată se vesteşte că la Plasko 400 de insurgenţi herţegovineni, stârniţi prin preoţi, s-au hotărît a merge în luptă pentru sfânta cauză. La fruntarie aveau să primească din partea unui comitet secret arme; dar, fiindcă acestea se confiscaseră, ei n-au cutezat a trece frontiera. Îmblând fără ţintă, o patrulă care-i întâlni i-au invitat să se supuie, iar ei au împuşcat. Atunci patrula au răspuns asemenea cu focuri, de care doi herţegovineni au fost greu răniţi. În Plasko, vatra agitaţiunilor, sârbii au depărtat portretul împăratului Austriei din sala consiliului comunal şi au atârnat în locu-i icoana St. Lazăr. Deasupra turnului bisericei au înfipt o flamură cu inscripţia: Zivio Serbia. Mulţi lucrători de la drumul de fier au trecut la insurgenţii din Herzegovina. Ziarele oficioase ungureşti susţin cumcă guvernul nu e de loc surprins de întâmplările de la Dunăre, ci le-a prevăzut pe toate şi au luat toate măsurile de precauţiune întrucât priveşte interesele monarhiei.

Altfel şi în privirea *României* Austro-Ungaria pare a lua măsuri de precauţiune — cel puţin ziarele din Ardeal vestesc că o comisie specială va inspecta în decursul lunei iulie obiectele de fortificaţie, iar mai cu samă *trecătorile* munţilor Carpaţi dintre România şi Transilvania, şi va hotărâ cari din aceste trecători ar fi cu cale să se fortifice. N-aibă frică! Vavilonienii au alte treburi.

[18 iunie 1876]

SERBIA [„DESPRE POZIŢIA STRATEGICĂ..."]

Despre poziţia strategică a oştirilor sârbeşti se vestesc următoarele. Ele sunt împărţite în trei divizii. Cea dentâi , divizia Ciacika se compune din brigadele Studniţ, Ciacik şi Uziz şi dintr-un corp de voluntari sub arhimandritul Duşici. Tăria acelei divizii, comandată de generalul *Zach,* e de 22 000 oameni, ea este aşezată la frontaria de sud-vest. Corp de armată şi mai tare este cel ce stă lângă râul Drina şi e comandat de *Rauko Alimpici.* Consistă din două divizii de câte trei brigade. Efectivul

acestui corp (fără rezervă şi voluntari) e de 26 000 oameni, cu voluntari de 30 000. Acolo sunt şi 50 de pontoane. În faţa acestui corp se pregătesc şi turcii şi se adună acolo în mare număr. Zwornicul-mare, Zwornicul-mic şi Sokar au primit garnizoane tari. În Zwornicul-mic sunt 3 000 sedifi, în cel mare 11 000. Dar punctul de gravitaţie a operaţiunilor sârbeşti este în valea Moravei. De la mersul întâmplărilor în acest punct vor atârna toate. Alexinaţ e cartierul general al *armiei de sud,* pe care o comandează generalul rusesc Cernaieff. Această armie consistă din mica oştire permanentă şi din clasa I-a a miliţienilor. Tăria ei e

de la 45 Pân' la 50 de mii de oameni. Avangardele ei sunt postate pe liniile fruntarielor. Oştirea turcească dimprotiva acestui corp se razimă pe lagărul fortificat de la Niş.

După ştiri telegrafice din 27 iunie st.n., astăzi în 18/30 principele Milan ar fi trebuit să plece la armie, după ce va fi publicat un manifest de război; iar mâni , în 1 iulie avea să se proclame Serbia întreagă în stare de asediu.

[18 iunie 1876]

SERBIA [„ÎN NUMĂRUL TRECUT..."]

În numărul trecut am arătat că ziarul oficios al ministeriului unguresc, desigur bine informat, crede că războiul între Serbia şi Turcia e inevitabil. După *Coresp. politică* s-ar fi luat toate dispoziţiile ca oştirea sârbească să poată intra la 27 iunie în poziţie strategică. Dacă se va face ruptură cu Poarta — foarte probabil, dar nu inevitabil — acţiunea militară va începe abia în întâile zile ale lui iulie . Principele Milan va pleca din capitală la armată, dând o proclamaţie ecuivalentă c-un manifest de război. Misiunea ce se dedese lui Kristici pentru curtea din Constantinopole, pusă deja în executare, au fost suprimată. Toate aceste ştiri Cor. pol. le - aduce sub data de 24 iunie; iar astăzi avem în 30. La noi circulează zgomotul — pân - acuma neadeverit — că Serbia ar fi şi declarat război Turciei. Deşi Cor. pol. este un ziar slavofil, totuşi ştirile ce le aduce nu sunt lipsite de fundament. Va să zică înainte de 3 zile armata sârbească s-au dispus a începe şi poate că de acum peste trei zile vom auzi cele Întâi veşti de război de preste Dunăre. Dar Vavilonul ce va face? Exerciţii stilistice. Greco - bulgarii din Vavilon vor mai aprinde câte trei masalele (jurnalistice) în fiecare judeţ, vor pune Mexicul şi Indostanul la cale, vor da sfaturi lui Gorciacof şi lui Bismarck şi vor spune minciuni unii de alţii — până ce *Prutul* se va revărsa în urma ploilor. Atunci, care cum va scrie, acolo i va îngheţa mucul condeiului. Ştiut este: satul arde baba ...

[18 iunie 1876]

ZIAR NOU [„CA TOATE CELELALTE..."]

Ca toate celelalte — *politic, literar, comercial* şi *agricol* — este şi cel nou, apărut sub numele ,,Craiova". Politica, literatura, comerciul şi agricultura sa apar deocamdată numai o dată pe săptămână , dar ni se promite fericirea cumcă va apărea de două ori. Spre caracterizare, următoarele din apelul către cetăţeni: „Câţiva juni, *modeşti poate*

prin cunoştinţă, dar *forţi* prin tăria principiului şi caracterului care-i uneşte, asociându - se într-un comitet, şi-au propus ideea de a redacta un ziar stabil şi cu totul independent". Deşi aceşti juni sunt *modeşti poate* prin cunoştinţe, totuşi ,,înmulţirea ziarelor este un pas mai răpede spre lumină, o piatră mai mult ce se adaogă la temelia edificiului social". Poate ! Mai ştii? Dar umilita noastră părere este că ar fi fost mai bine ca mai întâi să se dezmodestifice cunoştinţele respectabililor câţiva juni, căci ceea ce ne desperează nu sunt pe atâta bătrânii pe cât tinerimea noastră.

[18 iunie 1876]

SERBIA [„LIPSA UNUI BIUROU TELEGRAFIC..."]

Lipsa unui biurou telegrafic de corespondenţă şi greutatea cu care ziarele noastre îşi procură noutăţile din străinătate ne face ca mai întotdeauna să înregistrăm ştiri publicate

cu două, trei zile înainte în jurnalistica vieneză. Într-adevăr românii învecinaţi cu Serbia, având comunicaţie telegrafică cu această ţară, primesc totuşi ştirile ce o privesc din Pesta şi din Viena. Ce se va fi întâmplând în momentul de faţă în Serbia ni este deci necunoscut şi, crainici întârzieţi a mişcărilor din Orient, jurnalele româneşti trebuie să se mulţămească cu ştiri relativ vechi şi răsuflate de trei, patru zile.

O telegramă din Paris cu data de 27 iunie vesteşte că, cu toate subsidiile ruseşti şi cu tot succesul ce se zice c-ar fi avut împrumutul silit, guvernul sîrbesc caută sub auspiciile d-lui Schuwaloff să împrumute în Londra un milion de livre sterline. La 26 c. agentul sîrbesc a avut o conferenţă cu doi* bancheri. Întrebat fiind asupra prospectivelor întreprinderei în contra turcilor, agentul a răspuns că toate-s gata pentru u ca în termin de o lună să se cureţe de turci toate provinciile din nordul Balcanului. După aceea s-ar constitui o confederaţie bulgaro - sîrbo - montenegrină sub protectoratul ţarului. Serbia au căpătat de la amici mijloace trebuitoare pentru campanie; numai bani îi trebuiesc. *Conflicte cu Austria sunt cu putinţă,* dar sârbii sunt pregătiţi şi-n această privire. În fine o telegramă din Belgrad sub data de 28 iunie vesteşte că principele păstrează comanda supremă asupra întregei armate, având cuartierul său general la Cupelja lângă Morava. Pentru o eventuală retragere, sunt destinate punctele întărite Ruzady* şi Deligrad. De-a lungul malului sîrbesc al Dunărei s-au săpat şanţuri întărite prin artilerie suficientă. S-au dat ordin ca rezerviştii de clasa a II-a să culeagă grabnic recolta de pe câmp . Princesa s-a pus în fruntea femeilor din Belgrad cari 'şi vor pune serviciile lor la dispoziţia ambulanţelor şi a spitalelor. Corpul medical consistă din 110 medici militari şi 200 civili, dintre cari 70 sunt medicinişti de origine slavă din Austria, mai cu samă cehi. — În Pesta se fac cumpărături pe faţă pentru guvernul sîrbesc. Agenţii dispun de bani îndestui.

[20 iunie 1876]

AUSTRO-UNGARIA [„MĂSURI JUDECĂTOREŞTI..."]

Măsuri judecătoreşti, administrative şi militare se iau pentru a preveni turburări eventuale în părţile de sud ale Ungariei. Mareşalul - locotenent de Scudier şi comandantul ţărei, Edelsheim-Gyulai au dat ordinele necesare autorităţilor militare. S-au hotărât

ca provinciile slave din sudul Ungariei să fie ocupate de armata regulară şi nu de honvezi. Ziarul unguresc Kelet-Nepe vesteşte cumcă Rusia ar fi concentrat repede trupe în dreptul Bolgradului din *România* şi că guvernul acestei ţări ar fi oarecum îngrijit de aceasta. Noi nu ştim nimic.

[20 iunie 1876]

FRIEDERICH DIEZ

Deşi cam târziu , totuşi ne îndeplinim datoria de a înştiinţa pe cetitorii noştri despre moartea renumitului filolog al limbilor romanice, Friedrich Christian Diez. Născut la Giessen la 15 mart 1794, şi-au făcut studiile sale de literatură clasică în oraşul său natal. La 1813 a luat parte ca voluntariu în războiul împrotiva francezilor, iar la 1816 îl vedem studiând în Göttingen limbele moderne. În urma îndemnărilor lui Gothe să fi studiat limba provensală. La 1830 deveni profesor la Bonn, la care catedră rămasă până la moartea sa, întâmplată la 29 mai 1876.

El a scris în limba germană. Opere mai însemnate are: *Romanţe spaniole* (Berlin, 1821); *Studii contribuind la cunoaşterea poeziei romanice* (Berlin, 1825) şi *Poezia*

trubadurilor (Zwieckau, 1826), pe cari d. Roisin le-a tradus şi publicat în franţuzeşte; apoi ,,Viaţa şi influenţa trubadurilor", ,,Monumente vechi de limbă romanică" şi altele, în fine Dicţionariul etimologic al limbelor romanice (Bonn, 1862) şi Gramatica limbelor romanice (edit. III, 1872). Francezii şi englezii au tradus această carte. În privirea limbei româneşti să se fi servit de Dicţionarul de Buda.

În privinţa limbei româneşti Diez are meritul de a fi nimicit pe cale ştiinţifică toate basmele despre originea slavă a limbei româneşti, precum acele erau susţinute cu patimă de filologi de şcoală veche, slavoni, şi combătute în acelaş mod nedibaci de şcoala veche a filologiei româneşti.

[20 iunie 1876]

SERBIA [„REPREZENTANTUL RUSIEI..."]

Reprezentantul Rusiei şi-au dat în Belgrad toate silinţele ca să-l oprească pe principe de la calcarea hotarălor turceşti. Prinţul au declarat însă că, silit de populaţie, nu poate rămâne nepăsător nici în faţa întâmplărilor din Bosnia, nici în privirea violării fruntarielor sîrbe din partea turcilor. Căci într-adevăr colonelul Oreşcovici, delegat sîrb în comisia mixtă din Vidin menită a cerceta violările de teritoriu, s-a întors de-acolo fără de nici un rezultat. Interpelări făcute în Camera comunelor şi în cea a lorzilor din Anglia au dat ocazie guvernului englezesc de a declara că, deşi pân - acuma nici un ostaş sîrbesc n-au trecut hotarele ţărei sale, totuşi speranţa pentru mănţinerea păcei ar fi mai mult decât problematică. Acest război s-ar fi putut încunjura dacă propunerea dizbătută mai înainte (de-a se numi prinţul Milan *vicerege al Bosniei* păstrându - se deplina suveranitate a sultanului) ar fi fost primită de Poartă. De-aceea la 17/29 iunie deja

---

au plecat din Belgrad ultimatul Serbiei, iar în 17/29 au fost prezentat Porţii de către agentul diplomatic Magazinovici. Acest ultimat are forma unei scrisori a prinţului către Poartă. Prin el se cere în ton cam provocant ca administraţia Bosniei şi a Serbiei vechi să i se cedeze Serbiei. Pentru realizarea acestei cereri se pune în perspectivă chiar războiul.

Tot în această zi (17/29 iunie) era să apară în gazeta oficială ,,Srbsky Novine" decretarea stărei de asediu asupra Serbiei. Ziarul, în loc de-a apărea dimineaţă, au apărut abia la amiazăzi, pentru că ediţia întâi nu s-au împărţit. Ediţia a doua n-au conţinut acea publicaţie. În această zi la 5 oare dimineaţa prinţul au părăsit rezidenţa, în strigătele entuziastice ale poporului şi în zgomotul tunurilor, pentru a se duce a armată. Înainte de a pleca au adresat soldaţilor din Belgrad următoarele cuvinte: „Ostaşi ! Cel dintâi ostaş al ţărei, mă pun în fruntea armiei şi plec în câmpul de război, spre a corespunde chemării mele şi numelui ce port. Vouă vă încredinţez pe soţia mea, pe princesa. Apăraţi-o pe ea şi rezidenţa. Rămâneţi cu bine !" Apoi luând flamura, o sărută, şi dând-o unui ofiţer îi zise: ,,Oştene, îţi încredinţez ţie acest stindard. Să-l aperi pân' la cea din urmă picătură de sânge ".

Tot în această zi la 10 oare sara prinţul sosi în tabăra de la Deligrad unde soldaţii îl primiră cu entuziasm. După ţinerea unei reviste, prinţul a plecat la Alexinatz, cuartierul general al corpului de armată comandat de generalul Cernaieff.

La 19 iunie/1 iulie s-a publicat la 5 oare sara manifestul de război şi s-au afişat pe zidurile caselor din Belgrad. Mase de popor s-au adunat înaintea placatelor. Manifestul e intitulat „Către iubitul meu popor".

23 iunie 1876]

ANGLIA [„DUPĂ CUM AM ANUNŢAT..."]

După cum am anunţat acum câteva zile, fortul care predomineză trecăto[a]rea de la Gibraltar e întărit şi pus în starea de a opri trecerea corăbiilor pe acolo. Acuma se anunţă că, asupra unei interpelări făcute în Camera lorzilor, subsecretariul de stat de la departamentul războiului au răspuns că fortificaţiile din La Valetta (s.p. insula Malta) sunt în starea cea mai mulţămitoare.

[23 iunie 1876]

MUNTENEGRU [„DEPEŞE DIN RAGUSA..."]

Depeşe din Ragusa anunţă că Muntenegru va lua asemenea parte la războiul împrotiva turcilor. Îndată după ce Serbia va declara război, trupele muntenegrine (8 000 de ostaşi) vor pleca la fruntarie şi se vor aduna la Ostrog şi Podgoriţa. Acolo se vor concentra şi răsculaţii din Herzegovina. Aceşti din urmă l-ar fi şi ales pe principele Nekitta de rege al lor şi ar fi trimis în această chestiune o deputaţie la Cettinje.

[23 iunie 1876]

AMBASADORUL TURCIEI LA CURTEA DIN VIENA

Noul ambasador, d. Alexandru Vogoridi (născut la Iaşi în a. 1830), este frate cu Nicolae V., fost caimacam al Moldaviei. Se ştiu silinţele acestui din urmă de a fi ales domn al Moldovei şi mijloacele nu tocmai puritane întrebuinţate pentru aceasta. Deşi această familie e în strînsă înrudire cu multe familii mari din Moldova şi din Ţara Românească, mişcarea unionistă şi alegerea lui Cuza Vodă au făcut-o să părăsească ţara şi să se aşeze în Turcia. Alecu Vogoridi au intrat în serviciul statului turcesc, unde a ocupat o funcţie înaltă în ministeriul instrucţiunei publice, iar în urmă a fost ataşat la o ambasadă. În cariera diplomatică au ajuns deci acuma la înalta demnitate de ambasador pe lângă curtea din Viena.

[23 iunie 1876]

«APĂRĂTORUL LEGEI» ŞI TIPOGRAFIA NAŢIONALĂ

În nr. 39 al Apărătorului legei un ,,contribuabil comunal", voind a da o idee cum s-au risipit şi se risipesc banii contribuabililor, spune că fostul primar d. Gane, patronând Tipografia naţională, la care este asociat, i-a dat toate imprimatele câte emanau de la autoritate fără formă legală de licitaţiune şi cu preţuri binecuvântate de D-zeu, şi că un tipograf evreu, d. Goldner — revoltat desigur de această precedare a primăriei — şi-au permis a o ruga ca să nu mai patroneze esclusiv Tipografia naţională. Înesactităţile de detaliu ale ,,contribuabilului" le vom reflecta una câte una, dar mai Întâi premitem oarecari date istorice, spre a caracteriza interesul ce poate să-l aibă numitul tipograf pentru averea publică.

D-l Goldner este acela care, pe calea protegiuirei personale şi fără licitaţie, a răpit pe la anul 1862 publicitatea oficială din mână bătrînului Gheorghi Asachi, o publicicitate care a fost creaţia acestui om venerabil. Sub teascurile tipografiei sale au trecut cărţile scolastice

şi literatura aproape întreagă a unei însemnate epoce de dezvoltare naţională. De-atunci şi până astăzi stă închis institutul tipo-litografic în care a apărut *cea dentâi* foaie românească; încât cu drept cuvânt esclamă biograful: ,,Sic annorum labor quinquaginta remuneratur".

Venim la condiţiile băneşti sub cari Tipografia naţională lucrează pentru autorităţile ţărei. Iată câteva exemple:

1) În anul 1871, d. Goldner tipăreşte budgetul comunei în, 300 exemplare cu 400 lei; în anii următori, Tipografia naţională îl tipăreşte cu 70 lei coala, adică cu 300 — 350 lei.

2) În anul 1874, d. Goldner tipăreşte lucrările percepţiei cu 5000 lei (în 1875, d. Codrescu cu 2600 lei), în 1876 Tipografia naţională cu *1900* lei.

3) Inserţiunile se plăteau la d. Goldner cu 33 bani şirul, la Tipografia naţională, cu 15 bani;

4) Foaia oficială costă astăzi numai 12 lei pe an; ,,Progresul" d-lui Goldner costă 35 lei 25 bani şi ni se pare că este oarecare deosebire între o foaie care conţine, pe lângă materialul oficial, încă pe atâta neoficial şi ,,Progresul" care nu conţinea nimic alta decât publicaţii judecătoreşti.

C-un cuvânt , toate lucrările mai însemnate Tipografia naţională le-a luat asupră - şi prin licitaţie şi mai ieftin decât ilustrul industriaş evreu.

Venim la placardele primăriei, căci pe acestea le înţelege „contribuabilul" prin imprimate. Constatăm deci că *totdeauna* pân - acuma aceste *reproduceri pentru afişare ale publicaţiilor din foaie* au apărut în oficina foii oficiale — totdeauna — va să zică şi în vremea când d-nul Goldner edita acea foaie. Atunci să fi cerut licitaţia. Apoi ele s-au tipărit întotdeauna cu preţuri fixate de primărie şi desigur că cele date Tipografiei naţionale sunt cele mai mici.

Apoi faptul despre care ,,contribuabilul" au auzit ,,şoptindu - se la primărie" este asemenea neexat. Nu este adevărat că secretariul a retipărit Raportul consiliului de higienă, ci numai capitolul asupra mişcărei populaţiei. Tipografia putea să renunţe uşor la câştig , pentru că asociaţii sunt aşa de călduroşi amici ai coreligionarilor d-lui Goldner încât înşişi au dorit răspândirea cât se poate de mare a acestor date.

Cât despre preţul minim de 149 lei, oferit de Tipografia naţională pentru tipărirea bugetului comunal, se cunoaşte că e un preţ de concurenţă, cu care nu i-ar da mâna tipografiei ca să tipărească orice lucrare. El a fost oferit numai pentru ca d. Goldner să nu poată lua lucrarea.

Căci cunoaştem foarte bine ieftinătatea aparentă a concurenţei jidoveşti. Ieftin la început, până ce se ruinează industriaşul, român, scump şi rău în urmă, când evreul a ajuns a stăpâni terenul economic. „Contribuabilul" ar trebui să 'nveţe puţină economie politică, ca să poată pricepe legile concurenţei şi să cunoască elementele cari concurg la formarea unui preţ. Preţul conţine cheltuie[li]le producerei, plus un escedent care să facă cu putinţă reproducerea. E evident că minimul preţ de 149 l[ei] nu reprezintă nici măcar producerea lucrărei şi că tipografia pierde momentan, numai ca să respingă agresiunea economică a concurentului evreu, care desigur că, după ce ar vedea că Tipografia naţională nu mai este în stare de a concura, *ar dicta autorităţilor preţurile sale* şi ar cere din nou pentru tipărirea lucrărilor percepţiei 5000 1. n. şi pentru şirul înserţiunei 33 bani.

Dar chiar dacă această tipografie n-ar fi lucrat cu mult mai ieftin decât d. Goldner, totuşi o autoritate românească trebuia s-o prefere şi să facă pentru ai săi ceea ce evreii fac pentru ai lor. Ei conspiră în sinagogă în contra creştinilor. Acolo se fixează preţurile, când concurenţa din partea creştinilor e nimicită şi când se simt ei stăpâni pe vrun teren economic. Acolo se hotărăşte moartea economică a meseriaşului român, la autoritatea ocultă a statului în stat, în comitetele ascunse ale alianţei universale. Dar când Tipografia naţională lucrează *constant* mai ieftin decât cea evreiască — nici atunci autorităţile româneşti să nu-i deie imprimatele lor?

Cât despre patronarea ce se face prin Apărătorul legei industriei evreieşti, o lăsăm la apreciaţia partidului naţional liberal, atât de bogat în cuvinte împotriva evreilor.

[23 iunie 1876]

RĂZBOIUL ORIENTAL [„ÎNCĂ LA 1 IULIE..."]

Încă la 1 iulie agentul sîrbesc din Constantinopole, Magazinovici, au primit răspunsul negativ la ultimatul principelui. În urma acestuia Serbia au declarat război, iar Turcia va publica o circulară prin care va da responsabilitatea războiului asupra Serbiei şi va declara

pe principele Milan de *hain* Înaltei Porţi. După declararea războiului Serbiei, decişi a ataca pe turci la trei puncte, se vede că au şi făcut-o aceasta, căci până astăzi până şi şchioapa de corespondenţă română aduce trei ştiri, a căror unitate

organică nu se vede. Reproducem din Alegătorul Liber aceste ştiri: ,,războiul au fost declarat şi imediat armata sîrbă a şi trecut fruntaria despre miază-zi, şi a ocupat, după cum ne spune o telegramă a noastră din Bucureşti din 22 a curentei, câteva poziţiuni strategice însemnate de pe teritoriul turc, urmând câteva ciocniri fără importanţă".

O altă telegramă însă din aceeaşi zi, tot din Bucureşti, ni comunică ,,că lângă Vidin sârbii au fost puşi pe fugă de trupele turceşti, pierzând 2000 oameni".

O telegramă din Bucureşti datată din 23 iunie spune că generalul Cernaief ar fi atacat cu corpul său o tabără turcească despre Niş, care ar fi fost părăsită de turci cu pierderi însemnate.

[25 iunie 1876]

MUNTENEGRU [,,ÎN 2 IULIE..."]

În 2 iulie la 6 oare dimineaţa au avut loc înaintea rezidenţei prinţului un serviciu divin solemn. Înaintea unei nenumărate mulţimi de oameni s-au cetit proclamaţia în care li se anunţă montenegrenilor cumcă i s-au declarat război Turciei. După cetire urmară aclamaţii entuziastice. O jumătate oară mai târziu armia şi ştabul erau aşezaţi în ordine de război când sosi şi principele călare cu steagul de război în mână şi întâmpină astfel armata: ,,Fii salutată, oaste ! Mergem în numele lui D-zeu! Bairaktar, primeşte steagul de război!" Apoi împreună cu armia principele se puse în mişcare spre Herzegovina.

Muntenegru, înainte de a declara război, au îngrijit a înarma şi organiza insurgenţii din Herzegovina, cu care-şi va întruni armata la punctul Banjani. În 3 iulie deja muntenegrinii au trecut peste frontierele ţărei lor cu ale lor trei corpuri de armată, din care unul e comandat de Petrovici, altul de Dankovici, al treilea de principele însuşi. Armata împreună cu insurgenţii formează deocamdată un număr de 15000, cărora turcii le opun 12000 aşezaţi la Podgoriţa şi Scutari. Ali Paşa, comandantul trupelor turceşti, va încerca să intre în Muntenegrul descoperit de trup[e] şi să ocupe Cetinje.

[25 iunie 1876]

TURCIA [„MUKTAR PAŞA AU PLECAT..."]

Muktar Paşa au plecat la Niş; s-au trimis trupe considerabile la marginele Serbiei. Proclamaţia de război a sultanului către popoarele sale au fost primită cu entuziasm din partea musulmanilor. Generalul unguresc Klapka va intra în serviciul turcesc, în care se mai află în însemnate posturi militari poloni: astfel Mustafa Geladdin Paşa (recte Borzecki), şeful ştabului general în tabăra de la Niş, şi Handi Paşa (recte Freund), şeful ştabului lui Mukhtar Paşa.

[25 iunie 1876]

AUSTRO-UNGARIA [„PE LÂNGĂ AGITAŢIUNILE..."]

Pe lângă agitaţiunile slave din sudul Ungariei, ziaristica ungurească pare a se mai teme şi de mişcările românilor din Transilvania. Astfel Pesti-Naplo relatează că mai mulţi

notabili români, cari au ţinut o conferinţă la Alba-Iulia (Karlsburg), ar fi hotărît a aştepta dezvoltarea împrejurărilor, siguri fiind că România va intra asemenea în acţiune, spre a crea un mare regat dacoromânesc. Ziarele ungureşti nu ştiu ce vorbesc.

[25 iunie 1876]

ŞCOALA COMUNALĂ DE MESERII

Esamenele anului scolastic curent se vor ţinea, la acea şcoală, sâmbăta şi duminica viitoare, în 26 şi 27 iuniu. Cu această ocaziune se ţin espuse, în tot timpul esamenelor, obiectele confecţionate de elevii şcoalei. Suntem siguri că publicul nostru nu va lipsi de a vizita şcoala în acele două zile pentru a-şi putea da sama de progresele junilor meseriaşi români.

Espoziţiunea conţine obiecte a trei ateliere: acel al ciobotăriei, al croitoriei şi al tenechegiei. Atragem îndeosebi luarea aminte a publicului asupra obiectelor ce fac parte de atelierul tenechegiei. Acest atelier, înfiinţat abia de 3 luni, cu toată scurtimea timpului figurează în mod satisfăcător la espoziţiune atât prin varietatea obiectelor cât şi prin esecuţiunea lor bună şi solidă.

[25 iunie 1876]

JIDOVUL TALMUDIST

Broşura germană de dr. Aug. Rohling (profesor în Münster) a fost tradusă în limba românească de mai mulţi studenţi în teologie. Ediţia întâia trecându - se cu desăvârşire în timp foarte scurt, traducătorii anunţă editarea din nou a broşurei. Ea va apare în zilele întâie ale lui iulie şi va costa 60 cruceri v.a. Cei ce doresc a-şi procura cartea se pot adresa la d-l Ioan Sîrbu, absolvent în teologie în Blaş. E desigur caracteristic pentru simţămintele cu care românii întâmpină pretutindenea invazia evreiască că ediţia întâia a acestei cărţi s-au trecut toată în *Transilvania,* căci şi în această ţară au început a se îmbulzi în oraşe şi sate cetele internaţionalei iudaice, poporul menit de biblie de a domni asupra pământului întreg. Talmudul, după cum se ştie, e un fel de enciclopedie ebreiască, conţiind fel de fel de tractate asupra cestiunilor controversate, fie religioase, fie de drept; iar multe din cele cuprinse în Talmud a trecut

---

în viaţa publică a evreilor, în conduita lor faţă cu alte popoare. Talmudul e un îndreptariu al constituirei lor de stat în stat, îndreptariul organismelor de solidaritate naţională care caracterizează pe evrei, fie ei în America, fie 'n Germania, fie 'n România. Fructul cel mai copt al lungei dezvoltări talmudistice este desigur ,,Alianţa izraelită", întinsă asupra pământului întreg. Recomandăm deci această carte, care — deşi nu ni s-au trimis un exemplar din partea editorilor — totuşi credem că va fi conţiind extracte din Talmud cari vor fi caracterizând mişcările vieţei naţionale a evreilor.

[25 iunie 1876]

[„LUCRAREA DIN CARE MAI JOS PUBLICĂM..."]

Lucrarea din care mai jos publicăm o parte este veche în privirea timpului, scrisă fiind în anul 1839, în urma însărcinărei ce i se dedese d-lui Mihailic de Hodocin de a face cercetări geognostice în munţii Moldovei. Totuşi nu ştim ca pân' acum să se fi utilizat sfaturile pe cari le dă autorul sau să se fi folosit cineva de descoperirele sale. Din acest punct de vedere lucrarea are valoarea actualităţii, căci atât foloasele în perspectivă pe care le-ar prezenta lucrarea minelor, cât şi locurile în care autorul au descoperit straturi de metal nu sunt azi mai mult cunoscute decât la 1839. Afară de aceea scrierea mai e vrednică de însemnat prin împrejurarea că e desigur una din cele dintâi scrieri româneşti cuprinzând vederi de economie politică într-o vreme în care nimeni nici visa la asemenea lucruri. Despre limbă nu mai vorbim. Ea este mai bună decât limba tuturor jurnalelor politice din ziua de astăzi.

[25 iunie 1876]

RĂZBOIUL ORIENTAL [„ŞTIRILE ADUSE..."]

Ştirile aduse de ziarele din Viena sunt cu mult mai clare decât cele aduse de ziarele noastre, şi stau în legătură lămurită. De aceea, spre a da înţeles telegramelor din n-rul trecut, adaogem următoarele: La o telegramă a înaltei Porţi, prin care se lăuda rezerva prinţului Nicolae de Montenegru, aceasta a răspuns abia după opt zile, adică la 20 iunie (2 iulie), mulţămind Porţei că recunoaşte ţinuta sa leală dar declarând că blocarea Muntenegrului de trupe turceşti îl sileşte să ieie armele împrotiva Porţii, prin urmare războiul a fost declarat. Scena mişcătoare a plecării la război a fost descrisă în n-rul trecut şi s-au spus că armia a plecat spre Podgoriţa. La acest punct a avut loc în 21 iunie (3 iulie) cea dentâi ciocnire, unde montenegrinii se zice *c-au fost respinşi.* Ei au fost în număr de 80 00 sub comanda lui Plamenaţ. Lupta au durat cinci ore şi au fost mai înverşunată lângă Fundina *. Montenegrinii retrăgându - se să fi lăsat 1 400 morţi şi răniţi.

Lupta între sârbi şi turci au început, după cum presupuneam, la trei puncte deodată: la *Vidin,* la Drina în punctul *Bielina* şi în dreptul lagărului de la Niş, la *Babina Glava.*

La Vidin, trupele sârbeşti , trecând peste frontiere, au fost *respinse* de Osman Paşa, care au şi intrat în Serbia şi au luat toate poziţiile întărite, tăbărând acuma lângă Zaiţar. Sârbii ar fi pierdut la aceste ciocniri 2 000 de oameni.

Această luptă au fost asemenea crâncenă . Se zice că turcii cu câştigat poziţii atât de bune încât stăpânesc defileul, care formează linia de unire al corpului acestuia de pe râul Timok cu corpul lui Cernaieff de pe Morava. Aceste pierderi au produs un efect foarte rău în Belgrad.

În 20 iunie (2 iulie) la 4 ore dimineaţa trupele sârbeşti au trecut frontierele la Suppovaţ pe Morava. Trupa lui Miliutin Ioanovici au ocupat Seceniţa şi Daduliţ, trupa lui Gheorghievici a luat Topolniţa, în fine generalul Cernaief a luat cu asalt după o luptă crâncenă de trei ore lagărul întărit al turcilor de la Babina Glava. La aceasta din urmă luptă sârbii au avut 800 de morţi şi 1 800 răniţi, turcii 3 000 morţi şi răniţi, prin urmare pierderile în oameni sunt aproape egale. Dar consecuenţele acestei victorii sunt însemnate. Lagărul întărit de la Niş, cea mai însemnată poziţie a turcilor împrotiva sârbilor , e blocat şi se bombărdează întruna.

În fine a treia ciocnire s-au iscat din trecerea corpului lui Rauko Alimpici peste Drina. O luptă de focuri mărunte s-au început lângă Bielina (4 1/2 mile de la frontiera austriacă), luptă care-a durat 10 ore neîntrerupt. Sârbii erau în număr de 12 000, turcii 20 000. După ce Alimpici luase până şi valurile oraşului Bielina, se vede că în urmă a fost silit a se retrage. De pe marginea slavono - sîrbă a Austriei au privit oameni cu telescopul la această luptă. Amândouă părţile s-au luptat cu desperare, pierderile din amândouă părţile sunt foarte însemnate. Lupta s-a sfârşit prin retragerea în deplină regulă a corpului lui Alimpici peste Drina.

După ştirile ce le-am adus în n-rul de vineri (18 iunie) se putea uşor şti care corp sîrbesc va învinge, care va fi fost învins. De aceea nu e de mirare dacă şi corpul lui Rauko Alimpici va fi fost respins. Dar, în punctul principal al mişcărilor, sârbii au repurtat pân' acuma o victorie plină de urmări fertile.

Pân' - acuma însă ştirile aduse de telegraf sunt atât de contrazicătoare şi poartă aşa de mult pecetea originei lor, încât e greu de-a constata adevărul. Turcii de ex. spun că Alimpici a fost respins de 1 1/2 batalion de otomani — unu şi unu se vede, când a fost în stare să bată un corp. În genere e admirabilă naivitatea telegramelor turceşti.

Poarta au îndreptat către puteri o circulară prin care declară că va respecta integritatea Serbiei, dar îl priveşte pe prinţul Milan de rebel.

În Londra contele Russel, aducând aminte de tractatul din 6 iulie 1872, încheiat între Anglia, Rusia şi Franţa pentru statornicirea neatârnărei Greciei, propune încheierea unui tractat analog pentru păzirea autonomiei Serbiei.

În 24 iunie (6 iulie) au părăsit Constantinopolul agentul sîrbesc Magazinovici şi 600 de montenegreni cari locuiau în acel oraş.

[27 iunie 1876]

AUSTRO-UNGARIA
[„ÎN 26 IUNIE (8 IULIE) A AVUT LOC..."]

În 26 iunie (8 iulie) a avut loc întâlnirea împăratului Austriei cu împăratul Rusiei la Reichstadt, lângă Rodenvach în Boemia. Amândoi împăraţii a fost însoţiţi de către cancelarii lor, contele Andrassy şi principele Gorciacoff. Împăraţii au avut o conferinţă care a durat o oară. Ce se va fi hotărît în acea conferenţa rămâne deocamdată necunoscut publicului mare. Destul numai că împăratul Austriei, cu ocazia primirei ce i-au

---

făcut-o reprezentanţa comunală a oraşului Aussig, au pronunţat următoarele cuvinte: ,,Mă 'ntorc bucuros şi foarte mulţămit şi pot linişti pe domni". Unele foi oficioase par a vedea într - această asigurare că puterile au hotărît a lăsa ca lucrurile în Orient să se dezvoalte în deplină libertate, iar amestecul lor eventual să aibă de scop ajutorarea statelor creştine existente şi a acelora cari s-ar forma. Astfel ele zic că Herzegovina ar fi să se cedeze Muntenegrului, Bosnia Serbiei, iar Bulgaria ar forma un regat de sine stătătoriu, stăpânit de viitoriul rege Vladimir, un mare duce din casa imperială a Rusiei. Toate acestea nu se pot comunica decât sub rezerva cuvenită şi pot fi fantazii jurnalistice, ca multe altele. Deocamdată simpatiile guvernului austro-ungar nu par a încuraja mult entuziasmul slavilor din sudul Ungariei. Arestarea d-rului Svietozar Miletici, capul partidei sârbeşti din Ungaria, a produs o mare mişcare în omladinişti. Miletici au fost condus sub escortă la Pesta, pentru a fi tras înaintea justiţiei şi nu pentru delict de presă — după cum se credea — ci pentru *crimă de înaltă trădare.* Deşi locuinţa răcoroasă care i s-a pus la dispoziţie este destul de confortabilă, totuşi îi este oprit de a corespunde cu cineva fie verbal, fie în scris, are însă voie să citească jurnale şi să scrie metafizică. Prin urmare, deşi numiţii împăraţi s-au sărutat de trei ori la întâlnire şi de trei ori la despărţire, asta totuşi nu opreşte sentimentele.

[2 iulie 1876]

RĂZBOIUL ORIENTAL
[„DEPEŞELE DE PE CÂMPUL RĂZBOIULUI..."]

Depeşele de pe câmpul războiului sunt şi acuma contrazicătoare, cele de sorginte sârbească înregistrează numai victoriile sârbilor , cele din sorginte turcească numai victorii turceşti. După cât vedem însă sârbii se află pretutindene *pe pământul turcesc* (afară de Zajţar), trupele turceşti nicăieri pe pământ sîrbesc. Din asta nu se pot deduce victorii sârbeşti , dar cel puţin atâta că amândouă puterile beligerante se freacă întruna, dar îşi mănţin poziţiile. Mai jos vom reproduce cele mai nouă telegrame ale ziarelor din Bucureşti, iar cititorul le va sorta în trei părţi, după cum am însemnat în n-rii trecuţi, mişcările armatei de pe Ibar sub generalul (cehesc) Zach, al armatei de pe Morava sub generalul (rusesc) Cernaieff, în fine a armatei de pe Drina sub Ranko Alimpici. Despre cea dentâi notăm ştirea că ar fi ocupat oraşul Ak-Palanka, despre a doua că ar fi ocupat Bielina, despre armia lui Zach în fine că, trecând pe la *Isvor,* în Turcia, au avut o luptă care a durat 5 ore, că turcii n-au putut fi dizlocaţi şi că trupele de amândouă părţile şi-au păstrat poziţiile. În fine, trupa comandată de Ciolac Antici, intrând în Turcia pe la Raşga, ar fi învins trupele turceşti contrarie, cari s-au retras în oraşul Novi Bazar, lăsând astfel o mare parte a paşalâcului cu acelaşi nume în stăpânirea trupei sârbeşti .

Constantinopole, 8 iulie . Trupele sârbeşti atăcând anteguarda turcească, lângă Belgrajik între Niş şi Vidin, au fost respinse, lăsând 100 morţi. Turcii se concentrează pentru o acţiune otărâtoare . Se asigură că softalele, după a lor cerere, vor fi armate şi trimise la război.

Belgrad, 9 iulie (oficială) — Al patrulea atac al turcilor asupra pasului Zaiţar a fost respins cu mari pierderi: trupele sârbeşti au trecut fruntaria aproape de Negotin ş-au atacat pe turci în coaste; de cealaltă parte a Vidinului, armata sîrbă a trecut peste râul Timok ş-a intrat pe teritoriul turcesc.

Belgrad, 9 iulie (oficial) — Sârbii au luat lângă Novavaroşi două redute, însă au fost nevoiţi să le părăsească în urma marilor întăriri ce a primit inimicul, care a tăbărit în faţă cu Novavaroşi.

Novibazar e înconjurat de sârbi . Trupele sârbeşti au trecut râul Iabor pe lângă laringe, au luat cu asalt întăririle turcilor, luându - le şi vitele şi proviziunile.

Sârbii ameninţă Mitroviţa, ultima staţiune a drumului de fier ce merge la Salonic.

Reproducînd aceste depeşe după „Telegraful" aducem aminte cetitorilor noştri despre cele notate în no. 68 al Curierului asupra poziţiei strategice a trupelor sîrbeşti. Mai toate mişcările relatate prin depeşele de mai sus se petrec pe lîngă frontierele de nord-vest ale Serbiei şi sînt executate de divizia comandată de generalul Zach. Deci pe la marginele de nord-vest au trecut sîrbii la patru puncte în ţara turcească, şi anume: a Nova-varoş arhimandritul Duşici cu corpul său de voluntari, care se vede c-a înaintat victorios dar în urmă a fost nevoit să se retragă, la Isvor generalul Zach, care însă a fost respins în poziţiile sale de mai înainte, la Novi-Bazar căpitanul Ciolac Antici, care s-a oprit înaintea întăriturilor oraşului Novi-Bazar, în fine pe la Iarinie a trecut căpitanul Ilici, care atacă Mitroviţa, staţie din urmă a drumului de fier spre Salonic, încît garnizona din Salonic a fost grabnic chemată în ajutorul turcilor de lîngă Mitroviţa. După depeşe din Belgrad sîrbii ar fi învins pretutindeni afară de punctul Isvor.

[2 iulie 1876]

MEDALIA BENE-MERENTI

Medalia Bene-Merenti cl. I s-au acordat prin decret domnesc No. 1.109 d-lor Timotei Cipariu, canonic prepozit al Sf. Mitropolii din Blaş, G. Bariţ, membru al Societăţii Academice, şi I. C. Maxim, profesor. Părintele canonic Cipariu este autorul multor scrieri cunoscute, din care citäm numa vro cîteva din memorie: Gramatica (etimologică) a limbei româneşti; Analectele literare, reproducere diplomatică de modele de limbă din secolii trecuţi; o culegere de documente privitoare la istoria bisericei române din Transilvania (atingătoare mai cu samă de mitropolia Albei-Iulii); o istorie bisericească; Organul luminării (foaie politică dar în mare parte şi literară); ,,Archivul" culegere de documente istorice. O traducere a compendiului de filozofie de W. Krug (3 volume), un manual de metrică şi versificaţie, o gramatică latină pentru licee, disertaţii istorice ţinute la adunările generale ale Asociaţiunei Transilvane ş.a. — D-nul Gheorghe Bariţ a înfiinţat cea dentîi foaie politică peste Carpaţi, „Gazeta Transilvaniei", şi cea dentîi foaie literară, ,,Foaia pentru minte, inimă şi literatură". Afară de aceea a compus în companie cu Munteanu un dicţionar germano-român şi a revăzut (şi editat poate) dicţionarul româno-german a lui Polizo; apoi mai este, dacă nu ne înşelăm, autorul mai multor cărţi didactice pentru şcoalele primare. Mult mai puţin cunoscut, poate şi mai puţin însemnat, este d. I. C. Maxim.

[2 iulie 1876]

ÎMPĂRŢIREA PREMIILOR

Împărţirea premiilor la Institutul Academic s-a făcut, după cum anunţasem în numărul trecut, duminică în 27 iunie. Pe la oara 1 a început esamenul de muzică, care a ţinut pînă după, 2 oare. Publicul, foarte numeros, în care multe dame, a rămas pe

deplin mulţămit de succesul elevilor. Două coruri, unul la început şi altul la sfârşit , au fost cu deosebire gustate şi aplaudate. În urmă d. director al cursului superior, Şt. Vîrgolici, a rostit un discurs în care, făcând pe scurt istoricul înfiinţării Institutului Academic, a arătat cum această scoală, care răspundea unei trebuinţi neapărat simţite în societatea noastră, a mers de la început tot progresând , mulţămită pe de o parte zelului neobosit al asociaţilor şi a corpului didactic, iar pe de alta încurajării ce i-a venit de pretutindenea. Înfiinţat la 1866, Institutul Academic intră acum în al 11-lea an al esistenţei sale, dată pe care consiliul de administraţie o va consacra printr-o sărbare ce se va face la deschiderea anului şcolar viitor 1876 — 77 (la 8 septemvrie). A doua parte, cea mai întinsă a discursului ţinut de d. Vîrgolici, s-a adresat întreagă elevilor, celor buni pentru a-i felicita pentru izbânda lor şi a-i încuraja pe viitor, celor slabi şi nepăsători, pentru a deştepta ambiţia în inima lor, puindu - le înainte spectacolul camarazilor lor încoronaţi şi premiaţi şi arătându - le cât e de preţios acest timp al copilăriei şi al tinereţei, a căruia pierdere nu se poate cu nimica înlocui. — După sfârşirea discursului s-a făcut cetirea premiaţilor şi a promovaţilor, în sunetul muzicei militare.

[2 iulie 1876]

ŞCOALA TEHNICĂ DIN IAŞI

Examenele teoretice şi practice la şcoala tecnică din Iaşi au avut loc în zilele anunţate prin n-rul 69 al Curierului. La examenul practic, elevii au pus maşinele în mişcare şi au executat lucrări de strugărie şi fierărie înaintea ochilor persoanelor cari asistau. Cu această ocazie am putut constata cu plăcere că nu aversiunea naturală, nu lipsa de talent îi face pe români să nu se ocupe cu lucrări industriale, oricât de grele, ci împrejurările economice în care trăiesc şi mai ales concurenţa omorîtoare a statelor vecine, cari pe lângă avantagiul capitalielor mari mai au şi pe acela că-şi procură adesa materiile brute pe loc, pe când noi ni procurăm fierul din Siberia, de ex. Am văzut espuse mai multe teascuri pentru tescuit vinul, de o soliditate rară, şurubul gros de fier al unui asemenea teasc se lucra înaintea ochilor noştri. Un alt elev a lucrat dintr-o singură bucată un păhăruţ de lemn sus şi jos larg iar la mijloc subţiet, la mijloc însă avea un inel de lemn cu totul liber, deşi nu destul de larg pentru ca să se poată scoate pe vro parte a păhăruţului. Acest inel era lucrat din aceeaşi bucată cu păharul întreg.

Se ştie că la inspecţiile făcute în trecut de către înalţii funcţionari ai statului, aceştia au fost satisfăcuţi de progresele şcoalei. Aceste rezultate bune dătorindu - se în mare parte d-lui director, credem a face un serviciu lectorilor făcându - li cunoscute unele antecedente din viaţa sa. Directorul d. Gheorghe Constantinescu au absolvit la a. 1851 şcoala de arte şi de agricultură din Bucureşti. La un concurs ţinut în 1859 ieşind cel dintâi , au fost trimis în Belgia la şcoala din Haine-Saint Pierre; la 1861 au fost strămutat la Paris, unde şi-au terminat studiile la conservatorul imperial de arte şi meserii, în care a fost unicul român ce în anii 1863 şi 1864 a fost medaliat ca premiant al doilea. În timpul studiului a lucrat în fabrica d-lui I.F. Cail & Comp., unde, construind o maşină locomobilă în miniatură, a trimis-o guvernului român, pentru care la 1864 a fost premiat cu medalia de argint şi o recompensă bănească. Ieşind de la Cail, a fost în Bretania la fabrica Jean Bodin, unde nouă luni au condus singur acele ateliere. La 1864 în octombrie, întorcându - se în ţară, guvernul l-a numit şef al atelierelor de la şcoala de agricultură de la

Panteleimon; în fine la 1867 a fost numit director al şcoalei tecnice din Iaşi. La întrebarea noastră de ce lucrările examenului nu sunt conduse de director chiar ni s-a răspuns că de câtăva vreme el este suspendat din serviciu.

[2 iulie 1876]

MOBILIZARE IN AUSTRO-UNGARIA

Telegraful român (din Sibiu) aduce ştirea că ministeriul de război al Austro-Ungariei a avizat prin ordin pe ofiţerii activi, pe cei de rezervă şi pe cei miliţieni (honvezi) ca fiecare din ei să-şi întregească armatura. Afară de armatura obicinuită, fiecare ofiţer trebuie să-şi mai procure un revolver ,,Gasser" atârnat de o curea, o cartuşieră cu 40 cartuşe, un portofoliu de lac negru, o ploscă de câmp , o traistă neagră pentru pachete, un cufăr de 75 centimetri lungime cu numele proprietarului, diviziei, regimentului şi companiei respective. Afară de acestea fiecare comandant de companie trebuie să mai aibă şi câte - o ocheană. Trei regimente de cavalerie, întregite până la 18 escadroane, şi 11 regimente de infanterie vor fi îndreptate spre Biserica Albă, Mitroviţ şi Semlin (graniţa militară spre Serbia). Din miliţiile austriace (Landwehr) se vor forma regimente aparte. Toate regimentele din Pesta au primit ordin să fie gata de plecare. Ministrul de război unguresc (al apărării ţărei, cum îi zic) a comunicat autorităţilor *conspect despre conscrierea cailor* pe a. 1875, ordonând ca în caz de mobilizare autorităţile să ieie în primire acei cai. Conform celor de mai sus, magistratul (primăria din Sibiu) a dispus ca, în termin de 48 oare de la data sosirei eventuale a acelui ordin, oamenii să fie gata de a presta 99 la sută din caii de trăsură, 36%

din cei de călărie şi 10% din cei de cotingărie. Măsura aceasta are nevoie de o esplicare, cel puţin pentru ţara noastră: ministeriul de război în Austro-Ungaria are se vede o listă de toţi caii buni pentru armată şi, în vreme de război, îi recrutează ca şi pe oameni, plătind se 'nţelege preţurile lor. În orice caz însă un om costă în Austro-Ungaria mai puţin decât un cal.

[2 iulie 1876]

[„PE Câtă VREME CREDEAM..."]

Pe câtă vreme credeam că Apărătoriul legii din parte 'şi sau vreun contribuabil comunal au atacat Tipografia naţională, ne credeam datori a reflecta acuzările aduse. Fiindcă însă contribuabilul comunal se descopere a fi d. Herşcu Goldner, care în 7 1/2 coloane ale mult ospitalierului Apărător al legii întâmpină notiţa noastră, credem a putea abstrage cu totul de la o polemică cu renumitul autor al scrisorii către d-rul Tausig. Declarăm că interesul patologic ce ni-l poate inspira nu merge până acolo încât să continuăm cu d-sa o polemică cu totul de prisos.

[2 iulie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI
[„DIN BERLIN SE VESTEŞTE..."]

Din Berlin se vesteşte că în cercurile bine informate de acolo părerea despre Cernaieff şi operaţiile sale nu este tocmai favorabilă, se crede chiar că divizia sa ar fi tăiată de restul armatei sârbeşti . Deşi poate această veste este cam exagerată, sigur pare a fi însă că sârbii , atăcând lagărul de la Niş, a fost respinşi cu pierderi însemnate şi că ocuparea întăriturilor de la Babina-Glava nu compensează pierderile de acum. În 29 iunie/11 iulie au avut loc această ciocnire, care au început cu victorioasa înaintare a trupelor sârbeşti şi cu retragerea pe toate liniile a acelor turceşti. Poziţia sârbilor era mai avantagioasă întru atâta întru cât ei cu câteva zile mai înainte bătuse trupele iregulare turceşti şi izolase lagărul de la Niş. Atăcându - l acuma, fură primiţi de salve foarte bine îndreptate şi de focurile tunurilor, încât un regiment (compus din *români* din Serbia) care ocupa linia primă a luptei au aruncat armele, iar trâmbiţaşul , dând semnal de retragere, acesta fu repetat de toţi trâmbiţaşii celor douăsprezece batalioane angajate, încât toţi o rupseră de fugă. Cu toate acestea turcii nu folosiră îndestul avantajele câştigate prin această încurcătură şi pierderile sârbilor sunt relativ mici. Ieşiţi din bătaia puştei, regimentul românesc fu încungiurat şi dus la Deligrad şi Alexinaţ, unde un consiliu de război, convocat grabnic, au hotărît zecimarea regimentului. Principele a graţiat pe mulţi din cei osândiţi (deşi după lege nu are în asemenea cazuri dreptul de graţie) însă cu condiţia că la bătăliile viitoare cei graţiaţi să steie în linia întâia de luptă Totuşi şasezeci de oameni din acest regiment fură împuşcaţi la Deligrad, iar restul regimentului, companie cu companie, a fost incorporat celorlalte regimente de linie.

Depeşe vestesc că turcii au părăsit cu totul malul drept al Drinei, încât trupele sârbeşti ajunge cu recunoaşterile până la Vidin. Din Constantinopole se vesteşte asemenea că, până ce turcii vor fi adunat destule trupe, se vor mărgini numai la defenzivă. Altfel guvernorul Bosniei anunţa populaţiile de sub administraţia sa că sârbii ar fi fost bătuţi, oriunde au fost agresivi, la Vidin, Nissa, Sibniţa, Novi-Bazar, *Visegrad* şi Bielina şi ar fi pierdut mulţi oameni şi mult material de război. Iar guvernorul paşalâcului Novi-Bazar vesteşte că sârbii , în număr de 4000, la încercarea de a lua tortul Eske-Kilici, ar fi fost

respinşi, pierzând 400 de oameni. La Visegrad au fost angajaţi 3000 sârbi şi bătălia să fi fost foarte sângeroasă .

Din cauzele acestea opinia publică în Serbia este foarte deprimată. Se zice că al treilea rând de rezervişti refuză de a merge la război şi că este o convingere generală că sârbii , chiar învingând , puţin folos ar câştiga pentru patria lor, pentru că s-ar fi luptat indirect sau pentru Muntenegro, sau pentru interesele Rusiei. Notăm însă că aceste ştiri le aducem după *Neue Freie Presse,* care e inamică mişcărilor slave.

Corpul principal al muntenegrenilor, comandat de principele Nichita, au stat mai multă vreme în nelucrare la Graliovo, acuma însă asemenea pare a deveni agresiv. Acuma armia principală e la Kerniţa, din districtul Gaţko, unde a ocupat forturile mici de la Gaţko, care în vremea insurecţiunei îi serveau lui Mukhtar Paşa pentru a înlesni aprovizionarea cetăţii Niksici. O altă colonă de muntenegreni au ocupat Iarinic pentru a rupe linia de comunicaţie a turcilor cu Ragusa. Toate aceste mişcări muntenegrenii le-au făcut mai fără luptă. Înai[n]te de câteva zile voievodul Pavlovici, brigadirul Boscovici şi căpitanii Mustici, Vucalovici, Milecevici şi arhimandritul Petrovici au ocupat cu 6000 muntenegrini cetatea Klek, iar principele Nikita se îndreptează spre Mostar. Ciocnirile întîmplate la Kerniţa şi la Podgoriţa au fost puţin favorabile pentru turci.

Admiralul englez Drummond, care staţionează cu flota în Besica-Bai, cercetează hârtiile tuturor corăbielor ce trec prin Dardanele, spre a vedea dacă nu transportă arme şi muniţii pentru insurgenţi.

[4 iulie 1876]

AUSTRO-UNGARIA
[„CONFERENŢA DE LA REICHSTADT..."]

Conferenţa de la Reichstadt au avut se înţelege de obiect Cestiunea Orientală şi au dat naştere următoarelor hotărâri (anunţate în foi oficioase). Oricare ar fi succesul războiului, Austria şi Rusia vor recunoaşte deocamdată status-quo teritorial, în caz însă dacă toate puterile semnatoare tractatului de Paris s-ar învoi la o modificare al acestui status-quo, Austria nu se va opune.

În privirea arestării d-rului Miletici, urmată în urma avizului judecătoriei din Becicherec, autoritatea judecătorească din Pesta au făcut întrebare ministrului prezident al Ungariei dacă d-rul se poate urmări, fiind deputat şi bucurându - se de prerogativa imunităţii reprezentanţilor naţiunei. La acestea ministrul - prezident a răspuns că imunitatea trebuie mănţinută, dar marginile ei, nefiind fixate prin nici o lege speţială şi d-rul stând sub acuzaţia c-ar fi turburat pacea internă şi externă a ţărei, ministrul se vede silit a lua pe răspunderea sa această violare a imunităţii şi că va raporta cazul Parlamentului, care va hotărâ dacă imunitatea trebuie pronunţată şi urmărirea suspensă sau dacă d-rul Miletici rămâne a se urmări mai departe.

[4 iulie 1876]

TEATRU DE VARĂ [„ACTORII TINERI..."]

Actorii tineri ai Teatrului naţional au rădicat în grădina cafenelei Chateau aux fleurs o scenă mică, pe care execută cu mult succes mici piese într-un act şi canţonete, înaintea unui public adesea foarte numeros. Piesele sunt în genere bine alese. D-nii Manolescu, Ionescu, Arceleanu şi Alexandrescu au fiecare câte un teren deosebit de comică, pe care câteodată ce-i drept îl părăsesc, dar în genere ei reprezentează roluri cari convin mai bine

talentului lor. Aceasta ar trebui s-o urmeze întotdeauna, şi atunci teatrul românesc ar sta foarte bine. Constatăm cu plăcere că aceşti tineri, cu totul în antiteză cu vechii rutinari ai teatrului nostru, vorbesc natural, au ceea ce se numeşte l'art de causer, ceea ce în vremi trecute, afară de Millo, n-o mai avea mai nimenea. Şi iată de ce. Teatrul românesc au avut în trecut drept model teatrul francez. Actorii francezi au acea pronunţie nazală, acele prelungiri a sfârşitului cuvintelor care rezultă din împrejurarea că limba franceză nu are alt accent decât numai pe ultima silabă. De acolo actorii noştri deprinsese a cânta ultima silabă a cuvintelor româneşti, încât auzeai următoarele intonaţii: ,,Ei bine, *domnuleee !"* ,,D-zeul m *e e e u"* ş.a., pe când urechea românească cunoaşte îndată că tonul vorbirei în esclamaţia dentâi cade pe *bi* (în bine), în a doua pe *ze* (în Dumnezeul). Din această pronunţie rutinată a mai rămas câteva urme la d. Ionescu. A doua observaţie însemnată ce am făcut-o e că tinerii noştri au început a caracteriza sau, cum se zice în limbagiul teatrului, a ,,crea rolurile". În piesa „Doi amploiaţi într-o păreche de ciubote" d-nul Alexandrescu a caracterizat în mod măiestru pe ,,Sfâşiuţă " şi cu greu s-ar găsi actor care să joace mai bine acel rol. Afară de aceea d-l Alexandrescu are glas puternic şi o dicţiune foarte naturală în cântec , ceea ce se găseşte rar. D. Manolescu are o voce simpatică în rolurile sale de servitor naiv şi un joc de scenă foarte bogat şi variat (precum în ,,Ordinul este de a sforăi" şi în „Cei doi surzi"), Noi îl cunoaştem din parodiarea d-lui Pascaly, a

---

cărui pronunţie greşită şi exagerări scenice d. Manolescu le-a reprodus cu atâta succes în „Năbădăile dramatice".

Într-adevăr ne bucurăm mult văzând un început de emancipare de nefasta influinţă franceză, cu toate ideile ei pe dos despre clasicism, cu mişcarea ei pe catalici, cu vorba afectată şi pronunţia falşă. Reîntoarcerea la natură şi la pronunţia firească şi 'mbărbătată a limbei româneşti ni pare un succes foarte însemnat, oricât de nensemnat ar părea unor ochi mai puţin pătrunzători. Astfel vedem accentuându - se ,,îndreptăţirea farsei", căci o farsă poate fi clasică chiar, ceea ce un francez n-ar admite niciodată. De aceea farsele lui Moliére sunt clasice, pe când dramele lui Racine şi Corneille, şi cum se mai numesc acei iluştri mergători pe catalici, nu sunt de fel clasice, ci nişte imitaţii slabe şi greşite ale tragediei antice. Moliere n-au avut un alt profesor decât natura, de aceea e clasic în farsele sale chiar.

De aceea adăugăm un sfat care, urmat fiind, credem c-ar avea consecinţe bune atât pentru tinerii noştri, cât şi pentru teatru în genere. D-nia lor ar trebui să-şi procure repertoriul vechial teatrului românesc (de ex. repertoriul lui Millo) şi, studiindu-l împreună, să-şi creeze un *capital* de roluri şi de piese cu care în urmă uşor ar putea să cucerească scena şi s-o cureţe de florile exotice şi de senzaţie ale teatrului francez modern. Ar trebui culese vechile traduceri din Moliére, Kotzebue, Goldoni şi reintrodus acel repertoriu cu limbă sănătoasă, nepretenţios şi de atât efect.

[4 iulie 1876]

DARE DE SAMĂ DESPRE MIŞCAREA LITERARĂ A ROMÂNILOR ÎN ANUL 1819

Avem înaintea noastră un volum dintr-un fel de revistă românească, din a. 1820, numită ,,Biblioteca".

Acest mănunchi conţine sub titlul „izvodul cărţilor" o dare de samă despre mişcarea spirituală a românilor în anul 1819.

Reproducem următoarele:

Cei ce din[tru] dragostea cea negrăită şi din râvna cea fără de asemănare cătră folosul şi luminare a naţionului românesc nu au întârziat a tălmăci şi tipări cărţi folositoare în limba acestui

naţion, în anul trecut:

Preacinstitul părinte potropop *Petru Maior de Dicio Sînmărtin,* crăiesc revizor, au dat la lumină *Telemachu,* tălmăcit din limba italienească, cum şi *Orthografia română,* de sine făcută, întru care învaţă cum are a se scrie româneşte cu strămoşeştele slove latine. La aceste au adaos un *Dialog pentru începutul limbei româneşti,* întru care [le] vădeşte că, limba românească, e mai veche nu numai decât cea francească şi spaniolească, ci şi decât cea italienească de acum; ba şi decât cea latină, ce iaste în cărţi şi cumcă aceasta din limba românească, ce o vorbea poporul român cel vechi au luat începutul său.

Preacinstitul şi cucernicul ieromonah *Efrosin Dimitrie Poteca,* învăţătoriu şcoalelor domneşti, au dat la lumină ,,Mai înainte gătire spre cunoştinţa de D-zeu", ce cu aurite cuvinte grăieşte adevărul întru înaintea cuvântării (?) tălmăcită, din limba grecească.

Mult prea învăţatul şi de bun neam născutul marele postelnic *Alexandru Beldiman* au dat la lumină tragedia lui *Orest* în stihuri şi *Moartea lui Avel,* tălmăcită din limba franţozească, cum şi pre *Omer* îl are tălmăcit şi preste scurtă vreme îl va da la lumină, cum şi pe *Numa Pompilie.*

Onoratul dumnealui *Naum Petrovici,* case - perţeptor la mărita deputăţie a fundusului şcoalelor româneşti, sârbeşti şi greceşti, au dat la lumina *Methodica* şi *Pedagogia* din limba nemţească; carele şi acum se gată a da mai multe alte cărţi folositoare la tipari.

Cinstitul şi cu adevărat cultivirei româneşti râvnitoriu dumnealui Nicola Nicolau au dat la lumină *Plutarch nou* în 2 părţi tălmăcit din limba nemţească etc. Cinstitul cliric *Vasilie Ghergheli de Ciocotici* au dat la lumină o carte chemată *Omul de lume.*

Între ,,mult prea învăţaţii şi de bun neam născuţii" boieri moldoveni care se ocupă cu literatura şi traduc cărţi în româneşte, dar nu tipăriseră nimica în anul 1819, se citează

marele vornic Mihai Murza, marele vornic Constantin Conachi, marele spătari Iordachi Băluşcă, marele vornic Şerban Negel; iar între protectorii literaturii româneşti se citează caminariul Enache Dann, Mihail Grigorie Suţu V V., mitropolitul Veniamin Gherasim, episcop de Roman.

În Valahia: Alexandru Suţu V V. şi mitropolitul Dionisie. Afară de aceea se notează cumcă, pentru ,,folosul de obşte", mitropolitul a trimis în Italia pe părintele Efrosin Poteca cu alţi trei tineri români ,,ca să înveţe cele mai multe învăţături, întorcându - se să dea rodul cel mai bun patriei. — Ba şi şcoale mari naţionale româneşti s-au făcut, întru care se învaţă: Cuvîntarea de D-zeu [1], filozofia, retorica, metodica, poezia şi altele". Pentru înfrumuseţarea cântărilor bisericeşti şi lesnirea meşteşugirei acestor cântări s-au trimis la Buda dascalii româneşti de muzică Macarie Ieromonahul şi Nil Nicolae Poponea, ca să tipărească într-o tipografie de acolo cărţile de muzică alcătuite de ei în limba românească. — Un boier, anume Gheorghe Oprian, dă un leu la sută din tot venitul său pentru tipărirea cărţilor.

Ciudat rol joacă în această dezvoltare ,,românii din Makedonia, ce lăcuiesc sub stăpânirea crăimei Ungariei". Deşi n-au fost dedaţi a citi româneşte, totuşi cumpără cărţi sau ajută la tipărirea lor. Ei îşi aduc în biserica din Pesta un preot român din Banat, care asemenea e trăducător de cărţi, căci se zice că el va publica un op intitulat *Teofron.* Tot de români macedoneni, între care se află şi ,,filozofi întregi" se numără prea învăţatul Dimitrie Darvar (din Viena) „carele mai multe cărţi au dat la lumină în limba grecească". Emanoil Ghica de Dejanfalva (tot român) ajută tipărirea unui lexicon sîrbesc. *Simeon Gheorghe Sina* cumpără cărţi româneşti pe sama tinerimei din satele sale. Constantin Ghica, Zenobie Pop, în fine Mihail Boiagi (cunoscutul autor al gramaticei macedoromâne) care scrie o carte numită ,,Lumea închipuită" (Orbis pictus). Ar fi interesant de-a se şti dacă Boiagi n-a scris cumva această carte în dialectul macedonean chiar. Teodor Tyrca dă 5000 fl. ajutori pentru tipărirea lexiconului sîrbesc. Tot între macedoromâni se găsesc oameni care întreţin tineri români cu ,,hrană, îmbrăcăminte şi ajutorinţă" la şcoalele superioare din Pesta. Ei sunt fraţi şi se numesc Atanasie şi Constantin Grabovschi. Cel puţin 50 de familii macedoromâne se văd interesându - se de dezvoltarea culturei româneşti.

[1] Teologia

[4 iulie 1876]

[„BĂTRÂNII NOŞTRI ERAU PRACTICI..."]

Bătrânii noştri erau practici şi pricepeau administraţie, finanţe şi economie politică, aşa precum un gospodari bun pricepe administrarea moşiei sale. Iar franţujii noştri, cari de la 1848 încoace au luat avânt , sunt preste tot târzii la minte, cu toată învăţătura teoretică şi fineţa advocăţească pe cari şi-a câştigat - o frizându - se doi trei ani prin Paris. Ca dovadă despre modul cum trebuie să fi administrat bătrânii , publicăm mai la vale o dare de samă statistică asupra mişcărei populaţiei şi a stării producerei agricole în anii 1837, 38 şi 39 în Ţara Românească. Înmulţirea regulată a claselor muncitoare, bunăstare[a] casei statului şi a celor comunale, statul culturei vitelor şi pământului sunt atâtea dovezi că pentru a conduce economia generală a unui popor mai trebuieşte încă ceva, deosebit de cărţi franţuzeşti şi dicţionare enciclopedice, adică judecată sănătoasă, cunoaşterea dreptei proporţii între mijloacele întrebuinţate şi scopul urmărit. Oricari ar fi scopurile urmărite de clasa cultă a unui popor, ele sunt rele şi de nimic dacă nu ecuivalează sacrificiile aduse pentru realizarea lor, şi constatăm că mulţimea semidocţilor şi cârciocarilor pe cari i-a produs sacrificiile stoarse populaţiilor rurale, nenumărata plebe a scribilor netrebnici,

nu compensază defel sărăcirea şi mortalitatea poporului nostru. Dar la ce să mai vorbim noi, când cifrele vorbesc clar, când ele ni arată deosebirea între noi, cum suntem (mai fără deosebire), şi cum erau ei.

[4 iulie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI
[„UN CORESPONDENT AL ZIARULUI..."]

Un corespondent al ziarului ,,Pesther Lloyd" care vizitează în prezent Serbia spune că aproape a şasa parte a locuitorilor, şi anume 127.545, sunt români şi că locuiesc în partea răsăriteană a ţării. Lor nu li e permis a avea şcoale, ba nici în biserică nu e permisă liturgia în româneşte. În armata a treia, condusă de generalul Leşianin, şi care-şi are razimul său în întăriturile de la Zaiţar, se află cei mai mulţi români, cari pari a exista numai ca să poarte vina bătăilor pe care le mănâncă vitejii sârbi . A da vine pe români la pierderi şi a pune învingerile numai în socoteala sârbilor ni se pare nedemn din partea onorabililor turcofagi de preste Dunăre. Desele agresiuni şi desele respingeri ale corpului Leşianin din partea lui Osman Paşa au drept rezultat împuşcarea a patru ostaşi români; bătaia ce o capătă renumitul Cernaieff la Nis are acelaş rezultat: zecimarea unui regiment românesc. Într-adevăr multă cauză de a se 'nsufleţi pentru gloria sârbească n-or fi având românii. Cea mai nouă agresiune a lui Leşeanin pe la Veliki-Izvor a fost asemenea respinsă peste Timok, şi Osman Paşa ar fi intrat în Serbia dacă n-ar avea ordin espres de la Constantinopole de a se ţine numai în defenzivă. Mai norocite par operaţiile Muntenegrului. Prin bătălia de la Lipnic să fi câştigat întregul tăpşan al districtului Gaţko. Ceea ce rămâne neesplicabil este însă atitudinea Muntenegrului faţă cu Serbia. Foaia oficilă a principatului mic, ,,Glas Cernogorca", arată că nu există nici o solidaritate între Serbia şi Muntenegru şi că acesta nu poate încheia tractate cu Serbia, care are relaţii cu totul speciale cu Poarta, de la care mi se poate face cu totul abstracţiune. Deşi foaia doreşte succes armelor sârbeşti , declară totuşi că Muntenegrul se luptă pe socoteală proprie. — O parte a trupelor egiptene a sosit în Constantinopole. Altă parte se va transporta cu drumul de fier de la Salonic la Mitroviţa.

[7 iulie 1876]

FRANŢA [„O DEPUTAŢIUNE..."]

O deputaţiune a consistorului evreiesc din Franţa au dat în 8 iulie o petiţiune ministrului de externe, ducelui Décazes, prin care se cere ca guvernul francez să nu încheie cu România convenţiune comercială până ce evreii indigeni nu vor căpăta drepturi egale cu românii. Lasciate ogni speranza!

[7 iulie 1876]

ECONOMIA NAŢIONALĂ ŞI D. A. VLĂDESCU
Doctor în drept, doctor în medicină

Acest domn, doctor în medicină, doctor în drept, a publicat mai zilele trecute o cărţulie intitulată ,,Cauzele crizei financiare în România", în care dezvoltă o nemaipomenită bogăţie de planuri teoretice şi istorii pe apă, care vor face plăcere tuturor comis-voiajorilor însărcinaţi cu vînzare de indigo, fie 'n Spania, fie la poluri.

O probă din această preţioasă operă nu strică:

> România ocupă pe continent o poziţiune *strategică* naturală. Ea este protegiată în lungul ei pe de o parte de *seria* munţilor *carpaţii,* santinela fidelă, de veacuri, a poporului român, pe de alta de *râul dunărea,* bariera nestrămutată a naţionalităţei noastre. Acest şir de munţi şi această albie a *dunări* fac din statul român o fortereţă naturală, contra căria s-au sfărâmat în trecut, deseori, armatele inimicilor noştri.
>
> Ca situaţie geografică, România se *învecineşte:* la nord şi la *vest* cu Austro-Ungaria, la *vest* cu Rusia şi cu Turcia şi la sud cu Turcia.

O *Vest* al României, regiune infernală,
În care ruşi şi unguri cu turci amestecaţi
Pândesc să treacă Prutul, în oarde adunaţi,
De doctorul Vlădescu de n-ar avea sfială.

Săracul Ştefan Vodă ! Crişu el, la răsărit avea tatari, la miazănoapte ţara leşască, la apus Ardealul, la miazăzi Ungro-Vlahia. Acuma ce ar face când ar vedea la apus turci, ruşi şi unguri uniţi, râvnind toţi buluc asupra lui? Ce ar face? Ia, ar face, c-ar avea pe doftorul nostru, care ştie să mute mările şi ţările de la apus la răsărit. Deodată te-ai pomeni numai cu Dunărea 'n vârful munţilor şi cu pădurile de brad în albia Dunărei. Şi iacă aşa ar scrie Nistor Urechi: „La satul Stuhăria-lupului, ţinutul Nicăiri, unde-i biserica într-un vârf de plop şi Dunărea curge la deal, întâlnitu-s-au oştirea moldovinească cu urdii turceşti, moschiceşti şi ungureşti şi, dând război bărbăteşte de ambe părţile, mare mult s-au oştit până au biruit oastea moldovinească, iar limbele străine s-au ascuns toate într-o căpăţină de sîrb, pe care pan Vlădescul, biv-vel vraci Sadagorski o adusese din ţara franţozească. Şi astfel am biruit noi limbele străine cu mila Domnului, cu vitejia Vlădesculuí şi cu norocul lui Ştefan Voevoda."

I - aşa ar scrie Nistor Urechi, bată-l norocul, ş-ar merge vestea Vlădesculuí nevoie - mare !

Păcat că-n vremea când domnea strălucita roadă Muşatin neamul Vlăduţilor şi Drăganilor se 'ndeletnicea cu creşterea bostanilor în ţara bolgărească.

Iară după noi, cronist rătăcit în veacul al nouăsprezecelea, cauzele crizei financiare sunt aceste:

1) Pentru că doctorul în medicină, doctorul în drept a uitat se vede a învăţa acea ramură a filozofiei de stat care în limba vulgară se numeşte gramatică, pentru care pricină îl sfătuim să mai intre în clasa a doua a universităţii din Hârlău ca să studieze profunda teorie despre acordarea subiectului cu predicatul şi ad[i]ectivelor şi verbilor cu substantivele la cari se referă. Cumcă această preţioasă teorie îi lipseşte dovedim prin următoarele citate:

Pag. 1: Este cinci ani de când ...
Pag. 4: Vitele cornute *discreşte* la noi... [1]
Pag. 5: A doua condiţiune sau putere producătoare pentru agricultură *este* vitele.
Pag. 6: A treia condiţiune *este* băncile agricole.
Pag. 10: • • • Contra acelora care *voieşte* să ni le hrăpească.
Pag. 11: Atâtea forţi de producţiune cari se *răsfrânge ...*
Ibidem: Popoarele civilizate *antici* ca şi *moderni.*

O altă preţioasă regulă dincolo de sfera cunoştinţelor d-rului este că numele proprii se scriu cu iniţiale mari.

[1] Susţinem că ele *discreşte* pentru că se *face* doctori.

Iată - le :

Pag. 1: râul dunărea.
Ibidem: Seria munţilor *carpaţii.*
,, Bariera nestrămutată a *dunări.*
Pag. 3: Rezbelul crimei (citeşte Crimeei) ş.a., ş.a.

Apoi d-rul să nu uite că nu-i destul ca un bulgăraş ori un grecuşor să se frizeze trei ani în Paris pentru a se-ntoarce de acolo român neaoş. Ex.:

„Populaţia noastră agricolă a discrescut în cei din urmă" cinci ani de *uă manieră spăimântătoare* "

2) A doua cauză a crizei financiare este că mulţime de oameni de teapa doctorului, cam târziori la minte, în loc să se ocupe cu lucruri folositoare, precum punerea în stare normală a ciubotelor vechi, revenirea asupra căilor acului de-a lungul pantalonilor sau eventual înlăturarea constipulaţiunilor, din contra, pun la cale lumea toată, croiesc irigaţiuni şi scriu reţete pentru popoare întregi. Mulţimea acestor individe reformatoare ale universului trăieşte toată direct sau indirect din sudoarea claselor pozitive, fără să li deie nici o compenzaţie prin măg...ulirile ei.

De aceea vom face un serviciu naţiei arătând adevăratul teren pe care d-rul este *mare.* Cu acest scop publicăm din nou următoarea mulţămită publică:

Tîrgovişte

Subsemnatul *suferind de constipaţie,* după o căutare de (8) zile cu medicamente, eram ameninţat cu pierderea vieţei. Din întâmplare d-nul doctor Alexandru I. Vlădescu, trecând prin acest oraş la băile Pucioasa, m-a reîntors la viaţă după o căutare de 4 zile. În urma unei aseminea grabnice însănătoşiri, vin a mărturisi în public că viaţa mea astăzi este *dată din noii* de d-nul Vlădescu, după o serioasă stăruinţă ce are în căutarea bolnavului, pe lângă medicamentele date; căruia-i esprim mulţumirile mele, păstrându - i eternă recunoştinţă.

C. CH.

[7 iulie 1876]

REFLECTARE

„Curierul intereselor generale" în unul din numerele sale insinuă foii noastre voinţa de a apăra pe evrei. Abstrăgând cu totul de la confuzia de idei şi de la reua credinţă, dezvoltate în notiţa respectivă, declarăm că nici apărăm, nici am apărat vreodată direct sau indirect pe evrei, ţinta noastră este de a spune adevărul, pe care iată-l. La întrebarea dacă evreii pot pleda sau nu înaintea judecătorilor de pace, criteriul discuţiunei nu e nici legea advocaţilor, nici art. 7 din constituţie, ci art. 18 din pr. civilă.

Legea avoc. e promulgată la 64, procedura la 75. Dacă autorul procedurei ar fi voit ca şi înaintea judecătorilor de pace să pledeze numai avocaţi, ar fi zis: „Părţile se vor înfăţoşa în persoană sau prin *avocat".* Însă în realitate zice: ,,Părţile se vor înfăţoşa în persoana sau

prin *vechil".* El evitează terminul de *avocat,* pe care-l cunoaşte şi pe care-l înscrie mai jos la art. 94*,* unde cere ca înaintea *tribunalelor* părţile să se înfăţoşeze sau înşile sau prin *avocaţi.*

Intenţia legiuitorului a fost de a nu sili pe justiţiabili să cheltuiască cu avocaţi sume mai mari decât valoarea proceselor ce sunt de competinţa judecătorilor de pace. El întrebuinţază deci cuvântul de *vechil* tocmai pentru că *nu vrea* să întrebuinţeze cuvântul de avocat.

Curierul intereselor generale nu e tocmai tare în deosebirea terminilor.

La a doua întrebare: dacă evreii pot fi *vechili?* Trebuie să conceadă „Curierul intereselor generale" *că nici o lege nu-i opreşte până acuma de la aceasta.* Legea avocaţilor

zice: nime nu poate fi avocat de nu e român sau naturalizat român; nu se zice însă nicăiri: nime nu poate fi vechil de nu e român sau naturalizat român.

Unii judecători au respins pe evrei sub cuvânt ca, art. 7 din Const. împiedicându-i de a fi naturalizaţi, ei nu pot exercita avocatura, prin urmare nu pot nici să apere înaintea instanţei de pace.

Contra acestei interpretări Ministeriul de justiţie din anul 1868 (iar nu Ministeriul trecut, precum o spune Curierul intereselor generale) prin mai multe circulare au esplicat judecătorilor de pace spiritul articolului 18. Una din aceste circulări, sub No. 9174, spune anume că nu este a se face vreo distincţiune de religiunea ce ar avea persoanele ce se prezintă ca vechili înaintea judecătorilor de pace.

Nedemnă mi se pare asemenea apucătura ,,Curierului int[ereselor] gen[erale]" de a cita o persoană onorabilă într-un articol intitulat ,,Escrocherii jidoveşti". Poate fi cineva duşman cât de mare al evreilor ca atari, poate să combată orice luptă pentru drept ce ar întreprinde - o ei, fără ca să, bleseze persoanele în parte.

De aceea să ni se permită de a nu confunda pe d. Brociner, om cu ştiinţă de carte, nici chiar cu redactorul Curierului intereselor generale.

[7 iulie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI
[„TELEGRAME DIN CONSTANTINOPOLE..,"]

Telegrame din Constantinopole sub data 5/17 iulie cuprind veşti rele pentru divizia sârbească de sub generalul Cernaieff. Devizia turcească de sub Hafiz Paşa, care staţiona lângă Ak-Palanka să fi atacat pe sârbi , cari după o luptă de şase ore s-au retras dincolo de linia de demarcaţiune a frontierilor. Poziţiile întărite turcii să le fi luat cu baioneta. Suleiman Paşa au luat aproape fără luptă din mâna sârbilor întăriturile de la Babina-Glava. Aceste ştiri, de vor fi adevărate, însemnează respingerea celei mai însemnate şi mai numeroasă divizii sârbeşti , dizlocarea generalului Cernaieff, şi ar avea urmări grave.— Se vesteşte deja ca trupele turceşti de la Niş, Chehirkany şi Belgradcik au luat drumul către Alexinaţ, vor începe ofenziva şi vor intra pe teritoriu sîrbesc. Intrarea trupelor turceşti în Serbia ar fi o calamitate cumplită pentru această ţară. Başibuzucii şi redifii mai cu samă omoară persoane inofensive, bătrâni , femei şi copii. — Muntenegrenii au ajuns la Blagai aproape de Mostar. Se aşteaptă că vor ataca în curând acest oraş.

[9 iulie 1876]

AUSTRO-UNGARIA
[„LA 5/17 IULIE S-AU ÎNTÂMPLAT ..."]

La 5/17* iulie s-au întâmplat în Viena un cutremur de pământ . Mai întâi o zguduitură tare, după aceea două vibrări mai slabe au făcut să se scuture casele şi uliţele, încât oamenii de pe uliţă s-au oprit deodată cu mirare. Cerul era foarte puţin înnourat.

O scenă desigur comică s-a întâmplat cu această ocazie în localul provizoriu al bursei, construit din lemn. La cutremur mulţimea vitează a urmaşilor lui Avraam şi Isac a crezut să s-a rupt grinzile casei ş-a dat buzna la fereşti şi la uşă. Peste câteva minute toţi au ajuns, care-n picioare care peste cap, în uliţă, până ce realitatea i-a liniştit.

[9 iulie 1876]

CUM SE JERTFEŞTE UN REDACTOR

Redactorul ,,Curierului intereselor generale", numai spre a fi consecuent, se jertfeşte cu mare abnegaţiune pe altarul logicei. La reflectarea noastră, pe care d-lui o numeşte rectificare (când noi n-am avut de a rectifica nimică), d-sa răspunde că vechil (espresie rămasă din legislaţiunele vechi) este ecuivalent cu advocat. În faptă însă cuvântul vechil şi-a schimbat senzul, ceea ce dovedim prin următorul silogism.

Toţi advocaţii au dreptul de a pleda înaintea tribunalelor.

Toţi vechilii sunt advocaţi.

Toţi vechilii au dreptul de-a pleda înaintea tribunalelor.

Concluzia e falsă, pentru că realitatea dovedeşte contrariul. Deci a doua premisă susţinută de „Curierul int. gen." e falsă. Iată dar că espresia vechil ş-au schimbat înţelesul şi are astăzi un cuprins cel puţin controvers.

Al doilea act de jertfire de sine îl comite redactorul numind espunerea noastră o apărare a evreilor, pe când ea desfăşură numai adevărul gol, arătând că îndreptăţirea lor în cazul de faţă se poate aduce numai în mod negativ. Un alt cititor, mai cu pătrundere, ar fi văzut îndată că noi avizăm la cre[a]rea unei legi pozitive care să reguleze acest raport.

Al treilea act de jertfire e de o naivitate hazlie. Supărat că nu voim să-l confundăm cu d. Brociner, om cu ştiinţă de carte, adică bacalaureat şi doctor în drept, zice că îl confundă pe acest domn cu împărţitorii foii sale, oameni asemenea cu ştiinţă de carte. Fericit „Curier al intereselor generale" ! Redactorul tău declară prin aceasta că ştie mai *puţină* carte decât împărţitorii tăi, de vreme ce un doctor în drept s-ar putea mai uşor confunda cu împărţitorii decât cu redactorul tău. Să-l credem.

[9 iulie 1876]

ROMÂNIA ŞI CESTIUNEA ORIENTULUI

De câteva zile ziare foarte răspândite din străinătate se ocupă cu atitudinea ce va lua-o România faţă cu complicaţiunea orientală. Astfel ,,Pesther Lloyd", organul oficios al ministeriului unguresc şi în special al contelui Andrassy, este se vede că autorizat de-a dezminţi ştirea despre presiunea ce România ar voi s-o exercite asupra Turciei pentru a căpăta concesii de natură internaţională, ba chiar posesia Deltei Dunărene. ,,Neue freie

---

Presse" pe de altă parte crede că cesiunea Deltei Dunărene este o cestiune care interesează pe toate puterile mari în mod egal şi ar trebui să formeze obiectul unei conferenţe europene. În fine „Norddeutsche Allgemeine Zeitung", organul principelui Bismark, crede că mersul războiului în Serbia nu e deloc de natură de-a încuraja pretenţiunile României şi că accentuarea neutralităţii statului nostru nu poate merge până la cererea Deltei Dunărene.

În urma acestei alarme a organelor cancelarului austriac şi a celui germanic, au urmat dezminţiri a căror izvor poate să fie Bucureştiul. Acestea se mărginesc a spune că comunicările făcute Porţii în mod confidenţial din partea agentului românesc nu au deloc cuprinsul care li se substituie; că aceste propuneri n-au fost făcute nici prin memoriu nici prin memorand, că nu privesc ştergerea tributului, ci cer numai stabilirea unui modus vivendi mai convenabil între imperiu şi România şi o mai exactă definiţie a condiţiilor de reciprocitate între aceste două state. Limbagiul cel lunecos al diplomaţiei, care îmblânzeşte toate espresiile c-o arte stilistică rară, nu e făcut pentru a ne lumina asupra cestiunei — sed relata referro. Totodată se dezmint ştirile despre mobilizare şi ,,Nord D. Allg. Ztung." este autorizată a declara că neînsemnatele concentrări la marginea Serbiei (abia suficiente pentru manevrele de toamnă) nu dau nimărui dreptul la ipoteze şi combinaţiuni de-o însemnătate oarecare.

[11 iulie 1876]

DE PE CÂMPUL DE REZBEL...
[„DEPEŞE DIN 7/19 IULIE SPUN..."]

Depeşe din 7/19 iulie spun că un nou atac al generalului Leşianin (la Zaiţar) asupra unei aripe a trupelor de sub Osman Paşa a fost respins. O altă ştire (din Vissegrad în Bosnia) dezminte vestea că muntenegrenii ar fi împresurat oraşul Mostar.

[11 iulie 1876]

ROMÂNIA ŞI CESTIUNEA ORIENTALĂ [„O TELEGRAMĂ..."]

O telegramă din ,,Neue Fr. Presse" vesteşte ca sigur că ministrul de esterne al României au prezentat — deşi nu în mod oficial — un memoriu la Constantinopole, prin care se cer concesii însemnate, iar în caz de a nu se acorda acestea, România ameninţă asemenea de a intra în acţiune. Ziarele oficioase germane, cu abstracţia lor fină, au găsit şi deosebirea între memoriu şi memorand. La cel din urmă se cere un răspuns, e un act diplomatic, cel dentâi e mai mult de valoare academică. Se zice aseminea că, după iniţiativa Austro-Ungariei, puterile considerând memoriul ca un întreg asupra căruia nu se poate dizbate în parte, l-au respins.

[14 iulie 1876]

DE PE CÂMPUL DE REZBEL [„TELEGRAME MULTE..."]

Telegrame multe şi contrazicătoare vestesc lupte continue, dar tot la puncte cunoscute: lângă Vidin, la Bielina, la Zaiţar, la Babina-Glava. Fiecare din părţi susţine că a fost victorioasă.

[14 iulie 1876]

TURCIA [,ÎN 3/15 IULIE S-AU ŢINUT..."]

În 3/15 iulie s-au ţinut la Înalta Poartă un mare Consiliu de Miniştri, care au dizbătut asupra reformelor ce sunt a se introduce în imperiu. Afară de miniştri mai erau faţă ulemalele de rang înalt, şefii autorităţilor civile şi generalii de divizie aflători în Constantinopole. Marele vizir Mehmet-Rudgi Paşa au espus într-un cuvânt mişcător starea cea rea a împărăţiei, au arătat cum Turcia nu are nici un aliat şi că în aceste grele împrejurări este avizată numai la propriele sale izvoare. Chiar Austria au închis portul de la Klek, deşi tractatele ce le are cu Poarta o obligă de a ţine deschis acest port. Vizirul arată cum creditul statului e nimicit, finanţele ruinate, administraţia un lanţ de abuzuri ce duce ţara la peire. De aceea, adresându-se la patriotismul celor de faţă, crede că a sosit timpul de a preveni relele prin introducerea unor instituţii înţelepte şi conştiinţioase cari, aducând siguranţa averei şi a persoanei, să inspire încredere popoarelor.

După marele vizir a luat cuvântul Midhat Paşa, prezidentul Consiliului de Stat. El arată necesitatea sistemului reprezentativ şi crede că e singurul mijloc ce ar putea mântui împărăţia. De aceea cere ca în locul consultaţiunelor secrete şi atotputernice a unui regim izolat să se introducă sistemul discuţiei libere şi minuţioase. O putere absolută şi necontrolată poate să înşele lumea şi pe sine însăşi câtă vreme se va bucura de succes şi un vânt favorabil îi va umfla pânzele ; dar îndată ce încetează succesul, îndată ce o greşală e urmată de alta şi erorile se grămădesc, începe decăderea ţării.

În fine Şeikul-Islam luând cuvântul arată că legea koranului nu se opune defel la limitarea puterii capului statului, ci din contra dispune chiar ca poporul să hotărască asupra intereselor sale. În fine consiliul au aprobat espunerile lui Midhat Paşa şi s-au hotărît ca proiectul de constituţie să se tipărească în atâtea exemplare câţi asistenţi sunt în consiliu. Principiul fundamental al acestui proiect — care altfel nu e o constituţie în sensul larg al cuvântului — este înlăturarea absolutismului.

După o telegramă recentă a agenţiei Havas-Reuter, pretenţiile conţinute în memoriul României sunt următoarele:

1) Recunoaşterea oficială a numelui ,,România", 2) Recunoaşterea rangului diplomatic al agentului său din Constantinopole, 3) Dreptul de a bate monete cu efigia Domnului, 4) Dreptul de-a acorda decoraţii şi de-a încheia convenţii comerciale etc.; în fine regularea mai multor cestiuni de hotărnicie, a poziţiei păscarilor români din Chilia şi cesiunea unei părţi a Deltei Dunărene.

[16 iulie 1876]

CESTIUNEA ORIENTULUI [„ZIARUL OFICIOS..."]

Ziarul oficios „Post" conţine un ciudat articol asupra regularisirei Orientului care nu-i lipsit de adică. Posito — zice — că Austria ar anecta Bosnia, că Serbia şi Montenegro ar deveni autonome şi Bulgaria asemenea — poate sub un prinţ rusesc — ar avea poziţia ce-o

are azi România; posito că Grecia ar capata insulele, mai cu samă Creta, şi câteva districte aproape curat greceşti din nordul său; posito în sfârşit că turcul n-ar rămânea în Europa decât cu Constantinopole şi o parte a Rumeliei, având posesiunile sale principale în Asia. E evident că greutăţile politice s-ar naşte abia în urma schimbărilor pe cari le-am schiţat şi cari au şi fost de mult propuse. E evident că micele state de pe Peninsula Balcanică, ieşite din letargia în care le ţine domnia turcească, ar forma prin rivalităţile lor politice, naţionale şi religioase un pericol mult mai mare pentru liniştea Europei decât letargia acestor provinţii, produsă prin apăsarea semilunei. Contra acestor eventualităţi există un singur mijloc — o *Confederaţiune Dunăreană,* ca rezultatul cel mai firesc al liberării acestor provinţii. Dar care este puterea ce prezintă destule garanţii civilizaţiei europene pentru a fi însărcinată cu protectoratul acestor provinţii? Desigur că numai *Austria.* Să nu ni se răspundă că Rusia s-ar opune. Prin rezistenţa continuă a Europei, Rusia este redusă de a privi chinurile celor de un neam şi de o lege cu ea fără să poată interveni în favorul lor; ea este silită de a protesta contra tuturor insinuaţiunilor că ar avea planuri ambiţioase. Să cercăm a o prinde *de cuvânt .* În schimbul liberării coreligionarilor săi, ea să declare că renunţă la supremaţia asupra unei eventuale Confederaţii Dunărene. Şi, dacă visul politicei militare ruseşti este într-adevăr Constantinopolul, Rusia poate să amâne cucerirea acestui oraş, urmându - şi cuceririle în Asia şi venind dinspre Asia asupra Constantinopolei, precum s-au mai întâmplat aceasta sub împăraţii greceşti.

Bune planuri, nu-i vorba — şi ieftene. — Fiindcă ,,Post" mai propune Austriei şi o politică comercială liberală (bazată adică pe liberul schimb), se vede uşor unde ar ajunge protectoratul. D-nul Iţic Silberştein poate răspunde mai bine la aceasta. Inundarea popoarelor orientale cu roiuri de oameni civilizaţi din Galiţia, care ar avea menirea să cultiveze Orientul într-o mână cu stecla de rachiu şi 'ntr - alta cu ,,Neue freie Presse" de ex. — Şi s-ar civiliza bieţii muntenegreni şi bosniaci precum ne-am civilizat noi, frumos şi cu temeiu, că ţăranii noştri sunt sănătoşi şi bogaţi şi ştiutori de carte nevoie mare! — Robia economică a noastră şi a Orientului întreg, supremaţia culturei extrafine din Buda-Pesta şi Viena poate fi visul diplomaţilor de la ,,Post", dar exemplul României ar trebui întipărit în mintea popoarelor de preste Dunăre, ar trebui să li se spuie că protectoratul Austriei este ecuivalent cu sărăcirea, cu stoarcerea populaţiunelor prin agenţi economici fără patrie şi că acelea n-ar forma decât terenul de nutriţiune al dezvoltatelor sisteme intestinale de la bursa din Viena. În loc de a trăi pentru ele înşile, în loc de a forma prin clasele lor pozitive terenul înflorirei unei culturi naţionale, acele clase ar deveni mijlocul de trai pentru o cultură străină, pentru un popor străin, pentr-o industrie străină. Acele popoare ar ajunge la proletariatul plugului, ar fi silite să asude o zi pentr-o cutie de chibrituri, să plătească cu greaua lor muncă agricolă secăturile şi nimicurile industriale ale mult civilizaţilor austrieci, reprezentaţi prin d. Iţic Silberstein. Numai o Confederaţie Dunăreană cu o politică comercială protecţionistă şi sub protectoratul său propriu şi al nimărui altcuiva ar conţinea în sine sâmburi de dezvoltare adevărată. ,,Post" se teme că ne-am sparge capetele de a doua zi. Ei şi? Noi ne-am bate, noi ne-am împăca. Cred că-i o stare mai preferabilă decât împăcarea prin beamteri austriceşti cu mijlocirea kesaro-krăiesculuі feldwaibel.

[16 iulie 1876]

DE PE CÎMPUL DE RĂZBOI [„ÎN URMA VREMEI RELE..."]

În urma vremei rele, drumul de fier fiind întrerupt, ziarele din străinătate nu vin regulat, din care cauză nu sîntem în stare a ţinea publicul nostru în curentul întîmplărilor războiului. Veştile cele din urmă ni spun că Abdul Kerim Paşa, comandantul general al trupelor turceşti, se află tot încă la *Sofia,* adică zece poşte departe de linia de bataie. Prin urmare turcii nu vor trece în Serbia. — În urma ploilor torenţiale ostilităţile sînt amînate din amîndouă părţile.

[16 iulie 1876]

ÎNMORMÎNTARE [„IERI LA 2 ORE..."]

Ieri la 2 ore după amează-zi a sosit cu trenul rămăşiţele mortuare ale princesei Maria Obrenovici, născ. Catargi, mama principelui domnitor al Serbiei. Cortegiul a pornit de la gară în sunetul muzicei, iar osemintele au fost înmormîntate la biserica Sf. Spiridon. De mirare a fost însă că la gară atît muzica instrumentală cît şi corul au început să cînte deodată arii cu totul deosebite şi cu toate acestea corul nu-şi ieşea din tact. Asta poate fi o dovadă pentru talentul muzical al coriştilor, însă nu credem să fie şi cuviincios mai ales la o înmormîntare.

[16 iulie 1876]

DE PE CÎMPUL DE REZBEL
[„SUB DATA DE 12/24 IULIE SE VESTEŞTE..."]

Sub data de 12/24 iulie se vesteşte biruinţa lui Muktar Paşa asupra trupelor muntenegrene, comandate de însuşi principele Nikita. Lupta a avut loc între Blagai şi Neveşsinie şi a durat trei oare, Oasta montenegrină în retragere au ajuns între armia care o urmărea şi între mica garnizoană turcească din Mostar care, observînd retragerea inamicului, au ieşit din întăriturile ei şi l-au atacat pe la spate. Ştirile privitoare la Serbia asemenea nu prea sînt favorabile pentru creştini. Sub data de 9/21 iulie se vestesc într-adevăr dese ciocniri între sîrbi şi turci; astfel la micul Zvornik, unde 2000 nizami turceşti cu artilerie au fost respinşi, la Bielina, unde atăcînd pe gen. Alimpici au pierdut 1000 oameni (pe cînd sîrbii numai 200), la Rachitinţa (lîngă Timok),

---

unde turcii au fost luaţi pe fugă, în fine la Veliki-Izvor, unde tot ei să fi pierdut 2000 — 3000 de oameni, pe cînd sârbii să fi avut pierderi neconsiderabile. În fine armata generalului Zach să fi avut asemenea mai multe ciocniri victorioase. Temerea exprimată prin mai multe ziare româneşti că aceste harţe, oricât de vi[c]torioase fie, slăbesc din ce în ce puterea sârbilor , făr' a li aduce vreun rău considerabil turcilor, pare a se adeveri din zi în zi. Turcilor le lipsesc numai mijloace de a pune o armată mare în linie de război, dar sunt totdeauna în stare de a împlea golurile şirurilor lor prin puteri nouă aduse din Asia; sârbilor li lipseşte însă materialul de oameni. Ei pierd în acest război floarea tinerimei, floarea bărbaţilor lor, 'ncât la victoriile lor se poate aplica cuvântul , spus de cronicarul nostru pentru lupta de Războieni, „şi - acolo au pierit sămânţa vitejilor". Stingerea continuă a puterilor sârbeşti puse în luptă şi neputinţa de a le înlocui prin altele nouă, a început a avea urmări grele. Cernaief au părăsit de bunăvoie Babina Glava, întemeiat cum zice pe vederi strategice de un ordin mai înalt. Armia sa e intactă, însă în plină retragere. El însuşi inspectează corpurile celelalte, căci face drumul la Supovaţ, la Isvor, la Zaiţar. — O depeşă din 12/24 iulie anunţă că generalisimul turcesc Abdul-Kerim au ajuns în sfârşit la Niş şi că această venire a sa însemnează o bătălie hotărâtoare , care va avea loc cât de curând . Totodată armata turcească de pe Timok sub Osman Paşa (în număr de 50000 oameni) să se fi aflând pe teritoriu sîrbesc, pe culmile cari stăpânesc oraşul Zaiţar. — În legătură cu ştirile aduse mai sus vor fi stând tractările puterilor mari de a face să înceteze ostilităţile în Orient. Zilele acestea corespund cu vio[i]ciune pe cale telegrafică diplomaţii din Londra cu cei din Petersburg; agentul Angliei din Belgrad să-i fi propus chiar principelui Milan ca, în cazul unor succese îndoielnice, să intervie pentru împăcăciunea lui cu Poarta.

[18 iulie 1876]

AUSTRO-UNGARIA
[,,ÎNTREVEDEREA DE LA REICHSSTADT..."]

Întrevederea de la Reichsstadt au avut se vede drept rezultat mulţămirea amândoror împăraţilor. Împăratul Rusiei să se fi esprimat ,,cu greu îi va succede cuiva să arunce sămânţa de discordie între mine şi Austria". Despre cele pertratate la această întrevedere nu se ştie nici azi nimic decât doar că urmarea nemijlocită a fost închiderea portului de la Kle[c]k. Nu se poate contesta că împăratul Austriei are o coardă cavalerească în inima sa, pe care, atingând-o , eşti sigur că va întrebuinţa influenţa personală, cât-o mai poate avea în vreme constituţionalismului, în favoarea echităţii. Acest cavalerism — şi nu interesele raselor domnitoare din Austria — va fi dictat închiderea portului de la Kleck, prin urmare inaugurarea unei echitabile neutralităţi faţă cu mâna de viteji cari se luptă peste Dunăre pentru liberarea lor. Liberarea şi cosolidarea lor implică un pericol pentru monarhia austro-ungară, dar acest pericol împăratul mai bine voieşte să-l întâmpine în luptă dreaptă decât prin apucăturile minciunoasei diplomaţii. Ne vom aminti de aceea cu drag acele trăsături curate a inimei sale cavalereşti cari privesc în special pe români şi cari n-ar trebui date uitării. Înaintea războiului din a. 1866 Napoleon propusese cabinetului austriac o politică într-adevăr înspăimântătoare prin dejosirea ei. Italia fiind legată cu Prusia prin tractat, Napoleon propunea un fel de luptă de aparenţă, un fel de bătaie în glumă pe teritoriul Veneţiei, care să-i dea ocazia Austriei de a-şi concentra toate puterile în Boemia. În schimbul Veneţiei i se propunea Austriei posesiunea României. Împăratul a respins cu indignare această propunere; ea era

---

avantagioasă dar înjositoare. — În fine, în vremea iudileului de la Cernăuţi împăratul a refuzat de a lua parte la bacanalele evreieşti; desigur că l-a fi revoltat insinuaţiunea de a

insulta prin venirea sa un vecin puţin puternic şi de a serba ca o glorie un act de trădare. De aceea răspunsul pe care l-a dat capul semitic pe care se cunoştea încă locul de unde-şi răsese perciunii a avut o uşoară şi nedescriptibilă umbră de ironie. — Dar acesta este împăratul şi nu jidovita Austrie oficială cu care au a face popoarele.

[18 iulie 1876]

GALIŢIA [„O CIUDATĂ CIRCULARĂ..."]

O ciudată circulară au adresat subprefecţii din Galiţia comunităţilor religioase izraelite. Fiindcă în Rusia purtarea costumului evreiesc este oprit, subprefecturile aduc aminte evreilor că, în caz de-a călători în acea ţară, ei să caute a evita neplăcerile ce s-ar putea ivi din contravenirea dispoziţiilor ruseşti. Barbă nu-i permis a purta decît îmbrăcat fiind în custum naţional rusesc. Uşor se poate întîmpla — zice circulara — ca evreul austriecesc să se pomenească în mijlocul uliţei că i se taie cu de-a sila barba, *perciunii* şi poalele caftanului. Fericită Rusie.

[18 iulie 1876]

UNGARIA [,,ÎN URMA ORDINELOR..."]

În urma ordinelor de mobilizare a armatei monarhiei, se vesteşte că manevrele de pe Marchfeld şi exerciţiile de lîngă Kaschau nu se vor ţinea în anul acesta. Ministeriul de război comun voieşte a acoperi cu aceste economii cheltuielile mai mari ce e silit a le face pentru complectarea cadrelor. În 9/21 iulie miniştrii ungureşti au ţinut consiliu asupra cestiunilor arzătoare ale zilei. Presa maghiară e foarte turburată de evenimentele de Orient.

Pe cînd „Ellenor" caută a linişti opinia publică, zicînd că pregătirea de război nu dă nimărui dreptul de-a se speria de orice dispoziţie a guvernului, ,,Naplo" se vede dimprotivă silit a face întrebări foarte serioase guvernului unguresc. ,,Este adevărat — întreabă ziarul — că monarhia e în ajunul de a părăsi politica neutralităţii şi de-a interveni cu armele în războiul turco-sîrb? Şi dacă e astfel de unde se vor lua mijloacele pentru campanie? Nu are guvernul intenţia de-a convoca Dieta pentru votarea cheltuielelor campaniei?" Hon iarăşi se miră de limbagiul ziarelor vieneze, cari dizaprobă formarea unei *legiuni de unguri* în serviciu turcesc. Oare ofiţeri ruseşti, austriaci, ceheşti nu sînt în armata sîrbească? Dorinţa noastră — zice Hon — este ca cei 10.000 de unguri aşezaţi în Turcia să caute a îndrepta ceea ce-am stricat noi fără vină şi

---

în detrimentul intereselor noastre prin închiderea portului de Klek, pe când aiurea am lăsat trecătorile deschise. El îl sfătuieşte pe Tisza, ministrul - prezident , ca să ceară de la împărat grabnica convocare a camerelor şi, în caz de refuz, să pună cestiunea de cabinet.

[18 iulie 1876]

RECTIFICARE [„PRIN ÎMPREJURAREA..."]

Prin împrejurarea că a trecut mai multă vreme de la moartea — întâmplată în străinătate — a princesei Obrenovici şi fiindcă nu s-a publicat nici un program pentru înmormântare , numărul nostru de vineri a conţinut notiţa că avea să fie înmormântată încă joi. Rectificăm aceasta. Sicriul dublu a fost depus la biserica Sf. Spiridon pentr-un priveghi de trei zile. Sub placa de sticlă a coşciugului de metal alb se vede faţa îngălbenită a moartei, încunjurată cu flori. Împrejurul catafalcului sunt aşezate glastre cu flori şi arbori cu frunzele negre verzi. Înmormântarea va avea loc abia astăzi.

[18 iulie 1876]

[„CONVENŢIUNEA DE COMERCIU..."]

Convenţiunea de comerciu închiată de guvernul trecut, pentru onoarea sa şi a ţărei, cu Rusia a primit zilele acestea ratificarea Camerei române, după două zile de discuţiune.

Această convenţiune, ca şi cea încheiată cu Austro-Ungaria, cu foarte puţine escepţiuni, împacă pe deplin interesele noastre comerciale. Egoiştii stăruiesc şi astăzi a face

să cadă meritul acestor două mari acte, care creez privilegii şi avantage reciproce pentru fiecare parte contractantă, care coprind dispoziţiuni de o mare utilitate practică relativ la importaţiune, la esportaţiune, la vămi, la navigaţiune, la tranzit, în fine la poziţiunea comercianţilor străini în ţară , la dreptul şi libertatea lor de a comercia, egoiştii, zicem, par, cel puţin în formă, a nu recunoaşte nici însemnătatea politică a acestor acte. Vericari vor fi însă vederile lor, este constatat şi probat că, dacă România a continuat a esercita dreptul său suveran de a tracta în ceea ce privesc interesele sale de ordine politică, n-a fost tot astfel şi în ceea ce privesc interesele sale de ordină economică. Sunt trei secoli de când ea nu a esercitat dreptul său de a încheia cu alte puteri convenţiuni sau tractate de comerciu. Astăzi după trei secoli ea intră în esercitarea acestui mare *drept,* astăzi, după trei secoli, un *domn român* şi doi *mari împăraţi* fac să reînvieze acest *drept,* să obţie recunoaşterea sa, şi ţara să înceapă din nou a-l esercita în toată suveranitatea ei !

Convenţiunea de comerciu încheiată zilele acestea cu Rusia este al doilea mare act de felul acesta ce ţara salută cu căldură astăzi. Conceptă pe aceleaşi baze ca Conven-

---

ţiunea austro-ungară, ea promite un viitor destul de prosper comerciului şi industriei noastre. Aceia care a studiat de aproape aceste două acte au putut remarca desigur că ele nu sînt nici prea liberale nici prea despotice , că ele nu repos nici pe *liberul schimb* în adevăratul înţeles al cuvîntului, nici pe *protecţionism* pînă la prohibiţiune. Adevăratele baze asupra cărora repos aceste acte sînt: *liberul schimb* combinat cu *protecţionismul,* de unde rezultă că industriile noastre încă slabe sau în ajun de a se întemeia sînt protegiate şi acele întemeiate şi care nu se mai tem de nici o concurenţă străină, asigurate printr-o deplină libertate de comerciu, cu un cuvînt, cerealele noastre de esemplu care nu se tem de nici o concurenţă în ţara noastră sînt regulate prin menţionatele tratate pe baza *liberului schimb,* şi zaharul, sau mai bine industria zaharină care e încă în ajunul naşterii ei, pe haza *protecţionismului.* Zaharul, care, după tarifele turceşti pînă mai alaltăieri în vigoare, plătea o vamă de 7 1/4 la sută, la import sau 5 franci 25 centime de suta de kilo, astăzi după convenţiunea rusă si austro-ungară plăteşte 28 ^{57}*/$_{100}$ la sută sau 20 de franci de sută de kilo, adică o taxă de patru ori mai mare, mai mult decît suficientă pentru a protege industria noastră zaharină, pentru a o încuragia şi a o face să prospere.

[23 iulie 1876]

[„O ALTĂ ŞTIRE..."]

O altă ştire de cea mai mare gravitate este aceea pre care ne-o comunică jurnalele din Viena şi Pesta.

Situaţiunea politică, după aceste foi, a intrat în o nouă fază, mai serioasă şi mai ameninţătoare decît toate complicările de pînă acum.

Majestatea Sa Ţarul a făcut zilele aceste noului ambasador al Porţii, Kabuli Paşa, o primire cum nu se face decît numai unui ambasador al unui stat inamic. În diplomaţie, ambasadorii nu sînt primiţi cu reproşuri de către monarhi decît numai atunci cînd e decisă declararea de război.

Ce va fi vorbit tarul nu se ştie încă; diplomaţia n-a lăsat pînă astăzi să se strecoare în public mai mult decît atît că ,,a apostrofat cu termini foarte gravi atitudinea Porţei".

Dar atîta este de ajuns. Gravitatea consistă în însăşi petrecerea faptului, nu în forma sub care s-a petrecut!

Acest fapt, negreşit foarte important, are multă asemănare cu conflictul diplomatic din Berlin, care precedase războiul franco-german.

[23 iulie 1876]

DE PE CÎMPUL DE RĂZBEL
[„ZIARUL «GOLOS» NE ADUCE..."]

Ziarul ,,Golos" ne aduce oarecare lămuriri asupra operaţiunelor de pe cîmpul luptei în Herzegovina, arătînd că prinţul Nekita, după catastrofa de la Nevesinje, s-a retras spre Roriţa spre a-şi organiza cetele sale. Cu ocazia retragerei, Mukhtar Paşa

---

voi să încurce pe montenegrini în o luptă oarecum hotărâtoare pentru turci, după părerea lui. Pentru acest sfârşit Mukhtar Paşa a ocupat oraşul Bilek şi liniile [pe] care să retrăgea Nekitta înspre Montenegru, voind astfel a împresura pe muntenegrini şi a-i nevoi la luptă. — După o depeşă datată 31 iulie din Metkovich, lupta s-a întâmplat şi Mukhtar Paşa a fost bătut cu desăvârşire la Bilek, unde au trebuit să se lupte cu o putere de 3 ori mai mare decât cea comandată de el. Turcii au pierdut în această luptă un număr însemnat de oficieri

superiori; această ştire a făcut o impresie dureroasă în Constantinopole. S-au luat însă măsuri energice pentru a împiedeca la ocazie mergerea montenegrinilor la Mostar.

O telegramă de la Semlin cu data 31 iulie arată că miniştrii Ristici şi Gruici au plecat la Cartierul central în scop să propuie un armistiţiu pentru 4 săptămâni, în care răstimp nădăjduiesc a putea chema toate rezervele sub arme. — Tot în acea telegramă să arată că turcii ar fi înaintat până la Krucevaz.

O telegramă de la Niş cu data 30 iulie arată că brigada lui Hofiz Paşa, care formează avant-garda armatei de la Niş, comandată de Achmed Ejub, au avut o luptă crâncenă cu sârbii la Gramada, care a ţinut 6 ceasuri şi s-a terminat cu învingerea sârbilor , care s-au retras spre Dervent, lăsând întăriturile şi locul luptei în mânele turcilor.

— O altă telegramă, de la Calafat, arată că Suleiman Paşa a trecut fruntăria Serbiei pe la Pandiralo, încă la 30 iulie, unde a intrat 8 batalioane de sârbi cu 12 tunuri şi pe care i-a bătut, luându - le care, cai, arme şi o mulţime de prizonieri. — Suleiman Paşa-şi urmează drumul înainte. — Se zice că şi Achmed Paşa a trecut fruntăria Serbiei, cu care ocazie s-au încurcat într-o mare luptă cu sârbii. — Aceste sânt datele cele mai nouă de pe câmpul luptei până în momentul de faţă, din care însă nu se poate cunoaşte nimic pozitiv; să aşteptăm dar date sigure şi atunci să ne pronunţam.

[23 iulie 1876]

NUMIRI LA UNIVERSITATEA DIN CERNĂUŢI

La vechea Universitate din Cernăuţi (care-şi are începutul, după cum se ştie, din vremea lui Papură Voda) s-au mai numit încă câţiva profesori iluştri, de-a căror faimă ştiinţifică răsună Europa. Iată numele acestor iluştri indivizi: D. Alois Handl (fost institutor de fizică şi chemie la şcoala militară din Wiener-Neustadt), acuma profesor ordinar de fizică; D. Anton Wasmut (fost institutor la gimnaziul real de pe Landstrasse din Viena), acuma profesor extraordinar de fizică matematică; D. Richard Pribram (fost asistent de chemie la Praga), acum profesor extr. de chemie; D. Vitus Graber (fost institutor la un gimnaziu comunal din Graz), numit profesor ordinar de zoologie; D. dr. Carol Vrba (fost docent de petrografie), profesor extraordinar de mineralogie ; în fine d-rul Eduard Tange, care-a învăţat carte la universitatea din Liov şi - acum i numit profesor extraordinar de botanică. Cu această ocazie ne aducem şi noi aminte de o convorbire c-un învăţat din Moldova care era docent de la universitatea comunală din Mălăceşti, ţinutul Cîrligaturei.

— Mă rog, unde - ai învăţat d-ta carte? îl întreb eu.

— Mă cunoaşte cucoana Profira din Mândineşti.

— Da nu te 'ntreb cine te cunoaşte. Vei fi cunoscând d-ta multă lume — dar unde - ai învăţat carte?

— Eu l-am învăţat carte pe redactorul Curierului intereselor generale.

— Tocmai de aceea te şi 'ntreb unde ai învăţat *d-ta?*

— Apoi cam tot prin Hârlău m-am *tăvălit* eu.

Mutatis mutandis, o convorbire cu aceşti ilustraţi ar suma cam astfel:

— Mă rog, unde - ai învăţat d-ta carte?

— Mă cunoaşte d-nu Stremayer.

— Nu-i vorba de cine te cunoaşte. Unde ai învăţat?

— Am şters ciubotele d-lui Brzrcek, referende la ministeriul instrucţiei.

— Nu te 'ntreb unde - ai şters ciubotele. Unde ai învăţat?

— Apoi cam tot prin Kecikemet şi prin Brody m-am tăvălit eu.

De aceea credem a-i face un serviciu d-lui Stremeyer recomandându - i o preţioasă personalitate pentru ocuparea catedrei de filologie comparativă a ,,limbelor semitice". Este d-nul Herşcu Şloim Zeilig, actual docent privat de limba ebraică la o mică universitate, improvizată sub un şopron, din Târgul-Cucului. Acest domn doctissim se obligă a primi auzitori academici până şi [în] frageda vârstă de 2—5 ani şi de a-i duce la vreme de ploaie şi în spate în salele universităţii din Cernăuţi, pentru minima taxa colegială de 6 creiţari austrieceşti pe săptămână.

[23 iulie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBEL
[„O DEPEŞĂ DIN RAGUSA..."]

O depeşă din Ragusa arată că ştirile sosite în Bilec şi Trebinje din izvor autentic turcesc confirmă ştirea despre victoria cea strălucită a herzegovinenilor şi muntenegrinilor asupra turcilor la Verbiza. Chiar turcii din Trebinje spun că muntenegrinii au luat în adevăr tunuri de la turci cu acea ocazie şi că le-au sfărâmat cu totul câteva batalioane. Selim Paşa a murit în luptă dimpreună cu mulţi oficeri superiori din statul major. — Tot o depeşă din Ragusa arată că la 31 iulie au ajuns la Cetinje prizonierul Osman Paşa însoţit de 30 nizami. Dintre

capii muntenegrini n-au căzut nici unul în lupta de la Verbiza. Armata herzegovină şi muntenegrină au avut în acea luptă vro 200 de răniţi. — O altă depeşă din Ragusa spune că Muchtar Paşa s-a încercat în deşert a da ajutor armatei de la Trebinje şi Bilek, deoarece muntenegrinii, prevăzând aceasta, au întrerupt comunicaţiunea lui Muchtar, ameninţând Trebinje, după care acesta a fost silit a da înapoi.

Din Constantinopole să depeşază cu data 1 august (oficial) că, după cum glăsuieşte o telegramă. de la Niş, Ejub Paşa, înaintând spre Gurgusovac (Cnjazevac) s-a întâlnit cu un corp de armată sârbesc. După o luptă de 7 ceasuri, turcii au bătut pe sârbi, luând poziţiile lor strategice. Tot prin acea telegramă se spune că armata comandată de Suleiman Paşa s-a unit, pe pământul sârbesc, cu armata condusă de Ejub Paşa.

Armata sârbească comandată de generalul Tschernajeff stă pe loc la Gurgusovac şi aşteaptă ocazia binevenită spre a respinge atacurile turcilor.

Din Belgrad să depeşază că turcii care au năvălit pe la Gramada în mai multe localităţi a departamentului Cnjazevac, fac toate cruzimile pe unde străbat şi aprind cu petroleu sate şi biserici fără nici o cruţare. Asupra celor de pe urmă evenemente de pe câmpul de războel n-avem nici o ştire din izvor sârbesc, de unde conchidem că cauza sârbilor nu stă tocmai bine pe câtă vreme nu mai au timp a-şi publica izbânzile, după cum obicinuiau la începutul campaniei de faţă. Se vorbeşte că generalul rusesc Kauffmann a sosit la Belgrad ca să ieie comanda armatelor sârbeşti. Se ştie că aceasta este unul din cei mai buni generali ai Rusiei.

[25 iulie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI
[„PÂNĂ ÎN MOMENTUL DE FAŢĂ ..."]

Până în momentul de faţă nu putem şti sigur ce succes au avut mişcările cele mai nouă ale turcilor. Deocamdată pare a se fi născut o stagnaţiune a operaţiunelor. Nemijlocit înaintea oraşului Kniazevaţ, ocupând ţărmurul drept al râului Timok stă armata sârbească în loc întărit cu şanţuri, de la luarea căruia atârnă posesiunea oraşului. în dreptul lor, sârbii au armata turcească de la Niş în mărime de 70000 oameni în şepte divizii, comandaţi de generalisimul Abdul-Kerim. Aceeaşi stagnaţie domneşte la Zaiţar - unde Osman Paşa, deşi anunţase că l-a învins pe Liesanin, stă în nelucrare în dreptul, oraşului şi trupelor sârbeşti. După unele telegrame de origine nesigură bătălia hotărâtoare să se fi început, ba chiar sârbii să fie în plină retragere; dar aceste ştiri nu sânt confirmate prin telegrame de Constantinopole, prin urmare pot fi fantazii ale *turcilor* din Pesta şi Viena.

Spre caracterizarea situaţiei i se scriu ziarului Pol. Corr. următoarele:

De când turcii stau pe teritoriu sârbesc, oamenii au devenit (în Belgrad) foarte modeşti. Toţi au renunţat aproape la aşteptarea de a vedea. Serbia întinzându - şi marginele peste cele actuale. Preocupaţia de căpetenie este acuma mănţinerea principatului statu quo ante. Liberali şi conservativi sânt uniţi în părerea că trebuiesc să facă orice sacrificii, să - şi încordeze toate puterile pentru a lupta mai departe până ce vor respinge pe turci de pe teritoriul sârbesc. Nu este exact că s-ar fi format o opoziţie care cere imediata încheiere a păcii. Deocamdată sârbii au ajuns a aduce în stagnaţie ofenziva turcilor lângă Timok. Trupele sârbeşti au primit ordin de a se retrage spre Kniazevaţ; iar prinţul Milan au avut la Alexinaţ o conferenţă cu generalul Cernaief în care s-a hotărât încordarea puterilor pentru a se împotrivi turcilor lângă râul Timok.

Mult mai succese par a fi mişcările muntenegrenilor. Sfărâmarea lui Muktar Paşa la Verbiţa (Vrbica), bătălie în care au căzut mai mulţi paşi şi s-au luat muniţii, stindarde şi prizonieri, retragerile maiestre ale Voievodului, care căuta prin ele a atrage pe turci de pe şes la locuri muntoase unde ei să nu fie în stare a dezvolta armată, o tactică asemănătoare cu cea a domnilor noştri vechi, sânt atâtea semne că muntenegrinii pricep mai bine lupta cu mulţimea covârşitoare a turcilor decât sârbii.

[28 iulie 1876]

CESTIUNEA ORIENTULUI
[„DE MAI MULTĂ VREME..."]

De mai multă vreme diplomaţia rusească caută a se înţelege cu cea engleză asupra modului pacificării Orientului şi asupra încheierei păcii şi a consecuenţelor ei. Astfel principele Gorciacof să fi însărcinat pe ambasadorul din Londra, d. Şuvalof, de a face propuneri cari să dovedească că Rusia nu doreşte decât restabilirea liniştei şi ameliorarea poziţiei creştinilor din Orient.

Se zice că propunerile făcute au cam următorul cuprins. Pentru a realiza reformele propuse prin memoriul contelui Andrassy, să i se deie Porţii concursul Europei şi anume în provinţii cu populaţie mixtă să se trimeată comisii mixte, compuse din reprezentanţi ai Porţii şi împuterniciţi ai statelor europene. Dacă Anglia se învoieşte cu această propunere, atuncea

puterile în acord comun ar avea sa stătorească competenţa acestor comisii. Cabinetul englez n-a răspuns îndată la aceasta invitare, se vede

că temându-se ca răspunsul său să nu-i mărginească libertatea de acţiune faţă cu mulţimea de probabilităţi a Cestiunei Orientului. Sultanul Murad e încă tot bolnav, deşi se sperează ca boala sa e cronică şi nu va avea urmare letală. Pentru a se feri de orice iritaţie ce ar putea deveni periculoasă în starea de estremă nervozitate în care se află, el nu primeşte pe nici un ambasador străin şi chiar conferirea cu miniştrii săi e redusă la minimul posibil.

[28 iulie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI
[„STAGNAŢIUNEA MIŞCĂRILOR..."]

Stagnaţiunea, mişcărilor pe care-o anunţasem în n-rul trecut a fost reală în partea turcilor, aparentă din partea sârbilor. Aceşti din urmă, convinşi că lupta cu mulţimea şi apărarea unor puncte a căror importanţă nu valorează sacrificiile de vieţi a unei asemenea apărări, au părăsit fără zgomot poziţiile lor atât la Kniazevaţ cât şi la Zaiţar. Astfel un corp de observaţie turcesc trimis la Grlian au ajuns fără supărare la Zaiţar, unde a băgat de samă că Leşianin părăsise preste noapte cu trupele sale Zaiţarul şi că e în plină retragere către Paracin; deci Osman Paşa să fi ocupat Zaiţarul. — La Kniazevaţ colonelul Horvatovic au apărat mai multe zile locul şi, deşi a cerut într-una ajutori de la Cernaieff, totuşi nu i s-a dat, încât a fost silit să înceapă asemenea o retragere liniştită şi fără luptă. Turcii luând Kniazevaţul au aprins şi risipit atât oraşul cât şi satele de amândouă părţile râului Timoc.

Armata turcească de pe Timok comandată de Osman Paşa e compusă în acest, moment 1) din corpul de la Isvor şi Adlie care, împreună cu garnizoanele din Vidin şi Belgradcik, are 40000 oameni şi 13 baterii. 2) Corpul lui Ahmed-Ejub Paşa care stătuse în faţa Kniazavaţului. Acest corp e compus din *divizia Hussein-Hami Paşa* cu brigadele Hafur Paşa, de 8 batalioane şi 2 baterii, şi Şerif Paşa cu 6 batalioane şi 1 baterie; *divizia Husein-Lavri Paşa* cu brigadele Kifad Paşa cu 7 batalioane şi o baterie, Aziz Paşa cu 6 batalioane şi o baterie şi c-o rezervă de 6 baterii; în fine divizia Suleiman Paşa cu brigadele Hasan şi Selami Paşa, fiecare cu câte 6 batalioane şi 1 baterie şi încă o brigadă (vacantă) cu 5 batalioane şi o baterie în total corpul Ahmid-Eiub are 45 batalioane, 14 baterii şi 13 regimente de cavalerie. Deci cu acest întreg corp a avut a face colonelul Horvatovici.

[30 iulie 1876]

INFLUENŢA AUSTRIACĂ ASUPRA ROMÂNILOR DIN PRINCIPATE

Influenţa aceasta, fiind mai cu samă actuală, are dezavantajul de a nu sta înaintea noastră ca un şir de fapte complinite, ca ceva rotunzit, ci ne încunjură din toate părţile, trăim sub presiunea ei, e asemenea unui demon din poveşti pe care îl zăreşti oriîncotro te-ai întoarce, din care cauză începe a ţi se năzări şi acolo unde nu e. Pentru a cunoaşte

mai bine raportul în care aceste două elemente, cel românesc şi cel austriac, au trebuit să intre, vom trebui să le caracterizăm asemene unui chimist şi să stabilim proporţia puterilor în joc, avantajele unuia din elemente, dezavantajul celuilalt. Ce vedem dar la cea întâi privire? Pe de-o parte un stat mare, având razimul său spiritual în culta Germanie , stăpânind sub un sceptru popoare foarte deosebite, nemulţămite cu supremaţia a două elemente numeric mici, un stat căruia îi lipseşte condiţia principală a unui stat, unitatea naţională, şi cu toate acestea are justiţia şi administraţia cum se cade, negoţ, industrie, ba chiar o mişcare ştiinţifică destul de însemnată. Pe de altă parte întâlnim un popor mic a cărui populaţie agricolă, a cărui inteligenţă consistă dintr-un element omogen, dar a cărui funcţii vitale sânt în mare parte împlinite de străini. în adevăr, negoţul de import şi export, cel din lăuntrul ţărei, drumuri de fier, manufactură, c-un cuvânt circulaţia sângelui social e împlinită de străini, şi dacă întrebăm care element parazit au intrat cu sistemul său de arterii în organismul vieţii noastre naţionale, vom trebui să răspundem: în cea mai mare parte *cel austriecesc.*

În ce consistă deci puterea Austriei, căreia îi lipseşte înăuntrul sau unitatea voinţei? Ce lipeşte elementele sale, vecinic în discordie, încât acestea constituiesc o putere atât de mare? în privirea aceasta vom trebui să consultăm istoria. Imperiul roman în decadenţă dedese naştere unei religii cosmopolite care continua oarecum cultura şi ideile antice, deşi sub o formă foarte modificată. Aceasta era religia creştină, mai cu samă ramura catolică. Catolicismul întinsese peste Europa un păinjiniş subţire de idei religioase, ostaşul îmbrăcat în fier al Romei vechi se schimbase în miles eclesiae, îmbrăcat în rasă; astfel se formează o putere nevăzută, pretutindeni străină şi pretutindeni acasă, care încerca a realiza idealul

imperiului universal. Imperiul care se formează sub acest painjeniş se numeşte Imperiul roman. Casa domnitoare care se pune mai cu succes în serviciul acestui ideal este Casa de Austria. De la Carol al V se lăţise ideea unei monarhii universale a creştinătăţii, cu moartea lui s-a amânat proiectul, dar familia n-au renunţat la culmea dorită, la răspândirea sfintei monarhii peste Europa întreagă. Înaintea acestui pericol sta Europa la începutul războiului de 30 de ani. Şi într-adevăr Casa era în toate condiţiile pentru realizarea scopurilor sale. Spania sub Casa de Austria avea la dispoziţie ţările cele mai bogate ale Europei şi ale globului: Lombardia, Ţările de Jos, Portugalia şi împreună cu aceasta puterea ei comercială, aurul Americei şi nemăsuratele mărfuri coloniale ale Indiei asiatice, încât Baco de Verulam esclamă că puterea Spaniei este cea mai mare din lume. Afară de acestea, Spania avea pe atunci cea mai puternică armată, ea ţinea numai în Flandra 40 de mii de oameni, în Milan 15.000. Oastea sa număra 120.000 pedeştri şi 20.000 călări, o oaste cum toate ţările creştine de pe atunci n-ar fi putut-o înjgheba; apoi o flotă urieşască şi avere îndestulă spre a o înmulţi în orice moment. Linia germană a Casei de Austria intrase în trupul Franţei cu Alzasul şi Lotaringia , care erau ale împăratului germanic. Franţa era împresurată din patru părţi, la sud - ost cu Italia, la nord - ost cu imperiul germanic, la sud cu Lusignan şi Burgonia, la nord cu Ţările de Jos pân' în Saona. Era strâmtorată şi primejduită în grad suprem. în Suedia Casa introdusese intrigi împrotiva lui Gustav Adolf, spre a aduce pe tron linia *catolică* de Wasa, care domnea în Polonia, căci după ideile vremei aceleia, în care legitimismul era în floare, Gustav Adolf trecea de uzurpator. Spania făcuse planul de a pune mâna pe Marea Baltică, *mama tuturor comerţielor,* cum se numea pe atuncea, şi a prinde rădăcina Olandei, c-un cuvânt *painjinişul fin al ideilor religioase se prefăcuse într-o mreajă de fier*.

Războiul de 30 de ani au avut drept rezultat sfărâmarea acestei puteri urieşăşti.

Richelieu — însăşi catolic — încurajează protestantismul în Germania şi, împreună cu celelalte puteri ameninţate, au sumuţat asupra Casei tot ce se putea sumuţa, între alţii pe turci şi pe voievozii Transilvaniei. Austriei îi trebuiau oameni şi în Orient şi unul dintr - aceştia au fost Mihai Viteazul, asemenea o jertfă a politicei austriace 1 .

[1] Mihai Viteazul nu cade — ce-i drept — în vremea administraţiei lui Richelieu, dar aici nu poate fi vorba despre persoane, ci numai de nexul general al lucrurilor. Franţa lucra încă de sub Enric al IV pentru nimicirea puterei austriace. Planul lui Enric, de a fonda o republică europeană compusă din 15 state egal de ţări, cari să cumpănească puterea Austriei, e amânat prin asasinarea sa şi reînceput , sub forma modificată , de urmaşii săi. Politica Franţiei de la Enric al IV e diametral opusă politicei austriace, inaugurate de Maximilian I (1943-1519).

într-adevăr, cine l-a îndemnat pe Mihai Viteazul să se încurce cu turcii, a căror politică ţintea la micşurarea Casei de Austria prin susţinerea drepturilor principilor Transilvaniei asupra Ungariei? Sanctitatea sa Papa şi catolicisimul rege al Spaniei, Filip al II. Liniile amândouă ale Casei se înţelegeau foarte bine. Poate că o îndemnare venită, de la Praga ar fi trezit unele bănuieli în inima voievodului românesc, dar una venită. de la Madrid — care avea în vedere numai creştinătatea — *nu.* Se vede că tot din iubirea creştinătăţii Austria va fi încercat sub Constantin Brâncoveanu să ieie Ţara Românească, precum mai târziu au luat Bucovina.

Sfârşim caracterizarea politicei austriace cu unele trăsături generale. Austria există prin discordia popoarelor sale. Pentru a le ţine vecinic lipite şi vecinic în discordie are nevoie de un *clement internaţional,* fără patrie proprie, fără naţionalitate, fără limbă, de un element care să fie acasă în Tirol ca şi în Boemia, în Galiţia ca şi-n Transilvania. Acest om pur cosmopolit per excelentiam a fost pentru această ambiţioasă Casă preotul catolic. Neavând familie, căci era neînsurat ; neavând limbă, căci limba sa era o limbă moartă (cea latină); neavând patrie, căci patria sa este unde-l trimite ecclesia; neavând rege, căci regele său este Pontifex maximus, acest element încerca să unifice Austria prin religie. Pe lângă acest element s-au mai format încă unul, hibrid şi stângaci, cu o fizionomie fatală: *beamterul anstriecesc.* Acesta are o limbă, dar ca consistă din câteva formulare nemţeşti de concepte, numite Schimmel, adică rable. Dacă i-ai lua unui beamter aceste câteva rable învechite şi rău stilizate, el nu mai ştie nici o limbă şi iată de ce: în casa părinţească a vorbit ruseşte, a studiat într-un gimnaziu unguresc, a trecut la universitatea nemţească şi, când îşi sfârşeşte învăţătura, nu ştie nici o limbă cum se cade. C-un cuvânt, Austria, pentru a domni, are nevoie de un ciudat soi de indivizi generis nullius şi în secolul al XVI clerul catolic se potrivea cu acest rol, încât austriacul cel mai bun era pe atunci şi catolicul cel mai bun. Astăzi însă nu se mai potriveşte. Libertatea religioasă, răspândită preste toată Europa, au stabilit foarte mult biserica, iar aceşti beamteri fiind cu totul netrebnici pentru o sarcină atât de grea, Austria au trebuit să-şi caute un alt aliat pentru politica sa, tot fără patrie, fără limbă, fără naţionalitate, un element cosmopolit şi egoistic, ceea ce drept vorbind este unul şi acelaşi lucru, căci cosmopolitismul este pretextul de a nu face nimic pentru dezvoltarea unei părţi a omenirei, pentru că individul respectiv s-au însărcinat de a nu lucra nimic pentru universul întreg. Afară de aceea acest element e şi mai cosmopolit decât cel catolic, de vreme ce e comercial, şi chiar chinezul nu va face mare deosebire între mărcile imperiului germanic şi livrele sterline, pe când el va privi cu un simţimânt de superioritate religia creştină, ce i se va părea o palidă exegeză a moralei lui Lao-tse sau a eticei Vedelor.

Din punct de vedere austriecesc ar fi nedrept însă de a pretinde ca Austria să ne cruţe pe

noi. Pentru orice patriot austriecesc e o datorie de a deschide porţile Orientului pentru colonizarea prisosului copiilor săi şi desfacerea mărfurilor sale, c-un cuvânt pentru pionirii cucerirei sale. Ar fi absurd din punct de vedere austriecesc de a pretinde ca ea s-o facă aceasta cu arma în mână, când are înainte-i o cale pacinică, nebătătoare la ochi şi care nimiceşte pe contrariu în mod atomistic, atăcând prin agenţi economici nu forma statului, ci pe fiecare membru al statului în parte, care nici ştie nici voieşte să se sustragă de la această influenţă.

Dar tocmai fiindcă influenţa austriacă se prezintă ca o ţesătură foarte complicată de cauze şi efecte, încât fiecare individ din lira noastră trăieşte sub presiunea ei, de aceea cu cât ne iubim mai mult patria şi poporul nostru, cu atâta vom trebui să ne înarmăm mintea cu o rece nepărtinire şi să nu surescităm cugetarea, căci uşor s-ar putea ca să falsificăm vederea acestei călăuze destul de credincioase şi să [ne] agităm cu vehemenţă prin întuneric, în luptă cu fantasme. Inimă foarte caldă şi minte foarte rece se cer de la un patriot chemat să îndrepteze poporul său, şi fanatismul iubirei patriei, cel mai aprig fanatism, nu opreşte defel ca creierul să rămâie rece şi să-şi îndrepteze activitatea cu siguranţă, să nimicească adevărata cauză a răului şi să o stârpească cu statornicie de fier. Precum un medic nu va combate simptomele numai, ci *cauza* unei boale şi va sfătui să se înlăture mediul în care ca a trebuit să se nască, tot aşa vom privi şi noi individul naţionalităţii româneşti în dezvoltarea sa şi, comparând pe acesta cu norma legilor fiziologice ale societăţii, vom arăta de unde a trebuit să se nască neorânduielele

---

duielele în viaţa economică a poporului, care 1-au făcut accesibil unei influenţe economice străine.

De aceea să ne întrebăm fără părtinire cum întâlnim pe poporul nostru în istorie din momentul în care ea devine mai străvezie, adică de pe la începutul secolului al 14[-lea]. Îl găsim *totdeauna dezbinat înlăuntrul, dezbinat în politica sa faţă cu vecinii.*

O teorie filozofică a istoriei nu ne pare de prisos aicea. Popoarele nu sânt producte ale inteligenţei, ci ale naturei, — aceasta trebuie stabilit. În începutul dezvoltării lor ele au nevoie de un punct stabil împrejurul căruia să se cristalizeze lucrarea lor comună, statul lor, precum roiul are nevoie de o matcă. Dacă albinele ar avea jurnale, acestea ar fi foarte *legitimiste.* Când mersul liniştit şi regulat al afacerilor este lovit în centrul, în regulatorul său, treaba nu poate merge bine. Şi cu toate aceste noi românii de sute de ani n-am avut altă plăcere mai mare decât a ne răsturna principii.

Alături cu această teorie fundamentală, despre stat ca aşezământ al naturei şi nu al raţiunii, vom trebui să-l caracterizăm răpede.

1) Istoria dinlăuntru a popoarelor este o luptă între ideea statului şi individualism. Ce este individualismul? Fiecare fiinţă organică e pentru sine lucrul principal, semenul său lucru secundar. Dorinţele şi aspiraţiile oricărui individ omenesc sânt nemărginite, încât funcţiunea principală a vieţei, a inimei sale este nu realizarea unei dorinţi, ci dorinţa, voinţa ca atare. De acolo proverbul: toată lumea să piară, numai Manea să trăiască. Acest element e şi periculos şi folositor. Periculos, dacă o putere mai mare nu-i pune margini; folositor, dacă în margini legiuite el caută a-şi realiza prin muncă aspiraţiile sale şi, precum soarele este tatăl luminei şi al umbrei, tot aşa individualismul este tatăl înflorirei şi al decăderei, justiţiei şi a injustiţiei, binelui şi răului.

Faţă cu această iluzie a inteligenţei şi a inimei individuale, care e cauza ca om pe om se esploatează, om pe om se nimiceşte, faţă cu acest bellum omnium contra omnes, un ochi mai limpede zice: Stăi! Nimicind pe vecinul tău, tu loveşti în tine, căci pute-rile care esploatează natura brută s-au împuţinat, *tu* eşti mai sărac cu o sumă oarecare de puteri. Deci vecinul să trăiască. El produce grâu, el are trebuinţă de mine, eu de el, nimicirea sa ar fi o pierdere vădită pentru mine, care nu mă pot ocupa cu toate celea. Va să zică interesele individuale sânt *armonizabile.* Iată dar ideea statului: *ideea armoniei intereselor.* Dar producătorii de grâu au o ţintă comună, interese comune, iată *clasa;* identitatea de interese naşte o identitate de păreri: iată *principiile.;* se cere reali-zarea acestor păreri în stat: iată *partida.* Tot aşa fac breslaşii. Formează o clasă, au principii, sânt o partidă. în locul individualismului personal vine cel de clasă. Pentru a-şi asigura cercul de esploatare ele încremenesc câteodată: iată *castele.* Nimic nu va schimba natura societăţii. Ea va rămânea un bellum omnium contra omnes, sub orice formă pacinică s-ar prezenta. Puterile în luptă se comasează, în locul indivizilor avem clase, forme superioare a aceluiaş princip, carile se luptă pentru supremaţie.

Statul însă, ca o formă şi mai înaltă a aceluiaşi princip, nu vede în clase indivizi deosebiţi, ci un complex de organe sociale, un individ: naţiunea. Toate clasele sânt înaintea sa egal de importante, menirea sa este de a stabili armonia între ele, de a opri ca una să nu fie esploatată prea mult prin alta, căci toate trăiesc şi înfloresc una de la alta şi pieirea uneia condiţionează pieirea mai curândă sau mai târzie a celeilalte.

2) Statul mai are şi un scop *moral.* Drept va rămânea totdeauna că societatea există prin esploatarea unei clase prin alta — afară de clasa, după părerea noastră cea mai *importantă,* care esploatează de-a dreptul *natura,* care produce materiile brute. Deci pe lângă aceea că statul va îngriji ca această clasă, aceşti hamali ai omenirei să stea cât se poate de bine, el va căuta a deprinde şi clasele superioare la o muncă folositoare, care să compenseze pe deplin

sacrificiile celor inferioare. De aceea el va fi, prin o aspră organizare, contra semidoctismului, contra spoielei, contra tendinţei egoistice a acestor clase de a câştiga mult prin muncă puţină, de a nu se întreba în socoteala *cui* trăiesc.

Deci societatea e câmpul schimbărilor vecinice, a luptelor pentru existenţă şi supremaţie, un bellum omnium contra omnes, statul este regulatorul acestei lupte, el opreşte ca aceste puteri egal de folositoare să nu se nimicească una pe alta. Societatea e *mişcarea,* statul *stabilitatea.*

De aceea, pentru ca lupta să poată fi purtată în margini, trebuieşte o familie ale cărei interese să fie acelea ale armoniei societăţii, care să fie bogată când *toate* clasele

---

sunt bogate, puternică când *toate* sunt puternice. Aceasta e dinastia — monarhul. Tot pentru că individualismul este principiul vital al naturei omeneşti, preferăm în privirea moştenirei legea salică şi nu maioratul.

Cu totul opus acestei serii de idei este *republicanismul.* Nu vorbim de republicanismul în sens diplomatic, ci în sens social. Republica este orice stat în care o partidă, reprezentanta unei sau mai multor clase (însă nu a *tuturor),* poate să ajungă la stăpânire. Aceste republice le împart în *antice* şi *moderne.* Republicile antice se bazează pe supremaţia claselor în forma de caste, republica modernă se bazează pe supremaţia aceloraşi clase în formă movibilă. Deci Anglia, Franţa, Italia, Austria, România sunt astăzi republice în sens modern; Grecia, Roma, Egipetul, Polonia, Germania veche, Olanda veche erau republice în sens antic. Ele există sau prin esploatarea neomenoasă a unei clase prin alta, sau prin esploatarea sclavilor şi a ţăranilor robiţi (cele antice), sau prin esploatarea unei ţări prin altele, adese prin toate la un loc. Anglia esploatează India, Franţa pe toţi iubitorii de lux din lume, Veneţia şi Olanda în evul mediu erau ca Franţa astăzi, Grecia şi Roma trăiau prin sclavi, Polonia, Ungaria, Germania şi Franţia veche prin esploatarea neomenoasă a ţăranilor, c-un cuvânt oriunde bună - starea unuia se traduce în apăsarea directă sau indirectă a unui altuia. O escepţie par a forma Sviţera şi Statele Unite, dar *par* numai. Elveţia trăieşte prin esport industrial şi prin toţi indivizii câţi aleargă ca să cheltuiască sudoarea fabricei şi a ţăranilor pe privirea dealurilor. America, pentru că clasa *desmoşteniţilor* găseşte o avere neîmpărţită pe care şi-o împarte, *preriile.* S-o vedem când s-or împlea.

De aceea se vor vedea în toată omenirea două mari serii de idei, două tabere, aceea a individualismului, sistemul liberal, şi aceea a armoniei intereselor, a statului ca o unitate absolută, a monarhiei juridice [1]. Libertatea e libertatea de a esploata, egalitatea e egalitate[a] de a deveni tiran ca şi vecinul meu, fraternitatea — un moft ilustrat prin guilotină.

Să cercetăm în zigzac ideea libertăţii. Cetăţenii germani şi poloni (o castă) cereau regelui libertate, adică libertatea de a-şi dezbraca ţăranii şi de-ai spânzura după plac. Olanda cerea pentru comerţul său *libertate.* Hugo Grotius scrie un compendiu: liberum mare. Englejii răspund: ne iertaţi — mare clausum. De la bilul maritim datează înflorirea Angliei. Cetăţenii franceji (caste) strigau sub Richelieu *libertate,* adică o sumă **de** drepturi şi privilegii toate pe spatele ţăranului.

Sa venim la republicele române care, ca şi cele antice, trăiau prin exploatarea sclavilor şi a ţăranilor, unde Domnul era cu mâinele legate şi cel întâi între egali — primus inter pares — unde o clasă stăpânea totul. Vodă, adică statul, putea să zică da, Hîncu zicea ba şi pe-a lui Hîncu rămânea. Să vedem cum libertatea, când nu porneşte din armonia intereselor, ci din individualism, nimiceşte clasele sociale şi în urmă şi statul; cum, prin înmulţirea neamului lui Hîncu, influenţa economică a Austriei devine destructivă şi cum sub ea abia Hîncul îşi deschide ochii, se sparie de câte vede şi nu ştie de unde vin relele, nu ştie că vin din *ba* al lui.

De aceea să privim împrejurimile în care s-au dezvoltat românii, ca să pricepem şi mai bine organizarea lor putredă de stat. Noi am trăit sub influenţa dreptului public a unui popor republican, în sensul antic al cuvântului — respublica Poloniae. Cetăţenii acestui stat era egali; fiecare din ei era statul polon în persoană. Cel din urma şleahţiţ care striga în parlament: nie poswoliam Panie, nimicea hotărârea corpului leguitor. Nisipul pustiilor nu poate avea mai mare nestatornicie decât soarta acestei nefericite şi totuşi nobile naţii. Puterea supremă a statului sau, bine zis, scaunul celui întâi dintre egali era mărul de ceartă între cei influenţi. Regalitatea electivă i-a omorât politiceşte; aceasta şi escesul libertăţii individuale. Dar a fi cetăţan polon era un privilegiu. Cei mai mulţi locuitori — misera plebs contribuens — nu însemna nimic. Poporul era sclavul unui milion de cetăţeni poloni.

[1] Monarhia aceasta nu este de confundat cu despotismul. Despotismul, adică substituirea voinţei individuale în locul armoniei intereselor, după, noi se naşte sau prin uzurpaţiune sau acolo unde, pe aceeaşi întindere de pământ, o rasă domneşte peste altele, mai ales însă o rasă fundamental deosebită de locuitorii autohtoni. Ex. turcii şi slavii, hispanii şi maurii ş.a. Dovedirea acestei teorii însă o păstrăm pentru altă ocazie.

Acest drept public polon avea mari farmace pentru clasele puternice din ţările învecinate. în Prusia boierii începuseră a vorbi leşeşte de dragul instituţiilor polone, dar Marele Elector îi învaţă minte, lărgind dreptul breslelor şi regulând starea ţăranilor. În

Suedia boierii vor tot aceste lucruri, încât Casa nefericită a regilor, dotată c-o energie şi cu calităţi rare în istorie, nefiind în stare să înfrâneze aceste elemente de disoluţiune, le adună sub steag şi declară război la toată lumea; o campanie care se sfârşeşte cu risipirea oştirilor lui Carol al XII până în ţările noastre, unde avem de la oamenii lui două zidiri: turnul Metropoliei din Suceava şi turnul Colţea din Bucureşti. C-un cuvânt acele instituţii găsesc pretutindene trecere, unde pot numai.

În aşa dese relaţii cu aceşti vecini, dreptul lor public nu putea să rămâie fără înrâurire asupra noastră. Mai întâi nefericita de domnie electivă. Acest drept, atât de lăudat de cătră mai toţi publiciştii noştri, nu este nimic mai puţin decât vrednic de laudă. Domnia scurtă a lui Dragoş ne inspiră mari îndoieli asupra sorţii acelui voievod. După el urmează 6 domni în răstimp de 50 de ani, pentru fiecare media de 8 ani — puţin pentru o ţară care începe.

Cu secolul al XV începe în sfârşit o domnie lungă şi liniştită. — a lui Alexandru cel Bun. Aici se văd *rezultatele stabilităţii.* În 33 de ani el organizează ţara bisericeşte şi politiceşte şi moare având o singură nenorocire: are doi fii în loc de unul. Vin războaiele dintre fraţi, apoi dintre veri, pagini încurcate ale istoriei noastre, din care numai un lucru se vede clar, că unii ajungeau la tron cu ajutorul ungurilor, ceilalţi cu al polonilor. Ţara se deschide influenţelor străine. În aceste turburări trece vremea, până la suirea pe tron a lui Ştefan cel Mare, uzurpator şi el, dar mai norocit decât ceilalţi. De la 1459— 1504 se văd din nou *efectele stabilităţii.* A fost domnia cea mai glorioasă a Moldovei. El nimiceşte influinţele de dinafară cu sabia şi cu isteţia. Şi cu toate aceste se ştie din relaţiile medicului veneţian că, cu toată gloria şi lunga sa domnie, Ştefan a trebuit să asigure prin *călău* urmarea fiului său pe tron. Cu venirea lui Ştefan cel Tânăr pare a fi prins oarecare slabe rădăcini legitimismul luminatei roade de Muşatin. însă acesta moare otrăvit de chiar Doamna sa, înţeleasă cu boierii. După el vine Petru (linie neligitimă), acesta domneşte în două rânduri şi are multe rivalităţi de învins. Fiul său Ilie se turceşte. Ştefan e ucis de boieri sub corturile de la Ţuţora şi din viţa Muşăteştilor nu rămâne decât domniţa Ruxanda. Urme de legitimism par a fi fost rămas şi atunci, căci cel care ia mâna domniţei o ia împreună cu tronul — Alexandru Lăpuşneanu. De la stingerea progeniturei bărbăteşti a neamului domnesc, de la stingerea matcei în roiul Moldovei datează căderea Moldovei. Domnii pe care îi alege întâmplarea şi intriga mor mai toţi de moarte nefirească, boierii sunt toţi aspiranţi la un tron pe care nu mai şedea unsul lui Dumnezeu, şi astfel se urmează repede unul după altul când printr-o influenţă străină când prin alta. Ţara devine vatra deschisă a influinţelor străine. Despot Vodă ucis cu buzduganul, Lăpuşneanu otrăvit cu sila, Bogdan Vodă gonit la Moscva, Ioan Vodă ucis de turci, Petru Şchiopul ca vai de sufletul lui, Aron Vodă moare în temniţă, Răzvan în ţeapă; încercarea Movileştilor de a fonda o dinastie se sparge prin luptele între fiii lor ş.a.m.d., şi aproape toţi sfârşesc rău. Paralelogramul de puteri naţionale pierduse punctul comun de activitate, aceasta nu avea un sâmbure stabil împrejurul căruia să se cristalizeze.

O soartă mai fericită, însă totuşi foarte asemănătoare cu aceea a Moldovei, are Ţara Românească. Acolo se statorniceşte dinastia Basarabilor şi ajunge repede la o culme de la care — prin o întâmplare analogă cu cea din Moldova — intră discordia în roiul de albine vorbitoare. într-adevăr, după Tugomir Basarab — a cărui începătură se pierde în noaptea unei istorii străfulgerate din când în când de numele banilor Basarabi — urmează Alexandru, care bate pe regele Carol Robert, apoi Vladislav, care întinde repede marginele ţărei. La 1360 el e voievod al Ţării Româneşti, la 1365 ban de Severin, la 1368 duce de Făgăraş. Urmează Radu Negru, care bate pe Ludovic cel Mare, regele Ungariei, şi câştigă deplina autonomie a ţărei sale. El lasă doi fii: *Dan* şi *Mircea.* Dan 1 e renumit prin războaiele sale, purtate precum se vede de frate - său Mircea. Mircea I se suie pe tron la 1383 şi domneşte până la 1418, adica 35 de ani. *Iată şi aici efectele stabilităţii:* domnia cea mai glorioasă şi întinderea teritoriului cea mai mare. Mircea e voievod al Ungro-Vlahiei, ban de Severin, duce de Făgăraş şi Amlaş, stăpânitor amânduror ţărmilor Dunării până la Marea Neagră, domn al cetăţii Durostor şi al ţărilor tartarice.

De la moartea sa începe discordia în Casa Basarabilor. Fiul său legitim Mihai moare după 2 ani, urmat de Dan al II-lea, fiul lui Dan I. Dar Mircea mai avea un fiu nelegitim, Vlad poreclit Dracul. Acesta devine părintele liniei Drăculeştilor. De aici istoria Ţărei Româneşti decurge asemănător cu cea a Moldovei prin luptele continue între Dănuleşti, descendenţi legitimi ai lui Dan I, şi Drăculeşti, descendenţi ilegitimi ai lui Mircea I. După vremi pline de împărechieri, Basarabii sunt stinşi prin sabie, în urma intrigelor unei nouă linii primite în sânul lor, şi anume Cantacuzin Basarab.

După Dim. Cantemir în Moldova şi puţin după căderea Basarabilor în Ţara Românească vine domnia fanarioţilor. Influinţa acestora fiind obiectul unui studiu deosebit puţin vom spune despre ea. Formele bizantine vin în locul celor vechi, caracterele trufaşe ale aristocraţiei devin servile. Discordia dinlăuntru, lipsa unor dinastii constante au transformat ţara aproape în paşalâc.

Sub domnii fanarioţi, care erau trimişi pe un timp anumit şi care aveau numai titlul de

domn şi pomenirea în biserici, nicidecum însă consistenţa monarhică, puterea centrală a statului e curat nominală. Chiar dacă unul dintre ei cerca a fi altceva decât ceea ce era în împrejurările date, viaţa şi averea îi erau în pericol. Dările grele, pentru care nu i se da naţiunei nici o compensare, erau dări pentru îmbogăţirea personală şi repede a acestor oameni, care trebuiau să se folosească de scurta durată a domniei lor; armata nu mai exista de fel. Moldova pierde două provincii. Pierde vatra aşezării ei, stupul de unde au pornit roiurile care au împoporat Ţara de Jos, mormintele domnilor, vechea sa capitală, Mitropolia sa veche. Moldovenii au avut nenorocirea de a vedea înstrăinat pământul lor cel mai scump, şi nu prin război — prin vânzare. într-adevăr se împărţise Polonia, şi o ţara care trăise în atâtea asemănări cu ea trebuia să aibă şi soarta ei. Totuşi trebuie să constatăm că nici un moldovan n-au putut fi mituit dă influenţa morală a Austriei şi că domnul a plătit cu capul protestarea sa.

Cu căderea Poloniei şi luarea Bucovinei se începe o nouă epocă a influenţei austriace: cea care atingea politica esterioara. a statelor româneşti se schimbase întru atât, întru cât aceste ţări nu mai însemnau nimic politiceşte şi erau susţinute de Rusia şi Turcia. Ca să revenim la vorba pronunţată de mai multe ori în acest studiu: statele demprejurul nostru care aveau o monarhie stabilă s-au cristalizat împrejurul acesteia şi au devenit uriaşe ; ţările române, în care acest punct central lipseşte, se închircesc, pierd puterea lor fizică, armata, pierd guvernul lor naţional. Cum se schimbase faţa lucrurilor împrejurul României! Polonia căzuse, în locul ei venise Rusia; Transilvania, cu domnia electivă, căzuse în mâinile Austriei, ungurii erau supuşi, Turcia începuse a slăbi, România, care moştenise de la poloni nestabilitatea, nu mai avea nimic de pierdut decât doar ficţiunea unei espresii geografice, o schemă pentru însemnarea unei adunături de oameni fără legi şi fără cultură. În Moldova [în] special boerimea nu mai semăna de fel cu Nistor şi Grigorie Urechi, cu Miron Costin, limba naţionala e într-o vădită decadenţă alăturată cu frumoasa şi spornica limbă a cronicarilor.

Ţara nu mai este decât o moşie mare, administrată în felul unei moşii, un complex de latifundii în care dreptul privat e drept public, moştenirea averii teritoriale moştenirea puterei în stat. Pentru că nu există moştenirea primogenitului şi fiindcă boierii simţeau că în mărimea proprietăţii teritoriale consistă puterea lor, se introdusese un fel de silnică ereditate. O parte din copii se călugăreau cu de-a sila, unul sau doi moşteneau numele şi averea. Din domnia unei singure clase rezultă lipsa totală de drept pentru *clasa de mijloc.* Erau meserii, erau bresle cu stărostiile lor, dar aceste clase de oameni, adese ştiutori de carte, nu aveau drepturi.

Să facem oarecum o sumă a acestei stări de lucruri şi să vedem cum se dezvoltă din ea suma de astăzi. Ce era în ţară la 1820?

Boierii mari.

Boierii mici slujbaşi.

Ţăranii iobagi, cari stau sub ocrotirea acestora, fiind oamenii lor.

Clerul laic şi monastic.

Aceştia nu *stătean, sub autoritatea statului. Erau* clase ale evului mediu, administrate de ele înşile. Boierul era aproape autocrat pe moşia sa. Numai în grave cazuri penale — şi nici atunci nu tocmai — intervenea justiţia statului.

Cine rămânea să fie administrat de stat? Două elemente neatârnate: 1) răzăşul, 2) negustorul şi breslele.

22 - c. 551

Deci vedem că existau două clase neatârnate, una *ţărănească, ieşită din războinicii împroprietăriţi,* alta *burgeză.* Aceştia nu erau oamenii numărui. Istoria celor din urmă 50 de ani, pe care mulţi o numesc a regenerării naţionale, mai cu drept cuvânt s-ar putea numi istoria nimicirii răzeşilor şi breslaşilor. Nimicindu - se însă talpa ţărei, era neapărat ca şi stâlpii să cadă. Au căzut şi boierii. O clasă este într-un popor un factor al armoniei societăţii, de aceea rău este c-au căzut răzăşii, rău c-au căzut breslele, rău c-au căzut boierii. Căci se vor vedea urmările. Se va vedea cum influinţele străine găsesc în falangele naţionale goluri din ce în ce mai simţitoare, cum funcţiile vieţii economice degenerează, cum arterii străine intră în corpul nostru social, cum dispar clasele pozitive ale Moldovei, om cu om, clasă cu clasă, cum pământul românesc devine un teren de esploatare pentru industria străină şi proletariatul indigen.

Cu o minimă putere a statului, poliţia, administraţia şi dreptatea trebuiau să fie într-o stare de plâns. Ispravnicul, care era totul într-un judeţ, avea de administrat pe negustorii şi breslaşii din ţară, cei străini aveau pretutindene consulatele lor — stărostiile lor — asupra cărora statul român n-avea nici o putere. Aceşti ispravnici, neştiutori de carte, servind fără plată, erau sub domnii fanarioţi oameni fără nici o însemnătate, a căror apucături administrative aveau o singură ţintă: stoarcere de bani. Falanga, pedeapsă poliţienească pentru greşeli mici, se putea răscumpăra cu câţiva galbeni de la aceşti ispravnici, iar opoziţia contra acestor pedepse nedrepte şi barbare nu era nicăiri. Deci clasa de mijloc avea numai două căi de scăpare: sau să se facă supuşi austrieceşti, să-şi puie pe casă pajura cu două capete, sau să intre în clasa blagorodnicilor spre a deveni însăşi ciocan, sau în sfârşit

să intre în slujba unui boier mare şi să sufere mai bine palmele cucoanelor decât falanga aplicată de cutare aprod. Mulţi din cei neînsemnaţi se fac sudiţi, mulţi se fac de casa cutărui sau cutăruia, mulţi în sfârşit caută prin bani şi stăruinţe să ajungă la sfântul privilegiu. Se naşte o mişcare nesănătoasă în societate, nu bazată pe muncă, ci pe privilegiu. Pe când comerciantul din Lipsca căuta să-şi adaogă milioanele, ciubotarul din Germania să-şi înmulţească muşterii, negustorul şi ciubotarul românesc caută să devie boier. Dacă cu această boierie ar fi fost combinată arta războiului, ca în evul mediu, de sigur că cavalerii cotului şi ai calupului ş-ar fi exercitat mai departe pacinica şi mult folositoarea lor meserie, dar nefiind asemenea datorii, ci numai drepturi comode, boieria mică sau mare trebuia să fie un obiect de invidiat, pe lânga acestea cavalerismul devenise ieften în Moldova. În genere toată societatea secolului al XVI şi al XVII se poate caracteriza scurt: *Datoria se preface în drept.* Noi la începutul veacului acestuia am fost încă în veacul al XVII. Datoria de a fi slujbaş al ţării — o datorie foarte grea şi periculoasă sub domniile vechi — devine un *drept* de a sluji ţara, dacă vrea ea sau dacă nu vrea. Şi aceşti îndreptăţiţi de a o sluji se înmulţesc din zi în zi, căci toate izvoarele de puteri ale societăţii curg spre un singur punct, spre acest privilegiu, părăsind vechea şi neatârnata lor albie. Negustorul vrea să fie boier, ţăranul — fecior boieresc, boierul mic — boier mare, boierul mare — domn. Şi boierii mici cum se formeaza? Prin meritele personale ce le au pentru stăpânii lor, nu prin slujbe făcute ţării. Camerdinerii, comişii de la grajduri, vechilii de moşii, vătajii, se boieresc toţi şi au o progenitură foarte bogată. Această progenitură umple cancelariile şi aleargă la fiecare suplicant ca să-i toarne cenuşă sau năsip pe hârtie. Mulţi de acei care au început astfel cariera încarcă astăzi casa pensiunilor, care într-un rând îşi suspendase plăţile. Dar prin această grămădire la porţile privilegiilor şi ale slujbelor rămân goluri economice pe care le umple un element străin — *evreii.* Unde bacalul boierit şi-au închis dugheana, şi-au deschis - o evreul, unde fiul blănarului s-au făcut cinovnic, blănarul evreu şi-au deschis dugheană, unde ciubotarul român s-au făcut custode al urbei — adică paznic de noapte — acolo evreul ş-au deschis ciubotărie.

Pe când în statele vecine domnea un binefăcător absolutism, care deprindea popoarele la o muncă regulată, la noi Vodă era cu mânile legate, temându-se vecinic de plângeri la Poartă şi de răsturnare. Să vorbim drept — se poate pretinde de la un om să fie mai mult decât om? Când domnul nu e pus afară de orice controversă, ce devine el decât o simplă persoană care îşi căuta de interesele sale. într-o ţară unde fiecine zice: ,,chacun pour soi" şi ,,apres moi le déluge" — ce să zică domnul decât tot atâta... Şi pe când puterea statului român scădea — se urca ce? — *puterea consulatelor.* Casa unui consul devenise o adevărată cetate.

De aici înainte într-o societate a nestabilităţii se va vedea cum orice lege organică a ţării introduce elemente de nestabilitate. Regulamentul organic, mult lăudat şi cu drept cuvânt pentru unele părţi ale sale, cuprinde o mică dispoziţie, nebăgată în samă şi totuşi destructivă; boierul are voia de-a alunga oricând de pe moşiile sale şi din vatra strămoşească pe ţăranul iobag. Invaziile ruseşti aduc jocul de cărţi. Într-o societate în care munca ar fi fost lucrul principal jocul de cărţi n-ar fi fost nimic — într-o societate de privilegiaţi, fără nici o treabă, care căuta să-şi omoare vremea, jocul de cărţi a trebuit să fie destructiv — un element de nestabilitate în averea oamenilor.

După ocupaţia rusască vine un domn foarte inteligent, cu un rar simţ istoric, dar care, pus în această societate nestabilă ca năsipul pustiilor, caută să-şi asigure poziţia personală. În locul boerilor mari, care-i cereau scaunul, el deschide o poartă mare boierilor mici, foştilor comişi, foştilor vătaji de moşie sau fiilor lor. Grămădirea la porţile privilegiului devine din ce în ce mai mare, aspiranţii la posturi se înmulţesc într-una — oamenii care nu ştiau decât arta scrierii şi a cetirii, pe care în ţările civilizate le ştie fiecine, aceşti oameni se înmulţesc pe zi ce merge, cancelariile gem de practicanţi fără plată, şi în schimbul vechei clase boiereşti avem o nouă clasă, care n-o compensează de fel pe cea veche, clasa *scribilor.*

Această clasă se îmflă rânduri, rânduri, recrutându - şi membrii din fiii clerului laic, din slugile foştilor boieri şi fiii acestor slugi, din negustorii retraşi şi din fiii acestor negustori, mişcarea merge crescând, clasa de mijloc a pierit, ea s-a schimbat într-o clasă de proletari ai condeiului, fără nici o însemnătate pozitivă. în stat, fără nici o însemnătate pentru naţie, o clasă de turburători de meserie.

Tot în această vreme se extermineză prin procese nedrepte clasa răzăşească, tot în această vreme răzeşiile vechi devin moşii de privilegiaţi mici şi, pe când un boier care avea 10.000 de fălci apăsa foarte uşor asupra supuşilor săi, unul care are 300 apasă foarte greu asupra satului. Desfacerea parţială a latifundiilor înmulţeşte numărul clasei feodale, apăsarea devine atomistică, ţăranul începe a sărăci şi a da înapoi. Aceasta merge crescând şi disoluţiunea claselor pozitive creşte, creşte — creşte şi azi.

E greu de a espune o idee fundamentală cu ramificaţiile ci aşa încât să deie un tablou unitar. Ideea există toată implicite în cap, dar spre a o espune ne servim de cuvinte, de şiruri ce au început, au un sfârşit. De aceea voi ilustra prin fapte aceste teorii.

Un boier poseda — e indiferent unde, destul că era boier românesc — 250.000 de fălci

într-un hotar. Era un om de un caracter rău — zgârcit, răpitor, ambiţios fără margini. Dar era *un* om. Ce simţeau ţăranii cum este boierul? Ţăranii săi erau bogaţi, căci apăsarea unuia numai, împărţită asupra unei mase atât de mari de pământ şi de oameni, era aproape nesimţită. El a murit, pământurile s-au dus în bucăţi prin procese şi moşteniri. Nici unul din urmaşi n-a fi avut caracterul aprig al boierului nostru şi cu toate astea supuşii lui au dus-o mai rău sub moştenitori decât sub el. În locul unui subiect erau acum mai multe subiecte, cu aceleaşi trebuinţe, cu aceleaşi cheltuieli şi cu mai mică avere.

Un mic bulgăr de omăt căzând din vârful unui munte se face din ce în ce mai mare, rupe cu el copacii codrilor, strică ogoarele, astupă un sat. Un mic sâmbure greşit în organizaţia societăţii, în viaţa economică creşte şi îngroapă o naţiune. Ne mirăm cu toţii de mulţimea crâşmelor în ţara noastră, de mulţimea judanilor, cauza e mulţimea rachiului, mulţimea velniţelor, dar oare această mulţime de unde vine? Sub domnia turcească au existat micul sâmbure, o dispoziţie de export. Exportul grânelor era oprit. Prin urmare grânele neconsumate trebuiau prefăcute în obiect exportabil — în vite. S-au combinat lucrurile. Velniţa consuma prisosul şi da hrană vitelor. Velniţa producea rachiu, rachiul trebuia consumat şi era mult. S-au făcut multe crâşme. Pentru acestea trebuiau crâşmari. S-au adus *mulţi evrei* şi proprietarul impunea fiecărui din supuşii săi de a lua atâta rachiu pe an. Unde plăţi pentru muncă se făceau în rachiu. S-au introdus exportul într-adevar, însă velniţele au rămas; în locul grânelor s-au luat cartofii, căci rachiul devenise o trebuinţă şi această trebuinţă cerea împlinire. Care a fost rezultatele ei? O populaţie nesănătoasă, fără energie de caracter, fără energie economică, care îşi vinde munca pe băutură, o populaţie în care mortalitatea creşte în mod înspăimântător, iar sudoarea mânelor ei se capitalizează în mânile unui dement fără patrie, fără limbă, fără naţionalitate... Nu e de mirat că influenţa austriacă e mare.

Să comparăm acum suma puterilor sociale de astăzi cu suma puterilor sociale de sub patriarhalul prisacariu Ioan Sandul Sturza Voievod.

Boierii mari, proprietari de latifundii, care-şi cruţau populaţia în mod instinctiv.

Boierii mici slujbaşi.

Breslele târgoveţilor cu stărostiile lor.

Răzeşii, ţărani liberi.

Iobagii, ţărani supuşi, c-un drept asupra unei părţi de pământ.

Să ne închipuim că prisacariul ar fi fost din dinastia Muşateştilor, necontestat de nimeni. La influenţele secolului al XIX el n-ar fi rezistat. Un drept civil venit mai târziu ar fi dat o viaţă în stat clasei de mijloc, acelaş drept asigura proprietatea răzeşilor. Mitropolitul ar fi asigurat o dezvoltare clerului laic, având şi cele trebuincioase pentru aceasta. Dreptul civil şi-ar fi creat o clasă de amploiaţi, dar aceşti amploiaţi ar fi fost stabili, căci numai unde Vodă se perândează, se mănâncă şi pita lui Vodă pe rând. Negustorul ar fi rămas negustor, meseriaşul meseriaş, nu s-ar fi născut goluri economice atât de simţite. În sfârşit în a.D. 1860 ar fi venit Ioan Sandul al III posito. Sub ce împrejurări! Firmele de pe uliţa mare ar fi româneşti. Se deschid camerele, se votează legea împroprietăririi. Atunci s-ar fi făcut într-adevăr vuiet mult, dar se spărgea de stânca maiestăţii. S-ar fi plătit pământul în 90 de ani şi nu în 15, dar nu rămâneau atâtea neplătite ca astăzi. Din şcoalele poporale ar fi ieşit oameni ştiutori de carte care rămâneau ce erau şi nu se făceau subperceptori de perceptori, căci intrarea între administratori ar fi fost grea într-un corp stabil, care nu se răstoarnă la fiecare schimbare de ministeriu în sfârşit Ioan Sandul al IV moştenea un stat românesc cu care te-ai fi putut făli. Atunci războiul din 54 ne aducea Basarabia, cel din 59 Bucovina, cel din 66 Transilvania.

Dar acuma cum s-au dezvoltat lucrurile? De toate dezastrele vecinilor noştri noi nu ne-am folosit decât spre a ne răsturna domnii. Vodă, adică statul, era cu mânile legate. Vodă zicea da şi Hîncu ba, şi neamul lui Hîncu creştea din ce în ce. Cu cât deveneau mai mulţi aspiranţi la privilegii şi posturi, cu atât cereau lărgirea privilegiilor, lărgirea libertăţii pe conta puterii statului, până ce am ajuns la constituţie, care dă într-adevăr tuturor acestor aspiranţi şi numai acestora, precum voi arăta, o egalitate de drepturi fără datorii şi proletarii de scribi au pus mâna pe ţările româneşti.

Fiecare constituţie, ca legea fundamentală a unui stat, are drept corelat o clasă mai cu samă, pe care se întemeiază. Corelatul constituţiilor statelor apusene este o clasă de mijloc, bogată, cultă, o clasă de pătriciani, de fabricanţi, industriaşi care văd în constituţie mijlocul de a-şi reprezenta interesele în mod adecuat cu însemnătatea lor, — la noi legea fundamentală nu însemnează decât egalitatea pentru toţi scribii de a ajunge la funcţiile cele mai nalte ale statului. De aceea partidele noastre nu le numesc conservatoare sau liberale, ci—oameni cu slujbă: *guvernamentali,* oameni fără slujbă: *opoziţie.* De acolo vecinica plângere că partidele la noi nu sunt partide de principii, ci de interese personale; şi principiile sunt interese — dar interesele unei clase pozitive, clasa pozitivă a proprietăţii teritoriale, *tory* conservativ; clasa negustorilor ş-a industrialilor, *wygs;* clasa lucrătorilor, *socialiştii.* Unde sunt la noi aceste clase pozitive ? Aristocraţia istorică — şi ea trebuie să fie

totdeauna istorică pentru a fi importantă — au dispărut aproape, clasa de mijloc pozitivă nu există, golurile sunt împlinite de străini, clasa ţăranilor e prea necultă şi, deşi singura clasă pozitivă, nimeni n-o pricepe, nimeni n-o reprezentează, nimănui nu-i pasă de ea.

Ne mai rămâne o singură clasă pozitivă, pe al cărui spate trăim cu toţii — ţăranul român. Să . vedem acuma cum ne silim din răsputeri de a o nimici şi pe aceasta cum am nimicit pe celelalte şi, împreună. cu ea, statul şi naţiunea.

Să nu uităm un lucru — toată activitatea unei societăţi omeneşti e mai mult ori mai puţin o activitate de lux, numai una nu: producerea brută care reprezentează trebuinţele fundamentale ale omului. Omul, în starea sa firească, are trebuinţe de puţine lucruri: mâncarea, locuinţa, îmbrăcămintea. Aceste pentru existenţa personală. De aceea o naţie trebuie să îngrijească de clasele care produc obiectele ce corespund acestor trebuinţe. Românul care mânca limbi de privighetoare se putea hrăni şi cu pâne, dar fără aceasta nu putea; el purta purpura, dar îi trebuia postav; locuia în palat, dar îi trebuia casă. Oricât de modificate prin lux ar fi aceste trebuinţe, ele sunt în fond aceleaşi.

Producătorul materiei brute pentru aceste trebuinţe este ţăranul. De acolo proverbul francez: Pauvre paysan, pauvre pays — pauvre pays, pauvre *roy.* Aceasta este într-o ţară clasa cea mai pozitivă din toate, cea mai conservatoare în limbă, port, obiceiuri, purtătorul istoriei unui popor, naţia în înţelesul cel mai adevărat al cuvântului.

Cum am tratat noi pe aceşti ţărani? Am clădit un aparat greoi şi netrebnic pe spatele sale, aparat reprezentativ cum îl numim, şi care nu-i decât pretextul de a crea din ce în ce în mai multe posturi, plătite tot din punga lui, direct sau indirect. într-o ţară care n-are export industrial ţăranul munceşte pentru toţi: sigur şi necontestabil. Dantela de Bruxelles, galonul de pe chipiul generalului, condeiul de fier cu care scrim, chibritul cu care ne aprindem ţigara, toate ne vin în schimbul grâului nostru şi acest grâu îl produce numai ţăranul; grâul e productul muncei *sale.*

Cu cât mai mulţi indivizi se sustrag de la producerea brută, cu atât mai mulţi trăiesc pe sama aceleiaşi sume de oameni. Ce este consecuenţa? Este că acel om sau nu va mai fi în stare să ne susţie, sau va trebui ca, cu acelaşi timp şi cu aceleaşi puteri, să producă mai mult. Va trebui sau să piară sau să se cultiveze şi să lucreze cu maşina. Care-i cazul nostru? El nu s-a cultivat. Ţăranul nostru e acelaş ca şi înainte de cincizeci de ani, dar sarcina ce o poartă e înzecită. El poartă în spatele lui: câteva mii de proprietari (la începutul secolului câteva zeci), mii de amploiaţi (în începutul secolului câteva zeci), sute de mii de evrei (în începutul secolului câteva mii), zeci de mii de alţi supuşi străini (în începutul secolului câteva sute).

Pe atunci ţăranul nostru creştea mai cu samă vite, era păstor. Această muncă uşoară se potrivea cu regimul aspru, cu posturile sale lungi, cu traiul său simplu. Azi munceşte toată vara ca să-şi plătească dările, trăieşte mult mai rău decât atunci şi se stinge. Mor o sută şi se nasc în locul lor 60. Şi aceasta nu e o veste de senzaţie — ci adevărul.

Faţă c-o asemenea stare de lucruri, faţă cu o ţară care se despopulează se înţelege că influenţa austriacă economică va trebui să propăşească răpede şi să umple golurile noastre cu prisosul populaţiei sale. Meserie şi negoţ, parte din arendaşi, parte din proprietari, proprietatea fonciară orăşenească e străină. în oraşul Iaşi abia a treia parte a populaţiei sunt supuşi româneşti. Şi asta merge crescând.

Vecinătatea Austriei e omorâtoare pentru noi dacă nu ne vom trezi de cu vreme şi nu vom arunca la naiba toţi perceptorii, subperceptorii, sub - sub - perceptorii , dacă nu vom descărca pe ţăran şi nu-i vom asigura o dezvoltare liniştită, dacă nu ne vom hotărâ să nu purtăm nici un product străin pe noi, precum au făcut ungurii în vremea absolutismului. Răul deci e înlăuntru. Nestabilitatea este cauza căderii proprietăţii mari teritoriale, căderea acestei e strâns combinată cu căderea breslelor, şi aceste clase au format în disoluţiune o clasă de proletari care trebuieşte deprinsă la muncă.

Nu dreptul public, ci păstrarea naţionalităţii noastre e lucrul de căpetenie pentru noi şi ar fi mai bine să nu alegem deputaţi decât să piară naţia românească. Dacă n-am avea vecinic influenţe străine precum le avem, dacă am fi în Spania, atuncea ne-am sparge capetele unul altuia până s-ar aşeza lucrurile. Dar acest lux de revoluţiuni sociale nu ni este permis nouă, a căror stat e vecinic o cestiune. De aceea ne trebuiesc trei lucruri:

Stabilitatea, adică guvern monarhic, ereditar, mai mult ori mai puţin absolut;

Muncă, adică escluderea proletarilor condeiului de la viaţa publică a statului şi prin asta silirea lor la o muncă productivă.

Economia, adică dreapta cumpănire între foloasele aduse de cutare cheltuială şi sacrificiile făcute pentru ea; aceasta atât în economia generală a statului cât şi în cea individuală.

Altfel am avea a alege între domnia austriacă şi cea rusească. Sub cea dintâi evreii ar intra în sate în număr mai mare decât astăzi, ţăranii ar deveni servii lor, moşiile ar fi cumpărate de societăţi de capitalişti, colonizate cu nemţi, iar naţia redusă la proletariat. — În cazul al doilea un ucaz ar şterge limba din biserică şi stat, ţăranul ar trăi mai bine, însă sub condiţia

ca să se rusifice; care din noi cum ar scrie, acolo i-ar îngheţa mucu condeiului; iară cei mai curajoşi ar mări pohodul na Sibir, fără judecată. prin ordin administrativ — administiwnym poriadkom.

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI
[„ŞTIRILE DESPRE RETRAGEREA..."]

Ştirile despre retragerea armatelor sârbeşti şi anume a corpurilor Lieşanin şi Horvatovici se confirmă, contrazicere între depeşile amânduror părţilor există numai într-atâta întru cât turcii susţin a-i fi respins pe sârbi cu puterea, iar aceşti din urmă susţin că s-ar fi încredinţat că linia de operaţie Zaiţar-Kniazevaţ e nestrategică, cere o zadarnică şi slăbitoare răspândire de puteri şi că au admis o altă linie de operaţie. Astfeli Lieşanin s-au retras la Paracin părăsind fără luptă oraşul Zaiţar (cam de 6000 loc.), iar turcii l-au cuprins negăsind nici o împrotivire, văzând chiar că, afară de foarte puţini copii şi câteva femei, ceialalţi locuitori se refugiaseră înlăuntrul ţărei. Tot astfel, după o vitează operare, Horvatovici au părăsit Kniazevaţul. O urmare a noului plan de operaţie este împreunarea armatei de pe Timok cu cea de pe Morava sub un singur comandant en chef în persoana lui Cernaief care a şi primit această numire prin decret princiar.

Generalul Zach a sosit la Belgrad, rănit la picior, iar rana sa a fost atât de puţin îngrijită încât se crede că amputaţia e neaparată. Despre Lieşanin se vorbeşte că va fi înlocuit prin Mitricevici. Generalul Fadeief să fi susţinut că ajutorul ruşilor este sigur, însă el va veni *preste Viena,* aducând astfel tuturor slavilor libertatea şi autonomia.

Mai grea ar deveni însă situaţia dacă am crede telegramelor din sorginte turcească, care confirmă că Zaiţarul a fost luat fără împrotiviri, dar care susţin că la Kniajevaţ Horvatovici ar fi pierdut 4000 oameni, aproape toate tunurile şi foarte multe puşti; iar corpul lui Leşianin ar fi deja încunjurat fără scăpare de către trupe turceşti. După aceste sorginţi Osman Paşa, ocupând şesul Timokului, ajung[e] deja cu avantgardele sale corpul lui Ahmet-Ejub Paşa. Zaiţar ar fi fost ocupat după două zile de o luptă care s-au sfârşit cu deplina biruire a sârbilor, iar Leşianin, retrăgându - se , a văzut că între el şi tabăra de la Deligrad este întrepus corpul inamic de sub Hassan Paşa, astfel încât linia sa de retragere spre armata Cernaief este tăiată, iar spe Negotin oprită de către corpul Tazli Paşa, pe când în faţă este întruna grămădit şi împins de către Osman Paşa. Despre planul general al turcilor se zice că Osman, Ahmet-Eiub şi Hassan, lăsând la o parte Deligradul, vor înainta de a dreptul spre Belgrad. Cuartierul general al sârbilor e în momentul de faţă la Iagodin dincoace de Morava de-a lungul drumurilor dintre Belgrad şi Alexinaţ.

Din Moscova au ajuns un tren întreg, menit a aduce ajutoare răniţilor. Corpul e compus din 26 bărbaţi şi 28 dame, aducând cu sine 250 centenari (măji) de bandagie, scamă şi instrumente medicale. Bărbaţii (afară de doi) sunt toţi medici ruşi sub conducerea generalului Takarioff; damele fac parte din asociaţia ,,Soeurs de charité de Moscou" şi stau sub conducerea princesei Şahovski născ. Cetvertinski. Toţi poartă crucea convenţiei de la Geneva. Ei aduc cu sine sume însemnate de bani şi medicamente şi sunt însoţiţi de o mulţime de medici şi surori de caritate străini, care ocupau două vagoane.

[1 august 1876]

ANGLIA [„ÎN CASA COMUNELOR.."]

În Casa Comunelor d. Ashley au atras atenţia adunărei asupra întârzierei continue cu care ajung raporturile guvernului asupra cruzimelor comise în Bulgaria. De aceea el a imputat guvernului englez şi în special lordului Elliot lipsa unei acţiuni repezi şi energice. Tot în Casa Comunelor au ajuns a se discuta bilul asupra acţielor Canalului

---

Suez. Lowe a cerut informaţii asupra stării întreprinderei de la Suez şi asupra atitudinei guvernului în faţa ei; Bylands îi impută guvernului că prin acţiunea lui ar fi încurajat numai speculaţiunea şi dezaprobă politica afacerei de Suez. Sir Nortkote discutând în sens aprobativ tratările cu Leseps, arată că astăzi reprezentantul Angliei are vot în consiliul de administraţie al companiei şi accentuează influenţa morală câştigată prin acele tranzacţiuni. El arată că veniturile a crescut cu 17 procente, pe când cheltuielele n-au crescut defel şi justifică prin urmare corectitudinea şi isteţia politicei Canalului de Suez. Marchizul Hartington din contra critică atitudinea guvernului şi crede că a pierdut cu totul cumpănirea unei politice mai înalte şi că această discuţie îi va servi de lecţiune, ca să nu să mai amestece în afacerile comerciale şi băneşti ale altor ţări. În fine ministrul Disraeli apără guvernul şi zice că opoziţia nu face deosebire între aspectele politice ale unor afaceri comerciale şi rezoanele unei politice mai înalte, el spune în fine că purtarea regimului a fost

aprobată de opinia publică şi a fost numită politică şi patriotică. În urma acestei discuţii bilul a fost primit.

[1 august 1876]

FRANCIA [„RUSIA A PROPUS..."]

Rusia a propus Italiei şi Franciei de a mijloci între sârbi şi turci spre a-i împăca. Italia a refuzat nemijlocit, iar Francia şi-a motivat refuzul ei. Ducele Decazes a declarat ambasadorului Rusiei că nu voieşte a interveni cu efect, de vreme ce voieşte să scape de imputarea că ar fi intervenit înainte de a se fi pronunţat soarta războiului;
deci l-a însărcinat pe reprezentantul Rusiei de a face cunoscut cabinetului său atitudinea Franciei. într-adevăr toate puterile semnătoare ale tractatului de Paris au hotărât a interveni la cel întâi moment favorabil, dar ele cred că un asemenea moment nu poate fi altul decât acela după o bătălie hotărâtoare, convinse fiind că toate succesele turcilor de pân - acuma nu merit încă această denumire.

[1 august 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI
[„JURNALISTICA E DE ACORD.."]

Jurnalistica e de acord că cea întâi fază a războiului e sfârşită, de vreme ce nici un soldat sârb nu mai e pe pământ turcesc, pe când turcii au călcat frontierile din ost şi sud - ost ale Serbiei. Prin urmare nu mai poate fi vorba de ofenzivă din partea sârbilor, ci numai de o defenzivă mai mult ori mai puţin îndelungată; sigur este, însă, că ei nu sunt descurajaţi prin lipsa lor de succes şi sunt hotărâţi a continua lupta la cuţite.

Ristici, întrebat fiind dacă doreşte vro mijlocire în favorul păcii, a răspuns unora că nu este îndreptăţit de a apuca pe această cale, altora că nu va primi o asemenea mijlocire decât atunci când turcii vor fi înaintea Belgradului. Nu credem de prisos de a rezuma într-o privire retrospectivă planul primitiv de război al sârbilor şi perspectivele lor. înaintarea armatei de pe Morava sub Cernaief presupunea mai multe eventualităţi. Cea dentâi era că, la intrarea sârbilor, bulgarii se vor ridica în gloate asupra duşmanilor ; ceea ce nu s-a întâmplat. A doua condiţie era ca generalul Zach, forţând Sieniţa, să vie în atingere cu montenegrinii, al treilea ca generalul Alimpici, trecând în Bosnia, să producă şi aicea o răscoală generală. Atuncea Cernaief ar fi trecut la Sofia, întâmpinând şi sfărâmând orişice trupe turceşti auxiliare cari ar fi venit în ajutorul puterilor în luptă. Aceste perspective l-au îndreptăţit la acea zădarnică răspândire de puteri care e caracteristică pentru faza întâia a războiului. Urmările sunt cunoscute. Bulgarii nu s-au răsculat, gen. Zach a fost respins şi rănit el însuşi, Alimpici a rămas lângă Drina, fără a se putea împreuna cu răsculaţii din Bosnia de Nord, făr-a-i succede de a răscula sangeacurile, câte rămasese liniştite în urma acestora Cernaief a văzut că linia sa strategică e greşită; deci a părăsit fără luptă Pirotul şi Babina-Glava, în aceeaşi vreme când Lieşanin a fost respins de la Veliki-Izvor şi Horvatovici de la Kniazevaţ. Pe la 20 iulie poziţia armiei sârbeşti era încă următoarea: la Alexinaţ două divizii cu 18000 oameni, la Kniazevaţ 45.000 oameni cu 48 tunuri, la Zaiţar 36000 oameni cu 40 tunuri. Knia-zevaţul trebuia apărat cu orice preţ, căci dominează peste Bania drumul mare către Paracin, Ciupria Jagodin, Semendria şi Belgrad pe care Cernaief trebuia s-o susţie. După ce turcii au luat Kniazevaţul şi Zaiciarul, întăriturile de la Deligrad nu mai [aveau] aproape nici o însemnătate.

Neîmplinindu - se nici una din prevederile sârbilor, faţa lucrurilor este astăzi cu totul schimbată. Osman Paşa se află acum în sud - ost de la Zaiţar, iar ultimele garde ale lui Leşianin la Bolievaţ, şi cel dentâi a şi început a se întruni cu Ahmed Eiub, care a ocupat Kniazevaţul. Pentru a înainta, aceşti doi aşteaptă numai ordinele superiorilor. Toţi locuitorii spre răsărit de Zaiţar au părăsit şi au dat foc locuinţelor, retrăgându - se înlăuntrul ţărei la Milanovaţ.

Din Belgrad se anunţă că principele a sosit în oraş, pretextând apropiata naştere a

princesei, în fapt însă. din cauza gravităţii împrejurărilor. Deşi se anunţase că va veni pe Dunăre, cu vaporul „Deligrad", el a preferat drumul de ţară prin Semendria, a sosit fără nici un zgomot şi a intrat în Konak pe o poartă laterală. în urma sosirei sale Consiliul de Miniştri s-au adunat şi se vesteşte că s-a ivit o mare deosebire de păreri între el şi Ristici. Acest din urmă doreşte continuarea războiului, necrezând că Rusia ar suferi atingerea teritoriului sârbesc, oricare ar şi fi succesul armelor. În acest consiliu s-au discutat cele patru puncte ale ultimatului turcesc. Principele şi Gruici sunt pentru încheierea păcii, Ristici pentru continuarea războiului. Pe când opinia publică e pentru detronarea principelui şi aşezarea unei dictaturi, pe când chiar foaia oficială „Istok" susţine că sârbii se vor lupta chiar sub dealul Avala de lângă Belgrad, principele se pare a avea în vedere o schimbare de ministeriu şi încunjurarea sa cu elemente conservative. Considerând că ţara e învinsă, sărăcită şi ruinată pentru un şir de ani şi simţindu - se singur ostenit de luptă, ba chiar de tron, văzând că Serbia e prea slabă şi intervenirea cu neputinţă, se zice ca el ar voi ca alături cu guvernul sau să însărcineze pe unchiu - său *Germani* cu misiunea de-a merge la Constantinopole, ca reprezentant personal al tronului, şi de-a trata direct cu Înalta Poartă. Pregătit pentru toate eventualităţile, şi-au pus în siguranţă averea sa privată; *Germani* ar avea să invoce mijlocirile Austriei şi Angliei, eschizând cu totul mijlocirea Rusiei.

Cele mai nouă ştiri spun că Cernaief şi-ar fi înaintat poziţiile spre Lacova şi Bania şi că domineză drumurile între Zaiţar şi Kniazevaţ. Armia de pe Ibar (sub Ciolac Antici, urmaşul lui Zach) au avut o luptă fără rezultat în curs de trei zile cu corpul lui Derviş Paşa si-şi păstrează poziţiile.

[4 august 1876]

MUNTENEGRU
[„DESPRE BIRUINŢA MONTENEGRINILOR..."]

Despre biruinţa montenegrinilor asupra lui Muktar Paşa la Vîrbiţa se vestesc următoarele detalii. Muktar urmărea pe montenegrini în retragerea lor de la Nevesinie, spre a li tăia reîntoarcerea lo[r] în munţii patriei. Dar el nu ştia că muntenegrinii spre a ajunge cât se poate de repede în munţi mergeau paralel cu el într-o depărtare abia de jumătate de ceas. Apoi nu credea că Peko Pavlovici şi alţi voievozi au rămas cu mult în urma lui şi că va avea a face numai cu o parte a miliţiilor muntenegrene. Din contra, aceste trupe se împreunară foarte iute şi când Selim Paşa, sosit * în locul de luptă înainte[a] lui Mutkar, au atacat flancul muntenegrin, s-au văzut încunjurat şi şirurile sale rupte. Montenegrinii începură soiul lor de duel cu cuţitul, Selim şi încă * doi paşi împreună c-o mulţime de oficeri şi ostaşi turci fură măcelăriţi şi când Muktar au ajuns cu trupele sale, având însă şi pierderi grele, au scăpat numai rămăşiţe neînsemnate din trupa lui Selim. Astfel Mutkar Paşa pare a fi acum abandonat pe mâna * muntenegrenilor. Şi 'nainte vreme el nu putuse domina ţara, ci se mărginise numai la câteva oraşe şi redute, care şi acestea erau alimentate cu oameni şi muniţie de corăbiile turceşti cari soseau în portul de la Kle[c]k. De la închiderea acestui port din partea Austriei, Muhtar e împresurat în Trebinje, de unde refuză a se supune, sperând încă venirea unor nouă ajutoare. Aceste ajutoare sunt conduse de Gelaleddin Paşa, iar trupele montenegrine par a se ocupa acuma de-a face imposibilă împreunarea acestor două corpuri turceşti.

[4 august 1876]

TURCIA [„TURCIA REFUZĂ..."]

Turcia refuză orice mijlocire a puterilor străine şi stăruie a hotărâ prin arme soarta sa. După ocuparea ţărei, Poarta va convoca adunarea naţională a Serbiei, cerându - i ca să aleagă un alt principe. Ea va respecta integritatea teritoriului sîrbesc, însă îşi va relua dreptul de a ocupa cetăţile Belgrad, Kraguievaţ şi Semendria. Cât despre Montenegru, Poarta îi va concede o bucată de teritoriu.

Murad al V e tot bolnav. Se zice că mai multe centre nervoase suntu - i paralizate şi că urmarea va fi o paralizie generală. El e foarte melancolic şi roagă pe miniştrii de a-l scăpa din starea plină de cruzime în care se află. Abdul Hamid, fratele său, are mania de a se crede persecutat, prin urmare începuturile unei periculoase boale psihice, iar Iusuf Izzedin fiul lui Abdul-Aziz e rahitic. Cum se vede Kalifatul e aproape nominal iar stăpânirea împărăţiei în mânile lui Mehemed-Rudgi Vizirul, a lui Midhat Paşa şi a lordului Elliot, ambasadorul Angliei.

[4 august 1876]

GERMANIA [„ÎMPĂRATUL GERMANIEI..."]

Împăratul Germaniei a sosit la Beireuth, pentru a asista la reprezentarea ciclului de opere dramatice ale lui Richard Wagner, cunoscute sub numele de ,,Ring der Nibelungen".

[4 august 1876]

DIANU

Acesta este numele unui bandit, mai nainte cavaler de industrie, devenit celebru în foarte scurt timp. El se află în capul unei bande de hoţi ce-şi are reşedinţa în munţii dinspre sud ai Transilvaniei. Jurnalul ,,Familia" din Pesta ne dă următoarele amănunte asupra lui: Dianu este tânăr , inteligent, isteţ. Cruzimi nu comite şi nu despoaie decât pe cei bogaţi. Adeseori face şi câte - o glumă de felul celor următoare: După ce jefuise mai de curând pe câţiva inşi, apoi îi luă cu sineşi în munţi, unde-i ospătă şi în fine le restitui jumătate din averea ce le răpise . Guvernul unguresc a destinat un premiu de 500 florini pentru cel care ar putea să-l prinză şi să-l dea viu în mâna justiţiei; şi 100 fl. pentru cine ar putea să-l împuşte. Până azi Dianu a fost prins şi condemnat de vreo şapte ori, dar niciodată n-a stat arestat mai mult de câteva zile, deoarece întotdeauna a reuşit să scape şi să se facă nevăzut.

[4 august 1876]

SERBIA
[„SUB DATA DE 2/14 AUGUST SE VESTEŞTE..."]

Sub data de 2/14 august se vesteşte naşterea principelui de coroană al Serbiei. Facerea princesei a fost grea şi s-a întâmplat pe la 6 oare dimineaţa, la 10 ore o sută şi una bătăi de tun au anunţat capitalei acest fericit eveniment, pe la 12 casele erau împodobite cu flamure naţionale. Ministerul s-a grăbit a aduce felicitările încă în acea dimineaţă, iar corpul diplomatic a doua zi. Naşul pricipelui născut va fi ţariul Rusiei, deci botezul se va amâna până la sosirea unui reprezentant al puternicului suveran. Un buletin oficial care vesteşte poporului acest eveniment are următorul cuprins:

Dimineaţa zilei de astăzi a adus întregului popor sîrbesc o solie fericită. Înălţimei Sale Principelui şi Domnului nostru Milan Obrenovici IV i s-au născut un fiu şi nouă sârbilor , poporului său, un moştean

al tronului. Pronia dumnezeiască au voit ca tunurile să vestească naşterea moştenitorului în aceiaşi vreme în care tunurile părintelui său răsună în toate părţile graniţelor noastre, spre dobândirea renaşterei scumpei noastre patrii şi liberarea poporului sîrbesc. În acest fericit eveniment, pe care Dumnezeu ni-l trimite în zile grele, noi salutăm gagiul de biruinţă a sfintei noastre cauze, care se află în hotărâtoare luptă cu cei mai aprinşi ai noştri protivnici. Fie deci cea dintâi urare pe care închinăm scumpului coborâtor ca să trăiască cu sănătate şi ca D-zeul neamurilor Niemana şi Obrenovici să ajute părintelui său de a săvîrşi lucrarea mare, cu noroc începută, spre a lăsa de moştenire fiului său o Serbie tare şi liberată, pentru ca acesta să rămâie în urmă apărător sârbismului întinerit, a luminatei sale case şi a întregului şi viteazului popor sîrbesc. La naşterea luminatului moştenitor au fost faţă Prea Sfinţia Sa Mitropolitul Mihail şi d-nii miniştri Stevcia Mihailovici şi Iovan Ristici. Luminata leuză, princesa şi doamna noastră Natalia, precum şi născutul moştenitor al tronului se află în dorita sănătate.

Această întâmplare au schimbat din nou faţa lucrurilor. Perspectiva păstrării dinastiei sale au înlăturat diferenţele de opinii dintre principe şi ministrul de esterne Ristici, încât în ziua evenimentului acest din urmă şi partidul său au obţinut maioritatea în consiliul de miniştri. Cernaief, despre care se făcuse vorbă că e în Belgrad ş-ar fi asistat la consiliu, au trimis printr-un delegat al său o espunere în care arată că situaţia militară nu e defel atât de compromisă pentru a da loc la solicitări de pace. Tot în acest sens a pledat şi Ristici, încât criza ministerială, acută c-o zi înainte, se poate privi ca înlăturată, până la o recidivă a sârbilor , care poate ar face necesară căderea preţ <ist>entului ministru. Prin urmare misiunea lui Germani e amânată . Principele au luat alte gânduri şi va porni în curând la armia de pe Drina.

[6 august 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI
[„DE LA ARMIA DE PE DRINA..."]

De la armia de pe Drina (sub Alimpici) se vesteşte că un detaşament sîrbesc, compus din două batalioane cu două tunuri, au fost trimis sub comanda lui Cismici Iovanovici spre a face recunoaşteri mai în jos de Bielina şi a tăia comunicaţia între Bircika şi Tuzla. Acest detaşament au ocupat o poziţie bună la Tobut. La 10 august dimineaţă a fost atacat de başibuzuci şi de două batalioane de redifi, la amiazăzi de două batalioane de redifi din Tuzla şi două de nizami din Bielina. Lupta a fost îndărătnică, a durat treisprezece oare necontenit până târziu noaptea şi s-a sfârşit cu respingerea turcilor. În aceeaşi zi artileria sârbească din Lieşniţa a avut o luptă şi a luat întăriturile inimicilor de la Iania.

De la armia de pe Ibar (sub Ciolac Antici) se vesteşte că un batalion turcesc a pătruns pe-un drum îngust de munte până aproape de Isvor. Sârbii îl observară, dar îl lăsară să ajungă până la Cutcii, unde, încunjurându - l , îl nimiciră. Sârbii mănţin întăriturile de la Isvor.

Din ştirile de mai sus rezultă că Ciolac Antici şi Alimpici nu sunt în retragere, după cum susţinuseră unele ziare străine, ci-şi mănţin poziţiile.

Din Bucureşti se vesteşte că generalul rusesc Kaufmann, în călătoria sa spre Serbia, au trecut prin acest oraş.

[6 august 1876]

TURCIA
[„UN NUMĂR DE COMUNITĂŢI SÂRBEŞTI ..."]

Un număr de comunităţi sârbeşti de la margine, în apropierea Vidinului, a trimis o delegaţiune la Belgradcik, cerând să fie puse sub jurisdicţiunea guvernului împărătesc. Cererea li s-a acordat. În urmarea acestora 1 800 locuitori săteni au trecut graniţa şi au fost primiţi pe teritoriul turcesc, iar aşezarea lor se va face cu cheltuiala guvernului otoman. Din Zaiţar se scrie că acest oraş curat, împodobit şi graţios, a cărei case şi grădini dovedesc avuţie şi o administraţie îngrijitoare şi cuminte, orăşel cum în zădar l-ai căuta în toată Turcia europeană, e astăzi o ruină. Turcii au stricat tot ce nu puteau transporta. Oglinzi sparte, lustruri bucăţite, scrinuri hăcuite şi cuprinsul lor risipit, oalele cu flori aruncate prin ogrăzi, în fine mărfurile din magazii aruncate pe uliţă, iată aspectul micului oraş, în care vandalii şi alanii n-ar fi putut să se poarte mai rău decât trupele turceşti, cu talentul lor de ruinare şi furia de nimicire.

[6 august 1876]

PENSIONATUL FAJARD

Se ştie că foasta directoare a institutului de domnişoare Santa Maria a deschis în locul aceluia un institut al său propriu, cunoscut de mult onor. public iaşan prin soliditatea sa. Ne îndeplinim o datorie atrăgând atenţia cititorilor noştri asupra anunţului acelui institut, publicat în numărul de astăzi.

[6 august 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI
[„CU SCHIMBAREA LINIEI STRATEGICE..."]

Cu schimbarea liniei strategice a sârbilor , se vede că nu s-a schimbat totodată şi soarta armelor lor, cel puţin, de vom crede ştirilor aduse de ziarul unguresc ,,Nemzeti Hirlap", atunci retragerea dincoace de Drina a generalului Alimpici ar fi fapt împlinit. El să-şi fi pierdut poziţiile într-o luptă în care au căzut 800 de morţi din armata sârbească . Faţă cu aceste ştiri, telegrame sârbeşti spun că micile ciocniri pe care le-au avut trupele acestui general nu au schimbat întru nimic situaţia militară; cu toate acestea se pare că generalul a renunţat deja la împresurarea Bielinei şi că se află cu puterea trupelor sale pe teritoriu sîrbesc, avându - şi numai avangardele în Turcia, se

vede deci că a renunciat de a mai începe ofenziva în Bosnia. Acelaş ziar susţine că Ahmet-Eiub Paşa ar fi luat „neînvinsele" defileuri de la Bania, că Horvatovici, şeful armiei de pe Ibar, ar fi fost din nou învins şi Ali-Saib Paşa ar fi acum înaintea oraşului Cruşevaţi. Dacă aceste sunt adevărate, atunci ar fi îndreptăţită vestea că Cernaief voieşte să dizolve şi aceste două corpuri de pe Ibar şi de pe Drina şi să le contopească cu marea sa armată de pe Morava.

Alături cu mişcările războinice, trebuie să luăm act şi despre încercările diplomatice ale Angliei de-a împăca părţile între ele. Sigur este că Anglia au avizat prin ambasadorii ei

atât la Bosfor cât şi lângă Dunăre cumcă într-un moment dat ea este gata de a-şi oferi serviciile de bună mijlocitoare între statele în luptă. La această oferire a Angliei amândouă părţile au răspuns cu multă precauţiune; ele au luat act cu multă recunoştinţă de prevenitoarea bunăvoinţă a cabinetului englez, au asigurat însă că până în momentul de faţă nu află cauze îndestul de grave spre a apela la această mediaţiune. O depeşă sub data 7/19 august dezminte ştirile despre încheierea unui armistiţiu, anunţă că în aceea zi generalul Alimpici, care fusese în Belgrad, a plecat iarăşi la armia sa de pe Drina, însoţit de mai mulţi ofiţeri bavarezi, că principele Milan se află tot în capitală şi în fine că comisia permanentă a Scupcinei ar fi voind să trimată o deputaţiune la ţarul Rusiei, spre a-l ruga să intervie în favorul Serbiei. Această din urmă ştire e mai greu de crezut.

Cernaief numeşte în cadrele sale o mulţime de ofiţeri ruşi. În toată ziua soseşte un număr mai mare ori mai mic de voluntari de foarte deosebite grade, care se înrolează sub stindardele sârbeşti şi cari, până la un grad oarecare, vor fi în stare să <se> suplinească golurile intelectuale şi tactice ale nedeprinsei armate.

Scupcina este convocată pentru ziua de 16/28 august.

Mai norocite sunt armele muntenegrimlor. După victoria de la Vucidol, principele, auzind că însemnate puteri turceşti s-apropie dinspre Albania de marginele ţărei sale, au părăsit Herţegovina şi s-au retras în Muntenegru cu 10 batalioane; iar în Herţegovina au lăsat de comandant suprem al trupei de ocupaţie pe socrul său voievodul Petru Vucotici, care are a priveghea mişcările lui Muktar Paşa şi opri ajutoarele cari s-ar încerca să-i vie acestuia. La întoarcerea sa principele Nikita au fost suprins pe cale de ştirea unei nouă victorii a muntenegrinilor asupra turcilor, la Cuci. În acest loc muntenegrinii au luat, afară de alte prăzi, două tunuri şi li au succes a angaja în ajutorul lor mai multe triburi de albanezi şi anume triburile Cuci, Grasova, Zatrebaţ şi Biersovo. — Prizonierul Osman Paşa se primbă liber prin Cetinie, vizitează adesea pe princesa Muntenegrului şi au avut sfadă c-un general rusesc, anume Paciutin, care petrece în acel oraş. Osman a fost prins îmbărbătând la luptă o baterie turcească ai cărei ofiţeri căzuse. Soldaţii n-au voit să asculte, or fi rupt-o la fugă şi un muntenegrean bătrân au pus mâna pe paşă şi l-au dus prizonier, fără să ştie însă cu cine are a face.

[11 august 1876]

TURCIA [„DE LA 7 AUGUST ST.N...."]

De la 7 august st. n. au ajuns în Constantinopole profesorul dr. Leidersdorf din Viena spre a se consulta asupra stării sănătăţii sultanului cu medicul de curte al acestuia, d-rul Capoleone. În urmă, în înţelegere cu medicul de curte, profesorul a început să-l trateze pe sultan. Acesta suferea de o estremă superescitaţie nervoasă, cauzată prin o insomnie de şase săptămâni ce l-au cuprins puţin după suirea sa pe tron. După căutarea profesorului, insomnia au încetat în parte, cu toate acestea iritabilitatea sa nervoasa, reclamă cea mai mare linişte şi cruţare.

[11 august 1876]

PENSIONATUL NORMAL DE DOMNIŞOARE [„ATRAGEM DEOSEBITĂ ATENŢIE..."]

Atragem deosebită atenţie a cititorilor asupra anunţului din no. de astăzi privitor la încurânda deschidere a pensionatului normal de domnişoare de sub direcţia d-nei Emilia Humpel. Din anuariele acelui institut, din proprie esperienţă publicul cunoaşte că acest pensionat este fără contestare cel mai bun din toată România şi că institutele din străinătate nu prezintă din nici un punct de vedere mai mari garanţii pentru dezvoltarea intelectuală a

copilelor decât acesta.

[11 august 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI
[„SUB DATA DE 8/20 AUGUST..."]

Sub data de 8/20 august se vesteşte din Belgrad că cu o zi înainte 20.000 de turci de la Niş au atacat poziţiile sârbilor la Supovaţ, Gelesnica şi Tisika, dar fură respinşi după o luptă de 12 oare. — O telegramă oficială din Constantinopole vesteşte că Achmed-Eiub Paşa a plecat din Dervent luând împreună cu Ali-Saib, cari a trecut peste Morava, direcţia către lagărul sîrbesc de la Alexinaţ. Amândouă diviziile sunt deja foarte aproape de Alexinaţ. Ali Paşa au luat cu asalt întăriturile care se pot privi ca cheia acestui loc. Ziarul Tages-Presse i se telegrafiază că:

generalul Ranko Alimpici e destituit şi va fi înlocuit prin colonelul Becker, care va lua comanda armiei de la vest. Se zice că principele e plecat de a primi serviciile Angliei şi de a încheia pacea încă înaintea unei ciocniri între turci şi sârbi . După botezul principelui ereditar se aşteaptă căderea lui Ristici. După Corespondenţa politică, contrarietatea între tendenţele pacifice ale principelui şi între ideile războinice ale cabinetului Stevcia-Ristici-Gruici ar fi scăzut cu mult. Ristici nu s-ar împotrivi nici măcar să înceapă însuşi trătările de pace. O telegramă din 9 august anunţă că reprezentanţii Austriei, Germaniei, Rusici, Franciei şi Italiei cari rezidează în Belgrad au făcut comunicări relative la deschiderea tractărilor de pace. Ristici a promis a da deosebită atenţie acestor comunicări şi că va da un răspuns pozitiv. — Condiţiile verisimile ale încheierei păcii vor fi următoarele: Poarta să se mulţămească de a cere de la Serbia numai o despăgubire bănească şi garanţii că pacea nu va mai fi turburată.

Ştirile despre victorii turceşti sunt dezminţite de către telegramele din Belgrad. După o luptă de 3 zile, 40.000 turci n-a fost în stare de a se apropia de întăriturile de la Alexinaţ.

,,Românul" primeşte ştirea telegrafică că corpul care este sub comanda colonelului Horvatovici (Ibar) ar fi luat iarăşi de la turci oraşul Kniajevaţ şi Tresi-baba.

[13 august 1876]

FIER ŞI OŢEL

Consulatele austro-ungare din Iaşi şi Bucureşti, pentru a face cu putinţă exportul de fier şi oţel din Austria în România, solicitează pentru drumurile de fier o reducere a tarifului de transport. Aceşti consuli s-au adresat şi către administraţiile drumurilor

---

de fier austro-ungare, pentru a regula cu acestea cestiunea tarifului în aşa mod încât sortele de fier şi oţel din Carintia şi Stiria să poată concura cu aceleaşi articole din Germania. Aceste tratări încă n-a avut un rezultat pozitiv, dar e verisimil că drumurile de fier se vor învoi la o reducere a taxelor. Din parte - ne am întreba însă întrucât administraţia drumului *nostru* de fier poate să-şi permită a protegui un product austriecesc şi întrucât aceşti onorabili consuli au dreptul de a trata direct cu administraţia unor bunuri care în sine aparţin statului român. Într-o zi ne-am putea pomeni cu un fel de *tractat de comerţ* între administraţia drumului de fier şi guvernul austriecesc care să stabilească o reducere de taxe pentru toate productele austrieceşti, chiar pentru cele cuvântătoare ; mai ales că ceea ce lipseşte din suma garantată ca anuitate se plăteşte de către stat, prin urmare orice scăderi de taxe pentru articole kezaro-krăieşti nu se pot face decât pe socoteala statului român.

[13 august 1876]

[„PENTRU STUDIUL LIMBEI ROMÂNE..."]

Pentru studiul limbei române nu-i necesară cunoaşterea celei latine clasice, cu care a noastră abia are legături. Iar cea latină vulgară, respective dialectele la care a dat naştere, chiar dac' ar avea cine le preda în fericitul Bucureşti, totuşi ar fi cu totul de prisos într-un institut ca acela al d-lui Troteanu; aşadar jos limba latină.

[13 august 1877]

DE PE Câmpul DE RĂZBOI [„TELEGRAMELE CELE MAI NOUĂ..."]

Telegramele cele mai nouă arată că corpul de armată a lui Ahmed Eiub Paşa a sosit încă de duminică 8/20 august în faţa întăriturilor de la Alexinaţ. Luni în 9 august dimineaţă armata turcească au început un moderat foc de tunuri, pentru a sprijini mişcările trupelor de recunoaştere cari cercetau poziţiile dimprejur pentru a-şi putea aşeza bateriile.

Rezultatul acestor recunoaşteri a fost o schimbare parţială în dispoziţia trupelor turceşti, şi în decursul aceleiaşi zile s-au ridicat uvragele de pământ pentru aşezarea tunurilor. Dar la 5 oare sara focul bateriilor deveni general şi foarte vehement, iar la 7 oare turcii avură a se lupta cu un atac de infanterie al sârbilor . Lupta dură până târziu noaptea. A doua zi, marţi în 10/22 august la 5 oare dimineaţă focurile începură pe toată linia şi durară toată ziua. Lupta, după cum zic telegramele din Belgrad, a fost mai crâncenă şi mai sângeroasă decât toate cele de mai înainte, şi se sfârşi cu mănţinerea poziţiilor de amândouă părţile pentru a reîncepe iarăşi, mercuri în 11/23 în măsura

---

cea mai mare. Până aici şi nu mai departe ajung ştirile noastre din urmă, întrerupte oarecum in medias res.

O telegramă din izvor turcesc spune că Ali-Saib au ajuns la Nozrina, un mic sat spre miazăzi de Alexinaţ. El vine direct de la Niş şi are cu sine multe tunuri. Preste tot se pare că lupta de la Alexinaţ o va hotărâ artileria.

Despre mişcările turcilor în contra Muntenegrului se vesteşte că Derviş Paşa a apucat cu 12 batalioane drumul spre Trebinie. În calea sa el îşi va asocia diferite trupe risipite ale lui Gelaleddin, până ce va ajunge a se împreuna cu Muktar Paşa spre a lua cu acesta ofensiva în contra Muntenegrului dinspre Bosnia. În aceeaşi vreme Mahmud Paşa, care dispune de 30 batalioane, va începe ofenziva dinspre Albania. La Prizrend se formează un nou corp de armată, compus din redifi, başibuzici din Arabia şi 3 000 egipteni.

În 10/22 august, a patra zi, a fost luptă crâncenă şi sângeroasă între Niş şi Alexinatz până noaptea târziu . Amândouă părţile şi-au păstrat poziţiunele. Turcii primiseră întăriri de 50 mii oameni, bătaia s-a reînceput a doua zi în proporţiuni mai mari. Comandanţii turci au comunicat guvernului lor că toate corpurile turceşti din Serbia s-au unit.

[15 august 1876]

REVISTA STATISTICĂ

Sub titlul de ,,Cercetări demografice asupra populaţiei României şi în special a districtului şi oraşului Iaşi" d-nul dr. med. V. I. Agappi, servindu - se de datele, altfel pline de neajunsuri, ale statisticei noastre, ne face o înspăimântătoare dare de samă despre starea sanitară a poporului românesc. D-sa supune acele date unei critici îndestul de precaute, încât pretutindene concluziile, în loc de a fi exagerate, sunt poate încă sub icoana realităţii [1].

Ajuns la capăt, autorul justifică neajunsurile de care a trebuit să sufere opul său şi care sunt imanente izvoarelor statistice de care s-a servit. Cu toate acestea lucrarea sa este însemnată din toate punctele de vedere şi ar fi de recomandat ca un fel de ,,memento mori" tuturor acelora care cred că prin teorii frumoase, cuvinte sunătoare şi legi traduse din franţuzeşte se poate îndrepta starea unei ţări. De aceea credem a ne împlini o datorie constatând că administraţia regulamentului organic a fost părinţască alături cu administraţia inaugurată prin curentul de idei de la 1848. Non datur saltus in natura.

Cine-şi închipuieşte a putea progresa prin salturi nu face alta decât a da înapoi. Lovirile date bisericii au desfiinţat poliţia morală pe care o exercita aceasta în alte vremi; trebuinţele exagerate ale franţuzitei plebe de sus au drept corelat munca inzecită a poporului rural, fără însă ca măcar să se fi îndoit puterile sale fizice şi intelectuale; dările

mari aşezate pentru plata unor drumuri de fier pe care n-avem ce căra şi pentru susţinerea unui ignorant proletariat al condeiului angajează munca ţăranului pe ani întregi. Astfel organizaţia socială a României are două părţi caracteristice, una reprezentată prin o droaie de fraze goale în zecile de foi şi foiţe ale ţării, alta în sărăcirea şi mortalitatea reală a populaţiei. Generaţia viitoare care, după umbrele ce le aruncă, va fi şi mai seacă şi mai înfumurată decât cea de astăzi ne arată de pe acuma

[1] În ziar, urmează transcrierea, cu minime intervenţii din partea lui Eminescu, a volumului *Cercetări demografice asupra populaţiei României şi în special a districtului şi oraşului Iaşi* de dr. V. I. Agappi, Bucureşti, 1876 (v. *infra,* p. 599 — 610).

cauza României că o cauză pierdută. Când vom ajunge la realizarea corectă a formulelor metafizice din J.J. Rousseau, atuncea ne vom trezi că nu mai există popor românesc şi acele formule nu vor fi, credem, suficiente pentru a hrăni iluzia greco - bulgarilor din Bucureşti că trăiesc într-un mic Paris. Fiecare cap ,,qui a fait ses etudes en France" dormind pe biliardurile din cafenele, ne costă sute de ţărani morţi prin mizerie, prin supra - exploatarea puterilor lor fizice, prin absoluta lipsă de bucurie şi de dulceaţă a traiului. Ca medic, autorul nu vorbeşte decât de cauzele fiziologice ale acestei pieiri continue a poporului românesc. Dar aceste cauze nu sunt totdeauna decât efectele altor cauze şi mai generale, efectele presiunii sociale asupra claselor de jos, a lipsei de cruţare, a barbariei cu care plebs scribax tratează la noi poporul. Ea a subminat orice autoritate dumnezeiască şi omenească, a sleit în douăzeci de ani toate izvoarele de puteri ale ţării, a deschis porţile tuturor vagabonzilor din câteşi patru unghiurile lumii, pentru ca să aibă în aceştia avizi aliaţi pentru esploatarea ţăranului. Apoi prin sute de mii de coli de hârtie tipărite au corupt definitiv bunul simţ atât de caracteristic al românului, făcând , din oameni cuminţi şi aşezaţi, oameni cari nu mai pot înţelege nimic din câte - i încunjură, nici legi, nici limbă, nici obiceiuri. Espresia cristalizată a acelor epidemii spirituale şi fizice sunt temniţa şi spitalul. În caracterele degenerate ale celei dintâi vezi lipsa de religie, lipsa de conştiinţă de drept, născute prin subminarea bisericei;
în organismele decrepite ce ni se prezintă 'n spital, ni se arată jărtfele presiunii economice.

[15 şi 22 august 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI
[„DUPĂ ŞASE ZILE DE LUPTE..."]

După şase zile de lupte cumplite în preajma întăriturilor de la Alexinaţ, în cari turcii au fost respinşi, deşi nu fără mari pierderi de amândouă părţile, după ce trupele sârbeşti au fost atât de ostenite în ziua a şasa încât nici n-au putut să urmărească pe duşmani s-au născut un fel de stagnaţiune, cauzată prin slăbiciunea şi ameţala amândoror părţilor. Aceste din urmă lupte însă au avut un singur efect: au arătat zădărnicia războiului între puteri egale, au dovedit că aceste ciocniri vecinice n-au alt efect decât uciderea de oameni şi risipirea averilor publice şi private a amândoror statelor. Atât turcii cât şi sârbii par a se fi convins că prin continuarea ostilităţilor nu vor ajunge la nici un rezultat pozitiv, ci numai la ucideri fără scop, la risipirea oraşelor şi satelor, la jertfirea elementelor de civilizaţie şi de înaintare materială. În vederea acestora, principele Milan a convocat în 12/24 august pe reprezentanţii diplomatici ai puterilor garante arătând că este gata a primi serviciile de mediaţiune pe care i le propusese altădată, că voieşte să se conformeze cu dorinţele şi consiliile Europei spre restabilirea păcii şi a bunei înţelegeri între Serbia şi Înalta Poartă şi spre contenirea ostilităţilor. Se 'nţelege că reprezentanţii puterilor s-au grăbit de-a înştiinţa pe cale telegrafică guvernele lor respective şi de a li face propunerile ce li s-au părut convenabile. Consulii să fi dorit un memoriu înscris, în care să li se ceară anume

intervenţiunea. Cu această dorinţă s-a conformat d. Ristici. Paşii puterilor în sensul pacificării se vor face în comun. Poarta va fi întrebată *dacă* şi *sub ce condiţii* voieşte pacea, iar condiţiile definitive se vor stabili de către puterile garante, fără ca Serbia, ca stat suzeran, să aibă vot la formarea lor. Congresul pentru rezolvirea Cestiunei Orientului se va ţinea la Brusella.

[18 august 1876]

TEATRU [„CÎND AM AFLAT..."]

Cînd am aflat că d-nii Luchian, Bălănescu şi Galino au luat direcţiunea teatrului pentru iarna viitoare, am simţit oarecare satisfacţiune gîndindu-ne că d-lor în calitate de actori, oameni[i] meseriei cum s-ar zice, cunosc pe deplin nevoile scenei şi mijlocul de a reînălţa scena noastră atît de decăzută. Ne aşteptam dar a-i vedea căutînd să atragă orice talent s-ar găsi, ca astfel să poată forma o trupă cît se poate mai aleasă, în stare să intereseze publicul, ca şi el la rîndul său să se intereseze de teatrul nostru. Sîntem în epoca cînd fiecare actor contractează angajamente şi cu toate aceste nimic nu ştim despre formarea viitoarei trupe. Tot ce ştim este că triumviratul teatral a dat un edict prin care invita ori pe cine ar voi să joace să meargă să se înscrie la biuroul d-lor. Acest mijloc credem că nu este cel mai nemerit, căci, dacă sînt actori care aleargă pe la toţi directorii spre a fi angajaţi, sînt alţii însă care aşteaptă să vină a li se propune, şi aceştia sînt tocmai cei principali. Sînt două soiuri de actori, unul care primeşte condiţiuni şi altul care impune condiţiuni directorului. În interesul teatrului nostru noi am dori cît mai mulţi din aceşti din urmă; pe cînd direcţiunea actuală, prin anunţul său, pare a ţinea la cei de categoria întîia. Am dori dar să ştim carii sînt artiştii la care s-au adresat direcţiunea actuală căci ştim că pe lîngă cei principali ai scenei noastre nu s-a făcut nici o încercare spre a-i putea avea. Chestiunea teatrului fiind de un interes public, făgăduim actualului triumvirat că vom reveni asupra ei foarte adeseori.

[18 august 1876]

DE PE CÎMPUL DE RĂZBOI
[„DUPĂ O TELEGRAMĂ..."]

După, o telegramă a „Românului" armata de sub Cernaieff a luat în 14/26 august ofensiva, atacînd pe turci între Dobruievaţ şi Catun. La amiazăzi a sosit în ajutoru-i armata col. Horvatovici după un marş plin de greutăţi. Lupta a durat toată ziua, dar rezultatul nu se indică. Această telegramă, combinată cu ştiri din alte izvoare, ni dă următorul rezultat: în 12/24 diviziunea lui Fazly Paşa au ocupat pe dealurile de la Ozren un fel de poziţie de rezervă spre răsărit de la Dobrinevaţ. Ziua următoare de dimineaţa a început focul tunurilor cu multă vehemenţă şi în flancul drept al turcilor, pe înălţimile despre miazănoapte de Lipovaţ, s-au arătat detaşamente puternice sîrbeşti, cari-au intrat în luptă. La două oare după amiazăzi au ieşit alte detaşamente de sîrbi în spatele turcilor lui Fazly Paşa şi anume spre apus de Rzavţi *, la 3 oare în fine au început iarăşi un foc vehement, care se vede că a durat pînă-n noapte, căci a treia zi în 14/26 lupta a reînceput din nou şi turcii erau atacaţi deodată în front, la spate şi în flancul drept. La o oră după amiazăzi a început lupta şi pe malul stîng al Moravei.

În asemenea împrejurări pierderile corpului Fazly Paşa trebuie să fi fost mari. Cum se va fi sfîrşit această luptă nu putem spune cu siguranţă; turcii susţin că au respins pe sîrbi şi şi-au mănţinut poziţiile, sîrbii că au nimicit pe turci. Pîn-acuma ne-au obicinuit a vedea în

aceste lupte o zadarnică irosire de putere şi sînge omenesc, care nu stă în nici un raport cu succesele dobîndite.

Paralel cu vuietul armelor decurge acuma campania diplomatică a mediaţiunei. În prosceniul acestei campanii vom întîlni desigur pe Rusia şi de-aceea credem că sînt interesante combinaţiile făcute de jurnalistică asupra ţinutei acestui stat. Rusia nu are perspectiva de a câştiga în viitoarele tractări de pace foloasele acelea pentru Serbia pe care aceasta le sperase la începutul războiului şi chiar Muntenegrul va trebui să se mulţămească cu o neînsemnată compenzaţie teritorială. Cu toate. acestea Rusia nu poate să renunţe prin o prea mare rezervă la simpatiile slavilor de sud, câştigate cu atâtea sacrificii. Deci în conferenţele ce se vor ţinea ea va apăra mai cu samă aspiraţiile insurgenţilor din Bosnia şi Herzegovina. Forma în care Rusia îşi va face propunerile sale, nu este încă cunoscută. Cât despre Austria, ea se 'nţelege că va lucra în sens contrariu, căci doreşte ca provinţiile răsculate să capete cât se poate de *puţină* autonomie şi s-ar bucura să vadă Serbia umilită.

La propunerile făcute în sensul mediaţiunei de reprezentanţii puterilor, Marele Vizir n-au răspuns încă, au promis însă de a li face cunoscut cât de curând condiţiile pe care le va pune Turcia şi al căror proiect e supus dezbaterei Consiliului de Stat. Se zice însă, că Turcia nu va încheia un armistiţiu care să nu asigureze mai dinainte închierea păcii şi că nu va suferi nici o formă de propunere care să atingă câtuşi de puţin drepturile sale de suzerană faţă cu statele vasale. În aceste împrejurări se aşteaptă sosirea cât de 'ncurândă a generalului Ignatieff.

Rusia s-au încercat a angaja pentru înscenarea mediaţiunei mai Întâi pe Francia apoi pe Italia, şi într-adevăr cu această din urmă putere succesul diplomatic era aproape asigurat, căci mijlocirile era să le facă însuşi principele Humbert. Dar cabinetul din Viena a ştiut să inspire Italiei atâta neîncredere în planurile Rusiei, încât şi dispoziţiile bune ale acestui stat s-au răcit în curând . Nu mai rămânea deci alt mijloc decât cel propus de maioritatea puterilor, de a aştepta adică ca cererea pentru mijlocirea păcii să pornească chiar de la una din părţile interesate. Principele Milan au intrat pe această cale — se va vedea deci cât îi va folosi secundara harnică şi plină de fineţă a diplomaţiei marei puteri de nord.

Interesantă pentru noi românii e următoarea ştire adusă de ziarul ,,Vulturul".

În Basarabia rusească arhiereul de la Chişănău, în trei rânduri până acum, a strâns ajutoare în bani şi bucate pentru slavii din Orient. Fiecare sat din Basarabia au dat câte 25 chile grâu , afară de bani. Toţi oficierii ruseşti au dat a zecea parte din lefile lui; numai în gubernia Odesei se strîng din această soldă ofiţerească 25000 ruble pe lună.

În Creta turburările au ajuns la conflicte sângeroase , din Tesalia se vestesc tentative de răsculare.

[20 august 1876]

VESTE PLĂCUTĂ

,,Timpul" înregistrează ştirea adusă de jurnalele din Berlin că junele Alexandru Beldiman, student în drept la Universitatea de acolo, a obţinut premiul Întâi cu medalie de aur pentru o disertaţiune în materie de drept. Tânărul român este nepotul poetului Alexandru Beldiman, cunoscutul autor al ,,Jalnicei tragedii" în care se descrie Eteria de la 1821; afară de aceea Alexandru Beldiman Bătrânul au mai tradus pe *Orest* în versuri, romanul ,,Numa Pompilie" (tipărit) şi romanul ,,Căsuţa din codru", foarte citit în vremea aceea şi care se găseşte în biblioticele boierilor bătrâni în numeroase esemplare manuscrise (nefiind tipărit niciodată). În special ne bucurăm de succesul ştiinţific al nepotului, iar în teorie generală vedem în acest caz o nouă dovadă a mult contestatei ipoteze despre

moştenirea calităţilor intelectuale.

[20 august 1876]

ARCHI-GAGNE

În Paris a murit de curând în etate de 70 de ani literatul Gagne, renumit prin ideile sale estravagante şi care prin planurile sale de reformare a lumei a escitat adesea râsul publicului. După ce a început cariera sa de avocat a petrecut un an într-o casă de nebuni, după care a ieşit iarăşi la iveală ca ,,advocat al nebunilor", după cum singur se numea. Pe această cale estraordinară a căpătat mare renume prin escentricităţile sale de tot soiul. El a scris mult şi în stil uşor şi fiind bogat îi era cu putinţă <putea> să deie o mare întindere scrierilor sale prin tipărirea lor; mai ales însă avea mare plăcere de-a-şi pune candidatura la toate alegerile posibile şi imposibile. Această candidatură o punea prin apeluri, cât se poate de ciudate, pe cari singur le lipea la colţurile uliţelor. Între scrierile sale vedem: „Philantropophagia", poem epic, în care autorul dovedeşte că din iubire oameni[i] ar trebui să se mănânce unul pe altul; „Congresul mântuitor al regilor şi popoarelor"; „Obelisqueida,", „Velocitete-Gagne". Proiectele sale de reforme fericitoare a toată lumea sunt : ideea de-a forma o „republică - imperiu - regat ", iar visul său din urmă, care atinge în special numai fericirea Franţei, este un *guvern de cinci,* compus din contele Chambord, Napoleon IV, contele de Paris, Thiers şi Gambetta. — „Archi-Gagne", cum îl numeau glumeţii, era om bun la inimă şi cu totul inofenziv. În alte ţări, precum Guatemala, Eguador ş.a., planurile sale ar fi găsit călduroşi aderenţi şi l-am fi văzut poate şef de cabinet sau prezident de Cameră, pe când în Franţa oamenii şi-a bătut numai joc de el.

[20 august 1876]

AUSTRO-UNGARIA
[„ÎN 17/29 AUGUST LA 5 1/2..."]

În 17/19 august, la 51/2 ore după amiazăzi; au sosit la Pesta în vapor separat oaspeţii străini ai Congresului internaţional statistic în număr de 70 ; primarul d. Rata şi directorul serviciului statistic al oraşului Korosi plecase spre întâmpinarea oaspeţilor la Grau. Pe cheuri se adunase o mulţime de oameni cari au salutat venirea oaspeţilor. Pe pod aceştia erau aşteptaţi de capul lumei ştiinţifice, cu şeful biuroului statistic al Ungariei, d. Keleti, apoi capul jurisdicţiunei sub conducerea primarului al doilea, Kammermeyer, şi reprezentanţii presei. Toată primirea s-a făcut cu cea mai bună orânduială , iar pentru găzduirea oaspeţilor se luaseră de mai înainte măsurile cuvenite.

68 ofiţeri ruşi a fost internaţi în Pesta, însă, în urma mijlocirilor d-lui Novikoff, contele Andrassy a dat ordin pentru eliberarea lor, de vreme ce toţi aveau în paşpoarte clauza art. 7 din convenţia de la Geneva că sunt ataşaţi serviciului Crucei Roşii. În 18/30 august ei au fost chemaţi la poliţie unde, înapoindu - li - se cărţile, armele şi paşpoartele, li s-au spus că sunt liberi a merge unde vor voi. Deci a doua zi a plecat la Belgrad.

Ziarul „Neue Freie Pr." aduce din Galaţi ştirea că în 16/28 august ar fi venit pe acolo în vaporul Metternich al companiei dunărene austriace 140 militari ruşi, îmbrăcaţi toţi civil şi purtând numai căciulă militară. Un fabricant rusesc să fi cumpărat în Basarabia română şi la Tulcea multă lână , iar vaporul cu două şlepuri ce sosise spre a primi acea lână să fi fost încărcat cu muniţii şi arme în loc de balast.

[22 august 1876]

TEATRU EVREIESC

Într-o grădină pe uliţa mare s-au deschis un mic teatru de vară în care se joacă în limba evreiască (germană stricată). Trupa, venită din Rusia şi compusă din vro 6 inşi (toţi barbaţi), are un repertoriu caracteristic, care atinge numai viaţa casnică şi religioasă a evreilor. Astfel joi în 19 august s-a jucat: 1) ,,Lumea ca un paradis" (cântecel satiric), 2) „Filozoful amorezat şi hasidul (habotnicul) luminat", dialog, 3) ,,Socrul şi ginerile", 4) ,,Fişel harabagiul cu rândaşul său Sider", comedie. Despre piese avem puţin de zis, ele nu prezintă vrun mare interes dramatic, dar jocul actorilor a fost escelent. Astfel în piesa a doua actorul ce jucă pe hasid a reprezentat atât de fidel pe evreu cum îl vedem în toate zilele, apucat, cu vorba repede şi măruntă, încrezut, râzând iute şi clipind din ochi, încât trebuie să-i recunoaştem mult talent. În piesa a treia ginerele a fost jucat de un alt actor, pe care-l credem cel mai talentat din trupa toată. El a jucat pe evreul *uimit.* Socrul e unul din aceia cari vrea să scoată neamul său la lumină, deci a luat ginere pe un fel de studiosus theologiae, om cu totul netrebnic şi uimit de învăţătură talmudistică. Acest rol a fost jucat în mod foarte caracteristic. Ridicând sprâncenele adesea în sus şi făcând creţi pe frunte, cu barba neagră, tunsă în mod deosebit, lung şi slab, vorbind şi cântând natural, ne-a arătat un adevărat prototip de minte pe dos şi netrebnicie Directorul trupei are un glas simpatic (bariton) şi figura plăcută. Ariile sunt evreieşti, iar publicul, compus în mare parte din coreligionari ai actorilor, petrece bine.

[22 august 1876]

TURCIA [„NOUTATEA ZILEI..."]

Noutatea zilei e proclamarea lui Abdul Hamid în locul efemerului Murad al V-lea. La 1 şi 2 septembrie st.n. au fost iluminat Constantinopolul, iar corăbiile turceşti şi străine din port erau frumos împodobite cu flamuri. Ceremonia încingerei săbiei va avea loc în 8 sept.

[25 august 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI
[„ÎN DESELE CIOCNIRI..."]

În desele ciocniri cari se întâmplă în preajma întăriturilor de la Alexinaţ, atât o parte cât şi cealaltă susţin a fi rămas învingătoare. Astfel turcii anunţă sub data de 1 sept. cumcă au luat cele din urmă întărituri sârbeşti de pe malul stâng a Moravei, că, după o luptă de unsprezece oare, sârbii au fugit la Alexinaţ, şi că, a doua zi ei aveau

---

să distrugă cele din urmă poduri preste acel râu . Totodată se vesteşte din Constantinopole ca Ali Saib şi Ahmed-Eiub Paşa se pregătesc a lua cetatea cu asalt. Se 'nţelege că, paralel cu aceste ştiri, vin altele din Belgrad cari vestesc vecinice victorii ale sârbilor .

,,Wiener Abendpost" ediţie (oficioasă) de sară a gazetei oficiale austriace, publică următoarele în privirea mediaţiunii de pace:

Un comunicat telegrafic din Petersburg constată părtinirea vie cu care cabinetul rusesc lucrează la mijlocirile de pace ce s-au deschis la Constantinopole. În acest comunicat se accentuează că guvernul rusesc a lucrat în senzul păcii atât la Belgrad cât şi la Cetinje şi au avut în vedere mai cu samă punerile la cale din mai, convenite cu Germania şi Austro-Ungaria. N-avem motive de a admite că în Berlin şi-n Viena nu vor fi domnind aceleaşi vederi politice. Totdeodată se dezminte dintr - altă parte vestea ce se răspândite că guvernul englez adică s-ar fi despărţit de celelalte puteri în încercările de mediaţiune şi ar fi luat o ţinută deosebită. Din contra, deodată cu avizul rusesc asupra valorii alianţei celor trei împăraţi, ni vine din altă parte asigurarea că în cestiunea păcii domneşte acordul cel mai complect între toate guvernele Europei şi că în esenţă situaţia diplomatică este aceeaşi cum era în vremea prezentării proiectului de reformă la Poartă, cu deosebire numai că Anglia, faţă cu întrebările concrete şi deschise, nu mai are nici în principiu, nici în praxă vre - un motiv de - a - şi mănţinea rezervele sale din trecut. În fine *mai fără escepţie* predomneşte o idee optimistă asupra succesului ce-l vor avea tractările de pace.

[25 august 1876]

SĂMÂNŢĂ JIDOVEASCĂ DIN CERNĂUŢI

D. Carol Emil Franzos, recte Franzois, care primejduieşte câteodată citirea ,,Nouăi prese libere" [prin] foiletoanele sale, scrise în acea proză coruptă pe care germanii o numesc cu drept cuvânt *francezo - judaică* şi-au tipărit impresiile sale, culese pe la Colomeia, Sadagura, Podul-Iloaiei şi alte asemenea locuri în care se prăseşte jidovimea, sub titlul ,,Aus Halb-Asien" (din Semi-Asia). D-sa numeşte aceste secături icoane de cultură (Culturbilder) din Galiţia, Bucovina, Rusia meridională şi România. Credem însă că, pentru a da o icoană fidelă despre cultura unor popoare, trebuie să le cunoşti limba, căci cunoştinţa limbei jidoveşti nu poate servi decât pentru a te introduce în universităţile din Târgul-Cucului . Ca toţi jidanii, cari în literatura germană se deosebesc prin stilul franţuzit şi prin espresii mârşave şi obraznice, şi acest tânăr şi gros colaborator de la ,,N. Fr. Presse" nu-şi cunoaşte lungul - nasului , judecă făr' a şti nimic şi batjocoreşte toate popoarele câte n-au plecare de-a se săruta cu jidanii. Se vede că, înamoraţi de stilul d-lui Franzois, un jurnal săsesc din Transilvania, pe care ,,Telegraful" român îl citează numai în iniţiale (S.d.T., poate că „Siebenbürgisch-deutsches Tagblatt"), publică asemenea aceste producte nespălate ale filozofului din Sadagura, pentru a le pune proaspete şi calde în fiecare dimineaţă înaintea lectorilor săi flămânzi de calomnii în contra românilor.

[25 august 1876]

BIBLIOGRAFIE [„A IEŞIT DE SUB TIPAR..."]

A ieşit de sub tipar ediţiunea a doua (?) a ,,Noului metod de geografie elementară" de A. Gorjan. Această ediţie — care însă ni se pare că nu e a doua ci cel puţin a treia — cuprinde însemnate schimbări în bine, căci autorul ni se prezintă astăzi ca un hotărît părtinitor al metodului intuitiv.

Spre a arăta punctul de plecare pedagogic al cărţii, reproducem din prefaţă următoarele:

Sunt două, metoade însemnate după care se predă studiul geografici: metodul vechi sau *metodul analitic,* care începe cu întregul şi ajunge la parte, adică, începe cu descrierea globului, a continentelor şi cu încetul ajunge la locul naşterei, şi *metodul sintetic* care începe cu partea şi ajunge la întreg; adică începe cu locul naşterei, de esemplu cu şcoala sau cu casa părintească, apoi continuă cu comuna, plasa, districtul, ţara întreagă, ţările vecine şi aşa mai departe. Se înţelege că descrierile vor fi totdeauna măsurate cu gradul de dezvoltare al puterilor de înţelegere ale copilului.

Autorul se hotărăşte pentru metodul sintetic [1] şi bine face. Deşi aprobăm în teorie ceea ce ni spune prefaţa, deşi recunoaştem că cel întâi pas este făcut pe această cale şi că faute de mieux cartea trebuie introdusă, totuşi vom observa şi neajunsurile ei, asupra cărora autorul ar trebui să revie. Cele mai însemnate ni se par greşelele de definiţie şi cele gramaticale; căci, dacă o cunoştinţă materială falsă se poate rectifica prin esperienţa proprie sau străină (scrisă), nu e tot astfel cu cele de limbă şi de logică cari se contractează prin deprindere şi cu greu se pot dezvăţa.

Aşa d. ex.: ,,Oraş numim o adunare mare de *mai multe* case, bine *zidite şi frumoase,* cu strade regulate, aşternute cu piatră".

Adunare mare de *mai multe ...* Dacă-i adunare, se 'nţelege că-i de mai multe, nu de una sau două. Apoi case bine zidite şi frumoase, strade regulate aşternute cu piatră etc. sunt tot note care nu caracterizează oraşul. Există oraşe mari cu case urâte şi rău zidite şi

cu uliţi nimic mai puţin decât regulate şi a căror aşternut de piatră e mai mult o ironie şi un atentat la bătături decât un pavagiu, d. ex. Bucureştii, cărora totuşi nu li vom refuza numele de oraş. De-aceea definiţia economiei politice ar fi fost şi mai esactă şi mai vie. Prin definiţii rele copiii învaţă a lua sama la lucruri neesenţiale şi a trece cu vederea pe cele esenţiale.

O greşală gramaticală de care foieşte cartea este substituirea persoanei a treia plurale prin a treia singulară. Ex.: ,,Din ce se *compune* locuinţele noastre? De ce se *face* valuri pe mare? (pg. 27). De ce ţară ne *desparte* munţii Carpaţi?" (pag. 66) ş.a.

Îndealtfel recomandăm cartea atenţiei tuturor învăţătorilor, cari vor vedea în ea cea Întâi încercare (în româneşte) de-a introduce metodul intuitiv în studiul geografiei.

[25 august 1876]

---

[1] *În ziar:* analitic

SERATE TEATRALE ÎN GRĂDINA PRIMĂRIEI [„PUBLICUL CUNOAŞTE..."]

Publicul cunoaşte deja că, de la începutul lunei august, s-a deschis în Grădina Primăriei un teatru de vară, sub conducerea d-lui P. S. Alesandrescu. Aceste reprezentaţiuni teatrale au loc regulat de 3 ori pe săptămână , anume: marţi, joi şi sâmbătă . Piesele ce se dau sunt din cele mai alese şi mai nouă, astfel *Isac Zodieriu, Glumele de Mahala, Amorul în Păcurari* ş.a. ş.a. Ele sunt bine primite de public, căci desele şi neîntreruptele aplauze ce nu lipsesc la nici una din ele au probat aceasta. Sâmbătă 21 curent am asistat la reprezentaţia piesei *Dracul şi Ciobanul,* dată în beneficiul Grădinei Primăriei. Mărturisim cu plăcere că mai cu samă rolul ciobanului a fost esecutat de minune de d-nul Alesandrescu; dar nu mai puţin şi celelalte. Publicul, ca şi la celelalte reprezentaţiuni, i-a dat junelui nostru actor tot concursul care credem că nu-i va lipsi nici de acuma înainte.

[25 august 1876]

REVISTA DIPLOMATICĂ

Acuma, când actul întâi al tragediei de preste Dunăre pare a se apropia de capăt, credem că nu e în totul fără interes ca cetitorul să cunoască atitudinea pe care, e drept că foarte în treacăt, o luase şi statul nostru în faţa evenimentelor. Prin urmare publicăm mai la vale memoriul d-lui Cogălniceanu.

[27 august 1876]

AUSTRO-UNGARIA
[,, DIN SIBIU SE VESTEŞTE..."]

Din Sibiu se vesteşte sub data de 6 septembrie că împăratul va sosi acolo spre a asista la manevrele trupelor în număr de 12.000 oameni, concentraţi între Grossau şi Sibiu; ziua pentru primirea audienţelor e fixată pentru 10 septemvrie. De acolo împăratul va pleca spre* Galiţia şi Bucovina.

[29 august 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI
[„SE CONFIRMĂ DEFINITIV..."]

Se confirmă definitiv că sârbii au pierdut însemnata bătălie de la Alexinaţ şi că sunt în retragere. Deşi ei mai ţin încă oraşul şi întăriturile, totuşi poziţia aceasta se poate privi ca

părăsită şi ocuparea ei se justifică mai mult prin lucrările necesare pentru a aduce în siguranţă materialul de război grămădit în cetate; pe când aripa stângă a armatei lor se retrage spre Deligrad şi Ciupria, turcii înaintează *încet* pe malul stâng al Moraviei. Ei au lăsat o parte din armie în faţa Alexinaţiului, spre a face recunoaşteri şi a privi la cele patru redute din frontul răsăritean al cetăţei din care bubuie încă, tunurile; dar planul operaţiunei lor principale pare a fi de a lasa la o parte Alexinaţul (periculos cu toată pustietatea sa prin minele de dinamit de care e petrecut) şi de a înainta prin Kniajevaţ spre Kragujevaţ, principalul depozit de arme şi puteri a principatului. Se vesteşte că generalul Alimpici şi colonelii Marcovici şi Lieşanin sunt răniţi; acest din urmă prin încercarea de a se sinucide.

Paralel cu aceste pierderi mari, sârbii pot înregistra în alte părţi ale frontierilor lor unele succese, a căror însemnătate însă trebuie să ni se pară mică. Astfel, în curs

---

de 3 zile, au fost lângă Isvor lupte crâncene , în care s-au angajat întreaga linie sârbească . Ea a delojat trei întărituri şi două baterii turceşti, au făcut mulţi prizonieri şi au luat mai multe stindarde şi tunuri. Afară de aceea sârbii au respins cu vigoare un atac al turcilor asupra micului Zvornic şi, în alt loc, intrând pe teritoriu turcesc (la Copavnic), au bătut pe inimici, deşi aceştia era într-un număr de trei ori mai mare. Dacă numai aceste succese ale armelor de pe Ibar şi de pe Drina ar compenza pierderile de lângă Morava.

Nefavorabile sunt ştirile de pe câmpul de război şi pentru muntenegreni, căci turcii au intrat pe teritoriul lor, atăcându - l din mai multe părţi deodată şi anume la Bielopavliţe şi, în districtul Cuci, la Medun, ei dau foc la tot ce întâlnesc în calea lor. Asupra luptelor, care au luat dimensiuni destul de mari, nu se ştie încă nimic pozitiv. Muktar Paşa înaintează (*încet* zic telegramele) spre Grahovo. Într-adevăr mişcările turcilor aduc întrucâtva cu acele ale lui Fabius Cunctator.

[29 august 1876]

ANGLIA [„GLADSTONE A PUBLICAT..."]

Gladstone a publicat o broşură în care arată ca evidente şi necontestabile atrocităţile comise de turci în Bosnia, Herzegovina şi Bulgaria. Fostul şef de cabinet e încredinţat că aceste atrocităţi se vor repeta întruna şi că singurul mijloc de a le face să înceteze e sustragerea acestor provinţii de sub administraţia turcească. Gladstone conchide că este datoria Angliei de a interveni în acest sens cu ocazia tractărilor de pace pendente.

[29 august 1876]

SINUCIDERE [„VINEREA TRECUTĂ..."]

Vinerea trecută s-au găsit strangulat d. Gheorghe Simionescu, posesorul moşiei Gherăeştii. Cauzele acestei sinucideri se zice că sunt datoriile şi neputinţa de a plăti câştiurile . Cum stau astăzi împrejurările de export ale ţărei, vor fi încă mulţi arendaşi cari să simtă strimtorări materiale analoge cu ale d-lui Simionescu, să sperăm însă că nu toate jertfele situaţiei noastre economice VOR căuta să se mântuie în acest mod estraordinar de datorii şi câştiuri .

[29 august 1876]

TEATRU ÎN GRĂDINA PRIMĂRIEI [„MARŢI S-AU REPREZENTAT..."]

Marţi s-au reprezentat piesele: ,,Comisarii şi telegrafiştii destituiţi", comedie în două acte, şi o canţonetă nouă intitulată ,,Tot 3 chifle zece bani". Nu începuse a însera bine şi publicul venea în Grădina Primăriei spre a ocupa mai de timpuriu locuri, astfel că pe la orele 81/2 nu se mai găsea un singur bilet. Aceste piese au avut tot succesul dorit: astfel rolul comisarului, jucat de d-nul Alexandrescu, a fost minunat de bine esecutat şi aplaudat cu multă vio[i]ciune. Asemene rolul telegrafistului, jucat de d-nul Radu, un tânăr ce abia a început să debuteze pe scenă, a fost bine jucat. Precum vedem, d-nul Radu are vocaţiune pentru teatru şi credem că, dedându - se acestei cariere, ar putea ieşi un bun actor. Rolul „Margo" a fost asemenea bine jucat de d-ra Dimancea, ar fi însă de dorit ca d-sa să fie mai serioasă, cel puţin când e pe scenă, şi să-şi memoreze mai bine rolul. Canţoneta ,,Tot trei chifle zece bani", nimerită atât prin cuprinsul ei cât şi prin jocul de scenă al d-lui Alexandrescu, a plăcut asemenea publicului. Joi s-au jucat între altele şi piesa ,,Doi soldaţi români". Succesul a fost ca acela al reprezentaţiei precedentă şi spre mulţămirea publicului îndestul de numeros. Precum vedem, teatrul de vară este îmbrăţoşat de publicul iaşan, drept care d. Alexandrescu 'şi pune toată silinţa a-i satisface dorinţele, iar acesta, în schimb, i dă tot concursul său.

[29 august 1876]

NERESPECTAREA REGULAMENTULUI

Noi ştim că esistă un regulament care arată anume oarele până când localurile publice pot fi deschise, cu toate aceste vedem că acest regulament nu se respectă. Aşa după cum ni se spune că cafeneaua din casele Paşcanu, numită ,,La trei coroane", stă deschisă până pe la oarele 2 de noapte, asemene acea vis-a-vis de magazia Prunkul-Carakasch ş.a. Arătând faptul, reclămăm de la cei în drept să ia măsuri pentru aplicarea regulamentului.

[29 august 1876]

SCAUNE DINAINTEA TROTUARULUI

Nu e cu putinţă ca să treacă cineva pe trotuar, mai cu samă însă sâmbăta , căci e împiedecat de scaunele pe care jidovii le scot afară spre a-şi ţine *siesta.* Aceasta se întâmplă pe strada Universităţii, strada de Sus, acea a Băncei ş.a.ş.a. Semnalăm faptul locului competent şi cerem a se lua măsuri, spre a nu se mai îngădui cât de puţin prin scoaterea scaunelor pe trotuare impiedecarea circulaţiunei publice.

[29 august 1876]

TURCIA
[„DIPLOMAŢIA CU MERSUL DE CULBEC..."]

Diplomaţia cu mersul de culbec şi cu estrema fineţă a mijlocirilor ei urmează a coase la actele ei note şi instrucţiuni scrise pe hârtie velină, povestea cântecului : ,,pe de laturi cu bănaturi, la mijloc pară de foc". Dar în faţa tuturor acestor propuneri şi parapropuneri, redactate desigur într-un inreproşabil stil franţuzesc, Poarta opune acea stoică tăcere a dervişilor de la Mecca, iar Abdul-Kerim răspunde cu buzele tunurilor şi cu arderea satelor din Serbia. În fine, Fiindcă ţinuta Angliei ni se pare cea mai hotărâtoare în aceste

împrejurări, vom spune că John Bull s-a lansat deja la meetinguri de *inimă albastră,* în care până şi Gladstone şi Bright, şefii partidului liberal, vor încerca să verse lacrimi platonice asupra cruzimelor comise în Bulgaria. Toţi promit cu religiozitate publicului că vor face impresia nemuritoriului Sir John, admirabilul Sir John Falstaff, cum îl descrise Shak[e]speare divinul, Sir John care de o mulţime de ani nu şi-a mai văzut genunchii de gros şi gras ce este şi care-a câştigat aceste invidiabile dimensiuni numai din cauza ... sentimentalităţii sale. Ah! Enrichet dragă — strigă Sir John — când eram tânăr eram atât de subţirel că m-ai fi putut trece prin inelul unui membru de la primărie — dar ce să li faci grijilor şi necazurilor, ardă - le focul! *ele* îl îmflă pe om. — Aceste griji şi necazuri, al căror interpret în Constantinopole este Sir Henry Elliot, se traduc în binevoitoare consilii de-a înceta cu bătăliile atât împrotiva Montenegrului şi Serbiei, cât şi împrotiva insurgenţilor. În acelaş sens vorbesc reprezentanţii celor trei împărăţii de la miazănoapte şi ambasadorii Italiei şi Franţei. Dar ce să-i faci — dacă Turcul nu vrea să înţeleagă.

Pe noul sultan Abdul Hamid II ziarul parizian „Gaulois" îl zugrăveşte astfel.

El e născut la 22 septemvrie 1842 şi este fiul al doilea al lui Abdul-Megid Khalif. Mumă - sa muri în curând , dar deveni copilul alintat a femeiei a doua a tatălui său, carea, neavând copii, îi lăsă lui toată averea ei foarte însemnată. Abdul-Hamid şi frate - său mai mare Murad n-au învăţat în copilăria lor absolut nimica; toanele lor erau legi pentru acei ce-i încunjurau, îşi petreceau vremea cu sclavi de anii lor şi abia trecuse de vârsta copilăriei când au şi fost introduşi în viaţa de harem, care submină în curând sănătatea slăbănogului Murad, pe când Abdul-Hamid, mai puternic de constituţie, a putut să-i reziste. Pe când erau de douăzeci de ani ştiinţa lor consista în cunoaşterea buchilor turceşti şi arăbeşti. Abia călătoria ce au făcut-o împreună cu unchiul lor Abdul-Aziz la espoziţia universală din Paris în a. 1867 a trezit în ei dorinţa de-a deprinde o leacă de franţuzească. Abdul-Hamid au arătat mai multă pătrundere şi isteţie decât frate - său ; el desprinse în curând câteva vorbe franţuzeşti, pe care le mestecă cu multă predilecţie în conversaţia sa. Apoi singurele cărţi străine în biblioteca sa, compusă din opuri turceşti şi arăbeşti, sunt un dicţionar ş-o gramatică franţuzească. În vremea petrecerei sale în Europa, sultanul de astăzi prinse dragoste pentru geografia politică şi, întors în patrie, începu a face o colecţie de harte, cu care pierde multă vreme.

Abdul-Hamid se poartă europeneşte, păstrând din îmbrăcămintea orientală numai fesul, pe care nu-l poate suferi, dar, ca turc bun, nici nu-l poate lepăda. Deprins cu gimnastica şi scrima, arareori şede pe-un scaun fără ca mai întâi să-l fi ridicat cu mâna de-un picior, spre a-şi arăta tăria. Lumea vorbeşte că Abdul-Hamid e mână spartă şi-i place oca mare, dar lumea n-are cuvânt ; din contra, s-ar putea spune că leagă paraua cu şepte noduri şi are obiceiuri foarte simple; căci afară de femeia sa legitimă are numai o singură ţiitoare şi nici bagă-n samă pe celelalte odalişce ale haremului său. Predilecţia sa pentru toate soiurile de dobitoace domestice, dar mai cu samă pentru păseri, e cunoscută; astfel are un cacadú, cu care petrece ceasuri întregi. Un interes iarăşi nu mic îi inspiră animalele împăiete: şerpi, şopârle , momiţe; ba-n vremea din urmă şi-au îndreptat zelul său de colector asupra gândacilor şi fluturilor. Afară de-aceea nu scapă nici un prilej pentru a cumpăra arme frumoase şi vrednice de mirare, aşa că are în palatul său de vară lângă Dardanele un mic arsenal preţios. Aici avea el obicei să trăiască cu nevasta şi cu copii, un băiet de şase şi o fetiţă de trei ani; până ce în aprilie al anului acestuia au intrat în conspiraţio contra lui Abdul-Aziz, a vizirului Mahmud şi a şeihului Hassan. Pentru a putea primi mai cu îndemânare pe numeroşii săi vizitatori, el ocupă o încăpătoare casă de ţară, a cărei intrări gemură în curând de bei şi de ulemale. Hamid e un mahometan foarte ortodox. El nu lasă nici una din închinăciunile rânduite de lege şi-i place chiar să facă paradă cu evlavia sa. Dacă 'n vremea rugăciunii e afară de casă, pune să-i aştearnă un covor la pământ şi-şi face rugăciunile înaintea norodului. Dar i se 'ntâmplă , ceea ce prorocul opreşte espres, că se lasă stingherit în evlavia lui, ba o întrerupe chiar pentru a da porunci slugilor sau a saluta pe vrun cunoscut. Când locuia încă în micul său palat de la Kiahat-Hodné, ţinea un soi de popă de casă, pe care-l trata ca pe un caraghioz, îl îmbraca cu fel de

fel de straie pestriţe şi-i făcea barba de râs şi de batjocură, făcând cu dânsul o mulţime de comedii şi de năzbutii. Tot astfel, vorbea în termeni foarte nerespectuoşi de şeik - ul Islam, şi când acesta a ajuns să cadă, el se bucura că „acest porc bătrân " — espresia cea mai

despreţuitoare de care se poate servi un turc — încetase de-a domni. Împrotiva ghiaurilor în genere sultanul nu numai că n-are antipatie, ci din contra îi laudă; numai pe greci nu-i poate mistui şi-i încredinţat că, în tot Ţarigradul, grec cinstit şi de treabă nu se află.

— Doamne! Cum nu putem şi noi să-i trimitem peşcheş câţiva greci de Bucureşti, marfă extrafină frizată la Paris, pentru ca acest sultan, iubitor de hărţi, să li scoată pe nas harta republicei universale şi contractul soţial a lui Jean-Jacques.

[7 septembrie 1876]

SERBARE ANIVERSARĂ

Miercurea viitoare, în 8 septemvrie, va avea loc, în localul Institutului academic, sărbarea aniversară pentru înfiinţarea de 10 ani a acestui stabiliment, deschis la începutul anului şcolar 1866 — 1867. Toţi tinerii cu diploma de bacalaureat ieşiţi din Institut au primit invitare specială pentru a lua parte la această serbare şi, după cum aflăm, cu acest prilej se va propune formarea unei asociaţiuni între toţi foştii elevi ai Institutului academic, precum asemine asociaţiuni esistă în străinătate. Felicităm pe iniţiatorii unei idei atât de fericite, a căria menire este de a cimenta unirea şi înfrăţirea între toţi tinerii care au stat, mai mult sau mai puţin timp, pe aceleaşi bance, şi s-au adapat în copilăria lor la acelaş izvor intelectual. Cine nu ştie câte amintiri dulci lasă în urmă acest timp fericit şi cât de trainice legături formează!

[1 septemvrie 1876]

S-A OBRĂZNICIT TURCUL

Cu ocazia suirei pe tron a sultanului Abdul-Hamid, Măria Sa Domnul a primit, după cum spune ,,Journal de Bucarest", o notificare identică cu cea trimisă kedivului de Egipet, beiului de Tunis, şerifului de la Mecca, vilaieturilor de Hedgias şi Iemen, apoi guvernărilor generali ai imperiului şi comandanţilor trupelor în campanie. Textul acestei într-adevăr necalificabile notificări este acesta:

Maiestatea Sa sultanul Murad Khan, nefiind restabilit din boala ce l-au cuprins de la venirea sa pe tron, au fost depus conform legii Cheri. Urmând regulele dinastiei otomane, prinţul moştenitor legitim, sultanul Abdul-Hamid Khan, s-a suit pe tron astăzi 11 Chaban al anului 1293.

Dumnezeu să 'ngăduie ca venirea sa să fie o cauză de fericire şi prosperitate pentru toţi supuşii săi, Amin.

Veţi proclama în public avenirea Maiestăţii Sale. Urmând vechiului obicei în toate localităţile ce au un fort sau baterii se vor slobozi salve de câte douăzecişiuna bătăi de tunuri de cinci ori pe zi trei zile dupăolaltă, iar sara edificiile publice şi celelalte vor fi iluminate.

În 19/31 august 1876. Iscălit: Mehmed-Ruşdi".

Dacă sultanul şi vizirul ar veni în ţară împreună c-o trupă de voltijori, ca să ne facă plăcerea să se deie preste cap înaintea noastră şi a numerosului neam a lui Israil,

atunci şi-ar vedea visul cu ochii — în toate colţurile de uliţă cu slove mări: „Mare caraghiozlâc !! Pentru cea întâi dată în România. Astăzi în ziua (cutare) la 7 oare sara va începe reprezentaţia vestitului, atotputernicului Abdul-Hamid şi a vizirului său Mehmet-Ruşdi. Însuşi a sa înaltă persoană va executa cele mai grele jocuri pe frânghie , însoţit de vestitul vizir în calitate de clown. Intrarea 50 bani".

Aceasta ar fi cel mai nimerit mijloc pentru proclamarea în public a Maiestăţei Sale turanice.

[1 septembrie 1876]

TURCIA [„UN HAT..."]

Un hat căruia i s-a dat publicitate spune următoarele:

Sultanul Abdul-Hamid declară că a mănţinut vechiul ministeriu, care va avea îngrijire să deie libertatea cuvenită tuturor supuşilor fără deosebire, să asigure liniştea publică şi o exactă mânuire a justiţiei. Starea critică a imperiului îşi are originea în reaua întrebuinţare a legilor acelora care se 'ntemeiază pe prescriptele religiei otomane; iar starea rea a finanţelor a avut de urmare un discredit general şi nedezvoltarea industriei şi a comerţului. De aceea se va institui un anume consiliu pentru a privighea punctuala esecutare a legilor şi gestiunea financiară. În privirea funcţiilor publice hatul promite că funcţionarii vor fi responsabili şi nu vor mai fi destituiţi fără nici o vină. În fine se vor lua măsuri pentru rădicarea învăţământului public şi esecutarea reformelor necesare.

Hatul pomeneşte despre răscoală în modul următori:

Urmând unor răutăcioase inspiraţii, Bosnia şi Herzegovina s-au răsculat. Lor li s-au asociat în urmă Serbia. Pentru a pune capăt acestor vărsări de sânge între fii aceleeaşi patrii, guvernul va şti să readucă liniştea şi să rezolvească această cestiune.

În fine se vesteşte mănţiunea tractatelor cu puterile vecine.

[3 septembrie 1876]

GERMANIA
[„«NORD-DEUTSCHE ALLGEMEINE ZEITUNG»..."]

„Nord-deutsche allgemeine Zeitung" (organul de căpetenie al principelui Bismark) spune că toate puterile mari s-au unit în părerea de-a crea în sud - ostul Europei o stare de lucruri care să asigure pe multă vreme pacea şi să fie întemeiată pe principiile umanităţii şi civilizaţiunii. De aceea i se dă Turciei sfatul de-a nu se opune dorinţelor Europei şi de a nu risca pe o singură carte rămăşiţa de puteri de care dispune pentru a opri curentul de libertate ce străbate Orientul. Deşi Poarta încă n-a dat un răspuns pozitiv la propunerile puterilor, foaia se crede îndestul de bine inspirată pentru

---

a asigura că, dac-a veni vorba la *,,adică",* Poarta va face o rezistenţă foarte slabă. — Alte izvoare asigură că puterile vor procede la o serioasă revizuire a tractatului de Paris întru cât priveşte Turcia şi poziţia creştinilor de sub dominaţia ei.

[3 septembrie 1876]

SERBIA [„CU OCAZIA ANIVERSĂREI..."]

Cu ocazia aniversărei M. S. împăratului tuturor Rusielor, s-a ţinut un Te-deum solemn în prezenţa principelui şi a miniştrilor. Oraşul Belgrad a fost împodobit cu flamuri şi sara iluminat. La banchet, principele a ridicat un toast în care a arătat că Serbia e recunoscătoare pentru sacrificiile ce le face marea împărăţie pentru ea şi că el va învăţa pe copilul său respectul şi iubirea ce o datoreşte ţariului.

[3 septembrie 1876]

AUSTRO-UNGARIA
[„LUNI ÎN 30 AUGUST /11 SEPTEM...."]

Luni în 30 august/11 septem. la 8 oare dimineaţa a sosit în Sibiu cu tren espres deputaţiunea trimisă de M. S. Domnul României, pentru întâmpinarea şi salutarea M. S. împăratului Austro-Ungariei. Această deputaţiune consistă (după ,,N. fr. Presse") din d-nii Ioan Brătianu, ministrul de finanţe; Nic. Ionescu, ministru de externe; colonelul Condraţ (?), adiutantul domnesc; şi d. Comeliu, secretar al M. Sale. La 5 oare după amiazăzi d-nul Brăteanu, împreună cu deputaţiunea, a fost primit de cătră Maiestatea Sa. Deputaţiunea

română a fost invitată la prânzul curţii. La primirea ce-a făcut-o deputaţiunei primăria oraşului Sibiu, d-nul Brăteanu a dat asigurări asupra reciprocităţii de interese ce există între România şi Imperiul austro-ungar.

[3 septembrie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI
[„MIŞCĂRI SAU CIOCNIRI..."]

Mişcări sau ciocniri mai însemnate nu avem de înregistrat. Spre Muntenegru turcii ocupă lagărul întărit de la Podgoriţa şi a făcut mişcări demonstrative spre Dukla. În Scutari a sosit mari transporturi de turci răniţi în bătălia de la Spuţ, asupra căria

---

atât buletinele turceşti cât şi cele muntenegrine tac. Turcii au ars monăstirile Cozoriev şi Dobroiţevo, amândouă locuri de adunare pentru insurgenţii din Herţegovina. Din Seraievo se vesteşte că răscoala în Bosnia de Nord e aproape stinsă; încercările colonelului sîrbesc Despotovici de-a răscula ţara au rămas fără succes, provinţiele Seraievo, Travnic şi Bania-Luca sunt liniştite. În Serbia turcii înaintează pe malul Moravei spre Deligrad; în Alexinaţ se află încă zece batalioane sârbeşti .

[3 septembrie 1876]

TEATRU ÎN GRĂDINA PRIMĂRIEI
[„DE LUNI SEARA..."]

De luni seara încă se anunţase prin placarde mari că a doua zi, marţi, va avea loc o reprezentaţie extraordinară în beneficiul D-lui Alexandrescu. A trebuit numai să fie anunţat pentru ca publicul să se grăbească a găsi pe beneficient, spre a-şi reţine mai de timpuriu locuri.

În adevăr, până în seara reprezentaţiei toate biletele erau date. Piesele ce s-au jucat au fost: 1) ,,Omul care-şi ucide femeia", comedie în 2 acte, şi 2) ,,Crai nou", operetă într-un act. În piesa Întâi rolul *Pupinel* a fost jucat de beneficient cu talentul de care totdeauna a dat probe şi pentru care şi-a câştigat deja simpatia publicului în timp de patru ani de când se află aice. D-ra Petrescu în rolul *Savini,* îndrăznim a zice, a fost originală, drept care a şi căpătat dese aplauze. Rolul *Onorina* a fost de astă dată bine esecutat de d-ra Dimancea. Mărturisim că ceea ce a plăcut mai mult publicului a fost opereta ,,Crai nou". Jocul actorilor a fost foarte plăcut. Vom cita în prima linie pe d. Alexandrescu, pe care în rolul *Ispravnicul,* ce a fost jucat într-un mod caracteristic, publicul l-a aplaudat cu vio[i]ciune. Nu mai puţin şi rolul *Anica orfana,* jucat de d-ra Petrescu; cât despre rolul *Dochiţa,* jucat de d-ra Dimancea, de astă dată constatăm că d-sa, memorându - şi bine rolul, l-a executat destul de bine. Vadă acum însăşi d-sa dacă observarea făcută de noi dumineca trecută relativă la d-sa n-a fost justă. În ce priveşte rolul *Leonaş* vom zice numai că actorul ce l-a jucat să-şi dea pentru viitor mai multă osteneală în memorarea rolului şi în pronunţarea cuvintelor, căci greşeşte adeseori. În rezumat, reprezentaţia de marţi sara a fost bine primită de publicul ce au asistat, iar la oarele 10 s-a sfârşit în aplauze. — Cu această ocaziune nu găsim de prisos de a atrage serioasa atenţiune a celor în drept spre a lua măsurile cuvenite ca scandaluri ca acela de marţi seara să nu se mai repete. Cerem şi stăruim cu tot dinadinsul ca autoritatea competentă să ia act de scena petrecută în acea seară, pentru a face ca fanfaronadele şi cavalerismul ce unii din d-ni întrebuinţează să înceteze *atunci măcar* când ei singuri îşi recunosc vina lor, când ei singuri sunt cauza scandalului.

[3 septembrie 1876]

Dr. Hermann Rohling care, după ce fusese profesor de teologie în Münster, a trecut apoi în America, unde a dezvoltat o însemnată activitate întru crearea de institute catolice de creştere, a publicat în a. 1875, în San-Louis, o scriere intitulată „Anti-

hrist şi sfârşitul lumei". În ea d-rul dovedeşte, din scrierile sfinţilor părinţi şi ale altor teologi, că Antihrist se va naşte în cele dentâi zecenii ale secolului viitor, deci între 1900 — 1910. El va fi mai întâi un principe mic, dar apoi va deveni sultan turcesc şi va supune repede tot Occidentul. Cu această ocazie el va preface domul din Colonia în grajdi de cai. În urma acestora el îşi va supune pământul întreg. Venirea lui Antihrist a fost împiedecată — zice autorul — prin existenţa Sfântului Imperiu Roman. Acesta a fost înlăturat de fapt în a. 1810, în 1866 a pierit până şi umbra lui, deci nu se mai opune nimica venirei lui Antihrist. Ea va fi precedată de un război universal, care va devasta însă mai cu samă Europa, apoi se va naşte un întuneric material ce va dura mai multe zile. Prin acesta vor pluti cete de demoni, cari vor zugruma pe contrarii bisericei. Mai mulţi sfinţi părinţi sfătuiesc că în această noapte vor fi de mare folos rugăciunea către îngeri, către regina îngerilor şi aprinderea de făclii sfinţite. Tot în această vreme se vor ivi oameni apostolici, cari vor boteza 144.000 de evrei. După ce se vor întâmpla aceste toate, va veni abia Antihrist. — D-rul Rohling, care scrie toate acestea, este în prezent profesor de teologie la Universitatea din Praga.

[3 septembrie 1876]

LĂMURIRE

Curierul intereselor generale cere lămuriri cum de noi am răspuns la notificarea Turciei făr' a aştepta replica oficială a onor. minister de esterne. Spus - am noi totdeauna că redacţia acelei foi are nevoie de învăţătură ca să poată deosebi lucrurile. Eh bien! scump elev, iată cum stă treaba. Notificarea pe care am publicat - o *într-adins* între *diverse* nu este de natură diplomatică, nu i se poate atribui caracter *oficial,* căci nu vine de la ministeriul de esterne al Turciei, ci este o circulară ,,către prefecţi" cum am zice a ministrului turcesc de *interne.* Prin urmare trebuie considerată ca *nulă* şi *neavenită,* căci forma, oficiul de la care emanează cuprinsul ei esclud de mai nainte orice răspuns. Ea poate provoca cel mult o ceartă diplomatică între ministerul nostru de *esterne* şi ministeriul de *esterne* turcesc, al cărei obiect n-ar fi însă notificarea în sine, ci necuviinţa amploiaţilor turceşti.

Afară de aceea, această notificare, să fi venit chiar de la ministerul de esterne al Turciei, ea se consideră ca nulă şi neavenită, fiind adresată „Coroanei"; şi, pentru Coroana României, vizirii şi muftii sunt turci tot atât de pahotnici ca şi cel care ni cere lămuririle de faţă. Prin urmare între orice ,,liude" şi Coroană nu poate avea loc aşa nitam-nizam corespondenţă diplomatică — căci nu poate avea loc în nici un caz. Ce s-ar zice oare dacă într-o bună dimineaţa un redactor oarecare s-ar drapa în paşă turcesc (l-ar crede toată lumea după muteră) ş-ar începe-a da poronci în numele sultanului? Acest turc ,,novissimi generis" ar fi cel mult competent de a intra direct în corespondenţă cu craii din împărăţia Goliei, dar nu cu suverana maiestate a unui popor. Ei bine, tot atâta competenţă are un vizir de-a se adresa în mod direct către suveranul unei naţii. C-un cuvânt : vizirii, muftii, kadii

mari şi mici, în actele lor care trec peste graniţă, sunt persoana private cari pot fi pedepsite în mod disciplinar pentru o necuviinţă comisă, dar aceste necuviinţe nu pot ajunge niciodată la culmea asupra căreia se aruncă, nici pot fi considerate ca acte oficiale între stat şi stat. Luarea lor în râs nici ucide prestigiul unei foi de publicaţii judecătoreşti, nici compromit pe guvernul sub care apare — ci se răspunde numai la necuviinţa unui supus turcesc (fie acela chiar vizir) prin meritata ironie a unui supus românesc.

Din fericire însă o asemenea procedură vis-a-vis de demnitarul turcesc este acuma de prisos, de vreme ce comunicatul, reprodus după n-rul din 1/13 septemvrie al Monitorului arată că necuviinţa despre care a fost vorba nu s-au întâmplat de loc.

[3 septembrie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [„SUB DATA DE 11 SEPTEM...."]

Sub data de 11 septem. st. v. se vesteşte c-a avut loc o bătălie între turci şi sârbi pe linia Vucania — Androvaţ — Corman, în următoarele împrejurări. În 30 aug./11 sept. la 5 oare dimineaţa armatele de pe Timok şi Morava sub comanda lui Cernaief şi Horvatovici au luat drumul spre Alexinaţ prin Nericev-Han pe malul drept al Moravei; mişcarea strategică a fost făcută însă astfel că Horvatovici, executând o strălucită încunjurare, le-a venit turcilor în spate. El plecase din Deligrad preste Djunis şi mai departe îndărătul inamicului până la Siliegovaţ. Deodată începu atacul vehement din două părţi, Cernaief asupra frontului inamic, Horvatovici dindărătul lui. Turcii se aflau postaţi între Târmian şi Androvaţ şi-au încercat a face pod peste Morava la locul numit Babovişte. În vremea când voiau să clădească a fost atacaţi de către Horvatovici. Astfel focul se încinse şi se răspândi cum am zis pe întreaga linie Vucania — Androvăţ — Corman. În vremea luptei Cernaief a trimis la Vucania două brigade pentru a tăie turcilor drumul spre Tesiţa. Lupta a durat până la 6 1/4 oare sara şi telegrama trimisă de Cernaief chiar constată că turcii s-au luptat cu multă bravură; ba prin atacul lor impetuos a silit pe mai multe batalioane sârbeşti la retragere. Dintre sârbi s-au purtat mai bine comandantul ,,legiunei iataganului", unu anume Maşa Vârbiţa, care-n unire încă cu două batalioane să fi făcut minuni de bravură. A doua zi dimineaţă lupta a reînceput prin atac din partea turcilor. Care să fi fost rezultatul acestei lupte reînnoite nu ştim.

[5 septembrie 1876]

ANGLIA [„CU TOATE MEETINGURILE..."]

Cu toate meetingurile ţinute asupra cruzimilor comise în Bulgaria, guvernul englez nu va schimba politica sa în privirea Orientului. Lord Derby, primind două deputaţiuni de uvrieri, cari i-au supus rezoluţiunele lor şi a cerut intervenirea guvernului în favoarea creştinilor din Orient, a răspuns că chestiunea aceasta nu e tratată de nici una din puterile Europei din punctul de vedere al umanităţii numai, ci că pretutindenea e amestecată cu interese politice de cea mai mare gravitate, de aceea lordul crede că trebuie să se lase libertate de acţiune ministeriului, care va face tot ce-i stă prin putinţă în favorul creştinilor, făr' a abstrage însă de la interesul bineânţeles al Angliei. Prin meetinguri neliniştitoare însă guvernul ar fi împiedecat de a lucra orişice ar fi. Deputaţiunele i-au mulţămit lordului pentru esplicările date.

[5 septembrie 1876]

CĂRŢI DIDACTICE [„UNII RĂUVOITORI..."]

Unii răuvoitori par a fi răspândit zgomotul că ediţia nouă a cărţilor didactice compuse de Creangă, Ienăchescu şi asociaţii n-ar fi ieşit de sub tipar şi nu s-ar fi găsind de vînzare. Suntem autorizaţi a declara că părinţi, elevi şi institutori îşi pot procura *oricând* şi în număr *oricât de mare* cărţile în cestiune chiar de la autorii lor, d-nii Creangă, Ienăchescu şi asociaţii. Aceste cărţi sunt : *Metoada nouă de scriere şi cetire*; *Povăţuitorul la citire prin scriere* (escelent manual pentru uzul *învăţătorilor* cari voiesc a aplica cu succes şi mai mare *Metoada nouă.* Despre acest opuscul am vorbit într-un rând în ziarul nostru); şi în fine *Învăţătorul copiilor,* carte de citire pentru clasele primare.

[5 septembrie 1876]

[„JURNALISTICA DIN ŢARĂ..."]

Jurnalistica din ţară e agitată de incidentul telegramei viziriale cătră M. Sa Domnul. Se ştie că acest incident a fost provocat de cătră ziarul francez ,,Journal de Bucarest", care-a reprodus acea pretinsă circulară după organe de publicitate din Constantinopole. Luând act despre acea scrisoare, chiar organele cari puteau fi foarte bine informate au dat alarmă, până ce comunicatul Monitorului (publicat de noi în numărul trecut) a lămurit oarecum poziţia amândoror grupelor de organe din Bucureşti.

„Românul" asigură că ministeriul nostru de externe ar fi răspuns la telegrama ministeriului turcesc prin o notă de felicitare, care prin formă şi cuprins corespunde pe deplin uzurilor diplomatice ce se observă în relaţiile dintre două state neatârnate .

Zgomotul se răspândise cu atâta violenţă din cauză că „Journal de Bucarest" era privit de organ inspirat de cătră ministeriul nostru. În urma furtunei, redacţia acelui ziar găseşte ocazie de a declara că nu stă în nici o legătură cu acel ministeriu şi că notificarea în cestiune a fost reprodusă din ,,Turquie", organ semioficial al guvernului otoman.

[8 septembrie 1876]

O DIAGNOZĂ SUPERFICIALĂ

Se zice că, sunt acum două săptămâni , o domnişoară din hotelul Rusia, simţindu - se în stare anormală, a chemat şi consultat pe d. dr. Otremba, care a constatat o graviditate cam de trei luni; în urmă, consultând pe d. dr. Max, acesta fără a ţine samă de împrejurări au întrebuinţat un instrument metalic care a provocat avortare. Fătul, productul concepţiunei, se păstrează şi astăzi la d. dr. Ratcu, unde se poate vede.

Dacă aceasta este adevărat, parchetul ar trebui să nu stea inactiv, căci faptul constituie un delict pedepsit de lege. În caz contrar să se constate că d-rul nu este culpabil şi că este o acuzaţiune nefundată ce i să aduce, ce[e]a ce nu trebuie să esiste.

[8 septembrie 1876]

OBRĂZNICIE

Evreul Otto Max, unul dintre antreprenorii grădinei Chateaux aux fleurs este de-o impertinenţă rară. Deşi un public foarte numeros vizitează acea grădină, fiindcă e în mijlocul oraşului, acest tânăr se poartă într-un mod foarte necuviincios şi a dat până acuma loc la mai multe conflicte, din cari în genere a ieşit pălmuit. Un caz s-a mai întâmplat acum câteva luni, când a aruncat o garafă în capul unui consumator, delict pentru care a fost pedepsit cu 600 de franci amendă. Mai zilele trecute impertinenţa acestui tânăr evreu i-a atras câteva palme de la un căpitan. În fine duminică sara a provocat din nou un conflict, căci a avut obrăznicia de-a pălmui, ce-i drept numai pe-un coreligionar al său, pe d-nu Moritz Brander, pentru că acesta se esprimase că jocul actorilor merită fluierat. Astăzi aflăm însă un ciudat detaliu asupra onorii evreieşti. Moritz Brander, agent al societăţii Dacia, s-a împăcat cu Otto Max, pentru 200 de franci, pe care cel dentâi i-a pus în buzunar, renunţând de-a face acţiune corecţională. Nouă ni se pare însă că lucrul nu se poate sfârşi astfel. Acest delict s-a întâmplat în public, care era să-l trateze pe Otto Max într-un mod foarte patriarcal, dacă nu credea că justiţia îşi va face datoria. De aceea atragem atenţia organelor poliţieneşti şi judecătoreşti asupra acestui caz şi cerem pedepsirea lui. Altfel lumea care vizitează grădina ar putea fi expusă din nou la insultele acestui obraznic.

[8 septembrie 1876]

SERBAREA ANIVERSARĂ PENTRU ÎNFIINŢAREA DE ZECE ANI A INSTITUTULUI ACADEMIC DIN IAŞI

După cum am anunţat într-un număr trecut, sărbarea aniversară pentru întemeierea de 10 ani a Institutului academic s-a făcut miercuri, în 8 septemvrie. De pe la 11 oare au început să sosească invitaţii, compuşi din foşti elevi ai institutului, ieşiţi cu

diploma de bacaureat, şi din corpul didactic al acestui stabiliment. Elevii prezenţi acum în Institut au fost reprezentaţi prin cei întâi clasaţi, la sfârşitul anului şcolar trecut, din fiecare secţiune de liceu. Banchetul s-a început pe la 11 1/2 oare, în sunetul unui marş esecutat de muzica Regim. V. Dintre foştii elevi bacalaurei ai Institutului academic, al căror număr este până astăzi de 111, au fost prezenţi vro 47. Ceilalţi au fost împiedecaţi de a lua parte la această sărbare şcolară, sau pentru că se află la studii în străinătate şi nu s-au înturnat în ţară de vacanţie, sau din deosebite alte cauze. Cei mai mulţi însă au adresat, prin scrisori sau prin depeşe trimise chiar în ziua banchetului, urările lor pentru prosperarea Institutului academic. La sfârşitul banchetului, d. N. Culianu, unul din vechii asociaţi fundatori, luând cuvântul , a făcut istoricul înfiinţării , Institutului, arătând deosebitele faze prin care el a trecut de la 1866 şi până azi, cu îmbunătăţirile ce a primit succesiv. În mijlocul aplauzelor generale, d-sa a sfârşit făcând apel la unirea şi înfrăţirea tuturor tinerilor ieşiţi de pe bancele Institutului şi esprimând dorinţa de a se perpetua şi pe viitor această sărbare decenală. După d. Culianu, cel întâi pahar a fost ridicat de d. S. Vârgolici în sănătatea părinţilor, care prin sprijinul lor material şi moral au contribuit la prosperarea Institutului

academic şi la dobândirea numelui de care se bucură astăzi în ţară. D-sa de asemine a făcut apel la strânsa unire între toţi elevii Institutului, trecuţi, prezenţi şi viitori. D. I. Melik, ridicând apoi un pahar, a băut în sănătatea absenţilor, între care era şi un fost asociat fundator a căruia amintire, ca profesor, va rămânea neştearsă în analele Institutului. În urmă, unul din foştii elevi, d. Meissner (bacalaureu în 1870), doctor în drept din Berlin, a ridicat un pahar pentru prosperarea Institutului şi în sănătatea tuturor profesorilor, iar d. Budnărescu, ca cel întâi pedagog în Institut, a închinat în sănătatea corpului pedagogic prin câteva cuvinte de o sinceră emoţiune. De aseminea d. Mihalcea (bacalaureu în 1873), student la universitatea din Iaşi, a esprimat, în numele camarazilor săi, recunoştinţa lor către Institut. Au mai vorbit şi alţi domni, foşti elevi, ridicând deosebite pahare, între care d-nii Penescu, fraţii Filip şi N. Xenopol, L. Cosmovici ş.a. Apoi d. A. D. Xenopol, ca cel întâi bacalaureu ieşit din institut, într-un discurs întrerupt prin unanime şi călduroase aplauze, a arătat necesitatea de a întreţinea în cursul vieţei relaţiile de prietinie făcute în şcoală şi a conchis propunând fundarea unei *Asociaţiuni a foştilor elevi ai Institutului academic,* a căria statute le-a şi cetit d-sa.

Ideea a fost primită cu aclamaţiune şi tot prin aclamaţiune s-a ales comitetul viitoarei asociaţiuni, compus din d-nii A. D. Xenopol, preşedinte, d. Melik casier şi d. Mihalcea secretar. În tot timpul banchetului, muzica militară a esecutat deosebite arii, între care şi o horă, însoţind închinarea paharelor. Banchetul s-a sfârşit după 2 1/2 oare, în mijlocul celei mai cordiale veselii.

Aflăm că în curând se va publica în broşură o dare de samă detailată despre această interesantă sărbare, cea întâi (după cât ştim), de felul acesta care se face în ţara noastră. Ar fi de dorit ca esemplul să fie urmat şi de alte stabilimente de instrucţiune, şi o asociaţiune, bunăoară, a foştilor elevi ai Academiei din Iaşi ar fi foarte numeroasă şi ar prezenta cel mai mare interes.

[12 septembrie 1876]

[„PUBLICĂM MAI LA VALE..."]

Publicăm mai la vale răspunsul d-lui dr. Emil Max la notiţa inserată în ziarul nostru no. 100 din 8 septemvrie şi declarăm că aserţiunile cuprinse în ea sunt provenite din informaţiunele ce ni le-a dat d. dr. Ratcu.

Iaşi, 1876, sep. 9

Domnule Redactor,

În foaia d-voastră No. 100, din 8 sept., am cetit o notiţă sub titlul ,,o diagnoză superficială" pe care vă rog a o rectifica în modul următori:

1) Nu este adevărat, că d. dr. Otremba a constatat graviditate la numita damă.

2) Nu este adevărat că eu am aplicat nişte instrumente care ar fi provocat avortare.

Ci faptul este precum urmează: în luna lui iunie anul curent am vizitat ca medic de câteva ori pe numita damă la otelul Pârlita , tratând - o pentru nişte crampuri de stomah şi, vindecând - o , n-am mai văzut-o până la mijlocul lui august, pe când într-o noapte am fost chemat la otelul de Rusia la o damă bolnavă de facere; sosind acolo am recunoscut pe sus numita damă, care se afla în adevăr periculos bolnavă din cauza unei emoragii însemnate; pe lângă bolnavă am găsit pe onor d. dr. Ratcu, care scosese un făt avortat dintr-însa, la care ocazie s-a rupt funia buricului şi d-sa să năcăja deja de trei oare spre a scoate şi locul rămas înăuntrul şi a opri emoragia.

După ce am dat ajutorul necesar şi am parvenit a opri scurgerea de sânge , am discutat cu d. dr. despre etatea fătului, care pretindea d. dr. că ar fi de 5 luni trecute, pe când eu susţineam etatea ca de 10— 12 săptămâni . Cu scop de convingere, d. dr. Ratcu a luat fătul cu dânsul şi după câteva zile, întâlnindu - ne , a convenit că, după măsurare şi studiare cu ajutorul cărţilor şi a unui coleg al său, a constatat în adevăr etatea fructului ca de 3 luni.

După care am şi uitat cazul cu totul, pe când ieri mă trezesc cu sus citata notiţă în jurnalul d-voastră, prin care mă văd lovit într-un mod inesact şi răutăcios în onoarea şi ştiinţa mea.

Resping cu indignaţiune acest atac şi cu această ocazie nu pot a mă abţine de surprindere asupra uşurinţei unui jurnal „oficial şi serios" care vine a ataca prin publicitate reputaţiunea şi ştiinţa unui om ce este în drept a zice că, prin aplicaţiunea sa în timp de 16 ani, a dat urbei şi ţărei destule dovezi de capacitate şi onestitate.

Primiţi d-le Redactor încredinţarea consideraţi[e]i mele.

Emil Max, doctor în medicină şi în hirurgie, acoucheur şi profesor artei moşitului.

Nimeni nu ne poate obliga de a crede sau nu întâmpinarea d-lui dr. Max; cel puţin informaţiile cuprinse în notaţa noastră şi în întâmpinarea de mai sus sunt *egale* în privirea valorii sorginţii de unde ne vin şi am publicat, cu aceeaşi nepărtinire, atât pe una cât şi pe ceilaltă. Prin urmare la rândul nostru respingem imputarea de uşurinţă şi declarăm că pentru noi şi una şi alta din părţi au dreptul a pretinde o egală încredere. Dacă faptul în sine e eronat sau nu, e o cestiune pe care nu o poate rezolvi redacţia unei foi (a cărei bună credinţă poate fi indusă în eroare), ci numai specialişti care ar lua afacerea asupra - li spre cercetare.

[12 septembrie 1876]

[„DIN SORGINŢI AUTORIZATE..."]

Din sorginţi autorizate se vesteşte în sfârşit că toate puterile garante s-au învoit asupra propunerilor de pace pe cari le vor face Porţii. Baza acestor propuneri este un program format de cabinetul englez şi până acuma s-a şi făcut paşii necesari pentru ca Poarta să declare adeziunea sa la acele propuneri.

Pe de altă parte sultanul, silit de ţinuta poporului englez şi convins că numai în acest mod se poate prelungi existenţa statului turcesc în Europa, s-a hotărît a face toate concesiunile posibile, lăsând ca rivalităţile dintre puteri să le modereze şi să li deie acea corectură care să convie mai mult ori mai puţin tuturor. Şi într-adevăr acum, când scriem aceste şiruri, nici nu mai este vorba de opinia Turciei, ci numai de cererile Austriei, pe de o parte, de ale Rusiei pe de alta. Austria ar dori ca provincilor răsculate (Bosnia, Bulgaria, Herzegovina) să li se deie cât se poate de puţină autonomie, Rusia cere cât de multă. Între aceste opinii divergente se vede că lucrează cu linişte diplomaţia cancelariei germanice. Astfel textarea acelei cancelarii formulează în definiţie clară îndreptăţirile provinciilor răsculate ca o autonomie administrativă, adică ca un sistem de instituţii prin care populaţiunile să fie puse în starea de-a controla

actele organelor esecutive *locale* şi a se garanta în contra mânuirei arbitrare a autorităţii statului. Cu această textare dispar prevenţiunile Austriei, care se temea de formarea unor nouă state semisuverane, căci redactarea de faţă nu cuprinde decât o administraţie locală

ameliorată.

Cât despre condiţiile de pace faţă cu Serbia şi Muntenegru, baza lor e statu-quo, cu toate că Muntenegrul va căpăta un mic teritoriu. Suspensiunea ostilităţilor s-a prelungit până la 21 septemvrie st. vechi.

[17 septembrie 1876]

AUSTRO-UNGARIA [„DEODATĂ CU..."]

Deodată cu regularea în principiu a încurcăturilor orientale a reapărut cestiunea învoielei între cele două jumătăţi ale monarhiei austro-ungare. Deci s-a început din nou conferenţele între miniştrii austriaci şi ungureşti în privirea revizuirei pactului fundamental din 1866.

[17 septembrie 1876]

[„DIN BUCOVINA SE VESTEŞTE..."]

Din *Bucovina* se vesteşte moartea unuia din coborâtorii familiei istorice a Costineştilor. Alexandru, cavaleriu de Costin, coborâtoriul unei din cele [mai] ilustre familii a vechei Moldove (nume cunoscut din hrisoave încă de pe la anul 1392) a repauzat în 30 aug. a.c. El a servit în ramura judecătorească, în a. 1863 a fost deputat în camera provincială (Dieta) Bucovinei, în 1868 a fost numit notari al oraşului Cernăuţi.

Este unul dintre fondatorii ,,bibliotecei ţărei" şi a ,,societăţei pentru cultura şi literatura poporului român din Bucovina". A fost înmormântat în mormântul familiei la Şipeniţ.

[17 septembrie 1876]

ARHEOLOGIC

În împrejurimile mănăstirei Putna s-a aflat un paloş şi o durdă din secolul al XIII-lea, adică anterioare descălecărei lui Dragoş Vodă. În biserica catedrală din Pşemisl (oraş între Liov şi Cracovia) s-a aflat o icoană cu următoarea inscripţie română: ,,mai 7228/1730 Io Ilieş Vodă (?) am făcut această sfântă icoană pentru ispravnicul Todoroşco Fărgăşanu". Nu putem garanta că data a fost bine descifrată, cel puţin pe la 1730 nu întâlnim nici pe-un Ilieş Vodă.

[17 septembrie 1876]

[„FIINDCĂ ÎN SENAT SUNT ..."]

Fiindcă în Senat sunt şesesprezece locuri vacante, iar alegerile pentru complectarea numărului sunt fixate pentru zilele de 26 şi 28 septemvrie, jurnalistica din Bucureşti dizbate asupra importanţei acestor alegeri. E evident că într-un corp ce lucrează uneori cu 35 sau 36 de membri şasesprezece voturi nouă pot deveni hotărâtoare . De aceea foile amânduror partizilor sfătuiesc pe alegătorii din colegiul I şi al doilea a judeţelor respective să ieie parte la operaţia electorală, fiecare din ele cu speranţă de a vedea reieşind candidaţii săi, unii spre a mănţinea, ceilalţi spre a schimba faţa actuală a lucrurilor.

[19 septembrie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [,,SUSPENSIUNEA OSTILITĂŢILOR...”]

Suspensiunea ostilităţilor, propusă de Poartă până la 28 l.c., Serbia a respins - o . Ministrul de esterne Ristici o comunică aceasta prin o circulară adresată agenţilor diplomatici şi consulari ai puterilor. Nota spune că suspensiunea ostilităţilor, în felul acordat de Poartă, fără *linie de demarcaţie* şi fără o *zonă neutrală,* dă loc la o mulţime de inconveniente mai ales în valea Moravei, unde între armatele duşmane nu-i un spaţiu mai mare decât de jumătate cât ajunge bătaia unei puşti, din care cauză armistiţiul acesta neformal e adesea înfrânt din partea turcilor, dupre cum ministrul a şi notificat - o puterilor prin adresele consecutive din 6, 7 şi 10 septemvrie. Nota încheie că guvernul princiar nu mai poate da ordine pentru prelungirea unei situaţii care, după cum dovedeşte esperienţa, nu se poate mănţinea şi care s-a sfârşit la 12 a l.c. Guvernul sîrbesc doreşte încheierea unui armistiţiu în regulă cu condiţiuni corespunzătoare şi de-o durată suficientă.

În urma acestora, telegramele vestesc că ostilităţile s-ar fi început din nou, şi anume că sârbii ar fi trecut Morava pe la Dolni-Liubes, atăcând divizia Hafiz * Pasa. Sârbii au fost respinşi.

[19 septembrie 1876]

JURNAL NOU [„PREZENTUL..."]

,,Prezentul" (ziar conservator) apare la Bacău o dată pe săptămână şi costă 12 lei noi pe an, 7 pe jumătate de an. Scris în tonul general al jurnalisticei noastre, îşi începe n-rul 1 cu următoarea frază imposibilă:

Jurnalistica într-un stat este o putere care luptă pentru sau contra cu cei ce guvernează. Totdeauna însă este espresiunea opiniunei de care aparţine.

Altfel promite a nu fi a nimărui personal, ci numai al dreptului şi legalităţii.

[19 septembrie 1876]

UNIVERSITATEA DIN CERNĂUŢI

[„CATALOGUL DE LECŢIUNI..."]

Catalogul de lecţiuni al acestei universităţi pentru semestrul de iarnă a. 1876 — 77 conţine o dare de samă statistică asupra frecuenţei din semestrul de vară trecut. Preste tot au fost înscrişi 177 de auditori, dintre care 101 au vizitat facultatea juridică, 38 cea teologică, iar alţi 38 facultatea filozofică. Contingentul cel mai mare de elevi l-au dat Bucovina chiar (109) apoi urmează Galiţia (55) Transilvania (5) Moravia (2) *România* (2) Boemia (1) Austria - de - sus (1). După naţionalitate elevii au fost:
73 germani, *47 români,* 32 rusneci, 23 poloni.

Între frecuenţa semestrului de iarnă şi a celui de vară a anului 1875 — 76 n-au fost deosebire. Pentru anul scolastic curent s-au ales următorii funcţionari: rector magnificus d. Zieglauer de Blumental (de la fac. fil.) ; prorector: cunoscutul renegat român Tomaşciuc, iar decani: d. Onciul la facultatea teologică, Klein Wächter la cea juridică, Goldbacher la cea filozofică. Senatul universităţii îl vor completa d-nii Comoroşanu, baron Cannstein şi Kalujniţki.

[19 septembrie 1876]

SERBIA
[„CORESPONDENTUL ZIARULUI..."]

Corespondentul ziarului ,,Temps" scrie următoarele:

Oamenii din diviziunea lui *Horvatovici, azi cea mai bună din armata sîrbă,* deteră semnalul (proclamărei). O particularitate curioasă: în această diviziune sunt mulţi români. Aceştia dovediră căldura capetelor lor româneşti, arătând cea mai vie esaltaţiune; îngenunchiară, sărutând pământul , făcându - şi cruce în mai multe rânduri .

Ştiţi că la începutul ostilităţilor, românii din districtele orientale erau universal acuzaţi de cătră sârbi de laşitate şi trădare. Ei într-adevăr nu se băteau prea bine; însă se mai împodobea, mijloc comod de a nu mărturisi lipsele de curagiu ale sârbilor . Să spunem, pentru onoarea rasei latine, că cu ajutorul disciplinii şi al esperienţii, fraţii noştri de limbă, românii, *devin din contra soldaţi escelenţi* şi nu dezmint sângele roman care curge amestecat în vinele lor ca şi în ale noastre. Diviziunea Horvatovici este aceea care a esecutat acel frumos marş *tournant* din Bania prin Kniajevatz, la Alexinatz, repetând astfel fără zgomot ceea ce turcii făcuseră pe un drum facil. Ea este aceea care, după lupta de la 1 septemvrie, *a făcut cele mai mari serviciuri.* Departamentele române au suferit mai mult decât celelalte din cauza prezenţei turcilor în valea Timockului, de aci negreşit acel extraordinar entuziasm.

După cum am anunţat în n-rul de duminică, războiul au reînceput. În cercurile diplomatice se crede totuşi că nota lui Ristici care vestea puterilor reînceperea ostilităţilor, ba chiar războiul însuşi nu vor fi în stare de-a împiedeca acţiunea pacifică a puterilor, mai cu samă fiindcă Poarta dăduse a înţelege mai dinainte că primeşte condiţiile de pace propuse de puteri şi că singura ei rezervă este de a nu se cita anume provinciile în care are a se introduce reforma administrativă, pe când puterile pretind citarea în tractat a provinciilor Bosnia, Bulgaria şi Herzegovina.

În aceeaşi vreme Norddeutsche Allgemeine Zeitung (organul cancelarului germanic) publică o corespundenţă din Petersburg care aruncă o ciudată lumină asupra renumitului acord ce domneşte între puteri în privirea pacificării Orientului. În ea se spune că Rusia nu e mulţămită cu concesiile ce le acordează proiectul Angliei, ci doreşte formarea de mici state autonome cu principi ereditari având raporturi de vasalitate cu Poarta

egale cu acele ale României. Aceste state ar fi tributare însă abia peste câţiva ani, având nevoie de a răsufla şi a se întrema după pustiirile războiului civil.

Cestiunea proclamărei principelui Milan de rege al Serbiei e deocamdată in suspenso. Principele să fi promis de-a nu pune nici o valoare pe titlul de rege, nici de a deduce drepturi nouă din el, a declarat însă totodată că are nevoie atât de Cernaief cât şi de armată şi nu poate să-i dezavueze în momente aşa de grave. Poarta pin reprezentanţii ei au înştiinţat puterile că va reîncepe ofenziva împrotiva Serbiei.

[22 septembrie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [„ASUPRA BĂTĂLIEI..."]

Asupra bătăliei din 16/28 septemvrie avem următoarele detalii. La 8 ore dimineaţă sârbii comandaţi de Cernaief şi Horvatovici au început lupta în contra turcilor, prin surprindere, căci aceşti din urmă sperau în continuarea armistiţiului. Sârbii trecură Morava pe la Babovişte şi Buimir, locuri pe care le ocupară, pe când Horvatovici, operând îndărătul turcilor, ocupă Kruşie, spre a li tăia turcilor comunicaţia cu Niş. La 12 ore de - amiazăzi sârbii luaseră Buimir, la 8 sara după o sângeroasă luptă forţară Teşiţa cu asalt strigând : ,,Trăiască Regele!" Lupta principală a fost la Krevet, unde Cernaief a comandat în persoană. Din aceste detalii se deduce că turcii sunt încunjuraţi în poziţiile lor.

Dar lectorul, obicinuit cu buletinele de victorii de pe *acest* câmp de războ, întorcând pagina şi cetind de - a 'ndărătelea va găsi tocmai contrariul celor susţinute de sârbi . După telegrama din Constantinopole atacul sârbilor au fost respins cu vigoare, iar turcii *şi-au* mănţinut poziţiile de până acuma. Totodată se vesteşte o victorie însemnată a turcilor lângă Deligrad. Ranko Alimpici s-au întors la comanda sa a armiei de pe Drina, iar armia de pe Ibar e pusă acuma sub comanda generalului rusesc Novoseloff.

[22 septembrie 1876]

AUSTRO-UNGARIA [„ZILELE ACESTEA..."]

Zilele acestea împăratul Austriei a primit o scrisoare confidenţială din partea împăratului Rusiei prin trimisul estraordinar generalul Sumarokoff. Presa oficioasă germană, austriacă şi rusească caută a arăta că cuprinsul acestei scrisori e menit a asigura şi mai mult pacea generală a Europei şi a strânge legăturile de amiciţie între amândouă imperiile. Cu toate acestea ni se pare ciudată brusca însărcinare ce i s-a dat generalului Sumarokoff de-a aştepta în Viena până ce împăratul Austriei va răspunde şi de-a duce acest răspuns imediat la Livadia, unde-l aşteaptă împăratul Alexandru. Cine cunoaşte importanţa jurnalisticei oficioase şi precauţiunea cu care ea răsuflă va compara între ele răsuflările lor de natură foarte varie şi va fi pe urmele adevărului. Acea scrisoare cuprinde, după un organ oficios, asigurări despre *identitatea* intereselor Austriei şi Rusiei; deducem că aceste interese sunt identice în *Orient.* Dar ce voieşte Rusia în Orient? Aicea ni răspunde un alt organ oficios: formarea

---

de state autonome sub principi ereditari. Dar din ce Case vor fi aceşti principi? Din Casa Rusiei şi a *Austriei.*

Iată dar vechiul plan, atât de des dezminţit, ivit sub forma unei nouă propuneri de-a împărţi Turcia de pe-acuma. Însărcinarea d-lui Sumarokoff de-a *aştepta răspuns* e un semn că Rusia e nerăbdătoare şi doreşte ca Austria să se hotărască odată — în caz contrariu va realiza ea singură planurile sale.

[22 septembrie 1876]

[„ACEST ARTICOL..."]

Acest articol, însemnat prin pregnanţa judecăţei şi prin o curăţenie de limbă abia obicinuită în jurnalistica română, e scris de d-nul Eugen Brote şi publicat în foişoara „Telegrafului român". Din el se va vedea că deceniile din urmă ale culturei române au în toate părţile Daciei un caracter unitar, care s-ar putea însemna cu cuvintele: irosirea (risipa) puterilor vii ale poporului românesc pentru crearea de forme de cultură goale şi de prisos. Dar românii din Transilvania şi Ungaria nu şi-au putut face mendrele în largul lor; puterile vii ale naţiei erau deja angajate la o dezvoltare istorică şi de stat străină, împrejurare care, până la domnia fraţilor maghiari, ni se pare până la un punct demnă de invidiat. Absolutismul austriac a fost o adevărată şcoală de deprindere la muncă fizică şi spirituală şi sub acel regim sobru florile deşerte a tinerei şi neîncercatei Asociaţiuni ar fi făcut loc altor flori care să producă sâmburi de propăşire. Formele, primite şi susţinute acolo de bună voie şi prin contribuiri libere, la noi au fost *impuse* poporului de căpăţânele frizate la Paris. Poporul nostru din România are de susţinut cu miile formele goale de cultură, în care nimica nu e real decât plata personalului însărcinat cu pisarea apei în piuă şi, pe când în Transilvania irosirea de puteri e restrânsă la minimul contribuţiilor de bună voie, la noi urmarea acelei risipe este sărăcia şi mortalitatea continuă a nefericitei rase, care e silită a purta în spate tot aparatul greoi şi netrebnic al semicivilizaţiunei de la Dunăre, precum felah din Egipet întreţine silit teatrele şi operele franţuzeşti ale Khedivului. Pe de altă parte băgăm de seamă că soarta oamenilor care spun adevărul e aceeaşi la noi ca şi-n Transilvania: ,,Cine zice că idolul trebuie zdrobit, vânzător este". De-aceea vedem şi pe d. Brote aşteptându - se de a fi taxat de „rău naţionalist".

[22 septembrie 1876]

AUSTRO-UNGARIA [„SPRE ILUSTRAREA..."]

Spre ilustrarea imunităţii membrilor parlamentului unguresc (când aceştia nu sunt unguri) publicăm mai la vale, după „Albina", discuţia urmată în şedinţa întâia a Camerei în privirea lui Svietozar Miletici. Deputatul sîrb a fost arestat în vremea vacanţelor, fără ca adunarea să fi permis aceasta, iar cazul l-a luat ministrul prezident pe răspunderea sa. Se 'nţelege că această arestare cu totul nelegală va fi aprobată de Cameră, de vreme ce deputatul în cestiune nu e maghiar.

[24 septembrie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [„TELEGRAMELE CARI ANUNŢĂ..."]

Telegramele cari anunţă lupte reînnoite în valea Moravei nu sunt în stare să ni deie o icoană clară despre ceea ce se petrece acolo. Destul că lupta continuă cu înverşunare, iar victoriile sârbilor sau ale turcilor par a fi de o natură cu totul efemeră.

[24 septembrie 1876]

[„CONSILIUL GENERAL DE INSTRUCŢIUNE..."]

Consiliul general de instrucţiune a admis sistema de a avea în învăţământul public din România două specie de şcoale: *licee* cu tendinţă clasică cu opt ani de studiu şi *gimnasie reale* pentru ştiinţele exacte aplicabile în vieaţa practică. În şedinţa de la 20 a şi păşit la cercetarea programelor din licee, după proiectul prezentat de comisiunea consiliului. În acea sară s-a discutat şi votat *religiunea,* curs de 4 ani, după un amendament a d-lui Laurian, care în clasa 3 şi 4 a propus dogmatica şi morala; apoi s-a votat *limba română* ca studiu aparte de 8 ani; în sara de 21 s-a votat *limba latină* ca curs de 8 ani, după un amendament detaliat a d-lui Laurian.

Comisiunea însărcinată cu elaborarea unui proiect asupra unui nou sistem de inspecţiune a terminat lucrarea sa. Ea propune 4 mari inspectorate, din câte 5 membri, la Bucureşti, Craiova, Bârlad şi Iaşi. Comitetele sunt organizate pe un sistem complect de descentralizare şi au atribute ale puterii centrale. A admis gradaţiunea progresivă în salarele profesorilor (quinqueniul) şi separarea clasei I de a II.

[26 septembrie 1876]

[„ZIARUL «NEUE FREIE PRESSE» AFLĂ..."]

Ziarul ,,Neue freie Presse" află din Bucureşti că direcţia drumurilor de fier ar fi fost avizată din partea guvernului de a avea pregătit tot materialul rulant necesar pentru transportarea a 30.000 oameni oştire la graniţele ruseşti, ce se vor trimite pentru stricta mănţinere a neutralităţii.

[26 septembrie 1876]

[„ÎN SARA SOSIREI..."]

În sara sosirei la Cotroceni, M. Sa Domnitorul a binevoit a primi în audienţă pe D. General Ioan Ghica, agentul sau diplomatic acreditat la Înalta Poartă. D. agent i-a comunicat M. Sale plăcuta ştire, că remiţând Porţii felicitările pentru suirea pe tron a sultanului Abdul Hamid a fost primit în modul cel mai prevenitor. Totodată la audienţa de congediare ministrul turcesc de externe i-a mulţămit pentru ţinuta binevoitoare a României în rezbelul turco - sârb şi cu această ocazie au întrebuinţat pentru întâia dată cuvântul ,,România" în locul îndatinatei espresii Principatele Unite. Deci cel întâi punct din cunoscutul memoriu a d-lui Cogălniceanu se poate privi ca primit şi se speră că şi celelalte se vor împlini pe aceeaşi cale a înţelegerii amicale, afară poate de cererile în privirea Deltei Dunărene.

[26 septembrie 1876]

[„DACĂ PREŢUL CONVENŢIEI COMERCIALE..."]

Dacă preţul convenţiei comerciale italo - române este egală îndreptăţire a evreilor cu ceilalţi cetăţeni ai statului român, atunci convenţia e prea scumpă şi ne putem lipsi în tot bunul de ea. Onoarea de a tracta direct cu marea noastră mamă latină nu ne va face să uităm că între d-nii Pellegrino, Pontecorvo, Simone Toscano etc. şi între Itzig sin Şloim Bjejaner este o mare deosebire. Cei dentâi sunt italieni de confesie izraelită; cel din urmă e jidan şi nimic mai mult — adică dintr-un neam deosebit prin limbă, obiceiuri, fizionomie, apucături, religie, un neam care ne urăşte pe noi românii deşi trăieşte din sângele şi sudoarea noastră.

[26 septembrie 1876]

UN PRECEDENT CU TEMEI

N. fr. Presse relatează într-o corespondenţă din Bucureşti că un tribunal oarecare a refuzat unui evreu austriac înscrierea cumpărăturei unei case pe următorul considerent: Convenţia încheiată cu Austro-Ungaria va fi în vigoare *zece* ani, imobilul se cumpără însă de *veci,* deci cererea de înscriere se respinge dacă cumpărătorul evreu nu va declara c-au cumpărat casa numai pe termin de zece ani.

[26 septembrie 1876]

SOCIETATEA ACADEMICĂ

D-nii Vasile Maniu, Grigorie Ştefănescu, Alexandru Papadopol-Callimachi şi d. locot.-colonel Ştefan Fălcoianu au fost aleşi membri ai ilustrei companii. La dreptul vorbind nici unul din aceşti domni n-ar fi fost ales în alte ţări membru la vro academie, dar în urma urmelor în cadrul în care încap istorici ca d. Vasile Alexandrescu (alias Urechia) şi poeţi de însemnătatea d-lui Gheorghe Sion este loc pentru multă lume,

[26 septembrie 1876]

ZIAR UNGURESC

La Bucureşti a început a apărea o *dată* pe săptămână şi un ziar unguresc, *„Bukuresti Hiradó"* (Vestitoriul Bucureştean). Nu ştim ce va fi conţinând , căci nu ni s-au trimis, presupunem însă că tonul său va fi mult mai molcom decât acela al ziarelor ungureşti din Ungaria şi Transilvania, cari, dacă ar putea, i-ar soarbe pe români într-o lingură de apă. Cel puţin până acuma nu ne aducem aminte ca ziar unguresc să fi rostit un cuvânt de dreaptă apreţuire asupra noastră. Poate că simţimântul izolării într-o ţară ca a noastră, unde mai nu sunt unguri, îl va face pe Vestitorul Bucureştean să fie drept.

[26 septembrie 1876]

[„DE LA O VREME 'NCOACI ..."]

De la o vreme 'ncoaci mai multe telegrame vestesc că princepele Nikita al Muntenegrului ar fi plecat să facă pace şi că, în urma suspensiunei ostilităţilor, tractările pentru stabilirea împăcăciunei între Poartă şi Muntenegru aveau perspectiva unei depline reuşite. Pe de altă parte ştim că Serbia n-au voit prelungirea acelui quasi - armistiţiu , nici gândeşte a se uni cu condiţiile de pace propuse de puteri, ci voieşte ca aceastea să rezulte dintr-o liberă şi neinfluenţată tranzacţie între ea şi Poartă. Se constată deci un antagonism de păreri între cei doi principi slavi, care îşi are începutul de la proclamarea lui Milan ca rege al Serbiei. De-aceea vom trebui să cercetăm mai de aproape cum de un titlu pe care Milan Vodă nici nu l-a primit încă poate să mâhnească pe voievodul Munţilor-Negri. Ţara acestui din urmă, săracă şi muntoasă, e patria acelor tipuri aproape omerice, acelor eroi legendari cari răsar din baladele popoarălor în genere. Născut din familia de viteji a Neguşeştilor, domnind preste o rasă de răzăşi liberi prin sărăcia lor şi dotaţi c-un rar curagiu personal, princepele Nikita samănă cu voinicul din poveste care-a plecat în lumea largă ca să afle ,,ce-i frica" şi n-a putut-o afla. Un

asemenea tip de muntean trebuia să facă o impresie mare asupra unor popoare ca cele slavice de Sud, la care hrana sufletească consistă, afară de poezia "bisericească, aproape numai în cântecele poporale. Nu trebuie să uităm că Nikita însuşi este un cântăreţ însemnat al faptelor străbune, el uneşte lira cu spada, e simplu în obiceiuri, vorbeşte şi se poartă ca fiecare din poporul său şi joacă rolul lui Ahil în acea adunare de bătrâni cari formează senatul muntenegrean şi unde se vor fi găsind mulţi Nestori cu barbele albe şi cu sfatul dulce ca fagurul de miere. În genere principatul pare a sămăna cu Sparta lui Lycurg, în care în şcoli se învăţa obligătoriu mânuirea armelor şi cântecele lui Homer, pe când cititul şi scrisul erau considerate ca un lux. E lesne de văzut de ce Nikita s-au lipit de sufletul popoarălor slave, de ce el părea cel menit de legendele vizionare ale lor de-a purta pe frunte coroana marelui regat sîrbesc, de ce în decursul războiului acest vis părea şi mai justificat.

Căci Milan a început lupta cu pierderi, ba până astăzi nu are de înregistrat nici o victorie, cu toate ajutoarele ruseşti; Nikita au repurtat două victorii însemnate, deci credinţa în menirea lui providenţială trebuia să crească. Deodată însă aceste credinţe, hrănite multă vreme în sânul neamurilor şi în sânul voievodului muntenegrean, se văd lovite de pronunciamentul lui Cernaief ; senatorii din Cetinie văd coroana craiului Marco ridicată de-o altă mână , Muntenegrul redus de a lucra în interesul Serbiei ca un factor cu totul secundar. Aceasta a fost [o] lovire amară dată tradiţiei şi urmarea va fi, după cât auzim, că principele Nikita va încheia un armistiţiu pe trei luni şi se va mulţămi cu cesiunea portului Spizza şi a mai multor locuri de păşune din Herţegovina, lăsând realizarea visului marelui regat sîrbesc pentru alte vremuri, mai fericite.

[29 septembrie 1876]

AUSTRO-UNGARIA [„SE ŞTIE CĂ DIETA..."]

Se ştie că Dieta Ungariei a fost deschisă mai mult pentru a da ministeriului un bil de indemnitate pentru călcarea imunităţii în persoana deputatului Miletici şi apoi pentru ca ministeriul să aibă ocazia de-a linişti sufletele maghiare asupra Cestiunei Orientului. Asupra cazului întâi le-am comunicat deja cititorilor noştri rezultatul. Camera deputaţilor, în urma raportului comisiei de imunitate, a luat act despre arestarea deputatului sîrb şi au aprobat estradarea sa pe mâna justiţiei. Iar în privirea Cestiunei Orientului a răspuns contele

Andrassy prin gura ministrului - prezident Coloman Tisza. Răspunsul la interpelaţia asupra Cestiunei Orientului a fost dictat de chiar cancelariul monarhiei şi trimis la Pesta printr-un consiliar aulic, iar Tisza l-a comunicat Camerei ca din proprie inspirare. În acest răspuns se spune: că ministeriul unguresc e pe deplin înţeles cu politica ministrului comun de esterne; apoi că toate puterile garante lucrează în comună înţelegere. Despre trecerea voluntarilor ruşi prin *România* Tisza nu se crede în drept de-a spune nimic, iar cât despre cei cari au trecut prin Ungaria, s-a constatat că ei au abuzat de Crucea Roşie, deci în urma unei înţelegeri între Andrassy şi guvernul rusesc, acest din urmă a luat măsuri energice pentru a împiedeca abuzul şi a oprit totodată concedierile soldaţilor din armată. În privirea proclamării de rege a prinţului Milan, atât acesta cât şi guvernul sîrbesc au declarat că doresc statul quo ante bellum. În fine Tisza încheie că guvernul îşi pune toate silinţele pentru mănţinerea păcii, fără însă a periclita interesele proprie şi buna înţelegere cu celelalte puteri şi că doreşte cu tot dinadinsul asigurarea unei stări mai bune pentru popoarele Turciei. — Proiectul de buget al Ungariei pe anul 1877 arată un deficit de 15 milioane fiorini.

[29 septembrie 1876]

TURCIA [„FIINDCĂ REALIZAREA..."]

Fiindcă realizarea proiectului de reformă pe care guvernul turcesc l-a admis ar putea fi împiedecat prin o revoltă a populaţiunilor musulmane, puterile au hotărît de a soma Poarta să încheie mai întâi un armistiţiu în regulă cu Serbia şi Montenegro, apoi să aducă din nou pe tapet cestiunea autonomiei; iar, ca amerinţare contra musulmanilor, unele din puteri să se fi hotărît de-a face o demonstraţie maritimă, adică de-a trimite corăbii de război în apele Dardanelelor. Dacă nu s-ar admite această măsură de toţi, se vor chibzui alte mijloace de presiune. După unele ziare, Muntenegrul cere cesiunea unor pământuri în valea Zetei şi Poarta e plecată de a încuviinţa această cerere, încât se pare probabilă încheiarea unei păci separate, deşi poate formularea ei juridică s-ar face mai târziu .

[29 septembrie 1876]

ASOCIAŢIE PEDAGOGICĂ

În vremea din urmă jurnalistica bucureşteană începuse a comite articole cari de cari mai insipide asupra instrucţiei publice, încât un om care pricepe întrucâtva cestiunile scolastice trebuia să admire uşurinţa cu care oamenii la noi discută lucruri despre cari nu pricep nimic. C-o adevărată părere de bine am văzut însă pronunţându - se , spre marea noastră mirare tocmai în Bucureşti, o mişcare pedagogică sănătoasă, inaugurată de un grup de învăţători cari se vede s-au convins că prin beţie de cuvinte şi fraze jurnalistice nu se face educaţia unui popor.

Asociaţia pedagogică intră în al doilea an al esistenţei sale. Dorindu - i bun succes pentru sesiunea a. 1876/7, comunicăm cititorilor noştri unele pasage din darea de samă a d-lui Aug. Laurian asupra tendenţei şi lucrărilor de pân' acum a societăţii.

În mijlocul patimelor politice şi agitărilor sterpe ale luptei zilnice câţiva învăţători, convinşi că binele de mâne al ţărei atârnă mai mult de starea de azi a şcoalei decât de

polemicele înveninate ale partidelor extreme, s-au strâns în anul trecut împrejurul acestei idei şi din dezbaterile lor a ieşit acest grup, a cărui ţintă a fost şi este *îmbunătăţirea şcoalei primare.*

Asociaţia pedagogică, fără multă paradă şi într-un cerc restrâns , au străbătut sesiunea anului trecut, dezbătând o mare parte din tezele şi cestiunele pedagogice ale programei acelei sesiuni.

Punctul fundamental asupra cărui pare pe deplin fixată asociaţia pedagogică este primirea *metodului intuitiv,* metodul care *ţine samă de dezvoltarea firească a puterilor mintali ale copilului, ca singurul în stare de a făptui cu folos cultura primară.*

Asociaţiunea pedagogică, după stabilirea acestui principiu, a intrat în hotărârea mijloacelor de aplicare a metodului în deosebitele studii ce constituiesc programa primarie.

D. *Manliu,* cu acel spirit deosebit de observator al copiilor, a arătat *cum ar trebui să înceapă învăţământul primar* în genere. Dl. *Michăilescu* şi alţii au secundat pe D. Manliu în fixarea mijloacelor prin care s-ar putea face *educaţiunea simţurilor* copilului şi prin urmare întărirea puterei lui de observaţie.

În dezbaterea metodului de propunere a abecedarului, după ce s-a combătut obicinuita greşală ce trăia până mai în anul trecut în şcoalele noastre, s-au propus mai multe sisteme deosebite, între cari caută să reamintim sistema sonetară prin descompunerea vorbelor şi cu ajutorul gesturilor, experimentată de d. *Bălteanu,* şi sistema scriptolegă ce domneşte în abecedarul d. B. Constantinescu şi acela al învăţătorilor din Iaşi, pe care d. *Beiu o* prezenta aşa încât aduse în cei mai mulţi din noi convingerea despre escenlenţa acestui metod.

Cu Ocaziunea cestiunei geografice asociaţiunea asistă la nişte dezbateri îndelungate, în care metodul intuitiv fu prezentat sub două feţe deosebite. Unii cerură împărţirea şi propunerea geografiei *începând de la apropiatul în spaţiu la depărtat,* cu alte cuvinte de la locul în care se află şcoala, descriind cercuri din

---

ce în ce mai mari până la îmbrăţişarea globului întreg; alţii, întemeindu-se pe principiul *de la simplu la compus,* susţinură sistema plecărei de la ţara fie cea mai depărtată, dar care prezintă o figură mai simplă, nişte accidenţi teritoriali puţini, instituţiuni şi obiceiuri mai primitive, şi terminărei cu ţara în care aceste condiţiuni se prezintă într-un mod foarte complect.

Deosebite metoade intuitive se susţinură şi relativ la istorie. Aici îşi avu apărătorii săi şi metodul *cronologico - progresiv* şi *metodul grupărilor* şi *metodul biografic* şi *metodul,* am putea zice, *tabelariu.* Cu dezbaterile pro şi contra acestor metode câte aspecte cu totul nouă luă cestiunea şi câte observări foarte interesante prezentară colegii Demetrescu, Scurtescu, Michăilescu, Bălteanu, Dobrescu şi Manliu.

Sesiunea anului trecut se termină cu începutul dezbaterei gramaticale. D. Manliu, cunoscut în toată ţara prin cursurile sale de etimologie şi sintaxă românească, arătă în şedinţa finală modul în care ar trebui să fie introduşi începătorii în studiul limbei materne şi cum ar trebui legate şi prezentate copiilor lecţiunile de gramatică.

[29 septembrie 1876]

UNIVERSITATEA DIN CERNĂUŢI [„PRIMIM DIN PARTEA..."]

Primim din partea onor. Consulat c.r. austro-ungar din Iaşi următoarea adresă sub no. 6465:

Conform cererei d-lui rectore Universităţii c.r. în Cernăuţi, din 26 septembrie a.c., sub no. 2, am onoare a vă comunica pe lângă aceasta un esemplar despre ordinea prelecţiilor la acea Universitate,

pentru semestru de iarnă 1876 — 1877, rugânduvă să binevoiţi a face ca conţinutul catalogului lecţiunilor să fie cunoscut, şi că în Universitatea c.r. Frantz Iosef în Cernăuţi se vor ţinea prelegeri regulate asupra limbei şi literaturei române, asupra *Filologii compurative române* şi asupra dreptului civil francez.

Primiţi etc.

Omenia omenie cere şi cinstea cinste. Deşi adresa reprodusă inventează ştiinţe nouă, precum ,,filologia comparativă română" (care poate va fi cea comparativă a limbelor romanice), deşi numele M. Sale se scrie cu *z* şi nu *tz* (,,Frantz" Iosef), totuşi vom sta la vorbă bună şi vom întreba cum de ni se întâmplă nepomenita onoare de a fi rugaţi să reproducem catalogul de lecţii al mult cinstitei Universităţi de Cernăuţi, şi aceasta încă în ajunul serbărei dureroase a uciderii lui Grigorie Ghica VVd. Ştim cu toţii că acel institut a fost creat drept recompensă pentru manifestaţia din anul trecut, ştim că profesorii toţi, înainte de a fi numiţi, a trebuit să-şi scoată sufletul în palmă şi să declare că preste un timp oarecare vor ţinea prelegerile în limbă germană, chiar la facultatea teologică. Acuma vedem că la această facultate, în care limba germană e aşa de trebuincioasă ca piperiu 'n ochi, trei din profesori, d-nii Isidor Onciul, Eusebiu şi Constantin Popovici au şi început a ţinea prelegeri în numita limbă, deşi consistoriul metropolitan s-au învoit la prefacerea în facultate a institutului *său* teologic *numai* cu condiţia ca limba de propunere să rămâie cea românească. Vedem că, deşi condiţia a fost admisă de către d. Stremeyer, totuşi astăzi se întîmplă contrariul. Ştim apoi că însuşi limba şi literatura română se vor propune în limba germană şi că singura cauză din care d. I. G. Sbiera a rămas numai suplinitor al acestei catedre este că a refuzat de a ţinea în limba germană cursul său. Toate acestea le ştim aicea şi totuşi — totuşi [de ce] nu suntem dispenzaţi de onoarea de a înregistra redeschiderea unui institut cu tendinţe germanizatoare, în care opiniile politice ale profesorilor sunt lucrul principal şi ştiinţa lucru secundar? Poate pentru că d. Schiffner propune dreptul privat francez? Dar propuie - l câtu - i place. Juriştii noştri din ţară sunt atât de familiarizaţi cu literatura dreptului francez, încât mulţi din ei ar putea fi profesori în Franţa, necum la noi. Poate că numitul domn gândeşte să ne înveţe carte franţuzească astăzi, când am început a ne plânge de estrema galomanie a cercurilor noastre culte? Aceste încercări de a familiariza publicul românesc cu institutul sui generis din Cernăuţi nu ne încălzesc defel când ştim că mediul pe care d. Stremeyer l-a creat universităţii falsifică neapărat izvorul ştiinţei dezinteresate, încât devine indiferent cine se sileşte a tăie acolo mutre filozoficeşti de pe catedră, dacă e d. Tomaşciuc sau d. Havrişciuc sau alţii ejusdem farinae.

[29 septembrie 1876]

MALTRATARE

Deşi nu suntem de loc amici ai rasei care profesează cultul mozaic şi nu ni se poate imputa nici un cuvânt în favoarea ei ca atare, totuşi, spre onoarea principiului escluderei ei de la drepturile publice şi chiar de la cele private, vom trebui să dezaprobăm purtarea nejustificabilă a unora din cetăţenii români, cari cred a putea trata persoane cu totul inofenzive de rasă semitică într-un mod în care turcii obicinuesc ,a trata pe bulgari. Declarăm că suntem contra oricărei concesii juridice sau economice cât de neînsemnate faţă cu totalitatea evreilor, dar principiul acesta nu include aplicarea de bastoane sau păruială asupra deosebiţilor indivizi care constituiesc acea totalitate. Odată stabilit punctul nostru de vedere, spre a esclude de mai înainte orişice insinuare răutăcioasă, vom relata următorul fapt ce ni se comunică. D-nul Theodor Codrescu, care de mulţi ani are deosebite

daravere cu librarii - anticvari fraţii Şragăr, a venit în magazia acestora şi în ziua de 24 sept. c. Cu această ocazie unul din fraţi i-a spus d-lui Codrescu că n-ar fi câştigat nimic cu desfacerea unor cărţi cumpărate de la tipografia sa. D. Codrescu, drept răspuns, a început să-l trateze părinţeşte pe Elias Şragăr. Atunci Samuel Şragăr zise: ,,N-am crezut, d-le Codrescu, ca să faceţi astfel şi să ştiţi că voi reclama". Dar Samuel nici nu sfârşise formularea verbală a protestării sale când se şi pomeni cu răspunsul ciotoros pe spate, încât se zice că bastonul d-lui Codrescu să fi suferit mari pierderi în consistenţa sa materială, ceea ce ne face a presupune şi pierderile părţii opuse. În urma acestora aflăm că d. Codrescu va avea o înfăţişare înaintea secţiei a patra.

[29 septembrie 1876]

[„PERIODUL AL DOILEA..."]

Periodul al doilea al istoriei moderne, de la închierea războiului de treizeci de ani până la revoluţia franceză, se caracterizează prin întemeierea puterei statului în persoana monarhilor. Oriunde un monarh zicea „L'Etat c'est moi", el avea concursul populaţiunilor, sătule de rapacitatea multiplă a sutelor de mii de mici tirani feudali, din cari fiecare era pe pământul său stăpânitori absolut. Aceşti reprezentanţi ai libertăţii absolute, ai liberului veto, a ruinat statele unde ei conduceau afacerile, pe când ideea monarhică, deprinzând comodele caste ale evului mediu la muncă, au consolidat

---

statele unde ea a domnit şi le-a dat puterea uriaşă pe care o au astăzi în Europa. În acest period, pe care cu drept cuvânt îl numim al ideii monarhice, vedem în Franţa pe Ludovic al XIV, în Prusia pe Frideric II, în Rusia pe Petru cel Mare şi pe Catarina II, în Austria pe Maria Terezia şi pe Iosif II. Şi tocmai aceste state le vedem şi astăzi cele mai puternice în Europa. În ele s-au întemeiat stabilitatea administrativă şi judecătorească, în ele am văzut înflorind mai cu samă artele frumoase şi ştiinţele, în ele progresul a fost gradat, fără sărituri, însă sigur şi temeinic.

În această vreme a ideei monarhice cad cele două domnii a lui Grigorie Ghica Voievod; iar cronicele noastre, în limba lor frumoasă, ne arată pe acest domn întrunind în sine calităţile mari ale monarhilor.

Mult se silea cu dreptatea ţării — *zic ele ;...* — dăjdiile cum le-au găsit nu le-au mai urcat, ci încă le-au uşurat şi prea bine se îndreptase ţara, ştiind fieşcare darea lui pe an. Greci nu adusese mulţi, numai câţi erau de trebuinţă curţii sale, şi numai de aciia cari voiau *să slujească cu leafa lor;* iar cărui nu-i plăcea astfel se ducea la ţara lui. Într-adevăr au fost om foarte înţelept şi învăţat şi, iubind ca şi alţii să se îndestuleze cu învăţătura, au făcut minunate şcoale, aducând dascăli învăţaţi, făcând orânduieli acestora şi ucenicilor, ca să-şi ştie fiecare leafa şi orânduiala lui. Au dat ispravnicilor mare poroncă ,,ca să fie cu dreptate săracilor, neîngăduind pe nime să-i calce şi să-i năpăstuiască, căci de va auzi cât de puţin că au păzit hatârul cuiva şi va veni vreun sărac să jăluiască, atuncea cu mare pedeapsă îi va pedepsi, făcând mari dreptăţi tuturor ; arătând tuturor boierilor ca să se păzească fiştecare de a lua mită de pe la săraci cât de puţin; şi, de va veni la urechiele Măriei Sale, să fie în ştiinţa tuturor că se va pedepsi cu mare pedeapsă, necăutându - i nici pic de *hatâr ,* de va fi boieri mare ori şi rudă; de vreme ce Dumnezeu l-a trămis într-acest pământ ca să păzească pre săraci şi să-i fie milă de dânşii ". Satelor de pe la ţinuturi încă le-au pus bani după putinţa lor, dându - le ţidule de câţi bani să deie pe an, şi de câte ori într-un an, şi *pentru ce* să deie acei bani, atâţa pentru haraci, atâţa pentru sârhaturi şi atâţa pentru zaherele şi altele, dându - le poroncă ca să-şi stringă fiştecare sat câţi oameni vor putea, şi între ei să se uşureze, şi ispravnicii să nu aibă voie nici a-i scădea, nici a-i adăugi, nici să vândă nimărui un capăt de aţă. Şi aşa ieşau o mulţime de bani, şi ţara foarte se tocmea, şi se împlea de locuitori, şi le era foarte de uşurare, cât nu le fusese de multă vreme *nici la un Domn de cei ce au fost mai 'nainte ,* cari se mirau singuri pământenii la aceasta. Au scos şi o vamă acest Domn, de lua de tot carul ce venea în Iaşi câte o para de bou, şi câţi boi avea carul atâte parale da, şi, orânduise oameni de treabă de strângeau aceşti bani, şi cu banii aceştii plătea podelele şi făcea poduri pe toate uliţele.

Văzând Domnul aice în Iaşi o mândrie la pământeni , purtând fiştecare cumaşuri scumpe şi blane, care nu era fiştecare harnic de agonisire după straiele ce purta, şi sta Domnul de gândea ce agonisită poate ca să le deie ca să cuprindă cheltuiala lor, şi nu putea găsi cu gândul Măriei Sale, ci cunoştea că se sting cu straiele lor şi a femeilor, şi sta de se mira ce va face. Socotea ca să deie poroncă, să nu poarte fiştecare straie; iară apoi se lăsa, căci mulţi puteau ca să nu ţie acea poroncă în samă, şi apoi trebuia să-i pedepsească şi să se arăte Domnul rău către norod. Dară socoti Domnul mai pe urmă şi şi-au făcut singur Măria Sa un rând de straie de postav, libadea şi giubea, şi într-o zi fără de veste au ieşit îmbrăcat cu ele la Divan; care într - aceeaşi zi văzând oamenii Măriei Sale s-au ruşinat cu toţi; căci luase şi ei oarecare învăţătură de la pământeni , şi aşa peste două - trei zile au început şi ei fiştecare a pune libadele de postav şi giubele. Aceste văzând boierii pământeni , au început şi ei a-şi face; şi aşa în scurtă vreme s-au rădicat acea cheltuială nebunească a straielor, nezicând Domnul nimărui nimică; încă mulţămea Domnului că au făcut una ca aceasta, căci mulţi rămăsese săraci, ales din cei ce erau însuraţi.

Întreg era acest Domn la toate, plin la minte, învăţat, ştia toate trebile cum le va purta, cui făcea leafă nu le făcea mari, dară în toate lunele le plătea; nu putea să zică, cineva căci nu şi-au luat-o. Nu era om împrăştietor; toate sămile le căuta înaintea Măriei Sale; şi cuvântul ce grăia era grăit şi era lăudat de către toţi. Era plăcut prostimei, iară boierilor nu atât , căci nu putea să mănânce pe cei mici şi săraci, că nu-i suferea Domnul nicidecum.

Acest Domn au cumpărat şi un loc mare lângă Mitropolie şi au pus de l-au îngrădit şi au făcut case mari şi frumoase, orânduindu - le trei şcoale pentru învăţătura copiilor, orânduind şi trei dascali cu bună leafă, de învăţa elineşte şi kinogreceaască şi moldovineaască, rămâindu - i mare pomenire. Au mai făcut şi alte pomeni multe. Văzând că s-au înmulţit norodul în Iaşi, şi apa le este puţină şi peste mână , au socotit să aducă, să aibă săracii îndestul. Şi aşa au adus din trei - patru locuri, cu mare cheltuială, făcând două cişmele minunate şi frumoase, pline de apă, la Poarta Sfântului Spiridon şi altă cişmea la Poarta Goliei, şi aceea şi mai frumoasă şi cu mare haznea, adăpa tot norodul, şi auzea în tot ceasul rugând pre Dumnezeu ca să ierte sufletele şi păcatele părinţilor Măriei Sale, care nu puţină pomenire şi odor au lăsat acestui pământ , de se va pomeni în tot veacul acestei ţări. Şi iarăşi nu se odihni Domnul nici cu aceasta; ce căuta în tot chipul ca să poată găsi o mijlocire ca să facă un lucru care să nu fi mai fost alta, dată în ţara aceasta; şi aşa au socotit că se va putea ca să facă postav aice în ţară; şi îndată au scris printr-alte ţări, pe la prieteni, în Ţara Leşească şi în Ţara Nemţească, de i-au trămis vro doi meşteri, ca să vadă locul şi apele şi să vorbească cu ei ca, de se va putea, să facă postăvărie. Şi aşa trămiţându - i au vorovit cu ei, dându - le şi oameni de i-a purtat peste tot locul de au văzut locurile şi apele; şi din toate locurile le-au plăcut la Chipăreşti, unde intră Bahluiul în Jijia, care este şi Jijia iezită, căci erau şi morile unei monăstiri a Hrişcăi, care măcina făină. Mai adusu-le-au şi lână de tot felul, de oi mari şi de cârlani , de le-au arătat, zicând că se poate. Şi aşa puind Domnul de an luat înscris toate câte trebuia fiştecare lucru, madem cu preţul ei, au priimit Domnul ca să, cheltuiască o sumă de bani să facă acele toate câte trebuiesc, grăind şi cu meşterii ce să le deie pentru osteneală şi munca lor, făcându - i de au scris şi au venit şi alţii, aducându - le toate meşteşugurile. Atunci au pus Domnul de au cumpărat acele mori de la Chipăreşti, şi au orânduit boieri credincioşi

---

a Măriei Sale, dându - le şi câţi bani le-au trebuit ca să cheltuiască dimpreună cu meşterii, să facă, toate cele trebuincioase după cum vor arăta meşterii că le trebuie. Şi isprăvindu - le aceste toate, şi strângând şi lâna , s-au apucat de lucrul postavului, şi au început a face fel de fel de postav şi au făcut şi o bală de postav prea frumoasă, de au trămis - o la împărăţie, la Sultanul Mustafa, peşkeş, ca să vadă ce odor s-au făcut acestui pământ . Ci şi acest lucru au rămas o pomenire pământenilor , căci nu mai fusese altădată în ţară, şi se bucurau cu toţii văzând nişte lucruri că se fac în pământul lor, ce erau pentru folosul lor [1].

Astfel era Grigorie Ghica VVd. Vrednic reprezentant al principiului monarhic şi fiu al unui secol bogat în caractere mari, el pricepuse că puterea Domnului nu poate sta în dreptul său de a dicta legi şi de a stoarce dări, ci că acea putere se razimă pe buna stare a populaţiilor. Pentru întâia dată i se spune birnicului *pentru ce* plăteşte dare, întâia dată slujbaşii ţării sunt priviţi ca atari (iar nu ca privilegiaţi) şi trebuia să muncească pentru leafă, să nu ieie mită, să nu facă hatâr , prin urmare aicea vedem apărând *serviciul* statului în locul vechiului serviciu al evului mediu, care avea un caracter cu totul personal. El urăşte luxul şi dă ruşinătoare pildă la boieri şi pământeni prin modestia îmbrăcăminţii; el înfiinţază o fabrică de postav, el deschide şcoli, el pavează Iaşul şi aduce apă în oraş, şi toate acestea în scurta domnie întâie de 2 ani şi 6 luni.

Dar nu era de ajuns caracterul său individual pentru a aduce liniştea şi dezvoltarea în ţară. Pentru aceasta s-ar fi cerut ca poporul moldovenesc să nu fi fost dezbinat înlăuntru şi în afară, precum fusese sute de ani de - arândul , să nu fi fost slăbit prin vecinice schimbări de domni şi prin vecinice intrigi. Astfel, cu ţara slabă, şi domnia era slabă, era umbra puterii turceşti, încât când austriacii au ocupat Bucovina fără nici un drept, toate silinţele voevodului de a-i opri erau zădarnice. Văzând stupul matern al Moldovei întregi vândut austriacilor de către ruşi şi turci chiar, Vodă au protestat, au amenințat chiar Poarta; dar

diplomaţia austriacă ştiind prea bine ce slabă e Moldova şi domnia ei, au ajuns să-l ponegrească pe Vodă la Poartă, încât aceasta, servită ea însăşi de oameni cumpăraţi cu bani austriaci, au dat contra nobilului voevod ordinul de asasinare.

Istoria vorbeşte în genere clar. O ţară unde toţi poruncesc şi nimeni n-ascultă, o ţară unde antiteza între partide se preface în adevărată duşmănie, unde domnul nu are puterea să-i împace, precum n-au avut - o în Polonia şi nici la noi, o asemenea ţară e menită de a fi prada vecinilor ei. Iar dacă acela care în sufletul său reprezentează ideea statului îşi ridică fruntea cu îndrăzneală, el cade zdrobit ca şi idolul de fier cu picioarele de lut.

II

În numărul nostru de vineri am vorbit prin gura cronicarilor de acea figură bărbătească din istoria ţărei noastre, deosebită cu totului tot de umbrele efemere ale fanarioţilor care l-au preces şi l-au urmat. Alături cu rapacitatea predecesorilor săi vedem pe acest bărbat plin de dezinteresare închinând viaţa sa binelui public, simplu în obiceiuri, isteţ la minte, cumpănit la vorbă, energic în fapte, acest bărbat care, domnind sub alte împrejurări decât acelea de slăbiciune a patriei sale, ar fi devenit o podoabă a veacurilor, nu un martir. E drept că pentru crearea unui om mare trebuieşte conlucrarea a doi factori; unul este acela al împrejurărilor, al doilea este caracterul şi inteligenţa persoanei istorice.

Aceasta a doua condiţie Grigorie Ghica Voievod a îndeplinit - o cu desăvârşire . Urmărind cu înţelepciune şi cumpătare binele şi integritatea patriei sale, le-au menţinut cu rară energie personală Pân' la cea din urmă clipă a vieţii sale. Ambasadorul austriac ce era în acea vreme în Constantinopoli s-a văzut silit a încredinţa pe cancelarul Kaunitz că, orice tranzacţie ar face cu *acest* voievod, concesiile sale vor fi numai aparente, căci acest caracter nu cedează şi nu se pleacă. El va urmări întotdeauna reîntregirea patriei sale, fie prin război, fie prin diplomaţie; de aceea trebuie înlăturat, înlăturat cu orice preţ. Tot astfel vorbeşte şi despre boieri; ei nu se pot cumpăra nici cu bani, nici cu titluri, nici cu promisiuni. Să fie bine constatat că Bucovina era de facto austriacă pe când ambasadorul le scria acestea lui Kaunitz. Trebuia dar nimicit acest om, a cărui tărie de caracter ameninţa pe răpitorul patriei sale, trebuia asasinat în taină, fără zgomot.

---

[1] Vezi cronica lui Ion Canta şi a lui Ienachi Kogălniceanu

Şi astfel s-au şi urmat. În locul unde comuna Iaşi a aşezat un sarcofag de marmoră, în locul unde astăzi se ridică pe o columnă bustul nemuritorului martir, acolo s-au întâmplat acea faptă a întunericului, acea mişelie demnă de diplomaţia veacului trecut, acea neruşinată pălmuire a slăbiciunei şi dezbinării poporului românesc. Şi într-adevăr, ce ruşine mai mare putea să ni se întâmple ? După ce ni se luase bucata de pământ unde zac oasele domnilor noştri de la Dragoş Voievod până la Petru Rareş, după ce ni se luase vatra strămoşească, începătura domniei şi neamului moldovenesc şi în care doarme cenuşa lui Alexandru cel Bun, legiuitorul şi părintele ţării, şi a lui Ştefan Vodă, pavăza creştinităţii întregi, după ce am pierdut pământul nostru cel mai scump, se asasinează, prin influenţa *morală* a Austriei, domnul care au îndrăznit a protesta contra neruşinatei răpiri. Popor românesc, mari învăţături îţi dă ţie această întâmplare ! Dacă fiii tăi ar fi fost uniţi totdeauna atunci şi pământul tău strămoşesc rămânea unul şi nedespărţit. Dar veacuri de dezbinare neîntreruptă te-au adus la slăbăciune, te-au adus să-ţi vezi ruşinea cu ochii. Nu merge la mormintele domnilor tăi cu sământa dezbinării în inimă, ci precum mergi şi te împărtăţeşti cu sângele Mântuitorului , astfel împărtăşeşte-ţi sufletul tău cu reamintirea trecutului; fără patimă şi fără ură între fiii aceluiaşi pământ , care oricât de deosebiţi ar fi în păreri, fraţi sunt , fiii aceleiaşi mame sunt . Aniversarea asasinării lui Grigorie Vodă şi a răpirii pământului strămoşesc ne-am reamintit - o cu durere şi alaltăieri, cu ocazia descoperirii bustului pe care Măria Sa Preaânălţatul nostru Domn l-au dat în dar oraşului Iaşi. Serbarea a fost tot atât de frumoasă şi de demnă ca şi în anul trecut. După serviciul funebru la Mitropolie, o mulţime nenumărată de popor cu arhierei în frunte s-au pus în mişcare spre piaţa Beilicului, trecând în procesie prin stradele de căpetenie ale oraşului. Ajunsă în piaţă, în mijlocul căreia se înalţa în cunună de laur bustul de marmură al martirului, clericii începură cu citirea acelor molcome şi tânguioase versete bisericeşti, scrise în dulcea limbă a trecutului, pline de sfinţenie şi pace sufletească, prin care se cere de la stăpânul lumii repaosul de veci, vecinica amintire şi orânduirea sufletului martir în corturile drepţilor. După săvârşirea serviciului divin, primarul oraşului nostru, d. Tufăscu, rosti cu glas răspicat şi mişcat el însuşi de măreţia momentului, următorul cuvânt .

Cetăţenii iaşeni au îndreptat o telegramă de recunoştinţă către M. Sa Preaânălţatul nostru Domn, carele întotdeauna au dovedit cât de mult e mişcată inima Sa generoasă pentru toate durerile şi bucuriele poporului şi ţărei Sale. Căci şi acuma mulţămim bunei voinţi a M. Sale ridicarea acestui monument întru vecinica amintire a lui Grigorie Vodă, ce cu viaţa au plătit întregimea pământului strămoşesc şi acea sfinţită coroană ce prin slăbiciunea veacurilor şi nu din vina Domniei au pierdut o nepreţuită piatră scumpă. Fie voia stăpânului tăriilor ca din neamul M. Sale Preînălţatului nostru Domn să se nască răzbunătorul pierderilor noastre şi întregitoriul patriei.

[1 şi 3 octombrie 1876]

CARTE NOUĂ
[„AU IEŞIT DE SUB TIPAR CRONOLOGIA..."]

Au ieşit de sub tipar Cronologia raţionată de A. D. Xenopol. Această carte cuprinde în 200 de pagini istoria pe scurt a tuturor popoarelor şi acea a românilor şi va fi foarte folositoare pentru toţi tinerii ce se prepară pentru examene.

[1 octombrie 1876]

[„ALALTĂIERI ÎN 29 SEPTEMVRIE..."]

Alaltăieri în 29 septemvrie a încetat din viaţă unul din cei mai nobili bărbaţi ai românilor — Constantin Negri. În vârstă de 64 de ani şi bucurându - se de o deplină sănătate, o boală grabnică, venită asupră-i în zilele din urmă, l-au răpit din mijlocul nostru. Constantin Negri reprezenta nu numai cel mai curat patriotism şi caracterul cel mai dezinteresat, dar şi o capacitate intelectuală extraordinară căreia - i datorim, în bună parte, toate actele mari săvârşite în istoria modernă a românilor. El a refuzat corona domnească ce i se oferise în 1859, preferind a rămânea un simplu cetăţean; el a sprijinit până la urmă unirea ţărilor, el ca reprezentant al României la Constantinopoli a făcut să se recunoască alegerea îndoită a lui Alexandru Ioan; a pregătit secularizarea moşiilor monastireşti şi a înlăturat greutăţile ce se ivise în urma acestui act. Retras de zece ani în viaţa privată, în orăşelul Ocna, el ne da exemplul vieţei celei mai modeste, deşi avea dreptul la onorile cele mai mari. Însemnat ca om de litere ca şi ca om de stat, nici un român n-a fost reprezentat şi venerat ca şi dânsul şi nici o pierdere nu atinge poporul nostru în mod aşa de crud ca pierderea lui Constantin Negri.

•

Soarele frumos de toamnă care a luminat sărbarea de tânguire pentru pământul nostru şi pentru amintirea lui Grigorie Vodă, acelaşi soare au luminat, în alt colţ al străvechei Moldove, ducerea la mormânt a rămăşiţelor unuia din cei mai mari, mai iubiţi fii ai poporului românesc. Poet şi prozaist eminent, patriot bun cu inimă dreaptă şi fără patimă, şi cel mai distins diplomat al ţărilor româneşti, Constantin Negri trăia retras în

târguşorul Ocnei în reamintirea unei vieţi bogate, închinate întreagă acestui popor, acestei ţări. Dar se vede că deodată cu toamna anului acestuia a fost scris să vie şi toamna acestei vieţi iubite, căci acelaşi soare care a luminat bustul de marmură a lui Grigore Vodă au încunjurat cu razele sale fruntea înmărmurită a lui Constantin Negri şi mormântul său, deschis să-l primească. Astfel pământul românesc primeşte în braţele sale pe copiii săi adormiţi cu aceeaşi blândeţe ca sânul mamei; el, în care zac comorile trecutului nostru, îşi adaogă câte o nouă comoară; şi astfel ni se face mai scump, tot mai scump. Dormi dulce în pământul din care te-ai născut, pe care l-ai iubit, pe care l-ai apărat viaţa toată, şi fie-ţi ţărâna uşoară şi reamintirea vecinică.

[1 şi 3 octombrie 1876]

RECTIFICARE [„RELATIV LA..."]

Relativ la cazu[l] de maltratare descris în nrul nostru de miercuri ne-am informat că d. Codrescu ar fi fost provocat de către fraţii Şrager şi silit astfel să se poarte într-un mod nu tocmai obicinuit.

[1 octombrie 1876]

TURCIA [„LA 10 OCTOMVRIE..."]

La 10 octomvrie st. n. un consiliu de miniştri estraordinar ar fi hotărît de a acorda un armistiţiu de 6 luni, adică până la finea lui martie anul viitor. A doua zi era să se notifice puterilor prin o circulară condiţiile armistiţiului. Ştiri mai nouă vestesc că durata aceluia ar fi fost redusă la douăzeci de zile, ceea ce-ar dovedi o deosebită grabă din partea puterilor de a vedea încheindu - se cât de curând pace definitivă. Într-adevăr un armistiţiu de 6 luni ar fi fost propriu a reîntări amândouă părţile beligerante, pe turci poate prin un nou împrumut şi prin recrutarea a toată tinerimea musulmană disponibilă; pe sârbi prin nouă rânduri de voluntari ruşi şi prin împlerea casierielor micului stat cu ruble strânse de comitetele panslaviste. Cel puţin la ştirea despre acordarea unui armistiţiu pe jumătate de an jurnalistica din Austria a răspuns prin articole pline de îngrijire pentru viitor şi îndoindu - se foarte mult asupra realizării păcii. În aceeaşi vreme în care se dezbat între puteri condiţiile armistiţiului şi acelea a unei păci eventuale, comitetele ruseşti trimit la Belgrad coroana regală, lucrată pe bani adunaţi anume pentru acest scop.

[3 octombrie 1876]

SERBIA [„DIN BELGRAD..."]

Din Belgrad i se scrie „Corespondenţei politice" că în cele din urmă lupte în valea Moravei s-ar fi deosebit prin vitejie legiunea numită a ,,iataganului", de sub comanda voievodului Maşa Verbiţa. Această legiune au risipit patru batalioane de gardă (turceşti) şi a

luat un steag. Din această cauză generalul Cernaief au împărţit între legionari 70 medalii şi au trimes celor mai viteji dintre ei câte 60 de galbeni. Această legiune consistă aproape numai din muntenegreni în urma cererilor lui Cernaief, ministrul de război poate va chema sub drapel cele din urmă resturi de oameni armabili, adică bărbaţii în vârstă de 42 — 52 de ani. Această clasă ar da poate un contingent de 30000 de oameni şi, cu aceştia 'mpreună , armata de pe Morava ar ajunge la 120.000.

[3 octombrie 1876]

[„AFLĂM CĂ GUVERNUL ENGLEZ..."]

Aflăm că guvernul englez ar fi propus puterilor garante ca, pe timpul armistiţiului, armata română să ocupe linia de demarcaţiune între armatele turceşti şi sârbeşti cari se află azi în luptă.

Ceva mai mult. Se zice că guvernul englez ar fi dispus să ceară de la puteri ca tot armata română să ocupe Bulgaria şi cea italiană Bosnia şi Herzegovina până când Turcia va aplica reformele otărâte acestor provincii.

Aceste ocupaţiuni se vor face negreşit cu cheltuiala puterilor în chestiune.

Dacă aceste ştiri se vor adeveri, oricine poate vedea că cuvintele agentului Engliterei zise Domnitorului acum câteva săptămâni : că *România este destinată a juca un rol civilizator între popoarele din Orient* au şi început să devie o realitate.

[6 octombrie 1876]

[„PRESA STRĂINĂ E PREOCUPATĂ..."]

Presa străină e preocupată mai cu samă de două puncte ale politicei noastre, unul *călătoria la Livadia,* al doilea *concentrările.* Deşi armata, rezervele şi miliţia teritorială se concentrează pe divizii, şi anume cu scopul instrucţiei şi al manevrelor de toamnă, presa străină clatină din cap şi se crede în drept a afirma că manevrele sunt numai pretextul concentrărilor. Oricare ar fi credinţele asupră - ni , cetitorul va găsi-o foarte natural că, în momente în care e în cestiune nu pacea noastră, ci a Europei întregi, a pune mânile 'n sân ar fi o nesocotinţă, iar maxima veche şi prevăzătoare ,,şi vis pacem para bellum" singura a cărei aplicare se impune de sine.

Miniştrii noştri s-au întors de la Livadia. Desigur că, afară de unele lămuriri de o fatală, generalitate, puţine lucruri ni se vom împărtăşi din întreverderile cu marele autocrat al tuturor Rusielor; dar aşa se şi cuvine, căci nu aceste sunt vremile în care acţiunile de stat s-ar putea petrece în plină lumină. Înregistrăm numai, fără a da crezare, ciudatul zgomot cumcă ministrul nostru prezident ar fi mers la Livadia pentru a propune împăratului Rusiei *alianţa* şi *comanda supremă a armatei române.*

[6 octombrie 1876]

[„POARTA AU COMUNICAT..."]

Poarta au comunicat prin o circulară dorinţa de a încheia un armistiţiu de şase luni de zile, adecă până la finele lui martie anul viitor. Ziarile austriaceşti şi multe din cele germane văd într - această propunere o îndemânatică trăsătură de eşec şi felicitează pe oamenii de stat de la Cornul de Aur pentru această fericită idee. Afară de aceea terminii în care a fost comunicată această dorinţă lasă atăta câmp liber acţiunii diplomatice, încât e lesne văzut că situaţia se va lămuri repede. Într-adevăr, dacă Rusia voieşte războiul, ea nu va accepta propunerea din cauze foarte simple. O campanie de iarnă e în favoarea oştilor slave, fie din sud fie din nord; pe când natura trupelor turceşti, cărora nu li se poate disputa un estraordinar curagiu şi o deosebită energie în purtarea suferinţelor şi privaţiunilor, esclude totuşi campania de iarnă; căci pentru arab, egiptean şi alte rase de la miazăzi iarna e un duşman neînvins, pe

---

care, după cum zice proverbul, nu-l mănâncă lupii. Din câte se vestesc asupra propunerii de armistiţiu vedem că Poarta nu doreşte războiul. Ar primi orişicând pacea, păstrându - se neschimbat statu-quo teritorial. Pe de altă parte, propuind un armistiţiu aşa de lung, ea a propus dezarmarea miliţienilor pe vreme de iarnă, întoarcerea la căminuri şi redeprinderea cu pacinicele ocupaţii, reintrarea pe câtăva vreme în liniştea obicinuită, aşa încât orişicând pacea ar putea ieşi definitivă dintr-un atât de ademenitori provizoriu. Condiţiile armistiţiului sunt : 1) Sârbia nu poate reocupa poziţiile care se află astăzi de facto în mânile turcilor (nu e esclus printr - asta ca ele să facă parte din zona neutrală). 2) Introducerea de arme şi muniţii în Serbia şi Muntenegru e oprită. 3) Intrarea de voluntari streini e oprită. 4) Nici Serbia nici Muntenegrul nu vor putea da ajutor provinciilor turceşti răsculate.

Totodată Poarta au comunicat puterilor asemenea prin o circulară ca va introduce în cea mai scurtă vreme o sumă de reforme, şi anume: acele propuse de puteri numai pentru Bulgaria, Bosnia şi Herzegovina, ea le va introduce în imperiul întreg. Tocmai de aceea însă ea se roagă de a nu-i impune o îndreptăţire privilegiată a provinciilor numite, căci atuncea şi-ar pierde autoritatea; ci, din contra, aceste reforme să fie o emanaţiune a autorităţii statului turcesc şi să reîntărească în faţa supuşilor demnitatea ei. În orice caz, comparate cu răspunsurile evazive de până acum ale Porţii, aceste propuneri făcute în ton concesiv şi îmblânzit ar forma desigur baza unei acţiuni diplomatice clare şi temeinice — dacă toate puterile ar dori într-adevăr pacea precum o doreşte bietul turc. Aceste propuneri mai au avantajul că sunt echitabile, căci ne-am înşela dacă am crede că populaţiunea moametană se află mai bine decât cea creştină. Un ziar arab ce apare în Constantinopole face următoarea descriere:

Funcţionarii din vilaieturile Aleppo şi Damasc se servesc de orice nedreptăţire şi arbitrarietate şi comit toate vexaţiunile posibile faţă cu poporul. Cu fiecare poştă primim plângeri în contra funcţionarilor şi un număr mare de suplici s-au dat Porţii tot asupra acestui obiect. Înalta Poartă să ni permită a o întreba dacă aceste plângeri a unei populaţii întregi se consideră, sau se pun ad acta. Sigur este că această stare de lucruri produce o nemulţămire deosebită şi o mare neîncredere în populaţiile acelor două vilaieturi.

Iar foaia oficială a ministerului de război, ,,La Verite", luând act de acel articol, spune lucruri care par a fi icoana unor stări nu numai turceşti:

De când am început a maimuţi fără îndemânare mincinoasa civilizaţie a Europei, adecă am început de la Z în loc de-a începe de la A B C , s-au prăsit acei linguşitori mizerabili care au înşelat pe monarh asupra adevăratei stări a imperiului şi pentru a-şi

ajunge la scop au făcut curte cafegiilor, ciubucciilor, bărbierilor palatului, ba până şi rândaşilor de la grajdi. Drept răsplată a supunerii lor aceşti oameni nobili au esercitat o nemărginită înrâurire asupra înaltei Porţi, favoritismul în întinderea sa cea mai mare a fost buruiana ce s-au prăsit pe această grămadă de gunoi; laşitatea a înlocuit curajul, minciuna, adevărul, hatârul aptitudinea. Cafegii, ciubuccii, bărbierii celor mari deveniră funcţionari, guvernori de provincii. În loc de a studia în colegiile şi şcoalele noastre bazele administraţiei, legea sfântă (seri), cei mai mulţi preferau de-a deveni sclavii cutărui efendi, pentru că acesta putea mai iute să le procure un post. Funcţionarii numiţi astfel se temeau de destituire, căci ce erau să înceapă, fără post? Cu cunoştinţele câştigate pe această cale puteau să moară de foame.

Aceste adevăruri, aplicabile şi la alte ţări unde se fac deosebiri între oamenii ,,cutăruia" sau ,,cutăruia", sunt urmate de imputări făcute făţărniciei presei şi diplomaţiei europene. Căci în faptă moametanii sufăr sub un asemenea regim tot atât , ba mai mult decât creştinii ,,căci aceştia se pot adresa la preoţi, la patriarhi şi, ca ultimă instanţă, la vrun consulat sau la vreo ambasadă; dar la cine se poate adresa moametanul?" În faptă starea aceasta de lucruri are multe analogii cu cea socială din România — mutatis mutandis însă. Rolul senzitivilor creştini îl joacă la noi străinii, evreii mai cu samă, rolul turcului — ţăranul român. Atingi urechea unui evreu obraznic? Toată presa europeană strigă. Dar această presă ocupatu-s-a ea vrodată de mizeria şi mortalitatea populaţiunei române?

[6 octombrie 1876]

RUSIA [„FORMAREA A REGIMENTE..."]

Formarea a regimente întregi de voluntari, înarmarea militară, înrolări continue, cumpărarea de corăbii şi de tunuri, conscripţiuni de cai, apoi chemarea contelui Reutern, ministrul de finanţe, la Livadia, pentru a scoate din pământ bani, perspectiva unui împrumut forţat înlăuntrul ţărei, de vreme ce pieţele străine păstrează o statornică surzenie, toate acestea şi multe altele câte se petrec în ţara rusească — *oare semne de pace să fie?* Adăogăm că în cercul consultărilor decisive din Livadia au intrat şi eventualitatea abdicării împăratului Alexandru în favoarea principelui de coroană.

Până acuma birourile de corespondenţă vestesc că propunerea Turciei pentru un armistiţiu de şase luni au fost respinsă de Rusia, admiţându - se cel mult unul de şase săptămâni . Motivul principelui Gorciacof este că Serbia nu poate fi condamnată la o situaţie atât de precară şi de costisitoare timp de jumătate de an. Cu toate acestea principele admite prelungirea armistiţiului de şase săptămâni în caz dacă tratările de pace ar cere - o aceasta.

[6 octombrie 1876]

SERBIA [„UN CORESPONDENT SUSŢINE..."]

Un corespondent susţine că armata sârbească a încetat de a fi armată sârbească şi a devenit un corp rusesc; căci comandantul, generalii, ofiţerii şi subofiţerii sunt ruşi. Sîrb mai este doar soldatul de rând , care de voie de nevoie merge la război, ca să aibă ce ucide

tunurile turcilor. Generalii sârbeşti sunt aproape toţi disponibili şi petrec în cafinelele de la Belgrad cu ciubuc, cafe şi joc de cărţi. Până acuma sunt în armată 479 ofiţeri ruşi, 592 de subofiţeri şi 1800 de cazaci. La monastirea Jiţa se fac pregătiri pentru încoronarea regelui Milan; la 9/22 octomvrie va avea loc botezul prinţului de coroană, în onoarea căruia a început a se şi forma o legiune de voluntari numită a Kralieviciului.

[6 octombrie 1876]

BIBLIOGRAFIE [,,A APĂRUT CHIAR ACUM..."]

A apărut chiar acum şi se află de vînzare: *,,Calendarul bunului econom"* pe anul 1877 întocmit de d-nii *Comşa* şi *Eugen Brote.* Cu mai multe ilustraţiuni intercalate în text.

Cuprinsul calendarului este:

Popa Tanda, novelă. Poezii: Cinel-Cinel — Mărioara — Cât te-am iubit — De-ai putea — Groaza — — Ţiganul şi purcelul — Cântece populare. Despre scrierea limbei române. Economia câmpului: Tractarea gunoi

---

ului de grajd — Ghipsul — Cenuşa şi găinaţul — Alegerea sămânţei — Stărpirea măciunelui — Cultura trifoiului — Plugul — Grapa — Greutatea fructelor şi seminţelor mai îndatinate — Timpul încolţirei şi vegetaţiunii la diversele plante agricole — Volumul diverselor nutreţuri — Greutatea corpurilor mai îndatinate. *Economia vitelor:* Alegerea vitelor de prăsilă — Mulsul vacilor — Ceva despre oierit — Ce avem de observat când cumpărăm cai? — Vârsta cailor — Cât timp poartă animalele agricole? *Pomăritul:* Părţile pomului — Prăşirea pădureţilor de altoit — Despre altoire îndeobşte — Surceii nobili — Ceara şi răşina de altoit — Altoirea în despicătură — Copularea — Ocularea. *Vieritul:* Culesul strugurilor — Spălatul buţilor — Cum să fie pivniţa? *Stupăritul:* Date statistice. *Legumăritul:* Cultura fragilor. *Mătăsăritul:* Păstrarea seminţei — Schimbarea pielei — Omidăria — Nutrirea omizilor. *Mijloace în contra unor primejdii grabnice la oameni. Varietăţi* ş.a.

Agricultura, acest izvor însemnat al bogăţiei naţionale, este aproape singura meserie a poporului român. Editorul crede a fi răspuns la o trebuinţă foarte simţită şi generală a poporului întreprinzând edarea acestui nou Calendar, în care, după cum arată cuprinsul de mai sus, sunt reprezentate mai toate ramurile agriculturei. Numele autorilor, care amândoi sunt bărbaţi de specialitate, poate servi drept garanţie despre buna alegere şi tractare a materiilor cuprinse în *,,Calendarul bunului econom".* Alăturea cu agricultura, calendarul cuprinde o colecţiune aleasă de poezii, precum şi una din cele mai nimerite novele populare. Comerciantul, industriaşul, meseriaşul, învăţătorul, preotul, amploaiatul, ei toţi află în *,,Calendarul bunului econom"* învăţături practice pentru trebuinţele zilnice.

,,Calendarul bunului econom" se poate comanda la d-nii *Iosif Drotleff et Comp.* în Sibiu, cu preţul de 50 cr., adică ceva peste un franc.

[6 octombrie 1876]

TURCIA
[„ÎN URMA UNEI NOUĂ AUDIENŢE..."]

În urma unei nouă audienţe pe care a obţinut - o Sir Henry Elliot la sultanul şi în urma propunerei acestui ambasador ca guvernul turcesc să se învoiască în sfârşit cu propunerile colective a puterilor şi să se decidă la primirea unui armistiţiu de-o durată convenabilă, miniştrii s-au adunat de două ori în consiliu şi au hotărît a primi un armistiţiu de *patru săptămâni .*

[8 octombrie 1876]

MUNTENEGRU
[,,«CORESPONDENŢA POLITICĂ» VESTEŞTE..."]

,,Corespondenţa politică" vesteşte din Cetinie sub data de 7 oct.: Calcul cuminte este fără îndoială o însemnată trăsătură de caracter a prinţului Nicolaie. Cu toate acestea nu se poate tăgădui că multe întâmplări din lunele din urmă au răsplătit cu rău ţinuta altfel atât de precaută a prinţului. El au făcut mai cu samă esperienţa că pe

diplomaţia turcească nu se poate întemeia nimenea. Atât Derviş Paşa când era guvernor - general al vilaietului Bosniei, cât şi Ali Paşa mai târziu au făcut prinţului avansuri care n-au fost primite întotdeauna cu neîncredere. Dar aceste speranţe s-au risipit ca fumul tocmai atunci când se credea că se vor realiza. Cele din urmă tractări diplomatice s-au întrerupt în momentul în care erau să ajungă la o încheiere mulţămitoare.

La 26 sept. au sosit aicea ştirile neplăcute despre pronunciamentul din Deligrad. În 29 sept. au venit comunicări din Constantinopole (prin mijlocirea consulului general englez din Raguza, d-lui Monson *) care puneau în perspectivă un armistiţiu mai lung şi închierea unei păci favorabile. În 2 octomvrie cele din urmă greutăţi au fost înlăturate prin mijlociri engleze şi italieneşti. Urmarea a fost că prinţul a permis proviantarea armatei lui Muktar Paşa şi a câtorva forturi turceşti. Deodată veni un contraordin din Constantinopole care c-o lovitură schimbă faţa lucrurilor. Atât armata turcească din Albania cât şi cea din Herţegovina atacară prin surprindere pe montenegrini şi acuma suntem iarăşi în mijlocul războiului. Sigur e că diplomaţia turcească nu s-a purtat sincer cu Montenegro. Cum stau lucrurile astăzi, se poate spune apodictic cumcă drumul pentr-o pace separată este astăzi închis. Prinţul Nicolaie a mers la montenegrinii săi, la Bielopavliţe. Cei din urmă montenegrini cari mai îngrijeau de gospodărie au fost chemaţi sub arme. Puterile militare se urcă la 21800 oameni. De la începutul războiului parte au căzut, parte s-au rănit 2200 oameni. Spre a împlea acest gol s-au chemat sub arme toţi tinerii de la 15 — 16 ani.

[8 octombrie 1876]

FRANCIA [„ÎNTRE PĂRERILE..."]

Între părerile privitoare la o rezolvire a Cestiunei Orientului desigur că aceea a unui admiral şi membru al Academiei va atrage atenţia publicului. Dacă o aseminea părere e

justă sau nu e o altă cestiune, pe care vom lămuri - o mai la vale.

D. admiral Jurien de la Graviere încheie cartea sa cea mai nouă ,,La situation du Levant", cu dorinţa de a vedea *elenismul* în Turcia *opuindu - se panslavismului.* După d-sa rezultatul cel mai însemnat al revoluţiei greceşti din 1821 n-au fost crearea micului regat grecesc, ci transformarea Turciei. Între cele 12 milioane de creştini autorul crede că neamul lui Kyrios Pappadakys este cel chemat de a dirige soarta Orientului. Toate par a-l face apt pe numitul Kyrios pentru un asemenea rol: activitatea (în luare de mită şi-n dezbrăcarea călătorilor în codru), inteligenţa (în şiretlicuri şi sofisme), în fine patriotismul (dovada bună: starea înflorită a Greciei). Egipetul, care era mai o colonie franceză, va deveni una engleză sau franco - engleză . Turcia va fi în curând o colonie europeană. Grecii pot renunţa fără părere de rău la ,,marea lor idee" ; industria, negoţitorii, bancherii lor vor lua mult mai curând sceptrul din mâna osmanilor decât o agitaţie sterilă. Înainte de toate se cer drepturi civile egale pentru toţi. Dacă li va plăcea turcilor să monoplizeze serviciul militar pentru dânşii şi să se mărginească cu lene la cultura pământului strămoşesc, atunci vremea nu e departe în care scumpirea traiului li va face cu neputinţă viaţa în ţara lor proprie. Ei vor avea soarta rasei Mandgiu, cari au biruit China, iar pământul Mandgiuriei a trebuit să-l cedeze chinejilor. Munca este legea lumii moderne, care mi are loc pentru leneşi. D. Jurien de la Gravičre este membru al Academiei franceze, prin urmare un om de la care nu ne putem aştepta de-a auzi decât idei de Manchester după calup. În faptă predominarea intrigantului şi răutăciosului element grecesc în Orient ar fi o nenorocire şi mai mare decât supremaţia turcească. Demosul grecesc din antichitate şi până astăzi s-au arătat incapabil de-a constitui un stat ca oamenii. În lumea antică caractere nobile

---

şi mari erau răsplătite de acest demos disculţ şi palavragiu cu ostracismul; Imperiul bizantin, venit în urmă, e cuibul vicleniei, deşertăciunei şi corupţiei în toate; noul regat grecesc e o jertfă a celei mai obraznice şi mai ignorante demagogii. Mai mult încă: dacă turcii de astăzi duc frânele guvernului în acest fel este pentru că totdeuna au găsit în greci unelte cari - i apără, îi susţin, îi împing chiar la corupţie.

Adevărata otravă a Orientului este acest popor linguşitor, faţarnic, dispus la pradă şi la înşelăciune — şi într-adevăr Abdul-Hamid are dreptate când zice că grec de treabă nu se găseşte.

Este nevoie să mai amintim istoria specială a românilor ca să arătăm cum aceşti oameni şi-n al treilea neam încă au otrăvit şi otrăvesc viaţa noastră publică şi privată? Când Radu cel Mare, domnul Ţărei Româneşti, au adus în ţară pe patriarhul grec Nifon, acesta, în loc să-şi caute de biserică, a 'nceput să facă politică, să-şi creeze partidă între boieri, să ascută şi să învenineze şi mai mult duşmănia dintre Dănuleşti şi Drăculeşti, între descendenţii lui Mircea şi Dan I. În Moldova, un grec (Despot) strică prin intrigi de curte domnia lui Lăpuşneanu Vodă şi aduce pe acel zimbru la o adevărată furie şi sete de sânge .

Şi dacă s-au stricat rândul şi tocmeala acestor ţări, dacă am pierdut provinţii, dac - am înlăturat cu uşurinţă obiceiuri bune şi vechi, dac' au intrat corupţia şi laşitatea în clasele vechei societăţi româneşti, totdeauna izvorul acestor rele se va găsi c-au fost sau un grec sau o mână de greci.

Şi această naţie, care prin îmbătrânire au pierdut toate calităţile, păstrând numai viţiile antice, care în decursul evului mediu au corupt arhitectura, muzica, pictura, această naţie care au înveninat viaţa popoarelor învecinate, care le-au trădat la turci numai pentru ca să poată păstra ea ierarhia, care furase a cincea parte din pământul României, această naţie cu înnăscut instinct de viclenie şi tâlhărăşug , aceasta să fie conducătoarea Orientului?

Dar vom uita oare identitatea şi atavismul caracterului?

Oare neapolitanii, de mii de ani colonie grecească în Italia, şi-a pierdut caracterul? Nu sunt tot laşi, mincinoşi, înşelători, hoţi precum au fost înainte de-o mie de ani? Nu ni se vorbească de revoluţia grecească, care doarme pe lauri străini, în care căpetenii şi ostaşi au fost albanezi, macedo - români şi slavi, rase înşelate de linsa linguşire a grecilor; căci toată acea sămânţă de războinici, dacă s-ar ciurui dintre oamenii însemnaţi şi viteji, nu cred că s-ar găsi un singur grec de origine. Spada cavalerească a grecului adevărat şi originar o cunoaştem, ea iubeşte spatele şi se numeşte la noi cuţit. Pentru codru, pentru unghiuri de uliţă şi în orice caz pentru demagogie şi comunism sunt coapte capetele grecilor, dar nu pentru a aduce o dezvoltare sănătoasă între popoarele Orientului; şi, pentru a caracteriza lapidar această rasă, vom spune că, dacă Orientul ar avea să aleagă (la ceea ce, mulţămită Domnului, n-am ajuns încă) între o predominare grecească şi una jidovească, cea jidovească e de preferat.

[10 octombrie 1876]

GRECIA [„PRECUM ERA UŞOR..."]

Precum era uşor de presupus, zgomotele despre animaţia, războinică a palicarilor, privite de aproape, se reduc la oraţii frumoase, în care patrie, libertate, egalitate ş.c.l. au jucat desigur un rol considerabil. Cel puţin ,,Ausburger Allgemeine Zeitung" primeşte o corespondenţă din Atena care arată că răsunetul din ziarele europene e exagerat, ba mincinos chiar. Mişcarea care stăpâneşte spiritele are un decurs liniştit

şi pacinic. S-au vorbit mult în vremea din urmă despre suferinţele şi apăsările *fraţilor* din provinţiile greco - turceşti , însă nicăiri n-au ieşit de pe buzele oratorilor măcar aluzia unei provocări războinice. Se plâng toţi că în momente atât de critice Grecia sta, cu totul *nearmată* şi vor să facă în toată graba ceva pentru a împlea acest gol simţitor. Dar armată şi flotă nu se pot scoate din pământ . Ministrul de război Karaiskakis (care, grec fiind, se înţelege că e un om însemnat şi pricepe ce trebuie pentru a pune armata pe picior de război) ar face el ce-ar face dacă ... considerente ,,politice" şi financiare nu l-ar opri. În fine, fie vreme bună, fie rea, Grecia aşteaptă că tot cele şepte puteri se vor milostivi a gândi la dânsa când se va face împărţala averii turcului. Numai să nu moară cumva Kyrios înghesuit la pomană.

[10 octombrie 1876]

[„«ARMA LA PICIOR"]

,,Arma la picior!" e astăzi, în urma unei a doua scrisori a împăratului Alexandru, deviza Austriei. A pierit fără urmă neliniştea asupra procedurei Rusiei, asupra respingerei armistiţiului turcesc şi a zgomotoaselor înarmări; se va fi pronunţat cuvântul magic care-i face pe austriaci moi ca ceara. Ziare germane vor să ştie că Austria nu se va împotrivi intrării ruşilor. *România se zice că va avea asemenea permisiunea ca cu cei 80000 de oameni ai săi să ajute la îmbunătăţirea soartei ,,fraţilor creştini".* Grecia, despre care unele telegrame vestesc că e pe cale a încheia alianţă ofenzivă şi defenzivă cu Serbia, va intra asemenea în acţiune, cel puţin regele Georgios, care s-a primblat pân - acuma , au răsuflat cuvinte foarte întreprinzătoare.

Spre caracterizarea situaţiei reproducem următoarea telegramă din Paris: în urma unei ştiri aduse de biroul Reuter circulează zgomotul că Rusia ar fi încheiat o convenţie cu societatea căilor ferate *române* pentru transportarea a 4.000 oameni pe zi. Ştirea nu s-a confirmat încă.

Afară de aceea ziarele din Bucureşti sosite asară ni mai aduc următoarele depeşi:

Petersburg, 19 octomvrie. D. Loftus, reprezentantele Angliei, va pleca în curând la Livadia. Plecarea aceasta e considerată, ca o simptomă, că înţelegerea e posibilă între Anglia şi Rusia,

Berlin, 19 octomvrie. *Norddeutsche Zeitung* anunţă că marele duce moştenitor al Rusiei va pleca în curând la Viena, Berlin, Londra pentru a lucra pe lângă cabinetele respective, în sensul unei acţiuni comune a marilor puteri pentru a rezolva Cestiunea Orientului într-un mod satisfăcător.

Constantinopole, 19 octomvrie. D. Ignatieff va cere mâne audienţă la sultanul, pentru a-şi prezenta scrisorile de acreditare.

Negocierile pentru pace se vor reîncepe imediat pe bazele propunerilor Angliei.

Londra, 19 octomvrie. Ziarul *Times* anunţă că Rusia a prezintat Porţei ca *ultimatum* o propunere

concertată cu Anglia pentru un armistiţu de 6 săptămâni .

Times declară că parlamentul şi ţara nu voieşte a face războel pentru a susţine pe Turcia. Aceasta ar fi o nebunie culpabilă.

Atena, 19 octomvrie. Guvernul va depune astăzi la Cameră proiectele următoare:

Pentru chemarea sub arme a unui număr de 80.000 oameni

Pentru acordarea unui credit de 50 milioane drahme ş-un împrumut de 10 milioane pentru cumpărarea de arme.

Viena, 16 octomvrie. Se zice că intervenţiunea militară a Rusiei este neînlăturabilă.

Se asigură că Austria, în caz de a erumpe catastrofa, va rămânea neutră, primind oarecari compensaţiuni .

Londra, 16 octomvrie. *Times* crede că Rusia va intra de bunăsamă în acţiune dacă Turcia va refuza propunerile puterilor. Rusia pretinde un armistiţiu de 6 săptămâni . Astfel, zice *Times,* atârna de la d. de Bismark să salveze lumea de un teribil războel. O atitudine precisă şi fermă a Germaniei e cea mai bună chizăşuire a păcii; o alianţă a Germaniei cu Anglia pentru aplicarea reformelor în Turcia ar mântui Europa de o mare nenorocire.

Berlin, 16 octomvrie. *Nord Deutsche Allgemeine Zeitung,* răspunzând la apelul de alianţă al ziarului *Times,* zice: că principele Bismark în cestiunile esterne s-a deprins a merge mână în mână cu dorinţele poporului, care, neuitând atitudinea Angliei manifestată în contra Germaniei atât la anul 1870 cât şi mai târziu , nu e câtuşi de puţin pentru o alianţă cu Anglia. Germania n-are plăcere a face sacrificii de bani şi sânge în Cestiunea Orientului. Afacerea de la 1870 Germania a sfârşit - o singură şi de aceea nu are trebuinţă a se asocia cu Anglia care acum ar vrea să împartă bilanţul de câştig şi pierdere privitor la politica sa în Cestiunea Orientală.

National Zeitung, vorbind despre noua grupare a puterilor, zice că *Italia va merge în orice caz cu Rusia* pe când Austria înclină mai mult către Anglia.

Ziarele din Viena şi Pesta conţin următoarea ştire:

Regele Greciei a conferit ieri (14 oct.) cu comitele Andrassy. *Principele Carol al României este aşteptat de asemenea la Viena* (??).

În fine condiţiunile cu cari Rusia ar fi mijlocit a se încheia pacea în Orient sunt următoarele:

1. Serbia va rămânea independentă de Turcia cu învoirea guvernului otoman şi a puterilor celor mari.
2. Muntenegrului se va ceda Herţegovina, care va face un corp cu dânsul sub administraţiunea principelui Nikita.
3. Pentru Bosnia şi Bulgaria guvernul Înaltei Porţi va decreta reforme cari vor avea de bază egalitatea înaintea legilor a creştinilor cu musulmanii , şi administraţiunea va fi încredinţată la câte un guverator numit de Poartă, dintre creştini.
4. Până la punerea în practică a ziselor reforme şi spre asigurarea că ele vor primi imediata lor aplicare cu sinceritate , Bosnia se va ocupa milităreşte de către trupele italiene , iară Bulgaria de către trupele române.

[10 octombrie 1876]

VOLUNTARII RUŞI

Faţă cu exageratele ştiri ale ziarelor străine, dar mai ales a Nouei prese libere din Viena, cari ridică la sute numărul voluntarilor ce trec în fiecare zi prin România, ,,Journal de Bucarest" susţine din sorginţi — după cum zice, sigure — că de trei luni încoace au trecut în termin de mijloc 35 — 40 de voluntari ruşi pe zi pe drumul de fier dintre Ungheni şi Severin. Cel mai mic convoi a fost de 35 de oameni, cel mai mare de 260.

[10 octombrie 1876]

BULGARI ÎN LONDRA

Sigur este că mulţi din oamenii influenţi din România sunt numai în aparenţă români, simpatiele lor intime însă sunt pentru greci şi bulgari, de vreme ce ei însuşi sunt greco - bulgari . Că aceştia paradează adesea mai mult cu fraze naţionaliste şi cu gloria lui Ştefan şi Mihai e un fenomen comun, asupra căruia nu mai revenim. Înregistrăm numai că în Londra se gerează astăzi de bulgar un profesor de la Universitatea

românească din Bucureşti. Acest profesor român e dr. Protici, care, uitând lanţetele şi durerea *na* cap, au ajuns la atâta sentimentalism încât a comis chiar un poem în limba franceză, tipărit însă sub titlul englez ,,The Voice of Bulgaria" şi dedicat d-lui Gladstone. Alături cu d-nii Zancof şi Balabanof, doctorul formează un frumos trifolium bulgaricum.

[10 octombrie 1876]

[„A ÎNCEPE CU STEREOTIPUL"]

A începe cu stereotipul: ,,trăim în vremi grele şi nu ştim ce va aduce ziua de mâne " nu adaogă întru nimic înţelepciunea cititorului. Cu toate acestea mai toate organele de publicitate vor da acest răspuns, pentru că este formularea vorbită a tăcerii şi o dovadă că omul poate, vorbind, să tacă, mai ales când n-are ce spune.

De aceea, lăsând toate combinaţiile la o parte, vom rezuma socotelele zilei astfel: Din nici o parte nu s-a desminţit pân - acuma ştirea că Rusia ar fi încheiat cu direcţia drumurilor *noastre* de fier o convenţie pentru ca acestea să transporte prin România în curs de zece zile un corp de armată de 250.000 oameni.

Pe de altă parte e asemenea sigur că manevrele noastre de toamnă — foarte tomnatece — nu sunt simple manevre, asemenea că transportul mărfurilor cuvântătoare de mai sus nu se poate face fără învoirea guvernului nostru. Tratările pentru încheierea unui armistiţiu merg atât de bine şi repede, încât sârbii şi turcii a 'nceput a se bate de-a binele pe *toate liniile*. Cu toate acestea puterile au intrat în tratări cu Poarta pentru condiţiile de pace şi generalul Ignatieff a avut audienţă la sultanul şi i-a prezintat scrisorile sale de acreditare. Precum se vede lucrările pentru pacificare se deapănă cu aceeaşi repejune ca şi înarmările din toate părţile.

De aceea, în loc de-a căuta ce vorbesc oamenii, să căutăm ce *vor* ei.

Turcii vor bună pace şi oricine ar zice contrariul *voieşte* s-o zică.

Austria vrea aseminea pace, căci doreşte să-şi rumege în linişte naţionalităţile şi să le asimileze cu sucul gastric maghiaro-german .

Germania are alte trebi de făcut; apoi pe ea n-o interesează aproape defel Cestiunea Orientului, după cum zice tăcutul ci cancelariu . Ea n-are de gând de a-şi urni sabia din teacă pentru a apăra acţiunile împrumuturilor engleze, exportul austriac, englez şi francez, c-un cuvânt n-are gust să se bată pentru ochii frumoşi ai bancherilor din Londra.

Anglia nu se va bate pentru turci, căci un război e scump, şi unul pierdut chiar foarte scump.

Cine vrea bătălie? Rusia, nolens volens , noi şi sârbii . Poate că şi Grecia va trimite câţiva căpitani de haiduci , ca să reprezenteze panhelenismul .

Dar toate aceste puteri cari voiesc războiul n-au bani, şi războiul se ştie că-i feciorul lui bani-gata ş-a lui mână-spartă . Rusia n-are, Grecia e bogată în măsline , noi ... în deficit şi sârbii în capete sparte. O singură împrejurare e fericită. Turcul, duşmanul creştinătăţii, n-are nici atâţa lei vechi în hazna câte fesuri sunt pe câmpul de război.

Dintre toate trebuie să ne intereseze ţinuta Austriei. Am pomenit în n-rul trecut că basul austriac a devenit acuma tenor, care secundează de minune larma războinică a amicului de la Neva . Austria va rămâne neutră şi va căpăta compenzaţie. Ziarele oficiale ale celor trei împărăţii de la miazănoapte ridică glasul lor în cor pentru a lăuda trăinicia federaţiei celor trei împăraţi, a căror împărăţie nu va avea sfârşit . Prin urmare turcul slăbeşte văzând cu ochii. Afară de oftările talmudistice ale Nouăi Prese Libere, afară de câteva lumânări de sâmbătă , încă şi acele, din cauza crizei

---

şi „Krachului", numai de *său,* nu se aude glas care să comande foc *pentru* dânsul . Cu toate acestea şi noi oftăm, deşi nimeni nu ne aude; adică înghiţim suspinurile. Frumos, nu-i vorbă, să fii prieten cu împăraţii Răsăritului şi ai Apusului, dar vorba ceea — mai bine vrăjmaş c-o faţă, decât prieten cu două.

[13 octombrie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [„DIN PESCANIŢA"]

Din Pescaniţa, cartierul general al turcilor, se vesteşte formarea şi pornirea de colone de atac din Niş spre Morava. Bateriile aripei stânge turceşti au început un foc vehement, încât despre partea aceasta se vede că va fi atacul principal. Cu toată ploaia torenţială, colonele s-au pus în mişcare. D' a lungul frontului de pe Morava s-au început asemenea luptele.

Din Raguza se vesteşte că fortereţa turcească *Medun* a capitulat. Cu această ocazie au căzut în mânile muntenegrinilor 400 de ostaşi turci, câteva tunuri şi muniţiune multă.

[13 octombrie 1876]

PRELECŢIUNI PUBLICE [„DUMINICĂ ÎN 17 OCTOM"]

Duminică în 17 octom. va avea loc a doua prelecţiune a d-lui A. D. Xenopol în sala

Universităţii. Obiectul ei va fi *Istoria industriei române.* Produsul acestor prelecţiuni fiind destinat românilor din Serbia, preţul intrării este de *un leu nou.* Biletele se pot găsi la magazia d-lui Hirsch et Finke şi, în ziua prelegerii, la Universitate. În prelecţiunea I, care au avut loc duminică în 10 octom. d. Xenopol au arătat relele ce rezultă din starea curat agricolă a unei ţări. Cel Întâi rău este o balanţă defavorabil[a] a comerţului, adecă banii importaţi în ţară sunt în câtime mai mică decât acei exportaţi, un rău care de câţiva ani bântuie cu osebire România, care din cauza unii datorii publice, ce se urcă la aproape 50.000.000 lei noi anuităţi, apoi din cauza petrecerei a unui mare număr de români în străinătate, în fine din cauza luxului şi a scăderei cumpărăturei de producte ale ţărei, dă în străinătate mult mai mulţi bani pe an de cum primeşte de acolo. O balanţă a comerţului defavorabilă au arătat d-sa că este pericolul cel mai mare la care poate fi expusă o societate, aceasta în contra teoriilor liberschimbiste, cari afectează o nepăsare totală faţă cu balanţa comerţului. Al doilea rău mare ce rezultă din o stare curat agricolă este istovirea şi secarea puterilor productive ale pământului din cauza lipsei de gunoiere al acestuia, căci nefiind fabrice este lipsă de gunoi în apropiere şi acesta nu se poate aduce din îndepărtare. Al treilea rău este funcţionarismul: într-adevăr într-un stat curat agricol, unde oamenii nu se pot apuca

---

de nici o industrie, acei ce mi vor putea cultiva pământul se vor adresa către stat pentru a-şi vinde acestuia munca lor şi aceştia vor fi marea majoritate a clasei culte. Funcţionarismul aruncă statul în lupta cea uricioasă a partizilor personale, căci guvernele nu vor fi susţinute şi sprijinite decât de aspiranţii la funcţiuni . În fine în o asemene ţară va fi cu neputinţă înfiinţarea unui guvern democratic , bazat pe ideea libertăţei, căci voturile se vor da întotdeauna sau prin neştiinţă de către ţărani sau după interes egoistic de către agricultori şi funcţionari, căci clasa cea adevărat liberă de oameni, industriaşii , lipsind din o asemene ţară, va lipsi numaidecât şi libertatea, care nu este altăceva decât expresiunea oamenilor liberi, iar democraţia în o asemenea ţară va fi o mare minciună. Ultimul rău ce va rezulta în fine din o asemene stare de lucruri va fi scăderea populaţiunei, provenită din munca cea grea şi puţin răsplătită a ţăranului şi din burlăcie . S-a calculat într-adevăr că nutrirea ţăranilor cu carne este cu totul neîndestulătoare : un bou la 53 locuitori pe an; un miel la 66; un porc la 26; două păseri pe an de locuitor ; ceea ce ecuivalează cu unul sau două dramuri de carne pe zi pe locuitor . De aceea mortalitatea va fi foarte mare între ţărani şi numărul lor va scădea. În 1873 numărul morţilor din ţara întreagă întrecea cu 226 pe acel al născuţilor . Burlăcia , adecă faptul că cei mai mulţi tineri nu se însoară , este cauzată în ţară la noi de o parte, în clasa cultă, prin nesiguranţa poziţiunei a mai toată lumea care este funcţionar ; în clasa ţăranilor, prin greutăţile formalităţilor de împlinit pentru a se căsători . Din toate aceste rezultă însă îndestul că o ţară nu poate rămânea curat agricolă fără a primejdui existenţa sa.

[13 octombrie 1876]

TURCIA [,,ÎN 12/24 OCTOMVRIE..."]

În 12/24 octomvrie curent sultanul a primit în audienţă pe generalul Ignatief , care şi-a prezentat creditivele sale. După aceasta generalul a avut o lungă conferinţă cu ministrul de esterne, cu care a dezbătut asupra propunerilor Rusiei. Deşi pân - acuma nu este cunoscut nimic autentic din cuprinsul acelei conferinţe , totuşi se asigură că Ignatief n-au respins contrapropunerile Porţii, aşa încât , atât în public cât şi în cercurile diplomatice, speranţa pentru încheierea armistiţiului creşte.

Pretenţiile aşa - numitului ultimat rusesc sunt următoarele:
1) Neapărat un armistiţiu de şase săptămâni ; 2) Autonomia administrativă pentru Bosnia, Bulgaria şi Herţegovina: 3) Garanţii pentru esecutarea reformelor. Aceste garanţii vor consista în asistenţa comisarilor puterilor mari la introducerea reformelor.

[17 octombrie 1876]

RUSIA [„DUPĂ CELE MAI NOUĂ DISPOZIŢII..."]

După cele mai nouă DISPOZIŢII , zice ,,Post", se vor forma trei armate. Cea dentâi , de 120.000 de oameni, sub comanda marelui principe Nicolaie, va intra în Bulgaria şi va împresura cetăţile turceşti. A doua, de 340.000 oameni, comandată de marele principe - moştenitor , va fi aşezată începând de la frontierele turceşti pân - în Polonia de sud; a treia, de 240.000 oameni, sub generalul Loris-Melihoff , va intra în provinţiile

asiatice ale Turciei. Cazacii vor forma regimentele de rezervă. Se zice că spiritul trupelor e escelent, că nici un ostaş, nici un ofiţer nu voieşte să rămâie în rezervă; dar pe cât e de mare entuziasmul pe atâta e şi lipsa de bani.

[17 octombrie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI
[,,ÎN 11/23 OCTOMVRIE..."]

În 11/23 octomvrie corpul lui Hafuz Paşa au luat după o luptă de 10 ore poziţiile de lângă pârâul Diunis, care să fie cele mai însemnate între Deligrad şi Alexinaţ.

În 13/25 octomvrie sârbii , sub contele Keller, atăcând pe turcii din preajma Zaiţarului, au luat Liubinţa cu toate înălţimile din împrejurime.

[17 octombrie 1876]

FANTAZIA ÎN TELEGRAME

„Neue freie Presse", foaia - cadână , care din dragoste pentru turci sufere de superescitare nervoasă, are şi prin România câteun ,,daatsch Bocherl" care, pe lângă negustoria cu piei de cloşcă, are meseria de a-şi înfierbânta creierii cu câte - un păhar de bere şi a-şi transmite fumurile perciunatului cap drept la Viena pe sârmă , care, după cum se ştie, nu roşeşte. Astfel corespondentul anunţă din Iaşi troiene de omăt, încât după ,,Neue freie" noi patinăm de-a binele. Dar desigur că floarea acestor ,,horespiundenţi" îşi are cartierul general sub cerul Paşcanilor (Dacă aceşti indivizi obicinuiesc a avea ceea ce legile noastre numesc domiciliu, o e mare întrebare). Iată ce spune o telegramă din Paşcani: Astăzi a trecut pe aicea 400 de cazaci şi cerchezi din Caucaz. Ei poartă iatagane *urieşeşti* la coapse, iar din buzunarul esterior de la piept fulgeră pistoalele şi pumnarele. Cei mai mulţi au o arătare foarte războinică. Dar se găsesc printre ei şi moşnegi greoi cu barbele albe, cu tipuri adevărat asiatice (patriarhale). Cai şi *tunuri* urmează în tren separat.

[17 octombrie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI
[„ASUPRA BĂTĂLIEI DE LA DGIUNIS..."]

Asupra bătăliei de la Dgiunis găsim acuma raporturi clare care ni arată toată însemnătatea luptelor din urmă cari au avut loc pe Morava. În 8/20 a lunei curente lucrurile stăteau încă bine. Cernaief bagase de seamă că Abdul Kerim voieşte să forseză

drumul la Cruşevaţ şi alergase cu puteri însemnate în ajutoriul colonelului Horvatovici. Abdul Kerim împinse în 9/21 oct. 22 de batalioane, sosite de la Niş, asupra punctului Crevet , astfel încât turcii erau în număr cu mult mai mare şi succesul trebuia să fie al lor. În 12/24 soarta poziţiei Dgiunis, cea mai tare pe linia Dgiunis-Deligrad , era hotărâtă . Cernaief făcu încercări desperate spre a o scăpa, dar i-a fost în zădar; Hafiz Paşa a luat-o cu asalt. După 6 zile de lupte sângeroase , cari au costat viaţa câtorva mii de sârbi , în cari unele batalioane au mers în foc cu atâta nepăsare de moarte încât au fost stinse cu totul, armata sârbească era în pericol de a fi ruptă în 2 părţi. Ne-am obicinuit însă a vedea că victoriile cele mai însemnate ale turcilor rămân fără urmări grave, pe de o parte pentru că aceştia sunt rău conduşi, pe de alta pentru că Cernaief şi sârbii repareză peste noapte pierderile de peste zi. Luarea cu asalt a locului Dgiunis, care i-a costat pe turci sacrificii imense, avea scopul de a rupe în două poziţia sârbească , care se desfăşura lungă începând de la Cruşevaţ , trecând peste Dgiunis şi Deligrad şi mântuindu-se la Alexinaţ. Dacă turcii ar fi făcut uz de victoria lor armata sârbească ar fi fost desfăcută în 2 grămezi, care nu s-ar mai fi putut împreuna decât departe în nord. Dacă îndată după victorie turcii ar fi înaintat mereu până la Stolaţ , ar fi putut bate în parte pe fiecare din izolatele grămezi ale armatei sârbeşti . Dar ei s-au oprit la Dgiunis, şi victoria lor, în loc de a se priface într-o catastrofă pentru inamic, a devenit cu totul nulă. Cu luarea acelui punct ruperea liniei de apărare a sârbilor era împlinită; trebuia dar ca să ieie grabnice măsuri pentru ca ştirbătura făcută frontului sîrbesc să nu se împle de îndată îndărătul Dgiunişului . Dar turcii neuzând de loc de avantagele lor, sârbii au avut vreme de a-şi *încheia* din nou linia, care astăzi e tocmai aşa de tare ca şi înaintea luptei, cu mica deosebire că centrul ei se află astăzi cu câteva mii de paşi mai îndărăt. Deci poziţia lor se 'ntinde astăzi pe defileul dintre Duniş-Cruşevaţ pe de o parte; iar pe de alta e aşezată pe înălţimile din a stânga Moravei, de-a - lungul pârâului Dgiunisca până la podurile de pe Morava de la Trubarevo . Aceste înălţimi sunt toate întărite cu sanţuri .

Nu li se poate tăgădui sârbilor meritul de a fi foarte îndemânatici în apărare. Pas cu pas se retrag numai şi, pierzând o linie întărită , vedem nemijlocit îndărătul ei statornicindu-se o altă linie asemenea întărită , încât victoriile turceşti, împreunate cu pagube fără măsură, se pierd în vânt în faţa energiei şi repejunei cu care sârbi îşi repareză căderile .

[20 octombrie 1876]

CARTE NOUĂ

Scrierea *,,Noţiuni de aritmetică* pentru uzul şcoalelor primare de ambe sexe ", de I. P. Eliad se 'ntemeiează pe didactică şi în special pe intuiţiune şi urmăreşte un scop îndoit: pe de o parte a facilita membrilor corpului didactic primar predarea cu succes a acestei ştiinţe, iar pe de alta a coopera la dezvoltarea inteligenţei copiilor silindu-i a-şi de totdauna sama de aceea ce fac.

Graba cu care s-a desfăcut prima ediţie este o probă că aprecierile ei au fost împărtăşite.

Încurajat de această comunitate de vederi cu o mare parte dintre învăţători, autorul a pus sub presă ediţiunea a II-a a acestei opere, care a apărut de câteva zile într-un număr îndestulător spre a putea satisface toate cererile.

[20 octombrie 1876]

TURCIA [„ÎN ZILELE DIN URMĂ..."]

În zilele din urmă s-au făcut numeroase arestări de persoane care participau la o conspiraţie împotriva sultanului actual. Această conspiraţie se descoperă c-a fost mult mai întinsă decum se credea la început şi că avea scopuri cu mult mai grave:
detronarea lui Abdul-Hamid şi ridicarea pe tron a lui Iussuf-Izzedin (fiul lui Abdul-Aziz), apoi înlăturarea reformatorului Midhat Paşa şi înlocuirea lui prin Mahmud Paşa, fost vizir sub Abdul-Aziz, amic intim al generalului Ignatief şi instrument al politicii ruseşti. Capii acestei conspiraţii au fost Miuhedin Efendi, kaziskier (jude militar) în Rumelia , Şerif Efendi, kaziskier în Anatolia şi preceptor al prinţului Iusuf-Izzedin , beglerbegul Ramiz Paşa, ginere a mareşalului curţii lui Abdul-Medgid ş.a. Opuindu-se la încheierea armistiţiului şi la intrarea creştinilor într-un eventual corp legiuitor , au găsit un mâneri puternic pentru mişcarea şi fanatizarea maselor musulmane, pe când adevăratul lor scop era răsturnarea guvernului de astăzi şi a curentului reformator . Capii au fost exilaţi, dezbrăcaţi de toate demnităţile lor publice şi hotărîţi incapabili de-a mai ocupa funcţiuni de-ale statului.

Se zice că sultanul ar fi primit necondiţionatul armistiţiu de şase săptămâni şi că după încheierea acestuia ambasadorii puterilor în Constantinopole se vor întruni în conferenţă, la care Turcia nu va lua parte, şi vor stabili condiţiile de pace şi bazele autonomiei provinciale . Aceste condiţii se vor comunica Porţii în mod oficial.

[22 octombrie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI
[„ÎN N-RUL TRECUT AM ARĂTAT..."]

În n-rul trecut am arătat însemnătatea luptelor sângeroase de la Dgiunis, iar din descrierea noastră se vedea că urmarea luării acestui loc întărit de cătră turci putea deveni echivalentă cu ruperea armatei sârbeşti în două grămezi şi cu nimicirea ei parte cu parte şi pe rând pe rând . Am arătat însă că, nemijlocit îndărătul poziţiilor pierdute, sârbii au format o nouă linie de apărare, care ajungea c-un capăt al ei la podurile de pe Morava de la Trubarevo.

Deşi sorgintea vieneză din care luăm ştirile cele mai nouă nu s-au dovedit totdeauna ca vrednică de credinţă, totuşi veştile ce le aduce, având oarecare verisimilitate justificată prin împrejurări, le dăm cu toată rezerva posibilă, aşteptând ca telegrame din Belgrad să le dezmintă sau să le confirme .

În 16/28 octomvrie s-au pus în mişcare mai multe trupe turceşti pentru a întări aripa stângă ce fusese zecimată în lupta de la Dgiunis. În aceeaşi zi la 10 ore au început tunurile Krupp (cu încărcături de 24 funţi) şi anume două au fost îndreptate spre Alexinaţ şi două spre defileul despre Deligrad.

A doua zi, 17/29 dimineaţa, un tun a dat signalul pentru toate bateriile turceşti, care au început un foc într-adevăr devastator care-a durat zece ore neîntrerupt. Focurile erau îndreptate spre Alexinaţ şi spre poziţia de la Trubarevo şi se vede că erau dirigiate cu multă îndemânare , căci la 10 ore Alexinaţul s' aprinsese în mai multe puncte. Bateriile lui Fazyl , înaintând spre Pşiloviţa , au pus un şanţ care apăra podul în crucea focurilor, iar Hafuz şi Suleiman Paşa au luat după o sângeroasă luptă de trei oare întăriturile de la Trubarevo, cele din urmă poziţii sârbeşti pe malul stâng al Moravei. Telegrame din aceeaşi sorginte spun că retragerea sârbilor peste pod a fost iregulară , semănând cu fuga în dezordine , că mulţi ostaşi s-ar fi înecat în Morava, că restul s-a

retras spre Deligrad şi că victoria turcilor şi pierderile sârbilor sunt mari. Între altele sârbii să fi pierdut 6 tunuri, din care 2 de calibru greu şi 4 de munte.

Cu această din urmă victorie şi ocuparea din partea inamicului a drumului dintre Dgiunis şi Cruşevaţ s-ar fi împlinit *ruperea în două a armatei sârbeşti ,* încât , între acestea două părţi izolate , turcii au drumul liber în inima ţării, la Belgrad chiar. Deşi reamintim că

sorgintea ce ni aduce ştirile trebuie întâmpinată cu mare precauţiune, totuşi, dacă aceste ştiri s-ar adeveri, atunci poticala din urmă a sârbilor ar fi cea mai rea. Cu căderea acestor poziţii e drumul deschis la Cruşevaţ şi la partea cea mai fertilă şi mai înflorită a Serbiei, care se numeşte şumadia şi cuprinde singură şase oraşe.

[22 octombrie 1876]

RUSIA [„«RUSKII MIR», VORBIND..."]

,,RUSKII Mir", vorbind despre o eventuală ,,soluţiune" a Cestiei Orientului, spune că, *fără împrotivirea Rusiei,* Austria ar putea să anexeze cel mult partea de nord - vest a Bosniei, mărginită în ost prin o linie începând de la gura Drinei, trecând peste Bielina, Seraievo şi Mostar până la gura Narentei şi la portul de la Kleck. Aceasta însă numai în cazul când ruşii ar ocupa *Bulgaria.* Se zice că, în urma unei scrisori autografe a împăratului către regele Italiei, acesta ar fi conces ca la caz de trebuinţă flota rusască să poată ierna sau în portul de la Palermo sau în cel de la Tarent .

[22 octombrie 1876]

PRELECŢIUNI PUBLICE [,,DUMINICĂ ÎN 24..."]

Duminică în 24 c. d.A. D. Xenopol va ţinea a treia prelegere publică. În prelecţiunea a doua, în care a vorbit despre istoria industriei române, d-sa a început prin a arăta: I) starea cea proastă a *agriculturei* noastre, care cultivă pământul în mod cu totul primitiv, fără a întrebuinţa irigaţiuni, ingraşarea pământului sau scurgerea pământului de apă (drainage), prin urmare în un mod cu mult mai înapoiet decum cultivau romanii cei vechi, şi că în această privire noi în timp de 200 de ani în loc de a merge înainte am dat înapoi. De la împroprietărirea ţăranilor (1864) însă se naşte din acest mod de cultură un pericol deosebit pentru ţara nostră ; anume ţăranii au un petec de pământ (4 fălci) pe care sunt nevoiţi să-l cultive în fiecare an tot pe acela, plantându-l tot cu popuşoi. Ei nu pot schimba cultura de pe un pământ pe altul lăsând pe celălalt să se odihnească, cum fac proprietarii mari. Prin urmare pământul ţăranilor este destinat numaidecât să sece după câţiva ani şi să nu mai producă nimica dacă va fi cultivat tot ca acuma. Dar la noi în ţară nu se ocupa nimeni, nici guvern, nici particulari , de progresele agriculturei. Veniturile moşiilor, în loc de a se întrebuinţa în parte la îmbunătăţirea agriculturei, se cheltuiesc toate în oraşe sau în străinătate. În Prusia sunt peste 150 şcoli de agricultură şi pomicultură ; la noi, într-o ţară exclusiv agricolă, sunt numai cât 2; în Belgia sunt alte aşezăminte care favorează agricultura, precum comisiile provinciale; la noi în ţară — nimic. Exista un minister al lucrărilor publice şi al agriculturei în ţara noastră, dar în realitate este numai cât cu numele. trecând apoi la istoria unora din industriele noastre, au arătat mai Întâi încercările de a se introduce

---

industria mătasei la noi. Pe la 1853 s-a înfiinţat în Bucureşti compania sericolă , care au organizat o fabrică, aducând vro 6 lucrătoare franceze şi întrebuinţând şi vreo *40* de romînce . Fiind însă că se ivise o boală în sămânţa gândacilor de mătasă în Franţia şi în Italia, apoi neguţitorii franceji şi italieni veniră la noi în ţară căutând sămânţă . Această căutare a seminţei făcu pe sericultorii noştri ca să se ocupe mai ales cu producerea

seminţei, care exclude pe aceea a gugoaşelor de pe care se torcea matasa . Fabrica companiei sericole , nemaiavând gugoaşe pentru tors, se închise, iar, începând boala din Franţia şi Italia, sămânţa noastră nu mai fu cumpărată, încât , pe când în 1869 exportul productului gândacilor de mătase se suise la 3.500.000 lei noi, în 1873 el căzu la 22.000 lei noi. Cu toate aceste compania sericolă ceruse de la guvern ca să împiedece ieşirea seminţei din ţară, pentru a sili astfel pe producătorii noştri a se ocupa cu cultura gugoaşelor , dar această cerere nu fu ascultată , dovedind cea mai mare neştiinţă în chestiunele de cea mai mare însemnătate pentr-o ţară. *Cu ceara,* tot din cauza nepăsărei guvernului în chestiuni economice, s-a întâmplat iarăşi o scădere şi o pierdere din cele mai mari în avuţia ţărei. Pe timpul lui Alexandru cel Bun se oprise de domnul nostru exportul cerei , o dovadă că producţiunea pământului era atât de mare încât se manifestase chiar tendinţa de a exporta . De la 1852 încoace se observă din contra o scădere colosală în exportul cerei noastre şi o sporire cu totul însemnată a importului , aşa că în 1866 ajunge la 4.500.000 lei noi. Aceaste au provenit din cauză că, pe când la noi se urmează tot sistemul cel vechi în cultura albinelor, anume ucizându-se albinele din un stup pentru a le lua mierea, peste Carpaţi s-au introdus metoda lui Drierson , care prin nişte rafturi mobile , ce permit a se lua ceara şi mierea lucrate pe de după croniţă , albinele sunt silite a produce de câte 3, 4 ori pe an şi nu sunt ucise , astfel că producerea cerei şi a mierei este împătrită . De aice rezultă că, vânzându-se ceara străină mai ieftin decât a noastră, producţia cerei la noi a căzut cu totul. De asemene au arătat Xenopol cum industria cea nouă a petrolului la noi este în deplină decădere din cauza concurenţei petrolului american , care este mult mai bine destilat decât al nostru. Industria postavurilor nu s-a putut dezvolta la noi din cauza că guvernul nostru, în loc de a susţinea fabricele din ţară prin cumpărături pentru armată, au cumpărat tot în străinătate, ruinându-se astfel, fabricele d-lor Băleanu şi Cogălniceanu. Dacă d. Alcaz reuşeşte întrucâtva astăzi cu fabrica ce au cumpărat-o de la d-l Cogălniceanu, aceasta trebuie atribuit numai cât energiei d-sale; căci guvernul refuză şi acuma de a-l încuraja, pretestând că n-are nevoie de postavurile d-sale. Publicul însă cumpără foarte mult eminentele postavuri ale d-lui Alcaz şi să sperăm că această fabrică se va susţinea deşi nu este sprijinită nici într-un mod de guvern. S-au înfiinţat la noi mai multe societăţi de asigurare; dar acele societăţi, deşi au meritul necontestat de a reţine în ţară sume însemnate de bani, nu dovedesc un progres însemnat în industrie la noi, fiindcă ele sunt bazate pe principiul loteriei , pe întâmplare . Drumurile noastre de fier, în fine, au fost construite cu totul în interesul străinilor. Ele nu raportează decât 2.000.000 pe an şi se cheltuieşte cu ele peste 40.000.000; diferenţa toată iesă din ţară din punga a 700.000 contribuabili pentru preumblarea mai comodă a 30.000. Dacă s-ar fi făcut un drum de fier de la Galaţi la Marea Neagră şi acolo un port pentru esportul grânelor noastre, s-ar fi servit într-un alt mod interesele ţărei.

[22 octombrie 1876]

TURCIA [„ «FOAIA OFICIALĂ» A GUVERNULUI..."]

,,Foaia oficială" a guvernului rusesc au anunţat în 19/31 oct. că i s-au dat ordin generalului Ignatief de a cere în termin de 48 ore un armistiţiu de şase săptămâni şi încetarea imediată a ostilităţilor. În caz contrariu Rusia au ameninţat cu rumperea relaţiilor diplomatice, aşa încât , după espirarea acelui termin, generalul va avea să părăsească Constantinopolul împreună cu tot personalul ambasadei .

Această ştire au înspăimântat pe puteri, căci ea era numai cât c-un fir de păr deosebită de-o declaraţie de război. Se vede că, în urma presiunei din toate părţile, Poarta au acordat

un armistiţiu de două luni (care s-ar fi primit şi în Belgrad). Împuterniciţi militari străini vor fixa linia de demarcaţie dintre sârbi şi turci.

[24 octombrie 1876]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [„ŞTIRILE ADUSE ÎN N-RUL..."]

Ştirile aduse în n-rul nostru din urmă se confirmă din nefericire prin telegrame din Belgrad. De la armatele întrunite de pe Timok şi Morava se vesteşte că turcii au început a ataca în 16/28 înălţimile de la Dgiunis şi şiliegovaţ , că, fiind respinşi în ziua întâia de artileria sârbească , au început atacul a doua zi cu o însemnată precovârşire de puteri (80.000 oameni) şi că Horvatovici a fost silit a se retrage şi a ocupa la Gaglova , lângă Crusevaţ , alte poziţii. Mijloacele sârbeşti în trupe şi material, zice telegrama, n-au putut rezista mai mult covârşitoarei puteri a inamicului. În aceste lupte sârbii au avut 6000 morţi şi răniţi.

Prin urmare rumperea în două a armatei sârbeşti este fapt îndeplinit. Horvatovici s-au retras spre Cruşevaţ. Cernaief spre Deligrad, iar cel dentâi e urmărit de încet - propăşitoarea armată turcească. Totodată telegrame din sorginte turcească anunţă că în urma pierderilor de lângă pârâul Dgiunisca sârbii au părăsit de *bunăvoie* în noaptea de luni spre marţi oraşul Alexinaţ, se vede că spre a-l feri de ruină şi bombardament . Materialul de război şi tunurile au fost duse în toată graba la Deligrad. Principele Milan se află în Paracin. Turburarea estremă produsă prin pierderile poziţiilor de la Djiunis s-au mai liniştit puţin, activitatea cunoscută s-au îndoit şi s-au chemat sub drapel toţi bărbaţii câţi au mai rămas neînrolaţi de la vârsta de 15 ani începând până la cea de 60 de ani.

Pe când sârbii merg rău, muntenegrinii merg bine. După luarea fortului Medun, ei au încunjurat acum Podgoriţa, pe care-o bombardează cu tunurile turceşti luate de la Medun. Trupele care împresurase Medunul au intrat în Albania.

[24 octombrie 1876]

[„NETĂGĂDUIT CĂ ISTORIA..."]

NETĂGĂDUIT că istoria Rusiei, studiată în legătura ei de cauze şi efecte, ni va arăta un fel de unitate de dezvoltare precum n-o întâlnim la un alt popor. La popoarele mari ale Europei observăm mai cu samă un fel de slăbitoare lupte interne; oricât de însemnate ar fi succesele lor în afară, înlăuntru reapare după încheierea oricărei păci sămânţa vecinic vie a dezbinării; afară de-aceea statele europene, de câte ori sunt bătute, îşi mută oarecum curentul lor istoric, văd lucrurile cu alţi ochi decum le văzuse mai înainte. N-are cineva decât să privească la Francia de astăzi pentru a constata că ea, în politica ei în afară, nu mai este Francia lui Napoleon al III-lea . Tot astfel,

---

prin războiul de la 1866 painjinişul istoric de planuri al Casei de Austria au suferit o ruptură atât de mare încât nici nu mai samănă cu dispoziţia de mai înainte a firelor diplomatice şi războinice. C-un cuvânt statele Europei lucrează în mod cazuistic , se schimbă în afară cu orice schimbare dinlăuntru, nu au acea fixitate energică pe care-o manifestează Rusia.

Această din urmă putere este poate unica care, bătând , s-au lăţit, bătută, n-au pierdut nimic, sau aproape nimic, căci înlăuntrul ei toate s-au făcut pe încetul, fără nici un fel de săritură ; nici o bătălie pierdută n-a făcut-o să piardă ţinta fixată înainte de-o mie de ani încă, ea nu vede cu alţi ochi decât cu aceiaşi pe care-i avea la întemeiarea uriaşei sale puteri.

De la întemeierea dinastiei scandinave de către Rurik (862 d. Chr .), de la mutarea capitalei din Novgorod la Chiev , de la războaiele cu împăraţii bizantini durează această tragere de inimă a slavilor pentru Ţarigrad şi, precum Roma era cuibul de aur spre care trăgeau popoarele vechi germanice, tot astfel Roma nouă sau Ţarigradul au fost visul neîmbătrânit al slavilor de nord.

Din secolul al 13-lea pân - la a 15-lea domnia tatarilor întunecă istoria rusească, dar îndată ce, cu Tamerlan , au intrat discordia între aceştia, Ivan Vasilievici (1462 — 1503) aduna într-o singură mână hăţurile triburilor ruseşti. Acesta a luat în căsătorie o princesă bizantină (ca şi Vladislav I la 1015) şi toată politica a consistat în unificarea statului, pe care Ivan al IV-lea cel Cumplit o şi aduce la îndeplinire cu toate mijloacele. Deodată cu întărirea ideii statului se începe însă şi o politică esterioară care-a consistat în folosirea de toate dezbinările popoarelor străine, din sumuţarea chiar a acestora unul împrotiva altuia.

După stingerea dinastiei lui Rurik cu Fedor I (1598) şi după câţiva dinaşti aleşi, urmă la 1613 dinastia Romanovilor , care au continuat întru toate politica de unitate înlăuntru, cucerire în afară şi mai cu samă înduşmănirea între ei a inamicilor Rusie . Pe atunci Polonia şi Suedia erau puteri mari în Europa, cu toate acestea Alexei , tatăl lui Petru cel Mare, au izbutit a înduşmăni aceste două state şi a culege foloase . Când electorul Frideric Vilhelm de Brandenburg se coaliză cu Suedia pentru a scăpa Prusia de sub suveranitatea polonă, ţariul cuceri Smolensk şi Severia de la poloni şi aduse pe cazacii din sud sub ascultarea sa. E de prisos de a arăta cum Svedia şi Polonia şi-au topit puterile între ele şi cum Rusia a câştigat însemnate şi mari provinţii de la amândouă şi cum mai târziu Polonia a fost împărţită de către ea.

Dar nu era pierdut din ochi nici Imperiul bizantin. Austria câştigase pe acest teren mult. Cu toate acestea videm şi aici că influenţa austriacă în Orient cedează încet - încet celei ruseşti, cum Rusia câştigă provinţie după provinţie , cum le liberează cel puţin de sub domnia turcească, cum în această liberare e secundată de puterile Europei, de engleji , de fraţuji ş.a.

Se poate spune că revoluţia franceză şi coaliţiunea contra ei, Napoleon I şi coaliţiunea contra lui au fost trepte pe scara cea mare a înaintării ruseşti.

Dacă prin pacea de la 1856 Rusia a fost depărtată de la Dunăre, o vedem câştigând prin războiul strein de la 1870 aproape tot ceea ce pierduse.

Alături cu dezvoltarea faptelor în afară, nu va fi de prisos de-a urmări teoriile pe care autori ruşi însemnaţi le fac asupra Cestiunii Orientului.

În opul său ,,Rusia şi Europa", apărut în Petersburg la 1871, d-nul N. I. Danilevski spune următoarele:

Germanii sunt moştenitorii Romei, slavii ai Bizanţului , şi între ei există o luptă de sute de ani. Carol cel Mare, care 300 de ani după căderea Romei formează noul imperiu romano - germanic , creând temelia noului principat de stat european , au fost în mod foarte caracteristic cea întâi cauză pentru depărţirea Răsăritului de la unitatea ecumenică şi de la unitatea credinţei. Contimporan lui Carol cel Mare a fost Rurik , întemeietorul de state, împrejurul creaţiei căruia s-au grupat slavismul ameninţat în neatârnarea sa dinspre apus. Creştinismul nu-l primiră slavii de la Roma, ci de la rivalul Bizanţ , şi cei doi apostoli slavi Metodiu şi Ciril au avut să lupte tocită viaţa lor cu dorinţa de predominare şi intoleranţa germanilor. Socotind preponderanţa culturei şi civilizaţiei germanice, desigur slavismul şi biserica grecească n-ar fi putut să reziste agresorilor lor dacă providenţa însăşi n-ar fi pus o stavilă puternică şi neînlăturabilă agresiunei germanismului spre Orient. Islamul (a cărui chemare istorică filozofii şi istoricii europeni o caută 'n zădar), Islamul a fost chemat să puie un veto curentului germanic spre Răsărit, spre a scăpa pe celelalte rase slavice de soarta Poloniei catolizate şi atrase în sistemul Europei apusene cu pierderea puterei dinlăuntru a

vieţei sale. Până şi patriarhul Anthimie au recunoscut acest adevăr Când (în vremea celei dentâi răscoale greceşti) au spus: pronia a trimis domnia osmanilor ca zid de apărare împrotiva eresurilor Apusului şi în locul imperiului bizantin, slăbit în credinţă. Şi într-adevăr, urmează d. Danilevski , ce ar fi

---

devenit ortodoxia dacă cruciaţii germani s-ar fi aşezat la Sf. Mormânt ; ce ar fi devenit slavii dacă germanii, ce pătrunsese deja în Polonia, Livlanda şi Litvania , i-ar fi alungat ca pe celţi , basci şi valizi din aşezările lor de astăzi în pustietăţi, prefăcându-i în raritătţi istorice ?

Urmând acestei tendenţe egoistice , Europa apuseană au jucat totdeauna fals faţă cu turcii şi au gândit la liberarea creştinilor de sub jug numai atunci când i-ar fi putut căpăta sub mânile ei şi abate de la ortodoxie . când Constantinopolul era încunjurat de turcii împresurători , Europa au vorbit către el mai aceleaşi cuvinte ca şi diavolul Mântuitorului : « Stăpânirea preste tot ce vezi să fie a ta, numai să îngenunchi înaintea mea şi să te 'nchini mie ». În faţa atrocităţilor moametane se adună soborul de la Florenţa pentru a-i propune Bizanţului mântuirea sub condiţia renegării ortodoxiei ; insultaţii bizantini s-au arătat însă eroi spirituali , preferând moartea politică şi spaimele barbariei în locul renegării celor sfinte • • • Şi astăzi slavii din Turcia preferă jugul musulman în locul domniei civilizatei Austrii .

Venind la soluţiunea Cestiunii Orientului, autorul zice că se par a exista trei căi pentru aceasta: 1) împărţirea Turciei între Rusia şi Austria, 2) anexarea Turciei la Rusia numai, 3) crearea din nou a imperiului greco-bizantin . Sub Catarina II era încă cu putinţă soluţiunea întâia ; astăzi ar fi o crimă de-a ceda Austriei cea mai mică bucată de pământ slav . A doua soluţiune nu e în adevăratul interes al statului rusesc. Chiar anexarea României, care i se propusese împăratului Nicolaie de către Turcia în contra unei contribuţii de război, împăratul au refuzat-o . A treia soluţiune e cu totul imposibilă. Prin favorizarea ei s-ar crea o nouă Austrie, în care elementul grecesc ar juca acelaş rol ca şi germanii în Cislaitania — ba, considerând slăbiciunea grecilor, s-ar putea naşte în urmă un fel de dualism greco-român , adică o copie a dualismului germano-maghiar contra slavilor.

Prin urmare nici una din soluţiunile propuse nu e bună, ci numai aceea care va dezlega deodată atât cestiunea *austriacă* cât şi cea orientală, ,,căci şi statul austriac şi-au pierdut înţelesul ca şi cel turcesc". Această soluţiune este o confederaţie slavă sub egemonia rusească.

După desfacerea împărăţiei austro-ungare şi a celei turceşti, Rusia s-ar pune în capul unei confederaţii dirigiate din Constantinopol. Această confederaţie ar cuprinde:

1) Regatul cehesc, cuprinzând Boemia, Moravia şi partea de nord - vest a Ungariei, cu 9 milioane locuitori.

2) Regatul sârbo-croat , cuprinzând Serbia, Montenegro, Bosnia, Herţegovina, Albania de nord, Banatul , Croaţia , Slavonia , Dalmaţia , Carintia, Stiria până la Drava , cu 8 milioane locuitori.

3) Regatul Bulgariei.

4) Regatul României, cu partea de sud a Bucovinei, Transilvania pân - în Murăş şi parte din Besarabia rusască. Pentru această cesiune Rusia s-ar compensa cu Delta Dunăreană şi cu Dobrogea .

5) Regatul grecesc cu Tesalis , Epirul, partea de sud-vest a Macedoniei , insulele Arhipeleagului , ţărmurii Asiei Mici ai Mării Egeice , Candia, Rodos şi Cipria .

6) Regatul maghiar, consistând din părţile acelea ale Ungariei şi Transilvaniei câte sunt locuite de maghiari şi câte ar rămânea după împărţirea între Rusia, Bohemia, Serbia şi România.

7) Teritorul Ţarigradului , cu părţi din Rumelia, ţărmurii asiatici ai Bosforului, ai mării de Marmara şi a Dardanelelor, peninsula Gallipoli şi insula Tenedos.

Constatat este că această carte a d-lui Danilevski este o copie îndestul de credincioasă a opiniunei publice din Rusia şi că ideile dezvoltate în ea nu sunt visurile unui filozof , ci idealul istoric al uriaşei puteri de la nord.

Fiindcă prin armistiţiul primit de Serbia şi poate prin încheierea păcii planurile uriaşului nostru vecin vor suferi o suspensiune , ni s-a părut cu cale de a reproduce şi noi aceste estrase din cartea d-lui Danilevski. Teoriile aceste nu sunt lipsite de oarecare măreţie şi de o manieră de a privi istoria universului într-un mod specific slav . În orice caz ni se pare ciudat cum noi, românii, care trăim lângă Dunăre, suntem cu totul cufundaţi în ideile Occidentului , pe când din toate părţile împrejuru-ne pulsează o viaţă istorică care în dispoziţia ei generală se deosebeşte atât de mult de istoria Occidentului . Câteodată ar trebui cel puţin să ni se pară că suntem o muche de despărţire între două

lumi cu totul deosebite şi că este în interesul nostru de a cunoaşte amândouă lumile acestea. Occidentul îl cunoaştem îndestul. Misiunea sa în Orient este cucerirea economică, proletarizarea raselor orientale prin industria străină, prin robirea sub capitalul străin. Cealaltă parte a lumii o vedem din contra mişcată nu de un curent economic, ci de unul istoric şi religios, care nu poate lipsi de a exercita o mare atragere asupra popoarelor economiceşte puţin dezvoltate din Peninsula Balcanică, pentru cari credinţele bisericeşti şi idealele istorice sunt încă sfinte, nefiind pătate de materialismul modern.

[29 octombrie 1896]

TURCIA [„PENTRU A FIXA LINIA..."]

Pentru a fixa linia de demarcaţiune între armatele inamice , puterile au trimis delegaţii lor militari pe câmpul de război. Aceşti delegaţi sunt : din partea Austro-Ungariei loc. col . Raab , din partea Franţiei loc. col . Dorey , din partea Angliei generalul Kemball , din partea Rusiei col . Zelenoi . Germania şi Italia vor fi reprezentate prin ataşaţiilor militari de la ambasadele din Viena. De la Cetnie a plecat asemene delegaţi pentru fixarea liniei de demarcaţie pe câmpul de război turco-montenegrean .

Se vorbeşte totodată de constituirea ambasadorilor din Constantinopole în ,,congres european". În acest congres Serbia va fi reprezentată printr-un delegat consultativ .

[29 octombrie 1876]

ANIVERSARA UNIVERSITĂŢII IAŞI

Marţi în ziua de sf. Dumitru s-a serbat aniversara înfiinţării Universităţii Iaşi, în asistenţa reprezentanţilor autorităţii publice, a corpului profesoral şi a unui numeros public, compus mai cu samă din studenţi. În vremea sfinţirei apei prin P.S. Sa Arhiereul Bobulescu , corul a intonat imnuri bisericeşti, după care d. rector P. Suciu urcându-se pe catedră a ţinut un discurs prin care s-a încercat a face istoricul institut<or>elor româneşti de cultură de la vremile cele mai vechi începând până în ziua de astăzi, întrucât o permit aceasta depărtarea în timp şi izvoarele istorice. După discursul d-lui Suciu a urmat acela al d-lui Leonardescu , prin care d-sa a voit a dovedi legătura dintre ştiinţele exacte şi metafizică. Obiectele metafizice sunt — zice d-sa — Dumnezeu, sufletul omenesc (liber şi nemuritor) şi morala. A arăta existenţa reală a acestora şi legătura între ele şi ştiinţele în sens propriu, precum fizica , chemia, fiziologia , anatomia , matematica ş.c.l, este menirea filozofiei.

[29 octombrie 1876]

[„NEVENIND NICI O ŞTIRE..."]

Nevenind nici o ştire mai însemnată în privirea Cestiunei Orientului, combinăm cele din urmă noutăţi asupra acestui subiect cuprinse de ziarele bucureştene sosite aseară. D. Bülow, reprezentantele ministrului de externe, răspunzând în şedinţa de 7 noiemvrie Reichstagului la interpelaţiunea relativă la evenimentele din Orient făcută de deputatul Jörg *, a declarat că, în privinţa cestiunilor pendinte , guvernul german se află în neputinţă a da lămuriri categorice în şedinţa publică.

,,Dealtminterea , încheie d. Bülow, politica împăratului Wilhelm respinge orice amestec în afacerile străine şi evenimentele de până astăzi petrecute în Turcia n-au atins nici direct nici indirect interesele Germaniei. Politica germană faţă cu puterile se bazează pe stima şi încrederea reciprocă".

În şedinţa de 7 noiemvrie a parlamentului austriac deputaţii Wosniak şi Faudek , interpelând guvernul, au pledat pentru *politica slavă.* Cel din urmă, între altele, s-a pronunţat pentru modificarea politicei interioare a monarhiei. ,,Mare parte a armatei austro-maghiare o constituie slavii, prin urmare monarhia trebuie să se razime pe slavi".

Guvernul nu va răspunde la interpelaţiuni , deoarece, în aceste momente, nu se aşteaptă nici o schimbare în politica esterioară.

Puterile au numit încă de sâmbătă pe deputaţii lor pentru stabilirea liniei de demarcaţiune între armata turcă şi sîrbă. Aceştia şi-au şi terminat planul, pe care-l vor esecuta astăzi la faţa locului, în Serbia.

După ştirile din urmă, căile ferate ale Rusiei au reînceput transportarea cerealelor . Pe de altă parte însă s-au dat ordine precise ca la fiecare staţiune să fie gata pentru verice moment câte o mie vase de bucătărie pentru trebuinţa soldaţilor.

Din Belgrad se vesteşte că ,,comisiunea Scupcinei a invitat pe guvern ca în cel mai scurt timp să cumpere 60.000 puşti pentru miliţia naţională şi mai multe baterii de tunuri Krupp de calibrul cel mai greu. Pentru acest scop guvernul va întrebuinţa orice mijloace".

În Constantinopole s-a ţinut ,,zilele acestea mai multe consilii de miniştrii estraordinare şi mai multe conferinţe ale ambasadorilor. Rusia este în momentul de faţă ocupată cu pregătirea proiectului pentru condiţiunele de pace, pe baza propunerilor engleze.

Ataşaţii militari ai Franciei, Austro-Ungariei şi Rusiei au să meargă în curând la câmpul de războel pentru fixarea liniei de demarcaţie".

[31 octombrie 1876]

ÎNCEPUTURILE ROMÂNILOR

D. dr. Iulius Jung , docent privat la universitatea Innsbruck , a publicat în ediţie separată opul său, „Asupra începuturilor românilor, studiu critic - etnografic , Viena 1876". În antiteză cu cunoscutul Rösler care, luându-se după două şiruri din Flavius Vopiscus , susţinea că *toţi* colonii romani trecuseră Dunărea în Moesia şi că Dacia Traiană a fost reocupată de români abia în secolul al 12-lea , d-nu[l] Jung raţionează după analogia mutării altor popoare şi susţine continuitatea şi stăruirea românilor pe pământul Daciei Traiane. Fiindcă adevărul o unul ca şi linia dreaptă între două puncte, pe când

părerile neadevărate ca şi liniile strîmbe sunt nesfârşit de multe, de aceea găsim cu multă satisfacere că monografia d-lui Jung dezvoltă un şir de idei aproape identic cu scrierea d-lui

Xenopol asupra teoriei lui Rösler (vezi ,,Convorbiri literare" a. IX , pg. 159 şi 220)

[31 octombrie 1816]

JUNG, IULIUS DR., „DIE ANFÄNGE DER ROMÄNEN , KRITISCH-ETNOGRAPHISCHE STUDIE "

Retipărire separată din „Revista pentru gimnaziile austriace" anul XXVII , Viena, 1876

Stăruit-au românii în aşezările lor din Dacia Traiană sau au trecut Dunărea în vremea lu [i] Aurelian şi au reocupat Dacia în sec. al 12-le ? Se ştie că amândouă părţile acestei întrebări au avut apărătorii lor. Thunmann , cel întâi care s-a ocupat în mod ştiinţific cu popoarele Europei răsăritene , susţine că românii sunt copiii romanizării Daciei, F . I. Sulzer respinge continuitatea poporului român în aşezările de astăzi, iar I. Chr . Engel e tatăl cunoscutei teorii a lui Rösler, că Dacia în vremea lui Aurelian a fost cu totul deşertată de populaţie romană şi reocupată de ea sub regele bulgar Krumus . Teoria lui şafarik , că resturile romane rămase în Dacia s-a retras la munte, de unde apoi s-a coborât spre a umple şesurile ţărilor, ca cea mai apropiată adevărului, a fost împărtăşită de slaviştii mai noi precum Kopitar , Miklosich şi de învăţaţii germani Hoff , Wietersheim şi Th . Mommsen .

Rösler în fine reîmprospătă teoria lui I. Chr . Engel că românii din a stânga Dunării au imigrat în Dacia pe la capătul veacului al doisprezecelea şi în începutul celui al treisprezecelea . Această părere avu asemenea şi susţiitori în d-nii E. Dummler , G . D. Teutsch , O. Lorenz şi Fr. Krones , dar şi contrari în însemnaţii etnografi istorici W . Tomaschek şi Kanitz .

În cartea d-lui Jung va fi deci interesantă compararea luptei de păreri în cestiunea românilor cu o luptă analogă de păreri în cestiunea altor popoare, ca raeto-romanilor , grecilor moderni ş.a.

Soluţiunea unor asemenea probleme va rezulta din trei izvoară: indiciile exprese a unor autori vrednici de credinţă, tradiţia vrednică de crezare de fapte ce stau în legătură, în fine concluziile din analogia unor întâmplări asemănătoare.

D. Jung supune deci cuvintele lui Flavius Vopiscus unei critice într-adevăr ingenioase , puind în paralel indiciile altor scrieri asupra unor evenimente analoge. Astfel citează pasagiul din scriptură despre robirea Vavilonului şi ale lui Eugipp (biograful sf. Severin) despre emigrarea populaţiei din Noricum şi dovedeşte că amândouă aceste pasage trebuiesc luate cum grano salis . Tot astfel reduce d. Jung cuvintele lui Vopiscus la măsura de adevăr care li se cuvine.

Strălucite prin argumentare sunt concluziile din analogia unor evenimente asemănătoare. Autorul citează Noricul , Raetia , ba tot Imperiul roman în vremea invaziunei popoarelor germanice şi arată cum nicăiri popoarele nouă, venite asupra celor aşezate, nu le-au nimicit pe acestea, ci le-au cucerit numai.

În toate părţile autorul păşeşte în argumentare cu comparaţia critică, de aceea cartea sa e nu numai interesantă pentru noi românii, ci metoda critică - comparativă pe care o urmează ar putea servi de normă pentru toţi cari ar voi să cerceteze cestiuni asemănătoare celei de faţă.

[1 noiembrie 1876]

STRADELE [„ÎN EPOCA PREISTORICĂ..."]

În epoca preistorică existau într-adevăr sate de locuinţe palustre, dar nu credem că d. Gafencu, antreprenorul curăţirei stradelor, are de gând a lăsa în grija cerului prefacerea Iaşilor în oraş palustru. De când a 'nceput a cădea omăt şi a se topi prin gradul mic de temperatură a aerului atmosferic, am ajuns de a avea nevoie de catalici pentru a pătrunde prin râurile , lacurile şi toate formaţiunile idrografice în mic pe care le prezintează stradele iubitului nostru oraş. Atragem atenţia onor. Primării asupra acestui inconvenient şi sperăm că va binevoi a trezi pe d. antreprenor din nepăsarea sa faţă cu idrografia aplicată, a stradelor noastre.

[3 noiembrie 1876]

MOZAICUL AUSTRIAC ŞI TRIBUNALELE ROMÂNE

Se ştie că agenţiile consulare din Orient, în care ne aflăm şi noi, au prerogative cu totul escepţionale, neutralizate întrucâtva în vremea mai nouă prin legiuirile noastre, dar ieşind adesea la iveală cu ocazia înscrierilor de vânzări la tribunale. În deceniile din urmă mulţi imigranţi, dar şi mulţi indigeni români şi neromâni se sustrăgeau de sub autoritatea statelor noastre prin aceea că intrau într-o legătură nominală mai cu samă cu monarhia austriacă, căci aceasta din urmă, pentru a-şi asigura poziţia în Orient, găsise o formă foarte comodă pentru a adaoge în multicolorul ei mozaic pe toţi aceia cari, în ţările de la Dunăre, nu voiau să aibă *nici un stăpân .* Cumcă agenţii consulari nu *alegeau,* ci culegeau tot ce li se prezenta, pentru plata unei taxe oarecari, e un fapt cunoscut de toţi. Astfel mulţi vătaji boiereşti, moldoveni de baştină, se făceau sudiţi (Schutzbefohlene) pentru a se mântui pe sine de capitaţie, pe fiii lor de miliţie; nu mai vorbim de negustori şi de meseriaşi, cari, oricând aveau daraveri neplăcute cu administraţia sau cu justiţia, plantau pajura cu două capete pe casă şi deveneau ,,sacrosancţi". Poate trei din patru părţi a evreilor din România sunt în această condiţie ,,sui generis", adică nici cetăţeni români, nici austriaci, ci ,,Schutzbefohlene", oameni epitropisiţi politiceşte de monarhie, fără ca aceasta să se ocupe mai încolo de ei, căci dare nu plătesc nimărui, la armată nu se iau de nimene, c-un cuvânt oamenii lui Dumnezeu. Mare parte din aceşti sudiţi n-au văzut pământul Austriei de când sunt ei, imigraţi din Rusia, din Turcia, ba din toate ţările domnilor pământului , au găsit că în sălăşluire sub mantaua cea comodă a denumirii laxe de ,,Schutzbefohlene" e bine să trăiască omul.

Acuma însă, după legiuirile pozitive ale României, numai străini de rit creştin pot cumpăra imobile. În ce calitate se prezintă înaintea tribunalelor noastre sudiţii de rit necreştin? Aceasta a fost întrebarea care i s-a pus mai deunăzi tribunalului de Iaşi, secţia a treia, prin d. Leeb Meer Hofer, care a dorit să concureze la vânzarea licitativă a casei d-lui C. Ieni.

Hotărârea tribunalului zice că d. Leeb Meer Hofer a cerut a fi admis la concurenţă în virtutea dreptului acordat prin convenţia austro-română şi spre a proba calitatea sa de supus austriecesc au prezentat un pasport însoţit de o adresă a onor. consulat[ului] prin care se afirmă că d-sa este „supus austro-ungar".

Faţă cu această cerere tribunalul a relevat însă următoarele consideraţiuni :

1) Convenţia în cestiune nu acordă dreptul de a câştiga imobile decât austriacilor şi

ungarilor .

2) Proteguiţi şi supuşi nu pot beneficia , de vreme ce art. 4 al convenţiei îl dă numai cetăţenilor statelor sub a căror protecţie numai stau supuşii.

3) Calitatea de supus nu include dreptul de cetăţean.

4) Denumirea ,,supus" din convenţie nu poate avea alt înţeles decât cel de ,,cetăţean", de vreme ce statul român are numai cetăţeni, iar nicidecum Proteguiţi şi supuşi.

5) Conform raporturilor de reciprocitate stabilite prin convenţie, un ,,proteguit " nu poate fi substituit *cetăţeanului statelor contractante.*

6) Deci, considerând că d. Leeb Meer Hofer n-au probat cu acte că este ,,cetăţean austriac", tribunalul , în unire cu concluziile ministeriului public şi întemeindu-se pe consideraţiile de mai sus, a respins cererea d-lui Leeb Meer Hofer de-a fi admis la licitaţie.

[3 noiembrie 1876]

ROMÂNII DIN MORAVIA

Foaia pentru minte, inimă şi literatură a publicat, dacă nu ne înşală memoria, înainte de mulţi ani un studiu asupra acestor români, cari, roind în munţii Moraviei, şi-au pierdut limba, păstrează însă vechile lor obiceiuri, precum şi portul. De atuncea nu ne aducem aminte ca să se mai fi ocupat cineva de ei, deşi studiarea lor ar fi desigur interesantă prin întrebările la care ar da naştere. Încă în anul 1874 un preot din Rojnovul morav , d. Fr. I. Kozeluk , a publicat o colecţie de cântece poporale ale acestor români sub titlul de ,,Kytice z narod , pisni morav . Valachuv " (ediţia librăriei Fr. A. Urbanek în Praga). Aceste cântece , pe care un ziar cehesc le numeşte ,,pline de jale", au fost transcrise în note pentru două voci de învăţătorul F . V. Ianousek . Atragem atenţia celor competenţi în materie asupra acestui obiect, de vreme ce se poate presupune că atât textul cât şi muzica vor înfăţişa destule analogii cu cântecele din ţările noastre.

[3 noiembrie 1876]

TURCIA [„SE ZICE CĂ ÎN 7 SAU 8..."]

Se zice că în 7 sau 8 a l.c. se va începe un fel de conferenţă prealabilă , deşi Poarta combate atât ideea cât şi locul ales pentru ţinerea conferenţei . După ştiri din Londra, Rusia aspiră la întronarea unei secundogeniture în Bulgaria. — Muktar Paşa s-a întors de la Zaslap la Trebinic cu zece batalioane într-o stare de plâns ; e atât de frig pentru soldaţii turci încât la 30 octomvrie noaptea au degerat în Trebinic 37 de soldaţi şi 20 cai (se vede că arabi). — Insurgenţii din Herţegovina s-au retras toţi în Sutorrina pentru a sta *înlăuntrul* liniei de demarcaţie; iar capii lor au fost convocaţi la Cetinie pentru a se sfătui împreună.

[5 noiembrie 1876]

GRECIA [„ÎN ŞEDINŢA CAMEREI..."]

În şedinţa Camerei de la 31 oct. ministrul Kumunduros au declarat că armările (?) Greciei nu însemnează o schimbare a politicei sale, ci mănţinerea neutralităţii sub împrejurări schimbate, precum şi un *protest* contra unor hotărâri eventuale unilaterale ale diplomaţiei europene (!?)

[5 noiembrie 1876]

ZIARE NOUĂ [„ÎN BUCUREŞTI AU APĂRUT..."]

În Bucureşti au apărut încă două, ziare, pe care le citǎm în ordinea cronologică a apariţiunei lor. ,,Pharul " sau ,,Farul " (odată pe săptămână) şi ,,Unirea democratică ", ziar cotidian , redactat de o societate.

[5 noiembrie 1876]

ANGLIA [„ZIARELE ENGLEZE..."]

Ziarele engleze nu sunt de loc surprinse de procedarea Rusiei. Times crede că singurul mod de acţiune al Britaniei este ca să nu se lase încurcată de demonstraţiile cele mai nouă ale Rusiei, ci să grăbească ţinerea conferenţei şi prin aceasta ar corespunde dorinţelor tuturor puterilor pentru mănţinerea păcii europene. Adevăratul pericol Anglia poate să-l vadă numai în îndărătnicia posibilă a Porţii.

La Viena a fost trimis după cât se aude un diplomat eminent, însărcinat c-o misiune specială, iar în Londra au sosit un trimis al ţariului cu depeşi adresate reginei. Delegatul Angliei pentru conferenţa de la Constantinopole este lordul Salisbury , care va fi însoţit de Sir H . S. Northcote , amploiat la ministerul afacerilor străine, în calitate de secretar privat. În 2/14 noiemvrie a fost esped [i]ată la Londra nota prin care cabinetul austro-ungar declară a consimţi cu propunerile Angliei.

[7 noiembrie 1876]

RUSIA [,,«VESTITORUL STATULUI»..."]

,,Vestitorul statului" (foaia oficială) publică un decret împărătesc sub data de 1 noiemvrie, care dispune formarea de şase corpuri de armată din diviziile cari staţionează în circumscripţiile militare Odessa , Charkov şi Chiev. Armata activă se formează din al

şeptelea, al optulea, al unsprezecelea şi al doisprezecelea corp. Comandant general e numit marele duce Nicolaie Nicolaievici senior , şeful ştabului, adiutantul general Nepohoitşiţki ,

şef al artileriei , principele Massalky , inginer - şef general - maior Stolzenvald . Comandanţi de corp sunt , la al şaptelea, principele Barklay de Tolly-Weimarn , la al optulea, general Radeţky , la al nouălea, baron Krudener , la al zecelea, principele Voronţof , la al unsprezecelea , principele Cahovskoi , la al doisprezecelea, general Vonovski . Intendentul armatei active e generalul Ahrens .

Foaia oficială din 3/15 noiemvrie publică decretul prin care se opreşte esportul de cai pentru marginele de vest şi sud ale imperiului.

[7 noiembrie 1876]

RUSIA [„CU TOATE ARMĂRILE..."]

Cu toate armările, perspectiva păcei s-a adaos în cele din urmă zile. Journal de St. Petersbourg esprimă speranţa că Turcia va ceda presiunei unanime a Europei şi că armările Rusiei nu ameninţă pacea, ci sunt o jertfă grea, pe care imperiul şi-a impus-o spre a asigura binefacerile liniştei şi spre a apăra pe creştini. Dar dacă războiul va fi inevitabil, atunci naţia îl va susţinea c-o energie cu atât mai mare, cu cât el va veni după ce se vor fi mântuit toate încercările pacinice .

Caracteristic este că, pentru întâia dată de când există autocraţia rusească, tonul ziarelor şi a populaţiunei a devenit cutezător faţă cu capul statului chiar. Un conservativ, adresându-se către partida revoluţionară din Rusia, care nu încurăjează îndestul războiul contra Turciei, se esprimă în acest mod neauzit: ,,Nu combateţi cea mai populară din mişcările câte s-au întâmplat vrodată în Rusia. Ziceţi din contra împreună cu noi: Dacă ţarul va refuza de a se pune în fruntea poporului şi de-a împăca conştiinţa publică, dacă nu va voi să meargă cu noi spre liberarea fraţilor noştri, ei bine, atunci: «Jos ţarul !». Atunci el nu mai este al nostru, glasul sângelui n-au vorbit în el, faţă cu entuziasmul nostru el a rămas rece". Şi să se ia bine aminte că acestea le scrie un *conservativ,* un om ce face parte din acea clasă de oameni moderaţi , politicoşi şi reci care guvernează Rusia.

Unul din pericolele războiului eventual este însă neclaritatea ţinutei României. Guvernul rusesc nu se simte deloc sigur faţă cu românii, a căror afaceri esterne se clatină aproape ca vibraţiunea , aşa încât , dacă România n-ar renunţa *singură* la neutralitatea ei, pericolul cel mai mare al războiului ar rămânea înfrângerea acestei neutralităţi. Cu drept cuvânt se 'ntreabă deci un ziar dacă această evazivitate a diplomaţiei române e născută din nesiguranţa întâmplărilor sau dacă în ea este un metod cert, care ţine în eşec tendinţele puternicului vecin.

În mare apropiere de noi românii se petrece însă înglotirea a şase corpuri de armată. Aceste şase corpuri, compuse din 214.000 oameni, cărora se vor mai adauge 90.000, îşi au ştabul lor general la Chişănău. Vechea cetate moldovenească , Hotinul , împrejurul căruia au avut loc nenumărate bătălii şi care ne aminteşte atât trecutul de glorie cât şi de cădere a Moldovei, Hotinul va căpăta un parc de artilerie de 92 tunuri.

[12 noiembrie 1876]

TEATRU [”JOIA TRECUTĂ S-A REPREZENTAT..."]

Joia trecută s-a reprezentat piesa ,,Viaţa vagabondă ", acel rezumat dramatic din operele lui Henry Murger . Publicul a fost foarte numeros şi, dacă considerăm silinţele

direcţiei pentru repararea materială a teatrului, acest concurs al publicului se poate numi binemeritat . Despre succesul piesei ne rezervăm de a vorbi altă dată, neputându-ne forma o părere definitivă, după o singură reprezentaţie.

Astăzi duminică se va reprezenta pentru prima oară piesa ,,Doua orfeline ", dramă în 5 acte şi 8 tablouri de D'Ennery şi Corman, tradusă de Petru Babic .

[14 noiembrie 1876]

NEGLIGENŢĂ

Primim de la mai multe persoane onorabile plângeri în contra neregulatei împărţiri a corespondenţei poştale . Se întâmplă cazuri când scrisori puse în cutie sara, pentru poşta mică, nu se dau la adresa lor decât tocmai a treia zi; adecă trebuie împărţitorilor *două* zile ca să ducă o scrisoare, bunăoară, de la un cetăţan din Sărărie la unul din Păcurari ori Beilic şi uneori chiar din Sărărie . Oricât de mult omăt a căzut zilele aceste în oraşul nostru, ni se pare totuşi că împărţitorii umblă peste măsură de încet. De asemene corespondenţa de afară se împarte neregulat şi cu întârziere , mai ales prin mahalale mai depărtate de centru. Rar se întâmplă ca împărţitorul să-şi dea osteneală a duce sara scrisorile şi jurnalele sosite cu trenul de la 1 1/2 oare, ci le lasă pe a doua zi, spre a-şi scuti o cursă. Rugăm pe onor. direcţiunea poştelor să ieie în această privire măsuri aspre, căci publicul, care plăteşte acum cam scump pentru scrisori, are cel puţin dreptul să fie bine servit şi la vreme. — Nu ne îndoim că răul, odată arătat, va fi şi îndreptat curând .

[14 noiembrie 1876]

STUDENŢII DIN VIENA

A ieşit de sub tipar raportul anual al Societăţii studenţilor români din Viena. Acest raport ni arată icoana unei frumoase împreună vieţuiri , care ar trebui invidiată şi imitată de studentii universităţilor din ţară. În anul scolastic 1875/76, societatea a ţinut 20 şedinţi , în aceste s-au cetit 6 operate şi 6 critice, s-au schimbat statutele — conform unei ordinaţiuni a Ministerului de culte şi instrucţie — şi s-au dezbătut cestiuni interne - administrative. Pentru dezvoltarea socială a membrilor, societatea a ţinut în 13

noiemvrie o adunare generală şi în 31 decemvrie serbarea ajunului anului nou — amândouă împreunate cu declamaţie şi muzică. În 15 aprilie st.n. s-a serbat iubileul de 5 ani al societăţii prin reprezentarea unei piese satirice ,,Floarea tinerimei române din Viena", în 3/15 mai, în memoria acestei zile însemnate din istoria românilor s-a făcut o escursiune în corpore la Hinterbrühl , lângă Mödling . Afară de aceste, după închiderea părţii oficiale a fiecărei şedinţi, urma în genere aşa numita ,,parte socială", în care se cântau per turnum poezii româneşti, se esecutau pe instrumente piese naţionale şi se cetea foaia umoristică - satirică a societăţii, ,,Urzica ". În localităţile cabinetului de lectură al „României june" a stat la dispoziţia membrilor foile şi biblioteca.

Tot aici mai mulţi membri au avut locuinţa gratis . Societatea nu lasă pe membrii săi, în cazuri de lipsă materială, să caute refugiu la bunăvoinţa cunoscută a cămătarilor , ci ,,ea"

le dă împrumuturi pe timp mai scurt. În anul acesta s-au dat 53 împrumuturi în sumă de 2860 fl . 15 cr . Ea a aranjat şi în acest an „Balul român din Viena", ce s-a ţinut în Grand Hotel , în 19 fevruarie st.n. Cu această ocazie Maiestăţile Lor *Împăratul Francisc Iosif I* şi *împărăteasa Elisabeta ,* precum şi Măria Sa *Principele Carol I* au avut deosebita graţie a dona sumele de 100 fl , 50 fl ., v.a. şi 10 napoleoni . Meritul principal pentru reuşita balului mencionat l-au avut însă nobilele dame române: Matilda Dumba , Maria de Filisano , Zoia Florescu şi Elena de Marenzeller n. Bibescu, care cu amabilitate rară au binevoit să primească patronatul balului şi prin aceasta i-au asigurat rezultatul splendid. Tot în anul acesta s-a primit un dar de 30 napoleoni de la d. Titu Maiorescu. Cei mai mulţi redactori români au trimis şi în anul acesta scrierile periodice şi jurnalele prin care societatea putea fi în curent cu evenimentele din patrie. Interes pentru „România jună" a mai arătat ,,Societata academică română", „Asociaţiunea transilvană pentru cultura şi literatura poporului român", „Librăria Socec et Comp.", d-nii: V. Alexandri , A. Pelimon , J. Popescu etc. D. Jos. Jacobsits , m. de orchestră în Iaşi; a trimis mai multe piese muzicale compuse de d-sa şi între altele a avut plăcerea a-şi arăta atenţiunea d-sale faţă de societate prin aceea că i-a dedicat o horă cu numele ,,România jună". Şedinţele curat literare s-au ţinut într-o sală a Universităţii. Dintre operatele şi criticile cetite amintim: ,,Cid ", poem tradus din Herder , de d. B. Mih . Lazar , ,,Naţionalitatea ca element de cultură", de d. Petru Misiru . Critica asupra temei acesteia, de d. B. M. Lazar . „Despre Tragicomedia ", de d. M. Lazar . „Un tractat general despre agronomie " , de d. M. şuţu . „Studie critice despre artă",. de d. B. M. Lazar .

Mica societate de ceva preste 50 membri cuprinde tineri din foate unghiurile ţărilor române, ea este o ,,Dacie " în miniatură, voioasă, activă şi plină de încredere în viitor. Acolo găsim copii de pe malul Nistrului alături cu alţi din valea Crişului , a Mureşului , a Dâmboviţei şi a Dunărei. Faţă cu acest tablou de frăţie nu putem zice decât :
,,Prosit naţie !".

[14 noiembrie 1876]

IARĂŞI EVREII

Ziarul „Archives israélites " scrie:

Continuăm a publica asupra cestiunei române toate documentele proprii a lămuri opinia publică, în momentul în care încheierea unui tractat de comerţ încheiat între acea ţară şi a noastră trebuie să angajeze principiile cele mai grave a dreptului nostru public. Nu fără nilinişte aflasem de semnarea unei convenţii comerciale provizorii , valabile până la aprilie viitor. Dar coreligionarii noştri să, se reasigure : există asupra cestiunei, în favoarea egalităţii civice a tuturor francezilor, angajamente pozitive, emanând din cele mai nalte sfere ale guvernului şi parlamentului; şi vom veghea ca ele să se ţină.

În Anglia dispoziţiile sunt exact aceleaşi ca şi la noi. O reuniune a camerei de comerţ din Bradford a votat în unanimitate rezoluţia următoare:

Lord Derby este invitat a nu semna nici un tractat cu România prin care supuşi britanici de rit izraelit ar putea fi espuşi la restricţiuni sau incapacităţi oarecare.

Să fie d-lor sănătoşi, dar noi ştim foarte bine ce voiesc. Evreul din Franţa, Anglia şi Italia nu doreşte drepturi civile pentru sine, ci mediat pentru confraţii din Rusia şi Austria. Prin urmare ce să mai vorbim degeaba.

[14 noiembrie 1876]

[„SE VORBEŞTE CĂ ÎN CONSILIUL..."]

Se vorbeşte că în Consiliul de Miniştri al României s-ar fi hotărît de a face întrebare tuturor puterilor garante, afară de Rusia, ce purtare să păzească România în caz de a i se cere din partea guvernului rusesc permisiunea de a trece c-o armată prin ţară. S-a hotărît totodată de a nu răspunde Rusiei la o asemenea cerere decât atunci când vor fi răspuns definitiv toate puterile la întrebarea României.

În complicaţiunea de interese şi tendenţe a puterilor garante, întrebarea României, dacă se va confirma, va avea meritul să aducă claritate în situaţie. Căci sau puterile se vor declara formal şi solidar contra unei asemenea permisiuni şi vor trebui să-şi apere cu arma 'n mână declaraţia lor, fără chiar ca Rusia să poată fi supărată pe noi, căci ne vom putea referi la hotărârea acelor puteri, sau răspunsurile lor evazive, îndoielnice şi contrazicătoare vor reda României libertatea de acţiune, libertatea de a se hotărâ pentru unul din cele două mari curente istorice, curentul de nord - ost , tinzând a schimba faţa Europei, şi curentul de vest, ce tinde a menţine statu quo.

hotărârea noastră pentru Răsărit sau Apus va atârna desigur de viitorul ce ni-l vor asigura, şi aceasta nu ca stat numai, căci statul român prin teritoriul său şes şi deschis din toate părţile nu pare menit de providenţă de a fi militar şi cuceritori , ci ca naţie. Ni se pare evident că viitorul Orientului este o confederaţie de popoare în care egalitatea naţionalităţilor şi limbelor, pe orice teritoriu se vor afla ele, va fi lucru principal, iar formaţiunile de state lucru secundar.

Aseminea e evident că reforma Orientului poate avea două patronate : pe Rusia şi pe Austro-Ungaria — care aceasta reprezentează imediat politica occidentală .

Asupra unei hotărâri a românilor din principate va avea deci influenţa natura politicei exercitate de Austria faţă cu naţionalităţile în genere şi cu cea română în parte.

Pentru a nu da însă o întindere prea mare materiei vom vorbi numai de *poziţia românilor din Austro-Ungaria.*

Înainte de spune însă o vorbă asupra acestei întrebări, anticipăm concluzia că acea întrebare nu este, nici a fost politică în puterea cuvântului , ci bisericească, scolastică şi cel mult administrativă locală.

Permită-ni-se a vedea clar lucrurile şi a susţinea că idealul unităţii politice a românilor, restabilirea regatului lui Decebal prefăcut în Dacie traiană, se ţine de domeniul teoriilor ieftene, ca şi republica universală şi pacea eternă. Românii din Austro-Ungaria, dar mai ales din aşa numita Ungarie , au trăit sute de ani împreună cu alte naţionalităţi şi au jucat rol politic numai în vremea autonomiei Transilvaniei. Această autonomie însăşi , care le dedese preponderanţa în această ţară, avea şi răul ei. Românii din Ungaria proprie ar fi rămas de-o parte, meniţi — nu de a fi absorbiţi , căci e de-a dreptul absurd de a crede în puterea asimilătoare a neamului fino-tartaric din mijlocul Europei — dar meniţi de a fi vexaţi singuri de solgabiraiele fraţilor maghiari, de a sta izolaţi

---

sub presiunea administrativă şi financiară a închinătorilor sfântului Gül-Baba ; pe când , împreunaţi sub greutatea aceloraşi suferinţe, ei li vor putea rezista. Întrebarea este dacă şi când va veni vremea în care softalele din Buda-Pesta să fie silite de a recunoaşte că sistemul lor de guvernământ — în finanţe foarte asemănători cu cel turcesc — şi-a trăit veacul şi nu mai este cu putinţă. Căci numai atunci, pe baza autonomiei comunale şi judeţene sau comitatense , românii ar începe alăturea cu ungurii o viaţă liniştită şi proprie, cu deosebire că de aceaste s-ar bucura nu numai transilvanii , ci în mod egal bănăţenii , simpaticii crişeni şi străvechiul Maramureş . Aşadar idealul românilor din toate părţile Daciei lui Traian este mănţinerea unităţii reale a limbei strămoşeşti şi a bisericei naţionale.

Este o Dacie ideală aceasta, dar ea se realizază pe zi ce merge, şi cine ştie dacă nu-i de preferat celei politice. Românul de baştină e dotat cu o doză mare de răceală, el nu admiră, ca şi romanul vechi, aproape nimic, de aceea nici credem că invidiază din inimă poziţia de stat a Ungariei, căci, la dreptul vorbind, nici n-ar prea avea *ce* să învidieze . El e supărat pe obrăznicia conlocuitorului său, nicidecum pe puterea lui.

În vremea din urmă ziarele ungureşti au făcut multă vorbă despre o alianţă maghiaro-română . Rămâne acum să stabilim în ce condiţii s-ar putea spera această alianţă, bine înţelegându-se că nu este vorba aici de acele carteluri trecătoare dintre guvern şi guvern, pe care le rupe ziua de mâni , ci de un modus vivendi şi o conlucrare perpetuă, solidară pe acest pământ al duşmăniei şi răutăţii, în care popor pe popor caută să-l înghită şi om pe om să nimicească. Este dar vorba dacă ungurii sunt destul de creştinaţi (căci pân - acuma se părea că numai pielea li-i botezată), nu ca să ne iubească, ci să ni deie bună pace. Sarcina iubirei o luăm toată asupra noastră şi fie ei încredinţaţi că am fi tot atât de zeloşi apărători ai existenţii lor ca şi ai neamului nostru.

Cât despre austriaci, cu ei treaba stă altfel. Nu credem să putem vrodată mistui acea mestecătură de evreu, german şi slav care ni se prezentează sub mutra beamterului şi jurnalistului austriecesc şi care în vremea din urmă A 'nceput să facă politică pan-germanistică şi să jure în numele sahastrului de la Varzin , care nici cu spatele nu vra să ştie de ei. Urmaşii lui Arpad nu ni pot face un rău esenţial, ci vexează ; dar bastardul evr [e]o - germano-slovac e duşmanul dibaci a oricărei naţionalităţi. Ungurii ştiu proverbul nostru: ,,românul nu uită niciodată" şi ne-aducem aminte ca prin vis că un ziar unguresc se găsise să comenteze acest proverb în ton melancolic, ştiind că socotelile ce le are de răfuit cu noi nu sunt tocmai curate. Dar să nu se sperie. Românul uită şi nu uită, după cum o iei. Românul nu urăşte decât pe cei ce i s-au băgat în suflet şi ca dovadă putem aduce pe românii din Turcia. E sigur că ei trăiesc sub acelaşi regim ca şi bulgarii, sârbii şi grecii; cu toate acestea ci trăiesc bine cu turcii şi le ţin partea. Nici aicea nu-i urâm pe turci, deşi desigur că ei numai dovezi de iubire nu ne-au dat niciodată. Ungurii n-au decât să se 'ntrebe pe cine-i urăsc ei ca să ştie pe cine urâm şi noi. Credem că asta-i destul de clar, deşi, în emoţiunea noastră, n-am ajuns încă să facem hagialâc la mormântul lui Gül-Baba .

Aşadar biserica şi şcoala, atâta cer românii din Austro-Ungaria pe sama lor, şi prin aceasta şi-au cerut păstrarea naţionalităţii şi nimic mai mult. În dejudecarea lucrurilor acestei lumi şi mai ales în secolul nostru ne-am deprins a aplica o singură măsură, aceea a interesului material, a stăpânirei asupra puterei fizice; şi cu toate acestea oamenii, chiar cei mai materialişti , lucrează fără să vreie , ba fără să ştie, pentru un scop mai înalt. Această conştiinţă o are poporul, n-o are câteodată omul cult. În zadar am căuta în lume poporul care să trăiască numai pentru câştig material ca atare, la toate vom găsi că acest câştig este numai mijloc, niciodată scop; chiar la rasa evreiască, a cărei lege nu admite nemurirea sufletului şi este deci inferioară celorlalte legi ale pământului , chiar la evrei zic, unde se pare că ochii sunt aţintiţi la câştig material, vedem răsărind o idee mai înaltă. Din acest punct de vedere privită, cestiunea, pentru un popor ca cel românesc, devine simplă. Nu veleităţile unei vieţi de stat mai mult sau mai puţin precare , nu deşertăciunea zgomotului în istorie este lucrul pe care-l voim. Oamenii de care se vorbeşte mai puţin şi popoarele item sunt cele mai fericite. Dar ceea ce voiesc românii să aibă e libertatea spiritului şi conştiinţei lor în deplinul înţeles al cuvântului . Şi fiindcă spirit şi limbă sunt aproape identice, iar limba şi naţionalitatea asemenea, se vede uşor că românul se vrea pe sine, îşi vrea naţionalitatea, dar aceasta o vrea pe deplin.

Şi nu sunt aşa de multe condiţiile pentru păstrarea naţionalităţei. Cei mai mulţi oameni nu sunt meniţi de a-şi apropria rezultatele supreme ale ştiinţei, nu [sunt meniţi] de a reprezenta ceva, dar fiecare are nevoie de un tezaur sufletesc , de un razăm moral într-o lume a mizeriei şi durerei, şi acest tezaur i-l păstrează limba sa proprie în cărţile bisericeşti şi mirene . În limba sa numai i se lipesc de suflet preceptele bătrâneşti , istoria părinţilor săi, bucuriile şi durerile semenilor săi. Şi chiar dacă o limbă n-ar avea dezvoltarea necesară pentru abstracţiunile supreme ale minţii omeneşti, nici una însă nu elipsită de espresia concretă a simţirei şi numa în limba sa omul îşi pricepe inima pe deplin. Şi într-adevăr, dacă în limbă nu s-ar reflecta chiar caracterul unui popor, dacă el n-ar zice oarecum prin ea:

,,aşa voiesc să fiu eu şi nu altfel", oare s-ar fi născut atâte limbi pre pământ Prin urmare simplul fapt că noi românii, câţi ne aflăm pe pământ , vorbim o singură limbă, ,,una singură" ca nealte popoare, şi aceasta în oceane de popoare streine ce ne încungiură , e dovadă destulă şi că aşa voim să fim noi, nu altfel.

Vedem dar că cestiunea noastră se simplifică din ce în ce. Românii voiesc a li se garanta uzul public al limbei lor pe pământurile în cari locuiesc şi vom vedea că toate mişcările pe cari le-au făcut, în acest senz le-au făcut.

Faţă cu această cerere întâlnim însă în amândouă părţile Imperiului austro-ungar o

rezistenţă necalificabilă prin obrăznicia ei.

Constatăm mai înainte de toate că românii nu sunt nicăiri colonişti , venituri , oamenii nimărui, ci pretutindenea unde locuiesc sunt autohtoni, populaţie nepomenit de veche, mai veche decât toţi conlocuitorii lor. Căci dacă astăzi se mai iveşte câte un neamţ singular care caută să ne aducă de preste Dunăre, nu mai întrebăm ce *zice* un asemenea om, ci ce *voieşte* el. Nici mai este astăzi cestiunea originei noastre, abstrăgând de la împrejurarea că o asemenea interesantă cestiune nu este de nici o importanţă. Daci sau romani, romani sau daci: e indiferent, suntem români şi punctum . Nimeni n-are să ne 'nveţe ce-am fost sau ce-am trebui să fim; voim să fim ceea ce suntem — români. A mai discuta asupra acestui punct sau a crede că frica de ruşi ne-ar ademeni să ne facem nemţi sau vice-versa sau, cum cred ungurii, că de frica acestor doi ne-am putea găsi flataţi să ne contopim cu naţia maghiară, toate acestea sunt iluzii de şcoală; limba şi naţionalitatea românească vor pieri deodată cu românul material, cu stingerea prin moarte şi fără urmaşi a noastră, nu prin desnaţionalizare şi renegaţiune . A persecuta naţionalitatea noastră nu însemnează însă a o stinge, ci numai a ne vexa şi a ne învenina împrotiva persecutorilor . Ş-apoi ni se pare că nici un neam de pe faţa pământului nu are mai mult drept să ceară respectarea sa decât tocmai românul, pentru că nimene nu este mai tolerant decât dânsul . Singure ţările româneşti sunt acelea în care din vremi străvechi fiecare au avut voie să se închine la orice d-zeu au vroit şi să vorbească ce limbă i-au plăcut. Nu se va găsi o ţară în care să nu se fi încercat de a face prozeliţi din conlocuitorii de altă lege ori de altă limbă; hugenoţii în Franţa, maurii în Spania, polonii faţă cu rutenii , ungurii cu românii — toţi au încercat a câştiga pentru cercul lor de idei populaţiile conlocuitoare şi aceasta prin presiune, cu de-a sila; românul priveşte c-un stoicism neschimbat biserica catolică, atât de veche în Moldova, şi nu i-a venit în minte să silească pe catolici de a deveni orientali ; lipovenii fug din Rusia şi trăiesc nesupăraţi în cultul lor pe pământul românesc, apoi armenii , calvinii , protestanţii , evreii, toţi sunt faţă şi pot spune dacă guvernele româneşti au oprit vro biserică sau vro şcoală armenească , protestantă sau evreiască. Nici una.

Ni se pare deci că pe pământurile noastre strămoşeşti, pe care nimene nu le stăpâneşte jure belli, am avea dreptul să cerem să ni se respecte limba şi biserica, precum le-am respectat-o noi tuturor.

Ce se va zice însă când vom arăta că pe pământ românesc, în Bucovina, sub sceptrul austro-ungar, sinagoga evreiască are mai multă autonomie decât biserica românului? Căci dacă evreul are rabin , şi-l alege singur, dacă are şcoală jidovască , îşi caută singur de dânsa . Dar dacă îi trebuieşte românului preot, îl numeşte (mediat) guvernul de la Viena; dacă biserica lui are avere, o administrează tot guvernul de la Viena; dacă are şcoală, profesorii sunt numiţi tot de guvernul de la Viena. Şi cu toate acestea Bucovina n-au fost luată cu sabia, ci din contra prin bună învoială şi cu condiţia ca starea de lucruri în trebile bisericeşti şi politice să rămână intactă.

Ce se va zice dacă în Ungaria vom vedea pe români, *mai cu samă* pe români, trataţi în mod cu totul escepţional? Lasă că Transilvania e de atâta amar de ani într-o adevărată stare de asediu, lasă că înlăuntrul ei se aplică o altă lege electorală şi e preste tot lăsată la discreţiunea înţelepciunei ministeriale din Pesta; dar poporul românesc în parte, în mod cazuistic, e vexat de guvernanţii săi. Procese urbariale îndreptate contra averei lor private, legi electorale îndreptate contra voinţei lor legitime , voturi virile în municipie pentru a îneca voturile locuitorilor, c-un cuvânt un painjiniş întreg de măsuri arbitrare, adaos prin călcarea zilnică a tuturor dispoziţiilor din lege cari au mai rămas în favoarea naţionalităţilor.

Prin urmare, întorcându-ne de unde am plecat şi considerând asiduitatea cu care presa austriacă cere de la români ca în caz dat să se sacrifice pentru ,,civilizaţie", ni se va da voie să întrebăm dacă civilizaţia austro-maghiară , în forma în care ni se arată, merită să ni ridicăm braţul pentru ea, dacă se poate cere de la români ca ei să meargă alături cu o putere care, stăpânind ea însăşi peste trei milioane de români, îi tratează într-adins şi într-una cu dispreţul celui mai elementar simt de justiţie; căci românii — să fie bine stabilit — nu

cer privilegii, prerogative; ei cer în Ungaria cel puţin aplicarea conştiinţioasă a legei *pozitive* a naţionalităţilor, în Bucovina nu cer decât eserciţiul liber al confesiei lor, autonomia bisericei lor; o autonomie pe care-o au evreii, lipovenii, calvinii, nemaivorbind deloc de puternica poziţie a bisericei catolice; dacă, c-un cuvânt , se poate cere să ni vărsăm sângele pentru a asigura contra mişcărei slave supremaţia simulacrului de civilizaţie evreiască din Austro-Ungaria.

După tonul cu care vorbim, s-ar putea presupune că, în dreapta indignare, exagerăm lucrurile. De aceea vom vorbi asupra materiei în mod cu totul special.

După câte se vorbesc prin jurnale, Austria pare a avea o constituţie. Pare a avea zicem, pentru că în faptă nu există decât pentru a fi batjocorită de-o mână de evrei şi de beamteri cari cârmuiesc acest complex de ţări în cari nimene nu-i mulţămit. Afară de aceea, libertatea religioasă este, dragă Doamne, garantată prin o mulţime de terfeloage de origine supremă, cari se vor fi respectând faţă cu alţii, numai faţă cu românii nu. Astfel Constituţia din 4 mart 1849 § 1, Patenta din 31 dec . 1852, ,,Diploma" din 30 oct. 1860, în fine Constituţia (Reichsgrundgesetz) din 21 dec . 1867 art. 15 în care se zice:

„Fiecare biserică recunoscută de stat are dreptul de a-şi exercita cultul după credinţa ei, *a-şi conduce şcolile sale, a stăpâni şi întrebuinţa fondurile şi averile sale bisericeşti şi şcolare după trebuinţa şi dorinţa ei".*

Şi într-adevăr, acest articol se şi aplică — pentru lipoveni şi evrei, pentru români nu.

De douăzeci şi şase de ani românii bucovineni se primblă de la Ana la Caiafa , pe la naltele scaune, cum zic ei, pentru a putea exercita un drept garantat de constituţie şi de 26 ani îmblă în zadar.

Pentru a înţelege anomalia atârnării bisericeşti din Bucovina — atârnare eretică , contrarie canoanelor ritului răsăritean şi cea mai nedreaptă înrâurire asupra credinţelor poporului — vom trebui să caracterizăm în două cuvinte aşa numitul partid liberal - constituţional din Austria. Într-un mozaic de popoară cu un singur guvern a trebuit să se ivească oameni care nu se ţin de nici o naţie în special, oamenii interesului personal, cari cu aceeaşi uşurinţă pot fi maghiari, poloni, germani, c-un cuvânt ce li s-ar cere să fie. Aceşti indivizi fără nici o comunitate de principii, una fiind numai întru esploatarea naţionalităţilor, care nu au nimic sfânt în lume, nu ţin la nimic decât la sine, sunt ,,liberalii" din Austria. De aceea nu ne vom mira dacă vom găsi pe d-ni ca Giskra , miniştri atotputernici , uniţi la escamotări ordinare cu evrei parveniţi , întreprinzători de drumuri de fier; nu ne vom mira, zic, dacă vom găsi că într-un rând cel mai liberal consiliu de miniştri din Austria se constituise în consiliu de întreprinzători . Mai toţi foştii miniştri liberali sunt astăzi milionari — din advocaţi fără pricini ce au fost. De unde? Deodată cu fotoliul de ministru mai ocupau şi fotolii de membri în consiliile de administraţie a tuturor bancelor şi întreprinderilor posibile şi imposibile, care în vremea marelui ,,Krach " au prezentat aspectul zilei de apoi, în tumultuasele strigăte a particularilor înşelaţi, a micilor capitalişti ruinaţi — un adevărat Pompeii surprins de lava Vezuvului . — Austria, crezând a putea abstrage de la serviciul oamenilor cu părinţi certi, care să fi vorbit o limbă certă , să fi ţinut la un cămin, să fi avut

în suflet „simţ istoric", singurul care întăreşte împărăţiile , s-au folosit din contra de oameni care nu ţineau la nimică, nici la Austria ca abstracţie , de oameni pe care în jurnalele lor îi vedem vânduţi la turci (ca Neue freie Presse), la imperiul german, la ruşi, cu-n cuvânt Austria s-a servit de un element venal , corupt, lipsit de caracter, adevărat gunoi al catilinarismului . Aceşti oameni guvernau şi guvernează. Contingentul cel mai mare pentru formarea acestui ,,clei al împărăţiei", cum îl numesc ei, îl dau evreii. ,,Ce mi-i Hecuba ?" zice evreul, ce-i pasă lui de seriosul german, de energicul ceh din Boemia, de cavalerescul polon, de melancolicul rus, a sa ţintă una este; succesul, strălucirea, banul. Cumcă aceşti oameni se numesc astăzi ,,germani" e curat întâmplător şi trebuie atribuit puternicei ridicări a vecinului imperiu germanic ; tot aceşti oameni se numesc în Ungaria maghiari ,,noi", ei nu au naţionalitate, pentru că n-au trecut, n-au istorie. De aceea guvernul austriecesc, înaintea venirei contelui Hohenwart la minister, era un guvern de parveniţi, stăpâniţi , ei la rândul lor, de hetere . După căderea contelui, regimul ,,bursei" au reînceput, neutralizat întrucâtva de blestemele populaţiilor ruinate de la un capăt al imperiului până la cel[l]alt. Astfel dar era firesc ca predecesorii lui Hohenwart , care în viaţa lor n-au simţit instinctul respectării proprietăţii, să răspundă într-un rând bucovinenilor că „fondul religionar greco-oriental nu

ar fi al bisericei, ci al guvernului".

Noi nu ne putem nici închipui măcar o asemenea lipsă de orice simţ de pudoare . Într-adevăr, la noi moşiile mănăstireşti s-au prefăcut în avere a statului, dar numai moşiile *bisericei statului român,* care a luat asupră - şi întreţinerea fără deosebire a tuturor şcolilor , spitalelor, mănăstirilor mai însămnate , puindu-se capăt esploatării prin călugări străini, care se îmbogăţeau aici în ţară şi ridicau cu banii noştri institute greceşti.

Dar guvernul român nici a gândit vrodată să ieie în administrarea sa averea bisericilor catolice, protestante , lipoveneşti etc., care nu sunt biserici ale statului român.

Şi nici în Austria n-ar fi cutezat nimeni până la aceşti parveniţi să ridice pretenţii asupra averei unei biserici neatârnate , neconfundabile cu statul austriac.

În fine cabinetul Hohenwart , care din nenorocire pentru naţionalităţi, avu o durată atât de scurtă, dacă nu le-a dat românilor siguranţa averei lor strămoşeşti, cel puţin a neutralizat rapacitatea predecesorilor săi, căci în vremea lui s-au pus în faţa lumei, într-o adunare de proprietari, preoţi şi ţărani în număr de 4000 inşi din toate unghiurile pământului clasic al Bucovinei, drepturile necontestate , neatacabile ale bisericei răsăritene asupra fondului religionar .

Iată dar cum stau lucrurile.

Trecând Bucovina sub Austria, Divanul Moldovei şi Vodă se vede că s-au îngrijit ca prin tractatul de cesiune Austria să fie obligată de a mănţinea în aceste ţinuturi statu quo. Guvernul austriecesc au găsit în Bucovina stări de lucruri cu totul fericite în privirea îndestulării materiale ale locuitorilor.

Au găsit mănăstirile pline de averi, o numeroasă clasă de ţărani cu totul liberi, mazilii , ruptaşii şi răzeşii, bresle de meşteşugari , starostii de negustori, c-un cuvânt o feudalitate cam târzietică în viaţa ei, dar liniştită şi liberă. Ceea ce era vechi în vechea Moldovă era legătura pe care clase întregi o aveau cu statul. mazilii şi ruptaşii , boierii cu scutelnicii lor erau obligaţi de a servi gratis în orice ocazie statului, era să vede rămăşiţa a organizaţiei militare de sub domniele vechi. Aceste legături dintre domnie şi populaţie, prerogativile acestei din urmă erau neînţelese pentru noii guvernanţi , obligaţi a ţinea statu quo ; afară de aceea ei sperau a deduce din drepturile domniei moldoveneşti drepturi ale împărăţiei Austriei. Cu acest scop guvernul austriecesc face la a. 1782 întrebare Divanului Moldovei ca să-l lumineze în materiile juridice, dar mai ales în materie de succesiune . Din toate acele întrebări (26 de toate) se vede cum noii guvernanţi umblau ca mâţa pe lângă păsat, doar s-ar putea deduce cumva dreptul de proprietate a „Stăpânirei " asupra pământurilor mănăstireşti , răzăşeşti şi a locurilor din târguri .

Iată câteva din aceste curioase întrebări:

Veniturile podurilor şi alte venituri ce au fost *domneşti* le-au stăpânit domnii însuşi sau cu scrisori le-au dat altora?

Un stăpân de moşii ce nu are copii său moştenitori are putere a face cu moşiile sale ce-i va fi voia? Poate să facă pe un străin moştenitori *fără voia domnului ţării?*

Poate fieştecare stăpân de moşii să facă diată sau are osebire unul de altul?

Un stăpân poate să vânză *moşia sa de istov ?*

Din răspunsurile Divanului se vede că, deşi tot pământul Moldovei au fost înainte de vremi nepomenite ,,domnesc", prin daniile luminaţilor domni, prin descălecare de oraşe şi sate, au devenit proprietăţi particulare , la care „stăpânitoriul ţărei" nu are nici un amestec, şi că fiecare om ,,slobod" din Moldova este volnic să dispuie de averea sa cum îi place, fără să întrebe pe ,,stăpânitoriul ţărei".

C-un cuvânt toate întrebările scoposesc de a afla drepturi domneşti asupra drumurilor, morilor , crâşmelor , podurilor, pădurilor, târgurilor şi proprietăţei mari şi mici. E păcat că n-avem de pe aceste întrebări şi răspunsuri decât o copie defectă ; caracteristic este însă că în acest an al întrebărilor (1782) Dosotei , episcopul de Rădăuţi , cedează guvernului administraţia bunurilor episcopeşti .

Asupra propunerilor Consiliului Suprem Iosif II pune rezoluţia:

Se ia spre ştiinţă şi la vreme se va lua sama ca aceste venituri mănăstireşti să se întrebuinţeze cu folos: însă numai spre folosul confesionarilor şi numai în provinţia în care s-au desfiinţat mănăstirile.

Se vede din rezoluţie că Consiliul propusese confiscarea , iar împăratul au refuzat-o făcând deosebire între al meu şi-al tău.

În urma măsurilor guvernului, se lăţise îngrijiri asupra ,,dreptului de proprietate" a moşiilor bisericeşti. Deci consiliul suprem se vede silit de-a declara prin rescriptul din 19 mart. 1783:

Luându-se moşiile episcopiei şi poate şi cele mănăstireşti sau ale altor institute, *nu se*

înstrăinează nicidecum de la menirea lui darul făcut episcopiei mănăstirei sau institutului, ci, din contra, veniturile nesigure de mai nainte, ce nu se pot evita la proprietăţi imobile, se asigurează .

Tot în privinţa întrebuinţării fondului spune rescriptul Consiliului Suprem din 4 iulie 1783:

Împuţinarea şi micşurarea mănăstirilor are să continue şi pământurile şi fondurile lor au să se ieie spre administrare , averea preuţimei care nu locuieşte în ţară, prin urmare străine, are să se ia asemene, şi din tot fondul ce se va crea astfel are să se susţie întâi clerul greco-răsăritean , apoi are să se înfiinţeze cel puţin o şcoală, fie la Cernăuţi sau în Suceava, şi ce va mai rămânea are să se păstreze spre alte întrebuinţări folositoare.

În privinţa administrării fondului religionar, rescriptul Consiliului Suprem din 10 ianuar 1784, către generalul Enzenberg , spune următoarele:

Spre a da pretutindene, iar mai ales poporului din Bucovina, dovadă vederată că economia cea nouă introdusă la moşiele episcopeşti şi preuţeşti nu are alt scop decât numai *binele relegiunii şi al indigenilor* şi că banii ce vor incurge nu se vor întrebuinţa spre *alte* cheltuiele decât pentru acelea ce ţin de *susţinerea episcopului şi a preuţilor , de cerinţele cultului şi ale păstoriei , apoi de ţinerea mănăstirilor şi a zidirilor preuţeşti , precum şi de creşterea preuţilor învăţaţi şi cucerneci , apoi de înfiinţarea şcoalelor şi a altor institute pioase ce lipsesc încă acuma;* toate veniturile episcopeşti şi preuţeşti ce au incurs şi vor incurge încă mai departe trebuie să se păstreze aşadar în deosebită evidenţă şi într-o *casă separată,* care va purta numele de ,,casa fondului religionar", şi toate dispoziţiile în privinţa aceasta, de s-ar ţinea ele de oricare rubrică numită mai sus, trebuie să se facă sub privighearea *şi respective cu ştirea episcopului şi a Consistoriului ,* aşa încât toate îndrumările de feliul acesta să ajungă la cunoştinţa poporului.

Tot în privinţa administrării , întrebuinţării şi a însăşi proprietăţii fondului s-au garantat prin rescriptul Consiliului Suprem din 3 marte 1784 către generalul Enzenberg următoarele:

Pentru că după prea înalta intenţiune a Maiestăţii Sale veniturile moşiilor preuţeşti şi mănăstireşti sunt îndeobşte menite pentru susţinerea episcopului şi a celeilalte preuţimi ce se va sistemiza pentru înfiinţarea şcoalelor şi a altor institute pioase , apoi pentru ţinerea zidirilor preuţeşti , prin urmare pentru că aceste moşii *nu sunt a se confisca după cum spune intimaţiunea cea foarte scandaloasă* trimisă de Domnia Ta către Consistoriu , ci au să se iaie numai spre administrare *;* în fine, pentru că veniturile ce se vor mări prin îmbunătăţirile scoposite n-au să se adune în visteria fiscului , ci în casa separată a fondului religiunari :

de aceea toată manipulaţiunea aceasta trebuie să se petreacă sub privigherea şi conducerea episcopului şi a Consistoriului , prin urmare şi tot personalul economic ce este de trebuinţă pe moşiile episcopeşti şi mănăstireşti, trebuie să fie ales şi aşezat în înţelegere cu episcopul şi cu Consistoriul.

Totodată citim în decretul Consiliului Suprem către generalul Enzenberg :

Nu odată, ci de mai multe ori s-au dat de înţeles administraţiunii că intenţia Maiestăţei Sale nu este nici decât de *a turbura proprietatea privată* sau şi numai de a îngădui să se purceadă cu puterea şi cu sila la vreuna din economiile de pe moşiile preuţeşti .

În fine citim în decretul Consiliului Suprem de Curte din 8 mai 1784 următoarele:

După instrucţiunea de*,* mai nainte trebuie să se ieie sama ca primirea şi cheltuielile tuturor banilor scolastici *, mănăstireşti şi preuţeşti* să se poarte separat de ai casei destrictuale administrative, şi *toate mandatele trebuincioase de bani din casa fondului religionari să se facă prin Consistoriu.*

Mai clar nu s-a putut garanta proprietatea, întrebuinţarea , administraţia averilor eparhiei Rădăuţilor . Amploiaţii se numesc, şcolile se înfiinţază, plăţile se fac numai cu espres mandat al Consistorului şi a episcopului, guvernul e un notariu oficial al afacerilor,

nimic mai mult.

Pentru a arăta însă cum se întrebuinţază aceste averi, vom lăsa să vorbească pe un ţăran din Bucovina, pe primariul din satul Crasna , Grigorie Iliuţ :

Numai despre un lucru am auzit vorbindu-se mai puţin, adică despre şcoalele noastre din ţară, despre şcoalele noastre bisericeşti pentru creşterea şi luminarea poporului nostru dreptcredincios . Dară şi despre acest lucru să nu aşteptaţi o cuvântare iscusită, căci noi ţăranii n-avem atâta învăţătură ca să putem vorbi cu iscusinţă . Cuvântul meu va fi scurt dară, adevărat din inimă.

Noi ştim cu toţii că din banii fondului nostru bisericesc s-au înfiinţat în Suceava un gimnaziu, în Siret o şcoală normală şi în Cernăuţi o şcoală reală şi o şcoală normală cu o preparandie . Ştim cu toţii şi aceasta că prin parohii s-au înfiinţat, pe cheltuiala comunelor bisericeşti, peste o sută de şcoale primare, dintre carile mai mult de jumătate sunt sprijinite şi din fondul nostru religionar.

Aceste şcoale sunt confesionale, adică bisericeşti, şi până acum se purtau toate trebile lor de preuţi şi de învăţătorii drept credincioşi sub privigherea preonoratului Consistoriu. În urma legilor împărăteşti mai nouă din 25 mai 1868 şi din 14 mai 1869, atât biserica cât şi fiecare parohie are tot dreptul de a înfiinţa şcoale proprie bisericeşti şi a le derege după legile generale.

Cu toate acestea şcoalele noastre săteşti , susţinute parte de parohieni , parte din fondul nostru religionar, *seamănă a ni se înstăina cu totul.* în multe ţinuturi din ţară sunt puşi privigheatori *de şcoale şi de altă lege şi de altă limbă.* Aceştia despun *acum şi de şcoalele nostre bisericeşti,* fără de a mai întreba de cei ce reprezintă comunele parohiale şi biserica noastră din ţară. Pe cât văd şi pricep, lucrul merge într' acolo ca şcoalele noastre bisericeşti să treacă în rândul şi numărul celor nebisericeşti , şi ce vrea să zică aceasta ? Nici mai mult nici mai puţin decât că, pe lângă priveghetorii scolastici de altă lege şi de altă limbă, încetul cu încetul *să ni deie şi învăţători de altă lege şi de altă limbă,* şi de va merge lucrul ca până acuma, în curând ne vom pomeni şi cu *învăţători jidani .* Eu ştiu că nu voiţi şi nu doriţi una ca aceasta, însă după legile mai nouă pot fi în şcoalele nebisericeşti jidani învăţători.

Dară să vă mai spun încă una. În Viena a fost mai deunăzi o adunare mare de învăţători. Şi din Bucovina au fost câţiva . În acea adunare s-a hotărît *ca în şcoalele nebisericeşti să nu se mai înveţe religiunea.* Şi dacă acea hotărâre se va primi, atunci preoţii nici nu vor intra în şcoală ca să înveţe pe copiii noştri religiunea. Şi eu vă întreb, *oare ne-ar fi de folos astfeli de şcoale?* Ce s-ar alege din copiii noştri cu învăţători de altă lege şi de altă limbă ? Eu nu mă pot înţelege cu aceea ca să lăsăm pruncii noştri fără învăţătură, ci vă întreb, oare să NE lăsăm noi şcoalele noastre bisericeşti ? Nime nu poate aştepta de la noi una ca aceasta, ci, dimpotrivă , trebuie să dorim şi să cerem ca în fiecare parohie să avem câte o şcoală bună bisericească.

Una, numai una, ne mănâncă pre noi ţăranii, ştiţi ce ? Sărăcia. În cele mai multe sate sunt oamenii noştri săraci, şi n-au de unde face şcoale şi susţinea pre învăţători. Dară, bun este Dumnezeu şi fondul nostru bisericesc este avut. El este menit şi pentru şcoale. Aşadară de vom rămânea pe lângă astfeli de şcoale, ce ni convin mai bine în împregiurările în care ne aflăm, fondul nostru ni va sta într-ajutor cu bani pentru susţinerea lor, de care vom putea zice cu drept cuvânt că sunt *ale noastre şi nu străine.*

Văd că vă înţelegeţi cu toţii ca să avem şcoale confesionale sau bisericeşti. Văd că cunoaşteţi că numai ele ne sunt de folos. Acum nu ne rămâne alta decât să poftim pe comitetul ce se va alege ca în adresa ce se va face către minister să, se scrie şi această, dorinţă a noastră, adică că poporul nostru drept - credincios doreşte şi voieşte a avea ca până acum şcoale confesionale sau şcoale bisericeşti.

O asemenea adresă s-a făcut la ministeriu şi se vor face încă multe cu aceeaşi menire de a putrezi la acte.

Deci starea românilor din Bucovina o rezumăm în acest fel:

1. Deşi libertatea oricărui cult e garantată prin constituţia austriacă, deşi credincioşii fiecărei biserici sunt îndreptăţiţi de a-şi administra averile şcolare şi eclesiastice , *numai*

românii în tot imperiul sunt supuşi unui regim escepţional.

2. Deşi gimnaziul din Suceava, şcoala reală din Rădăuţi, şcoala normală din Cernăuţi şi altele sunt plătite din fondul religionar, numirile profesorilor se fac de-a dreptul de către ministeriul din Viena, precum nu se 'ntîmplă la nici un popor, la nici o şcoală confesională. Numai românii sunt supuşi în privirea şcolilor lor unui regim escepţional, şi aceasta pentru ca în ele să se păstreze limba de propunere *germană.*

3. Arhiereii , după scriptură şi canoanele bisericii răsăritene, se aleg; în Bucovina arhipăstorul e numit de-a dreptul, pe când în aceeaşi ţară lipovenii îşi aleg pe vlădica lor de la Fântâna Albă, şi evreii îşi aleg rabinii . Numai românii şi în această privire, sunt trataţi în mod escepţional.

E de prisos să mai vorbim despre înfiinţarea cu scopuri politice a aşa numitei universităţi, în care s-adună toţi profesorii supernumerari de licee de prin Kolomeia şi Kecikemet pentru a figura ca profesori de universitate, nici de liceul de la Cernăuţi, care în vremea din urmă geme de suplinitori rusneci, nici de neaplicarea obligativităţii învăţământului la şcoalele rurale româneşti şi aplicarea strictă la cele ruseşti. Vom atinge numa-n treacăt învrăjbirea artificială introdusă de guvernanţi între români şi ruteni .

Sunt în Bucovina două soiuri de slavi: huţulii *,* cum se vede un trib vechi de munte, care cuprinde şirul de nord al Carpaţilor , şi *rutenii,* fugiţi din Galiţia, aşezaţi între Nistru şi Prut. Cei dentâi Sunt populaţie autohtonă şi duc un fel de viaţă care cu greu se poate descrie, viaţă de pasere pribeagă, originală şi liberă, şi nici autoritatea statului austriac nu prea pătrunde pintre dânşii , căci perceptori, subprefecţi şi a[lţii] care i-ar prea supăra dispar câteodată fără urmă.

Dar nu aceştia li-s duşmani românilor.

Din contra, românii le pricep limba lor fără s-o poată vorbi, şi ei pricep pe cea română. E cel mai ciudat fenomen de a vedea pe ţăranul român de baştină cum ascultă cu atenţie la ceea ce-i spune oaspetele său, când se scoboară la câmpie . Şi acest oaspete vine poate din munţii Tatrei , de cine ştie unde, şi pricepe româneşte, fără să fi vorbit vreodată un cuvânt . Din această simpatie abia esplicabilă s-ar putea deduce că aceşti huţuli Sunt ,,daci slavizaţi ", pe când românii cari - i pricep fără să li vorbească limba Sunt ,,daci romanizaţi ". Acest trib este puţin numeros, mărunt la stat şi vioi .

Dar aceia cari - i duşmănesc pe români nu Sunt aceşti daci slavizaţi , ci rutenii din Galiţia, care, scăpând pe pământ moldovenesc de apăsarea polonă, de miliţia austriacă şi de alte rele, pretind că a lor e Bucovina, că ei Sunt adevăraţii stăpâni ai ţării. Guvernul se foloseşte de ei pentru a-i paraliza pe români şi râde în taină de ei, ştiind prea bine din analele sale statistice că Sunt bejănari , aduşi de boierii moldoveni pentru a li cultiva moşiile, lucru care se obicinuia în Moldova până la 1845, pe când în rolurile de contribuţie era o rubrică deosebită pentru „bejănarii ruteni ". Aceşti oameni din vechi se pusese într-adevăr de bună voie sub autoritatea mitropolitului Sucevei, căci popii lor veneau din fundul Poloniei să se sfinţească la Suceava, servind totodată şi de spioni domnilor Moldovei, încât regii Poloniei s-au găsit siliţi să oprească pe ,,popones ruthenorum " de a mai merge la Moldova să se sfinţească. Dar credem că din aceste servicii ocultе aduse domnilor Moldovei de către popones nu se poate deduce un drept esclusiv al bejănarilor ruşi asupra fondului religionar, ba asupra Bucovinei întregi !

Afară de aceea românii nici nu le refuză ajutoarele necesare pentru întreţinerea şcoalelor rurale, numai egalitatea nu vor s-o admită — şi cu drept cuvânt . Pe de altă parte Rusia îşi are agenţii săi pintre aceşti oameni, iar guvernul, în loc de a vedea cum stau lucrurile, îi încuragiează în aspiraţiile lor şi voieşte să facă din Bucovina un focar de agitaţie rusască în contra polonilor şi a românilor.

Mai Sunt preste Prut şi mulţi români slavizaţi cari, de pe fizionomie, port şi obiceiuri se cunosc a fi români, apoi numele lor de familie, numirile satelor (d. es. Cuciurul mic), cărţile vechi câte se află în biserici, inscripţiile acestora, scrisorile în josul textului , toate arată că înainte de 50 de ani locuitorii acestei părţi era încă români. Astăzi vorbesc ruseşte

şi ni se pare că ruşi vor şi rămâne . Deşi se numesc ei înşii români (Woloch), dar vor ajunge ca cei din Moravia, cari şi aceia se numesc români, fără de a-şi mai şti limba.

Şi dacă va întreba cetitorul *ce* biserică este aceea pe care guvernul din Viena o supune administraţiei sale, vom răspunde că este cea mai neatârnată a întregei creştinităţi , căci atât mitropolitul transdanubian şi al ţărilor tartarice din Proilabum (Brăila), cât şi cel al Ungro-Vlahiei (din Tîrgovişte) erau supuşi patriarhului de Constantinopole, iar cel de[al] doilea era exarhul acelui patriarhat , continua puterea centrului constantinopolitan pân 'n munţii aurarii , sfinţea pe mitropolitul de Alba-Iulia, statea în legătură întinsă a organismului eclesiastic greco-bulgar . Singură mitropolia Moldovei şi a Sucevei e ab antiquo suverană , neatârnată de nici o patriarhie ; acestei Mitropolii a Moldovei şi a Sucevei se datoreşte introducerea limbei române în biserică şi stat, ea este mama neamului românesc.

De aceea estragem din ,,Îndireptarea legii" lui Matei Basarab (tipărit la Tîrgovişte 1652):

Află-se scris în pravila lui Matei-Vlastari cum şi Moldo-Vlahia au fost supusă ohrideanilor ; *iară acum nice ohrideanilor se pleacă, nice ţarigrădeanului , şi nu ştim de unde au luat această putere.*

Între mitropoliţii care ţin sub mâna lor episcopii se zice:

Moldoveanul ţine aceasta: Rădăuţul şi a Romanului şi Huşii

Între exarhi se citează ,,Moldoveanul ", al ,,Sucevei şi a toată Moldo-Vlahia " — ,,iară ceilalţi mitropoliţi numai pre cinstiţi să scriu, iară nu şi exarhi ".

Va să zică episcopia Rădăuţilor, supusă celui mai neatârnat mitropolit , exarh sua sponte , şi în rang cu un patriarh , această episcopie este azi administrată de beamteri şi de evrei. În şcolile *acestei* episcopii se propun obiectele în limba *germană,* cu profesori nemţi şi elevi evrei. Abia se mai găseşte câte un egumen de mănăstire, câte un preot în creierii munţilor, câte un dascal de şcoală urbană sau rurală , şi arareori câte un protopop care, întemeiet pe trecutul istoric de 500 de ani al acestei sfinte episcopii a Rădăuţilor, să zică: ,,stăpân peste această bucată de pământ e strălucita roadă de Muşatin şi coborâtorii ei, nu evreii galiţiani şi şvabii din Bavaria ". Orice s-ar zice despre alte popoară, nu se poate contesta în ele un fel de respect faţă cu trecutul şi acesta e un semn că o naţie are în sufletul său ,,religia umanităţii". Şi religia umanităţii consită tocmai în recunoaşterea existenţei unui principiu moral în istorie. Şi n-a reprezentat mitropolia Sucevei un princip moral? N-a fost ea aceea care a dat razimul evanghelic populaţiilor aservite din Polonia, n-a fost ea care a apărat intactă creştinătatea faţă cu agresiunea mahometană , n-a fost ea aceea care-n persoana lui Varlaam Mitropolitul au făcut ca duhul sfânt să vorbească în limba neamului românesc, să redeie în graiul de miere al coborâtorilor armiilor romane Sfânta Scriptură şi preceptele blândului nazarinean ? N-a fost ea care s-a ridicat cu putere contra naţionalizării , iudaizării bisericei creştine prin Luther şi Calvin ? Patriarhi şi mitropoliţi au făcut faţă cu propăşirea repede a reformaţiei şi dezbinării; mitropolia Moldovei şi a Sucevei au ridicat glasul contra lui Luther şi au arătat totodată că reforma era în sine de prisos. Nu reformă — reîntoarcere la vechea şi toleranta comunitate bisericească, precum o încearcă astăzi unii catolici din Germania, era mântuirea omenirei din mrejele materialismului şi din sofismele lui Anti-Crist .

Dar evreul austriecesc e departe de a pricepe de ce românul ţine la biserica lui, căci ... *această* mitropolie, cea* mai însemnată în Orient prin spiritul ei, au ajuns azi de batjocora evreo-germano-slovacilor din Austria. *Această* mitropolie are astăzi în fapt mai puţină autonomie decât rabinul jidovesc din Sadagura, ea, sub un împărat *creştin,* a ajuns o unealtă de politică, de coterie în mâinile d-lui Stremeyer.

Şi nu mai arde candela vecinică la capul binecredinciosului şi de Hristos iubitorului Ştefan Voievod. Biserica lui Alexandru cel Bun în Suceava stă de 80 de ani în ruină; iar mitropolia Sucevei cu moaştele sft . Ioan cine se 'ngrijeşte de ea? Mihail Grigorie Sturza Voievod i-a dat o existenţă de umbră, iar Titu Maiorescu, fostul ministru al Măriei Sale

Carol VVd trimisese un arhitect ca să-i ridice planul, să propuie înfrumuseţările cuvenite şi să clădească un local de şcoală primară românească în curtea acelei biserici. Atât ştim despre acea mitropolie în care stă locţiitorul mitropolitului Moldovei; iar cât despre episcopia Rădăuţilor — ea a devenit mitropolie austriacă - internaţională a bochezilor din Dalmaţia şi se vede că, tot sub d. Stremeyer, mai are perspectiva de-a deveni mitropolia indianilor ţulu sau a creştinilor din Maroc .

De aceea nu e nimic mai serios decât cuvântul boierului moşnean Hurmuzachi, care în acea adunare de care am vorbit mai sus a pronunţat memorabililele cuvinte că românii din Bucovina au ajuns să apere de ,,liberalii" din Austria ceea ce n-au fost în stare să răpească turcii şi tatarii , autonomia bisericii, limbii, şcolii.

Hotărâtu-s-au în tăinuitul sfat al proniei cereşti ca 1877 să devină reversul lui 1777?

II. Nu există stări de lucruri mai asemănătoare decât acelea ale Ungariei şi României, o dovadă că amândouă ţările acestea sunt jertfele unei esploatări comune. Dar pe când România, prin justă frică de elementele străine şi prin recunoaşterea ranelor sale, are posibilitatea de a ajunge la întremare , îndată ce va înlătura scamatoriile care mistuiesc puterile ei cele mai bune, Ungaria a ??supt veninul în nobilele sale vine, şi-a

---

robit economiceşte popoarele sub dibaciul titirez austro-evreiesc, care-n Buda-Pesta îşi pune pană de cucoş la pălărie, precum bea în Viena bere în sănătatea principelui Bismarck.

Deschisă industriei jidoveşti din Austria şi înmulţindu-şi trebuinţele prin formele goale ale civilizaţiei occidentale, pe care le-a introdus cu aceiaşi pripă ca şi noi, Ungaria îşi istoveşte pământul prin cultura estensivă şi barbară, scoate prin acest tratament păturі din ce în ce mai adînci ale ţarinei la suprafaţă, aşa încît brazda sa devine din ce în ce mai săracă. Neputînd, se-nţelege, concura cu vecinul său, cu care e legată prin interesul apăsării naţionalităţilor, tot ce nu lucrează pământ în Ungaria e silit a-şi oferi puterile sale statului sau a trăi din advocatlîc. Ungaria este, după România, patria funcţionarismului, cîrciocarilor şi negrei speculaţiuni evreieşti. Pustiirea pădurilor au schimbat mediul climatic şi au născut se vede o mulţime de epidemii, iar cu cît legătura economică cu Austria se va prelungi, cu atîta popoarele de sub coroana Sf. Ştefan vor fi reduse la proletariat şi Ungaria condamnată de a rămînea ţară curat agricolă, cu o existenţă mai mult decît îndoielnică. Esportînd lînă pentru Europa întreagă, locuitorul acestei ţări poartă postavul fabricelor din Boemia şi Moravia; esportînd porcii săi, consumă cîrnaţi fabricaţi în Viena. Dar urmările acestui sistem economic vor fi aceleaşi ca şi la noi: mortalitatea şi sărăcirea populaţiei producătoare, a ţăranului, şi într-adevăr, în cei din urmă cinci ani, populaţia autohtonă a Ungariei a scăzut cu 144.000 suflete. Cu aceasta însă se împuţinează puterile ce esploatează pământul, prin urmare începe regresul agriculturei şi o esploatare a brazdei din ce în ce mai extensivă şi mai istovitoare. Mai adaogă apoi înmulţirea clasei neproductive a advocaţilor şi scribilor şi burlăcia ei, apăsarea din ce în ce mai mare a ţăranului şi proletarizarea lui, încît nu va mai produce decît copii nesănătoşi sau, producîndu-i, nu va avea cu ce-i ţinea. Şi ce e mai trist decît ca ţările dunărene cele mai binecuvîntate de Dumnezeu să vadă pierind de mizerie copiii lor pe un pământ bogat, în grînarul Europei?

Şi toate acestea se-ntîmplă deja în Ungaria. Mortalitatea şi sărăcirea ţăranului, cultura prădătoare şi extensivă a pământului, înmulţirea preste măsură a funcţionarilor, advocaţilor şi politicilor de meserie, burlăcia claselor superioare, căsătoria neprecugetată şi stîrpitoare a claselor de jos, în fine, prin stîrpirea pădurilor, insalubritatea climei, căci temperatura şi-a pierdut tranziţia gradată de la cald la frig şi vice-versa, şi trecerea e nemijlocită, fără grade intermediare, astfel încît numai plămînii de cal o pot suporta.

Acest preţ pentru autonomia Ungariei e prea mare. Şi, dacă ne întrebăm de ce-şi sacrifică maghiarii patria lor şi cele 5 naţionalităţi conlocuitoare molocului jidovesc, de ce persistă ei în alianţă cu elementul evreo-german, răspunsul va fi simplu. Din deşărtăciunea de a stăpîni naţionalităţile. În loc de a se împaca cu ele, de a asigura lor şi sieşi un trai îndemînatic pe pământul strămoşesc, maghiarul preferă, în nemărginitul său şovinism, de-a fi neputinciosul mediu prin care fabricatele occidentale îi omoară meseriaş după meseriaş,

clasă pozitivă după clasă pozitivă, pînă ce regatul Sf. Ştefan va rămînea o adunătură de ţărani proletari şi de scribi şi mai proletari, puşi la discreţia, ba la îndurarea crîşmarilor evrei, deveniţi pîn-atuncea bancheri vienezi.

Şi ceea ce e mai ciudat e că tocmai populaţia curat maghiară scade la număr, încît rusul Danilevski ar putea face ungurilor o diagnoză asemănătoare cu cea care o face turcilor, că trăiesc pentru a scăpa de curentul pangermanic populaţiile slave.

Dacă cu maghiarii ar fi de vorbit, atunci ar vedea ei înşii că noi românii fără ei sîntem slabi şi ei fără noi asemenea; dar văzînd că tocmai pe români îi tratează mai escepţional decît pe toţi, îi vom lăsa cu durere în plata lui Dumnezeu şi în orbirea cu care i-a bătut demonul mîndriei şi al deşertăciunei, căci fără a fi ei înşii un pericol esenţial pentru naţionalităţi, prin complicitatea cu elementul austriecesc se pierd pe ei şi pe toţi împreună.

Sau cred maghiarii că unor populaţii proletarizate nu le-ar conveni umbra ,,protecţionistă" a sfintei Rusii, care să-i mîntuie de robia Occidentului? Sau cred că regimentele de scribi, vînători de funcţii şi advocaţi şmecheri vor rezista unor puteri de o cumplită realitate?

Dar oare trebuie o caracterizare mai bună a simulacrului de stat maghiar decît că, în caz de nerodire a pămîntului, populaţiele mor de-a dreptul de *foame?*

Dar la ce să mai prelungim espunerea aceasta generală? Noi nu putem sili pe maghiari să vadă clar, precum vedem noi, nu-i putem sili să vadă câtă analogie este între starea noastră şi starea lor şi cum ei sunt jertfa apropiată, iar noi cea probabilă a negrei speculaţiuni dinspre Apus, a vecinicei nopţi naţionale dinspre Răsărit.

Dacă maghiarii, prin spirit de dreptate înlăuntru, prin sistemul protecţionist în afară, nu vor asigura lor şi naţionalităţilor un trai vrednic de fiinţe omeneşti, atunci o vor face aceasta alţii, numai atunci — adio dulce limbă ungureasc㠄! Atunci cuvintele lui Széchenyi : ,,Ungaria n-a fost, ea va fi abia", vor fi adevărate tocmai în sens invers : „Ungaria a fost abia, şi nu va mai fi".

O foaie din Transilvania, organ oficial al P.S.S. Mitropolitului din Sibiiu , cea mai moderată de peste Carpaţi, care urmăreşte cu stăruinţă politica modestă şi sigură a neuitatului şaguna , espune într-o serie de articole tratamentul de care se bucură românii din partea fraţilor maghiari. De aceea redăm tot ce atinge materia de-a dreptul.

Ce au făcut maghiarii pentru câştigarea simpatiei şi inimei naţionalităţilor din patrie şi cu deosebire *pentru prepararea unei alianţe sincere între elementul maghiar şi cel român,* ca cele mai ameninţate în viaţa lor naţională ?

Un răspuns detailat la aceste întrebări ar umplea volume întregi, deci noi ne vom restrânge numai la puţine fapte, ca să nu trecem peste cadrul unui articol de jurnal.

Unicul fapt ce dovedeşte o apropiere este : împacarea *cu Croaţia.*

Deşi Croaţia totdauna a fost în mai strînsă legătură cu Ungaria decât Transilvania, fiindcă în acea ţară nu este element unguresc, de dragul portului Fiume i-a dat carta bianca şi i-a acordat o autonomie cu care majoritatea acelei ţări se vede a fi mulţămită, primind Ungaria a suporta chiar şi o însemnată parte din sarcinele ei; însă o considerabilă parte a locuitorilor Croaţiei nici cu aceasta nu este mulţămită, iar locuitorii Ungariei cu tot dreptul se pot supăra pentru primirea sarcinilor Croaţiei , când nici a noastre nu le putem suporta .

De aci încolo *nici un fapt nu mai poţi afla care să fie îndreptat spre mulţămirea naţionalităţilor*. Ca să înece şi puţinul spirit naţional ce se manifesta la slovaci — guvernul le-a desfiinţat ,,Matiţa " — societatea literară — şi gimnaziile slovace întemeiate şi susţinute prin poporul slovac . Persecutarea sârbilor este cu mult mai cunoscută decât să o mai descriem şi noi. *Graniţa militară,* a cărei locuitori (români şi sârbi), păreau mulţămiţi cu soarta lor, au desfiinţat-o , şi chiar în contra legei (art. V, § 55, 1848) o au organizat *de ea fără ea,* înainte de a fi reprezentată în Cameră.

Prin aceasta ş-a pierdut cea mai mare parte a pădurilor şi păşunelor ce le folosea mai nainte, au pierdut dreptul de a fierbe rachiu, li s-a introdus o administraţiune şi justiţie încurcată, care nime nu o pricepe, mânuită prin oameni străini care de fel nu cunosc

împrejurările de acolo, care, în teritorul acela dedat la regulă şi pace, au semănat discordii şi nemulţămiri , încât abia după un an de administraţiune ungurească guvernul a fost silit să trimată comisariu guvernial acolo, ca să studieze situaţiunea şi oamenii, să demisiuneze şi să numească noi diregători . O cârpeală după alta, care însă toate nu vor produce mulţămirea poporului, pentru ca pe el nime nu-l consultă . Drept recompensă pentru armele luate li s-au impus sarcini nouă cu mult mai mari decât cele de mai nainte, iar şcolile *naţionale* — şi prin urmare şi confesionale de mai nainte, făcute şi susţinute din averea lor privată — li s-au prefăcut în şcoli *comunale,* care peste voia proprietarilor sunt scoase de sub influenţa bisericei noastre.

Aici totul este stricat, iar în capul trebilor oameni fără tact, străini de limba şi interesul poporului. Au viaţa municipală fără drept de alegere ; până când în celelalte părţi ale ţărei toate municipiele 'şi aleg pe oficialii săi, aici toate posturile se ocupă prin denumire. Motivul nu poate fi altul decât ca nefiind pe acolo maghiari nici măcar de sămânţă prin alegeri nu s-ar putea încuiba şi acolo maghiari, apoi o administraţiune fără maghiari nu poate fi admisă.

Unicul pupor *săsesc,* ca cel mai mic, dar cu cei mai puternici patrioni , aliatul privilegiat al maghiarilor nainte de 1848, au fost mai mult cruţat, în anul acesta însă şi saşilor li se puse calpac pe cap şi pinteni la călcâie .

Pe saşi - i supără şi aceasta, însă lor nu le va fi nimica. Fiindcă ei nu se află printre maghiari, ci printre români, lor tot li s-au lasat supremaţia faptică peste majoritatea teritorului unde sunt . Privilegiele de care s-au bucurat seculi întregi le-au dat avere şi inteleginţă multă faţă de foştii lor eloţi şi cu ajutorul acestor factori le este asigurată puterea şi în viitor. Ca toate lucrurile ce nu au de bază dreptatea nici chiar ecuitatea însă, nici reformele introduse în fundul regiu nu *mulţămesc pe nimene.*

După aceste specialităţi să vedem : *în genere ce s-a făcut spre mulţămirea românilor* ?

Nici un element nu este sub coroana sfântului Ştefan atât de desconsiderat ca cel român, cu toate că acesta este cel mai compact pe teritorul ce-l locuieşte, şi mai uşor de mulţămit.

Se pare însă că tocmai pentru aceasta, apoi pentru tenacitatea cu care se alipeşte de limba şi religiunea sa, se consideră, de cel mal periculos, căci parcă toată lumea s-a conjurat în contra lui. Nimărui n-a făcut nici o nedreptate, şi românul la nime n-a întâmpinat nici măcar bunavoinţă . Toţi care au venit în contact cu el s-au nizuit să-l nimicească. Inimici cât frunza şi iarba, dar amici nici unul n-a avut de când e subjugat ; şi el ca prin minune totuşi n-a pierit, el totuşi esistă, necăjit şi îmbrâncit ce e drept, dar sănătos, moral şi vânjos , şi — dovadă persecuţiunile sistematice — el încă şi azi insuflă spaimi inimicilor său seculari. Altă mângăiere nici nu are decât că n-a *devenit încă compătimit de nimene,* căci tot e mai bine a fi frica altora decât compătimit .

Toată lumea ştie cumcă, după atâţia seculi de persecuţiune , legile din 1863/4 făcute cu concursul românilor şi sacţionate *prin domnitorul* au fost cele mai mulţămitoare dintre câte au cunoscut românii transilvăneni de la decăderea lor până atunci. Şi cu aceste legi *era supremaţia tot în mâna maghiarilor,* pentru că aristocraţia, averea şi inteligenţa lor le asigura întâietatea sub orce împrejurări şi sub orice legi, chiar şi în absolutismul nemţesc ; — ele însă totuşi erau apte de a servi de *baza unei adevărate şi sincere înfrăţiri între elementele ce locuiesc în această ţară.* Ei ! dară maghiarilor chiar asta nu le-a venit bine la socoteală. Abia se împăcară cu Austria, numaidecât le scoaseră din vigoare, dezavuând şi chiar sancţionarea împăratului.

Se ştie cumcă ,,uniunea" sau mai potrivit fuziunea Transilvaniei cu Ungaria, aşa precum s-a efectuat , s-a făcut în contra voiei şi interesului poporului român, care este majoritatea precumpănitoare a locuitorilor Transilvaniei. Nu e lipsă ca noi să descoperim maghiarilor cumcă aceasta a străbătut până la suflet pe poporul român, căci aceasta o ştiu ei prea bine, o ştie lumea.

Nu e scopul nostru a discuta aici legalitatea acestor acte, ci luăm faptele împlinite aşa cum sunt , şi din situaţiunea creată de elementul domnitor voim să li dovedim maghiarilor realitatea tendinţei lor.

Ei bine ! de cumva acela care a aflat de bine şi consult a da *aceste lovituri* românului — necontenit afirmă şi se jură cumcă el voieşte bine românului, cumcă *are interes vital* a trăi în solidaritate frăţască cu el şi cumcă lucrează din toate puterile la esoperarea înfrăţirei — oricare om cu minte şi serios trebuie să creadă cumcă maghiarul va cerca să aline durerile cauzate românului prin faptele povestite cu alte recompense demne *de doi fraţi.*

Şi cari sunt acele recompense ?

S-a enunciat cumcă *preste cele trecute se trage vălul uitărei .*

Aceasta însă în faptă s-a estins numai la ,,honvezii " ungureşti din 1848, cari s-a reabilitat , oficerii lor cari au voit s-au reactivat , apoi cei neapţi s-au pensionat şi li [s-a] asigurat subsistenţă comodă, iar pentru invalizi s-au edificat un azil care se *susţine din bugetul statului.* A fi fost honved este titlu de a fi preferit la orice post. Dar românii cari au participat la mişcările din 1848 sunt despreţuiţi , conducătorii — oficerii — lor, şi chiar cei decoraţi , sunt necontenit insultaţi de societatea şi jurnalistica maghiară şi timbraţi de răi patrioţi, invalizii cari mai trăiesc şi orfanii lor pe strade, avizaţi la mila oamenilor — şi până când pentru aşa numiţii martiri maghiari din 1848 şi azi se ţin recvieme la cari asistă şi autorităţile publice, aceia cari au participat la înmormântarea martirului *Iancu, care întru nimic n-a fost caracter inferior oricărui martir maghiar,* nu numai jurnalistica i-a înfierat de trădători , ci au fost chiar urmăriţi de autorităţile publice.

Cu toate că Transilvania s-a contopit în Ungaria, fiindcă legea electorală a Ungariei era mai liberală decât a Transilvaniei, croită dinadins pentru ca poporul român să nu poată fi reprezentat în proporţiunea ce după numărul sufletelor şi după mărimea sarcinelor ce le poartă s-ar cuveni , *pentru Transilvania au susţinut tot legea electorală transilvană până la 1875,* când s-a făcut o lege nouă electorală pentru întreaga Ungarie.

Ar fi cugetat omul cumcă Camera Ungariei aici va fi la înălţimea chemărei sale şi, dacă ea susţine uniunea de faptă, va introduce în legea electorală *un cens pentru întreg teritoriul Ungariei,* dar ce să vezi ! anomaliile din legea Transilvaniei toate sunt susţinute pentru teritorul Transilvaniei, censul *moderat din Ungaria nu l-a estins şi asupra Transilvaniei* — aici a pus un cens atât de mare încât românii tot aşa de batjocoriţi sunt ca şi mai nainte.

În decursul dezbaterei acestei legi, maghiarii, dar mai cu samă transilvănenii , fără sfială o spuneau pe faţă cumcă elementul maghiar de aici este periclitat prin români, dacă cumva se va aplica şi aici măsura din Ungaria, va se zică : *dacă în una şi aceeaşi ţară se va introduce o lege egală.* Mai aprig inimic al românilor s-a arătat b. Gvr . Kemény , care, şi după ce primise Camera deputaţilor o lege în câtva mai favoritoare dreptăţei , a agitat prin jurnalistică şi în persoană la magnaţi ca să o respingă şi primind propunerile lui să asuprească pe români, ceea ce i-a şi succes, căci Casa boierilor, primind propunerile reacţionare ale lui, a retrimis legea astfel modificată la Camera deputaţilor, care apoi şi ea a primit-o . Şi aşa astăzi Ungaria, care după legile esistente constă şi din Transilvania, este reprezentată pe două baze, una mai liberală pentru Ungaria proprie şi *alta reacţionară — fătul lui Kemény Gábor , inimicului espres al românilor — pentru Transilvania.* Iar omul în care români[i] niciodată nu pot avea încredere, b. Kemény Gábor , pentru necorecta sa purtare faţă de Camera deputaţilor şi pentru ura manifestată cătră români numaidecât după fuziune , a fost remunerat cu înaltul post de *secretar de stat în ministerul de interne.* Astăzi el conduce destinele Transilvaniei.

Prin *legea municipală* s-a introdus sistemul viriliştilor . Aristocraţia de bani concurge în două moduri la reprezentanţa municipală. Ea dă jumătate din reprezentanţii municipiului fără alegere, şi cu votul concurge şi la alegerea celeilalte jumătăţi. Lucru firesc că viriliştii — adecă *cei mai avuţi* — nu pot fi din şirul foştilor eloţi, pentru că aceia *n-au trăit în condiţiuni de a-şi putea câştiga averi* şi cu neînsemnate escepţiuni toţi sunt *din foştii stăpâni , care sunt maghiari,* şi din succesorii lor în proprietăţi, cari sunt *jidani.*

Iar acei aleşi fiindcă la formarea cercurilor electorali nu se consideră numărul

locuitorilor, *ci numărul alegătorilor de deputat dietal , şi numai aceştia au drept de alegere şi pentru municipii,* — apoi cu censul cel mare poporul român dă un contingent foarte neînsemnat de alegători , iară nobilii maghiari, fie ei cât de calici, tot sunt alegători . Iarăşi lucru firesc : cei aleşi în partea lor precumpănitoare sunt *din şirul celor scoşi prin jidani dintre virilişti .* Şi aşa : fie *românii în municipiu în majoritate cât de precumpănitoare , în reprezentanţa lui, după lege, ei rămân într-o minoritate ce dispare.*

Fiindcă *şcolile confesionale* totodată sunt şi *naţionale,* statul, prin legea despre *instrucţiunea poporală ,* cu încetul le desfiinţează şi le înlocuieşte cu cele *comunale,* cari în esenţă sunt *maghiare.* Un stat atât de sărac şi poliglot ca al nostru, unde *esistenţa naţionalităţilor este garantată prin lege,* şi fiind naţionalitatea garantată, de sine ar urma *ca statul să o şi ajutore întru dezvoltarea culturei sale* — un astfel de stat zic, ar trebui ca să se bucure *că confesiunele iau o mare sarcină de pe umerii lui, şi din mijloacele proprii se îngrijesc de cultura credincioşilor lor,* ar trebui ca din toate puterile să ajutore şi încurajeze pe confesiuni

---

în patriotica lor tendinţă. La noi însă se întâmplă contrariul : nu numai li se deneagă şi chiar întrevenirea oficioasă în necazurile şcolilor confesionale, dară *li se pun condiţiuni nesuportabile de subsistenţă* şi prin aceasta sunt silite a se sinucide şi se preface în comunale, care, deşi tot din mijloacele comunei se susţin, ele nu mai sunt naţionale ci desnaţionalizătoare .

Deşi legea, şi anume § 58 art. 38, 1868, dispune imperios ca : *,,Fiecare elev să se instrueze în limba sa maternă* " — asta nu se întâmplă în şcolile comunale — şi ca nici să se poată întâmpla să îngrijeşte ministerul prin aceea că nu-şi creşte învăţători cari să ştie limba poporului.

Dintre 20 de preparandii (şcoale normale) de stat ce a înfiinţat de la promulgarea acestei legi, 3 sunt între români, una în Sigetul Marmaţiei , alta în Arad şi a treia în Deva .

După § 17 art. 44, 1868, *tinerii români ar trebui să se instrueze în aceste institute în limba română.* Se şi făcuse începutul în Deva cu curs paralel, acela însă numaidecât s-a şi desfiinţat, şi de atunci numai studiul limbei române se mai propune cum se propune, româneşte, celelalte studii, ori le pricep tinerii români ori ba — numai ungureşte.

Ba ce să vezi ? Este ştiut cumcă fostul director al acestui institut *a delapidat* sume considerabile din dotaţiunea institutului în vara trecută, din care cauză este destituit şi întemniţat .

În comisiunea financiară a Dietei, în zilele trecute venind la pertratare budgetul ministerului de culte, la poziţiunea preparandiei *din Deva se* scoală o nouă capacitate financiară — şi aspirant deocamdată numai la postul de comite suprem în comitatul Hunedoarei — armeanul Lukács Béla , şi zice : ,,cumcă el nici un cruceriu nu votează pentru această preparandie până ce nu se va transforma radical ". Şi oare pentru aceea că ministrul a numit acolo director pre un amic al d-sale şi al inspectorului şcolariu , care în urmă, *pentru delapidare de bani publici , a trebuit pus la răcoare?* Nu ! de aceasta nu poate fi vorba, ci pentru că preparandia aceea este *,,cuibul daco - romaniştilor "!* Ministrul apoi numaidecât s-a şi scuzat , recunoscând cumcă : ,,da ! s-au întâmplat acolo lucruri necuviincioase , un profesor nu numai studiul limbei şi literaturei române l-a propus *româneşte,* dar şi chiar alte studii; a luat însă măsuri ca astfel de abuzuri să nu să mai întâmple , căci pre negligentul director de până aci l-a substituit cu altul şi sperează că de aci încolo nu se vor mai comite astfel de lucruri".

Nu pentru aceea am amintit cazul acesta pentru că ne-ar interesa poate soarta preparandiei de stat din Deva , ci pentru că este chiar recent şi *foarte caracteristic.*

O biată catedră pentru limba şi literatura română mai este la universitatea de la Cluj şi, pentru că profesorul român al acelei catedre a cutezat să-şi propună studiul în limba lui mi ţi-l-a luat la trei parale jurnalistica şi acest atentat poate că-i va costa postul.

Art. 44, 1868, § 17 prescrie cumcă : *,,Rezultatul învăţământului* fiind scopul suprem al statului din punctul de vedere al culturei şi al buneistări generale, este dator guvernul în şcoli înfiinţate deja şi în celea ce după trebuinţă ,să vor înfiinţa de aci încolo prin stat a se îngriji *,,după putinţă*" ca cetăţenii *de orice naţionalitate* a statului cari se află, în mase mai mari lângăolaltă *să-şi poată câştiga instrucţiunea în limba lor maternă în apropierea locului lor* până la gradul unde se începe instrucţiunea superioară academică".

Legea aceasta este în vigoare deja de 8 ani, de atunci s-au înfiinţat o mulţime de gimnazii ,

şcoale reale şi agronomice de stat, — cugeţi că între români, cari pretutindenea locuiesc în mase compacte , i-a fost ,,cu putinţă" guvernului *a introduce limba propunerei româneşti* în vro şcoală deja esistentă sau a înfiinţa chiar vreun gimnaziu, şcoală reală sau cel puţin o şcoală agronomică de stat *cu limba propunerei cea românească?* Doamne fereşte : aceasta nu ,,i-a fost cu putinţă", — *însă i-a fost cu putinţă a retrage neânsemnata subvenţiune de stat de 4000 fl . de care se bucura gimnaziul românesc din Braşov chiar sub absolutism.*

Noi contribuim milioane la tot felul de institute de stat cari toate sunt esclusive ale *naţionalităţei maghiare,* ba contribuim chiar şi la susţinerea teatrelor lor naţionale, şi din contribuţiunea noastră, în ciuda legilor *nici măcar o para roşie nu ni se restituie pentru scopurile noastre de cultură.*

Aşa numita *,,Lege despre egală îndreptăţire naţională"* este aceea cu care se laudă ungurii în lumea mare cumcă nu mai are păreche de liberală.

E drept că nici nu are păreche. O lege care să lase uşa deschisă la tot felul de abuzuri ca aceasta nici că se mai află în toată lumea.

În părţile ei cele mai esenţiale, unde se vede a acorda vrun favor naţionalităţilor, numaidecât se moderează prin cuvântul **,,după putinţă"** (,,a lehetöségig ") şi apoi în aplicare niciodată nu este ,,cu putinţă".

P.e. § 6. Amploiaţii municipali , pe teritoriul municipiului, în corespondinţele lor uficiale cu comunele, adunările, reuniunile , institutele şi privaţii , **,,după putinţă"** se vor folosi de limba acestora.

§- 1 17. relativ la institutele de învăţământ citat mai sus, încă este cu ,,lehetöségig ".

§- 1 27. „La ocuparea funcţiunilor şi în viitor numai calificaţiunea personală servind de normă, *naţionalitatea cuiva de aci încolo nu se poate considera de piedecă la ocuparea a nici unei funcţiuni sau demnităţi din ţară.* Ci din contra guvernul ţărei se va îngriji ca la posturile judecătoreşti şi administrative şi **cu deosebire** *la cele de comite suprem,* **„după putinţă"** *să se aplice persoane deplin versate în limbile necesarie şi cualificate , —* **din sânul diferitelor naţionalităţi".**

Apoi § 4, art. IV, 1869, care este în strînsă legătură cu acesta, zice : ,,La ocuparea posturilor judecătoreşti să se observe cu deosebită atenţie ca numirile la tribunalele de prima instanţă şi la judeţele singulare , pre lângă calificaţiunea prescrisă în §§ 6 şi 7 **,,după putinţă",** să se facă conform dispoziţiunelor §- lui 27 art. 44, 1868, *cu consideraţiune ecuitabilă la naţionalităţile ce locuiesc pe teritorul respectivului tribunal".*

Adevăratul şi moralul înţeles al acestor §§ ar fi ca : în municipii, de cumva se află, să se aplice în diregătorii indivizi de acei cari sunt în stare a corespunde cu comuna şi privaţii în limba lor.

Asta, şi chiar de n-ar fi o lege, o pretinde mintea sănătoasă şi este cel mai esenţial tribut al bunei administraţiuni .

Oameni de aceştia în toate municipiile se află în abundenţă , dar chiar *pentru această însuşire nu se aplică.*

În toată ţara nu mai este *nici un vice-comite (subprefect român,* şi de cei mai mici diregători încă abia ici-cole câte unul ex peculiari gratia , care şi aceia numai ei ştiu bieţii cu câte umiliri şi sacrificie se mai pot susţine în posturi.

Iar înţelesul §§- lor privitori la denumiri ar fi cumcă : pe teritoriul **locuit** de naţionalităţi la posturile de **comiţi supremi** şi juzi oamenii din sânul acelor naţionalităţi ,,caeteris paribus " să fie preferiţi .

Aceasta iarăşi o pretinde interesul adevăratei administraţiuni, a promptei şi ieftinei justiţii .

Ei, dar cum o interpretă guvernul ?

Pe timpul când s-a votat legea, şi înainte de aceea încă, mai aveam ici colea câte un diregător înalt, pe la guvernul transilvan şi pe la ministeriu. În ministerul de culte — cel mai însemnat pentru noi — aveam chiar un secretar de stat. **Astăzi nu mai este nici chiar un concipist măcar,** toţi sunt parte demisionaţi , parte pensionaţi în etatea cea mai viguroasă. Cine pofteşte putem servi şi cu numele.

comiţi resp . capitani supremi aveam în Arad, Caraş , Cetatea de Piatră, Zarand , Făgăraş, Năsăud, Alba superioară şi Doboca , astăzi ,,cu deosebire" de aceştia în ţara întreagă nici unul nu mai avem.

La înaltele curţi judecătoreşti, parte prin moarte, parte prin demisionări , parte prin destituiri

, pe zi ce merg se impuţinează numărul românilor fără a se denumi alţi români cel puţin în locul lor.

Au răposat de la Înalta Curte mai mulţi, de la Tabla Regie aseminea a demisionat unul şi s-a destituit altul fără proces disciplinar, fără pensiune după mulţi ani de serviciu, şi s-au pensionat 3 şi în locurile vacante n-au mai urmat români.

Astăzi avem la Curtea de casaţiune : între 20 de judecători resp . preşedinţi — unul, — la Curtea supremă: între 50 — doi, şi la Tablele Regeşti : între 148 şepte români.

Cu ocaziunea organizărei tribunalelor au capatat şi câteva locuri româneşti tribunale de prima instanţă, p.c. Oraviţa , Boroşineu , Făgăraş etc. etc. — la cele două reducţiuni toate s-au desfiinţat.

Se denumise dintre români şi câţiva preşedinţi de tribunale — au mai rămas doi, — dintre cari unul este esilat între secui altul la Karczag , pe unde nu văd pui de român.

juzi de tribunale, juzi şi subjuzi singulari erau un număr oarecare, cei mai mulţi dintr-înşii sunt deja pensionaţi în cea mai bună etate, mare parte răsfiraţi pe unde nici n-au visat, pe la Szegedin , Karczag , Dobriţin , Kecskemét , Sárospatak , Kaposvár , Székesfehérvár , Gyone şi mai ştie-i D-zeu pe unde printre maghiari şi slovaci, unde cea mai necesară calificaţiune a lor — cunoştinţa limbei române — trece pe nimica : iar în locul lor printre români sunt denumiţi străini cari nu cunosc nici poporul român nici limba lui şi-i fac dreptate cu ajutorul servitorului de cancelarie .

Pe baza diplomei din octomvrie 1860 şi mai târziu a legilor din 1863/4 s-au fost introdus limbele naţionalităţilor ca limbă de partide pe la cele mai multe judecătorii.

În privinţa acestui uz zice § 9, art. 44, 1868 cumcă : ,,până când în privinţa definitivei organizări a judecătoriilor de prima instanţă şi în privinţa introducerei verbalităţei nu va decide legislaţiunea — se susţine pretutindene uzul de până aici".

Legislaţiunea încă n-a dispus cele prevăzute în lege, prin urmare § citat este în deplina vigoare.

Ei, dar ce să faci ? legea ,,despre egala îndreptăţire naţională" atât este de sântă în Ungaria, încât nu numai o poate călca fiecare nepedepsit ci din contra : cel ce o calcă e remunerat şi cel ce o ţine e pedepsit.

Fiecare jude singular şi preşedinte de tribunal se constituie în legiuitor şi în puterea sa de jude respinge actele ce nu sunt compuse în limba maghiară.

În contra unei astfel de deciziuni ilegale nicăieri nu afli remediu. Dacă dai recurs de nulitate , curtea de casaţiune îl respinge, pe motiv că : cazurile de nulitate sunt taxative precizate în § 297, procedura civilă, şi acolo nu este prevăzut astfel de caz. Dacă recurgi la ministru, — el zice că : în trebile judecătoreşti n-are treabă, nu se amestecă.

Dacă duci afacerea înaintea Camerei şi acolo interpelezi pe ministru, cum au făcut Trauschenfels , acolo nu se sfieşte ministrul a înfrunta pe naţionalităţi pentru că se folosesc de dreptul lor şi ,,recunoaşte cumcă fapta respectivului preşedinte sau jude este călcarea legei esistente, însă legea nu este bună şi va face propunerea ca să se modifice legea, ca să se potrivească cu faptul denunţat . Nu vine cu propunerea, dar stând legea neabrogată , nu o respectează guvernul şi sufere ca să o calce amploiaţii subalterni şi prin aceasta apoi uzul limbelor nemaghiare pe lângă toată garanţia legei s-au şters pe la toate tribunalele.

Iată ce este legea acea vestită de naţionalităţi pentru care **toleranţa** maghiarilor în ochii Europei nepreocupate este cel mai frumos fenomen a secolului.

Este o lege făcută cu rezerva mentală de a nu o respecta, este sorgintea persecuţiunei naţionalităţilor, — şi nu ne sfiim a zice, este sorgintea ruinărei patriei, pentru că printr-însa se dezrădăcinează din inimele, cetăţenilor statului, respectul către sfinţenia legilor ce negreşit trebuie să conducă la demoralizarea generală.

Este într-adevăr un lucru curios într-un stat liber şi civilizat a esprima prin lege cum că : ,,naţionalitatea cuiva nu se poate considera de piedecă la nici o dregătorie sau demnitate din ţară" (vezi § 27). Şi astfel de §§ nu mai vezi prin legile altor ţări, pentru că sunt superflue , — aici însă în astă lege, în care tot ce este scris pentru aceea s-a scris ca în faptă să se urmeze contrariul — a fost chiar la locul său — pentru că în faptă astăzi, naţionalitatea română este piedică la orice oficiu sau demnitate în ţara noastră!

Să mai amintim pe scurt şi de arondarea parţială a comitatelor , care se efectuă în anul acesta.

Se zicea cumcă arondarea se face din motivul bunei administraţiuni, în faptă însă s-a făcut din motivul că, cu toată vitregitatea legilor, totuşi mai erau în ţară câteva municipii unde naţionalităţile

reuşau în preponderanţă faţă de maghiari, aşa erau : d.c. districtul Chichindei sîrbesc în Banat, comitatul Zarand , capitanate [le] Cetatea-de-Piatră , Făgăraş, Năsăud. româneşti şi scaunele săseşti , cari apoi prin arendarea , afară de Făgăraş, care a mai căpătat element străin din alte comitate , toate s-au desfiinţat şi răsfirat prin alte comitate .

Întreaga Transilvanie a fost rău împărţită în trecut, pentru că era fătul celor 3 naţiuni şi 4 religiuni privilegiate de nainte de 1848 şi era şi teritorialmente împărţită Transilvania conform interesului naţional al maghiarilor, saşilor şi secuilor ; dar totuşi rămăsese ici colea câte un petec care încă pe atunci era grăniceresc şi după desfiinţarea graniţei devenise aceea ce era: românesc.

Însă acuma, după noua arondare, românii aşa sunt imbucătăţiţi printre elementele neromâne încât cu ajutorul şi a legei municipale, nicăieri nu pot deveni hotărâtori în trebile municipale decât numai în Făgăraş, unde însă prefectului i este permis a calca legea, precum s-a dovedit şi mai curând cu ocaziunea alegerei comisiunei administrative, şi prin asta a paraliza majoritatea română.

Să mai vorbim şi de toleranţa socială a maghiarilor mai cu sama transilvaneni faţă cu românii ?

Nu o facem aceasta, căci ne temem că ne-am pierde pacienţa de a o trata şi acea cestiune cu sânge rece şi am ajunge la rezultate cari i-ar aduce pe stăpânitorii maghiari prea aproape de *modernii lor consângeni .*

,,Telegraful român" face deci întrebarea :

cari sunt bazele pe cari un popor conştiu de demnitatea sa ar putea incheia o sinceră alianţă cu poporul maghiar aşa precum ni se prezintă el astăzi? Să binevoiască a ni dovedi cu fapte dar nu cu fraze nici cu legi scrise cumcă : *celea enumerate de noi nu sunt adevărate,* căci noi zău *nu aflăm nici o bază pe care s-ar putea realiza o adevărată şi sinceră frăţie intre noi şi ei,* nu vedem egalitate numai în darea de bani şi de sânge şi afară de acestea pe toate terenele *numai umiliri, de considerări şi persecuţiuni nedemne de fraţi.*

[17, 19, 21, 26, 28 noiembrie 1876]

TURCIA
[„PENTRU A NEUTRALIZA EFECTELE..."]

Pentru a neutraliza efectele conferenţei, Poarta au hotărît introducerea de reforme constituţionale în tot imperiul înainte de întrunirea plenipotenţiarilor la Constantinopole. Prezidentul comisiei extraordinare ce funcţionează în Bulgaria, Sadullah Bey, a comunicat Porţii că prin îngrijirile administraţiei s-au reedificat în satele arse din ţinuturile Filipopol şi Bazardgik 957 de case şi că 810 sunt asemenea pe cale de a se reconstrui. Totodată comisia a luat măsurile cuvenite pentru a veni în ajutorul locuitorilor celor mai nevoieşi. Ea a împărţit cergi, plapome şi merinde între indivizii cei mai lipsiţi, unelte de plugărie şi ajutoare băneşti între ţărani. Austro-Ungaria va numi asemenea un al doilea plenipotenţiar la conferenţă şi acesta va fi baronul Calice, agentul diplomatic acreditat pe lângă M. Sa Domnul României.

Despre succesele diplomatice ale lordului Salisbury, plenipotenţiarul Angliei la viitoarea conferinţă, carele acuma vizitează curţile mari ale Europei, pentru a stabili o înţelegere între ele şi Anglia, se vestesc pân - acuma lucruri contrazicătoare. În Paris lordul a fost primit bine şi are asigurările ducelui Decazes că Francia va susţine propunerile Angliei. În Berlin însă soarta încercărilor sale de acordare n-a fost aceeaşi. Deşi lordul a declarat că Anglia, nu s-ar opune nici chiar ocupării de teritoriu turcesc de către trupele ruseşti, numai ca această ocupare să fie stabilită de mai nainte şi restrânsă prin condiţii certe, totuşi cancelarul a declarat că vechile legături ale curţii sale cu Rusia nu-i permit de-a anticipa nimica. Germania va susţine încercările de pacificare ale Angliei, dar în caz de război va păzi cea mai strictă neutralitate şi nu se va împotrivi sub nici o formă ocupării

teritorului turcesc prin trupe ruseşti. Acuma lordul se află în Viena, unde continuă tratativele sale asupra poziţiei ce i se va crea Turciei prin conferinţă.

[17 noiembrie 1876]

TEATRU [„DUMINICA TRECUTĂ..."]

Duminica trecută reprezentaţia piesei ,,Orfelinele" s-a bucurat de un deplin succes. Fiindcă menirea teatrului este în parte mănţinerea şi răspândirea unei limbi corecte, de aceea observăm că limba traducătorului nu este îndestul de îngrijită şi nu

corespunde cererilor pe care publicul e în drept să le facă, mai ales că o asemene cerere nu apelează la sacrificii materiale din partea direcţiei. Asupra artiştilor nu este asemenea nimic de zis în privirea jocului , dar în privirea îmbrăcăminţii s-a observat că d. Manolescu în rolul de prim amorez ar fi trebuit să aibă o toaletă mai ... mai căutată. Mâne joi în 18 l.c. se va reprezenta pentru prima oară piesa ,,Haimanalele ", comedie în trei acte de A. Delacour şi A. Hennequin , tradusă de d. Manolescu.

[17 noiembrie 1876]

METODĂ NOUĂ

Din programa învăţăturilor din şcoalele primare, votată de onor. consiliu general al instrucţiei publice şi aprobată de ministeriu, nu poate vedea că atât în clasa întâia cât şi într-a doua consecuţiunea materiilor şi metoada subînţeleasă sunt acele aplicate cu atâta cunoştinţă de cauză de către învăţătorii asociaţi Creangă, Ienăchcscu ş.c.l. în cartea ,,Metoada nouă de cetire prin scriere". Pentru a înţelege însă pe deplin sistema urmată în acel manual sau mai bine pentru a vedea calea cea mai scurtă pe care un învăţător dobândeşte rezultatele dorite prin aplicarea metodului intuitiv, învăţătorii ar trebui să-şi procure broşura ,,Povăţuitoriul la metoada cetirei prin scriere" compusă de aceiaşi autori. Amândouă cărţile, precum şi ,,învăţătorul copiilor" se află în depozit la d. Ioan Creangă, strada Băncei, Iaşi. Pentru ,,Povăţuitor " în parte, preţul de 1 l. 50 b. se poate trimite în mărcuţe de timbru şi cartea se va trimite sub bandă la destinaţia sa.

[17 noiembrie 1876]

TEATRU [„ÎN MARGINELE RESTRÂNSE..."]

În marginele restrânse pe cari ni le impune natura acestui ziar vom încerca a da samă

despre succesul reprezentaţiei dramei ,,Orfelinele", succes pe care în n-rul trecut l-am numit deplin. În sine, drama, compusă cu recunoscutul talent tehnic al autorilor francezi, cu acea maiastră creare de situaţii interesante şi variate , cu treceri repezi de la peripeţii dureroase la altele mângâioase , poetice ori pline de duioşie, a ţinut vie atenţiunea publicului în timp de trei ore. Actorii, identificându-se cu rolurile lor, au produs în public acel efect pe care fiziologul îl priveşte ca o adevărată minune a naturei omeneşti, dar pe care numai simţământul adevărat, nu afectaţia îl poate produce. Este în taina construcţiei sistemului nervos omenesc de a reproduce în mii de oameni simţămintele ce se petrec *într-adevăr* în unul singur şi, dacă succesul piesei a fost deplin, se poate conchide cu siguranţă că actorii s-au identificat în rolurile lor, s-au simţit a fi ceea ce autorul piesei prescria să fie.

De ace [e]a, apreciând aplauzele publicului iaşan, mulţămim şi noi artiştilor pentru jocul lor conştiincios şi direcţiei pentru fericita alegere şi buna înscenare a acestei piese, sperând că şi în viitor artiştii şi direcţia vor continua de a merge pe aceeaşi cale.

[19 noiembrie 1876]

O OBSERVAŢIE ZIARULUI ,,EPOCHE”

Ziarul german din Bucureşti, care are meritul de a rezuma scurt, cuprinzător şi fără părtinire tot ce se petrece mai însemnat în viaţa publică a românilor principăteni , a tradus şi considerentele trib. Iaşi în privirea cererei d-lui Leib Meer Hofer de a fi admis la licitaţia unui imobil . Dar în traducere s-a strecurat o mică greşală, care modifică senzul întregului. Cuvântul ,,numai" (bloss , nur) s-a confundat cu ,,nu mai" (nicht mehr). Astfel considerentul II spune în traducere că sub protecţia statelor contractante *nu mai sunt ,* au *încetat de a fi* sudiţi, pe când textul românesc zice că sub protecţia *numai* a statului respectiv stau sudiţii (scilicet nu sunt cetăţeni ai lui). Aşadar: ... under deren Protection bloss din Unterthanen stehen ....

[21 noiembrie 1876]

[„ÎNCĂ DE PE LA ÎNCEPUTUL SĂPTĂMÂNII…”]

Încă de pe la începutul saptamânii trecute se răspândise vorba că actualul cabinet ar avea de gând să demisioneze .

Fiindcă această ştire părea a se confirma zilele din urmă, era neapărat ca o asemenea intenţie să aibă motive îndestul de puternice pentru a justifica o schimbare în împrejurări esterioare atât de grele. Acest motiv pare a fi ţinuta Senatului, care dăduse într-adevăr naştere directă unui ministeriu de coaliţiune şi indirectă celui actual, dar care nu pare plecat a admite o direcţie conducătoare cu priviri prea particulare.

La alegerea biurourilor pentru sesiunea ordinară a celor două corpuri s-au văzut deci că adunarea deputaţilor e în mare majoritate de partidul reprezentat prin organul ,,Românul", iar alegerea în Senat (care începe la vice - preşedinţi ; căci I.P.S. Sa

Mitropolitul ocupă oarecum de drept şi prin tradiţie istorică scaunul prezidenţial) s-au arătat că membrii acestui înalt corp sunt împărţiţi cel puţin părţi egale între cele două mari partide din România.

Antiteza era să se manifeste însă mai mult c-o altă ocazie.

Se ştie că adunarea deputaţilor au ales un comitet însărcinat cu darea în judecată şi instrucţia procesului foştilor membri ai cabinetului Lascar Catargiu . Din cabinetul acela însă trei sunt senatori , şi anume d-nii I. E. Florescu, Gr . Cantacuzino şi L. Catargiu . Fiindcă prin articolul 52 din constituţie un membru al unui corp leg[i]uitor nu poate fi urmărit judecătoreşte decât cu învoirea adunării din care face parte, comitetul menţionat mai sus s-a văzut silit de a face o asemenea cerere Senatului.

Cererea făcută, opiniile Senatului începură a se diversifica . Unele credeau că o asemenea permisiune de urmărire nu trebuie dată de loc, altele că trebuie dată, în fine a treia, că trebuie a se da numai sub condiţii certe.

Şeful cabinetului actual se întări şi mai mult în intenţia de a-şi da demisia şi deja începuse a circula combinaţiile deosebite despre înlocuirea lui, între cari cea mai însemnată e aceea a unei fuziuni între unele elemente liberale cu cel conservator. Membri liberali din Cameră, crezând a putea caracteriza opinia Senatului ca un amestec în drepturile aceleia, au ţinut acum opt zile în hotelul ,,Herdan " o conferinţă la care au luat parte şi senatorii liberali. În această conferinţă vor fi dat o espresie atât de puternică opiniilor lor încât d. Ioan Brătianu au revenit de la intenţia sa primitivă şi s-au învoit

---

a aştepta mai departe opoziţia Senatului precum şi hotărârea acestuia în privirea cererei comitetului Camerei, încât perspectiva fuziunei, amintită mai sus, pare deocamdată înlăturată, deşi situaţia nu a suferit vreo schimbare esenţială în urmările ce poate avea. Căci, îndată ce majorităţile amândoror corpurilor vor fi opuse, unul din două va trebui dizolvat. Căci dacă ministrul Brătianu rămâne , Senatul va merge, dacă însă acel ministeriu va merge, atunci Senatul rămâne şi Camera merge.

În fine conflictul arătat mai sus s-a rezolvit în mod pacinic în şedinţa de la 21 noiemvrie, prin primirea amendamentului d-lui C. Bozianu, în care se zice:

Fără a prejudeca soluţiunea de drept care se va da prin viitoarea lege cerută de Constituţie despre responsabilitatea ministerială, Senatul acordă autorizarea cerută de Cameră pentru urmărirea senatorilor foşti miniştri puşi în acuzaţie.

[24 noiembrie 1876]

RUSIA [„PE CÂND ÎNLĂUNTRUL ROMÂNIEI..."]

Pe Când înlăuntrul României criza de bani apasă greu asupra activităţii private, iar urele de partid asupra celor publice, armata de sud a Rusiei se concentrează în Beserabia. Zilele din urmă a plecat pentru curtierul general din Chişănău marele principe Nicolaie, comandantul armiei de sud. Pe de altă parte durata lungă a preparativelor ruseşti de războiu îngreuiază din ce în ce situaţia financiară a Turciei, care-şi susţine numai cu estreme sacrificii trupele sale la frontiere; iar românii sunt asemenea siliţi a ţinea pe picior de războiu un număr de ostaşi prea mare pentru resursele statului lor. În orice caz însă nu face un stat preparative atât de mari ca Rusia — numai pentru a asigura pacea.

[24 noiembrie 1876]

TEATRU ROMÂNESC ÎN LUGOŞ (BANATUL TIMIŞAN)

Există peste Carpaţi o societate înfiinţată de mai mulţi ani al cărei scop este crearea unui teatru naţional între românii de acolo. În anul acesta o reuniune muzicală din LUGOŞ a reprezentat în folosul acelei societăţi opereta „Giroflé Girofla". Reuniunea e drept că în prima linie se ocupă mai cu samă de a cultiva muzica şi canto şi numai într-a doua cu teatrul, cu toate aceste reprezentaţia operetei a avut un deplin succes. Ceea ce ne bucură este însă împrejurarea că textul piesei a fost ,,cores de espresiunile ce nu cad în cadrul diletantismului". Aceste espresiuni publicul iaşan le cunoaşte în toată ,,cruditatea" lor, dar urechile mai caste ale celui lugoşan a fost scutite de ele.

[24 noiembrie 1876]

O CÂNTĂREAŢĂ ROMÂNĂ ÎN MCKLENBURG

Doamna Gabriela Ionescu, soţia unui advocat român din Arad, s-a devotat artei scenice, în speţie muzicei. „Familia" spune că, după un studiu cu succes la conservatorul din Viena, aceasta damă a fost angajată la opera (marelui Duce?) din Rostock . Ziarele germane de acolo se zice c-ar fi vorbind cu mult entuziasm de cântăreaţa română şi-i prezic un viitor strălucit.

[24 noiembrie 1876]

INGREDIENTE CEL PUŢIN DE PRISOS

Se vede că pentru a gunoi stomahurile consumatorilor şi a contribui la îngrăşarea artificială a onor. clientele , pităria d-lui Niculi , din piaţa sf. Spiridon, a început să producă pâni cu materialuri de-o provenienţă foarte îndoielnică . Corpus delicti ce ni s-a pus în vedere este o bucată de pâne în al cărei mijloc se găseşte o cantitate destul de mare de gunoi animalic care arată câtă necurăţenie trebuie să fi domnind la prepararea pânei în pităria numită mai sus.

[24 noiembrie 1876]

[„ZIARELE DIN BUCUREŞTI..."]

Ziarele din Bucureşti a început a vorbi despre o broşură în limba franceză apărută zilele acestea sub titlul *,,la Roumanie devant la conférence de 1876, par un ancien diplomate ".*

Autorul găsind de prisos de a o trimite şi ziarelor de dincoace, suntem siliţi a ne mărgini la unele pasage reproduse de jurnalistica bucureşteană.

Broşura începe cu citarea articolului 22 din tractatul de Paris, prin care se stabileşte că România va continua a se bucura sub suzeranitatea Porţei şi sub garanţia puterilor de privilegiele şi imunităţile în a căror posesiune este; şi cu articolul 26, prin care se prevede că ea poate avea o armată naţională, organizată pentru a ţinea liniştea înlăuntru şi a păzi mărginele .

Apoi mai citează articolul 2 şi 43 din convenţia de la Paris, în care, amintindu-se tratatele cu Bayazet I, Mahomed II, Selim I şi Suleiman II, se recunoaşte autonomia ţărei sub suzeranitatea Porţei şi sub garanţia puterilor, precum asemenea dreptul de [a] avea armată.

După citaţiile acestea autorul zice:

Dreptul public pozitiv privitor la neutralitatea României nu conţine decît aceste stipulaţiuni. Aci este virtualiter baza fundamentală a politicei de neutralitate a acestei ţări, politică eminamente conservatoare şi respectînd legea internaţională. Din nenorocire termenii, condiţiile, mărginele şi garanţiile acestei neutralităţi convenţionale nu sînt specificate în angajamentele internaţionale.

Ştim că datoria neutrilor consistă mai cu samă de a se abţine de a lua parte la ostilităţi, *neutrarum partium esse; neutri parti belli causa favere,* cum zice Wolff, şi de a nu suferi ca beligeranţii să aducă vreo atingere la privilegiele neutralităţii, violînd prin acte ostile teritoriul statului neutru.

De la începutul războelului turco-sîrb purtarea României şi a guvernului său n-a încetat de a fi corectă şi conformă cu obligaţiunile legei internaţionale. Cu toate acestea, ţara aceasta nu vede nicăieri sancţiunea garanţiei ce Europa i-a acordat în mod aşa de generos la 1856. Şi, în adevăr, cari sînt obligaţiunile Europei şi care ar fi atitudinea sa dacă teritoriul românesc ar deveni teatrul unui război ? Rămîind avizată la propriele sale puteri, România n-ar fi în drept a-şi alege aliaţi ? Desigur că da. Toate soiurile de alianţe nu-i sînt oprite României; drept că nu poate contracta o alianţă ofensivă; este liberă însă a contracta alianţe cu scop de a-şi asigura esistenţa şi a-şi mănţinea neutralitatea.

Separată de Turcia prin Dunăre şi nefăcînd de fel parte din imperiu, România posedă toate atributele suveranităţii. Puindu-se odată sub protecţiunea Imperiului otoman, ea n-a înţeles nicidecum a renunţa la suveranitatea sa.

România are deci drept după tractate şi în virtutea proprielor sale capitulaţii, recunoscute şi consăcrate de Europa, la o viaţă neatîrnată.

,,Statele tributare, — zice Wheaton, — nu încetez nicidecum de a fi considerate ca state suverane", căci deşi un tribut plătit unei puteri străine micşorează oarecum demnitatea acelor state, fiind o mărturisire a slăbiciunei, lasă însă să subsiste întreaga suveranitate a lor. Obiceiul de a plăti tribut era altădată prea des, cel slab plătea tocmai vexaţiunea celui tare.

Astfel suveranitatea României rămîne neatinsă.

Autorul mai constată că România, în calitate de stat neutru, atît prin reprezentanţii săi cît şi prin guvern, a afirmat intenţia de a rămînea neutră, că a luat drept deviză a atitudinei sale neutralitatea şi mănţinerea ordinei, aceste două condiţiuni primordiale care-i sînt impuse prin tractate.

Acuma ar fi deci rîndul Europei de a-şi ţine făgăduinţa, căci privirile românilor sînt ţintite asupra ei şi aşteaptă cu încredere ca situaţia ţărei lor să fie bine definită în conferinţele de la Constantinopole, să hotărască condiţiile şi să precizeze garanţiele mai bine decum a făcut tratatul şi convenţia din Paris. România trebuie constituită nu numai în profitul naţiunii române, dar încă şi pentru avantagiul reciproc al Europei întregi.

După ce broşura face istoricul a doi seculi şi mai bine asupra neutralităţei Elveţiei şi al Belgiei din acest secol şi probează că neutralitatea acestor ţări au fost fondată în condiţiuni analoage cu a României, ea arată că, deşi încă de la 1648 s-a recunoscut prin pacea de Westphalia independinţa Confederaţiunii Elveţiane, care a stat cum se ştie străină la războelul de 30 ani, dar lipsindu-i garanţiele neutralităţii, ea a fost la 1815 năvălită de

armata austriacă şi de aliaţii contra lui Napoleon I. Tocmai la 20 noiemvrie 1815 neutralitatea Elveţiei a obţinut un caracter definitiv şi solemn prin declaraţia subscrisă la Paris între Francia şi cele patru mari puteri aliate care au garantat ca necesarie mănţinerei ecuilibrului european, integritatea şi inviolabilitatea perpetue a Confederaţiei.

Broşura termină astfel:

Avînd deplină încredere în generoasa iniţiativă şi în justiţia Europei, România invoacă în favoarea sa aceste antecedente diplomatice.

Prin poziţiunea geografică această ţară este chemată a juca un rol analog cu al Elveţiei între Francia, Italia şi Austria şi cu al Belgiei, între nordul Franciei şi estul Germaniei.

Astfel sperăm că, în interesul păcii şi al civilizaţiei, marile puteri nu vor pregeta să, complecteze opera de la 1856, acordînd României printr-un act special o situaţie francă şi bine definită, puind-o în poziţiunea în care a pus pe Elveţia şi Belgia.

Principiul neutralităţii intrînd în dreptul ginţilor, trebuie să aibă aceeaşi consecinţă la porţile Orientului ca şi în Occident. Aici, ca şi acolo, ţările neutre trebuie să formeze o zonă bine garantată pentru a pune trei mari puteri la adăpost de-o izbire directă şi a evita vicisitudini de orice natură provocate de agitaţii şi perturbări de cari România nu trebuie să sufere nici într-un fel, avînd propria sa individualitate şi o misiune civilizatoare de împlinit.

[26 noiembrie 1876]

GERMANIA [„LA PRÂNZUL PARLAMENTAR ..."]

La prânzul parlamentar ce a dat principele Bismarck acesta a profitat de ocaziune spre a se pronunţa în Cestiunea Orientului. El a declarat că *războelul ruso-turc este* **inevitabil.** Germania rămâne neutrală şi se va sili să localizeze războelul între Rusia şi Turcia. Simpatiele sale sunt pentru Austria. *Austria se află într-o situaţiune critică;,* interesul Germaniei este de a-şi păstra amiciţia Austriei şi, dacă aceasta va da de dificultăţi sau *va fi rănită periculos,* atunci Germania o va sprijini. Principele Bismarck asigură că niciodată nu i-a trecut prin minte să anexeze provincii austro-germane .

Germania nu este angajată în nici o direcţiune. Intrând în detaliuri , Bismarck declară că năzuinţa Germaniei în prima linie este de a evita un războel între Rusia şi Turcia;

dacă aceasta nu va fi posibil, atunci să-l localizeze. Germania a refuzat diferitele rugări de a interveni ca mijlocitoare. Momentul acut pentru Germania *de a ieşi din rezerva ei* va fi numai atunci când Austria va fi ameninţată în cele mai vitale interese ale ei.

Dealtmintrelea ar fi o mare eroare de a nesocoti forţa interioară a Austriei la caz de pericol. Dificultăţile dualismului sunt esagerate . Pentru persoana sa, este încredinţat că, dacă împăratul Austriei ar pune uniforma de honved şi ar apare astfel în Pesta, poporul întreg ar trece peste toate Dificultăţile constituţionale şi s-ar grupa cu entuziasm în giurul împăratului.

Presa austriacă a primit aceste declarări ale principelui cancelariu într-un mod foarte divers . În Austria oamenii nu sunt obicinuiţi a da multă crezare vorbelor marelui cancelariu, deşi forma actuală de existenţă a Austro-Ungariei este adaptată intereselor Germaniei, încât cancelariul poate să fi vorbit adevărul.

Tot la acel prânz Bismarck s-a esprimat că puterea aliată istoric cu Germania despre care a vorbit discursul tronului este Anglia şi că se miră cum de s-au putut confunda cu altele (cu Rusia de ex.). Această frază au dat naştere în Anglia la un ocean de fraze. Într-adevăr, zice „Times", care putere ar şi putea fi o aliată mai sinceră a Germaniei decât Anglia, care Întâi nu doreşte nici o cucerire, al doilea prin sistemul său constituţional este cea mai bună garanţie contra republicanismului (ce este unul din pericolele interne ale Germaniei)?

[26 noiembrie 1876]

AUSTRO-UNGARIA [„PARTIDUL LIBERAL..."]

Partidul liberal - constituţional din Austria a decis într-o adunare ca, fără a prejudeca forma sau cuprinsul unui alt proiect de învoire asupra bancei între Austria şi Ungaria, să respingă cu desăvârşire proiectul prezentat acuma asupra acelei cestiuni.

[26 noiembrie 1876]

FRANCIA [„ÎN 22 NOIEMVRIE / 4 DECHEMV . ..."]

În 22 noiemvrie/4 DECHEMV . foaia oficială au anunţat retragerea ministeriului întreg, care va mai funcţiona încă până ce mareşalul prezident va putea dispune înlocuirea lui. După „Moniteur " ducele d'Audiffret-Pasquier ar fi refuzat a se însărcina cu formarea unui nou cabinet.

[26 noiembrie 1876]

TURCIA [„ÎN 21 NOIEMVRIE..."]

În 21 noiemvrie miniştrii au ţinut din nou consiliu în privirea constituţiei . Publicarea ei va urma în curând , iar adunarea parlamentului turcesc ar fi să aibă loc în martie anul viitor. Guvernul au adresat reprezentanţilor ei din Europa o circulară prin care dezminte ştirea adusă de presa europeană că în privirea reformelor ar fi existat vro deosebire de păreri între marele vizir şi prezidentul Consilului de Stat.

[26 noiembrie 1876]

TURCII NOŞTRI

Se vede că prin Ţara Românească se lăţise ştirea despre vro navală turcească, şi desigur în mod atât de spăimântător încât ,,Românul" se vede silit a dezminţi ştirea. Iată ce zice ziarul:

O mare panică s-a răspândit astăzi în Bucureşti, comunicându-se de la oraşele de porturi , unde ea este şi mai mare: trec turcii! este ţipetul ce se aude, şi cei ce-şi aduc aminte de sălbăticiile başibuzucilor , chiar şi în 1854 la Turnu-Măgurele , spre esemplu, se împlu de spaimă.

Suntem în poziţiune de a afirma, pentru liniştirea acestor temeri , că nici un motiv serios nu le poate justifica până astăzi. Nici poduri pe Dunăre nu se fac, nici o ameninţare de trecere nu este; în fine nimic din asemeni vuiete nu este esact .

În cât priveşte incursiunile sălbatece de care poporaţiunile noastre se tem, sperăm că guvernul va lua măsuri de pază, cu toate că credem că chiar guvernul otoman va face această pază destul de bine spre a nu lăsa ca pământul nostru să fie călcat de bandele sălbatece de başibuzuci. O asemenea pază ar fi folositoare mai cu osebire Turciei.

Ce mai „corajie " şi-n Bucureştii ciia ! Doar n-a făcut tata Krupp porumbrelele lui degeaba.

[26 noiembrie 1876]

CE SE 'NTÂMPLĂ NESUPRAVEGHEREA CÂNILOR

D. N. Pascu , subprefect în ţinutul Dorohoiului, primblându-se pe uliţele Mihăilenilor , a fost muşcat de un câne turbat. Idrofobia au cuprins fără scăpare organismul numitului mai sus încât , cu toate silinţele amicilor şi rudelor , dar mai ales cu toată lăudabila îngrijire de aproape din partea d-lui Dimitrie Moruz , prefectul de Dorohoi, au repauzat în 17 curent. Acest caz ne reîmprospătează în minte drepturile de cari se bucură ab antiquo cânii în iubitul nostru oraş Iaşi, cari drepturi ar trebui supuse unei filantropice reviziuni din partea locurilor competente . Fiind odată bine stabilit că este oarecare deosebire între Iaşi şi Mihăileni , am întreba cu multă umilinţă: oare multă vreme au să rămâie neatinse imunităţile CÂNILOR din oraş, cari când izolaţi, când doi câte doi, când constituiţi în mici societăţi de voiagiu se bucură de o existenţă foarte nesupărată şi totuşi foarte supărătoare pentru conlocuitorii lor bipezi . De aceea, pentru a evita o statistică specific ieşană a cazurilor de idrofobie , credem că nu greşim rugând autorităţile competente a ordona o mai strictă mânuire a măsurilor pentru stârpirea CÂNILOR de prisos.

[26 noiembrie 1876]

TEATRU [„ASTĂZI SE VA REPREZENTA..."]

Astăzi se va reprezenta pentru prima oară piesa renumitului autor rusesc N. Gogol intitulată ,,Revizorul general", comedie în trei acte, şi ,,Pantalonul roş", comedie într-un act. Revizorul *,* localizat de d. P. Grădişteanu , este după cât ştim una din raritătile literare a celui mai original scriitor umoristic rus.

După cât cunoaştem pe autor din romanele sale, ,,Sufletele moarte", „Schiţe malorosieneşti ", „Taras Bulba " ş.a. putem prezice publicului o sară foarte plăcută. Comica lui Gogol e irezistibilă şi unită cu toate acestea cu un fond nepătruns de melancolie, cu un simţământ adânc al patimelor şi durerilor ce mişcă această lume.

Meritele localizatorului le vom constata cu ocazia reprezentaţiei.

[28 noiembrie 1876]

[REVISTA TEATRALĂ [„JOI ÎN 25 NOIEMVRIE..."]

Joi în 25 noiemvrie 1876 s-au reprezentat piesa Caterina a II-a , comedie în 3 acte de Dumanoir şi Bieville . Această lucrare dramatică e din genul acelor elegante comedii din vremea „renaşterei romantice" de sub Ludovic-Filip în cari intriga — în genere foarte interesantă — stă în legătură cu un obiect real neînsemnat, de ex. c-o batistă, c-o scrisoare, c-o carte de joc, c-un pahar cu apă. S-ar putea numi comedia efectelor mari cu mijloace mici. Unul din maiestrii tecnici ai acestui gen a fost fără îndoiala *Scribe.* Astfel în ,,Paharul cu apă" o întreagă intrigă a partidelor din Anglia se rezolvă tocmai printr-un „păhar cu apă". În „Poveştile reginei de Navarra " un manuscript al Margaretei de Valois e agentul conducător al întregei piese. Dar se ştie că Scribe, care avea o nemăsurată bogăţie de planuri, era totuşi lipsit de poezia pasiunei ; din care cauză principalul lui colaborator —

Legouvé — era acela care vorbea prin gura eroilor celor ce trebuia să inspire simpatie. În piesa aceasta însă lipseşte cu totul graiul pasiunei ; chiar regele suedez , coborâtorul casei de Wasa, a cele mai îndărătnice familii regale ce-au existat vrodată, nu vorbeşte limba lui Gustav-Adolf sau a lui Carol al XII-le . Căci, pentru ca acest erou să vorbească limba neamului său, autorii ar fi trebuit să aibă simţământ , ceea ce trebuie să li denegăm aproape tuturor dramaticilor francezi. Ei au ,,esprit ", simţământ nu. Cetitorul va vedea uşor cumcă planul piesei nu lasă nimic de dorit, căci ne interesează pân-la scena din urmă; dar tot ce înfrumuseţează şi constituie meritul nepieritor al unei piese: caracterizarea energică, farmecul limbei, c-un cuvânt poezia-i lipseşte. O proză elegantă , nimic mai mult. Intriga e purtată aici de *Iliada* frumos - povestitorului Homeros şi de-o carte de joc.

Din punctul de vedere al ,,curăţeniei " recunoaştem şi lăudăm alegerea piesei. Nu este în caracterul *renaşterei romantice* din Franţa de-a se învârti împrejurul adulteriului ; această din urmă calitate e esclusiv a literaturei franceze *moderne,* a d-nilor Alex . Dumas - fiul , V. Sardou şi ceilalţi. Scribe n-au tratat obiecte în care instinctele animalice ale omului să joace rolul principal, precum o fac aceasta urmaşii săi de astăzi.

Deci, în alăturare cu repertoriul francez modern, piesa aceasta e bine aleasă.

Venim acum la jocul actorilor. Îmbrăcămintea îngrijită, un joc de scenă corect, o grimare destul de caracteristică, sunt lucruri ce le-am lăudat întotdeuna la actorii noştri, cărora nu le-am disputat niciodată talentul. Dar ceea ce constatăm cu părere de rău este că afară de doi-trei , ceilalţi nu ştiu *a vorbi.* În teatrul românesc ţi se pare că auzi citind pe cineva într-o limbă pe care el n-o pricepe. Ca să ne lămurim mai bine, vom stabili mai întâi că, afară de accentul gramatical , pe care se 'nţelege că nu-l poate greşi un român, căci nimene nu zice minune în loc de minune, există acea parte intenţională a vorbirei care se numeşte c-un cuvânt technic : accentul *logic.*

Să luăm de ex. întrebarea: De unde vii tu? accentul logic poate cădea pe fiecare din cele trei vorbe: *unde, vii* şi *tu,* şi în fiecare caz fraza va avea alt înţeles.

De *unde* vii tu? (Tonul pe *un* ...). Întotdeauna la o asemene întrebare ne vine să ne închipuim că esteriorul persoanei întrebate trebuie s' arăte urme c-a petrecut înlocuri grozave, din care a ieşit ca vai de el.

De unde *vii* tu? (Subânţeles : nu te 'ntreb ce gândeşti sau ce faci, ci de unde *vii?)* Aicea s-arată că cel întrebat a fost într-un loc ce-i era oprit să-l viziteze . În fine:

De unde vii *tu?* (Subânţeles : nu-mi pasă unde au fost ceilalţi, unde ai fost *tu?) Întrebătorul* arată interes esclusiv pentru cel întrebat.

Se 'nţelege că printr-un singur exemplu nu putem da decât o idee aproximativă despre accentul logic. Destul însă că prin acest accent, care în cărţi se 'nseamnă , în cazuri escepţionale, cu litere cursive , se modifică adesea întreg senzul vorbirei. Alt înţeles are: *ce* face? şi cu totul altul: ce *face?* Întrebarea din urmă are înţelesul proverbial de: cum? aud? se poate?

Ei bine, acest accent logic, sufletul vorbirei, se aşază de către actori adesea cu totul fals. A vorbi natural este încă un mister pentru preoţii Taliei române.

Ne sfiim a mai atinge acel accent care, asemenea în terminologia artei scenice, se numeşte *etic.* Vom spune numai 'n treacăt că un actor trebuie să cunoască tonul cel mai adânc şi cel mai nalt al vocei sale vorbite şi că în nuanţele infinite ale acestei scări se pot oglindi sute de caractere, mii de simţăminte omeneşti. Când un actor cunoaşte însemnătatea fiecărui ton al glasului său, precum şi fiecărei încreţituri a feţei sale, abia atuncea îşi cunoaşte averea şi e artist. El mânuie persoana sa proprie ca pianistul un piano, ca violinistul vioara .

De aicea se vede totodată că importanţa mijloacelor e secundară alăturea cu talentul „înnăscut". Precum un virtuos în violină va cânta totuşi bine c-o vioară rea, astfel au existat artişti mari cu organ slab, mici de trup şi cu feţe neînsemnate.

Dar până la accentul etic şi în comparaţie cu acesta, cel logic este ceva cu totul elementar şi trebuie păzit.

Vom aminti că aciia cari au jucat *mai* bine în această sară au fost d-nii Galino şi Bălănescu şi d-na Evolschi , deşi tocmai dama aceasta, c-un escelent joc de scenă, are defectul impropriei aşezări a accentului logic.

Încă o observaţie ce nu ni se pare de prisos este ca d-nii actori să ţie samă de cultura publicului. Nu e permis de a spune *Heliadă* în loc de Iliadă . Povestea vechiului oraş Ilium , poemul atât de cunoscut al bătrînului Homer, nu poate fi prefăcut, făr' a jena urechea auditorilor , într-o poveste a soarelui.

Cât despre limba traducătorului — ar putea fi mai românească. Ce va să zică *prizon ?* N-avem vorbe româneşti îndestule pentru a însemna punerea la răcoare? Închisoare , temniţă, prinsoare nu sunt destul de bune pentru traducător ? Cererea curăţeniei limbei e atât de dreaptă şi apoi nici nu ţine pe nimenea nimic. Traducătorul n-are decât să se 'ntrebe cum zice românul cutărui sau cutărui lucru pentru a se lecui de galomanie.

Preste tot reprezentaţia a fost din cele mai bune. Cu mijloacele date, inclusiv manierele contractate de către actorii noştri, reprezentaţia n-a *putut* fi mai bună, va să zică atât actorii Cât şi direcţia şi-au dat toate silinţele pentru a satisface auditoriul , şi acesta e un merit destul de mare, căci însemnează un început bun. Iar un început bun e adesea lucru de căpetenie.

[28 noiembrie 1876]

[„LORDUL SALISBURY AU AJUNS LA CONSTANTINOPOL.."]

Lordul Salisbury au ajuns la Constantinopol — îndealtfel bine şi sănătos nu-i vorbă — dar renumitul portofoliu ce avea să conţină tractate de alianţă contra Rusiei e foarte desert . Francia nu are gând să-şi verse sângele pentru a reintroduce obiceiul tăierii cu foarfecele a cupoanelor de la acţiile turceşti, operaţie care în vremile din urmă şi-o permit cel mult copii[i], când vor să se joace de-a banca ; cancelariul imperiului german nu voieşte să sacrifice alianţa veche şi foarte rentabilă a împăraţiei moscului pentru meetingurile frumos vorbitorului neam din Albion ; Austro-Ungaria s-ar cam încerca ea să se apropie de politica engleză, dacă nu i-ar fi teamă de cele 15 milioane slavi de sub stăpânirea ebreo-maghiară ; în fine Italia, stat nou şi nu prea versat în politica lumii, îşi declară pe faţă simpatiile sale pentru popoarele subjugate , deşi, după a noastră părere, în asemenea afaceri e de preferat zâmbetul cu două înţelesuri al principelui - cancelariu decât vorbareţa pozare în apărător al libertăţii. După Cât s-ar părea situaţia e clară. Deşi e greu să se cuteze cineva în lunecoasele saloane ale celor *două* adevăruri şi nici nu se pot fixa marginele între care un diplomat merită crezare, totuşi singurul fapt că asupra oceanului de vorbe războinice s-a ivit ieri - alaltăieri renumitul porumb cu ramura de măslin în gură e un semn că Anglia e izolată .

Le Nord, organ francez al politicei ruseşti, scrie în privirea Bulgariei următoarele:

După ştirile câte le avem, marchizul de Salisbury e încredinţat că e cu putinţă de-a găsi garanţii cu efect fără ca să fie nevoie de-a recurge la ocupaţie; dar nu ştim pe ce puncte de vedere se razimă acea convingere a marchizului şi până la ce grad ea este întemeiată. Dacă este întemeiată, dacă într-adevăr şi fără ocupaţie e cu putinţă de-a ajunge scopul urmărit de Europa, atunci puterile le vor primi fără îndoială în *unanimitate;* dar ni se va permite ca până când ni se va dovedi clar că asemenea mijloace esistă să credem numai cu multă rezervă în posibilitatea lor.

Cu toată rezerva ziarului francez, ,,Wiener Abendpost", organ austriac *oficios,*

primeşte o scrisoare din Snt . Petersburg prin care se spune că, dacă celelalte puteri s-ar mulţămi cu garanţiile date de Poartă, atunci poate că şi Rusia se va mulţămi numai cu ocuparea Sîrbiei până la neândoielnica esecutare a reformelor. Totodată a început să iasă din nou la iveală planul unei ocupări paralele, adică Bosnia de către austriaci, Bulgaria de către ruşi. Pentru acest scop Austria trimite monitorii de pe Dunăre (care staţionau acuma în limanuri de iarnă) în jos spre Semlin; iar foaia oficială a Rusiei publică ,,bugetul administraţiei civile a provincielor ce se vor ocupa în vremea *războiului".* Adică, cum îl ia pe om gura pe dinainte,... câteodată ruşii uită că e vorba de o ocupaţie *pacifică* a Bulgariei.

[1 decembrie 1876]

[„UN CUVÂNT LA VREME..."]

Un Cuvânt la vreme: ni se pare că pentru ţara noastră, împreună cu guvernul ei, au sosit vremea de a se ocupa în mod radical de soarta românilor *din a dreapta* Dunărei. Deja „Vulturul", foaia intereselor bulgare , tipărită la Ploieşti , începe a-i numi numai cu porecla de ,,găgăuţi " şi aceasta o face în inima ţărei româneşti; deja aviditatea teritorială grecească, sârbească şi bulgărească începe a-i privi ca neexistând pe faţa pământului , încât s-ar putea prezice că, lăsându-i pe mâna fraţilor creştini, tocmai români [i] vor fi aciia cari vor ieşi cu mâna goală din toată afacerea şi vor sta bisericeşte mai rău decum au stat în vremea lui Mircea-cel-Bătrân . Am mai spus şi altă dată că, pentru un teritoriu poliglot ca cel turcesc, egala îndreptăţire a limbelor şi confesiunilor va fi lucru de căpetenie, formaţiunile teritoriale lucru secundar.

Nu ştim, se 'nţelege , până unde ajunge priceperea cestiunei în cercurile noastre conducătoare; dar credem că sunt oameni în ţară cari să cunoască stările de lucruri şi să-i poată da ţării toată lumina necesară. Libertatea bisericească şi scolastică pentru românii din a dreapta Dunării *trebuie* însă asigurată, ca să fie o dată pentru totdeuna scăpaţi de sub presiunea spirituală, în prezent a grecilor, în viitor a altor ,,fraţi" creştini. Forma cea mai cuviincioasă ni se pare reînfiinţarea vechei mitropolii a Proilabului *,* care prin organizarea ei bisericească pe bază democratică, cu sinod compus din preoţi şi mireni, să îngrijască de bisericile şi şcolile româneşti în tot cuprinsul Turciei europene. Această mitropolie au fost şi în trecut mai cu samă pentru românii din dreapta a Dunărei, iar reşedinţa mitropolitului nu trebuie să fie neapărat în Brăila, cum era înainte, deşi ar fi bine să fie pe pământul nostru. În faţa cererilor tuturor naţionalităţilor din Turcia, credem că cele ale românilor sunt cele mai modeste din toate şi că nimeni nu va îndrăzni a tăgădui românului un drept de care se bucură deja şi grecii, şi bulgarii, şi sârbii , şi de care românii s-au bucurat ab antiquo. Căzut în desuetudine în vremea domniei fanarioţilor, reînvierea lui din cenuşă va fi un titlu de recunoştinţă pentru generaţia actuală, dacă va şti să fie la înălţimea chemărei sale istorice. Pân-în prezent românii de peste Dunăre au avut de apărători pe turci, e drept apărători de ocazie şi coruptibili , dar totuşi, încetând puterea absolută a Kalifatului , ei n-ar mai avea nici un sprijin şi nu pot spera decât în noi. Să ne arătăm dar demni de încrederea lor.

[1 decembrie 1876]

CONFERINŢĂ INTERESANTĂ

D. maior *Vladimir Andrejevich ,* care soseşte tocmai de pe câmpul de război din

Serbia şi Bosnia, va ţine *astăzi* 1 dechemvrie la *8 ore sara* în sala Universităţii *o conferinţă asupra războiului sîrbesc,* descris şi pus în evidenţă pe mari harte topografice . D-sa, cunoscut în mod favorabil sub pseudonimul literar de Osman-Bey , este autorul cunoscutei scrieri *,,Treizeci de ani în harem"* şi a broşurei *,,Cucerirea lumei de către evrei".* Aceasta din urmă a ieşit în traducere şi în coloanele ziarului *,,Apărătorul legei"* înainte de câteva luni. Credem a putea recomanda cetitorilor noştri vizitarea acestei prelegeri a unui martor ocular şi părtaş războiului din Serbia. Conferenţa se va ţine, se 'nţelege , în limba franceză, iară preţul intrării e de 2 franci.

[1 decembrie 1876]

ÎNCETARE DIN VIAŢĂ

Duminică la 28 noiemvrie 1876 a încetat din viaţă G . Costaforu . Născut la anul 1821, Costaforu a fost unul din cei dintâi care, după studii serioase în Paris, a venit să aprindă în această ţară făclia ştiinţei dreptului. E cunoscut îndeobşte că a fost unul din cei mai buni jurisconsulţi , că a fost în mai multe rânduri ministru, deputat, senator şi agent al ţării în străinătate.

[1 decembrie 1876]

[„RĂSPUNSUL..."]

Răspunsul (publicat în revista esternă) a principelui Bismarck la interpelaţia deputatului Richter a făcut atâtea semne vecinilor imperiului încât trebuia să producă o lămurire a situaţiei.

Întâi principele a pronunţat cuvântul mare: că dacă deputatul Richter ar putea *proba* aserţiunea sa (că Rusia doreşte cuceriri) atunci politica *întregei* Europe ar fi *alta. Pân - acuma* însă, nefiind faţă decât declararea împăratului Alexandru că din parte 'şi renunţă la orice cucerire, principele crede că nu are nimenea dreptul de a se îndoi încă de sfinţenia acelui cuvânt de onoare. Rusia e caracterizată prin cuvintele principelui ca o mandatară a Europei, chemată a realiza în Turcia reformele în favoarea creştinilor pe cari le doresc *toate* puterile creştine în unanimitate. Deci misiunea conferenţei din Constantinopole era asemenea desemnată în conturile ei principale — adecă: ea are a determina forma sub care realizarea acelor schimbări să se şi asigure pe deplin. Numai în

caz de neunire sau de o rezistenţă a Porţii de-a pune în aplicare concluziile acelora Rusia ar fi putut procede sua sponte pentru a crea garanţiile cum am zice materiale pentru punerea în lucrare a dorinţelor Europei.

Afară de acestea cancelariul au dat a înţelege că Germania nu are în Orient interese ce-ar fi ecuivalente cu încheieturile nestâlcite ale unui muschetar din Pomerania . Aceasta însamnă însă că, oricare din amicii Germaniei ar încerca să câştige în Orient foloase pentru sine, va fi lăsat în voia sorţii sale, în voia tuturor complicaţiilor la cari ar da naştere. Acest aviz au fost făcut atât Angliei cât şi Rusiei. Pentru o situaţie cu totul nouă Germania 'şi păstrează deplina libertate de acţiune şi nu promite nici unui amic alianţa contra celuilalt

amic.

Era evident că un discurs atât de plin de avizuri trebuia să producă un efect neaşteptat , dar şi foarte lămuritor în apele turburi ale Orientului.

Alaltăieri după amiazăzi trâmbiţele din Constantinopole au sunat a pace. În 1/13 decemvrie s-au început se vede preliminarele conferenţei, sub preşedinţa lui Ignatief. În acestea s-au luat hotărâri unanime din partea tuturor puterilor, al căror senz se zice că e următorul:

1) O rectificare de margini prin cesiunea către muntenegri a douăsprezece districte din Herţegovina. Aceste districte nu credem să fie mai mari decât plăşile la noi.

2) Evacuarea imediată a teritoriului sîrbesc, prelungirea armistiţiului până la încheierea păcii şi cedarea micului Zvornic, loc care *de jure* şi este al Sîrbiei, şi pe care turcii l-au ţinut fără rânduială până acuma.

3) În fine Bulgaria va căpăta un guvernor creştin, iar Rusia primeşte din parte 'şi ca ocuparea acelei provinţii să se facă de către trupele unui stat cu neutralitatea garantată de Europa, c-un cuvânt de un stat care să fie în condiţiile Sviţerei sau a *Belgiei.*

Un alt stat însă în asemenea condiţii nu mai este decât doar *România.* Ţara noastră într-adevăr e avizată la neutralitate prin natura ei — rămâne numai ca Europa să-i deie acuma toate garanţiile neutralităţii sale, între cari ştergerea vasalităţii sale nominale faţa cu Înalta Poartă este cea dentâi . Se poate deci cumcă trupele româneşti să fie chemate la misiunea onorifică de-a ocupa Bulgaria până la realizarea reformelor.

Ştirile de mai sus le dăm se 'nţelege sub toată rezerva şi lăsăm ca vremea şi discuţiile membrilor conferenţei să li deie corectura necesară. Destul numai că vorbele săhastrului de la Varzin au început să-şi aibă efectele binefăcătoare şi să calmeze o prea mare şi interesată încordare din partea puterilor cari sunt direct amestecate în afacerile turceşti.

[3 decembrie 1876]

CONSILIUL JUDEŢAN DE IAŞI

În sesiunea ordinară din ăsttimp , consiliul judeţului Iaşi a hotărît mai multe măsuri cari, în prima linie, priveşte starea sanitară a populaţiei, în a doua, şcoala rurală, în a treia, încurajarea emulaţiunei pe terenul producţiunei agricole. Cu privire la mortalitatea în creştere a populaţiei rurale din jud . Iaşi, consiliul au alocat aproape a treia parte a bugetului pentru serviciul său sanitar . Astfel s-au alocat de exemplu câte o subvenţie de 2000 l.n., împreunată c-un privilegiu pe cinci ani pentru oricine ar voi să deschidă o farmacie în centrele plăşilor Turia , Branişte şi Stavnic . Deşi această măsură e necontestabil folositoare, totuşi credem că numai foarte puţin se va răsfrânge asupra populaţiilor rurale, pentru că adevărata cauză a mortalităţii ţăranului român este mizeria, provenită din greutăţile fiscale şi din angajamentele peste măsură oneroase al căror izvor sunt tocmai acele greutăţi.

În privirea şcoalei rurale s-au hotărît a se aloca sume pentru premiarea şcolarilor sârguincioşi , pentru clădirea de locale în comunele fără mijloace, pentru mărirea lefilor învăţătorilor plătiţi *numai* de comune şi în fine pentru premiarea acelor învăţători cari ar fi înscris şi promovat mai mulţi elevi.

Cele două din urmă ,,încurajări " ni se par cam unilaterale. Învăţătorii plătiţi *numai* de comune stau de regulă mai bine decât cei plătiţi de stat, pentru că acolo unde asemenea şcoale există ele sunt , cu rare escepţii, emanaţia unei trebuinţe reale a poporului. Se va

găsi că partea cea mai liberă a populaţiei rurale, *răzăşii,* ţin mai cu samă a avea şcoli, iar afară de ei satele de oameni cuprinşi. Pe lângă acestea, învăţătorii de acest gen sunt în genere preoţi ieşiţi din seminarul Socola cari ţin şcoală când li dă mâna şi pentru cari această ocupaţie e secundară.

Ce s' atinge de premiarea învăţătorilor cari vor înscrie şi promova mai mulţi elevi, această măsură ni se pare aproape... periculoasă. Stabilim că aptitudinea unui învăţător nu se constată, nu se *poate* constata pe această cale. Un învăţător indulgent (ca să nu zicem rău), într-un sat populat , va înscrie şi promova mai mulţi elevi decât unul *bun* într-un sat *puţin populat* . Un învăţător din cei mai buni este de ex. cel din satul mic Gropniţa (com . Miseştii , pl . Copoi). Dar cei 10 — 15 şcolari ai acestuia plătesc mai mult decât 100 de şcolari răi dintr-alte comune populate cu învăţători superficiali . Valoarea unui învăţător n-o poate constata decât un pedagog practic şi numai la faţa locului, în şcoală şi cu copiii instruiţi de acela. Oricare control formal de altă natură este nesuficient — dacă nu periculos.

În fine pentru a sădi emulaţiunea între agricultori s-au alocat sume pentru reintroducerea espoziţiunilor . Această măsură merită toată lauda, iar efectele ei fiind cunoscute ne abţinem de la orice observaţie.

Un premiu pentru alergările de cai din ţară şi reducerea taxelor drumurilor judeţene sunt asemenea măsuri de o necontestabilă utilitate.

[3 decembrie 1876]

TURCIA [„TENDINŢELE DE REFORMĂ..."]

Tendinţele de reformă a lui Midhad Paşa au trezit în poporul turcesc spiritul de coterie şi au agitat mai cu samă fanatismul vechei caste domnitoare. La această împrejurare se va putea reduce şi încercarea de a fura pe sultanul Murad V şi a-l duce undeva în străinătate. Dacă ar fi succes, atunci în numele sau s-ar fi publicat un manifest prin care s-ar fi arătat nelegalitatea răsturnării sale, s-ar fi respins toate reformele, ca fiind contrarie religiei mahometane , s-ar fi făcut apel către credincioşi de a recunoaşte pe Murad V ca suveran legitim şi khalif. Se zice că guvernul turcesc are până şi textul acelui manifest. Ceea ce-i mai interesant e că acest complot a fost în mare parte urzit de damele curţii lui Murad şi ca prin slăbiciunea de inimă a uneia s-au descoperit. Conspiratorii , îmbrăcaţi *femeieşte ,* aveau intrare liberă în palatul Ceragan şi ţineau conventicule cu damele, a căror şef era sultana Validé , mama lui Murad. O foastă favorită a lui Murad au intrat însă în relaţii nu tocmai revoluţionare cu unul din conspiratori , ceea ce eunucul păzitor i-au luat-o a nume de rău. Revoltată de aceasta, ea a descoperit unei amice a sale, odaliscă a lui Abdul-Hamid, toată şiretenia , aşa încât poliţia a şi pus mâna pe cuibul întreg de conspiratori şi conspiratrice şi l-au dus cald în beciurile poliţieneşti.

Damele au primit câteva lecţii de bună purtare în turceşte ş-au fost eliberate . Sultana Validé i-a spus lui Abdul-Hamid tot complotul din fir în păr ş-au asigurat plângind c-au fost amăgită că prin aceasta ar aduce un mare serviciu religiei şi statului.

între complotişti sunt mai mulţi paşi şi — ca la toate întreprinderile de asemenea natură — un *grec,* anume Stavridis , căci fără greci nu se face treabă.

Despre atentatul în contra lui Midhat Paşa se vesteşte că guvernul a căpătat ştire telegrafică de la consulul turcesc din Raguza despre însărcinarea ce-o căpătase doi muntenegreni de la comitetul slav de-a ucide pe Midhat. Poliţia i-a şi găsit. Unul din ei s-au apărat atât de vitejeşte încât au trebuit un întreg detaşament de jandarmi pentru a-l duce la

ministeriul poliţiei . Deşi puterile sunt unite în rezoluţiile lor, nimeni nu crede că conferenţa va avea succes, pentru că poarta nu va concede nimica. Mai nainte promitea tot pentru a nu ţinea nimic; dar acuma, când lucrul se 'ngroaşă , ea a şi început a face paşi repezi înapoi. Astfel la cea din urmă dezbatere a constituţiei în Consiliul de Stat articolele privitoare la responsabilitatea ministerială au fost reduse la cea mai slabă espresie, cele atingătoare de restrângere suveranităţii sultanului şterse cu desăvârşire . Ziarul ,,Ittihad ", anteluptătoriul pentru reforme, a fost suspendat pe două luni. În conferenţă Turcia va aduce proiectul său de constituţie şi nimic mai mult. Am vorbit la vremea lui despre raportul lui Sadulah Bey în care se spunea despre reconstruirea satelor arse din Bulgaria. Minciună turcească. Dni [i] Schuyler , Schneider ş.a., cari vin din Bulgaria, spun că aceste reconstruiri consistă în astuparea borţilor zidurilor ce rămăsese nedărâmate prin ardere cu petece şi cu scânduri , încât nu prezintă un azil suficient pentru vreme de iarnă. Rumelia şi Anatolia sunt în mare mizerie, în Bulgaria domneşte tifosul şi frigurile .

Cât despre guvernul turcesc, el ţine una şi bună la drepturile sale consacrate prin tractatul de la Paris şi nu va concede ocuparea teritoriului în nici un mod, nici prin Austria, nici prin Rusia, nici prin Anglia. *Orice proiect al unei ocupaţii străine îl va privi ca o declaraţie de război.*

[5 decembrie 1876]

IARĂŞI EVREII [„«TIMPUL» REPRODUCE..."]

„Timpul" reproduce după „Indepéndance belge " următoarele:

Alianţa universală a izraeliţilor s-a unit de curând cu ideea unei conferinţe de izraeliţi a căria iniţiativă o luase nu de mult Anglo-Jewish Association . Această conferinţă, la care trebuie să ia parte delegaţii tuturor asociaţiunilor izraelite din Europa, are de scop de a asigura ovreilor din Turcia drepturile ce se propune a se acorda populaţiunilor creştine. Ea va avea loc la Paris, la 11 decemvrie, sub preşedinţa d-lui Crémieux , membru al Senatului şi preşedinte al *Alianţei Universale.* După Jewish Chronicle conferinţa ar fi adoptat deja un program elaborat de comitetul esecutiv al Anglo-Jewish Association şi asupra termenilor căruia delegaţii trebuie să se înţeleagă pentru a reclama în favoarea evreilor stabiliţi în provinciile Turcici toate drepturile civile, politice sau religioase ce se cer pentru supuşii creştini ai Porţii. Această cerere va fi prezentată sub forma unei note care va purta subsemnătura tuturor societăţilor evreieşti din Europa. *Evreii din România trebuie să aibă partea lor din aceste beneficii întocmai ca şi cei din Sârbia* . România mai ales va da loc la o discuţiune cu totul specială în sânul conferinţei . Se pare că evreii din România sunt privaţi de drepturile civile şi politice, cu toate că termenii constituţiunii nu prescriu nimic de felul acesta în privinţa lor, conferinţa îşi propune dar de a face astfel încât să nu se introducă în constituţiune clauze care ar putea să legalizeze situaţiunea actuală a evreilor din România. Jewish Chronicle propune ca primele şedinţe ale acestui congres să se ţie cu uşile închise.

Un autor francez al cărui nume nu-l mai ţinem minte au arătat că din cele mai sângeroase sacrificii ale omenirei neamul care s-a folosit mai mult, fără să rişte nimic, au fost evreii. Va să zică de aceea ar fi cheltuit Rusia zeci de milioane de ruble şi ar fi pus în mişcare sute de mii de suflete creştineşti , de aceea ş-ar fi pierdut Serbia floarea tineretului , de aceea cheltuim noi cu întreţinerea armatei noastre aproape de 250.000 lei noi pe zi, pentru ca din aceste sudori amare ale ţăranului nostru, a celui sîrbesc, a oierului muntenegrean, a rusului , să se folosească în mod egal evreii, ei care-n presă

au fost contra creştinilor, ei cari ne-au batjocorit pe noi, pe sârbi , pe ruşi, ei cari prin jurnalistica lor faţarnică şi mincinoasă ne numesc semiasiaţi , semibarbari . Apoi să ne ierte d-nealor ! Conferinţa s-au adunat pentru a regula starea celor cari au suferit şi s-au sacrificat , nu a acelora cari din aceste suferinţe şi sacrificii s-au folosit şi astăzi ca totdeauna. Cine nu-şi varsă sângele pentru petecul său de pământ strămoşesc poate să precupeţească înainte chibrituri şi vax , dar va face bine să ne lese în pace.

Puterile europene au recunoscut înşile că pretenţiile evreilor în România sunt neîndreptăţite . Austria şi Rusia au încheiat deja tractate în acest senz cu România, cine nu le va încheia tot *astfel* poate să ne scutească cu dragostea. Conferinţa se va feri desigur de a amesteca în discuţii cestiuni cari să le complice şi mai mult. Cât pentru români, egala îndreptăţire a 600.000 de lipitori şi precupeţi este pentru ei o cestiune de moarte şi viaţă, şi poporul nostru cred c-ar prefera moartea repede prin sabie decât moartea lentă prin *vitriol* .

Concedem că între aceşti 600.000 va fi unul la sută care să producă ceva prin sine şi să ţie la ţară şi la popor, dar când în ţară avem 700.000 de lucrători cari produc, ţăranii, nu 'nţelegem alături cu aceştia 600.000 de speculanţi ai productelor , încât fiecare evreu să trăiască din precupeţirea muncii *unui* singur ţăran român. Drepturile d-nealor civile şi publice nu 'nsemnează decât dreptul de a esploata poporul nostru în bună voie. Plece 99 procente în America, ca să-şi câştige acolo prin muncă productivă pânea de toate zilele şi atunci cu cei ce vor rămânea ne vom împăca uşor, dar pân' atuncea să mai fie încă şepte alianţe, ca cea universală, care să conspire cu *uşile închise* în contra naţiei româneşti, noi vom şti să li arătăm totdeauna lungul nasului, căci nu ne spăriem nici de înjurăturile presei jidoveşti, nici de declamaţiile oratorilor idealişti pe câtă vreme e vorba de existenţa poporului nostru. Dacă voiesc să ne cucerească, n-au decât s-o facă... făţiş , ca toate naţiile , cu arma 'n mână . Dar cu tertipuri şi apucături nu merge deocamdată. În numărul în care sunt la noi evreii rămân *străini de rit necreştin,* ce nu se pot nici contopi cu poporul nostru, nici pot pretinde mai mult decât de a fi suferiţi , şi ne pare că n-au nici o cauză de a se plânge de toleranţa noastră. Dacă gustul li-e numaidecât după drepturi egale, conform „contractului social", iată, Austria 'i aproape, apoi Germania, Anglia, Franţa, Italia, cine-i opreşte de a merge cu drumul de fier unde li vine la îndemână , ca să se bucure de toate drepturile posibile?

Putem spune cu drept cuvânt şi tare: că poziţia evreilor, în ţările în cari nu se bucură de egalitate e cu mult mai bună decât acolo unde ei se bucură de ea; de aceea geme Rusia de ei, de aceea ne-au inundat pe noi. Oriunde e teren pentru neagra speculaţiune , evreul e - acasă , iar vaietele şi plângerile contra persecuţiunii sunt mofturi cari să acopere de mai nainte modul neomenos în care sug ţările pe carile au căzut ca lăcusta .

Că sunt şi evrei ce merită egala îndreptăţire — cine o contestă ? Dar noi nu suntem Sabaot care voia, pentru-*un* drept, să cruţe Sodoma , nu putem, pentru numărul mărginit de evrei folositori ţării, să dăm depline drepturi sutelor de mii de venetici neproductivi , care-n ultima linie trăiesc din precupeţirea muncii , ba a vieţii poporului nostru.

[5 decembrie 1876]

REVISTA TEATRALĂ
[„JOIA TRECUTĂ S-A REPREZENTAT..."]

Joia trecută s-a reprezentat două piese: ,,Pantalonul roşu", farsă îndestul de veselă într-un act, şi „Revizorul general", comedie de obiceiuri în trei acte. Cea dentâi a fost destul de nevinovată în dispoziţia ei, căci un soldat, care vine pe vreme de ploaie la iubita lui şi-şi

pune inesprimabilii săi la uscat, pentru ca stăpânul casei, un medic,

chemat noaptea la o bolnavă, să-i îmbrace din greşală şi să capete prepus pe nevasta sa, cu care trăieşte în pace de 40 de ani, că ar avea relaţii c-un soldat, toate acestea nu conţin de loc elementele unui conflict dramatic. Dacă schimbarea de îmbrăcăminte este în sine foarte comică, presupunerea medicului e cam simplă şi jignitoare pentru un simţ mai sănătos. Un om inteligent, chemat în cele dentâi case, nu crede cu atâta uşurinţă asemenea nerozii. Dar, în sfârşit , asta-i vina autorului, care poate nici nu şi-au scris piesa cu altă pretenţie decât pentru a procura cincisprezece minute de veselie privitorilor , scop pe care l-au şi ajuns. D-nul Manolescu a jucat cu multă uşurinţă pe soldatul Nicu Cremene, d-na Sarandi şi mai bine pe bucătăreasă . Această damă şi-a făcut şcoala dramatică, după cât ştim, sub ochii lui Millo, pe când acesta era în floarea vârstei şi a talentului său; d-nia-ei a creat multe din rolurile repertoriului bătrînului artist, vorbeşte natural şi dezgheţat , îşi stăpâneşte cu deplină siguranţă glasul, fizionomia şi mişcările, şi nu a contractat nici o manieră rea de pronunţie de la teatrul din Bucureşti.

Poate că ... arareori, nu-i vorbă ... coloarea ce o dă caracterelor e prea vie, prea bătătoare la ochi, prea copiată de pe natură. Şi *acesta* este un defect, căci nu tot ce-i natural e şi frumos; dar, în alăturare cu alţii, d-na Sarandi are nepreţuitul merit de a fi învăţat în şcoala adevărului, deşi poate a unui adevăr cam prea de-a dreptul.

Tot bine a fost jucat d-rul Chicheron , numai ni se va concede, credem, că bătrânii , aşa cum se reprezentează la noi, sunt uneori cam uniformi. E adevărat că adesea rolul e uniform şi nu permite o mai mare variaţie în joc, dar atuncea trebuie să reamintim o veche maximă teatrală: un actor e dator să gândească nu numai *cu* autorul, dar adesa şi în locul lui. Câte piese nu dătoresc succesul lor nu valorii lor interne, ci jocului bine meditat al actorilor !

În sine farsa franceză nu are nici un merit şi nici pretinde să-l aibă. Ea au servit pentru a trece vremea spectatorilor veniţi la început şi a deschis spectacolul pentru ca cei veniţi în urmă să nu piardă nimic din ,,Revizorul general" de Nicolaie Gogol.

Gogol e după unii cel mai original, după alţii cel mai bun autor rusesc. Lucrul stă însă astfel: el şi-a 'nrădăcinat în minte viaţa reală a poporului rusesc; tipurile sale sunt copiate de pe natură, sunt oameni aievea, precum îi găseşti în târguşoarele pierdute în mijlocul stepelor căzăceşti . Toate popoarele au aseminea scriitori , deşi nu toţi au compus cîte - o piesă de teatru. La germani Fritz Reuter, la americani Bret Harte, la unguri Petöfy , la români, pentru ţăranul din Moldova, Creangă, pentru crişăni , Slavici , pentru spiritul şi viaţa târgoveţilor , întrucâtva Anton Pann . Scrierile unor asemenea sunt greu, adesa cu neputinţă de tradus, de aceea va fi uşor de-a vedea că localizarea piesei de către advocatul din Bucureşti d. P. Grădişteanu, făcută după o traducere, căci numitul domn nu ştie ruseşte, nu va avea o valoare tocmai însemnată.

Se 'nţelege cumcă prin caracterizarea de mai sus am voit să arătăm *genul* scrierei lui Gogol, nu să-l comparăm pe el cu alţi autori de acelaş gen, decât cari cel rus poate fi mai însemnat.

Piesa aceasta este, după cum uşor se putea prevedea , mai mult epică decât dramatică, căci toţi scriitorii populari sunt mai mult epici , de la Homer începând şi până la Fritz Reuter. Nu este dar vorba de lupte sufleteşti deosebite, de încurcături dramatice, precum le leagă şi dezleagă autorii franţuji , nu de-un plan care să-ţi ţie interesul încordat până la fine. Ca toţi scriitorii cari nu se silesc să ni spuie ceva pentru a ni procura petrecere, ci cari au de spus ceva adevărat, fie chiar un trist adevăr, Gogol nu vânează nicăiri efectul , pentru că el n-a scris pentru tantieme , nici pentru succes, ci pentru că i-a plăcut lui să scrie cum simţea şi vedea lucrurile, fără a se preocupa mult de regulele lui Aristotel . Şi, după a noastră părere, bine au făcut. Interesul febril pe care ni-l insuflă comediele franţuzeşti moderne, în care planul piesei se 'ntemeiază sau pe adulteriu sau pe încercări de adulteriu , făcând din păcatele femeilor şi bărbaţilor picanterii dramatice, pipărate cu espresii lunecoase şi situaţii şi mai lunecoase, toate acestea Gogol nu le

cunoaşte. Ai într-o răsadniţă deosebite seminţe, cade o ploaie şi toate răsar în plină lumină, fiecare în feliul ei. Ai şi aici o răsadniţă de oraş provincial , în care toţi dormitează în păcate moştenite , fără ca lumea să se preocupe mult de ei ... când iată că apare un revizor şi toate aceste plante s-arată pline, greoaie, de-a dreptul pe scenă şi cunoşti că nu-i între ei nici o imitaţie în carton , nici un caracter afectat — răutatea şi înjosirea omenească s-arată aşa cum sunt , şi râdem de ele. râdem şi ... după opinia

unora adevărata comedie trebuie să te facă melancolic ... ne întristăm . Acesta este efectul piesei lui Gogol, ca şi acela al adevărului şi naturei. Natura şi adevărul sunt serioase. Oricât de ridicule ni s-ar părea în costumul lui Momus , mizeria, nimicnicia caracterelor omeneşti şi înjosirea lor pot produce veselie, dar aceasta va fi însoţită de o tristă rezonanţă , ca ariile de danţ ale compozitorilor germani. De aceea s-au şi observat că umoriştii cei mai veseli în scrieri, actorii cei mai comici pe scenă sunt între cei patru păreţi ai lor trişti şi ipocondrici . Gogol însuşi, cel mai glumeţ scriitor al ruşilor, a avut în suflet un fond de nepătrunsă melancolie, care au fost în stare să-i nimicească spiritul sub greutatea ei.

Pentru a descrie caracterele oamenilor, autorul caută un pretext, adesa îndestul de ingenios . În romanul ,,Sufletele moarte" un cavaler de industrie îşi face următorul calcul: ,,Guvernul rus vrea să răscumpere pe robi, dar catagrafia locuitorilor se face numai din cinci în cinci ani, prin urmare toţi robii câţi mor până la facerea unei nouă catagrafii sunt trecuţi în registre ca fiind în viaţă. Cumpărând sufletele moarte, voi putea să le vând guvernului cu preţuri scăzute , dar fiindcă pe mine nu mă vor costa mai nimica, am totuş perspectiva de a face avere".

Astfel el colindă Rusia şi trece drept un emisar secret, şi mai misterios încă prin împrejurarea că se ocupă cu cumpărarea de oameni ,,morţi". Trezite prin arătarea misteriosului străin, caracterele dintr-un oraş de provinţie se desfăşură împrejuru-i cu o varietate rară, iar sfârşitul ? ... Necunoscutul călător redispare în întunericul din care ieşise, şi lumea în urmă-i rămâne cum au fost înaintea venirei lui. Tot astfel ş' aici . Trezite din apatie prin vestea că soseşte un revizor general, caracterele unei mici reşedinţe de subprefectură s-arată deodată în toată înjosirea lor, până ce străinul care a jucat rolul de revizor merge în lumea lui şi-i lasă pe toţi cum i-au găsit.

Piesa e de şcoală veche şi bună, iar alegerea direcţiei merită în această privinţă toată lauda.

Jocul actorilor au fost asemenea foarte îngrijit. D-nul Bălănescu mai cu samă au jucat de minune — însă preste tot, reprezentaţia a fost una din cele mai succese şi nici putea fi altfel. Parcă actorul nu simte când are să 'nfăţoşeze caractere adevărate şi când imaginare ? Într-un caracter adevărat el e ca acasă. Judecătorul de pace, căpitanul de dorobanţi , subcasierul şi mai presus de toate subprefectul Zorchidescu sunt oameni aievea luaţi de pe uliţă şi puşi pe scenă; tot aşa Mache Morcoveanu , tipul mazilului sărăcit. De prisos ni se pare Sache Sorcoveanu (gângavul), căci defectele naturale sunt obiecte ale comicei de rând , nicidecum a comediei de caractere; apoi Tercilian , în care asemenea numai pronunţia transilvaneană e comică.

Dar aceste două din urmă persoane par a fi productele fantaziei, cam problematice de soiul ei, a d-lui Petre Grădişteanu, şi nu le vom pune în sama autorului. A face din pronunţia provincială a unui popor un element de plăcută naivitate e permis, pentru că persoana care vorbeşte astfel ne devine simpatică, dar a face *ridicolă* o pronunţie înlăuntrul unui ş' aceluiaş popor este procedura unui om care caută efect cu orice preţ.

Ca toţi scriitorii mizantropi , Gogol e sceptic, el nu crede în virtuţi omeneşti. El zice în gând ca scriitorul de aforisme Lichtenberg ; ,,Dacă s-ar şti adevăratele motive ale faptelor mari omeneşti, cât de puţine din ele s-ar vedea mari". De aceea nici virtutea femeiască nu are un rol mai însemnat în piesă decât ,,datoria naciunală " a d-lui Tercilian , care-n fond consistă în desfacere de scrisori şi sustragere de gropuri . Partea bună a lui Gogol e că relele aplecări, spre a nu le numi altfel, sunt arătate în deplina lor înjosire, fără farmecul frazei , care să le facă picante . Cucoana subprefectului e deci un tip de femeie cum din

nenorocire se vor fi găsind multe, iar interpretarea lui de către d-na Sarandi a fost netăgăduit bună, deşi jocul d-niei-sale a fost câteodată prea accentuat .

Cu multă părere de rău am observat însă că publicul nostru nu preţuieşte îndestul silinţele în adevăr vrednice de laudă pe care şi le dă direcţia, atât în privirea repertoriului, prezentându-ni piese mai alese decât în alţi ani, cât şi în privirea comodităţilor materiale. Sala bine iluminată şi încălzită , orchestra compusă din profesori de la conservatoriu , piesele studiate relativ destul de bine, costumele îngrijite , şi cu toate acestea privitori puţini. Această anomalie ar merita o critică îndestul de aspră dacă ... dacă ne-am fi făcut vrodată iluzii prea mari asupra gusturilor care domnesc la noi.

[5 decembrie 1876]

[„ÎN ŞEDINŢA CAMEREI..."]

În şedinţa Camerei din 27 noiemvrie d. deputat Nicolae Blaremberg au dezvoltat interpelaţia sa asupra politicei esterioare a României. Cuprinsul acestei interpelaţii s' aseamănă cu amendamentul pe care tot acest domn îl propusese de a se adaoge adresei tronului, prin care se accentua neutralitatea României. Între altele domnul interpelant au spus că n-are nici o cauză de a urî pe ruşi şi a iubi pe turci, ci viceversa, căci mulţi membri ai familiei sale au stări în Rusia, pe când la cel puţin treizeci dintre strămoşii săi turcii le-au pus capul în poale. (Cu unul mai mult ori mai puţin nu-i mare lucru.) Totuşi însă aceste împrejurări nu pot înrâuri asupra opiniei sale politice, care nu are în vedere decât binele României. Turcia nu mai este primejdioasă pentru noi, dar o alianţă cu Rusia însemnează primejdia absorbirei şi a absolutismului. Toate naţiile Europei, nu numai Rusia, doresc îndreptarea soartei popoarelor din Orient, dar nici o gazetă cuminte n-a susţinut că Orientul trebuie dat pe mâna ruşilor. La ordinea zilei se află două politici, una onestă şi conformă tractatelor, alta aventurieră şi setoasă de cuceriri. Tot ce ni s-ar oferi pentru a renunţa la binefacerile tractatului de la Paris ar fi mic lucru. Nu suntem deloc în poziţia de a opta pentru una din cele două părţi, ţinta noastră e prescrisă de tractatul din Pariz. când naţia au încuviinţat mijloacele pentru armată, au făcut-o pentru ca soldaţii noştri să apere vatra strămoşască, nu ca să prezenteze arma cuiva, deci tractatul de la Pariz ne impune sarcina de a apăra teritorul nostru contra oricui ar voi să ne calce.

La acestea d. ministru de esterne au răspuns în esenţă următoarele: Toate popoarele Europei au simpatii pentru creştinii din Orient; România însă e menită a juca în această împrejurare un rol modest numai, dar nu e chemată de - a - şi vărsa sângele pentru omul bolnav. Cestiunea nu este în mânele noastre, ci în acele ale conferenţei. Noi nu suntem nici în tabăra turcească, dar nici în acea a Europei, căci Europa e şi fără noi îndestul de tare şi nu-i trebue ajutorul nostru. Cât despre existenţa României, cine ar ataca-o ar avea în contră-i Europa întreagă. Aceasta e şi speranţa noastră, la care suntem îndreptăţiţi prin asigurările tuturor puterilor. Cu această ocazie d. ministru observă că nu suntem ameninţaţi din nici o parte, căci şi guvernul turcesc au declarat că va respecta neutralitatea noastră şi că linia lui de apărare este malul Dunărei. Tractatul de la Paris nu ne prescrie de a apăra pe turci, dimprotivă suntem în drept de a cere ajutorul lor. Îndealtfel nu ni e permis a provoca pe nici una din puterile cîte garantează existenţa noastră. România este şi va rămâne pacinică şi nici are ceva comun cu agitaţiile din Turcia; căci răscoalele de-acolo au cauze soţiale, populaţia rurală a ajuns la deznădăjduire. Ţariul Rusiei, care în propria ţară au emancipat clasa ţăranilor, au fost rugat de cei ce sufere ca să intervie pentru ei, deci Majestatea Sa e insuflat de un simţământ nobil, iar nu de planuri ambiţioase. Restul Europei se interesează asemenea de acelea populaţii cari au ajuns a-şi căuta dreptul cu arma în mână şi cari nu au decât aspiraţia ca, unite cu celelalte state, să formeze confederaţia viitoare a popoarelor orientale. Neutralitatea noastră coincide cu dorinţele Europei, dar Dac - am fi siliţi a ieşi din ea atuncea vom face-o; în orice caz însă nu vom urmări o nouă direcţie

politică fără învoirea reprezentaţiunei ţării. Puterile garante au înainte-le pretenţiile noastre, avem chiar promisiunea că la conferenţă se va dezbate îndeosebi şi cestiunea garanţiei speciale a neutralităţii noastre. De aceea nu trebuie să schimbăm întru nimic ţinuta noastră de pân - acuma .

Într-adevăr interpelaţia d-lui Blaremberg e cel puţin nelavreme, căci ea pare a cere un fel de politică absolută din partea statului român, care prin poziţia sa îndoielnică e silit a face politică de oportunitate. Se 'nţelege de sine că România îşi va mănţinea neutralitatea pe câtă vreme tractatul de la Paris va fi un drept *viu,* dar în momentul din care chiar puterile europene l-ar privi ca un drept *gol,* cum sunt drepturile regelui de Hanovera, pentru cari nimene nu ridică un deget măcar , România va trebui să urmeze direcţia ce i-o va prescrie interesul bine înţeles al naţiei româneşti. A protesta şi a îmbla cu protestele pe la uşele impărăţiilor , a căuta pentru a nu găsi şi a bate pentru a nu ţi se deschide, e un rol nu numai nedemn, dar şi nefolositor. E mai bine ca lumea sa aibă trebuinţă de tine iar nu tu de lume, de aceea Se 'nţelege că politica „estremei

---

precauţiuni " trebuie să rămâie a noastră şi să nu cultivăm nici o periculoasă simpatie pentru Orient sau Occident, căci singura simpatie ce ne este permisă e aceea pentru neamul românesc, oriunde s-ar afla el pe pământ , şi care vede în existenţa noastră garanţia existenţei sale.

De aceea firesc lucru că dintre cele două moţiuni depuse la birou Camera a primit pe cea cu trecerea la ordinea zilei, iar nu pe cea în care se accentua „păzirea cea mai exactă şi mai sinceră a neutralităţii".

[10 decembrie 1876]

[,,ÎN ŞEDINŢA SENATULUI..."]

În şedinţa Senatului din 29 noiemvrie s-a dat cetire demisiunei d-lor Lascăr Catargi , G . Cantacuzino şi I. E. Florescu. Demisiunea a fost dată din cauză că în şedinţa din 20 noiemvrie s-au rostit de pe banca ministerială espresii grele, cari prin semnificaţia lor anticipau cu mult judecata în procesul pendent al acestor domni ca foşti membri ai cabinetului Catargiu. Viceprezidentul în funcţiune , D. Cogălniceanu, a declarat cu această ocazie că biuroul , cu regulamentul în mână , nu poate impune miniştrilor alegerea espresiunilor de cari trebuie să se servească şi că, în ceea ce-l priveşte pe d-sa, n-ar fi rostit niciodată asemenea cuvinte.

D. senator Deşliu a cerut asemenea neadmiterea demisiunei şi a atras atenţia Senatului asupra împrejurării că d. ministru - prezident Ioan Brăteanu a declarat că nu e solidar de espresiunele d-lui N. Ionescu. În fine d. Eugeniu Stătescu , ministrul de justiţie, a declarat că *respingerea demisiunei celor trei d-ni senatori ar fi privită de guvern ca un vot de neîncredere.* Senatul n-au primit demisia în cestiune.

Abia trebuie să mai pomenim că sunt împrejurări unde anticipările , din jignitoare, devin primejdioase . Nu este, nu poate fi acuma vremea de a aduce pe un corp legiuitor la estremitatea de a-şi rosti antipatiile sale, precum nu este nici vremea unei crize de cabinet. ,,Hannibal ante portas ". Poate că e tot atât de clar că în vremi estraordinare nu sunt de recomandat nici reforme organice cari să taie în carne vie şi că legi fundamentale sunt totdeuna rezultatul păcii în afară, în care un organism social să poată suferi o criză internă.

Să nu uităm că *tot* ce este organic (deci şi statul) e supus unor procese analoage de viaţă şi că nimeni nu ar întreprinde operaţii chirurgice asupra unui organism în momentul

în care acesta se află espus crivăţului amorţitor sau istovitorului sirocco . Se înţelege că-n împrejurări normale aceste observaţii ni s-ar părea de prisos şi că numai în consideraţia complicaţiilor din afară ne îngăduim a uza de marginile în care ni este invoit a ne rosti părerea.

Asemenea cestiuni trebuiesc tranşate în tăcere. O cestiune delicată a fost refuzul Germaniei de a lua parte la espoziţia universală din Paris a căreia întreagă dezbatere a fost următoarea:

Prezidentul: Comitetul confederaţiei germanice a decis ca imperiul să nu ia oficial parte la espoziţia franceză. Cere cineva cuvântul ? (Tăcere generală). Voieşte poate delegatul vreuneia din statele confederate să observe ceva? (Tăcere generală) ... Aşa dar imperiul nu va lua parte la espoziţie . — Punct şi nimic mai mult.

Cu toate acestea ura între partidele din Germania e desigur adâncă , neîmpăcată şi fără mijloc de tranzacţie, pe când la noi toate urmăresc aproape aceleaşi scopuri;

— afară de aceea pericolul unor discuţiuni asupra acestei întrebări e cu mult mai mic, pentru statornicia lucrurilor din lăuntru , acolo — decât la noi.

[10 decembrie 1876]

[„GAGAUZI SE NUMEŞTE..."]

,,Gagauzi se numeşte o foarte mică parte din poporul Bulgariei, rătăcită de tot de limba maternă şi azi vorbind turceşte. Cauza schimbării limbei au fost persecutările turcilor la venirea lor asupra bulgarilor. Toţi bulgarii locuitori părţilor apropiate de Vana , Burgas , Adrianopole şi Constantinopole au fost espuşi acestor persecutări şi limba fiecărui bulgar ce nu vorbea turceşte au fost tăiată, din care cauză ei, ca să scape de aceste nesuportabile persecuţii , au fost siliţi să adopte limba turcească, care mai în urmă a fost introdusă şi în familiele lor şi au crescut în ea şi copii[i] lor. Ei sunt creştini şi astăzi, însă vorbesc turceşte. Grecii în cele din urmă, după ce au nimicit patriarhia bulgară şi au gonit limba bulgară din toate şcolile şi bisericele , s-au silit ca în toate locurile să grecizeze şi pe aceşti nenorociţi, introducându-le în biserici şi şcoli limba greacă. Din cauza aceasta unii din aceşti gagauzi s-au grecizat şi s-au făcut mai mari inimici fraţilor lor bulgari decât chiar grecii proprii. Pentru aceşti gagauzi (şi nu *găgăuţi)* s-a vorbit în *Vulturul,* iar nu pentru românii din Macedonia." — Reproducem cu plăcere această rectificare a ziarului ,,Vulturul" şi adaogem numai că eroarea noastră a provenit din motivul simplu că ziarul amintit, vorbind despre populaţia Macedoniei, au împărţit-o în greci, bulgari şi gagauzi , iar despre români n-au spus un singur cuvânt . Fiindcă ştiam că macedo-românii se mai bucură de câteva porecliri nepotrivite şi nevăzându-i deloc amintiţi în perspectivele de împărţeală a Macedoniei, am crezut că şi redacţia numitei foi ne gratifica tot pe noi, căci tot noi suntem şi acolo cu o poreclă şi mai puţin politicoasă .

[10 decembrie 1876]

ROBIE MODERNĂ

Când laşi toate celea în sama libertăţii şi prin urmare a egoismului omenesc nu va fi bine. De multe ori în Anglia s-a dizbătut întrebarea dacă n-ar fi bine să se lucreze duminicele , şi se găsise economişti care să calculeze ce pierderi însemnate are industrialul englez prin ţinerea sărbătorilor . O fericire că biserica e acolo îndestul de puternică pentru a rezista unor asemenea tentative împrotiva săracului, asigurându-i şi acestuia partea sa de odihnă şi bucurie într-o lume pe care scriptura o numeşte cu drept cuvânt ,,Valea plângerilor ". La noi, în ţara absolutei libertăţi, este însă cu putinţă ca lucrătoriul să nu se bucure nici de duminecă, nici de sărbătoare, să nu se bucure nici de răgazul pe care scriptura îl asigură până şi animalelor . Mania de a trata pe om ca simplă maşină, ca unealtă pentru producere , este întâi tot ce poate fi mai neomenos; al doilea, dezastruoasă prin urmările ei. Căci vita de muncă se cruţă la boală, i se măsură puterile, nu se încarcă peste măsură, pierderea ei e egală cu cumpărarea unei alteia, încât interesul bine înţeles al

proprietarului este cruţarea . La om lucrul se schimbă. Poate să se stingă în bună voie ..., se va găsi totdeauna altul la loc, căci nevoia e o dăscăliţă amară, care primeşte orice condiţii. În alte ţări sunt societăţi pentru apărarea animalelor , de sine înţelegându-se că religia şi organizarea socială îi asigurează omului zilele sale de odihnă, la noi însă nu va fi minune dacă vom vedea tratându-se organismul cel mai nobil de pe pământ cu o lipsă de cruţare de care sunt ferite şi organismele cele inferioare . Ne-a trebuit această espunere pentru a caracteriza soarta lucrătorilor din fabrica regiei monopolului tutunurilor . Muncind 12 — 14 oare pe zi, aceste zile lungi şi negre nu sunt între-

rupte nici de dumineci, nici de sărbători, încât cestiunea socială, atât de ventilată în Europa, trebue s-o revedem la noi în forma ei cea mai crudă. Iată dar materialul de oameni supus acestui tratament :

200 de lucrătoare
10 tăietori cu maşina a tutunului prost
3 tăietori cu maşina a tutunului bun
2 cari desfac tutunul cu trompa
1 amestecător
1 tăietor de hârtie
3 privighetori a lucrătorilor
3 amploiaţi superiori
1 diurnist

Iată dar 224 de oameni, a patra parte dintr-o mie, care nu cunosc nici sărbătoare, nici altă odihnă decât somnul.

Se poate că regia, câştigând puţin sau nimic din toată afacerea, să fie silită de a întrebuinţa asemenea mijloace, pentru a se susţinea; dar nouă ni se pare că soarta „dividendelor " e cu mult mai puţin importantă decât aceea a omului chemat să le producă.

Onor. primărie, care cu drept cuvânt a ordonat respectarea duminecilor şi sărbătorilor din partea comercianţilor, ar trebui să ordone aceeaşi respectare din partea fabricelor . Să nu uităm că trăim într-un stat creştin, că numai chinezul n-are sărbători, pe când religia creştină, a celor ,,dezmoşteniţi ", li asigură şi acestora partea lor de bucurie în lume.

O altă cestiune, care priveşte numai administraţia oraşului nostru, este că lucrătoarele , pornind noaptea de la fabrică pe şoseaua din valea Bahluiului, sunt espuse obrăzniciei stâlpilor de cafenele, cari tocmai în vremea ieşirei fetelor din fabrică găsesc că primblarea pe întunecoasele uliţi e foarte aerisitoare . De aceea ar trebui ca felinarele să fie mai dese şi mai cu samă să fie *aprinse,* asemenea nici prezenţa unui număr mai mare de serjenţi de noapte nu e de prisos.

[12 decembrie 1876]

[„ZIARELE ENGLEZE..."]

Ziarele engleze reîmprospetează ştirea, ce s-a mai fost răspândit o dată, că România va fi acea putere neutră chemată a ocupa cu trupele sale Bulgaria până la îndeplinirea reformelor făgăduite de Poartă. Astfel *Times* zice că acest proiect va fi susţinut în sânul conferinţei de către Germania şi Franţa, iar *Morning-post* crede, nu fără cuvânt , că într-adevăr conferinţa ar putea să primească această soluţiune, ca una ce dezleagă greutatea cea mai mare din toată afacerea.

,,Courier de Roumanie", ziar oficios, înregistrând ştirile de mai sus, spune că pân' acum *nu* i s-a făcut încă guvernului român asemenea propuneri.

În privirea politicei esterne ,,Românul" vede lucrurile în lumină trandafirie, coloare ce se justifică întrucâtva şi prin suirea efectelor de bursă.

Acest ziar spune că noutăţile private ce le primeşte de la Constantinopole continuă a fi favorabile păcii. Afară de aceea delegatul guvernului românesc s-au bucurat asemenea de bună primire din partea atât a Porţilor împărăteşti precum şi a ambasadorilor şi delegaţilor puterilor garante.

Deşi ,,poate" şi ,,se zice" sunt după zicală cam rude cu minciuna, totuşi nu voim să lipsim pe cetitorii pentru care nădejdea-i lucru mare şi de ştirile celelalte, cîte le mai aduce ziarul de mai sus.

Miniştrii turci sunt — *se zice* — dispuşi de-a supune dezbaterilor conferenţei recunoaşterea absolutei neutralităţi a României (ca Belgia şi Sviţera) şi alte cereri legitime din parte-ne . Totodată guvernul turcesc — *se zice* — că e hotărît de a respecta neutralitatea ţării noastre chiar în caz de război.

Înlăuntrul ţării ... înlăuntrul ţării comitetul pentru darea în judecată a cabinetului Catargiu a chemat pentru duminică (12 dec .) la interogatoriu public pe generalul Florescu şi pe d. A. Lahovary .

,,Timpul" spune (cu alte cuvinte, nu ale noastre) că agenţi ai partidului liberal ar fi cutrierând Bucureştii pentru a chema la acest interogatoriu public cât se poate de mulţi aderenţi ai partidului dominant şi că aceştia au căpătat instrucţii de-a face presiune asupra guvernului şi Camerei şi de a cere (prin vociferări negreşit) arestarea şi condamnarea celor preveniţi . Dacă mai alăturăm şi ştirea, adusă tot de Timpul, că pentru aceeaşi duminică aveau să se adune tot în Dealul Mitropoliei două - trei mii de cetăţeni, partizani ai conservatorilor , atunci frumos bucluc a fi fost acolo.

Toate aceste sunt ştiri pe cari le-am putut avea până ieri la 2 ore după amiazăzi, mai jos vom înregistra ştirile ce ni vor sosi după aceasta. Opinia noastră anticipată este că nu va fi fost deocamdată nimic. Căci foştii miniştrii, care au declarat de atâtea ori că nu recunosc puterea judecătorească pe care se crede în drept a şi-l atribui comitetul, nu vor veni decât cu sila înaintea comisiei, încât aceasta va fi nevoită prin ,,contestarea de competenţă" să aşeze un alt termin pentru aducerea lor cu putere publică. Cel puţin aşa şi atâta putem deduce din cîte s-au petrecut pân - acuma .

Ieri după-amiazăzi poşta din Bucureşti n-au sosit. După ştiri private miniştrii citaţi de comitet ar fi refuzat de a se prezenta, încât a trebuit să se ieie măsuri silnice contra lor.

Iarăşi „Românul" mai vesteşte că partidul liberal ar fi ajuns la cunoştinţa că trebuie să deie o direcţie mai energică şi mai regulată lucrărilor lui din Cameră şi Senat, drept care au hotărît de-a se aduna de cîte trei ori pe săptămână pentru a se sfătui. Spre acest sfârşit partidul anunţat s-au reconstituit în modul următor :

D. N. Bâţcoveanu prezident,

D-nii Hasnaş şi Cămărăşescu , vice-prezidenţi ,

D-nii Junel Lăţescu şi Deleanu evestori .

Partidul au ales două comisii, compuse din deputaţi şi senatori, dintre care una va studia şi proiecta o lege comunală şi judeţană , cealaltă o reformare a judecătorilor de instrucţie şi de pace.

Nouăsprezece proiecte de lege se află în studiul Camerei — poate prea multe pentru a fi studiate — unele deja în comitetele delegate de secţiuni . Între aceste din urmă sunt :

Proiect pentru reformarea seminariilor ;

idem pentru modificarea procedurei de urmărire**;**

idem pentru rechiziţii militare.

Iar în secţiuni se studiază :

Proiectul pentru abrogarea legei de recrutare din 1876 şi reintroducere celei din 1874;

idem asupra legei adiţionale la legea organizărei puterei armate;

idem pentru *introducerea impozitului mobiliar ;*

idem pentru *responsabilitatea ministerială*;

Propunerea pentru deschiderea unui credit de 300.000 1. la casa de depuneri în sama

creditului fonciar urban ;

Proiect asupra interpretării *legei electorale;*

Propunere pentru ridicarea unei statue lui Ştefan Vvd cel Mare;

Proiect pentru restituirea efectelor sustrase de la Casa de depuneri ;

idem pentru acordarea unei pensii locotenentului Fotino ;

idem pentru aşezarea dării mobiliare , a patentelor şi celei fonciare ;

Pentru formarea unui comitet, însărcinat cu revizia caselor publice ;

Asupra poziţiei ofiţerilor ;

Propunere pentru desfiinţarea taxei la podurile de fier dintre Mărăşăşti şi Buzău;

Propunere pentru instituirea unei comisii însărcinate cu elaborarea unei legi pentru emanciparea vetrei şi împrejurimilor tîrgului Vaslui;

în fine

Propunere pentru declararea Giurgiului de port-fra[n]c.

Dintr-acestea toate Camera au şi abrogat deja legea de recrutare din a. 1876 şi au de introdus pe cea din 1864, apoi au hotărît de a începe alaltăieri în 13 curent dezbaterea asupra bugetului anului viitor.

Senatul au ţinut săptămîna trecută două şedinţe secrete.

Relativ la zgomotele despre o schimbare de cabinet, care se răspîndise săptămîna trecută, putem spune că ele avuse motive de a se naşte din cauza antitezei, uneori pronunţate, dintre cele două corpuri legiuitoare; dar, oricum, au fost pripite. Asemenea zgomote în asemenea vremi sînt totdeauna rele.

[15 decembrie 1876]

TURCIA
[„DELEGAŢII PUTERILOR GARANTE..."]

Delegaţii puterilor garante au decis, după încheiarea conferenţelor preliminare, de-a da concluziilor lor o formă care să poată fi admisă de toţi. Numirea lui Midhat Paşa de vizir e de unii privită bine şi se crede că va grăbi răsipirea deficultăţilor, alţii o privesc din contra ca o provocare făcută Rusiei. Unele depeşe susţin că Poarta va refuza primirea hotărîrilor conferenţei şi va prefera să fie bătută de ruşi decît să fie umilită.

Morning-Post vesteşte că conferenţa s-au înţeles asupra propunerei de a delega o comisie europeană pentru supravegherea reformelor din Bulgaria şi ca să i se dea acelei comisii o escortă militară de 6.000 belgieni.

Times discută posibilitatea refuzului Porţii de a primi propunerile conferenţei şi conchide că o asemenea ţinută ar izola-o pe Turcia, ba poate că Anglia ar şi rumpe relaţiile diplomatice cu ea.

Deşi ocuparea Bulgariei de către ruşi trebuie privită cu părere de rău, totuşi Anglia n-ar pune-n mişcare un singur regiment pentru apărarea Bulgariei. Interesele Angliei sînt în Bosfor şi va şti să şi le păzească la vreme.

Proiectul de constituţie a fost proclamat solemn pentru tot imperiul. Principiele ei sînt: 1) Suveranitatea sultanului în aceleaşi margini ca şi monarhii constituţionali din Europa 2) responsabilitatea ministerială 3) alegerea a două corpuri legiuitoare, Senat şi Cameră 4) autonomia judeţană, comunală şi bisericească 5) libertatea învăţămîntului 6) obligativitatea instrucţiei primare 7) inamovibilitatea funcţionarilor 8) religia statului rămîne cea mohametană, fără însă de-a pune vro piedecă celorlalte religii. Supuşii imperiului se vor numi otomani.

Belgia a declinat, prin circulară către puterile mari, însărcinarea de-a ocupa Bulgaria.

[15 decembrie 1876]

BANCA DE SCOMPT ŞI CIRCULAŢIE

Un proiect de lege pentru înfiinţarea unei Bănci Naţionale în ţară a fost depus pe biuroul Adunărei din iniţiativa d-lor deputaţi: P. Buescu , Maior Michai , Gr . Cantacuzino, Colonelu [l] D. Lecca , A. Vilner , C. Climescu , P. Pastia , G . Rădescu , Stancu Becheanu , A. Vizanti , Pilat , Gr . Serurie şi Goga .

Curierul financiar judecă poate cu drept cuvânt că cererea singură pentru înfiinţarea unui aseminea institut, *în nişte timpi ca aceia ce percurgem astăzi,* arată că autorii proiectului nu fac parte din lumea financiară, din acea lume care ştie când şi în ce moment trebuie să se înalţe asemenea institute, când şi în ce moment poate reuşi o subscripţiune , un apel la capitalurile publice, în fine când şi în ce moment creditul unei ţări poate permite sau nu o asemine operaţie.

[15 decembrie 1876]

[„CREAŢIUNEA COMISIEI BUGETARE ..."]

Creaţiunea comisiei BUGETARE , adică bugetul pe anul 1877, este din ce în ce mai împresurat şi mai grămădit de către călămările militante . ,,Unirea democratică" şi-a luat de obiect reducerile asupra instrucţiei publice, încât acuma vorbesc ,,Românul", ,,Telegraful", ,,Reforma" şi se 'nţelege că şi mai aspru ziarele opoziţiei , „Timpul", ,,Trompeta " ş.c.l.

Lăsând să urmeze estrase ,,ad rem " din Românul şi Timpul, nu ne putem opri de a face o singură observare , care ni se pare a esprima adevărul, fără nici una din drapările intenţionale ale restului presei. Ceea ce caracterizează pe organizatorii repezi este *neştiinţa de carte,* neştiinţa în cestiunile pe cari le dezleagă c-o copilărească uşurinţă. Căci *finanţele* sunt o ştiinţă, ele stau în legătură cu *ştiinţa* economiei politice, cu *ştiinţa* administraţiei.

Într-o ţară unde sunt deputaţi şi jurnalişti care au studiat atâta pe cât se poate învăţa în academiile din cinstitul oraş al Mizilului , alături cu alţii, cari fără o preparare serioasă au vizitat academiile străine şi s-au întors ca să realizeze idei nouă de-o valoare *„foarte relativă"* fără să-şi cunoască ţara şi poporul, nu se poate aştepta decât o cumplită superficialitate în toate cestiunile, o uşurinţă de care sufăr toate partidele din România, cari nu văd în stat decât mecanismul succesiunii la putere.

Las' că lipsa de cultură adevărată e egală cu lipsa de moralitate în sens mai nalt al cuvântului , căci imoral este în înţeles mai nobil al vorbei fiecare ce se 'nsărcinează c-o afacere pe care n-o pricepe îndestul de bine.

[17 decembrie 1876]

TURCIA [„DUPĂ CUM ANUNŢĂ..."]

După cum anunţă Agence Havas , Poarta va refuza formal propunerile puterilor. Midhat Paşa, vizitând la 15 dechemvrie pe delegaţii conferenţei, au vorbit despre garanţii şi despre cooperarea unei jandarmerii străine, n-a pomenit însă că Poarta are

de gând să refuze . Marchizul Salisbury, vizitând pe sultan, i-au declarat că toate puterile stăruiesc unite asupra cererilor lor şi că, în cazul unui refuz, toţi ambasadorii vor pleca din Constantinopole. În conferinţa viitoare Poarta va anunţa hotărârile ei. Armistiţiul s-au prelungit cu 14 zile. Întâmplându-se război guvernul turcesc au hotărît a înarma pe bulgari, greci şi armeni .

[19 decembrie 1876]

BELGIA
[„«INDEPENDENŢA BELGICĂ » SPUNE..."]

,,INDEPENDENŢA BELGICĂ " spune că, în cestiunea ocupării Bulgariei, Belgia n-au priimit pân - acuma decât comunicaţii confidenţiale şi de-aceea le-au dat şi reprezentanţilor ei din străinătate numai instrucţii confidenţiale . Ministrul au adus la cunoştinţa reprezentanţilor că Belgia, fără a refuza cererile eventuale ale puterilor, se simte totuşi datoare de a face să atârne cooperarea sa de garanţii morale şi financiare.

,,INDEPENDENŢA BELGICĂ " se 'ndoieşte că propunerile lui Malou vor fi primite de către puteri.

[19 decembrie 1876]

[„CU OCAZIA DEZBATEREI ASUPRA PROIECTULUI DE BUDGET ..."]

Cu ocazia dezbaterei asupra proiectului de budget d-nul prezident al Consiliului de Miniştri au ţinut un cuvânt ce cuprinde un şir de preţioase adevăruri, de mult cunoscute de noi, dar pentru a căror răspândire a trebuit, se vede, mai mult de zece ani. Răposatul Marţian în Analele statistice, Titu Maiorescu în critica direcţiei culturei române, d. Ioan Ghica în Convorbirile economice, Teodor Roset [t]i în articolul „asupra progresului la noi", M. Eminescu în discursul public „asupra influenţei austriace" au arătat cu toţii că primirea formelor de cultură ale străinătăţei fără bazele economice şi cuprinsul ecuivalent se soldează cu mizeria claselor muncitoare. Ne pare bine că aceste cuvinte au ieşit din gura unui barbat atât de popular în toată românimea, că tocmai d. Brăteanu a întrebuinţat pentru artificiala stare socială a românilor expresia tropică de comedie tradusă din franţuzeşte.

Deie Domnul ca sistemul privirei pozitive şi mai cu samă acela al descărcărei generale să nu vie prea târziu .

Reproducem din discursul d-lui Brăteanu toate pasagele cari caracterizează vina cea mare a generaţiei trecute care, orbită de civilizaţia străină, a crezut că, introducând

formele esterioare ale ei, i-a introdus totodată şi cuprinsul. Acest cuprins nu se realizează decât prin *muncă.* Nici ziare, nici legi, nici academii, nici o organizaţie asemănătoare cu cele mai înaintate nu sunt în stare de a înlocui munca şi o stare de lucruri care nu se întemeiază pe ea e o fantasmagorie care va dura mai mult sau mai puţin, dar se va preface în fum la suflarea recei realităţi .

Acuma începe a se preface în fum. Fi-vom destul de tari de a suferi această operaţie, această amputare a clasei scribilor din viaţa publică, Fi-vom destul de drepţi pentru a depărta reputaţiile uzurpate şi nu meritul adevărat? Vom fi în stare a deosebi puterea adevărată de semidoctismul de rând în toate aceste reduceri ce se vor propune? Aceasta e întrebare demnă de Hamlet şi a cărei dezlegare ne-o va da numai viitorul.

[22 decembrie 1876]

REVISTA TEATRALĂ
[„DESPRE TREI REPREZENTAŢII..."]

Despre trei reprezentaţii avem să dăm samă şi anume despre cele a pieselor „Cerşitoarea ", ,,Paza bună trece primejdia rea" şi ,,Ucigaşul ".

Piesele nouă se urmează aşa de repede una după, alta încât ne mirăm cu drept cuvânt de memoria actorilor, cari trebuie să 'nveţe pe de rost două - trei piese pe săptămână , precum şi de ansamblul care merge strună, cu toată repejunea punerei în scenă a repertorului .

Direcţia, ţiind samă de gustul publicului de duminecă, dă în aceste zile piese de spectacol în cîte cinci acte, adică romane dramatizate . Deşi în princip protivnici acestor piese, cari reprezintă dramatizarea tuturor cazurilor prevăzute şi pedepsite de articolele respective ale codului penal , totuşi trebuie să-i dăm drept direcţiei că urmează gusturile publicului şi s-o spunem verde că teatrul, chiar aşa cum este, e prea bun pentru publicul nostru. Căci într-adevăr un public care strâmbă din nas îndată ce vede repetându-se de două sau trei ori o piesă bună şi aşteaptă cu nerăbdare tot lucruri nouă crezând pe actori cai de poştă, un public ce aplaudează piesele rele şi primeşte cu multă răceală pe cele bune, care prin eventuala sa nepăsare sileşte pe direcţie să deie trei piese nouă pe săptămână , un asemenea public pierde dreptul de-a avea un teatru bun şi ne mirăm cum de actorii, demoralizaţi , pun asemenea muncă de salahor unde orice idee de arte dramatică e subordonată trecătoarei petreceri, îşi mai dau atâta silinţă, deşi ştiu încalţe rolurile.

Noi nu ne speriem de-a supăra pe cetitor cu aceste cuvinte. Nu linguşim pe nimenea, pentru că nu suntem în stare de-a spune neadevărul, iar adevărul este singura raţiune de-a fi a unei dări de samă de orice natură. Cu pericolul dar de-a nu fi aprobaţi de cetitor, întrebăm ce piesă este aceasta: ,,Cerşitoarea "? Ce roman de mansardă a slujit drept plan acestei drame, în unele părţi de-a dreptul respingătoare ? Nici un caracter natural de la început Pân - la sfârşit .

Fierarul , natură *nobilă,* care lucrează totdeauna după codul duelgiilor ; femeia lui, care fuge cu un conte, natură *nobilă,* care espiază până la sfârşit greşala ei şi se-ntoarce oarbă, urâtă , însă pocăită în braţele bărbatului ; contele, cicisbeo al femeiei fierarului , natură *nobilă,* care nu refuză a-i da acestuia satisfacere tot după codul duelgiilor ; mama fierarului , natură *nobilă,* contesa pe care a dădăcit-o , estremamente *nobilă,* servitoarea , o bunătate de femeie, ucenicii fierarului item , fetiţa cea de 6 ani, *virtutea încarnată ,*

păstorul luteran , un *adevărat apostol ,* şi toate aceste într-o dramă în care se petrec lucruri grozave. Această piesă curioasă este un infern plin de îngeri şi de oameni de treabă.

Ce sunt aceste caractere boite cu albeaţa morală, unse cu badanaua nobleţei de suflet?

Apoi ce să mai zicem de *providenţă,* care joacă rolul de maşinist . Când mama are să-şi vadă copila, un fulger providenţial o orbeşte; Când copila are să să roage pentru sufletul mamei, o mână providenţială surpă bolta bisericei; Când oarba se aruncă în râu , un păscar providenţial o mântuie de moarte.

,,Nici o situaţie care nu rezultă din conflictul caracterelor nu este admisibilă "— regulă veche. Maşinistul providenţial , deus ex machina , n-are ce căuta în drame. în fine, ce e toată povestea asta băbească , fără nici o verisimilitate, făcută pentru ca să spărie copiii şi învârtită împrejurul unui adulteriu? Răutatea şi perversitatea omenească au rămas să fie reprezentate — prin cine? Prin nişte saltimbanci caraghioşi . Egoismul omenesc, acest sâmbure al răului, acest nerv al caracterelor, care s-a 'ntrupat mai bine şi mai perfect sub frumoasele obrazare de bronz ale cezarilor decât sub mutra de capră a unui satir , acest egoism este reprezentat printr-un măscărici. Toţi ceilalţi, afară doar de contele în unele momente slabe, sunt nişte îngeri.

Piesa a fost jucată bine. Fierarul (d-nul Galino), sora lui de lapte (d-şoara Dănescu), mama (d-na Evolschi) n-au ieşit din cadrul acestei poveşti rele; au făcut ce au putut din rolurile lor imposibile. Nu tot astfel d-na Stavrescu . D-nia ei a vrut să deie relief acestui nonsens dramatic, să iasă din cadru afară prin jocul său de scenă, au jucat deci cu atâta barbară cruditate , mai ales ca oarbă, cu grimarea de om mort, cu ochii adânciţi şi vineţi în cap, încât nu inima — stomahul ni s-a întors la această privelişte. Pentru D-zeu! Nu tot ce e natural e frumos. Aceasta trebuie să fie regula de aur a tuturor artiştilor, fie ei poeţi, fie pictori, fie muzicanţi , fie actori. Deşi aceste drame de bulevard tratează în genere încălcările codului penal şi boalele trupeşti, încât adevăratul lor loc este temniţa şi spitalul, iar nu teatrul, deşi în teatrul de bulevard am văzut piese a căror eroi sunt gheboşi , surzi, muţi, orbi, hectici , nebuni, idioţi, totuşi nu credem că reprezentarea crudă şi realistă a slăbiciunilor trupeşti este menirea artei dramatice. E drept că dintre toate infirmităţile numai două nu jignesc spiritul dramatic, dar numai prin linişte[a] care o inspiră: orbia şi nebunia. Amândouă aceste le vedem reprezentate în tragediile celor vechi şi în operele celui mai mare poet: în *Regele Lear,* în *Hamlet,* a lui Shakespeare.

orbia răspândeşte linişte fericită pe faţă, o espresie de tristă şi totuşi senină resignaţiune, un orb are asemănare c-un dormind sau c-un sfânt . Nu numai atâta . Cine nu vede lumea dinafară trăieşte numai înlăuntrul sufletului său, de aceea aerul de înţelepciune al orbilor , de aceea şi cei vechi şi-l închipuiau orb pe Homer, de aceea legenda spune că Ossian a fost orb. Dar, pentru a fi frumos, orbul trebuie să fie liniştit. Un orb agitat de spaimă sau de patimi este un spectacol penibil .

Tot astfel nebunia reflexivă şi numai aceasta este într-adevăr dramatică. Nebunii lui Shakespeare sunt adevăraţi înţelepţi. Cuprinşi de o idee fixă , ei esprimă în maxime paradoxale adevăruri vecinice, dar aceste idei paradoxale , pe care omul cuminte le esprimă c-un fel de agitaţie, nebunul le spune liniştit, ca un ce cu totul firesc.

Antiteza la cel Întâi este: seninul ochilor minţii şi întunericul ochilor trupului; antiteza la cel de al doilea sunt maximele de înţelept în gură de nebun, dar aceste antiteze nu se luptă, ci se-mpreună în linişte, din care cauză aceste infirmităţi — singurele însă — nu jignesc simţul estetic. Un nebun sau un orb agitat sunt o privelişte penibilă, urâtă , şi mai urâtă încă Când actorul îi reprezintă cu toată cruditatea realităţii.

În toată piesa a fost un singur moment dramatic. Tocmai de ziua fetiţei fierarului soseşte vestea că muma ei a murit. Scena cu crepul negru între fierar şi mumă - sa e singura care trezeşte în privitor simţăminte într-adevăr omeneşti; tot restul piesei e calculat pentru a băga în boală pe privitor.

Noi se 'nţelege că nu dăm vina direcţiei pentru alegerea acestei piese. Avizată a

susţine o trupă îndestul de numeroasă, ea este silită să recurgă la piese scrise în direcţia gustului public; de aceea, dezaprobând cu desăvârşire acest gen de opere dramatice, întemeiete sau pe crime comune sau pe boale trupeşti, recunoaştem totuşi că direcţia şi actorii îşi dau toată silinţa, în marginele pe cari le impun nevoile teatrului românesc.

II

Am arătat în rândul trecut scăderile romanelor dramatizate, vorbind în pilda cazului concret al ,,Cerşitoarei ". Teoreticeşte s-ar putea statornici antiteza între roman şi dramă astfel: romanul e gen de scriere povestitoriu , el zugrăveşte ceea ce se 'ntîmplă , eroii lui sufăr fără vină lovirile unei sorţi adesea străine de caracterul lor. În opul dramatic nu există întâmplare . Drama arată ce se *lucrează* de cutare ori cutare caracter conform predispoziţiei sale naturale. De aceea ea implică în sine *vina tragică* . Nu o vină pedepsită de articolele codului penal, căci codul loveşte numai în infracţiunile pactului primit pe tăcute de societatea omenească, infracţiuni a garanţiei reciproce dintre om şi om, cea dentâi însă nu are de obiect acest conflict între om şi societate, ci acela care se naşte din ciocnirea caracterelor deosebite. Toate soiurile de scriere dramatică se 'mpart numai în două genuri , din care unul e mai nalt, celălalt mai de rând : drama de *caractere* şi drama de *intrigă.* Genul întâilea arată caracterele în toată curăţenia şi consecuenţa lor, al doilea le admite ca fiind cunoscute, iar conflictele se nasc din planuri premeditate , ca să zic intelectuale, a două părţi opuse. În cel de Întâi gen conflictul trebuie să se nască cu necesitate, ca între două puteri elementare aduse în contact, precum urmează cu necesitate esploziunea dacă arunci o scânteie într-o magazie de praf. Aduse odată în contact, caracterele se dezvoltă repede şi energic, privitoriul rămâne uimit, nu de ceea ce se 'ntîmplă , căci aceasta o poate ghici mai totdeauna, ci de espresia curată, străvăzie a caracterelor omeneşti, cari-n viaţa comună se ascund sub masca convenţiilor sociale. Astfel în tragediile lui Sofocle ştim de mai nainte ce are să se 'ntâmple , dar caracterele sunt cristalizate şi ne uimesc prin teribila lor consecuenţă , până sunt înfrânte prin ele înşile, urieşi ce cad sfărâmaţi sub propria lor greutate. Drama de intrigă consistă nu atâta în conflictul a două caractere, ci în acela a două planuri opuse. Aicea publicul priveşte cu mult mai mare interes desfăşurarea, căci el poate ghici ce se petrece în inima unui om, nu însă ce se petrece în capul lui. În acest al doilea gen spaniolii şi francezii au ajuns foarte departe; cel dentâi e reprezentat din veac în veac de câteva genii izolate, în vechime de tragicii greci, în vremea nouă de Moliere şi Shakespeare, şi în cazuri izolate în câteva alte scrieri, concepute în acele momente fericite în cari, după spusa unui scriitor, fiecare om e un geniu.

Tot ce se abate de la aceste două norme generale e greşit.

Aceste premise , trecem la a doua reprezentaţie, despre care avem să dăm sama. În beneficiul d-şoarei Dănescu s-a reprezentat piesele: ,,Doi surzi" şi ,,Paza bună trece primejdia rea". Piesa întâia e, se înţelege . din seria celor greşite, căci conflictul se naşte dintr-o infirmitate fizică: surzenia . Dar este o farsă destul de plăcută, bine condusă şi a fost şi bine jucată. A doua: ,,Paza bună trece primejdia rea" este o comedie de intrigă, în stagiunea aceasta a treia piesă bună. Celelalte au fost ,,Revizorul general" şi „Caterina". Planul femeiei unui fierar de-a scăpa pe nevasta unui marchiz de urmăririle adoratorului ei succede până la un punct oarecare. Rolurile fierarului (d. Bălănescu), a femeiei lui (d-şoara Dănescu), a surorei marchizului (d-na Sarandi) au fost cu deosebire bine executate. Celelalte asemenea, numai pe d-na Conta am sfătui-o ca să vorbească mai natural. D-nia ei vorbeşte mai totdeauna c-un ton îngânat şi sentimental . Cu toate ca suntem plecaţi a ţinea în samă împrejurarea că D-nia ei s-a suit de curând pe acele scânduri , cari după proverb ,,însemnează lumea", totuşi n-am crezut de prisos a descoperi scăderi cari, cu puţină silinţă, se pot evita. Ceea ce constatăm cu plăcere este că d-şoara Dănescu pe zi ce merge devine o actriţă mai bună, promite a deveni o artistă în puterea cuvântului . Publicul are cuvânt să fie îndrăgit de tonul cu totul firesc, niciodată afectat cu care d-nia sa vorbeşte,

fie scenele sentimentale , fie vesele . Acesta e titlul său de superioritate faţă cu celelalte colege (esceptând se 'nţelege pe d-na Sarandi, care nu cade niciodată în greşala vorbirei afectate). Un danţ executat între acte a plăcut asemenea şi a fost jucat cu vervă . Numai numele ,,romano" nu ni convine. Voieşte poate izvoditorul acestui danţ să ne 'nobileze numele nostru, care sună destul de bine: român şi românesc?

Comedia ,,Paza bună", fiind escelentă în feliul ei, credem că direcţia ni va face plăcerea de-a o mai reprezenta de câteva ori. Prin piesele bune se formează un capital stabil — pentru direcţie, ,,repertoriul", şi pentru actori, „rolurile"; prin piesele bune se

capitalizează munca, altfel foarte trecătoare, a actorului . Dacă teatrul românesc n-au ajuns până acuma la o dezvoltare mai mare, cuvântul a fost că, din cauza esclusivismului câtorva reputaţii , din cari cele mai multe uzurpate cu nedrept, n-au fost cu putinţă crearea unui repertoriu de piese care să intereseze prin caracterele lor, nu numai prin romanticitatea întâmplărilor .

III

Dumineca trecută s-a reprezentat din nou o dramă de spectacol, „Ucigaşul", tot de soiul Cerşitoarei, dar scrisă cu mult mai mult talent, c-un plus în cazuri criminale, dar c-un binefăcător minus în cazuri providenţiale , încât maşinistul a fost scutit de-a juca după culise rolul ,,bunului Dumnezeu". Ba chiar un caracter am observat în această dramă, pe Mardoş . Mardoş e un sanguinic escelent, o adevărată fiară din pustii, cu toată sălbateca sete de luptă şi de sânge . El e înfrânt prin sine însuşi, prin vehemenţa şi adâncimea simţirilor lui. Natură puternică, el urăşte cu putere, dar şi iubeşte cu putere, nimic pe jumătate. A doua *încercare* de caracter este servitoriul fatalist , un ,,lasă-mă să te las" credincios ca un animal domestic. Scene cari jignesc simţul estetic sunt şi aici destule. Astfel scena din urmă a actului Întâi , deşi se ţine de intrigă, e de-a dreptul nesuferită — şi nu putea fi altfel, căci s-arată paragrafele procedurei penale în faţa unei moarte. Jocul peste tot a fost bun. D. Galino (eroul serei) a jucat pe Mardoş , d-şoara Dănescu a vorbit şi jucat natural chiar în scenele cele mai viforoase , d. Bălănescu au interpretat cu o plăcută naivitate pe servitorul fatalist , celelalte roluri au fost jucate asemenea cât se poate de bine. Piesa mai poate merge de câteva ori. Limba traducătorului e din norocire ferită de galicismi .

[22 şi 24 decembrie 1876]

BIBLIOGRAFIE [„ATRAGEM ATENŢIA..."]

Atragem atenţia cetitorilor asupra anunţului librăriei Socec et comp. Frumoasele ediţii ale acestei librării , autorii aleşi a căror scrieri au apărut pân - acuma (C. Negruzzi, V. Alexandri) ne dau dreptul a crede că întreprinderea , desigur costisitoare, a librăriei, va fi apreţuită şi încurajată de public, mai ales că procurarea operelor lui Alexandri sau a lui C. Negruzzi ar trebui s-o facă fiecare în interesul său propriu. Astăzi când ziare, profesori, ba până şi o academie şi-au pus în cap să stâlcească graiul românesc, singurul liman şi adăpost împrotiva limbei păsăreşti practicate de gazetari ş.a. sunt fără îndoială scrierile celui mai bun prozaist român (C. Negruzzi) şi a celui mai mare poet al nostru, V. Alexandri. A treia parte a operelor complete ale acestui din urmă (Proza) vine în prezilele Anului Nou, încât fiecine care stă la îndoiala ce prezent potrivit ar putea să facă cutăruia ori cutăruia

nimereşte mai bine dacă cumpără scrierile editate de librăria Socec. Păstrându-ne pentru altă dată plăcerea de a da sama mai pre larg despre aceste cărţi, adaogem numai că ele se află în depozit la d. Dimitrie Daniel , librar , Uliţa Mare, Iaşi.

[24 decembrie 1876]

MINCIUNI CU OCHI

Sub titlul *Jidovii în România, „Pester Lloyd”* de la 3 ianuarie scrie următoarele linii, cu data din bucureşti.

Aici pe fiecare zi sosesc sute şi sute de familii jidoveşti de pe Milcov, familii pe cari prefectul Nerone Lupaşcu le-a maltratat cu propria sa mână, silindu-se astfel a-şi părăsi vetrele şi lucrurile. În van le-au fost rugămintea să li se permită a-şi lăsa lucrurile în locuinţele părăsite până când vor putea să şi le ridice şi să şi le transporte în alte părţi; această voie li s-a refuzat în mod categoric. Mai mult decât atât . *Locuinţele lor au fost violate , uşile au fost sparte cu forţa ţi lucrurile bieţilor nenorociţi au fost azvârlite în stradă. Iar populaţia creştină,* considerând aceste lucruri drept avere fără stăpân *le deprădează* şi şi le aprop *[r]iază* , fără nici un scrupul sau rezistenţă. *Suferinţa nenorociţilor bătrâni , femei şi copii aruncaţi pe stradă* şi jertfiţi gerului şi foamei este nedescriptibilă .

Nu-i minune. Redactorii de la Pesther Lloyd, evrei, de la Neue fr. Presse, item, de la Journal des Débats, item, ba ni se pare că şi secretarul de stat de la ministeriul italian de esterne e...evreu.

DIN PERIODICE: 1877

[„CONFLICTUL CU TURCIA..."]

Conflictul cu Turcia pare a fi înlăturat. După ziarele care stau în relaţii intime cu cabinetul de astăzi, atât puterile cât şi Poarta au recunoscut legitimitatea protestului din partea guvernului M. Sale Prea Înălţatului Domn în contra articolelor 1, 7 şi 8 ale constituţiei turceşti. Reprezentantul Austriei şi cel al Germaniei au primit de la guvernele lor aviz de-a susţinea rezervele cabinetului român faţă cu constituţia otomană . Deşi până acuma nu cunoaştem actele autentice cari s-au preschimbat cu ocazia acestei seminţe de conflict, totuşi se aude că guvernul s-a declarat nemulţămit cu satisfacerea evazivă ce i-a dat-o Înalta Poartă. Acea satisfacere consistă în asigurarea negativă : că Turcia n-are de gând să calce tractatele internaţionale.

Unele din ziarele bucureştene, precum şi presa ,,credincioasă constituţiei" din Austro-Ungaria, susţin că acest conflict l-au căutat românii pentru ca să se poată arunca în braţele Rusiei, adică că am căuta cum s-ar prinde nod în papură.

Noi credem că aceste aserţiuni sunt scorniri[a] acelora ce n-au alt de lucru. Că e prea cu putinţă ca România sa fie târâtă în conflictul oriental e drept, dar că cineva ar căuta într-adevăr să încurce iţele nu-i adevărat.

Altfel răspunsul lui Savfet Paşa, deşi negativ, pare a fi destul de conciliant . În el se asigură că Poarta n-a avut niciodată intenţia de a modifica poziţia escepţională de care se

bucură România în puterea tractatelor sale şi că constituţia otomană nu atinge nici într-un fel drepturile recunoscute ale României. cât priveşte cele şapte puncte din memorandul român, Poarta au şi recunoscut cinci din ele.

Dar noutatea cea mai însemnată a zilei este că Germania, care în ultimele şedinţe luară *(sic)* o poziţie foarte energică, ar fi plecată a se apropia de Poartă, pe baza independenţei României, care ar servi de barieră sub garanţia Germaniei.

[5 ianuarie 1877]

[„BUGETUL PE ANUL CURENT..."]

Bugetul pe anul curent se dezbate cu greu din legăturile ce le are cu legile organice a serv[ic]iilor publice.

Pare a se fi răspândit în genere ideea că sunt prea mulţi amploiaţi în toate ramurile şi că se pot face ştergeri cu ghiotura fără a se atinge mecanismul administraţiei materiale şi juridice a ţării. Noi din parte-ne avem opinia că la prima vedere şi pe dibuite e greu, de nu imposibil de a deosebi sinecurele de posturile acelea cari îndeplinesc un serviciu real. Iluzia că cutari posturi ar fi de prisos se naşte din împrejurarea că oamenii însărcinaţi cu ele nu pricep nimic din ceea ce au să facă.

Oare dacă su[b]prefecţii ar *şti* a administra ar fi ei de prisos? Căci administraţia cere cunoştinţe speciale de economie naţională, finanţe şi statistică, pe lângă cunoştinţa legilor ţării. Dar un subprefect care nu ştie importanţa unei date statistice nu ştie să distingă o dare comunală ruinătoare de una productivă, nici o şosea de utilitate secundară de una de absolută trebuinţă: un subprefect care iroseşte în lucruri de prisos puterile vii ale poporului e de-a dreptul stricăcios . Sub regimul vechi subprefecţii drept că nu erau lucru mare, dar, pentru plata minimă ce-o căpătau , ei îndeplineau o funcţie administrativă bine hotărâtă . În epoca de atârnare economică, în care uşor se putea ca ţăranul supraocupat cu munca boierescului să lese să 'nţelenească ogorul propriu, subprefecţii îngrijeau deci ca fiecare ţăran să-şi aibă ogorul său propriu pe deplin cultivat. Deşi starea de lucruri nu era nimic mai puţin decât invidiabilă , deşi ţara era guvernată de-o clasă de privilegiaţi care în mare parte nu meritaseră prin nimic privilegiile lor, totuşi oamenii domniei, răi buni cum erau, cercau a aduce în armonie interesele esclusive ale clasei dominante cu cele ale clasei muncitorilor . Acest simţământ al statului, al armoniei intereselor s-a pierdut cu desăvârşire astăzi, când statul e astfel constituit încât poate fi condus în mod unilateral de reprezentanţii unei singure clase sociale, esclusive prin natura ei. Ne abţinem de la o dezvoltare mai pe larg, care sub pana noastră ar deveni un studiu întreg asupra însemnătăţii administraţiei în ţări în care bunul trai al claselor muncitoare şi emanciparea lor de sub presiunea capitalului bănesc şi fonciar e ţinta de căpetenie a statului.

[5 ianuarie 1877]

TURCIA

[„Până ACUMA CONFERINŢA EUROPEANĂ..."]

Până acuma conferinţa europeană în Constantinopole nu are de înregistrat nici un succes considerabil. Se zice că, lipsa de rezultate odată constatată în mod oficial, toate

puterile mari îşi vor retrage pe reprezentanţii lor la Constantinopole. Poarta cu toate ocaziile stăruieşte asupra constituţiei sale. Astfeli o cesiune de teritoriu Serbiei şi Muntenegrului nu se împacă cu art. 1 al constituţiei. Delimitarea provinciilor slave nu se poate primi din cauza împotrivirei populaţiei turceşti şi greceşti. Poarta concede punctul în privirea cantonamentului trupelor, se împotriveşte însă la formarea unei jandarmerii; miliţia de indigeni e periculoasă din cauza conflictelor ce s-ar putea naşte între turci şi creştini; apoi refuză clauza numirii guvernărilor cu concursul ambasadorilor şi a comisiei, asemenea Delimitarea veniturilor fiscale din provinciile slave (fiindcă

contrazice drepturile de suveranitate a Porţii), tot aşa introducerea unui sistem deosebit judecătoresc în provinciile slave fiind în contrazicere cu spiritul constituţiei. Ziarul rusesc ,,Golos ", discutând situaţia, crede (nu fără cuvânt) că Poarta îşi bate joc de toată conferinţa europeană. Gazeta e de părere că simţământul de onoare a Rusiei cere ca să nu se lungească pertrătările zadarnice, ci să se ieie odată măsuri energice. Cu cât mai energic va procede Rusia, cu atâta mai asigurată va fi pacea.

În fine ştirea cea mai nouă a *Agenţiei Havas* e următoarea:

Cea din urmă comunicare ce se va face de către plenipotenţi în şedinţa de luni va fi un rezumat atenuat al cererilor formulate de puteri. Câteva puncte ar fi chiar părăsite. Nu s-ar face menţiune despre escorta de jandarmerie , despre cantonarea trupelor în fortăreţe , despre împărţirea Bulgariei în două provincie . Atribuţiunile comisiunii de supraveghiare ar fi împuţinate . Aprobarea puterilor pentru numirea guvernatorilor n-ar fi cerută decât pentru întâia dată. Plenipotenţii par a fi de părere că turcii vor adera la această comunicare.

[5 ianuarie 1877]

FOAIE NOUĂ
[„« COLECTORUL LITERAR PENTRU AMBELE SEXE »..."]

Colectorul literar pentru ambele sexe iese o dată pe săptămână în Piatra sub administraţia d-lui N. Miculescu . Cuprinsul broşurei no. 1 este :

Misiunea profetului Moisi , traducere din Schiller; Dama cu mănuşa neagră, traducere din Ponson du Térrail : Miss Mary sau institutricea , trad . din Eugene Sue, şi anecdote .

N-am încuviinţat niciodată literatura frumoasă a traducţiunilor , mai ales acelora de pe texte de o valoare îndoielnică. Scrierea lui Schiller e lipsită de merit istoric şi sufere de boala de care sufăr toate scrierile acestui autor german, de ,,cosmopoli [ti]sm " ; Ponson du Térrail , un autor nesănătos de povestiri de senzaţie, făcute ca să sparie babele şi copiii: Eugene Sue, în fine, are mai mult talent, dar e un scriitor cu cotul, pentru care producţia devenise meserie. Acesta este întâiul punct de vedere ; al doilea este că traducerile unor aseminea scrieri nu îmbogăţesc ci corup literatura ; ele mai sunt o încurajare a lenei intelectuale, căci traducerea unor scrieri fără valoare este munca cea mai uşoară, care dispensează pe scriitor de la producere proprie şi de la cumpănirea terminilor. O traducere din Shakespeare, din Moliere sau din Göthe e un merit, căci formă şi înţeles sunt atât de îngemănate , încât traducătorul trebuie să cumpănească cuvânt cu cuvânt şi frază cu frază ; o traducere din Ponson du Térrail sau din proza lui Schiller e o jucărie pe care şi-o poate permite orice gimnaziast .

Dar la dreptul vorbind, la Piatra, într-un ţinut muntos , plin de legende , de proverbe,

locuţiuni, apoi de localităţi istorice, *Colectorul* nu găseşte ce să culeagă? Un muntean de baştină, născut aseminea în ţinutul Neamţului , e Ioan Creangă. Citit-au vreodată Colectorii pe Dănilă Prepeleac , pe Soacra cu trei nurori şi altele, ca să vadă care ar trebui să fie izvoarele din cari să se inspire şi cum vorbesc şi se mişcă ţinutaşii din Neamţ?

Foi literare în provincie ar putea să facă un serviciu nemăsurat literaţurei şi lexiconului român. Limba de rând a ziarelor politice ameninţă a îneca, ca buruiana rea, holda limbei vie a poporului. Afară de aceea, cu propăşirea realismului modern, se şterg legende şi poveşti, proverbe şi locuţiuni, adevărate nestimate ale gândirei poporului

românesc. Dacă acele foi ne-ar da icoana locului prin culegerea *exactă* a formelor caracteristice ale gândirei poporului, ele ar fi nepreţuite . Dar traduceri din franţuzeşte sau din nemţeşte a unor producte nesănătoase ? Cui folosesc? Ele întăresc numai ideea falsă că poporul în două mii de ani n-a avut nici limbă şi cugetare şi că aceste două trebuiesc plăsmuite în mod meşteşugit de către o anume academie.

[5 ianuarie 1877]

TRIUMFURI IEFTENE

Domnişorii de la universitatea din Pesta cari, însoţiţi de veselia generală a popoarelor, s-au dus la Constantinopole ca să înmânuie spada de onoare lui Abdul Kerim s-au îmbarcat după cum se ştie sub o ploaie de mere murate şi de ouă cu dulce miros, până în fine au ajuns în Bosfor. Aicea au fost primiţi în mod splendid cu o ploaie de fraze de înfrăţire şi cu iperbole istorice care n-au lipsit de a face efectul cuvenit . Sava-Paşa , vrun turc bătrân şi bun la inimă, care ştie cât de frumos se 'mparte pământul cu gura, le-au urat bun sositul cu următoarele darnice cuvinte: ,,Lumea veche piere, lumea nouă e a ideilor liberale, adică a *d-voastră".* Majestatea Sa Sultanul stătea salutând la fereastră — mase colosale de oameni aclamau ca vijelia mărei cu strigăte de ,,Eljen " pe bravii tineri, iar de pe corăbii glasuri inmiite începură (unison ?) cântecul Padişah um *cioc iaşah* — c-un cuvânt toţi îi îmbrăţoşau cu lacrimele 'n ochi. Par nobile fratrum .

[5 ianuarie 1877]

EVREII ŞI CONFERINŢA

O seminţie care câştigă toate drepturile fără sacrifici[i] şi muncă e cea evreiască. **La** orice popor drepturile publice şi private au fost rezultatul unei munci seculare şi a unor sacrificii însemnate. Dacă exista aristocraţia, cu prerogative deosebite, acestea erau compenzaţia muncii războinice; dacă ţăranii, cari pretutindenea au fost aserviţi , au izbutit în urmă a se vedea stăpâni pe bucăţile lor de pământ , aceasta a fost oare - cum răsplata pentru că în vremi trecute ei singuri au purtat greutatea instituţiilor: dacă partea clerică s-a bucurat de prerogative, ea a şi împlinit o sarcină de cultură, pe care, în împrejurările date ale evului mediu, nu le putea îndeplini o clasă de raţionalişti .

Clerul au dezbătut popoarele nouă ale Europei din mrejile unor credinţe şi obiceiuri în cari puterea fizică jucă cel Întâi rol, căci dovedit este că atât zeul suprem al germanilor ca şi

cel al celţilor şi al slavilor au fost un D-zeu al războiului, al sângiurilor , un D-zeu al puterei brute. Îmblânzirea treptată a lumei nouă este un netăgăduit merit al religiei creştine; afară de aceea ea a mai fost şi păstr [ător]ul culturei antice.

Ce servicii au adus omenirii îndărătnicul şi egoistul neam evreiesc? Ocupându-se pretutindenea numai cu traficarea muncii străine, alegându-şi de patrie *numai* ţările

acele unde prin deosebite împrejurări s-a încuibat corupţie, ei urmează în emigraţia lor pe pământ tocmai calea opusă omenirei întregi. Căci neamurile reîntineresc dinspre răsărit la apus. Evreii merg dinspre apus spre răsărit. Pe când ţările romanice reînvigoresc prin migrarea popoarelor germane ce curseră din răsărit, Germania însăşi ajunge la mărirea de astăzi prin energia unei rase slave germanizate , America înfloreşte prin colonii europene cari toate urmează marea cale a soarelui, evreul trece din Germania în Polonia, din Polonia în Rusia, din Austria în România şi Turcia, fiind pretutindenea semnul sigur, simptomul unei boale sociale, a unei crize în viaţa poporului, care, ca la Polonia, se sfârşeşte câteodată cu moartea naţionalităţii.

Dar oare în ce constă corupţia socială, acest element care-l atrage pe evreu c-o putere elementară? Ea consistă în despreţul *muncii,* care cu toate acestea e singura creatoare a tuturor drepturilor. când munca unei clase într-un popor numai ecuivalează drepturile de care ea se bucură, atunci acea clasă e coruptă, atunci ea trăieşte din traficul unei munci străine, atunci ea samănă cu evreul, care nicăiri nu face altceva decât precupeţeşte lucrul străin.

O naţie ca a noastră, unde cine ştie a scrie şi a citi a contractat deja privilegiul de a fi funcţionar al statului, trebuie să se aştepte ca funcţiile ei vitale, cari se întemeiază pe muncă, să găsească — de nu o suplinire — cel puţin un surogat în meşterii şi neguţitorii răi pe cari străinătatea îi zvârle din sânul ei ca pe nişte elemente netrebuincioase .

Dar o dată stabilit că la imigrarea evreilor vina e în parte şi a noastră, care am crezut că fără o muncă ecuivalentă putem introduce la noi toate formele de cultură occidentală, băgând în ele scribi de rând , oameni fără ştiinţă de carte sau cel mult advocaţi, revenim la evrei şi-i întrebăm — nu de ce spun minciuni prin gazetele străine, căci minciuna este spiritul negrei speculaţii — ci de ce se plâng ?

În Austro-Ungaria ei au toate drepturile posibile şi imposibile, de ce vin la noi? În Rusia sunt egali cu ruşii — de ce vin la noi? În Turcia le zâmbeşte egala îndreptăţire — ce caută la noi? Au n-au ştiut ei sub ce *condiţii numai* pot trece în România? Au n-au ştiut că în această tară nu pot fi decât cel mult suferiţi, că această ţară, din nefericire pân - acuma locul de luptă între roiurile Răsăritului şi aşezările Apusului, au ajuns să răsufle şi că e sătulă de stăpâni pentru a nu mai voi stăpâni evrei?

Ni pare rău de acei puţini evrei cari, prin valoarea lor personală, merită a forma o escepţie, dar restul ...? Prin ce muncă sau sacrificii şi-a câştigat dreptul de a aspira la egalitate cu cetăţenii statului român? Ei au luptat cu turcii, tatarii, polonii şi ungurii? Lor li-au pus turcii, când au înfrânt tractatele vechi, capul în poale? Prin munca lor s-a ridicat vaza acestei ţări, s-au dizgropat din învăluirile trecutului această limbă? Prin unul din ei şi-au câştigat neamul românesc un loc la soare? De când rachiul este un element de civilizaţie?

Prin legea monopolului băuturilor spirtoase s-au hotărît ca numai alegători în comună să poată fi cârciumari la ţară. Cu drept cuvânt . Ce garanţii poate da o venitură , un nimene, un sudit chezaro-crăiesc că băuturile nu vor fi falşificate , cum şi sunt , deci stricăcioase sănătăţii. Deja deputaţii ţărani din adunarea adhoc s-au plâns prin memoriul lor că aceşti oameni li otrăvesc băuturile , prefăcând zilele de odihnă legiuită în zilele de omorâre lentă şi sigură.

Astăzi, când un prefect opreşte de la acest trafic pe un evreu, Pesther-Lloyd , organ redactat de evrei şi după el Journal des Debats (item) descriu scene sălbatice din Turkestan ca petrecându-se în România. Fie liniştiţi. Un fir de păr din capul suditului chezaro-crăiesc n-a fost atins de nimenea, nici averea lui mistuită de mânele populaţiei româneşti.

Un agent al guvernului unguresc zvârle dintr-o şcoală zidită de români băncile afară, esmite pe învăţător şi pe preot, îşi bate joc de un sat de grăniţeri cari depururea au luptat pentru Casa de Austria, cărora Maria Terezia le-a cusut cu mâna ei proprie o flamură cu inscripţia ,,Virtus romana rediviva ", — făcut-au caz presa austriecească de aceasta? Nici vorbă. Dar un prefect în România cutează a opri pe un evreu de a vinde băuturi spirtoase într-un sat? Persecuţie , pradă, nelegiuire.

Se 'nţelege . Punând o dată mâna pe presa europeană, care în genere nu mai are de ţintă luminarea, ci escitarea urelor între clase şi popoare, uşor li-e să spună orice min -

ciună patentă. Publicul cafenelelor, blazat de ipercultura europeană şi setos de noutăţi de senzaţie, găseşte plăcere în citirea monstruozităţilor ce se vor fi petrecând în România. Evreii fac din jurnalistica europeană ceea ce au făcut din băuturile spirtoase la noi — otravă. Ei au încercat a otrăvi şi literatura germană cu acele scrieri pe cari oamenii c-un simţământ mai firesc le numesc francezo-ebraice, ci au introdus uşurinţa pariziană în discuţiile cele mai grave, veninul în relaţiile sociale; în Austro-Ungaria sumuţă popor contra popor, în Germania confesie contra confesie şi ginte contra ginte. Evreul care redigează Pester-Lloyd şi sumuţă pe maghiari contra germanilor şi a celorlalte naţionalităţi este acelaş care prin Neue freie Presse sumuţă pe germani contra maghiarilor. În toate ţările ţin cu cel tare, niciodată cu cel apăsat, şi se unesc cu acela întru traficarea şi esploatarea puterilor pozitive ale poporului.

Prigoniţi n-au fost la noi evreii niciodată. Restricţiuni juridice au existat pentru ei totdeauna, dar nu din cauza religiei. Ştefan-Vodă cel Mare întăreşte câtorva evrei, veniţi din Polonia, libertatea confesiei, dreptul de a-şi clădi sinagoge, un drept pe care turcii, aşa-numiţii noştri suverani, cari de pe la 1560 au început să ne calce tractatele nu l-au avut niciodată, deşi confesia mozaică e pentru spiritul ascetic şi îngăduitor al religiei creştine tot atât de străină ca şi cea mahometană. Afară de aceea aveau dreptul liberei negustorii cu manufacturi străine, — dar aicea se mărginea totul şi aşa ar fi trebuit să rămâie. Meseriaşi şi proprietari nu puteau fi, căci proprietatea emana de la domnie şi era strâns legată cu contribuţia de sânge, la care nimeni nu i-a poftit, nimene nici când, şi de la care, chiar când îi pofteşti, ştiu a se sustrage, făcându-se sudiţi austrieceşti, deşi sânt născuţi în România din supuşi ruseşti şi n-au văzut Austria cu ochii.

C-un cuvânt evreul nu merită drepturi nicăiri în Europa, pentru că nu munceşte; iar traficul şi scumpirea artificială a mijloacelor de trai nu este muncă, şi aproape numai într-aceasta conzistă a evreului. Evreul nu cere, ca clasa de mijloc din secolul al XVII, libertatea muncii productive, ci libertatea traficului. El e vecinic consumator, niciodată producător şi desigur că numai cu foarte rară escepţie se va găsi într-adevăr câte un evreu care să producă. Dacă e meseriaş, e superficial, lucrează numai pentru ochi. De aceea chiar la noi, unde împrejurările ar trebui să-i silească la muncă, vom găsi că ei reprezintă meseria superficială. Cel mai solid meseriaş e şi aici în ţară românul sau germanul sau cehul, niciodată evreul. El reprezintă concurenţa nesănătoasă a muncii rele, superficiale, cu munca dreaptă şi temeinică. „Ieftin şi rău'' e deviza evreului până ce ruinează pe lucrătorul creştin, ,,scump şi rău" e deviza lui când rămâne stăpânul pieţii.

Drept că înmulţirea evreilor în ţările noastre au mers mână în mână cu reformele în senz liberal, că acestea au ajutat înmulţirea furnicarilor. Deja „regulamentul organic", care a pus ciocoimea alături cu boierii vechi, dându-i o egalitate de drepturi pe care n-o merita, au făcut ca fiecare din aceşti noi aristocraţi cari fugeau de muncă şi aspirau la slujbuşoare să aibă câte un asociat jidan sub forma de orândariu pe peticuţele lor de moşii; tot acel regulament au desfiinţat de jure breslele, aceste clase puternice şi bine constituite de meseriaşi. În urmă alte reforme, şi mai liberale, au deschis uşa funcţiilor statului, înmnlţite în infinit, tuturor feciorilor de popă şi de negustori cari nu reprezentau nici avere, nici inteligenţă şi cari găseau mai comod a trăi din funcţii plătite de stat şi de comune decât din munca lor proprie, din îndeletnicirea cu meşteşugul părinţilor lor. Astfel s-au înmulţit ruşinea de muncă şi proletariatul condeiului, aceasta clasă vecinic nenorocită, condamnată la celibat şi la mizerie, luptând prin ură, intrigi, calomnii şi vicleşug pentru pânea amară a bugetului şi înecând c-o rară obrăznicie orice muncă spirituală adevărată, orice merit adevărat.

Dar ce să mai vorbim asupra acestei materii ? Prin pripirea celor crescuţi de mici copii la Paris ni s-au îngreuiat preste măsură lupta pentru existenţă, libertăţile nu sânt decât tot atâtea forme de nelibertăţi, căci liber nu e decât omul ce trăieşte din munca productivă a mâinilor sale. Numai acela e în stare de a aproba binele unde-l vede si munca temeinică.

Dar cei cari îşi fac din ponegrirea meritului, din calomnie şi intrigă o meserie pentru a trăi de pe-o zi pe alta, aceia, chiar recunoscând adevărul în fundul sufletului lor, căci acesta li se impune, se vor feri de a-1 spune, ba vor reprezenta chiar contrariul.

E prea firesc ca în ţara reputaţiilor uzurpate, a jurnaliştilor fără carte, administratorilor fără ştiinţă, profesorilor fără elevi, academicianilor etc., într-o ţară unde aproape

toţi reprezintă numai forma goală a culturii, nicidecum cuprinsul, evreii, cari samănă în superficialitatea muncii cu generaţia actuală din România, călărind pe fraze umanitare şi egalitare pe cari le-au învăţat de la noi, să ceară drepturi egale cu noi.

II

Cine ştie cât de departe suntem de-a urî pe evrei — şi aceasta o poate pricepe orice om cu privirea clară — acela va vedea că în toate măsurile noastre restrictive numai dreapta judecată şi instinctul de conservare au jucat singure rolul principal.

Domnia fanarioţilor au putrezit clasele noastre sociale; aristocraţia noastră, din războinică şi mândră ce era, a fost devenit în cea mai mare parte servilă , încrucişându-se cu stârpitura grecului modern, care e tot atât de şiret, dar mai corupt decât evreul de rând . Prin urmare clasa înaltă a societăţii noastre, care luase de la grecul constantinopolitan toată lenea , tot bizantinismul , se lasă uşor înăduşită de ciocoimea ei, de foastele ei slugi, cari, fără nici o muncă meritoasă pentru societate, se urcă repede în locul vechei aristocraţii , ce dedese aşa de tare îndărăt. Se va găsi că lenea este caracteristică românului ,,ridicat", pentru că s-au şi ridicat din clase leneşe , din privilegiaţi mici. Rămânea deci o singură clasă muncitoare, din a cării esploatare trebuia să trăiască toată societatea română — ţăranul. Dar chiar esploatarea directă era o muncă prea grea pentru aristocraţia foştilor cafegii şi ciubuccii, de aceea şi-au introdus pretutindenea câte un asociat activ chezaro-crăiesc — câte un evreu. Acelaş proces se repetează însă. Precum ciocoimea au alungat pe boierii vechi din locul lor, tot astfel evreii, având numai dreptul de a cumpăra bunuri imobile la ţară, ar lua în mâni proprietatea de mijloc, ai cărei arendaşi sunt deja astăzi, iar neamul românesc ar ajunge cu desăvârşire proletar.

Pericolul nu este în împrejurarea că evreii ar acapara toată proprietatea, ci într-aceea că ei *nu sunt — nu pot fi români,* precum în genere nu sunt nici pot fi germani, englezi , franţuji, italiani . De ce să ne înşelăm de bună voie, arătând că înlăuntrul altor naţii ei a ajuns la cutare sau cutare grad de cultură? Nu vedem azi că simţământul de rasă e mai puternic în ei decât patriotismul, decât iubirea pentru naţia în mijlocul căria trăiesc?

Nu-i vedem formând prin ,,alianţa izraelită" o internaţională curat ebraică, după a noastră părere mai periculoasă, pentru ca mai mincinoasă, decât cea a lucrătorilor sau aceea a iezuiţilor ? Căci aceste două din urmă reprezintă un ideal — fals ideal la amândoi , dar având fiecare partea sa eternă, dragă omenirei.

Cea dintâi se bazează pe sfinţenia muncii, pe convingerea cu totul dreaptă că munca temeinică este singura îndreptăţire pe acest pământ : dar pe da altă parte acelaş ideal nu recunoaşte capitalizarea muncii şi înnobilarea ei sub forma artei, a literaturei, a ştiinţei, cari fără acea capitalizare n-ar fi cu putinţă. Dacă libertatea muncii productive este motorul societăţii, sâmburele care-i dă consistenţă este capitalul. Împăcarea între muncă şi capital va fi poate grea, este poate chiar cu neputinţă; dar tendenţa ca atare rămâne în sine ideală, conformă cu religia creştină în partea ei etică. — Iezuitismul pe de altă parte consistă iarăşi pe-o raţionare parte dreaptă, [parte] falsă. Întemeindu-se pe teoria, subînţeleasă tacite , foarte pesimistă , că partea cea mai mare a oamenilor nu ştie a face o întrebuinţare dreaptă de puţinele dramuri de crieri cu cari i-a înzestrat natura, că acea parte, lăsată în voia liberă a instinctelor sale, e roabă pânteceului şi unealtă în mâinile şarlatanilor de tot soiul, care ştiu să-i linguşească patimile rele, Iezuitismul a încercat a ţinea clasele de jos într-un binefăcător semiîntuneric , puindu-şi drept ţintă — nu cultura minţii, căci desperase a scoate trandafiri dintr-o buruiană rea şi menită orbirei — ci caracterul prin credinţe metafizice. De aceea se va găsi preste tot că popoarele catolice sunt mai vesele şi mai frumoase decât cele protestante, tocmai pentru că această biserică au abstras de la cultura minţii şi au avut în vedere numai îmblânzirea , înfrumuseţarea simţimentelor prin muzică, sculptură , arhitectură , zugrăvie şi prin credinţe care se sustrăgeau prin sfinţenia lor de la orice controversă. Dar pre de altă parte aceeaşi şcoală era fireşte prigonitoarea aristocraţiei spiritului, a acelor oameni seculari la cari caracterul, oricare ar fi fost, Rămânea cu totul

neutralizat de enorma cantitate a creierului şi cari vedeau toate lucrurile lumii în deplina lor claritate. Catolicismul n-au

avut talentul de a-şi asocia pe aceşti oameni — de aceea este şi azi încălcat de o droaie de homunculi cari, bazându-se pe acele autorităţi persecutate de biserică, o persecută azi pe ea. Şi într-aceasta a consistat partea falşă a ceea ce am numit iezuitism , pentru a caracteriza tendinţa politică a bisericei.

Dar ce reprezintă ,,alianţa izraelită" cu filiale [le] ei din America, Anglia, Austro-Ungaria, Franţa, Italia, România? Se pretinde că, fiind evreii pretutindene oprimaţi, această alianţă are de scop să-i scape de opresiune .

Să vedem ce grozav de oprimaţi sunt la noi.

Comerţ şi capitalii în mânile lor, proprietatea fonciară urbană în cea mai mare parte în mâinile lor, arenzile de moşii în Moldova item, pe sub mână tot debitul tutunului şi a băuturilor spirtoase, negoţ de import şi export, c-un cuvânt toate arteriile vieţii economice cari se bazează pe speculă ? În ce consistă grozava opresiune de care se plâng ? Şi, dacă se plâng , de ce nu aleg alte terenuri decât România, alte ţări unde sunt egali în toate cu cetăţenii statului? De ce nu Austria, Franţa, Germania ş.a.?

De ce? Pentru că nu există opresiune , pentru că nu există persecuţie, — iar drepturile cîte nu le au, nici nu le merită.

Ei singuri, cu totul deosebiţi şi având tendenţe deosebite de popor, vorbind în familii limba germană, abonaţi la ziare duşmane nouă şi hrănind împrotiva noastră un spirit duşmănesc şi cuceritor , ei singuri nu compensează întru nimic munca poporului care-i susţine. Apoi sunt totdeauna o armă a străinilor în contra noastră. Până şi ungarii — care numa-n gropi nu dau de cuminţi — îşi închipuiau într-un rând o stăpânire a Moldovei prin evrei şi ceangăi , pentru că ştiau că evreul s-ar asocia cu orişicine împrotiva poporului românesc.

Şi astăzi, când poate existenţa noastră e în joc, când ni se dispută drepturi seculare, emanate din capitulaţiile luminaţilor Domni ai acestor ţări, tot ei şi prin uneltirea „alianţilor " ni îngreuiază poziţia, trecând peste capetele noastre, cerând drepturi de la străini, de la duşmanii noştri chiar.

Ştiu d-nealor ce i-ar aştepta în Germania pentr-o asemenea faptă, pentru gravura din ,,Monde il[l"]ustré , pentru articolul mincinos din ,,Pesther-Lloyd", pentru apelările la străini în trebile interne ale ţării? Munca silnică sau închisoarea .

De aceea vom rezuma judecata în forma unui fetva al şeicului-ül-Islam zicând :

Legea zice că cine conspiră cu străinii în contra instituţiilor ţării şi a poporului în mijlocul căruia trăieşte este un trădător .

Merită un trădător drepturi?

NU.

III

Sub titlul „închipuitele persecuţiuni în contra evreilor" ,,Românul" publică două adrese , una a delegaţilor societăţii ,,Românizarea ", alta semnată de vro 20 de persoane, prin cari se desmint ştirile aduse de ziarele străine.

Pentru noi cea dendâi e mai importantă, căci ni arată singura cale pe care evreii vor putea s-ajungă la egalitate cu cetăţenii statului român. Numai vorbind în familie limba românească, numai încrucişându-se prin căsătorii interconfesionale cu românii vor putea deveni cu vremea ajutători întru purtarea sarcinei de cultură a ţării româneşti, numai atunci vor intra în conmembraţiunea socială a românilor şi se vor preface în trup din trupul nostru. Până atunci însă naţia îi va simţi ca pe ceva străin în corpul ei, ca pe un parazit care usucă măduva străvechiului stejar.

Adăogim din nou că ni pare rău de acei relativ puţin[i], chiar dacă s-ar compune din 2-3000 , cari s-au identificat cu această ţară, şi totuşi trebuie să se vadă în aceleaşi condiţii de

drept public cu imigranţii mai proaspeţi; ne pare rău de „evreii spanioli", cari n-au nimic comun cu cei poloni, — dar fiecare poate pricepe că într-o armie străină care se apropie de noi nimeni nu va căuta să deosebească pe puţinii amici, ce i-ar putea avea în acea armie. Şi evreii sunt o armie economică, o rasă de asociaţi naturali contra a tot ce nu e evreu.

A doua adresă spune adevărul, că evreii trăiesc în România fără a li se cauza nici cel mai mic rău, căci nu pot fi numite rele decât cele pozitive, iar nicidecum restricţiuni despre cari fiecine ştie că constituiesc singurul ,,modus vivendi" ce-l putem avea deocamdată cu seminţia evreiască. Dar această adresă — o ştim bine — nu va căpăta niciodată iscăliturile **mai tuturor** coreligionarilor din România. Aceasta e o frază ca multe altele din ziarele noastre, cari şi ele vorbesc întruna de naţie, de voinţa naţională, pe când fiecine ştie în fundul sufletului său că naţia românească , cumu-i ea, nici n-au ajuns să-şi deschidă fiinţa sa la soare, ci, esploatată de oameni şi de împrejurări, susţine cu sudoare [a]- i tot aparatul netrebnic al formelor străine de cultură introduse prin numeroasa clasă de proletari ai condeiului cari, îmbrăcându-se în ele fără să le ştie înţelesul, îşi găseşte pânea de toate zilele pe care n-ar putea-o găsi prin muncă, căci nu vrea să muncească.

[9 ianuarie 1877]

«ALMANACUL MUZICAL PE ANUL 1877» DE D. TEODOR BURADA

Prevederile noastre din anul trecut, publicate tot prin această foaie, le videm realizate cu mult succes şi în almanacul de pe anul curent 1877. Nu este destul să cultivăm frumoasele arte, între care intră fără îndoială muzica, declamaţiunea , teatrul, danţul, de care se ocupă autorul în acest almanac; noi credem că datoria fiecărui român cu simţimânte româneşti este de a căuta mijloace să răspândească frumoasele arte în popor, să facă a se înrădăcina în deprinderile lui astfel încât să fie o parte intregitoare din educaţiunea lui. Acest scop se atinge prin publicaţiuni , prin tratate speciale, în fine prin foi periodice menite a dezvolta gustul estetic asupra tuturor genurilor de cultură a spiritului omenesc.

D. Th . Burada , fondatorul almanacului muzical , pătruns de aceste adevăruri, a pus deja de doi ani şi nu încetează de a pune şi astăzi la dispoziţiunea publicului ştiinţa şi esperienţa sa muzicală; o ochire răpede asupra celor conţinute în almanacul pe 1877 ne poate pe deplin convinge despre aceasta. ,,Încercări despre originea teatrului naţional şi a conservatorului de muzică şi declamaţiune ", un mic tratat, dar plin de fapte până astăzi de foarte puţini cunoscute, în care se ocupă autorul atât cu cultura muzicei şi a declamaţiunei cât şi cu aplicaţiunea lor pe scena teatrului român din timpurile vechi până acum. „Cercetări asupra danţurilor şi instrumentelor de muzică a românilor", cu figuri intercalate în text, în care d. Buradane descrie danţurile noastre cele vechi, ne dă ariele şi muzica mai multor cântice populare, precum şi instrumentele pe care se esecutau: ,,Elena Hora" compusă de însuşi autorul; iată în scurt materia ce o avem sub ochii noştri răsfoind almanacul muzical de pe anul curent 1877.

Cercetând mai cu de - amăruntul această materie, ne vom convinge cu toţii ca conţine un studiu scrupulos , în care a trebuit autorul să lupte cu foarte mari greutăţi — asupra muzicei, danţului , teatrului şi a instrumentelor de muzică la români. Figurile intercalate împreună cu mai multe bucăţi de muzică în text şi la finele almanacului ne întăresc în credinţa noastră că autorul, fără de a se înspăimânta de cheltuiele, au fost condus nu de un interes material, ci de dorinţa de a răspândi în popor un nou gen de cultură şi că forma sub care şi-a propus a realiza idea sa, aceea a unui almanac muzical , este potrivită din puntul de vedere a necesităţii de a avea fiecare persoana un calendar şi a preţului modic cu care îşi poate fiecine procura o asemenea carte [1].

Din parte-ne urăm succes bun autorului şi îl rugăm să nu înceteze nici pentru viitor cu asemene publicaţiune ; românii iubitori de artele frumoase vor şti să aprecieze munca şi meritul, ei vor şti cum trebuie să fie recompensat talentul autorului.

[1] Din acest punct de vedere almanacul muzical al d-lui Th . Burada se poate considera ca o publicaţiune periodică ce tinde a înavuţi literatura română; ca atare merită a avea şi el locul lui în biblioteca fiecărui iubitor de ştiinţi şi frumoasele arte.

[9 ianuarie 1877]

[„LA CONFERENŢA DIN 4/16 IANUARIE..."]

La conferenţa din 4/16 ianuarie lordul Salisbury a prezintat delegaţilor Porţii un rezumat modificat al hotărârilor delegaţilor europeni, după care toţi aceştia au declarat că, în caz de a respinge Poarta şi aceste din urmă propuneri, toţi vor părăsi Constantinopole. Reprezentanţii Italiei şi Angliei au adaos că, pentru complicaţiunile ce s-ar naşte din refuzul Porţii, Turcia va fi răspunzătoare Europei, reprezentantul Franciei făcu pe Poartă răspunzătoare faţă cu propria ei ţară. După aceea Savfet Paşa declară că va convoca marele consiliu naţional şi că sâmbătă (5 ian.) va fi în stare a da un răspuns definitiv.

Ultimatul puterilor cuprinde următoarele puncte:

1) Rectificarea graniţelor Muntenegrului prin anexiunea districtelor Banjani, Piva şi Nicsici , Drobinak , parte din şaranţi , distr . Kolaşin şi Cuci-Craini , a Vasoievicilor de la Zievna până la Lim , în fine teritoriul Mali şi Veli-Vrdi cu Spuţ şi Zobliac . Instituirea unei comisii internaţionale adhoc de rectificarea graniţelor. Libertatea navigaţiei pe Boiana . Neutralizarea forturilor depe lacul Scutari.

2) Status quo ante bellum pentru Serbia cu regularea dificultăţilor de graniţă dinspre Bosnia printr-o comisie de arbitri conform hatişerifului din 1833.

3) Pentru amândouă Principatele se cere evacuarea lor de către trupele otomane şi retragerea trupelor lor de pe pământ turcesc înlăuntrul nouălor fruntarii . Preschimbarea prizonierilor , amnestiarea tuturor acelora cari-n vremea războiului au făcut servicii inamicilor.

4) *Pentru Bosnia, Herţegovina şi Bulgaria*

Guvernorii generali ai provinciilor pentru cei dentâi cinci ani se numesc de Poartă cu prealabila consimţire a puterilor.

Provinţiile se împart în sangiacuri cu muteşarifi în capul lor, pe cari Poarta îi numeşte pe vreme determinată după propunerea valiilor , şi în cantonuri (nahief , mudir-lik) de 5.000-10 .000 locuitori cu autorităţi cantonale , cari sunt aleşi liber în fiece comună de către populaţie şi sunt competente în toate cestiunele cîte ating interesele comunei.

Adunările provinciale se aleg pe cîte patru ani de către consiliile cantonale . Aceste adunări au să stabilească bugetul provinţiei după sistemul indicat şi au să numească consiliari administrativi provinciali , a căror părere trebuie s-o consulte valiul în toate cazurile cîte trec peste stricta şi simpla executare a agendelor legiuite şi ordinare: în urmă valiul poate să raporteze Porţii părerea consiliului administrativ.

Ameliorarea sistemului dărilor . Adunările provinciale şi consiliile cantonale aşază dările şi le repărţesc , cu escepţia vămilor , poştelor şi telegrafelor, precum şi taxele pe tutun şi spirituoase . Arendarea dijmei se desfiinţază cu totul, restanţele de dări nu se mai încasează , bugetul provinţiilor se statorniceşte după măsura veniturilor pe cîte cinci ani. O parte din aceste venituri se întrebuinţază la plata datoriei publice şi pentru acoperirea trebuinţelor guvernului central, iar restul pentru trebuinţele provinciei . Justiţia se va

reorganiza în senzul unei neatârnări mai mari a magistraturei . Valiii numesc pe judecătorii civili şi penali cu consimţământul consiliilor administrative; membrii curţii apelative se numesc de către Poartă după propunerea valiilor. Publicitatea pertratărilor judecătoreşti şi a anchetelor e obligatorie. Pentru afacerile speciale a fiecărei din confesiuni va exista o jurisdicţie esclusivă a autorităţilor religioase. Deplină libertate a culturilor ; comunele intreţin singure clerul, bisericile şi institutele scolastice. Se stabilesc garanţii contra prozelitismului cu de-a sila.

Întrebuinţarea limbei ţărei înaintea autorităţilor judecătoreşti şi administrative e

autorizată ca şi a limbei turceşti. Întrebuinţarea de trupe iregulare e absolut oprită; o miliţie şi o jandarmerie se vor forma din creştini şi musulmani în raport cu populaţiile şi cu ofiţeri subalterni numiţi de guvernorul general. Creştinilor condamnaţi şi urmăriţi din cauze politice li se acordă amnistie .

Ameliorarea condiţiei lucrătorilor rurali şi a arendaşilor . În Bosnia şi Herţegovina se va înlesni câştigarea de proprietăţi ale statului, precum şi reîntoarcerea emigranţilor , iar despoziţiilor respective vor trebui luate până în trei luni.

Comisia de control. Puterile vor numi două comisii de control cari vor avea să privegheze executarea reglementelor şi vor avea să sprijine autorităţile locale în măsurile ce vor lua în privinţa ordinei şi a singuranţei publice. Comisiile de control vor primi instrucţii speciale.

În urma acestei comunicări Midhad Paşa au convocat marele consiliu naţional, un fel de consiliu de stat compus din 200 de inşi, funcţionari superiori şi demnitari ai bisericii. Între aceşti 200 erau peste 50 de creştini, armeni şi greci se vede. Midhat le-au comunicat propunerile cele din urmă ale puterilor, au arătat apoi că Turcia nu are nici amici nici bani şi că războiul este împreunat cu cele mai mari pericole . Cu toate acestea consiliul a respins în unanimitate propunerile puterilor, ca neacceptabile .

Marele vizir au espus Sultanului prin raport concluziile consiliului naţional şi l-au rugat a-i da ordinile cuvenite pentru a putea răspunde reprezentanţilor europeni.

Astfel la 8/20 ianuarie, în cea din urmă conferinţă, Savfet Paşa citi o notă prin care spuse că Poarta se poate înţelege cu puterile în privinţa unor puncte de detaliu, dar au tăcut cu totul asupra numirei guvernărilor generali. Cât s-atinge de comisiile de supraveghere , nota propunea instituirea unor comisii locale alese, cari să lucreze sub preşedinţa unui funcţionar turcesc. Relativ la propunerile despre Serbia şi Muntenegru, nota crede că s-ar putea amâna rezolvirea cestiunilor în litigiu până la o hotărâre mai târzie . Chiar cererile Muntenegrului ar fi discutabile , dar amândouă pretenţiile principale ale puterilor trebuiesc respinse, cu atât mai mult cu Cât sultanul însuşi, auzind raportul asupra şedinţei consiliului naţional, au declarat definitiv că cele două propuneri sunt incompatibile cu onoarea suveranului.

După cetirea notei luă cuvântul marchizul of Salisbury. El constată că Poarta refuză de a acorda cele două garanţii cerute de puteri privitoare la numirea guvernărilor şi la organizarea unei comisii de control în adevăr neatârnate . Nerămâind dar nici un teren comun pentru o tratare mai departe, conferinţa trebuie să se privească ca închisă.

Generalul Ignatief vorbi în acelaşi senz, declară că propunerile Porţii sunt inacceptabile , accentuă responsabilitatea ce cade asupra Porţii şi esprimă speranţa că Turcia nu va întreprinde nimic contra Serbiei sau a Muntenegrului, căci o asemenea eventualitate ar trebui privită ca o provocare de război.

După aceste declarări, conferinţa se dizolvă , pentru că lucrările ei erau terminate .

Protocolul de închidere a conferinţei s-au închieat duminica în 9 ian. în ospelul ambasadei austriace, subsemnat fiind de toţi delegaţii, şi de cei turceşti. Sultanul anunţând că e bolnav, audienţe de concediu nu s-au cerut.

Alaltăieri, luni, au plecat Ignatief şi marchizul Salisbury, ieri şi astăzi aveau să plece ceilalţi membri ai conferenţei.

[12 ianuarie 1877]

LITERATURĂ DIN BOTOŞANI

Ştiam odată că în vechiul târg al Botoşanilor se face pastramă bună şi în genere se dau cărnii acele modificaţii care-o fac să se împrotivească timpului şi să figureze sub numirea generală de mezelic în deosebite formate prin băcălii şi pieţe. Dar că în Botoşani s-

ar fi făcând şi — literatură, şi-ncă literatură ştii cole ! cu şic , asta n-o ştiam, pîn' a nu ne veni Calendarul ,,Lectorului român" pe anul 1877 (anul al IV). Va să zică de patru ani se repetează aceste apeluri la gustul estetic fără ca noi să le fi băgat de samă. Dar acuma... acuma cetitorul nu ne mai scapă. Vrînd - nevrînd trebuie să urmeze pe cărarea înflorită a muzelor botoşănene , să se îmbete de profumul florilor de pe malul Botoşancei , să adoarmă în cântecul filomelelor cu nemuritoare boturi cari în acest fericit oraş au forma cam ciudată de scriitori de cancelarie. Acest calendar conţine smântâna (ca să nu zicem crema) inteligenţei literare din acel oraş, iar untul din acea smântână e neapărat d. N. I. Angel. — Vibreze aşadar coarda arfei angelice :

DEDICAŢIE

Amicului meu V... M... (telegrafist)

O n o a p t e d e s e r v i c i

Luând pana amice, *se* scriu după dorinţă,
Cu mâna-mi tremurândă , mă 'ncerc de a rima !
Proza e 'n formă, poezia în aparenţă!
Căci dragă nu-s poet! ... Astfel a m' - exprima .
O! juna mea muză, fineşte a ta plânsoare .
Inspiră-mă acuma, d-un ceresc amor;
Şi încetul te înalţă în regiuni solare,
Cântând a mea dorinţă... să-ţi iai sublimul zbor .
Amice, pentru mine durerea-i infinită,
Nimica nu mă 'ncântă ; de toţi eu sunt uitat.
Şi inima mea tristă, de viscole zdrobită,
Numai pentru tine, amice, a palpitat !
E noaptea! afară ploaia cade-n torente
Tenebru-i aşa de mare încât nemica vezi.
Lumea acum doarme ... Nu-mi aduc aminte
O noapte mai grozavă! ... dar numai eu veghez !
veghez cu morsa singur şi lampa, împreună,
Amici inseparabili în ore de serviciu.
La cea Întâi chemare, pana 'mi iau în mână ,
Maşină oarbă la acest oficiu.
Amice! a ta chemare vegherea-mi întrerunsă
Şi-mi naşte iarăşi gânduri , ce capu-mi muncesc!
De ce altor le pare că timp iute se scurse *?*
Şi mie-mi pare secoli ce nu se mai finesc ?
O! Noapte! Neagră noapte! N-ai să te curmi odată?
Fi-vei eternă noapte ? făr' s-ai finit ?
veghez singur cu lampa, *dar gaza-i consumată* ...
Peri şi ea şi fumu-i ! ... *Eu* numai n-am perit!
O! temp ! este vro lege ce-n spaciu te conduce ?
Este o lege eternă ca tine nu mai pere?

Dar nime-ţi răspunde! ...
În chaos tot te duce!
Şi templul *, viaţa, moartea* nu-s decât *mistere!*

Botoşani, 1873 iunie

RESIGNAŢIA

Noaptea în tăcere vărsăi lacremi înfocate

Simţind cum focul fuge din junele meu pept *!*
Privesc a mele zile cu totul înnorate !
Regret că voi ajunge în lume să veget *!*
O! lume înşelătoare! Sunt june şi o *noapte,*
O noapte de urgie ... şi păru - mi s-au albit !
Talente şi foc sacru ce-mi fură de sus *date,*
De multe suferinţe s-au stins, m-au părăsit,
Pe acest ocean de lume eu paşi - mi rătăcesc,
Novici , fără protector ... păşam plin de *speranţă*
Dodată însă vânturi nava - mi zdrobesc !...
Ca ea, şi eu zdrobit, scapai ... mai fără *viaţă ! ...*
.....
.....
Şi iată-mă *separat* de tot ce am iubit!
Voinţa ta, o, Doamne! să fie împlinită!
Gura-mi să resignă , şi fiere amărită ,
Voi şti, de-a trebui, a bea păn la finit!

Dar bardul nostru, care însamnă cu atâta conştiinţă până şi luna (necum anul) în care au luat naştere nemuritoarele sale produceri , este totodată şi prozaist. „George şi Maria" se intitulează gingaşa scriere novelistică pe care a comis-o tot d. Angel. Iată câteva modele pentru viitoarea stilistică română:

În primăvara anului 187..., un june ce după fizionomie se părea abia de 22 până la 24 ani, îmbrăcat simplu dar cu eleganţă , trecea pe stradă cu un pas cam grăbit, pe faţa-i pală *se* citea veselia, dar observând bine puteai devina din când în când cîte o umbră de melancolie *ce-l prindea de minune, adăogind o barbă de un negru ebenin*...

George, luând lecţiuni de flaut de la părintele Mariei timp de vro trei ani, avu ocaziunea a vedea în fiecare zi pe Maria în ora fixată pentru lecţiunile sale. De aici se născu un ataşament *reciproc, încât* în cele din urmă *ceru* mâna Mariei de la părintele său, care nu i-o refuză; Rămâind ca hymenul să-i unească după întoarcerea lui George din străinătate, unde se ducea să se perfecţioneze în muzică *(căci la noi în ţară nimic nu-i perfect, dacă nu-i străin!),* unde trebuia să stea doi ani, şi la reîntoarcere părintele promisesei seale-i mai ceda şi funcciunea de profesor de muzică...

În astă-seară junii George şi Maria erau singuri... A doua zi era ziua destinată pentru plecarea lui, ei trebuiau să se separe *ş-a nu se vedea* doi ani; lung timp pentru două inimi ce se iubesc. Ambii picară într-o tăcere şi melancolie, preludiul oricărei depărţiri . George ridicând frontea-i *şi* clătind din cap ca pentru a fugi gândurile ce-i turmentau crierii , privi pe Maria cu ochii jucând înlacremi , zise: etc.

Solemnă şi misterioasă este ora serei, ea te tentează contra voinţei, la reverii; ni se pare a vedea în norii roşietici ce se ridic la horizonte , reviând vii şi animate toate suvenirele , toate zilele, unele ridente şi coronate cu roze, altele pale şi acoperite de un văl tenebros ; ultimele mugete ale vântului prin frunze par a modula ariele ce ne apropie de suvenirile dulci sau triste: Muzica este vocea spiritului...

Trei ani în urmă, George şi Maria aveau o încântătoare copiliţă, fructul iubit al unei uniri pe care părintele Mariei a binecuvântat-o înainte de a muri. *George era profesore de muzică, şi venitul fucciunei seale da ambilor consoţi o fertilitate sufficientă* ...

Sosi ziua naşterei Mariei. George se îmbracă curat, *ceea ce nu făcuse încă;* umplu odaia cu flori, şi când soarele-şi lua adio, trimiţând ultimele seale *raze,* pentru-a reveni a doua zi, George se închise în odaie şi cântă din flaut aria preferată de scumpa lui Marie.

A doua zi-l găsi întins ţeapăn pe parchet . când [î]şi reluă sensurile , deveni iar nebun; îl mai conduse iarăşi în voiaj timp de un an. reviând , crierii săi începu a se restabili ; *dar era trist şi monoton!*

Oare un voiaj timp de un an i-ar fi folosit tânărului bard?

[12 ianuarie 1877]

CHESTIUNEA EVREILOR [„UN CORESPONDENT..."]

Un corespondent din Vaslui al „Telegrafului face o dare de samă despre aşa-numitele persecuţiuni ale evreilor pe care o reproducem în parte[a] ei materială, eliminând însă toate apreciaţiile cîte privesc gruparea politică în ţară. [1]

[1] Vezi *infra.* p. 692.

[14 ianuarie 1877]

[„PROTOCOLUL FINAL AL CONFERENŢEI..."]

Protocolul final al conferenţei s-au încheiat şi s-au iscălit, membrii ei au plecat fiecare încotro îl chema casa, Întâi Salisbury, după el Ignatief ş.a.m.d. Întrebarea este cum trebuie privit acest fiasco al conferinţei, această solidaritate aparentă care avea totdeauna drept corelat o nesolidaritate în esenţă?

O parte a opiniei publice susţine că succesul este al Rusiei. Acuzată de Europa întreagă că voieşte cuceriri şi că interesul pentru creştini e în realitate de un estrem platonism şi o mască numai pentru a ascunde intenţiile ei adevărate, Rusia au voit să dovedească Europei că rasa mohometană promite tot şi nu dă nimic, că le va lua ochii puterilor cu reforme pe hârtie , iar când i s-ar cere garanţii pentru punerea lor în lucrare ea va refuza pân - în sfârşit . Rusia au început dovada, cauza slavilor de sud a devenit o cauză europeană, îndărătnicia turcilor notorie , încât ruşii, declarând război, îşi vor putea spăla mânile ca Pilat din Pont , căci au dovedit că turcul e de vină, că el trebuie esterminat . N-avem nevoie a adăogi că Salisbury era pe cale de a semna un ultimatum egal cu acela al Rusiei către Poartă şi că-n momentul din urmă earl of Beaconsfield a găsit de cuviinţă , cu sau fără cererea marchizului, de a-i da instrucţii contrarie şi de a mântui libertatea de acţiune a Angliei.

Dar această din urmă împrejurare formază sămânţa celeilalte opinii, atât de răspîndite , că toată conferinţa n-au avut de scop decât de a câştiga vreme, de-a amâna furia momentană a poporului rusesc, de a-l face să simtă în vreme de pace încă anevoinţile războiului, sperând că, deodată cu agitaţiunea primitivă se va stinge încet - încet şi iubirea peste măsură pentru fraţii din sud. Aşadar Europa şi-au întins binişor cinstita faţă ca să primească o palmă de la turc, ştiind că în fond n-o primeşte ea, ci fiul ei cel c-un picior în Asia şi cu celălalt în Europa. De aceea nimeni nu poate zice Rusiei că trebuie să-i fie ruşine, căci fiecăruia-i poate răspunde: Taci să tac. Astfel dar pacea ar fi salvată , cam prostuţă nu-i vorbă şi foarte gingaşă la sănătate, dar în sfârşit — e pacea. Poate să şi fie pentru moment.

Dar un om ceva mai atent la cîte se petrec va observa că niciodată vorbele nu împiedecă mersul istoric a unor puteri, preparate sute de ani pentru direcţia cutare ori cutare.

Fie zece conferenţe după olaltă, ele nu vor schimba proporţiile etnologice din Turcia. Slavii vor rămânea în numărul în care sunt , ba vor creşte, turcii vor descreşte şi va rămânea anomalia vie a predominării a două milioane de otomani asupra celorlalţi creştini.

Neapărat că înlăuntrul statului lor vor căuta, vor găsi chiar aliaţi, dar aliaţi de interese zilnice; vor găsi o clasă care nici într-o ţară nu poartă greutăţile ca să zicem fizice ale statului, vor găsi aliaţi pe stârpitura de cămătar grec, pe evreu, pe *străinii* din orice

ţară cari au interes ca o stare coruptă de lucruri să dureze ; dar toţi aceşti aliaţi îl vor renega şi părăsi în „dies irae ".

Tot astfel scamatoriile diplomatice interne nu mântuie pân-în sfârşit nici pe elementele evreo-german şi fino-tartaric din Austro-Ungaria. Ele întârzie , nu înlăturează creşterea puterilor vii într-o direcţie bine hotărâtă de propria lor natură, direcţie opusă ideei de stat a Austro-Ungariei. Dacă într-o ţară sunt de nevoie regimente pentru a scoate dintr-un oraş pe jumătate german pe un general slav de o însemnătate foarte îndoielnică, atunci e o dovadă că tăcerea elementelor pozitive dintr-un stat nu însemnează moartea lor.

Slavofobia Europei întregi e o dovadă că în mijlocul şi în sudul ei slavii formează mase compacte şi conştie de sine şi contra acestora se aliază tot ce nu e slav. Fie o ginte cât de mărginită la minte, cum sunt maghiarii, fie cât de timidă, cum sunt evreii, fie cât de înapoiată , ca turcii, ci sunt bineveniţi în taină diplomaţiei europene, care cu mănuşa ei cea fină mângâie faţa ,,bunului rus", dar în taină se teme, de tremură, de el.

Departe de noi de a crede în spontaneitatea comediei de la Bosfor. Toată constituţia turcească nu-i decât pactul de alianţă aşezat de turci între ei şi tot ce nu e slav în Turcia. Se inaugurează acolo un soi de constituţionalism austriecesc, în care turcul va juca rolul beamterilor austrieceşti, grecul rolul evreului austriecesc iar popoarele de baştină ale Peninsulei Balcanice sunt chemate a alimenta pseudoparlamentarismul turco evreiesc până ce vor ajunge în stare de a-şi scutura cojocul în foc de toţi paraziţii .

Aceasta-i fila întâia a mişcării slavilor de sud. Foliantul însuşi va cuprinde nu numai Peninsula Balcanică, dar aproape întreg centrul Europei.

Am vorbi şi despre poziţia românilor în acest învălmăşag , căci ni se pare că bizantinismul nostru diplomatic este bun în felul lui, precum e totdeauna bine când un om onest se bălăbăneşte cu cuvinte într-o societate de ... onorabili, scăpându-şi pielea intactă, dar va veni vremea — şi poate nu e tocmai departe — în care vom *trebui* să luăm parte, vom trebui să ni arătăm văpseaua . Vom spune însă drept că hotărârea noastră nu atârnă de la noi, ci de la un vecin al nostru pe care l-am privit totdeauna cu mare pază. Acest vecin este Austro-Ungaria. Da i - se - va un loc la soare însemnatei fracţiuni a poporului nostru de peste munte, încât sfărâmaţi chiar de mişcarea puterii răsăritene să găsim un adăpost pentru bunurile noastre sufleteşti ... bine. De nu ... atunci desigur că vom căuta printr-o încercare deznădăjduită sau de-a crea o poziţiune sigură şi neclintită neamului nostru, sau de-a renunţa cu totul la un rol în istoria lumii.

[14 ianuarie 1877]

CLUBUL STUDENŢILOR

Din raportul anual, citit în şedinţa de la 20 noiembrie 1876 şi tipărit acuma, estragem următoarele date. În intervalul de un an dintre 20 noiemvrie 1875 şi 20 noiemvrie 1876 s-au ţinut în localul clubului 9 prelecţiuni asupra următoarelor materii :

1. Civilizaţia este contrară corupţiei, de N. Mihalcea.
2. Proba testimonială în materie civilă, de C. M. Miclescu .
3. Salvarea omenirei prin instrucţiune, de N. Mihalcea.
4. Ninon , poem în versuri de I. Bată.
5. Lupta pentru drept, de Francisc Papp .

6. Importanţa istoriei. În specie, istoria românilor cu o ochire asupra luptei lui Ştefan cel Mare la Valea Albă, de I. Neniţescu .

7. Privire asupra poporaţiunei rurale din România, de I. Crăciun.

8. Critica asupra civilizaţiei moderne, de B. Ionescu.

9. Privire asupra lui Ştefan cel Mare, de I. Neniţescu .

S-a creat şi o mică bibliotecă , care, până acum constă din 8 opuri în 22 volume şi 90 broşuri, toate donaţiuni ale unora din membri şi a câtorva persoane particulare, între cari vedem pe d. dr. A. Fătu , care a donat bibliotecei toate opurile d-sale, şi d. Iacob Negruzzi, care, pe lângă scrierile sale, a donat şi pe acelea ale lui C. Negruzzi; asemine d-nu A. T. Lungu a donat cea mai mare parte din cărţile ce compun mica bibliotecă . Curios ni se pare însă următorul pasagiu al raportului:

Foarte mult contribuiesc la *prosperarea* clubului d-nii redactori cari binevoiesc a ni trimite jurnalele d-lor, fiindcă din ele noi putem vedea diferitele chestiuni ce se dezbat atât în ţara noastră cât şi afară. Noi, ca unii *cari privim fără pasiune luptele dintre partizi, putem cunoaşte greşelile unora şi ale altora:* ne deprindem a judeca lucrurile cu sânge *rece,* a vedea răul şi a-i căuta remediul , căci nu învăţăm decât pentru a fi buni cetăţeni.

Urmează apoi lista a 32 de ziare politice oficiale şi semioficiale şi a 4*,* [zic *patru*] ziare c-un cuprins mai mult sau mai puţin ştiinţific.

Veniturile, în suma de 1885 lei 40 bani, consistă esclusiv din cotizaţiunile membrilor**,** iar repartiţia lor asupra cheltuielelor e următoarea:

Plata chiriei localului 1412, imprimarea statutelor , cheltuieli de cancelarie şi cheltuieli extraordinare 190, în total 1602, Rămâind în casă, în sara de 20 noiembrie 1876, suma de 283 lei 38 bani.

Din cauză că fondul este foarte mic a fost imposibil a îndeplini unul din punctele statutelor : acela de a ajuta pe membrii lipsiţi de mijloace.

Membrii ordinari au fost în număr de 56, onorifici 15, estraordinari 1, binefăcători d. Lungu şi, în fine, câţi gazetari toţi.

După cum stau lucrurile pân - acuma , clubul nu ne îndreptăţeşte la speranţe tocmai mari. A cheltui aproape tot venitul, strâns din cotizaţiuni relativ desigur prea mari, pentru chiria localului , în care stau spre citire aproape numai ziare politice, ni se pare lucru ingrat . Nu vedem un singur ziar de filologie romanică. Nu vedem „Columna lui Traian", al cărei redactor are deprinderea de a nu-şi trimite revista gratis, dar care revistă este cu toate acestea cea mai importantă pentru studiul istoriei Românilor după documente.

Aseminea lipseşte o revistă a ştiinţelor juridice şi de stat, una cel puţin de ştiinţe pozitive, încât toată lectura e, se vede, restrânsă la nenumărate foi şi foiţe politice şi la câteva de literatură frumoasă. Ar fi mai bine, după a noastră părere, dacă din venituri s-ar închiria un local ieftin, cu 3-400 franci pe an, iar jumătate din rest s-ar întrebuinţa pentru formarea unui fond stabil şi jumătate pentru cumpărarea de cărţi de-o valoare însemnată şi pentru abonamentul la ziare ştiinţifice.

cât despre prelecţiuni suntem siguri că mai multe din ele n-au conţinut, n-au putut să conţină decât vorbe, nicidecum cunoştinţe pozitive, răsărite din studiul amănunţit al materiei respective. Aşa de ex. cea dintâi , „Civilizaţia este contrară corupţiei", conţine un neadevăr, Las' că pân - acuma nimeni, nici Buckle chiar, n-a putut defini ce este civilizaţia, atât de varie este ea în formele ei, dar presupunând că ea este definibilă , că s-ar găsi o formulă generală care să cuprindă civilizaţia greacă alături cu cea chineză şi bizantină, teza rămâne neadevărată, căci civilizaţia e intelectuală, fără cuprins moral, de aceea ea poate fi coruptă. Astfel cea bizantină, cea mai însemnată în vremea ei, a fost coruptă atât în formele vieţii dinlăuntru ale statului, cât şi în arte şi ştiinţe; asemenea, barbaria goţilor e mult mai preferabilă în întregul ei decât civilizaţia Romei decăzute.

Tot astfel de generală, prin urmare lipsită de cuprins, este teza : „Salvarea omenirii prin instrucţiune". Dovedirea contrariului acestei teze o avem în câteva zeci de milioane de indivizi în China, cea mai instruită ţară de pe pământ , dacă-i vorba de cât ştiu; cestiunea

principală este *cum* ştiu şi la acest ,,cum" încetează rolul instrucţiei şi începe acela al educaţiei . Şi aproape toate celelalte prelegeri sufăr de greşala generalităţii , aproape din toate nu se văd studii cu totul speciale, cari să dovedească o îndeletnicire amănunţită cu materia.

Filologii clubului ar putea să se ocupe, d. ex., cu strângerea locuţiunilor şi proverbelor , cu cestiunile fonologice ale limbei române, cu stabilirea nomenclaturei ştiinţifice, cu adunarea numirilor de plante, insecte şi metale ş.a. E drept că aceste sunt cestiuni cari cer muncă, dar n-ar suferi de sterilitatea tezelor cu totul generale. Am pune de

ex. întrebarea cum de se preface în limba română grupul *sc* în *şt?* Ce înrîurire are *i* consonans (jot) asupra vocalelor şi consoanelor cu cari se-ntîlneşte? Cum se poate esplica prefacera lui *d* în *j* (putred, putrejune; veşted, vestejit). Iată cîteva numai din sutele de cestiuni de detalii cari merită atenţia unui filolog tînăr.

Venim la jurişti. N-ar fi oare bine ca să cerceteze cestiuni istorice ale dreptului român? Ce este embaticul? Ce instituţia răzăşilor? Cari sînt foloasele şi cari defectele instituţiei breslaşilor? Cum erau organizate breslele, ce puteri judecătoreşti aveau? Apoi vine terenul larg al dreptului canonic, rămas cu totul în desuetudine astăzi. Cari sînt principiile de drept ale ,,obiceiului pămîntului" întru cît îl întîlnim în cronice şi documente? Ce înţeleg documentele sub denumirea de ,,drept românesc"?

Cît despre ştiinţele naturale, aicea terenul e nemărginit. Las-că aproape toată nomenclatura de pîn-acuma este coruptă, dar chiar metoadele pedagogice cu totul neintuitive în cari sînt scrise cele mai multe cărţi de ştiinţă-naturală ar merita serioasa luare aminte a actualilor studenţi şi viitorilor profesori la institutele secundare.

Laudabilă este intenţia de a introduce exerciţiile (nu studiul) de scrimă şi gimnastică, dar n-ar trebui să lipsească nici muzica vocală.

O petitio principii ni se pare pasagiul: ,,Să ne ferim de indiferenţă ca de răul cel mai mare, mai ales în chestiunile de instrucţiune şi naţionalitate, *fiindcă nimic nu ucide un popor decît indiferenţa pentru instituţiunile sale".* Interesul cel mai viu pentru instrucţie şi naţionalitate nu include de loc interesul pentru instituţii, care acest din urmă nu este treaba tinerimei. Acestea vor găsi totdeauna apărători şi duşmani în grupurile politice, mai ales cînd nu vor corespunde c-un corelat ecuivalent de muncă şi cultură, ci vor fi numai forme superficiale pentru succesiunea în cadrele budgetului a diferitelor nuanţe poreclite politice ...

[14 ianuarie 1877]

[,,ÎN FAŢA INJURIELOR..."]

În faţa injurielor inserate în presa engleză de către d. Lowy, secretarul asociaţiunei anglo-izrailite, d. Şt. Şendrea, agentul României la Paris, a adresat ziarelor *Morning Post* şi *Times* cîte o scrisoare în care a dezminţit acele calomnii ş-a prevenit pe public în contra zgomotelor rău intenţionate al căror obiect era ţara noastră. Reproducem scrisoarea trămisă la *Times.*

[16 ianuarie 1877]

[„DIN CONSTANTINOPOL SE DEPEŞAZĂ..."]

Din Constantinopol se depeşază că ministrul de război au espus prin raport Sultanului că înarmarea oştirei Imperiului otoman e mîntuită. După raport, oştirea cuprinde acuma următoarele corpuri de tăria mai jos însemnată: 1) armia *dunăreană* 200.000 oameni sub comanda lui Abdul-Kerim Paşa; 2) corpul sîrbo-bosniac, 100.000 oameni sub comanda lui Ali Saib Paşa; 3) corpul din Herţegovina şi Muntenegru 50.000 oameni

sub comanda lui Derviş Paşa; 4) la frontierile Greciei 25.000 oameni sub comanda lui Ahmed şocri Paşa; 5) corpul din Erzerum 120.000 oameni sub Samih Paşa; 6) în împrejurimile Bitamului * 40.000 oameni sub comanda lui Husem-Tahir Paşa şi în fine 7) în Bagdat (Misopotamia) 65.000 oameni sub Hussein-Pevzi Paşa. Rezerviştii, în număr de 300.000, şi voluntarii nu sunt cuprinşi între aceştia — cu totului tot ar face prin urmare 710.000. Poarta pregăteşte o circulară către puteri, prin care se va esplica hotărârea luată faţă cu deciziunile conferinţei, apoi ea mai mare intenţiunea de a cere de la franţuji ofiţeri pentru organizarea jandarmeriei , iară de la engleji câteva capacităţi financiare pentru reorganizarea finanţelor.

[16 ianuarie 1877]

SCANDAL

La o reprezentaţie din teatru[l] cel mare dată de D. Millo s-a întâmplat un **SCANDAL ,** care n-a avut însă altă consecinţă decât acea de-a irita puţin publicul.

Comitetul teatral, după publicarea afişului spectacolului , interzisese reprezentarea canţonetei comice a d-lui Millo *Haine vechi, zdrenţe politice.*

Se stinsese luminele din teatru pe când sala era plină de spectatori cari cereau executarea programei, se coborâse cortina, orchestra fusese asemenea depărtată şi, după strigăte de o oră, după o erupţiune pe scena întunecoasă a unei părţi din public, totul a putut să fie stâmpărat de către aplaudatul artist care, în faţa cortinei coborâte , fără orchestră şi între două lumânări aduse din cabina sa, şi-a jucat canţoneta, dând astfel satisfacerea pe care o cerea publicul.

Acest incident a fost până şi obiectul unei interpelări în Cameră, însoţită de o polemică îndestul de aprinsă şi de-o moţiune motivată de trecere la ordinea zilei.

[16 ianuarie 1877]

TURCIA [„LEGÂNDU-SE DE PROPUNERILE..."]

Legându-se propunerile de odinioară ale Austro-Ungariei, care se oferise de a mijloci între beligeranţii de peste Dunăre, Aleko Paşa (Vogoridi) ambasadorul Porţii în Viena s-au încercat pe lângă contele Andrassy de a-l face mijlocitor între Turcia pe deoparte, Serbia şi Muntenegro pe de alta.

Bag-seama pentru a mănţinea aparenţa de solidaritate a puterilor în conferinţă

contele au refuzat pur şi simplu, încât un ziar oficios are permisiunea de a zice ,,că toate linguşirile orientale ale lui Aleko Paşa s-au fărâmat de pieptul contelui Andrassy".

Pe de altă parte ,,Neue freie Presse" publică textul unei telegrame prin care Midhad Paşa, adresându-se direct către înălţimile din Belgrad şi Cetinie, le sfătuieşte de a pricepe că e în interesul amândoror părţilor de a înceta c-un război zadarnic. Dacă

vor reintra pe calea datoriei faţă cu suveranul lor, Poarta le întinde mâna de împăcare. Concluzia că, dacă principatele vor primi pacea, Rusia nu mai gândeşte la război e foarte probabilă, deşi nu cu totul sigură.

[19 ianuarie 1877]

FRANŢA [„CONFLICTUL ÎNTRE PRESA..."]

Conflictul între presa oficioasă germană şi cea franceză, care semăna a provocare din partea celei dendâi , a început a fi primită în mod evaziv şi îngăduitor de către cea din urmă. Pentru a înlătura prepusul că Francia ar voi, în Cestiunea Orientului, să ieie o atitudine de sine stătătoare, ,,Moniteur" spune într-un comunicat privitor la cererea ce Poarta avea de gând să facă, ca să i se deie zece ofiţeri franceji ca instructori ai jandarmeriei: ,,Suntem mişcaţi de atenţia Porţii, dar e datoria noastră de a declara că armata noastră tocmai de instructori n-are prisos, încât nu se poate asigura că s-ar găsi zece din ei disponibili. Ar fi de preferat şi mai potrivit cu starea lucrurilor dacă Poarta s-ar adresa la cele şase puteri a căror propuneri le-au respins".

[19 ianuarie 1877]

CONCERT [„PENTRU A FAMILIARIZA..."]

Pentru a familiariza pe public cu persoana pianistului Moritz Rosenthal culegem următoarele date din ziarele vieneze ... Foiletonistul unuia din ele, vorbind despre sezonul mort care stăpânea pe atunci lumea muzicală, spune că acela e întrerupt numai din când în când prin o adiare mai răcoritoare . O asemenea adiare s-a observat în una din seri în salonul ministrului austriac d. de Ziemalkowski , unde au debutat cu succes un artist — nu mare, adecă răsărit, ci din contra mic, atât de mic încât are oarecare greutate de-a învinge distanţa între talpa piciorului sau şi pedalul pianului . Era pianistul Rosenthal , în vârstă numai de doisprezece ani, un elev al lui Ioseffy . Această sară i-au asigurat tânărului pianist cheltuielile de studiu pentru un an de zile. Dar micul virtuoso au şi făcut furore cu executările din Liszt şi Chopin, şi când în fine a mai cântat cu admirabilă bravură „Campanella " de Liszt şi Paganini oaspeţii ministrului au început a-l îmbrăţoşa , ministrul îl sărută pe micul său compatriot , ba însăşi d-na Ziemialkowski , dama de casă, îi împodobi fruntea cu două sărutări.

Un alt ziar spune că tânărul , pentru a fi pe deplin convins de talentul său, au cântat înaintea lui Franz Liszt . Toate somităţile în piano cîte sunt azi i-au cântat abatelui , pentru a afla părerea lui, care apoi le-a rămas un razim pentru toată viaţa. Şi maestrul ascultă pe copil cu multă atenţie, apoi îl sărută pe frunte şi-i zise: ,,Fii încredinţat, amicul meu, că în d-

ta e ascuns un mare artist — care nu va rămânea ascuns". Astfel Rosenthal are acum toiagul cu care îşi poate urma înainte cariera sa artistică .

Împlinindu-ne plăcuta datorie de a întemeia cunoştinţa între publicul iaşan şi talentatul său oaspe, credem că mâni în ziua concertului salonul d-nei Mavrocordat va încăpea în el un număr însemnat de iubitori de muzică.

[19 ianuarie 1877]

[,,ÎN PRIVINŢA «CRIZEI»..."]

În privinţa „crizei" Românul se esprimă într-un mod tot atât de evaziv şi incert ca şi în trecut.

Pe când domnea cea mai deplină armonie între miniştri, **văzurăm** pe d. Nicolaie Ionescu trecând , liniştit şi pe tăcute, de pe banca ministerială pe cea de deputat.

Toţi căutară să cunoască cauza şi nimeni nu află nimic.

Pe când toţi se ocupau de acest fapt, în loc să dobândim lămurire, se răspândeşte ştirea că şi d. Vernescu ş-ar fi dat sau ş-ar fi dând demisiunea.

În şedinţa din 17 l.c. a Camerei, miniştrii vin pe banca lor, afară de d. Ionescu, care urmează de a sta pe banca de deputat.

D. Furculescu , mai nerăbdător , interpelează pe preşedintele consiliului de miniştri. El răspunde că atunci când se va produce criza, o va face cunoscut Camerei, dar că până atunci o roagă să urmeze cu dezbaterea budgetelor .

Cine nu va fi mulţumit de aceste lămuriri, vina lui să fie ; cât despre noi, nevoind să fim vinovaţi, ne declarăm că suntem foarte mulţămiţi, fiindcă nimic nu înţeleserăm .

Tot ce puturăm afla este că în 17 ianuarie sara d-nii miniştrii, împreună cu d. Ionescu s-au întrunit în consiliu. Aceasta ne asigură cel puţin că şi dacă va fi sau va fi fost vro înânţelegere între dânşii , ea nu este de natură de a slăbi întru nimic legămintele lor politice.

Atâta spune ,,Românul".

Se va fi fierbând piatră scumpă în Bucureşti.

„Courrier de Roumanie" în numărul său de alaltăieri aduce mai multă lumină în această privire. El spune

că în ajunul procesului foştilor miniştri ar fi de dorit ca în capul departamentului justiţiei să fie d. Vernescu , a cărui nepărtinire e recunoscută de toate partidele. Nu că ar pune în vreo îndoială nepărtinirea d-lui E. Stătescu, dar d-sa e şef de partid şi inamicii guvernului cred a-l putea acuza de părtinire. Prin urmare d. Vernescu ar fi omul situaţiei şi locul său este la justiţie, zice ,,Courrier de Roumanie".

În dealtfel — continuă ziarul — d. Ionescu nu s-a retras decât pentru a grăbi soluţiunea, căci d-sa nu doreşte decât ceea ce vrea toată lumea, adecă ca d. Vernescu să primească portofoliul justiţiei.

Cu mult mai clară nu este nici versiunea aceasta, dar ceea ce pare lămurit e că d. Vernescu va trebui să se retragă de la interne.

[21 ianuarie 1877]

[„«CORESPONDENŢA POLITICĂ» SPUNE..."]

Corespondenţa politică spune într-un comunicat că principele Milan au răspuns la telegrama lui Midhat Paşa că în *principiu e* gata de-a începe tratările de pace între Serbia şi Poartă. Totodată principele a cerut a i se comunica bazele asupra cărora se vor deschide şi trata condiţiile păcii. Sârbii se măgulesc că bazele vor fi aceleaşi pe cari

le-a propus conferenţa. Afară de aceea mai e perspectiva că aceste tratări se vor face în Viena între Aleco Paşa (Vogoridi) şi întregul agentul sîrbesc din Viena, Zukici , din care cauză s-au şi început convorbiri preliminare între ambasada turcească şi numitul agent din Viena.

Un corespondent din Berlin al lui Pesther Lloyd spune: că Anglia cu tot dinadinsul i-au dat a înţelege Porţii ca să nu caute cumva la închierea păcii să se folosască de slăbiciunea aparentă a Serbiei. Tractatul de Paris le dă puterilor dreptul de [a] interveni la regularea raporturilor dintre sultan şi vasalii săi, şi de acest drept vor uza puterile în orice caz. Anglia, urmează corespondentul, adoptă punctul de vedere rusesc în cestiunea sârbească , pentru a întări partidul păcii în Petersburg şi pentru a-i da un argument că şi fără război se pot căpăta toate cele dorite, cu consimţământul Europei.

[21 ianuarie 1877]

SENATUL TURCESC

Ca să se vadă ce serioase sunt intenţiile constituţionale ale Turciei, spunem numai că s-au făcut un frumos început cu numirea senatorilor.

S-a numit Întâi şi-ntâi Ahmed-Kaisserli Paşa, fost ministru de marină , om ce se bucura de oarecare celebritate pentru că era singurul ministru în toată Europa care nu ştia — *citi şi scrie.* Unu la mână şi cei mulţi înainte.

[21 ianuarie 1877]

«TROMPETA CARPAŢILOR» ŞI SOFTALELE UNGUREŞTI

,,Timpul" adusese ştirea că softalele ar avea cutezanţa nu numai de a trece prin România, ci chiar de a petrece o zi în Bucureşti, şi sfătuieşte pe băieţii decoraţi de a reveni de la hotărârea lor pentru a evita orice turburări. Nouă ni se pare că pericolul turburării s-ar putea evita dacă li s-ar îngădui ,,docţilor magnaţi" petrecerea a 24 de oare — în beciurile poliţiei. Dar ceea ce e caracteristic pentru vremea noastră, pentru ,,putrejunea mărului ", este că se găsesc organe care să ieie asupră-le apărarea acestor băieţi, care, în loc să înveţe carte şi să-şi împlinească prin învăţătură ştirbăturile fireşti ale minţei lor, pleacă să complimenteze pe turc cu o bandă de ţigani în urma lor. Acest organ e ,,Trompeta

Carpaţilor", care se esprima astfel:

De câteva zile s-a dat vorba prin Bucureşti că studenţii maghiari cari s-au dus la Constantinopole ca să prezente generalissimului armatei otomane, Abdul-Kerim Paşa, o sabie de onoare în semn de omagiu pentru succesele repurtate contra armatei panslavismului la întoarcerea lor de acolo şi-ar fi propus a vizita şi capitala românilor, ca călători şi în acelaşi timp aflăm că agenţi umblă în toate părţile, îndemnând pe studenţii români a merge să facă acestor oaspeţi ai noştri, la sosirea lor, o demonstraţiune ostilă.

Noi n-am putut crede nici chiar pe roşii capabili de o asemenea insultă nobililor *juni pelerini ,* care este o insultă, nouă (cui nouă ?), o insultă simţimintelor celor mai nobili, principielelor celor mai înalte de toleranţă şi de respectul conştiinţei şi care ne-ar arăta într-un grad de sălbătecie în care, spre mândria noastră de români, n-am fost nici în timpii barbariei.

O notiţă însă în jurnalul *Timpul* de vineri, *14* ianuarie, pe care o cetim cu mirare uimită, nu ne mai lasă nici o îndoială că o asemenea propagandă s-a făcut şi că în complicitate cu redacţiunea *Românului* a căzut şi redacţiunea jurnalului *Timpul.*

Poreclirea de softale pre elita junimii maghiare, docţi *magnaţi* din universităţi, cu curagiul convieţiunei lor, duşi preste ape şi preste munţi, iese dintr-o foaie care se zice cea mai serioasă în România, conservatoare şi gravă, presupusă a fi şi mai ştiutoare de regulele bunei-cuviinţe , de respectarea opiniilor politice şi de obligaţiunile ospitalităţii .

Urmează apoi invective şi esclamaţii teatrale la adresa ,,Timpului", după care Trompeta binevoieşte a zice:

Trecem preste toate; preste insulta *însă adusă nobililor vecini* cari vor să se întoarcă prin ţara noastră din pelerinagiul lor *nu putem trece.*

Ce fel! Domnule redactor, ţara noastră, renumită pentru toleranţa şi ospitalitatea ei, deschisă totor opiniunilor , totor credinţelor să se închiză onorabilităţilor cari vor să o viziteze ca vecini amici, fără nici o ură, fără nici un spirit de dezordine, pentru că aceştia nu se închină panslavismului şi arată simpatie reformelor liberali în Orient, simpatie *bunului nostru suzeran,* cu care suntem în cei mai buni termini , cu cari tractatele şi voinţa naţională cere să fim amici ?

Noi credem că aceşti nobili pelerini ar fi putut trece prin Moscova şi Petersburg fără să li se facă insulta ce li se face în România de către un jurnal bine născut, bine crescut, serios şi conservator, inamic, al oricării dezordine.

Treceţi fără sfială, buni vecini, cu credinţele voastre, cu opiniunile voastre, prin România, prin capitala ei; opriţi în primul hotel, mergeţi *în uniformele voastre în theatrul cel mare* şi fiţi bine încredinţaţi că nu se va *găsi un singur june român* asupra căruia să fi avut o cât de mică influenţa cele zise vineri în jurnalul *Timpul.* Din contra, veţi avea poate strinsori cordiali din animă, pentru că nu politia străină regulează societatea *română.*

Asemenea câteva scăpări sau greşele ale unui jurnal care voieşte să acrediteze că s-a născut matur , că este conservator şi prin urmare tolerent , dacă nu mai mult, pentru toţi cari manifestă spirit conservator, adică contra revoluţiunilor — ceea ce netăgăduit au manifestat în data aceasta ungurii; când un jurnal ca *Timpul,* cum a vrut să se recomande *Timpul,* face asemeni lucruri el se degradă din zi în zi şi dă pretexte altora să facă patriotism din nou şi să deschisă alte jurnale pentru acelaşi număr de cetitori, pentru oameni de aceleaşi credinţi , dară cari zic că le-ar plăcea un limbagiu mai demn, o purtare mai convenabile şi o limbă mai curată.

N-ar crede cineva ochilor săi proprii că aceste şiruri sunt scrise în România.

Dar faţă cu această înfruntare , făcută lumei întregi, noi ne vom abţine cu toate acestea de la orice esclamaţii şi vom relata numai fapte.

Studenţii germani din Viena, desigur inamici vii ai panslavismului, le-au trimis softalelor un ,,pereat !".

Studenţii din Berlin, asemenea **inamici** ai panslavismului**,** le-au trimis pe cale telegrafică un frenetic ,,pereat !".

În fine chiar senatul universităţii din Pesta au hotărît să ieie cele mai stricte măsuri contra banalităţilor unor nevrâsnici cari nu se sfiesc de a trage în cercul patimilor lor de rând sacrificiile pe cari micele state de preste Dunăre le-au făcut pentru o cauză până acuma încă sfântă . Departe de noi de a fi panslavişti . Dar un stat de cămătari , risipitori şi hetere, cum durase de-o mulţime de ani în Constantinopole, hrănindu-se din esploatarea neomenoasă a populaţiilor agricole şi a breslelor orăşeneşti, era ceva neauzit pe continentul european, mai ales în veacul nostru.

Şi contra *acestui* sistem s-a ridicat Serbia, având în parte-i sfinţenia muncei şi a culturei, o administraţie regulată şi îngrijitoare, o justiţie solidă, finanţe neâncurcate , o stare economică a populaţiilor modestă, dar înfloritoare . Şi toate aceste bunuri ale ei, morale şi materiale, le-a pus în cumpănă în faţa unui stat condus de femeile din harem şi de cămătari din Bizanţ.

Nu e până astăzi popor care ţine câtuşi de puţin la demnitatea sa care, contrar poate din raţiuni politice mişcării slave, să nu fi manifestat totuşi simpatii „involuntare " pentru Serbia, sau să fi păstrat cel puţin tăcerea. Cele mai vehemente organe ,,germane" au atacat pe ruşi şi panslavismul , *dar n-au apărat pe turci.* Distinguendum est.

Numai două neamuri s-au asociat în lauda turcilor, maghiari[i] şi evreii din Austria. Astăzi li se mai asociază şi redactorul „Trompetei ".

Să li fie de bine.

Ca guvernul austro-ungar să ţie diplomaticeşte cu turcii e de esplicat prin raţiunile sale de stat care trebue să domnească ori şi unde, pentru a face cu putinţă existenţa. Pentru ca să existi, sacrifici ceea ce iubeşti, necum ceea ce-ţi este indiferent — un punct de vedere foarte egoist, dar întemeiat pe instinctele curat animalice ale naturei omeneşti. Dar când tinerimea unui popor care nu are, nici poate avea asemenea raţiuni de stat îşi manifestează într-un mod atât de brutal şi în dispreţul lumii simpatii atât de barbare, atunci cu drept cuvânt ne 'ntrebăm ce popor este acela care i-a dat naştere? Ce fiare vor deveni aceşti bipezi vertebraţi când vor mai avea şi raţiuni reci pentru acţiunile lor?

Mai adaogă la toate aceste consideraţii şi modul cum ne tratează ungurii prin ziarele lor şi cum regularisesc pe connaţionalii noştri de peste Carpaţi şi tabloul e complect.

Toleranţi suntem şi creştini, dar, oricât de creştini, toate acestea trebuie să aibă o margine — şi marginea este escortarea poliţienească a softalelor până la graniţă, pentru a evita scandalele între publicul român şi ,,nobilii oaspeţi" ai *,,Trompetei".*

[21 ianuarie 1877]

PRO DOMO

Ca răspuns la persiflarea poeziilor unui domn Anghel din Botoşani, care, în complicitate cu alţii, a fost comis un calendar cu versuri şi novele imposibile, un domn R. găseşte ocazie de a discuta persoana redactorului părţii neoficiale a acestei foi. Aceasta n-ar fi nimic. suntem deprinşi de a vedea amestecându-se în discuţii unde nu este vorba nici de casa, nici de familia cuiva elemente cu totul personale, cari trec adesea în domeniul imaginaţiunei pure. Dar ceea ce se pare din notiţa d-lui R. e că botoşănenii s-ar fi supărat din cauza dărei noastre de samă, pentru că i-am fi numit pastramagii , ba ceea ce-i mai frumos, d. R. crede că ne pare grozav de rău că ne-a aplicat acest nume.

Cu părere de rău îi vom spune că nu avem acest talent şi, dacă l-am avea, nu ne-ar fi de loc ruşine de el, căci o meserie pozitivă este totdeauna onorabilă. Apoi e pozitiv că

tocmai uscăturile din Botoşani sunt un obiect de esport care au ajuns până la Londra, încât acest articol este tot aşa de bine un titlu de onoare pentru Botoşani precum e brânza pentru Limburg , untdelemnul pentru Provence , vinul pentru Champagne .

Prin urmare am vorbit foarte serios când am zis că vechiul târg al Botoşanilor e renumit pentru un articol industrial, iar nu pentru literaţii pe cari nu-i are. De aceea susţinem din nou: nu este exact ceea ce zice d. R**.,** că ,,din Botoşani a văzut ieşind multe bucăţi de poezie admirabile , cari fac onoare nu numai Botoşanilor, ci ţărei întregi".

Noi cunoaştem aproape tot ce s-a scris în româneşte şi susţinem contrariul. Dintre cei mai vechi, Ralet a scris mai corect, dar cu toate acestea operele lui n-au însămnătate . Între cei mai noi I. Adrian e necorect în formă şi lipsit de gândiri serioase. Cât despre geniurile poetice, literare, medicale, financiare, juridice etc. etc., cari ar fi să iasă alături cu breasla pe care d.R. o tratează c-un dispreţ pe care ea nu-l merită, acelea vor avea să apară de acu-nainte ; pân - acuma n-am putut constata provenienţa botoşăneană decât la producte ca acelea ale d-lui Anghel şi ale altora de acelaş soi.

Cât despre redactorul acestei foi, el a crezut a putea renunţa la onoarea de-a fi numărat între concetăţenii acelui oraş, de vreme ce, zi cu zi numărând , n-a petrecut nici jumătate de an în Botoşani, încât el nu poate fi admis ca normă de ceea ce produce în genere mediul intelectual al Botoşanilor.

Fondul cugetării noastre n-au fost deci de a atinge câtuşi de puţin susceptibilitatea botoşănenilor , ci a fost acelaşi ca şi în alte notiţe tot atât de nendurătoare ca şi cea asupra literaturei [ce] se produce în acel oraş. Nu este vorba de d. Eminescu. Este adevărat că poeziile d-lui Anghel sunt rele? Da. Este adevărat că sunt productul mediului social care le citeşte şi le 'ncurajează ? Da. Prin urmare ...? E datoria unui publicist de a respinge productele greşite şi criticele sale vor fi cu atât mai aspre, cu cât literaţii de cari va vorbi vor fi mai lipsiţi de cultură. Când cineva nu s-a împrietenit nici măcar cu gramatica românească, să nu cuteze a scrie poezii şi novele.

Toată această întâmpinare o scriem presupuind că discutăm c-un domn R. Cu „Curierul intereselor" nu ne-am fi dat această osteneală, căci pentru redactorul acelui ziar orişice abstracţiune e dincolo de sfera priceperei sale. Redactorul ,,Curierului intereselor" joacă în presa română rolul lui Achmed Kaisserli Paşa. Acesta era singurul ministru în Europa care nu ştia citi şi scrie, iar d. Balassan e asemenea singurul redactor, în univers poate, care asemenea nu ştie citi şi scrie. Acesta e un secret public în Iaşi şi ar fi în toată ţara dacă d. redactor nu s-ar păzi de-a scrie un singur şir în propriul său ziar. D-sa are un singur rol — de a tipări toate necuviinţele cîte i se trimit Când i se pare că ating vreo personalitate superioară nimicniciei şi ignoranţei sale. A discuta cu d-sa e ca şi Când ai vrea să 'nveţi pe-un orb pictura.

Dar chiar din partea d-nului R., notiţa, astfel cum e concepută, e o necuviinţă, la care am fi găsit cu totul de prisos de a reflecta un singur cuvânt măcar, dacă n-am fi crezut că sub ea se ascunde susceptibilitatea atinsă a vreunui botoşănean .

[23 ianuarie 1877]

[„EHDEM PAŞA, AMBASADOR..."]

EHDEM Paşa, ambasador la Berlin, este numit mare vizir în locul lui Midhat Paşa, care este trimis la insula Mitilene; Djavdet Paşa, mai 'nainte ministru de justiţie, e numit ministru de interne; Ohanes-Ciamici Paşa ministru de comerciu şi Haffim Paşa ministru de justiţie; Sadic Paşa e numit guvernatorul vilaietului Dunărei, Cadri Bey chemat la

funcţiunea de preşedinte al consiliului de stat.

Midhat Paşa a fost depărtat pentru c-a complotat în contra sultanului. Complotul urzit de el avea de scop răsturnarea sultanului Abdul-Hamid şi înlocuirea sa cu fratele ex - sultanului Murad V.

Lui Midhat Paşa i se va lăsa libertatea d' a debarca la Brindisi .

Un hat imperial confirmă din nou aplicarea constituţiunei.

Ali Paşa e numit guvernator al Adrianopolei .

[28 ianuarie 1877]

CONCERT [„ASTĂZI ÎN 30 IANUARIE..."]

Astăzi în 30 ianuarie va avea loc în sala Conservatorului concertul dat de violonistul Th . Micheru (artist român), cu concursul binevoitor al D-lui G . Scheletti . Programa e următoarea: No. 1 Beethoven . Sonata (în A-dur) pentru piano şi violină. No. 2

I. Artôt . Fantazie briliantă . No. 3 Mendelssohn . Adagio . No. 4 a) Micheru. Nocturnă pentru violină singură. b) Iubirea (romanţă). c) Dorul (romanţă). d) Hora Floricica (cu acompaniament do piano). No. 5 Beethoven. Romanţa (în F-dur). No. 6 Alard . Fantazie de concert. Preţurile locurilor: Locul 1-i 10 franci, locul al 2-lea 5 franci. Biletele se pot capata la magazinul de muzică la d-nii Hirsch şi Fincke şi în sara de concert la casă.

[30 ianuarie 1877]

AUSTRO-UNGARIA
[„MAIESTATEA SA A PRIMIT..."]

Maiestatea Sa a primit demisiunea cabinetului unguresc Tisza. Preşedintele actual al consiliului e însărcinat cu gerarea afacerilor, dar se crede că acest provizoriu nu va dura mult, de vreme ce sunt perspective că un nou cabinet se va forma cât de curând . Cabinetul austriac Auersperg au ţinut nu consiliu pentru a stabili linia sa de purtare în aceste împrejurări. Persoana despre care se vorbeşte că s-ar însărcina cu formarea noului cabinet unguresc este baronul Sennyei , deşi alţii vor a şti că baronul a declinat definitiv această onoare.

În Camera deputaţilor din Pesta s-a citit un rescript al preşedintelui consiliului adresat preşedintelui Camerei, prin care se anunţă că în 8 fevruar demisiunea ministeriului a fost primită de M. S. Împăratul. În cea mai adâncă tăcere a parlamentului, D. Tisza luă cuvântul pentru a spune conform uzului parlamentar cari au fost motivele şi împrejurările ce l-au silit a demisiona . Opinia sa este că cestiunea băncii nu se poate dezlega altfel decât prin crearea unei bănci autonome ungureşti.

Dar, în vederea greutăţilor politice şi a strâmtorării financiare, cabinetul a fost de părere că, păstrând pe deplin inviolabilitatea dreptului Ungariei, să reguleze această întrebare deocamdată în înţelegere cu guvernul celuilalt stat confederat . În această desbatere însă au rămas multe cestiuni in suspenso, mai cu samă aceea a constituirei unui

organ central.

Aicea ministerul unguresc a întâlnit o cerere care nu putea fi primită fără a păgubi demnitatea statului maghiar, deci n-a găsit altă cale decât de a rupe cu trătările. Cererea Austriei e ca în acel organ central membrii unguri să fie totdeauna în minoritate, ceea ce nu se împacă cu demnitatea naţională.

Rămânea deci încercarea de a crea o bancă autonomă , drept pe care nu i l-a contestat nimeni Ungariei. Dar îngrijirile regelui pentru monarhie şi ţară sunt aşa de mari în această privire încât cabinetul unguresc nu le-au putut risipi.

Nu Rămânea deci decât să-şi dea demisia, pe care Maiestatea Sa a binevoit a o primi. Tisza a rugat apoi Camera ca să-şi suspende şedinţele până când regele va fi dispus ceva în privirea noului guvern, ceea ce nici va dura mult, de vreme ce Coroana doreşte ca nesiguranţa să se sfârşască cât de curând .

Se zice că generalul Ignatief a avut însărcinarea de-a cere de la comitele Andrassy declaraţii hotărâte asupra poziţiei ce va lua-o Austria faţă cu Rusia în cazul unui război.

[2 februarie 1877]

[„ATENŢIA GENERALĂ..."]

Atenţia generală au atras-o în zilele cele din urmă interpelaţia pe care D. Cogălniceanu a făcut-o în Senat cu privire la starea universităţei din Iaşi.

Cu un bogat material de probe, d-sa a voit a dovedi că acest institut de cultură este în decadenţă, din cauză că profesorii se ocupă cu alte lucrări decât acelea ale ştiinţei şi cumulează funcţiuni adesa incompatibile cu catedra lor. Drep [t] care interpelantul a provocat pe ministrul instrucţiei de a ţinea pe profesori la împlinirea îndatoririlor lor.

D. ministru, răspunzând , au arătat cu această ocazie defectele legii instrucţiei şi cum ea nu pune piedici profesorilor de-a se servi de dreptul de a fi aleşi în corpurile legiuitoare, nici îi opreşte de la ocuparea mai multor funcţiuni.

interpelantul , nemulţămit cu acest răspuns, au revenit asupra cestiunei şi a culminat propuind următoarea moţiune:

Senatul, auzind esplicările date de d. ministru al instrucţiei şi văzând starea universităţii de Iaşi, provenită din absenţa profesorilor, invită pe d. ministru a aplica art. 386 etc. din legea instrucţiei.

Această moţiune a d-sale a fost primită alaltăieri cu adeziune din partea guvernului.

[6 februarie 1877]

[„DACĂ AR FI DE CREZUT..."]

Dacă ar fi de crezut aserţiunile ziarelor din Viena, atunci criza băncii se va risipi în favoarea Ungariei. În adevăr Tisza şi-a fost dat demisia. Împăratul a fost primit-o, ba însărcinase pe baronul Sennyey cu formarea unui cabinet nou, însă preste noapte se schimbară lucrurile. Ungurii au ştiut, prin mijlocirea contelui Andrassy, să-l convingă pe împărat că un alt ministeriu unguresc nu-i cu putinţă şi că acesta este le meilleur des ministčres possibles , aplicând maxima lui Leibnitz la oasele muritoare ale d-lui Tisza.

Se vede că lucrul era prevăzut şi precugetat astfel. D. Tisza a reintrat în ministeriul unguresc pe uşa pe care ieşise, şi toată demisia sa n-a fost decât o comedie pentru a vedea ce efect va face asupra spiritelor retragerea ilustrului demagog .

Astfel înainte de 4 zile au fost iarăşi o conferenţă, la care a luat parte d-nu Tisza ca demisionar şi ministru ad interim cu colegii său Wenckheim şi Szell pe de o parte şi miniştrii austriaci Auersperg, Lasser şi de Pretis pe de alta.

În această şedinţă nu s-a fixat sau delimitat nimica, dar s-au constatat numai că o înţelegere în cestiunea băncii nu e cu putinţă decât păstrându - se *principiul parităţii la compunerea consiliului de administraţie.*

Va să zică Austria au cedat Ungariei. De atunci urmează din nou conferenţele şi se introloacă iarăşi regulat miniştrii reintraţi maghiari şi cei austriaci, cărora, dorindu-le deplină sănătate în pisarea apei, trecem la altele.

[6 februarie 1877]

[„ÎNTRE SERBIA ŞI MONTENEGRO..."]

Între Serbia şi Montenegro şi Turcia pare a se stabili înţelegere. Cel puţin tratările preliminare între Zukici şi Vogoridi la Viena par a fi fost atât de bune încât au încurajat pe sârbi de a trimite la Constantinopoli, pentru încheierea păcii, pe D. Kristici şi Matici . Un decret princiar a convocat Scupcina cea mare pentru ziua de 26 fevruarie; iar pentru 20 a lunei curente s-a stabilit alegerile.

Principele Montenegrului doreşte a trata pentru pace numai la Viena.

În urma circulării principelui Gorciacof domneşte în lumea diplomatică o agitaţie tăcută însoţită de cutremur nervos. Într-adevăr, ce vor răspunde puterile la circulara Rusiei? Şi ce sperează aceasta de la ele? După cât ştim, cel puţin neutralitatea. Sigur este numai că Francia a început a se înţelege cu Anglia asupra unei procedări comune, în care însă tot această din urmă să aibă pasul Întâi .

În Berlin credinţa în pace nu-i tare. La o soirée dată de ambasadorul Franciei şi foarte bine vizitată s-a văzut că speranţele pentru mănţinerea păcii sunt minime, deşi toţi cred că Rusia nu va grăbi nimic, ci va înainta gradat şi foarte încet pe această cale.

[6 februarie 1877]

[„ORICARI AR FI SOARTA DEZBATERILOR..."]

Oricari ar fi soarta dezbaterilor asupra băncii, ba chiar a Austro-Ungariei preste tot, pe noi ne interesează numai întrucât ar putea avea drept rezultat o schimbare a politicei din lăuntru faţă cu popoarele nemaghiare şi cele negermane . Dac' ar ajunge lucrul la estrem, nu credem că maghiarii ar păţi-o tocmai bine, căci astăzi ei sunt mai urâţi decât la 1848. Şi cum erau iubiţi pe atuncea, se vede dintr-o scrisoare autografă a lui Kossuth datată din Debreţin 26 apr . 1849, în care faimosul agitator se esprimă astfel:

Urmând simţământului inemei mele, nu esitez a declara că dacă, apreţiând cele mai sus zise, vor grăbi (românii) fără amânare a da garanţie despre purtarea lor pacifică în viitor, nu mă voi sfii ca în numele păcei şi al iubirii să aruncăm văl asupra delictelor politice din trecut, însă cu escepţiunea acelui om care a abuzat în mod infam de înalta sa poziţie bisericească şi de încrederea poporului călcând în mod ruşinos datorinţele sale către D-zeu

şi către patrie, nu numai a amăgit poporul român la răsculare şi prin aceasta a fost îndemnătoriul la atât [e]a pustiiri şi vărsări de sânge , ci s-a înjosit încă la tradarea de patrie, ce nu i se poate ierta niciodată, ba nu s-a înfloriat a provoca, a îndemna şi a mijloci irumperea de putere armată străină în ţară, pentru a măcela pre poporul propriei sale patrie, şi acestea toate le face aşa încât totodată a fost destul de vil a juca un rol de faţarnic mincinos, pentru ca în mijlocul păcatelor sale trădătoare de patrie să adoarmă cu cuvinte dulci atenţiunea şi priveghiarea mea şi a soţilor mei de la guvern; numele acestui om este Andrei *Şaguna,* asupra capului căruia multul sânge ce s-a vărsat strigă răzbunare dreaptă şi care, precum este declarat de trădătoriu de patrie, aşa nu poate avea parte de iertare pre acest pământ .

Şi acestea toate Kossuth le scrie despre unul din cei mai moderaţi oameni, care se înţelege că nu s-a putut însufleţi niciodată de strania onoare de a fi numărat între turci sau maghiari, încât ceea ce a făcut contra acestora era în realitate un serviciu adus umanităţii şi un merit faţă cu popoarele transilvane.

Mai interesantă însă este această scrisoare din alt punct de vedere. Şaguna a fost tratat de un partid românesc din Transilvania ca vânzător al intereselor româneşti şi ca maghiarofil . Acum însă se vede cari erau adevăratele lui simţiri. În faptă mitropolitul

transilvan, politic de la creştet pân-în tălpi , îşi cunoştea aşa de bine poporul, oamenii, inteligenţa, încât nu i-au crezut capabili de-a resista la 866 cu efect la introducerea dualismului. Ca toţi politicii de talent, Şaguna era pesimist , ş-a calculat totdeauna cu împrejurările cele mai rele, nu cu cele mai bune. îndealtfel lipsa lui de încredere *nu* în energia, dar în judecata sănătoasă şi oarecum realistă a conluptătorilor săi a fost în parte adeverită de vreme.

[6 februarie 1877]

PRELECŢIUNI POPULARE
[„SOCIETATEA LITERARĂ «JUNIMEA»..."]

Societatea literară ,,Junimea" va ţinea şi în acest an prelecţiunile ei obicinuite, cu care publicul ieşan s-au familiarizat acum de treisprezece ani. Obiectul prelecţiunilor din acest an vor fi diferitele sisteme metafizice (dacă sub metafizică vom înţelege toate ideile pe care le-a avut sau omenirea sau unele şcoli filozofice asupra începutului lumei, a originii făpturii şi răsăririi neamului omenesc).

Astăzi duminică d. Pogor va introduce pe auditori în materie prin consideraţiuni teoretice. Şirul prelecţiunilor este următorul: 1) Duminică 6 fevruarie. Privire teoretică, *V. Pogor.* 2) Duminică 13 fevruarie. Fetişismul , *V. Conta.* 3) Duminică 20 fevruarie. Politeismul , P. Verusi . 4) Duminică 27 fevruarie. Panteismul , *A. D. Xenopol.* 5) Duminică 6 martie. Monoteismul , *V. Pogor.* 6) Duminică 13 martie. Criticismul , *A. D. Xenopol.* 7) Duminică 20 martie. Materialismul, *V. Conta.*

[6 februarie 1877]

[„PREOCUPAREA DE CĂPETENIE..."]

PREOCUPAREA de căpetenie este răspunsul ce-l vor da puterile la circulara guvernului rusesc. Dar oricât de multe şi deosebite ar fi dezbaterile al căror obiect e renumita circulară, nu se ştie pân' acum nimic pozitiv despre răspunsul pe care-l va da Europa.

Din *Cetinie* se scrie că în 4/16 l.c. s-au ţinut consiliu mare asupra propunerilor de pace, se zice că foarte favorabile, pe cari le-ar fi făcut Poarta. O depeşă din Constantinopole vesteşte totodată că principele Muntenegrului s-a învoit ca tratările de pace să se facă la Constantinopole.

Ştirile despre înarmări *nouă* în Rusia sunt dezminţite. Nu este vorba decât de întregirea trupelor mobilizate deja, nicidecum de mobilizarea altora nouă; tot asemenea nu este nici vorbă despre vro călătorie a Ţariului la Chişinău . Marele principe Nicolaie

au plecat la Odessa, parte pentru că medicii i-au sfătuit o schimbare de aer, parte pentru a inspecta trupele generalului Barclay de Tolly-Weimarn.

Sâmbăta trecută a sosit în Bucureşti consiliarii de stat Kristici şi Matici, însoţiţi de secretarul ministeriului sîrbesc de esterne, Pacici , cari apoi a plecat la Constantinopole împreună cu Pertew-Efendi , unde vor începe tratările de pace.

[9 februarie 1877]

PRELEGERILE JUNIMEI
[„DUMINICA TRECUTĂ D. POGOR..."]

Duminica trecută d. Pogor a dezvoltat în sala Universităţei privirea teoretică asupra materiei conferinţelor din acest an. D-sa a arătat că crierul omenesc singur este deprins a reduce orice efect la cauză şi orice cauză la efect, şi neputând la 'nceput să pătrundă natura lor, el s-a temut de unele, au iubit pe celelalte, însă nu in abstracto , ci în formele cu totul concrete în cari i se prezentaseră . De-aci s-a născut fetişismul, adorarea obiectelor din natură, întrucât ele erau privite ca cauze stricăcioase sau folositoare omului. După aceea însă inteligenţa omenească bagă de samă că o serie întreagă de fenomene e pătrunsă de o singură lege, că afară de şirul văzut al lucrurilor trecătoare există oarecum ceva mai nalt decit ele şi mai presus lor. Cea mai naturală presupunere era deci că există fiinţe care dirig cu intenţie fenomenele naturale şi că ar avea formă şi natură mai mult sau mai puţin omenească. De aci se naşte politeismul. Dar mintea cercetătoare găsi curând că aceste grupe de varietăţi ale fenomenelor stau în unire, că universul întreg e supus unei legături care dovedea unitatea legii fundamentale, a cării emenaţiuni erau toate celelalte, că toate fenomenele nu erau decât umbrele uneia şi aceleiaşi fiinţe, presupusă ca fiind *în* natură. Acesta era panteismul. Când s-au presupus că şi această lege universală nu este *în* lume, ci *afară* de ea, s-au format monoteismul, prin care s-au personificat principiul universului printr-un antropomorfism subtil .

Cu totul deosebit de aceste sisteme, al căror izvor a fost esperienţa lucrurilor din afară, este idealismul lui Kant. Kant nu consideră legătura infinită între fenomene, ci supune cercetării însuşi organul care le reproduce. Deosebind lumea de dinafară de intelectul ce o reflectează , Kant conchide că *în sine* lumea ne rămâne necunoscută, şi nu avem înainte-ne decât rezultatul propriului nostru aparat al cugetării; că crierul este o oglindă care reflectează lumea într-un mod atât de propriu încât nimeni nu este îndreptăţit

de a judeca de la legile cugetării sale la legile cari domnesc universul. Astfel el disface ca un ceasornicar întreg aparatul cugetării şi arată că esperienţa nu este nimic decât analizarea unor reacţiuni ale sistemului nostru nervos.

Cel mai nou sistem metafizic este materialismul. Acesta stabileşte că cestiunile metafizice, neputând fi dezlegate , sunt a se înlătura cu totul, Rămâind ca esperimentele ştiinţifice şi deducerile cu totul esacte din ele să înlocuiască această activitate specifică şi cu totul neatârnată a crierului . Obiectul percepţiunei noastre este odată materia şi pretutindenea materia, încât presupunerea că afară de aceasta n-ar mai esista nimic pare la întâia vedere justificată.

În fine prelectorul aduce aminte că întrebările metafizicei nu vor avea niciodată o soluţiune suficientă, din care cauză vor şi rămâne [a] totdeauna întrebări ce vor ocupa inteligenţile omeneşti; apoi că scopul seriei de prelegeri nu este de-a convinge pe public despre adevărul cutărui sau cutărui sistem, ci numai de-a da o idee clară despre modul cum s-au făcut în vremi deosebite lucrarea metafizică a inteligenţei omeneşti.

[9 februarie 1877]

[„ZIARUL «TEMPS» SCRIE..."]

Ziarul ,,Temps" scrie că, după informaţiunile ce le-a căpătat, starea sănătăţii sultanului Abdul Hamid este neliniştitoare. Ca şi fratele său Murad el are boală de crieri, încât medici cred a putea prezice o apoplexie cerebrală . Se vede că întreg neamul imperial Osman e fiziceşte degenerat , căci nimeni n-ar putea susţinea nici despre Abdul Aziz că a fost pe deplin sănătos.

Totodată se vede ce puţin calcul au dovedit Midhat Paşa când au respins propunerile conferenţei.

,,Pesther Lloyd", organul contelui Andrassy, judecă în această privire drept când spune că, odată ce Midhat au recucerit independenţa Porţii, el a deschis din nou era despotismului arbitrar şi a pus imperiul în aceeaşi stare în care se afla în cele din urmă zile ale lui Abdul Aziz. E clar că vremea s-a însărcinat de a da dovezile necesare pentru teoria susţinută de cabinetul din St. Petersburg ,,că Turcia nu se poate regenera prin sine".

De aci rezultă că cestiunea garanţielor , din înlăturată cum părea, au ajuns din nou în faza ei primitivă.

Tratările de pace între cele două principate transdanubiene şi Poartă par a merge bine. D. Kristici au prezentat ministerului turcesc de esterne, drept acreditivă , o scrisoare a prinţului Milan prin care acesta sperează că tratările începute de Midhat Paşa vor ajunge la bun capăt. Principele Muntenegrului s-a învoit asemenea de a trimete delegaţi la Constantinopole, cari vor avea să ceară tot teritoriul pe care muntenegrenii îl ţin astăzi ocupat. În acest înţeles se rosteşte cel puţin „Glas Crnagorca ", organul guvernului din Cetinie.

Se aude că şi vizirul novissim Ehedm Paşa şi-ar fi dat demisia.

[11 februarie 1877]

[„MAI TOŢI MINIŞTRII..."]

Mai toţi miniştrii maghiari petrec în Viena, ocupaţi de a regula învoiala în privirea

băncii naţionale. Partidul ,,constituţional" austriac va ţinea o conferinţă şi, dacă se vor primi concesiile făcute de cabinetul Auersperg, atunci bine, de nu, atunci d-nul Tisza va declara M. Sale că nu e în stare de a forma un nou cabinet unguresc.

În regiunile guvernamentale învoiala se priveşte ca definitivă. Cel puţin cabinetul Auersperg nu se îndoieşte că principiul parităţii şi celelalte concesii vor fi primite de Reichsrath şi de Casa de sus şi că atât conferenţa ministerială cât şi cea a partidului „constituţional" nu sunt decât nişte formalităţi . Cu părere de rău constatăm că Ungaria învinge şi învinge pe deplin.

[11 februarie 1877]

PRELEGERILE JUNIMEI [„DUMINICĂ ÎN 13..."]

Duminică în 13 luna curentă *d. V. Conta* va ţinea în sala Universităţii prelegerea sa asupra *fetişismului.*

D. Conta ca scriitor e din numărul acelor puţini cari nu reproduc numai idei nerumegate din cărţi străine, ci gândesc mai cu seamă singuri; apoi d-sa mai are talentul de a espune foarte clar materiile cele mai grele, fără ca prin aceasta. limpezime obiectul să piardă ceva din însemnătatea sa. Aceste două calităţi, rare pretutindene, dar şi mai rare în ţara noastră, ne îndreptăţesc a crede că prelegerea de duminică va fi îndestul de interesantă.

[11 februarie 1877]

[„AMBASADELE OTOMANE DIN STRĂINĂTATE..."]

Ambasadele otomane din străinătate au fost avizate de a dezminţi ştirea despre îmbolnăvirea sultanului. Astfel comunicatul celei din Viena se esprimă astfel:

Ambasada otomană crede că trebuie să dezmintă în modul cel mai formal faimele turburătoare răspândite despre starea sănătăţei M.S. Sultanului. M. Sa Sultanul a suferit înainte de câtăva vreme de durere de măsele, însă răul a dispărut deja şi starea sănătăţei M. Sale e pe deplin mulţămitoare.

În acelaşi senz se esprimă o telegramă din Petersburg adresată Corespondenţei politice:

După relaţii primite aici din izvor competent starea sănătăţii sultanului Abdul Hamid este cu totul normală. Ştirile despre simptomele unei boale mentale sânt răspândite de partida lui Midhat Paşa, spre a motiva agitaţiunile începute pentru o nouă schimbare pe tron. Aici se crede că o asemenea catastrofă nu e verisimilă.

[13 februarie 1877]

[„ÎN SERBIA SÂNT ALEGERI..."]

În Serbia sânt alegeri pentru Scupcina mare. Candidaţii conservatori au fost aleşi cu mare majoritate. Între candidaţii pentru Belgrad e şi un evreu, anume Abraham Oser. Ca semn al vremei alegerea aceasta e desigur caracteristică. În vremea când statul sârbesc era în război cu Poarta, patrioţii semiţi ai Serbiei s-au adresat direct la turci pentru a căpăta drepturi egale. Astăzi, în loc de a fi împuşcaţi, jure belli, la colţurile uliţelor, ei sânt aleşi în Scupcină.

Tratările de pace între plenipotanţiarii sârbi şi Poarta otomană vor avea rezultat bun. În 8/20 luna curentă au avut loc în palatul Ministeriului de esterne cea Întâi conferinţă între delegaţii sârbi şi Savfet Paşa. S-a discutat cestiunea garanţiilor , în privirea căreia Poarta nu pare a face din unele puncte o conditio sine qua non. Această conferinţă au făcut impresie bună asupra amândoror părţilor, fiindcă au constatat reciproc dorinţa sinceră de a ajunge la înţelegere. O ştire şi mai nouă spune că Poarta ar fi renunţat la cererile ei de mai înainte şi că încheierea păcii se va efectua încă înainte de sfârşitul lunei fevruar. Mai rămân a se discuta unele puncte formele cari să satisfacă opinia publică moametană, căci asupra cestiunilor de fond înţelegerea e stabilită.

Senatorii muntenegreni Bozo Petrovici şi Stanco Radonici au plecat din Cataro în 9/21

la Constantinopole pe un vapor al companiei austrieceşti. Ei vor funcţiona la tratările de pace cu Poarta ca delegaţi ai Muntenegrului. Pentru că tratările acestea promit a deveni mai lungi decât cele cu Serbia, de aceea se va prelungi armistiţiul.

[13 februarie 1877]

[„O TELEGRAMĂ A AGENŢIEI HAVAS..."]

O telegramă a agenţiei Havas din 12/24 fevruarie arată că în acea zi pacea între Serbia şi Turcia era aproape încheiată. Serbii au primit garanţiile cerute, însă punctele cari ating egala îndreptăţire a evreilor şi numirea unui agent diplomatic turc nu sunt atinse în convenţie. Zece zile după ratificarea condiţiilor de pace prin Scupcina sârbească trupele turceşti vor părăsi teritoriul sîrbesc. Delegaţii muntenegreni erau aşteptaţi pe vineri în Constantinopole, iar ieri, marţi, era să se deie ordin trupelor munte[ne]- grene şi celor turceşti de a se ţine în defensivă. Şedinţele Scupcinei mari din Serbia, al căror scop e ratificarea păcei cu Turcia, se ţin în săptămâna aceasta şi anume de luni până joi.

Cestiunea băncii naţionale a intrat în Austro-Ungaria în stadiul următor. În conferenţa partidului constituţional, vizitată de 200 de membri, deputatul dr. Herbst a propus următoarea rezoluţie:

„Considerând declaraţia guvernului că, înainte de a da partidului constituţional votul său asupra compunerei consiliului general a băncii naţionale, guvernul e în neputinţă de a încheia *proiectele* pentru pactul cu Ungaria: Considerând că tot după numita declaraţie votul dorit de guvern nu prejudeca întru nimic în privirea primirei sau respingerii tuturor celorlalte stipulaţiuni a statutelor băncii precum şi a tuturor celorlalte părţi ale pactului, partidul constituţional declară: că păstrează pe deplin libertatea votului său asupra proiectelor privitoare la pact şi asupra stipulaţiunilor statutului băncii, apoi că cestiunea numirei viceguvernorului o priveşte ca deschisă, dar că în dealtfel *compunerea consiliului general,* comunicată de guvern, *nu este în sine neadmisibilă ".*

Această rezoluţie a fost primită în cluburi de majoritatea Reichsrat [h]lului.

Din Londra se depeşează că guvernul englez a început negoţiările cu cabinetul de St. Petersburg pentru a obţine terminul de un an ce-l crede necesar ca Turcia să poată aplica reformele promise.

Celelalte cabinete europene vor împărtăşi opiniunea cabinetului de St. James .

Iar din Petersburg se dezminte zgomotul cum că ţarul ar fi dat armatei ruse ordinul de a trece Prutul la 28 fevruarie ca fiind cu totul nefundut . Este adevărat că armistiţiul acordat în urma ultimatului Rusiei espiră peste trei zile; dară ştirile relative la negociaţiunile începute între Serbia şi Turcia fiind favorabile, armistiţiul va fi fără îndoială prelungit în caz când aceste negociaţiuni nu s-ar termina până la 1 martie.

În general situaţiunea nu s-a schimbat.

Până acum nu putem avea încă indicaţiunile ce trebuie să rezulte din răspunsurile puterilor la circulara prinţului Gorciacoff.

Însemnătatea acestor răspunsuri va depinde de la turnura ce vor lua lucrurile la Constantinopol şi de măsurile ulterioare la cari se va opri Rusia.

[16 februarie 1877]

PRELEGERILE JUNIMEI
[„DUMINICA TRECUTĂ D. VASILE CONTA..."]

Duminica trecută d. Vasile Conta a ţinut prelegerea sa asupra fetişismului . După cum era uşor de prevăzut pentru cei cari cunosc individualitatea intelectuală a acestui scriitor, prelegerea sa a fost foarte interesantă şi a ţinut încordată atenţia auzitorilor mai mult de o oară şi jumătate. Precum nici se putea altfel, d. Conta a judecat despre fetişismul antic după asemănarea celui modern; arătând apoi urme de fetişism în credinţele de astăzi ale popoarelor, judecata sa prin analogie s-a dovedit a fi cu totul corectă, limpede şi fără săritură. Cu această ocazie d-sa a dezvoltat o sumă de cunoştinţe etnologice, încât fiecare propoziţie conţinea ceva nou; totodată a dovedit o cunoştinţă amănunţită a mitologiei populare române, a cărei analogie cu credinţele populare ale altor popoare a făcut-o cu totul evidentă .

Dar tocmai din cauza bogăţiei de cunoştinţe desfăşurate cu această ocazie sarcina unei dări de samă pe scurt devine aproape cu neputinţă. D-sa a dovedit că credinţa în duplicitatea existenţii noastre a pornit de la faptul, că fiecare îşi are *umbra* sa. De acolo vedem la cei antici sufletele în chip de umbre, de-aceea, după credinţa poporului românesc, cel căruia i se ia umbra trebuie să moară. Dar, fiindcă toate lucrurile au o umbră, după credinţele primitive toate lucrurile sunt însufleţite , astfel încât sălbatecul calcă pretutindene pe suflete, din cari cele mai multe sunt rele şi puţine, anume cele ale rudelor şi prietenilor , sunt bune. Cu aceeaşi claritate a desfăşurat apoi metoadele de a omorâ sufletele, de a dobândi prietenia lor, de ale aservi ; au arătat cum toate mişcările în natură li păreau produse de spirite, cum vântul e reprezentat ca o mulţime de spirite ce biciuiesc frunzele pădurei şi valurile apelor, cum zelirul e un spirit mângâios ce spune poveşti florilor, cari râd de toate aceste, Rămâind serioase numai pietrile bătrâne , care în viaţa lor lungă ştiu că acestea sunt deşărtăciuni uşoare. Mai ciudată este credinţa ca fiinţele au mai multe suflete, pentru a cărei ilustrare a adus, pe lângă altele din viaţa sălbaticilor , şi credinţa ţiganilor că au cel puţin trei suflete, apoi o poveste românească populară despre un om cu viaţa vecinică, a cărui vecinicie constă tocmai într-aceea că-şi ascunsese sufletele foarte bine.

Credinţa că, pe când omul doarme, sufletul lui iese din trup şi umblă pe unde vrea, au dat apoi naştere la vraja prinderei sufletului prin chemări mângâioase , a închiderei lui în ceară şi într-o viţă de păr şi a nimicirii lui. Strigoii, luarea din urmă, făcutul, deochietul , făcutul de dragoste, toate se reduc în urma urmelor la unul şi acelaşi princip, că adecă sufletul — după credinţa primitivă muritor — în neatârnare de trup poate fi vrăjit, prins, aservit şi că e supus unor formule magice .

Departe de a fi redat măcar a suta parte din mulţimea faptelor aduse de prelector şi tot aşa de departe de a fi reprodus cugetarea unitară care le pătrundea pe toate, ne mulţămim numai cu aceste câteva însemnări , sperând că d. Conta va face din ele obiectul unui studiu în scris.

[16 februarie 1877]

ÎNTUNECIME DE LUNĂ

Ieri preste zi se făcuse vreme senină, încât mulţi credeau să poată observa sara întunecimea prezisă ; dar de la 5 oare după amează̆zi cerul A 'nceput să s-acopere c-o ceaţă alburie din ce în ce mai deasă, care n-a permis a se vedea intrarea lunii în umbra pământului .

[16 februarie 1877]

NEORINDUIELI GRAVE

În unul din ultimele sale numere ,,Unirea democratică" deplânge lipsa de respect faţă cu autoritatea statului, care se 'nţelege că nu poate fi reprezentată decât prin persoane. Noi vom adăoga că acest spirit de rebeliune , atât de comun în tonul ziarelor în critica ce se face organelor statului, ameninţă a intra până şi în şcoli. Astfel alaltăieri, miercuri, elevii şcoalei tehnice s-au împotrivit la esecutarea unei pedepse ordonate de ministeriu în urma propriei lor nerespectări a regulamentului şcoalei. Credem de prisos de-a adăugi că cea dendâi datorie a unui elev este *ascultarea* şi supunerea şi că rezonarea asupra măsurilor luate de superiorii săi trebuie reprimată .

[18 februarie 1877]

[„MINISTERIUL TURCESC DE ESTERNE..."]

Ministeriul turcesc de esterne a comunicat prin circulară tuturor reprezentanţilor Porţii din străinătate instrucţia de a dezminţi din nou ştirile, răspîndite de ziarele străine, că sultanul ar fi bolnav, că vizirul ar fi să se schimbe şi că populaţia din Constantinopole e în turburare . Toate aceste veşti sunt lipsite de fundament.

O circulară a marelui-vizir către guvernorii provinţiilor li impune acestora îndatorirea de a căuta ca populaţia să se dezarmeze .

Din cauza întârzierii delegaţilor muntenegreni, armistiţiul între Poartă şi Muntenegru s-au prelungit în mod formal pe douăzeci de zile.

Ziua de 17 fevr . (1 mart) 1877 este menită a fi remarcabilă în istoria ţărilor dunărene. În 16/28 fevr . scupcina mare sârbească a primit bazele restabilirii păcii, convenite cu Poarta. Consiliul de miniştri al Porţii asemenea au admis acele baze, încât joia trecută (1 mart s.n.) avea să se sebsemne instrumentul păcii. Scupcina mare a fost deschisă în 16 fevruarie la 9 oare, 50 min. dimineaţa de către principe în persoană şi în

şedinţă secretă , alegându-şi prezident pe George Topazovici şi viceprezident pe Teodor Tuciacovici .

Şedinţa a ţinut până la 12 1/4, în ea s-au primit condiţiile restabilirii păcii cu Poarta şi, îndată ce şi-au dat voturile, a fost în graba mare închisă. Această grabă ,,Politische Correspondenz" o esplică prin teama guvernului că Scupcina putea să comită estravaganţe , de vreme ce intre aleşi erau şi câţiva socialişti .

Dacă vom crede unei telegrame din Constantinopole, atunci actul închierii păcii s-a urmat astfel. În 17 l.c. s-a iscălit de ambe părţile un proces verbal conţiind trei puncte 1) status quo 2) amnistia 3) deşertarea teritoriului sîrbesc în timp de douăsprezece zile. Apoi Serbia avea să deie Porţii o notă relativă la garanţiile cerute şi cuprinzând următoarele 4 puncte: oprirea de a ridica întăriri nouă, ridicarea flamurei otomane lângă cea sârbească , egala îndreptăţire a evreilor şi oprirea bandelor înarmate .

Despre numirea unui agent turcesc la Belgrad cât şi despre Micul Zvornic nu va fi vorba în aceasta notă. Apoi principele Milan va adresa vizirului o telegramă, anunţând că

aprobă condiţiile păcii, după care Poarta va lua act de declaraţia Principelui şi Sultanul îi va da un nou firman de întărire.

[20 februarie 1877]

VREMEA [„DUPĂ ZILE SENINE..."]

După zile senine şi calde, cari păreau, a prezice sosirea 'n curând a primăverei, ne-am pomenit din nou cu vicol, omăt şi frig. De două zile ninge într-una, omătul în troiene acopere uliţele şi ulicioarele , trenurile cari vin din jos nu sosesc la Iaşi, încât în decursul acestor zile nu ştim ce se 'ntîmplă nici înlăuntru nici în afară de ţară. Numai trenul de la Suceava a sosit ca prin minune atât ieri cât şi alaltăieri, aducând ştirile de pace pe care le-am înregistrat în numărul de astăzi.

[20 februarie 1877]

BALUL ROMÂNIEI JUNE

Se ştie că societatea studenţilor români din Viena dă în fiecare an un bal splendid, care se bucură de un oarecare renume prin eleganţa şi frumuseţea lui. Lunea trecută (în 14 fevr.) comitetul societăţei compus din d-nii drd . Stihi (prezident), drd . Ciurcu şi stud . tecn . Popazu au fost primiţi în audienţă de M. Sa Împăratul. Cu această ocazie Maiestatea Sa a binevoit a cere informaţii detaliate despre mersul societăţii studenţilor români şi mai cu samă despre cabinetul de lectură; în urmă a promis că, iertându-l împrejurările, va veni asemenea la bal. Balul însuşi era fixat pe ieri sâmbătă . Cu această ocazie directorul muzicei balurilor Curţii Imperiale, d. Strauss , a dedicat societăţii o polcă-franţaise , intitulată ,,Fulg de omăt" (Schneesternchen).

[20 februarie 1877]

VICOLUL [„PRIN SCRISOAREA..."]

Prin scrisoarea sub data de 21 fevr./5 martie direcţia de esploatare pentru linia română Suceava — Iaşi ne comunică că de la 19 fevr./3 martie curent circulaţia tuturor trenurilor este întreruptă pe liniele române ale Companiei din causa vicolului , încât chiar şi de la calea ferată a acţionarilor precum şi de la liniile austriace n-a sosit trenurile de joncţiune . Silinţele de-a se curăţi linia se speră că aveau să succeadă ieri la 22 curent.

[23 februarie 1877]

ŞTIRI POLITICE [„DIN SORGINŢI PRIVATE..."]

Din sorginţi private, a căror ştiri trebuesc însă primite c-un grad oarecare de precauţiune, aflăm că d. Dimitrie Sturza, ministrul de finanţe, şi-ar fi dat din nou demisiunea. iar cabinetul ar fi în conflict cu Senatul. Până la confirmare sau desminţire notăm acestea sub toată rezerva cuvenită.

[23 februarie 1877]

POŞTA [„DIN CAUZA VICOLULUI..."]

Din cauza vicolului n-a sosit poşta nici dinlăuntrul ţărei, nici din străinătate, încât ni lipsesc toate detaliile asupra ştirilor multiple ce circulează în public. Astfel nu ştim modul în care d. ministru al instrucţiei au cerut de la corpurile legiuitoare înfiinţarea facultăţilor de medicină şi de teologie la Universitatea de Iaşi, nici soarta proiectului obligativităţii alegerilor ş.a.a.

[23 februarie 1877]

[„GENERALUL IGNATIEF..."]

Generalul Ignatief a plecat pe la curţile din Berlin, Paris şi Londra.

O depeşă mai recentă ne vesteşte deja că la Berlin a avut o întrevedere cu principele de Bismark şi a doua zi a plecat la Paris.

Ziarul „Times" pretinde a şti că generalul Ignatief va face propunerea de a dezarma ; *cu condiţiune însă* ca tratatul de Paris să fie abrogat.

[25 februarie 1877]

[„ZIARELE DIN VIENA..."]

Ziarele din Viena din 7 şi 8 mart (iar N. Fr. Presse încă nainte de vro două săptămâni) au adus ştiri telegrafice din Ruşciuc prin care întâmplarea de pe insula Dinului se caracterizază ca o calcare din partea românilor a teritoriului turcesc. Pentru a se vedea câtă bună credinţă dezvoltă autorităţile turceşti, reproducem după ,,Românul", care-n această cestiune e cu deosebire bine informat, următoarele detalii [1].

[1] Vezi *infra*, p. 709**.**

[27 februarie 1877]

[„LUNI ÎN 21 FEV [RUAR] DELEGAŢII..."]

Luni în 21 FEV [RUAR] delegaţii Muntenegrului au adresat Porţii cererile lor, cari sunt următoarele:

1. Cesiunea districtelor Zubci şi Gaţco , precum şi a unor părţi din districtele Colaşin , Lipnic, Piva, şaraţco , Fecera până la Maitraveţ , Cucci , Vasoievici ; apoi Moracea , Line, Zeta , Gilone , până în lacul Scutari, Zabliac , Spuţ, întăriturile de pe malul drept al Boianei , insulele întărite Vranina şi Lesendria în lacul Scutari, Stoţa , Crevţe şi portul Spizza. 2) Libera navigaţiei pe lacul Scutari şi pe Boiana; îndatorirea autorităţilor turceşti de a mănţinea navigabil pe cheltuieli proprie canalul Boianei care dă în lacul Scutari. 3) Repatriarea herţegovinenilor refugiaţi . 4) Stabilirea unui modus vivendi pe bazele formulate în iulie 1875. Punctul din urmă însă nu este o condiţie absolută şi poate fi dat în lucrarea unei comisii mixte.

Mult mai grave sunt ştirile pe cari le aduce „Corespondenţa politică" în buletinul său din Petersburg. Principele Gorciacoff neprimind pân - acuma răspunsurile puterilor la circulara sa din 31 ian. au însărcinat pe ambasadorul rusesc din Londra, contele Şuvalof, de-a cere de urgenţă de la earl of Derby răspunsul cabinetului englez. Un aviz identic li s-a dat ambasadorilor Rusiei de pe lângă curţile din Viena, Berlin, Paris şi Roma. Totdeodată contele Şuvalof a fost împuternicit de a declara că guvernul împăratului Alexandru *nu cunoaşte decât două soluţiuni ale Cestiunii Orientului.* Sau că puterile signatare tractatului din Paris, în special Anglia, privesc tractatul de Paris *ca existând încă în toate punctele sale,* deşi Poarta au respins hotărârile conferenţei hazate pe acel tratat; sau *cabinetul din Sf. Petersburg va privi acel tratat ca neexistând .*

În cazul Întâi Rusia pretinde ca puterile signatare tratatului să ceară împreună de la Poartă. primirea deplină şi în forma lor originară a tuturor hotărârilor luate în conferenţa preliminară , aceasta pe orice cale vor găsi de cuviinţă. Dacă puterile mari se pot decide de a primi acest punct de vedere, atunci Rusia nu mai are nici cauză, nici nevoie de-a ieşi din concertul european. Atunci ea are posibilitatea deplină de a evita orice complicaţie războinică.

Dacă însă puterile s-ar hotărâ să păzească neactivitatea de pân - acuma , atunci cabinetul din St. Petersburg va privi în această hotărâre : 1) Renunţarea , respective negarea îndatoririlor impuse Turciei prin acel tratat, 2) pierderea tuturor drepturilor ce rezultă

---

pentru Poartă din acel tratat. *Prin urmare Rusia va privi tratatul, în toate punctele ce o ating pe ea,* **ca nul şi fără valoare** şi-şi va păstra deplina libertate de acţiune.

Urmările acestor concluzii ale Rusiei pentru România sunt bătătoare la ochi. După cât ştim numai ,,Timpul" din Bucureşti au atras atenţia publicului român asupra greutăţii frazei din urmă, căci între stipulaţiile ce-o privesc pe Rusia este şi cesiunea Basarabiei române, între cele care privesc aşa numitul „corp turcesc" sunt cuprinse garanţiile de autonomie şi suveranitate ale României.

Aşadar şanţurile de pe Siret capătă acuma o deosebită însămnătate.

[27 februarie 1877]

DE LA ŞCOALA TEHNICĂ

În unul din numerii acestei foi spusesem că se 'ntâmplase oarecari neorânduieli la

şcoala tehnică, a cărora încheiere nu se putea prevedea la moment, din care cauză n-am găsit de cuviinţă de-a ne întinde în detalii asupra cestiunii. Acuma însă, când tot incidentul e închis odată pentru totdeauna, vom da în câteva şire o relaţie cu totul obiectivă a întâmplării , pentru a înlătura toate faimele eronate , cîte se lăţise în această privire. De la un timp încoace atât pedagogul cât şi maistrii au fost denunţat direcţiei faptul că între elevi sunt câţiva malcontenţi cari refuză a se supune regulamentului disciplinar al şcolii. Izvorul acestor nemulţămiri se zice să fi fost nişte instigaţiuni din afara de şcoală, deci în afară de cercul de privighere al autorităţii şcolare. Aceste acte de nesupunere se repetau tot mai des, încât pedagogul şi maistrii s-au văzut siliţi a raporta consiliului de disciplină că nemulţămiţii nu primesc pedepsele ce li se impun, nici se supun la ordinele superiorilor lor. Totodată direcţia se pomeni c-o suplică din partea câtorva elevi, prin care ei declarau că n-au lucru şi cer să li se deie. Faţă cu această suplică maistrii au declarat contrariul, că aceste ar fi numai un pretest de-a face neorânduieli , că fiecare din ei are de lucru, dar că nu voiesc să lucreze. În fine consiliul de disciplină s-a văzut silit să ceară concursul consiliului superior de supraveghere, compus după lege din d. prefect al districtului, d. primar al oraşului şi d-un inginer judeţean . Acest consiliu de supraveghere a hotărît a propune ministeriului eliminarea din şcoală a opt elevi despre cari maistri şi pedagogul raportase că nu voiesc să se supună şi samănă disordinea şi între ceilalţi elevi.

Pentru a face eliminarea cât se poate de puţin penibilă atât pentru cei pedepsiţi cât şi pentru colegii lor, direcţia au hotărît de-a începe cu *trei,* cari erau din oraşul Iaşi chiar, şi a vesti în privirea celorlalţi mai Întâi pe părinţi, cari să vie să-i ieie. Dar aceştia trei au refuzat de a părăsi şcoala. În urma acestui refuz d. comisar al despărţirii a III-a i-a chemat pe câteşi opt înaintea sa, le-a cetit ordinul ministerial prin care se dispunea ca să fie eliminaţi şi i-au somat să părăsească şcoala. D. prefect în special a avut buna-voinţă de a-i instala pe cei din districte într-un otel până ce or veni părinţii ca să-i ieie.

Dintre aceşti opt eliminaţi unul, anume Vasiliu , a sărit noaptea peste îngrăditura institutului şi a intrat în vorbă cu elevii rămaşi în şcoală, pentru a-i împinge şi pe ei la aceeaşi nesupunere . Câţiva cari l-au urmat pe Vasiliu au fost arestaţi de poliţie şi eliberaţi în urma mijlocirii d-lui secretar al şcolii, Climescu, cari i-au readus la şcoală. Dar spiritul de rebeliune încolţise deja. Cincisprezece dintre cei din şcoala s-au prezentat înaintea consiliului de disciplină şi a cerut ca sau să se reprimească cei eliminaţi sau vor părăsi şi ei şcoala. Atuncea d. director le-au spus în mod conciliant ca să gândească la ceea ce fac; ,,nimenea nu i-a silit să intre în institut şi nimeni nu-i opreşte să iasă. Să recugete însă că, dacă părăsesc şcoala, o părăsesc *fără* consimţamântul direcţiei şi că vor

---

avea să sufere urmările". Totuşi aceşti cincisprezece au dat un fel de suplică, iscălită de toţi, prin care declară că părăsesc şcoala.

Consiliul de disciplină a încheiat la moment un proces verbal , prin care s-a relatat şi aceste neorânduieli ministeriului. În urma acestora ministeriul a dat direcţiei putere discreţionară de-a esclude pe câţi va voi şi a reprimi asemenea pe câţi va voi, desigur procedura cea mai umană şi mai corectă din toate. Puţin trecu şi cei cincisprezece A 'nceput a se căi de pasul lor şi a reveni unul cîte unul cerând iertare de la profesori şi de la direcţie. Câteşi cincisprezece au fost primiţi, după ce au declarat fiecare în parte că se vor supune tuturor pedepselor ce li va impune consiliul de disciplină. Astfel incidentul se poate privi ca închis.

[27 februarie 1877]

[„INTERPELAŢIUNEA…”]

Interpelaţiunea d-lui Apostoleanu a ocupat şedinţa din 24 fevr. a Senatului. Această interpelaţiune avea de scop să ceară guvernului publicaţiunea actelor privitoare la misiunile d-lor Ghica, Rose [t]ti şi D. Brătianu în străinătate; publicarea actelor relative la convenţiunile comerciale încheiate cu Franţa, Anglia şi Italia; în fine, interpelatorul mai cerea lămuriri guvernului în privirea memorandului din vara trecută a d-lui Cogălniceanu şi în privinţa protestului adresat Porţii cu ocaziunea promulgărei constituţiunei otomane, deci ea se compunea din patru părţi distincte .

D. Apostoleanu dezvolta mai pe larg cestiunile ce adresa şi rugă să i se dea răspunsul pe care lumea îl adastă cu nerăbdare.

D. ministru obiectă că ar fi bine ca biuroul să invite pe d-nu interpelant a împărţi interpelarea sa şi a fixa care din cele patru cestiuni conţinute într-însa trebuie să facă obiectul dezbaterii .

D. Apostoleanu răspunse că nu poate consimţi la o asemenea cerere, căci, dacă interpelarea făcută cuprinde mai multe punturi , ea are însă o ţintă generală: dorinţa de a cunoaşte politica esterioară a guvernului în privinţa tuturor faptelor importante cari s-au produs de la venirea lui; cu toate acestea adause că d. ministru poate începe cu partea care găseşte de cuviinţă.

D. ministru de esterne tractă mai cu samă puntul al 3-lea din interpelare, relativ la misiunea specială a agenţilor trimişi la Londra şi la Paris pentru negociarea aranjamentelor vamale cu unile din marile puteri europene şi declară că, asupra acestui punt, afacerea fiind terminată poate da esplicaţiunile ce i se cer, dar că, în privinţa celorlalte cestiuni, negocierile fiind încă pendente, nu ar putea vorbi fără a compromite chiar reuşita acelor pertractări . D. ministru adăogă că numai dacă Senatul va da un vot prin care să-l oblige a tipări şi distribui corespondenţa urmată cu cabinetele străine va consimţi a se supune acestui vot; că în privinţa aceasta a luat avizul Consiliului de Miniştri, dar că atunci răspunderea gravelor consecuenţe ce ar rezulta din această urmare va privi pe Senat.

După aceasta d. Ionescu arată pe larg dificultăţile ce a întâmpinat guvernul ca să încheie convenţiuni comerciale cu Anglia, Franţia şi Italia, pe de o parte pentru că timpul era prea scurt, iar pe de altă parte pentru că acele puteri insistau a se acorda izraeliţilor din ţară drepturi politice; că, neânţelegerea fiind gravă între părţile contractante, iar tariful autonom şi general al vămii trebuind să se aplice fără întârziere pentru statele cari nu încheiaseră convenţiuni separate cu ţara noastră, acele puteri au fost nevoite a consimţi la nişte angajamente provizorii, cu facultatea de a le prelungi când s-ar putea negocia tractate speciale până la terminul stipulat într-ânsele .

D. ministru aminti asemenea că, încă din luna lui octomvrie 1875, guvernul a început negocieri cu mai multe puteri mari ale Europei în privinţa tractatelor de comerciu şi că ele erau bine dispuse a imita exemplul Austro-Ungariei şi al Rusiei.

În espunerea sa, d. ministru atinse întrucâtva şi celelalte cestiuni şi anume: 1) că, la protestul contra unor articole din constituţiunea otomană, Poarta a răspuns în mod vag , încât guvernul s-a crezut nesatisfăcut cu acel răspuns; 2) că puterile cele mari n-au convenit încă asupra garanţiei şi neutralităţii teritorului ţării; 3) că Franţia nu se arata dispusă să tracteze direct cu ţara noastră, ci credea că trebuie să caute autorizarea Porţii pentru aceasta.

După o dezbatere mai lungă şi după ce d. ministru a declarat că nu poate publica actele relative la aceste cestiuni fără a le primejdui reuşita, Senatul a hotărît a amâna discuţia asupra acestor punte şi a controla altădată actele diplomatice.

[2 martie 1877]

[„ATÂTEA NE SPUNE «TIMPUL»..."]

Atâtea ne spune „Timpul" [1].

Iar depeşele telegrafice arată că gen. Ignatief nu are deloc intenţia de-a preveni puterile că Rusia ar voi să iasă din concertul european, ci îmblă pentru iscăliturile unui ,,proces verbal internaţional" în care cererile de garanţii de Rusia sunt şi mai reduse decât înainte. Acest „proces verbal " se zice că e cu totul nepericulos şi inofensiv . În aceeaşi vreme în care ducele Decazes dă o soirée în onoarea lui Ignatief, la Petersburg ambasadorul imperiului german întruneşte asemenea la o soirée strălucită cele mai înalte personage : împăratul, marele-duca moştenitor, marele-duca Vladimir, miniştri, c-un cuvânt toată societatea aleasă.

Deodată însă cu pornirea în lume a ,,procesului-verbal " rusesc, telegraful semnalează o circulară a lui Savfet Paşa în care se promit reformele cele mai frumoase pentru supuşii Înaltei Porţi, încât un proces verbal european să pară lipsit de necesitate faţă cu fericitoarele proiecte ale Turciei.

[1] Vezi *infra*. p. 710 — 711.

[2 martie 1877]

TURCIA [„ÎN 9 MARTIE..."]

În 9 martie st. n. delegaţii muntenegreni şi-au motivat pretenţiunele arătând că acordarea lor este neapărată pentru întemeierea unei împăcări durabile . Savfet Pasa au răspuns la acestea că în genere pretenţiile nu sunt admisibile şi că mai cu samă opinia publică din Turcia se opune la cesiuni de teritoriu. Mai cu samă s-au împotrivi la cesiunea cetăţii Niksici, a teritorielor dinspre Albania şi a portului Spizza. Aşadar tratările de pace turco-muntenegrene ameninţă a se 'mpiedeca de stavile serioase.

[2 martie 1877]

PRELEGERILE JUNIMEI
[„DUMINECA TRECUTĂ D. P. VERUSSI ..."]

Dumineca trecută d. P. VERUSSI a ţinut prelegerea sa asupra ,,politeismului " înaintea unui public distins şi foarte numeros. Plecând de la consideraţia psicologică că politeismul este o religiune ce stă în legătură necesară cu gradul de dezvoltare intelectuală a unui popor şi că e proprie mai cu samă neamurilor unde judecata puţin deprinsă este jucăria închipuirei , d-sa a arătat cum astăzi încă popoarăle politeiste (camciadalii , grönlandejii ş.a.) pun cauza fenomenelor naturei în persoane divine, a căror acte sunt vânturile , viscolele , tunetul şi toate celelalte fenomene fizice. Trecând apoi la cosmogonia arilor vechi, au arătat cum din cultul lui Brahm care reprezenta universul înainte de creare şi nu se putea nici gândi , nici personifica, religia a simbolizat încetul cu încetul pe creator în Brahma, în Vişnu puterea de viaţă, prin şiva moartea. A arătat apoi din ce cauză munţii sunt totdeauna aleşi de locuinţe zeilor, cum zeii inzilor a devenit nemuritori, cum în fine dintr-o concepţie preistorică şi unitară s-au osificat religia în chipurile simbolice ale zeilor.

Prelectorul a trecut apoi la popoarele iranice , coborâtoare din cel aric , dar la care s-a dezvoltat cultul focului şi apei dualitatea principiului universului.

Apoi a trecut la egipteni (hamiţi) şi la popoarele vechi semitice, arătând

pretutindenea cum necesitatea psicologică a religiei politeiste se întrupa în chipuri foarte deosebite prin înrâurirea împrejurimei , în India sub impresiunea naturei măreţe, în Egipet sub impresiunea atârnărei acestui stat de soare, Nil şi pământ .

Ajungând apoi la greci, la cari politeismul a născut o neântrecută dezvoltare a artelor plastice , d-sa a arătat pe scurt cosmogonia grecească, apoi mitologia şi reprezentarea plastică a figurelor ei. Totodată au arătat cum paralel cu cultul s-a dezvoltat metafizica , apoi scepticismul şi cum acestea a adus la cădere politeismul grecilor şi romanilor.

În fine d-sa încheie cu următoarele cuvinte: ,,Omul, din mijlocul vieţii de toate zilele, din mijlocul suferinţelor şi patimelor de cari este cuprins, tinde întruna, gravitează cătră un ideal. În fiecare zi el crede că l-a atins şi iarăşi în fiecare zi se convinge că idealul de ieri nu este decât o nălucire a minţii sale; încât credinţi religioase, sisteme metafizice nu sunt decât părţile repetate ale unei spirale imense care, ridicându-se prin infinitul timpului, ne conduce la Divinitate , căci acolo numai se află adevăratul răspuns ce omul îl caută pre pământ ".

[2 martie 1877]

TEATRU [„CU MULŢĂMIRE DEOSEBITĂ..."]

Cu mulţămire deosebită anunţăm că duminică va avea loc reprezentaţia de beneficiu a d-nei A. Dănescu. Piesele ce se vor juca sunt ,,Iudita şi Olofern ", operetă în două acte cu muzica de Eduard Wachman tatăl , şi ,,O palmă în teatru naţional", comedie în 2 acte. Wachman tatăl era unul din acei muzicanţi plini de talent şi de reminisecnţe , care în vremea lui scutura ariile din mânică , încât o mulţime de operete din repertoriul vechi al teatrului bucureştean i datoresc lui origina lor. Cu toate că operetele acele sunt foarte plăcute, astăzi nu se mai aude aproape nimic de ele. Amintim numai, pentru cine le va fi văzut, feeri [i]le: „Fata aerului", ,,Lumea pe dos", vodevilul „Cine vrea, poate" şi altele multe din şirul cărora e asemenea, ,,Iudita şi Olofern ".

Despre beneficienţă vom repeta ceea ce în coloanele acestei foi am constatat de mai multe ori. D-ra Dănescu nu e numai un talent, căci talentele se găsesc uşor, ci d-[s]a a ştiut totodată să rămîie pîn-acum neatinsă de toate obiceiurile rele, de manierile stranie, de rutina viţioasă a celor mai mulţi ,,artişti". Vorbind simplu şi natural, mişcîndu-se liber pe scenă, d-ra s-a ferit pîn-acuma în mod egal de jocul glacial al unora şi de exagerările celorlalţi. Fie aceasta o fericită predispoziţie naturală de-a păstra totdeauna măsura cuviincioasă în vorbă şi gest, fie efectul studiului, pentru critic e egal. Dar pentru un om care cunoaşte bine stările de cultură din ţara noastră, care ştie ce ieftină e lauda şi batjocura jurnalelor şi ce schimbător gustul publicului se naşte întrebarea gravă dacă un artist, fie el oricît de pătruns de sfinţenia aspiraţiunei sale, va şti să se împotrivească tuturor ademenirilor pe care actorii setoşi de aplauze le fac spectatorilor lor. După o lungă esperienţă ne-am încredinţat că mai în toate vremile adevărul, fie-n arte, fie-n ştiinţe, n-au adus decît roade amare şi că trebuie să ai credinţa tare că eşti plăsmuit din alt lut mai bun decît majoritatea oamenilor pentru a nu te coborî la ei, a pune preţ pe opinia lor şi a asculta instinctul mai bun al naturii proprie. Duşmanul cel mai mare al acestui instinct este succesul şi cu atît mai de temut, cu cît e mai uşor.

La noi în ţară succesul mediocrităţii e foarte uşor şi lupta tuturor elementelor mai bune peste măsură grea.

Vorbind îndeosebi despre arta reprezentării dramatice, vom căuta în zadar, în ţară la noi, un razim pentru talentele adevărate. Căci ce soarte-l aşteaptă pe actorul cel bun chiar? Este vreun teatru naţional c-o existenţă asigurată, care să-şi urmeze calea c-un repertoriu ales, neatîrnînd de publicul mare? Este vrun repertoriu în care fiece figură să fie eternă,

încît actorul să-şi poată însuşi ,,capitalul de roluri" potrivit cu talentul său, singura avere pe care un talent şi-l poate cîştiga? Nu. Fiecare director e silit să deie sau piese de senzaţie, pline de crime, dureri fizice, boale, si lipsite de caractere dramatice sau, alegînd o cale şi mai rea, să deie farse obscene în chiotele unui auditoriu foarte primitor de asemenea hrană, care nu apelează la inteligenţă sau la inimă, ci la simţiri mult mai josnice. Dac-am avea înainte-ne un talent de rînd, toate reflecţiile noastre ar fi de prisos. Ele ni sînt inspirate numai de convingerea că avem a face c-un talent superior, căruia voim a-i arăta toate greutăţile pe care le-a întîmpinat şi le va întîmpina încă în spinoasa cale de „actor român".

Din parte-ne dorim din toată inima ca reprezentaţia de beneficiu a d-rei Dănescu sa fie onorată de prezenţa unui public cît se poate de numeros, ceea ce ne-ar dovedi ca el a ştiut să aprecieze ,,dreapta măsură" în jocul de scenă a tinerei artiste.

[4 martie 1877]

TEATRU [„JOIA TRECUTĂ S-A REPREZENTAT, ÎN BENEFICIUL..."]

Joia trecută s-a reprezentat, în beneficiul d-nei Raiu Stavrescu, piesa ,,Maria Tudor", dramă în 4 acte de Victor Hugo, tradusă de Const. Negruzzi. Amintim că d-nul Manolescu, d-na beneficientă şi d-na Conta au jucat bine, dacă vom abstrage de la unele deprinderi de rostire contrare ortoepici româneşti şi de la unele intonări retorice false.

Am spus-o de mai multe ori că un *n* nazal de felul celui franţuzesc nu există în limba românească şi pronunţia *conte, contra,* în care o şi *n* să se rostească ca un singur sunet, nu se află după a noastră ştire decît în vechea limbă bulgară, în limba polonă de astăzi şi în cea franceză. Căci *on* nazal nu e sunet compus, ci o vocală de sine stătătoare, pentru care în limba românească nu aflăm nimic analog. Totodată protestăm

---

contra unor neologisme introduse în frumoasa traducere a lui C. Negruzzi, ,,*Rezbel* civil" desigur că nu este în scrierea lui Negruzzi, deşi l-am auzit rostindu-se .

D. Galino a fost asemenea bine, deşi după a noastră părere vor fi fost cauze care l-a oprit de-a fi şi mai bine. Acele cauze se 'nţelege că nu le cunoaştem. Poate o prea repede punere în scenă, poate iar o dispoziţie personală puţin favorabilă l-au oprit de a crea pe deplin rolul ,,strungarului Gilbert ". Ne-am deprins de a vedea pe d. Galino tocmai în acest soi de roluri la toată înălţimea talentului său, pe când în această sară jocul d-sale ni s-a părut puţin cam obosit.

D-na Conta a jucat cu mult adevăr şi cu multă simţire. În privirea vorbei d-sale facem observaţia care am făcut-o şi în trecut. Este în glasul d-sale un ton îngânat şi plângător care trebuie înlăturat prin studiu şi deprindere. D-sa trebuie să-şi aspreascâ pronunţia şi să vorbească din piept, rostind fiecare cuvânt bine despărţit de celelalte şi cu oarecare energie. Aceasta este pronunţia cea mai prozaică , ce-i dreptul, dar e cu mult de preferat acelui ton îngânat , care face declamaţia nespus de monotonă . Să nu se teamă că prin vorbirea apăsată şi energică s-ar pierde ceva din simţirea ce voieşte a esprima. Oricât de energic pronunţate vor fi cuvintele, simţirea adevărată va pătrunde prin ele.

Nu ştim de unde şi până unde actorii români au pronunţii atât de străine. Limba românească este din acele cu dreaptă măsură; ea n-are consoane pre moi, nici prea aspre, nici vocale prea lungi sau prea scurte: mai toate sunetele sunt medie şi foarte curate. Cu toate acestea în teatru avem ocazie de a auzi vorbindu-se cu ton franţuzesc (nazal) sau spaniol (gutural). Gâtul d-lui Manolescu de ex. joacă un mare rol în declamaţia d-sale, deşi

în limba românească până şi consoanele guturale *c, g , ch* nu se produc în gât chiar, ci aproape de el la capătul ceriului gurei.

E drept că o ortoepie românească, o carte despre buna rostire lipseşte, dar nu lipseşte rostirea vie a claselor culte, nu lipsesc scrierile bune, nu lipseşte limba scrisă, a cărei dreaptă rostire este fixată de două sute de ani şi mai bine. Ba chiar actorii români vorbesc foarte omeneşte acasă şi cu prietenii lor; pe scenă-i altceva, acolo trebuie să vorbească ca franţujii şi spaniolii. Ce bine şi natural rosteşte de ex. d. Bălănescu, deşi idiomul său e puţin cam moldovenesc.

Părăsind terenul ortoepiei , anunţăm din nou că astăzi se vor reprezenta în beneficiul d-rei Dănescu piesele „Judita şi Olofern" şi „O palmă în sala teatrului".

[6 martie 1877]

[„«CURIERUL FINANCIAR», OGLINDA..."]

„Curierul financiar", oglinda afacerilor de bursă din Bucureşti, de mai multe săptămâni nu mai credea în război şi trebuie să mărturisim că instinctul omului de afaceri a fost în cazul de faţă drept. Cu toate ştirile pesimiste aduse de ziarele din străinătate, cu toată noutatea gravă că Rusia ar voi să se despăgubească c-o bucată din pământul românesc pentru sacrificiile băneşti ce le-a făcut cu mobilizarea armatei sale, poşta din urmă ne aduce numai perspective de pace. Ignatief, în misiunea sa la curţile europene, a avut succesul de stimă pe care nimene nu-l poate refuza marei împărăţii ruseşti, iar în momentul de faţă Anglia — cea mai puţin accesibilă — a primit asemenea procesul-verbal european, care se va semna în comun acord. Alaltăieri, luni, generalul Ignatief avea să se întoarcă înapoi la Paris, ducând cu sine impresia bunei primiri pe care au găsit-o in Anglia. În puntele principale puterile sunt înţelese şi mai rămân numai câteva puncte de detaliu de dezbătut.

Consimţirea cabinetului din St. Petersburg cu schimbările aduse procesului-verbal de către Anglia se aştepta încă de alaltăieri. După sosirea acelei consimţiri , textul procesului-verbal, în forma sa revăzută de Anglia, va fi aprobat în mod formal şi de celelalte puteri.

Prin acest proces verbal puterile mari ale Europei vor declara cumcă ele continuă a se interesa ca şi pân - acuma de ţelurile Rusiei şi se obligă de-a înştiinţa Poarta despre intenţiile lor, invitând-o să realizeze reformele propuse de conferinţă. Această declaraţie guvernul rusesc o va privi ca o garanţie suficientă pentru cauza creştinilor şi ca o satisfacere pentru interesele şi onoarea Rusiei. În urma acestora Rusia va demobiliza .

[9 martie 1877]

[„«NEUE FREIE PRESSE» COMUNICĂ..."]

„Neue Freie Presse" comunică următoarea depeşă de la Ismail:

În partea despre miazăzi a Basarabiei sunt concentrate mase extraordinare, fiind trupele aşezate deocamdată prin cantoane . În zilele acestea o diviziune de cazaci, vro 5000 oameni, a fost comandată la Cahul , în apropierea graniţelor române, unde se mută şi statul

major: trupele sunt pe picior de război. Aprovizionarea şi administraţiunea sanitară e pretutindenea bună; dar cuartierele sunt încă rele. Atât pentru aceasta, cât şi în urma îndelungatei inactivităţi trupele sunt nemulţămite, cu deosebire întrucât mobilizarea a silit pe cei mai mulţi a-şi părăsi casa şi familia.

Îndeobşte disciplina e zguduită . În cercurile militare războelul e privit ca un lucru inevitabil şi se susţine că în curând trupele vor trebui să înainteze peste graniţe în România. Deocamdată însă timpul şi lipsa căilor de comunicaţiune face absolut peste putinţă această înaintare.

De la Sulina se scrie că avangardele oştirei de la Chişănău au înaintat în săptămâna trecută până la Bolgrad, adică până în apropierea oraşului Ismail. Pentru această înaintare sunt două esplicaţiuni cu putinţă. Ori ruşii sunt hotărîţi a recâştiga Ismailul şi atunci această înaintare nu ar fi decât un mijloc spre acest scop; ori voiesc să treacă Dunărea în partea aceasta spre a putea da Turciei europene o lovitură tocmai în centru. Astfel lumea e consternată . Cu deosebire între membrii comisiunei internaţionale s-a răspândit temerea că, dacă ruşii vor înainta, ei vor pune capăt lucrărilor comisiunei.

Alte ziare din Viena aduc ştirea că guvernul rusesc a comandat cincizeci de locomotive şi o mie de vagoane de transport potrivite pentru căile ferate din România. Comanda s-a făcut la Borssig (Germania); dar, cum această fabrică nu le are gata, ea s-a rugat de celelalte companii a-i împrumuta numărul cerut de locomotive şi vagoane, pentru a le porni îndată spre România.

[9 martie 1877]

TURCIA [„POARTA A RESPINS..."]

Poarta a respins definitiv cererile delegaţilor Muntenegrului. Ea consimte a le acorda numai o uşoară rectificare a fruntarielor. Delegaţii muntenegreni au referit rezultatele la Cettinje şi aşteaptă răspunsul principelui Nikita; deşi consideră de pe acuma ca inacceptabile propunerile Turciei.

[9 martie 1877]

ANGLIA [„GENERALUL IGNATIEFF..."]

Generalul Ignatieff a sosit la Londra.

D. Northcote, ministrul de finance, a zis în şedinţa camerii deputaţilor că Rusia propune un protocol care conţine espunerea vederilor puterilor asupra situaţiunii în Orient. Anglia a cerut modificări, şi ele au fost supuse la esaminarea comitelui de Şuvaloff. Acest din urmă aşteaptă instrucţiuni de la Sant-Petersburg pentru ca să se poată pronunţa.

[9 martie 1877]

PRELEGERILE JUNIMEI

[„DUMINICĂ ÎN 6 C. D. A. D. XENOPOL..."]

Duminică în 6 c. d. A. D. Xenopol a ţinut prelegerea sa asupra: „panteismului". Lăsînd la o parte teoriile filozofilor vechi şi noi, pe care le-au considerat ca individuale, d-sa a dezvoltat mai cu samă panteismul brahmanilor care, fiind religia vie şi pozitivă a milioanelor de oameni, merită din acest punct de vedere mai multă consideraţie decît ideile izolate a unor indivizi sau a unor şcoale restrînse. Prelectorul a fost de părere că panteismul s-a născut sub înrîurirea naturei împuitoare a ţării şi că soarele dătător de viaţă al miilor de forme organice era privit ca tatăl făpturei întregi, ba că fiecare făptură în parte era el însuşi sub o altă formă. Cu acestă ocazie a citat testul unui imn din Rig-veda, făcut soarelui, şi alt imn întru glorificarea focului, ca celui mai apropriat reprezentant al zeului suprem. Despărţirea oamenilor în caste nemişcătoare a rezultat asemenea din acest mod de a privi lumea ca şi credinţa în metempsicoză şi apatia poporului din India. Urmînd apoi cu detalii din cosmogonia şi mitologia inzilor, a trecut la acea mare reformă religioasă datorită lui Budha. D-sa a arătat că budhaismul s-a lăţit mai mult în alte ţări decît în India din aceleaşi cauze din cari creştinismul, născut în Iudeea, s-a răspîndit mai cu samă afară de această ţară. Această nouă religie era pesimistă, ca şi creştinismul, şi opusă concepţiei optimiste judaice. Aducînd cîteva detalii din viaţa lui Budha, prelectorul a espus mai pe larg cuprinsul moral al doctrinelor sale. În fine, abătîndu-se la cruţarea animalelor comandată de reformatorul din India, au arătat că în acest punct morala budhaistă e superioară celei biblice şi a încheiat zicînd că concepţia religioasă brahmanică e cea mai apropiată de rezultatele ştiinţei moderne, iar morala budhaistă are analogii multe în formarea de societăţi în Europa pentru apărarea animalelor. Auditoriul, numeros şi de astădată, a fost mulţămit atît cu cuprinsul prelecţiunei cît şi cu dicţiunea vie a vorbitorului.

[9 martie 1877]

TEATRU [„REPREZENTAŢIA DE DUMINECĂ..."]

Reprezentaţia de duminecă în beneficiul d-şoarei Dănescu a fost din cele mai succese. Vesela comedie în două acte ,,O palmă în sala teatrului", localizată cu îndemânare de d. Manolescu, s-au jucat repede şi c-o rară dispoziţie din partea tuturor actorilor ocupaţi în ea.

În „Judita şi Olofern" intriga piesei e mai puţin interesantă, dar acest neajuns a fost precumpănit de ariile plăcute ale bătrînului Wachman, executate cu simţământ şi tact atât de către beneficientă şi cât şi de cor.

Amândouă piesele s-ar mai putea repeta cu succes.

[9 martie 1877]

MONUMENTE

De la o vreme încoace publicul românesc a început a încuraja prin subscrieri ridicarea de monumente întru amintirea voievozilor care au asigurat existenţa sau a ridicat vaza

ţărilor noastre şi a acelor cărturari care la începutul veacului nostru au dat început mişcării intelectuale. Astfel Mihai Vodă cel Viteaz, acea nenorocită jertfă a politicei casei de Austria, care-a realizat pentru câteva zile trecătoarea coronă a Daciei romane, acel bun ostaş şi rău politic are astăzi statua ecuestră în faţa Academiei din Bucureşti; <statua lui> Ştefan cel Mare, asupra mărimii căruia abia archivele din Venezia încep a ne lămuri şi care crease Moldovei un rol atât de strălucit pentru vremea sa, va avea statua sa în Iaşi; lui Grigorie Vodă Ghika , nobilul martir care au protestat contra ciuntirii pământului nostru, i s-au ridicat un monument în piaţa Beilicului cu concursul preaînălţatului nostru domn.

Dintre cărturari s-a început cu statua de marmură a lui Ioan Eliad (supranumit mai târziu Heliade Rădulescu).

Eliad se vede a fi fost în tinereţe un om foarte inteligent. Prin gramatica sa elimineză din ortografia română toate semnele prisositoare , prin cărţile sale didactice au dat fiinţă limbei ştiinţifice, din tipografia sa au ieşit la lumină între anii 30 şi 45 aproape tot ce s-au tradus mai bine în româneşte. Cam de pe la anul 1845 începe însă în mintea scriitorului bucureştean o suficienţă nepomenită şi o decădere intelectuală cu atât mai primejdioasă cu cât Eliade era privit în vremea lui ca un fel de oracol . Limba ,,Curierului de ambe sexe" se latinizează şi se franţuzeşte, el începe a scrie c-o ortografie imposibilă, nesistematică , un product bastard al lipsei sale de ştiinţă filologică pozitivă şi al unei imaginaţii utopiste . Făr' a avea el însuşi talent poetic, dă cu toate acestea tonul unei direcţii poetice a cării merite consistau într-o limbă pocită şi în versificarea unor abstracţii pe jumătate teologice , pe jumătate sofistice . Ruina frumoasei limbi vechi care se scria încă cu toată vigoarea în veacul trecut o datorim în mare parte înrâuririi stricăcioase a lui Eliade. Întâmplările politice de la 1848 şi petrecerea sa în străinătate îi răpiră şi restul de bun simţ cât îi mai rămăsese.

El deveni din ce în ce mai închipuit şi mai apocaliptic , încât întors în ţara lui şi Făr' a fi încetat de-a esercita o înrâurire şi mai mare ca-n trecut, el au mai trăit ca o primejdie vie pentru orice aspirare adevărată şi serioasă. ,,Istoria românilor" scrisă de el este o ţesătură de închipuiri subiective şi de greşeli; o a doua ediţie a gramaticii e o adevărată babilonie de fantazii etimologice , iar poeziile sale sunt stârpituri de cuvinte

---

străine înşirate după o măsură oarecare. Aproape tot ce-a făcut Ioan Eliad modestul învăţător de la Sf. Sava a fost caricat de Heliade-Rădulescu . Oricine va scrie o istorie a culturii pe malurile Dunărei va trebui să vadă într-acest singur individ doi oameni cu totul deosebiţi: unul modest, îngăduitor, plin de bun simţ; celălalt suficient, invidios, trăind în ficţiuni şi lipsit de orice bun simţ.

În cei din urmă zece ani ai vieţei sale îi mai rămăsese un singur instinct adevărat. Din cugetarea cu totul străină a tineretului el a prevăzut falimentul economic şi intelectual al generaţiei de faţă; a prevăzut că oamenii cari se gerau ca uriaşi nu erau decât nişte comedianţi, îmbrăcaţi franţuzeşte. S-ar putea zice chiar că acest om straniu avea în unele momente un soi de-a doua vedere. Cu toate acestea constatăm cu durere că multe din relele ce le prevedea ş-au avut cauza în chiar direcţia pe care-o dedese el culturii române.

Un alt om al cărţii căruia i se va reîmprospăta memoria este Gheorghie Lazăr. Camera a votat două mii de lei pentru a se înscrie în capul listei de subscripţie . Totodată d. ministru al instrucţiei au îngrijit ca în ţintirimul din satul Bolintin să se aşeze pe mormântul poetului liric Dimitrie Bolintineanu o piatră de marmură c-un basrelief , reprezentând o mână ce depune o cunună de lauri.

[11 martie 1877]

[„ÎN 7/19 MART PROTOCOLUL..."]

În 7/19 mart protocolul s-a redijat în mod definitiv şi s-a semnat de ambasadorii acreditaţi ai marilor puteri.

Diplomaţia consideră protocolul din Londra ca un protocol final al conferenţei;

articolul principal zice că, dacă Poarta nu va admite obligaţiunea reformelor, puterile se vor consulta în urmă în privinţa demarşelor . Dezarmarea a fost numai obiectul discuţiunilor , şi generalul Ignatief a vorbit în mod academic despre eventualitatea dezarmărilor Rusiei.

A doua zi textul protocolului s-a comunicat lui Musurus Paşa, pe care acesta l-a înaintat la Constantinopole.

La serata parlamentară din 19 martie sara, principele Bismark a zis că starea de faţă e favorabilă păcii. El s-a pronunţat că Rusia probabil va dezarma.

[13 martie 1877]

TURCIA [„LA 12 MARTIE..."]

La 12 martie 1000 de turci, comandaţi de caimacamul de la Petrovaţ , au năvălit asupra a două sate făcând măceluri . A fost o luptă la Nasta * cu Despotovici, din care acesta a fost silit a se retrage în nişte păduri.

Insurecţiunea bosniacă ia din nou dimensiuni mari. Ştirile venite din Cetinje susţin că toate încercările în comun ale consulilor străini nu sunt semne favorabile păcii.

[13 martie 1877]

[„ÎN 14/26 CURENT GENERALUL..."]

În 14/26 curent generalul Ignatief au ajuns la Viena şi în aceeaşi zi au avut cu contele Andrassy o conferenţă de-o oară. Generalul a plecat din Paris în cea mai rea dispoziţie. După ziarul „France" el ar fi spus la plecare ducelui Decazes: „Duminică voi vedea pe contele Andrassy şi luni mă voi prezenta împăratului, apoi alerg de-a dreptul la Petersburg. Altceva n-am de făcut. Am făcut ce am putut şi ce eram dator să fac; acuma întâmple-se ce s-a întâmpla ." Către o altă persoană generalul să fi zis: ,,N-am avut niciodată o misiune proprie; am fost în fond un curier de cabinet care-au purtat un act diplomatic. Însemnătatea acelui act îmi era într-adevăr cunoscută, dar m-am mărginit a-l prezenta fără comentar miniştrilor statelor în care m-a dus boala mea de ochi. Nu eu am tratat cu Anglia. S-au lucrat adesea făr' a mă consulta pe mine. Am voit numai să văd lucrurile de aproape. Acuma nu-mi mai rămâne nimic de făcut şi nu rămân un minut. Cei care-au făcut răul să-l îndrepteze." Tot „France" spune că în urma rezistenţei Angliei, Ignatief va încerca să puie la cale o nouă întâlnire a celor trei împăraţi.

O telegramă pe care „Gazeta de Colonie" o primeşte din Paris pune în gura generalului următoarele cuvinte: ,,Plec la Viena cu convingerea că tratările nu vor ajunge la nici un rezultat; Austria nu va iscăli protocolul.

Noi n-am avut niciodată intenţia de-a dezarma, ci numai de-a retrage de la graniţă trupele noastre şi a aştepta întâmplările din Turcia; nu putem dezarma după ce-am trezit entuziasmul naţiei, cu-n cuvânt : cred în război".

Veştile cele pacinice din Londra se 'ntemeiau , după cum se zice, pe o neânţelegere . Contele Şuvalof, întorcându - se de la Paris la Londra, urmase cu prea mare zel tratările cu cabinetul englez şi se vede că zelul prea mare în diplomaţie atrage neîncredere. Destul că contele au promis dezarmarea şi alte concesii, iar când Ignatief sosi la Londra găsi protocolul conceput într-o formă care nu-i mai păru admisibilă, drept care îşi făcu rezervele sale. Aceste rezerve au fost aprobate din Sant . Petersburg. Iar opinia Rusiei despre dezarmare e următoarea: Rusia se declară gata a dezarma când pacea cu Muntenegru va fi încheiată şi Turcia va fi-nceput să dezarmeze. Rusia se teme că redifii congediaţi ar putea să provoace neorânduieli şi să atace pe creştinii ce i-ar găsi în cale, deci ea va dezarma atunci când Turcia va fi dovedit că poate dezarma fără turburări.

„Norddeutsche Allgemeine Ztg ", organ care stă în oarecari relaţii cu Ministerul de esterne ale imperiului german, crede că ,,episodul protocolului" se poate privi ca terminat.

Scopul venirei la Viena a generalului este însă de a cere asigurări precise despre ţinuta Austriei în caz de război. De la cabinetul din Berlin generalul are asigurări definitive pe care le comunică contelui Andrassy cu observarea că la Petersburg se aşteaptă la o ţinută identică din partea Austriei.

[18 martie 1877]

CONSERVATORUL DIN IAŞI

La anul 1864, sub Cuza Vodă şi sub domnia statului, s-a înfiinţat două scoli de muzică şi de declamaţie, una în Bucureşti, cealaltă în Iaşi. Domnia lui Vodă Cuza e istoriceşte cea mai însemnată de la fanarioţi încoace, atât în bine cât şi în rău. Se poate spune că toate creaţiunile acestei domnii au acest îndoit caracter: sub impulsiunea îngrămădirii trebuinţelor moderne, românii au pierdut pentru multă vreme dreapta măsură a lucrurilor; instituţii, legi, limbă, c-un cuvânt toate formele vieţei publice aveau un aer pripit şi netemeinic . Numele înlocuia aproape pretutindenea fondul, haina magistratului francez avea să reprezinte în România capacitatea juridică, titlul profesorului din Franţa, câştigat aicea cu multă înlesnire, ţinea locul învăţăturii lui.

Luând în serios proverbele că ,,haina-l face pe om" şi că ,,acela căruia D-zeu îi dă o slujbă îi dă şi minte destulă pentru ea", România pare încă a fi statul despre care Oxenstierna spunea regelui său să meargă să vadă cu ce mică porţie de înţelepciune se pot „ferici" statele.

Pe cât domnea însă într-o parte a generaţiei trecute o suficienţă nemaipomenită, tot pe atâta cealaltă parte a inteligenţii naţionale se împluse de neîncredere faţă cu toate creaţiunile lui Cuza Vodă, faţă chiar cu acele a căror necesitate s-ar fi putut discuta până la un punct oarecare, al căror caracter îndoielnic era poate cauzat mai mult prin relele baze ce li se pusese decât prin sine înşile. Se 'nţelege că generaţia actuală nu este în stare de a hotărâ care din aceste două direcţii spirituale are dreptate, cea încrezută şi optimistă sau cea sceptică şi pesimistă, căci nici una nici cealaltă nu sunt încă atinse de indeferentism , n-au renunţat de a voi binele comun.

Între creaţiile cari sufereau de neajunsuri în chiar bazele lor era şi şcoala de muzică din Iaşi, asupra căria părerile erau diametral opuse. Partea care-i imputa lipsa de rezultate a desfiinţat-o într-un rând . Reânfiinţându-se constatăm de astă dată încercarea de-a o complecta şi îmbunătăţi . Treisprezece ani s-a predat în şcoală numai principii de armonie, piano, violină şi canto, încât oricare profesor putea uşor, la întrebarea asupra succeselor dobândite , să arate că asemenea succese nu se capătă într-o şcoală în care nu sunt reprezentate nici instrumentele neapărat trebuitoare unui orchestru . Ministeriul actual a înfiinţat deci toate catedrele cîte mai lipseau , încât de-acum înainte vor fi clase de violină, violoncel , contrabas , clarinet , hoboe , corn, trombă şi trombon , pe lângă cel de armonie, canto, principii de solfegiu şi declamaţie.

Acuma cel puţin publicul va fi în drept să aştepte rezultate mai mari, iar opiniile opuse asupra şcolii vor avea după câţiva ani probe îndestul de tari fie pentru, fie contra ei.

[18 martie 1877]

CONCERT [„VIOLONISTUL ROMÂN..."]

Violonistul român Toma Micheru se întoarce din capitala Basarabiei ruseşti, unde au dat cu deplin succes două concerte şi au conlucrat la un al treilea, în folosul şcoalei luterane de-acolo. În oraşul nostru, unde din repeţitele sale producţiuni publicul s-a 'nvăţat a-l iubi, va da după cât auzim un concert în sala palatului, la 30 martie curent. Programul va fi de astă dată compus din următoarele piese: 1) Spohr , Concert (D-mol) ; 2) *Beethoven,* Romanţă; 3). *Chopin,* Nocturnă; 4). *Beethoven,* Adagio op. 30; 5). *Alard,* Fantazie de concert.

[18 martie 1877]

SERATĂ MUZICALĂ [„ASTĂZI LA OPT OARE..."]

Astăzi la opt oare sara va avea loc serata muzicală în pensionatul normal de domnişoare al d-nei Emilia Humpel. Programul este cel următor: 1) Weber . Uvertura operei „Oberon " pentru 2 clavire cu 8 mâni . 2) Moschelles . „Grandes variations " op. 32,

pentru 4 mâni . 3) *Iensen.* a) Studiu melodic pentru piano, b) „Dans la forge" studiu caracteristic pentru piano 4) *** Cântec popular rusesc. Cor. 5). a) *Schumann.* Romanţă pentru piano. b) *Rossini.* Melodie variată pentru piano. 6). *Bach.* Sonata pentru piano. 7) *Mozart.* Concert în re-minor (partea a 3-a) cu acompaniament de un al doilea piano. 8) *Saint Saëns.* ,,Dans[c] Macabre" poem simfonic, aranjat pentru 2 clavire de compozitorul. 9) *** ,,Santa Lucia", Cântec popular italian. Cor. 10). *Raff.* Capriciu asupra unor motive române. Piesă de piano. 11). *Mendelssohn.* ,,Hochzeitsmarch" pentru 2 clavire şi 8 mâni .

Am avut deja ocazia de-a spune că „pensionatul normal de domnişoare" e nu numai cel mai bun din România, dar că nici în străinătate nu se vor găsi multe cari să-l egaleze necum să-l întreacă. Instrucţia solidă pe care o primesc copilele în toate ramurile învăţământului primar şi secundar, apoi deose[bi]ta aptitudine şi bogăţia de cunoştinţe speciale ale profesorului de muzică (D. Humpel) sunt tot pe atâtea indicii că serata muzicală va avea şi de astă dată succesul pe care l-a avut în trecut.

[18 martie 1877]

CONCERTUL FRIEMANN

Alaltăseară era să fie acest concert, însă d. Friemann au renunţat de a-l da, pentru că nu venise îndestul public. Într-adevăr, afară de câţiva statornici iubitori de muzică (precum prinţul Gr . Sturza, consulul imp. rusesc, dr. Otremba şi alţi câţiva domni) nu mai venise aproape nimenea.

Cauzele acestei lipse de succes se sustrag de la apreciaţia noastră, dar, pentru cei ce vor să înţeleagă ciudata stare de lucruri în care e cu putinţă ca concertul unui violonist bun să nu fie vizitat de fel, vom spune că toate concertele date în oraşul nostru atârnă , din

cauza scumpetei locurilor şi a micului număr de amatori de muzică, de la câteva saloane din Iaşi, mai cu samă însă de la dame. Numai când frumoasele mâni de fee se însărcinează cu desfacerea biletelor un concert reuşeşte; publicul cel mare ieşan nu e atras de virtuozităţile muzicale. Cultura mai întinsă în această direcţie e restrânsă la câteva zeci de persoane din clasele avute. Se poate dar ca d. Friemann să nu fi ştiut a se orienta în mediul social în care venise.

[18 martie 1877]

[„CU TOATE ZGOMOTELE..."]

Cu toate zgomotele pe care le trimete ,,Agence Havas" ziarelor din România şi a căror inşirare cetitorul le vede alături cu apreciaţia aceasta, situaţia nu este încă atât de complicată încât optimiştii să nu poată avea speranţe de pace. Astfel din Constantinopole se depeşează că tratările cu Muntenegru nu sunt rupte, ci numai întrerupte, tot astfel tratările între Rusia şi Anglia sunt numai suspendate momentan, până ce se

va formula pentru cestiunea dezarmării. Pentru a stabili această formulă se fac toate mijlocirile posibile. Astfel se zice că Rusia s-ar fi obligat ca, în loc de-a dezarma la moment, să-şi împartă corpurile de armată, dar atunci va cere, afară de protocol, încă şi alte garanţii. Poate că cu aceste tratări Rusia nu urmăreşte decât de-a câştiga timp, poate iar că voieşte a se putea retrage cu onoare din toată afacerea aceasta a Orientului. Cine-o poate stabili de pe acuma?

[20 martie 1877]

AUSTRO-UNGARIA
[„UNUL DIN REDACTORII..."]

Unul din redactorii ziarului „Presse" raportează următoarele despre întrevederea pe care a avut - o cu generalul Ignatieff:

,,Generalul declară că nu a întâmpinat la Londra dispoziţiuni sinceraminte favorabile păcii. El a zis: ,,De prezent la Londra nu se urmează o politică a poporului englez. Dacă războiul va izbucni, cu deosebire Englitera va fi responsabilă".

Rusia nu urmăreşte politică de cucerire, dar ea insistă pentru a obţinea garanţiile pe care le crede indispensabile.

Generalul zice că el mai era însărcinat de a preciza situaţiunea Rusiei în ceea ce priveşte alianţa celor trei împăraţi.

Adaogă apoi că Rusia nu va mai putea purta multă vreme sarcinile care rezultă din mobilizarea armatei şi că întâmplările care s-au petrecut în timpul din urmă în Turcia o sileau a-şi grăbi deciziunea. Generalul dealtmintrelea crede că interesele Austriei de asemenea cer o soluţiune promptă."

[20 martie 1877]

[„SERATA MUZICALĂ CARE VINERI..."]

Serata muzicală care vineri a avut loc în institutul normal de domnişoare al d-nei Emilia Humpel a ieşit foarte bine. Înaintea unui auditoriu numeros şi ales, compus în mare parte din părinţi şi rude ale elevelor, acestea au executat piesele programei c-o îndemânare şi c-un tact vrednice de mirare pentru vârsta copilelor. Mai amintim că d-şoara Hesshaimer, profesoară în institut, care împreună cu d. Humpel au condus producţiile elevelor, a binevoit şi singură a dilecta auditorul cu executarea măiastră a „Capriciului asupra unor motive româneşti" de *Raff*.

[20 martie 1877]

LICEUL DIN SUCEAVA
[„ÎNTR-O CORESPONDENŢĂ..."]

Într-o corespondenţă din Cernăuţi, reprodusă după ,,Timpul", cetitorii noştri au văzut că una din condiţiile sub cari o parte a partidului naţional bucovinean a consimţit a intra în camera provincială (Landtag) a fost şi introducerea limbei de propunere române în liceul din Suceava. Aflăm acuma din izvor sigur că Ministerul cez . reg . al instrucţiei au hotărît ca de la toamnă propunerea în limba română să se introducă an cu an, gradatim , în liceul menţionat. La anul se va face începutul cu clasa întâia . Totodată ministeriul au întrebat direcţia liceului ca să i se comunice cărţile didactice ce se vor introduce în clasa întâia . Această din urmă întrebare are înţelesul ei pentru autorii buni didactici din România; căci ministerul cez . reg . cumpără cu preţuri însemnate cărţile bune şi nu este în această privire esclusivit ; încât scriitorii de la noi pot asemenea concura în această privire. Se 'nţelege că nu sfătuim pe nimene care nu cunoaşte pedagogia şi nu ştie a dispune materia ştiinţifică în mod metodic de-a face încercarea cutezătoare să supună scrierele apreciaţiei pedagogilor practici din Austria. Iar cât despre cărţile bune (pentru învăţământul primar de ex.,) ele au fost de mult apreciate dincolo de Molna . Astfel metodul întrebuinţat de Manliu în tratarea gramaticei româneşti s-a introdus în cele mai multe şcoale curat-româneşti din Bucovina.

Personalul didactic din Suceava este foarte bun, căci toţi profesorii sunt ieşiţi de la facultatea de litere şi ştiinţe din Viena şi sunt români. Din împrejurările în cari există acest liceu nu putem stabili decât un prognostic bun pentru viitorul lui. Depărtat de luptele cari învenineză viaţa publică de la noi şi ferit de vecinicele fantazii reformatorii , liceul din Suceava ar fi menit să devină un foarte bun, dacă nu cel mai bun institut secundar românesc. Nu ne îndoim asemenea că literatura didactică naţională va câştiga mult, încât înrâurirea acestui institut asupra românilor din imperiu şi din ţară va fi mai mare decât aceea a Universităţii din Cernăuţi.

[20 martie 1877]

REVISTA TEATRALĂ

[,,«MOARTEA LUI PETRU CEL MARE»..."]

„Moartea lui Petru cel Mare", dramă în 5 acte de Eugene Scribe, care a fost jucată joia trecută în beneficiul d-lui Mihail Galino, formează o demnă încheiere a stagiunei . De cîte ori vedem cîte - o piesă grea, reprezentată cu atâta cuviinţă precum cea de joi, ne vine din nou în minte întrebarea repertoriului, pe care am ridicat-o de - atâtea ori în coloanele acestei foi. Teatrului românesc îi trebuie un capital de piese bune, actorilor un capital de roluri potrivite cu talentul şi fizicul lor. Din mijlocul nestatorniciei gustului public şi al serilor sacrificate petrecerei uşoare şi casei trebuie să se ridice partea statornică a instituţiunei , un mic repertoriu ales, dat din când în când , care să formeze miezul vieţei adevărat artistice şi începutul unui teatru naţional vrednic de-un asemenea nume.

Drept că epoca noastră e neâncrezătoare şi sceptică. Multele decepţiuni pe care inteligenţele mai sănătoase le-au avut pe toate terenurile , pe cel literar, ştiinţific,

---

politic ş.a., au făcut să încolţească în sufletul nostru părerea că din Nazareth nu poate ieşi nimic bun.

Această părere nu e tocmai nejustificată , deşi cam unilaterală . Noi credem că răul de căpetenie este următorul. În toate ramurile activităţii publice n-a fost şi multă vreme încă nu va fi stabilitate . Precum în viaţa statului fiecare urmaş strică jucăriile pe care şi le făcuse predecesorul său, tot aşa în teatru vedem succedându-se direcţii cu totul deosebite. Într-un an vedem tendenţe mai curate, într-altul ne trezim din nou cu offenbachiadele , iar o parte din public, aceea căreia - i mai place un repertoriu ce nu-i dă nici de gândit , nici de simţit, încurajează adesea piese la cari un tată de familie nu-şi duce bucuros nici nevasta, nici copiii.

Întrebarea dar este dacă teatrul românesc are destulă putere de viaţă casă se cristalizeze în mijlocul nestatorniciei împrejurărilor noastre. Cu toată sfiala ce ne-o impune fizionomia intelectuală a României, vom răspunde totuşi *da.*

Drept dovadă aducem reprezentaţia de joi, atât de netă şi bine condusă până la sfârşit , încât un mic teatru de curte n-ar fi avut să se ruşineze de ea. În privirea comediei ne-am format de mult opinia. Comedia ar putea să aibă la români un viitor foarte însemnat, din cauza voioşiei cu care se joacă, mai ales când piesa se petrece în cercuri sociale bine cunoscute de actori. În iarna asta s-a jucat mai multe cu oarecare virtuozitate . Citĕm numai pe „Revizorul general", unde aproape fiecare reprezenta un tip interesant de provincial, apoi „Palma în sala teatrului", în care toate figurele se mişcau c-o nerezistibilă inspiraţie şi c-o veselie de student în bune dispoziţii.

Cum am zis, în comedie nu e pericol. Ea poate să aibă viitor, şi daca s-ar începe a se juca deocamdată piesele mai uşoare ale lui Moliére în bunele traduceri vechi, editate de societatea filarmonică din Bucureşti s-ar pune începutul unui repertoriu comic statornic.

Mai greu era a ne formula opinia asupra reprezentaţiei serie. Dramele de bulevard, date pentru a asigura existenţa zilnică a teatrului, vor fi plăcut la mulţi; noi însă am dat sama despre ele numai întrucât observasem pe ici, pe colea câte-un caracter mai bine desemnat. Altfel aceste ne-au lăsat în deplină apatie şi nici una nu ne-a inspirat interes până la sfârşit . Ele toate nu sunt cu mult mai mult decât figurele pe care le formează un caleidoscop . Fabula piesei o formează o crimă monstruoasă , persoanele sunt unele ş-aceleaşi şi samănă între ele ca figurele dintr-un joc de cărţi.

Reţeta pentru comiterea unei asemenea piese e foarte uşoară: iei o ingenuitate , un tată nobil, o mamă iubitoare, un amant frumos, un intrigant cu pălăria mare şi cu ochii boldiţi, un pahar cu apă în care se toarnă sare, un pumnar, le amesteci toate bine, le dai cinci clocote , ca să iasă cinci acte, şi în sfârşit te duci acasă, mulţămind Domnului că toate relele din lume sunt trecătoare. Două dame, un fante de cupă, doi rigi şi câteva articole din codul penal formează tot calabalâcul intelectual al dramelor de senzaţie. Dar fiindcă mare parte din public — din cel ce se crede cult chiar — are nevoie de asemenea drame, în cari,

după un distic clasic, ,,virtutea s-aşază la masă, după ce viciului i s-au aplecat ", de aceea acest soi de repertoriu, necesar din cauze reale, e un adevărat pericol pentru inima şi creierii actorului, un pericol ce nu se poate neutraliza decât printr-un repertoriu seriu mic, însă ales, care să-i readucă pe nefericiţii martiri, torturaţi în piesele de bulevard, într-un aer mai curat, la măsură mai dreaptă, la caractere adevărate, c-un cuvânt un repertoriu care să prefacă temniţa şi spitalul în teatru. Proba de vitalitate era în acest punct mai grea, şi am primit-o joi sara.

Ne întoarcem dar la obiect. Scribe e cunoscut prin fineţea tecnicei sale şi prin zugrăvirea foarte îngrijită a caracterelor.

Situaţii pline de viaţă dramatică, o intrigă interesantă şi totdeauna bine condusă, un ton cuviincios , depărtat de orice trivialitate , sunt calităţi care ne fac a uita lipsa lui de adâncime şi de poezie. Piesele lui sunt gingaşe, fiecare scenă-i drămuită după efectele ce le va face, scrierile lui samănă cu acele obiecte de lux al căror neântrecut producător rămâne Parisul . „Moartea lui Petru cel Mare" este desigur una din cele mai bune ale scriitorului francez. Caracterul lui Petru e nimerit de minune, căci ni se arată un om în care patimi foarte deosebite formează o energică unitate. Toate tonurile de colori sunt păzite . Ici vedem persoana istorică simţind menirea sa nepieritoare în lume, urieşul care preface un infinit de stepe într-un imperiu mare, într-o

---

putere europeană, dincolo omul viclean, prepuielnic şi gelos. În unele momente Petru uită persoana lui proprie, raţiunile de stat dictează reci, crude şi neîmpăcate faptele lui. Dar alăturea se ivesc deodată neâncrederea , viclenia, rumegarea continuă a preocupaţiilor mici de curte cari răsar nemijlocit după planuri de cuceriri şi afaceri de stat. Aceste contraste îl fac tragic, fac din el o natură problematică, dar impuitoare prin mărimea patimelor ei. Astfel e rece şi neândurat ca un tiran neâncrezător şi prepuielnic , gelos, ambiţios, vecinic calculând , având asupra tuturora iubirea pentru viitorul Rusiei şi ură neîmpăcată pentru oricine se opune intenţiilor lui. Figurile cari încadrează acest tip sunt asemenea frumos şi curat desemnate ; astfel Caterina, principele Mencicof , contele Sapieha , Olga Mencicof , toate Pân-la cel mai neînsemnat în intriga piesei au caracterul lor, fiecare e un om aparte deosebit de ceilalţi.

Ce să zicem despre d. Galino în rolul lui Petru, pe care l-a jucat c-o virtuozitate pe care n-am observat-o la nici una din reprezentaţiile acestei stagiuni . De la fizionomia sa, care era aproape portretul lui Petru cel Mare, cu atâta îngrijire se grimase , până la cele mai mici mişcări ale gestului , a mânilor chiar, totul era studiat în amănunţime . Am admirat într-adevăr acele tonuri cu care d-sa colora tranziţia dintr-un afect la altul. Acuma muşchii feţei se dispuneau într-un gest de o rece şi neândurată viclenie, ochii pândeau şi musculatura gurii arăta un uşor tremur de nerăbdare; acum aceeaşi fizionomie arăta hotărârea , cruzimea , furia. Tot astfel a fost şi vorba. De la vehemenţă până la tonul cam răguşit al patimei ascunse, scara întreagă de tonuri a fost observată cu măiestrie .

Dar dacă d. Galino a fost eroul serei, jocul celorlalţi colegi ai [săi] nu e mai puţin vrednic de laudă. D-na Evolschi a reprezentat până-n capăt, cu toată frumoasa cuviinţă, caracterul resignat şi înţelept al ţarinei , întrerupt numai prin puternicul amor pentru contele Sapieha . D-na Conta a jucat cu simţământ şi naturalitate pe Olga , iar d. Manolescu a fost de astă dată mult mai bine înrolul de amorez, decât în alte piese şi au avut momente îndestul de frumoase.

Nezicând pân' acum decât bine despre reprezentaţia de joi, vom trebui să rugăm totuşi pe directorul de scenă ca să evite de-a da roluri, secundare chiar, în mâna a persoane cari, prin câteva şiruri vorbite rău, compromit succesul piesei şi nimicesc iluzia produsă cu greu prin patru acte jucate bine. O piesă de teatru e esteticeste un întreg ca şi un tablou sau o simfome . Fie tabloul cât de frumos, dacă o figură din el va fi caricată impresia totală se nimiceşte; fie simfonia cât de frumos executată , dacă în mijlocul execuţiunei un străin ar pune instrumentul la gură ş-ar începe-a ţârlăi fără înţeles, impresia simfoniei întregi se şterge într-o clipă. Dar aceasta s - a 'ntîmplat la reprezentaţia de care vorbim. Rolul

căpitanului de gardă Jakinski a fost încredinţat unui domn Popovici. Acesta avea un pasagiu mai lung de recetit pe care l-a depănat aşa încât nu s-a ales nimic din gura d-sale. Se înţelege de sine că d. Popovici ni este foarte indiferent şi nu d-nia lui e de vină că n-are talent şi nici buna cuviinţă pentru a învăţa cincisprezece şire pe de rost. Dar ne pare rău că, din cauza unui figurant , publicul au pierdut deodată şi într-un moment iluzia ce o produsese o reprezentaţie pe care o credem de model.

•

Fiindcă nu sperăm a putea vorbi mai pe larg despre închiderea formală a stagiunei, care se va face astăzi la 12 oare din zi prin reprezentaţia comediei ,,Jianul ", de aceea vom vorbi tot acuma despre orchestră şi despre reprezentaţiile cu cântece . În anul acesta orchestra a fost în mare parte compusă din profesorii şcoalei noastre de muzică dirijată de d. E. Caudela . Vodeviluri şi operete a fost deci esecutate cu multă preciziune atât din partea cântăreţilor cât şi din partea orchestrei . D. Caudela este un muzicant de talent atât în esecuţie (ca violonist), cât şi în compoziţiile sale, cari nu sunt lipsite de farmec. atât melodramele cât şi cele mai multe arii de Vodeviluri au fost compoziţii ale domniei sale .

Întorcându-ne la şirul de idei espus la începutul acestei dări de samă, esprimăm dorinţa de-a vedea continuându-se începuturile bune din anul acesta. Numai rămâind

mulţi ani aceeaşi trupă, numai prefăcîndu-se trupele ambulante într-o companie statornica a teatrului orăşenesc se vor forma cu vremea atît un repertoriu, cît şi o companie aleasă. Moldova joacă în dezvoltarea modernă a românilor un rol însemnat. Aici, în mai mare depărtare de şarlatanismul intelectual, de suficienţa şi corupţia centrului politic al ţării, s-a făcut binefăcătoarea reacţiune în contra ignoranţei şi spiritului de neadevăr al ,,academicianilor", în atmosfera noastră mai liniştită se va crea poate şi un teatru. Pe cînd la Bucureşti se vor reprezenta pe scenă farse cu aluziuni necuviincioase la demnitarii statului şi se vor spăla „zdrenţe" atît în teatru cît şi aiurea, în Iaşi ne vom învrednici poate cu vremea de-a crea o atmosferă artistică unde oamenii de orice opinie să poată privi c-un egal interes zugrăvirea părţii eterne din om. Neavînd un teatru al curţii, care să formeze un azil pentru arta naţională, poate că teatrul oraşului Iaşi va fi preste cîţiva ani în stare de-a împlini măcar în parte această lacună a culturei noastre. Căci arta este senină şi vecinică. Dramele lui Shakespeare şi comediele lui Moliére se vor putea reprezenta şi peste mii de ani şi vor fi ascultate cu acelaş viu interes, căci pasiunile omeneşti vor rămîne în veci aceleaşi. Dar a pune pe scenă împrejurări şi oameni cari azi sînt pentru a nu mai fi mîne înseamnă a da unui institut de cultură sufletească caracterul frivol a unui café-chantant.

[20 mart. 1877]

[„ŞTIRELE DIN URMĂ..."]

Ştirele din urmă zic că *s-a subscris* protocolul prin care puterile cer ca Turcia să îndeplinească dorinţele Europei în privinţa îmbunătăţirei soartei populaţiunilor; nu se vorbeşte în el de dezarmarea din partea Rusiei şi Turcia nu este chemată a subscrie protocolul pentru moment, dar pacea pare asigurată.

[23 martie 1877]

[„ŞTIRILE DIN STRĂINĂTATE..."]

Ştirile din străinătate sînt pacifice. Din Londra se vesteşte că înţelegerea între Rusia şi Anglia s-a stabilit şi că semnarea protocolului este aproape făcută; în Paris pacea se consideră asigurată dacă Poarta va consimţi a ceda districtul Nicsici şi a dezarma în acelaşi timp cu Rusia. Puterile toate stăruiesc pe lîngă cea dintîi de a închia pacea cu Muntenegrul.

[23 martie 1877]

PRELEGERILE JUNIMEI
[„DUMINICA TRECUTĂ D. POGOR A ŢINUT..."]

Duminica trecută d. Pogor a ţinut prelegerea sa asupra monoteismului . În cursul vorbirei, d-sa a constatat cum că ideea *unui* dumnezeu e relativ nouă şi de origine semitică. Necrezând a putea constata mai de aproape izvorul psicologic al monismului teologic, d-sa a arătat numai că această idee s-a manifestat la evrei sub două forme deosebite, şi anume sub aceea de ,,Eloim " sau dumnezeu al puterei şi ,,Iehovah " sau fiinţa care există prin sine însăşi; au arătat apoi că ideea din urmă este cu mult mai naltă decât cea dintâi şi că este prototipul închipuirei şi mai curate monoteiste pe care şi-au făcut-o mai târziu arabii. Prelectorul n-a uitat a aminti mai pre larg pluralismul religiei evreieşti, născut din impuitoarea realitate a răului în lume, şi fatalismul mahometan, izvorât din ideea absolută şi necontrazicătoare a d-zeului moametan .

În urmă a arătat că, oricâte ar fi controversele şi încrederea ştiinţei moderne, monoteismul, credinţa că o putere universală stăpâneşte toată viaţa şi toată mişcarea reală, este rezultatul cel mai înalt al cugetării omeneşti, care nu poate fi înlăturat prin esperienţă numai.

Din cauza întârzierilor de pân - acuma , cele două prelegeri amânate se vor ţinea în două dumineci consecutive cari urmează după săptămâna luminată.

[23 martie 1877]

[CONCERT [„DEŞI CONCERTUL..."]

Deşi concertul d-lui Toma Micheru va avea loc în 30 martie, adică abia peste o săptămână , totuşi mare parte din bilete s-a desfăcut de pe acuma, fără ca să se fi tipărit chiar anunţurile pentru concert. Artistul român a avut oarecare greutăţi până să se facă cunoscut publicului iaşan, dar astăzi dorinţele sale sunt aproape întâmpinate , atât prin înrâurirea talentului său de executor , cât şi prin simţământul foarte natural al publicului că trebuie să susţină pe un artist român mai mult decât pe concertiştii străini care în calea lor rătăcitoare se opresc şi prin oraşul nostru.

[23 martie 1877]

TEATRU [„DEŞI ANUNŢASEM..."]

Deşi anunţasem sfârşitul stagiunei, totuşi compania dramatică a găsit cu cale a-i da o încheiere mai frumoasă şi mai surprinzătoare , pregătind anume o piesa nouă naţională, compoziţie a d-lui G . Bengescu . D-sa e cunoscut de mult publicului nostru

prin nimerite scrieri dramatice. Noul product al penei sale poartă titlul ,,Cucoana Nastasia Hodoronc " şi este o comedie cu cântece în trei acte. Ariile originale şi frumoase, datorite, după cât auzim, d-lui E. Caudela, sunt presărate cu atâta profuziune încât noul vodevil are aproape bogăţia muzicală a unei operete. Piesele naţionale fiind în genere bine jucate pe scena noastră, din cauză că se petrec în sfere cunoscute actorilor, putem spera că şi de astă dată compania dramatică ne va procura o sară plăcută. Rămâne numai ca publicul să încurajeze silinţele direcţiei şi ale trupei.

[23 martie 1877]

[„DUPĂ DEZBATERI DIPLOMATICE..."]

După dezbateri diplomatice atât de lungi şi după un război care-a ruinat Serbia şi a decimat populaţiile Peninsulei balcanice, Paştile ne-au adus protocolul de la Londra, care după unii însamnă pacea şi o nouă primăvară pentru tinerele naţionalităţi din Turcia, iar după alţii nu-nsemnează nimic. De-aceea vom ţinea de asta dată sama de părerile acelor ziare străine cari au oarecare legături cu lumea diplomatică şi vom vedea câtă valoare dau ele încheierei mult doritului protocol.

Protocolul însuşi conţine o *invitare amicală,* făcută Porţii, ca ea să dezarmeze. Iar dezarmarea Rusiei va forma obiectul unor tratări deosebite, după cum asigură un comunicat oficial al ziarului ,,Temps". În această privire Turda va primi de la puteri consiliul ca să trimeată un anume delegat la Petersburg, care să roage cabinetul de acolo să dispună dezarmarea. Trimiterea unui asemenea delegat ar împăca susceptibilitatea Rusiei şi se poate că amândouă puterile ar conveni să dezarmeze deodată, după o normă stabilită în comună înţelegere. ,,Agence Havas" vesteşte de pe-acuma că Reuf Paşa va fi trimis la Sant-Petersburg c-o misiune specială.

,,Montags-Revue ", organ inspirat de cancelaria de esterne a Austro-Ungariei, crede că pacea e asigurată.

Dintre ziarele germane, cele cari reprezentează întrucâtva opiniile Principelui Cancelariu nu sunt tocmai dispuse de-a afirma pacea. ,,Nord-deutsche Allgemeine Ztg ". nu crede că semnarea protocolului ar asigura liniştea, de vreme ce dezarmarea va fi obiectul unei învoieli speciale între Rusia şi Turcia, pe care aceasta din urmă ar putea s-o refuze.

În fine „Gazetta de Colonia" primeşte o telegramă din Paris în care se spune că în cercurile ruseşti de-acolo protocolul nu e privit ca un act menit de-a rezolva greutăţile. Rusia a ştiut că puterile vor cere de la ea demobilizarea , dar a sperat a mulţămi puterile şi a ajunge la semnarea protocolului dacă va promite împrăştiarea corpurilor de armată. Gorceacoff a inventat acest espedient şi spera de la el un mare succes. Dar guvernul rusesc

e scos afară din pârtia sa prin mişcările panslaviste şi n-ar putea să mobilizeze chiar dacă s-ar obliga aceasta prin un anume tractat.

O împrăştiere a armatei după ce Turcia va demobiliza nu va folosi la nimic, pentru că Rusia nu mai e stăpână pe armata sa, care doreşte războiul. Guvernul rusesc e într-o poziţie atât de grea, încât nu mai poate tăinui celor mai buni amici ai lui adevărata stare de lucruri dinlăuntrul ţărei, ci trebuie din contra să mărturisească teama lui de izbucnirea nemulţămirilor şi propria slăbiciune.

Tot „Gazeta de Colonia" primeşte o telegramă din Berlin, dintr-un izvor desigur vrednic de credinţă. Aceasta din urmă spune că nu e fondată ştirea că Anglia în tratările ce le-a avut cu Rusia au renunţat la punctele de vedere de pân - acuma .

Anglia n-au admis schimbări decât *în formă,* înlesnind astfel măsurile Rusiei *dacă ea voieşte pacea.* Ziarele engleze aduc ştirea că, dacă nu se va-ncheia pacea cu Munte-

negrul şi Rusia nu va dezarma, Anglia nu mai e obligată cu nimic prin protocol. Această ştire trebuie comentată astfel: *,,Rusia nu va putea privi protocolul în nici un caz ca un mandat european pentru, acţiunea ei".* Unele detalii din cuprinsul protocolului [nu ne] sunt încă bine cunoscute, dar totuşi este verisimil că s-a primit o stilizare care nu impune Angliei nici o îndatorire *în caz de a nu se încheia pacea cu Muntenegrul şi de-a nu dezarma Rusia.*

Dezarmarea Rusiei atârnă de încheierea păcii cu Muntenegru şi de primirea protocolului din partea Turciei, după care un delegat estraordinar turc va regula celelalte în Petersburg. Dar toate acestea nu sunt încă sigure. Perspective că Turcia va întâmpina cererile Rusiei nu sunt pân - acuma .

În fine ziarul rusesc ,,Golos" caută a demonstra că prin semnarea protocolului puterile au recunoscut *dreptul Rusiei de a întrebuinţa mijloace silnice dacă Turcia nu va esecuta reformele.*

[25 martie 1877]

FONDAŢIUNEA DIEZ

Atragem atenţiunea cititorilor asupra articolului privitor la FONDAŢIUNEA Diez, pe care-l reproducem din ,,Timpul". După cât ştim, nici un alt ziar românesc n-a crezut de cuviinţă de-a da samă despre acest articol, însemnat din multe punte de vedere. Scrisoarea d-lui Hugo Schuchardt e într-un stil atât de demn şi depărtat de toate mizeriile politice ale zilei încât faptul că mai exista încă învăţaţi dizbrăcaţi de patimele actualităţii e pentru noi o adevărată mângâiere . Recomandăm propunerea ilustrului profesor tuturor acelora care sunt în stare de-a face ceva în favoarea fondaţiunei.

[25 martie 1877]

[„SE PARE CĂ PESIMIşTII ..."]

Se pare că PESIMIşTII care nu prevesteau vrun mare succes protocolului iscălit la Londra vor avea cuvânt pân-în sfârşit . Istoria lumii ce-i dreptul nici nu se face pe hârtie , ci prin modificare de voinţe şi de intenţii intime, şi Anglia va putea să iscălească încă zece protocoale fără ca aceasta să schimbe atitudinea ei pe câtă vreme voinţa ei nu va fi

schimbată prin motive puternice de interes. Dar fiindcă nu e nimic nou sub soare şi fiindcă portiuncula sapientiae cu care se fericesc popoarele rămâne cam în toate vremile aceeaşi, vom aduce un exemplu mai vechi de tratări analoage şi aceasta din al treilea război cu Cartago .

Cumcă între slavi şi turci există o antiteză tot atât de pronunţată ca între Roma şi Cartago e sigur. După ce Cartago fusese obligată la plata unei mari despăgubiri de război a trebuit să ardă flota sa şi pierduse dreptul de a declara război decât doar cu

învoirea Romei; după ce această puternică metropolă a lumii antice ajunsese, sub administraţia prevăzătoare a nenorocitului Hannibal, să plătească milioanele impuse de Roma, după ce ajunsese să trăiască sub puterea garantă a Romei cam în atârnarea în care se află astăzi Turcia în privinţa politică, — totuşi cenzorul Cato n-avea altă de făcut decât să predice cu şi fără ocazie vecinica frază că oraşul Cartago trebuie şters de pe faţa pământului . Diplomaţia romană nu era întru nimic inferioară celei moderne, acelasi joc dublu, aceleaşi cuvinte lunecoase, aceleaşi trăgănări se făceau pe atunci ca şi astăzi. Dacă prinţul Muntenegrului s-ar putea asemăna cu Masinissa, regele Numidiei, atunci tabloul devine complet.

Acest Masinissa avea numai rolul de a provoca vecinic pe cartaginezi, iar aceştia n-aveau voie să se mişte, pentru a nu se pomeni c-o declaraţie de război din partea Romei. În fine totuşi a trebuit să se opuie cu armele regelui Numidiei şi apoi s-a început un şir de tratări diplomatice în care romanii au făcut diferite presiuni asupra cartaginezilor, care n-aveau de scop decât a-i face incapabili de a rezista. Cartaginezii au îndeplinit toate condiţiile Romei — până şi dezarmarea generală şi estradarea tuturor armelor în mâini romane, când iată că se iveşte ultima, neînlăturabila condiţie a Romei: „că oraşul Cartago trebuie risipit din fundament şi că orăşenii să se strămute într-o mare depărtare de la port". Atunci s-au început războiul al treilea, în care romanii aveau toate avantagele, iar cartaginezii numai desperarea lor. Sfârşitul e cunoscut de toţi.

Şi astăzi e cam acelaşi lucru. Regele Masinissa se află în Peninsula Balcanică în mai multe exemplare.

Turcia simte că-i este păstrată soarta Cartaginei şi că ultima „condiţie de pace" va fi ca turcii să părăsească Europa. De aceea nici nu sunt dispuşi să iscălească sentinţa lor sub forma unui protocol care hotărăşte că ei vor trebui să realizeze în mod ,,sincer" reformele. Căci cine judecă dacă e sinceră sau nu realizarea? Cabinetul din St. Petersburg, Roma. Cartaginezii erau foarte sinceri în îndeplinirea condiţiilor tractatului după al doilea război. Aceasta nu i-au oprit pe romani de a zice că ei nu sunt sinceri şi de a desfiinţa înfloritorul stat african.

[1 aprilie 1877]

CONCERTUL MICHERU
[„ALALTAIERI VIOLONISTUL NOSTRU..."]

Alaltaieri violonistul nostru d. Toma Micheru a dat concertul său în sala palatului înaintea unui public relativ destul de numeros şi ales.

Toate piesele esecutate s-au bucurat de un succes neîndoielnic .

[1 aprilie 1877]

GRIGORIE GĂNESCU

La 7 april st. n. a murit grabnic, în urma ruperei unei vine a inimei, scriitorul şi publicistul Grigorie Gănescu. El a fost născut la a. 1829 şi-a făcut studiile începătoare la Paris şi a vizitat după aceea universităţi germane. Introdus în cariera jurnalistică de către Emile de Girardin, a fondat în urmă, la 1860, foaia săptămânală „Courrier du

Dimanche ", care-n vremea ei a fost cel Întâi organ neatârnat al opoziţiei contra imperiului şi a numărat între colaboratori pe I. I. Weiss , Ranc , Prévost-Paradol şi alţi mulţi, cari de atunci au ajuns de mult la renume. Persecutat de poliţia şi judecătoriile bonapartiste şi suprimându-se „Curierul de Duminică", el l-a reânfiinţat sub titlul de ,,Nain Jaune ", în care a continuat cu aceiaşi colaboratori lupta în contra imperiului; până ce autorităţile, după multe admoniţiuni şi condamnări , l-au izgonit din Franţa ca străin.

În a. 1861 înfiinţă în Frankfort lângă Main o foaie mare, care apărea în toate zilele, numită ,,L'Europe " şi ţinută cam în felul ,,Independenţei Belgice ". Cunoştinţele sale foarte varie şi întinse cu cei mai însemnaţi oameni de stat şi atracţiunea care o esercita faţă cu talente publicistice au făcut să înflorească şi această întreprindere .

La 1866 generalul prusian Vogel v. Falckenstein , ocupând cu trupele sale oraşul liber Frankfort , au suprimat şi ziarul ,,Europe", iar Gănescu se întoarse în Franţa, unde avea de gând să se aşeze definitiv şi unde cumpără la Montmorency locul unde fusese renumitul ermitagiu al lui J. J. Rousseau. El izbuti în fine de a căpăta naturalizarea mare şi în 1868 fu ales de către cantonul Montmorency membru în consiliul general al departamentului Seine-et-Oise .

De acuma-nainte el s-apropie de fracţiunea aceea a partidului liberal care, condusă de Emile Olivier , credea a putea regenera Francia prin parlamentarism . Culminaţiunea acestei fracţiuni a fost ministerul Olivier şi războiul cu Germania. În vremea războiului (1870) Gănescu urmă guvernul apărării naţionale la Tours şi la Bordeaux , unde redactă ziarele ,,La Presse" şi ,,La Liberte ".

După război se 'ntoarse la Paris şi fondă o corespondenţă autografată sub titlul de ,,Les Tablettes d'un spectateur ", organ din care am văzut zeci de estrase în coloanele presei liberale din România. În aceeaşi vreme el era redactorul îndemânatic al părţii financiare din ,,La Presse" şi scria şi articole politice în acest din urmă. Tot în acest răstimp au scris şi corespondenţe în ziarul vienez ,,Neue freie Presse".

Se vede a fi fost un om bine văzut pretutindenea şi că avea foarte multe cunoştinţe în lumea politică. Între acestea se număra şi bătrânul Thiers, cu care Gănescu să fi avut relaţii destul de cordiale. Totodată i se atribuie un instinct mai totdeauna fără greş în politică şi diplomaţie.

[7 aprilie 1877]

[„«NICIODATĂ», DIN ACEST SINGUR CUVÂNT ..."]

,,Niciodată", din acest singur Cuvânt consistă tot apostilul pus de împăratul Germaniei pe demisiunea cancelarului său. În aceeaşi vreme, întruniri de cetăţeni şi meetinguri de partid îl rugară pe principe să nu demisioneze, căci soarta imperiului atârnă încă de persoana sa şi l-au asigurat că-l vor urma fără condiţii şi fără rezervă oriunde cancelariul ar

voi să-i ducă.

„Corespondenţa provincială" scrie:

Împăratul n-a primit demisia principelui Bismarck, ci, în unire cu opinia publică, au crezut cumcă puntul cel mai nalt de vedere al deciziunilor sale este de-a concede cancelariului orice uşurare trebuincioasă de afaceri, nu însă de-a se învoi cu retragerea sa reală. Cancelariul a putut avea simţământul penibil că nu mai poate corespunde cu cerinţele istovitoare ale chemării sale în aşa măsură încât să fie mulţămit de sine însuşi şi s-au crezut dator a-şi da demisia; totuşi însă el nu s-a putut sustrage de la cererea împăratului de-a face încă o dată încercarea să-şi reânvioşeze puterile printr-un concediu mai lung. Cancelarul s-a conformat cu dorinţa împăratului şi în punctul ca în vremea concediului său de câteva luni să nu se retragă în mod absolut de la conducerea afacerilor imperiului, ci, după cerere, să-i ajute împăratului cu sfatul său şi să se însărcineze cu contrasemnarea constituţională a edictelor împărăteşti pe cât va fi

---

de trebuinţă. Cancelariul va fi reprezentat: în afacerile interne ale imperiului de d. Hofmann , în cele esterne de d. de Bülow, în administraţia prusiană de d. Camphausen .

Astfel, prin ordin imperial, spusele de mai sus ale foii germane au şi fost publicate. Acest caz de concediu şi de înlocuire are un precedent analog în a. 1872.

Reischrathul au fost încunoştinţat despre aceste dispoziţii prin următoarele şiruri autografe ale principelui:

Am onoarea a vă înştiinţa cu supunere că, spre marea mea părere de rău, starea sănătăţii nu mă iartă de-a lua parte la dezbaterile de est timp ale Reischrathului . Pentru reânsănătoşirea mea împăratul a avut graţie de-a-mi da un concediu şi au încuviinţat ca în vremea acestuia să fiu reprezentat în privirea afacerilor curente interne de d. prezident al cancelariei imperiului, în privirea afacerilor esterne de către secretarul de stat d. de Bülow.

Speranţele de pace au scăzut peste noapte asemenea crescutelor ape de munte.

La 11 april st.n. delegaţii muntenegrini au vizitat din nou pe Safet Paşa, care le-a declarat că e peste putinţă ca Turcia să cedeze districtele Micsici , Cucci şi Colasin , pentru că adunarea deputaţilor au respins formal toate cererile privitoare la cesiuni de teritoriu. În aceeaşi zi Senatul mai avea să dezbată cestiunea.

Delegaţii muntenegrini au răspuns că ei vor întreba încă o singură dată (adică alaltaieri vineri) pentru a căpăta un răspuns definitiv şi în caz de refuz vor pleca a doua zi.

În fine, s-a comunicat cabinetelor respective şi răspunsul Înaltei Porţi la protocolul din Londra. Acest răspuns, în forma unei depeşe circulare, spune că Poarta respinge protocolul şi refuză de a dezarma sub condiţiile propuse de Rusia. Pacea atârnă de la modul cum Rusia va primi circulara Turciei.

Faţă cu risipirea speranţelor de pace ziarul rusesc „Golos" scrie:

În caz de-a se reînoi războiul între Muntenegru şi Poartă, ceea ce ar fi egal cu refuzul de a realiza protocolul, nu-i va mai rămâne Rusiei alta decât să înainteze cu trupele adunate în marginile Turciei. Poate că-n săptămâna viitoare chiar Europa va avea dovezi clare că Rusia e hotărâtă , de-a ajunge ţinta pentru care trupele ei au fost concentrate la graniţă.

[3 aprilie 1877]

«CONVORBIRILE LITERARE»

Fie-ne permis un uşor sentiment de uimire văzând că şi onorabilul ziar ,,Presa" binevoieşte a lua notiţă despre „Convorbiri". Foaia literară din Iaşi se obicinuise atât de bine cu tăcerea semnificativă şi cu amintirea şi mai semnificativă a marilor organe de publicitate din capitală, încât rândurile de mai jos ale „Presei" sunt un adevărat eveniment

în dulcele obicei al existenţei.

Dacă serioasa fizionomie a vremii ne-ar îngădui, am avea multe de povestit din frumoasa legendă a zilelor nu tocmai vechi în cari tot aceiaşi ,,Presă" avea nepărtinitoarea bunăvoinţă de-a propovădui cel puţin esterminarea primejdioasei Direcţii nouă din Iaşi. Şi, dacă liniştea se va întoarce, nu ne îndoim că Direcţia nouă va fi din nou obiectul aceloraş frumoase sentimente ca şi în trecut, pentru că ne cunoaştem de mult:

,,Căci Brutus e-un bărbat de stimă vrednic
De stimă vrednici sunt desigur toţi",

după cum zice maistrul Shakespeare.

[6 aprilie 1877]

[„PRESA ROMÂNĂ ESTE POATE..."]

Presa română este poate cu intenţie puţin preocupată de ceea ce se 'ntâmplă împrejurul ţării. Departe de-aş aţinti privirea la Calafat, a cărui apărare eventuală a fost încredinţată unuia din cei mai buni şi inteligenţi militari, presa noastră dizbate cu generozitatea ei cunoscută alegerile la Senat şi ceea ce ea numeşte „crimele" cabinetului trecut.

Paralel cu lupta jurnalistică, a cării importanţă sau adâncime e afară de cadrul foii noastre, Ministeriul de război dezvoltă o deosebită activitate pentru repedea concentrare a trupelor, care uşor va succede considerând spiritul de disciplină şi supunere a soldatului român.

În fine, ministeriul nostru de esterne, condus de astădată de d. Cogălniceanu, a cărui tact şi vederi drepte nu sunt contestate de nimenea, a comunicat agenţilor din străinătate intenţia guvernului de-a nu viola nici unul din interesele naţionale ale ambelor părţi, de-a mănţinea pacea şi a păzi strictă neutralitatea.

Se 'nţelege de sine că purtarea României, care astăzi face nu politică de simpatii, ci numai de raţiune, se va îndrepta după avizurile puterilor şi după interesul ce ele îl vor arăta pentru statul nostru. Nimeni nu va putea pretinde ca România să se jerfească pentru Europa când aceasta ar binevoi a sta cu mânile în sân şi nimeni nu i-o va putea ţine de rău dacă, lăsată în voaia propriei sale sorţi, va alege cândva calea ce i se va părea mai conformă cu interesele ei.

[8 aprilie 1877]

[„PAUZA GREA ŞI ATENTIVĂ..."]

Pauza grea şi atentivă între ruperea relaţiilor diplomatice şi declararea războiului pare a fi sosit acum. Ziarele din străinătate nu mai cuprind nici o speranţă de pace, iar articolele lor de fond (în nesiguranţă de ceea ce se va întâmpla) încep a zugrăvi eventualităţile războiului cu mai multă sau mai puţină cheltuială de fantazie. Unele văd deja zecile de milioane de moametani, din India depărtată şi până la Maroc, ridicându-se ca un singur om la desfăşurarea flamurei verzi a proroculuı şi împlând nefericita Europă cu rânduri de sânge şi de flăcări, încât , după cuvântul biblic, neamuri străine vor intra cu plugul pe locurile unde au stătut oraşele noastre şi turmele de vite ale triburilor asiatice vor paşte iarba răsărită din ruinele sfinte ale civilizaţiei. Astfel se va ridica în contra crucii

întreg Aliotmanul şi astfel se zugrăvesc ca pe-o pânză albă umbrele negre ale viitorului.

Un redactor din Iaşi care, primind depeşile biuroului de corespondenţă din Viena, se făcuse răsunetul multor fantazii jurnalistice ar fi fost chemat se zice la prefectură şi prevenit a limpezi izvoarele ştirilor de senzaţie care neliniştesc fără cauză publicul. Chiar dacă aceasta nu s-a întâmplat , totuşi lumea era în drept s-o creadă, atât de neliniştite erau ştirile comunicate de biuroul din Viena şi atât de puţin vrednice de crezare.

Pozitiv este că războiul nu se va declara imediat. Daily-News primeşte o telegramă de la St. Petersburg în care se zice că mai sunt formalităţi de îndeplinit până se va ridica arma. Mersul evenimentelor va fi probabil acesta: ,,Rusia va lămuri situaţia printr-o notă către puteri, apoi va rechema ambasada sa din Constantinopole şi pe toţi consulii săi din imperiul turcesc, după ce va fi pus mai întâi pe supuşii săi

---

sub protecţia altor ambasade . Aceasta va dura câteva zile. Apoi împăratul va porni la Chişinău, de unde se crede că va fi datată şi declaraţia de război".

Presa engleză este toată contra Rusiei, exceptând foaia Daily-News. „Times", vorbind despre ţinuta probabilă a Angliei în faţa războiului ce va avea loc, recomandă o strictă neutralitate *pe câtă vreme lupta va fi îndreptată numai contra cauzelor turburărilor .* Reaua administraţie turcească face cu neputinţă apărarea cauzei otomane.

[8 aprilie 1877]

[„O ŞTIRE CAM SERIOASĂ..."]

O ştire cam serioasă sosită la 6 l.c. a produs multă senzaţiune în publicul din Bucureşti.

O depeşă din Londra spune că generalul englez consideră pe România ca făcând parte din Imperiul otoman şi că neutralitatea specială a României nu e garantată prin nici un tratat.

[10 aprilie 1877]

[„DECLARAŢIA SUBSECRETARULUI DE STAT..."]

Declaraţia subsecretarului de stat Bourke , făcută ca răspuns la întrebarea lui Sandhurst asupra neutralităţii României, are o importanţă deosebită pentru vederile cabinetului englez în privirea războiului. Bourke a spus că neutralitatea României n-a fost stipulată nici prin tratatul de la Paris, nici prin alte tratate şi că România, oficial principatul Moldo-Valahiei , e privită în toate relaţiile sale cu celelalte puteri ca parte integrantă a Imperiului otoman.

Aceste puţine cuvinte ale subsecretarului de stat nu sunt de loc îndreptate contra Rusiei, că adecă, trecând Prutul, ea ar viola teritoriul otoman, ci ele vor să constituie numai un drept pentru Turcia de-a încălca teritoriul român oricând i-ar dicta-o aceasta vederile sale strategice. Pe de altă parte guvernul englez mai pare a zice că, ţara noastră nefiind neutrală, ci formând parte integrantă a Turciei, nici se poate opune ocupării din partea trupelor otomane şi, dacă ar încerca a se opune, Turcia ar avea dreptul să ne trateze ca pe o ţară inamică, ca pe-o provinţie răsculată chiar.

Fără a ne preocupa de înţelesul pe care Albion cearcă a-l da poziţiei internaţionale a României, vom aduce numai aminte că purtarea acesteia pân-în momentul de faţă a fost cea mai corectă din lume. Pusă sub garanţia colectivă a puterilor, neavând nici o legătură reală cu Imperiul otoman, ea era şi este neutrală prin natura lucrurilor, chiar dacă neutralitatea n-ar fi fost stipulată prin un anume tratat. Când art. XXII a tratatului de Paris spune că nici o putere n-are voie să s-amestice în cele dinlăuntru ale

ţărei şi art. XXVII că nici Turcia chiar n-are voie de-a interveni cu armata în România fără învoirea tu[tu]ror puterilor celorlalte, e evident că România a fost considerată cel puţin tot pe atât de autonomă şi suverană ca şi statele germane după pacea vestfalică , deşi ele ,,formal" făceau parte din corps germanique . Deşi neutralitatea era de sine înţeleasă, România au făcut apel la puteri ca să fie neutralizată în mod clar şi necontroversat . Dar memoriul României au fost pus frumuşel ad acta, căci puterile au binevoit a ne considera ca nevrednici de a ocupa un moment înalta atenţiune a profunzilor ei diplomaţi.

Departe de-a se ocupa cu ,,sinonimica " diplomaţiei europene, care dă unui ş-aceluiaş cuvânt acum un înţeles, acum altul, România nu împărtăşeşte pân - acuma interesele nici uneia din părţile litigante şi, pentru a simplifica conflictul care începe de facto abia pe malul drept al Dunării, puterile ar fi făcut bine să recunoască României o poziţie conformă cu natura neutrală a chiar aspiraţiunilor ei actuale.

[10 aprilie 1877]

HIMEN

Cu vie părere de bine înregistrăm cununia d-nişoarei Eugenia Frangulea cu d. dr. Samson Bodnărescu. Mireasa a fost una din cele mai inteligente institutoare din oraşul Iaşi, directoare a unei şcoli de fete şi bursieră a statului, trimisă în Germania pentru complectarea studiilor sale pedagogice. D. dr. Samson Bodnărescu, cunoscutul poet liric care în curs de mulţi ani au îmbogăţit paginile Convorbirilor cu producerile sale înzestrate cu o deosebită adâncime şi curăţie de simţământ şi c-o formă ferită de necorectitudine şi de exagerări tropice , a fost în curs de doi ani directorul conştiincios şi inteligent al şcoalei pedagogice de la Trei-Ierarhi şi s-a bucurat în acea calitate de stima nerezervată a întregului public luminat. cununia civilă va fi astăzi la 6 oare sara în localul primăriei, cea religioasă la 7 oare în biserica de la Trei-Ierarhi . Cu această ocazie dorim potrivitei părechi o viaţă îndelungată şi fericită.

[10 aprilie 1877]

[„«AGENCE RUSSE » CAPĂTĂ DIN CONSTANTINOPOLE..."]

„Agence RUSSE " capătă din Constantinopole următoarea ştire: ,,Poarta a primit din partea mai multor puteri asigurarea că neutralitatea României nu e stipulată prin nici un tratat; în urma acestora ca a declarat că, în momentul în care ruşii vor trece Prutul, ea va ocupa mai multe puncte strategice din a stânga Dunării".

Faţă cu această telegramă, care redă opinia Angliei, esprimată de subsecretarul de stat Bourke şi care este în linie generală şi opinia presei liberale din Austro-Ungaria,

suntem dispuşi a ne aduce aminte cu oarecare ironie de renumitele broşuri care au apărut la noi şi care stipulau cu aerul cel mai serios din lume neutralitatea reală a României, garantată în mod colectiv de puterile mari ale Europei. Afară de aceea ni mai vin în minte practicii financiari cari nu vedeau un mijloc mai bun în contra deficitului decât *desfiinţarea armatei noastre.*

Luând la serios reprezentaţia de marionete de la Constantinopole, în cari marchizul Salisbury, c-o contractare foarte solemnă a fizionomiei şi c-un ton aproape bisericesc, predica intenţiile unanime ale Europei, mulţi români credeau că lucrurile în lume se petrec astfel cum se reprezintă în teatru. Pentru orice inteligenţă mai pătrunzătoare era însă aproape dovedit că mijlocul cel mai puternic contra războiului, dacă acesta nu era dorit, ar fi fost neutralizarea României sub garanţia colectivă a Europei, ş-atunci desigur că Rusia nu se ispitea de-a începe o luptă contra lumii întregi. Motivele secrete şi înţelegerile intime între puteri se sustrag vederii publicului mare şi abia istoricul viitor va putea să discoasă din arhive icoana adevărată a lucrurilor, în care comedia oficială nu-i va părea decât ceea ce este într-adevăr: o piesă cu roluri învăţate pe de rost, în care actorii înşii nu cred în ele, deşi în momentul jocului ei se identifică cu rolurile şi produc în public uimitoarea iluzie că ei sunt convinşi de ceea ce zic.

Cu cât mai mult vor fi datori românii să recunoască acel just instinct istoric al Prea înălţatului nostru Domn, care au creat în ţară această oştire disciplinată şi ecuipată , pe atâta pe cât l-au iertat starea noastră înapoiată în cultură şi calamităţile economice. În acea înţelepciune a faptelor şi fără a-şi aşeza convingerile în teorii, M. S. Domnul a fost acela care-a simţit că nici un drept nud nu are putere în lumea noastră, unde puterea domneşte şi unde se desfăşură cu estremă asprime lupta pentru existenţă. Căci dacă existenţa României părea a nu avea un moment trebuinţă de tunuri şi de baionete , această iluzie optică s-au născut din faptul că marile sume de puteri opuse se ecuilibraseră ca două greutăţi egale în cumpăna europeană, a cărei limbă neutrală părea a fi România. Dar în momentul ce acest ecuilibru se strică, România încetă numaidecât de-a juca acest rol şi drepturile ei, înscrise în tractatul de la Paris, erau la moment supuse imperceptibilei dialectice ale diplomaţiei, deprinsă a tăia un fir de păr în patru figuri silogistice .

Cu deosebire frivolă este discutarea neutralităţii române din partea presei austro-ungare. Cunoscând prea bine că România au cerut neutralizarea pentru a da în mâna tuturor iubitorilor de pace mijlocul cel mai sigur de a face războiul imposibil, totuşi ei nu încetează, după ce Europa toată ne-a lăsat în voia propriei noastre sorţi, să ne acuze de rusofili , de reprezentanţi ai politicei slave. Dar de unde ştiu reporterii ce se petrece în capetele noastre, cu câtă pază facem orice pas şi cu cîte sacrificii amare alegem din toate relele pe cel mai mic? Toată presa română recunoaşte că nimic nu e m-ai puţin de dorit pentru noi decât războiul şi că oricine ne-ar scăpa de „ultima ratio regum " am fi primit bucuros. Şi totuşi ni se face o acuzare că apărăm cu şanţuri oraşele şi căile noastre de comunicaţie, dar binevoind a uita că numai drumurile de fier, pe care turcii ar voi să le vadă distruse , ne costă pe noi a treia parte dintr-un miliard de lei şi că de dragul lor *şi pentru a da întregii Europe mijlocul de a-şi ţinea cumpăna pe malurile Dunării noi ne-am ruinat economiceşte.*

Oricare ar fi cauzele ce-au făcut pe puteri a nu garanta pân - acuma în mod precis neutralitatea teritoriului român, fie slăbiciune, fie reavoinţă , fie în fine rezervaţiile mentale ale diferitelor cabinete, nouă ni se pare că ele nu mai prezintă nici un interes pentru noi. Căci, dacă se va face ceva în favorul nostru, desigur că nu ochii noştri frumoşi vor fi cauza unui asemenea eveniment; iar dacă se va face ceva în defavorul nostru, vom apăra cum vom putea ceea ce avem.

Locuind pe un teritoriu strategiceşte nefavorabil şi înconjuraţi de seminţii străine nouă prin limbă şi origine, având înlăuntrul nostru chiar discordia civilă, acest patrimoniu al

statelor slabe şi turburate de prea mari înrâuriri străine, trăind sub invectivele presei europene pentru că nu dăm drepturi politice evreilor, care nici nu ne ştiu limba, toate mişcările noastre a fost tratate de vecini c-o rară lipsă de generozitate şi c-o ne-dreptate nemaipomenită faţă cu alte popoară. Nu e mult de-atunci de când un diplomat maghiar a pronunţat cu linişte marele cuvânt că numai c-o companie de honvezi e în stare să puie pe fugă întreaga [armată a] României

---

În vremea războiului între sârbi şi turci, regimentele române, se 'nţelege , erau acelea ce-au cauzat pierderile vitejilor sârbi ; iar astăzi N. Fr. Presse sfătuieşte pe turci de a pune pe fugă armata noastră cu câteva sute de başibuzuci.

Şi când ne bucurăm de aşa vădite simpatii şi de bunăvoinţa fenomenală a vecinilor, mijlocul cel mai bun de-a rămânea în favoarea lor era să ne legăm noi înşine mânile şi să aşteptăm ce va hotărâ despre noi gremiul jurnaliştilor din Viena şi din Budapesta . Acesta este poate singurul rol ce ni l-ar concede din toată inima.

[13 aprilie 1877]

RUSIA [„ALALTAIERI ÎN 11/23 APRILIE..."]

Alaltaieri în 11/23 aprilie delegaţiunea plecată din Iaşi a sosit la Ungheni pe la 5 oare după amiază. Aproape imediat după aceea sosi trenul imperial din Chişinău. Majestatea Sa Împăratul intră în salonul de aşteptare a garei , întovărăşit de o suită numeroasă. D. Iacobsohn consul imp. rusesc din Iaşi, prezintă împăratului pe membrii delegaţiunii române.

Majestatea Sa adresă mai Întâi câteva cuvinte Prea S. Sale părintelui mitropolit al Moldovei şi Sucevei şi conversă apoi cu d. Vasile Gheorghian , prefectul dist . Iaşi.

După aceasta Majestatea Sa încălecă calul şi, urmat de suita militară, trecu în revistă trupele cantonate la Ungheni. Majestatea Sa adresă câteva cuvinte ostaşilor şi un *urra* general răsună ca răspuns din toate părţile.

Spre sară Maiestatea Sa se întoarse cu trenul la Chişinău.

[13 aprilie 1877]

PRELEGEREA D-LUI A. D. XENOPOL DESPRE CRITICISM

[Prelegerea d-lui A. D. Xenopol despre criticism avut loc duminecă în 3 april. Domnia sa a arătat mai Întâi cum, religiunele neputând rezolvi pe deplin întrebările metafizice, capetele mai eminente încearcă o rezolvare pe altă cale, acea a filozofiei. Dar toate sistemele filozofice din anticitate până în timpurile mai nouă păcătuiau printr-un punt capital, acela de a lua lumea esistentă ca ceva real, fără a lua în bagare de samă că cunoştinţa noastră despre lume e datorită la două elemente, unul esterior, cauza impresiunelor noastre, şi unul interior , mintea ce le percepe , cu alte cuvinte lumea se reflectează în mintea noastră ca într-o oglindă şi de la forma oglinzei va atârna în mare parte aspectul acelei lumi în inteligenţa noastră. Cel Întâi filozof care supuse unei critice această minte a noastră pentru a videa până întru cât ea reproduce cu esactitate lumea ce ne încunjoară a fost Locke , care a trăit pe timpul revoluţiei engleze.

El deosebeşte în corpuri calităţi primare şi calităţi secundare: acele primare sunt astfel că fără de ele nu ne putem închipui corpurile, precum sunt : întinderea şi nepătrunzibilitatea . Calităţile secundare sunt acele ce noi le punem în corpuri prin simţurile noastre, precum mirosul, gustul, care nu sunt decât nişte emanaţii ; sunetul şi colorile, care nu sunt decât nişte mişcări. Prin urmare aceste nu esistă în lumea reală, ci numai cât

în mintea noastră. Kant, filozof german mort la 1804, merse mai departe cu această osebire între partea reală a lucrurilor şi partea lor ideală, adecă acea ce o punem noi în corpuri. El susţine că chiar spaţiul şi timpul, prin urmare calităţile primare a lui Locke ni sunt decât nişte forme ale inteligenţei noastre, carile nu esistă în lumea reală; dar că noi ne putem numai cu greu hotărâ a admite această părere, fiindcă spaţiul şi timpul sunt formele prin care noi vedem lumea şi nu ne este cu putinţă a ne închipui că ea să fie altfel de cum ne apare. Suntem asemenea orbului de colori, care nu poate nici într-un caz se vadă coloarea roşă şi îşi închipuie că lumea e astfel precum o vede el, adecă lipsită de acea coloare. Lumea aceasta mai este apoi pentru noi ca un fel de curcubău care nu esistă decât pentru oamenii puşi într-o poziţiune anumită , pe când acolo unde el ne apare nu sunt decât picături de ploaie. Oratorul dezvoltă apoi dovezile principale aduse de Kant în susţinerea acestei teorii. Kant însă lasă neesplicat ce este lumea în sine, neatârnată de formele timpului şi a spaţiului. Un alt filozof, Schopenhauer, mort în 1860, se sili a demonstra că lumea în sine nu este alta decât ceva analog cu voinţa omului. D. Xenopol desvăli şi această teorie şi sfârşi discursul prin comparaţia lui Platon în care acesta arată că omul nu vede din lucruri decât umbra lor, iarcă esenţa lor adevărată îi rămâne pentru veci necunoscută.

[13 aprilie 1877]

ÎNCHEIEREA PRELEGERILOR JUNIMEI

Duminică în 10 l.c. d-nul V. Conta a ţinut prelegerea sa asupra materialismului. Făcând o dare de samă retrospectivă asupra tuturor prelecţiunilor ţinute în anul acesta, d-sa a arătat legătura ce există între deosebitele maniere de-a privi şi a-şi esplica lumea. Interesantă a fost dezvoltarea opiniei cumcă tot ce omul nu pricepe el esplică în mod metafizic, dar cu cât esperienţa creşte şi terenul celor necunoscute devine din ce în ce mai mic, cu atâta ideile metafizicei spiritualiste se retrag pe terenul, necunoscut încă, în care se apără ca dintr-o cetate în contra înaintării line a esperienţei şi a deducerilor acesteia. Pentru a nu anticipa convingerile intime ce fiecare din public şi le formează despre lume şi omenire, d-sa a espus atât dovezile dualiştilor , cari împart lumea într-o substanţă materială şi alta spirituală, cât şi dovezile contrarie ale materialiştilor , cari reduc toate fenomenele creaţiunii la un singur principiu, la materie. Aceste dezvoltări paralele au fost urmate cu mare interes de public. La urmă prelectorul a încheiat dând conturele principale ale icoanei universului astfel cum ea se zugrăveşte în creierul unui materialist .

Din cauza vremei reci şi ploioase auditoriul n-a fost aşa de numeros ca alte dăţi.

[13 aprilie 1877]

PROVIANT

Se ştie că situaţia financiară a statului nostru nu este tocmai strălucită şi că în vremea concentrărilor făcute acuma pentru a fi pregătiţi faţă cu orice eventualitate atât statul cât şi particularii vor trebui să facă multe sacrificii pentru a înlesni soldaţilor

noştri traiul de campanie. Cumcă atât cetăţenii în parte, cât şi organele lor comunale vor contribui bucuros când este vorba de onoarea sau de siguranţa României nu ne-am îndoit nici un moment. Credem chiar că sub rubrica ofertelor spre acest scop nu vom avea de înregistrat decât fapte de dezinteresare şi de virtute cetăţenească . Între cele dendâi pomenim oferta de 20.000 ocă pâne făcută armatei de către comuna Iaşi. Cititorii de voiesc a cunoaşte modul discutării şi votării acestui credit estraordinar sunt rugaţi a urmări discuţiile respective ale consiliului comunal.

[13 aprilie 1877]

[„EVENIMENTELE SE GRĂMĂDESC..."]

Evenimentele se grămădesc bătând în poarta viitorului şi icoanele activităţii pacinice se 'ntunecă văzând cu ochii înaintea mişcărilor războiului. Aşezată între puterile ce vor intra în război, România caută a merge cale dreaptă, a-şi mănţinea neutralitatea sa controversată de cabinetul englez, ba poate şi de altele, şi, amestecată fără voie în încurcături ce n-o privesc, ea parează deocamdată în mod destul de corect evenimentele cari - i ating neutralitatea.

[15 aprilie 1877]

MUNTENEGRU
[„«CORESPONDENŢA POLITICĂ» PRIMEŞTE..."]

„Corespondenţa politică" primeşte din Cettinie următoarele informaţii sub data 5/17 de april. Relaţiile dintre principele Nikita şi Prenk , voievodul miridiţilor , sunt foarte mulţămitoare. Voievodul Prenk au cedat principelui Nikita toată comanda în războiul ce va avea loc. Voievodul miridiţilor declară într-o scrisoare că şi-au retras oamenii în poziţii tari şi că aşteaptă din Cettinie semnul pentru a începe lupta în contra celor şase batalioane de nizani trimişi încontra lui. Miridiţii se vor conforma de-acum 'nainte cu muntenegrenii; ei au căpătat şi muniţiile de cari duceau lipsă.

Căpitanul de insurgenţi Ioan Mussici , preot catolic, a introdus în Cetinie nişte deputaţiuni din acele părţi ale Herţegovinei care pân - acuma rămăsese liniştite. Se pare deci că *toţi* herţegovinenii vor face cauză comună cu cei răsculaţi . Noii aliaţi au primit 460 de puşti, 840 hamgere şi 120 de pistoale. Herţegovina a fost împărţită în 14 districte şi pusă sub comanda a 14 voievozi. Dacă planul va succede, atunci va fi o ridicare generală de la Livno Pân-la Stolaţ şi chiar în Mostar stăpânirea turcească va fi pusă poate în eşec. Dar mişcarea nu se va opri la graniţele Bosniei şi ale Herţegovinei . Şi *Serbia veche* va fi cuprinsă de ea. Străvechiul district Prizrend au recunoscut asemenea egemonia

preot, un arhimandrit ş-un târgoveţ . Cetinie, satul cu două uliţi şi cu abia 800 de locuitori, n-au serbat niciodată asemenea triumfuri ca acuma.

Dar ajutorul principal al Muntenegrului va fi în Albania. E uşor de crezut că Albania întreagă se va ridica. Zilele acestea principele va adresa albanejilor un manifest prin care-i va invita să se folosească de momentul favorabil şi să apuce armele.

În lagărul turcesc activitatea e mare. Derviş Paşa cu 23 batalioane şi 24 de tunuri, Suleiman Paşa cu 18 batalioane şi 14 tunuri sunt în marş spre Podgoriţa, respective spre Niksici. Dar aceste ştiri nu înspăimântă pe nimene. Vor apela la hamger şi acesta şi-a făcut totdauna datoria. Mai mult decât totdeauna muntenegrenii cred că vor fi şi de astă dată biruitori, precum au fost în războiul din urmă. În vara trecută Muntenegrul s-au bătut în contra lui Muktar şi a lui Derviş Paşa, cari comandau 95 de batalioane, dar astăzi, când turcii nu mai au decât jumătate din trupele ce aveau pe-atunci?

[15 aprilie 1877]

TURCIA [„ZIARUL «TEMPS» AFLĂ..."]

Ziarul ,,Temps" află că reprezentantul Angliei din Constantinopole au fost însărcinat de guvernul său să ceară de la Poartă ca să cruţe în vremea războiului portul Odesa. Poarta are intenţia de-a răspunde negativ, pe următoarele considerente. În campania de la Crimeea războiul nu s-a făcut c-o egală tărie în toate părţile, întâi pentru că Franţa şi Anglia 'i dedese ajutoare însemnate, al doilea pentru că interese franceze, engleze şi italiene erau angajate în Odesa. Astăzi însă Poarta stă *singură* în contra Rusiei şi va fi deci silită de-a întrebuinţa toate mijloacele posibile de atac şi apărare.

[5 aprilie 1877]

AUSTRO-UNGARIA [„ADUNAREA DEPUTAŢILOR..."]

Adunarea deputaţilor a primit proiectele relative la un nou pact între cele două părţi ale monarhiei. Gata pân - acuma sunt următoarele proiecte: Legea pentru instituirea şi privilegiarea unei societăţi de bancă austro-ungare, statutele băncii însăşi şi a diviziei sale hipotecare şi o învoială a amândoror guvernelor cu banca naţională;

legea relativă la datoria statului de optzeci milioane către banca naţională; legea pentru încheierea unei convenţii comerciale şi vamale cu Ungaria; legea relativă la societăţile pe acţii; legea impozitelor asupra rachiului ş-a zaharului de sfecle. Deputatul Giskra au anunţat o interpelaţie asupra ţinutei Austro-Ungariei faţă cu războiul ruso-turcesc.

[15 aprilie 1877]

RUSIA [„SPRE COMPLECTAREA CELOR ZISE..."]

Spre complectarea celor zise în n-rul nostru trecut adăogim că la 11/23 april la oara 12 1/2 sosi din Chişinău la Ungheni consulul general rus din Bucureşti, d. Stuart , care se sui apoi imediat în trenul ce a plecat spre Iaşi.

La 2 oare trupele au început să se mişte şi să ieie poziţiuni pe şesul Unghenilor . La vestea că ţarul vine: Pr . S. mitropolitul Iosef se îmbrăcă în veşminte şi aşteptă astfel între doi arhimandriţi şi încunjurat de delegaţii români. La 5 oare sosi trenul carele aducea pe M. S. Împăratul Rusiei. Ţarul, urmat de o numeroasă suită, fu întâmpinat de mareşalul Moruz cu pâne şi cu sare şi de mai multe dame cu buchete de flori. Ţarul intră în sala gărei , unde văzând pe Pr . S. mitropolitul îşi descoperi capul şi, după o mică salutare , d. Iacobson , consulul rus din Iaşi, prezentă M. Sale pe Pr . Sa mitropolitul Iosif şi pe fiecare membru din delegaţiunea română. Prea Sf. Sa Mitropolitul îndreptându-se către M. S. Împăratul rosti în limba română următoarea întâmpinare :

Maiestate!

Fericita sosire a Maiestăţei Voastre Imperiale lângă hotarăle României, a acestei ţări ortodoxe , a căria biserică de secole s-a bucurat de protecţiunea binevoitoare a auguştilor suverani, glorioşii voştri strămoşi, ortodoxii monarhi ai puternicei împărăţii a Rusiei, ne procură, şi nouă astăzi fericita ocaziune de a supune Maiestăţei Voastre, omagiile noastre şi respectuoasele felicitări de bună venire, atât din partea clerului bisericei române, cât şi din partea reprezentanţilor autorităţilor laice ce împreună suntem veniţi înaintea Maiestăţei Voastre pentru acest sfârşit .

suntem pe deplin convinşi, Maiestate, că aceleaşi binevoitoare dispoziţiuni moştenite de la glorioşii voştri strămoşi pentru România şi biserica ei animă şi pe Maiestatea Voastră, Imperială şi vă vor anima în totdeauna pentru gloria bisericei lui Dumnezeu în genere şi a Maiestăţei Voastre în parte.

Ţarul avea în dreapta pe moştenitorul tronului, în stânga pe Frate - său marele duce Nicolaie Nicolaievici şi pe fiul acestuia, Nicolaie Nicolaievici, iar îndărătul său mai mulţi generali, între cari şi şeful statului general, Nepokoişiţchi , şi generalul Ignatief. M. S. răspunse în limba rusască:

Sunt foarte mulţămit a vă vedea. Cunosc ţara voastră, căci de mai multe ori am venit pe acolo. întru şi acuma, însă ca şi altă dată nu ca inimic, ci ca amic. Vă mulţămesc pentru buna venire.

Aceste cuvinte au fost traduse în limba română de d. consul Iacobson .

Ţarul trecu apoi prin alt salon afară şi, aşezându-se cu marele duce Nicolaie într-o trăsură cu 2 cai albi, plecă spre a inspecta armata. Ajungând în raionul armatei, încălecă ţarul şi sub sunetul muzicilor militare şi strigări de *ura!* trecu înaintea fronturilor regimentelor , escadroanelor şi bateriilor. Apoi, oprindu-se în mijlocul trupelor, se adresă către comandanţi şi soldaţi, felicitându-i de bună sosire , urându-le o călătorie fericită şi reuşită deplină şi esprimându-şi speranţa că armata va da şi de astădată probe de vitejie şi disciplină. După aceasta împăratul lăsă să defileze armata dinaintea sa.

Terminându-se revista, ţarul se întoarse la gară , luă pe peron adio de la mai mulţi generali, dintre cari a sărutat pe generalul Vanovski , şeful corpului al 12-lea , şi strânse mâna la alţi trei generali, zicându-le că contează pe activitatea şi vitejia lor.

La oarele 6 3/4 sara ţarul se întoarse la Chişinău.

[15 aprilie 1877]

INUNDARE

Aproape în toate primăverile Bahluiul primejduieşte prin inundaţiile sale dacă nu

viaţa, dar desigur sănătatea unei mari părţi a oraşului nostru, a acelor suburbii ce se întind în valea sa. Astfel şi în noaptea dintre 13 — 14 c. pârâul îmflat de ploi torenţiale

au inundat o mulţime de case şi strade care şi astăzi încă pline sunt de apă, încât toată mahalaua în lungul albiei formează un sistem întreg de mlaştini şi de bălţi , despărţite cu oarecare simetrie de şiruri de case şi de stradele c-un nivel mai înălţat. Vieţi de oameni drept că nu s-au pierdut, dar nici dorim cuiva să fi petrecut în una din acea mulţime de case pe a căror fereşti şi uşi a intrat apa turbure a pârâului . Asemenea, între cantoanele no 6 şi 7 linia drumului de fier Iaşi-Ungheni au fost inundată şi deteriorată , încât mersul trenurilor e deocamdată peste putinţă.

Au suferit de inundaţie mai cu samă despărţirea a II-a şi IV-a şi în parte despărţirea I-a (în valea mitropoliei). La multe locuri apa au ajuns la o adâncime atât de considerabilă încât oamenii nu şi-au putut părăsi casele, ci au trebuit să petreacă în poduri pîn' a doua zi. Mai ales între 2 şi 3 oare (14 c.dim .) valurile să fi fost cu deosebire mari. Ieri d. prefect a poliţiei împreună cu membrul cons . com . d. Iorgu Iorga au mers cu şeici până la casele inundate şi au împărţit pâne şi rachiu pe la cei ce nu se putuseră refugia încă.

[15 aprilie 1877]

SCUMPIREA PÂNEI

În momentul de-a pune n-rul prezent sub presă aflăm cumcă autoritatea va lua grabnice măsuri în contra scumpirii artificiale a pânii . Drept că în Iaşi nu se află făină înmagazinată şi, mersul trenurilor din ţara de sus fiind întrerupt din cauza apei între Iaşi şi Podul-Iloaiei, masa de proviziuni esistente părea a se-mpuţina prea repede faţă cu consumţiunea mare a oraşului. Dar circulaţia întreruptă la punctul pomenit mai sus s-a restabilit deja, încât grânele ţării de sus nu vor întârzia a se prezenta pe piaţa Iaşilor.

În privirea scumpirii pânii mai aflam un detaliu, pe care deocamdată îl comunicăm sub toată rezerva cuvenită. D. Lottringer , asociat cu antreprenorii ruşi, nedispuind de provizii de făină, nici de pitării , şi-a luat libertatea a cumpăra o cuantitate de pâne din piaţă, dând de fiecare ocă cinci bani mai mult. Din cauza asta pânea nu numai că s-a scumpit la moment, dar încă şi aceea ce am căpătat-o a fost pripită la copt, adică crudă.

[15 aprilie 1877]

[„CORPURILE LEGIUITOARE..."]

Corpurile legiuitoare s-au deschis la 14 curent cu toată solemnitatea de către M. Sa Domnitorul în persoană. Camera după aceasta a votat legea rechiziţiei . Senatul s-a ocupat în secţii cu verificarea titlurilor .

Oştirile ruseşti înaintează în linişte şi în cea mai perfectă regulă; ori pe unde trec, respectă autorităţile şi legile ţării. Nici o reclamaţie şi nici o vexaţiune nu a venit până acum la cunoştinţa guvernului. În toată ţara este linişte, ba până şi îngrijirea locuitorilor de pe malurile Dunării au început să dispară de vreme ce pân' acum pe tot litoralul nu s-a adus nici o suparare pe nicăiri, nici din partea oştirilor otomane regulate, nici chiar din partea vreunor vagabonzi . Acestea s-au adus la cunoştinţa tuturor d-lor prefecţi pentru a fi în

poziţiune să dezmintă zgomotele falşe şi poate rău intenţionate care s-ar fi răspândit în judeţele respective. Totodată ministeriul promite a ţine populaţiunile în curent de orice agresiune sau vexaţiune şi de orice pericol ne-ar ameninţa.

Senatul s-a constituit alegând de vicepreşedinţi pe d-nii Manolachi Costachi Epureanu şi Dimitrie Brătianu. Camera lucrează în secţii.

[17 aprilie 1877]

[„AU SOSIT ŞTIREA..."]

Au sosit ştirea cumcă cea dintâi harţă între ruşi şi turci au avut loc pe şoseaua militară care duce la Kars . Mica importanţă a ciocnirei se vede din faptul că cu această ocazie s-a făcut prizonieri numai vro 200 turci.

[17 aprilie 1877]

PâNEA ŞI CARNEA

Pentru a curma repedea şi nejustificata suire a preţurilor pânii şi cărnii aflăm că onor. consiliu comunal de Iaşi a hotărît a lua cele mai energice măsuri. În şedinţa consiliului din 15 l.c. s-a hotărît a se da d-lui primar putere discreţionară în privirea aceasta. Între măsurile cele mai cu efect s-au considerat introducerea guilotinei în locul tăierei de pân - acuma — aceasta pentru a înlătura scumpirea prin tăierile rituale ale izraeliţilor — şi apoi reintroducerea aiarului , adică fixarea unor preţuri anumite pentru carne, în proporţie dreaptă cu preţul vitelor. Tot aiarul se va introduce la caz de trebuinţă şi pentru pâne . La hoteluri se vor pune tarife cu preţuri fixe . Aceste drepturi i s-au dat primăriei pentru a le pune în lucrare orişicând împrejurările grele în cari trăim ar sili-o să le aplice în interesul public.

[17 aprilie 1877]

POŞTA [„DE TREI ZILE..."]

De trei zile poşta nu mai soseşte din nici o parte, încât suntem lipsiţi cu totul de noutăţi mai pre larg şi reduşi la ştirile cam problematice ale unor telegrame. Anunţasem în n-rul trecut că comunicaţia a fost restabilită. Într-adevăr administraţia drumului de fier ajunsese a repara stricăciunile aduse de creşterea Bahluiului şi Siretiului, dar aceste reparaţiuni a fost din nou stricate, încât între Iaşi şi Podul Iloaiei drumul a rămas nepracticabil.

[17 aprilie 1877]

INUNDAŢIE

Revărsarea Bahluiului, descrisă de noi în n-rul trecut, n-au încetat de-a creşte decât momentan. Alaltaieri noaptea apele au crescut din ce în ce mai mari, casele rău zidite din şesul Bahluiului au început a se topi şi locuitorii erau în parte în cel mai mare pericol. Cât ţine şesul Bahluiului era numai o apă; stradele, chiar cele mai înălţate, erau sub valuri, asemenea ogrăzile şi grădinele, iar mai în departare se vedeau de la şiruri întregi de case numai streşinele. Toată ziua de alaltaieri au fost consacrată scăpării nenorociţilor cari rămaseseră în locuinţele lor şi ducerii în siguranţă a efectelor lor. Ieri abia apa a început să deie înapoi şi se speră că, cu începutul unei vremi mai liniştite, apele impetuoase se vor retrage cu obicinuita repejune a pâraielor de munte.

[17 aprilie 1877]

DE LA EPITROPIA SF. SPIRIDON

Faţă cu cererile autorităţilor sanitare ruse, Epitropia spitalelor sfântului Spiridon au cedat pentru bolnavii armatei imperiale jumătate din localul spitalului central şi toate încăperile spitalului Paşcanu din Tataraşi. Căutarea bolnavilor precum şi administraţia este cu totul aparte de aceea a spitalului nostru civil. Epitropia au avut motive destule să cedeze cererilor ce i s-au făcut, pentru că spitalele noastre au în Rusia moşii în întindere de preste 30 000 de fălci, a căror venituri le-au încasat pân - acuma în mod regulat, încât se poate admite cumcă Epitropia nici nu va primi chiria ce se zice că i s-ar fi oferit (în sumă de 16 000 franci) şi va şti ca prin servicii aduse militarilor să întărească şi mai mult bunele relaţii între ea şi guvernul imperial.

Pe de altă parte auzim cumcă numărul reglementar de paturi a spitalului nostru nu va fi scăzut, ci, făcându-se o economie raţională în distribuirea încăperilor disponi-

bile, numărul de bolnavi în căutarea spitalului va fi acelaşi ca şi pân - acuma . Auzim cumcă medicii secundari, un farmacist şi alte persoane a căror prezenţă continuă nu este absolut necesară înlăuntrul casei vor căpăta un adaos în bani pentru a-şi închiria locuinţe private şi a lăsa în sama bolnavilor camerele pe care le ocupaseră pân - acuma . Afară de aceea mai sunt 8 camere ce rămăsese neocupate de mai nainte, saloane mari în cari se ţineau şedinţe sau se făceau operaţii, adică multe încăperi cari pot fi întrebuinţate. Cu o dispoziţie mai economică a încăperilor, numărul reglementar de paturi va fi cât de curând în complet. Materialul adus de intendenţa sanitară rusască nu lasă nimic de dorit, atât e de îndestulător şi de bun, încât în această privinţă Epitropia nu este chemată a face nici un sacrificiu.

[17 aprilie 1877]

ABUZURI

Mulţi zarafi din oraşul nostru (şi zarafi sunt în fapt şi acei cari uzurpează numele de bancheri) abuzează în mod neiertat atât de simplicitatea soldaţilor din rânduri ruseşti, cât şi de nevoile momentane ale ofiţerilor lor. Astfel ni se relatează nemaipomenitul fapt cumcă zarafii (care-s toţi evrei) schimbă soldaţilor armiei ruseşti napoleonul cu 19 franci, luând un franc pentru schimbarea piesei de 20 franci. Şi asta se numeşte libertatea comerţului, pe când ar trebui să se numească tâlhărie curată, ce ar trebui oprită prin măsuri de ordine publică. Căci, oricât de mare ar fi trebuinţa de argint în piaţă, acesta nu poate dispare din comerţ decât în mod artificial. Moneta de argint e legată de pământul ale cărui insignii le poartă şi, chiar trecând peste graniţă, ea e silită a se întoarce înapoi aproape cu aceiaşi necesitate cu care se-ntoarce banul de aramă. Căci, dacă ostaşul schimbă un napoleon, nu l-a schimbat desigur pentru a duce moneta română peste hotar, ci pentru a o cheltui pe loc. A abuza în acest mod de trebuinţele oamenilor şi a le lua 5% pentru schimbarea aurului în argint trebuia să rămâie o activitate specială a lipitorilor din ţara noastră.

Noi credem că casieriile şi percepţiile cari în cea mai mare parte primesc argint ar putea să intervie în această privire şi să schimbe aurul al pari. Acesta n-ar fi un lucru nedemn sau neiertat pentru un serviciu al statului, de vreme ce întâmpină o nevoie reală, şi administraţia tuturor ramurilor e chemată a întâmpina asemenea nevoi, numai dacă poate. Apoi însuşi statul nostru ar fi folosit, de vreme ce el face toate plăţile în străinătate, adecă amortizările datoriilor publice şi plăţile pentru înarmări, numai în aur. Să nu uităm apoi cumcă aurul are mult mai multă valoare intrinsecă decât argintul, căci 10 franci argint nu au întocmai valoarea unei piese de aur de 10 fr.

Noi denunţăm faptul astfel cum ni se relatează şi aşteptăm de la autorităţi corectura lui.

Cât despre rublele de hârtie , cari sunt în mânile soldaţilor din rânduri , nici nu mai pomenim. Ele se zvârl în contra unui numerariu de nimica şi nici putem face vro observaţie în această privinţă, căci biletele de bancă chiar în Rusia au un preţ scăzut. Poate că şi-n această privire s-ar putea stabili o normă oarecare, căci e păcat de Dumnezeu ca bieţii oameni să vadă lefurile lor devenind cu totul nominale prin speculele meschine ale evreilor din oraşul nostru. Purtarea bună şi corectă a armiei imperiale trebuie răsplătită din partene de nu prin simpatii ostentative , dar cel puţin prin ecuitate şi prin înlăturarea aspră a precupeţiilor exagerate la care soldaţii ei sunt espuşi.

[20 aprilie 1877]

[„MARŢI ÎN 26 CURENT..."]

Marţi în 26 curent, la 2 1/2 ore după amiazi, sosi în Bucureşti ştirea că turcii bombardează Calafatul şi că tunurile din întăriturile noastre au început a răspunde.

Pân - acuma geniala strategie turcească de pe malul drept al Dunării s-au manifestat în bombardarea oraşelor deschise şi în jăfuirea satelor deşerte de pe malul stâng , încât atacul ce se face pentru întâia dată unui loc întărit şi ocupat de trupe române are o deosebita însămnătate, mai mare de cum s-ar crede la întâia vedere.

Nu amintim că răspunsul tunurilor noastre reîncepe o istorie al cărei fir se rupsese de două veacuri aproape, că armata română începe în acest moment a călca pe urmele vestiţilor războinici din neamurile Muşatin şi Basarab, a căror îndoită coroană împodobeşte astăzi fruntea augustă a lui Carol I. A reaminti faptele trecutului ar însemna să aţâţăm şi mai mult mândria naţională, atinsă pân' acum în mod destul de violent de Turcia. Din contra, vom lăsa încă colbul aşezat pe cronicele noastre şi vom atrage atenţia cetitorilor în altă parte de unde ni se pare a veni adevăratul pericol.

Nouă ni se pare că Turcia joacă azi faţă cu noi rolul unui *agent provocator* . Căci, într-adevăr, ce interes ar avea Turcia să-şi adaoge între duşmani o oştire, în parte bine

organizată, de 100 000 de oameni? Aceste atacuri făţise împotriva ţării noastre nu pot fi luate drept copilării , drept îndărătnicia cavalerească de-a provoca fără cauză; asemenea nu putem crede că Turcia e atât de tare şi sigură de victorie încât să nu-i pese dacă are în contră-i o sută de mii de luptători mai mult ori mai puţin. La cea dendâi privire aceste acte de provocare, cari în caz normal ar fi contra interesului Porţii şi contra bunului simţ, trebuie să ni se pară suspecte şi ascunzând intenţii mai adânci , mai greu de întrevăzut .

Nu totdeauna ,,îndelunga răbdare" e bună, dar câteodată e un semn de înţelepciune şi de sigură prevedere.

Poate că avem vecini cari n-ar fi tocmai nemulţămiţi dacă ne-ar vedea istovindu-ne puterile cu greu adunate într-o luptă în contra turcilor, o luptă a cării rezultate favorabile pentru noi s-ar putea prezice cu uşurinţă. Poate că tocmai siguranţa că trupele noastre ar repurta victorii fără valoare face ca unul din stimaţii vecini ai ţării să nu privească tocmai cu neplăcere indignarea şi avântul nostru războinic .

E dar precaut de-a nu începe acţiunea până ce dispoziţiile Austro-Ungariei nu vor fi clare şi bine cunoscute.

Un comunicat oficios al lui „Pesther Lloyd" cuprinde câteva aluzii despre înrâurirea eventuală a Austro-Ungariei asupra consecuenţelor războiului oriental. Acest comunicat cam misterios zice că ,,guvernul austro-ungar nu are de loc intenţia *de-a aştepta fapte complinite,* ci mai dinainte, în *vremea pregătirii unor asemenea fapte,* guvernul va ţinti la *înlăturarea* lor. Guvernul austro-ungar e nu numai luminat în privinţa liniei unde începe pentru el *acţiunea decisivă ,* ci au înştiinţat pân' acum cabinetele şi n-au lăsat în nedumerire nici chiar pe Rusia asupra liniei în care el va *trece din pasivitate la acţiune* şi dacă nu va trece direct la ostilitate , dar va lua desigur măsuri cari să conserve puterea şi ecuilibrul monarhiei. Aceste toate s-au tăinuit pân' acum parlamentelor ".

Să nu uităm că cercurile dominante din Austria, maghiarii şi indivizii generis neutrius de dincoace de Leitha , ni sunt mult mai duşmane decât întregul popor turcesc. Tonul obraznic al jurnalisticei evreo-maghiare e dovadă destulă de strălucitele simpatii ce le avem în stăpânitorii de preste Molna şi Carpaţi.

De acea credem că linia de purtare faţă cu turcii rămâne pentru noi strictă defensivă, ca deprindere cu greutăţile războiului şi cu dispreţul morţii, căci poate nu e departe ziua în care armata română să fie chemată la un rol mult mai serios, dar şi mai puţin ingrat decât acela de-a se hărţui cu başibuzucii din Vidin.

[29 aprilie 1877]

[„KARS, CETATEA..."]

Kars, cetatea astăzi împresurată de ruşi, e unul din cele mai vechi oraşe ale Armeniei . În secolul al IX şi al X-le era reşidenţa dinastiei Bagratizilor , care de acolo stăpânea Armenia mare. La 1387 Tamerlan au risipit oraşul din temelie şi abia după două veacuri, când Armenia era încorporată cu imperiul Osmanilor, Amurat III au zidit din nou cetatea ca punct de razim în bătăliile lui contra perşilor .

În anul 1700 oraşul avea o sută de mii de locuitori, la 1829 numai 40 000**,** acuma va fi numărând abia 12 000 de locuitori.

La 1829 a fost luat de către Paşkevici numai în patru zile. Mult mai mult a rezistat în anul 1855 contra lui Muravief . Apărătorii cetăţii, comandaţi de generalul Williams , au respins cu multă vitejie asalturile ruşilor, dar, împresurată şi pierzându-şi oastea prin foame, frig şi boale contagioase , cetatea se supuse lui Muravief la 27 noiemvrie 1855.

Garnizoana de astăzi a Karsului se socoteşte la 30 000 oameni cu 289 tunuri de cetate şi 66 tunuri de câmp . Fortul Arkanie din nord - vest e armat cu 30 tunuri krupp şi 68 tunuri vechi. De astă dată s-au făcut o mulţime de întărituri nouă şi conforme cu regulele artei militare moderne.

După cât se vede pân' acum , ruşii au de gând a lăsa împrejurul cetăţilor numai corpuri de observaţie. Aripa dreaptă rusască au lăsat trupe de observaţie la Batum şi Ardagan şi e pe drum spre Ardanuci ; aripa stângă , pornind prin Erivan , au luat fortul Bajazid aproape fără luptă şi e în marş spre Erzerum. Astfel dar cetăţile rămân în urma ruşilor împresurate , iar armata întreagă grăbeşte spre Erzerum.

Ştiri mai nouă spun că ruşii n-au putut să forseze defileul muntos de la Soghanti şi că în mai multe lupte, date cu acest scop, au fost respinşi de Muktar Paşa, care staţionează cu opt batalioane la punctul Bardez .

[29 aprilie 1877]

LEGEA RECHIZIŢIUNILOR

Pentru acelaşi scop cu care s-a publicat convenţia ruso-română , Tipografia Naţională s-a grăbit a reproduce în broşură şi *legea rechiziţiunilor* . Este desigur în interesul fiecăruia de-a cunoaşte această lege, care creează pentru cetăţenii statului îndatoriri cu totul escepţionale pentru greaua eventualitate a războiului. Preţul unui esemplar e de 15 bani şi se află de vînzare la Tipografia Naţională şi la toate librăriile din Iaşi.

[29 aprilie 1877]

[„AMBASADELE TURCEŞTI..."]

Ambasadele turceşti din străinătate au primit notificarea că sultanul a iscălit o irade *prin care principele vasal din România se detronează* . Cu această ocazie ne-am adus aminte de istoria, scrisă de un pater din societatea iezuiţilor, în care împăratul Napoleon I era numit Bonaparte , generalul armiilor M. Sale Ludovic al XVIII , care, pentru gloria acestei

maiestăţi şi în numele ei, avuse multe războaie în Europa. În acelaş senz împăratul Germaniei nu este astăzi decât guvernorul M. Sale regelui Hanovrei , care poate fi revocat oricând printr-un decret datat din Hietzing , mahalaua Vienei.

Cu toată iradeua , turcii nu mai fac nici o încercare de-a nelinişti malul stâng al Dunării de când artileria română din Calafat au dat foc Vidinului.

Înlăuntrul ţării chiar constatăm cu plăcere o dispoziţie la care nu ne aşteptam. Într-adevăr în cursul întregii istorii a românilor putem vedea, la ivirea unor pericole mari, înveninându-se şi mai mult urele de partid, netoleranţa politică. Astăzi aceste ure par a fi amuţit cu totul. Organele conservatorilor se ţin cu totul în rezervă în privirea politicei esterioare a guvernului şi, pe când în Grecia ministeriul se teme a chema Camera de frica unei stări anarhice în care nici un fel de guvern n-ar fi cu putinţă, în România nu avem a ne plânge de asemenea dispoziţii, deşi, cu limbagiul înverşunat pe care jurnalistica 'l ţinea mai nainte, mai că ne-am fi aşteptat să vedem nemulţămirile manifestându-se într-un mod neregulat.

Pe de altă parte ofertele particularilor pentru echiparea armatei sunt foarte numeroase: în toate zilele Monitorul şi ziarele din Bucureşti înregistrează daruri de cai şi bani pentru armată.

[1 mai 1877]

UN MATERIALIST ROMÂN

Se ştie că d. V. Conta au publicat într-un volum în limba franceză ,,Teoria fatalismului ", a cării interesantă pertratare au ocupat mai mult timp coloanele „Convorbirilor literare". Aceste studii ale profesorului din Iaşi au un mare merit, ele sunt dictate pretutindene de spiritul neîndoielnic al adevărului. Poate să fie cineva pentru sau contra teoriilor materialiste , aceasta nu împiedecă însă ca să recunoaştem meritul personal al autorului de-a fi spus sincer şi fără încungiur părerile pe care le crede adevărate, de-a fi scris în mod foarte clar şi de-a fi tratat cestiunea înarmat cu toate cunoştinţele necesare. Drept vorbind, puţini scriitori români s-ar putea lăuda cu asemenea calităţi. Dar aceasta nu este numai părerea noastră. Un profesor de filozofie spiritualistă din Bruxelles a spus, la citirea manuscriptului încă, că rar a întâlnit pân' acum o carte de filozofie materialistă mai clară, mai consecuentă şi mai sinceră.

Profesorul din Bruxelles e departe de-a împărtăşi ideile autorului român, cu toate acestea a cetit cartea cu mare plăcere. Pân - acuma auzim că d. Conta a primit în privirea cărţii sale o scrisoare de la renumitul Charles Darwin şi o altă de la materialistul german Louis Buchner .

[4 mai 1877]

CORESPONDENŢII STRĂINI

Inamicii noştri sunt în ţară şi în mare număr şi ei plătesc ospitalitatea noastră calomniindu-ne ;

fiecare cuvânt care iese din gura noastră se răstălmăceşte şi, zburând prin firul telegrafic în toate colţurile Europei, devine un act de acuzaţiune în contra ţărei noastre. De aceea suntem datori să fim *poate în cuvinte mult mai rezervaţi încă* decât în acte.

Iată cuvintele d-lui Cogălniceanu rostite în camera deputaţilor, cuvinte cari au nevoie de oarecare comentar. Într-adevăr nu e o monstruozitate de care corespondenţii

---

ziarelor din Viena şi Pesta să nu fie în stare a învinui pe români. Neue freie Presse mai cu samă se întrece pe sine însăşi în aiurările cele mai perverse, în calomnii de-a dreptul criminale. Astfel ea zice cum că la Calafat oastea română e de-o poştă îndărătul oraşului, ca să nu fie ajunsă de ghiulele [le] din Vidin, că oraşul nostru e sfărmat cu desăvârşire , pe când în Vidin au ars numai două case şi-au fost rănite două babe, că la Olteniţa , la împuşcătura în vânt a unui monitor , toţi soldaţii noştri s-au retras. Vapoarele noastre ,,Fulgerul" şi ,,Ştefan cel Mare" au fost captivate de turci. În fine ziarul francez ,,Presse" au adus ştirea că M. Sa Domnul a pus să transporte averea sa personală la Sigmaringen şi că mai mult de treizeci de lăzi au plecat pân' acum din Bucureşti.

Nu mai vorbim de răstălmăcirea plină de ură care se dă fiecărui cuvânt ieşit din gura Domnitorului sau a demnitarilor statului.

Nouă ni se pare că sunt mijloace îndestule în contra acestui abuz de fantazie a corespondenţilor străini. Dacă suntem odată în stare de războiu, ar trebui ca toate scrisorile adresate în străinătate să se deie deschise la poştă, iar cuprinsul lor să fie controlat de organe discrete ale poliţiei. Se 'nţelege că pentru aceasta ar trebui un anume vot al

adunărilor, care pentru caz de război să suspende provizoriu articolul din constituţie relativ la secretul scrisorilor.

[4 mai 1879]

RAMURI DE MĂSLIN

Porumbul au adus în corabia lui Noe o ramură de măslin ca semn al retragerii apelor. ,,Curierul financiar" comunică asemenea o ştire care aduce mult cu ramura biblică . El află din sorginte sigură că turcii, cu toate că sunt bine preparaţi a întâmpina invaziunea armatei ruseşti, se vor retrage, ţiindu-se în defensivă, fără a da o bătălie decisivă, până în Constantinopole, unde Anglia, sub pretest de a apăra pe supuşii engleji, va introduce flota sa şi va opri intrarea ruşilor, conform promisiunei ţarului. Poarta atunci, justificându-se către poporul musulman că cedează la estrema necesitate, va acorda garanţiile stipulate de conferinţă. Din cauza aceasta Turcia a neglijat a ocupa poziţii strategice ca Calafatul, după cum făcea întotdeauna pentru asigurarea cetăţilor sale, pe care astăzi se vede gata ale abandona . Cu planul acesta Anglia spera nu numai a salva pe creştinii din Turcia de măcelul la care sunt espuşi din partea fanatismului musulman, ci şi a localiza războiul.

,,Curierul financiar" pare a lua răspunderea acestei ştiri, dar cine ne răspunde de ,,Curierul financiar"?

[4 mai 1877]

SHAKESPEARE

Între multele nenorociri ce la va fi 'ntâmpinat vestita lebădă din Avon putem număra şi traducerea în iambi de cinci picioare pe care D. Adolf Stern , literat din Bucureşti, au aplicat-o melancolicului Hamlet. Cine va traduce însă păsărească d-lui Stern pe *româneşte — asta-i întrebarea.*

[4 mai 1877]

RUBLELE DE ARGINT

În urma unui incident care prin natura sa delicată se sustrage aprecierei noastre, aflăm că rublele ruseşti au pierdut cursul lor de patru franci, fixat de onor. prefectură a poliţiei ... Obiectul acestui incident îl formează un neînsemnat conflict de competenţă între prefectura poliţiei şi primăria oraşului. Oricare ar fi susceptibilităţile atinse, credem însă că interesul publicului e mult mai însemnat pentru ca ele să-l poată înrâuri în mod constant. Aşteptăm dar ca autorităţile competente să fixeze ad valorem în mod durabil şi fără escepţie cursul monetelor ruseşti şi ca ele să fie primite cu acest curs şi la casieriile publice. C-un cuvânt e absolut necesar ca aceste monete să aibă un curs *silit,* fixat se înţelege după valoarea intrinsecă a metalului lor.

[8 mai 1877]

[„ÎNTÂMPLĂRILE PETRECUTE ÎN PARLAMENTUL ROMÂN..."]

Întâmplările petrecute în parlamentul român în noaptea de ieri, 9 spre 10 mai, nu ni sunt încă aşa de cunoscute ca să putem judeca de pe acum grava lor însemnătate. După depeşele sosite din Bucureşti se vede ca d. Fleva va fi dezvoltat printr-un discurs o interpelaţie a sa, că d. ministru de esterne a răspuns printr-un alt discurs şi că Adunarea deputaţilor a votat apoi următoarea moţiune: „Camera, mulţumită de esplicaţia guvernului asupra urmărilor ce a dat votului de la 29 april, ia act: *că războiul între România şi Turcia e declarat,* că ruperea relaţiunilor noastre cu Poarta şi *independenţa absolută a României a primit consacrarea lor oficială* şi, comptând pe dreptatea puterilor garante, trece la ordinea zilei".

[7 mai 1877]

FRANŢA [„CÂND ÎN ZIUA DIN URMĂ..."]

Când în ziua din urmă a anului 1875 s-a împrăştiat Camera deputaţilor şi s-au făcut nouă alegeri, acestea au ieşit în favorul partidului republican; în Senat însă partidul n-au avut decât ceva mai puţin de jumătatea voturilor . În faţa acestor rezultate ale alegerilor, cabinetul Buffet a trebuit să se retragă, făcând loc cabinetului Dufaure din centrul stâng . Acest întâi cabinet republican au avut a se lupta de la început cu partidul clerical , dar, foarte îngăduitor faţă cu monarhiştii de orice coloare, a trebuit să cadă din cauza

îngăduinţii sale şi-au făcut loc lui Jules Simon , republican declarat. Atunci toate partidele monarhiste şi-au dat mâna în combaterea noului cabinet, pe care l-au şi răsturnat, deşi pe o cale indirectă. Se vede că într-un consiliu de miniştri se hotărâse ca membri cabinetului să combată în Cameră şi să împiedece abrogarea legii de presă şi votarea unei legi municipale. Miniştrii n-au făcut însă nimic în această privinţă; la abrogarea legii de presă au tăcut, la votarea celei municipale asemenea. Scrisoarea prin care mareşalul prezident impută miniştrilor negligenţa lor şi esprimă neîncrederea că ei ar mai avea destulă influenţă pentru a înfrâna Camera e egală cu cererea demisiunilor lor, cari au şi fost date. Noul cabinet s-a compus astfel: Ducele de Broglie , prezident consiliului şi ministru de justiţie; *Fourtou ,* interne; Caillaux , lucrări publice; *de Meaux ,* comerţ şi agricultură; Brunch , instrucţie publică. Din cabinetul trecut au rămas numai ducele *Decazes* la esterne şi Berthzaut la război; iar Ministerul de marină se gerează în mod interimar . Acest cabinet e conservator şi are majoritate în Senat, nu însă şi în Cameră, încât aceasta va fi poate dizolvată.

Cu toată rezerva cuvenită şi aproape încredinţaţi despre netemeinicia ei, reproducem ştirea că în urma compunerii cabinetului Broglie s-ar fi născut grave turburări la Paris şi în Franţa toată şi că gen. Mac-mahon s-ar fi refugiat în Anglia. În urma fugii lui s-ar fi constituit o regenţă compusă din *Thiers* şi *Gambetta.*

[11 mai 1877]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI
[„ÎN 5/17 MAI RUŞII..."]

În 5/17 mai ruşii au luat cu asalt locul întărit Ardahan . Acest loc este pe malul râului Chur şi consistă din două tapşane ridicate unul asupra celuilalt; pe cel mai nalt e un castel. Pierderile ruseşti sunt cam de 230 oameni. Această victorie pune pe ruşi în posesiunea unei şosele bine păstrate , de-o lungime de 7 chilometre , care duce spre Erzerum.

Turcii au bombardat din corăbii portul rusesc şukum-kalé . Oraşul de port au fost devastat cu desăvârşire , iar trupele de garnizoană l-au părăsit. În urma căderii acestui loc s-au luat grabnice măsuri pentru a asigura malurile Mării Negre în contra unui nou atac din partea flotei turceşti.

[11 mai 1877]

[„VOTUL CAMEREI ŞI AL SENATULUI..."]

Votul Camerei şi al Senatului din 10/22 curent relativ la neatârnarea deplină a României mai că n-are nevoie de comentar. El n-a fost inspirat de-o aprindere momentană sau de-un entuziasm spontaneu , căci din discuţiile urmate în ambele adunări se vede că moţiunea votată rezultă logiceşte din votul trecut al lor, care constată că legăturile cu Turcia sunt rupte şi războiul declarat. Deja începuseră oameni să se 'ntrebe : Ce este România? Atârnătoare nu, neatârnată asemenea nu, prin urmare res *nullius* cedând *primo occupanti* . Drept că în realitate era altfel, căci România n-a fost niciodată vasală Turciei; dar în ochii diplomaţiei engleze şi a unei părţi din jurnalistica austriacă România era ceea ce e

---

şi după opinia lui Savfet Paşa: parte integrantă a Imperiului otoman. Paralel cu concepţia turco-engleză începuse a răsufla prin ziarele germane, în urma unui articol a ziarului „Post" din Berlin, veleitatea unui protectorat austriecesc în locul celui turcesc. Prin moartea tutorului , minoara Românie avea să treacă sub alt tutor , care ar fi ajuns a împlea toate posesiunile pupilului său cu arendaşi austrieceşti; iar pupilul însuşi ar fi fost destinat să moară în minoritate.

Credem că numai pentru a evita veleităţile vrunui alt protectorat esclusiv Adunările au formulat votul lor din urmă.

S-au votat de Adunări înfiinţarea unei decoraţiuni care va purta numele ,,Steaua României". Proiectul de lege respectiv a suferit modificări din partea Camerei, care doreşte ca ea să se confere numai militarilor, iar Senatul a reintrodus prin amendament dispoziţia ca ea să se poată conferi şi civililor , încât legea în forma ei de faţă se va întoarce la Cameră. În faptă însă există merite — de exemplu diplomatice — cari să întreacă chiar pe cele militare, de aceea credem că Adunarea deputaţilor se va convinge uşor că armele spiritului sunt cel puţin egale, în multe cazuri însă chiar superioare armelor războiului.

[13 mai 1877]

[„CONTRAR SIMPATIILOR MAJORITĂŢII POPOARELOR..."]

Contrar simpatiilor majorităţii popoarelor din Austro-Ungaria, interesele esclusive şi esclusiviste ale maghiarilor şi evreilor vor ajunge poate să amestece monarhia învecinată într-un război în care condiţiile ei de luptă vor fi poate mai nefavorabile decât acelea ale Turciei. De cîte ori cineva încearcă a arăta posibilitatea disfacerii Austriei în bucăţile ei constitutive, de atâtea ori ni se răspunde că fidelitatea către tron, alipirea către dinastie sunt o garanţie sigură contra unei asemenea eventualităţi. Fie-ne iertat a constata că dragostea popoarălor nu este nesăcată şi îndelunga răbdare nu este fără sfârşit . Legătura cea puternică între dinastie şi popor e biserica, orişicine ar zice altfel; iar clasele cari sunt mai influenţate de biserică sunt cele agricole, cele ţărăneşti . Alipirea către tron şi iubirea pentru împărat se va găsi dar mai cu samă în ţăranii aciia a cărora biserică a ştiut să le reprezinte familia domnitoare încunjurată de-o aureolă aproape cerească.

Să nu se uite însă că astăzi curentul spiritual din Austro-Ungaria e 'ndreptat în contra bisericii. Preoţimea însăşi, întrucât este un factor politic, este pentru aşa numitul federalism , pe care-l numeşte drept istoric. Numai în caz dacă politica internă a monarhiei ar lua calea federalistă , dând fiecării naţionalităţi ceea ce este al ei, s-ar putea susţinea cu siguranţă că alipirea către dinastie va întrece puterea germenilor de disoluţiune. Susţinem şi am putea proba oricând că simţământul dinastic în popoarele Austro-Ungariei e restrâns la cercurile cari aparţin unei confesii creştine oarecare şi că politica raselor va fi aceea a bisericilor lor. Restul face politică de interes, nu de simţământ ; jocul de bursă, păsuirea , înaintarea în funcţiuni înalte, concesiile, ordinele şi decoraţiunile , interesele personale — acestea sunt adevăratele ţinte ale acelor clase de advocaţi cari conduc destinele monarhiei. De aceea se va vedea cu câtă uşurinţă se formează şi se dizolvă grupurile politice de deputaţi din parlamentul vienez, încât , alături cu acest joc caleidoscopic de opinii intime, numai partidul dreptului istoric şi naţionalităţile se prezintă compacte şi neabătute din calea lor.

De aceea am spus la început că împrejurările în cari Austro-Ungaria ar intra în luptă ar fi poate mai rele ca ale Turciei. Căci, într-adevăr, cine ar şi intra în luptă pentru

---

monarhie în forma ei de astăzi? Spăriosul norod al lui Israil de la bursa din Viena şi — maghiarii, par nobile fratrum, dualismul în senz propriu, singurele clemente turcofile şi slavofage din Austro-Ungaria. Dacă vom mai adăogi cu oarecare restricţiune polonii din Galiţia, locuitorii aproape esclusivi , de oraşe, am mântuit elementele susţinerii morale a luptei.

Maghiarii. Iată într-adevăr singurul element istoric care are gură, căci celorlalte bursa le-au închis-o demult; bursa şi acea politică eterogenă care nu are în vedere binele popoarelor, ci esploatarea lor. Dar, dacă maghiarii au bunul de-a fi o naţionalitate bine definită, ei pe de altă parte repetează sub coroana Sf. Ştefan acelaş joc pe care parlamentul austricesc îl esercitează dincoace de Leita . Maghiarii sunt întru atâta o putere alături cu parlamentul din Viena, întru cât în urma lor au un popor al lor propriu, pe când parlamentul din Viena n-are pe nimenea în alaiul său, căci e greu de a crede că deputatul Kuranda , prototipul zoologic darwinian al parlamentului vienez actual, e în stare să inspire popoarelor simţământul viu de-a apăra o patrie în care ele n-au nimica şi d. Kuranda tot.

Aşadar, dacă trupe inamice ar intra în Austria, ar avea o armată înaintea lor, o armată bună nu contestăm , dar nu popoară inamice. Comitetele slave ar răsări preste noapte în provinţiile ocupate şi cunoscutul d. Aksakoff ar deveni repede autocratul celor mai întinse teritorii şi rase din Austria şi Ungaria. Spre a formula într-o antiteză opinia noastră zicem: Monarhia habsburgică federalistă este singura ce poate împăca toate popoarele, federalismul singura cale trainică care să le lipească unul de altul. Monarhia federalistă ar avea puterea necesităţii, ar fi dezlegarea definitivă a cestiunii naţionalităţilor şi ar cuprinde în sine o dezvoltare atât de multilaterală încât prosperitatea generală abia se poate calcula

de prevederile omeneşti. Monarhia dualistă este tiranizarea popoarelor sub piciorul a două elemente numeric - neînsemnate şi urâte de toţi din cauza suficienţii şi aroganţei lor.

Aceste dezvoltări ni s-au părut necesare pentru a ilustra pericolul la care monarhia s-ar espune intrând în luptă cu nemulţămirea generală a popoarelor. Arhiducele Albrecht au auzit deja, la Agram , cântându-i-se imnul rusesc. Unde? Într-o ţară care are o autonomie oarecare, va să zică e întrucâtva mulţămită. Nu va fi mirare dacă trupele ruseşti, intrând în Austria, ar fi întâmpinate de acelaş imn care au jignit urechea unuia din cei mai simpatici Habsburgi. Un semn că simpatiile cele mai tari se istovesc , călcate fiind în picioare de cătră gustul de supremaţie al maghiarilor şi al amicilor Nouăi prese libere.

Acest memento ne-au trebuit spre a trece la interpelaţia făcută de d. Helfy în şedinţa de la 4/16 mai în Camera deputaţilor din Pesta.

Iată acea interpelaţie:

Considerând că ministrul - prezident , când au răspuns la interpelaţiile asupra războiului ruso-turc, au declarat că ministeriul de esterne al monarhiei s-au silit de la începutul conflagraţiunii orientale de a menţinea pacea, dar că, izbucnind războiul, ministerul se va sili mai cu samă să-l localizeze;

Considerând că, prin agresiunea Rusiei, silinţele pentru mănţinerea păcii au fost nimicite şi că, în urma celor întîmplate de curând în România, războiul au luat o întindere şi mai mare;

Considerând că prin această nouă violare a tratatelor războiul s-au apropiat nemijlocit de fruntariile ţării, prin care se periclitează în orice caz interesele amândoror statelor, dar cu deosebire acelea ale Ungariei;

Întreb pe d. ministru - prezident :

Nu crede că a sosit vremea ca să ia o poziţie hotărâtă faţă cu aceste împrejurări şi să facă pe ministeriul nostru de esterne ca, în înţelegere cu celelalte puteri, să realizeze mănţinerea tractatului de Paris ?

Răspunsul, destul de străveziu, al d-lui ministru - prezident Tisza e următorul:

Rog să mi se deie voie de-a da un scurt răspuns la interpelaţie, căci s-au emis multe păreri pe cari eu le cred eronate şi n-aş voi ca în vacanţa Parlamentului aceste păreri să se împrăştie şi mai mult fără să fi fost rectificate . În treacăt observ că cu greu s-ar putea demonstra din istorie aserţiunea d-lui deputat că articolul relativ la Cestiunea Orientului şi la România pe care d-sa îl citează din tratatul de Paris s-au stabilit în interesul monarhiei austro-ungare.

Cine cunoaşte cursul de atunci al afacerilor nu va zice că aserţiunea e îndreptăţită. D-sa nu va putea asemenea să-mi găsească în tratat, al cărui test nu-l am înaintea mea, că vrouna din puteri e obligată de-a ridica protest sau a se amesteca dacă o altă putere s-au amestecat. Pentru aceasta, puterile au drept numai ,,en cas d'agression extérieure ". Acest caz nu s-au întâmplat , căci ştim că ruşii n-au intrat în România ca agresori , ci în înţelegere cu România.

Apoi mai observ încă un lucru, fără a voi să dizbat asupra lui, anume: întrucât *teritoriu României este sau nu neutral . Mai cu samă cu acest scop am luat cuvântul , ca să zic: că teritoriul României nu-i neutralizat prin tratatul de la Paris. După a mea părere, nici n-avem cauză ca să ne pară rău de aceasta. Dac' ar fi vorba ca teritoriul român să se neutralizeze de acu înainte, monarhia austro-ungară şi mai cu samă Ungaria*

---

a trebui să se 'ntrebe dacă e în interesul lor propriu să accepte această neutralitate D. deputat au citat răspunsurile ce le-am dat cu altă ocazie, dar au lăsat afară o parte a lor prin care spuneam: că guvernul a crezut şi crede încă de datorie de-a lua sama ca în urma războiului *să nu se realizeze formaţiuni* (de state) cari ar putea primejdui interesele monarhiei austro-ungare. În acelaşi răspuns am spus-o hotărît că guvernul va, crede de datorie de a priveghea aceasta *în modul şi cu mijloacele pe cari le vor cere împrejurările.* Dincolo de această declaraţie nu pot trece nici astăzi.

D. deputat îmi poate crede că guvernul simte deosebirea între gradul său de responsabilitate şi acela al deputaţilor în parte. I-e uşor deputatului să rostească părerile şi dorinţele sale când poate adăoga : ,,iar cât despre cele ce s-ar întâmpla , nu-i treaba mea, ci a guvernului". Astfel cineva poate esprima din când în când idei insinuante , pot zice că fără răspundere , pe când guvernul din contra trebuie să cumpănească fiecare cuvânt pe care-l spune în asemenea împrejurări.

În procederea lui, guvernul e condus de acest simţământ al responsabilităţii . Guvernul crede de a sa datorie — chiar dacă nu admite că d. deputat cutare sau altul e interpretul opiniei publice — să urmărească cu atenţie toate simptomele, şi această datorie guvernul au îndeplinit - o pân - acuma şi va îndeplini-o şi-n viitor. El va hotărâ actele sale precum o vor cere interesele monarhiei şi ale ţării. Guvernul poate rămâne în tăcere când vede că paşii lui într-o direcţie sau în alta, făcute cu cea mai mare bună credinţă, se taxează a priori de trădare a ţării: de o parte, când ia o direcţie, de alta, când ia altă direcţie. Acest cuvânt (trădare) trebuie aplicat cu mare pază, tocmai pentru că e un cuvânt greu şi pentru că nu se poate aplica nici unei greşeli când ea s-a comis bona fide; cu atât mai puţin se poate aplica anticipat şi fără să se ştie ce se va face. Vom urmări cu atenţie opinia publică şi dezvoltarea întâmplărilor . Credincioşi direcţiei ce-am însemnat-o , vom urmări ţinta relevată cu mijloacele ce le vor cere împrejurările. Dacă unui guvern care are responsabilitatea cruţă cât poate sângele şi banii naţiei nu merită imputări, ba chiar numai un asemenea guvern merită ca în anume cazuri ţara să nu economisească nici bani, nici sânge .

La mai multe observări ale deputatului Helfy ministrul prezident au mai răspuns:

Numai asupra unui punct sunt silit să revin . D. deputat a zis: Dacă, ministrul nu mai răspunde, va fi mai bine să-l numim dictator şi să trimeată parlamentul acasă. Să mă iertaţi, dar nu pot împărtăşi această opinie şi mă refer tocmai la cele ce-am auzit aici despre modul cu care pretutindene unde lucrurile se interpretează corect sunt privite evenimentele în Anglia, după lungi dezbateri. Ele sunt privite astfel: nu s-au luat nici o hotărâre care să conţine vro instrucţie. *Helfy* (întrerupând): Nici noi nu voim asta.

Ministrul - prezident . Ba să mă iertaţi, aţi binevoit a zice: dacă Adunarea nu mai poate da instrucţii guvernului, e mai bine să numim pe ministru - prezident dictator şi să se dizolve parlamentul. Eu zic: guvernul englez n-au căpătat nici o instrucţie şi totuşi toată lumea pricepe că, prin voturile date acolo, guvernul au căpătat deplina libertate de acţiune pentru a-şi realiza politica lui. E numai un drum în această privire, şi de aceea înrâurirea Camerei nu-i o iluzie; — acest drum este: dacă nu exista încrederea că guvernul va dirige politica esterioară conform cu interesele ţării şi dacă la dezbaterea după o interpelaţie guvernul rămâne în minoritate, el face loc aceluia în care Adunarea are încredere. Dar şi noului guvern îi va fi permis de a-şi realiza liber şi fără instrucţii politica sa, căci politica esterioară nu se poate conduce cu instrucţii parlamentare .

Acesta-i uzul constituţional, precum se interpretează pretutindenea unde constituţionalismul e privit de un espedient practic. Vă voi spune şi de ce-am răspuns d-lui deputat. Am răspuns fiindcă ştiu că pentru Ungaria nu va fi o mângâiere dacă istoria va scrie « a lui Tisza a fost cabinetul care au ruinat Ungaria ». Tocmai pentru că simt aceasta am voit — deşi mă razim pe providenţă şi sper că va succede silinţelor noastre patriotice — să mântuim patria de pericolele posibile — am voit pentru ca în vacanţe să pot lucra fără piedeci, să fac să se manifeste parlamentul înainte de împrăştierea lui şi să văd dacă mai există atâta încredere în acest guvern pentru a putea conduce mai departe afacerile în împrejurările grele de astăzi sau, dacă nu mai există această încredere, guvernul să facă loc altuia.

Parlamentul cu mare majoritate au luat act de acest răspuns.

Din aceasta vedem că d. Tisza a cerut un vot de încredere pentru politica sa esterioară şi a obţinut acest vot. Politica sa esterioară însă este: să nu sufere a se întări sau a se forma state la marginea Dunării cari ar avea simpatii pentru slavii sau pentru românii din Ungaria, iar această politică d-sa va realiza-o cu mijloace potrivite cu împrejurările, va să zică cu arma. Sapienti *sat.*

[13 mai 1877]

[„DE LA TEATRUL RĂZBOIULUI..."]

De la teatrul războiului puţine. La 16/28 c. o şalupă rusească de-o construcţie proprie au izbutit să aşeze sub cel mai mare monitor turcesc o torpilă prin a cărei esploziune monitorul a fost zvârlit în aer. Se vede că acest monitor era Hifs e Rachman , cel mai mare

ce rămăsese în urma lui Litfi Djelil , de-a cărui sfărâmare în faţa Brăilei cititorii îşi vor aduce uşor aminte. Pe malurile Dunării s-au început bombardamente serioase între Giurgiu şi în Ruşciuc, Islaz şi Nicopole, Calafat şi Vidin. Din Asia se vestesc încăierări uşoare şi bombardamente pe ţărmurii mării locuite de triburi abhazice ; asemenea bombardamentul Karsului şi a locului Topra Kale . Pe când însă împărăţia Osmanilor e într-un pericol neîndoielnic, softalele din Constantinopole au început din nou demonstraţiile lor politice, încât criza internă ameninţă a fi mai acută decât cea esternă. Camera turcească a hotărît darea în judecată a lui Mahmud Paşa, poziţia cabinetului Ehdem Paşa se consideră de zdruncinată , încât se poate ca-ntr-o bună dimineaţă să ne trezim în Ţarigrad cu-n nou sultan, cu-n nou ministeriu şi cu multe alte lucruri nouă. Deocamdată în Constantinopole s-au proclamat stare de asediu, prin care se opreşte purtarea armelor, adunarea pe uliţe şi se ordonă percheziţiuni în locuinţele private pentru căutarea de arme sau muniţii. Se asigură că guvernul austro-ungar au protestat contra proclamării stării de asediu.

[18 mai 1877]

STRADELE [„ROMÂNIA ESTE..."]

România este ţara contrastelor . Venind cineva de la gară în stradele vestitului municipiu Dacorum Iassiorum rămâne încântat de podirea cu asfalt a stradelor noastre, pe care te poţi plimba ca-n salon. Dar dacă vizitatorul ar avea curiozitatea de a merge în suburbii depărtate din şesul Bahluiului, de ex. pe şesul dintre şoseaua Ţuţorei şi înălţimile pe care se înşiră oraşul, începând de la Curtea Domnească pân-la Tătăraşi (târgul de jos, ţigănimea domnească), atunci ar avea cu totul altă privelişte.

Acolo în loc de strade sunt adevărate lagune de glod ; podului de lemn de preste Bahlui îi lipsesc la mijloc câteva scânduri pe cari nimeni nu se - ndură de-a le pune la loc, pe ici pe colo întâlneşti căte un mare ochi de apă, spre a aduce aminte de măreţul act al facerii lumii. Acolo locuieşte o parte a poporului ales de Dumnezeu, carele prin diferite apucături ingenioase, prin clădirea sistematică de moviliţe de gunoaie, prin aşezarea de scânduri rupte caută a forma trecători prin împărăţia lui Neptun şi a nu sta cu totul izolaţi de restul umanităţii.

Dar să lăsăm aceste formaţiuni geografice pe seama unui Herodot al viitorului şi să ne întoarcem la puncte mai cunoscute. şoseua Socolei e cunoscută de toţi ca drum care duce la viile şi vilele orăşenilor din Iaşi, la seminariul Socola, la Vaslui, în fine e o cale de comunicaţie despre care nu putem presupune că trece prin mijlocul unor triburi necunoscute. Aproape în dreptul şoselei de la Ţuţora şoseua Socolei se bucura de existenţa mai multor gropi perfide, pline cu apă. Când trece o trăsură prin aceste gropi, ea se preface în corabie, caii în servitori ai lui Neptun, iar călătorii invocă prin imnuri steaua mărilor, ca să-i conducă la limanul dorit. Prin aceste gropi trec *zilnic* sute de trăsuri, mii de militari, zeci de tunuri, încât biblica trecere prin Marea Roşie se repetează la acest punct de sute de ori pe zi. Învăţătorii din şcoalele apropiate demonstrează băieţilor cu exemple *ad oculos*

posibilitatea minunii biblice pe cale cu totul naturală. Şi cu toate acestea în depărtare de o oră şi jumătate, în vârful Repedei , sunt minunate cariere de piatră şi numai cu zece, cincisprezece cară s-ar putea repara punctul în cestiune, s-ar putea pune capăt neplăcerilor miilor de trecători. Nu ştim într-adevăr cine a luat întreprinderea reparării acelei şosele, ştim însă atâta că nu se găseşte nici un motiv care să scuze asemenea neregularităţi . Esplicăm pân-la un punct neglijarea unor strade puţin frecuentate , dar o cale

atât de frecuentată ca şi cea de la Socola trebuie să fie totdeauna practicabilă . Cu toată insistenţa atragem luarea aminte a autorităţilor competente să binevoiască a lua grabnic măsuri pentru a înlătura acele adevărate vexaţiuni pentru comunicaţia între Iaşi şi Socola.

[18 mai 1877]

CONCERT [„DUMINICĂ ÎN 22..."]

Duminică în 22 c. profesorii şi elevii conservatoriului din Iaşi vor da un concert în grădina *Chateau aux fleurs,* a cărui produs e menit spre ajutorarea ostaşilor români răniţi. Preţul intrării e de 2 fr.; în caz de vreme rea, serata se va amâna pentru a doua zi. Luând cu plăcere act de acest concert de binefacere, căruia îi dorim cel mai bun succes, ne pare rău că trebuie să ţinem samă de-o uşoară disonanţă — aceasta cu - atât mai mult cu cât nu vedem nici un motiv pentru producerea ei. Ideea de-a da un concert în grădina pomenită e a violinistului Micheru; d-sa apoi a căutat să câştige concursul binevoitor al d-nilor profesori pentru acest scop. D-nialor s-a grăbit a promite acest preţios concurs, în urmă însă au avut bunăvoinţă de a elimina cu totul pe d. Micheru dintre concertanţi , întrebându-se ,,ce caută printre apostoli"? Nu ştim cine dintre d-nii concertanţi n-a voit să cânte alături cu talentatul violinist , nici dacă a fost numai unul sau dac-a fost mai mulţi, destul că ni pare rău a înregistra aceste mici graţiozităţi colegiale .

Trebuie să admitem două ipoteze, pentru noi egal de dureroase. Sau că domnii în cestiune nu recunosc că d. Micher e la înălţimea artei sale, şi atunci ar fi fost datoria d-nialor ca, cu ocazia deselor concerte ale violinistului , profesorul de conservatoriu, mănţiitorul bunului gust, să se pronunţe în mod critic asupra muzicantului , lucru ce nu s-a întâmplat — şi nu se va întâmpla — sau că aceiaşi d-ni profesori evitează de-a introduce la o serată muzicală un *nou termin de comparaţie,* a cărui valoare ar putea să iasă în defavorul d-nialor . Atuncea simţământul care-a dictat eliminarea tânărului violinist are cu totul alt nume, pe care nu-l mai spunem.

Fie aceasta *singura* disonanţă ce ni vine la auz.

[18 mai 1877]

«ROMÂNIA LIBERĂ»

România liberă este numele unui nou ziar bucureştean al cărui cel dendâi număr a apărut la 15 mai c. Preţul de abonament e pe un an 24 l.n. pentru Bucureşti, 30 pentru judeţe ; direcţia este în mânele d-lui August Laurian. Almintrelea noua metamorfoză a ,,Alegătorului liber" şi a ,,Unirii democratice " are ,,o stângă moderată în corpurile

legiuitoare, o tinerime gata de-a lupta contra relelor prezinte şi viitoare." Un articol al noului ziar începe cu fraza ,,Bătrânii se duc !" şi se mântuie cu acelaş refren „Bătrânii se duc! Să fim gata a le urma". Oameni suntem şi pricepem de cuvânt şi ne bucurăm nevoie mare văzând ce uşor se arată la noi cei gata de-a urma... la ministeriu.

[18 mai 1877]

SPRE RESTABILIRE

Aflăm cu părere de rău că notiţa noastră din no. trecut, relativă la strade, ar fi atins susceptibilităţi în onor. consiliu comunal. Dreptul de a se plânge este poate mai mult al nostru, de vreme ce unii din d-ni ne-au putut crede atât de ... cuminţi de-a imputa unui consiliu comunal ales înainte de câteva luni toate deteriorările ce esistă în oraşul Iaşi. Constatăm totodată că nici un singur şir din toată notiţa nu cuprinde măcar încercarea unei aluzii la consiliul comunal sau la oricare altă autoritate administrativă, ci am arătat numai o stare de lucruri pe care nu consiliul comunal, dar munca a două generaţii întregi ar fi abia în stare a o schimba. Atâta ca descrierea generală. Cazul cu totul special asupra căruia am atras atenţia autorităţilor competente este îngreuierea comunicaţiei la un punct al şoselei Socola, împrejurare materială care nu poate fi contestată de nimeni şi pe care (nota bene) n-am imputat-o nimănuia . N-am cerut decât înlăturarea inconvenientului , nimic mai mult.

Activitatea oricărei administraţii în genere, fie în Paris, fie în Londra, are două margini: pe de-o parte realizarea celor necesare, pe de alta realizarea celor absolut necesare. Necesar ar fi ca chiar suburbiile cele mai depărtate să se paveze, dar, în starea financiară a întregului mecanism administrativ din România, aceasta e cu neputinţă; sunt însă necesităţi care trebuiesc împlinite chiar în lipsă de mijloace şi între aceste am crezut a putea socoti şi repararea unui punct de pe şoseaua Socola pe care circulă mii de oameni şi sute de trăsuri pe zi; cerând însă aceasta am fost departe de a da asupra cuiva vina deteriorărilor existente.

[20 mai 1877]

[„COMBINÂND ŞTIRILE..."]

Combinând ştirile aduse de ziarele din Bucureşti în privirea consultărilor ce-au avut loc spre a formula noul proiect delege pentru emisiunea hârtiei - monetă , vedem următoarele : Votarea proiectului original s-au fost amânat , după însăşi cererea guvernului, pentru ca ministrul de finanţe să-l modifice astfel încât să dobândească cât mai multe asentimente . D. Brătianu s-au adresat la bărbaţii cei mai competenţi din Cameră şi Senat, cerându-li consiliile. La această invitare au răspuns toţi, fără deosebire de partid; astfel d-nii M.K . Epureanu şi D. Sturza pe de o parte, d-nul V. Boerescu pe de alta au formulat chiar două planuri financiare, cari au fost supuse aprecierilor d-lui ministru. Întâi păruse a prevala opinia celor dendâi d-ni, dar în urmă d. ministru s-au înclinat mai mult spre opiniile emise de d. V. Boerescu.

Întâi se admisese ideea unui împrumut prin creditul fonciar. Scrisurile funciare eliberate aveau să se aşeze în depozit la Casa de depuneri şi consemnaţiuni şi să se emită asupra acestui depozit hârtia - monetă care să circuleze .

Dar într-o întrunire particulară d. Boerescu au arătat că, ipotecându-se în regulă proprietăţi de-ale statului, operaţiunea împumutului s-ar scumpi şi complica prin intervenirea creditului fonciar.

Pentru a ridica însă creditul biletelor cu curs forţat să li se pună o scadenţă fixă. Scadenţa s-a adoptat, s-a pus apoi un termin maxim pentru retragerea biletelor din cir -

culaţie şi s-au dat garanţii că retragerea se va efectua într-adevăr. Astfel dar proiectul nou e în esenţă deosebit de cel vechi şi adunarea deputaţilor l-au primit la 20 mai cu 55 voturi pentru, 15 contra şi două abţineri .

[25 mai 1877]

«STEAUA ROMÂNIEI»

Sub acest titlu, care serveşte a desemna întâia decoraţie românească, a început a apărea în Iaşi o foaie politică cotidiană . A doua capitală a României a văzut până acum născându-se şi murind mai multe foi periodice cari ieşeau o dată, de două ori sau de trei ori pe săptămână ; Steaua României va fi cea întâi care va ieşi în toate zilele. Născută sub auspicii favorabile, după cum singură o spune în revista sa, şi organ al partidului liberal, îi urăm succes şi viaţă lungă. Ne luăm însă voia a-i face o mică observaţie. Mai tot numărul întâi se ocupă de persoana d-lui primar Pastia. În general, la ivirea lor, ziarele făgăduiesc mai mult decât au de gând să ţie; ne place a crede că Steaua României va face mai mult decât făgăduieşte , ocupându-se de afaceri generale şi lăsând la o parte persoanele, chiar şi când acele ar fi primari unui târg aşa de însemnat ca Iaşii .

[25 mai 1877]

[„PUŢINI AU FOST PÂN - ACUMA ..."]

Puţini au fost pân - acuma împăraţii şi regii cari în şirul veacurilor au văzut pământul României; puţini l-au văzut ca inamici, şi mai puţini ca amici. Marţi 24 curent, M. Sa Împăratul tuturor Rusiilor , amic ţărei şi Prea Înălţatului nostru Domn au pus piciorul pe pământul umbrit de coroana României.

Sosind strălucit şi încunjurat de mai marii împărăţiei sale, au fost primit de români în mod strălucit şi entuziast . Trenul, compus din o mulţime de vagoane ale Curţii imperiale, a sosit la gara de Iaşi la 9 ore 55 min. (timpul Iaşilor) sara. Precum am amintit în n-rul trecut, atât prin silinţele autorităţii comunale, cât şi prin concursul unor avuţi particulari, gara de Iaşi era splendid decorată şi iluminată aşa de frumos încât de departe părea un palat din povesti. M. Sa se coborî din vagon împreună c-o suită numeroasă, în care se aflau A.L.L. imperiale marele duce moştenitor şi marele duce Sergiu Alexandrievici ; principele cancelar Gorciacov ; gen. Miliutin, ministrul de război; admiral Pasiet , ministrul comunicaţiunilor ; gen. conte Adlerberg , ministrul Casei Imperiale, generalul - adiutant princ . Suvarov ; ataşatul militar german gen. baron Werder ; ataşatul militar austriac colonelul baron Bechtolsheim şi alte multe persoane înalte.

La sosire toate corurile vocale din Iaşi, conduse de profesorul G . Muzicescu , intonară imnul naţional rusesc. La coborâre-i , M. Sa fu întâmpinată de domnii ministri Brăteanu şi Docan şi de generalii ruşi d-nii Stahl , Katelei şi alţii. M. Sa se îndreptă către I.P.S.S.

Mitropolitul Moldovei şi al Sucevei, care-l aştepta cu crucea şi evanghelia în mână , sărută

crucea cu care mitropolitul 'l binecuvântă şi ascultă următorul cuvânt scurt, rostit de mitropolit în limba românească:

Maiestate,

Cu simţăminte de cel mai profund respect salutăm venirea Maiestăţii Voastre în patria noastră. De la marele Petru, gloriosul vostru străbun, după 166 de ani Maiestatea Voastră sânteţi cel dendâi monarc ortodox care vizitaţi această veche capitală a Moldovei, astăzi a doua capitală a României. Fiţi binevenit între noi. Biserica, clerul şi tot poporul român salută cu respect în Voi pe puternicul monarc ortodox al Rusiei. Dumnezeu să Vă binecuvânteze . Dumnezeu să binecuvânteze armia Voastră creştinească şi să îndrepte paşii Maiestăţii Voastre întru toate spre bine, întru mulţi ani.

D. Ioan Brătianu traduse alocuţiunea mitropolitului în limba franceză, după care M. Sa răspunse aseminea în limba franceză:

că se bucură, văzând din nou pe Prea S.S. Mitropolitul, pe care l-a văzut încă odată la Ungheni, asigură apoi din nou că vine în România ca amic, nu ca inamic.

Îndreptându-se spre salonul garei, fu întâmpinat de reprezentanţii autorităţilor judeţene şi comunale şi de membrii corpului diplomatic rezidenţi în Iaşi. D. primar al oraşului prezentă M. Sale, după vechiul obicei al pământului , pâne şi sare, care după tradiţie însemnează că sub domnia suveranului întâmpinat populaţiile să se bucure de belşug şi avuţie. Damele prezentară buchete de flori, publicul nenumărat striga ,,Ura !" şi ,,Să trăiască". M. Sa trecu în sala mare de aşteptare, care era îmbrăcată c-o rară bogăţie, în urmă trecu în salonul cel mic, unde ordonă să i se servească supeul , şi conversă cu d-nii miniştri Cogălniceanu şi Brătianu.

După ce M.Sa petrecuse o oră şi jumătate conversând cu lumea oficială care-l înconjura se sui iarăşi în vagonul său şi stătea la fereastră în aclamările entuziaste ale mulţimii şi în sunetele imnului cântat de corurile vocale. Deodată se făcu o tăcere profundă. Un tânăr , în costum cercazian , îngenunchease înaintea M. Sale, cerând iertare. Era un fost ofiţer din armata imperială care se făcuse vinovat de grave greşeli disciplinare ce le vom spune mai la vale şi care cerea drept graţie să fie reintegrat şi trimis în război. M.Sa nu putu admite rugămintea într-un timp în care disciplina trebuie să fie sfântă . Nefericitul făc [u] câţiva paşi înapoi şi-şi înfipse pumnalul drept în inimă. Medicii îl transportară repede în sala de aşteptare cl . II, aclamările reîncepură şi trenul porni însoţit de urările mulţimei.

Oraşul Iaşi era splendid iluminat şi împodobit cu flamuri naţionale; o mulţime nenumărată se mişca pe stradele principale.

[27 mai 1877]

[„LA BECHET AU AVUT LOC..."]

La Bechet au avut loc o luptă de cavalerie între trupele comandate de maiorul Petrovan pe de o parte, un monitor ş-un vapor turcesc pe de alta.

Lupta a durat de la 9 până la 11 oare şi s-au aruncat 104 obuze . Vaporul turcesc a suferit mult.

La Calafat avea să se aşeze o nouă baterie, ,,Independenţa". Spre a opri aşezarea, turcii au început o bombardare vie din Vidin, la care bateriile noastre au răspuns. Bateriile turceşti au fost silite să înceteze cu focul.

[27 mai 1877]

AUSTRO-UNGARIA

[„DAMELE ROMÂNE DIN TRANSILVANIA..."]

Damele române din Transilvania au format un comitet pentru a veni în ajutorul societăţii ,,Crucii Roşie" din România cu bani şi cu obiecte. Ca să se vadă cum apreciază d-nii maghiari asemenea fapte făcute în favorul unei oştiri care nu e în război cu Ungaria, lăsăm să urmeze mai la vale un articol din ziarul unguresc Kelet din Cluj:

În favoarea răniţilor români.

Suntem înştiinţaţi din izvor sigur că din Craiova, Bucureşti şi alte oraşe a României s-au trimis apeluri secrete şi s-au făcut încercări pe lângă mai multe dame române din patria noastră ca să înfiinţeze aici comitete şi să înceapă colecte de bani şi scamă pentru răniţii armatei române.

Ceea ce afirmăm este faptă pozitivă şi ştim încă despre mai multe dame române că au respins cu rezoluţiune acea provocare, acum însă avem în mâni un apel subscris de comitetul constituit sub preşedinţa Iuditei Măcelariu *(aici comunică numele membrelor comitetului damelor române din Sibiu).*

Apelul apelează se 'nţelege la umanitate şi l-am subscris şi noi bucuros pentru orice om care pătimeşte dacă n-am cunoaşte motivele infame care i-au hotărît să ia arma pentru primejduirea lor şi a altora şi dacă peste acestea n-am şti că provocatorii au apelat la ajutorul unui stat străin.

Noi credem că sexul frumos român este cu mult mai luminat în această privinţă decât să credem sau să presupunem că ar lua sub scutul său un pas public ca acesta în contra opiniunei publice, voiei şi politicei patriei.

Nu credem ca damele române să deie remuneraţiuine unui popor pentru infidelitate *şi rebeliune;* ca, glorificând faptele perfidului *,* să se compromită pe sine.

Conducătorii infideli şi perfizi ai României, în contra *voiei poporului* au rădicat pumnalul asupra amicului ei.

Au nimicit viitoriul ţărei şi binele poporului, pustiirea va urma şi va glorifica faptele mizerabililor perfizi *.*

Iar noi, aici pe teritoriul Ungariei, aceia cari, prin faptele României şi a muscalului ni vedem primejduită liniştea noastră dinlăuntru, noi cari vedem tendenţa spre acele scopuri cari în linie primă ne ameninţă şi ne primejduiesc viaţa noastră de stat, noi, aici pe teritoriul coroanei ungare , ca supuşi credincioşi, nu putem încuviinţa lucrul acestor perfizi , nu-i putem menagia , ci trebuie să-i condamnăm şi să-i urmărim cu toate semnele indignaţiei .

Vor fi români răniţi cari negreşit vor avea trebuinţă de ajutoriu, noi însă nu putem conlucra la vindecarea acelor rane cari s-au născut pentru ca să ne primejduiască esistenţa; noi nu putem vindeca , ca să se reînsănătoşeze şi iarăşi să-şi rădice sabia în contra esistenţei noastre, patriei noastre şi a intereselor ei.

Vindece 'i şi ajute 'i cela care e în stare a se însufleţi pentru canciucul muscălesc ; care e în stare a-şi purta picioarele în catene de sclav, care nu vede scopul adevărat al acestui război de bandiţi .

Medicament preservativ : după ce vei fi citit o foaie ungurească, să binevoieşti a-ţi spăla mânile .

După cîte aflăm, aceste articole şi altele asemenea l-au motivat pe ministeriul din Pesta să oprească funcţionarea comitetului din Sibiu.

[27 mai 1877]

INCENDIU

În noaptea de 24 spre 25 c. au izbucnit foc în şirul de case ce formează unghiul stradei

de sus şi stradei sf. Atanasie, peste drum de cişmeaua cu bazin din colţul stradei şcoalei de arte. Şapte dugheni , între cari o mare magazie de fierării , au fost distrusă cu desăvârşire , la altele au ars numai acoperământul . Se ştie că pompierii noştri formează artileria teritorială, încât cea mai mare parte dintre dânşii se află pe câmpul de război. Cei puţini câţi au rămas şi-au dat toate silinţele putincioase , ajutaţi şi de câţiva soldaţi ruşi, şi au izbutit a localiza măcar incendiul . Dar izbutirea lor au avut s-o mulţămească timpului

foarte priincios şi liniştit, fără nici un pic de vânt . S-au distins cu această ocazie serjentul major Avrămescu şi soldatul pompier şapira ; dintre soldaţii ruşi unul ş-au fript mâinile ş-au fost transportat la spital. Magazia de fierării era asigurată, celelalte dugheni nu. Pagubele sunt foarte însemnate şi în flăcări au murit şi doi copii izraeliţi. Incendiul s-au iscat se zice prin spargerea unei lampe cu petrol .

[27 mai 1877]

SINUCIDERE

De mai multe luni petrecea în Iaşi un barbat tânăr şi interesant, anume Petru Kuzminski , despre a cărui antecedenţii aventuroase fiecine ştia să spună cîte ceva. Pozitiv este că făcea parte din lumea aleasă a Rusiei, căci era foarte bine cu demnitarii de rangul cel mai nalt al armatei ruseşti. Mulţi ştiau că s-ar fi luptat alături cu francezii în contra germanilor la războiul din 1870, unii îi atribuiau origine polonă, alţii circaziană , în faptă însă era rus, de religie ortodoxă şi fiul comandantului regimentului de ulani de Volhynia . Versiunea cea mai apropiată de adevăr ni se pare însă aceasta. Servind şi el tot în acel regiment şi având în urma sa o carieră militară creată prin vitejie personală în războiul cu China, se bucura de-o deosebită afecţie la Curte. În vremea războiului sîrbesc însă s-a dus şi el ca voluntar în contra voinţei esprese a suveranului său, a luat parte la luptă cu cunoscuta lui vitejie, dar conform legilor militare a fost considerat ca dezertor . De atuncea venise anume în Iaşi pentru a întâmpina pe membrii familiei imperiale şi a solicita graţiarea sa.

Marii duci, cu cari se 'ntâlnise , îi promisese că vor pune stăruinţele lor pe lângă împăratul. El însă, anticipând stăruinţele protectorilor săi, a crezut a putea obţine graţie suveranului prezentându-i-se în persoană. Cu câteva oare înainte de a se prezenta spusese cătră mai mulţi amici că, dacă nu va izbuti să fie graţiat, are să se omoare. În genere toată purtarea sa arăta neliniştitoare simptome patologice , căci, judecând mai rece, uşor s-ar fi putut convinge ce rău ales era momentul pentru a recâştiga favoarea monarhului. Se putea presupune că în vremi ca aceste, când legea disciplinei militare trebuie mânuită cu deosebită rigoare , M. Sa nu va fi dispusă a înlătura măsuri disciplinare în faţa unui public numeros, care cunoştea greşala militarului ; pe când în vremi mai puţin turburate şi mai ales în altă situaţie, ferită de privirile publicului, un asemenea act de graţie putea uşor să urmeze. Destul că, în urma refuzului, nefericitul, retrăgându - se câţiva paşi de la vagonul imperial, îşi străpunse inima c-un stilet . Dus la moment de cătră doi medici în sala de aşteptare, a mai trăit încă vreo douăzeci de minute, neputând vorbi însă un singur cuvânt .

Tot Iaşul îl cunoştea. Înalt şi bine făcut, mai mult oacheş şi având în faţă o espresie energică şi fină, mişcându-se c-o eleganţă naturală, el era un oaspe bine văzut al saloanelor şi grădinelor . Alaltaieri însă stătea întins pe o simplă masă de brad într-o ogrăgioară a spitalului Sf. Spiridon. Era aproape neschimbat la faţă, cu aceiaşi răceală şi linişte militărească . Actul de sinucidere nu răpise nimic din eleganţa şi frumuseţa întregei figuri. Astfel stătea lungit, învălit într-o manta neagră şi numai ochii, rămaşi deschişi şi pierzându-şi strălucirea umejunei vitale, îi dădeau aparenţa c-ar fi cuprins de un adânc somn

magnetic. D.N. Heck au fotografiat alaltaieri pe mort.

Ieri la 9 $^{1}/_{2}$ ore dimineaţa s-au făcut autopsie cadavrului de către mai mulţi medici militari ruşi. Stiletul cu două ascuţişuri au intrat cam de 5 centimetri în vârful părţei drepte a inimei şi în direcţie verticală . Lovitura de moarte şi-a dat-o c-o extraordinară răceală şi tărie, căci au fărâmat coasta a cincea întreagă şi a patra parte din a şasea . Cercetându-se creierul, s-au găsit în partea dreaptă a menenghiei , adecă a membranei ce învăleşte creierii, mai multe corpuscule dure osoase care ne lasă să judecăm că toată

purtarea sa estravagantă trebuie atribuită şi existenţei unor cauze patologice. Ieri după-amiazăzi a avut loc înmormântarea la cimitirul ,,Eternitatea", în asistenţa unui public puţin numeros, dar distins.

[27 mai 1877]

TURBURĂRI COPILĂREŞTI

Cu ocazia venirii împăratului Rusici, puţinii oşteni din oraş şi corpul serjenţilor de uliţă au făcut la gară onorile militare. Stradele erau pline de public şi de băieţi din gimnazie , şcoale primare şi alte institute. Aceşti din urmă, nefiind poliţie care să-i puie la cale, a 'nceput să cutreiere stradele, ţipând , şuerând şi spărgând geamurile neiluminate . Mai toţi pricinuitorii neorânduielii sunt între vârsta de 8 şi 15 ani.

[27 mai 1877]

[„DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI DIN ASIA..."]

De pe câmpul de război din Asia ştirile sunt tot acelea, adică foarte nefavorabile strategiei turceşti. Biuroul de corespondenţă Reuter din Londra vesteşte din partea corespondentului său că centrul rusesc au izbutit să împresure pe deplin cetatea Kars, şi că eclerorii ruşi străbat până în defileul munţilor Soghanli-dag . La 17/29 mai noaptea o ceată de circazieni , comandaţi de Mussa Paşa, s-au încăierat cu ruşii lângă Begli-ahmed , aproape de Kars. Circazienii au fost risipiţi, iar localitatea Begli-ahmed au fost dată în prada focului. Comunicaţia telegrafică între Kars şi Erzerum e, se 'nţelege , întreruptă. Mouktar Paşa însuşi şi-au mutat cartierul general la Keoprikeoi . Avangarda aripei drepte ruseşti au trecut prin Olti şi Kizikilissa .

[29 mai 1877]

GRECIA [„ÎN ATENA, JUCĂRIA..."]

În Atena, jucăria caleidoscopică a vecinicilor schimbări de ministeriu ne dă pentr-un moment următoarea combinaţie — ca să nu zicem confuzie — de cabinet: Kanaris , ministru prezident şi marină; Komonduros interne; Deligeorgis , esterne, război şi *instrucţie publică;*

Tzimis *, justiţie; Trikupis , finanţe. Dintre toţi, deliul e mai interesant... esterne, război şi in trucţie publică!

[29 mai 1877]

MUNTENEGRU [„LUPTE AU AVUT LOC..."]

Lupte au avut loc între turci şi muntenegreni, dar pân - acuma fiecare din părţi îşi atribuie şie victoria.

[29 mai 1877]

SERBIA [„DIN BELGRAD..."]

Din Belgrad primim ştirea telegrafică că Scupcina va dizbate un proiect de lege care regulează un sistem vamal protecţionist. Dorim tot succesul posibil guvernului sîrbesc pentru a-şi realiza această escelentă idee. Serbia va fi cea dendâi care va rupe-o definitiv cu liber - schimbismul superficial şi ruinător care istoveşte puterile tuturor popoarelor din valea Dunărei de Jos.

[29 mai 1877]

CONCERT [„VINERI SARA..."]

Vineri sara d. Th . Micheru a dat concertul său în sala palatului administrativ. Succesul său artistic nu mai trebuie să-l punem în relief de vreme ce publicul iaşan cunoaşte îndestul atât talentul, cât şi îndemânarea tânărului artist întru mânuirea instrumentului său. Se vede că din cauza deselor reprezentaţii de beneficiu, concertul de vineri au fost puţin vizitat.

[29 mai 1877]

[„DUPĂ CÂT AUZIM..."]

După cât auzim d-nii: princ [ipele] Dimitrie Ghica, Ion Ghica, Dimitrie Sturdza , Menelas Ghermany , George Cantacuzino, Al. Orăscu , V. Adamachi şi alţii s-au pronunţat deja pentru combinaţiunea prin Creditul fonciar. Am reprodus în estras aceste câteva şiruri din „Curierul financiar" pentru a arăta perspectivele ce le are în Senat acest espedient de stingere a datoriei flotante . După o telegramă sosită ieri, Senatul se zice c-ar fi respins

proiectul guvernului şi ar fi discutând un contraproiect propus de d. V. Boerescu.

[1 iunie 1877]

AUSTRO-UNGARIA
[„ŞI NON E VERO , E BEN TROVATO ..."]

şi non e vero , e ben trovato şi s-ar putea întâmpla ca în şcoalele secundare ungureşti să se introducă de la anul limba turcească în locul celei greceşti vechi ca studiu obligatoriu . În urma urmelor, ce-ar şi pierde Ungaria înlocuind limba grecească veche cu cea turcească. Se ştie că cultura turcească e mult mai presus decât cea grecească. Demosten ar fi înlocuit prin procesele - verbale ale noului parlament din Constantinopole, Plato prin istoria vestitului Nastratin-hogea , Aristofan prin ,,întroducerea în arta caraghioşilor ", artă despre a cării înţelegere ungurii au dat strălucite dovezi în vremea din urmă. Să sperăm deci că, în interesul culturei omeneşti îndeobşte, limba turcească va deveni limba Academiei ungureşti din Pesta.

Am împărtăşit şi noi indulgenţilor cititori un specimen de exerciţiu stilistic al ziarului Kelet din Cluj şi am spus că efectul unor asemenea caraghioslâcuri este în Ungaria totdeuna o măsură guvernamentală oarecare; în cazul de faţă dizolvarea comitetelor româneşti formate pentru a veni în ajutorul societăţii Crucii Roşie din Bucureşti. Pretestul a fost că prin formarea unor asemenea comitete se prejudiţiază stricta neutralitate a statului unguresc. La ordinul de disoluţiune al prefectului de Sibiu, d-na Iudita Măcelariu (prezidentă comitetului de dame) răspunse astfel: Statul nostru (unguresc) e în relaţii amicale atât cu Turcia cât şi cu România şi, dacă nu este crimă în patria noastră a simpatiza cu turcii (precum o fac d-nii maghiari), nu poate fi crimă dacă româncele au compătimire şi simpatie pentru sângele lor propriu. În fine principiul neutralităţii nu se atinge prin împrejurarea că cetăţenii statului constituie comitete pentru ajutoriul răniţilor oricării părţi, ci neutralitatea *se violează* tocmai oprind constituirea unor asemenea comitete. Îndealtfeli d-na Măcelariu se obligă a primi, ca persoană privată, toate ofertele în bani şi obiecte ce i se vor trimite de - acuma 'nainte .

[1 iunie 1877]

[„INSTALAREA ÎN SCAUNUL MITROPOLIEI..."]

Instalarea în scaunul Mitropoliei Bucovinei a I.P.S.S. Teoctist Blajevici s-a făcut c-o solemnitate într-adevăr princiară . Aşteptat la marginea ţării de delegaţiuni mirene şi clerice , salutat în cale-i de preoţii şi credincioşii pe al căror teritoriu trecea, primit la gara de Cernăuţi de toate autorităţile înalte ale Bucovinei şi făcându - şi intrarea în capitala ţării după un anume program sărbătoresc , în cântările corurilor şi aclamaţiile mulţimii, bătrânul călugăr au avut o zi de glorie omenească care li se 'ntîmplă la puţini oameni pre pământ . Fie ca aceste ovaţiuni oficiale şi neoficiale, aceste slăviri cari pier fără de urmă şi cărora scriptura li zice ,,umbră fără fiinţă, vis al înşelăciunei " să nu schimbe întru nimica simplitatea inimei şi curăţia sufletului; fie ca noul mitropolit să ţie mai mult la poporul său românesc, la şcoala şi biserica lui, la limba lui, decât la ademenirile şi linguşirile Austriei oficiale.

[1 iunie 1877]

COMITETELE PENTRU AJUTORUL RĂNIŢILOR

În aşteptarea evenimentelor de la Dunăre, damele române se întrec care mai de care ca să procure toate mijloacele de alinare cu putinţă ostaşilor noştri. Din toate părţile ţării ne sosesc ştiri cari ilustrează această nobilă şi dezinteresată activitate. Se fac colecte de bani pentru înfiinţarea de ambulanţe, se fac oferte în cai şi bani pentru armată, c-un cuvînt bogatul şi saracul dau toţi după puterea lor pentru a uşura soarta soldatului nostru, încît se poate spune că astăzi armata este copilul alintat al patriei, precum şi trebuie să fie. Străvechea românime pare apresimţi o nouă fază în viaţa sa, o fază în care oştirea ce ne reprezintă în lume pe acest petec de pămînt ce este al nostru va insufla vecinilor respectul pentru naţionalitatea şi limba, biserica şi istoria noastră. În Bucovina, ţara presurată cu biserici şi monastiri zidite de luminaţii domni ai Moldovei, se ţin liturghii pentru victoria armatelor noastre, în Transilvania se fac colecte în bani, scamă şi obiecte. Ce e mai mult, evreii ce locuiesc în ţara noastră au simţit asemeni de astă dată că, cu toate vorbele rele împrăştiate prin ziarele vieneze şi în altele, cu toate intervenţiile prin „Alianţa universală"' pe la cabinete, România totuşi e mai de preferat ca patrie decît chiar ţările acelea unde ei se bucură de egalitate de drepturi. Nouă nu ne vine acuma să insistăm asupra acestui punct — dar am fi înstare să dovedim oricînd şi oricui că evreii s-au bucurat de o *poziţie privilegiată chiar* alături cu restul locuitorilor ţărei şi că astăzi ei o simt aceasta mai mult decît oricînd.

Notăm deci pe scurt cîte ne vin tocmai în minte despre activitatea comitetelor. Lucrătoria comitetului de dame din Bucureşti e în chiar apartamentele Prea Înălţatei noastre Doamne ; în Iaşi e în casele doamnei Aslan. În amîndouă aceste lucrătorii domneşte multă activitate şi bună orînduială. Mai amintim apoi comitetele de dame din Focşani si Galaţi.

Între comitetele izraelite sînt de numit, pe lîngă cel din Iaşi, cele din Bucureşti, Galaţi, Bîrlad, Ismail, Botoşani, Focşani ş.a, Notăm apoi că, afară de acestea, ,,Crucea Roşie" mai are comitete care lucrează în deosebi.

În Transilvania se formaseră comitete la Braşov, Cluj şi Făgăraş, dar au fost dizolvate de guvernul unguresc. Astfel la Sibiiu s-a însărcinat cu strîngerea de bani şi obiecte d-na Iudita Măcelariu, la Braşov d. Diamandi Manole, la Oradea Mare d-ra Veturia Roman şi a.m.d.

[1 iunie 1877]

O SERBARE SECULARĂ

La 3 iunie st. n. au avut loc serbarea seculară a înfiinţărei diecezei române (greco-catolice) din Oradea Mare. Pentru cel ce va scrie cronica diecezei în vremea acestor o sută de ani, P. SS. episcopul au stabilit un premiu de cincizeci galbeni. Serbarea au fost strălucită şi s-au sfîrşit printr-un banchet la care au luat parte două sute de notabili clerici şi mireni. Principii bisericeşti cari s-au urmat în scaunul episcopesc într-aceşti o sută de ani sînt următorii: Dragoş (1777 — 1787). Darabant (1788 — 1805), Samoil Vulcan (1807 — 1839), Basiliu Erdeli (1843 — 1862), Iosif Pap-Silaghi (1863 — 1873), în fine actualul episcop Ioan Olteanu (1873 —).

[7 iunie 1877]

MUNTENEGRU [„DUPĂ CELE MAI NOUĂ ŞTIRI..."]

După cele mai nouă ştiri, între care o telegramă a colonelului Bogoliubof, ataşat rusesc la Curtea din Cetinie, luptele din urmă ale muntenegrenilor nu sînt tocmai fericite. La 4 iunie st. n. au avut loc lupta de la Krstaţ şi Goransko, amîndouă puncte ale trecătorii Duga. 17 batalioane de muntenegreni sub comanda voievodului Vucotici apărau aceste puncte în contra lui Suleiman Paşa, care le atacă dinspre Gaţko. Krstaţ, ocupat de 8 batalioane muntenegreni, au fost atacate de puterile principale ale lui Suleiman, de 20 pîn la 25 de batalioane. Lupta a durat ziua întreagă. Deşi muntenegrenii au luat de la turci 1800 puşti şi mai multe stindarde, totuşi noaptea au fost siliţi să se retragă de la Krstaţ la Piva. Krstaţ şi Muratovici au fost ocupate de turci. Trecătoarea de la Duga şi Goransko au rămas în mînele muntenegrenilor; dar ei au pierdut 600 de morţi şi răniţi, între cari se află şi mai mulţi voievozi.

Corespondenţa politică primeşte din Cattaro următoarea telegramă:

După o luptă înverşunată de cincizecişicinci de ore în apropiare de Krstaţ, muntenegrenii s-ar fi retras la Banjani. De ambele părţi pierderile s-ar fi urcînd la mai multe mii de oameni. În urma invaziunii districtului muntenegran Wasoievici de un detaşament tare de turci, muntenegrenii s-ar fi retras şi cuartierul general al principelui Nikita s-ar fi aşezat la Ostrog.

[3 iunie 1877]

SERBIA [„POARTA A FOST INFORMATĂ..."]

Poarta a fost informată în mod oficial despre călătoria principelui Milan la Ploieşti. Principele a plecat din Belgrad ieri 14 (2) iunie.

Principele în călătoria sa era însoţit de ministrul afacerilor străine, de generalul Protici şi de colonelii Leşianin şi Horvatovici. Acest din urmă este comandantele forţelor sîrbeşti în valea Timocului.

[3 iunie 1877]

ARESTARE

Faptele cari s-au petrecut în tîrguşorul Darabanii din ţinutul Dorohoiului nu ni sînt încă cunoscute pe deplin şi nici nu ştim dacă instrucţia procurorului trimis de Curte la faţa locului s-a mîntuit — de aceea nici n-am dat sama despre acele întîmplări, ci aşteptăm constatarea veridică şi nepărtinitoare a lor. Nouă ni se pare că chiar alarma ziarelor din capitală a fost cam pripită, de vreme ce-a dat pretest corespondentului din

Bucureşti a Nouăi pr. libere să vorbească despre un adevărat masacru, un Snt. Bartolomei

şi cum se mai numesc espresiile tropice ale vecinic suferinzilor şi totuşi vecinic înfloritorilor evrei. Pîn-acum ni se pare mai aproape de adevăr versiunea cumcă evreii din Darabani s-ar fi opus cu forţa (cu sau fără drept, nu ştim) urcării embaticului şi că în urma acestei opuneri s-au născut un conflict între grecii servitori ai d-lui Cimara şi populaţia jidovească a tîrguşorului. D-nul Cimara, care va fi dat vrun ordin în această privire, a fost arestat preventiv la staţia Paşcanii pe cînd venise cu trenul de la Bucureşti.

[3 iunie 1877]

PROBLEME PEDAGOGICE

Am spus-o într-un rînd că ceea ce ne inspiră durerea cea mai mare şi o adevărată teamă de viitorul acestei ţări nu sînt pe atîta oamenii generaţiei actuale pe cît tinerii noştri, cari vor stăpîni în viitor soartea naţiei lor. Lucrarea continuă a instituţiilor prea liberale au consistat la spiritele tinere în dărîmarea oricării autorităţi dumnezeieşti şi omeneşti, într-o încredere oarbă în propria persoană neînsemnată, în nerespectarea oricărui superior. Uşurinţa cu care tinerii la noi discută oameni şi lucruri, espresiile de cari se servesc, suficienţa şi lipsa de naivitate e un semn că avem a face cu oameni îmbătrîniţi înainte de vreme, cărora le-am putea prezice de pe acuma lipsă de statornicie şi impotenţă morală. Aceasta-i pedeapsa ce ne-o dă Dumnezeu pentru c-am făcut din şcoli numai unelte în care se îngrămădeşte învăţarea unei mulţimi de cunoştinţi, fără să fi îngrijit de loc pentru creşterea inimei şi caracterului, căci niciodată tăria unui popor n-au stat în instrucţie şi numai în instrucţie, ci totdeauna în creştere. O cunoştinţă, mai ales în şcoalele secundare, care nu are rol educativ e o cunoştinţă stearpă şi nefolositoare.

Ne-au trebuit acest proemion pentru a ajunge la faptele ce voim să le însemnăm. La 28 mai d. I. G. Ciurea s-au dus în calitate de jude-instructor la hotelul ,,România" împreună cu d. prim-procuror I. Vrînceanu, d. Barbu, comisar despărţirii întîia şi, în locul grefierului, ce era ocupat, au fost luat pe d. Vasile Elefterescu, copist la parchet. Pe cînd d. jude-instructor lucra la procesul-vcrbal pentru ancheta afacerii Cimara, îi spuse copistului să ieie hîrtie şi să copieze procesul-verbal, ceea ce acest din urmă a şi început să facă. După ce a copiat jumătate, spuse judelui că a greşit, puind cuvintele „ne-am transportat la faţa locului", în loc de ,,ne-am transportat la otel România". D. judecător răspunse că nu face nimica, numai să puie în parenteză ,,hotel România". Dar judecătorul, trecînd cu ochii partea ce se copiase pe curat, observă lipsa încă a două cuvinte, ce denatura înţelesul construcţiei. Judecătorul zise cu mirare:

— Iată, domnule, şi aci ai greşit. Bagă de samă.

— A greşi este o faptă omenească, răspunse copistul.

— Prea bine. A greşi este o faptă omenească, însă nu-i mai puţin adevărat că cineva trebuie să primească observaţii cînd le merită.

— Eu nu sînt învăţat să primesc observaţiuni.

— Dacă aţi fi în cancelaria mea, aţi învăţa să primiţi observaţii, căci ori de cîte [ori] aţi face greşeli le-aş observa.

— Nu voi fi niciodată la d-ta, la instrucţie.

Atunci judecătorul, văzînd că acest domn nu mai tace, îi ia procesul-verbal din mînă şi-i spune să iasă. D-nialui răspunde că nu iesă afară, căci a venit cu d. prim-procuror. După o nouă somare ca să iasă şi după un nou refuz, d. prim-procuror ca şef nemijlocit îi ordonă să iasă, după care d. copist se depărtă. Zicem şef nemijlocit, căci la anchete locale e ştiut că toţi agenţii publici sînt de drept la ordinele judecătorului de instrucţie.

Acest act de nesubordinaţie ar fi fost în sine nimica toată şi cădea simplu asupra culpabilului, căci un judecător e în genere prea sus pentru graţiozităţile unui copist. Dar d. Elefterescu nu s-a mulţumit cu atîta, ci a crezut a putea cere satisfacţie pentru observaţia că nu-i în stare a copia o hîrtie corect. A doua zi, 29 mai, d-sa trimise marturi judecătorului, căci s-au mai găsit doi domni în comunitate de idei şi sentimente care să se-nsărcineză cu această misiune de ,,onoare". Se-nţelege că judecătorul a trebuit să dea din umeri dup-o asemenea copilărie. Destul că d. prim-procuror, aflînd despre aceasta, i-a observat d-lui Elefterescu că: sau să retragă provocaţia, sau să-şi dea dimisia. D. copist îşi dă demisia din importantul său post, întîi motivată, apoi nemotivată; apoi se duce la parchetul general şi reclamă în contra judecătorului.

După aceste incidente, cari atacau în mod atît de grav poziţia gravă de copist, trebuia neapărat să mai urmeze ceva, o scrisoare publicată între inserţiunile ,,Curierului Balassan", o adevărată ilustraţie a libertăţii presei, minunată prin eleganţa ciceroniană a espresiilor ei — a căror reproducere ar fi deja o necuviinţă. Astfel, după o insubordinaţie, acest domn pozează în martir al onoarei cavalereşti şi în insultător al superiorului său.

Se-nţelege că niciodată nu ne-am fi ocupat cîtuşi de puţin de graţiozităţi de copist dacă d-sa şi martorii n-ar fi studenţi la Universitate, dacă acestea n-ar fi pentru noi un semn al vremilor ce ne aşteaptă. După a noastră părere organele statului nu există pentru a fi batjocorite de oricine şi pentru ca inferiorii să-şi poată face mendrele înlăuntrul organismului social. D. Elefterescu ar fi trebuit destituit şi d. procuror-general a fost prea delicat în asemenea împrejurări cerîndu-i numai demisiunea.

Se-nţelege de sine că judecătorul, admiţînd provocaţia ce i s-au făcut, s-ar fi coborît pe un nivel de care trebuie să se ferească orişicine, căci atît ar mai trebui ca organele statului să se apere cu arma la orice observaţie îndreptăţită vor face. Cine ocupă un post inferior şi nu-nvaţă a se supune acela n-are decît să privatizeze şi să-şi lucreze moşiile, dacă le are, căci a ocupa un post nu este un drept, ci un serviciu anume plătit de stat, înlăuntrul căruia cineva trebuie să respecteze ierarhia şi autoritatea superiorilor, căci altfel nu mai e cu putinţă nici orînduială, nici armonia societăţii, şi nici societatea nu mai poate respecta organe cari nu sînt destul de apărate de frumoasele roade ale creşterii subalternilor lor.

Înc-un pas pe această cale a civilizaţiei şi vom ajunge idealele stări de lucruri din Grechia, Mexico, Guatemala şi alte asemenea state cari, în privirea respectului autorităţii, vor fi servit de model celor ce ne-au înzestrat cu acest spirit de ... subordonaţie.

[5 iunie 1877]

I. C. MAXIM

În Bucureşti a repauzat cunoscutul profesor şi membru al Academiei I. C. Maxim. Ceremonia înmormîntării a avut loc sîmbătă la 4 a l.c. la cimitirul Şerban-Vodă. Cu greu ne-am putut hotărî să păzim zicătoarea latină ,,De mortuis nil, nisi bene". Intenţiile sale vor fi fost de sigur bune şi patriotice, deşi nu putem susţine acelaş lucru despre scrierile sale. E destul a pomeni colaborarea la Dicţionarul fantastic al Academiei, al cărui singur principiu a fost: de-a nu lăsa neschimosit nici un cuvînt românesc, pentru a arăta că filologul închinase viaţa minţii sale unor idei rătăcite. În privirea acestui dicţionar, însuşi părintele canonic Cipariu au declinat onoarea de-a-l fi inspirat cumva în tendenţele sale. Şi filologul din Blaş a şi avut drept să decline asemenea onoare, căci gramatica sa, de sigur o lucrare foarte serioasă, n-au îndreptăţit pe nimenea la clădirea babiloniei academice.

[8 iunie 1877]

NECROLOG [„ÎN NOAPTEA..."]

În noaptea de 5 spre 6 a curentei s-au săvîrşit de liniştita moarte a drepţilor economul de la Dancu, Gheorghe Ionescu. Cine nu l-a cunoscut pe bătrînul de 60 de ani, care avea pentru fiecine vorbă bună şi inimă deschisă? El era în oraşul nostru un tip de înţelepciune practică, de îngăduinţă şi blîndeţă. Bătrîn cum era, alerga bucuros să îndatorească chiar pe oameni pe cari abia-i cunoştea, şi să stăruie pentru dînşii. Cu greu ar fi putut cineva să-i refuze o rugăminte, şi el cunoştea chiar puterea ce-o avea, farmecul persuaziv al vorbirii sale. Cine nu l-a cunoscut nici că-şi poate închipui cît de interesantă în simplitatea ei era conversaţia bătrînului preot, întreţesută cu glume nevinovate şi maxime de înţelepciune a vieţii şi inspirată de-o estremă bunătate de inimă. Asemenea era cu neputinţă să presupui, văzîndu-l, că acest om ar fi avut în viaţă-i cea mai nensemnată pornire de mînie asupra cuiva. De cîţiva ani în pensie, el fusese un sfert de secol profesor de religie la liceul statului, unde era idolul elevilor, căci din studiul său el nu făcea un şematism sec dogmatic, ci ştia să deie obiectului său acelaş farmec care era răspîndit asupra întregei sale vieţi sufleteşti. Ieri la 4 ore dup-amiazi au început în biserica Dancu prohodul, care, după rînduiala îngropăciunii preoţilor, e foarte lung şi a durat pînă la 6 1/4. Totuşi o mulţime de lume, vechii elevi şi eleve ale răposatului, studenţi şi amploiaţi împleau biserica şi ograda. În fine pe la 6 1/2 cortegiul l-au condus de la locuinţa cea pămîntească la locuinţa cea vecinică, în cimitirul Eternităţii. Domnul îndurărilor să-i îngăduie intrarea în corturile celor drepţi!

[8 iunie 1877]

AUSTRO-UNGARIA
[„«TELEGRAFUL ROMÂN» NE DĂ DETALII..."]

,,Telegraful român" ne dă detalii de tot interesante despre estrema bunăvoinţă cu care ne regalează fraţii maghiari. Adevărul rămîne adevăr, n-ai ce-i face. În specialitatea fineţii academice fraţii maghiari au ajuns la o virtuozitate neîntrecută şi cititorul va avea ocazie să vadă cu cît încunjur, cu cîtă mlădiosie stilistică ştiu jurnaliştii maghiari să spună lucrurile ce nu le plac. Extra Hungariam non est ... ingenium.

[10 iunie 1877]

„POMĂRITUL, ÎNTOCMIT CU DEOSEBITĂ PRIVIRE LA GRĂDINA ŞCOLARĂ" DE D. COMŞA,

Sibiiu, 1877, 1 vol. 8°, de 200 pagini

În Institutul de teologie şi pedagogie din Sibiiu, care se vede a fi menit să dea preoţi şi învăţători comunelor gr.-orientale din arhidieceză, se predau pe lîngă cunoştinţe teoretice şi acelea cari sînt trebuitoare preoţilor şi învăţătorilor ca viitori plugari şi

povăţuitori ai ţăranului. D. D. Comşa, profesor la acel institut, ne dă un rezumat al prelegerilor sale de pomărit pe care l-a mai fost tipărit o dată în foişoara „Telegrafului român", dar pe care, complectîndu-l, îl retipăreşte astăzi cu ilustraţii, încît avem înainte-ne un manual îndemînatec şi popular.

Pentru lauda autorului, trebuie s-o spunem că, deşi cartea sa e lucrată după cei mai buni autori străini (E. Lucas, Oberdieck, A. Courtin, Rubens, A.W. Babo, Berard, O. Siemens, Willemoz, I. Nessler, R. Noack, H. Jäger ş.a.), totuşi e ferită de stilul greoi şi abstract pe care-l întrebuinţează mai cu samă autorii germani. Cartea se ţine prin limba la nivelul oricărui gospodari român cu oarecare cultură şi este lesne de înţeles.

Pentru a vedea ce scop urmăreşte autorul în scrierea sa, vom reproduce cîteva pasage din prefaţă:

Prin cultura pomilor se poate folosi aproape fiecare petec de pămînt, mănos sau sterp, uscat sau apătos, cald sau rece, reprezentînd un şes adăpostit sau un rozor pietros.

Pomii frîng forţa vînturilor şi conservă timp îndelungat umezala care contribuie la formarea nourilor. De unde se esplică că, pe cînd ţările pleşuve adese ajung a fi bîntuite de secete îndelungate şi vijelii, ţările încarcate de pomi arareori duc lipsă de umezeala atît de priincioasă plîntelor.

În ţările locuite de români condiţiunile naturale şi economice, cu puţine escepţii, sînt priincioase, pe alocurea foarte priincioase culturei pomilor.

Cu toate aceste, pomăritul la români s-a aflat şi se află şi astăzi într-o stare aproape deplorabilă. Deprinşi a se încrede orbiş în ce produce natura însăşi, ţăranii noştri aşteaptă totul de-a gata fără ca ei să mai îngrijască săpînd şi gunoid pomii, cari şi aşa rodesc „cînd sînt anii buni". Această încredere oarbă în ajutorul esclusiv al naturei, dispreţuind cu desăvirşire forţele proprii, negreşit a contribuit şi ea foarte mult la indolenţa de care boleşte — mai ales în ce priveşte cultura pomilor — o mare parte a ţăranilor noştri.

Pe cînd alte popoare din ţări puţin priincioase pomilor ştiu să facă cîştiguri însemnate din poamele multe şi bune ce produc, poporul nostru adese le cumpără de la precupeţii străini cu preţuri piperate; pe cînd ţăranii germani şi francezi ştiu să estragă din poame vinuri preţioase cu zecile şi sutele de buţi, mulţi din ţăranii noştri aruncă poamele la porci sau le vînd pe nimica sau le lasă de putrezesc, neştiind cum să le păstreze peste iarnă; pe cînd aiurea se foloseşte tot petecul de pămînt, pînă şi vizuinile, cărările şi rozoarele pietroase, grădinile noastre întinse cît vezi cu ochii adese servesc drept cuib şi adăpost pentru tot felul de burueni şi mărăcini netrebnici. În scurt, pe cînd alte popoare se silesc pe întrecute a pune în grabnică aplicare nouăle descoperiri realizate pe terenul pomăritului, poporul nostru continuă a rămîne sclavul obiceiurilor ruginite de seculi.

Este adevărat, în multe din comunele noastre vedem grădini gemînd, ca să zicem aşa, sub povara pomilor, cari însă nu aduc mai nici un profit curat. Pentru ce ? Pentru că ţăranii nu-i ştiu cultiva. Pomii fiind îndeobşte prea grămădiţi şi astfel neavînd la dispoziţie îndestulă lumină, căldură şi spaţiu în care să-şi întindă rădăcinile şi crengile, ei rămîn pururea slăbuţi şi bolnăvicioşi, rodind tot numai la doi trei ani odată. De cu primăvară şi peste vară adese vedem lighioane întregi de omide despoind pomii pînă şi de muguri, şi mlădiţe şi fireşte în zadar se trudeşte unul sau altul a le stîrpi pe cît timp vecinii nu fac şi ei asemenea. Economul mai înţelept, care prevede şi voieşte să întîmpine primejdia ce-l ameninţă, este sclavul vecinilor leneşi şi ignoranţi! O altă scădere este că ţăranii noştri, necum să gunoiască pomii, săpînd şi scormonind pămîntul din apropierea rădăcinilor măcar la cinci ani odată, mulţi din ci nu ştiu decît să arunce după poame cu pietre şi chiar cu lăstari, rumpînd crengile cu grămada şi sfîşiind coaja cu o nepasare vrednică de condamnat.

Iacă în cîteva cuvinte tabloul posomorît dar adevărat în care se oglindeşte starea pomăritului la români.

Se naşte deci întrebarea: unde şi cum să se facă cel dintîi pas spre îndreptare şi, îndeosebi, unde să se deprindă noua generaţie, copiii ţăranilor, la o esploatare mai înţeleaptă şi mai rentabilă a bogăţiilor naturale cari zac astăzi dispreţuite şi ascunse în sînul pămîntului ?

Pentru acei cari petrec cu luare aminte mersul progresului modern răspunsul nu poate fi decît: *grădina şcolară.*

Grădina şcolară este fără îndoială locul cel mai potrivit unde învăţătorul ar putea instrui pe copiii ţăranilor în agricultură, profesiunea părinţilor lor. Nu poate fi vorba de o instrucţie sistematică, care pentru mintea fragedă a copiilor şi aşa ar rămînea neînţeleasă. Grădina şcolară are să fie mai mult un loc de recreare sufletească şi trupească, un loc plăcut de petrecere, unde copiii să se deprindă, oarecum jucîndu-se, la o cultură mai înţeleaptă a pămîntului şi plîntelor mai îndatinate.

Manualul de faţă este un rezumat al prelegerilor din pomărit ţinute de subscrisul la Institutul pedagogic şi teologic din Sibiiu, un rezumat care s-a fost tipărit mai bine de jumătate în „Foişoara Telegrafului Român", într-o serie de articuli intitulaţi: „Pomăritul în grădina şcoalei" (Vezi ,,Foişoara Telegrafului Român" an. I, 1876).

Acum la retipărire textul s-a completat în mod considerabil, s-a ilustrat cu numeroase figuri şi s-a întocmit, încît a fost cu putinţă, conform condiţiunilor ce are să întrunească un manual îndemînatic şi popular. La sfîrşitul manualului se află un adaos, cuprinzînd foloasele, înfiinţarea şi cultura gardului viu precum şi prepararea compostului.

Adevărat că legumăritul, florăritul, stupăritul etc. sînt ramuri cari şi ele trebuie introduse şi cultivate în grădina şcolară. Însă ramul cel mai important este şi rămîne pomăritul, un ram care, pentru grădinile şcolare de înfiinţat sau de curînd înfiinţate, va servi oarecum de început şi fundament pe care să se poată

---

clădi mai departe. În ţările locuite de români şi cu deosebire în Ardeal, Ungaria şi Bucovina, înfiinţarea şi întocmirea grădinilor şcolare alcătuiesc o cestiune care tocmai în timpul de faţă s-a pus, cum se zice, la ordinea zilei. Cred deci a face un bun serviciu mai ales învăţătorilor, preoţilor ŞI economilor noştri publicînd acest manual, în care m-am mărginit la lucruri esenţiale, cu escluderea a tot ce ar putea împovăra şi încurca priceperea cetitorilor mai puţin îndemînatici.

Aşa, precum este întocmit manualul, el mai poate fi întrebuinţat: în institutele agricole şi pedagogice, în seminare şi chiar în şcoalele săteşti.

Pentru cetitorii cari ar voi să cunoască în detaliu materiile tratate reproducem tabla materiilor.

Partea, I-a. *Prăsirea pomilor.* Capitul I. Prăsirea pomilor din sămînţă: Noţiuni generale — Sămînţa — Şcoala de sămănat — Şcoala provizorie — Pregătirea pomişorilor. Capitul II. Pregătirea pomilor din saduri, butaşi şi pui sau vlăstari: Saduri[le] — Butaşii — Pui sau vlăstări. Capitul III. Şcoala de altoit: Poziţiunea — Pămîntul — Îngrădirea — Rigolarea — Împărţirea — Distanţa altoilor — Transplîntarea. Capitul IV. Altoirea: Noţiuni generale — Surceii nobili — Pădureţii de altoit — Uneltele de altoit — Legăturile de altoit — Ceara şi răşina de altoit — Altoirea în despicătură — Copularea — Semicopularea — Altoirea laterală — Tractarea altoilor în vara dintîi. Capitul V. Cultura altoilor: Noţiuni generale — Croirea trunchiului pomiferilor — Croirea trunchiului drupiferilor şi nuciferilor — Croirea coroanei — Tractarea pămîntului în şcoala de altoit — Scoaterea şi păstrarea altoilor — Pachetarea altoilor şi surceilor nobili. Capitul VI. Pomii pitici şi cultura lor: Piramida — Columna — Globul sau pomul rotund — Pocalul sau căldarea — Furca — Palmeta — Cordoanele. Partea a II-a. *Cultura pomilor.* Capitul VII. Alegerea şi întocmirea pomătului: Clima — Poziţiunea — Pămîntul — Localităţile potrivite pentru o specie sau alta de pomi — Distanţa pomilor. Capitul VIII. Plîntarea pomilor: Facerea gropilor — Alegerea pomilor — Pregătirea pomilor — Timpul plîntărei pomilor — Plîntarea însăşi — Parii şi păruitul pomilor. Capitul IX. Tractarea pomilor: Retezarea crengilor — Tractarea mai departe a coroanei — Proptirea şi brăzdarea pomilor — Întinerirea pomilor — Realtoirea pomilor

bătrîni — Înlocuirea pomilor pieriţi — Tractarea pămîntului în pomăt. Capitul X. Animalele stricăcioase pomilor, boalele şi alte neajunsnri. A) Animalele: Sugătoar[e]lle — Paserile — Omidele — Gîndacii de mai (cărăbuşi) şi coropişniţele — Diverse alte insecte. B) Boalele: Tăciunele — Cangrena — Curgerea de gumă şi idropica — Gălbinarea şi oftica — Mana — Încolăcirea şi pătarea frunzelor — Putrezirea lemnului — Nerodirea. C) Alte neajunsuri: Muşchiul — Bureţii şi rugina — Bruma şi gerul — Seceta şi ploile — Grindina, neaua şi vijeliile. Capitul XI. Cultura diverselor specii de pomi: Mărul — Parul — Gutuiul, scoruşul şi sorbul, migdalul şi cornul — Nucul, căstanul şi alunul — Frăgarul şi smochinul — Strugurelul şi agrişul — Zmeura, murele şi măceşul — Viţa de vie. — Partea a III-a. *Culesul, conservarea şi întrebuinţarea poamelor.* Capitul XII. Culesul şi conservarea poamelor. A) Culesul: Uneltele necesare la cules — Cînd să se culeagă ? — Cum să se culeagă ? B) Conservarea: Localul de iernat — Mobilele localului de iernat — Pachetarea poamelor menite pentru transport. Capitul XIII. Întrebuinţarea poamelor. A) Uscarea poamelor. B) Prepararea lictarului; C) Prepararea vinului de poame; Pisătoarele şi pisarea — Teascurile şi tescuirea — Pivniţa — Buţile — Tractarea vinului în pivniţă; D) Prepararea rachiului, oleiului şi oţetului de poame: Rachiul — Oleiul — Oţetul. *Adaus:* I. Cultura gardului viu: Foloasele — Prăsirea păduceilor — Pregătirea terenului — Plîntarea păduceilor — Croirea şi tractarea — împletirea şi tractarea mai departe.

Autorul ni e cunoscut prin colaborarea sa la „Calendarul bunului agronom pe a. 1877", care din cauza multelor sale articole practice au avut *două* ediţii, lucru desigur rar, mai ales la un calendar. Preţul cărţii de faţă este un fiorin v.a.

Astfel dar gospodariul şi fiecine care are o grădină cu pomi roditori sau vrea s-o aibă de-acum-nainte, apoi învăţătorul sătesc, preotul găsesc în acest manual, scris limpede şi cu ortografie fonetică, tipărit cu caractere mari şi lesne de cetit, toate povăţuirile trebuincioase pentru cultura pomilor. Noi îi dorim autorului ca răspîndirea cărţii sale să-l încurajeze a lucra cu aceleaşi vederi şi celelalte ramuri ale economiei agricole.

[10 iunie 1877]

MUNTENEGRU [„CREADĂ CINE CE-I PLACE..."]

Creadă cine ce-i place, căci ştirile din Muntenegru sînt foarte contrazicătoare. O depeşă venită din Constantinopole sub data 8/20 iunie spune că muntenegrenii au fost bătuţi, că s-au reproviantat Niksici şi că trupele otomane au ocupat înălţimile de la Ostrog şi mai multe localităţi. Acestea de la Suleiman Paşa, deşi o depeşă directă a sa n-au sosit încă. Ali-Saib care intră dinspre Albania (Spuz) spune că-şi urmează marşul, că trupele otomane au luat în puterea lor înălţimile de la Martiniţ şi Garoviţa şi că au cauzat

mari pierderi muntenegrenilor. În fine Mehemed-Ali vesteşte din Reştina că trupele otomane au ocupat două ţinuturi ale Muntenegrului. O depeşă din Petersburg însă confirmă numai ştirea despre proviantarea cetăţii Niksici. Din *Cetinie* chiar se spune că într-o luptă ce au avut loc la Spuz în ziua de 8/20 c. oştirea lui Ali-Saib au fost pe deplin bătută de muntenegrenii comandaţi de Bozo Petrovici.

[12 iunie 1877]

NECROLOG [„LA 9/21 L.C. S-AU SĂVÎRŞIT..."]

La 9/21 l.c. s-au săvîrşit din viaţă de un atac de apoplexie d-na Fanny Neuschotz, născ. Vittner, soţia cunoscutului bancheri Jacques de Neuschotz. Răposata era în etate de 53 de ani şi altfel de-o constituţie viguroasă. Înmormîntarea au avut loc a doua zi la 10/22 iunie, 5 ore după-amiazi. Cu toate că în obiceiurile ritului mozaic par a se evita parada şi înglotirea publicului, totuşi aceste datine n-au putut fi păzite,de vreme ce toate cercurile izraelite erau prea de aproape atinse de cazul dureros întîmplat în această familie. Atît curtea templului cît şi uliţa mare erau pline de oameni şi trăsuri cari adăstau pe-o căldură cumplită mîntuirea ceremoniei religioase. Familia Neuschotz se bucură de nume bun în cercurile ei şi e cunoscută ca binefăcătoare atît faţă cu săracii îndeosebi, cît şi faţă cu institutele de creştere ale comunităţii religioase. Răposata însăşi era fondatoarea unui orfelinat şi prezidenta comitetului de administraţie a unei şcoale de fete. De aceea participarea la ultimele onori date unei membre a familiei n-au putut fi decît foarte vie.

[12 iunie 1877]

[„CU OCAZIUNEA CIRCULĂRII..."]

Cu ocaziunea circulării otomane relativă la atitudinea României ,,Le Journal des Débats" constată că ideea independenţei României a fost în general favorabil primită şi că din parte-i a arătat totdeauna simpatii pentru naţiunea română, că a susţinut-o totdeauna şi a încuragiat-o în silinţele de douăzeci de ani pentru a-şi completa organizaţiunea sa politică şi socială.

[17 iunie 1877]

IARĂŞI PENTRU RĂNIŢI

Lunea trecută, doi din elevii Institutului academic, unul din secţia a I-a şi altul din secţia a II-a, cursul superior, amîndoi în perspectivă de a fi premiaţi, au oferit cu consimţămîntul şi-n numele camarazilor lor premianţi din întreaga şcoală, în folosul

răniţilor români suma de 350 franci, ce s-ar fi cheltuit pentru premiile lor; după analogia anilor trecuţi, lipsindu-se astfel de această dulce răsplată a muncei lor de un an, pentru a uşura suferinţele fraţilor lor, cari cu arma în mână apără drepturile noastre strămoşeşti. Iată o acţiune patriotică care merită să găsească imitatori şi la alte şcoli.

[17 iunie 1877]

CARTĂ STRATEGICĂ

D-nii F . Budicu şi V. Havrda , ingineri în Bucureşti, au publicat o cartă strategică a teatrului războiului turco-rus din Europa şi Asia. Această lucrare, altfel curat esecutată , are scopul de-a orienta pe lectorul nedeprins cu carte speciale în căutarea locurilor pe unde se mişcă armatele; cuprinde deci întreaga Turcie europeană, România, Serbia, Muntenegru, Grecia, complexul de ţări împrejurul Mării Negre, teritoriul dintre Marea Caspică şi cea Neagră, confiniile despre Turcia ale Persiei , c-un cuvânt toate provinţiile cîte sunt sau pot fi amestecate în războiul actual. Munţii lipsesc, parte pentru că prin esecutarea lor lucrarea s-ar fi scumpit, parte apoi pentru că cititorul nedeprins cu greu ar putea să-şi închipuie configuraţiunea orografică după o cartă care nu e lucrată în măsuri mai mari. Preţul unui esemplar e numai de un franc şi se poate procura la librării, la tutungerii şi în fine la autori chiar, strada Dionisie no. 51, Bucureşti.

[17 iunie 1877]

MUNTENEGRU
[„SULEIMAN PAŞA AU PĂŢIT-O ..."]

Suleiman Paşa au păţit-o rău în Muntenegru. El într-adevăr s-au întrunit cu Ali-Saib, însă nu în Muntenegru, ci la Spuz , pe teritoriul turcesc, după ce-au trecut prin întreg mijlocul ţărişoarei muntoase. Muntenegru, după configuraţia graniţilor sale, se disparte în două părţi, oarecum ca o frunză de brustur. Prin mijlocul acestei frunze vine de la nord râul Zeta, care trece pe lângă trecătoarea Duga în apropiere de mult pomenita cetate Niksici, intră în Muntenegru, străbate ţărişoara toată de la nord - vest spre sud - ost , iese din Muntenegru pe la Spuz şi se varsă în lacul Scutari în Albania.

Va să zică mijlocul ţărei e petrecut de valea Zetei de la Niksici pân-la Spuz . Această vale a Zetei e cea mai practicabilă din toate şi totodată partea cea mai avută şi mai roditoare a întregei ţări. Planul turcilor era ca Suleiman să plece din sus, de la Niksici, să străbată de-a lungul această vale, iar Ali-Saib să plece din jos, de la Spuz , şi să se 'mpreune cu Suleiman la Danilograd , de unde apoi amândoi împreună să apuce spre sud-vest către capitala Cettinie.

Din Constantinopole se scontase deja victoria anticipando şi s-au depeşat în toată lumea cumcă Suleiman şi Ali-Saib s-ar fi ajuns la 8 a l.c. şi au apucat împreună spre

---

Cettinie. Din Cettinic însă se vestea că Ali-Saib cercase a intra, dar între Spuz şi Danilograd căpătase o vajnică bătaie, încât se retrăsese . Suleiman de la nord înainta. El străbătuse Muntenegrul de-a curmezişul şi ajunsese după lupte continue la Ninici , o milă şi jumătate departe de Spuz. Va să zică numai cale de două ceasuri era între colona de nord şi cea de sud. În faptă însă deja la 7 a curentei Suleiman, auzind cumcă muntenegrenii i-au închis retragerea spre Herţegovina, au ordonat trupelor sale să se întoarcă. Dar retragerea era într-adevăr aşa de bine închisă încât s-au văzut din nou silit să cârnească la dreapta împrejur din nou spre Spuz. Dar şi aici drumul era închis. În fine la 14 c. Suleiman au scăpat pe teritoriu turcesc la Podgoriţa, mai la sud de Spuz, după ce s-au luptat *şase* zile de-a rândul pentru a face un drum de *două* ceasuri. Suleiman Paşa au pierdut într-aceste lupte 5000 de oameni, cam scump pentru plăcerea de a se primbla prin mijlocul Muntenegrului.

[19 iunie 1877]

PENSIONATUL NORMAL DE DOMNIŞOARE
[„DUMINECA TRECUTĂ..."]

Dumineca trecută spre sară s-au închiet esamenele publice de la pensionatul normal de domnişoare, prin o serie de producţiuni muzicale.

Rezultatele instrucţiei, a creşterei , apoi îndeosebi a culturei muzicale din acest institut despre cari au dat dovadă aceste esamene sunt vrednice de-o deosebită luare aminte.

În privirea instrucţiei putem susţine că în timpul nostru poate sunt puţine lucruri despre care să se vorbească, aşa de mult şi cu atâta interes ca de metoda cea mai priincioasă după care să se deie şcolarilor învăţătura cuvenită. Cu toţii ştim astăzi ce însemnează metoda intuitivă , însă la noi sunt foarte puţini care s-o ştie aplica bine şi încă mai puţine sunt şcolile în cari acea metodă a devenit familiară şi folositoare într-adevăr. Una din aceste puţine şcoli este institutul d-nei Humpel. Învăţarea pe de rost cu scop de-a dobândi nouă cunoştinţe este aproape cu totul esclusă, memorizarea regulelor — regulă generală la noi — este înlocuită printr-o învăţătură minuţioasă , treptată şi sigură a materiei de învăţământ ; istorie şi ştiinţi naturale se propun astfel că şcolăriţele nu rămân cu vorbe goale în minte sau cu gândiri încâlcite şi idei nemistuite, dar ceea ce-a învăţat şi ştiu într-adevăr. Despre toate aceste s-a putut convinge oricine care se pricepe în chestiile dezvoltării intelectuale şi a asistat la esamenele de la pensionat.

Despre educaţie se face la noi asemenea multă vorbă, anume despre modul cum ar trebui îmbunătăţită educaţia sexului femeiesc prin şcoale.

În urmarea vorbei multe, a regulamentelor şi pararegulamentelor , avem două direcţii în practică şi amândouă greşite, anume sau un respect estrem, în fond însă fals, sau o familiaritate peste margini. Efectul direcţiei dentâi este făţărnicia , efectul celei din urmă lipsa de caracter şi nesupunerea .

D-na Humpel întruneşte calităţile cele mai proprii pentru sădirea şi cultura unei educaţii solide. Manieri familiare, cari totodată impun respect, un mod minunat de-a îndemna şcolăriţele la împlinirea datoriilor lor prin fapte şi măsuri pedagogice, nu prin cuvinte moralizătoare : iată mijloacele cu ajutorul cărora d-na Humpel a căutat şi caută cu mult succes a forma moralitatea fetelor încredinţate d-sale.

Precum în instrucţie, aşa şi în muzică la noi acela se crede a fi mai destoinic şi mai bun care ştie multe; pe când lucrul principal este de-a şti puţin şi bine şi acel puţin să

---

fie ales. Acest din urmă este principiul de care e condus d-nul Humpel în instrucţia muzicei şi desigur va veni timpul în care meritele d-sale pentru cultura muzicei în mijlocul societăţii noastre vor fi îndeobşte recunoscute.

Cu privire la bucăţi, ele se ieu din autorii cei mai celebri . Cu privire la executare am admirat totdeauna preciziunea şi fineţa cu care elevele mai înaintate în instrucţia muzicală s-au distins în esecutările lor.

De toate au cântat la piano vreo treizeci de eleve , dintre cari merită o deosebită menţiune d-şoarele : Matilda Blancfort , M. Hesshaimer, M. Panaitescu , Alex. Cernat , E. Corjăscu , A. Haret , O. Brăescu , Ecat . Panaitescu şi V. Blancfort . În [fine trebuie să pomenim şi de un cor, compus din vreo 23 de eleve , cari au executat cu mult efect imnul naţional rusesc.

[24 iunie 1877]

DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI [„SUB DATA DE 3 IULIE..."]

Sub data de 3 iulie au sosit din Constantinopole telegrame cari anunţă numai victorii de ale turcilor. Astfel comandantul din Erzerum vesteşte că ruşii au fost respinşi din Karakilissa şi că poziţiile învecinate au fost ocupate de turci. O altă telegramă confirmă retragerile ruşilor, zice că centrul lor e acuma dincolo de Kars, că cei bătuţi la Alaşgerd au început să se deie înapoi spre Baiazid şi că turcii prind a lua ofensiva. *Karsul* ar fi scăpat de împresurare şi se mai zice asemenea că la Suhum-kalé [ruşii ar fi fost din nou bătuţi.

De pe câmpul de război din Europa ştirile constantinopolitane [nu sunt mai puţin favorabile turcilor. Optsprezece batalioane ruseşti trecând prin şistov au voit să ieie drumul spre Rasgrad , dar la Biela ei au fost bătuţi de douăsprezece batalioane turceşti. Dăm ştirile acestea sub toată rezerva ce li se cuvine.

[26 iunie 1877]

ITALIA [„STAREA SĂNĂTĂŢII..."]

Starea sănătăţii Papei e din ce în ce mai îngrijitoare. El au pierdut graiul în urma unei paralizii a limbei şi picioarele-i sunt foarte îmflate. Medicii aşteaptă pe mică pe ceas moartea sa.

[20 iunie 1877]

TURCIA [„DE PE CÂMPUL DE RĂZBOI..."]

De pe câmpul de război din Asia ştirile din sirginte constantinopolitană sunt toate favorabile turcilor. Până la 3/15 iunie şansele erau pentru ruşi, dar acuma se vede a se fi schimbat soarta armelor. În această zi avangarda lui Tergusakoff au atacat cu vreo 20.000 oameni şi 40 tunuri aripa stângă turcească de sub Mehemed Paşa. Mehemed Paşa a fost împuşcat de oamenii săi proprii şi generalul Djavid Paşa luă comanda pentru a ordona retragerea la Delibaba . Pe atunci Muktar Paşa au fost stând la Zevin . Pentru a ajuta ofenziva lui Tergusakoff , care nu mai era decât 10 poşte departe de Erzerum, gen. Loris-melikof îi trimise spre ajutor divizia Heimann . Atunci Muktar Paşa ieşi din apatie şi duse ajutoare aripei sale stângi , încât Tergusakoff a fost respins la Seidakan . Pentru a uşura starea lui Tergusakoff , Loris-melikof atacă poziţiile de la Zevin , trebui însă să se retragă. De atunci Muktar Paşa, întorcându - se la centrul său din Zevin , începu ofensiva şi merse înainte până la Sarakamyş . Divizia Heiman s-au retras la Ardost ca să se 'mpreune cu Tergusakof , care la 16/28 iunie fusese bătut la Alasgerd . La 20 iunie/2 iulie Tergusakoff fu din nou bătut la Karakilissa . Muktar Paşa aleargă spre a scăpa Karsul de împresurare .

Din şiştov se anunţă că un corp de armată rusă compus din cavalerie şi artilerie a luat Târnova cu asalt. Acest oraş era apărat de 3.000 de nizami şi redifi, precum şi de artilerie. — Turcii au fost respinşi spre Osman-bazar . Ajutoare de artilerie şi infanterie ruse sosesc necontenit la Târnova .

[29 iunie 1877]

FOŞTI ELEVI AI INSTITUTULUI ACADEMIC LA PARIS

După ultimele esamene depuse la înalta şcoală de poduri şi şosele din Paris, cei întâi trei elevi esterni au primit diploma de ingineri ; cei şase următori, simple certificate . Între elevii ieşiţi sunt doi tineri români, unul cu diplomă , celalalt numai cu certificat . Tânărul care a capătat diploma de inginer de poduri şi şosele şi care a ieşit al doilea în clasificaţiune este d. *Constantin Mănescu ,* fost elev al Institutului academic, promoţiunea 1869 — 1870, ieşit întâi la bacalaureat şi care, urmând apoi facultatea de ştiinţi din Iaşi, a capătat cel întâi licenţa în ştiinţele fizico-matematice . Un alt fost elev al Institutului academic, promoţiunea 1870 — 1871, d. Feder Leon , după ce a trecut aici bacalaureatul cu mult succes, ducându-se în Paris, a făcut cu mare laudă doctoratul în drept, s-a naturalizat francez şi, mai săptămânele trecute, ţinându-se un concurs de agregaţie la Facultatea de drept din Paris, a ieşit între cei 8 candidaţi din care d. ministru al instrucţiunii va alege pe viitorul profesor agregat . Aceste fapte fac onoare pe de-o parte ţărei noastre, iar pe de alta şcolii care a scos de pe bancele ei asemine elevi.

[29 iunie 1877]

RUŞII SE RETRAG ÎN ARMENIA

Astfel o depeşă oficială rusească sub data de 30 iunie, sosită din Alexandropol , spune că, după ce generalul Loris-melikoff au aflat despre concentrarea tuturor puterilor lui Mouktar Paşa spre Kars, au amânat bombardarea, au trimis tunurile înapoi la Hurukdara şi Alexandropol , au concentrat cavaleria la Klaiivali şi infanteria la Saim . Colona generalului Tergusakof, mergând de la Daiar la Surp Ohannes , au luat sub apărare 3000 de familii creştine cari fugeau din valea Aleşgardului de atrocităţile başibuzucilor şi kurzilor . Aceasta însă, întârziind mişcarea colonei , au făcut cu putinţă ca infanteria turcească să atace a[r]ričre-garda rusească; de aceea generalul Tergusakof se hotărâ întâi să aducă în siguranţă bolnavii, răniţii şi emigranţii , spre care scop el a mers spre Igdir , de unde în urmă abia s-au îndreptat spre Baiazid.

Din Constantinopole se vesteşte că, în urma retragerii ruşilor spre Alexandropol , Mouktar Paşa au intrat în Kars, va să zică şi-au reocupat poziţiile ce le avea la începutul războiului.

[3 iulie 1877]

SIMEON MARCOVICI

Simeon Marcovici, fost profesor de matematică şi retorică în colegiul Sf. Sava, fost director la ministeriul de instrucţiune şi la cel de externe, fost secretar al comisiunei

grăniţuirii Dunării, fost secretar al comisiunei Regulamentului Organic, fost director şi efor al şcoalelor naţionale, fost membru al consiliului superior de instrucţiune publică şi fost deputat şi-a dat obştescul sfârşit vineri la 1 iulie, şese ore sara, în etate de 76 ani.

Ceremonia funebră au avut loc duminică 3 iulie la 12 ore din zi, la locuinţa decedatului , de unde cortegiul a pornit la cimitirul Şerban Vodă din Bucureşti.

Marcovici face parte din generaţia aceea care au prefăcut limba română în limbă literară. Scrieri originale nu are, dar limba traducerilor sale este aproape clasică şi poate servi de model oricărui scriitor român.

[6 iulie 1877]

MESERIILE

Se ştie că meseriile în Moldova au trecut din mânile românilor în ale străinilor şi aceasta din multe cauze, dintre care vom arăta şi noi vro câteva . Una este modificarea răpede a portului şi lepădarea în pripă a tuturor costumelor vechi, încât clasa veche de croitori n-au putut să urmeze această răpede schimbare. Drept dovadă aducem tablele vechi ale croitorilor jidovi , pe care stă scris: croitor de straie ,,nemţeşti", un semn că moldovenii lucrau numai straie moldoveneşti, pe când clasele superioare se lepădaseră deja de portul bătrânesc , iar, pentru a le îmbrăca , trebuiau croitori străini, familiarizaţi cu croială nouă. O a doua cauză e concurenţa fabricatului gata, adus din străinătate. Iaşul însuşi geme de straie şi încălţăminte gata, aduse din Viena; fabricate rele, însă ieftene, cari se vând uşor într-o societate ca a noastră, lipsită de simţul economiei. O a treia

cauză e lipsa de precauţiune care-a domnit la întroducerea tuturor reformelor sociale. La dezrobirea sclavilor, o măsură în sine negativă, nimeni n-a mai gândit la soarta acestor oameni cari, puşi în libertate, au rămas cu totul în grija sorţii, fără ca societatea să creadă că mai are nevoie de a gândi câtuşi de puţin la ei. Cu ocazia dezrobirii au pierit o mulţime de industrii indigene , căci cei ce le profesau n-au mai fost privegheaţi , nimeni n-au căutat a-i statornici şi a-i deprinde cu o libertate bine înţeleasă. Meseriaşii aceştia au devenit proletari şi s-au stins cu totul. A patra cauză a fost desfiinţarea breslelor corporative şi a privilegiilor lor. În fine cauza principală a căderii meseriaşilor români au fost introducerea pripită a egalităţii sociale în România, care nu trebuie confundată cu egalitatea înaintea legii. Egalitatea n-au însemnat la noi prefacerea claselor de sus în clase muncitoare — cu o muncă superioară se 'nţelege — ci ,,boierirea " claselor de jos, infectarea acestora cu ruşinea de muncă şi bolirea de deprinderea claselor vechi de-a câştiga mult prin muncă puţină. Progeniturei meseriaşilor români, care învăţase două buchi , i-au fost ruşine de-a se mai ocupa cu meseriile părinţilor, ci s-a prefăcut toată în amploiaţi şi în persoane ce fac politică înaltă, pun toate ţările Europei la cale şi aspiră de-a deveni ministri, o glorie uşor de ajuns la noi, unde mai nu e om îndestul de mărginit pentru a nu *putea* deveni deputat sau ministru sau orişice.

Dar alături cu boierirea tuturor se întinde din ce în ce mai mult sărăcirea tuturor, care devine cu atât mai simţitoare cu cât esportul productelor agricole scade prin concurenţa producţiei americane şi ruseşti.

În anul 1835 nu era încă pe uliţa mare un singur negustor evreu, astăzi mai că nu găseşti negustor creştin pe această uliţă, şi tot aşa şi pe celelalte. Afară de aceea evreii formează ei în de ei un fel de societate tacită de consum , ei îşi vând în de ei toate lucrurile mai ieften (poate în urma unei înţelegeri, stabilite prin zecile de şcoli evreeşti), încât un român, ce are întocmai aceleaşi trebuinţe ca şi un evreu, cheltuieşte totuşi cel puţin c-o a treia parte mai mult decât un evreu. Asiguraţi odată contra concurenţei creştinilor, evreii

au două liste de preţuri, una pentru evrei, alta pentru creştini. Poporul boieros al quiriţilor plăteşte 33 la sută pentru onoarea de-a putea deveni deputat şi pentru capriţul de-a nu fi devenit meseriaş sau negustor.

Am espus răpede această stare de lucruri şi adăogim numai că în vremea din urmă s-au ivit o reacţiune, deocamdată încă nu destul de puternică, dar de care trebuie să ţinem samă. Un început de îndreptare este şcoala de meserii din Iaşi, care ne va da poate cu vremea meseriaşi români. Drept semn că silinţele şcoalei sunt apreciate citäm binevoitoarea încercare ce-au făcut-o d-nul Scarlat Pastia de a trimite pe doi dintre absolvenţii acelei şcoale la Paris, pentru a se perfecţiona unul în croitorie , altul în ciubotărie. Aceşti doi se vor întoarce în curând în patrie, vor deschide ateli [er]ile lor şi vor fi totdeodată şi maistri la şcoală.

Acuma d. Pastia au înştiinţat „reuniunea femeilor române" că e dispus a trimite şi pe-o absolventă a şcoalei profesionale de fete, pentru a se perfecţiona în croitorie . Eleva va primi o bursă de 2000 l.n. pe an şi 300 l.n. pentru cheltuielele de călătorie. Fapta se laudă de sine şi merită de a fi imitată.

[6 iulie 1877]

[„ÎNSĂMNĂTATEA CRIZEI DIN CONSTANTINOPOLE..."]

Însămnătatea crizei din Constantinopole nu se poate judeca deodată, nici se poate şti cari vor fi urmările ei. Ziarele ungureşti vorbesc chiar despre schimbarea sultanului şi înlocuirea lui cu reînsănătoşatul Murad V. Destul că Savfet Paşa, ministrul de externe, e înlocuit prin Aarifi Paşa, Abdul-Kerim, serdarul-ekrern al imperiului, e destituit, asemenea

energicul Redif Paşa, ministrul de război, care desigur din parte-şi nu e deloc de vină la reua conducere a armatei, pe care sub împrejurări foarte grele a ştiut cel puţin s-o hrănească de rău de bine şi s-o mute în loc din loc după cererea generalilor.

Pînă acum nu ştim cine va veni în locul lui Abdul-Kerim. Turcia are în acest moment şase mareşali pe cîmpul de război, dintre cari unul va avea desigur nenorocirea de-a fi numit comandant suprem. Aceşti şase sînt: *Ahmed-Eiub,* comandant al trupelor de la Dunăre; *Osman (Nuri),* comandantul corpului de la Vidin; prinţul egiptean *Hassan,* care a părăsit acuma linia valului lui Traian din Dobrogea şi s-a retras la Silistria; *Ali-Saib,* ce stătea c-un corp la Podgoriţa la sudul Muntenegrului; *Mehmed-Eşrev,* guvernorul vilaietului Dunării (paşa din Rusciuc) şi în fine *Suleiman Paşa,* cel care-a făcut renumita primblare prin mijlocul Muntenegrului. Între aceşti şase numai cel din urmă, Suleiman, au fost bătut cu oarecare onoare.El au forsat trecătoarea Duga şi defileul de la Ostrog, au proviantat cetatea Niksici şi au scăpat în îndrăzneaţa sa trecere prin Muntenegru cu pagube relativ mici.

Cu toate acestea „Agence Havas" crede a putea afirma că urmaşul lui Abdul-Kerim va fi *Mehmed-Ali.* Acest Mehmed-Ali, prusian de naştere, au intrat în serviciul turcesc la anul 1845, iar de la 1869 a înaintat la rangul de general de divizie, ceea ce a şi rămas pîn-acum.

El au comandat corpul de la Novi-Bazar în contra armiei sîrbeşti de la sud-vest, numită de pe Ibar, de sub gen. Zach, mai tîrziu de sub colonelul Ciolac Antici. Cu toate că dispunea de puteri cu mult mai mari decît ale sîrbilor, succesele sale au fost aproape nule; iar mai deunăzi Mehmed-Ali au comandat în ostul Muntenegrului 15 batalioane, cu cari au înaintat spre mănăstirea Moracea, unde au fost bătut de 5000 de muntenegreni. În sfîrşit, Mehmed-Ali numai glorie n-au cules pîn-acuma, iar bătăi destule.

În genere însă e o mare întrebare dacă schimbarea comandantului va folosi cîtuşi de puţin turcilor şi dacă n-ar fi mai bine să încheie repede pace, înainte de a intra englejii şi austriacii în Turcia. Abdul-Kerim s-au înşelat regulat asupra intenţiilor inamicului, încît el aştepta trecerea ruşilor cel mult la Olteniţa, nicidecum între Giurgiu şi Turnu-Măgurele. Afară de aceea armata turcească din vilaietul Dunării mai că n-a fi mai mare de 130.000, dintre cari 50.000 vor trebui să apere Rusciucul, Silistria şi Varna; iar restul de 80.000 e rupt în două, dintre cari 35.000 se află în Bulgaria de vest, pe lîngă Vidin, unde nu mai ştiu de cine vor fi atacaţi mai întîi, de ruşi sau de români.

La ordinul general de concentrare în Adrianopole toţi au început a se pune în mişcare. Corpul de la Vidin, din faţa armatei noastre române, au lăsat în cetate o garnizoană de 5000 de oameni şi au luat drumul Sofiei, ca prin acest incungiur (căci drumul drept e ocupat de ruşi), să ajungă la Adrianopole, lucru pentru care-i trebuiesc 16 zile. Suleiman Paşa dinspre Muntenegru s-a îmbarcat la *Antivari* la 3/15 l.c. Lui îi trebuie tot atîta vreme ca s-ajungă la destinaţie; în fine, Mehmed-Ali a pornit prin Colaşin şi Niş şi îi trebuiesc asemenea mai multe săptămîni ca s-ajungă; c-un cuvînt se poate ca nici unul din cei chemaţi să n-ajungă la vreme. Pînă atunci ruşii au trecut Dunărea, Iantra, Lomul, Balcanii, au împresurat Rusciucul, organizează în spatele turcilor bande bulgăreşti şi au cuprins armata turcească din Bulgaria ca-ntr-un cleşte.

[13 iulie 1877]

DE PE CÎMPUL DE RĂZBOI [„ÎN ZIUA DE 8/20 L. C..."]

În ziua de 8/20 l.c. au avut loc cea dentîi victorie a turcilor în războiul de faţă. Lîngă rîul Vid, cam şase mile depărtare de la Nicopole, este un orăşăl turcesc de 17.000 locuitori, mai cu samă mohametani, numit Plevna sau Pleven, cu 18 moschee, 2 biserici,

1600 case mohametane şi 1500 case creştineşti. Orăşelul are pentru armia rusească oarecare însămnătate, de vreme ce acolo se adună mai multe drumuri de ţară, din care unul merge la Lovaţ şi la Solia şi comunică cu patru trecători ale Balcanilor. Deci la 8/20 c. un detaşament din corpul Krudener, şi anume o brigadă din divizia a V-ea, compusă din regimentele de infanterie no. 17 (Archangel) şi no. 18 (Wologda) au atacat Plevna dinspre nord, iar reg. de infanterie no. 19 Kostroma cu 8 tunuri au atacat orăşelul dinspre ost. Ruşii erau comandaţi de locotenentul-colonel *Schilder-Schuddner.* Atacul rusesc au fost respins şi ruşii s-au retras spre Biela cu pierderi relativ însemnate. După telegrama oficială din Sant-Petersburg au murit 2 coloneli şi 14 ofiţeri, au fost răniţi 36 de ofiţeri, iar soldaţi din rînduri s-au pierdut 1878. La 9/21 iulie ruşii au căpătat ajutoare. De atunci şi pîn-acum au avut loc mai multe harţe neînsemnate. Dar aceste ajutoare au venit din Nicopole, care au fost rămîind deşert de trupe. În urma acestora se zicea că ar fi trecut divizia noastră a 4-a sub generalul Manu pentru a ocupa Nicopolul după cererea ce i s-ar fi făcut cartierului nostru general şi cu permisiunea M-Sale Domnului.

Astfel ,,Corespondenţa politică" primeşte din Bucureşti următoarea ştire telegrafică:

Corpul rusese ce ocupase Nicopolul au mers în ajutorul trupelor ruseşti, care suferise la Plevna o învingere. În urmarea acestora comanda rusească superioară au cerut ca corpul al 4-le al armatei române de sub gen. Manu să ocupe Nicopolul, conform misiunei de-a apăra linia Dunării. La 13/25 noaptea corpul român a trecut Dunărea şi au intrat în Nicopol.

Cu toate aceste ocuparea Nicopolului de trupele române se afirmă că s-ar fi oprit.

„Românul" mai adaogă că nici nu ştie dacă va mai trece armata noastră Dunărea.

Totodată d. Cogălniceanu, ministrul de esterne, s-a oprit din drumul său către Viena, „amînînd plecarea — zice ,,Românul" — cu una sau două zile".

I.S.I. Marele Duce, comandantul suprem, anunţă din Tîrnova sub 7/19 iulie cumcă trecătoarea de la Şipca e definitiv în mîni ruseşti. La 5 st. n. generalul Gurko au luat atît Şipca cît şi Kazanlik. Trecătoarea e ocupată de regimentul *Orel* cu două tunuri.

,,Pressa" află că în Creta a izbucnit revoluţiune.

Soleiman Paşa şi Reuf Paşa dispun de o armată de 50.000 oameni.

Aceste forţe considerabile din toate armele sînt adunate la Iamboli pentru a ataca pe ruşi.

Se crede că generalul Krud[e]ner concentra întreg corpul său pe aripa stîngă a turcilor pentru a forţa calea Plevnei.

Turcii părăsesc poziţiunele de la răsăritul Serbiei, nelăsînd în Vidin decît o garnizonă de 10.000 oameni.

[17 iulie 1877]

MUNTENEGRU
[„LA 10/22 L. C. MUNTENEGRENII..."]

La 10/22 l.c. muntenegrenii au luat înălţimile de la Trebes, cari domineză cetatea Niksici, apoi au luat fortul Gorianskopolie, prinzînd 53 de nizami şi puind mîna pe muniţie şi cai. La 11/23 sara ei au mai luat al doilea fort de lîngă Niksici, numit Rabovaţ, prinzînd 30 nizami şi 2 issbaşi şi căzîndu-le în mînă multă muniţie şi proviant. În fine înainte de două zile să fi luat încă 2 forturi, Klacin şi Mostin, asemenea lîngă Niksici. Se vede că în curînd vor lua cetatea chiar. Altfel aceste forturi nu sînt întărituri moderne, cari ar putea să reziste tunului. Ele au fost luate cu asalt deci cu puşca şi hangerul.

[17 iulie 1877]

TÂRNOVA

Moltke, ai cărui ochi s-au bucurat de farmecul Bizanţului şi al Asiei Mici, susţine totuşi că n-au văzut niciodată un oraş mai romantic decât Târnova . Kanitz plutea încă ani întregi în amintirile acelui ceas neuitat de privelişte plăcută pe care l-au fost avut la vederea acestui oraş al ţarilor , cuprins de lumina de soare, cu zidurile lui, cu turnuri, moschee, minarete , biserici, cupole, poduri, insule, grădini şi cordele de stânci şi de ape: „Numai o Târnovă este, şi nimic mai mândru nu-mi văzură ochii, încât abia îndrăzneşti să iei caietul de schiţe, pentru a însemna pe hârtie măcar aproximativ minunata icoană". Formaţia stâncelor şi dâmburilor oraşului, petrecut în curbe fantastice de râul Iantra, e atât de labirintică şi aventuroasă încât nu există punct din care ar fi cu putinţă de a cuprinde unitatea părţilor oraşului, încuibate la răzămătorile deosebitelor terase de var. Amestecul de case se ridică în mod amfiteatral pe povârnişul a trei dealuri înalte. Cele două înălţimi din apus par a fi despărţite de-a treia, dar par numai, căci în realitate sunt împreunate prin o ciudată formaţie a terenului , printr-un pod natural de stâncă , de 60 metri lungime. Cu părеţii lui perpendiculari , acest pod formează singura intrare, uşor de apărat (căci are o lungime numai de câţiva metri), la dealul Cearaveţ , pe care stătea odată reşedinţa, dispărută fără urmă, a ţarilor bulgăreşti ce domneau de la Tisa pân-în regiunile Pontului .

Aicea erau domnitorii din dinastiile şişman şi Asan de pe la anul 1000 şi până la anul 1393, în care Celebi , fiul marelui Baiazet , au plantat flamura cu semilună pe culmea rezidenţii . Patriarhul Antimie , numărat între sfinţii naţionali, care ţinea locul în absenţa ţariului, s-au rugat zadarnic pentru cruţarea oraşului. Între zidirile maiestuoase risipite atunci sunt : biserica celor 40 de sfinţi a imp. Asean , biserica în care se încoronau împăraţii Sf. Dimitrie al Asanizilor , palatul împărătesc al lui Ioan Alexandru şi patriarhia, mama bisericei împărăţiei bulgară. De 500 de ani, de când stăpânesc turcii, Târnova remăsese totuşi centrul intelectual şi comercial al Bulgariei. Drept că industria au căzut de un veac, dar cu atât mai viu e comerţul. Bazarul şi magaziile negustorilor bulgari sunt bine asortate cu mărfuri. Până la întemeierea vilaieturilor (1862) Târnova era scaunul guvernamentului Bulgariei dunărene, până ce Mithad Paşa au strămutat scaunul la Rusciuc.

[24 iulie 1877]

[„LA 20 IULIE (1 AUGUST)..."]

La 20 iulie (1 august) la amiază a sosit la Viena d. Mihail Cogălniceanu, a cărui petrecere acolo fusese fixată cam până sâmbătă . A doua zi înainte de amiazăzi d-sa au avut în palatul ambasadei engleze o conferinţă de mai mult de o oră cu ambasadorul Marei Britanii lordul Buchanan . O zi în urmă d-sa a vizitat pe contele Andrassy, care peste puţin i-au şi întors vizita.

Se 'nţelege — zice *Presse* din Viena — că cu ocazia acestor vizite reciproce vor fi vorbit despre împrejurările politice ale României. Domnul Cogălniceanu va fi simţit trebuinţa de-a lămuri participarea României la război şi se poate că apoi contele Andrassy au avut ocazie de a-i repeta vorbele ce le-au zis mai dăunăzi reprezentantului României, cari precum să ştie sunt : ,,că dispoziţiile militare ale României îi sunt altfel indiferente , dar nu vede scopul lor, de vreme ce *ştie* că dincolo de Dunăre România nu are nici un teren pentru cuceriri.

[27 iulie 1877]

[„D. MAIOR VLADIMIR ANDREIEVICI ..."]

D. maior Vladimir Andreievici , cunoscut şi sub numele de Osman Bey, carele după cum spun unii ar fi ficiorul lui Kibrizli Paşa din căsătoria acestuia c-o franceză, este cunoscut prin o broşură în care caracterizează tendenţele evreilor, apoi prin prelegeri publice, ţinute şi aici în Iaşi, asupra războiului dintre sârbi şi turci. D-sa, despre care putem presupune că cunoaşte împrejurările Turciei, scrie în „Românul" următoarea notiţă asupra lui Mehmed-Ali, generalisimul turcesc [1].

[29 iulie 1877]

CIUDATĂ BUNĂVOINŢĂ

Comitetul central al doamnelor din Iaşi publică următoarele:

Domnul Otto Max, antreprenorul grădinei Chateau-aux-fleurs , luând de la d-na membră Nathalia Soutzo 100 bilete de loterie , arangiată în folosul ostaşilor români răniţi, după un interval de opt zile a vândut numai un singur bilet, iar restul l-a înapoiat d-nei membre Nathalia Soutzo . Se mai adauge că tot numitul domn antreprenor, dând o reprezentaţiune în grădina sa, au trimis oamenii săi de au lipit afişul privitor la reprezentaţiune peste afişurile comitetului care anunţau tombola destinată pentru ostaşii români răniţi. Această singulară bunăvoinţă din partea d-lui Otto Max atât în privinţa

biletelor cât şi în privinţa afişurilor se aduce la cunoştinţa publicului şi totodată se anunţă că tombola în cestiune va avea loc duminica viitoare 31 iulie la 7 oare sara în grădina publică.

Nu ştim cum Comitetul a putut solicita bunăvoinţa unui evreu galiţian . *[29 iulie 1877]*

,,POMĂRITUL ÎNTOCMIT CU DEOSEBITĂ PRIVIRE LA GRĂDINA ŞCOLARĂ" DE D. COMŞA

Sibiiu, 1877, 1 vol . 8° , 200 pag.

Cam de mult ne deprinsesem a primi din Transilvania cărţi scrise într-o limbă foarte ciudată. În urma înrâuririi germane şi a celei maghiare scriitorii români din principatul Ardealului îşi formaseră şabloane sintactice pe care le împleteau cu cuvinte latineşti spre marea daună a limbei naţionale. Limba germană e foarte bogată în vorbe, în urma înlesnirii cu care dintr-o radicală se pot forma o mulţime de cuvinte

---

derivate, fie prin adăogirea unei sufixe, fie pre altă cale. Acuma d-nii scriitori căutau a altoi limbei noastre fizionomia alteia cu totului străine de ea şi prin acest soi de cultivare a limbei au ieşit la lumină fenomene cari au dat ocazie penelor satirice să facă haz de jurnalistica de peste Carpaţi, care altfel în privirea onestităţii politice merită mai mult respect decît gazetele noastre.

Înainte de toate scriitorii româneşti din Ardeal ignorau, unii cu, alţii fără intenţie, următorul lucru. Limba noastră nu e nouă, ci din contra veche şi *staţionară.* Ea e pe deplin formată în toate părţile ei, ea nu mai dă muguri şi ramuri nouă şi a o silnici să producă ceea ce nu mai e în stare însamnă a abuza de dînsa şi a o strica. Pe de altă parte, veche fiind, ea e şi bogată pentru cel ce o cunoaşte, nu în cuvinte, dar în locuţiuni. Căci la urma urmelor e indiferent cari sînt apucăturile de care se slujeşte o limbă, numai să poată deosebi din fir în păr gîndire de gîndire. Un singur cuvînt alăturat cu altul are alt înţeles.

Să luăm bunăoară cuvîntul *samă* (ratiocinium) şi să vedem la cîte locuţiuni au dat naştere: a băga de samă (bemerken), a lua sama (aufmerken), a fi de-o samă (gleicher Art sein), a şti sama unui lucru (wissen, wie etwas anzufassen ist), o samă de oameni (einige unter diesen), a-şi face samă (Hand an sich selbst anlegen), a-şi da samă (sich Rechenschaft geben), a lua şi a da pe samă (übernehmen, übergeben), a ţine samă de ceva (etwas mit în Betracht ziehen), a-l ţinea în samă pe cineva (auf jemanden achten) ş.a.m.d.

Aceste exemple le-am putea înmulţi fără capăt; destul numai că de fiece cuvînt vechi se ţine un şir întreg de zicale care înlocuiesc cu prisosinţă, ba întrec adesa mulţimea cuvintelor şi frazelor nouă, primite în limbă fără de nici o rînduială.

Apoi autorii din Ardeal au mai ţinut samă de aşa-numita *puritate* a limbei şi pentru acest scop au crezut de bine a prăda lexiconul latinesc şi acelea ale limbelor romanice şi a alunga toate cuvintele slavone, chiar cele mai nevinovate, chiar acelea care la noi îşi pierduseră de mult înţelesul lor primitiv. *Max Müller* spune că limba engleză, cu tot materialul de cuvinte romanice, nu are o picătură de sînge romanic înlăuntrul organismului ei. *Mutatis mutandis* e tocmai aşa şi cu limba noastră. Ea şi-a asimilat aşa de bine materialul slavon cum şi l-au asimilat limba ungurească şi, dacă cineva pe baza cuvintelor numai ar voi să deducă ceva în privinţa originii noastre, aceasta va fi mai mult o dovadă de neştiinţă din partea sa decît un argument în privirea noastră. Dar preste tot românii au dat prea mult pe părerea străinilor, pe cînd această părere ar fi trebuit să ne fie cumplit de indiferentă şi atunci poate mergeam mai bine. Căci fiecare popor are o mare doză de dispreţ pentru celelalte şi multă laudă pentru sine însuş. Grecii şi romanii numeau barbari pe toată lumea. Turcii numesc toată creştinătatea ,,ghiaur" şi fiece popor îndeosebi are o mulţime de gingăşii pentru vecinul său în această lume care, după *Leibniz,* e cea mai bună dintre lumile ce sînt cu putinţă. A trăi şi a vorbi însă după placul altora e nedemn atît de-un om îndeosebi, cît şi de un popor.

Fiecine vorbeşte şi scrie limba sa pentru sine, nu pentru străini. Cînd limba, în urma

dezvălirii ei fireşti, va cuprinde în comoara ei scrieri însemnate prin ştiinţă sau prin frumuseţe, atunci străinul ce va avea <de> nevoie de dînsa va învăţa-o nepoftit de nimene.

A crede însă că un popor de peste zece milioane de suflete au fost compus numai din nătîngi şi că n-au avut nici destul auz, nici destulă minte pentru a-şi plăsmui o limbă cumsecade, a primi apoi ciudatul axiom că numai d-nii filologi sînt oameni cuminţi, carii ne pot pune la cale după teorii pe care le sug între patru păreţi din degetul cel mic, o asemenea credinţă este o insultă pentru naţia românească, care au vorbit şi scris bine şi într-un fel înainte chiar de a fi sămînţă de filologi pe plaiurile Daciei lui Traian. Ramură mutată în pămînt departe de trupina părinţească, limba românească s-au nutrit în mediul ei nou prefăcînd nutrimentul în organe specifice ale sale, şi rămîind limbă romanică, precum un englez rămîne englez chiar dacă s-ar nutri din copilărie numai cu grîu cumpărat din valea Dunării.

Am zis mai sus că limba românească e *staţionară.* Eroarea că ea s-ar fi schimbat foarte o datorim cărţilor noastre bisericeşti, care se tălmăceau ad litteram din slavoneşte sau din greceşte, precum tălmăcesc încă şi astăzi copiii de evreu Biblia în şcoalele belfereşti cuvînt după cuvînt. Dovadă însă că limba noastră e aproape neschimbată

---

de două sute de ani şi mai bine ne-o dau puţinele scrieri originale de pe acea vreme. Iată de pildă o filă dintr-un cronograf manuscris de la anul 1638, scris la episcopia Buzăului :

Iară la judeţ foarte era tare şi drept (Traian) că nici mitelor nu se potrivea, nici *voie* nimărui nu *veghea,* ci foarte făcea giudeţ cu dreptul macar au boiar au sarac, de-ar fi fost singur frate-său. Iar într-o zi, şezînd împăratul la masă cu toţi boierii sei, au smult o sabie din teacă şi chemă pre armaşul său şi-i zise: ,,Iată că-ţi dau această sabie pre mînă naintea lui Dumnezeu, să începi întîi de la mine de vei vedea că fac vrei strîmbătate: să nu-mi *veghi voie,* căci sînt împărat, ci să-mi tai capul întîi mie. Iar dintru toată curtea mea şi dintr-alţi oameni care vei vedea că face strîmbătate altuia nu-l mai aduce înaintea mea, ci să-i faci samă de sabia mea." — Boiarii toţi numa ice şi-au căutat între ochi, şi nime nu se mai plîngea de nimic, de silă sau de strîmbătate în zilele lui Traian împărat.

Singura locuţiune învechită este ,,a-i veghea voie cuiva", înlocuită astăzi prin ,,a-i intra cuiva în voie"; încolo aceste şiruri sînt *astăzi* înţelese la Oradea Mare sau în Sighetul Maramureşului, deşi sînt scrise înainte de 250 de ani la ...Buzău.

Întreg cronograful acesta, scris mărunţel pe mai bine de 800 de feţe şi bogat în locuţiuni proprie numai limbei româneşti ar fi astăzi priceput ca şi pe timpul în care s-au scris.

Am avut nevoie să facem această precuvîntare cam lungă pentru a însemna o schimbare în bine care se petrece astăzi în Ardeal. De un an şi mai bine au început să iasă la lumină pe lîngă foaia politică „Telegraful român" o foaie literară. Această din urmă, numită ,,Foişoara Telegrafului român", se îndeletniceşte mai cu samă cu răspîndirea ştiinţelor practice trebuitoare plugarului şi grădinarului; ea e menită a pune în mîna învăţătorului sătesc şi-a preotului o lectură scrisă româneşte de-a dreptul, lesne de înţeles şi folositoare. Totodată găsim în foaie dări de samă asupra cărţilor străine care ating întrucîtva şi pe români, dizbateri asupra limbei ş.a., destul numai că partea de căpetenie o formează studii de-o netăgăduită utilitate. Ortografia e fonetică, cu concesiile etimologice pe care le-am făcut şi noi. Cîţiva tineri, sătui se vede de păserească filologilor şi a gazetarilor de dincoace şi de dincolo de munţi, au prins a se pune pe muncă temeinică şi, înzestraţi cu ştiinţă bună, o tipăresc pe aceasta în banii mărunţi ai cunoştinţii utilitare, şi mare ne-ar fi părerea de bine dac-am auzi că banul umblă în casa preotului ş-a învăţătorului tot aşa de bine ca şi-ntr-a ţăranului. O serie de aceste studii *(Pomăritul,* întocmit cu deosebită privire la grădina şcolară de D. Comşa, Sibiiu, 1877) au ieşit într-un tom de 200 feţe octav. Ilustraţiile sînt bune, tiparul lămurit şi citeţ, lucrarea sistematică şi totuşi lesne de-nţeles, încît cu cuvînt îi dorim cărţii răspîndire cît de mare, de vreme ce-i unica lucrare de felul acesta care e în curentul ştiinţei. Pentru a nu lăsa un gol, pomenim numai că autorul au avut ni se pare un singur premergător în *Învăţătura pentru prăsirea pomilor,* scrisă de Francisc Haintl, Buda, 1812.

[1 august 1877]

,,ROMÄNISCHE SKIZZEN"

Românische Skizzen se intitulează un mic volum de naraţiuni, copii de pe natură, poveşti populare şi novele, traduse din limba română de d-na *Mite Kremnitz.* Precedată este cartea de-o introducere asupra culturii române din veacul al XV-lea pînă astăzi şi de critica d-nului Maiorescu contra direcţiei actuale a culturii noastre. Încolo cuprinde următoarele lucrări: *La crucea din sat,* naraţiune de I. Slavici, *Popa Gavril,* copie de pe natură de I. Negruzzi, *Cucoana Nastasiica* de acelaş, *Popa Tanda* de Slavici, *Mihnea cel Rău* de Alexandru I. Odobescu, *Doi feţi-logofeţi,* poveste populară, *Şanta,* novelă de

Nicu Gane. Asupra alegerii se-nţelege că nu ne vom pronunţa noi, căci afară de Mihnea cel Rău toate celelalte lucrări au apărut în coloanele acestei reviste. Traducerea însă este foarte bună, căci reproduce pe cît este cu putinţă orice locuţiune românească prin una ecuivalentă germană. Caracteristic este că în România n-au luat pîn-acum nimeni act de apariţiunea acestui volum, afară de ziarul german din Bucureşti „Epoche", care au şi reprodus în foiletonul său novela ,,Popa Tanda".

[1 august 1877]

[„O RECENZIUNE..."]

O recenziune a logicei d-lui Titu Maiorescu au apărut în ,,Columna lui Traian", n-rii 6 — 7, şi e scrisă de d. dr. *Zotu.* Nu ne miră de loc că această recenziune dezaprobă manualul, deşi el, în treacăt vorbind, este cea mai bună scriere în această materie care-au apărut vrodată în limba românească. Ceea ce voim să arătăm aicea este că recenzentul binevoieşte a face două insinuaţiuni care nu ating pe atîta ştiinţa, pe cît caracterul autorului logicii; înainte de toate recenzentul voieşte a arăta cumcă autorul ar fi plagiat pe John Stuart Mill, ceea ce este neadevărat, căci John Stuart Mill este citat la capătul cărţii între autorii *întrebuinţaţi la lucrarea manualului de logică.* A doua insinuaţie este că în apendice s-ar cita numai titlurile a cîtorva cărţi generalmente cunoscute, ,,simple titluri". Aceasta este asemenea neadevărat. La fiecare carte d. Maiorescu face un scurt rezumat critic asupra ei, iar la altele citează pagina, cartea, capitolul care ar putea servi la dezvoltarea mai pe larg a paragrafelor din manualul său. Aceste apucături neleale din partea recenzentului ne dispensează cu totul de a dizbate cu d-sa cestiunea dacă *reprezentaţiune comună* şi *noţiune* sînt sau nu un acelaş lucru.

[1 august 1877]

TURCIA

[„O TELEGRAMĂ DIN SORGINTE TURCEASCĂ..."]

O telegramă din sorginte turcească a ziarului Neues W. Tagblatt spune că extrema aripei drepte a lui Osman Paşa a repurtat la 7 august un deplin succes, la calea jumătate dintre Plevna şi Lovcea, asupra unei coloane ruse care aparţinea corpului de armată al generalului Şahovskoi. Ceea ce ridică valoarea acestui succes ar fi împrejurarea că prin aceasta s-a înlăturat o manevră a ruşilor care putea fi periculoasă pentru turci. În dimineaţa acelei zile s-a comunicat lui Osman Paşa că pe calea Lovcea-Plevna se observă nişte mişcări suspicioase ale unor mase, contra flancului aripei drepte turce. Osman Paşa nu părea surprins de aceasta, căci prin recunoaşteri din zilele precedente avea cunoştinţă că nişte detaşamente ruse, nu prea tari, sînt în mişcare spre şosea şi astfel el înainte de comunicare luase dispoziţiuni şi dăduse ordinile necesare. Aceste

ordine erau ca aripa dreaptă, apărată îndeajuns prin şanţurile ei solide, să se ţină în defensivă. Ordinul s-a executat. Ruşii din Paradin , înaintând , păreau la început a nu fi mai mult de o brigadă. Acţiunea ar putea fi considerată ca o simplă recunoaştere daca n-aveau la spate rezerve tari, cari s-au apropiat cu intenţiune de a ocupa înălţimile de la sud, cari dominau poziţiunile turce de la Plevna şi despre cari credeau că nu sunt ţinute decât de detaşamente slabe din armata lui Osman Paşa. Însă acele înălţimi erau asigurate contra a orice încercare; Adil şi Rifaat Paşa s-au întărit acolo prin şanţuri. Incertitudinea a dispărut când turcii, urmând tactica lor de la Plevna, prin care au dizlocat armata rusă, au luat deodată ofensiva. Osman Paşa venise în persoană şi, cu o înaintare repede din valea Cirnetei , a început să vâneze pe ruşii în dezordine. Pierderea ruşilor se calculează la 1000 oameni. Pierderea turcilor e mai mică, fiind ei în defensivă. De la prinşi s-a aflat că marele duce Nicolaie conduce în persoană operaţiunile contra lui Osman Paşa.

[3 august 1877]

AUSTRO-UNGARIA
[„DIN TRANSILVANIA AFLĂM..."]

Din Transilvania aflăm că, espirând cu finea lui septemvrie a.c. periodul de trei ani al congresului român bisericesc, care fusese prorogat la anul 1874, părintele arhiepiscop şi mitropolit *Miron Romanul,* conform stat. org ., a dispus a se face *alegerile de deputaţi* în toate eparhiile , pe noul period de trei ani al congresului ce se începe cu *1 octomvrie* a.c., iar, în cât priveşte însaşi convocarea acelui congres, mitropolitul şi-a rezervat a o face prin altă dispoziţiune specială.

De când cu războiul oriental se petrec multe lucruri turceşti şi în Transilvania. Astfel de esemplu în Dobra , ţinutul Hunedoarei, există o şcoală primară centrală a ocolului Dobra la a cării susţinere contribuiesc comunele româneşti ortodoxe.

Acuma comisiunea administrativă, un soi de comitet. permanent al consiliului judeţan, ia hotărârea de a desfiinţa acea şcoală de model. Parohul Dobrei , d. Romul de Crainic, povesteşte în ,,Telegraful român" astfel lucrurile:

Comisiunea administrativă, din îndemnul iubirei către popor, ca să-l uşureze de prea multe sarcini, vine a decreta desfiinţarea şcoalei din motiv că comunele care concurg la susţinerea ei *să întrebuinţeze acele capitale spre susţinerea şcoalelor lor,* întemeindu-se pe lege, *carea nu îndatorează pe o comună a participa la susţinerea altei şcoli până când are a susţinea pe a sa*

proprie.

În adevăr, părintească îngrijire ! Dar d-lor au uitat că făcură socoteală, fără birtaş , fiindcă înfiinţarea şcoalei s-a făcut cu consesiunea şi aprobarea guvernului şi prin urmare statutele ei sunt : nealterabile şi, până când le va sta deschisă măcar o singură cale, românii se vor lupta pentru esistenţa ei, încât numai cu putere se va putea realiza intenţiunea răutăcioasă a comisiunei administrative.

Otărârea comisiunei administrative a fost luată după un raport al unui vestit inspector şcolar anume Réthi Lajos . Comisiunea au trecut cu fuga peste acel raport, decretând desfiinţarea şcoalei.

Sunt numai două posibilităţi :

Sau că marele inspector şcolar nu cunoaşte îndestul condiţiunile de esistenţă a şcoalei şi astfel a făcut un raport necorect, ceea ce nicidecum nu i-ar fi spre laudă, iar comisiunea a adoptat cu uşurinţă vederile inspectorului, sau că inspectorul le cunoaşte toate b e, dară cu putere discreţionară voieşte a şterge din calea planurilor sale această şcoală, ceea ce nu s-ar putea califica altcum decât de asasinare.

La multe împinge însă necuratul pe îngâmfaţii cari urmăresc cu cinism problema de estirpaţiune a tot ce e românesc.

E în adevăr ridicul cum de se leagă comisiunea tocmai de şcoalele din protopresbiteratul Dobrei , declarându-le de necorespunzătoare , pe când în comitetul Hunedoarei, tocmai arondismentul Dobrei este în cele şcolare cel dintâi , ba poate în întreaga arhidiecză puţine ţinuturi se vor putea lăuda cu şcoli bine organizate ca acest arondisment . Toate celelalte din apropiere sunt cu mult îndărăt. Ungurilor le place însă

---

a vedea pe român în neştiinţă şi necultură , căci unde e de lipsă să facă ceva nu fac nimic, ba se bucură de starea cea în adevăr regretabilă , şi de altă parte desfiinţează o şcoală despre care cu mândrie se poate zice că astăzi poate concură în ale învăţământului cu oricare şcoală normală maghiară.

Noi din parte-ne pomenim numai că maghiarii, cari după cum se ştie sunt straşnici etnologi , pretind nu ştim de unde şi până unde că populaţia acestui ţinut ar fi maghiară de origine.

[5 august 1877]

[„TELEGRAMELE AU SPUS..."]

Telegramele au spus cumcă în vremea întrevorbirii de la Ischl amândoi împăraţii, cel al Austriei şi cel al Germaniei, n-ar fi avut deloc înţelegeri politice. Foi vieneze esplică astfel această frază. Împăratul Germaniei avea de gând a cere de la Austria ca să nu se opuie în caz daca ruşii ar avea nevoie să treacă prin Serbia sau să ceară cooperaţiunea sârbilor . Această cerere însă împăratul Germaniei n-au făcut-o sau mai bine au amânat-o , căci ataşatul militar al Germaniei la armata imperială rusească au înştiinţat pe suveranul său că ofenziva rusească nu va reîncepe decât poate peste patru săptămâni , astfel încât cererea Germaniei nu mai era urgentă . Altfel se zice că Austria astăzi nu s-ar mai opune nici la cooperarea Serbiei.

[5 august 1877]

TURCIA [,,«DAILY TELEGRAPH » CREDE..."]

,,Daily Telegraph " crede a putea susţine în mod autentic întâi că generalul Gurko *au părăsit cu totul Balcanii,* al doilea că Osman Paşa au mutat *tabăra de la Plevna,* pentru a ocupa o altă tabără întărită în Balcani . Din Bucureşti se vesteşte că avangarda lui Suleiman Paşa au trecut Balcanii şi merge spre Gabrovo , apoi că prinţul egiptean Hassan au ocupat Bazardjicul , părăsit de ruşi, şi în fine că la o luptă lângă *Rasgrad* (unde-i Ahmed-Eiub) turcii a fi luat, după cum ei susţin, cinci tunuri.

[5 august 1877]

MALTRATARE [„AFLĂM CU PĂRERE DE RĂU..."]

Aflăm cu părere de rău că d-na directriţă a institutului Gregorian (de maternitate) din cauze necunoscute ar fi fost maltratată de una din elevele acelui institut, tocmai în momentul în care d-na directriţă asista pe o pacientă . Ne-am obicinuit a vedea că asemenea neorânduieli în şcoli nu provin totdeauna dintr-un spirit latent de

nesupunere (cetitorii îşi vor aduce aminte de turburările din şcoala tecnică), ci sunt câteodată produse în mod artificial de înrâuriri străine cercului elevilor, pentru a da un caracter îndoielnic poziţiei învăţătorului contra căruia sunt îndreptate. Deocamdată însă nu ne permitem a bănui nimic, mai ales că atât parchetul cât şi onor. epitropie a spitalelor St. Spiridon au primit ştiinţă despre acest incident regretabil şi aceste autorităţi sperăm că vor fi în stare, una a descoperi cauzele neorânduielii , cealaltă a opri repetarea ei.

[10 august 1877]

« GLOBUL »

La 6 august curent au apărut în Bucureşti cel dendâi număr al foii ilustrate *Globul,* care făgăduieşte a fi o foaie de literatură populară, ilustrată . O literatură ilustrată ne este pân - acuma o idee necunoscută şi ne aminteşte mai mult rolurile de papyros egiptean scrise ideografic , unde într-adevăr fiece noţiune e totodată şi ilustrată . Dar să lăsăm această greşală de construcţie şi să ne ţinem de foaia de ,,literatură populară".

O asemenea foaie esista la români sub titlul de „şezătoarea ", redactată de d. Iosif Vulcan, din Pesta. Nu zicem că foaia din Pesta e bine redactată , dar d. Vulcan pare a fi avut o idee sigură de ceea ce va să zică literatura populară, căci cearcă a da ca în oglindă cugetarea şi maniera de a vedea a poporului chiar. Literatura populară nici se poate numi altceva decât sau cugetarea şi productele fantaziei poporului însuşi, cari devin literatură în momentul în care se reproduc prin scriere, sau produceri a clasei mai culte, cari se potrivesc însă aşa de bine cu gândirea poporului încât dacă acesta *nu* le-au făcut, le-au *putut* însă face.

Literatura populară are la români foarte puţini reprezentanţi, pe care-i şi citǎm după cât ni-i aducem aminte: Anton Pann (Valahia), Vasile Aron şi Ioan Barac (Transilvania), Const. Negruzzi şi Alexandri (în unele scrieri) pentru Moldova şi, între cei mai noi, fără contestare Slavici, povestirea umoristică (Ungaria), şi Creangă, povestea fantastică (Moldova). Dacă mai adăogăm unele scrieri mai vechi de agronomie ale d-lui Ioan Ionescu, cari sunt scrise cu totul în limba şi-n maniera de-a gândi a poporului, am cam mântuit cu literatura *populară* română. Ţăranul, breslaşul şi învăţătoriul mic (preotul, învăţătoriul sătesc şi cel de oraş) sunt poporul în înţelesul strâns al cuvântului , şi chiar numai în înţelesul lor poate fi vorba de literatură populară. Ţăranii şi breslaşii au feliul lor propriu, adesea prea original şi frumos, de-a vedea lumea, iar învăţător şi preot coboară cultura în jos şi traduc limba cosmopolită , nesemnificativă şi abstractă a ştiinţei, care e de domeniul lumii întregi, în formele vii, mlădioase şi încântătoare prin originalitate a poporului.

Va să zică o scriere este populară sau prin materie şi prin modul espunerii (literatura poetică în sens larg), sau cel puţin prin modul espunerii (novela, ştiinţa aplicată).

Să vedem cuprinsul primului număr de literatură *populară:*

1. Din pământ în lună (roman) de *Jules Verne .*

2. *Rezbelul* actual şi Chestiunea Orientului.

3. Varietăţi.

a) Despre trei tineri savanţi [1], articol în care se vorbeşte despre susţinere de teze la Sorbonne , despre *Gellert* şi Chamisso *,* tot lucruri ce ating direct poporul *românesc.*

b) Despre pianul Kaps .

4. Cronica săptămânii . Politică şi *rezbel.*

---

[1] Să distingem . N-avem nimic contra celor trei tineri cari vor fi învăţat prea bună carte la universităţile străine. Numai darea de samă a ,,Globului" nu are a face nimic cu literatura *populară.*

5. Cîteva consideraţiuni asupra ştiinţelor naturale cu citate din *Humboldt* şi *Bessel* şi c-un motto din *Schopenhauer,* motto care ar da ocazie acestui renumit scriitor — dacă ar trăi — să să supere, pentru nu ştim a cîta oară, că-şi vede numele scris cu *pp,* căci prin pp se dă numelui său un aer de nespusă eleganţă.

Apoi urmează altele ejusdem farinae.

Globul nu cuprinde literatură populară nici prin *materie,* nici prin *formă.*

Dacă editorul ,,Globului" au avut în vedere foaia ,,Gartenlaube", al căreia format îl imitează, atunci ar fi trebuit să ştie că acea ,,foaie ilustrată pentru familii" — care nu este o foaie de literatură populară într-adevăr — cuprinde totuşi aproape numai literatură *naţională.* Gartenlaube mai că n-au avut în coloanele sale vrun articol *tradus.* O foaie de literatură *populară* care cuprinde aproape numai articoli *traduşi* e un fenomen pe care numai iubita noastră ţară era menită de-a-l produce.

De almintrelea noroc şi voie bună ! Noi nu stricăm gustul nimăruia, din contra. Cu cît se vor înmulţi productele de acest soi, cu-atîta nădăjduim că se va simţi trebuinţa unei reacţiuni şi a unor foi într-adevăr populare.

Altfel ,,Globul" va apărea în fiecare sîmbătă sară în cîte două coale de tipar.

Preţul abonamentului este de 5 lei noi pe trimestru în monedă sunătoare.

Abonamentele se pot face însă după cerere şi pe cîte şase luni sau un an, cu preţul de 10 sau 20 lei noi.

Se primesc şi anunciuri cu preţul de 20 bani centimetrul pătrat.

Abonamentele se primesc la toate oficiele postale din ţară, iar în Bucureşti la librăria Mihălescu et Luis, strada Lipscani, şi la redacţiune, strada Neguţători, no. 21.

Administrator e *B. V. Vermont.*

[10 august 1877]

[„ACESTE SÎNT CUVINTELE..."]

Aceste sînt cuvintele ,,Rom[âniei] Lib[ere]". Acele griji s-ar fi născut în urma unor articole de fond ale ,,Românului" prin care se arată că n-ar exista nici un fel de înţelegere definitivă între guvernul imperial rusesc şi cel român în privirea cooperării armatei noastre.

[12 august 1877]

GERMANIA [„GUVERNUL GERMAN..."]

Guvernul german a făcut imputări către Poartă în privinţa barbarielor comise de trupele turceşti; aceste imputări sînt bazate pe convenţia de la Geneva. După interpretaţia germană, această convenţiune îndatorează nu numai pe beligeranţi a observa unul în privinţa celuilalt dispoziţiunile ce ea conţine, dar încă dă puterilor neutre cosemnatare dreptul de a stărui asupra observării esacte a acestor dispoziţiuni.

Nota Germaniei nu va fi comunicată şi celorlalte puteri.

[12 august 1877]

TURCIA [„MEHEMET-ALI TELEGRAFIAZĂ..."]

Mehemet-Ali telegrafiază că la 8/20 august a avut loc o luptă cu ruşii la Ogdis-kilar în apropiere de Eski Giuma. — Nici o telegramă oficială nu confirmă împreunarea lui Mehemet-Ali cu Suleiman Paşa; altfel Poarta a mai ordonat a se concentra imediat, ca rezervă, 50.000 muştehafizi din a doua clasă la Adrianopole, Sofia şi în alte diferite puncte în Bulgaria, iar sultanul au mai ordonat formarea unei a doua rezerve compusă de aproape 60.000 muştehafizi din Anatolia, care va fi adunată la Constantinopole.

Poziţiunea ministrului afacerilor străine Server Paşa este zdruncinată. Ştiri private asigură că cerchejii ar fi ocupat satul Şipka, dar nici o noutate oficială n-a venit să confirme acest zgomot.

[12 august 1877]

FRANCIA [,,«PRESA» ESTRAGE..."]

„Presa" estrage din ziare franceze ştirea că aniversarea zilei împăratului Napoleon a fost serbată anul acesta la Paris c-un entuziasm mult mai mare decît anii trecuţi. Te-deumul a fost asistat de o populaţiune imensă, iar stradele erau îndesate de public, şi viorelele impodobeau jachetele întocmai ca în zilele de glorie ale lui Napoleon.

După finele missei, mulţimea şi-a unit glasul în strigătul: *,,Vive Napoleon IV",* la care cîţiva au încercat a răspunde cu ,,Vive Rochefort".

[12 august 1877]

OBSERVAŢII CRITICE

D. dr. Zotu publică în n-rii 6 şi 7 (iunie-iulie) a ,,Columnei lui Traian" o recenziune asupra logicei d-lui Titu Maiorescu. Din cauza invidiabilelor antipatii de care autorul logicei are onoarea a se bucura, recenziunea au fost reprodusă repede-repede de ,,Presa" şi ,,Telegraful", încît atenţia celor cari mai bine ar muri decît să judece singuri au fost deja pusă în cuvenita mişcare. Căci putem presupune că atît onor. confraţii de la ,,Presa", cît şi

cei, dacă se poate şi mai onorabili, de la ,,Telegraful", nu s-or fi dedat la veleitatea de-a ceti mai întîi logica de Maiorescu, înainte de-a retipări judecata d-lui dr. Zotu. Vivat sequens!

Recenziunea merită atenţie din puntul de vedere al observaţiilor *ad personam.* La argumentările *ad rem* vom veni mai tîrziu.

La noi — începe d. Zotu — mulţi şi-au permis a bănui că cunoştinţele filozofice ale d-lui Maiorescu sunt mai contestabile decât elocuenţa sa. Ne lipsea un text prin care să se poată verifica **ştiinţa** *cea pusă la îndoială* a profesorului. Un asemenea text îl avem acum înaintea ochilor. *Publicarea lui este cea mai mare greşală, dintre toate ce le-a comis d. Maiorescu.* Suntem *siguri* că prin publicarea Logicei d. Maiorescu va pierde mulţi din admiratorii săi, poate chiar în Iaşi.

Toate aceste bănuieli, aserţiunea că publicarea manualului e cea mai mare greşală a d-lui Maiorescu şi *siguranţa* că şi-ar pierde admiratorii, toate aceste, puse la locul pe care-l ocupă (la *începutul* recenziunii), devin o strategemă [1]. Aceste aserţiuni ar fi trebuit să urmeze în mod concludent din recenziune, nu s-o premeargă. A arunca bănuiala neştiinţei *înainte* de-a o fi argumentat mai întâi însamnă a gratifica anticipando pe contrariul cu epitete la întrebuinţarea cărora abia argumentaţiunea făcută gata ne dădea un drept.

Dacă noi, plătind cu aceeaşi monetă, am zice de pe acuma — la începutul observărilor critice — că ne permitem a bănui cumcă cunoştinţele filozofice ale d-lui Zotu sunt pe atât de contestabile pe cât e şi lealitatea sa în discuţiune, că ne trebuia un text prin care să putem verifica lealitatea şi ştiinţa, puse la îndoială, a d-lui Zotu, că un asemenea text îl avem şi că d-sa ar fi comis cea mai mare greşală de a-l publica, atunci ce-ar avea de zis d. recenzent? Bănuielele noastre vor urma abia din observările critice, nu le vor merge înainte.

Este deja un semn trist — urmează recenzentul — când însuşi d. Maiorescu recunoaşte că această carte, pe care o numeşte un **rezumat** al prelegerilor ţinute în curs de aproape zece ani la *universitate,* este bună de întrebuinţat la cea dendâi învăţare a logicei.

Pentru noi acesta nu e deloc un semn trist, ci numai un semn că recenzentului nu-i place a şti ce e un rezumat. Şi fiindcă ne e şi indiferent ce şi-a fi închipuind d-sa sub rezumat, căci nu avem de gând a-i rectifica marginile noţiunilor d-sale, vom aduce un exemplu calculat numai asupra naivităţii cetitorilor săi ca şi argumentul d-sale. Kant are asemenea un rezumat al prelegerilor de logică, ţinute în curs de douăzeci de ani la universitatea Königsberg, care este asemenea bun de întrebuinţat *numai* la cea dendâi învăţare a logicei.

Ş-un asemenea rezumat îl poate face orice învăţat, din orice ştiinţă, îndată ce elimineză tratarea pre larg a controverselor, iar el va fi totdeauna bun pentru cea dendâi învăţare a ştiinţei respective, căci orice carte elementară *este* un rezumat.

D-sa ar putea răspunde că există rezumate care nu sunt înţelese de începători, ci sunt pentru ... învăţaţi numai, dar d-sa ştie că acest răspuns [2] ar fi o sofismă — căci recenzentul va fi ştiind foarte bine ce *fel* de rezumat trebuie să deie un om când se hotărăşte a scrie pentru şcoalele secundare (pentru cea dendâi învăţare a logicei).

Apoi d. Zotu, după ce ia din textul cărţii şi din şirul de argumentări strâns legate ale d-lui Maiorescu *patru citate din John Stuart Mill,* încheie:

Arătând această perfectă consunanţă ad litteram între d. Maiorescu şi Mill, noi am fi dispuşi a o esplica printr-o întâlnire *în idei a două genie, dacă nu ne-ar fi cam greu a înţelege o asemenea întâlnire chiar în cuvinte, chiar în puncte şi virgule.*

Dar noi nu suntem de loc dispuşi a o esplica aceasta printr-o simplă întâlnire de idei a două genii şi 'nţelegem foarte bine întâlnirea în cuvinte. Aceasta, pentru că logica lui John Stuart Mill e *citată* în mod cinstit în apendice între *manualele întrebuinţate şi pentru manualul nostru,* încât bunătatea recenzentului de-a se arăta dispus să esplice consunanţa din întâlnirea în idei a două genii este în cazul nostru *cel puţin* de prisos, Dar această ciudată bunăvoinţă a d-sale devine şi mai caracteristică când vede cineva înţelesul pe care i-o dau jurnalele bucureştene şi când ştie că recenzentul au şi calculat asupra acestui înţeles. În urma generozităţii de-a esplica în acest mod întâlnirea în idei, ele aruncă asupra autorului logicei prepusul plagiării.

---

[1] O fină deşi vulgară strategemă, pentru a înscena o petitio principii, pentru a câştiga prin subrepţiune unul din raţiunile concluziei. Când începi a suspiciona pe om înainte de a fi dovedit ceva contra lui, uneşti deja cu ideea ce se crează în capul cetitorului un predicat în defavorul lui, încât concluzia ţi-i cu mult mai uşoară. Această suspicionare anticipată e foarte obicinuită în jurnalele politice, a căror misiune se 'nţelege că nu e luminarea publicului, ci escitarea patimelor lui, dar în discuţii ştiinţifice n-are ce căuta.

[2] Fallacia a dicto secundum quid ed dictum simpliciter.

Dar ,,aceea" ce d. recenzent ,,voieşte a imputa" autorului logicei ,,este ceva mai grav".

După ce (Maiorescu) în introducere şi-a dat atâta silinţă de-a se pune în cea mai *strînsă* armonie cu Mill, îndată după terminarea Introducerii lasă pe Mill la o parte şi urmează altor autori, de astădată germani, mai ales din şcoala lui Herbart . *Această infidelitate cătră Mill n-au putut rămânea nepedepsită . Teoriile susţinute de Mill şi adoptate de d. Maiorescu în Introducere fiind contrare celelalte teorii împrumutate de d. Maiorescu de la alţi[i], logica d-sale a dobândit un caracter foarte nelogic .*

Aci d. recenzent iar seceră înainte de-a fi semănat. Făr' a fi dovedit nimic, căci aşa - numita dovadă vine în urmă, recenzentul împarte anticipando pedepsirea infidelităţii cătră Mill şi caracterul nelogic al logicei.

Apoi urmează următoarea argumentaţiune :

Mill e sensualist în toată puterea cuvântului . Sensurile, după el, sunt singurul izvor al convingerilor noastre.

Noi am văzut că d. Maiorescu *au adoptat această teorie a lui Mill*

(că adică sensurile sunt singurul izvor al cunoştinţii).

Acest ,,noi am văzut c-au adoptat *această* teorie a lui Mill" este pur şi simplu un binevoitor esces de fantazie a recenzentului, care *crede* poate c-ar fi dovedit-o aceasta undeva fără s-o fi dovedit nicăieri, căci *această* teorie a lui Mill a fost formulată cu mult înaintea acestui fericit muritor prin cuvintele: nihil *est in intellectu quod non antea fuerit in sensu* (nimic nu este în minte care să nu fi fost mai întâi în simţiri), iar teoria pe care o urmează logica Maiorescu este tot aceasta, decât numai cu mica restricţiune a lui *Leibnitz: nihil est in intellectu quod non prius fuerit in sensu ,* **nisi intellectus ipse .** (Nimic nu e în minte care să nu fi fost mai întâi în simţiri decât mintea însăşi.) Această restricţiune trebuia s-o întrevadă orişicine care-şi arogă dreptul de-a bănui *ştiinţa* autorului logicei.

Cu restricţiunea lui Leibnitz însă, **această** teorie a lui Mill, care *du reste ,* nu este a lui Mill, ci foarte veche şi anume a lui Epicur [1] , e admisă de foarte mulţi filozofi, de Kant însuşi, a cărui ,,critică a raţiunii pure" se ocupă tocmai cu ,,intellectus ipse ", cu chiar mintea.

Căci sensualismul , empiric fiind, nu e fals, ci numai unilateral, ca şi materialismul, şi întru cât aceste sisteme sunt adevărate, ele nu se esclud într-o minte încăpătoare, căci adevăr pe adevăr nu esclude.

Dar ce mai la deal la vale! Recenzentul nici n-avea să dovedească cumcă sensualismul ca ,,sistem filosofic " (reprezentat în cazul nostru de Mill) e opus altor sisteme. Aceasta se poate, dar nu dovedeşte nimic. Ceea ce trebuia să ne dovedească d-sa este nu că autorul e 'n *flagrantă* contradicţiune cu Mill, ci dacă din ,,negrul pe alb'' al logicei se poate arăta vro contrazicere cu ea însăşi. Aceasta însă recenzentul nu ne-o arată nicăiri şi nici nu e în stare a o arăta, pentru că nici n-o poate găsi nicăiri.

Consecuenţa d-lui Maiorescu consistă *tocmai* într-aceea că nu admite sensualismul ca *sistem* şi dacă admite argumentaţiunea lui Mill pentru

,,nihil est in intellectu quod non prius fuerit in sensu ", nu-l admite însă pentru

„intellectus ipse ".

Şi dacă nu-l admite e o dovadă că deşi Mill

cearcă cu mult spirit a demonstra că acele principie aşa numite legi ale cugetării sunt nişte adevăruri bazate tot pe esperienţă

autorul va fi avut raţiunile sale de a vedea nesuficienţa argumentării lui Mill în privinţa izvorului al doilea al cunoştinţei noastre.

Deci într-o cestiune atât de fundamentală d. Maiorescu poate fi mult şi bine în contradicţiune cu Mill, fără de-a fi însă ,,în contradicţiune cu d. Maiorescu din introducere", precum susţine recenzentul.

[1] Cf . Diogenes Laertius . Cartea X .

Căci nu sta nicăiri în manual că cele trei principii de sine evidente (identitatis , contradictionis , esclusi tertii) sunt generalizaţii ale esperienţei. Din contra, aceste principii sunt condiţii sub care esperienţa este <cu> abia cu putinţă şi se presupune pe tăcute existenţa lor ca să putem judeca ceva. A crede că mintea şi lucrurile ce ea le pricepe stau în raport de cauză şi efect constituie paralogismul numit *cum hoc , ergo propter hoc* şi e egal cu judecata aceluia ce văzând o moară mişcată de râu ar zice că moara-i cauza apei sau apa-i cauza morii , şi aceasta pentru că acţiunile (apei şi a morii) stau în nex cauzal .

Pentru ca publicul să înţeleagă celelalte imputări „grave" făcute de recenzent vom reproduce întreg paragraful 8 din logică, subliniind cele trebuincioase:

8. Judecata se compune din noţiuni; explicarea ei presupune dar cunoştinţa acestora în proprietăţile lor esenţiale.

Orice noţiune este o reprezentare formată din alte reprezentări relative la **acelaşi obiect** şi cuprinzând partea lor comună. Înţelegerea osebirii între noţiune şi simpla reprezentare este importantă pentru înţelegerea operaţiunilor logice. Conştiinţa noastră primeşte din experienţă mai multe reprezentări asupra **aceluiaşi fel de obiecte.** Un copil d.e. are, la început, despre obiectul masă o idee sau reprezentaţiune potrivită numai cu acea masă unică ce a văzut-o în odaia sa. Mai târziu vede şi alte mese, cu patru picioare, cu trei picioare, cu un picior, de lemn, de piatră, de metal, rotunde, pătrate , poligoane etc. Din această sumă de reprezentări relative la **acelaş fel de obiecte** conştiinţa lui estrage într-un minut dat şi printr-un proces ce-l explică psicologia reprezentarea lor comună, şi lăsând la o parte osebirile de tot individuale ale multelor exemplare din acelaşi obiect, formează *noţiunea* acestuia.

Noţiunea *(Begriff)* cuprinde **dar** esinţa lucrurilor ce s-au prezentat conştiinţei noastre, alegând din ideile lor numai părţile importante şi respingând pe celelalte. În acest proces de abstracţiune noţiunile pierd oarecum materialismul reprezentărilor primitive şi devin eterice , pierd sensibilitatea şi devin obiecte pure ale gândirii . În lumea fizică d.e. nu există noţiunea plantă , ci numai o plantă individuală oarecare, cu suma ei de calităţi unice.

Importanţa noţiunilor pentru sufletul omenesc este din cele mai mari. Mărginirea radicală şi neajunsul caracteristic al inteligînţei omeneşti provine din prea puţinele reprezentări ce le poate cuprinde conştiinţa deodată. De - abia trei - patru reprezentări ocupă în acelaşi timp atenţiunea noastră; tot ce trece peste acest număr dispare de regulă din sfera percepţiunii intelectuale şi se întunecă. De aici provin lacunele , unilateralitatea , în genere defectele caracteristice ale inteligînţei celor mai mulţi oameni. Singurul mijloc de a remedia în parte acestui inconvenient este de a introduce în conştiinţă noţiunile generale în locul reprezentărilor sensibile şi de a avea astfel în acelaşi cerc mărginit al conştiinţei esinţa unui câmp foarte întins de reprezentaţiuni experimentate . Astfel, pe când simplul grădinar îşi încarcă conştiinţa şi memoria cu reprezentările individuale ale fiecărui exemplar de flori ce le cultivă, şi prin aceasta nu are inteligînţa liberă pentru alte gândiri , naturalistul ştienţific primeşte numai noţiunile generale despre felurile plântelor , are în extract esenţa tuturor şi inteligenţa lui rămâne liberă a concepe alte tărâmuri ale naturei şi a forma astfel o ştiinţă universală. Fiind dar că noţiunile cuprind mai puţin decât reprezentările originarie , însă conţin toată esenţa lor, de aceea operaţiunea cu ele este cea mai potrivită repejunii de progres în inteligînţa omenească, pe când cei ce operează numai cu reprezentaţiuni poartă cu sine masa greoaie şi superfluă a sensibilităţii şi îşi întârzie şi-şi încurcă prospectul . Astfel întrebuinţarea noţiunilor este de comparat operării cu cuintesenţe în locul specialelor de plante, cu chinina în loc de chină , şi noţiunea se rapoartă la reprezentare ca formula algebraică la calculul cu cifre sau ca logaritmul la numărul său.

Tocmai prin această libertate a generalizării este omul în stare a-şi concentra mintea şi a câştiga acea circumspecţiune peste un câmp vast de experienţe ce-l deosebeşte de toate celelalte fiinţe ale naturei. El nu este uimit şi cotrupit prin varietatea infinită a indivizilor din natură şi nu este, ca animalul , fatal legat de impresiunea momentului; ci liber aruncă căutătura abstracţiunii în univers şi reduce masa, multiplă şi extensivă , la o citătime mărginită dar intensivă , scoate în idei sucul şi măduva obiectelor şi, astfel domnind peste ele, câştigă locul şi timpul de a le compara între sine şi cu trecutul şi viitorul şi formează din ceea ce năvălea în capul său ca un haos orb al întâmplării sfera luminată şi regulată a inteligînţei .

Noţiunile sunt dar productul cel mai important, productul specific al raţiunii omeneşti.

După ce lectorul va fi trecut peste acest paragraf întreg, din care d. recenzent rupe numai de ici-cole cîte - o bucăţică — întrebăm ce contraziceri au observat?

Într-adevăr, la începutul paragrafului stă într-un loc:

reprezentări relative la acelaş obiect

şi într-alt loc;

reprezentări asupra aceluiaşi fel de obiecte.

Dar din exemplul cu copilul urmează evident că numai versiunea a doua e cea adevărată şi că cea dendâi e în cazul cel mai rău un lapsus calami — o greşală de condei.

Acest lapsus , aflat pe o *singură* pagină şi corijat cu cinci şiruri mai jos, îl esploatează apoi recenzentul în întreaga sa critică.

În sfârşit d. Zotu

nu poate termina fără a vorbi şi despre impresiunea de mirare ce i-au lăsat apendicele .

în care d. Maiorescu promisese a da notiţe bibliografice pentru studierea controverselor logice şi nu dă decît

titlurile unor cărţi generalmente cunoscute, simple titluri.

Noi n-avem nici un fel de impresiune de mirare numai pentru că d. *Zotu* bine-voieşte a da şi aici rodul fantaziei sale, în locul adevărului. Iar adevărul este: la pagina 104 şi 105 sînt citate manualele întrebuinţate la compunerea logicei, fiecare însoţit de-o scurtă notiţă critică sau de-un aviz pedagogic, iar după aceea urmează citate toate locurile (volum, carte, §, pagină) din opurile cari pot servi la o dezvoltare mai departe a paragrafilor din manual.

Cît despre ,,dar" ca formă concludentă şi despre ceea ce voieşte recenzentul a zice în privirea deosebirii ,,reprezentării comune" de ,,noţiune" nu vom răspunde nimic. Cauza e simplă — ne sînt indiferente atît ideile d-sale asupra nuanţelor de înţeles al particulelor româneşti, pre cît şi părerile filozofice. Rolul criticei noastre se mărginea la respingerea bănuielelor de plagiat, a contrazicerii flagrante şi a bănuielii de superficialitate aruncată asupra autorului prin ,,mirarea" de la capăt.

Dar să admitem — deşi nu concedem — că în cartea d-lui Maiorescu ar fi nu *o* contrazicere — ci zece. De unde şi pînă unde vine recenzentul să deducă din contraziceri neştiinţa autorului? De cînd contrazicerile sînt o dovadă de neştiinţă? Dacă noi am susţinea de ex. că Condillac a fost materialist, că st. Ioan e întemeietorul logicei, că romanii vorbeau grecește, atunci aceasta ar fi o dovadă de neştiinţă. Dar o contrazicere ? Dovedeşte cel mult ceva în privirea puterii de judecată a unui om, nu în privirea ştiinţei.

Ce ignorant ar trebui să numim pe Kant, care se contrazice cîteodată, care dă cîte două definiţii despre un lucru din care nici una nu-i bună, ba se esclud ... C-un cuvînt orice neconsecuenţă în gîndire ar trebui stigmatizată drept neştiinţă.

Dacă învăţătura l-ar garanta pe cineva contra erorilor de judecată, atuncea pe de o parte n-ar mai fi dispute între oameni învăţaţi, iar pe de altă parte, dacă învăţătura ar fi condiţia judecăţii, oamenii neînvăţaţi n-ar putea să judece deloc.

Dar în faptă stă altfel. Ştiinţă poate cîştiga oricine voieşte, judecată nu. Judecata e un dar preţios al naturii, care se găseşte în porţiune mică la orice om, dar încăpătoare şi clară numai la aristocraţia spirituală, pe care natura au semănat-o cu multă zgîrcenie pe faţa pămîntului. Şi această aristocraţie e şicanată în republica literelor, ca şi aristocraţia

numelui istoric în republica cetăţenilor. În amîndouă republicele mediocritatea (din invidie şi din simţămîntul nimicniciei sale) va bănui capetele pe care nu va putea sau nu va voi să le înţeleagă.

Şi un asemenea cap cu judecată. vastă şi limpede este într-adevăr autorul manualului de logică, din care cauză republica literelor române e pe cît se poate în contra lui.

Insinuări, buiguiri confuze despre cosmopolitism, bănuieli de neştiinţă, acuzări de plagiat, toate aceste se aruncă asupra unui spirit care în fiece şir e de transparenţa cristalului şi nu lasă nimăruia îndoieli asupra celora ce voia să zică.

Şi cînd nu mai ajung aceste, atunci se ia refugiu la... contrazicere [1], deşi asta-i bănuiala cea mai fragilă din toate.

X sau Y, vun recenzent oarecare, amestecă şi confundă toate, aduce lucrurile, cele mai eterogene şi voieşte a dovedi în scrierile noastre, nu greşeli — *contraziceri.* O apucătură naivă şi rea de care se servesc adese aceşti domni. Contrazicere să nu admiţi într-un autor decît pînă ce-ai găsit două teorii *cu totul neîmpreunabile şi* după ce *ţi-ai dat toată silinţa posibilă de a le împreuna.* Dar să se contrazică cineva pe fiecare pagină ? Trebuie să fie un om care nu ştie ce vorbeşte, căci asta va să zică contrazicere.

Vezi un cap ce nu-i capabil de-a pricepe o cugetare în unitatea ei, că frînge din scrierile noastre de ici şi cole cîte-o bucăţică, le ţine lîngolaltă şi deodată strigă: ,,Contrazicere!" Aceasta e mult mai uşor decît de-a-l urma pe un autor în toate minele cugetării sale şi a-i spune apoi ce ai contra lui. Dar unde puterea şi curajul de-a urma îi părăseşte pe aceşti domnişori strigă mai bine ,,contrazicere ! "

Deodată numai i-auzi: *Ici commencent les contradictions!* [2] Cum pot numai să creadă asemenea capete că spirite de soiul nostru nu vor observa cea mai simplă din legile logicei, principiul contradicţiunii, că am lucrat toată viaţa la un sistem de cugetări fără a avea o idee răzgîndită şi lămurită şi o icoană clară

---

[1] De [a]ice urmează un *plagiat* al *nostru* îndreptat în contra a doi recenzaţi, unul german, altul francez, Espresiile prea aspre ale originalului le-am îmblînzit cu mult.

[2] Aceste şiruri sînt îndreptate contra [lui] Saint-René Taillandier, un recenzent al autorului din care estragem.

despre ceea ce învăţăm pe alţii; ei cred că trebuie să aşteptăm să vie nişte inteligenţe, comune ca şi muştele de pe păreţi, pe cari-i produce fără greş connubiul orişicărei părechi omeneşti, pentru ca să ne lumineze pe noi asupra principiului contradicţiunii!

[12 august 1877]

TURCIA [„NU SÎNT ASEMENEA ADEVĂRATE..."]

Nu sînt asemenea adevărate toate cîte s-au scris în privinţa retragerei ruşilor de pe la strîmtorile Balcanilor. Aceste strategice poziţiuni nu se iau aşa de lesne din mîinele ruşilor, căci 5.000 de oameni pot ţine pe loc 100.000 oameni.

Cît pentru Dobrogea, că a fost evacuată de ruşi, nici nu este de gîndit! Ruşii sînt tăbărîţi pe valul lui Traian. Ei au acolo tunuri de toate mărimile şi este cu neputinţă de a se apropia turcii pe acolo.

La 19 iulie trecut două monitoare turceşti au venit la Kiustendje noaptea şi de la oarele 11 — 2 au bombardat oraşul, dar ghiulelele (obuzele) n-au putut ajunge la mal şi ruşii n-au răspuns decît numai atunci cînd aproape de oarele 2 spre ziuă au căzut două obuze la marginea oraşului. Artileria rusă a aruncat 3 obuze, din cari una a lovit pe unul din monitoare, şi atunci ei s-au depărtat. Dar tunurile ruseşti au fost mici, pentru care cauză pînă în ziuă au fost aduse cu drumul de fier de la Cerna Voda 6 tunuri de cel mai mare calibru şi aşezate la teribelele baterii făcute la ambele maluri, din ambele părţi ale oraşului. Afară de aceasta, portul Kiustendje este presărat cu torpile la o distanţă destul de

depărtată, aşa încît îi este cu neputinţă flotei turceşti de a se putea apropia spre a bombarda acest port şi cu atît mai puţin de a putea debarca armata turcă acolo.

La 3 ale curentei s-au lăsat alte două monitoare turceşti despre Silistra, în apropierea de Rasovata. Ruşii, văzîndu-i, s-au dus [în] întîmpinarea lor cu vaporul român *Fulgerul,* din care cauză monitoarele turceşti au fost silite de a o lua la sănătoasă, şi ruşii i-au lăsat. Turcii, văzînd că nu sînt urmăriţi, au oprit monitoarele. Noaptea, marinarii ruşi s-au strecurat şi le-au împresurat cu torpile şi cu modul acesta încă două monitoare turceşti rămîn nepracticabile, şi cari desigur în curînd sau vor fi azvîrlite în aer sau se vor preda ruşilor.

Ambasadorul Austriei la Constantinopole a primit instrucţiuni să se asocieze cu demersurile ambasadorului Germaniei pe lîngă Înalta Poartă în privinţa cruzimilor comise de turci asupra răniţilor şi prizonierilor ruşi. Italia a făcut în acelaşi timp un demers analog la Constantinopole.

[14 august 1877]

[„ÎNAINTE DE CÎTEVA LUNI..."]

Înainte de cîteva luni deja ,,Românul" începuse a vorbi despre invazia evreilor ruseşti ca de nişte cîrduri de corbi cari vin în urma armatelor pentru a se aşeza pe cîmpiile în care acele s-au luptat. Această comparaţie puţin măgulitoare pare a fi justă, deşi într-un alt înţeles. „Reforma" de duminică conţine următoarele detalii asupra rolului acestei invazii [1].

[1] Vezi *infra*, p. 771 — 772.

[19 august 1877]

TURCIA [„ŞEPTE ZILE DE-A RÎNDUL..."]

Şepte zile de-a rîndul de la 10 — 17 c. s-a urmat lupte în strîmtorile de la Şipca. Mari trebuiesc să fi fost pierderile din amîndouă părţile, cu deosebire însă turcii, care nu erau scutiţi prin fortificaţiuni, trebuie să fi avut pierderi enorme. Poziţiunile din strîmtorile de la Şipca nu sînt pentru ambele părţi beligerante de aceeaşi importanţă. Turcii trebuie să cîştige aceste poziţiuni cu orice preţ, ruşii le ocupă mai mult sau mai puţin numai din îndărătnicie războinică. Încă pe cînd corpul generalului Gurko se retrăsese de peste Balcani generalul Nepocoişiţki propusese evacuarea strîmtorilor de la Şipca şi concentrarea tuturor trupelor la Tîrnova. Astfel ruşii nu vor fi dispuşi a aduce aceleaşi sacrificii pentru apărarea trecătorii de la Şipca pe care turcii trebuiesc să fie gata a le face pentru forţarea ei. Mai multe zile ruşii s-au susţinut în poziţiunile lor; aceste zile au fost un cîştig pentru armata rusască, care în fiecare din aceste zile s-a sporit cu cîte opt pînă la zece mii de oameni. După ce vor fi sosit toate ajutoarele şi după ce trupele ruseşti vor fi ocupat în triunghiul Şiştov-Nicopoli-Tîrnova poziţiunile de care au trebuinţă, Suleiman Paşa poate să treacă, deoarece soseşte prea tîrziu. Faptul că Suleiman Paşa se opinteşte a străbate cu orice preţ prin strîmtorile de la Şipca ne mai încredinţază că situaţia corpurilor turceşti din Bulgaria e critică şi că astfel, precum sînt astăzi dizlocate, ele nu sînt capabile de acţiune. Dacă dar astăzi ori mîne ne-ar sosi ştirea că ruşii nu mai vor să se sacrifice pentru apărarea trecătorii

de la Şipca şi că Suleiman Paşa înaintează vom trebui să ne aşteptăm la o luptă decisivă, pe care ruşii o încep ori primesc în condiţiuni favorabile pentru dînşii. E însă cu putinţă că această luptă va urma chiar mai înainte de a se fi retras trupele ruseşti din trecătoarea de la Şipca, şi atunci ele nici nu se vor mai retrage, ci-şi vor părăsi poziţiunile numai spre a înainta spre Kazanlic.

O depeşă a lui Suleiman Paşa spune că el ar fi ocupat întîiele rînduri de întăriri de [la] Şipka, dar că nu e încă stăpîn pe trecătoare.

Dar o alta, din Gabrova, spune din contra că, deşi la 26 şi 27 august turcii au continuat focul contra Şipcei, ruşii totuşi mănţin toate poziţiunele. Turcii se bat pe rînd şi cu multă greutate. Ei transportă apa pe spatele catîrilor la înălţimele pe cari le ocupă. Proviziunile, muniţiunile şi tunurile sînt aduse de boi, iar pe unde nu pot străbate aceste dobitoace turcii se zice că înhamă bulgari.

Trupele cu cari au avut să lupte ruşii erau nizami şi trupe regulate, cari se băteau foarte bine.

Cu toate astea pierderile turcilor au fost enorme, mai cu samă cu ocaziunea aruncării în aer prin o mină a cării esploziune să fi ucis la 5.000 de oameni!

Pierderile ruşilor sînt şi ele destul de simţitoare, căci 1.500 de morţi şi răniţi, în proporţiune cu numărul total al luptătorilor, este o cifră destul de mare.

[19 august 1877]

AUSTRO-UNGARIA [„CA SĂ SE VADĂ CUM..."]

Ca să se vadă cum gospodăresc fraţii maghiari cu naţionalităţile vom cita numele cărţilor româneşti *oprite* a se întrebuinţa în şcolile de pe teritoriul fericitului regat al Sf. Ştefan:

Vasiliu Petri: „Elementar sau ABCDAR pentru şcoalele româneşti". Compus după principiele scriptolegiei pure. Sibiiu, 1874.

Aron Pumnul: ,,Lepturar românesc". Viena, 1862—1865.

G. Vlădescu: „Elemente de geografie pentru clasele II şi a III primare". Ed. a treisprezecea. Bucureşti, 1868.

M. Michăescu: ,,Elemente de geografie, fizică şi politică." etc. Ed. treia. Bucureşti, 1873.

Treb. Laurian: ,,Istoria românilor, din tim[pu]rile cele mai vechi pînă în zilele noastre". Bucureşti, 1873.

Treb. Laurian: ,,Atlante geografic, după Bonnefont" etc., adoptat pentru şcoalele române din ordinea M.S. Carol I, domnul românilor. Paris şi Bucureşti, 1868. *Silviu Selagian:* ,,Manual de geografie pentru tinerimea română". Viena, 1871. *Ioan M. Moldovanu:* ,,Istoria patriei pentru şcoalele poporale române din Ardeal". Blaj, cu aprobarea comisiunei şcolare arhidiecezane. *I. V. Russu,* ,,Elemente de istoria Transilvaniei pentru învăţători şi şcoalele populare române". Sibiu, 1865.

Meletie Dreghici; ,,Istoria Ungariei în compediu". Timişoara, 1874.

Dimitrie Vîrna, „Geografia ţărilor de sub coroana Ungariei" etc. Sibiu, 1875.

Visarion Roman; ,,Carte de lectură românească pentru şcoalele române". Sibiu, 1873.

Ştefan Pop: „Legendar şi eserciţie de limbă pentru clasa a II-a a şcoalelor poporale". Blasiu, 1872.

Ioan Tuducescu: ,,Istoria românilor. Manual didactic pentru şcoalele poporale române". Arad, la Ştefan Gyulai, 1876.

Preste tot au fost oprite a se întrebuinţa treizeci şi opt de cărţi, scrise în deosebitele limbi ale poliglotei Ungarii, şi anume cărţi germane, române, sîrbeşti, slovace şi croate. Între cărţile româneşti vedem figurînd chiar ,,cartea de lectură a lui *Pumnul",* aprobată de ministeriul de instrucţie din Viena şi tipărită în chiar **tipografia statului.** Dar ceea ce la Viena nu-i periculos, în Ungaria e din contra un sîmbure de distrugere a statului unguresc căci, precum se ştie, *lepturariul* în aparenţă inocent a lui Pumnul îi opreşte pe românii din

Transilvania şi Ungaria de-a se face maghiari. În suma de trei-zeci şi opt de cărţi oprite literatura noastră scolastică are onoarea de-a fi reprezentată cu patrusprezece opuri, va să zică cu mai mult de-a treia parte din numărul total. Cărţi maghiare n-au fost oprite nici una, de vreme ce asemenea e-ndeobştie cunoscut că orice carte ungurească e bună pentru şcoale, ba că cele mai multe nici nu conţin mai mult decît ceea ce trebuie să ştie ... un copil.

[19 august 1877]

FOAIE LITERARĂ [„ALĂTURI CU JURNALUL..."]

Alături cu jurnalul ,,Foişoara Telegrafului Român" care se ocupă mai mult cu ştiinţele (agronomie, istorie, linguistică), apare de acum înainte tot în Sibiiu o foaie beletristică ilustrată, cu numele ,,Albina Carpaţilor". Ortografia e mai puţin fonetică decît a *Foişoarei* şi samănă întrucîtva cu cea a ,,Presei" din Bucureşti — dar limba e îngrijită şi înainte de toate foaia conţine mai mult articole originale. N-rul 1, din 18 august, cu-prinde următoarele:

,,Amor şi răzbunare", novelă istorică;

,,La griji", poezie de I. Al. Lăpădat;

,,Constantin Negri", biografie, însoţită de portretul patriotului român;

,,Un studiu asupra armatei române" ;

,,Mania de a face politică", conversaţiune ş.a.

Noi de bucurăm de propăşirea fonetismului în Transilvania. Acesta este un puternic mijloc pentru a păstra vechea noastră avere naţională: unitatea în limbă. şi o normă unică în pronunţie.

[26 august 1877]

ZIAR NOU [„AU APĂRUT LA 26 AUGUST..."]

Au apărut la 26 august curent „Naţiunea română", ziar cotidian avînd două ediţii pe zi: una la 3 ore şi alta la 6 ore sara.

Se va găsi în a doua ediţie pe pagina I-a revista revistelor, rezumatul articolelor de fond din toate ziarele capitalei apărute în aceeaşi seară şi ultimele depeşi de la Havas.

Pe pagina a 4-a se vor găsi ultimele ştiri ale serviciului special. În fine în toate dimineţile la 8 ore va apărea a 3-a ediţie, cu titlul: ,,Drapelul român" (5 bani esemplarul). În această ediţie se vor găsi ştirile de seară şi din timpul nopţii. Preţul abonamentului pentru districte este: pe un an 44 lei noi, pe 6 luni 22 lei n., pe 3 luni 11 lei n., pe o lună 4 lei n.

Altfel ,,Naţiunea română" va apărea în toate zilele, chiar duminica şi în zilele de sărbătoare, administraţiunea şi redacţiunea se află în Bucureşti, strada Lipscani no. 3. Redactorul este, după cît aflam, D. Frederic *Damé.*

[28 august 1877]

ÎNCĂ O DATĂ RECENZIUNEA LOGICEI MAIORESCU

La observările ,,Convorbirilor literare" că d. Zotu ar fi imputat autorului logicei plagiarea, recenzentul răspunde în ,,Presa" cumcă nu credea că aceste insinuaţiuni ar putea fi taxate de apucături neleale. Ca să dăm şi noi o idee despre plagiarea şi despre citarea de simple titluri care i se impută d-lui Maiorescu, vom spune următoarele:

Logica Maiorescu are un text de patruzeci de paragrafi pe 50 de file.

Relativ la aceşti patruzeci de paragrafi pe 50 de file sînt în apendice douăzeci şi patru de notiţe bibliografice.

În aceste 24 de notiţe se citează: *Mill* şi *Trendelenburg* ca manuale *întrebuinţate şi pentru manualul nostru* (v. notiţa 1).

Apoi dintre celelalte notiţe:

1) La § 15. *Trendelenburg, Logische Untersuchungen,* II, pag. 236 et antea.

2) La § 25. Comp. asupra teoriei logice: Trendelenburg, Log. Untersuch., II, pag. 239 şi următoarele.

3) La § 27. Trendelenburg, Log. Unters., II, p. 299 et sq.

4) La § 40. Trendelenburg, Log. Unters, II**,** p**.** 224 et sq.

Mill:

1) La § 16. Mill, Logica, cartea I, cap, 7.

2) ,, 21. ,, ,, ,, I, cap. 4, §3.

3) ,, 34. ,, ,, ,, ,, ,, ,,

4) ,, 26. ,, ,, ,, II, cap. I, § 2.

5) ,, 30. ,, ,, ,, II, cap. I.

6) ,, 31. ,, ,, ,, II, cap. I, § 2.

Va să zică ,,cercetările logice" ale lui Trendelenburg sînt citate o dată ca op *întreg* întrebuinţat, de *patru* ori cu indicaţii speciale; Logica lui Mill asemenea o dată, ca op *întreg* întrebuinţat, de şese ori cu indicaţii speciale. Aceste *două* opuri numai sînt deci citate de *douăsprezece* ori pentru un text de 40 paragrafi, pe 50 de file.

Şi, fiindcă special de la Mill d. recenzent scoate două pasaje traduse ad literam, zice **plagiat.** Ciudat mai trebuie să mai fie şi plagiatorul acela care citează în douăspre-

zece rînduri pe cei pe care-i pe plagiază. Trebuie apoi să însemnăm în *mod hotărîtor* că citatele d-lui Maiorescu nici nu sînt scrise ca să arate care autori anume au servit la compilarea cărţii sale (căci orice carte de şcoală secundară e cu atît mai bună cu cît este un compilat mai bine aranjat al formulărilor celor mai exacte şi mai limpezi din ştiinţa respectivă); ci ele sînt scrise ,,cu restrîngerea la acele pasage din a căror studiare să se tragă în adevăr un folos pentru lămurirea întrebărilor atinse în text". Căci dacă ele ar fi fost scrise ,,în scop de a aduna multe nume de autori" atunce poate fi recenzentul sigur că n-ar fi lipsit nici unul din citatele pentru care-l doare inima; poate că n-ar fi lipsit nici în cazul cînd autorul ar fi gîndit cu ce soi de recenzenţi se expune a avea a face. A plagia va să zică a lua ideile sau formularea lor de la un autor fără a-l cita nicăiri. De la Mill în cele trei citate autorul logicei n-au luat idei nouă, căci acestea se găsesc în orice logică elementară; ci numai formularea limpede. Ajungea deci să citeze o singură dată cartea ca op întrebuinţat pentru a-l lua oricui dreptul de a presupune plagiare. În privirea citaţiei de ,,simple titluri", imputată autorului, găsim asemene în răspunsul din ,,Presă" reticenţe unice în felul lor. Cînd noi spunem că autorul dă notiţe critice asupra cărţilor cetite, atunci d-sa vine tocmai cu o carte (Prantl, *Istoria logicei*) la care nici nu se-ncape critică din punctul de vedere al ideilor, ci numai din acela al datelor. De ce n-au reprodus notiţa despre cartea lui *Bain* sau despre cea a lui Mill sau chiar despre cea a lui Twesten? Numai atunci am fi putut presupune că recenzentul *e* leal şi *voieşte* a spune adevărul.

Cît despre ,,este" ca terminus medius (Trendelenburg), noi, care am văzut citate „cercetările logice" de 5 ori, avem dreptul a crede că nu-i un plagiat, căci la un asemenea se presupune totdeauna *intenţia* de a lua făr-a pomeni, pe cînd la autorul logicei, prin exemplele date, probabilitatea unui plagiat e cu totul înlăturată. Nefiind niciodată dispuşi să

esplicăm asemenea lucruri prin întîlnirea în idei a două genii, am putea presupune că autorul logicei au citit în Trendelenburg această esplicare şi apoi nu şi-au adus aminte că au cetit-o, ci au crezut că e o idee proprie a sa. Pentru cel ce cunoaşte modul abstract de scriere a profesorului german, aceasta esplicare ar fi cea mai naturală. La idei care ni se comunică în mod foarte abstract pierdem adesea conştiinţa originei lor şi numai la acelea care ni se dau în mod intuitiv, oarecum plastic, printr-o imagine, ne aducem mai totdeauna aminte şi de cel ce ni le-au comunicat. În cazul nostru vina ar fi de atribuit memoriei, nu voinţei autorului logicei. Noi însă renunţăm de bună voie la această esplicare firească. Dintr-o cauză cu totul materială nu avem ediţia *a treia* a cercetărilor logice pe care recenzentul o citează. Într-a doua ediţie, pe care o avem la mînă, ideea nu este de loc atît de precis şi limpede esprimată ca în logica d-lui Maiorescu. Pentru curiozitatea lucrului lăsăm să urmeze ,,esplicarea" lui Trendelenburg:

Concluzia ipotetică sună: Dacă A este, este B; dar A este, deci este B. În această formă se esprimă în modul cel mai abstract că cele singulare sînt sumise celor generale, Nu se împreunează un conţinut nou cu noţiunea medie, precum se întîmplă aceasta îndealtfel în concluzia categorică, ci se esprimă fără nici un fel de legătură existenţa pură a noţiunii medie (A). Prin aceasta se şi descopere existenţa predicatului (B) în mod gol şi dezlipit. Dacă numărăm în concluzie trei termeni, aicea sînt deocamdată numai doi, şi existenţa, cel mai abstract rezultat al intuiţiunii, apare incolor ca al treilea. Pe cînd în concluzia categorică (după sensul general) existenţa se presupune pentru că cele singulare care repaoză pe baza lor apar în propositio minor, pe cînd deci concluzia categorică oferă, cu presupunerea existenţei, o raportare mai bogată a cuprinsului: concluzia ipotetică reprezintă numai izolarea aceasta, existenţa fără raporturi a predicatului (B) şi este în această privinţă mai săracă decît concluzia categorică. Apoi am făcut atenţi mai sus că concluzia categorică admite şi ea această formă. Deci concluzia ipotetică, care fără nimic alta nu are alt cuprins decît faptul subsumţiunii, n-o putem ţinea de-o dezvoltare mai deplină a concluziei categorice, ci numai de-o formă care şi-au lepădat florile şi n-au lăsat decît trunchiul purtător [1].

Să luăm acum explicarea d-lui Maiorescu:

La regula că silogismul trebuie să aibă trei termeni pare a face escepţiune aşa numitele silogisme hipotetice cu numai doi termini aparenţi. Ele au formele următoare;

Daca este *m,* este *s.,*
<u>însă *m* este (sau nu este),</u>
prin urmare este (sau nu este) *s.*

[1] Vezi *Cercetări logice,* vol. II, p. 342 şi 343, ediţia a doua.

Dacă este *m,* nu este s,
<u>însă *m este,*</u>
prin urmare nu este s.

Dacă nu este *m,* este s,
<u>însă *m* nu este ,</u>
prin urmare este s.

Argumentarea se face în forma dintîi după *modus ponendo ponens* şi *tollendo tollens,* în cazul al doilea *modo ponendo tollente,* în cazul al treilea *modo tollendo ponente* (V. §24). În toate cazurile însă, argumentarea se face şi la silogismele hipotetice cu ajutorul a trei termini. Nici că poate să fie altfel. Din judecata ,,dacă este *m,* este s", întrucît rămîne mărginită la aceşti doi termini *m* şi s nu va rezulta niciodată o concluziune nouă. Cînd însă în premisa a doua se zice ,,*m* este", atunci se adaugă terminul al treilea, adică ,,este", care aici nu are înţelesul unei copule, ci înţelesul predicativ al existenţei reale (comp. § 20). Prin urmare silogismul hipotetic se reduce la următoarea formă de silogism obicinuit cu trei termini;

s este o dependinţă a lui *m,*
<u>însă *m* are existenţă *(p),*</u>
prin urmare şi s are existenţă *(p).*

Dintr-aceasta e evident că, dacă autorului logicei i-au rămas în minte în mod neconştiu o idee a lui Trendelenburg, el au întrebuinţat-o mai bine, mai limpede, mai cu temei decum s-au întrebuinţat Trendelenburg pe el însuş. Dorim multe plagiate de această natură, care să traducă idei spuse în treacăt în moneta bine tipărită a gîndirii clare şi hotărîte, care să

prefacă metalul ascuns în pietriş în metal curăţit şi preţios. În acest sens esplicarea d-nului Maiorescu mi se găseşte în nici o carte, căci după citatul lui Trendelenburg se vede că el însuşi admite în silogisme hipotetice numai *doi* termini (faptul pur şi simplu al subsumţiunii). Dacă acesta e un plagiat, atunci tot ce gîndeşte vreun om în lume e asemenea un plagiat, căci toţi nu facem decît a gîndi pînă la capăt ceea ce altul au gîndit în mod embrionar.

Adăogim spre mai marea bucurie a recenzentului că al XVIII-lea capitol din *Cercetările logice,* din care d. Maiorescu ar fi plagiat pe „este" ca termin mediu, e citat în apendicele logicei sale de *două* ori.

Dar la ce discuţia aceasta? Dacă recenzentul ar fi făcut observaţii ad rem, care să arăte contraziceri sau erori în textul logicei chiar, ne-am simţi dispuşi a dizbate pînă şi controverse logice. Dar d-sa a avut bunăvoinţă a se pune la scris pentru a dovedi nu erorile autorului, de care n-au putut găsi, ci nelealitatea ştiinţifică a lui. Această manoperă nu i-au succes deloc; ea a avut numai efectul de a aşeza pe recenzent într-o lumină foarte echivocă şi pe un teren unde orice discuţie devine de prisos.

[1 septembrie 1877]

[„APROPOS DE «GOLOS»..."]

Apropos de *Golos* ,,Războiul" află că principele Gorciacoff i-a adresat o notă energică prin care-l invită să-şi modereze tonul insultător ce-şi permite faţă cu România.

Nu putem decît să mulţămim marelui cancelar pentru această deferenţă cătră noi, cari totdeauna am observat cea mai strictă bunăcuviinţă în limbajul nostru oricînd am vorbit despre Rusia, aliata noastră, cu al cărei sînge se amestecă azi sîngele ostaşilor români pe cîmpul bătăliei.

[2 septembrie 1877]

AUSTRO-UNGARIA [„JURNALELE UNGUREŞTI..."]

Jurnalele ungureşti iar vorbesc de înfrăţirea cu românii, deşi, e drept, numai la ocaziuni cari le plac lor. Dacă ar avea această intenţie într-adevăr, lucrul n-ar fi tocmai greu de făcut, căci n-ar avea decît să ne lese să trăim în pace, pe unde sîntem răspîndiţi. Dar pentru a vedea cum înţeleg ei această înfrăţire reproducem din „Telegraful român" următorul articol: ,,Cu înfrăţire ne îmbie maghiarii!" [1].

[1] Vezi *infra*, p. 777.

[2 septembrie 1877]

CARTE NOUĂ [„A IEŞIT DE SUB TIPAR..."]

A ieşit de sub tipar partea I a unei ,,istorii a românilor" de Grigorie *Christescu,* învăţător în comuna Dobrovăţ, ţinutul Vasluiului. Încercarea de a scrie o istorie potrivită cu priceperea şi cercul de idei al copiilor ni se pare că au succes mult mai bine acestui învăţător decît altora care au scris pîn-acum. Neobicinuiţi a lăuda în mod ditirambic ceea ce ne pare bun, ne mărginim a constata că acest manual (care va avea nevoie în ediţii viitoare de îndreptări pe care i le vor dicta autorului împrejurările şi observările juste ale învăţătorilor practici), totuşi pîn-în momentul de faţă e cel mai uşor de priceput şi de mînuit în această materie. O recomandăm deci învăţătorilor şi dorim ca fiecare să-şi facă observările sale asupra ei, căci autorul, după cît ştim, va da ediţiilor sale viitoare toate schimbările cîte i s-ar propune de către învăţătorii practici şi competenţi. Căci numai astfel se şi crează o adevărată literatură didactică: prin munca comună a întregului corp învăţătoresc. O carte relativ mai bună puindu-se în şcoale, învăţătorii bagă de samă care părţi ale materiei sînt prea greu formulate pentru priceperea copiilor, îşi fac observările, iar autorul în urmă preface ceea ce recunoaşte el însuşi că e prea greu stilizat.

Stilul cărţii e mai narativ decît a altor manuale, limba mai populară (deci mai bună) şi toată materia e tratată de două ori în paralelă. O dată se-nchipuieşte că copilul întreabă şi învăţătorul răspunde, încît fiecare învăţător îşi poate prepara materia în acest mod; altă dată — în rezumatele scurte, de învăţat pe de rost — învăţătorul întreabă şi copilul răspunde. Aceste rezumate sînt limpezi şi scrise în scurte propoziţii principale.

Cartea e editată de d. Dimitrie Daniel, librar din Iaşi (strada mare), iar preţul amînduror părţilor e de un leu nou.

[4 septembrie 1887]

[„CU TOATĂ BUCURIA UNGURILOR..."]

Cu toată bucuria ungurilor şi cu toate rugăciunilor din havrele jidoveşti ale Austro-Ungariei, victoriile turcilor, vestite cu sumeţie în zilele din urmă, nu sînt nimic mai puţin decît adevărate.

După patru zile de bombardare, poziţiunile ruseşti de la Şipka ocupate de oştirile lui Soleiman Paşa, între care era şi garda imperială a sultanului, au fost reluate de către ruşi la 6 septemvrie, după o luptă crîncenă care a durat 9 ore. Turcii au fost goniţi lăsînd pe cîmpul de bătaie peste 2000 oameni.

Ruşii au avut 100 morţi, între care şi colonelul principe Micirschii şi 400 răniţi.

Iar la Plevna Osman Paşa e ameninţat de un nou *Sedan.*

Întăririle lagărului turcesc şi chiar oraşul Plevna au fost crîncen bombardate de către oştirile româno-ruse şi acum sînt împresurate astfel încît comunicarea lui Osman Paşa cu cuartierul general turcesc e cu totul tăiată. Armata turcească de la Plevna nu mai are mijloace de-a-şi procura nici poziţiuni, nici muniţiuni.

Turcii nerăspunzînd la bombardare, se crede că le lipsesc muniţiunile.

[11 septembrie 1877]

CALENDAR PE ANUL 1878

Escelentul calendari al d-lor Comşa şi Eug. Brote au avut anul său întîi (1877) două

ediţii. Anul al doilea (1878) credem că va avea acelaş succes. îl recomandăm mai cu samă tuturor gospodarilor, cari vor găsi în el o mulţime de învăţături folositoare în ramura lor de activitate. La noi în România, unde calendarele se editau odată de oameni ca Alexandri, Cogălniceanu, Asaki ş.a., au ajuns astăzi o speculă curată şi conţin, unele din ele, lucruri stricăcioase pentru limbă şi pentru obiceiuri şi nici un fel de lectură folositoare. Ne pare bine că firul scăpat aicea în mînele unei specule de rînd au încăput la Sibiiu pe mîni aşa de bune şi conştiinţioase. Limba este curată, ortografia fonetică, tiparul citeţ şi frumos, hîrtia bună. Bogăţia şi utilitatea cuprinsului, apoi ieftinătatea preţului (1 fr.) îl fac cu deosebire recomandabil pentru orice „bun econom".

[11 septembrie 1877]

KANT ŞI MUZICA

,,România literară", foaie ce apare o dată pe săptămână în Iaşi, al cărei comitet de redacţiune s-a rămăşit cu nişte domni din străinătate că li va proba că România *are* literatură şi gust literar, publică în n-rul său din 6 septemvrie articolul pe care-l reproducem mai la vale. Lectorul va vedea că au fost de ajuns ca îndemînaticul mistificator să întrebuinţeze cîteva cuvinte abstracte pentru ca întreg comitetul să nu-l mai înţeleagă şi să ieie la serios galimatia cea mai colosală din lume. Asemenea oameni, fără ştiinţă de carte şi fără grăunte de judecată firească, vor a dovedi gustul literar la români, botează cu numele unei reviste a lui Alexandri secăturile lor şi se gerează ca literatori la noi.

Deja în n-rul 2 al nouăi „Românii literare" un domn semnat *N. Rozescu,* au mistificat redacţia toată printr-un articol intitulat ,,ştiinţa în secolul al XX-lea", dar acel articol, nefiind destul de comic, preferăm reproducerea celui din n-rul 3.

[11 septembrie 1877]

[„GERMANIA, ZICE..."]

Germania, zice „Deutsche Zeitung", este hotărîtă a reprezenta programa Rusiei în chestiunea emancipărei creştinilor bulgari şi bosniaci pînă la limita autonomiei. Ea va face tot posibilul pentru ca Dardanelele să se deschidă liberei navigaţiuni şi pentru a să asigura libertatea Dunărei prin garanţii pozitive. Va propune neutralizarea eventuală a Dunărei şi punerea gurelor Dunărei sub scutul României libere şi independente. În acelaşi timp ea va recunoaşte Austro-Ungariei misiunea de protectoare (?) a Principatelor în ceea ce priveşte apărarea liberei navigaţiuni pe Dunăre.

[14 septembrie 1877]

[,,«PESTI NAPLÓ» PRIMEŞTE..."]

,,Pesti Naplo" primeşte o telegramă de la corespondentul său de pe cîmpul de război

după care ţareveci a priimit un ajutor de 53 mii oameni, astfel că astăzi moştenitorul tronului dispune de o armată de una sută zece mii oameni şi patru sute tunuri, cu cari va începe, zilele acestea, atacul.

Din Gornii-Studen se vesteşte sub data de 10/22 septemvrie că la 17 curent, în timpul nopţii, nişte sentinele ruseşti, descoperind nişte turci cari înaintau în tăcere, ordin fu dat tirailorilor de a-i lăsa să se apropie la 50 paşi şi de a face foc. O puternică descărcătură puse pe fugă pe inimic. După două nouă şi inutile atacuri turcii se retraseră către nouă ore de dimineaţă. Opt alte atacuri, dar mai slabe, au fost în acelaşi timp îndreptate spre centrul ruşilor.

Dar atacul cel mai înverşunat avu loc contra fortului St. Nicolaie; el dură de la 3 oare de dimineaţă pînă la amiazi. Nişte mase de turci escaladară stîncele.

Două companii ruseşti, fortificîndu-se cu ajutorul gabioanelor, îi respinseră. Cu toată canonada şi o vie împuşcătură, turcii se mănţinură pe stîncă. La şase ore de dimineaţă ei ridicară pavilionul alb, ornat cu semiluna roşie. Ruşii încetară focul.

În fine, spre amiazi, două companii din regimentul de Jitomir şi o altă companie din regimentul Volhynie respinseră pe turci de pe o stîncă. Toată partea meridională era acoperită cu cadavre turceşti.

Colonelul Tiajchnikov ce comanda coloana de atac fiind rănit, prinţul Hilkow [î]l înlocui. A patra baterie, a 14-a brigadă a colonelului Hoffman, prima baterie a prinţului Mestchersky se distinseră mai ales în această afacere. Prinţul Mestchersky fiind ucis, fu înlocuit de locotenentul Sidorinev, care fu asemenea rănit, ca şi colonelul Rezvu din al doilea batalion de sapeori.

Pierderile ruşilor sînt superioare acelora din ultimul raport. 31 ofiţeri şi 1 000 oameni fură puşi în poziţiune de a nu mai lupta.

Generalul Radetzky îndreptă în persoană frumoasa apărare din 17 septemvrie.

[14 septembrie 1877]

TURCIA [„DE MAI MULTE ZILE..."]

De mai multe zile se răspîndise zgomotul că ruşii ar fi fost bătuţi la Bielo*. Depeşile de la Gorni-Studen, confirmate chiar prin cele de la Constantinopol, arată că, din contră, armata principelui ereditar a respins atacurile turcilor, cari au suferit pierderi enorme.

În Asia linişte.

Agenţia Havas vesteşte din Bucureşti sub 25/13 septemvrie că convoiul de muniţii şi provizii comandat de Şefket Paşa au intrat în Plevna.

Se semnalează diverse mişcări în armata rusască de pe Iantra.

O parte din garda imperială este îndreptată spre Plevna, pe care ruşii continuă a o bombarda.

La Şipka continuă lupta de artilerie, ruşii răspund puţin.

Turcii risipiră bandele bulgare de la Cîrlova.

Muntenegrenii au cuprins la 20(8) septemvrie cetatea Nosdrane şi întreaga strîmtoare Duga şi păzesc intrările strîmtoarei la Gatzko şi Socia contra lui Hafiz Paşa. Acum ei atacă cetatea Goransko.

[16 septembrie 1877]

FRANCIA [„SCRISOAREA PREGĂTITĂ..."]

Scrisoarea pregătită de Thiers spre a fi adresată alegătorilor arondismentului al noulea este publicată. În această adresă Thiers recomandă republica, monarhia fiind cu neputinţă. El protestă contra autorilor lui 16 mai, face elogiul Camerei dizolvate şi cere libertatea alegerilor.

Ziarele franceze publică o scrisoare a contelui Serrurier, prezidentul societăţii de ajutarea răniţilor, prin care face apel la caritatea publică în favoarea răniţilor războiului din Orient.

[16 septembrie 1877]

TURCIA [„DIN NEFERICIRE S-A CONFIRMAT..."]

Din nefericire s-a confirmat ştirea că aproape 10.000 oameni, infanterie turcească cu artilerie, venind despre Sofia, au reuşit a pătrunde în Plevna printre liniile ruseşti de cavalerie.

Drumurile pe cari puteau să vină în Plevna erau două: drumul Vidinului şi drumul Sofiei. Armatei române se dede sarcina de a împiedica intrarea în Plevna despre Vidin, iar armatei ruseşti de a împiedeca intrarea despre Sofia.

Şefket Paşa, de la Sofia, pătrunse în Plevna printre rîndurile cavaleriei ruseşti cu 10.000 (poate şi mai mult) de oameni şi cu celelalte trebuincioase lui Osman Paşa. Poarta despre Vidin n-a putut fi deschisă pînă acum şi detunările din apropiarea Rahovei face să bănuim că oştenii noştri să măsurau cu păgînii, cari veneau să împuterniceze corpul din Plevna.

Zgomotul s-a răspîndit că între cîţiva ambasadori pe lîngă Poartă idei au fost schimbate în ceea ce priveşte condiţiunile unui armistiţiu eventual între beligeranţi; dar nici o demarşă oficială n-a avut loc pînă acum.

[18 septembrie 1877]

[„LA 18 CURENT S-A ŢINUT..."]

La 18 curent s-a ţinut la Gornji-Studen un mare consiliu de război, la care au luat parte un însemnat număr de generali. Aici s-a luat importanta otărîre ca de acum înainte războiul să se facă în mod sistematic. În urma acestui consiliu, generalul Zottof, şeful statului major al armatelor de la Plevna, a fost înlocuit cu generalul Totleben, renumitul conducător al întăririlor de la Sevastopoli.

[23 septembrie 1877]

[„LA ANUL 1774..."]

La anul 1774 au intrat oştirile austrieceşti, cu dispreţul oricărui drept al ginţilor, în pace fiind cu Poarta şi cu Moldova, în partea cea mai veche şi mai frumoasă a ţării noastre; la 1777 această răpire fără de samăn s-a încheiet prin vărsarea sîngelui lui Grigorie Ghica V. Vod. Fără de lege nepomenită, uneltire mişelească, afacere dintre o muiere desfrînată şi între paşii din Bizanţ, vînzarea Bucovinei va fi o vecinică pată pentru împărăţia vecină, deapururea o durere pentru noi. Dar nu vom lăsa să se închidă această rană. Cu a noastre mîni o vom deschide deapururea, cu a noastre mîni vom zugrăvi icoana Moldovei de pe acea vreme şi şirurile vechi, cîte ne-au rămas, le vom împrospăta în aducere aminte, pentru ca sufletele noastre să nu uite Ierusalimul. Căci acolo e sfînta cetate a Sucevei, scaunul domniei vechi cu ruinele măririi noastre, acolo scaunul firesc al unui mitropolit care în rang şi în neatîrnare era egal cu patriarhii, acolo sînt moaştele celor mai mari dintre domnii români, acolo doarme Dragoş, îmblînzitorul de zimbri, acolo Alexandru întemeietorul de legi, acolo Ştefan, zidul de apărare al creştinătăţii.

Iată cum un om din veacul trecut descrie ţara:

Această parte de loc — zice el — care acum s-a făcut Bucovina este la munte şi are aer rece şi sănătos, pe cînd cealaltă parte a Moldovei este de cîmpii călduroase, dar nu atît de prielnice sănătăţii, căci aici se stîrnesc un fel de friguri şi locuitorii nu ajung la vreo vîrstă de bătrîneţă adîncă; un om de 70

---

de ani şi încă cel mult de 80 este de-a mirarea. Pe cînd dincolo sînt munţi cu pomi şi cu alţi copaci roditori, pintre cari curg apele cele limpezi care dintr-o parte şi dintr-alta de pe vîrfurile munţilor se pogoară la vale cu un sunet preafrumos pe aceste laturi, facîndu-le asemenea unei mîndre grădini.

La marginea ei stă Ceahlăul, care în zilele seninate se poate vedea pe vremea apusului soarelui din Cetatea Albă, cale de 60 de ceasuri, şi se vede aşa de curat ca şi cum ar fi el aproape în unghiul ţării, iar de la miazănoapte se vede de lîngă apa Ceremuşului, unde numai hotarăle Moldovii, ale ţării leşeşti ş-ale Ardealului se lovesc. Prin năsipul pîrăielor ce se încep din munţi se găseşte praf de aur, prin codri sînt cerbi, ciute, căprioare, bivoli sălbatici şi, în munţii despre apus, o fiară pe care moldovenii o numesc zimbru. La mărime ca un bou domestic, la cap mai mic, grumazii mai mari, la pîntece subţiratec, mai înalt în picioare, cornele, ei stau drept în sus, sînt ascuţite şi numai puţin plecate într-o parte. Fiară sălbatecă şi iute, poate să saie ca şi caprele de pe-o stîncă pe alta. Pe lîngă hotară, despre cîmpuri, sînt mari cîrduri de cai sălbateci. Oile cele sălbatice caută de păşune îndărăpt hrana lor, căci în grumazul cel scurt nu au nici o încheietură şi nu pot să-şi întoarcă capul nici într-o parte din a dreapta sau din a stînga. Dintre vitele albe, multe mii se duc prin ţara leşască la Saxonia sau la Brandenburg şi de acolo se duc mai departe. Neguţitoria stupilor este multă şi în dobîndă.

Unii ţărani erau *vecini;* totuşi stăpînii lor nu aveau putere nici a-i pedepsi cu moarte, ca lucru ce se cuvine numai domnului stăpînitor; nici nu putea ei ca să vîndă pe vreonul din satul de unde era el născut, nici să-l mute într-alt sat. În alte ţinuturi ţăranii sînt oameni slobozi şi aşa au ei o volnicie ca un chip de republică, precum în Cîmpul-lung din ţinutul Sucevei. Tîrgoveţii de pre la oraşe şi tîrguri sînt moldoveni adevăraţi şi fac neguţătorii cu negoaţă de mînule lor. Boierii sînt curaţi moldoveni şi socotesc începerea lor de la rîmleni că se trage. Ei sînt împărţiţi în trei stări: în cea dentîi sînt boierii acei pe carii îi rînduieşte domnul în trebile ţării, într-al doilea curtenii sau oamenii cari au de moştenire case şi sate, întru al treilea sînt călărimea slujitorilor, care pentru veniturile moşiilor ce li s-au dăruit lor de la Domni sînt datori numai cu a lor cheltuială să iasă cu domnii la oaste. În sfîrşit, sînt răzeşii, cari mai bine s-ar chema oameni de ţară, slobozi, ca şi partea boierească, numai că aceşti de pe urmă nu au case ţărăneşti sub stăpînirea lor, ci locuiesc prin sate şi-şi lucrează pămîntul lor însuşi.

Cu toate că mitropolitul de Moldova îşi ia bloagoslovenia de la patrarhul de Ţarigrad, dar nu este supus lui, el cei trei episcopi moldoveneşti pun mînele lor pe deasupra celui ales şi după aceea Vodă roagă pe patriarhul ca să întărească în vrednicie pe acel de curînd mitropolit, care patriarhul *neapărat trebuie s-o facă.* Mitropolitul nu dă *nimica* Patriarhului şi nu este nicicacum îndatorit ca să înştiinţeze pe el pentru pricinele bisericeşti de la Moldova sau să-l întrebe la vro socoteală de aceste, ci el are asemenea volnicie ca şi patriarhul.

Din toate acestea, scrise de mîna bătrînească, se vede curat că stat şi biserică erau neatîrnate, că clasele societăţii erau libere, căci pînă şi vecinii, îndeobşte colonizaţi, aveau scutirile şi dreptăţile lor, c-un cuvînt un popor liber de ţărani şi de păstori. Şi cum era acest popor se poate judeca de împrejurarea că, chiar la 1777, Austria avea de scop a împărţi Bucovina în ,,ocoale de oşteni pedestri" după cum era în Slavonia şi în Croaţia, căci, zice vechiul manuscript, „lăcuitorii au la slujba războiului putere şi îndrăzneală, iar spre plata birului nu au bani".

Si ce au devenit astăzi obîrşia Moldovei? Făgăduit-au fost Austria s-o ţie în vechile ei legi şi obiceiuri, bunurile mănăstireşti să le întrebuinţeze spre ridicarea poporului moldovenesc, răzăşii să rămîie întru ale lor, tîrgoveţii întru ale lor şi multe alte lucruri au făgăduit.

Şi ce au făcut în ţară? Mlaştina de scurgere a tuturor elementelor sale corupte, loc de adunătură a celor ce nu mai puteau trăi într-alte părţi, Vavilonul babilonicei împărăţii. Deşi după dreptul vechi judanii n-aveau voie nici sinagogi de piatră să aibă, astăzi ei au drept în mijlocul capitalei havra lor, iar asupra ţării ei s-au zvîrlit ca un pîlc negru de corbi, espropriind palmă cu palmă pe ţăranul încărcat de dări, sărăcit prin împrumuturi spre a-şi plăti dările, nimicit prin dobînzile de Iudă ce trebuie să le plătească negrei jidovimi. Şi asta, în jargonul gazetelor vieneze, se numeşte a duce *civilizaţia în Orient.* Oameni a cărăr unică ştiinţă stă în vînzarea cu cumpănă strîmbă şi înşelăciune au fost chemaţi să civilizeze cea mai frumoasă parte a Moldovei.

Poporul cel mai liber şi mai îngăduitor şi-au plecat capul sub jugul celei mai mizerabile şi mai slugarnice rase omeneşti. Pămîntul cel mai înflorit începe palmă cu palmă în mînile cele mai murdare, raiul Moldovii se împle de neamul cel mai abject. Şi fiindcă la toate aceste procese de expropriare agenţii de împlinire au tantiemele lor, de aceea jidovimea şi judecătorii merg mînă în mînă sub pajura creştină cu două capete.

Fără a vărsa o picătură de sînge, fără muncă, fără inteligenţă, fără inimă o rasă care, în înjosirea ei, nu are asemănare pune astăzi mîna pe un pămînt sfînt, a căruia apărare

---

ne-au costat pe noi rîuri de sînge, veacuri de muncă, toată inteligenţa noastră trecută, toate mişcările cele mai sfinte ale inimei noastre.

Şi e plină de străini,
Ca iarba de mărăcini;
Şi e plină de duşmani
Ca rîul de bolovani.
Iar mila străinului
E ca umbra spinului :
Cînd vrei ca să te umbreşti,
Mai tare te dogoreşti.

De aceea cînd ştim pentru ce a căzut voevodul moldovenesc nu trebuie să-l plîngem. „Ce mă plîngeţi pe mine, că nu sînt de plîns. Mie s-au hotărît bucuria drepţilor, cari n-au făcut lucruri vrednice de lacrămi". De plîns e ţara, care prin moartea lui totuşi n-au fost scutită de cea mai aspră trunchiare.

La Putna un călugăr bătrîn mi-a arătat locul înlăuntrul bisericii în care stătea odată aninat portretul original al lui Ştefan Vodă. După original el au fost mic de stat, dar cu umere largi, cu faţa mare şi lungăreaţă, cu fruntea lată ochii mari plecaţi în jos. Smad şi îngălbenit la faţă, părul capului lung şi negru acoperea umerii şi cădea pe spate. Căutătura era tristă şi adîncă ca şi cînd ar fi fost cuprins de o stranie gîndire ... Coroana lui avea

deasupra, în mijloc, crucea toată de aur, împodobită cu cinci pietre nestimate. Sub crucea coroanei urmau Duhul sfînt, apoi Dumnezeu tatăl, cu dreapta binecuvîntînd, cu stînga ţiind globul pămîntului, pe cercul de margine al coroanei un rînd de pietre scumpe de jur împrejur. Îmbrăcat era Vodă într-un strai mohorît cu guler de aur, iar de gît îi atîrna un engolpion din pietre şi mărgăritare. Cîmpul portretului era albastru, în dreapta şi în stînga chipului perdele roşii.

Am întrebat ce s-au făcut originalul?

Călugărul au răspuns ce însuşi auzise.

Într-una din zilele anului 1777, la miezul nopţii , *Buga,* clopotul cel mare, a-nceput să sune de sine, întîi încet, apoi tot mai tare şi mai tare.

Călugării treziţi din somn se uitară în ograda mănăstirei. În fioroasa tăcere, în sunetul clopotului ce creştea treptat, biserica se lumina de sine înăuntru de o lumină stranie şi nemaivăzută. Călugării coborîră într-un şir treptele chiliilor, unul deschise uşa bisericii... în aceea clipă clopotul tăcu şi în biserică era întuneric des. Candelele pe mormîntul lui Vodă se stinseră de sine, deşi avuse untdelemn îndestul.

A doua zi portretul voevodului Moldovei era atît de mohorît şi de stins, încît pentru păstrarea memoriei lui un călugăr ce nu ştia zugrăvia, au făcut copia ce există astăzi.

Aprinde-se-vor candelele pe mormînt? Lumina-se-va vechiul portret?

[30 septembrie 1877]

CONFERENŢĂ [„CONFERINŢA ŢINUTĂ..."]

Conferinţa ţinută de d-nii Vasile Alexandri şi Iorgu Vîrnav Liteano în profitul societăţei de binefacere pentru ostaşii români răniţi au produs preste una mie lei noi.

D. Vasile Alexandri au început prin a arăta că eroii noştri de la Plevna nu sînt mai pe jos decît eroii de la Racova şi Călugăreni.

Care este poetul acela atît de genial, zise d-sa, care să poată descrie în adevăratele sale colori bravura ostaşilor români! Fiecare soldat cînd ţine arma în mînă coprinde în sine poemul cel mai *elocuent.* Cetiţi raporturile oamenilor competenţi veniţi de pe cîmpul de luptă şi veţi videa că ostaşul român nu ştie să dea înapoi. Corespondentul ziarului englez *Daily News* mi-a declarat ca regimentele române fără de nici o exagerare se pot compara cu cele mai brave şi mai bătrîne regimente din armata engleză.

După această d-sa, în mijlocul aplauzelor celor mai călduroasă, dădu cetire *legendei vizirului Ahmet.*

D. Vîrnav Liteanu a vorbit despre *publicul român;* discursul său au fost elegant şi mult aplaudat de auditori.

[30 septembrie 1877]

ITALIA [„LUCRAREA D-LUI N. DENSUŞEANU..."]

Lucrarea d-lui N. Densuşeanu care tratează despre starea românilor de peste Dunăre, apăsaţi şi persecutaţi deopotrivă atît de creştini cît şi de păgîni, tradusă în limba franceză

de d-nul Frédéric Damé şi purtînd titlul, *Les Roumains de Sud* (Macedonia, Tesalia, Epir, Tracia şi Albania) şi însoţită de o cartă etnografică a fost trimisă şi cunoscutului filoromân Juvenal Vegezzi Ruscala, cetăţean de onoare al României.

Răspunsul d-lui Vegezzi-Ruscalla, datat Turin 3 oct. e următorul.

[5 octombrie 1877]

AUSTRO-UNGARIA [„DESPRE INTRAREA..."]

Despre intrarea maghiarilor la Cloşani circulă o mulţime de versiuni. În Transilvania se răspîndise ştirea că ar fi fost o încăierare între grănicerii români şi săcui, că 50 dintr-aceşti din urmă au fost împuşcaţi de soldaţii de graniţă şi că banda au rupt-o după aceea de fugă. „Egyetértés" spune că nişte tineri unguri s-ar fi rămăşit că vreo cîţiva din d-nialor, ivindu-se la margine, or să puie în spaimă România întreagă. Vorbă să fie ! Poftească numai şi vor vedea atuncea de ce soi este spaima noastră. Nu ştim zău dacă vreunul din ,,sperietori" s-ar întoarce neciuruit în fericita Ungarie.

Nouă ni se pare că ,,Românul" dă o prea mare importanţă focului de paie din Ungaria. Maghiarul trebuie frecat pentru a deveni om de omenie, prin urmare o asemenea încălcare a teritoriului nostru au împlut pe mulţi din noi de bucurie. Dar fiindcă această bucurie nu ne-au fost dată de Dumnezeu, de aceea reproducem spre plăcerea universală proclamaţia maghiarilor, după traducerea ,,Românului".

[7 octombrie 1877]

«ROMÂNIA LITERARĂ»

Am publicat în alt rînd articolul ,,Kant şi muzica" drept dovadă de temeinicia oamenilor cari îndrăznesc la noi a „face literatură". Deja atunci am spus că un domn semnat

N. Rozescu mistificase redacţia „României literare" cu articolul ,,ştiinţa în secolul al douăzecelea". Iată că acum ,,România liberă" ne descoperă şi taina acestei mistificări.

[7 octombrie 1877]

[,,«CORESPONDENŢA POLITICĂ» CUPRINDE..."]

„Corespondenţa politică" cuprinde o lămurită dare de samă despre starea lucrurilor dincolo de Dunăre. O schimbare hotărîtoare — zice ea — mai că nu se poate aştepta înainte de a sosi iarna. Aceasta o zic chiar oamenii competenţi. O asemenea schimbare în bine ar fi pentru ruşi luarea Plevnei încă înainte de 20 a curentei, pentru turci forsarea liniei Iantrei

înainte de capătul lui octomvrie. Nici una din aceste două eventualităţi nu are probabilitate mai mare, încît trebuie să ne aşteptăm la prelungirea campaniei în vreme de iarnă. Dar un război care prin sosirea iernei se împarte în două campanii deosebite cîstigă un caracter cu totul altul. În locul războirii pripite, neastîmpărate şi îndrăzneţe, care era întrucîtva întemeiată prin intenţia de-a mîntui războiul într-o singură campanie, vine astăzi o războire mai liniştită, mai luătoare de samă, mai răzgîndită, care nu voieşte să siluiască evenimentele într-o bucată de vreme mărginită prin împrejurări climatice, ci le dă timpul trebuitor pentru dezvoltarea lor firească.

E aproape sigur că ruşii nu vor mai trece în anul acesta peste Balcani, pentrucă nu mai pot s-o facă; dar e tot atît de sigur că nu se vor întoarce preste Dunăre înapoi, pentru că nu vor s-o facă şi pentru că turcii nu-i pot sili la aceasta. Toate se reduc deci la întrebarea ce se mai poate cîştiga ostăşeşte în Bulgaria de nord în curgerea capătului toamnei şi a iernii. Dacă pînă la începutul iernei situaţia nu se va schimba nici printr-un atac al ruşilor asupra Plevnei, nici prin agresiunea turcilor asupra liniei Iantrei, atunci comanda rusească rămane să realizeze două operaţii care se pot face tocmai iarna în împrejurări foarte priitoare. Aceste două operaţii sînt: împresurarea *Plevnei* şi a *Rusciucului.* În împrejurările de faţă e hotărît că întreaga armată rusească va rămanea în Bulgaria şi va continua din răsputeri operaţiile împrotiva Plevnei şi a Rusciucului cît va ţinea toamna şi iarna.

Părerea că Serbia *nu* va intra în acţiune mai că nu are temei. Tocmai iarna e pentru Serbia momentul cel mai priincios de a interveni: pentru că iarna ofensiva turcească dinspre Novi Bazar sau Seraievo mai că nu-i cu putinţă sau e prea uşor de impiedecat, pe cînd, din contra, împresurarea Vidinului de cătră sîrbi, uniţi cu *detaşamente române,* este una din operaţiile cele mai uşoare.

Schimbarea în comanda supremă turcească au fost urmată de trimiterea părţii cei mai mari din garnizoana Varnei şi Şumlei la armata de operaţie, încît aceasta s-au sporit cu cel puţin 20.000 de oameni.

La Plevna situaţia e neschimbată. Ruşii imitează pe români şi caută a se apropia prin şanţuri de întăririle turceşti. Apoi, de la sosirea generalului *Totleben,* s-au început la sud-ost de Plevna lucrări de pămînt în stil mare. S-aşteaptă numai ca românii să ieie reduta cea mare a Griviţei (Osman) pentru a păşi la lucrările generale de împresurare. În aceeaşi vreme s-au sporit cordonul de impresurare dindărătul Plevnei. Vodă Carol voia chiar să ocupe în *Telis,* cu 15.000 de oameni, o poziţie şănţuită şi să puie o stavilă intre Plevna şi ajutoarele ce vin din Orhanie. Dar părerea sa n-au fost primită, ci ruşii s-au mărginit a spori corpul generalilor Krilof şi Loscauf* cu cîteva batalioane de tiraliori şi cîteva baterii călări.

Despre poziţia *armatei turceşti de ost* nu se ştie absolut nimic. Ea pare a-şi schimba poziţiile, căci ruşii au pierdut în mai multe puncte atingerea cu ea. Nu vom fi însă mult în nesiguranţă asupra mişcărilor lui Suleiman Paşa.

„Gazeta de Frankfurt " asigură că generalul Totleben nici n-are de gând a goni pe Ghazi-osman Paşa din Plevna. Scopul său e de a-l pune pe Osman în neputinţă de-a se mai lupta, de-a se mai ivi şi a doua oară dinaintea ruşilor în Balcani şi de a le cauza pierderi. Dacă Totleben va izbuti până la capătul lui mai anul viitor să facă pe Osman să capituleze , atunci pierderea de vreme nu e de loc nefolositoare . Despre un atac cu asalt, cum îl prezic ziarele române, nu poate fi vorba, dintr-o cauză foarte simplă. Prin ploile din urmă pămăntul lutos s-au inmuiet , încăt înaintarea trupelor de atac ar fi aşa de înceată că pierderile ei în drum ar răpi toată probabilitatea succesului. Deocamdată lucrările fortificatorii ale armatei dimprejurul Plevnei au de scop a asigura propriile poziţii în contra unei agresiuni turceşti dinlăuntrul Plevnei.

Altfel se vede că Osman judecă pe deplin mărimea pericolului ce se naşte pentru întăririle sale prin lucrările de apropiare ale românilor, esecutate cu hârleţul Linnemann . Reduta Osman (partea din întărirea Griviţei care se află încă în mânile turcilor) fiind periclitată, Osman au retras din ea tunurile, încât în lagărul turcesc se crede că ar fi subminată . În momentul ce românii s-ar pune în posesiunea redutei e prea cu putinţă ca ea

să sară în aer.

La 2 şi 3 (14 şi 15 oct. st. n.) au avut loc bătălia hotărâtoare de la Kars între ruşi şi turci. Decursul general al operaţiilor au fost următorul: Colona de încungiur al generalului Lazarev au ocupat la 2 octomvrie înălţimile de la Orlok , au gonit trupele turceşti de acolo şi le-au împins spre Kars şi Wisinköi .

Fiindcă prin această mişcare o parte a armatei turceşti era incunjurată deja, de aceea ruşii au hotărît ca a doua zi, la 3 oct., să pornească un atac general în contra poziţiei lui Mouktar Paşa. Cheia sa înaintea frontului îl forma dealul intărit Avliar . Dimineaţa la 6 ore ruşii au început atacul general, după ce l-au pregătit mai întâi printr-un precis foc de artilerie. Pe la amiazăzi generalul Heimann atăcă dealul Avliar cu regimentele Erivan, Gruzia , Piatigorsk şi cu un batalion de tiraliori. După o luptă strălucită, Heimann a luat dealul. Prin ocuparea acestei poziţii armata lui Mouktar Paşa era ruptă în două. O parte a armatei turceşti care apucă spre Kars au fost atacată în flanc de trupele generalului Lazaref şi urmărită de trupele generalului Heimann, încât pe la 5 ore această parte era bătută şi risipită cu totul, pierzând o mulţime de morţi, mai multe mii de prizonieri şi patru tunuri.

În aceeaşi vreme trei divizii turceşti rămase la flancul drept au fost respinse din poziţiile lor de la Aladja , care **erau inconjurate cu totul,** şi, după pierderi enorme, **au fost** silite să se predea la 8 ore sara. *Mulţi prizonieri, 7 paşi şi 32 de tunuri cu o mulţime de* **material de războiu au căzut în mânile ruşilor.** *Mouktar Paşa au fugit în Kars.* Pierderile ruşilor sunt relativ mici.

[9 octombrie 1877]

[„ATACUL S-A ÎNCEPUT VINERI..."]

Atacul s-a început vineri, pe la 12 oare ziua, în contra şanţurilor redutei Bukova .

Şanţurile au fost luate la primul asalt şi sara s-a dat asalt chiar la redută .

Primul rând de parapete al redutei a căzut asemene în mânele românilor; ei însă au dat peste al doilea rând de parapete , de care n-aveau cunoştinţa. Aici împotrivirea a fost mare şi trupele noastre primiră ordin de a se retrage.

Retragerea s-a îndeplinit în cea mai bună ordine.

Pierderile ce avem sînt: morţi 50, răniţi 200, între cari 5 ofiţeri şi un locotenent-colonel.

Acest atac s-a făcut de trupele din diviziunea a patra, compuse aproape numai din *moldoveni.*

Spiritul oştirii este escelent; ea suferea de ordinul de retragere şi cerea să reînceapă lupta avînd deplină încredere că de astădată, cunoscînd mai bine culcuşul vrăjmaşului, îl va îngenunchea. Nu credem de prisos a aminti că această divizie a patra este aceea care au luat cu asalt reduta Griviţa. Şi, dacă accentuăm că sînt numai moldoveni în ea, o facem pentru că ziarele din Bucureşti par a ignora cu totul această împrejurare.

Tot în privirea acestei lupte *A.S.I. Marele Duce Nicolaie* telegrafiază următoarele:

La 7 octombrie sara reduta în acea zi fusese luată cu asalt de către români, a fost reluată apoi de către turci. În această luptă românii au pierdut 130 de soldaţi şi cinci ofiţeri. Amănuntele asupra acestei lupte lipsesc încă.

[12 octombrie 1877]

DIVIZIA A PATRA

Divizia care au fost mai mult mestecată în luptele de pîn-acuma de la Plevna este cea a patra, compusă în cea mai mare parte din moldoveni. Am însemnat aceasta în revista noastră internă, pentru a atrage şi mai mult privirile publicului asupra răniţilor ce vor fi a se îngriji. Se zice chiar — deşi dorim ca această ştire să nu se confirme — că această vitează divizie este atît de slăbită prin luptele continue, încît de acum înainte va rămînea în rezervă.

[12 octombrie 1877]

AUSTRO-UNGARIA
[„I.P.S.S. MITROPOLITUL ROMÂNILOR..."]

I.P.S.S. Mitropolitul românilor gr. or. din Transilvania şi Ungaria a publicat următorul circular [1], care e pentru noi un semn că guvernul maghiar caută pretexte pentru a împiedeca activitatea sinoadelor eparhiale.

[1] V. *infra*, p. 786.

[16 octombrie 1877]

NOTIŢĂ BIOGRAFICĂ
[„ZIARELE DIN BUCUREŞTI..."]

Ziarele din Bucureşti aduc ştirea despre moartea lui *A. Papiu Ilarian.* Acest bărbat au fost la 1848 tribun al românilor ardeleni a căror revoluţie au descris-o în Istoria Daciei centrale. Trecînd în urmă în România a editat ,,Tezaurul de monumente istorice", un arhiv în care-a reprodus scrieri relative la istoria românilor. În ,,Revista Carpaţilor" au publicat cîteva acte din corespondenţa ţinută în limba latinească între Petru Voivod Rareş Domnul Moldovei şi Ioachim, electorul de Brandenburg. Aceste acte răposatul le-au fost extras din arhiva de la Berlin. Cît despre politică ... au făcut-o şi el cum o face oricine la noi; dar ... de mortuis nil nisi bene.

[16 octombrie 1877]

SCORNIRILE «TELEGRAFULUI» DIN BUCUREŞTI

În primul său Bucureşti de la 17 curent „Telegraful", comparînd presa conservatorilor

cu păserile cobitoare, ajunge la concluzia că această presă voieşte a introduce ură între moldoveni şi munteni. Aceste aiurări, a căror îndreptăţire n-o discutăm, ne-ar fi găsit însă foarte nepăsători dacă „Telegraful" n-ar fi binevoit a insinua aceleaşi intenţii monstruoase şi ,,Curierului de Iaşi", pe care are naivitatea a-l numi organul d-lui Maiorescu.

D. Maiorescu este într-adevăr un prozator bun şi cu judecată, ale cărui idei literare le împărtăşesc astăzi însuşi contrarii săi politici (vezi de ex. ,,România liberă" şi noul curent în Academie), dar de aici nu urmează de loc că foaia noastră ar fi organul d-sale. Drept dovadă despre netemeinicia aserţiunii „Telegrafului" redactorii lui n-ar avea decît să deschidă ,,Curierul de Iaşi" şi să vadă că, oridecîteori am vorbit de o lucrare bună pe terenul literar, am abstras întotdeauna de la rolul politic al autorilor. Observarea pe care ne-o impută „Telegraful" e că am pomenit că divizia a patra, cea amestecată mai mult în luptele de la Plevna, e compusă aproape numai din moldoveni. Aceasta am făcut-o pentru că ziarele bucureştene, atît liberale cît şi *conservatoare* fără deosebire, ignorează acest adevăr şi pare c-ar lua mai bine foc în gură decît să spuie anume că moldovenii se poartă escelent pe cîmpul de război. Deci tocmai ziare de teapa „Telegrafului", prin păcatul reticenţei, bagă ură între moldoveni şi munteni, nu noi, care dăm fiecăruia ce-i a lui. Oare un jurnal oficial n-are voie să zică că moldovenii se bat bine? Şi oare, dacă chiar ziare străine laudă pe oştenii moldoveni, atunci, dacă-i lăudăm şi noi, sîntem poate separatişti? Sau e o crimă în ochii ,,Telegrafului" de-a rosti numele Moldovei?

Noi, din contra, credem a ne putea făli cu împrejurarea de-a fi români din Moldova, cu calităţile şi scăderile noastre, cum ne-au făcut Dumnezeu. Dacă pieliţa redactorilor „Telegrafului" e mai smadă decît a noastră şi originea aşa de neaoşă încît n-au dreptul de a se numi nici moldoveni, nici munteni, ni se pare că nu noi sîntem de învinovăţit pentru aceasta. Sînt şi la noi şi cam pretutindeni asemenea isteţi, cari cred că tot ce zboară se mănîncă; noi mai facem şi deosebiri şi nu aruncăm pe toată lumea în căldarea patimelor momentane, pentru a-i scoate sau albi sau negri, după plac.

În fine, puindu-ne în paralelă cu ,,Neue fr. Presse", ,,Telegraful" face ceea ce n-au cutezat nimeni să facă pîn-acuma.

Cine au urmărit opinia statornică ce noi o avem de acel ziar vienez, care se bucură de înrîurire, pentru nefericirea nu numai a noastră, dar a imperiului vecin chiar, acela va înţelege că insinuarea, dacă n-ar veni de la redacţia „Telegrafului", ar fi pentru noi cea mai gravă insultă. Căci acel organ este cel de căpetenie care-n Austria chiar vîră ură între deosebitele naţionalităţi şi le sumuţă una asupra alteia, acel ziar este deopotrivă stricăcios germanilor ca şi celorlalţi, el propagă idei care fac cu neputinţă dezvoltarea economică sănătoasă şi liniştea politică între popoară şi e redijat de oameni cari nu sînt în inima lor nici austriaci, nici germani, ci speculanţi cutezători, ca şi unii redactori din Bucureşti, cari pentru trecerea mărfii lor tipărite sînt în stare să atingă şi să zădărască simţirile cele mai sfinte pe care le are un om sau un popor.

În fine e cu totul de prisos a mai discuta, căci ceea ce am zis noi e pe deplin adevărat. Divizia a patra s-au purtat escelent, au avut pierderi simţitoare şi e azi în rezervă. N-am zis nici mai mult nici mai puţin, ci am împărtăşit neted o faptă care interesează în gradul cel mai mare provincia noastră în genere, Iaşii îndeosebi, căci în acea divizie sînt şi oştenii din judeţul şi oraşul nostru. Dacă adevărul neted şi fără încunjur supără pe unele ziare bizantine şi învechite în minciuni şi apucături din Bucureşti nu e vina noastră. Adevăr şi mîntuire sînt în ochii noştri identice, şi acest izvor curat nu poate supăra decît pe răi şi pe netrebnici.

[21 octombrie 1877]

SINUCIDERE [„ÎN HOTEL DE PARIS..."]

În Hotel de Paris în noaptea de joi spre vineri, pe la 11 oare, s-a sinucis un tînăr din Galaţi, cunoscut în acel hotel sub numele de Gheorghe Teodoru, student. După cît s-a putut constata, acest tînăr dezgustat de ale vieţii ar părea să aibă numai 21 sau 22 ani şi-ar fi fiul d-lui Hagi Manolachi Nicola, consilier comunal în Galaţi. Cauza sinuciderei sale se raportă la multe versiuni, însă, după mărturia mai multor persoane suspecte cu care intrase în legături de cînd era în Iaşi, cea mai probabilă ar fi comiterea unei sustrageri de 250 galbeni de la părintele său, cu care bani fugise la Bucureşti, unde după cîteva zile de prodigalitate şi desfrînare, părintele său aflîndu-l, l-a urmărit imediat acolo. Atunci, părăsind Bucureştii, el a venit, sînt acum vreo 15 zile, în Iaşi şi au găzduit la Hotel de Paris sub numele mai sus citat. În Iaşi au contractat relaţii intime cu mai multe din acele figuri a căror foarte îndoielnică onorabilitate au ştiut să-l introducă prin acele cafenele nocturne ale oraşului în care sînt jocuri clandestine de cărţi şi care sînt frecuentate în genere numai de coţcari şi de tot ce este mai vicios în clasele de jos a societăţii noastre.

I-au trebuit numai cîteva zile de frecuentare prin acele *nobile* stabilimente pentru ca în sara sinuciderei sale să se afle numai cu două ruble în buzunare; pe lîngă aceasta cu o zi sau două mai înainte el simţise că un d. Mihailescu, trimes de părintele său înadins, era pe urmele lui şi-l căuta, spre a-l denunţa poliţiei. Mustrarea de cuget sau nenorocita alternativă în care se găsea, străin pe pavelele Iaşului şi fără nici un ban, l-au împins se vede într-un moment fatal a recurge la un asemenea mijloc pentru a pune capăt unei vieţi începută aşa de trist.

[23 octombrie 1877]

FRANCIA [„DL. CALMON AU PRONUNŢAT..."]

Dl. Calmon au pronunţat în sara şedinţei comitetului stîngelor Senatului un discurs criticînd într-un mod foarte viu actele guvernului şi recunoscînd că nici o tranzacţiune nu este posibilă. El sperează că Franţa va intra într-o lungă perioadă de pace, de repaos şi de prosperitate. O nouă reuniune plenară a stîngelor Senatului s-au fixat pentru ziua de 6 noiemvrie.

Se anunţă că d. Fourtou pregăteşte elementele unui mare discurs, destinat a apară dinaintea Camerei politica urmată de guvern de la 16 mai.

Le Soleil anunţă că ambasada din Viena ar fi să se deie d-lui Gontaut-Biron, a căruia situaţie, în urma antipatiei ce-i arată dl. de Bismark, devenise destul de grea la Berlin. Mai multe ziare pronunţă numele d-lui duce Décazes pentru ambasada din Berlin, dar nu este încă nimic decis în această privinţă.

O telegramă a ziarului *Le Nord* spune că cîteva rezultate ale alegerilor pentru consiliile generale din Franţa sînt cunoscute pînă la 5 noiemvrie; Dl. Broglie a căzut contra d-lui Fouquet bonapartist, amiralul La Ronciere-Le Noury au căzut contra candidatului republican. Telegrama în chestiune mai adaoge că este imposibil de a se judeca despre rezultatul final. Totuşi se pare că republicanii vor cîştiga fotoliuri mai cu samă la Rouen şi la Şamberi. Mai mulţi bonapartişti au fost aleşi în Gironde, precum d-nul Pascal.

[30 octombrie 1877]

AUSTRO-UNGARIA
[„VAIETELE DE MEDIAŢIUNE..."]

Vaietele de mediaţiune de cari organele vieneze răsunară nu sînt, zice o corespondenţă a *Nordului,* decît ultima neputincioasă răvoinţă în privirea Rusiei care au caracterizat aprecierile anterioare a acestor ziare, precum şi noutăţile diplomatice şi militare ce ele au pus în circulaţie. Nu trebuie să-şi ascundă cineva că există în Cisleitania ca şi în Ungaria o opiniune relativ puternică, care, de la începutul războiului, nu încetează de a esprima dorinţi în favoarea unei semi-soluţiuni a Chestiunei Orientului, în speranţă de a convinge pe Europa că această soluţiune au fost impusă prin o coaliţie austro-germană ce ar fi înlocuit înţelegerea celor trei împăraţi. Aceste intrigi însă nu vor obosi răbdarea şi moderaţiunea cabinetului din Sant-Petersburg; dacă ele merit oarecare observaţiune, aceasta e numai pentru că dovedesc necesitatea ce este de o privighere statornică, spre a impiedica pe falşii amici ai păcei de a pune pe Rusia într-o poziţiune falşă şi de a-i răpi prin mijloace diplomatice beneficiele succeselor sale militare. Aceasta este o operaţiune strategică mai puţin zgomotoasă ce e dreptul, dar mai periculoasă poate decît complotul din Transilvania.

Koelnische Zeitung publică o depeşă din Viena cu data de 3 noiemvrie prin care se anunţă că Austria au respins propunerea Germaniei, care tindea la o prelungire pentru un an a tractatului de comerciu existent, pe motivul că această prelungire ar fi creat dificultăţi din punctul de vedere al compromisului austro-ungar ce se voieşte a se încheia înainte de 1 ianuarie. Conferinţile miniştrilor la Pesta au de obiect de a stabili tarife independente.

În ceea ce priveşte postavurile, tariful trebuie să fie, conform cerinţei Germaniei, formulat de către d. Hasselbach, stabilit pe o bază echitabilă şi îndeajuns de liberschimbist. Acest tarif va fi prezentat săptămîna viitoare parlamentului.

Dispoziţiunele care regulează procedările de perfecţionare sînt menţinute.

Îndată ce tariful va fi fixat, Austria are intenţiunea să angajeze cu Germania negocieri nouă avînd de obiect concesiunea reciprocă a dreptului de naţiunea cea mai favorizată.

[30 octombrie 1877]

ITALIA [,,ZIARUL «TIMES»..."]

Ziarul *Times* publică o depeşă din Roma cu data de 4 noiemvrie care anunţă că consiliul Vaticanului au fost dizolvat.

Nici o rezoluţiune n-au fost încă adoptată privitoare la chestiunea desfiinţărei dreptului de veto al Franţei, Austriei şi Spaniei.

[30 octombrie 1877]

DIN MANUSCRISE

[„ÎN ZIUA DE 15/27 AUGUST..."]

Viena-n 4 mart 870

Domnilor şi fraţilor,

În ziua de 15/27 august a.c. românii în genere serbează ziua Sîntei Marie, vergina castă şi totuşi mama care din sînul ei a născut pe reprezintantele libertăţii, pe martirul omenimei lănţuite, pe Crist.

Această zi s-a-ntîmplat să fie patroana mănăstirei Putnei, fondată de către eroul naţiunei româneşti Ştefan cel Mare. Puternic şi înfricoşat în război, el era pios şi blînd în pace; căci cîte războele, atîtea azile ale rugăciunei şi ale inimei înfrînte, atîtea mănăstiri.

Fraţilor, am proiectat a serba cu toţii ziua acelei sînte care-a conceput în sînul ei vergin tot ce lumea a visat mai mare, tot ce abnegaţiunea a legiuit mai nobil, tot ce pune pe om alături cu omul: Libertatea !

Dar acea serbare, deşi va avea caracter religios, prin omogenitatea de naţionalitate şi limbă a acelora ce vor serba-o şi prin împrejurarea că se va ţinea lîngă mormîntul lui Ştefan cel Mare, nimeni nu va putea opri ca ea să aibă, afară de cel religios, şi un caracter naţional. Adepţi ai bisericei creştine, fie ea de orice nuanţă, noi cu toate astea n-am încetat de-a fi români, şi de aceea vom şti ca să dezvoltăm această zi într-o serbare naţională în memoria lui Ştefan cel Mare. De sine însuşi această serbare religioasă e şi naţională, căci locaşul dumnezeiesc monăstirea Putnei e fondată de erou şi acolo zac oasele sale sînte, apoi pentru că o serbare a creştinului e prin escelinţă o serbare românească, căci trecutul nostru nu e decît înfricoşatul coif de aramă al creştinătăţii, al civilizaţiunii.

Crist a învins cu litera de aur a adevărului şi a iubirei, Ştefan cu spada cea de flăcări a dreptului. Unul a fost libertatea, cellalt apărătorul evaugelului ei. Vom depune deci o urnă de argint pe mormîntul lui Ştefan, pe mormîntul creştinului pios, a românului mare.

Dar asta nu e tot. Serbarea trebuie să devină şi purtătoarea unei idei. Ideea *unităţii morale* a naţiunei noastre e ceea ce ne-a-nsufleţit ca să luăm iniţiativa unei serbări în care inima va fi una a priori; în care însă cugetele se vor unifica — cugetele doamne a lucrărilor, astfel încît pe viitor lucrările noastre toate să aibă una şi aceeaşi ţintă, astfel ca unificarea direcţiunei noastre spirituale să urzească de pe-acuma unitatea destinelor noastre. Să facem ca o cugetare, una singură, să treacă prin toate faptele, să pătrundă toată viaţa noastră naţională. Să fim conştiuţi de situaţiunea noastră faţă cu lumea, de dătoriile către ea şi către noi înşine. În trecut ni s-a *impus* o istorie, în viitor să ne-o facem noi.

Pentru asta însă trebuie să ne-ntrunim, să ne-înţelegem. Şi nu poate fi o zi mai aptă pentru această întrunire decît o serbare întru memoria eroului celui mai mare şi mai conştiut de misiunea sa. Un pelerinagiu de pietate către trecut, un congres al inteligenţelor din respect către viitor — iată în două cuvinte scopul serbărei noastre.

Dar fără concursul vostru şi al nostru al tuturor serbarea e imposibilă. De-aceea, asemenea ca noi, scumpi şi iubiţi confraţi, să formaţi un comitet ad-hoc, care să-ngrijească

cum şi voi cu toţii, ori în reprezentanţie să luaţi parte la această serbare de la care părinţii noştri au dreptul de-a aştepta atît de mult.

Vă alăturăm un proiect de programă a serbărei, pentru ca citindu-l să vă esprimaţi şi voi părerea voastră, ori vro modificare ce aţi dori să se efectueze în el, căci, cum am

zis, nu e decât un proiect la legiuirea căruia vom lua în consideraţiune votul junimei române academice de pretutindenea.

Primiţi, iubiţi confraţi, salutarea din inimă din partea noastră şi espresiunea credinţei firme cumcă apelul nostru va afla un răsunet viu în inimele voastre.

Preşedintele Comitetului central

conte E. Logothetty

Secretar

M. Eminescu

D[umnea]lor domnilor auditori la Facultatea teologică din Blaş

Proiect de program pentru serbarea naţională la mormântul lui Ştefan cel Mare, la 15 (27) august 1870.

1. Îndată după leturghie în ziua Sântei Marii se va decora mormântul lui Ştefan cel Mare cu cununi de flori şi cu lauri şi se vor arangia în simetrie cel puţin 70 făclii tricolore.

2. La prânz , în trapeza mănăstirei, va ţinea preşedintele comitetului arangiator o cuvântare amăsurată locului şi scopului şi va invita pe oaspeţi la ceremonia sânţirei prezentului consacrativ.

3. La 5 ore după prânz se va începe ceremonia şi adică:

a) Se va depune prezentul învălit pe o masă înaintea bisericei.

b) Într-un semicerc îndărătul mesei se vor pune membrii comitetului în gală, având fiecare tricolorul naţional şi ţinând în mână cîte - o cunună de flori şi cîte - o făclie. Toţi ceilalţi tineri vor coprinde loc în dreapta şi în stânga mesei iar publicul va ocupa locul dinaintea şi îndărătul mesei.

c) Trei preoţi în ornate vor împlini actul sânţirei .

d) Trei salve vor anunţa finirea ceremoniei bisericeşti, iar horul teologilor va cânta un imn religios.

e) Apoi se va ţinea de pe tribună cuvîntarea festivă, în decursul căruia se vor aprinde făcliile la mormânt .

f) După cuvântare se va înălţa prezentul, în vederea publicului, de cătră trei tineri din semicerc, din care unul va citi inscripţiunea cu voce înaltă.

g) Sub sunetul clopotelor va fi dus prezentul cu pompă şi în ordinea stătorită de comitet, şi depus pe mormânt .

h) După depunere, va executa corul în biserică un imn compus anume spre acest scop.

i) La banchetul ce va urma se vor ţinea din partea tinerimei toaste şi cuvântări , numai conform ordinei stătorite de comitet în conţelegere cu egumenul mănăstirei.

4. A doua zi, iertând împrejurările, se va improviza, afară de mănăstire, un congres al studinţilor români academiei de pretutindenea. Programul congresului îl va avea să-l stătorească comitetul arangiator al serbărei.

[„RĂSPUNSUL CE NI-L FACEŢI..."]

Viena, aprilie — mai 1870

Comitetului central pentru serbarea la mormântul lui Ştefan cel Mare

Scumpe domnul[e] şi frate,

Răspunsul ce ni-l faceţi în numele comitetului domniei voastre este aşa de frumos precum îl puteam aştepta numai de la junimea studioasă din oraşul unde s-a născut conştiinţa naţională a românilor. Din început chiar nu ni era permis câtuşi de puţin de a ne îndoi cumcă ideea aceasta nu va fi aprobată şi de d-voastre.

Junimea de pe la celelalte facultăţi a îmbrăţişat cu căldură ideea, astfel încât sânt în fericita poziţiune de a vă putea anunţa cumcă nu putem avea decât o reuşită cât se poate de bună şi de frumoasă.

Cât despre regim, el nu ne poate împiedeca de loc, pentru că serbări de asemenea natură sânt permise în întregul Austriei, şi nu numai că sânt permise, ci sânt un drept esenţial al vieţei constituţionale. Alte împregiurări iar nu mai sânt în stare de a opri cursul lucrurilor, căci ideea şi-a făcut calea în inimile oamenilor de bine.

Singurul lucru ce am de-a vă preveni e că, dacă vă simţiţi în sta re de-a contribui materialminte (lucru la care îndealtfel nu vă obligă nimenea), ar fi bine ca colectele să le trimeteţi mai curând, pentru a se putea confecţiona urna de argint, care va fi cu atît mai preţioasă cu cât vom încurge mai multe mijloace din diferitele locuri. Din parte-ne vă reasigurăm că nici o piedecă nu ni mai stă în calea scopului nostru, decât doar propria noastră negligenţă şi nevoinţă.

Mulţumindu-vă din nou pentru prevenitorul d-voastre răspuns, te rog, scumpe domnule, să primeşti încredinţarea stimei şi afecţiunei mele.

Preşedinte — Secretar
Nic. Teclu — M. Eminescu

Adresa este: Nic. Teclu, Wien, Leopoldstadt: Hotel Naţional

Domniei Sale Domnului preşedinte al comitetului ad-hoc din Blaş

[„Ş-APOI CÎND E VORBA LA ADICĂ..."]

2257

Ş-apoi cînd e vorba la adică, cine conspiră mai mult contra soţietăţii ,,România", *66 r* noi — unioniştii necondiţionaţi[1] sau acei domni membri care ni fac onoarea opoziţiunei ? Eu cred că ei, împreună cu însuşi Senatul României. Şi de ce? Senatul, şi cu el majoritatea, în proiectul său de uniune admite o schimbare a statutelor, va să zică a legii fundamentale, a esenţei societăţii; noi, din contra, n-avem a face nimica cu caracteristica, cu individul societăţii ca atare[2], el rămâne prin unire neschimbat. Ce se schimbă? Numele, epitetul, eticheta, firma, care nu-nsemnează neciodată fiinţa şi [3] capitalul însuşi.

Domnilor! Un comerciant are capital de-un 1.000.000. Firma sa e X ! Capitalul său nu ar fi acelaşi daca el s-ar numi Y sau Z! — Noi sîntem o societate cu un capital de principii şi de inteligenţe, firma noastră e România; presupunem că firma noastră ar fi d.e. „Românismul", fondul nostru, fiinţa noastră morală n-ar fi aceeaşi. Comerciantul de sub firma X presupunem că bancrotează, oare caracterul firmei lui, cu toate că numele a rămas acelaşi, nu se schimbă? Dovadă dar cumcă firma, numele nu e lucrul, fiinţa însăşi — cum haina ce o poartă un om nu-i omul însuşi, cum zdreanţa unui nume obscur poate acoperi un geniu, cum purpura unui nume regal poate investi pe-un idiot.

Cine conspira dar contra legii fundamentale a ,,României" acela e mai conspirator *66 v* decât cel care conspiră contra numelui, a hainei, pentru că acea haină e strâmtă şi noi vrem să-i croim tot [4] acestei societăţi o haină mai largă, în care să-ncapă toată lumea românească [5] din Viena.

1. supraintercalat 2. supraintercalat *3.* supraintercalat deasupra unei virgule pe care o anulează 4. după *una* şters 5. după *no[astră]* şters.

[„DOMNULUI PRODAN I-E CIUDĂ..."]

2257

66 v D[omn]nul[ui] Prodan [i]-e ciudă [1], cumcă, după cum spune, un oaspe ar fi tras pe cineva de roc pentru ca să voteze contra. Daca l-ar fi tras [de] limbă, mai zic şi eu, ar fi avut dreptate d-nul Prodan, dar eu cred că a trage de roc pe cineva cînd apelul e nominal nu < cred că > însemnează a influinţa asupra conştiinţei lui.

Sînt om ciudat eu cînd nu voi să confund haina cu fiinţa şi poalele rocului cu conştiinţa, nu-i aşa?

Apoi, domnilor, dacă-i vorba de dat afară, azi nu va plac oaspeţii ce ne onorează cu prezenţa lor, mîne poate că nu vă vom plăcea noi, membrii minori-sau maiorităţei (că nu se ştie) şi veţi avea poate poftă să ne daţi şi pe noi afară ... mijloace puţin parlamentare şi puţin apte pentru de-a ne convinge că ideile d-voastre sînt cele juste şi ale noastre cele false.

I. *în manuscris:* D-nul Prodan ..... *apoi, de la cap,* D-nia lui e ciudă *etc., urmă a intenţiei de a adăuga ulterior ceva cu privire la Prodan.*

EDUCAŢIUNE ŞI CULTURĂ

2257

30 r De maghiari nu ne-am temut neciodată. Ei sînt prea barbari pentru de-a ne putea înghiţi. Ei sînt ca piatra ce apasă, nu ca soarele ce absoarbe. Espuşi soarelui, el ne-ar fi absorbit şi ne-ar fi prefăcut în raze de-ale sale, raze splendide însă solare. Daca germanismul ar fi pătruns cu dulceaţa luminelor, nu cu asprimea dominării în valurile poporului, noi pînă azi eram poate germani, căci [1] farmecul culturei e cel mai mare farmec. Dar te pomeneşti că între noi şi cultura germană se pune piatra cea brută şi scorboroasă a maghiarismului, ea apasă pe noi cu greu, numai că noi nu ne vom da îndărăt, pentru că nu putem. Impenetrabilitatea corpului fizic nu permite ca în unul şi acelaşi loc să stea două corpuri deodată; ce minune dar daca impenetrabilitatea corpului nostru moral nu cedează nici un [2] atom al fiinţei sale corpului străin ce apasă asupră-ni? Noi avem toţi cauza de-a mulţumi maghiarilor pentru apăsarea lor, căci ei ne-au deşteptat ca şi cum ai deştepta pe-un om ce doarme lîngă o prăpastie c-o lovitură de cnută.

Dar să venim la obiectul nostru.

E multă diferinţă între educaţiune şi cultură. Aşa d.e. educaţiunea străină implică spirit străin — cultura străină ba. Educaţiunea e cultura caracterului, cultura e educaţiunea minţii. Educaţiunea are a cultiva inima şi moravurile, cultura are a educa mintea. În fine un om bine educat, cu inimă, caracter şi moravuri bune, poate să fie c-un cerc restrîns de cunoştinţe, pe cînd, din contra, cultura, cunoştinţele cele mai vaste pot să 30 v fie coprinse de un || om fără caracter, imoral [3], fără inimă.

Cultura străină ca atare nu poate strica [4] pe om pentru că trece prin prisma unui caracter, a unei inimi deja formate; educaţiunea, creşterea cade însă în periodul acela al vieţei omeneşti cînd inima neformată încă a omului seamănă unei bucăţi de ceară în care poţi imprima ce vrei. Cînd inima cu vîrsta se-mpietreşte, atunci n-o mai poţi îndrăpta, o poţi numai rumpe.

De aceea ne temeam mai mult de şcoalele populare maghiare decît de Dieta lor, de miniştrii lor, de honvezii lor. Dieta, miniştrii şi honvezii se duc, omul rămîne. Pe acest om ce rămîne voiam a-l şti asigurat; şi el e asigurat prin datoria cea mare a statului, care nu are de unde clădi şcoale populare; cînd va avea de unde, atuncea poporul le va respinge cu

conştiinţa şi cu braţul. Educaţiunea străiană implică spirit străin, şi un corp coprins de spiritul străin e asemenea unei pietre desprinse din zid. Ea aparţine zidului prin destinaţiunea ei, însă spiritul străin al atracţiunei pămîntului o face să cadă. Căzînd la pămînt ea încă nu e pămînt, cum românul renegat nu e încă ungur, cumcă evreul botezat nu e încă creştin. Abia dizolvîndu-se în pulbere devine pămînt, cum ovreiul abia în nepoţii lui devine creştin, cum renegatul abia în nepoţii lui devine ungur. Factorul infectat de străinism e o mortăciune morală a corpului, ce mirare dar cumcă inamicii noştri aşteaptă să cadă mortăciunele corpului nostru, ca din ele să-şi constituie pe al lor. Numai că s-au înşelat amar inamicii noştri. Ei gîndeau că ni e [5] mort corpul şi începusă a tăia din el cu cuţitul. Dar corpul [6] nostru nu era mortăciune, ci numai amorţit, vorbe de-aceeaşi rădăcină, deşi nu cu-acelaşi înţeles. Corpul amorţit e un corp viu, sănătos, numai că starea lui e anormală; inima a încetat de a fi centru pentru unele din estremităţi; ci [7] prin o mişcare cît de-nceată dar continuă partea amorţită intră iar în comunicaţiune cu inima, care bate voioasă şi repede, bate cît trăieşte.

Renegaţii sînt veninul pe care natura binefăcătoare l-a depărtat din corpul nostru. Fericire e că lamura aurului nostru e însemnată pe lîngă zgura ce-am putut-o lepăda fără ca să ni pese. Am rîs totdeuna de-ncercarea de-a rea || duce în sînul naţiunei pe renegaţi. [31r] S-au dus? Cu-atît mai bine, era mai rău de rămîneau. La noi era un rău şi e o fericire că în mînele duşmanilor ei sînt asemenea un rău. Ei sînt boala lor cea ascunsă, dar cronică. Răi naţionalişti, ei sînt răi servitori. Maşine oarbe şi materialiste, ei lovesc [8] fără raţiune. Toată iarna corpul e sănătos, faţa roşie. Vine primăvara şi buba venerică împle părţile cele mai nobile ale corpului, ochii, gura, nasul, şi pătrunde pînă-n creieri, rozînd pînă şi oasele craniului. În curînd capul naţiunei ungureşti nu va fi decît un monstru urîcios şi plin de bube — un cap incurabil. În fine românii [9] naţionalişti vor lucra spre binele nostru, românii renegaţi, fără să vrea chiar, spre [10] răul inamicilor noştri. Să vină numai primăvara libertăţii noastre, şi-apoi veţi vedea.

O repetăm cumcă nu înţeleg neci ungurii măcar cît bine ne-au făcut şi ni fac prin apăsarea lor. Ei ne deschid ochii, ei fac să ne concentrăm în noi, în sufletul nostru, să ne vrem pe noi înşine înaintea orcărui; asemenea ariciului care, făcîndu-se vălătuc, arată în toate părţile sale ghimpii, pe cînd inima-n el trăieşte [11]. Apăsaţi voi ! — apa nu cedează apăsării, cu cît mai mult o naţiune. Din contra, ea creşte ca îmflată de puteri nevăzute, se va îmfla şi, zvîcnind, va răsturna piatra din fruntar spre a se înălţa un alt [12] soare, soarele de diamant al Orientului în [13] faţa soarelui celui de foc al Occidentului. Apăsaţi voi ! Pînă ce ura noastră pentru voi nu va mai fi un simţămînt ci o raţiune, nu psicologie ci logică. Şi e teribilă ura cea surîzîndă a logicei — ea [e] justificată, căci e justiţia. Este ura surîzîndă, ura sclavului faţă cu tiranul său, este condiţiunea legată de tranzacţiunile dintre unul şi altul.

De-aş trăi în Rusia şi poporul, într-un moment generos, ar închide tiranii spre a-i decapita, de n-ar găsi carnefice m-aş face eu ! Cine mi-ar imputa-o de [14] crimă? Cine-ar putea zice că nu-mi împlinesc datoria? Şi oare moartea în rezbel are de bază ura simţămîntului [?]. Desfid pe cineva de-a-mi arăta altfel [15] de cazuri decît escepţionale. || E o ură logică. Te ucid ca să nu mă ucizi. Trebuie să pieri ca să esist eu. Prefer lupta [31v] în locul unei dreptăţi nedrepte; prefer de-a muri în loc de-a deveni maghiar. Cine mi-o poate ţinea de rău daca voi ca şi copiii mei să fie ca mine de români. Guvernul [16]? Nu-l recunosc de competinte [17]. El are a-şi regula trebile lui, ordinea publică, nu limba şi religiunea copilului meu; are de-a surveghia referinţele dintre el şi persoane străine lui, nu caracterul lui propriu sau pe el însuşi nepus în referinţă cu elementele străine lui. Şi cînd eu plătesc pentru şcoală, dătoria [18] mea implică dreptul de-a cere cum să fie instruit. Şi eu cer să fie instruit în limba mea şi *numai* în limba mea, nu *şi* în limba mea. Gimnaziile de stat din Transilvania ar trebui să fie române, căci românii le susţin cu birul lor amar, pe care-l storc pietrei şi costişelor cu cari i-a-mproprietărit o dreptate [19] nedreaptă. Veni-va vremea şi a dreptăţii celei drepte.

În fine, daca vre-un domn de naţionalitate maghiară mi-ar face pînă şi onoarea reflexiunei, declar a priori că m-ar pune într-o poziţiune şoadă, căci nu ştiu ungureşte,

nu m-am silit să-nvăţ frumoasa limbă asiatică, căci îmi mai plăcea barbara limbă italiană d.e. în locul melodioasei, dulcei, molatecei limbe maghiare. Aş fi putut s-o învăţ ca să mîngăi tigresa, dar prefer a o ucide. Ca origine, ca limbă, ca cultivabilitate chiar ne simţim prea mult superioritatea asupra *cultei* naţiuni maghiare, cu ocultele sale bande cari pradă ziua-n amiaza mare pînă şi drumuri de fier. Noi nu ne pretindem culţi, ci numai cultivabili, nu avem pretenţiuni mari noi ieştia. Am dormit cam mult ce-i drept, doi evi şi mai bine, dar somnul nostru a fost sănătos şi ne simţim minunat de bine, încît ne credem [în stare] a întreprinde lupta esistenţei noastre şi cu 10 naţiuni maghiare, nu numai cu una. După noapte vine [20] şi ziua, vine pentru că trebuie să vină. Şi daca somnul nostru a fost lung, cu-atît mai puternică va fi manifestaţiunea vieţei noastre. E pietroasă şi-ncovoiată calea dreptăţii, dar e sigură. Ştiu că ne-aţi închide gura de-aţi putea fără ca [21] să vă scuipaţi vouă însăşi în faţă, dar nu veţi închide-o şi [32 f] vom || protesta mereu, nu vom [fi] cu toţii decît un protest personificat [22]. Nu se ucid lesne naţiunile, domnii mei, şi mai cu samă [23] cea română nu.

1. *supraintercalat 2. supraintercalat 3. după* f[ără] *şters 4. după* tr[ece] *şters 5. supraintercalat* 6. *după* noi nu eram *şters* 7. *deasupra lui* dar *şters* 8. *deasupra lui* sînt *şters 9. după* în bine or [în rău] *şters* 10. *după* la *şters* 11 *iniţial:* pe cînd inima sa trăieşte 12. *supraintercalat* 13. *supraintercalat* 14. *supraintercalat* 15. *supraintercalat* 16. *deasupra lui* Statul *şters* 17. de competinte *supraintercalat* 18. *după* n-o fac decît *şters* 19. *după* nedreaptă *şters* 20. *după* trebuie să [vină] *şters* 21. *supraintercalat* 22. *după* mare *şters* 23. mai cu samă *deasupra lui* cu deosebire *şters*

ARTICOLI NEPOLITICOŞI
PROZĂ POLITICĂ — PROZĂ LIMBISTICĂ

I [1]

2257

[48 f] Sînt persoane — singulare sau colective — cari-s inamici comuni tuturor partidelor şi tuturor guvernelor, mai ales cînd acele partide sînt personale şi nu de principii.

Partide personale şi nu de principii? Ce va să zică asta? Ce? Nimica. Aţi auzit ceva nou? Ionescu [2] şi cu Ion Ghica şi-au dat mîna ... Cum se poate — dar principii aşa de diferiţi? Iată ce va să zică partide personale. Partide de oameni fără caracter ... politic — oameni pe care nu poţi conta, factori cu cari nu poţi calcula.

Ce va să zică caracter? Un om cu [3] principii bune or [4] rele, totuna, pe cari cunoscîndu-le însă să ştii sigur şi tare că poţi proroci [5] cu sfinţenie cumcă în împregiurarea cutare şi cutare, omul nostru se va purta aşa şi aşa — dar în fine numai aşa şi nu altfel. De se poartă altfel, chiar de s-ar purta bine, totuşi nu mai [e] cu caracter, ci fără. În fine omul a cărui fapte sînt dictate [6] de principii bune or rele, salutarii or pernicioase, e om de caracter; iar omul care lucrează sub impresiunile momentului, fără ca prin faptele lui să se ţese firul cel roşu al principiilor, e om fără caracter, e un [7] factor cu care nu poţi calcula, e un individ de care nu poţi şti cum se va purta anume în împregiurarea cutare sau cutare.||

[48 v] Un ministru, fie cît de genial, în România nu va isprăvi nimica, pentru că nu are [la] dispoziţiune alţi factori cu cari să calculeze decît astfel de oameni. Azi omul meu e de-un principiu, mîne bagi de samă că s-a schimbat. Azi roşu, mîne alb; azi alb, mîne negru; azi Rada, mîne Neaga — bancă cu toate astea pretinde să-l şi respect [8], să şi zic: Mare-i mă! Şiretu-i, mă! Grozavu-i mă! Uite mă ! etc.

Iata ce vor să zică partidele-n România — pardon! partidele personale — cine-ar

putea presupune aşa ceva despre onorab[ilele] [9] partide din România şi mai cu samă încă de toate, fără deosebire! Auzi acolo prezumţiune.

Inamicul comun al acestor donquixonade e aşa numitul simţ comun. Ce principiu, domnule — îmi zicea un biet mitocan robust şi roşu la faţă — ce principiu şi libertate ... Nu vezi că toţi îmblă după chivirniseală.

După chivirniseală. Vorbă mare, căci ea e deviza tuturor partidelor, tuturor purtătorilor de stindard cum s-ar zice, căci în urma urmelor fiecare e în stare ca să moară pentru stindard şi pentru ... chivirnisală.

Dar acuşi mă pomenesc c-un ziar roşu ţipînd: Domnule! D-ta [10] batjocureşti opiniunea publică. D-ta calomniezi ţara! D-ta, cinic şi corupt, despreţuieşti presa! D-ta insulţi naţiunea!

Naţiunea! Hoho! Naţiunea va să zică. Un rău au partidele noastre : că se identifică fiecare din ele [11] cu naţiunea. ,,Sîntem naţiunea ... nu mai sînt partide-n ţară! Toată ţara-i numai o partidă: naţiunea!" Iată ce zic unii, iată ce zic şi ceilalţi.

Ba nu, domnişorilor, nu sînteţi dv. naţiunea, || neci unii, neci alţii, neci măcar toţi la un loc, neci măcar [49r] generaţiunea toată, căci naţiunea are zeci şi iarăşi zeci de generaţiuni. Dv. puteţi fi o generaţiune, un [12] fragment, drept să vă spui cam mizerabil şi cam putred, al acestui corp ce trăieşte zeci [de] secoli: naţiunea.

Dar dv. sînteţi consecuenţi. Aţi zis că sînteţi naţiunea şi vi se pare că o şi sînteţi — sau cel puţin faceţi ca şi cînd o aţi fi — îngrijiţi adică pentru dmv. şi — mărire cerului — numai pentru dv. Trecutului îi daţi cu piciorul, viitorulu[i] nu-i testaţi neci ştiinţa, neci limba, neci ţara, ci numai corupţiunea dv. cea mare şi partidele dmv. cele fără de caracter. Mîncaţi venitul ţărei [13], a trei generaţiuni viitoare, căci mîncaţi pe dătorie pînea copiilor, nepoţilor şi-a strănepoţilor dmv. Tot luxul ce-l faceţi azi poimîine [14] la ei va fi mizerie. Dar finanţele ţărei se ruină. Ce vă pasă [15], voi sînteţi naţiunea ... cu moartea voastră a murit şi naţiunea, vorba ţiganului: ce-mi pasă mie că trăieşte toată lumea, daca mor eu. Dac-am murit eu, toată lumea a murit.

Deficit lîngă deficit, împrumut lîngă împrumut, dătorie lîngă dătorie, gaură lîngă gaură, pînă ce finanţele României nu vor fi curînd decît o gaură mare. Aviz [16] onor. ministeriu de ga ... de [17] finanţe! Aviz mandatarilor ţărei!

Trei moduri sînt de-a rezolva o cestiune [18].

Cel întîi e că vezi lucrurile, surîzi amar, te îndoieşti ... dar stai la îndoială şi nu mergi mai departe. Scepticism.

Cel de-al doilea e că vezi [19] răul, îţi sfărmi capăţîna de-i afli cauzele, calculezi cu cifre pozitive şi nu imaginare, iluzorii [20], îşi scurtezi din plapomă binişor şi te-ntinzi numai pe cît ţi-ai scurtat-o ... devii onest şi econom. Pozitivism! ||

Al treilea e că: văzînd răul, surîzi cu nobleţe şi dispreţ şi-ţi zici în minte: Ţara [49v] e bogată, ţara va plăti ... Timpul va şterge şi urmele. Optimism!

Să analizăm toate aceste trei moduri in rebus. Cel dentîi şi cel de al treilea sînt cele obicinuite în România, cel de al doilea e cel obicinuit prin alte locuri a [21] lumei, mai [22] cuminţi.

Atît scepticul cît şi optimistul se opresc la îndoială însăşi şi nu merg mai departe. Unul ştie [răul] şi cată lîngă el [23], altul [îl] ştie şi sare cu ochii închişi peste el [24]. Dar nevrînd a şti de rău şi ig[no]rîndu-l, el totuşi esistă. El ar esista chiar dacă nu l-ar şti nimeni, ar esista şi, ca tot ce-i rău, ar creşte şi s-ar mări progresiv pînă ce [25] s-ar fini cu ruina statului român. Să ne esplicăm.

Azi sînt în România atîţia amploiaţi încît ai putea să împli cu ei *două* generaţiuni, nu una. Jumătate din aceşti oameni cari [26] zgîrie la hîrtie ar putea să zgîrie brînză şi să cîntărească la măsline or să facă cizme şi haine. Cîte braţe s-a luat meseriei, cîte comerciului, ba cine ştii cîte artei şi literaturei! Daca Gr. Alexandrescu n-ar fi fost toată viaţa lui amploiat ar fi devenit [27] unul din cel întîi literaţi ai Orientului. Ci aşa: toate puterile sufleteşti ale generaţiunei sînt absorbite de lupte de partide, şi la rîndul lor toate partidele nu sînt decît amploiaţi [28]; pe de-o parte cei activi, pe de alta cei destituiţi. Aceştia se ceartă

pe ţara cea de jaf. Modul cum se ceartă o numesc cu toţii presă. Ce [29] fizionomie are drăguţa ceea de presă, despre aceea cititorul va fi avut bunăvoinţa de-a se informa din articolul meu intitulat: Limba în [30] ziarele din [31] România liberă. ||

---

50 v Încă un rău au oamenii din România : înainte [32] voia fiecare să fie domn, azi vrea fiecare să fie ministru. De nu fiecare, totuşi aş vrea să am atâtea monede de-un ban pe câţi i-am surprins cu vorba asta asupra visurilor lor celor mai fericite.

1. *cifra şi subtitlul indică intenţia de a face un diptic sau poate chiar o suită de ,,articoli* nepoliticoŞi *", dintre care n-a fost scris sau nu s-a păstrat* decât *acesta (dacă cineva nu vrea să considere că întreaga publicistică politică eminesciană, privită din perspectiva ei polemică, ar fi putut fi subsumată, în însuşi spiritul autorului, acestui titlu); în ce priveşte subtitlul (sens în dreapta titlului, de care îl desparte o bară verticală) vezi infra p. 792)* 2.*după* Domnu[l] *şters* 3.*după* astfel *şters* 4.*supraintercalat după* sau ** şters* 5. *după* şti *şters* 6. *deasupra lui* conduse *şters* 7.*supraintercalat* 8.*în manuscris:* respecti 9.*supraintercalat* 10.*după* D-ta insulţi *naţia şters* 11. fiecare din ele *supraintercalat* 12. *după* o fracţiune *şters* 13. *supraintercalat* 14. *după* m[izerie] *şters* 15. *aici poate fi idealmente integrat următorul fragment răzleţ de pe 5r :* Dar finanţele României se ruină? Cui ce-i pasă. Nu-i inteligenţă cât de mică în România să <se> nu se fi hrănit <vre> o dată <din> cel puţin în viaţa lui din banii <statului> publici 16.*supraintercalat* 17.*după* pr *şters: poate fi* pr [oşti] *aşa cum* ga *de mai înainte poate fi* gă [găuţi] 18. *urmează în continuarea aceluiaşi* rând *,* Cel întâi *şters* 19. *după* le *şters şi înainte de* răul *supraintercalat* 20. calculezi cu cifre pozitive şi nu imaginare, iluzorii *supraintercalat* 21. *corectat din* al 22.*deasupra lui* celei *şters (redactarea iniţială era:* pe alte locuri, a lumei celei cuminţi) 23. şi cată lângă el *supraintercalat* 24. şi sare cu ochii închişi peste el *supraintercalat: Eminescu a scris întâi :* Unul ştie, dar nu vrea să ştie, altul ştie dar ignorează *(în sensul de „nu vrea să-l ia în consideraţie"), apoi,* supraintercalând şi cată lângă el *respectiv* şi sare cu ochii închişi peste el*, a renunţat implicit la* dar nu vrea să ştie *respectiv* dar sare cu ochii închişi peste el*, care nu mai pot fi menţinute în text chiar dacă el a omis să le şteargă; de altfel fraza următoare,* reluând *ideile prin sinonimele lor abandonate, limpezeşte ideea şi* câştigă *în forţă* 25. până ce *deasupra lui* şi *şters* 26. *după* ar putea *şters* 27. *deasupra lui* fost şters 28. *după* pe [de-o parte] *şters* 29. *după* Cum [este] *şters* 30. *iniţial:* din 31. *supraintercalat* 32. *după* fiecare din ei vrea să fie ministru *(înainte :* domn) *şters*

STUDII ASUPRA PRONUNŢIEI [1]

2257

54 r Cum să ne esplicăm atunci unitatea de limbă a poporului nostru de vom permite cumcă el a fost adus din diferite colţuri ale lumei romane? Abaterile de la unitatea limbei noastre se găsesc numai pe locuri unde se pot dovedi urmele unor elemente quasi străine (Şcheii de lângă Braşov şi cei de lângă Sibiiu). ||

55 r Fiecăruia din noi i-ar fi ruşine să pronunţe rău nemţeşte, româneşte ba. Bărbaţii noştri din Transilvania — cei de litere chiar — nu pronunţă adeseori mai bine decât oamenii din satul lui natal. Silescu-se oare profesorii de prin gimnaziile româneşti ca săveţe junimea a-şi pronunţa bine limba lor natală? Poate... dar nu credem; căci dovada vie e junimea din universităţi, care adeseori îşi face o mândrie din aceea că pronunţă ca* în provincia lui respectivă. Cum am mai spus — nu facem nimărui o crimă din străinismi, cum nu-i facem din pronunţia rea, însă, pe cât avem încă vreme, să ne silim prin şcoli, de nu în casă şi-n viaţa publică, de-a introduce o *pronunţie generală.* Ca s-o introducem însă e neapărat ca să delaturăm din sistemul de ortografie etimologic ceea ce-i stă *mai* mult în cale acestei pronunţii: vocalele pure cari nu se pronunţă cum se scriu: *o* pus în loc de u [şi *e* pus în loc de *i*] d.e. *potend* în loc de *putând — potentia* în loc de *putinţă — bene* în loc de *bine, tene* în loc de *tine* ş.a. ||

54 r Şi [2] apoi tocmai acest ă [3] pe care dnia-lor îl blamează le-a făcut mediu unificator

cu 54 v trecutul — aşa: inima , Săbiniu, băserica || astfel încât ă are un rol mult mai mare în etimologism decât în fonetism chiar. El e o piatră de care [te] loveşti în toate colţurile. ||

53 v Daunele ce le face sistemul etimologic pur pronunţiei româneşti sunt însemnate. Având fiecare facultatea de-a pronunţa cum va vrea, generaţiune cu [4] generaţiune vom păstra viţiul pronunţiei corupte. Tema [5] etimologiştilor cumcă fonetiştii vor consacra prin uz pronunţia provincială şi vor face dialecte e iluzorie. Astăzi *mai* toate ziarele româneşti au aceeaşi limbă scrisă; va să zică în nici unele nu s-a consacrat vieţii provinţiale.

Din contra, cu toată unitatea limbei literarie, pronunţia diferă în fiece provinţie,ba încă ce e mai mult ortografia etimologiştilor li lasă deplină largitudine de acţiune. Românenii zic *naţiune,* ardelenii *năciune* etc. De-ar fi fost o ortografie unitară şi fonetică, azi ziceau toţi [6] or *ciune* or *ţiune,* una din două, nu amîndouă lîngă olaltă. ||

Faptele cîte par a sancţiona teama etimologiştilor puri ne vom încerca să le citǎm şi 54 r noi pe cît ni sînt cunoscute; declarînd anticipando că vom cerca totodată să dovedim şi puţina influinţă ce-au esersat [7] ele asupra pasurilor unitare ale literaturei noastre. Pronunţia: *Dumnedzăul meu!* [*cu*] *dz* în loc de *z.* Vezi scrierile lui Asachi şi novelele publicate de el în almanacurile calendarelor sale, prin care el consacra această pronunţie ! Dar îmi va răspunde un etimologist cumcă prin citaţiuni de natura *acesteia* eu nu fac decît verific oarecum prin fapte ceea ce domnia-lor susţin în principiu. Fapte de astea se repetează într-adevăr necontenit pînă cam pe la anul 58, însă era un timp acela de descentralizare atît politică cît şi literară, cu toate acestea cei care erau unionişti în politică erau unionişti şi-n pronunţie, deşi nu în principiile lor limbistice (vezi ,,România literară". ,,Foiletonul Zimbrului" ş.a.); *ge* în loc de *j* [8] (pronunţia moldovenească [9]) începe iar a se ivi în ziarul „Traian": *giudecată, giust, giumătate.* Un alt fenomen e cel din scrierile scrise de chiar mîna d-lui Alecsandri, în cari preface pe *ge* cel mai legal în *j,* după francezi cred: *jingaş*.

1°. O greşală a pronunţiei e aceea de la românii din Muntenia, cari zic: *d-aur,* 53 r *p-aici* în loc de: *de-aur, pe-aici.* Dar ei zic cumcă s-ar fi eliminînd din cauză că vine a sta dinaintea lui *a.* Numai vezi că această eliminare este părută iar nu reală, căci ei nu elimineză în vorbele acestea pe-un *e* ci pe-un *ă.* Iată cum Muntenii zic *pă* şi *dă* şi *ă* se elimină cînd vine să stea înaintea unui *a,* cum de e.: *ap-amestecată* cu vin [10] în loc de *apă-amestecată cu vin,* şi de-acolo: *d-aur, p-aici* în loc de *dă aur, pă aici,* iar nu în loc de *de aur, pe aici.* Va să zică pronunţia cea mai bună e aceea care conservă pe *e* deşi scurtat, adică *de-aur, de-aici* etc.

2°. O greşeală de pronunţie a moldovenilor şi-a bucovinenilor este lungirea peste măsură a lui *e* intonat cînd acesta e urmat în silaba a doua de-un alt *e,* d.e.: *pépene, réce, tréce* ş.a. Ei susţin această pronunţie de corectă şi de frumoasă, deşi ea nu-i alta nimica decît consecinţa naturală a unei greşeli de pronunţie. Pe *e* final moldovenii (şi bucovinenii) îl schimbă în *i,* precum: *faci, coci, mergi.* Tot aşa pe-un *e* chiar în mijloc, numai de sentîmplă că urmează lui *e* cel intonat, d.e.: *pepini, piéptini.* Prin asta însă ecuilibrul şi raportul ce există între silaba intonată, dominantă, şi-ntre cele neintonate, domnite, se strică şi trebuie restituit prin o lovitură de stat. Acea lovitură e lungirea peste măsură a silabei intonate. Astfel *meargi* îşi are raţiunea sa de-a fi, căci *ea* ţine ecuilibrul nedreptului *i;* însă || *mearge* (cu *e)* nu-şi scuză esistenţa, căci *e* final [este] în toate 53 v drepturile sale şi prin [11] asta i se ia silabei intonate dreptul de-a se lungi peste măsură, căci ecuilibrul există. Acest viciu e o pată, a cărţilor bisericeşti tipărite de mult şi a fost pînă azi [12] inima pronunţiei bisericeşti. Încă şi azi poţi auzi pe cîte-un dascăl zicînd ia*ste* în loc de *este*

Moldovenii puriză adesea pe *ă* dar îl fac în genere *a* [13]. Aşa ei zic a *îmbraca, pieptana,* 55 v *legana.* Adesea corump pe *u* în *o,* d.e. *on om.*

---

moldoveneşti: 53 v

(sî facî, sî tacî [14]*, cumpînî). (a mé; pre bunî), (tari)*[15] *ce (cese), ge toţ* [16] *(or încă tăţ), faceţ, mîncaţ* în loc de *toţi, faceţi, mîncaţi.*

---

ard[eleneşti]: 55

poezie, filozofie în loc de *poesie, filosofie*

Adeseori *s* [17] se pronunţă şi-n România ca *z,* însă un *z* amestecat cu *s*

(reşpéctiv [18]*, prospect)* ardel[eneşti] 55 r

Chiar pronunţia clasică începuse a despărţi binişor în două castre,dintre cari un raţionalist neci [19] n-ar fi ştiut cum s-aleagă. Pronunţia moldovenească purizată care susţinea numai acele sunete dulci cari le regăseşti pe toate în acelaşi loc şi-n dialectul toscan al limbei italiene — şi pronunţia cea din Ţara Românească ridicată azi [20] la gradul de naţională. Astfel moldovenii [zic] *giudicată, gioc, dzînă, dzău,* muntenii din contra *judecată,* 55 v *joc, zină, zeu.* Calitativmente (musicalmente) vei alege pe cele dentîi || logice pe cele de-a doua. || 54 v Românimea toată zice: *şînă, şî* [21]*, ţînă, ţîpă, zîuă, zînă.* Românenii [22] zic curat şi clar: *şină, şi, ţine, ţipă, ziuă, zină.*

Iată puntele în care se mărgineşte posibilitatea clasif[ic]ării [23] pronunţiei. Afară de aceste punte totul e anomalie fonetică care, suferită, într-adevăr c-ar fi în stare de-a ne aduce la dezbinare în dialecte.

Arhaismii poate că-i va încetăţeni cu-ncetul poezia, dar numai ea, căci e un drept escluziv al ei de-a revifica colorile limbei prin vorbe dezgropate din mormîntul trecutului. Astfel Gothe dă lui *Faust,* prin arhaismi în vorbe şi-n forma versului, coloritul cel bizar al evului mediu, colorit pe care Schiller n-a înţeles a-l da lui *Wallenstein* al său.

---

55 v Toate astea le-am spus din puntul meu de vedere, adică din puntul de vedere al artei dramatice. Oricît de diferite pronunţiile în viaţă şi în faptă, orcari ar fi proiectele filologiei de-a schimba pronunţia cu desăvîrşire prin principiul: *Si* consuetudo vixerit, vetus lex sermonis adolebitur, totuşi pronunţia pe scenă trebuie să fie pretutindenea una şi aceeaşi, cea naţională, căreia ardelenii îi zic „frumoasă" („Vorbeşte frumos româneşte").

Dacă această pronunţie va avea puterea să schimbe filologia sau dacă filologia va avea puterea să schimbe pronunţia, de-asta îmi pasă *mie* prea puţin, eu am constatat numai o trebuinţă esenţială a teatrului, aceea a unei pronunţii pe [care] chiar publicului i convine de-a [o] numi frumoasă, care va să zică îi place.

Nimic n-ar fi mai ciudat decît un teatru ai cărei membri sa aibă fiecare o coloratură diferită în pronunţie [24].

---

54 v Cercetările sînt foarte interesante, foarte bune, foarte folositoare ca atari, dar a trece cu ele în domeniul faptului, astfel încît fiecare descoperire nouă să fie mama unei ortografii şi-a unui sistem de limbă nouă, ni se pare a fi fapta cea mai nedreaptă faţă cu o lume ce scrie şi citeşte şi care, dotată [25] pe fiecare zi c-un alt sistem, va ajunge ca, din îndreptare în îndreptare, să nu mai poată scrie drept [26], [să] piardă pînă şi simţul justeţei.

Aceste cercetări, bune or rele, nu sînt scrise cu ură *, neci din punt de vedere al persoanei. În cazul unei reflexiuni, declar a priori [27] cumcă nu permit nimărui de-a-mi imputa etatea or studiile mele, neci aluziuni asupra mea ca persoană. Însă, întîmplîndu-se ca cineva să-şi ia acea permisiune fără ca eu să i-o dau, cu prin însăşi uzurparea aceasta mă voi crede îndreptăţit de-a nu răspunde nici [28] măcar ad rem.

Previn că nu rîd ca alţii de aceste defecte. Eu le voi combate din puntul meu de vedere, fără a rîde, ştiind bine [29] că chiar puntul meu [30] de vedere poate să fie fals; şi, fiindcă

[31] eu doresc să fiu *reflectat iar nu persiflat,* ce e mai natural decît ca eu să păzesc convenienţele acelea faţă cu alţii pe cari aş dori ca alţii să le păzească faţă cu mine?

1. *Pentru titlu, pentru caracterul publicistic al acestui text şi pentru ordinea de publicare a fragmentelor vezi* infra, *p.* 794 2. *după* T[ocmai] *şters* 3. *e interesant de notat că alograful* <ă> *are aici, cum rezultă din exemple, dubla valoare de* [ă] *şi de* [î]*, diferenţă la care moldovenii erau mai puţin sensibili* 4. *după* şi *şters* 5. *după* şi *şters* 6.*după* or *şters* 7.*după ce a scris* esersat *Eminescu a avut intenţia să-l modifice în esercitat, apoi a renunţat* 8.*urmează* începe iar *şters* 9.*corectat din* moldavă 10. cu vin *supraintercalat* 11.*după* nu *şters* 12. *pînă* azi *supraintercalat* 13. dar îl fac în genere a *supraintercalat* 14. *corectat din* tacă 15. *iniţial între cele şase exemple nu se aflau decît virgulele; parantezele au fost introduse ulterior, pentru a grupa cazurile: -â> -î, -ea>-é, -e> -i* 16. *între rîndul precedent şi acesta se află, şters,* ardelene[şti] 17. *corectat din* z

18. *accentul pe primul e, existent în manuscris, este desigur o inadvertenţă* 9. *urmează* nu ştia *şters* 20. *supraintercalat* 21. şînă, şî *supraintercalat* 22. *termenul e folosit în chip evident pentru românii din Ţara Românească, ca şi într-unul dintre fragmentele de pe* **53 v** 23.clasif[ic]are *e folosit aici cu sensul de consacrare ca fonetism clasic, deci ca normă a limbii literare generale, consacrată prin învăţămînt* (cf. **55r;** Chiar pronunţia clasică începuse ...) 24. *după* limbă *şters* 25. *după* pe fiecare *şters* 26.nu mai poată scrie drept *supraintercalat* 27.a priori *deasupra* lui înainte *şters* 28.*corectat din* neci 29.*supraintercalat* 30.*supraintercalat* 31.după eu asemenea doresc *şters.*

STRÎNGEREA LITERATURII NOASTRE POPULARE

2257

E păcat cumcă românii au apucat de-a vedea în basm numai basmul, în obicei [64 v] numai obiceiul, în formă numai forma, în formulă numai formula. Formula nu e decît manifestaţiunea palpitabilă, simţită a unei *idei oarecari.* Ce face d.e. istoricul cu mitul? îl lasă cum e or îl citează mecanic în compendiul său de istorie, pentru a face din el jucării mnemotecnice pentru copii? Nimica mai puţin decît asta.El caută spiritul, ideea acelor forme, cari ca atare sînt minciune, şi arată [1] cumcă mitul nu e decît un simbol, o hieroglifă, care nu e de agiuns că ai văzut-o, că-i ţii minte forma şi că poţi s-o imiţi în zugrăveală pe hîrtie, ci aceasta trebuie citită şi *înţeleasă.*

Trecînd la obiceiuri, e iarăşi sigur că ele numai în generarea [lor] devin numai simple formalităţi. Primitive, ele sînt espresiunea esterioară a unui profund simţămînt sau a unei profunde idei interne. Adevărat cumcă poezia nu are să descifreze, ci din contra [2] are să încifreze o idee poetică în sinibolele şi hierogiifele imaginilor sensibile, numai cumcă aceste imagini trebuie să constituie [3] haina unei idei, căci ele altfel sînt colori amestecate fără înţeles, astfel încît o mînjitură ne-nţeleasă de colori nu poate fi un tablou, cum o grămadă de bucăţi de marmură nu e o statuă. Ideea e sufletul, şi acest suflet poartă în sine ca imanentă deja cugetarea corpului său (deşi în lumea reală se-ntîmplă adesea să fie tocmai viceversa şi ca esteriorul să poarte în sine ideea interiorului). Dacă credem lui Lavater că putea să cunoască din trăsurile fetei, din structura capului, în [4] fine din corp nu numai caracterul sufletesc, ci pînă şi întîmplările vieţei cari influenţase asupra acelui suflet, atuncea am putea [zice] cumcă tocmai aşa sufletul unei [5] poezii poartă în sine deja ideea corpului său, astfel cum cauza [6] poartă în sine o urmare neapărată a ei. Această dezvoltare dinăuntru în afară, această axiomă care face din sufletul propriu soartea proprie a omului, astfel încît întîmplări, fapte şi suferinţe nu emană din împrejurări esterne şi neprevăzute care puteau să se-ntîmple şi altfel, ci numai din suflet ca singur izvor, astfel încît toată acţiunea e un || rezultat al predispunerei naturale şi *trebuie* să se-ntîmple astfel cum se-ntîmplă [62 r] şi nicidecum altfel. Această dezvoltare e cea admisă de poeţii clasici, cealaltă, care lasă teren

întîmplărilor esterne şi hazardoase, e caracteristica aşa numitei drame populare sau mai bine zis *plebeice.*

Zicînd într-un număr trecut că drama trebuie să [fie] morală ca litera evangheliului cu asta n-am zis doar cumcă ea să devină *mijlocul* religiunei, pentru a ajunge la un scop oarecare. Arta nu se poate degrada pînă la mijloc, ea şi-e sie însăşi *scop.* Scopul artei e artea, frumosul. Creaţiunile artistice cari sînt mijloc numai pentru un scop care nu e imanent artei se numesc tendenţioase. (Theorie des Nichtandersseinkönnens).

Lucrurile cari au astfel de fundamente încît ele nu pot [fi] şi altfel decum sînt, acelea sînt nepieritoare, întrebuinţînd vorba „nepieritor" în înţeles relativ, uman [7].

Materialele în care se sensibilizează ideea etern-poetică sînt imaginile, nu însă imaginile tuturor popoarelor, ci a aceluia la care are ce sensibiliza. Tropii unei naţiuni agricole diferă de tropii, de imaginile unei naţiuni de vînători or de păstori. Sub ce imagini va îmbrăca unul simţămîntul [8] etern al amorului şi sub ce imagini celălalt decît numai

---

prin * acele pe care le posede? Acest mod de cugetare care se reflectă numai asupra corpului, nu asupra ideei unei poezii constituie naţionalitatea ei [9].

Momentul întâi — popoarele *învaţă* a cugeta; momentul al doilea — cugetă asupra sa însuşi [10]; al treilea — cugetă asupra lumei întregi şi pentru lumea întreagă. Cel întâi e receptiv, cel al doilea emancipă individualitatea naţională de sub sarcina recepţiunii, făcând-o să cugete asupra sa însuşi, al treilea în fine e floarea de aur ce luceşte lumei întregi. ||

62 v De ce? Iată o întrebare ciudată. Nimica nu-i *mai* lesne decât [11] ca să creezi mii de planuri şi mii de căi pentru unul ş' acelaşi scop, căi şi planuri cari de [12] cari mai înflorite şi mai frumoase. Dar de ce? O idee trebuie să se realize în modul [13] care nu permite posibilitatea de-a putea fi şi altfel, ci aşa şi numai aşa.

1. *după* vede *şters* 2. *din* contra *supraintercalat* 3. *după* fie *şters* 4. *după* d[in] *şters* 5. *după* ideea *şters* 6. *după* o [cauză] *şters* 7. *urmează o linie care desparte restul textului de ceea ce s-a scris până acum* 8. *după* ideea *şters* 9. *urmează un inexplicabil* (?) şi apoi *o nouă linie despărţitoare* 10. asupra sa *(iniţial:* lui) însuşi *supraintercalat* 11. *supraintercalat* 12. *supraintercalat* 13. *după* într-un *şters*

[„CU TOT PRINCIPIUL VECHI..."]

2255

182 r Cu lot principiul vechi şi venerabil cumcă ceea ce-i ajută fierarului îl omoară pe croitor, totuşi fondatorii păcii universale acomodează tezele lor câştigate prin abstracţiune oricărei comunităţi naţionale, ignorează religie, istorie şi obiceiuri şi cugetă de-a topi la un loc Nord şi Sud, Ost şi Vest, Gog şi Magog ca o singură formulă de fraternitate.

Daţi-mi voie, astea nu merg astfel.

D. Emilio Castelar de es. este un om onorabil, care dă sărutarea frateească lumei întregi, care are cele mai umane cugetări asupra unei republici universale, inclusiv cea spaniolă, şi care a ţinut asupra acestui obiect vorbiri cari în vremea lor făceau fericirea tuturor calătorilor în Indigo până la 56° al lăţimei de nord — însă toate acestea n-au avut mai departe nici un scop.

Naţiunea spaniolă merge spre pieirea ei cu toate aceste vorbiri frumoase. Introducerea republicei şi a sistemului de înfrăţire european sau universal ar însemna în Spania începutul sfârşitului , căci fără asalturi de palat, fără dărâmare de statui şi împuşcături pe uliţi, libertatea, egalitatea şi fraternitatea nu pot dura acolo şes[e]

săptămâni .

În Francia vedem de un secol tendinţa întotdeauna vană de a funda şi întări o stare de libertate.Acum a venit atât de departe, că un regim nu se mai susţine decât prin intimidarea cu o stare de asediu permanentă. Partidele aşteaptă prima ocazie de a se rupe reciproc şi de a ridica drept lege supremă voinţa unei minorităţi care ar învinge în lupta de stradă.

Duc acestea toate la o pace universală?

.....

Dacă domnii internaţionali, în loc de a se lăsa purtaţi de spiritul timpului ar avea bunătatea de a atinge pământul cu picioarele şi ar ajuta pionirilor germani ai progresului de a duce mai departe panerul cu cele câştigate de ei, poate că în cursul acestei lucrări cam acre ar reveni de la ideea lor, la a cărei realizare nu servă înfrăţirea iluzorie a unor naţiuni egal îndreptăţite (aşa ceva nici esistă, ci domnia *unei naţiuni* cu civilitatea şi limba ei).

Dar numai ca* naţiune va realiza această operă care, fără *de a-şi îndrepta anume intenţia* într' acolo , va şti să cultive progresul pe toate terenurile şi să li asigureze rezultatele lor. Conştiinţa morală şi puterea spirituală şi fizică, care numai în alianţă cu această conştiinţă sunt puternice, îi garantează succesul. Însă pe această cale nu s-a făcut decât câteva scări şi ţinta este departe, abia văzută. Nimeni nu *pune* această ţintă, ea se ajunge prin puterea faptelor complinite. Acesta-i caracterul unei dezvoltări sănătoase şi numai sistematicii îşi pun ţinte şi *vor să ajungă* la ceva şi fac întotdeauna faliment; însă, cu toate astea, arta nu moare niciodată.

DIN ŞEDINŢELE SOCIETĂŢII «ROMÂNIA JUNĂ» NAŢIONALII ŞI COSMOPOLIŢII

2257

Reuniunea academică din Viena „România Junǎ", care are de scop: 1) perfecţionarea [225 r] reciprocă a membrilor săi pe teren literar - naţional , 2) dezvoltarea şi alimentarea [1] spiritului soţial, îşi alese în [2] şedinţa din... noiemvrie biuroul său prin aclamaţiune unanimă. Sub pretest că unul din biurou (subsemnatul) se ţine de direcţia [3] literară [4] societăţii Junimea (Maiorescu), d-nul prezident ales [5] declară [6] că nu va putea şedea alături cu mine din cauză de divergenţă a principiilor. Repet că asta a fost pretestul, cauza adevărată a declaraţiunii d-sale nu merită de a fi adusă înaintea publicului. În urma acestei declarări prezidenţiale patru din membrii biuroului îşi dau demisiunea, nu doar fiindcă ar aparţinea sus - numitei direcţii literare, ci fiindcă, conform statutelor, trebuie să fii contra esclusivismului de idei. Societatea nu primeşte demisiunile celor patru membri, validează printr - asta [7] de-a doua oară alegerea lor şi printr - asta incidentul odios s-a părut închis, rămâind [8] ca la o a doua şedinţă să se aleagă prezidentul.

Intervalul dintre şedinţa primă şi a doua a fost acuma spaţiul în care s-a dezvoltat o activitate admirabilă în felul ei. Toate elementele pasive a Junimei [9] române din Viena care cu anii [10] nu se interesă de Societate, apoi contingentul proaspăt a studinţilor care vin din provinţie, cari nu cunosc decât imaginea celuia ce s-apropie de ei ca să-i influinţeze|| amândouă aceste părţi interesante a Junimei române din Viena au fost puse în mişcare de [226 r] un anume Comitet format pe tăcute, ca să vie să voteze contra lui Slavici ş-a lui Eminescu, cari se ţin de şcoala lui Maiorescu.

Pentru sara şedinţei a doua [11] Comitetul latent şi-au [12] procurat din România jurnale umoristice şi serioase unde Maiorescu era stigmatizat ca persoană publică şi privată, pentru sara alegerei au fost inventate mici calomnii adhoc, aşa d.es. că Maiorescu ar fi delapidat

averea Junimei, că a abuzat de încrederea ei şi că în urmă ar fi fugit din România cu familie cu tot — toate aceste mijloace foarte oneste, cum se vede, de-a influinţa părţile interesante ale Junimei pe cari le-am caracterizat mai sus.

Şedinţa se deschide şi alegerea biuroului [13] din şedinţa trecută e contestată de partea interesantă, fără ca în şedinţa trecută să se fi dat vrun protest contra legalităţii ei. Biuroul, ştiind elementele cu cari are a face, îşi dă demisiunea, dezvoltând prin membrii săi ideile [14] pe cari le credea raţionale [15] în cazul de faţă. Iată - le grupate:

1 Societatea România Junǎ fiind întemeiată pe elementul stereotip a diferiţilor săi membri, pe acele atribute comune tuturor junilor români, nu ar fi oportun de-a ridica cestiunea divergenţelor d[intr]e ei, fiindcă pe divergenţe || nu se 'ntemeiază niciodată o [227 r] societate omenească. Divergînţele sunt atât de multiple între individ şi individ încât [16] o-ntemeiere pe ele l-ar sili pe fiecare de-a forma o societate pentru sine însuşi, ceea ce-i o contradicţiune.

---

2) Societatea având de scop perfecţionarea reciprocă pe terenul literar — naţional, aceasta prin espresiunile statutelor presupune o *divergenţă* între individe, căci dacă am avea fiecare din noi acelaşi cuprins sufletesc viaţa noastră ar fi repetarea aceleiaşi individualităţi în mai multe esemplare, iar nu o perfecţionare reciprocă, o adiţiune a aceluiaşi număr simplu, iar nu un complex. Apoi spiritul [17] soţial nu se dezvoltă nici se alimentează prin esclusivism faţă cu ideile altuia, ci [18] din contra ideile ce le - aduce fiecare de-a casă intră prin soţialitate într-un compromis organic, devine [19] o unitate de ordine superioară. Astfel ar fi cu putinţă să se facă concesiuni reciproce şi [20] ca să se găsească acea cale medie care [21], fără esclusivism , ar da fiecărui aerul cuviincios pentru dezvoltarea sa pe terenul mai sus amintit.

3) Ideile şi principiile a căror proces se propunea Societăţii a-l face (antiteza nominală Maiorescu şi Bărnuţ) nefiind cunoscute părţii celei mai mari din tinerime, a blama [228 r] pe unele şi aplauda pe altele rămânea un fapt nesocotit. Afară de-aceea || Societatea neavând îndreptăţirea de-a decide între vreuna din seriile de idei profesate în viaţa publică a românilor, prin asta e esclus şi dreptul de-a determina măsura românităţii şi a patriotismului după cum individul profesează una sau alta din ele. Fiind înşii în [22] vârsta ideilor, măsura patriotismului [23] nostru va fi dată de faptele pe cari vom avea ocaziunea de-a le împlini în viitor, iară nu de profesarea [24] nimic costisitoare a unor idei pe care individul şi le - alege după plac.

4) Chiar în cazul când cei ce pun în discuţiune această cestie s-ar fi informat din scrierile numiţilor autori şi ar fi în [25] stare de a-şi forma şi da opiniunea fără preocupare , totuşi scopul [28] soţietăţii nu este acela de-a se amesteca în luptele militante ale publicului, ci acel scop determinat pregnant şi cu acurateţă de § 2 al statutelor cuprinde în sine interese obiective comune [27] tuturor membrilor, cari - i unesc fără privire la ceea ce crede fiecare subiectiv .

5) Că alegerea din şedinţa primă [28] nu se poate contesta legal, fiind [29] confirmată de Societate de două ori. Intenţiunea reală a statutelor a fost împlinită prin o dupla aclamaţiune mai unanimă, nici un protest n-a fost ridicat contra alegerei. Alegerea secretă [229 r] fiind un drept iar nu o datorie , nimenea n-a putut fi silit de a-l esersa, mai ales || fiindcă nici n-a contestat nimenea, în şedeţă sau nemijlocit după ea, aclamaţiunea .

6) Cei ce contestă alegerea din şedinţa primă n-o fac din bună - credinţă , căci în realitate nu se îndoiesc despre legalitatea ei. D-nul Ioniţă Bumbac, ales în şedinţa primă de preşedinte nu prin vot secret ci prin aclamaţiune, a *primit* condiţionat prezidenţa pe care azi el şi cu ai săi o contestă. Toată acăţarea de formalitatea votului secret este numai o circumvenţiune conştie şi intenţioasă a legei, căci alegerea nu poate deveni ilegală prin aceea că Societatea în unanimitate renunţă la un drept al său.

7) Unitatea Societăţii este periclitată prin sulevarea unor asemenea cestiuni şi s-a adus de esemplu cazul analog al [30] desfacerei Societăţii academice române din Viena prin despărţirea [31] în două [32] castre, de care una ridicase pe stindardul ci pe ,,Bariţ", iar alta

pe ,,Şaguna".

Biuroul a desfăşurat [33] prin membrii săi această apărare, a cerut susţinerea principiului de: nesulevare a divergînţei spirituale [34] dintre junimea română şi, pentru a evita până şi prepusul că ambiţia personală poate [sau] ar putea [35] fi motivul susţinerei cu consecuenţă a ideilor emise, şi-a dat demisiunea, deşi ar fi avut *dreptul* de-a nu recunoaşte contestarea şi *puterea* de a închide şedinţa. ||

230 r Motivele ce s-a adus contra noastră se pot rezuma într-aceea că:

a) nu suntem români buni, ci răi, asemenea chiar cum trădătorii de patrie şi [36] de naţiune pot fi [37] români de origine ;

b) că trebuie să fim sau *proşti* sau plătiţi de străini pentru a susţinea principiile ce le susţinem;

c) că direcţiunea literară a Junimei (şcoala Maiorescu) [38] nu merită decât ca să scuipe cineva în ea, şi Societatea să decidă ca *scuipă* în şcoala lui [39] Maiorescu (ipsi [s]sima verba ! ale d-lui Ioniţă Bumbac).

Abstragând de la cestiunea dacă idei emise cu bună credinţă pot fi tratate într-un mod brutal de oameni cari până azi nu pot să se fălească cu v-un merit, pentru de [a] avea dreptul ca să se esprime atât de vehement, să cercetăm numai cazul dacă subsemna -

---

tul , contra căruia au fost îndreptate loviturile, este într-adevăr *cosmopolit, plătit de străini, prost* şi dacă direcţiunea literară de care se ţine el merită a fi scuipată etc. etc.

Am susţinut întotdeauna că cestiunea consmopolitismului e una ce nu există. || Să [40] nu fim inventivi în cestiuni a căror înţeles ar fi greu de definit pentru fiecare din noi. *224 r* Poate că ar [41] esista cosmopolitism — dacă el ar fi *posibil.* Dar el e imposibil. Individul care are într-adevăr dorinţa de-a lucra pentru societate nu poate lucra pentru o omenire care nu există decât în părţile ei concrete — în naţionalităţi. Individul e osândit prin timp şi spaţiu de-a lucra pentru acea singură parte căreia el îi aparţine. În zadar ar încerca chiar de-a lucra deodată pentru toată omenirea, el e legat prin lanţuri nedesfăcute de grupa de oameni în care s-a născut. Nimic nu e mai cosmopolit decât matem [at]ica pură d. es., şi cu toate astea omul de ştiinţă va fi silit să o scrie într-o *limbă* oarecare şi prin acest mediu de comunicare ea devine întâi şi 'ntâi proprietatea *unui* grup de oameni, a unei naţionalităţi, şi acea naţionalitate priveşte pe omul de ştiinţă de al său ori cât teoriile lui ar putea să aparţină omenirii întregi.

Cosmopolitismul e o *simulaţiune* şi nimic alta, el n-a fost niciodată un adevăr. Străinii care au interese personale în Ţara Românească de es. vor *simula* totdeauna cosmopolitismul, pentru că, declarându-şi adevăratele lor simţiri, ar putea să pericliteze interesele lor individuale. State slabe, cum era Germania în secolul al XVIII, vor *simula* cosmopolitismul, pentru a denigra tendinţele naţionaliste a inamicilor lor tari. C-un cuvânt : Cosmopolitismul nu există decât ca simulaţiune, ca făţarnicie. El mai [42] e pretestul pentru lenea şi indiferentismul celor cari nu cunosc un alt scop în lume decât acela de a trăi bine. A acuza însă de cosmopolitism oameni cari se interesă de toate cestiunile vitale ale naţiunii noastre, oameni cari lucrează pe când alţii numai vorbesc, este sau un semn de rea - credinţă sau unul de primitivitate.

Maiorescu este încă tânăr şi finitul * unei însemnate vieţi [iese] târziu la lumină. ||

Principiul fundamental al tuturor lucrărilor d-lui Maiorescu este după cât ştim noi *233 r* *naţionalitatea în marginele adevărului.* Mai concret: Ceea ce-i *neadevărat* nu devine *adevărat* prin împrejurarea că-i naţional, ceea ce-i injust nu devine just prin aceea că-i naţional, ceea ce-i urât nu devine frumos prin aceea că-i naţional; ceea ce-i rău nu devine bun prin aceea că-i naţional [43].

Esemple 1) Norma limbei scrise trebuie să fie cea care există obiectiv şi în realitate în gura poporului de jos [44] şi a societăţii mai fine, iară nu fantaziile mai mult sau mai puţin ingenioase ale filologilor noştri. Aşadar adevăr obiectiv şi nu arbitraritate subiectivă. În acest proces de a stabili o normă pentru limba scrisă trebuie luate în considerare şi acele influinţe istorice cari-au resistat tendinţei de espulsiune şi s-au conservat în limba vie.

2) Principii fundamentale din dreptul public al lui Barnuţiu sunt *injuste* din punctul de vedere al jurisdicţiunii moderne. Ele nu devin juste prin aceea că au fost profesate de un naţionalist mare, ale cărui merite pe alt teren nu i-a venit nimărui în minte de-a le contesta.

3) Poezii urâte (Dongescu *, Bota, Grădişteanu, Macedonski, Costiescu, Adrian ş.a) nu devin frumoase prin aceea că-s naţionale. Avem atâtea modele nobile [45] în poeţii mai vechi şi mai ales în neîntrecuta poezie poporală, încât suficienţa cu care sunt privite asemenea anomalii literare te împle [46] de o spaimă lesne de justificat ||

4) În fine fapta rea ori greşită nu devine bună prin aceea că a fost comisă de un [235 r] naţionalist sau în numele naţiunii, ci este şi rămâne .

Limba noastră, cum ea esistă obiectiv, toată lumea o va recunoaşte de frumoasă şi dulce (V. Scherr [47], *Allg[emeine] Litteraturgeschichte).* Dreptul, întrucât e scris la noi în consonanţă cu adevăruri recunoscute, este valabil pentru toată lumea, poezia noastră poporală şi artistică întrucât e frumoasă e frumoasă pentru toată lumea, în fine binele obiectiv din noi ni-l recunoaşte asemenea oricare om de bună - credinţă ||

Cumcă din acest principiu fundamental s-au tras apoi cu intenţiune concluziuni [236 r] false nu trebuie s-o mai pomenim, căci altfel publicul n-ar fi până azi în eroare în privinţa adevărului. Tocmai în concluziuni false şi imposibile, în răsuciri a vorbelor, în mistificare, c-un cuvânt în rea - credinţă consistă gloria celor mai mulţi dintre contrarii lui Maiorescu, căci într-astă privinţă suntem în genere [48] foarte inventivi. Aşa, s-a zis că cere egala îndreptăţire a jidanilor (fiind justă). Dar nu-i adevărat c-a cerut-o, cum nu-i adevărat că o asemenea faptă e justă. Nu poate fi just de-a lăsa mâna liberă asupra populaţiunei întregi

---

unor oameni cărora religiunea lor (Talmudul) le ordonă de-a urî şi înşela pe creştini. Învoit n-a fost numai cu modurile de dezlegare a cestiunii izraelite.

S-a zis că e francmason şi prin asta cosmopolit. De este, noi nu ştim, dar posito [49] că este: nu este adevărat că masonismul esclude naţionalismul . Unii din cei mai influenţi membri ai partidei roşii (care trece de eminamente naţionalistă [50]) au fost şi sunt francmasoni . În Ungaria de es. vom găsi un mare naţionalist în marele maiestru al francmasonilor (D. Pulszky).

Celelalte nimicuri cîte se susţin despre viaţa sa ca om privat sunt meschine şi demne numai [51] de cei ce le lăţesc . E acuzat că nu-şi vizitează prelegerile în curs de [53] 3 luni, când cei ce-l acuză nu le vizitează *cu anii.* Regula este: că tot ce e permis generalităţii oamenilor din România liberă, toate ce ei fac nepedepsiţi şi necontrolaţi , toate, comise de M[aiorescu], iau dimensiuni gigantice şi sunt taxate de crime ||

[234 r] Cumcă în România liberă [53] esistă episcopi atei, cari 'şi ţin metrese , e un făpt ce nu uimeşte pe nimeni, dar că d. Maiorescu, în locul lipsei absolute de religiune [54] pozitivă, cearcă a pune [55] principii filozofice morale pentru a aşeza [56] stavilă unei necredinţe oarbe şi <a> imoralităţii născute din ea, asta este o crimă. ||

[231 r] Dacă direcţia literară către [57] care am onoarea a mă alătura ar profesa cosmopolitismul ar trebui ca tot ce-am scris şi vorbit cu să fie scris şi vorbit în sens cosmopolit. Am scris puţin şi tocmai de-aceea rog de iertare pe cititor dacă-i dau osteneala de-a se familiariza cu scrierile a căror cuprins mi-au adus numirea de cosmopolit.

În articolul „Ecuilibrul", publicat m Federaţiunea (no. 38 şi 39 — mai 1870), am susţinut autonomia Transilvaniei, fărâmarea dualismului, a unei forme ce contrazice naturei obiective a monarhiei, dreptul ce-l are fiece popor de - a - şi determina voinţa prin legi şi de-a avea un propriu organ pentru formularea acestor voinţe, o legislatură . Acest articol a dat însă procurorului public din Pesta de-a mă cita [58] la judecătoria de instrucţiune.

Tot în acea lună am publicat un articol asupra conchemării unui congres, care se sfârşeşte în modul următor: ,,în caz dacă opiniunea publică şi [59] popoarele Austriei ar cere schimbarea sistemei constituţionale de azi (a dualismului) [1] românii, spre a fi factori eminamente activi întru formarea imperiului, să provoace conchemarea unui congres general al lor, care să decidă atitudinea naţiunii româneşti faţă cu situaţiunea cea nouă ce împrejurările para i-o impune imperiului. 2) Congresul să se declare solidar cu naţiunile ce

urmăresc aceleaşi interese ca şi cea română. 3) Congresul să-şi aleagă reprezantanţa <a> sa, care va comunica tronului voinţa naţiunii româneşti, cerând a ei satisfacere. — Apariţiunea [60] acestui articol a fost anunţată printr-un telegram din Pesta în „Noua Presă liberă"||

232 r Când am scris primele linii în privinţa serbărei de la Putna (V. Convorbiri an. IV/ no. 14) am spus că frecările din viaţa politică şi spirituală la români nu-şi au cauza lor pe atâta în interese personale (precum o susţin unii), ci mai mult în<tre > profunda scisiune dintre direcţiunile pe cari au apucat unii pe de-o parte, alţii pe de alta; că, pentru a nu se perpetua, moşteni şi mări acest rău, generaţiunea tânără are trebuinţă de o singură direcţiune spirituală şi că încercarea de-a organiza viaţa viitorului va putea fi făcută de către junimea română cu ocaziunea foarte nimerită a serbărei de la Putna.

În epistola deschisă către [61] d-nul Dumitru Brătianu (Vezi Românul din august 1871) ce-am trimis-o împreună cu fratele Dan în numele comitetului central am spus cumcă în munca generaţiunilor trecute — care-au pus fundamentele largi şi nobil intenţionate a edificiului naţional — în acea muncă este [62] deja cuprinsă toată ideea activităţii noastre din generaţiunea junǎ, că numai în continuitate cu lucrările trecutului, în prourmarea consecuentă a celor bine începute consistă [63] misiunea generaţiunii viitoare. Oamenii cari au început regenerarea naţională ne-au dat *ideea întregului* ce noi avem a o realiza.

1. şi alimentarea *supraintercalat* 2*. supraintercalat* 3. *după* şcoala *şters* 4. *după* Maiorescu *şters.* 5. *supraintercalat* 6.*după* al biroului <rid [ică]> sulevează cestiunea ca Societatea să sco [ată] *şters* 7. printr - asta *supraintercalat* 8.*deasupra lui* şi trebuind *şters* 9. *după* Societăţii *şters* 10.*deasupra lui* lunile *şters.* 11. *urmează* s-au *şters* 12.Comitetul latent şi-au *deasupra lui* s-a *şters* 13. *supraintercalat* 14. *după* raţiu [nile *şi deasupra lui* principiile, *succesiv şterse* 15. *după,* raţiunale *şters* 16. *după* fie [care] *şters* 17. *după,* dezvoltarea şi alimentarea spiritului soţial *şters* 18. *după* ide [ile] *şters* 19. *după* într-o unit[ate] *şters* 20.*după* pentru ca oamenii să [găsească] *şters* 21. *după* în viaţa publică *şters* 22. *supraintercalat* 23. *deasupra lui*

---

românităţii *şters, urmat în manuscris de* noastre *neajustat schimbării de termeni* 24. *urmează* nepericuloasă *şi* necosti [sitoare] *succesiv şterse* 25.*supraintercalat* 26.*deasupra lui* datoria *şters* 27*. după af* [...] *şters* 28*. deasupra lui* trecută *şters* 29*. transformat din* fiindcă [a fost confirmată] 30. *după* când *şters* 31.*deasupra lui* desfacerea *şters* 32*. supraintercalat* 33.*deasupra lui* adus *şters* 34.*după* dintr[vre]) *şters* 35*. supraintercalat* 36. *după* sunt *şters* 37.pot fi *deasupra lui* sunt *şters* 38.(şcoala Maiorescu) *supraintercalat* 39. *supraintercalat* 40. *după* E o cestiune care nu esistă — aceasta a cosmopolitismului *şters* 41*. deasupra lui* nu *şters* 42*. supraintercalat* 43. rău nu devine bun prin aceea că-i naţional *deasupra lui* imoral nu devine moral prin aceea că-i naţional *şters* 44. de jos *supraintercalat* 45. *supraintercalat* 46. *în manuscris, din inadvertenţă:* împlu 47. *urmează* Geschichte der Litteratur *şters* 48.în genere *supraintercalat* 49.*în sensul de:* admiţând 50. *în manuscris:* naţionalist, *prin acord mental cu* cu partidului *în loc de* partidei 51. demne numai *provine, prin ştergere şi supraintercalare , din* nedemne 52.*supraintercalat* 53.în România liberă *supraintercalat* 54.*după* credinţe *şters* 55.cearcă a pune *supraintercalat* 56. *deasupra lui* pune *şters* 57*. deasupra lui* de *şters* 58. *deasupra lui* trage *şters* 59*.* opiniunea publică şi *supraintercalat* 60. *după* Acest articol a fost [anunţat] *şters* 61. *după* pe care am trimis-o *şters* 62. *deasupra lui* zace *şters* 63. *transformat din* stă

[„DOMNILOR, PROGRESUL OMENIREI..."]

Domnilor, progresul omenirei nu zace adesea în mulţimea geniilor săi — naţiuni cu [264 v] genii străluciţi sunt adesea nefericite — ci în acele personagii mute ale istoriei care lucrează neobosit, fără altă răsplată decât conştiinţa datoriei împlinite, în fine progresul e în toţi, nu în unul or în unii.

[„ÎN CARACTERISTICA LIMBEI ZIARELOR DIN ROMÂNIA..."]

2257

În caracteristica limbei ziarelor din România [1] putem număra şi aceea că oamenii fac [54 v] capital politic, bat monedă politică până şi din cele mai inocente şi mai dezinteresate încercări ale junimei studioase . Nu numai atâta , ci adesea această junime e pusă de pârghie unor [2] fapte care ele însele nu s-ar putea scuza niciodată, ci c-o adresă din partea junimei i se dă faptei vot de încredere şi lustru pe care prin fiinţa sa nu-l are.

1. cf *., în* Articoli nepoliticoŞi **(49v):** Limba ziarelor din România liberă *dat ca titlu al unui articol publicat; fragmentul de faţă pare să fie singura urmă manuscrisă a unui asemenea articol 2. supraintercalat, iar* fapte *care urmează provine din* faptelor

[„DAR DOMNILOR, MI-E RUŞINE..."]

2257

Dar d[omni]lor! mi-e ruşine să fiu român! Dar ce fel de român! Român care [67 r] vrea [1] a-şi fi însuşit monopolul [2], privilegiul patriotismului şi-a naţionalităţei — aşa român de paradă mi-e ruşine să fiu. Naţionalitatea [3] trebuie să fie simţită cu inima şi nu vorbită numai cu gura.

Ceea ce se simte şi se respe [c]tă [4] adânc , se pronunţă arareori! Hebreii cei vechi n-aveau voie să pronunţe numele [5] d[umne]zeului lor! Iubesc poporul românesc fără a iubi pe semidocţii şi superficialităţile sale.

1. *după* pare a lua *şters* 2. *în manuscris:* monopololul 3. *după* sim [ţită] *şters* 4. şi se respe [c]tă *supraintercalat* 5. *după* dum [nezeul] *şters*

[„PĂREREA MEA INDIVIDUALĂ..."]

2257

[69v] Părerea [1] mea individuală, în [2] care nu oblig pe nimeni de-a crede, e că politica ce se face

azi în România şi dintr-o parte şi dintr-alta e o politică necoaptă [3], căci [4] pentru adevărata şi deplina înţelegere a instituţiunilor noastre de azi ni trebuie o generaţiune ce - avem de-a o creşte de-acu 'nainte .Eu, [eu] las lumea ce merge deja ca să meargă cum 'i place dumisale — misiunea oamenilor ce vor din adâncul lor binele ţărei e creşterea morală a generaţiunei tinere şi a generaţiunei ce va veni. Nu caut adepţi la ideea cea întâi , dar la cea de-a doua sufletul meu ţine cum ţine la el însuşi.

1. în manuscris textul începe cu minusculă, de la capăt de rând , şi pare a fi ori sfârşitul unui articol care nu se va fi păstrat, ori o însemnare destinată integrării într-un ansamblu mai larg 2. *deasupra lui la şters* 3. *după* mare* *şters; poate intenţia a fost de a scrie :* mare parte necoaptă 4. *supraintercalat*

[„LUPTELE DE PARTIDĂ..."]

2257

54r Luptele de partidă în România - ca orice luptă pentru esistenţa şi pentru pânea de toate zilele; şi acea pâne de toate zilele e condeiul biuroului de cancelarie şi biciul subprefectului, după cari îmblă masele atât a unor partide cât şi a celorlalte. Burgezia cată a se da după păr — azi cu roşii, mâne cu albii — ca care singură ar *putea* să fie independentă; poporul plugar se dă după bici, care nu-l *lasă* să fie independent.

[„CELOR CE VOR O PURIFICARE ABSOLUTĂ..."]

2257

68r Celor ce vor o purificare absolută a limbei li vom răspunde că acele vorbe pe cari vor *ei* să le alunge sunt aşa de concrete, aşa încrescute în ţesătura limbei române încât trebuie să rupi ţesătura toată ca să le scoţi; şi cumcă limba se deşiră alungând vorbe d'o iluzorie origine slavă e dovadă în latiniştii noştri.

Celor cari nu vor acea curăţire de fel li vom răspunde că ei singuri sunt neconsecuenţi, căci ei au lepădat o mulţime de vorbe grece şi ruse pe cari le 'ntrebuinţau încă părinţii lor, şi multe din vorbele pe cari le scriu d-nii Florentin, Negruzzi ş.a. — autori îndealtfel cu

---

mult talent — s-au dus calea celor duse fără ca chiar dumnealor să le pară rău după ele. Am fi cam temerari de-a susţinea cumcă limba noastră şi-a sfârşit deja curăţirea sa, că e organizată [1], că a ajuns stadiul ultim al dezvoltării sale şi că acum n-ar trebui decât constatarea formală a acelei dezvoltări prin etimologie şi sintaxă. Limba noastră — placă-ne-o a crede — are un trai lung şi de - aceea 'i *şi* trebuie o dezvoltare lungă. Purizarea ei merge 'nainte , deşi e mai bine ca să meargă prea încet decât prea iute. Noi — generaţiunea de faţă — nu împlem decât şanţurile, noi avem să dăm *noţiuni* poporului nostru, ca să cugete, limba clasică e sarcina [2] generaţiunilor viitoare.

Un fenomen nou e acela că cultura şi literatura la români nu merg defel în acelaşi pas, ba sunt eterogene chiar. Cultura claselor privilegiate cel puţin e cu mult asupra literaturei ţărei lor, dar e străină, literatura *e* naţională, dar e în urma culturei. Popor de contraste... e

o frază.

1. *urmează* şi formal *şters* 2. *după,* a genera[ţiuni1or] *şters*

[„FIECARE LUCRU POARTĂ ÎN SINE..."]

2291

Fiecare lucru poartă în sine însuşi măsura sa. De aceea e o caracteristică a omului 55v inteligent şi de bună - credinţă că, formulând lucruri sau raporturi în scris sau vorbire, va cerca s-o facă în măsura dictată de firea lucrurilor, în scurt; espresia celor cugetate va fi adecuată cu materialul cugetat. Asta e specific uman. Pe când omul neinteligent face din sine însuşi măsura lucrurilor şi mestecă subiectul său în cele ce sunt şi [1] se 'ntîmplă , cel cel inteligent şi de bună - credinţă va cerca să se dezbere de tot ce-ar putea să-i întunece judecata. Inteligenţa e putinţa, buna - credinţă e voinţa de-a vedea şi reproduce obiectiv cele ce esistă şi se 'ntîmplă .

Acuma sunt la noi 4 specii de jurnale:

Neinteligente dar de bună - credinţă ; aceste nu posed posibilitatea de a vedea obiectiv: Telegraful.

Inteligente dar de rea - credinţă ; aceste nu posed voinţa de-a vedea obiectiv.

Neinteligente şi de [2] rea - credinţă ; aceste sunt gunoiul presei noastre: Trompeta, Poporul. ||

Inteligente şi de bună - credinţă în fine. În ată privinţă nu ne dăm părerea, căci 56r ne temem că aceste organe ar fi batjocorite <în felul: [3]>. Asta-i caracterul mai multor jurnale din Austria: Albina, Federaţiunea, Telegraful.

1. *transformat din* ce[l]* 2. *supraintercalat* 3. *urmează* Albina. [F]ederaţiunea * *şters; segmentul pus de noi în paranteze unghiulare este o redactare abandonată dar neanulată grafic*

TEATRU ROMÂNESC
[„MOARTEA LUI CONSTANTIN BRÂNCOVANU ..."]

2254

Moartea lui Constantin Brâncovanu încearcă a fi o dramă în 4 acte iară autorul 303r ei încearcă a fi d-nul Antonin Roques. Deşi titlul cât şi numele autorului sunt indiferente, totuşi piesa însăşi, putându-ne fi şi mai indiferentă, poate că în cadrul neguros al unei [1]

memorii [2] chinuite şi blazate de mizerii puse cu naivitate pe scena [4] română aceste două indicii preţioase, aceste monograme ale suferinţelor noastre ni vor rămînea ca [5] o amintire — desigur că nu plăcută.

Ca să fim fundamentali vom [6] întreba din [7] început cu oarecare linişte, căci mai tîrziu nu vom mai avea ocazia de a o avea — ce este drama? Daca am lua drept normă pentru definiţie drama citată, atunci semnele caracteristice ale acestui soi de scriere sînt: un spital de bolnavi, daca se poate de ofticoşi, în acest spital cîteva cîntece vesele esecutate în cor de

dame în costum naţional — cu condiţia ca vorbele cîntecului să rămîie [8] întotdeauna un misteriu consacrat d-zeirei chineze — tirade lungi în cari vorba român şi păgîn îşi discută cu o rară îndărătnicie şirurile textului — căci fiecare şir conţine cel puţin un român şi un păgîn; un trădători, care e atît de negru zugrăvit încît ne mirăm că nu hîrăie cînd intră în scenă, cîţiva surdo-muţi, cîteva săbii turceşti, o babă, un ordre du Moufti [9], un [10] sultan şi cîteva umbre [11]. Încercarea [12] de deznodămînt [13] a piesei consistă într-o barbară încercare de a turci românii textuali (căci reali nu sînt), dar vană încercare. Acest ragout este întrerupt de numeroase esclamaţiuni cătră Dumnezeu, ca să se-ndure de această mizerie (a piesei) şi să-i deie un sfîrşit — care sfîrşit e lucrul cel mai plăcut pentru auditori, esceptînd pe deliciosul sultan, care, ca şi sfîrşitul piesei, nu spune nimic.

Piesa comisă de d. A. Roques ar fi putut avea cu toate acestea un merit mare, acela adică de a nu fi fost scrisă niciodată. Ce păcat că autorul n-a avut fineţa şi tactul ca să-şi cîştige prin acest mijloc lesnicios mulţămirea publicului.

Dar daca vorbim de noţiunea dramei, cum trebuie s-o aibă orişicine care cutează a prezenta [14] publicului născocirile sale, atunci răspundem: că drama are de obiect şi ţinta reprezentarea caracterelor omeneşti curăţite de neconsecuenţa vieţei şi cugetărei zilnice, a caracterelor omeneşti consecuente, în toate momentele aceleaşi, pentru a căror manifestaţiune se aleg situaţiuni interesante. În acestea caracterele antitetice se lovesc unul de altul în dezvoltarea lor, dintr-asta se naşte înnodămîntul, iar din învingerea unui princip şi căderea celuilalt deznodămîntul dramei. Lupta sufletească care se reprezintă prin simţăminte esprimate în mod plastic şi intuitiv nu o găsim nicăiri în acest specimen unicum, căci materialul în care se manifestă această luptă este limba, şi despre limbă — în speţie despre cea română — autorul sau traducătorul nu pare a fi avut nici cunoştinţe elementare măcar. Caractere nu sînt — cel puţin reale nu; căci oameni boiţi cu alb şi cu negru nu însemnează caractere. Situaţiuni născute din caractere asemenea [15] nu sunt [16]. Deci trei elemente pot fi într-o dramă care să constituie valoare ei. Unul caracterele, aceste fac ca ea să fie frumoasă, al doilea [situa]ţiunele (deci planul) [17], aceste interesează, al treilea limba [18], care poate avea un farmec liric. Din acestea trei, drama d-lui Roques posedă [19] pe al patrulea.

Atîta despre dramă. Uitasem [20] a spune cititorului interesanta [21] noutate [22] că ea a fost într-adevăr [23] jucată, căci după cele spuse pînă acum şi-ar fi putut închipui cititorul că eu numai mi-am închipuit că ea ar fi fost jucată.

Sub [24] masca lui Constantin Brîncovanu au fost torturată persoana d-lui Galino. Tortura a fost foarte înceată şi minuţios aplicată, dat totuşi n-a fost în stare de a-l dezvăţa pe d-nialui de accentul franţuzesc şi [25] de persecutarea, ba chiar uciderea sărmanului *ă.* Dar se poate că ne şi înşelăm. Domnul în cestiune este poate creatorul unei limbi nouă, numită cea *romene.* O limbă foarte interesantă din punct de vedere patologic. Căci, într-adevăr, pentru ca un simplu actor să-şi închipuiască a reforma în sensul său (şi ce sens !) vocalele [26] unei limbi plăsmuite de secole şi milioane de oameni îi trebuieşte neapărat ceva din instinctul nostalgiei îndreptate [27] spre ţara păsărească. Necuviinţa neologismelor netrebuincioase şi ... netrebnice n-o mai accentuăm, fiindcă mirosă astăzi pînă şi-a bucătărie şi pentru această origine nu ne-ar părea nici stranie măcar. Cel mai însemnat defect al d-lui în cestiune este acela că joacă pe scena română şi că este [28] contagios pentru oameni nedezvoltaţi în sensul d-sale, un pericol mare după cum vom vedea mai tîrziu. Formal vorbind d-nialui are cîteva calităţi nediscutabil[e]: 1) o mască foarte îngrijită 2) mişcări fizice [29] îndestul de plastice şi precum se vede studiate 3) îşi învaţă rolurile, ceea ce nu se poate susţinea despre mulţi din ceilalţi. Sub un regisor [30] bun, d-nia lui ar fi un actor [bun, dar][31] astfel, lăsat în voia manierelor sale cam ciud[ate şi] [31] cu deosebire stricătoare de limbă este mai mult o [32] dovadă cît de rău poate deveni un [actor decît ceva pozitiv] [33].

Văcărescu şi... [34] III Cantacuzin au fost binişor executaţi. Cupudzibaşa a vorbit foarte clar şi verde — dar rolul [35] foarte ingrat al acestui tatar nu prezintă nici un material pentru modelare — înfăţişitorul lui pare un actor de talent.

Cel mai însemnat talent care l-am observat însă în această seară, cu joc neafectat, cu limbă curată, în fine materialul pentr-un artist este [36] domnul... [37] Prea puţin observat, cum se 'ntîmplă în genere la noi, unde răul se laudă cu atâta generozitate, pe când binele rămâne nebagat în samă [38]. D ..... [39] a avut un ton fundamental atât de firesc în esprimarea unui caracter altfel tot atât de ingrat ca toate celelalte încât o ţinem de datoria noastră de a-l face atent pe d..... [40] ca să aibă grijă de talentul său, să [41] se ferească de maniere căutate, să fugă cât se poate de mult de d. Galino şi [42] ce ceilalţi şi să studieze în singurătate câteva role ce-i convin [43] din piesele mai bune, pentru a-şi crea un capital de roluri şi a-şi adânci talentul său.

Se zice că dna ..... [44] a debutat în rolul [45] Domniţei ..... [46] Această [47] împrejurare *303 v* ştim s-o considerăm, de aceea numai câteva cuvinte. Să se ştie că este diferinţă între *naiv* şi *copilăros.* Copilăroşia este afectarea naivităţii, naivitatea reală consistă în necunoştinţa greutăţii vorbelor şi a simţămintelor pe care un om le esprimă. Este o nuanţă oarecare între acestea două pe care desigur că cu vremea doamna o va deprinde-o. Dar pentru început e bine. Rolul a fost foarte ingrat, precum nici se putea altfel [48] într-o piesă ca aceasta.

[3 — 15 noiembrie 1876]

1. *supraintercalat 2.modificat din* memoriei *3.după* blazate *şters* 4.*modificat din* scenă 5.*după* în amintire *şters* 6. *după o literă ştearsă* 7. *după o literă ştearsă* 8. *după* f [ie] *şters* 9. un ordre du Moufti *supraintercalat* 10. *după* şi *şters* 11. şi câteva umbre *supraintercalat* 12 *după Desnodământul* piesei *şters* 13. *în manuscris:* desdonadament 14. *după se şters* 15. *supraintercalat* 16. *urmează* asemenea *şters* 17. (deci planul) *supraintercalat* 18. *supraintercalat* 19. *supraintercalat* 20. *după* Ea a a fost jucată *şters* 21.*supraintercalat* 22. *în manuscris, din inadvertenţă:* noutatea *(redactarea anterioară supraintercalării lui* interesanta) 23.*supraintercalat* 24.*după* Domnul Galino *şters* 25.*după o virgulă ştearsă* 26.*după* sunet[ele] *şters* 27.*după* inverse ** şters* 28.*după* are efe [cte] *şters* 29. *după* trupeşti *şters* 30. *deasupra lui* director *şters* 31. *manuscrisul deteriorat, ca şi un rând mai jos: ciud[ate şi] 32.după un memento (urmat de un tetragram indescifrabil) şi exemplu odios succesiv şterse 33.manuscrisul deteriorat 34.numele personajului nu este indicat în manuscris 35. după trei cuvinte scurte (indescifrabile) şterse 36. după şi şters; urmează domnul şters 37. numele actorului nu este indicat în manuscris 38.este posibilă şi lecţiunea seamă 39.numele actorului nu este indicat în manuscris 40.numele actorului nu este indicat în manuscris 41.după un heptagram indescifrabil 42.după şi şters 43.ce-i convin supraintercalat 44. numele actriţei nu este indicat în manuscris 45.urmează de şters 46. numele personajului nu este indicat în manuscris 47.după deci * *** fie iertare *** şi în loc de esprim ...] succesiv şterse 48. în manuscris, din inadvertenţă: astfel*

[„ÎN GENERE TOATĂ SOCIETATEA..."]

2258

În genere toată societatea secolului al Xvi-lea şi al Xvii-lea se poate caracteriza 224r scurt: *Datoria se preface în drept.* Noi la începutul [1] veacului acestuia am fost încă în veacul al Xvii-lea . Datoria de a fi slujbaş al ţării, o datorie foarte grea şi periculoasă sub domniile vechi, devine un *drept* de a sluji ţara, de-ar vrea ea sau n-ar vrea. Şi aceşti îndreptăţiţi de a o sluji se 'nmulţesc din zi în zi, căci izvoarele de puteri ale societăţii curg spre un singur punct, spre acest privilegiu, părăsind [2] vechea şi neatârnata lor albie. Negustorul vrea să fie boier, ţăranul — fecior boieresc, boierul mic — boier mare, boierul mare — domn. Şi boierii mici cum se formează? Prin meritele personale ce le au pentru stăpânii lor, nu [3] prin slujbe făcute ţării. Camardinerii, comişii de la grajdiuri, vechilii de moşii, vătajii [4], se boieresc toţi şi au o progenitură foarte bogată. Această progenitură [5] împle

cancelariile şi aleargă la fiecare suplicant, ca să-i toarne [6] cenuşă sau năsip pe hârtie . Mulţi din acei cari au început astfel cariera [7] încarcă astăzi casa pensiunilor, care 'ntr-un rând îşi suspendase plăţile [8]. Dar prin această grămădire la porţile privilegiilor şi ale slujbelor rămân goluri economice pe cari le împle un element străin — *evreii.* Unde bacalul boierit şi-au închis dugheana şi-au deschis - o evreul, unde fiul blanarului s-au făcut cinovnic, blanarul evreu şi-au deschis dugheană, unde ciubotarul român s-au făcut custode al urbei — adică paznic de noapte — acolo evreul şi-au deschis ciubotărie [9].

Pe când în statele vecine domnea [10] un binefăcător absolutism, care deprindea [11] popoarele la o muncă regulată, la [12] noi vodă era cu mânele legate, temându-se vecinic de plângeri la Poartă şi de răsturnare. Să vorbim drept — se poate [13] pretinde de la un om să fie mai mult decât om? Când domnul [14] nu e pus afară de orice controversă, ce [15] devine el decât o simplă persoană care-şi caută de interesele sale. Într-o ţară unde fiecine zice: chacun pour soi şi apres moi le deluge [16] — ce să zică domnul decât tot atâta ... Şi, pe când puterea statului român scădea, se urca ce ? — *puterea consulatelor.* Casa unui consul devenise [17] o adevărată cetate [18]. ||

225r De [19] aci înainte într-o soţietate a nestabilităţii se va vedea [20] cum orice lege organică a ţărei introduce elemente de nestabilitate. Regulamentul organic — mult lăudat, şi [21] cu drept cuvânt , pentru unele părţi ale sale — cuprinde o mică dispoziţie, nebăgată în samă şi totuşi destructivă: Boierul are voia de-a alunga oricând de pe moşiile sale şi din vatra strămoşască pe ţăranul iobag.Invaziile ruseşti aduc jocul de cărţi. Într-o soţietate [22] în care munca ar fi fost lucrul principal jocul de cărţi n-ar fi fost nimic, într-o soţietate de privilegiaţi fără nici o treabă, care caută să-şi omoare vremea, jocul de cărţi a trebuit să fie destructiv, un element de nestabilitate în averea oamenilor.

După ocupaţia rusască vine un Domn foarte inteligent, cu un rar simţ istoric, dar care, pus în această soţietate nestabilă ca năsipul pustiilor, caută să-şi asigure poziţia personală. În locul boierilor mari cari cereau a-i ocupa scaunul, el deschide o poartă mare boierilor mici, foştilor comişi, foştilor vătaji de moşie sau fiilor lor. Grămădirea la porţile privilegiului devine din ce în ce mai mare, aspiranţii la posturi se înmulţesc într-una, oamenii cari nu ştiu decât arta scrierei ş-a citirei [23] — pe cari în ţările civilizate le ştie fiecine — aceşti oameni se înmulţesc pe zi ce merge, cancelariile gem de practicanţi fără plată — şi în schimbul vechei clase boiereşti avem o nouă clasă, care n-o compensază de fel pe cea veche — clasa *scribilor.*

Această clasă se îmflă rânduri , rânduri , recrutându-şi membrii din fii clerului [24] laic [25], din slugile foştilor boieri şi fiii acestor slugi, din negustorii retraşi şi din fiii acestor negustori, mişcarea merge crescând , clasa de mijloc a pierit, ea s-a schimbat într-o clasă de proletari ai condeiului, fără nici o însămnătate pozitivă în stat, fără nici o însămnătate pentru naţie, o clasă de turburători de meserie. ||

226r Tot în această vreme se exterminează prin procese nedrepte clasa răzeşască, tot în această vreme [26] răzeşiile vechi devin moşii de privilegiaţi mici şi, pe când un boier care avea 10 000 de fălci apăsa foarte uşor asupra supuşilor săi, unul care are [27] 300 apasă foarte greu asupra satului. Desfacerea parţială a latifundiilor înmulţeşte numărul clasei feodale, apăsarea devine atomistică, ţăranul începe a sărăci şi a da înapoi. Şi asta merge crescând . Şi această disoluţiune a claselor pozitive creşte, creşte — creşte şi azi.

E [28] greu de a espune o idee fundamentală cu ramificaţiunile ei aşa încât să deie un tablou unitar. Ideea esistă toată implicite în cap, dar spre a o espune ne servim de cuvinte, de şiruri ce au un [29] început, au un sfârşit . De aceea voi ilustra prin fapte aceste teorii [30].

227r 42 Un boier poseda [31] — e indiferent unde, destul că era boier românesc — 250 000 de fălci într-un hotar. Era un om de un caracter rău — avar, răpitor, ambiţios fără margini. Dar era *un* om. Ce simţeau ţăranii [32] cum este boieriul [!] Ţăranii [33] săi erau bogaţi, căci [34] apăsarea [35] unuia numai [36], împărţită asupra unei [37] mase atât de mari de pământ şi de oameni, e aproape nesimţită. El a murit, pământurile s-au dus în bucăţi prin procese şi moşteniri. Nici [38] unul din aceia n-a fi avut caracterul aprig al boierului nostru şi cu toate astea supuşii [39] lui au dus-o mai rău sub moştenitori decât sub el. În locul unui [40] subiect

erau acum mai multe subiecte, cu aceleaşi trebuinţe, cu aceleaşi cheltuieli şi cu mai mică avere [41]. || Un [43] mic bulgăr de omăt căzând din vârful unui munte se face din ce în ce mai mare, rupe cu el copacii codrilor, strică ogoarele, astupă [44] un sat. Un mic sâmbure

greşit în organizaţia soţietăţii [45], în viaţa economică creşte şi îngroapă [46] o naţiune. Ne mirăm cu toţii de mulţimea crâşmelor în ţara noastră, de [47] mulţimea judanilor — cauza e mulţimea rachiului, mulţimea velniţelor, dar oare această mulţime de unde vine? Sub domnia turcească au existat micul sâmbure , o dispoziţie de export. Exportul grânelor era oprit. Prin urmare grânele neconsumate trebuiau prefăcute în obiect exportabil, în vite. S-au combinat lucrurile. Velniţa consuma [48] prisosul şi da hrană vitelor. Velniţa producea rachiu, rachiul trebuie consumat — şi era mult [49]. S-au făcut multe crâşme . Pentru acestea trebuiau crâşmari . S-au adus *mulţi* evrei şi proprietarul impunea fiecăruia din supuşii săi de a lua atâta rachiu pe an. Unele plăţi pentru muncă se făceau în rachiu [50]. S-au introdus exportul, într-adevăr [61], însă velniţele au rămas; în locul grânelor s-au luat cartofii, căci rachiul devenise o trebuinţă şi această trebuinţă cerea împlinire. Care a fost rezultatele ei? O populaţie nesănătoasă , fără energie de caracter, fără energie economică, care 52 -şi vinde munca pe băutură, o populaţie în care mortalitatea creşte în mod înspăimântător , iar [53] sudoarea mânelor ei se capitalizează în mânile unui element fără patrie, fără limbă, fără naţionalitate ... Nu e de mirat că [54] influenţa austriacă e mare.

Să comparăm acuma suma [55] puterilor soţiale de astăzi cu suma [56] puterilor soţiale de sub patriarcalul prisacari Ioan Sandul Sturza Voievod.

Boierii mari proprietari de latifundii, care-şi cruţau populaţia în mod instinctiv

Boierii mici slujbaşi [57]

Breslele târgoveţilor cu [58] starostiile lor

Răzăşii, ţărani liberi

Iobagii, ţărani supuşi, c-un drept asupra unei părţi de pământ [59].

Să ne 'nchipuim că prisacariul ar fi fost din dinastia Muşăteştilor, necontestat *[228 r]* de nimeni. La influenţele secolului al XIX-lea el n-ar fi rezistat. Un drept civil venit mai târziu ar fi dat o viaţă în stat clasei de mijloc, acelaşi drept asigura proprietatea răzăşilor. Mitropolitul [60] ar fi asigurat o dezvoltare clerului laic [61], având şi cele trebuincioase pentru aceasta. Dreptul civil ş-ar fi creat o clasă de amploiaţi, dar [62] aceşti amploiaţi ar fi fost stabili sub o domnie stabilă, căci numai unde vodă se perândează , se mănâncă şi pita lui vodă pe rând . Negustorul ar fi rămas negustor, meseriaşul — meseriaş, nu s-ar fi născut goluri economice atât de simţite. În sfârşit , în a.D. 1860 ar fi venit Ioan Sandul al III-lea posito — sub ce împrejurări ! Firmele de pe [63] uliţa mare ar fi româneşti [64]. Se deschid camerele, se votează legea împroprietăririi. Atunci s-ar fi făcut [65] într-adevăr vuiet mult, dar se [66] spărgea de stânca maiestăţii. S-ar fi plătit pământul în 90 de ani şi nu în 15, dar nu rămâneau atâtea neplătite ca astăzi [67]. Din şcoalele poporale ar fi ieşit oameni ştiutori de carte care rămâneau ce erau şi nu se făceau subperceptori de perceptori, căci intrarea între administratori [68] ar fi fost grea într-un corp stabil, care nu se răstorna la orice schimbare de ministeriu... În sfârşit , Ioan Sandul al Iv-lea moştenea un stat românesc cu care te-ai fi putut făli [69]. Atunci războiul [70] din 54 ne aducea Besarabia, cel din 59 Bucovina, cel din 66 Transilvania [71].

Dar acum cum s-au dezvoltat lucrurile? De toate dezastrele vecinilor noştri noi nu ne-am folosit decât spre a ne răsturna domnii [72]. Vodă, adică statul [73], era cu mânile legate. Vodă zicea da şi Hîncu ba şi neamul lui Hîncu creştea din ce în ce. Cu cât deveneau mai mulţi aspiranţii la privilegii [74] şi posturi cu atâta cere au lărgirea privilegilor, || lărgirea libertăţii *[229 r]* pe conta puterei statului până ce am ajuns la constituţie, care dă într-adevăr [75] tuturor acestor aspiranţi — şi numai acestora, precum voi [76] arăta — o egalitate de drepturi fără dătorii, proletariatul [77] de scribi au pus mâna pe ţările [78] româneşti.

Fiecare [79] constituţie ca lege fundamentală a unui [80] stat are drept corelat o clasă mai cu samă pe care se 'ntemeiază . Corelatul constituţiilor statelor [81] apusene este o clasă de mijloc, bogată, cultă, o clasă de patriciani, de fabricanţi, industriaşi care văd în constituţie mijlocul de a-şi reprezenta interesele în mod adeguat cu însemnătatea lor; la noi legea [82]

fundamentală nu-nsemnează decât egalitatea pentru toţi scribii de a [83] ajunge la funcţiile cele mai nalte ale statului. De aceea partidele noastre nu [84] le numesc conservative sau liberale, ci: oameni cu slujbă — *guvernamentali;* oameni fără slujbă — *opoziţie.* De acolo [85] vecinica plângere [86] că partidele la noi nu sunt partide de principie, ci de interese personale. Şi principiile sunt interese, dar interesele unei clase pozitive, clasa [87] pozitivă a proprietăţii [88] teritoriale *tory* conservativ, clasa negustorilor ş-a industrialilor [89] *wygs,* clasa lucrătorilor — *socialiştii.* Unde sunt la noi aceste clase pozitive? Aristocraţia istorică — şi ea trebuie să fie [90] totdeauna istorică pentru a fi [91] importantă — au dispărut aproape,

clasă de mijloc pozitivă [92] nu există, golurile [93] ei sunt împlinitc de străini, clasa ţăranilor e prea necultă şi, deşi singura clasă pozitivă, nimeni n-o pricepe, nimeni n-o reprezentează [94], nimănui nu-i pasă de ea.

Ne mai rămâne o singură clasă pozitivă, pe a cărei spate trăim cu toţii — ţăranul român. Să vedem acuma cum ne silim din răsputeri de a o nimici şi pe aceasta cum am nimicit pe celelalte [95] şi 'mpreună cu ea statul şi naţiunea.

Să [96] nu uităm un lucru: toată activitatea unei soţietăţi omeneşti o mai mult ori mai puţin o activitate de lux — numai una *nu*: producerea brută, care reprezentează trebuinţele fundamentale ale omului. Omul [97] în stare[a], sa fireascâ [98] are trebuinţă de puţine lucruri: mâncarea , locuinţa, îmbrăcămintea. Aceste pentru existenţa personală. ||
230r De aceea o naţie trebuie să 'ngrijească de clasele cari produc obiectele ce corespund acestor trebuinţe. Romanul care mânca limbi de privighetoare se putea hrăni [99] şi cu pâne , dar fără aceasta nu putea, el purta purpură, dar îi trebuia postav, locuia în palat dar îi trebuia casă. Oricât de modificate prin lux ar fi aceste trebuinţe, ele sunt în fond aceleaşi.

Producătorul [100] materiei brute [101] pentru aceste trebuinţe este ţăranul. De acolo proverbul francez Pauvre paysan, pauvre pays, pauvre pays — pauvre roy. Aceasta este într-o ţară clasa cea mai pozitivă din toate, cea mai conservativă în limbă, port, obiceiuri, purtătorul istoriei unui popor, naţia [102] în înţelesul cel mai adevărat al cuvântului [103].

V-am spus că protopărinţii noştri nu-l tratau atât de rău precum se crede. Erau răzăşi cei mai mulţi — iobăgia are o altă origine. Când i se dăruia unui ostaş cu merite o moşie mai mare i se da şi dreptul de a [o] coloniza. Domnii prindeau adesea oameni în război şi i colonizau cu de a sila, mai ales din Polonia şi dintre cazaci. Alţii veneau de bună voie, găsind viaţa în Moldova mai dulce decât în Galiţia. Eu sunt de opinie, ca răzăşii era adevăratul element ţărănesc în ţările noastre şi că iobagii sunt străini pân-în secolul al Xvi-lea .

Cum am tratat noi pe ţăran [104]? Am clădit [105] un aparat greoi şi netrebnic pe spetele sale, aparat reprezentativ [106] cum îl numim şi care nu-i decât pretextul de a crea din ce în ce mai multe posturi, plătite tot din punga lui, direct sau indirect. Într-o ţară care n-are export industrial ţăranul munceşte pentru toţi: sigur şi necontestabil. Dantela de Bruxelles, galonul de pe chipiul generalului, condeiul de fier cu care scriu, chibritul cu care-mi aprind ţigara, toate-mi vin în schimbul grâului meu şi acest grâu îl produce numai ţăranul, grâul [107] e productul muncei sale. ||
231r Cu cât mai mulţi indivizi se sustrag de la producerea brută, cu atâta mai mulţi trăiesc pe sama aceloraşi sume de oameni. Ce este consecuenţa? Este că acel om sau nu va mai [108] fi în stare să ne susţie sau va trebui ca cu acelaş timp şi cu aceleaşi puteri să producă mai mult. Va trebui sau să piară sau să se cultiveze şi să lucreze cu maşina. Care-i cazul nostru? El nu s-a cultivat. Ţăranul nostru e acelaşi ca şi înainte de cincizeci de ani, dar sarcina ce o poartă e înzecita. El poartă în spatele lui: câteva mii de proprietari (în începutul secolului câteva zeci), mii de amploiaţi (în începutul secolului câteva zeci [109]), sute de mii de evrei (în începutul secolului câteva mii [110]), zeci [111] de mii de alţi supuşi străini (în începutul sec. câteva sute).

Pe atunci ţăranul nostru creştea mai cu samă vite, era păstor. Această muncă uşoară se potrivea cu regimul său aspru [112], cu posturile sale lungi, cu traiul său simplu. Azi munceşte toată vara ca să-şi plătească dările, trăieşte mult mai rău decât atunci şi se stinge

[113].

Mor o sută şi se nasc în locul lor 60. Şi aceasta nu e poveste de [114] poveste, senzaţie, ci adevărul.

Faţă c-o asemenea stare de lucruri, faţă cu o ţară care se despopulează se 'nţelege că influenţa austriacă economică va trebui să propăşească repede şi să împle golurile noastre cu [115] prisosul populaţiei sale. Meserie şi negoţ, parte din arendaşi, parte din proprietari, proprietatea fonciară [116] orăşenească e străină. În [117] oraşul Iaşi abia [118] a treia parte a populaţiei sunt supuşi româneşti. Şi asta merge crescând [119]||

232r Vecinătatea Austrei e omorîtoare pentru noi dacă nu ne vom trezi de cu vreme şi nu vom arunca la naiba toţi perceptorii, subperceptorii, subsubperceptorii, daca nu vom descărca pe ţăran şi nu-i vom asigura o dezvoltare liniştită, dacă nu ne vom hotărâ [120] să nu purtăm nici un product străin pe noi, precum a făcut ungurii în vremea absolutismului [121]||

233r Răul [122] deci [123] e înlăuntru: Nestabilitatea e cauza căderei proprietăţii mari teritoriale , căderea acesteia e strâns [124] combinată cu căderea breslelor, şi aceste clase au format în disoluţiune o clasă de proletari cari trebuieşte deprinsă la muncă.

Nu dreptul public, ci păstrarea naţionalităţii noastre e lucru de căpetenie pentru noi, şi ar fi mai bine să nu alegem deputaţi decât să piară naţia românească. Dacă n-am avea vecinice [125] influenţe străine [126] precum le avem, dac - am fi în Spania, atuncea ne-am sparge capetele unul altuia până s-ar aşeza lucrurile. Dar acest lux de evoluţiuni soţiale nu ni este permis nouă, a [127] căror stat e vecinic o cestiune.

De aceia ne trebuie trei lucruri [128]:

Stabilitatea, adică [129] guvern monarhic, ereditar, mai mult ori mai puţin absolut;

Muncă, adică escluderea proletarilor condeiului de la [130] viaţa publică a statului şi prin asta silirea lor la o muncă productivă [131];

Economia, adică [132] dreapta cumpănire între [133] foloasele aduse de cutare cheltuială şi sacrificiile făcute pentru ea; aceasta atât în economia generală a statului cât şi-n cea individuală.

Altfel am avea [a] alege între domnia austriacă şi cea rusască. Sub cea dendâi evreii ar intra în sate în număr mai mare decât astăzi, ţăranii ar deveni servii lor, moşiile ar fi cumpărate de soţietăţi de capitalişti, colonizate cu nemţi, iar naţia redusă la proletariat [134]. În cazul al doilea un ucaz [135] ar şterge limba din biserică şi stat, ţăranul ar trăi mai bine, însă sub condiţia ca să se rusifice, care din noi, cum ar scrie, acolo i-ar îngheţa mucul condeiului, iară cei mai [136] curajoşi ar [137] adăuga pohodul na Sibir [138] fără judecată, prin ordin administrativ [139] — administratiwnym [140] poriadkom [141].

1. *supraintercalat; intenţia iniţială a fost de a scrie:* în veacul acesta 2.*deasupra lui* şi *** *(2 cuvinte indescifrabile) şters* 3.*de la* meritele *scris încă o dată, mai citeţ, deasupra rândului anulat; preocuparea de a face textul mai lizibil se manifestă adesea în prezentul text, fie prin revenirea mai apăsată şi mai caligrafică asupra a ceea ce fusese deja scris, fie, ca aici, prin ştergerea unui segment şi rescrierea deasupra rândului , ceea ce pe viitor va fi semnalat prin indicaţia: rescris* 4. *de la* comişii *rescris* 5. Această progenitură *rescris* 6.ca să-i toarne *deasupra lui* ca să-l servească şi să-i toarne *şters* 7.*supraintercalat* 8.care 'ntr-un rând îşi suspendase plăţile *deasupra lui* care-şi suspendase plăţile mai zilele trecute, căci mulţi din aceştia trăiesc încă *şters* 9. *Urmează* Cine e de vină — onorat auditoriu — ei sau noi ? *şters* 10.*deasupra unui început de cuvânt şters* 11. *rescris mai lizibil după* deprindea *şters* 12. *după* la o dezvoltare regulată, noi *şters* 13. se poate *supraintercalat după* onorat auditoriu, puteţi *şters* 14. *supraintercalat* 15. *după* de[vine] *şters* 16. *în manuscris:* chaqu'un , apres, deluge 17. *deasupra lui* era *şters* 18. *urmează următorul alineat, şters:* Serbia are <mai> aceeaşi poziţie internaţională ca şi noi, dar mişcarea soţietăţii de acolo au fost sănătoasă. Întrebaţi ce influenţă are consulatul occidental [occidental *supraintercalat*] acolo — aproape ca cel american la noi — adică nici una înlăuntrul ţărei. 19. *după* Vine regulamentul organic cu legiuirea * *şters* 20. Se va vedea *deasupra lui* veţi vedea *şters*

21.*după* pentru *şters 22. urmează* onorat auditoriu *şters* 23. scrierei şi citirei *supraintercalat* 24.*deasupra lui* preoţilor *şters* 25. *urmează* — şi poate ş-a celui monastic — *şters* 26. *după un tetragram şters* 27. *supraintercalat* 28. *după* E şi Onorat auditoriu *succesiv şterse* 29.ce *deasupra lui* care * *şters,* au *supraintercalat şi, după această snpraintercalare ,* un *lăsat din inadvertenţă ca* au *(deci în manuscris:* ce au au început) 30. *propoziţie provenită prin eliminări , adaosuri şi modificări din* De aceea veţi ierta să ilustrez şi mai mult prin fapte aceste teorii 31. *după pe* care nu-l numesc şi pe cari puţini *şi* care a murit de mult *succesiv şterse* 32. *iniţial:* cei 200000 ţărani ai săi (ţărani>ţăranii *şi restul şters)* 33. *după E*[i] *şters* 34. *după ei* creşteau multe vite *şters* 35. *urmează* imp[usă]* *şters* 36. unuia numai *rescris* 37. *după* atâtor *şters* 38. *după* Vă [pot asigura] *şters* 39. *după* vă pot asigura că ş*ters* 40. *după* acel[ui] *şters* 41. *urmează, şters, următorul pasaj:* De aceea <,domnilor>, onorat auditoriu, nu trebuie să credeţi mult în *liberul arbitru ;* nu liberul arbitru îi face pe oameni buni sau răi, morali sau imorali , bogaţi sau săraci, ci mersul fatal al împrejurărilor, influenţele asupra fiinţei omeneşti 42. *pe 226v se află scris cu creionul (şi subliniat):* Trebuinţele moderne 43. *după* Aţi auzit despre lavina *şters* 44. *rescris* 45. ţ *<c?:* societăţii 46. *deasupra lui* astupă *şters* 47. *după* M[ulţimea] *şters* 48. *rescris* 49. *rescris mai lizibil după* mult *şters* 50. *urmează, după virgulă:* răsplătiri de servicii, gratitudinea se făcea cu rachiu. Şi astăzi numărarea * cu *şters* 51. *supraintercalat* 52*. după o* populaţie *şters* 53. *rescris* 54. Nu e de mirat că *deasupra lui* ş-apoi vă miraţi daca *şters* 55*. rescris?* 56. *rescris?* 57. *urmează* ţărei * *şters* 58. *deasupra lui* cu *** *şters* 59. *de la* ţărani *scris deasupra lui* ţărani slabi şi c-un drept asupra unei părticele de pământ *şters* 60. *după* Veniamin *şters* 61. *rescris* 62. *după* a cărui prototip fie Andronaki Donici *şters* 63. *deasupra lui* sub * *şters* 64. *urmează, după virgulă:* bancherii ar fi români *şters* 65*.* s-ar fi făcut *deasupra lui* ai fi văzut *şters* 66. *după* ele * *şters* 67. *urmează, şters, următorul pasaj:* Afară de aceea pe cei mari i-ar fi durut puţin, căci cine are mult poate pierde mult, dar cine are puţin cu greu pierde din acel puţin. Iată, alături cu vechii răzăşi, noii răzăşi 68. *după* cei *şters* 69. *urmează, şters, următorul pasaj:* ş-ar fi fost bun prisacari, căci împrejurările l-ar fi făcut bun. Astăzi pretindem s' avem îngeri în infernul nostru, dar înger şi [şi *supraintercalat*] se amărăşte , căci <şi> bunătatea şi clemenţa au margini <ca[ri]> peste cari daca treci organele acestor calităţi încep a reagea în mod contrariu. 70. *după* onorat auditoriu *şters* 71. propoziţia *e scrisă printre rândurile şi pe marginea pasajului eliminat reprodus mai sus* 72*. propoziţie supraintercalată* 73. adică statul *supraintercalat* 74. *după* posturi şi *şters* 75. dă într-adevăr, *supraintercalat între* într-adevăr *şters şi* tuturor 76. *după* va * *şters* 77. *după* ca[vre]* *şters* 78. *deasupra lui* statele *şters* 79.*după Onorat auditoriu* ! *şters* 80*. supraintercalat* 81. *deasupra lui* claselor *şters* 82.*după* const[ituţia] *şters* 83.*supraintercalat* 84.*după* cu* *şters* 85.*deasupra lui* aceea *şters* 86. *rescris* 87. *după* fie *şters* 88.*după* pro [...] *şters* 89.*deasupra lui* comercianţilor *şters* 90.să fie *supra-*

intercalat 91. pentru a fi *supraintercalat între* ca să fie *(şters pentru a evita repetiţia* trebuie să fie — ca să fie) şi importantă 92. *supraintercalat* 93. *după* cel cari *şters* 94. *după* p *şters* 95. *urmează un* ş *şters* 96. *după* Onorat auditor ! *şters* 97. *după* Veţi concede că *şters;* Omul <omul> 98. sa firească *deasupra a două formulări abandonate:* în stare fir[ească] *şi* în starea cea mai normală 99. *supraintercalat* 100. *după* De ac[eea] *şters* 101. *după,* p[entru] *şters* 102. *deasupra lui* poporul *şters* 103. *urmează, şters, următorul alineat:* V-am spus ca protopărinţii noştri nu-l tratau atît de rău precum se crede. Erau răzăşi cei mai mulţi — iobăgia are o altă origine. Cînd i se dăruia unui ostaş cu merite o moşie mai mare i se da şi dreptul de a o coloniza. Domnii prindeau adesea oameni în război şi-i colonizau cu de-a sila, mai ales din Polonia şi dintre cazaci. Alţii veneau de bună voie, găsind viaţa în Moldova mai dulce decît în Galiţia. Eu sînt de opinie că răzăşii era adevăratul element ţărănesc în ţările noastre şi că iobagii sînt străini pîn-în secolul al XVI-lea. 104. pe ţăran *deasupra lui* aceasta clasă *şters (de fapt, din inadvertenţă, a fost anulat numai* clasă) 105. *deasupra lui* creat *şters* 106. *deasupra lui* constituţional *şters* 107. *deasupra lui* el *şters* 108. *supraintercalat* 109. *supraintercalat* 110. cîteva mii *deasupra lui* poate 10000 *(iniţial* 20000 ?) *şters* 111.

după mii* sau mu[lte]* *şters* 112. regimul său aspru *deasupra lui* munca sa uşoară *şters* 113. *urmează, şters, următorul pasaj:* Pe vremea lui Mihai [*probabil, din inadvertenţă pentru* Sandul] Sturza se-nmulţea, pe vremea lui Mihai Sturza încă tot se-nmulţea, astăzi populaţia noastră rurală scade în mod înspăimîntător. 114. *după* Şi eu nu vă spun poveşti sau lucruri *şters* 115. *după* economice *şters* 116. *rescris cu o grafie mai lizibilă* 117. *după* Ora[şul] *şters* 118. *după,* onorat auditor ! *şters* 119. *urmează, şters, următorul pasaj:* Ciubotarul român au dispărut, dar ciubotele trebuiesc, croitorul român a dispărut, dar haine trebuiesc, blănarul român au dispărut, dar blăni trebuiesc. Pretutindeni întîlnesc fizionomia fatală a <supusului> untertanului străin, care-mi dă toate celelalte mai ieften <şi mai bun>. În locul pînzei de cînepă şi in la ţară s-au introdus bumbacul. E mai ieften. Sumanele şi opincile au început a se introduc[e] din Austria, ba pînă şi oalele — şi de ce ? Pentru că olariul meu e scriitor la ajutorul de perceptor <ajutorul perceptorului> din satul Stupina Lupului, comuna Sărăcenii, plasa Halal <Coaste rupte> Valea Sacă, judeţul <Vai de el> Cremene. 120. *după* deci[de] *şters* 121. *urmează, şters, următorul pasaj:* Toate relele, la noi, se pot atribui nestabilităţii sau fricii de nestabilitate. Cum voiţi oare ca un funcţionar numit pe 3 luni să fie om cumsecade ? Cum voiţi ca omul să se-nsoare, să aibă o familie şi un trai liniştit ? Neavînd familie, cum voiţi să nu strice casele oamenilor ? Însurătoarea e o trebuinţă organică şi o societate care prin mersul ei se opune trebuinţelor organice este o societate bolnavă. De ce să dăm prin legile noastre vecinică speranţă la toţi scribii că pot deveni impiegaţi ai statului şi să nu zică o dată: quos ego ? Cu cît se-nmulţesc aspiranţii, cu atîta condiţiile de a agiunge în cutare loc trebuie să fie mai grele. Dar, odată ajuns în locul cela, omul trebuie să fie sigur de traiul de toate zilele ca să-şi poată căuta de treabă. Nu vă temeţi de concurenţa evreilor. Evreul e într-adevăr harnic, inteligent, econom — dar el [e] o natură eminamente <comercială> bănească. El e industriaş rău şi superficial şi un industriaş român trebuie să-l întreacă în calitatea lucrurilor. Nu vă temeţi de evrei nici în comerţ. Evreul e comerciant <rău> nesolid, căci principiul său nu e soliditatea marfei, ci concurenţa, ieftinătatea ei. Evreul e numai bancheri bun, aicea nu-l întrece nimeni, şi va rămînea bancher cît lumea. La suflarea unui comerţ ş-a unei industrii sănătoase ei s-ar duce de la noi cum au venit, spre a împlea golurile economice ale altor popoare mai înapoiete, şi ar rămînea între noi numai bancherii. Evreii sînt semnul unei boale soţiale şi nu un rău persistent. Afară de aceea, unde naţia e solidă ei se asimilează, căci se pleacă puţin, în Franţa devin franţuji, în Italia— italieni, în Germania — germani. 122. *după* Deci *şters* (Răul<rău) 123. *supraintercalat* 124. e strîns *deasupra lui* au adus căderea [breslelor] *şters* 125. *rescris* 126. *supraintercalat* 127. *după* cari sîntem *şters* 128. *un semn* (†) *reluat în partea de jos a paginii introduce aici pasajul care reprezintă dezvoltarea mementoului iniţial de aici, şters:* Stabilitate, Muncă, <muncă şi iar muncă> economie 129. *deasupra lui* cu *şters* 130. *deasupra lui* din *şters* 131. *urmează* şi folositoare *şters* 132. *după* atît *şters* 133. *după* între folosul ce ni-l aduce cutare obiect cumpărat şi sacrificiile făcute pentru el. Dar cred că munca *şters* 134. *urmează* ea ar împlini serviciile cele mai înjosite ale inamicului său *şters* 135. un ucaz < ucazul *prin supraintercalarea lui* un *şi ştergerea articolului; urmează* al, *inadvertenţă pentru* ar, *poate reminiscinţă a intenţiei de a continua altfel:* un ucaz al [...] 136. *după* mai liberi şi *şters* 137. curajoşi ar *rescris* 138. *deasupra lui* Sybir *şters* 139 *iniţial:* ordine administrative 140. *corectat din* administratywnym 141. *textul de mai sus, scris cu cerneală pe zece file numerotate autograf în colţul dreapta sus, pare să fie* (*vezi* infra *p.* 799.) *chiar acela citit de Eminescu, ca prelegere publică, la cercul Junimii din Iaşi, în 14 martie 1876; revenind asupra textului, Eminescu a făcut toate modificările necesare pentru a transforma prelegerea în articol de revistă, iar rezultatul este, textual, întreaga a doua parte a studiului publicat în „Convorbiri literare"; eliminările operate vizează: a) 60 de rînduri, de text reprezentînd dezvoltări sau explicitări socotite de prisos; b) toate formulele de adresare:* Onorat auditor *(sau* auditoriu); Domnilor; întrebaţi; Vă pot asigura că; nu trebuie să credeţi; Aţi auzit despre; Veţi concede că; V-am spus că; Cum voiţi... ?; Nu vă temeţi; Veţi ierta să ilustrez *(uneori transformate în expresii impersonale:* puteţi >se poate; veţi vedea) se va vedea; ş-apoi vă miraţi daca > Nu e de mirat că) c) o

seamă de referiri sau ilustrări prea concrete sau prea personale: a cărui prototip fie Andronaki Donici *este eliminat;* Veniamin [Costaki] > Mitropolitul; casa pensiunilor, care-şi suspendase plăţile mai zilele trecute > care-ntr-un rînd îşi suspendase plăţile; Un boier pe care nu-l numesc şi pe cari puţini [şi-l aduc aminte] poseda, *apoi* Un boier care a murit demult poseda *devin* Un boier poseda — e indiferent unde, destul că era boier românesc.

UN DOMN CARE PARE A NU ŞTI CĂ EXISTĂ POLIŢIE

2264

Daca luăm cuvântul într-o întrebare care nu ne priveşte e numai pentru a rămânea 179r rolului nostru şi a reprima de orişiunde [1] abuzuri ale libertăţii presei [2].

Foiletonistul „Stelei României" descrie în nrul [3]..., într-o revistă a sa, cochetăria altfel [4] notorie a unor dame. Se poate prea uşor cumcă înaintea ochilor săi era un chip concret, precum Moliére [5] (se 'nţelege că comparaţia nu merge mai departe) [6], avea naintea ochilor pe .... [7] când au scris pe Tartufe [8]. Dar în orice caz în revista sa nu este citat nici un nume, nu se descrie întru nimic o [9] persoană singulară, ci [10] tipul general al femeii cochete [11] care-şi târâie bărbatul pretutindeni şi-şi aruncă ochii către [12] toţi. Poate cumcă unii [13] cititori prepun pe persoana cutare, alţii pe cutare, nimeni nu [ar] putea susţinea cu certitudine cine este, asupra cui se 'ndreptează persiflajul revistei. Un domn, al cărui nume nu-l numim niciodată în stâlpii acestei foi, din cauza ciudatelor sale calităţi, şi [14] care joacă aici în oraş [15] pe bardul pribeag şi pe patriotul martir, binevoieşte a prepune persoana asupra cărei e adresată revista şi a insulta astfel || persoana privată a unei dame 180r din Iaşi şi totodată a scrie în „Curierul Balassan" o inserţiune de-un straniu spirit [16]. Cel puţin s-ar părea că acest domn se trezeşte în Turcia sau în Bulgaria, nu în România, şi-n orice caz ne mirăm cum uită că este în România şi că după § cod. penal ameninţările sunt interzise sub pedeapsa de 2 — 3 luni închisoare. În genere ne mirăm cum de persoanele de la noi din ţară nu uzează de legea penală pentru a se preveni de injuriile unui nimenea, a unei venituri?

Este oare România ţara în care cel întâi venit de peste graniţă [17] îşi poate face mendrele nepedepsit faţă cu orăşenii? ||

Nu cunoaştem pe Voievodul Moldovei care să fi apelat vrodată la inteligenţa sau la 180v bărbăţia [18] vreunui ,,strămoş" [19] al bardului. Ştim numai că bacalul grec a lui Moruz Vodă, a cărui dugheană era în colţul casei de astăzi ..., uliţa mare, se numea Hagi-Petcu şi că acest nume conţine în [20] mod embrionar toată spiţa neamului barzilor rătăcitori. Iar cât despre cele câştigate sub definita * grijă austriecească, ştim numai că aceste titluri (von pur şi simplu) s-a dat oricărui mazil (ruptaş) a părţii [21] anexate [22] din Moldova. Noi nu ţinem acestea, suntem aceia cari ne speriem mai puţin decât oriunde de titluri pompoase şi de vorbe mari, căci* n-avem *** decât un *singur* nobil ereditar şi acela e ... însuşi M-sa Domnul.

1. reprima de orşiunde *deasupra lui* nu suferi de nicăiri *şters* 2.*după* părer [ilor] *şters* 3.în nrul ... *supraintercalat* 4.*după* unor dame *şters* 5.*după* lui *şters* 6.*deşi Eminescu n-a operat ştersăturile, necesare, se înţelege uşor că, după scrierea peste rând a lui* comparaţia nu merge mai departe), *tot ce urma în redactarea iniţială după* se 'nţelege că *a fost abandonat, şi anume:* mutatis mutandis, căci suntem departe de a confunda pe autorul francez cu foiletonistul ,,Stelei") 7. pe .....*este scris mai apăsat peste* făţarnicu[l]* Dnei de *rămas neşters, urmă a intenţiei iniţiale de a face aluzie la relatarea (însoţită de o excelentă imitaţie) pe care i-a făcut-o Ninon de Lenclos lui Moliére (însă după ce* Tartufe *fusese deja scrisă) cu privire la un bigot ipocrit şi neonest foarte asemănător cu personajul din piesă* 8.*în manuscris (conform unei erori curente):* Tartuffe 9.se descrie întru nimic o *deasupra lui* este o descriere de *şters* 10. *transformat din* şi 11. *iniţial:* al cochetei *apoi* al femeii cochetei *cu* femeii *supraintercalat şi* cochetei *neadaptat noii formulări* 12. *după* tuturor *şters* 13. *supraintercalat, urmat în manuscris de* cititorii *rămas neajustat noii situaţii* 14. *după* a bin [evoit] ** şters* 15. *transformat din*

oraşul *prin ştergerea lui* l 16. *iniţial:* de-o stranie del [icateţă] * *rămas doar parţial remaniat* 17.cel întâi venit de peste graniţă *deasupra lui* orice venitură *şters* 18. *după* curagi[ul] *şters* 19. *după* ,,bard" *şters* 20.*după* em [brionar] *şters şi înainte de* mod *şi* mod *succesiv şterse* 21. *după* Moldovei *şters* 22. *după* din *şters*

[„FIECARE MEMBRU AL UNUI SAT RĂZĂŞESC..."]

2257

274r Fiecare membru al unui sat răzăşesc, cînd [1] îşi făcea aşezarea şi vatra lui, căpăta de la comună sub titlul de feud [2] o bucată [3] anume de pămînt care după moartea posesorului era iarăşi a comunei şi se dădea unui alt membru. Posesorul vremelnic avea deci uzufructul liber şi neîngrădit, dar nici putea să dispuie de fond [4] nici să-l [5] testeze cuiva [6]. Cînd s-au ridicat boierescul în Rusia [7] şi li s-au recunoscut ţăranilor dreptul de a se muta şi de a dispune cum or voi de pămînturile lor, atunci n-au avut altă grabă mare decît [a] desface pe bani proprietatea lor nemişcătoare. Nici [8] nu le venea în minte că ei pot şi testa ogorul, precum nu le-a venit în minte că au a se îngriji şi de copiii lor; ei trăiau în rătăcirea că feciorii, cînd s-or face gospodari, or căpăta de la stat pămînt, precum în trecut au fost 275r căpătînd ogoară de la proprietari sau de la comună. Proprietarii şi agenţii lor jidovi|| îi întăreau şi mai mult pe mojici în această credinţă deşartă [9], şi astfel s-au făcut că proprietarii au recîştigat [10] pămînturile ce le dedese, cu te miri ce şi mai nimică, iar boierescul există şi astăzi de facto. Cînd ţăranii se treziră din beţia permanentă pe cîtă vreme le-au ajuns banii scoşi de pe părticelele vîndute, au trebuit să cerşească de lucru de la proprietari, pentru-a şi ţinea sufletul [11]; deci au fost *colonizaţi* din nou de către proprietari. Pentru uzul unui ogor dat din nou, de pe care pot fi alungaţi în orice moment, ţăranul face azi [12] un boieresc mult mai greu decît înainte vreme. Deci s-au găsit şi aici un modus vivendi, care nimicea toate bunurile cîştigate. Aşadar nu-i minune dacă 16 milioane de ţărani ruşi caută azi a cîştiga cu puterea libertatea ce au fost cîştigat-o, dar care au pierdut-o prin vina lor proprie. Rusia e-n adevăr subminată de o mişcare agrarie socialistă care va izbucni poate-n curînd cu foc şi sînge !

1. *după* căpăta *şters* 2. căpăta de la comună sub titlul de feud *supraintercalat* 3. *după* parte an[ume] *şters* 4. de fond *supraintercalat* 5. -l *supraintercalat* 6.*urmează* fondul *şters* 7. *după* B *şters* 8. *după* Ei n-ave[au] *şters 9. după* er[onată]* *şters* 10. *după* căpătat *şters* 11.*după* zilele *şters* 12. *după* un boi[eresc] *şters.*

RECTIFICARE
[„NRUL 22 AL «CURIERULUI INTERESELOR»..."]

2255

299r Nrul 22 al *Curierului intereselor generale* cuprinde o dare de samă asupra prelegerei mele *,,despre influenţa austriacă"* care denaturează atît înţelesul cît şi tendenţa cuvintelor mele.

Abstrăgînd cu totul de la observaţiile care-mi ating persoana şi nu au a face cu obiectul, această dare de samă, semnată de-un **X,** cuprinde următoarele puncte teoretice.

Se zice că eu aş fi susţinut:

1) că numai despotismul este fericirea şi progresul popoarelor,

2) că ţăranul trebuie să rămînă ţăran, robul rob, boierul boier etc. (prin urmare organizarea de caste ereditare),

---

3) că este *rău* sistemul nostru constituţional, care dă drept la alegeri, înlesnind scribilor a ajunge la afacerile statului,

4) că m-am *ferit* a vorbi despre influenţa austriacă,

5) că prelegerea mea a fost o propagandă politică. Toate aceste susţineri se-ntemeiază cred pe nepriceperea celor zise de mine. Ar fi mai rău pentru autorul lor de a presupune rea-credinţă din parte-i.

1) N-am cercat a dovedi nicăiri că *despotismul* este fericirea şi progresul popoarelor. Tot ce am arătat e că *puterea statului,* domnia concretă a legei trebuie să fie mai tare decît tendenţele claselor sociale şi să le înfrîneze. Unde această putere a statului e în vecinică mişcare şi lovită perpetuu în centrul său, acolo se naşte despotismul unei caste şi [1] lipsa de drept a celorlalte clase sociale [2], se naşte despotul personal, care nu respectează nici o lege şi sfîrşăşte rău, precum au sfîrşit şi despoţii din istoria românilor. C-un cuvînt:

am susţinut domnia absolută a principiului armoniei intereselor, în contra despotismului, a domniei unei caste sau a unei persoane pe sama celorlalte clase, lipsite de drept.

2) N-am susţinut că ţăranul trebuie să rămînă ţăran etc., ci că înaintarea dintr-o clasă într-alta trebuie să fie bazată pe *muncă* şi nu pe *privilegiu.* ||

3) N-am susţinut că e rău sistemul nostru constituţional, care dă drept la alegeri, 299v înlesnind scribilor a ajunge la afacerile statului, ci am arătat numai că acest sistem e lărgirea vechielor privilegii asupra progeniturei claselor privilegiate din trecut şi că nu corăspunde cu clase economice pozitive, care să găsească în el mijlocul de a-şi reprezenta interesele lor în stat.

4) Despre influenţa austriacă am vorbit atît istoriceşte (rolul lui Mihai Viteazul în vremea războiului de 30 de ani, încercarea luărei Olteniei sub Const. Brîncoveanu, răpirea Bucovinei) cît şi asupra iufluenţei economice actuale, care devine înspăimîntătoare faţă cu o ţară ce se depopulează, faţă cu un popor care-şi pierde pe zi ce merge din mînile sale comerciul, meseriile, proprietatea fonciară urbană, ba în urmă pînă şi proprietatea fonciară rurală.

5) Prelegerea mea, dacă se poate numai propagandă, n-a fost politică, ci *economică.* Viaţa formală (politică) a statului a fost considerată numai întru atîta întru cît are legături cu viaţa economică a poporului nostru.

1. *după* sau *şters* 2. *c<t(ţ)?:* soţiale

[‚MONTAG DJUNIS..."]
[„GRAF KELLER..."]

2288

Montag Djunis gewonnen [genommen?] 7r
23. Oct[ober] Angriff auf ***
sämtl[iche] Pos[itionen] östl[icli] von Djunis Hafuz Paşa || Serben gegen Deligrad
25. Graf Keller Zaiţar Liubiţa samt Anhöhe genommen Bobovişte nicht geräumt 14 6v
Batalione, Siliegovat ***
Djums Ruli u[nd] Friede der Türken

Front Morava Geseliützkampf. Regiment zerbrovhen. Diunis nach 10 stündigem Kampf genommen[1]

[1] Luni Diunis cîştigat [luat]
23 octombrie asalt asupra *** toate poziţiile la est de Djunis Hafuz Paşa.

Sârbii spre Deligrad

25. Contele Keller Zaiţar Liubiţa cu înălţimi cu tot cucerit. Bobovişte nu e evacuat, 14 batalioane,

Şiliegovat ***

La Djunis linişte şi pace din partea turcilor

Pe frontul Morava lupte de artilerie. Regiment distrus. Diunis cucerit după luptă de zece ore.

[„30.29. MORAVATHAL GROSSE SCHLACHT. ..."]

2288

8r 30.29 Moravathal grosse Schlacht. T[ürken] nehmen die Höhen gegenüber Pos[ition] Hafuz Paşa, Strasse nach Kruşevaţ V[er]b[in]d[un]g mit Delig [rad] unterbr[ochen] Serben vernicht[end] geschlagen. 6 Geschütze
gr. ***
Vor Dgiunis *** Truppen zur Verstärkung des linken türk[ischen] Flügels, um 10 Uhr 28 Kanonade gegen Alexinatz, Kruppsche 24 pfünder zwei gegen Alexinatz, zwei Defilé Deligrad. Bei Andrevetz Brücke ***

Dgiunis 29. Ein schweres Geschütz signal[isiert], sämtl[iche] türk[ische] Batterien Feuer, 10 st[ündiger] ununterbr[ochener] Artilleriekampf || 8v Gegen Alexinatz und Pos[ition] Trubarevo

10 Uhr brannte Alexinatz an mehreren Punkten. Batterie Fazyl Psilovita, Brückenschanze Kreuzfeuer, Hafuz u [nd] Suleiman paşa Trubarevo 3-st [undiger] blut[iger] Kampf letzte serb[ische] Pos[itionen] linkes Morava-Ufer. Fluchtartiger Rückzug ü [ber] d[ie] Br [ücke]. Deligrad, 10 Kan[onen], zahlr *** Kriegs *** Sieg glänzend, Verluste Serben gross [1]

[1] 30. [în] 29 valea Moravei mare bătălie. Turcii iau poziţie inălţimi partea opusă Hafuz Paşa, strada spre Kruşevaţ legătura cu Deligrad întreruptă. Sârbii înfrângere totală. 6 tunuri ***

În faţa Dgiunisului *** trupe pentru întărirea aripei stângi turceşti, la ora 10 bombardarea Alexinaţiului, tunuri Krupp de 24 pfunzi, două împotriva Alexinaţului, două defileul Deligrad. La Andreveţ pod *** Dgiunis 29. Un tun greu dă semnalul, toate bateriile turceşti foc, luptă de artilerie de 10 ore fără întrerupere contra Alexinaţ şi poz [iţia] Trubarevo.
la ora 10 Alexinaţul ardea în mai multe puncte. Bateria Fazyl Pşiloviţa, tranşeea de la pod sub foc în cruce, Hafuz şi Suleiman Paşa Trubarevo sângeroasă luptă de trei ore, ultimele poziţii sârbeşti malul stâng Morava. Retragere peste pod în dezordine. Deligrad, 10 tunuri *** victorie strălucită, pierderile sârbilor mari.

[„24. OCTOBER IGNATIEFF..."]

2288

6v 24. Oct[ober] Ignatieff feierliche Audienz. überr[eicht] Creditive. längere Conferenz Min[ister] d[es] Äusseren. bekannte Forderungen. Authentisches nicht mitgetheilt. I[gnatieff] t[ürkische] Gegenproposit[ionen] nicht zurückgewiesen. Friedenshoffn[ungen] im Steigen. Dipl[omatische] Kreise Sicherheit Waffenstillstand. ||

u[nd] dass der Botsch[after]*** R.M.Ab. H. u[nd] dessen Reg[ierung] lange leben lasse.[1] 7r

1.24 octombrie Ignatieff audienţă solemnă predarea creditivelor. conferinţă mai lungă cu ministrul de externe. cunoscutele revendicări. ceva autentic nu s-a comunicat. I[gnatieff] n-a respins contrapropunerile turceşti. Speranţele de pace în creştere. Cercuri diplomatice certitudine armistiţiu.

şi că ambasadorul să-i ureze viaţă lungă lui R.M.Ab.H. şi guvernului său ***

[„PETERSBURG 31 OCTOBER..."] [„MORGENBLÄTTER RUSSISCHES ULTIMATUM..."]

2288

Petersburg. 31. Oct[ober] Regierungsanzeiger: General Ignatieff binnen 48 St[unden] 7v Annahme 6 wöch[igen] Waffenstillstand, Einstellung Feindseligkeiten, widrigenfalls dipl[omatische] Beziehungen abbrechen, Const[antinopel] Botschaftspersonel verlassen. ||

Morgenblätter russ[isches] Ultimatum, Pforte *** Annahme russ[ischer] Forderung *** 50r Daily Telegraph, Waffenstillstand unterzeichnet.[1]

1. *Petersburg.* 31 octombrie, buletinul oficial al guvernului: generalul Ignatieff în termen de 48 de ore acceptarea armistiţiului de 6 săptămîni, oprirea ostilităţilor, în caz contrar ruperea relaţiilor diplomatice, pentru personalul ambasadei părăsirea Constantinopolului.

În ziarele de dimineaţă ultimatumul rusesc, Poarta *** acceptarea condiţiilor ruseşti *** Daily Telegraph, armistiţiu semnat.

[„30...ZAIŢAR..."] [„31. OCTOBER ULTIMATUM..."]

2288

30 *** Zaiţar *** Gefecht Medvecovski rechten Flüg[el] 8r
Com[mandant] gefallen, bei Sturm afuf] Izvor
31. Kampf Djunis, einzige Schanze ||
***31. oct[ober] Ultimatum eingereicht 8v
Alexinatz mit Sturm genommen [1]

[1] 30*** Zaiţar *** luptă Medvecovski comandantul aripă dreaptă căzut, la asalt asupra Isvor. 31. Luptă Dgiunis, unică întăritură.
*** 31 octombrie predat ultimatum, Alexinaţ luat cu asalt.

[„VEREINIGTE TIMOK..."]
[„31 OCTOBER WAFFENSTILLSTAND..."]
[„MONTENEGRINER..."]

2288

7 v Vereinigte Timok u[nd] Morava Armee. Gestern beg[ann] der Feind die Hohe v[on] Dgiunis u[nd] Schiliegovatz zu stürmen, wurde von Artillerie zurückgeworfen, heute morgen warf sich Feind mit ganzer Macht auf Horvatovicz, *gezwnugen* Vertheidigungslinie aufzugeben. In Gaglova bei Crusevaţ neue Stellungen.80 000 Leuthe, grosse Belagerungsartillerie. Ungeheure Übermacht, serb[ische] Mittel an Truppen u[nd] Material nicht im Stande waren, weiter Widerstand zu leisten, nachdem die Kämpfe am 28. zu Gunsten der Serben ausgefallen waren. 6000 S[erben] kampfunfähig ||
50 v 31. Oct.[ober] Waffenstillstand auf 2 Monate ang[enommen] Militär *** Kriegsschauplatz Dgiuniska Bach Serben in der Nacht von Montag a[uf] Dienstag Alexinatz räumten Freiwillig geräumt, Besetzung durch irreguläre Truppen, geschütz *** Kriegsmaterial Deligrad.
Unter ***
Monten[egrinerl Podgorizza umschlossen. Bombardament, ***
Armee v[on] Medun tiefer in Albanien[1]

[1] Armatele unite Timok şi Morava. Ieri duşmanul a început asaltul asupra înălţimilor de la Dgiunis şi Şiliegovaţ, a fost respins de artilerie, azi dimineaţă duşmanul s-a aruncat cu toată forţa asupra lui Horvatovici, [acesta] *silit* să renunţe la linia de apărare. La Gaglova în apropiere de Cruşevaţ poziţii noi. 80000 de oameni, mare artilerie de asediu. Covîrşitoare superioritate, mijloacele sîrbeşti în trupe şi materiale nu au fost în stare să opună rezistenţă în continuare, după ce în 28 luptele s-au terminat în favoarea sîrbilor. 6000 de sîrbi scoşi din luptă.

31 octombrie armistiţiu pe 2 luni acceptat *** militară *** cîmpul de luptă pîrîul Dgiunişka, sîrbii in noaptea de luni spre marţi părăsit Alexinaţ, părăsit de bunăvoie, ocupare prin trupe neregulate, tunuri *** material de război Deligrad. Sub ***

Muntenegrenii încercuit Podgoriţa. Bombardament *** Armata de la Medun mai adînc în Albania.

DEMARCATION

2288

49 v Demarcation

Militäratachés: Austr[ia] Oberstleutnant Raab
France ,, Dorey
Eng[and] Gener[al] Kemball
Russ[land] Oberst Zelenoy
Italien u[nd] Deutschl[and] Militärattachés der betreffenden
Botschaften am Wiener Hofe Vertrether Conferenz Consultative ***[1]

[1] *Demarcaţia.* Ataşaţi militari: Austria — locotenent colonel Raab, Franţa — locotenent colonel Dorey, Anglia — general Kemball, Rusia — colonel Zelenoy.
Italia şi Germania ataşaţi militari ai respectivelor ambasade la Curtea vieneză reprezentanţi consultativi la conferinţă ***

[„MARŢI ÎN ZIUA DE..."]

2288

Marţi în ziua de sf. Dumitru Universitatea Iaşi şi-a serbat aniversara. În vremea [1] *22 r* sfinţirea apei prin P.S. părintele arhiereu Bobulescu corul a intonat [2] imnuri bisericeşti, iară [3] după aceea d. rector P. Suciu, suindu-se pe o catedră, a făcut prin discursul său istoricul şcoalelor româneşti în genere şi Universităţii din Iaşi în specie. După aceea [4]

1. În vremea *supraintercalat între* După *şters şi* sfinţirea 2. *după* cînt[ări] *şters* 3. *este posibil ca* -ă *din* iară *să fi fost tăiat cu o bară verticală* 4. *textul se întrerupe aici*

[„DASS IN DIESEM FALLE..."]

2288

dass i[n] dies[em] Falle ganz Russl[and] meinem Ruf Folge leisten wird, wenn ich *1 r* es f[ür] nöthig erachte u[nd] die Ehre Russlands es erfordert. Auch bin ich überzeugt, dass Moskau wie immer mit gut[em] Beisp[iel] vorangeh[en] w[ird]. Gott helfe uns[ere] heilige Ber[ufung] * durchzufüh[ren][1].

[1] că în acest caz întreaga Rusie va urma chemarea mea, dacă eu voi socoti că e necesar şi onoarea Rusiei o cere. Totodată sînt convins că Moscova ca întotdeauna va păşi înainte în mod pilduitor. Dumnezeu să ne ajute să ne îndeplinim sfînta misiune.

[„LONDON DEPESCHE..."]

2288

Lond[on] Dep[esche] E[arl] Derby a[n] Lor[d] Loftus recapit[uliert] d[ie] v[on[*3 r* Engl[land] gem[achten] Anstr[engungen] z[ur] Erz[ielung] d[es] Waffenstillst[ands] u[nd] Wiederherst[ellung] d[es] Fried[ens]. Am 5. Oct[ober] instr[uierte]* D[erby] d[en] Sir

Henry Elliot er müsste Const[antinopol] verlassen, wenn die Pf[orte] den Waffenstillst[and] refüsiere, weil as dann evid[ent] sei , dass alle brit [ischen]Bemüh[ungen] umsonst wären. Als die Pforte einen 6monat [igen] Waffenstillstt[and] proponierte u [nd] Gr[af] Şuvalof die Ann [ahme] durch *** R[uss]lands bezweifelte, machte Earl Derby den Gr[afen] aufmerksam auf den Umschwung der ö [ffentlichen] Meinung, der trotz der Greuel entst [elen] wede, wenn Const[antinopel] bedroht.

_____

Off [izielle] Annahme der engl[ischen] Conferenz *** J. Ristler [1].

[1] Depeşă din Londra. Earl Derby recapitulează lordului Loftus eforturile făcute de Anglia pentru obţinerea armistiţiului şi pentru restabilirea păcii. În 5 octombrie Derby l-a instruit pe Sir Henry Elliot că ar trebui să părăsească Constantinopolul dacă Poarta va refuza armistiţiul, pentru că atunci ar fi evident că toate strădaniile britanice ar fi zadarnice. Când Poarta a propus un armistiţiu de 6 luni şi contele Şuvalof s-a îndoit de acceptarea lui din partea *** Rusiei, Earl Derby i-a atras atenţia contelui asupra întorsăturii în opinia publică care s-ar produce în ciuda atrocităţilor dacă Constantinopolul [este] ameninţat.

_____

Acceptarea oficială a Conferinţei engleze *** J. Ristler

ZIARE NOUĂ [„BUCUREŞTII AU FERICIREA..."]

2264

414 r Bucureştii au fericirea de-a vedea aproape în fiece săptămână cîte un nou organ de publicitate, al cărui [1] misiune pe pământ e ,,după cum se zice" adevărul, justiţia, patria *[2]* şi cum se vor fi mai chemând cuvintele frumoase cari acopere [3] în genere răutatea, ignoranţa şi şarlataneria [4] omenească [5]. Drept că numărul *[6]* lor nu mai este important; pot să se înmulţească oricât or vrea, mai mult rău decum au făcut nu pot face. De aceea anunţăm ,,cu plăcere" apariţiunea încă a două organe luminătoare, din care unul slăbuţ şi celălalt non plus ultra. Pharul sau Farul [7] (apare o dată pe săptămână , puţin periculos pentru că trăieşte în duşmănie cu gramatica şi pentru că-i redactat de ,,cei [8] săraci cu duhul") şi ,,Unirea democratică", ziar mare, cotidian, redactat de societatea ,,Unirea democratica română", bine scris şi după a noastră părere ,,foarte periculos", căci are talentul într-adevăr bizantin de-a promite cu tonul cel mai natural din lume toate minunile posibile. Într-adevăr, ce sunt jurnalele vechi demagogice cu [9] frazele lor urlătoare, cu aerul de şarlatan comun de uliţă faţă cu democratul înmănuşat ce ni se prezintă. Toată ziaristica din [10] România liberă nu plăteşte doi bani tocmai [11] *415 r* din cauza || tonului de şarlatanerie şi impertinenţă care le caracterizează pe toate, fie ele din orice partid ar fi. „Căci scopul lor e banul şi mijlocul minciuna". Dar, cum zic, această jurnalistică şi-a pierdut efectul pentru orice om mai liniştit şi mai cuminte, de aceea trebuie inventată o nouă formă, lunecoasă, cu tonul cel mai natural, în locul strigatului de piaţă [12] şi plin de fraze a şarlatanilor de rând şi ecce homo! iată problema dezlegată prin Unirea democratică. Stil limpede, ton natural, ortografie corectă, amiciţie cu gramatica românească, c-un cuvânt un [13] ziar bun... da ! un ziar bun daca nu s-ar vedea din programa lui vechiul păcat a tuturor oamenilor de la noi: uitarea raportului între mijloacele de cari dispunem şi ţinta pe care-o urmărim. Într-o gură ne promite ş' acest organ — ca toate celelalte — toate fericirile posibile şi imposibile ale pământului .

1. *după* căror *şters 2. supraintercalat* 3. *corelat din* acoperă 4. *corectat din* şarlatanismul 5. *în*

manuscris: omenesc, *rămas din inadvertenţă aşa din faza* *când* *se acorda cu* şarlatanismul 6. *după* Num [ărul] *şters* 7. *urmează* şi *şters* 8. *după* o[ameni] * *şters* 9. *după* pe [lângă] *şters* 10. *după* ro [mânească] *şters* 11. *după* din [cauza] *şters* 12. strigătului de piaţă *deasupra lui* glasului bari[ton] * *şters* 13. *după* ceva academic *şters*

SERBIA [„VAPORUL RADETZKI ..."]

2288

Vaporul Radetzki , care transporta la Rusciuk un număr [1] [de] bulgari [2] ce luase [3] *9 r* parte la răscoala din Herzegovina a fost oprit la Belgrad şi bulgarii eliberaţi. Acum se anunţă un nou conflict cu monitorul Maros . În momentul în care contele Bray şi principele Wrede voiau să ajungă într-o luntre pe acest monitor, cu comisarul de demarcaţie loc.-col . Raab, au împuşcat santinele din cetate în monitor. Locotenentul Akinstein a*** [4] În vremea aceasta au esplodat o [5] bombă ş-au aprins*** de pază din apropierea tunului*. Prin aceasta rănit grav un sergent , 11 oameni * răniţi, 1 mort pe loc.

[decembrie 1876]

1. un număr *suprainterca*lat 2. *în manuscris:* bulgarii*, formă,* *articulată* *lăsată din inadvertenţă după suprainterca*larea *lui* un număr, *care cere şi* [de], *pe care Eminescu a omis de asemenea să-l introducă 3. după f* [usese] *şters* 4. *trei cuvinte indescifrabile 5. după* unul *şters*

[„II. CU TOTUL DEOSEBITĂ..."]

2254

II. Cu totul deosebită în felul ei a fost reprezentaţia în beneficiul d-şoarei Dănescu. *181* r Nu ştim daca d-nia ei însaşi şi-a ales piesele [1], dar dac' ar fi aşa atunci am felicita-o pentru gustul său natural. Spectacolul a început cu Doi surzi, o piesă în care d. Manolescu joacă foarte bine rolul unui servitor. D-sa — care prin nenorocirea de a poseda [2] o figură simpatică, este silit azi de-a juca [3] toate rolurile de amorez serios — deşi talentul d-niei sale este însemnat [4] într-adevăr dar restrâns la câteva caractere, după a noastră părere servitori cu aerul lor jumătate stupid , jumătate şirăt şi bonvivanţii [5]

1. *după* repertoriul *şters* 2. *deasupra lui* avea *şters* 3. *după* juca tot amorez *şters* 4. *după* numai *şters* 5. *textul se întrerupe aici*

[„DEZLEGAREA CESTIUNEI ORIENTULUI..."]

2264

Dezlegarea Cestiunei Orientului sau mai bine zis a [1] întrebării slavilor de sud se *1* r poate într-adevăr amâna , însă nu se va înlătura cu una cu două. Popoarele mor [2] cele mai multe ori [3] prin stingere fizică, mai arareori prin desnaţionalizare, iar acest din urmă caz e cu putinţă numai atunci când naţionalitatea [4] nu e conştie de sine, când desnaţionalizarea e privită ca un fel de înaintare. Astăzi însă nu există aproape nici o limbă

în Europa, fie cît de izolată, care, călcată pe urmele culturei antice, limpezită prin formele culturei clasice să nu fie în stare de-a cuprinde şi reda întreaga cultură omenească, de la abstracţiunea cea mai naltă pînă la espresiile cele mai concrete. Dacă luăm Austria şi Turcia, statele compuse din naţionalităţi deosebite, vom găsi că nu există aproape nici un popor care să nu se fălească cu [5] limba şi naţionalitatea, şi aceasta cu drept cuvînt. Astfel cehii îşi asimilează prin mijlocul acestei limbi orice ramură de cultură omenească; ei au scriitori însemnaţi, şcoli bune, ba un istoric de valoare într-adevăr europeană. Polonii sînt cunoscuţi asemenea că sînt francejii slavilor, cu o limbă dulce, flexibilă [6] şi bogată în forme şi c-un simţ naţional răzimat de-o istorie proprie de sute de ani. ||

2 r Nu mai puţin croaţii, maghiarii [7], românii au limbi deosebite, pe deplin capabile de-a reda orişicare formă a culturei europene. Trecînd în Turcia găsim pe sîrbi cu o literatură şi

o naţionalitate definitive, grecii, cari în flexiune şi compunerea cuvintelor calcă pe urmele elinilor, fără ce-i drept de-a fi de o origine cu ei, bulgarii mai apropiaţi de slavona veche, cu flecţiunea ei bogată, cu puterea de a compune cuvinte şi cu o fonologie într-adevăr rară prin varietatea ei, armenii c-o limbă veche şi bogată. C-un cuvînt nu găsim un singur popor în mijlocul şi în sud-ostul Europei care să n-aibă conştiinţa identităţii sale, să samene cu venzii sau finii germanizaţi din Prusia, Mecklenburg sau Saxonia, nu este nici un popor căruia i s-ar putea face plauzibil că e mai bine sau mai frumos să vorbească cutare limbă decît a sa proprie [8] sau să se ţină de cutare naţie şi nu de-a sa [9].

De-aceea e uşor de priceput că toate stavilele artificiale cîte se pun dezvoltării acestor popoare sînt pînă [la] un punct oarecare zădarnice, încît, pentru a le stinge, ele ar trebui esterminate. Sînt acum două feliuri de esterminări — cea prin sabie, sigur cea mai puţin eficace, şi cea prin sărăcire, care este cea adoptată de politica economică || [37] a Occidentului şi care este cu putinţă atuncea cînd un neam răsărit la soare fără civilizaţie economică imitează ca copiii formele intelectuale ale culturei străine, fără a crea alături corelatul acelei culturi, industria şi meseriile.

Deodată cu reforma constituţională din Turcia se vor naşte o mulţime de trebuinţe între poporaţiunile de preste Dunăre, căci egalitatea înaintea legii aduce egalitatea în aspiraţiuni. Deodată însă cu introducerea nivelatorului costum european — o prezicem de pe-acuma — se [10] vor stinge aproape toţi breslaşii, cari produceau pîn-acuma obiectele [11] trebuitoare clasei de mijloc, şi vor fi înlocuiţi repede-repede prin emigranţi europeni, cari vor pune mîna pe meserii acolo, ca şi la noi. Poziţia cu totul privilegiată a străinilor în Turcia îi va înalţa în curînd pe aceştia deasupra indigenilor şi, pe cînd locuitorii ţării îşi vor bate capul cu reforme politice, tot atuncea toată activitatea reală se va înstrăina, încît ,,otomanii" constituţiei vor fi proletari ce se vor certa între sine pentru barba împăratului, stăpîniţi în realitate de colonii austrieceşti.

Acesta-i înţelesul întregei constituţii în afară, acelui [12] talmeş-balmeş care nu deosebeşte naţionalitate de naţionalitate, ci le condamnă pe toate ca, sub numirea de otomani, [47] să se || certe vecinic [13] pentru limba şi [14] fiinţa lor naţională.

Dar, în vremea acestei împărecheri înlăuntru, Occidentul îşi va urma opera sa de esterminare mai cu samă faţă cu burghezimea [15] slavă. Oraşele vor geme, ca şi ale noastre, de sudiţi austrieceşti şi de alte naţii, cari toţi vor trăi indirect din spinarea ţăranului transd[an]ubian, duşmănindu-i cu toate acestea limba şi fiinţa sa naţională, bunurile imobile ale turcilor şi creştinilor vor trece în curînd în mîni europene, încît peste un secol esterminarea fizică a raselor [16] slavone va fi mîntuită, daca împărăţia ca totalitate nu-şi va îndrepta privirea de pe acuma la raporturile sale economice, daca nu va stabili o lege a incolatului, daca va îngădui năpustirea ordelor galiţiene în oraşele sale — precum am îngăduit-o noi.

Nu ştim daca vr-o foaie slavonă de preste Dunăre va înţelege [17] de pe-acuma ceea ce voim să zicem; dar, lipsindu-i intuiţia lucrului, va crede poate că noi scriem numai cuvinte; de-aceea vom trebui să dăm cîteva regule concrete, cari vor face lucrul mai clar.

1. *după* a *şters* 2.*după* nu *şters şi urmat de* decît *şters:* nu mor decît 3. cele mai multe ori *supraintercalat* 4.*după* conştii[nţa] *şters* 5.*după* lim[ba] *şters* 6.*după* şi *şters* 7.*după* mag[hiarii] *şters pentru a rescrie* Maghiarii 8. decît a sa proprie *supraintercalat* 9. şi nu de-a sa *supraintercalat* 10. *după* vor pie[ri] *şters*

11. *după* treb[uitoare] *şters* 12. *după* senzul *şters* 13. *după* pent[ru] *şters* 14. *după* lor *şters* 15. *după* mica *şters* 16. *după* sla[vilor] *şters* 17. *după* p *şters* (putea ?)

[„DE LA O VREME VEDEM..."]

De la o vreme vedem că serviciile publice (ce-i drept rău ocupate) se declară de 416 r prisos. De ce? Pentru că funcţionarii sînt incapabili. Dar vor rămînea vecinic aşa daca se va urma înainte cu acelaşi sistem [1] de numiri, destituiri, permutări ca-n satul lui Cremene.

Relele sistemului de azi sînt:

1) Amploiaţii [2] nu [3] sînt speciali, pentru c-au ocupat posturi în cele mai deosebite ramuri ale mecanismului administrativ.

2) Prin destituiri şi reintegrări pe cîte două luni devin neoneşti, căci cine-şi va da osteneala de-a rămînea om de treabă [4] cînd ştie că bunul plac al ministrului sau al comitetelor de partid îl zvîrle [5] mîni pe uliţă oricît de bun ar fi.

3) Înmulţirea clasei proletarilor condeiului, căci la venirea fiecărei nuanţe nouă se aşază [6] un nou cîrd de postulanţi şi cumularzi pe spatele bugetului, cari, o *dată* numai să fi fost funcţionari, joacă în urmă rol de victime politice şi bat vecinic la uşile acelor miniştri cari sînt duşmani celui ce-au destituit pe victima în cestiune. ||

De-aceea trebuie să [7] zicem odată ,,quousque" şi să pretindem statornicirea lucrurilor 417 r din ţară. Cine [8] este amploiat numai prin praxă îndelungată să rămîie ce este, dar să nu mai înainteze; iar acei ce vor dovedi regulaţii lor douăzeci [9] de ani de studiu (clasele primare, liceu, universitate) să poată [10] înainta. Nici un jurist ce s-ar prezenta din nou să nu fie numit direct într-un post vacant, ci mai întîi într-unul inferior, pentru a face praxă de [11] 3, 4 ani. Spre a opri [12] înmulţirea peste măsură a advocaţilor să se îngreuieze *foarte mult* intrarea în această clasă, se-nţelege că fără [a] jigni pe cei cari sînt deja. După un termin de zece ani de ex. să nu se mai numească preste [13] tot alţi oameni în funcţii, decît acei cari-şi vor avea studiile complecte.

În fine trebuie introdusă o lege disciplinară, pentru ca un funcţionar să nu fie destituit sau permutat din cauză de neglijenţă relativă [14] sau pentru greşeli de formă cari n-aduc nimărui o pagubă. A destitui sau a pune în disponibilitate [15] pe un om capabil şi harnic care a comis [16] greşală de formă faţă cu Stan sau Bran sau [17] pentru că profesează cutare opinie privată || este nedrept şi periculos, căci se va pune în locu-i 418 r un om mărginit, care va îndeplini exact formele, dar va fi departe de a realiza înţelesul funcţiunei administrative. Să luăm de ex. cazuri cum [18] ele se pot întîmpla. Un director la ministeriul finanţelor, om de ştiinţă [19] în puterea cuvîntului, cunoscînd economia politică, finanţele, statistica, administraţia, istoria ţării [20] şi mai cu samă a dezvoltării institutelor din ţară, cunoscînd resursele statului, comite greşeli în legea de comptabilitate generală, o lege curat formală, a cărei cunoştinţă nu-l face pe om nici statistic, nici financiar, nici econom politic. El e destituit şi înlocuit — prin cine? Printr-un cenuşeri ce aplică riguros toate faimoasele articole, dar, cînd vine vorba de-a se crea un impozit, te pomeneşti cu practicianul că-ţi aşază dări ruinătoare, cari istovesc ramuri întregi ale producţiei naţionale [21].

Va să zică, într-o nouă stare de lucruri, destituiri, permutări, puneri în disponibilitate n-ar trebui să se întîmple || decît un proces [22] disciplinar în regulă. 419 r

Altfel, creeze-se zece legi de responsabilitate, ele nu vor avea decît un efect foarte mic. Căci nu persoana ministrului e lucru de samă, mai ales într-o ţară constituţională [23], unde fiecine calc-a ministru, pentru a schimba apoi deşertăciunea [24] unei zile cu întunericul şi amărîrea bine-meritată a restului vieţei. Lucru de samă e *calitatea*

---

funcţionarului mic; dacă acesta va fi bun în toate ramurile, atunci toate vor merge bine. Fie generalii genii, dacă ofiţerii sunt răi oastea va merge de râpă .

Şi aceşti ofiţeri par a fi răi; atât de răi încât organe mari de publicitate, ca ,,Românul", cer desfiinţarea subprefecturelor . E drept că în [25] forma lor de azi ele sunt simple biurouri de corespondenţă între prefecturi şi primării, dar oare, dacă aceşti oameni ar *şti* a administra, ar fi tot de prisos? Desigur că nu.

1. *suprainterca*lat *cu creionul* 2. *primele cuvinte ale acestei* enumerări (amploaiaţii ; prin; înmulţirea) *au fost scrise iniţial cu* minuscule *, apoi acestea au fost transformate în* majuscule *cu*

creionul 3.*supraintercalat* 4. de-a rămânea om de treabă *supraintercalat* 5. *deasupra lui* pu [ne]* *şters* (pune în disponibilitate) 6. se aşază *deasupra lui* vine *şters* 7. *după* odată *şters* 8. *după* De aceea *şters* 9.*deasupra lui* 20 *şters* 10. *după* fie *şters (poate urma, a intenţiei de a scrie :* să fie avansaţi) 11. *după* înd [elungată]* *şters* 12. *după* îm [mulţi *şters* 13. *după* în genere *şters* 14. *după* d *şters* 15. sau a pune în disponibilitate *supraintercalat* 16. *după* făcut *şters* 17. *deasupra unei virgule şterse* 18. *după* concrete *şters* 19. om de ştiinţă *deasupra lui* versat în econ [omie] *şters* 20. *urmează* sale *şters* 21.*după punct urmează* Va [să zică] *şters* 22. *urmează - verbal şters* 23. *după* ca *şters* 24.*după* visul *şters* 25.*după* astăzi aceste *şters*

REVISTĂ JURNALISTICĂ
[„ÎNAINTE DE CÂTEVA ZILE..."]

2264

400 r Înainte de câteva zile a [1] reapărut în Bucureşti jurnalul [2] Presa, ca rezultat [3] al formării unui nou partid — al centrului. În n-rul său întâi ,,Presa" crede a putea susţinea că toate ţările constituţionale, dar mai cu samă acelea în cari patimile sunt aprinse şi luptele pline de amărăciune, au simţit trebuinţa existenţei unui partid al centrului, care să serve ca un factor al moderaţiunei . Premiţând cumcă în ţara noastră nu există decât stânga şi dreapta, jurnalul [4] conchide că trebuie să existe un centru, un element moderator între elemente estreme. Programa acestui nou factor politic va fi deci: conservarea şi dezvoltarea gradată a tuturor principielor liberale din constituţia noastră, cu escluderea a orice turburări; aplicarea sinceră şi leală a legilor existente ; întărirea dinastiei şi naţionalităţii române; c-un cuvânt consolidarea unui stat suveran care e menit a cuprinde un loc însemnat în concertul celorlalte state europene. Profesia de [5] credinţă încheie cu deviza: „Libertate fără anarhie , ordine fără despotism "||

401 r Din parte-ne dorim succes noului organ, deşi toată formarea unui partid al centrului va întâlni în oricare om [6] cu simţ istoric numai [7] un surâs sceptic. Deşi în sine luate toate configuraţiunile de oameni politici din ţara noastră nu prezintă aproape nici un interes, pentru că ele [8] sunt asemenea figurelor [9] unui caleidoscop, pe care întâmplarea le compune şi le discompune , şi pentru că am avut ocazia de a vedea oamenii cei mai deosebiţi în aşa-numitele principii mergând alături, şi alţii, foarte asemănători în susţinerile lor orale, urmând căi foarte disparate , totuşi, din punctul de vedere al unui studiu social al României, credem că cea dendâi premisă a profesiei , ,,existenţa a două estreme" nu este exactă.

Mai ales când e vorba de o dreaptă estremă, de un ,,partid retrograd ", el nu [10] *402 r* mai există, căci îi lipsesc din nefericire toate || elementele necesare. Căci unde sunt stările pe cari s-ar putea întemeia? Au mai rămas vro urmă de aristocraţie istorică, care să fi putut suporta neatinsă veninul discompuitor al stârpiturei [11] din Fanar? Pe de altă parte fost-au clerul vrodată atât de cult în ţara noastră încât să nu se lase îmbrâncit [12] afară din viaţa publică prin un singur edict ? Fost-au breslele îndestul de puternice ca să reziste desfiinţării lor? Nu, nici una din clasele pozitive moştenite în forma

---

în care le păstrase [13] evul mediu n-au fost înstare să reziste erei ,,înnoiturelor" şi a importului de legi şi instituţii din Paris. S-ar putea zice că România şi-au preschimbat pătura cea mai bogată a pământului pe cuvinte deşarte, pe fraze stereotipe, pe-un raţionalism umanitar şi cosmopolit [14], cari acestea formează astăzi bogăţia unică a clasei [15] de mijloc, ce [16] trăieşte din traficul lor zilnic, cheltuit în moneta mică a profesiilor de credinţă şi articolelor de fond. Pe cînd se configurează || tot mai multe combinaţii, *403 r* numească-se ele „centru" sau stîngă sau dreaptă sau x sau y, tot pe atuncea clasele pozitive

dau întruna înapoi. Ţăranul sărăceşte şi se stinge [17], breslele s-au prefăcut pe de o parte într-un infinit de scriitoraşi şi aspiranţi la funcţii, pe de alta în proletari, avizaţi la o muncă întîmplătoare şi totuşi [18] grea al [19] căror produs nu plăteşte consumul [20]. Căci într-adevăr ce mai sînt românii, în oraşele Moldovei mai cu samă, decît scriitori pe de o parte, salahori pe de alta? De aceea cu părere de rău trebuie s-o spunem că orice formaţie nouă parlamentară [21] nu are drept corelat o clasă pozitivă care caută a [22] da espresie [23] intereselor ei, ci sînt nişte gîndiri lipsite de cuprins, fără a corăspunde cu ceva real. Deosebirea între partidele din România este foarte mică şi e întemeiată [24] pe o cultură individuală mai mult sau mai puţin îngrijită. Fiecare se reprezentează mai mult pe sine decît o clasă socială oarecare, şi || lucrul [25] principal e *404 r* forma [26] mai mult sau mai puţin corectă în care cineva caută a face plauzibile aşa-numitele sale principii. Poate pentru că există şi în [27] Franţa un centru va fi şi la noi ,,la modă" un asemenea partid [28], mai multă importanţă nu credem să aibă în [29] ţara noastră, a [30] advocaţilor.

Nimic nu este absolut decît natura, şi statul oamenilor e asemenea natură, ideile lor [31] nu sînt decît un [32] reflex a celora ce se-ntîmplă într-adevăr. Cînd există o clasă istoriceşte formată, ea se va reflecta într-o serie de idei; aceste clase reprezentate în parlament vor căuta să-şi armonizeze [33] printr-un fel de învoială [34] interesele lor şi acesta-i tot înţelesul parlamentarismului. Războiul civil se traduce în cuvinte, aspra luptă pentru existenţă se organizează aşa încît o clasă nu este în stare să esploateze prea [35] tare cealaltă.

Dar principii ce ni se prezintă sub masca veciniciei adevărului lor, numească-se [36] ele cum vor voi, sînt supte din degetul || cel mic şi au [37] un corelat real numai în ţările *405 r* în cari tinerii noştri le-au învăţat pe de rost [38].

Adevărul [39] nu rezultă din deduceri logice decît numai în matematică [40]

1. *după* presa bucureşteană, s-a îmbogăţ[ţit] *şters* 2. *deasupra lui* ziarul *şters* 3. *scris* rezultat *după* rezul[tat] *şters* 4. *după* con[chide] *şters* 5. *după* în[cheie] *şters* 6. *după* istoric *şters* 7. *după* un surîs *şters* 8. *deasupra lui* aceste configuraţiuni *şters* 9. *după* unui caleidoscop *şters* 10. *după* nici *şters* 11. *după* fa[nariotului] şters 12. *după* îmb[rîncit] şters 13. în care le păstrase *provine, prin retuşuri incomplete, din* pe care-o co[nservase] 14. pe-un raţionalism umanitar şi cosmopolit *provine, prin retuşuri, din* pe fraze umanitare şi cosmopolite 15. *după* m *şters* 16. *după* cari *şters* 17. se stinge *deasupra lui* dă-napoi *şters* 18. *supraintercalat* 19. *după* în care *şters* 20. *deasupra lui* consumaţia *şters* 21. *supraintercalat* 11. *după* a-şi esprima *şters* 23. *după* prin ea *şters* 24. *deasupra lui* mai mult bazată *şters* 25. *după* principalul *şters* 26 *după* mai mult *şters* 27. *după* la [franceji] *şters* 28. *deasupra lui* centru *şters* 29. *după* un partid nou *şters* 30. noastră, a *supraintercalat* 31. *deasupra lui* oamenilor *şters* 32. *după* o[reflectare] *şters* 33. *deasupra lui* aducă *şters* 34. *după* îndo[ială] * *şters* 35. *după* prea *şters* 36. *după* fie ele liberale *şters* 37. *după* reflexe *şters* 38. *urmează* De a[ceea] *şters* 39. *după* Ca *sau* Că[ci] *şters* 40. *în manuscris nu există punct*

[„BOURKE, SANDHURSTS ANFRAGE..."]

2289

Bourke, Sandhursts Anfrage. Neutr[alität] R[umäniens] weder durch den Par[iser] *80 r* Vert[ra]g noch d[urch] andere Verträge sondern Rum[änien] off[iziell] Fürst[entum] Moldau Walachei, [bilde] Bestandtheil des türk[ischen] Reiches.

Art. XXII keine Macht innere Angeleg [enheiten] sich zu mischen Art. XXVII ohne Rücksprache mit d[en] an[deren] Mächten kein bewaffnetes Einschreiten .
** [Verletzung] Schutz sämtlicher Großmächte — wenn auch Neutralität nicht stipuliert worden . Bitt [schrift] R[umäniens] um Neutralisierung , Memoire ad acta. || *79 r* Ist nicht neutral, integ [rierter] Theil der Türk[ei], folglich [das ganze Land] zu besetzen .

Wiedersetz [en] *** R[umänien] *** Land Aufruhr begriffene Prov [inz] Erklär [un]g Burkes — engl[ische] Reg[ierung] der Türkei das Recht Fürstenth [um] [emzurücken], sobald ihr es aus milit [ärischen] Rücks [ichten] gebot [en] erscheint . Überschreit [ung] des Pruth casus belli f [ür] die Mächte . Bourkes Erklfärung] ***
*** 15 April 1856 Engl[and], Frankreich , Österreich , *** Öster [reich] u [nd] [Preußen] 22 April 1854 [Gefährdung] der deutsch [en] Interessen — casus belli. [1]

[1] Bourke, interpelarea lui Sandhurst. Neutralitatea României [negarantată] nici prin tratatul de la Paris nici prin alte tratate, ci România, oficial Principatul Moldova - valahia , ar fi parte constitutivă a Imperiului turc. Art. XXII — nici o putere n-are a se amestica în treburile interne Art. XXVII — fără acordul celorlalte puteri nici o intervenţie armată.
*** [încălcare] protecţia tuturor marilor puteri — chiar dacă neutralitatea n-a fost stipulată. Cererea României pentru neutralitate, memoriul ad acta.
Nu e neutră, parte integrantă a Turciei, deci toată ţara de ocupat. Rezistenţă *** România *** ţara — provincie în răzmeriţă . Declaraţia lui Burke — guvernul englez dreptul Turciei să invadeze Principatul în situaţia în care i se pare necesar din raţiuni militare. Trecerea Prutului casus belli pentru puteri. Declaraţia lui Bourke ***
***în 15 aprilie 1856 Anglia, Franţa, Austria *** Austria şi Prusia în 22 aprilie 1854 — [periclitarea] intereselor germane — casus belli

[„DE SÂMBĂTĂ DOBROGEA..."]

2289

4r De sâmbătă Dobrogea. Braila Floßbrücke (pod de plute) 2 Corps 60 — 70.000 M[änner], die türk[ischen] Armeetheile samt Besetzungen 50.000 M[änner]. Nächster , vorübergehender Vertheidigungsabschnitt Trajanswall zwischen Cernavoda u [nd] Kustengi eig [ene] Verth [eidigungs] Wälle Silistra, Varna. Rußl[and] 8tes Armeecorps . [1]

[1] De sâmbătă Dobrogea. Brăila pod de plute , 2 corpuri 60 — 70.000 de oameni părţi ale armatei turceşti împreună cu cele de ocupaţie 50 000 de oameni. Următoarea secţiune de apărare — valul lui Traian între Cernavodă şi Kustengi , valuri proprii de apărare — Silistra, Varna Rusia — corpul 8 de armată)

[„MONTENEGRO. LINKES ZETA-UFER ..."]

2289

4v *Montenegro.* Linkes Zeta-ufer 11/23 wüthende Kämpfe zwischen Montenegr [iner] u [nd] Turken bei Savaici u [nd] Nicsici. Seit dem 15. (*** v[on] Niksici) der siebente Kampf. Montenegro zerfällt nach Conf [iguration] seiner Grenzen deutlich in zwei Theile , die in der R[ich]tung v[on] N[ord]west nach Sudosten eine durchschnittl [iche] Breite von

6 Meilen aufw[eisen]. In der Mitte des Landes welche durch das Zeta-Thal v[on] Niksici bis Sputz markiert, nähern sich aber die Grenzen auf eine Entf[ernung] v[on] etwas mehr [als] 3 Meilen. Zeta-Thal prakticabel, wohlhab[endstes] Gebiet v[on] Monten[egro] Suleiman Norden — Ali Saib Süd[en] ||
M. [* * *] Niksici Sputz 5r

Die Nachricht v[om] Kampf bei Savaici u[nd] Nicsici direkter Wiederspruch mit den Meldungen aus Constant[inopel] über Erfolge Suleim[ans] u[nd] Ali Saibs (8/20 sollten sie sich vereinigt haben) Schwere Niederlage Ali Saibs zwischen Danilograd [und] Spuz richtig Suleiman konnte nur bis Nicsici vordringen 1 1/2 Meilen bis Samstag *** Also nicht bis Cetinie, nicht vereinigt[1]

[1] *Montenegro.* Malul stîng Zeta — 11/23 lupte crîncene între muntenegrini şi turci la Savaici şi Nicsici. Începînd din 15 (*** de la Niksici) a şaptea luptă. Montenegro se împarte după configuraţia graniţelor sale clar în două părţi care în direcţia nord-vest spre sud-est măsoară în medie 6 mile în lăţime. În mijlocul ţării însă, marcat de valea Zeta de la Niksici pînă la Spuz, graniţele se apropie la o distanţă de circa 3 mile. Valea Zeta practicabilă, zona cea mai bogată din Montenegro. Suleiman din nord — Ali Saib din sud. *** Niksici Spuz. Ştirea despre lupta de la Savaici şi Nicsici în contradicţie cu ştirile din Constantinopole despre succesele lui Suleiman şi Ali Saib (în 8/20 trebuiau să se fi unit). Înfrîngere grea a lui Ali Saib între Danilograd şi Spuz — corect. Suleiman n-a putut să pătrundă sîmbătă decît pînă la 1 1/2 milă Nicsici, de *** Deci nu pînă la Cetinic, astfel că nu s-au unit.

[„11/23 JUNI. COLONNE..."]

2289

11/[23]Juni *. Colonne Tergusakoff türk[ische] Truppen unter *** Mehmed Paşa, Seidakan u[nd] Delibaba. *Mehmed Paşa todt.*[1] 5 r

[1] 11 /[23] iunie * Coloana Tergusakoff trupele turceşti sub *** Mehmed Paşa, Seidakan şi Delibaba. *Mehmed Paşa mort.*

[„«POST». BERLIN..."]

2289

„Post". Berlin. Solange nicht freie Dardanellendurchfahrt Consta[ntinopel] *** 5 r finde *, ***willkommen *** uneinig, uncultiviert[e] Türkei, in europäisch[er] Gesittung weit* vor Russ[lan] d*, Ihre Herrschaft *** punkt Österreich[ische] ***theile Griechenland, kleine* Gebietsabtrethungen an Serb[ien], Rum[änien], Montenegro||

Constr[uiert] ***an Bosphorus & Dardanellen v[on] ***Eine Durchfahrt.[1]

[1] „Post". Berlin. Cîtă vreme libera trecere prin Dardanele nu va găsi Constantinopolul *** va fi 5 v binevenit, *** dezbinaţi, Turcia lipsită de cultură *** în civilizaţia europeană mult înaintea Rusiei. Dominaţia ei punct de *** austriece ***, Grecia, mici concesii teritoriale către sîrbi, români, montenegrini.

*** Construieşte la Bosfor şi Dardanele *** o trecere.

IAR ÎN PRIVIREA CIUDATEI BUNEVOINŢE [1]

2264

202 r Noi [2] am publicat la rândul nostru acel anunţ al comitetului damelor în care se califica „ciudata bunăvoinţă" a d-lui Otto Max, cu [3] adaosul că ne-a cam mirat cum de comitetul i-au făcut onoarea de-a solicita serviciile acestui domn. Căci, o spunem drept şi fără încungiur, daca România n-ar fi mestecată în război, conlocuitorii noştri ar * colecta pentru turci, nu pentru creştini [5]. Aceasta se vede în Austria şi în Ungaria, încât aceste daruri ale neromânilor [6] de rit necreştin [7] samănă mult cu acele [8] ale danailor , cu cari odată vor [9] crede că au dreptul a ne scoate ochii. Încolo se 'nţelege că ne pasă foarte puţin de opinia de care foaia noastră, bună - rea cum este, se bucură în cercurile semitice sau de opinia cu cari aceleaşi [10] cercuri binevoiesc a-l onora pe redactorul ei. A-l onora repetăm, căci în momentul în care ne am vedea lăudaţi de o samă de oameni, chiar respectabili fie ca persoane private [11], am crede c-am încetat de-a fi atât de îndărătnici [12] 203 r precum suntem şi [13] c-am fi făcut vro concesie în scris sau prin grai [14] || teoriilor umanitare şi egalitare reprezentate în mod atât de splendid de ,,Noua presă liberă", ba chiar [15] şi de unele [16] jurnale din nefericire româneşti [17]. Ceea ce constatăm pur şi simplu e [18] că Tipografia naţională [19] a stat tot aşa de bine la dispoziţia onor. comitet de dame ca şi oricare altă tipografie creştină din Iaşi şi că acel onor. comitet s-a servit de ca [20] şi se va putea servi şi de azi înainte [21].

1. *deasupra titlului iniţial şters:* Tipografia noastră 2. *după* în urma *şters* 3. *după* Se 'nţelege că ne-am putut aştepta la o întâmpinare daca * b *şters* 4. *după* din *şi* necreştini *succesiv şterse* 5. *deasupra lui* creştini *şi după,* ro [mâni] * *succesiv şterse* 6. *după* evreilor *şters* 7. de rit necreştin *suprainterca*lat 8. *repetat din inadvertenţă deasupra lui* daruri *şters* 9. *după* ne vor [scoate ochii] *şters* 10. *după* în* *şters* 11. chiar respectabili fie ca persoane private *suprainterca*lat 12. *deasupra lui* neîmpăcaţi români *şters* 13. *după* făr' a o striga aceasta pe toate tonurile, precum o fac alţi confraţi, cari binevoiesc a-şi atribui ca zestre esclusivă naţionalismul lor *şters* 14. în scris sau prin grai *deasupra lui* în inimă sau prin vorbe *şters* 15. *după* şi *şters şi înainte de* şi *suprainterca*lat 16. *transformat din* unii 17. jurnale din nefericire româneşti *deasupra lui sectari* internaţionali din România *şters* 18. *după* făr - o *şters* 19. *deasupra lui* noastră *şters* 20. *de ea suprainterca*lat *după ştergerea lui* de ea *de la sfârşitul frazei* 21. *urmează* de ea *şters*

[„LA 1 AUGUST AMIAZĂZI..."]

2289

55 r La 1 august amiazăzi a sosit d. Cogălniceanu la Viena, iar petrecerea sa într-acest oraş era fixat[ă] până pe sâmbătă . La 2 august înainte de - amiazăzi au avut o conferenţă de o oră cu [1] ambasadorul Marei Britanii [2], lordul Buchanan, în palatul acestui din urmă. Tot la 2 d. Cogălniceanu au vizitat pe contele And[rassy], care i-a întors vizita. Se 'nţelege [3], zice ,,Presse", că cu această ocazie s-au vorbit despre împrejurările politice ale României. D. C[ogălniceanu] va fi simţit trebuinţa de a lămuri participarea Rom[îniei] la război şi poate că contele Andrassy au avut ocazia de-a repeta ceea ce-a zis şi reprezentantului României şi care, precum se ştie, era: că dispoziţiile militare ale Rom[îniei] nu sunt astfel modificate, dar că nu vede scopul lor, de vreme ce Român[ia] nu ar[e] absolut nici un teren pentru cuceriri dincolo de Dunăre.

1 *deasupra lui* la *şters* 2. *iniţial:* Britaniei*; după intercalarea lui* Marei*, Britaniei a fost lăsat nemodificat* 3. *deasupra lui* 4. Desigur *şters.*

[„A DOUA IMPUTARE..."]

2258

A doua imputare a recenzentului consista [1] în esploatarea neonestă [2] [a] unui [190 r] lapsus calami. Adică într-un loc stă *,,reprezentări relative la acelaş obiect"* şi după aceea *,,reprezentări relative la acelaşi fel de obiecte",* pe cînd din exemplul pe care chiar recenzentul îl citează se vede curat [3] că [4] numai versiunea a doua e cea adevărată şi că [cea] dentîi e pozitiv o greşeală de condei.

Cît despre noţiune şi reprezentaţiune comună nu ne-om certa de loc cu d-nul recenzent, numai pentru că ne sînt foarte [5] indiferente ideile d-sale filozofice. După noi orice [6] reprezentare comună e abstracţie, orice abstracţie noţiune, orice noţiune cuprinde esenţa sau, daca pofteşte, chintesenţa lucrurilor. Daca d-nia lui confundă aşa-numita ,,phantasma" [7] cu reprezentarea comună nu e vina noastră, dar pentru a-l lămuri nu vom pierde nici timp, nici tipari. „Noţiunea cuprinde *dar* într-adevăr esenţa lucrurilor ce s-au prezentat conştiinţei noastre" şi daca un copil nu-şi poate analiza o noţiune nu-i un semn că n-o are, precum daca un om nu-şi poate esplica mistuirea nu-i un semn că nu mistuie. Abstracţia, formarea de noţiuni e o funcţie involuntară [8] a creierului, cum mistuirea e o funcţie involuntară a stomacului. Şi orice [9] abstracţie e o noţiune în *sens logic,* căci logica nu garantează deloc că noţiunea e dreaptă [10] sau nu. Aceasta-i treaba cercetării, nu a logicei [11].

1. *după* este *şters* 2. *supraintercalat (fără a introduce însă şi pe* a) 3. *după* că* *şters* 4. *după* ce zicea *şters* 5. *deasupra lui* cumplit de *şters* 6. *supraintercalat* 7. *deasupra lui* „fantoma, a noţiunilor" *şters* 8. *deasupra lui* a cr[eieruluij *şi* neconştientă *succesiv şterse* 9. *după e o* noţi[une] *şters* 10. *după* exa[ctă] *şters* 11. cercetării, nu a logicei *deasupra lui* esperientei şi a ştiinţei, nu a logicei, căci *şters.*

[„DIN COMBINAREA TERMINILOR..."]

2269

Din combinarea terminilor figurele silogistice vor trebui să fie în număr de trei [77 v] şi anume:

o figura, în care terminul de mijloc este subiect în una din premise şi predicat în cealaltă;

a doua, în care terminul de mijloc e predicat în amîndouă premisele;

a treia, în care el e subiect în amîndouă premisele.

Figurile se însemnează de obicei astfel:

1) MP 2) MP 3) MP
SM SM SM
SP.

Această schemă arată figurele goale lipsite de cantitate şi calitate; dacă însă între literele cari însamnă numai poziţia mediei subiectului şi predicatului se vor pune semnele care am convenit a se pune pentru calitatea şi cantitatea judecăţilor, adică a, o, e, i atunci se vor || naşte înăuntrul acestor figuri *modurile* lor de combinare. [76 v]

Figura întîia urmează aceste două principii:

1) în ceea ce-i conţinut întregul e conţinută şi partea lui.

2) De la ce-i esclus întregul e esclusă şi partea lui.

Aceste principii sînt identice cu dictum de omni et nullo (menţionat în nota § 28).

Figura întîia e firească, pe cînd celelalte sînt mai mult ori mai puţin artificiale;

din care cauză adevărul celorlalte se cearcă prin reducerea lor la cea dentîi, o procedură pe care vom dezvolta-o mai jos.

Modurile acestei figuri sînt în număr de *patru* şi se numesc: Barbara (aaa), Darii (aii), Celarent (eae), Ferio (eio). În aceste cuvinte numai iniţialele şi vocalele sînt importante; 75 v cele din urmă arată cantitatea şi calitatea celor trei || judecăţi din silogism, cele dentîi reducerea.

[„A TREIA FIGURĂ..."]

2257

187 r A treia figură e aceea în care medius e subiect în amîndouă premisele, deci:

M + S M + S M — S M — S

M + P M — P M + P M — P

Regulele sînt:

1) Minora trebuie să fie afirmativă.

2) Nu se poate conclude decît particular.

Modurile ae şi ao sînt escluse prin regula întîi, care zice că minora nu poate fi negativă.

aa şi ea sînt escluse prin reg[ula] 2, care zice că concluzia nu poate fi generală.

Deci rămîn 6 moduri.

aai, aii, iai afirmative [Darapti, Datisi, Disamis]

eao, eio, oao, negative [Felapton, Ferison, Bocardo]

Exemple:

Pentru Darapti:

Divizibilitatea materiei în infinit este nepricepută.

Divizibilitatea materiei în infinit este foarte sigură. Există deci lucruri foarte sigure cari sînt nepricepute.

POMOLOGIE

2257

238 r Mai întîi o mică observaţie filologică. *Pomologie e* un cuvînt hibrid, pe [1] care autorul ar fi trebuit să-l eviteze cum trebuiesc evitate toate hibridele. Oare s-ar putea zice *Dumnezeologie* m loc de teologie sau s-ar putea zice în limba germană *Versfussologie* în loc de Metrik? Nu. Prin urmare nici pomologie. Autorul cred că nu împărtăşeşte

---

eroarea cea foarte răspîndită ca bogăţia unei limbi consistă în *cuvinte.* Adevărata bogăţie consista totdeuna în *locuţiuni,* în acele tiparuri neschimbate cari se formează în curs de mii de ani şi dau [2] fiecărei limbi o fizionomie proprie, apoi în bogăţia [3] formelor flexionare, în sufixe, în prepoziţiuni [4] (de care limba noastră are foarte multe) în sfîrşit în acele mulţimi de fineţe psicologice [5] cari ele dau abia viaţă sunetelor moarte din cuvinte. Daca n-ai un cuvînt îl circumscrii pur şi simplu sau îl primeşti aproape [6] neschimbat dintr-o limbă mondială [7]. Astfel în loc de pomologie se potrivea, credem, mai bine cultura [8] pomilor, căci a pune două

cuvinte în loc de unul claritatis causa n-a fost niciodată un păcat. Cît despre cuvintele multe, în loc de-a îmbogăţi, ele sărăcesc cumplit o limbă. Ele iau ideei [9] viociunea intuitivă; [10] Cînd la rostirea mai multor cuvinte ai să-ţi închipuieşti acelaşi lucru, ajungi a nu-ţi închipui nimic sau mai nimic [11] la rostirea [12] fiecărei din ele.||

Să [13] luăm de ex. cuvîntul *samă* şi să dăm la toate locuţiunile ecuivalentul lor [239 r] german. ,,A baga de samă", *bemerken*; ,,a lua sama", *aufmerksam sein;* „sunt [14] de-o samă", *gleichen Alters, gleicher Höhe;* ,,ştie sama unui lucru", *weiss wie das Ding anzufassen ist;* ,,o samă dintre ei [15]", *besondere unter ihnen* [16]*;* ,,a-şi face sama", *an sich selbt Hand anlegen;* ,,a-şi da sama", *sich Rechenschaft ablegen;* ,,a lua şi a da pe samă", *Ubernehmen, ubergeben;* ,,a ţinea samă de ceva", *etwas mit in Berechnung ziehen*[17]*;* ,,a-l ţine în samă pe cineva", ,,a-i căuta cuiva în samă [18]", *„jenumden* [19] *achten.* Ieie-se acum pentru fiecare din aceste locuţiuni cîte un cuvînt nou [20] şi nici unul [21] din ele nu va esprima aşa de bine lucrurile ca aceste şabloane [22] vechi.

Abstracţie făcînd de la numirea [23] cărţii, aceasta e cît se poate de bine scrisă şi-şi tratează materia într-un mod popular [24], nu [25] însă superficial. Îndărătul formei uşoare şi a limbii populare, care poate c-ar fi putut fi şi mai populară, autorul se vede a-şi cunoaşte cu temei toate [26]

1. *după* ce ar fi trebuit *şters* 2. *după* cari *şters* 3. *după* fo[rmele] *şters* 4. *în manuscris:* prepoziţiunilor *după* mulţimea *şters* 5. *după* logice *şters* 6. *supraintercalat* 7. *întreaga propoziţie este scrisă deasupra alteia, şterse, şi anume:* în loc de pomologie ar fi fost mai bine pomărit sau [o circumscriere], numai acea circumscriere să fie potrivită 8. *după* pomăritul sau *şters* 9. *deasupra lui* locuţiunilor *şters* 10. *după* lor *şters, urmă a primei redactări:* iau locuţiunilor vioiciunea lor intuitivă 11. sau mai nimic *supraintercalat* 12. *supraintercalat, după care* fiecare *a fost transformat în* fiecărei 13. *după* Vom da ex[emplul] *şters* 14. *deasupra lui* amîndoi *şters* 15. *deasupra lui* de oameni *şters* 16. besondere unter ihnen *deasupra lui* einige Menschen *şters* 17. mit in Berechnung ziehen *deasupra lui* nicht ausser Acht lassen *şters* 18. a-i căuta cuiva în samă *supraintercalat* 19. *după* ehren *şters* 20. *după* străin *şters* 21. nici unul *supraintercalat* 22. *deasupra lui* tipariuri *şters* 23. *după* ti[tlul] *şters* 24. *după* uşor *şters* 25. *după* fără însă ca asta *şters* 26. *textul se întrerupe aici*

[„ACEASTĂ PARTE NETRADUCTIBILĂ..."]

2257

Aceasta parte netraductibilă a unei limbi formează adevărata ei zestre de la [242 r] moşi strămoşi, pe cînd partea traductibilă este comună gîndirii omeneşti în [1] genere.

Precum într-un stat ne bucurăm toţi de oarecari bunuri cari sînt a [2] tuturor şi a nimănui [3], uliţe, grădini, pieţe, tot astfel şi în [4] republica limbelor sînt [5] drumuri bătute cari sînt a tuturor, adevărata avere proprie o are însă cineva acasă la sine;

iar acasă la dînsa limba românească este o bună gospodină şi are multe de toate.

1. *după* în genere *şi* îndeobşte *succesiv şterse* 2. *supraintercalat* 3. şi a nimănui *supraintercalat* 4. *supraintercalat* 5. *deasupra lui* are *şters ; redactarea, iniţială:* şi republica limbelor are

[„ÎN IAŞI EXISTĂ O ASEMENEA...FOAIE..."]

2257

[175 r] În Iaşi există o asemenea ... foaie. Să zicem ,,foaie", deşi cuvîntul e în cazul de faţa foarte impropriu întrebuinţat cînd sub ,,foaie" înţelegem un lucru cuviincios.

[„ASTFEL SE VEDE CUM ERISTICA ORIENTULUI..."]

2201

34 r Astfel se vede cum *eristica* Orientului, compţiunea logicii şi cugetării grece în cea alexandrină, a trecut la români în toată uscăciunea fiinţei sale. Să nu creadă nimenea că numai *noi* sîntem de vină la căderea noastră. E un lanţ întreg de cauze. Ciocoiul turc a fost eristic, cel grec asemenea, cel român asemenea, însă de zece ori mai rău decît cei precedenţi.

[„CE SĂ VĂ SPUN? IUBESC ACEST POPOR..."]

2257

65 r Ce să [1] vă spun [2]? Iubesc acest popor bun, blînd, omenos, pe spatele [3] căruia diplomaţii croiesc carte şi rezbele, zugrăvesc [4] împărăţii [5] despre cari lui neci prin gînd nu-i trece, iubesc acest popor care nu serveşte decît de catalici tuturor acelora ce se-nalţă la putere, popor nenorocit care geme [6] sub măreţia tuturor palatelor [7] de gheaţă ce i le aşezăm [6] pe umeri.

Pe fruntea [lui] [9] străinii scriu conspiraţiuni şi alianţe ruso-prusiene, pe seama lui se croiesc revoluţiuni [10] grandioase [11] ale Orientului a căror fală o [12] duc vro trei indivizi, a căror martiriu şi dezonori le duce poporul, sărmanul. Aţi făcut din [13] o parte din oraş tirana celorlalte cinci părţi ca s-aveţi alegători pe sprînceană, aţi scumpit hrana de toate zilele ca s-aveţi alegătorii voştri, ca în urmă acei puţini alegători să 65 v vă dea dreptul d-a vă croi diurne şi d-a împovăra într-un mod || nemaiauzit în România.

V-aş fi iertat să vă serviţi [cu] neonestităţi personificate, cu faliţi declaraţi, cu furi cunoscuţi de lume, cu nulităţi egale cu bestia, ca să ajungeţi la un scop, dar să vă serviţi cu aceste maşine oarbe ca [să] nu ajungeţi nicăiri — asta n-o pot înţelege ; pentru ca să vă retrageţi în faţa unui care după voi nu are încrederea ţării — asta iar nu o înţeleg. În faţa unificării patriei [14] noastre sfîşiate, sîngerînde, vă iertam chiar crima paricidiului, dar să ne omorîţi puţina [15] încredere ce o aveau puterile în noi, garanţia esistenţei noastre naţionale, pentru a nu ajunge nicăiri — asta e crud. Apoi ne-aţi jucat guvernul în mîna unor oameni dintre cari unii nu au doar alt merit decît că sînt sămînţa [16] urdorilor Fanarului sau alte cunoştinţe decît să facă fluturi de hîrtie şi să ... tacă.

1. *după* v[reţi ?] *şters* 2. *deasupra lui* zic *şters* 3. *deasupra există două încercări succesiv şterse de a înlocui* spatele *cu* umerii * *şi* spinarea 4. *după* desemnează *şters* 5. *urmează* sau regate *şters* 6. *după* suspină *şters* 7. *după* greutăţilor *şters* 8. *deasupra lui* punem *şters* 9. *există aici un* sa *şters, probabil cu intenţia nerealizată de a scrie* lui *ca mai jos:* pe fruntea lui 10. *după* gra[ndioase] *supraintercalat, apoi şters* 11. *supraintercalat* 12. *în manuscris:* le, *prin acord greşit cu* revoluţiuni 13. *supraintercalat* 14. *după* nenorocitei *şters* 15. *supraintercalat* 16. *după* din *şters.*

CU PATERNITATE INCERTA

Comitetul central pentru serbarea întru memoria lui Ştefan cel Mare

APEL

Către onoratul public român

Luînd junimea română academică în consideraţiune că [1] o amînare a serbării întru memoria lui Ştefan cel Mare ar produce dezinteres pentru totdeauna, a decis [2] în adunarea sa generală de la [3] 10 iuniu 1871 [4] cumcă [5] *„Comitetul central se însărcinează a esecuta serbarea în 27 august 1871 cu mijloacele despre cari dispune"* [6].

Primind comitetul această sarcină grea, păşeşte de nou, rezolut şi plin de însufleţire, la realizarea scopului măreţ. În darn sînt însă neînsemnatele puteri ale unui comitet, în darn este zelul modest al unei junimi! Serbarea de la Putna n[7]-are să fie serbarea unui comitet a unei junimi: serbarea de la Putna trebuie să fie un act produs de o naţiune întreagă, serbarea de la Putna are să fie întrunirea naţiunei române în suvenirile trecutului, în însufleţirea prezintelui şi în speranţele viitoriului! În trecutul neguros al naţiunei române sînt multe puncte strălucitoare [8], unul dintre aceste, cel mai strălucitori, este acela în care apare umbra măreaţă a lui Ştefan cel Mare; pe lîngă această suvenire să ne adunăm; la mormîntul acestui bărbat să ne dăm mîna; aici să o[9] zicem în faţa lumei că [10] am avut un trecut şi voim a avea un viitori!

Iată ideea! Iată scopul serbării! Nu junimea română academică a produs ideea serbării întru memoria lui Ştefan cel Mare: ea purcede din conştiinţa naţională română. Naţiunea română voieşte cultura, şi *cultura ei trebuie să fie una:* omogenă la Prut şi la Somiş, omogenă în sînul Carpaţilor cărunţi şi pre malurile umede ale [11] Dunărei bătrîne! Şi viitoriul, cultura viitoriului, unitatea spirituală a viitoriului zace în noi, în generaţiunile prezintului!

Cu mijloace despre cari [12] comitetul dispune [13] serbarea nu se va putea aranja în mod demn de umbra măreaţă a eroului la al cărui mormînt ne-am ales altariul, nu în un mod care să facă onoare junimei academice a naţiunei române [14]. Sperăm însă că [15] cu ajutoriul onoratului public român mijloacele noastre se vor putea înmulţi şi noi vom putea aranja o serbare cel puţin modestă, seriozitatea şi însufleţirea generală o vor face grandioasă. Nenorocirea care a lovit fondul serbării nu poate [16] înnegura scopul care serbarea l-a avut [17]; fatalitatea nu poate [18] să triumfeze preste [19] o idee! Sîntem de [20] ferma convingere cumcă [21] publicul român nici pînă azi [22] nu au pierdut din zelul său nobil faţă cu cauzele măreţe !

Apelăm dară la naţionalismul tuturor românilor, rugînd pre toţi acei fraţi ai noştri cari voiesc a conlucra spre realizarea serbării să binevoiască a se pune în corespondinţă cu comitetul central.

Comitetul primeşte corespondinţele şi contribuirile [23] sub adresa: *Vas. Bumbac, Viena, Universitate.*

Viena, în 14 iuniu 1871 [24]

V. Bumbac, m.p. [25]

vice-preşedinte

Ioan Slavici,

m.p. [25]

secretariu

APEL

Către junimea română

Fraţilor ! Nime [20] nu e mai mult pătruns de ideea serbării întru memoria lui Ştefan cel Mare [27] decît noi, pentru al căror viitori serbarea va să aibă cele mai mari rezultate.

Prin încrederea voastră, junimei române din Viena i s-a dat sarcina onorifică de a conduce deocamdată lucrările spre realizarea serbării. Azi e momentul ca să facem un pas rezolut, să realizăm dorinţa noastră [28] comună. Pierdem un an din rezultatele serbării [29] dacă [30] amînăm serbarea pre [31] anul viitori.

Apelăm dară la zelul vostru naţional şi vă provocăm [32]:

1. A vă organiza în timpul cel mai scurt [33] în comitetele filiale şi a vă pune în corespondinţă cu comitetul central din Viena [34] (V. Bumbac [35], Universitate).

2. A vă da părerea [36] faţă cu serbarea, şi în special faţă cu modul în care doriţi ca ea [37] să se realizeze, ca aşa serbarea [38] să poată fi un act produs conform dorinţelor comune ale junimei române [39].

3. A lucra în cercul vostru pentru lăţirea ideei serbării şi realizarea ei [40], colectînd contribuiri şi trimiţîndu-le comitetului central [41] pînă la 15 iuliu a.c.

4. A vă îngriji mai cu deosebi despre aceea ca [42] să puteţi participa cît mai mulţi la serbare [43].

Pînă la finea acestei lune, comitetul [44] central va compune programul festiv [45] şi vi-l va face cunoscut.

De la energia junimei române depinde realizarea serbării: la lucru dară fraţilor ![46].

Viena, în 14 iuniu 1871 [47]

Pentru comitet: ca mai sus [48]

APEL

Către junele române

Surorilor ! A venit momentul ca junimea română să manifesteze [49] conştiinţa unităţii sale naţionale; a venit momentul ca junimea română să o [50] zică în faţa lumei că e îndestul matură [51] spre a-şi cunoaşte chemarea sa [52] socială în Orientul Europei.

Au trecut timpurile fierului; au trecut era puterei brute: pe stindardul junimei române este azi numai una deviză [53]: cultura. Cu ocaziunea serbării întru memoria lui Ştefan cel Mare, junimea română academică, şi cu ea [54] întreaga junime română, voieşte a da espresiune unitară [55] rezoluţiunei sale de a se cultiva [56] — *cultiva omogen.*

Acest act mare ar pierde din valoarea sa etică dacă voi nu aţi conlucra spre realizarea lui, dacă voi nu aţi lua parte la această întrunire: junimea română întreagă trebuie să producă actul [57]!

Surorilor ! Priviţi la măreaţa voastră ginte. Au căzut Roma bătrînă; noi am rămas orfani; numai una ereditate a rămas [58] — superioritatea spirituală a gintei latine. Azi e momentul să arătăm cumcă sîntem ce sîntem [59]! Şi voi fiţi cu noi ! Cornelia a crescut pe Grachi [60]; Ioana a eliberat Francia; Medicele au fost numele artelor; Şarlota a murit pentru binele comun: voi fiţi surorile noastre !

Apelăm la simţurile [61] voastre naţionale şi vă rugăm ca să conlucraţi în verice mod spre realizarea serbării — înştiinţînd comitetul central din Viena (V. Bumbac, Universitate)

despre nobilul sucurs [62].

Vă rugăm în special:

1. Ca [63] să binevoiţi a face pentru fiecare ţară română (Muntenia, Moldova, Bucovina, Transilvania, Crişana, Timişoara, Marmorosa [64] şi Besarabia) cîte o flamură cu inscripţiunea: *„Cultura e puterea popoarelor" — Junele române din* (ţara).

2. Ca să binevoiţi a trămite aceste flamure comitetului central la locul serbării (Putna, Bucovina) cu cîteva zile înainte de serbare (27 aug. a.c.) prin o reprezentantă [65] aleasă din junele ţărei respective ori, dacă asta [66] nu se poate nicidecum [67], prin poştă.

3. Flamurele vor servi la serbare de [68] decoraţiune, reprezentînd sexul frumos al întregei românimi [69], iară după serbare junii români vor primi flamurele din mînile junelor române, ca eterne suveniri ai acestei zile măreţe !

Dacă toţi voim, va fi ! [70]

Viena, etc. ca mai sus [71]

1. A: cumcă 2. R, A: *nota 1:* Pe baza raportului care s-a dat din partea comitetului, şi în urma promisiunei on. redacţiuni a „Curierului de Iaşi" 3. R, A: la *lipseşte* 4. R, A: a.c. 5. R: că 6. K, A; „Comitetul central se însărcinează a esecuta serbarea cu mijloacele de care (A; despre cari) dispune în 27 august 1871" 7. R, A : nu 8. R, A : şi 9. R: o *lipseşte.* 10. R: că *lipseşte;* A: cumcă 11. R: umede ale *lipseşte.* 12. R: de care 13. R, A: *nota* 2: Vezi raportul comitetului publicat în foile române; vezi no. 55 al ,,Curierului de Iaşi", unde se promite răspunderea unei colecte de 1.000 lei noi 14. R, A: nu în un mod care să facă onoare junimei academice a naţiunei române *lipseşte* 15. A: cumcă 16. R: putea 17. R: care l-a avut; A: care l-a avut serbarea 18. R: putea 19. R: de 20. R: avem 21. R: că 22. R, A: astăzi 23. R: contribuţiunile în bani 24. R: Viena, în 12 iuniu 1871; A: Viena, în 12 iuniu 1871 *lipseşte* 25. R: m.p. *lipseşte* 26. R, A: nimeni 27. R: întru memoria lui Ştefan cel Mare *lipseşte.* 28. R: noastră *lipseşte* 29. R, A: din viaţa noastră comună 30. R, A: *urmează* mai 31 R: pînă la 32. R: propunem 33. R: cel mai scurt timp 34. R: din Viena *lipseşte:* 35. R: *urmează,* Viena 36. R, A: părerile 37. R: ea *lipseşte.* 38. R: pentru ca o aşa serbare 39. K, A: conform dorinţelor generale 40. R: ideii şi serbării şi realizării ei; A: ideii serbării şi realizării ei 41. R, A: contribuirile şi trămiţîndu-le nouă 42. R: despre aceea ca *lipseşte* 43. K, A: să puteţi fi reprezentaţi cît mai numeros la locul serbării 44. R, A: lunei acesteia, noul comitet 45. R: festiv *lipseşte;* A: serbării 46. R, A: La lucru dară, fraţilor ! De la energia junimei române depinde realizarea scopului 47. R, A: Viena, (A: în) 12 iunie 1871; R: *nota. 3:* Sînt rugate toate stimatele redacţiuni române de a binevoi a reproduce aceste apeluri, a-şi da păre[re]a faţă cu serbarea şi a trămite comitatului central cîte un esemplar din numerile în care este ceva despre serbare. Numa aşa vom fi în stare a aranja conform opiniunii publice. Rugăm deodat stimatele redacţiuni române de a sprijini cauza serbării. *Comitetul* 48. R: *V. Bumbac* Vice-preşedinte *Ioan Slavici.* secretar; A: Vice-preşedinte, *V. Bumbac* m.p. secretar, *Ioan Slavici* m.p. 49. R: manifeste 50. R: o. *lipseşte* 51. R: naţiunea română e îndestul de matură. 52. R: sa, *lipseşte* 53. R: este numai un cuvînt 54. R: junimea română academică, şi cu ea *lipseşte* 55. R; o espresiune unanimă, 56. R: d-a se 57. R: actul, mai repeţim, trebuie să fie produs de întreaga junime română 58. R: ne-a, mai rămas 59. R: ce sîntem *lipseşte* 60. R: Grachii 61. R: simţimintele 62. R: nobilul vostru concurs 63. R: ca *lipseşte* 64. R: Maramoroşul 65. R: reprezentaţiune 66. R: aceasta 67. R: nicidecum *lipseşte* 68. R: ca 69. R: reprezentînd sexul frumos al întregei românimi *lipseşte* 70. R : Dacă toţi voim, tot se va TACE ! 71. R: Viena 14 iunie 1871, Pentru comitatul central: Vice-preşedinte *V. Bumbac,* secretariu *Ioan Slavici.*

SERBAREA DE LA PUTNA

INTRU MEMORIA LUI ŞTEFAN CEL MARE

Orice popor, pentru a se putea întări ş-a pune baza unei esistenţe durabile, mai nainte de toate are trebuinţă neaparată de-o patrie, de un pămînt de care să se lege cu sîngele şi viaţa sa, la care să ţină din toată puterea şi dragostea inimei sale. Istoria veacurilor trecute ne arată că neamurile cari nu s-au lipit de o asemenea patrie, a cărora ţel şi tendinţe au fost numai cuceriri şi năvăliri deprădătoare, fără a găsi un colţ în lume în sînul căruia să plînteze sîmburele fecund al unei vieţi strălucite în viitor, zicem toate acele neamuri s-au şters de pe faţa pămîntului ca colbul suflat de vînt.

Dar dacă prima condiţiune a constituirei şi consolidărei unui popor este *patria,* nu mai puţin important pentru dînsul şi pentru traiul său sînt luptele şi frămîntările ce trebuie să susţie în faţa sămînţiilor străine cari îl încungiură şi-i ameninţă pe tot momentul cu pieire clădirea ce şi-a făcut. Aceste lupte şi frămîntări se conduc şi se operează de oameni mari, cari la romanii si grecii antici se numeau semizei, iar la noi viteji şi voinici.

Mai târziu braţul începe să obosească , duşmanii ameninţători , de asemenea slăbiţi, contenesc agresiunile lor; puterea vitală din popor trebuie consumată într-alt chip;
atunci începe mai cu mare vigoare agitarea inteligenţei. Acesta este momentul cel mai solemn. Acest stadiu se numeşte — deşteptarea poporului.

Atunci te întrebi: Cine sunt ? Unde mă găsesc? Ce trebuie să fac?

Fericita naţia care prin faptele şi lucrările sale răspunde nimerit la aceste vitale întrebări.

De la începutul secolului nostru mai ales, românii încă au simţit trezindu-se în sufletul lor nedumeritul dor de regenerare şi renaştere . Popor tânăr şi plin de viaţă, oţelit în cumplitele suferinţe ale timpurilor, aprins de emulaţie în faţa celorlalte popoare, el s-a aruncat c-un entuziasm nespus pe calea propăşirei , a alergat ars de setea cea mai crudă — la izvoarele dorite ale culturei.

Dar nenumărate şi grele sunt lucrurile ce trebuie împlinite pentru a face fericirea unei naţii. Chiar un individ, până s-ajungă binecrescut , asigurat în esistenţa sa, luminat la minte, c-un cuvânt bine preparat pentru a aduce o viaţă demnă şi folositoare, de cîte ajutoare nu are trebuinţă? ! Dar încă o naţie întreagă, şi mai ales o naţie ca a noastră ! ,,La lucru dar barbaţi şi femei, tineri şi bătrâni ", ne strigă puternica voce a secolului al nouăsprezecelea. Departe de noi odihna zădarnică! Departe de noi îndeletnicirile frivole şi stricăcioase intereselor noastre naţionale !

Să lucrăm, dar să lucrăm inspiraţi de sântul glas al patriei, să asudăm dar sudoarea noastră să se scurgă pentru interesele neamului românesc.

Un model de lucrare pentru binele poporului nostru este *Serbarea de la Putna,* care a reîmprospătat în mintea fiecăruia român memoria sfântului erou Ştefan cel Mare şi groaznicului trăznet al duşmanilor doritori de viaţa şi leagănul nostru.

Iată serbarea, iată măreţul spectacol despre a căruia însemnătate şi curs ne-am propus a prezenta lectorilor noştri o scurtă dare de samă.

Dar înainte de a face istoricul serbărei ş-a solemnităţilor ei, credem de interesul publicului ce n-a avut norocirea să călătorească la mănăstirea Putna a-i face încâtva cunoscută poziţia topografică a acestui lăcaş sfânt , mândră şi doioasă suvenire a timpului îndepărtat. Tot aci va fi locul nimerit pentru descrierea acelor podoabe şi pregătiri artificiale pe cari comitetul aranjatoriu le-a făptuit spre trebuinţele oaspeţilor şi spre mărirea sărbătoarei .

Când pleci de la Hadikfalva către Putna, pe un drum a căruia împrejurime, dotată de natură şi de oameni cu cele mai bogate daruri, cu cele mai frumoase podoabe, îţi răpeşte vederile şi-ţi dezmiardă sufletul: zicem, când pleci spre Putna, zăreşti în depărtare înălţându-se către ceri falnicile coame şi spete a munţilor Carpaţi. Pe de o parte ţ-ar plăcea să ajungi cât de curând la ţelul călătoriei , pe de altă parte ai dori să treci perpetuu pintre

aceste holde înflorite, pintre aceste dumbrăvi răcoroase , unde ochii nu se satură de privirea impozantelor aleie de plopi ş-a mănoaselor ţarini din Bucovina cea drăgălaşă. După o călătorie de 4 — 5 oare în fine regiunea vegetaţiunei bogate dispare, poalele munţilor se arată, un vânt rece te abureşte , o tăcere sfântă te împresoară, şi puţin cîte puţin te trezeşti adâncindu-te în criierii munţilor. Aici la capătul satului, pe genunchii unei grupe de munţi acoperiţi cu brazi seculari, se rădică mănăstirea cu turnurile ei măiestoase . De toate părţile împresurată cu munţi sfâşieţi de crăpături şi văi adânci şi înguste; în apropierea unor mici plaiuri de verdeaţă încântătoare , cu drept cuvânt a fost aleasă de locaşul etern a celui ce n-a avut răgaz să se odihnească toată viaţa sa cum se cuvine. Mănăstirea se compune dintr-o biserică destul de spaţioasă , care într-una din despărţiturele sale cuprinde mormintele domnilor Ştefan cel Mare, Bogdan şi Rareş ş-a mai multor doamne din epocele gloriei noastre militare. În jurul bisericei sunt rădicate în formă pătrată odăile destinate pentru călugări, odăi dintre cari cele mai multe sunt adevărate saloane. La intrare deasupra zidului este aşezată clopotniţa c-un turn înalt, înlăuntru din partea dreaptă o altă clopotniţă mai mică, ce conţine clopotul lui Ştefan cel Mare numit Bugea . Spaţiul dintre biserică şi edificiul cu chiliile este acoperit de verdeaţă şi de-o grădină plină de flori, organizată după gustul cel mai bun.

Lucrările făcute de comitetul aranjator întru scopul serbărei au fost următoarele:

Din sat până la mănăstire de - amândouă părţile şoselei, pe lângă arborii naturali erau implântate în pământ cetine de brad în două şiruri paralele. Ici şi cole în direcţia

acestor aleie artificiale erau aşezate lampioane mari şi mici pentru luminaţie . La mijlocul drumului, considerat din sat până la mănăstire, se înălţa un impozant arc de triumf , construit din crengi de brad şi decorat cu o mulţime de flamuri. Pe frontispiciul arcului se cetea cuvintele: *Memoriei lui Ştefan cel Mare, mântuitorul neamului.* De partea dreaptă a acestui arc, pe un plai ce nu se rădică mult peste nivela drumului, era situat colosalul portic , o construcţie într-adevăr minunată, încăpătoare de 1500 persoane. Înlăuntrul acestei clădiri erau aşezate de-a lungul mese şi laviţe de brad. Pe stâlpii din mijloc atârnau marcele ţărilor române ş-o sumă de flamure mici. În fine aranjamentul dinaintea porticului , stătători din mai multe şiruri de cetine implântate în pământ , împodobite cu drapele , era de-o frumuseţă rară.

Acum, după ce-am dat lectorilor noştri o ideie palidă despre situaţia maiestoasă a mănăstirei şi despre aranjamentele comitetului, rămâne să facem tabloul măreţei festivităţi.

Sâmbătă sara, la 10 oare, un imens număr de oaspeţi se îndrepta cătră biserică. Era momentul începerii serbărei. De - abia preoţii intrase în altar, de - abia se începuse sfintele ceremonii , când la pomenirea numelui neuitatului erou clopetele se clatină, salvele de tunuri vuiesc de două părţi de pe vârfurile munţilor. Atunci:

Muşchiul zidului se mişcă, pintre iarbă se strecoară
O suflare care trece ca prin vine un fior ...
Este ora nălucirei : Un mormânt se dezvăleşte ,
O fantomă 'ncoronată din el iese ... o zăresc ...
Iese ... vine cătră ţărmuri ... stă ... în preajma sa priveşte .
Râul înapoi se trage, munţii vârful îşi clătesc .

Ascultaţi !... marea fantomă face semn ... dă o
poruncă ...
Oştiri, taberi fără număr împrejuru-i înviez ;
Glasul ei se 'ntinde , creşte, repeţit din
stâncă'n stâncă ,
Transilvania 'l aude : Ungurii se înarmez .

Salutare, umbră veche ! primeşte
închinăciune

De la fiii României, pe care tu o ai
mărit:
Noi venim mirarea noastră la mormântu 'ţi a
depune,
Veacurile ce 'nghit neamuri al tău nume l-au
răpit.

Este imposibil de esprimat bine prin cuvinte acea impresiune înălţătoare ce te pătrundea la auzirea acelor vuiete. Sunetele clopotelor împreunate cu trăzniturile bubuitoare ale săcăluşelor parcurau munţii departe - departe , şi mult în urmă auzeai clocotind ecourile repeţite . Mai adauge la aceste splendida luminaţie din mănăstire şi strălucitoarele focuri aprinse pe piscurile de primprejur : ş-o fericită iluzie te răpeşte şi te transpoartă în timpurile când viteazul pe care-l celebrăm după patru secole sta cu fierul în mână , ca un zid de apărare al creştinătăţei contra furiei musulmane.

Târziu noaptea oaspeţii se retrag, reprezentanţii şi damele în odăile din mănăstire, iar ceialaltă parte a publicului pe la casele ţăranilor.

Duminica la 8 oare dimineaţa câteva rânduri de salve anunţă adunarea publicului în porticul festiv. Preşedintele comitetului arată în puţine cuvinte energice scopul ce-a adunat atâţi români la mormântul preamăritului erou al naţiunei şi esprimă mulţumirea cea mare de care se simte pătruns comitetul şi întreaga junime academică, în faţa concursului ce i-a dat naţiunea întru realizarea măreţei idei. Apoi publicul intră în biserică, pentru a asculta sfânta liturgie .

Aici în tot decursul sfântului serviciu divin patru tineri academici stau lângă mormântul lui Ştefan. Pe la preceasnă părintele egumen al mănăstirei, d. Arcadiu Ciupercovici , ţine o predică corespunzătoare hramului , prin care eminentul preot ştiu atât de bine să vorbească la sufletele auditoriului , sub formă religioasă, încât dacă ni s-a încălzit sufletul de sentimente religioase, nu mai puţin am simţit inima noastră mişcîndu-se de patriotism şi însufleţire.

Săvîrşindu-se liturgia, publicul cu preoţii în frunte se aranjază într-o procesiune maiestoasă care se opreşte la portic. La mijlocul porticului pe o masă se vedeau urna consacrativă, epitaful lucrat pe catifea albastră închisă a d-nei Maria Rosetti, epitaful pe catifea roşie a d-nelor din Bucovina; iar lîngă masă răzemate de stîlpi străluceau în toată pompa lor frumosul stăndard al d-nelor din Iaşi şi măreţele flamure a doamnei Haralambie ş-a şcoalei de belle arte din Iaşi, provezute cu portretul lui Ştefan cel Mare, ornate cu diferite simboluri de aspiraţie şi glorii în viitor şi înzestrate cu inscripţii nimerite şi demne de memoria marelui domn român. Toate aceste odoare se sfinţesc de cătră clerul oficiant, în urmă lumea să stropeşte cu aghiasmă ş-apoi în mijlocul unei tăceri adînci d. Xenopol rosteşte cuvîntarea festivă. Acest cuvînt întruneşte în sine toate elementele ce constituie un adevărat op de elocinţă, şi nu-i mirare dacă mintea fiecăruia era fixată cu toată puterea asupra pasagelor instructive ce se desfăşurau într-însul, asupra învăţăturilor potrivite ce oratorul făcea să se reflecteze din faptele lui Ştefan cel Mare asupra stărei noastre de faţă. După aceasta veni corul compus din teologi bucovineni şi intonă în cuartet imnul religios a lui Alecsandri, compus anume pentru serbare. În fine lumea se înturnă în ordinea de mai nainte la biserică pentru a se continua şi sfîrşi sfînta liturgie, şi astfel se fini serbarea hramului şi festivitatea zilei dintîi întru amintirea domnului Ştefan.

A doua zi luni dimineaţa publicul iarăşi se adună în portic şi plecă ca în ziua procedentă la biserică pentru ascultarea sfintei liturghii. După liturghie procesiunea cu preoţii oficianţi reîntorcîndu-se la portic, ieu darurile: adică urna, epitafurile şi standardele şi le transportă în biserică, unde se depun pe mormîntul aceluia pentru care le destinară dăruitorii lor. Dar înainte de a rădica darurile din portic, Prea Cuvioşia Sa părintele egumen al mănăstirei se suie la tribună şi dă cetire *,,Cuvîntului de îngropăciune la moartea lui Ştefan cel Mare".* Această oraţiune funebră este un monument literar găsit în Besarabia de Hurmuzachi. Cînd şi de cine s-a compus, nu se ştie, dar că nu s-a rostit la îngroparea lui

Ştefan cel Mare, cum ne spune titlul, este constatat. Fie însă compus de oricine, acest cuvînt cu drept se potriveşte aproape de un model de elocinţă română şi pînă şi azi el te pătrunde pînă în adîncul sufletului şi te farmecă prin stilul său plăcut şi energie. Bună ideie a avut dar comitetul a-l pune în programă, căci cel ce l-a ascultat a trebuit să mărturisească că rostirea lui a fost unul din momentele cele mai însemnate ale serbărei. Unde se descrie mai bine eroismul lui Ştefan decit în acest necrolog eminent: *,,Ca fulgerul de la răsărit la apus a străluminat: marturi sînt leşii, cari cu sîngele lor au roşit pămîntul nostru; marturi ungurii, cari-şi văzură satele şi cetăţile potopite de foc; marturi tătarii, cari cu iuţimea fugei n-au scăpat de fierul lui; marturi, turcii, cari nici în fugă nu-şi putură afla mîntuirea ... marturi sînt toate neamurile de pe-mprejur, care au cercat ascuţitul sabiei lui! ..."*

Unde se face mai drept şi mai deplin panegiricul iubitului erou, ca-n aceste cuvinte:

,,Dar ce minte e atît de bogată în gîndiri, ce limbă e aşa de îndestulată în vorbe, ce meşteşug aşa de iscusit la împlinirea cuvîntului, ca să poată împodobi atîtea risipe ale vrăjmaşilor, atîtea sfărmări de cetăţi, atîtea zidiri de locaşuri sfinte şi atîta înţelepciune, şi în cît au trăit, au înflorit şi voinicia şi fericirea noastră, şi care toate lucrările sale şi le-a pecetluit cu credinţa în Isus Christos: în războaie biruitor smerit, în pace domn drept şi bun, iar în viaţa sa în parte credincios adevărat".

În fine iată ce spune necrologistul despre Ştefan pe cînd se afla ţara în zile de pace: *,,Departe de curtea lui toată minciuna, zavistia legată, pizma ferecată, înşelăciumea izgonită, strîmbătatea împilată de tot: dreptatea împărăţea pe scaun; şi nu ea lui, ci el era supusul ei şi şerbitoriu! De apuca armele, de ea se sfătuia; de judeca, pe dînsa o asculta; de cinstea, ei-i urma şi toate le făcea ca un şerb din porunca ei ! Cei vechi băznuia, că dreptatea a fugit dintre oameni; iar noi putem adeveri, că la noi stăpînea. O, viaţă fericită! O, obiceie de aur ! o, dulce stăpînire întru carea au petrecut străbunii noştri ! Oare-ţi mai veni vrodată ? Oare ne vom învrednici şi noi a vă avea ? Oare aţi fost numai şi aţi trecut, lăsîndu-ne nouă numai o amară aducere aminte de voi? Atîta-i de dulce dreptatea la o stăpînire şi atîta-i strîmbătatea de amară, încît noi după atîtea veacuri plîngem pe un*

---

domn drept atunci cînd pe cei strîmbi sau îi uităm sau mi ne aducem aminte de ei fără nu să-i hulim".

Tot înainte de a depune darurile preţioase pe mormînt se ţine parastas de pomenire şi se cîntă frumosul imn a lui Ştefan cel Mare esecutat de corul teologic. Cu ocaziunea aşăzărei darurilor se cetesc cu glas tare toate inscripţiunile de pe ele.

În fine trebuie să amintim că la toate momentele mai solemne din cursul serbărei se trăgeau clopotele dimpreună cu *Bugea* şi se dau mai multe rînduri de salve, care toate împreună împrumutau serbărei o faţă mai solemnă şi mai maiestoasă.

Pîn-aici ne-am încercat a schiţa partea festivă şi partea religioasă a serbărei, rămîne să informăm publicul despre partea veselă, despre petrecerile şi îndeletnicirile ce au urmat în ambele zile festive cu ocaziunea meselor comune în portic şi începînd de sara pînă adînc în noapte.

La ospăţul comun de duminică după amiazi cel dîntîi toast l-a ţinut preşedintele comitetului în sănătatea şi lunga viaţă a Imperatorului Austriei. După aceasta au urmat o serie de toasturi întovărăşite de discursuri patriotice şi naţionale, în cari se revela sentimentele aprinse şi entuziasmul viu al vorbitorilor, cari nu puteau înăduşi în sufletul lor nobila pornire a focului patriotic, pe lîngă toată privegherea riguroasă a comisarului rînduit din partea guvernului. Cele mai mari emoţiuni au produs discursurile înfocate şi adînc simţite ale d-lor *Silaşi,* prefect la seminariul gr. cat. din Viena, *Sbiera,* redactorul foiei Societăţii pentru cultura poporului român din Bucovina, *Mureşanu,* reprezentant din Transilvania şi *Procopeanu,* preot din Dorna. Nu mai puţin au fost aplaudate toasturile d-lor *Costinescu, Stănescu,* reprezentant din Arad, a preasfinţiei sale episcopului *Filaret Scriban* ş-a venerabilului egumen al mănăstirei, *Ciupercovici.*

După scularea de la masă, atît duminică cît şi luni se începură improvizările adevăratei petreceri comune. La sunetul armonios a unei escelente orchestre din Suceava în mai multe

părţi ale porticului se încinseră danţurile cele mai aprinse, atît naţionale, cît şi străine. Era frumos a privi hora jucată de juni şi de domnişoare române din diferitele provincii. Pentru variaţie, în intervalele danţurilor cîţiva tineri cu vocea melodioasă intonau solo cîntece naţionale, ce erau ascultate şi aplăudate de publicul, obosit de danţ, cu mare frenezie. Nu trebuie să uităm a mai aminti că luni de cătră sară toţi oaspeţii au ieşit afară din portic ş-au improvizat pe plaiul umed de ploaie un şir de danţuri. Într-o parte danţau grupele oaspeţilor, în ceialaltă poporul. Aşa erau de înveseliţi cu toţii încît nici ploaia ce picura din cînd în cînd nu putea să întrerupă cursul danţurilor.

Pentru ca şi poporul adunat la serbare, atît din satul Putna, cît şi din cîteva sate din apropiere, să ducă o amintire vie în inima sa, n-au lipsit măsurile cuvenite pentru a-i inspira şi lui interes cătră însemnătatea sărbătoarei. Astfel cîţiva din inteligenţă au adunat pe ţărani în sat, de acolo punîndu-se în fruntea lor i-au condus în sunetul marşului în monastire, unde au îngenuncheat de mai multe ori ş-au făcut închinăciuni înaintea arcului de triumf ş-a faţadei monastirei, pomenind numele marelui Ştefan. Apoi intrînd în curtea bisericei au fost întîmpinaţi de venerabilul egumen, care şi de astă dată le-a adresat cuvinte pline de învăţătură şi de sfătuiri adevărat părinteşti. Încît pentru ospăţ pentru popor comitetul s-a îngrijit de un bou, care s-a fript întreg şi s-a împărţit pe movila de lîngă portic în regula cea mai bună.

Astfeli se fini acea serbare, a căreia amintire va rămînea neştearsă din inimile române şi de la care, credem, fiecare s-a întors cu mai multă tărie în suflet, cu mai mult respect pentru eroii trecutului nostru şi cu mai multă abnegare în ceea ce priveşte interesele noastre comune.

Oricine ce va zice, această serbare a ieşit pe cît se poate de bine, mulţămită energiei şi zelului comitetului aranjator, mulţămită acelora cari prin concursul material au făcut posibilă ţinerea ei.

Să deie ceriul ca să ajungem asemine momente mai adeseori, să ne întîlnim pe mormintele strămoşilor noştri plini de virtute, şi să ne legăm de suvenirea lor cu credinţa şi aspiraţiile vieţei noastre. Numai cu chipul acesta vom putea conserva patria ce avem; numai cu chipul acesta neamul românesc poate spera slavă şi pomenire în viitor! ...

[22 şi 25 august 1871]

FATA MAMEI ANGO ŞI GIROFLÉ-GIROFLA

De doi ani s-a introdus şi la noi operetele comice şi cum se ştie s-a început cu Fata mamei Ango , în urma Giroflé, acum mai auzim că se pregăteşte ,,Princesa de Trepizonda " şi dacă a vrea Dumnezeu, tot aşa înainte. Calea s-a deschis şi mulţi îşi freacă mânele şi se bucură de aceasta; crezând cumcă teatrul nostru a făcut un progres mare, s-a format companii lirice etc. Noi însă care căutăm la teatru, nu zgomotul ce amorţeşte sufletul, ci şcoala care formează inima, îndreptează caracterul prin icoane vii, să vedem întrucât este folositor acest gen de teatru; această drojdie de teatru să zicem. Teatrul este artă şi astfel fiind trebuie să tindă la caracterul tipic, la expresiune , la frumuseţe. Când Moliére a creat pe *Tartufe,* a reprezentat ipocrizia cu formele potrivite ei în gradul cel mai energic; astfel că Tartufe, din simplă individualitate, s-a rădicat la un caracter hotărît. Trăsăturile acestui caracter însă fiind generale, neatârnate de timp şi spaţiu; în acelaşi timp fiind omeneşti ele nu mai sunt simple trăsături a unui caracter, ci formează însuşi un tip al omului, tipul ipocriziei . De aceea Tartufe a lui Moliére va trăi cât şi omul de pe pământ , căci el va fi oglinda vecinică în care se va recunoaşte ipocritul . Tot astfel cu toate caracterele comedii. În sensul acesta dânsa iese din lumea comună, înfăţoşindu-ne caractere, tipuri. O asemenea este hrană sufletească, căci ea ne arată pe noi înşine cu simţirile şi patimile noastre, şi, din felul desnodământului piesei, vedem consecinţele patimilor noastre. Publicul la un asemenea spectacol simte emoţiunea care-l cuprinde, se interesează de soarta ficţiunilor de dinaintea ochilor săi. A produce emoţiune, trebuie să tindă autorul, actorul, muzicantul ; căci emoţiunea este care mulţămeşte pe om, dânsa i ascute simţirea şi-i perfecţionează sufletul. Sălbatecul nu se emoţionează de nimic. Dacă comedia arată defectele, drama înfăţoşează vârtejul sufletului nostru. Drama va arăta ce poate face pasiunea din noi; cum sub impulsiunea ei, sufletul nostru devine măreţ până la sublim sau hâd până la oribil, după calea care ea a apucat. Opera, prin muzica ei ca expresiune când măreaţă când dulce, dezmierdătoare , produce prin combinaţia măiestrită a sonurilor toate mişcările şi

peripeţiile sufletului nostru. Expresiunea ei cea vagă ne pătrunde încetul cu încetul, produce o vibraţie nervoasă în noi, devenim melancolici şi în urmă visători. Comedia, drama, opera ne mişcă, căci au în ele expresiuni de ale frumuseţii. Operetele nu tinde să exprime nimic, ele sunt curat caricatură în personajele şi costumurile sale; nici o tendinţă estetică. Opereta a născut din sufletul tocit şi uzat a Parisianului actual, sceptic, i-a trebuit un teatru care să-i deştepte simţurile enervate . Dar el ne înfăţişează spiritul îmbătrânit şi ar părea natural să aibă un asemenea teatru. Cu noi însă nu este acelaş lucru. Suntem în momentul trecerei de la barbarie la civilizaţie şi trebuie ca societăţei noastre să i se dea acel fel de teatru care să-i dezvolteze şi să-i cultive inima; căci precum pe o vlăstare plăpândă un soare prea arzător este în stare să-o usuce; de asemenea şi o societate tânără dându-i modele numai pur simţuale , o menţine în starea de materialitate şi-i corupe sufletul. Capitalul intelectual al actorilor ar fi putut să fie întrebuinţat în studiarea altui teatru decât în a scenelor cu îndoite înţelesuri.

[21 decembrie 1875]

NEFERICITUL X

Toţi ascund scăpările lor din vedere după această nefericită literă pe care lumea o încalică . Dacă un naturalist prinde un corb şi-l ţine în casă ca să vadă dacă această pasere trăieşte într-adevăr o sută de ani, el se numeşte X. — Dacă un tânăr , vrînd să ştie de-i şede bine când doarme, îşi închide ochii şi se uită în oglindă cu ochii închişi, se numeşte X. — Dacă unul, vrînd să-şi vândă casa, ia o bucată de carămidă şi, la stri -

garea vînzărei, o arată ca pruba casei, numele lui tot X. Altul, vrînd să prind-un şoarece ce i-a ros un manuscript asupra epocei lui Mircea cel Mare, a luat o bucată de carne-n gură şi, stînd la bortă, aştepta să vie şoarecele ca să puie mîna pe el — X. X visează noaptea c-a călcat într-un cui şi a doua zi îşi oblojeşte piciorul, iar Y-i zice: ,,Bine-ai păţit ! de ce dormi noaptea fără cizme-n picioare". Altă dată X întîlneşte pe Y:

— Frate, am auzit c-ai murit, adevărat va fi sau nu?

— Dar nu vezi că trăiesc?

— Aşa e, dar cel ce mi-a spus c-ai murit este cu mult mai vrednic de crezut decît d-ta.

X, auzind că cine are barbă lungă este neghiob şi întîmplîndu-se el cu barba mare zice în sine: ,,S-apuc barba cu mîna şi cît-a trece din mîn-afară s-o ard la lumînare, ca să nu cad în acest ponos". Zicînd o şi făcu; dar aprinzîndu-se barba îl arse la mînă şi, luîndu-şi mîna de la barbă, arse barba toată şi proverbul se împlini.

X, călătorind c-un chelbos şi c-un bărbier, hotărîră ca noaptea să păzească fieşcare cu ceasul său. Fiind ceasul întîi al bărbierului, vru să glumească cu X şi-i rase capul cînd dormea. Viind ceasul lui X, bărbieru-l deşteptă. X, puindu-şi mîna-n cap să se scarpine şi găsindu-l gol de păr, socoti că el este chelbosul şi zise către bărbier: ,,Prostule! în loc să mă scoli pe mine, tu ai sculat pe chelbos !"

X vede o casă frumoasă si zice: ,,O ce minunată casă ! oare *aici* s-a zidit?"

[6 iunie 1876]

MĂSURI HIGIENICE PENTRU ORAŞUL CERNĂUŢI

Consiliul sanitar al provinciei Bucovinei, în şedinţa sa din 7 iunie a.c., au dizbătut şi asupra mijloacelor de sanificare a oraşului Cernăuţilor. Consiliarul guvernial dr. Denrarowski, espuind starea de necurăţenie şi mînuirea nesuficientă a măsurilor poliţieneşti din partea primăriei acelui oraş; descriind desele epidemii care se nasc în oraş din cauza acestor inconveniente, au ajuns la concluzia că sanificarea Cernăuţilor se poate ajunge prin

canalizare şi îndestulare cu apă. După espunerea celui mai nou sistem de canalizare, d-rul propune ca aceasta să aibă preferenţă înaintea iluminărei cu gaz, care i se pare mai mult un lux decît o necesitate. Aceste propuneri sînt deocamdată de domeniul proiectelor problematice. Cel puţin dacă îndestularea cu apă de băut ni se pare lesne de realizat, canalizarea oraşului Cernăuţi ar prezenta, din contra, atîtea greutăţi tecnice de realizare încît [se] mai poate ca foloasele aduse să nu corespundă cu sacrificiile făcute. Se va putea crea oare raza de apă îndestul de puternică ca să hrănească canalele de curăţenie ale unui oraş care e atît de sus asupra nivelului rîurilor din apropiere? Îndealtfel insalubritatea acelui oraş e desigur de atribuit mai mult unui soi oarecare de locuitori şi lipsei private de îngrijire decît condiţiilor generale în care se află oraşul.

[20 iunie 1876]

SABIA DE INVESTITURĂ

Sabia care va servi la investitura lui Murad sau a fratelui său Hamid sau în fine a oricărui sultan, în moscheea de Eyoub, nu este, precum se crede generalminte, adevărata sabie a lui Osman.

Această armă de cel mai mare interes istoric se află la St. Petersburg, ea face parte din remarcabilul arsenal a A.S. Marele Duce Constantin Neculaevici. Iată cum a intrat în posesiunea sa: Această armă era confiată în paza ianicerilor. În timpul distrugerei acestor trupe, bătrînul agă, care era păzitorul, reuşi a scapa luînd cu el şi sabia. Se ascunse în o mică politie din Asia minoră şi, redus la mizerie, el vîndu mai-ntîi puţin cîte puţin pietrele preţioase care decorau mănuchiul; apoi a trebuit să se decidă a vinde sabia, care fu cumpărată de un rus şi oferită, în urmă, marelui Duce. Sabia nu este mare, e puţin îndoită şi poartă pe ea numele califului Osman.

Sabia actuală a moscheei de Eyouba e o spadă modernă.

[25 iulie 1876]

CORESPONDENŢĂ INTIMĂ

D-na Cornu, sora de lapte şi amică intimă a lui Napoleon al III, murind de curînd, a dăruit corespondenţa pe care a ţinut-o cu înaltul său amic bibliotecei naţionale din Paris. Corespondenţa începe într-o vreme în care prinţul Ludovic nu avea decît zece ani, iar cea din urmă scrisoare e datată cu două luni înaintea morţii împăratului. Prin testament d-na Cornu dispune ca aceste hîrtii să se publice abia în anul 1885, din care cauză ele au şi fost puse sub sigil; iar cu îngrijirea publicării testatoarea însărcinează pe d. Renan sau, întîmplîndu-se ca acesta să fie mort la 1885, publicarea o va face d. Duruy.

[28 iulie 1876]

ARHEOLOGIC [„CANDIDATUL..."]

Candidatul de teologie d. Kurze scrie în Gazeta de Triest că prin săpături i-ar fi succes de-a descoperi urme ale vechiului oraş Metulun. După spusele lui Strabo şi-ale lui Appian acest oraş era locuit de populaţia ilirică a iapizilor şi au fost luat cu asalt şi risipit de către Cezar Octavian în anul 32 înainte de Chr. Într-o vale plină de păduri, spre nord-ost de Lass în Carniolia s-au găsit aceste urme. După zidurile, în parte dezgropate, ale oraşului, s-au găsit vase de lut de o formă proprie şi cu ornamente mărginale primitive, care par a arăta că vasele nu sînt de origine romană, ci iapidică. Săpăturile a mai adus la lumină un fel de cordea de fier, cu găuri la capete şi cu dinţi la margine, şi mici plăci în forma cărămizilor, dintr-un fel de lut, amestecat cu părticele de fier.

Societatea arheologică din Atena au descoperit, la săpăturile făcute pe coasta de sud a Acropolei, o tablă de marmoră foarte importantă pentru filologie şi istorie. Tabla conţine o inscripţie de 80 de şiruri şi anume tractatul ce l-au făcut atenienii cu Chalkis după ce, sub conducerea lui Pericles, supusese Euboea.

[1 august 1876]

GÎNDACI DE CARTOFI ÎN EUROPA

După comunicaţiile guvernului imperial german, această insectă destructoare a cartofilor (gîndacul Colorado, Doryphora decemlineata) şi-a găsit calea peste Ocean cu toate măsurile de pază ce se luase împotriva lui. După raportul Senatului oraşului liber Bremen, acest soi de gîndaci periculoşi s-au găsit pe corăbii încărcate cu mărfuri americane, şi nu în cartofi, ci în saci cu popuşoi şi pe cuverte. Se vesteşte că insecta s-au arătat pe mai multe moşii din Sveţia, nimicind recolta cartofilor pe mari întinderi cultivate. Pericolul importării acestui duşman al agriculturei este deci iminent, încît trebuie îndoită precauţiune spre a opri lăţirea lui întru cît va fi cu putinţă.

[18 august 1876]

PALESTINA

Gazeta evreiască ,,Hamagid" publică o corespondenţă din Londra în care ia act despre faima răspîndită că guvernul turcesc a oferit drept plată numeroşilor săi creditori evreieşti din Anglia cedarea unei părţi din Palestina. Sir Hammond din Londra s-a pus în relaţiuni cu Chwedalla, fondatorul unei societăţi compuse din evrei englizeşti, franţuzeşti şi austrieceşti cari au intenţiunea de a cumpara cu un capital de 8 milioane funţi sterling de la Poartă întreaga ţară a făgăduinţei. După o publicare a lui Chwedalla însă o astfel de cesiune nu va fi cu putinţă decît cu învoirea marilor puteri europene; totuşi este nădejde că afacerea se va realiza. Societatea a ştiut se zice să intereseze încă de mulţi ani şi nu fără succes pe cele mai puternice Case din toată Europa pentru această idee. Chwedalla are intenţiunea de a merge cît de curînd în persoană la Constantinopole, spre a grăbi treaba la faţa locului.

[27 august 1876]

TRANSCRIERI

CREZUL BEŢIVILOR

Nu-i lipsită de originalitate parodia crezului ce o publicăm mai la vale şi care-i demnă de vestitul Leonat, a cărui vorbiri cu haz au făcut pe părinţii noştri să rîdă şi să petreacă cu cea vreme. Cine din cei mai bătrîni nu cunoaşte pe vestitul Leonat din Longobarda.

Care se hrănea cu barda,
Om nu mare la statură,
Dar făcut spre băutură.

Testamentul lui frumos, prin care lasă în limbă de moarte ca să fie îngropat cu gura la cep, e mai cunoscut decît crezul mult evlaviosului Leonat, pe care iată-l:

Crez într-un cazan, tatăl al mai multor vedre, făcătoriul vinului şi pelinului şi într-unul născut fiul strugurului, născut iar nu prefăcut, care din viţă s-au născut mai înainte decît toate foloştinele, profir din profir, roş adevărat, care are faţa romului, din care beţia s-au născut. Carele pentru noi băutorii şi pentru a noastră mîntuire s-au coborît din deal în vale şi s-au întrupat din must şi din curătoare. S-au tescuit şi s-au dat cep a treia zi după ce au fiert şi s-au suit în deal la cramă şi s-au pus de a dreapta lui Stoian vierul, care iarăşi va să vie cu sfredelul cel mare să cerce vinul şi pelinul, a căror băutură nu va mai avea sfîrşit. Şi într-o ocă plină, domnul dătător de viaţă beţivilor, cărora ne mărturisim, că de-mpreună purcedem cu oca şi cu paharul (?)

Aşteptăm ieşirea părului prin căciulă şi a coatelor prin mintean şi tîrnuirea hărţăgoşilor ce va să vie după beţie. Amin.

[9 iunie 1876]

PENTRU COMEDIA CEA DE OBŞTE

Un manuscript din 1790, cuprinzînd *gîndirile lui Oxenstierna* arată cam în ce chip aveau obiceiul de a privi strămoşii noştri lumea aceasta. Iată ce zice un pasagiu din acea carte:

Lumea este privelişte, oamenii sînt comedinanţii, norocul împărţeşte jocurile şi întîmplările le alcătuiesc. Teologii ocîrmuiesc machinurile şi filozofii sînt privitorii. Bogaţii

prind locurile, cei puternici apucă locul cel mai înalt, şi la pămînt sînt saracii. Muierile aduc răcoreală şi cei necăjiţi de noroc iau mucul lumînărilor. Nebuniile alcătuiesc întocmirea cîntecelor şi vremea trage perdeua ... Lumea vrea să se înşele — înşele-se dar. Deschiderea comediei începe din lacrămi şi din suspinuri. În lucrarea cea dentîi se arată pricinele cele nebuneşti a oamenilor. Cei făr-de simţire bat în palme ca să arate a lor bucurie, cei înţelepţi fluieră jocurile. Cel ce intră plăteşte la uşă un ban ce se numeşte osteneală şi ia în locul lui un petec pecetluit ce însemnează neodihna cît îşi va ţinea locul. Schimbarea pricinilor îi *zăboveşte puţin* pe privitori. Împle-

titurile cele bune sau rău împletite fac să rîdă filozofii. Acolo se văd urieşi care deodată se fac logoşi (?) şi logoşi, cari făr-de veste se fac mari şi vin la o înălţime făr-de măsură. Acolo se arată oameni cari se par că au toate măsurile şi paza ce s-ar putea socoti ca să nu lese drumul cel adevărat care duce la sfîrşitul ce-şi pun înainte; în vreme cînd despre altă parte cei nebuni şi făr-de grijă apipăie uşa nenorocirilor lumeşti. În scurt: acest fel este comedia lumei aceştia, şi cela ce vrea să aibă zăbavă cu linişte să se puie într-un unghi mic de unde să poată cu odihnă ca să fie privitoriu şi unde să nu fie nicidecum cunoscut, ca să poată fără de grijă a o batjocori după cum i se cade.

Nu mai puţin interesante sînt proverbele româneşti asupra comediei cei de obşte. Iată cîteva:

Lumea-i ca o oglindă în care se găteşte omul ca să arăte precum nu este, ea-i ca o comedie în care fiecare joacă rola sa şi unde cel mai de rîs prinde locul cel mai bun. Ea e ca un liman unde unul soseşte şi altul purcede; unul se bucură de cel ce vine ş-altul se întristează de cel ce purcede. Ea i ca un spital plin de orice patimi. Ea i ca un birt cu două porţi deschise, pe una intră, pe alta iesă; beau, mănîncă şi se duc; unul pe altul nu se cunoaşte cine intră şi cine iese. Lumea-i ca un bîlci unde unii cîntă, alţii joacă, unii vînd, alţii cumpără, unii beau şi chiuiesc, iar alţii numai privesc. Toate-n ea ca ziua vin şi se duc. Precum în fundul mării stă mărgăritariul şi mărgeanul şi în fundul pămîntului pietrele cele mai scumpe, iar pe faţa mării toate mortăciunile, aşa şi în lume: cei vrednici şi cinstiţi — ascunşi şi nevăzuţi, iar cei nerozi în cinste mare. Lume fără nebuni, ca pădure fără uscături — nu se găseşte.

[13 iunie 1876]

O TRAGEDIE ŢIGĂNEASCĂ

Între mai mulţi prăşitori ţigani care lucrau cu nevestele împreună pe o moşie din ţinutul Cahulului se aflau doi în împrejurări foarte deosebite. Unul avea nevastă frumoasă, altul urîtă.

Cel cu nevastă urîtă putea să cînte:

Cîtu-i ţara şi lumea
Nu-i nevastă ca şi-a mea,
Cu cînepa cea de vară
Se joacă cînii pe-afară;
Cea de iarnă-o bagă-n tău
Şi mă pune s-o scot eu.
Untura-i pe podişor,
Capul ei cît un cuptor;
Untura-i pe căminiţă,
Capul ei cît o căpiţă;
Acum c-un an încheiat

De cînd nu s-a periat
Şi la umbra capului
Şede turma satului.
Ce haz am să merg acasă
Cînd n-am nevastă frumoasă ?
Strîng în braţe-o mohîndeaţă
Şi sărut un sloi de gheaţă.

De-aceea şi-a fi gîndit şi el:

Să rămîn viţel mînzat
Lîngă cei[ce] s-o-nsurat,
Că bărbaţii au femei,
Doar nu m-or lăsa să piei.

Noaptea, după ce se culcară toţi, danciul îndrăgit foc de nevasta cea frumoasă gândi :

Pentru ochi ca murele
Ocolii pădurile,

ocoli încet ceata celor ce dormeau şi se duse lângă nevasta străină. Aceasta, gândind că este barbatul său, nu zise nimic. Dar, îndată ce băgă de samă că nu este barbatul său, s-a simţit atinsă de acest abuz şi l-a denunţat pe nopturnul cicisbeo. Acesta a fi gândit el în sine:

Cine dracu-a cunoscut
Grădină fără cărări,
Dragoste fără mustrări,
Grădină fără pârlaz ,
Dragoste făr-de năcaz ...

şi aştepta cu oarecare linişte esplicaţia cu bărbatul legitim.

Bărbatul începu să-l mustre şi să-i zică că i-a siluit nevasta. Danciu răspunse că a fost cu a ei voinţă. Atuncea barbatul ridică sapa şi-i crepă capul cu ea şi astfel se plini tragedia asupra căreia Curtea cu juraţi va avea a se pronunţa. De se întâmpla istoria asta între franţujii noştri, atunci am fi avut a înregistra: 1) o despărţenie , 2) un duel în care bărbatul legitim cădea mort, 3) căsătoria între cicisbeo şi cucoana văduvită. Dar atuncea unde ar fi deosebirea între o tragedie ţigănească şi una ... franţuzească?

[16 iulie 1876]

ISTORIE [„D. HASDEU , ÎNTORCÂNDU - SE ..."]

D. Hasdeu , întorcându - se din escursiunea întreprinsă în interesul arhivelor statului, face o dare de seamă despre rezultatele dobândite . Ajungând la Cracovia s-a pus la lucru întâi în biblioteca Universităţii, fundată încă în secolul 14. Aci a găsit o însemnată corespondinţă diplomatică originală între domnul moldovenesc Miron Barnoschi şi Polonia din primul pătrar al secolului 17, precum şi câteva acte despre comerciul Cracoviei cu Moldova în secolul 14. Toate acestea însă rămân pe un plan cu totul secundar în comparaţiune cu tezaurile găsite într-o altă bibliotecă din Cracovia.

În a doua jumătate a secolului trecut a trăit istoricul Poloniei *Adam Naruszewicz ,* născut la 1733, mort la 1796 şi care la 1780 a început a publica o istorie a ţărei sale. Favorit al regelui Stanislav August şi al aristocraţiei polone de atunci, el a dobândit permisiunea, pentru continuarea operei sale, de a trage copie de pe toate documentele arhivului regesc al Poloniei şi din arhivele particulare ale principalelor familii nobile, precum Radziwil , Zamojski etc. În acest chip el şi-a format o colecţiune documentală consistând din 231 tomuri mari in folio . După moartea lui Naruszewicz , această colecţiune a trecut în posesiunea istoricului şi legistului polon contelui Tadeu Czacki , care a aşezat-o în biblioteca ce o avea la moşia sa Poryck în gubernamentul Voliniei , utilizând-o el însuşi pentru scrierile sale, fără ca să fi fost accesibilă pentru ceilalţi. După moartea lui Czacki , la 1819, principele Adam Czartoryski a cumpărat de la moştenitori, între alte manuscripte şi rarităţi, colecţiunea documentală a lui Naruszewicz pentru suma de 12 000 galbeni şi-a transportat-o la moşia sa Pulawy în gubernamentul de Lubel , unde iarăşi mai nimeni nu putea să o consulte. La 1830, colecţiunea lui Naruszewicz a fost dusă la o altă moşie a principelui Czartoryski , Sieniawa în Galiţia, şi în urmă strămutată la Paris, unde s-au aşezat proprietarii ei. Nu de mult această comoară de docu -

mente a fost dăruită Academiei din Cracovia, în biblioteca căreia d. Hasdeu a găsit-o şi esaminat-o. Arhivul regesc al Poloniei coprindea o mulţime de documente privitoare la istoria română. Numai vreo cîteva din ele au fost reproduse în secolul trecut de către Dogiel în *Codex Diplomaticus Poloniae,* unde el menţionează totodată după registrele arhivale coprinderea mai multor alte acte din secolii 14 şi 15 cari erau scrise cu caractere cirilice. Un număr şi mai mare de asemini documente este menţionat, iarăşi numai în coprindere, în *Inventarinm omnium privilegiorum quaecumque in archivo regni in arce Cracoviensi continentur,* scris la 1682 şi editat de către Rykaczewski în Paris la 1862, de unde sumariele tuturor documentelor relative la istoria română le-a reprodus apoi d. Hasdeu în *Arhiva istorică a României,* tom. II**.** Aceste sumarii, iacă tot ce să părea pînă acum rămas, sau cel puţin accesibil pentru istoricul român, din cîte se aflau altădată în arhivul regesc al Poloniei. Lipsa documentelor menţionate în Dogiel şi în ediţiunea lui Rykaczewski era cu atît mai dureroasă cu cît sumarele lor sînt făcute foarte pe scurt şi adesea prezintă erori învederate.

Toate documentele menţionate în Dogiel şi în Rykaszewski se află copiate *in extenso* în colecţiunea lui Naruszewicz, şi nu numai acestea, dar încă multe altele, cari rămîneau pînă aci cu desăvîrşire necunoscute, începînd de la anul 1378 pînă la începutul secolului trecut, pînă la epoca finală a relaţiunilor politice între români şi Polonia. Cele mai vechi sînt scrise în limba slavă ecleziastică şi unele latineşte; de la secolul 16 încoace se înmulţesc actele latine şi apar cele în limba polonă. Între aceste documente se află nu numai tratate între ţările române şi Polonia, descripţiuni de ambasade, epistole etc., dar şi unele acte d-un caracter cu totul neinternaţional, precum sînt mai multe hrisoave de donaţiune ale domnilor moldoveneşti din secolul 15, importante pentru istoria noastră internă. În total se află aproximativ peste 2000 documente relative de-a dreptul la România.

În trei săptămîni d-lui Hasdeu i-a fost abia cu putinţă de a-şi forma o ideie *en bloc* despre coprinsul colecţiunii lui Naruszewicz şi de a-şi nota numerile actelor privitoare la România, fără a se putea apuca de copiarea lor. După consiliul d-lui Dimitrie Sturza, bărbat special, cunoscut prin rîvna sa pentru tot ce se atinge de istoria română, d. Hasdeu. [a] angagiat doi studinţi, buni paleografi, pe cari i-a însărcinat a copia treptat toate documentele ce le-a indicat şi de a se controla reciprocamente unul pe altul prin colaţionare. Ca supracontrol, s-a oferit gratuitamente distinsul linguist din Cracovia, d. Dygarzinski. În fine, ultima colaţionare o va face însuşi d. Hasdeu în anul viitor. Negreşit însă că copiarea esactă a peste 2000 de documente, însoţită de atîtea condiţiuni de esactitate, nu se poate esecuta cu o mare răpeziciune. Copiştii ingagiaţi s-au îndatorat a copia pînă la finea anului curent un număr aproximativ de 300 documente, rămînînd celelalte pentru anul viitor. Copia fiecărui document, fie cît de lung, precum sînt bunăoară unele tratate şi relaţiuni de ambasadă, costă în termin meziu 1 1/2 florini. D. Hasdeu roagă ministeriul, pentru ca lucrarea să se poată începe imediat, de a i se libera suma de 1500 lei noi şi d-a se prevedea suma de 6.000 lei noi în bugetul anului viitor, pentru terminarea lucrării. Iar documentele copiate propune să se publice într-o ediţiune separată în aceleaşi condiţiuni în cari se editează colecţiunea repauzatului Hurmuzachi.

[24 septembrie 1876]

CETATEA JIDOVA

,,Această cetate numită Jidova şi Uriaşa, situată în plaiul Nucşoarei, districtul Muscel, la 6 kilometre de centrul oraşului Cîmpu Lung, se află aşezată între Rîul Tîrgului, la

distanţă de 120 metre de malurile lui, şi între şoseaua naţională Piteştii — Cîmpu Lung, la 85 metre situată în partea despre ost a Cîmpu Lungului.

După săpăturile esecutate într-un mod sistematic de d. Butculescu, două sute metri lungime pe 2 m. 70, 2m. 80 adîncime, din zidurile acestei cetăţi au fost aduse la lumină, în luna aceasta:

După obiectele descoperite: două cărămizi, cu inscripţiuni romane, chei, săgeţi, haste, sticlărie fragmentată, olărie etc. plus simetria zidurilor de împrejmuire în grosime de 5 metre 16 cm. şi după două monete, una de argint de la Geta (a.Ch. 211), şi alta de bronz de la Gordian (a. Ch. 238) această cetate arată o făptură romană, în contra tuturor aserţiunilor unora cari pretind că ar fi de origine dacă. Asupra acestui punt se va esplica mai precis esploratorul în urma terminării săpăturii complete a cetăţii.

Săpăturele se urmăresc cu mare activitate, chiar acum, şi poate că peste curînd vom poseda multe noţiuni foarte interesante pentru monumentul nostru istoric.

Ministeriul instrucţiunii publice a pus la dispoziţiunea d-lui Butculescu o sumă oarecare pentru a veni în ajutorul scrutărilor sale".

Cele de mai sus le citim în Românul. Cît despre numele Jidova, el nu este de origine romană, ci stă desigur în legătură cu forma *jidovină,* care se găseşte adesea în documentele vechi româneşti şi însemnează *scursătură de apă.*

[1 octombrie 1876]

O MISTIFICAŢIE ARHEOLOGICĂ

Un slavist modern căpătă la 1854 informaţia că la mănăstirea Banja în Dalmaţia ar fi un patrafir de matasă împodobit cu mărgăritare şi împletit cu aur şi cu argint. Pe el se reprezintă mai multe chipuri de sînţi, iar pe partea de jos se văd 2 figure îngenucheate, jupîn Stroe şi jupîneasa Ierosima, cu arătarea anului 1114. Slavi[s]tul conchise că ar fi unul din cele mai vechi monumente de artă slavică.

Inscripţia ce i se trimisese în copie suna astfel:

„Jupîn Stroe Vestolmiu, jupîneasa Erosima, în anul 1114,acest patrafir să fie mănăstirii din Stieşti".

Unde însă să fi fost mănăstirea *Stieşti?* Cine sînt personagele lui jupîn Stroe şi *Erosimei?* Cum de se află acest patrafir la mănăstirea Banja?

Un alt slavist, mult mai celebru, profesorul Fr. Miklosich, cercetînd la rîndul său mănăstirea Banja, publică în 1858 inscripţiunea de pe patrafir în fruntea monumentelor privitoare la istoria Serbiei, Bosniei şi Ragusei; o publică însă cu următoarele modificări:

Jupîn Stroe Vestolmiu, jupîneasa lui, *Sima,* în anul 1114, acest patrafir să fie mănăstirii din *Stăneşti.*

Enigma rămînea însă tot nedezlegată: unde va fi fost mănăstirea Stăneşti si cine era acel jupîn Stroe *Vestolmiul* cu soţia sa Sima, vieţuitori în veacul al 12-lea?

Venerabilul canonic Tim. Cipariu este cel dintîi care ridică vălul cestiunii. Mai mult pe ghicite decît prin criteriele externe ale monumentului recunoscu că patrafirul de la Banja nu poate proveni decît din *România* şi anume de la mănăstirea Stăneşti din districtul Vîlcii; că lectura Stroe *Vestolmiu* a lui Kukulievich şi Miklosich trebuie rectificată în Stroe *vel stolnic*; că donatorul patrafirului a fost un boier român ,,mare stolnic" din secolul XII; că, în fine, mănăstirea Stăneşti ce apare în documentele de la 1540 înainte ca o fundaţiune a familiei Buzeştilor n-ar fi decît o reedificare a vechii mănăstiri, tot cu aceleaşi nume, din anul 1114.

Consecinţele unei asemeni fericite descoperiri erau natural de o mare importanţă

pentru istoria naţională. O mănăstire în România la începutul secolului XII**,** iacă o probă irecuzabilă nu numai că românii trăiau pe atunci în aceste locuri, dar că aveau un stat

organizat, cu aristocraţia sa, cu biserica şi instituţiunile sale monacale , aşa cum ni apare în istorie cu un veac mai în urmă.

Mistificarea merse şi mai departe. Cunoscutul[ui] Rösler, care nu îngăduie românilor să trăiască în ţările de azi decât după începutul secolului **XIII ,** îi vine mai lesne a admite că acea mănăstire Stăneştii din 1114 ar fi putut fi *slavică,* călugării *slavi,* populaţiunea din România *slavă*!

Dar ipoteza învăţatului Cipariu, oricât de fundată în generalitatea sa, se întemeia pe o eroare esenţială făcută în citirea inscripţiunii tocmai de cei cari nu trebuiau s-o facă, de principii slavismului , Kukulievich şi Miklosich, autorităţi în materie de diplomatică şi paleografie slavă.

D. Hasdeu, în studiul *Limba slavică la români,* a dovedit cu monumente lapidare , acte şi cronice contimporane, prin limba chiar a inscripţiunii : 1° . că cei doi slavişti au citit rău veleatul 1114, 2° . că jupân Stroe velstolnic din inscripţiune este vestitul general al lui Mihai Viteazul, Stroe Buzescul , iar jupâniţa Sima, soţia lui; şi a conchis de aci că Stroie Stolnicul cu soţia sa depuseră faimosul lor patrafir la mănăstirea Stăneştii , fundaţiunea Buzeştilor, în intervalul de la 1 sept. 1600 inclusiv până la 1 sept. 1601 exclusiv, pentru că la 2 octomvrie 1601 Stroie era deja mort.

Cu studiul critic al acestei întrebări se ocupă monografia „Inscripţiunea de pe patrafirul de la Stăneşti" de Gr. G . Tocilescu , Bucureşti, 1876.

[8 octombrie 1876]

TÂLCUIRE BISERICEASCĂ A OBICEIURILOR DE LA ŢARĂ

Într-o veche „Învăţătură părinţilor duhovnici ", al cărei an lipseşte, găsim la capăt o ciudată tâlcuire a obiceiurilor pământului . Istoricii noştri vor găsi că aceste tâlcuiri clerice sunt de o origine tot atât de grea de constatat ca şi obiceiurile înşile, dar, fiind atât de curioase, le aşezăm aicea precum le găsim şi în limba, nu fără farmec, a originalului.

1) Dumnezeii *limbelor* elineşti era foarte mulţi, dintre carii unul anume Pérun *,* carele se numea al locului, că şi în mâna lui ţinea o piatră scumpă ce după feliul ei lumina ca jeraticul . Încă şi foc de-a pururea ardea înaintea lui. Iară închinătorii lui făce focuri şi se petrecea preste dânsele , închipuind cumcă s-ar da singuri pe sine jertfă acelui idol — Pérun . Aceleaşi închipuiri fac şi unii din creştini până în ziua de astăzi, adecă *focuri în bălii în ziua de joi mari şi se petrec peste dânsele ;* însă neştiind ei ce închipuiesc .

2) Alt idol era, ce-i zicea Ládco *.* Pre acesta îl avea Dumnezeul veseliilor şi al *bunei norociri .* Acestui aduceau jertfe cei ce avea a face nunţi şi veselii, părându-li-se că cu agiutorul lui Lad [k]o îşi vor câştiga veselie frumoasă şi viaţă cu dragoste. Aseminea şi aceasta o *cântă creştinii pe la nunţi.*

3) Mai jertfea unei dintr-acei închinători de idoli şi apelor, adică bălţilor şi izvoarelor. Deci unde era apa aproape ci se aduna odată într-un an şi se arunca unii pe alţii în apă. Iar unde era departe îşi turna apă pre dânşii unii altora. Aceasta acum şi la unii din creştini vedem făcându-se , adecă *a doua zi după Paşti,* numindu-se trasul în vale, dintru care ,,tras în vale" prin îndemânarea diavolului se fac multe sfezi , gâlcevi şi bătăi.

4) Alţii avea alt Dumnezeu, ce-i zicea Caleada *,* carii ei, adunându-se la praznicele

şi ,,zborurile " lor cele idoleşti , cânta lăudând pre acel Coleada , pomenindu-i de multe ori numele. Şi aceasta o vedem că se ţine la unii din creştini şi până astăzi, că primesc *spre ziua naşterei lui Hs .* de le cânta ţiganii numindu-se colindatori (sic). Şi încă mai primesc la casele lor Turca sau Brezaia *,* având cu sine şi ,,măscărici ghiduş ", carele, schimbându-şi faţa sa, zice cuvinte urâte .

5) în cetatea Rodostol aproape de apa Istrului *,* în vremile închinătorilor de idoli, se afla un idol anume Cron , adecă *Dumnezeul morţilor,* care acela era un elin mort întru carele, încuibându-se diavolul de multă vreme, îl ţinea neputred . Aceluia îi jertfea rătăciţii întru acest fel, adecă de-şi bătea trupurile sale până la sânge , chiuia şi toată altă fără de lege făcea. Cu sângele ce-şi vărsa închipuia cum că cu sânge iaste Cron (pentru că se arăta rumen la faţă); iară fărădelege ce-o făcea ziceau că nu o vede Cron ,

---

căci ţine ochii închişi, nici aude strigările, căci este mort. Aşa şi acum creştinii fac pre la morţii lor, strigîndu-se ,,clacă de nebuni", de-şi bat spatele cu lopeţi, chiuiesc, joacă şi alte multe ghiduşii fac, cari nici a se mai scrie sau a se pomeni nu se cuvine.

6) Alţii cinstesc pre un idol anume *Cupál.* pre carele îl numea al rodurilor pământului, căruia la pîrga secerişului la o zi a lor însemnată îi aducea jertfă, adunîndu-se bărbaţi şi muieri, împletind cununi de buruieni, de-şi punea în cap şi se încingea cu ele. Unii din bărbaţi se îmbrăca în haine muiereşti, ca, putînd ei juca mai răsfăţat decît muierile, să poată îndemna pre privitori la toată pohta spurcată... Aşa*,* jucînd şi sărind, adeseaori striga Cupál ! Cupál ! Această urîtă închipuire şi pînă acum se ţine aicea în ţara noastră pre la unele oraşe şi sate, de se îmbracă bărbaţii în haine muiereşti şi se numesc *Cuci* sau *Căluceni,* făcîndu-se cununi de buruiene : anume de pelin ; iar cei ce nu joacă, pelin tot îşi pun înbrîu. Alţii iarăşi fac altă izvodire drăcească. La vreme de secetă un om cu pielea goală, inşirînd buruieni verzi pe aţă, se-nfăşură de sus pînă jos şi pe cap pune cunună, jucînd pre la case, aruncă toţi cu apă într-însul, inchipuind cumcă şi de la dînsul apă cer, adecă ploaie. Prostimea se înşală la acestea două cumcă ar lua vindecări de toate neputinţele sale prin *călcarea Cucilor,* iară Păpăluga c-ar avea putere să poruncească norilor să ploaie. Precum cred credincioşii că prin atingerea sfinţilor apostoli s-au dat vindecări celor bolnavi, aşa şi acum s-ar da prin călcarea spurcatelor picioare ale Cucilor (şi aceştia cei mai mulţi sînt ligani puchioşi); şi iarăşi că precum Ilie proorocul au pogorît ploaie, aşa ar putea şi acel măscărici înşelători Păpăluga ca să pogoare ploaie cînd ar vre.

[10 octombrie 1876]

[„ESCELENŢA SA DR. IOAN VANCEA..."]

,,Esc[elenţa] sa dr. Ioan Vancea, părintele metropolit din Blaş, de curînd a dat o dovadă nouă de generosul său zel filantropic. Anume la 2 l.c. a făcut la consistoriul din Blaş o fondaţiune în suma de 32.000 fl., cu următoarea dispoziţiune: a treia parte din interese să se întrebuinţeze pentru îmbunătăţirea lefei profesorilor mai rău dotaţi, dîndu-se fiecăruia cîte un ajutor de 50 fl.; a treia parte pentru ajutorarea preoţilor mai saraci, fiecăruia cîte 50 fl., şi a treia parte să se adaugă capitalului. Aducem omagele noastre înalt Pr[easfinţiei] Sale pentru acest act filantropic naţional şi-i dorim să se poată bucura mulţi ani de roadele darurilor sale". ,,Familia", din care estragem această notiţă, serbează acest fapt nobil prin publicarea portretului Esc[elenţei] S[ale] în numărul său din urmă.

[15 decembrie 1876]

IEPURILE LUI DONICI

Într-o foaie din 1853 găsim următoarea povestire pe care o face Const. Negruzzi despre iepurele renumitului fabulist Donici:

Începuse a mi se urî la ţară. Pentru ce? Singur eu nu ştiu, se vede pentru că omul[ui] e dat a nu se mai mulţămi nicăieri. Într-o dimineaţă, mi-am luat puşca şi m-am dus de m-am pus la pîndă în marginea unei lunci, cu gînd să împuşc un iepure. N-au trecut mult şi am şi văzut iepuri şi şoldani ieşind pe

toloacă, jucîndu-se, alergînd, sărind, dar se învîrteau şi apoi fugeau aşa de iute încît n-apucam să chitesc. Deodată zăresc pe unul mai bătrîn, cu părul sur, că iese cu paşi rari din pădure şi mi se pune înainte şi apoi, uitîndu-se la mine şi văzînd că-l ţinteam: ,,Ce zăboveşti, strigă, trage acum! O! drept vă spun c-am rămas cuprins de mirare ... ,,Să mă ferească Dumnezeu, i-am răspuns, eu nu sînt deprins a vîna dobitoace care vorbesc. Tu eşti năzdravan de bună samă!'' ,,Ba nicidecum — adăogi el — eu sint un bătrîne iepure a lui Donici". Zău nu mai era de vorbă, rămăsesem încremenit. Mi-am zvîrlit puşca şi m-am închinat lui cu multă plecăciune: i-am cerut iertăciune că nu l-am cunoscut, bănuindu-l că se pusese în primejdie de a se face ostropăţ. ,,Şi pentru ce acest dezgust de trăit?" îl întrebai. ,,Of, sînt satul de cele ce văd", zise el. — ,.Cum? N-ai tot acel cimbru şi trifoi?" — ,,Aşa este, dar nu-s tot acele dobitoace. Cînd ai şti cu cine sînt silit să-mi petrec zilele! Vai mie ! Nu mai sînt acum vitele din vremea mea. Şoldanii de azi ii vezi gingaşi şi dezmierdaţi, căutînd numai flori. Vor să se hrănească cu viorele şi cu lăcrămioare în loc de frunză de curechi şi de cartofe cu care noi ne mulţămeam. Acum vezi şoldani republicani, căţei politici, măgari procopsiţi care vorbesc numai franţuzeşte sau o românească din care eu nu-nţeleg o buche. Dacă ies din covrul meu şi mă duc la vrun vecin să-mi petrec vremea, îl găsesc puind lumea la cale în loc să-şi caute de treaba lor. Într-un cuvînt, dobitoacele din ziua de astăzi sînt aşa de cu duh încît, de multul duh ce au, mai n-au nicidecum, şi minteosul nostru măgar avea mai mult în vremea lui decît moiniţele de acum. Eu sînt bătrîn şi nu mă pot deprinde cu toate aceste farafasturi. Ia de aceea mi s-a urît de a mai trăi şi vreau să mă fac bujaniţă". L-am mustrat cu binişorul şi, mîngîndu-l, m-am luat şi m-am dus acasă la dînsul.

Acolo am făcut cunoştinţă cu cîteva din dobitoacele lui Donici. Vulpea era aşa de ruşinoasă, părea că e, o fată mare. Cucul şi grierul cîntau mai frumos decît artiştii noştri. Lupul postea şi învăţa bucoavna pe vro cîţiva miei. Toţi vieţuiau în cea mai mare linişte, numai gîştele cîteodată tot mai făceau gălăgie.

[20 aprilie 1877]

SCRIPT TIBETAN

Între odoarele preţioase ce i-au rămas d-lui Dimitrie Sturza de la răposatul său părinte vornicul Alexandru Sturza Miclăuşanu se află şi o foiţă lungăreaţă de hîrtie de bumbac, văpsită negru şi scrisă cu litere albe de o parte 4 rînduri, de alta pe un rînd.

Această foiţă, după cum zice o notiţă a părintelui său, ,,s-a găsit între celelalte odoare ce s-au aflat în comoara găsită de maiorul Ioniţă *Iamandi* în ţinutul *Dorohoi"* şi este, pe lîngă

vasele de argint astăzi păstrate în Muzeul Ermitagiului (din Petersburg), singurul obiect ce au rămas cunoscut din *mormîntul mongolic* deschis la începutul veacului acestuia în satul *Conţeştii* lîngă Prut.

D. A. Odobescu a descris pe larg în cartea sa despre Istoria arheologiei (vol. I, pag. 565 şi urm.) această foiţă, scrisă în limba tibetană. Din esplicările sale căpătăm convingerea că ea este unul din monumentele cele mai vechi, cele mai însemnate aflate în ţara noastră, că ea este o rămăşiţă din timpul năvălirii tatarilor din întîia jumătate a secolului 13-lea.

D. Dimitrie Sturza a oferit Societăţii Academice acest obiect preţios.

[4 septembrie 1877]

COMENTARII

Vezi scriptul alaturat – „Comentarii”

BIBLIOGRAFIE

Cuprinde lucrările consacrate publicisticii lui Eminescu sau în care se fac menţiuni despre ea. Referinţele acoperă perioada 1870 — 1980 (mai) şi sînt orînduite cronologic. Bibliografia generală a publicisticii lui Eminescu se va da la ultimul volum din această secţiune a operei sale.

1. *Viena în* 3/15 *ianuarie 1870 (Serbarea ajunului anului nou).* ALB — 1, V (1870), nr. 3, 7/19 ian., p. 2 — 3.
2. Iuliu, *Corespondenţa particulară a ,,Informaţiunilor bucureştene".* Wiena, 8 aprilie 1870. INFB, 1 (1870), nr. 104, 16 apr., p. 2 — 3.
3. [Pop, Ladislau V.], *Pesta 1 aprilie 1870.* G T, XXXIII (1870), nr. 31, 22 apr./4 mai, p. 2 — 3.
4. *Eară şi eară persecuţiuni contra „Federaţiunii".* FED, III (1870), nr. 105, 14/26 oct., p. 417.
5. *Procesele de presă.* F, VI (1870), nr. 44, 1/13 nov., p. 526.
6. *Poşta redacţiunii.* F, VI (1870), nr. 49, 6/18 dec., p. 588.
7. Brătianu, Dumitru, *Serbarea de la Putna.* XV ROM, (1871), 23 iul., p. 621; CI, IV (1871), nr. 83, 30 iul., p. 1.
8. Brătianu, Dumitru, *Bucureşti* 11/23 *august 1871. Domnilor membri ai Comitetului central pentru serbarea de la Putna.* ROM, XV (1871), 15 aug., p. 694, TEL, I (1871), nr. 111, 18 aug. p. 2.
9. *Ştefan cel Mare şi d. Maiorescu.* COLTR, II (1871), nr. 31, 23 aug., p. 119.
10. ⁂ *Bibliographie roumaine.* JDB, VI (1875), 481, 18 apr. st. n., p. 2.
11. I.M.K. [I.M. Kodrescu]. *Bibliohronologia-română.* BR, I (1875), nr. 2, p. 92.
12. *Prelegere populară a Societăţii Junimea.* CFIG, IV, (1876), nr. 22, 18 mart., p. 2 *(Cronica locală).*
13. *Prelecţiune populară.* CI, IX (1876), nr. 32, 19 mart., p. 3 *(Noutăţi).*
14. Un student din Universitatea din Iaşi, *Conferinţa d-lui Eminescu.* APLE, II (1876), nr. 19, 25 mart., p. 3 — 4.

15. *Excrocherii evreeşti.* CFIG, IV (1876), nr. 50, 27 iun., p. 2 — 3. *(Cronica locală).*
16. *O flagrantă contrazicere.* CFIG, IV (1876), nr. 52, 8 iul., p. 5 *(Cronica locală).*
17. *Cerem lămuriri.* CFIG, IV (1876), nr. 68, 2 sept., p. 4 *(Cronica locală).*
18. *Foile oficiale.* CFIG, IV (1876), nr. 69, 5 sept., p. 4 *(Cronica locală).*
19. *Domnule redactor* [*„În nr. de miercuri...*"]. CFIG, IV (1876), nr. 71, 12 sept., p. 5 *(Inserţiuni şi reclame).*
20. *Păcatul ,,Curierului de Iaşi".* CFIG, IV (1876), nr. 83, 24 oct., p. 5 *(Cronica locală).*
21. *Noutăţi.* CFIG, IV (1876), nr. 84, 28 oct., p. 5 *(Cronica locală).*
22. *Minunile foaei oficiale locale.* CFIG, IV (1876), nr. 88, 11 nov., p. 5 *(Cronica locală).*
23. R. *(Brevetul de pastramagiu a redactorului oficial din Iaşi dat de el însuşi).* CFIG, V (1877), nr. 5, 20 ian., p. 5 *(Cronica locală).*
24. *(La adresa foaei oficiale locale).* CFIG, V (1877), nr. 7, 27 ian., p. 5 *(Cronica locală).*
25. *„Convorbiri literare".* PRESA, X (1877), nr. 36, 6 apr., p. 3.
26. Elefterescu, V. [*„Vă rog a mai însera...*"]. CFIG, V (1877), nr. 44, 12 iun., p. 5 — 6 *(Inserţiuni şi reclame).* TRANS — 1, VI (1877), nr. 8, aug., p. 26 — 27.
27. Zotu, Dr., *Critice literare.* PRESA, X (1877), nr. 164, 14 aug., p. 2.
28. Zotu, Dr., *Critice literare.* PRESA, X (1877), nr. 188, 16 sept., p. 2 — 3.
29. Tanda [Slavici, Ioan], *Bietul Dr. Zotu.* T, II (1877), nr. 216, 23 sept., p. 2 — 3, nr. 218, 25 sept., p. 2 — 3 *(Partea literară).*

---

30. Gaster, M., *Literatura populară română.* Bucureşti, Ig. Haiman, Librar-Editor, 1883, p. 35, 40, 42, 44, 120, 128, 129, 439, 442, 446, 576 — 579.
31. Bogdan, N.A., *Eminescu redactor la „Curierul de Iaşi" 1876 — 78.* F, XXVI (1890), nr. 24, 17/29 iul., p. 366; LPV, 1 (1904), nr. 3, ian., p. 48; *Omagiu lui Mihail Eminescu.* Bucureşti, Atelierele grafice Socec & Co. Societate anonimă, 1909, p. 87; L. Drimba, *Eminescu la „Familia",* Oradea, 1974, p. 133; *Pagini vechi despre Eminescu.* Antologie, texte stabilite, note şi prefaţă de Gh. Bulgăr. [Bucureşti], Editura Eminescu, [1976], p. 43.
32. Gaster, M., *Chrestomaţie română.* Texte tipărite şi manuscrise [sec. XVI — XIX], dialectale şi populare cu o introducere, gramatică şi un glosar româno-francez. Vol. I. Introducere, gramatică, texte [1550 — 1710]; Vol. II. Texte [1710 — 1830], dialectologie, literatură populară, glosar. Leipzig F.A. Brockhaus [şi] Bucureşti, Socec & Co., 1891, I, p. 129 — 134, 194 — 196, 295 — 307; II, p. 46 — 49, 70 — 74, 88 — 93, 178 — 183, 195 — 198, 216 — 219.
33. Cristea, Illés, *Eminescu, Elite és müvei tanulmäny az üjdbb román irodalom kärebäl.* Szamosujvártt, Todorán Endre ,,Aurora" Könyvnyomdaja, 1895, p. 62 — 63.
34. Ordeanu, I.S., *Eminescu pesimist, profet şi economist.* Bucureşti, Tipografia ,,Gazeta săteanului", 1899, p. 46.
35. Teodorescu-Kirileanu, G., *Spicuiri din ,,Curierul de Iaşi" din timpul cînd era redactat de Eminescu.* ŞZ, VI (1901), p. 124 — 130.
36. Rădulescu-Pogoneanu, I.A., *Cîteva pagini din tinereţea lui Eminescu.* CL, XXXVII (1903), nr. 4, 1 apr., p. 297 — 328; *Studii.* Bucureşti, Edit. Carol Göbl, 1910, p. 20 — 21.
37. Scurtu Ion, *Eminescu şi d. G. Panu.* SAM, II (1903), nr. 22, 1 iun., p. 345 — 348.
38. Scurtu, Ion, *Eminescu şi istoria naţională.* SAM, II (1903), nr. 28, 13 iul., p. 447 — 448.
39. Scurtu, Ion, *Eminescu şi tinerimea.* SAM, II (1903), nr. 31, 3 aug., p. 486 — 489.
40. Scurtu, Ion, *Eminescu şi Moldova.* SAM, II (1903), nr. 40, 5 oct., p. 631 — 635.
41. Bogdan, N.A., *Amintiri despre Eminescu.* LPV, 1 (1903), nr. 2, dec., p. 24 — 28; *Pagini vechi despre Eminescu.* Antologie, texte stabilite, note şi prefaţă de Gh. Bulgăr. [Bucureşti], Edit. Eminescu, [1976], p.46 — 47.
42. Scurtu, Ion, *Mihail Eminescu's Leben und Pvosaschriften.* Inaugural Dissertation zur Eriangung der Doktorwürde der philosophischen Fakultät der Universität Leipzig. Leipzig, Johann Ambrosius Barth, 1903, p. 48 — 49, 93 — 117, 121 — 124. 43. Scurtu Ion, *Scrierile politice ale lui Eminescu şi presa noastră.* EP, XI (1905),nr. 224, 19 aug., p. 1.

44. Borcea, I., *Eminescu şi teatrul.* LUC- S, IV (1905), nr. 17, 1 sept., p. 339 — 343, nr. 18, 15 sept., p. 356 — 359; nr. 19, 1 oct., p. 380 — 383; ASTR, IX (1906), p. 11 — 30.
45. [Ionescu, Ioan S.], *Poveşti. Anecdote. Impresii de călătorie. Excursium. Diverse.* [Iaşi] Tipografia naţională. 1905, p. 109 — 113.
46. Pătrăşcoiu, I., *M. Eminescus pessimistische Weltanschauung mit besonderer Beziehung auf den Pessimismus Schopenhauers.* Inaugural Disssertation. Tîrgu-Jiu, Druck von Nicu D. Miloşescu, 1905, p. 15.
47. Duma, Ion, *Eminescu şi românii din Ungaria.* TRANS, XXXVII (1906), nr. 2, mart. — apr., p. 45 — 54.
48. Scurtu, Ion, *M. Eminescu în lumina vremilor de azi (conferinţă).* SAM, VI (1907), nr. 17 — 18, 20 apr., p. 342 — 357.
49. Ibrăileanu, G., *Evoluţia spiritului critic. Eminescu şi socialiştii.* VR — 1, III (1908), nr. 5, mai, p. 250 — 279. *Spiritul critic în cultura românească.* Iaşi, Edit. revistei ,,Viaţa românească", 1909, p. 149 — 188. Ediţia II, Iaşi, ,,Viaţa românească", 1922, p. 153 — 192; Ediţie selectivă, introducere, note şi tabel cronologic de Const. Ciopraga. Iaşi, Edit. Junimea, 1970, p. 119 — 142; *Opere 1,* Ediţie critică de Rodica Rotaru şi Al. Piru. Prefaţă de Al. Piru. Bucureşti, Minerva, 1974, p. 102 — 126; *Mihai Eminescu.* Studii şi articole. Ediţie îngrijită, prefaţa, note şi bibliografie de Mihai Drăgan. Iaşi, Edit. Junimea, 1974, p. 29 — 54.
50. Panu, G., *Amintiri de la „Junimea" din Iaşi I.* Bucureşti, Edit. Societăţii anonime pe acţiuni „Adevărul", 1908. p. 127 — 132.
51. Zaharia, N., *Pesimismul lui Eminescu.* NNR, V (1909), nr. 23, 15 mart., p. 358 — 362.
52. Tomescu, D., *Un ziarist ideal.* RAM, IV (1909), nr. 11, 1 iun.. p. 504 — 508.
53. Rădulescu-Motru, C., *Naţionalismul, cum trebue să se înţeleagă.* NRR, VII (1909), nr. 2, 1 nov., p. 19 — 23, nr. 3, 8 nov., p. 35 — 39, nr. 4, 15 nov., p. 53 — 58; Bucureşti, Edit. „Lumen" [f.a], p. 23 — 66.
54. Forţu, Gr., *Din scrierile politice şi literare ale lui Eminescu:* (cîteva spicuiri). În *Omagiu lui Mihail Eminescu.* Cu prilejul a 20 ani de la moartea sa. Bucureşti, Atelierele grafice Socec & Co., Societate anonimă, 1909. p. 131 — 137.
55. Panu, G., *Amintiri de la „Junimea" din Iaşi.* II. Bucureşti, Noua tipografie Brozer & Parzer, 1910, p. 297 — 298, 305 — 309.

---

56. Grămadă, I., *Societatea Academică Socială Literară „România Junǎ" din Viena (1871 — 1911).* Monografie istorică. Arad, Tip. „Concordia" Soc. pe acţii 1912, p. 10 — 19, 25 — 70, 149 — 166.
57. Zaharia, N., *Mihail Eminescu.* Viaţa şi opera sa. Bucureşti, Tip. şi Stab. de arte grafice George Ionescu, 1912, p. 291 — 309; [ed. a II-a]. Bucureşti, Editura Librăriei Socec & Co., Soc. anonimă, 1923, p. 352 — 371.
58. *Opere complecte. Filozoful Conta.* Poezii şi cugetări postume. Teoria fatalismului. Teoria ondulaţiunii universale. Originea speciilor. Încercări de metafizică. Bazele metafizicii. Întîile principii care alcătuiesc lumea. Discursuri parlamentare. Articole politice. Proiect de lege şi regulamente. Diverse. Un studiu biografic şi note explicative alcătuite după scrisori, acte şi manuscrise inedite de Octav Minar. Bucureşti, C. Sfetea editor „Librăria şcoalelor" [1914], p. IX, LII — LVIII. LXI — LXV, LXXVI — LXXVIII; Ediţia a II-a. Bucureşti, C. Sfetea „Librăria şcoalelor Editor", [f.a.], p. IX, LII — LVIII, LXI — LXV, LXXVI — LXXVIII.
59. Galaction, G., *M. Eminescu.* Bucureşti, Edit. Institutului „Flacăra", 1914, p. 87 — 88 (Românii celebri, No. 2); *Pagini vechi despre Eminescu.* Antologie, texte stabilite, note şi prefaţă de Gh. Bulgăr. [Bucureşti], Edit. Minerva, [1976], p. 101 — 102.
60. Grămadă, I., *Mihail Eminescu (contribuţii la studiul vieţii şi operei sale).* Heidelberg, Carl Winter's Univesitätsbuchhandlung, 1914, p. 12 — 30.
61. Sion, Florin, *Mihail Eminescu ca economist.* Iaşi, Institutul de arte grafice N. V. Stefaniu & Co., 1914, p. 11 — 81.

62. Stefanelli, T.V., *Amintiri despre Eminescu.* Bucureşti, 1914, Institutul de arte grafice C. Sfetea, 1914, p. 69 — 79, 105 — 123.
63. Lovinescu, E., *Critice III.* Bucureşti, Institutul de editură şi arte grafice ,,Flacăra", 1915, p. 207 — 208; ed. a II-a, vol. 4. Bucureşti, Edit. Librăriei Alcalay, 1920, p. 105 — 106; Ediţie definitivă, vol. 6. Bucureşti, Edit. Ancora, [1928], p. 42 — 43, 74; *Scrieri.* I. Ediţie de Eugen Simion. [Bucureşti], EPL, 1969, p. 245, 262.
64. Conta Kernbach, Ana, *Biografia lui Vasile Conta.* Adăugiri şi îndreptări. Iaşi, Tipografia ,,Dacia" P. & D. Iliescu, 1916, p. 20, 26, 27, 38, 39.
65. Morariu, Aurel, *Câteva amănunte despre activitatea politică şi socială a ziaristului Eminescu.* GLB, II (1919), nr. 178, 28 iun., p. 3 — 4.
66. Negruzzi, Iacob, *Amintiri din „Junimea".* Bucureşti, Edit. ,,Viaţa românească", [1921], p. 260 — 287; *Amintiri din „Junimea". II Scrieri alese.* Ediţie îngrijită de Corneliu Simionescu. Bucureşti, Edit. Minerva, 1970, p. 212 — 232.
67. Burada, Teodor, *Istoria teatrului în Moldova.* Volumul II. Iaşi, Tipografia ,,H. Goldner", 1922, p. 375 — 395; [Ediţia a II-a]. Ediţie şi studiu introductiv de I.C. Chiţimia, Bucureşti. Edit. Minerva, 1975, p. 436, 555 — 566.
68. Iorga, N., *Istoria presei româneşti.* [Bucureşti], Tipărită de Sindicatul ziariştilor din Bucureşti, [1922], p. 136.
69. Ţăranu, Andronic M., *Cum l-am cunoscut pe Mihail Eminescu.* RM, III (1923), nr. 2 — 4, iun. — aug., p. 14 — 17.
70. Tagliavini, Carlo, *Michele Eminescu. L'uomo e l'opera.* Roma, Istituto per l'Europa Orientale, [Riccardo Ricciardi editore], 1923, p. 15, 25 — 28, 29 — 30.
71. Bogdan-Duică, G., *Titu Maiorescu şi Mihail Eminescu (Documente din Blaj).* SM, I (1924), nr. 14, 13 iul., p. 304 — 305.
72. Slavici, I., *Amintiri.* Bucureşti, Cultura Naţională, 1924, p. 44 — 83, 86 — 92, 99 — 118; *Amintiri.* Ediţie îngrijită, prefaţă, note şi indici de George Sanda. [Bucureşti], EPL, 1967, p. 40 — 77, 83 — 85, 92 — 109; *Opere IX. Memorialistică* [Text ales şi stabilit: C, Mohanu. Note şi indici: D. Vatamaniuc]. Bucureşti, Edit. Minerva, 1978, p. 47 — 85, 90 — 93, 98 — 116.
73. Lovinescu, E., *Istoria civilizaţiei moderne* II. *Forţele reacţionare,* Bucureşti, Edit. „Ancora" [1925], p. 139 — 145. Ediţie, studiu introductiv şi note Z. Ornea. Bucureşti, Edit. ştiinţifică, 1972, p. 298 — 305.
74. A.A.M. [Mureşianu, Aurel A.], *Mihail Eminescu şi întemeierea ,,României June" 1868 — 1871.* Braşov, Tipografia A. Mureşianu: Branişte & Co., [1926], p. 4 — 19.
75. Minar, Octav, *Eminescu despre Gogol.* LUPTA — 2, VI (1927), nr. 1748, 23 sept., p. 2.
76. Marian, Liviu, *B.P. Hasdeu şi M. Eminescu.* Chişinău, Tipografia eparhială Cartea românească, 1927, p. 8 — 10.
77. Lang, Friedrich, *M. Eminescu als Dichter und Denker.* Cluj — Klausenburg ,,Minerva" literarische und graphische Kunstanstalt, 1928, p. 130 — 173.
78. Păunescu-Ulmu, T., *Viaţa tragică şi românească, a lui Eminescu.* Craiova, Tiparul Prietenii ştiinţei, S.A., 1928, p. 62, 96 — 103.
79. Dima, Al., *Tradiţionalismul lui Mihail Eminescu.* Turnu-Severin, Editura revistei ,,Datina", [1929], p. 27.

80. Russu, N. I., *Mihail Eminescu (Biografie).* Bucureşti, Edit. „Institutului de literatură", 1929, p. 13.
81. Murărăşu, D., *Eminescu şi cosmopolitismul.* RSTR, XI (1930), nr. 7, mart., p. 11 — 13.
82. Raşcu, I. M., *Ecouri franceze în opera lui Eminescu.* ÎNDREPTAR, I, (1930), nr. 6, iun., p. 6 — 9; nr. 7, iul., p. 5 — 9; nr. 9, sept., p. 4 — 10; SECOLUL, I (1932), nr. 24, 31 iul., p. 3; nr. 26, 14 aug., p. 3; *Alte opere din literatura română.* Bucureşti, Imprimeria centrală, 1938, p. 172 — 176, 180, 181; *Eminescu şi cultura franceză.* Bucureşti, Edit. Minerva, 1976, p. 33, 36, 39, 54, 60 — 63, 67 — 68, 71, 74, 77, 95, 130, 143, 145, 147, 153, 163, 177, 179 — 180, 182 — 183.

83. Mărculescu, Octavian, *Mic studiu critic asupra omului şi operei poetice a lui M. Eminescu.* Bazargic, Tip. ,,Gutenberg" Hristo Radilof, 1930, p. 39 — 44.
84. Naum, Theodor şi Cuza A.C., *Antisemitismul lui Eminescu.* Bucureşti, Tipografia ,,Reforma socială", [1930], p. 4 — 27.
85. Vianu, Tudor, *Poezia lui Eminescu.* Bucureşti, Edit. ,,Cartea românească" [1930], p. 50, 57—58; *Studii de literatură română.* Bucureşti, Edit. didactică şi pedagogică, 1965, p. 246, 250; *Mihai Eminescu* [Ediţie îngrijită de Virgil Cuţitaru]. Prefaţa de Al. Dima. Iaşi, Edit. Junimea, 1974, p. 48, 53 — 54.
86. Călinescu, G., *Pentru o biografie a lui Eminescu.* VRE, IV (1931), nr. 184, 26 apr., p. 7, 8.
87. Neamţu, Octavian, *Puerila sociologie eminesciană sau D.E. Lovinescu despre Eminescu sociolog.* EX, I (1931), nr. 24, 16 mai, p. 8.
88. Bogdan-Duică, Gh., *Multe şi mărunte.* Glumă eminesciană. BME, II (1931), nr. 6, p. 93 — 94.
89. Torouţiu, I.E. şi Cardaş, Gh., *Studii şi documente literare.* I. « *Junimea* ». Bucureşti, Institutul de arte grafice ,,Bucovina", 1931, p. 314 — 323.
90. Călinescu, G., *Viaţa lui Mihai Eminescu.* Bucureşti, Edit. „Cultura naţională", [1932], p. 367 — 375; Ediţia a doua revăzută. Bucureşti, Edit. ,,Cultura naţională" [1933], p. 372 — 380; Ediţia a treia revăzută. Bucureşti, FPLA, 1938, p. 346 — 358; Ediţia a IV-a revăzută. Bucureşti, EPL, 1964, p. 277 — 282, [Ediţia a V-a]. Bucureşti, EPL, 1966, p. 256 — 261; *Opere* 11. *Viaţa lui Mihai Eminescu.* Bucureşti, EPL, 1969, p. 253 — 258; [Bucureşti], Edit. Eminescu, [1973], p. 258 — 263; [Bucureşti], Edit. Eminescu, [1975], p. 258 — 263; Iaşi, Edit. Junimea, 1977, p. 297 — 303.
91. Lăzăreanu, Barbu, *Un prieten ardelean al lui Eminescu: Dimitrie Comşa.* VRE, V (1932), nr. 221, 17 ian., p. 6.
92. Lupaş, I., *Influenţa lui Hegel în scrisul lui N. Bălcescu şi M. Eminescu.* U, XLIX (1932), nr. 36, 7 febr., p. 1, 2; *Paralelism istoric.* Bucureşti [Tip. „Universul"], 1937, p. 205 — 211; *Scrieri alese.* I. Introducere, ediţie îngrijită, note şi comentarii de Acad. Ştefan Pascu şi Pompiliu Teodor. Cluj-Napoca, Edit. Dacia, 1977, p. 176 — 183.
93. Torouţiu, I.E., *O polemică în jurul logicei lui Titu Maiorescu.* RLIT — 2, I (1932), nr. 36, 22 oct., p. 1.
94. Bălan, Teodor, *Serbarea de la Putna 1871.* Cernăuţi, Tipografia Mitropolitul Silvestru, 1932, p. 6, 7, 16, 29, 33 — 55, 67 — 68, 83 — 87, 92 — 93.
95. Densusianu, Ovid, *Evoluţia estetică a limbei române — Încheiere* — 1931 — 1932. [Bucureşti], Facultatea de litere şi filozofie, [1932], p. 149 — 155, 162 — 165, 170 — 172.
96. Murăraşu, D., *Naţionalismul lui Eminescu.* [Bucureşti], Edit. ,,Bucovina", I.E. Torouţiu, [1932], p. 7, 24, 29, 31, 40 — 42, 47, 48, 57 — 62, 65, 67 — 69, 71 — 77, 84, 107 — 111, 115, 117, 120, 133, 134, 136 — 139, 146, 147, 149, 151, 152, 154, 157, 158, 161, 163, 164, 168, 171, 179, 187, 190 — 192, 194 — 196, 201, 221, 222, 228 — 231, 248, 259, 313 — 315, 328, 331.
97. Torouţiu, I.E., *Studii şi documente literare. III. „Junimea".* Bucureşti. Institutul de arte grafice „Bucovina", 1932, p. 126 — 130.
98. Călinescu , G., *Antihegelianismul lui Eminescu.* VR — 1, XXV (1933), nr. 10, oct., p. 27 — 30.
99. Torouţiu, I.E., *Studii şi documente literare. IV. ,,Junimea".* Bucureşti, Institutul de arte grafice „Bucovina", 1933, p. 78 — 92, 120 — 124, 133 — 134, 294.
100. Vianu, T., *Influenţa lui Hegel în cultura română.* Bucureşti, Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului. Imprimeria naţională, 1933, p. 40 — 49; *Studii de literatură română.* Bucureşti, Edit. didactică şi pedagogică, 1965, p. 592 — 597; *Scriitori români. II.* Bucureşti, Edit. Minerva, 1970, p. 300 — 309; *Opere.* III. Bucureşti, Edit. Minerva, 1973, p. 404 — 411; *Mihai Eminescu.* Iaşi, Edit. Junimea, 1974, p. 236 — 245.
101. Mureşianu, Aurel A., *Un apel din martie 1870 al studenţimii universitare române din Viena scris de Aurel Mureşianu şi iscălit de Mihail Eminescu.* PRO, I (1934), nr. 1, 15 mai, p. 7 — 12.

102. Dima, Al., *Motive hegeliene în scrisul eminescian.* RAM, XXVI (1934), nr. 1, mai, p. 37 — 40; VR, XXVI (1934), nr. 3, mart., p. 10 — 19; Sibiu, [Tip. Instit. de arte grafice „Dacia Traiană"], 1934, p. 8 — 10, 11, 13; *Conceptul de literatură universală şi comparată.* Studii teoretice şi aplicative. Bucureşti, Edit. Acad. R.S.R., 1967, p. 143 — 145, 147, 150.
103. Bogdan-Duică, Gh., *Critic teatral (1869).* BME, V (1934), nr. 12, p. 15 — 17.

104. Călinescu, G., *Opera lui Mihai Eminescu. I. Filozofia teoretică. Filozofia practică.* Bucureşti, Edit. „Cultura naţională", [1934], p. 92 — 222; *Opere 13. Opera lui Mihai Eminescu* (2). [Bucureşti], Edit. Minerva, 1970, p. 125 — 222; *Opera lui Mihai Eminescu.* II. Bucureşti, Edit. Minerva, 1976, p. 7 — 112.
105. Iorga, N., *Istoria literaturii româneşti contemporane. I. Crearea formei.* Bucureşti, Edit. „Adevărul", 1934, p. 124 — 166.
106. Mehedinţi, S., *Optimismul lui Eminescu.* În *Omagiu lui Mihai Eminescu.* [Bucureşti, Tipografia ziarului „Universul", 1934], p. 66.
107. Nedici, Gh., *Eminescu şi Transilvania.* În *Omagiu lui Mihai Eminescu.* Bucureşti, [Tipografia ziarului „Universul", 1934], p. 145.
108. Petraşcu, N., *Mihai Eminescu.* Bucureşti, Tipografia „Bucovina" I.E. Torouţiu, 1934, p. 32 — 33.
109. Torouţiu, I.E., *Studii şi documente literare. V. „Junimea".* Bucureşti, Institutul de arte grafice ,,Bucovina", 1934, p. 117 — 119.
110. Voiculescu, Ilie C., *Naţionalismul lui Eminescu.* EXT, I (1935), nr. 1, oct, — dec., p. 15.
111. Burdun, George, *Mihai Eminescu. O viaţă zbuciumată. O operă nemuritoare.* Brăila, ,,Dunărea" Institut de arte grafice, 1935, p. 11, 38 — 39, 40, 44, 45.
112. Călinescu, *G., Opera lui Mihai Eminescu. II. Cultura. Descrierea operei.* Bucureşti, FPLA, 1935, p. 15 — 20; *Opere 12. Opera lui Mihai Eminescu* (1). [Bucureşti], EPL, 1969, p. 352 — 357; *Opera lui Mihai Eminescu, I.* [Bucureşti], EPL, 1969, p. 350 — 355; *Opera lui Mihai Eminescu. I.* Bucureşti. Edit. Minerva, 1976, p. 371 — 376.
113. Mureşianu, Aurel A., *Eminescu, Aurei Mureşianu şi Serbarea de la Putna.* Cernăuţi, Tiparul Glasul Bucovinei, 1935, p. 9 — 10, 25.
114. Haneş, Petre V., *Un manuscris corectat de Eminescu.* PL, I (1936), nr. 1, 8 ian., p. 13 — 21.
115. Raşcu, I. M., *Eminescu şi Alecsandri.* GR, IV (1936), nr. 3 — 4, mart. — apr., p. 183 — 207; *Eminescu şi Alecsandri.* Bucureşti, [Tipografia Seminarului monahal Cernica — Ilfov], 1936, p, 9 — 12, 24 — 25, 29; *Eminescu şi cultura franceză.* Bucureşti, Edit. Minerva, 1976, p. 293 — 295, 296, 298, 316 — 318.
116. Manoliu, Radu, *Isvoarele motivelor din proza politică a lui Eminescu.* PL, I (1936), nr. 4, 1 nov., p. 211 — 215.
117. Murăraşu, D., *Eminescu şi Oxenstiern.* FF — 2, XI (1936), nr. 5, oct. — nov., p. 244 — 255; Bucureşti, Institutul de arte grafice ,,Bucovina", [1936]. Extras.
118. Breazu, Ion, *Pătrunderea ideilor junimiste în Transilvania.* DACR, VIII (1936), p. 3 — 111; *Studii de literatură română şi comparată.* I. Ediţie îngrijită, bibliografie şi indice de nume de Mircea Curticeanu. Cluj, Edit. Dacia, 1970, p. 216, 220.
119. Călinescu, G., *Articolele politice.* În *Opera lui Mihai Eminescu. V. Analize. Eminescu în timp şi spaţiu.* Bucureşti, FPLA, 1936, p. 299 — 311; *Opere 13. Opera lui Mihai Eminescu (2).* [Bucureşti], Edit. Minerva, 1970, p. 556 — 566; *Opera lui Mihai Eminescu. II.* Bucureşti, Edit. Minerva, 1976, p. 467 — 477.
120. Petrescu, Cezar, *Eminescu în lumina timpului nostru.* F — l, IV (1937), nr. 3 — 4, mart. — apr., p. 9 — 23.
121. Roşu, N., *Actualitatea ideilor lui Mihai Eminescu.* F — 1, IV (1937), nr. 3 — 4, mart. — apr., p. 43 — 53.
122. Stoica, Sever, *Mihai Eminescu gazetar.* F — 1, IV (1937), nr. 5, mai, p. 3 — 12, nr. 6 — 7, iun. — iul., p. 34 — 50, nr. 8, aug. — sept., p. 27 — 46.
123. Teodosiu, D., *Eminescu gazetar.* EXT (1937), II, nr. 3 — 4, dec., p. 20 — 22.

124. Păunescu-Ulmu, T., *Problema Eminescu.* Craiova, Edit. Ramuri [1938], p. 18, 97 — 99, 112 — 113.
125. Torouţiu, I.E., *Studii şi documente literare. VI. ,,Junimea".* Bucureşti, Institutul de arte grafice ,,Bucovina", 1938, p. 9 — 13.
126. Cardaş, Gh., *Comemorarea marelui Eminescu cu prilejul semicentenarului morţei sale.* CUM, I (1939), nr. 11, 18 iun., p. 5 — 6.
127. Cioculescu, Şerban, *Ziaristul.* RFR, VI (1939), nr. 7, 1 iul., p. 118 — 133.
128. Sebastian, Mihail, *Eminescu, cronicar dramatic.* RFR, VI (1939), nr. 7, 1 iul., p. 134 — 146.
129. Daniel, Paul I., *Eminescu orator.* CUM, I (1939), nr. 18, 6 aug., p. 20.
130. Dunăre, N.M., *Eminescu şi problema ţărănească.* CC, V (1939), nr. 8, aug., p. 705 — 707.
131. Lupaş, I., *Reminiscenţe hegeliene în scrisul lui Mihai Eminescu.* CL, LXXII (1939), nr. 6 — 9, iun. — sept., p. 1335 — 1338.
132. Morariu, Leca, *Mihai Eminescu.* CL, LXXII (1939), nr. 6 — 9, iun. — sept., p. 765 — 781.
133. Munteanu, Teodor Al., *Eminescu şi evreii.* CL, LXXII (1939), nr. 6 — 9, iun. — sept., p. 891 — 903.
134. Petrescu, Nicolae, *Eminescu gînditor politic.* CL, LXXII (1939), nr. 6 — 9, iun. — sept., p. 855 — 864.
135. Preajbă, Scarlat, *Naţionalismul lui Eminescu.* CL LXXII (1939), nr. 6 — 9, iun. — sept., p. 885 — 890.
136. Teculescu, Horia, *Eminescu şi Ardealul.* CL, LXXII (1939), 6 — 9, iun. — sept., p. 865 — 884.

---

137. Cioculescu, Ş., *Titu Maiorescu şi Eminescu.* RFR, VII (1940), nr. 3, 1 mart., p. 627 — 642.
138. Georgescu, Paul, *Naţionalismul lui Eminescu.* VRE (1940), nr. 575, 20 oct., p. 1, nr. 576, 3 nov., p. 3, nr. 577, 10 nov., p. 2, nr. 578, 17 nov., p. 2; *Naţionalismul lui Eminescu.* Prefaţă de D-l P.P. Panaitescu. [Bucureşti], Vremea, [1941], p. 15, 25, 35 — 36, 41.
139. Liţu, Emil, *Ziaristica lui Eminescu.* TE, X (1940), nr. 221, 25 nov., p. 1 — 2.
140. Lovinescu, E., *T. Maiorescu I.* Bucureşti, FPLA, 1940, p. 324 — 327; *T. Maiorescu.* [Ediţie îngrijită de Maria Simionescu, prefaţă de Alexandru George. Bucureşti], Edit. Minerva, 1972, p. 233 — 236.
141. Mayor, Ladislau C., *Eminescu şi problemele economice.* Oradea, Tipografia ,,Putna", [1940], p. 6 — 7, 12 — 13, 15, 17 — 22.
142. Bogdan-Duică, Gh., *Politice.* BME, XII (1941), nr. 19, 1941, p. 8.
143. Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent.* Bucureşti, FRPLA, 1941, p. 387.
144. Haşeganu, I., *Eminescu economist şi gînditor politic.* Braşov, Tip. „Minerva", G.N. Gârneţiu, 1941, p. 10, 16 — 23, 30 — 33.
145. Vărzaru, Simion, *Problema culturii la M. Eminescu.* Iaşi, Tipografia Alexandru Ţerek, [1941], p. 25 — 31.
146. Morariu, Leca, *Sarjă antiheliadistă ?.* BME, XIII (1942), nr. 20, p. 35.
147. M[orariu] L.[eca], *Pentru viitoarele ediţii Eminescu.* BME, XIII, (1942), nr. 20, p. 19 — 20.
148. Haneş, Petre V., *M. Eminescu începător.* Bucureşti, Edit. Societăţii „Prietenii istoriei literare", [1942], p. 10 — 16.
149. Lovinescu, E., *T. Maiorescu şi contemporanii lui. I.* Bucureşti, Casa şcoalelor, 1943, p. 60 — 62, 117 — 19, 127 — 134, 185 — 189; *Texte critice.* [Bucureşti], Edit. Tineretului, 1968], p. 85 — 87, 93 — 96, 133 — 135; *T. Maiorescu şi contemporanii lui.* Ediţie îngrijită de Z. Ornea şi Maria Simionescu. [Bucureşti], Edit. Minerva, 1974, p. 59 — 61,

99 — 101, 106 — 111, 147 — 149.
150. Vasiliu, Aurel, *Bucovina în viaţa şi opera lui Mihai Eminescu.* Cernăuţi, Tip. ,,Mitropolitul Silvestru", 1943, p. 251 — 280.
151. Vornica, Gheorghe, *Gîndirea biopolitică a lui Eminescu.* Sibiu, Edit. Astrei, 1943, p. 18, 20, 22 — 23, 25, 26, 29 — 33, 34, 36, 38 — 40, 42, 44, 46, 50 — 51, 54, 56 — 57, 61 — 66, 76, 81, 87, 91 — 93, 99 — 102, 104 — 05.
152. Bulacu, Pr. Mihail, *Educatori creştini ai neamului românesc.* Gheorghe Lazăr, Eliade Rădulescu, Mihai Eminescu, Alexandru Vlahuţă, Gheorghe Coşbuc. [Bucureşti], Casa şcoalelor, 1944, p. 89 — 92.
153. Vianu, Tudor, *Istoria literaturii române moderne.* [Bucureşti], Casa şcoalelor, 1944, p. 258 — 260; *Studii de literatură română.* [Bucureşti], Edit. didactică şi pedagogică, 1965, p. 212 — 213; *Scriitori români* [Ediţie îngrijită de Cornelia Botez. Antologie, prefaţă şi tabel cronologic de Pompiliu Marcea]. Bucureşti, Edit. Minerva, 1970, vol. II, p. 144 — 147 (BPT); *Istoria literaturii române moderne.* Bucureşti, Edit. didactică şi pedagogică, 1971, p. 219 — 221; *Mihai Eminescu* [Ediţie îngrijită de Virgil Cuţitaru]. Prefaţă de Al. Dima. Iaşi, 1974, p. 279 — 282.
154. Călinescu, G., *Eminescu şi clasele pozitive.* N — 2, I (1946), nr. 32, 29 apr., p. 1; *Gîlceava înţeleptului cu lumea. Pseudojurnal de moralist* II (1943 — 1949) [Ediţie de Geo Şerban]. Bucureşti, Edit. Minerva, 1974, p. 330 — 333; *Mihai Eminescu (studii şi articole).* Ediţie îngrijită, postfaţă şi bibliografie de Maria şi Constantin Teodorovici. Iaşi, Edit. ,,Junimea", 1978, p. 149 — 152.
155. Călinescu, G., *Eminescu şi „clasa de mijloc".* N — 2, I (1946), nr. 33, 1 mai 1946, p. 1; *Gîlceava înţeleptului cu lumea. Pseudojurnal de moralist* II (1943 — 1949). [Ediţie de Geo Şerban]. Bucureşti, Edit. Minerva, 1974, p. 333 — 335; *Mihai Eminescu (studii şi articole).* Ediţie îngrijită, postfaţă şi bibliografie de Maria şi Constantin Teodorovici. Iaşi, Edit. „Junimea", 1978, p. 149 — 152.
156. Solomon, Iustin, *Eminescu şi teatrul evreesc.* UN — 2, V (1949), nr. 290, 14 dec., p. 2.
157. Raicu, Mihail, *Eminescu cronicar dramatic.* FL — 2, 1950, nr. 2, 14 ian., p. 7.
158. Sărăţeanu, L., *Activitatea publicistică a lui Mihai Eminescu.* RL — 2, VIII (1950), nr. 1657, 15 ian., p. 2.
159. Barbu, N., *Eminescu — critic.* Critica de teatru. IL, II (1950), nr. 5 — 6, sept., p. 128 — 147.
160. Călinescu, G., *Mihai Eminescu.* SCILF, I (1952), nr. l — 4 [ian. — dec.], p. 104 — 105.
161. Zalis, H., *Eminescu şi cîteva din părerile sale despre artă.* TSC, III (1954), nr. 5, mai, p. 73 — 81.
162. Tornea, Florin, *Eminescu despre caracterele dramatice.* SCIA, II (1955), nr. 3 — 4, p. 285 — 300.
163. Elian, Alex., *Eminescu şi vechiul scris românesc.* SCB, I (1955), p. 129 — 160.
164. Vianu, T., *Eminescu.* LL, [I] (1955), p. 303 — 316; *Literatura universală şi literatura naţională,.* [Bucureşti], EPLA, [1956], p. 173 — 174.
165. Vianu, Tudor, *Literatură universală şi literatură naţională.* [Bucureşti], ESPLA, [1955], p. 214; *Studii de literatură universală şi comparată.* Ediţia a II-a. Revăzută şi adăugită. [Bucureşti], Edit. Acad. R.P.R., [1963], p. 565 — 566; *Despre teatru.* Bucureşti, Edit. Eminescu, 1977, p. 304.
166. Vitner, Ion, *Eminescu,* [Bucureşti], ESPLA, [1955], p. 26 — 28, 132 — 133.

167. *Cronica Institutului.* SCIA (1956), nr. 1 — 2, p. 355 — 360.
168. Tornea, Florin, *Mihai Eminescu şi arta actorului.* TEATR — 2, II (1956), nr. 2, mai, p. 37 — 42.
169. Boeriu, Ion V., *In legătură cu studiul „Mihail Eminescu şi arta actorului".* CL, III (1956), nr. 32, 9 aug., p. 4.
170. Barbu, N., *Eminescu despre creaţia artistică.* IL, IV (1956), nr. 8, aug., p. 109 — 115.
171. Ştefan, Mircea, *Mihai Eminescu revizor şcolar.* Bucureşti, Edit. de stat didactică şi

pedagogică, 1956, p. 41, 77, 82, 109, 111 — 112, 117, 123, 125, 127 — 128, 130, 153 — 154, 157 — 159, 162, 163, 176 — 177.
172. Diculescu, Leon, *Eminescu despre artă.* În *Materiale ale sesiunii ştiinţifice a Institutului pedagogic Bucureşti pe anul 1956.* Bucureşti, Institutul pedagogic din Bucureşti, 1957, p. 135 — 149.
173. Căprariu, Al., *Eminescu cronicar dramatic.* TRIB — 1, II (1958), nr. 32, 9 aug., p. 6 — 7, 10.
174. Perpessicius, *Poemul Putnei: o postumă mai puţin.* LUC — B, II (1959), nr. 1, 1 ian., p. 7, nr. 2, 15 ian., p. 7; *Alte menţiuni de istoriografie literară şi folclor.* [Bucureşti], EPL, 1961, p. 126.
175. Kakassy, Endre, *A fiatal Eminescu.* Bucureşti, Állami Irodalmi és Művészeti Kiadö, 1959, p. 230 — 232, 236 — 246.
176. Nicolescu, Tatiana, *Opera lui Gogol în România.* I. Bucureşti. ESPLA, 1959, p. 39 — 45, 181.
177. Şoimaru, Tudor, *Grigore Manolescu.* [Bucureşti], Edit. Tineretului, [1960], p. 118 — 146.
178. Turcu, Constantin, *Activitatea tehnico-economică desfăşurată de Carol Mihalic de Hodocin în Moldova.* SAI, III (1961), p. 185 — 201.
179. Perpessicius, *Eminescu şi teatrul.* În *Alte menţiuni de istoriografie literară şi folclor,* [I]. [Bucureşti], EPL, 1961, p. 97 — 98, 104 — 106; *Eminesciana.* Bucureşti, Edit. Minerva, 1971, p. 232 — 234, 239 — 242 (BPT); *Menţiuni critice.* [Bucureşti], Edit. Albatros., 1976, p. 174 — 175, 181 — 184.
180. Boeriu, Ion V., *Eminescu şi realismul scenic.* IL, XIII (1962), nr. 12, dec., p. 89 — 91.
181. Hămbăşan, Cornel, *M. Eminescu la „Curierul de Iaşi".* CBIBL, XV (1962), nr. 12, dec., p. 47 — 48.
182. Bulgăr, Gh., *Eminescu despre problemele limbii literare.* Bucureşti, Edit. ştiinţifică, 1963, p. 10 — 12, 15 — 18, 20, 22, 25 — 28, 30 — 31, 34 — 36, 38 — 39, 43, 45 — 47, 51 — 52, 59, 61, 64 — 66, 71, 74 — 76, 80, 84, 85, 87 — 93, 95, 98 — 100, 101, 104, 105 — 112.
183. Perpessicius, *Eminescu şi folclorul. Introducere.* În *M. Eminescu. Opere,* VI. Bucureşti, Edit. Acad. R.P.R., 1963, p. 14 — 16; *Eminesciana.* Tabel cronologic de Dumitru D. Panaitescu. Bucureşti. Edit. Minerva, 1971, p. 405 — 409. (BPT); *Patru clasici,* Cuvînt înainte de Edgar Papu. Bucureşti. Edit. Eminescu, 1974, p. 146 — 150 (Biblioteca Eminescu).
184. Dumitrescu-Buşulenga, Zoe, *Mihai Eminescu.* [Bucureşti], Editura Tineretului, [1963], p. 73 — 75, 87 — 92, 95 — 102, 173 — 181.
185. Păun, Octav, *Eminescu şi literatura populară.* TRIB — 1, VIII (1964), nr. 3, 16 ian., p. 1, 9.
186. Ciurdariu, Mihai, *Eminescu şi gîndirea filozofică.* RF — 2, XI (1964), nr. 2, [mart. — apr.], p. 139 — 155.
187. Zamfirescu, Dan, *Eminescu şi literatura română veche.* LUC — B, VII (1964), nr. 9, 25 apr., p. 4.
188. Streinu, Vladimir, *Eminescu despre Shakespeare.* GP, IX (1964), nr. 13, 1 mai, p. 1, 4; *Eminescu: Arghezi.* Ediţie alcătuită şi prefaţată de George Muntean. [Bucureşti], Edit. Eminescu, [1976], p. 74 — 75.
189. M. C., *Eminescu şi Shakespeare.* GL, XI (1964), nr. 21, 21 mai, p. 1, 6, nr. 22, 28 mai, p. 3.
190. Daicoviciu, Hadrian, *Eminescu şi problemele continuităţii.* TRIB — 1. VIII (1964), nr. 22, 28 mai, p. 5.
191. Drăgan, Mihai, *Concepţia lui Eminescu despre literatură.* FLI, XIX (1964), nr. 5514, 31 mai, p. 2.
192. Petruşan, George, *Legăturile lui Eminescu cu Iosif Vulcan şi revista ,,Familia".* VR — 2, XVII (1964), nr. 4 — 5, apr.— mai, p. 279 — 284.
193. Husar, AL, *Pe marginea unor consideraţii ale lui Eminescu despre artă.* VR — 2, XVII

(1964), nr. 4 — 5, apr. — mai, p. 197 — 206.
194. Tornea, Florin, *Eminescu şi cerinţele dramei naţionale.* TRIB — 1, VIII (1964), nr. 23, 4 iun., p. 1, 8, nr. 24, 11 iun., p. 10, nr. 25, 18 iun., p. 9.
195. Martin, Aurel, *Eminescu: opiniile estetice.* GL, XI (1964), nr. 23, 4 iun., p. 1, 4 — 5, nr. 25, 18 iun., p. 4.
196. Călinescu, G., *Eminescu şi arta.* LUC — B, VII (1964), nr. 12, 6 iun., p. 3.
197. Drăgan, Mihai, *Cultură şi literatură naţională.* Un concept eminescian. LUC — B, VII (1964), nr. 12, 6 iun., p. 11.
198. Muntean, George, *Eminescu gazetar.* MU, XX (1964), nr. 5162, 13 iun., p. 3.
199. Ţepelea, G. F., *În legătură cu începuturile lui Eminescu.* ORIZ — T, (1964), nr. 6, iun., p. 81 — 85.

---

200. Perpessicius, *Omul de teatru.* TEATR — 2, IX (1964), nr. 6, iun., p. 1 — 5; *Eminescu, om de teatru.* În *Alte menţiuni de istoriografie literară şi folclor.* III. [Bucureşti], EPL, 1967, p. 44 — 50*; Eminesciana.* Bucureşti, Edit. Minerva, 1971, p. 365 — 368 (BPT); *Patru clasici.* Bucureşti, Edit. Eminescu, 1974, p. 133 — 134 (Biblioteca Eminescu).
201. Boeriu, Ion V., *Ecouri shahespeariene în critica lui Eminescu.* ST, XV (1964), nr. 5 — 6, mai — iun., p. 212 — 214.
202. Dragomirescu, M. I., *Eminescu publicist.* PN, IX (1964), nr. 6 — 7, iun. — iul., p. 49 — 53.
203. Perpessicius, *Doi cronicari dramatici de excepţie: M. Eminescu şi I. L. Caragiale.* în *Alte menţiuni de istoriografie literară şi folclor.* III. [Bucureşti], EPL, 1964, p. 74 — 75; *Eminesciana.* Tabel cronologic de Dumitru D. Panaitescu. Bucureşti, Edit. Minerva, 1971, p. 284 — 285 (BPT); *Patru clasici.* Cuvînt înainte de Edgar Papu. Bucureşti, Edit. Eminescu, 1974, p. 115 — 116 (Biblioteca Eminescu).
204. Massoff, Ioan, *Eminescu şi teatrul.* [Bucureşti], EPL, 1964, p. 110 — 114, 136 — 152.
205. Creţu, L, *Pseudonime şi semne convenţionale folosite de Eminescu.* RITL, XIV (1965), nr. 1, [ian.— mart.], p. 197 — 201.
206. Dragomirescu, M. I., *Publicistica lui Eminescu.* LL, IX (1965), p. 109 — 132.
207. Netea, Vasile, *Din legăturile lui Eminescu cu Transilvania.* LL, IX (1965), p. 241 — 268.
208. Platon, Maria, *Eminescu despre roman.* CRO — 1, I (1966), nr. 2, 19 febr., p. 8.
209. Turcu, Constantin, *Eminescu şi studenţii.* CRO — 1, I (1966), nr. 18, 11 iun., p. 1, 9.
210. Barbu, N., *Criticul Eminescu.* CRO — 1, I (1966), nr. 21, 2 iul., p. 8.
211. AI. A., *Răsfoind vechi publicaţii ieşene.* Apelul tinerimii române semnat de Mihai Eminescu cu prilejul serbării de la Putna. CRO — 1, I (1966), nr. 21, 2 iul., p. 8.
212. Teodor, Pompiliu, *Putna şi serbările din anul 1871.* TRIB — 1, X, (1966), nr. 27, 7 iul., p. 5.
213. Boeriu, Ion V., *Putna şi Eminescu (1871).* TRIB — 1, X (1966), nr. 27, 7 iul., p. 7.
214. Vatamaniuc, D., *Date de istorie literară în „Curierul de Iaşi".* CRO — 1, I (1966), nr. 30, 3 sept., p. 8.
215. Cioculescu, Şerban, *Varietăţi critice.* [Bucureşti], EPL, 1966, p. 219.
216. Ornea, Z., *Junimismul.* [Bucureşti]. EPL, 1966, p. 58, 116, 118, 177; *Junimea şi junimismul.* Bucureşti, Edit. Eminescu, 1975, p. 139, 209, 495, 498 — 500.
217. Martinescu, Pericle, *Costache Negri.* [Bucureşti], Edit. Tineretului, [1966], p. 279.
218. Massoff, Ioan, *Teatrul românesc.* Privire istorică. Volumul II (1860 — 1880). [Bucureşti], EPL, 1966, p. 368 — 369.
219. Vatamaniuc, D., *Eminescu şi Slavici la „România Junǎ" din Viena. Lupta lor pentru unitatea naţională.* RITL, XVI (1967), nr. 1, [ian. — mart.], p. 89 — 100.
220. T. A., *Eminescu despre războiul independenţei.* CRO — 1, II (1967), nr. 18, 6 mai, p. 8.
221. Ieremia, D., *Naţional şi universal în concepţia despre artă a lui Mihai Eminescu.* CRO — 1, II (1967), nr. 24, 17 iun., p. 7.
222. Conta, Vasile, *Opere filozofice.* Ediţie îngrijită, cu un studiu introductiv, comentarii şi note de Nicolae Gogoneaţă. Bucureşti, Edit, Acad. R.S.R., 1967, p. 15.

223. Perpessicius, *Alte menţiuni de istoriografie literară şi folclor*. III. [Bucureşti], EPL, 1967, p. 35; *Eminesciana.* Tabel cronologic de Dumitru D. Panaitescu. Bucureşti, Edit. Minerva, 1971, p. 349 (BPT); *Patru clasici*. Cuvînt înainte de Edgar Papu. Bucureşti, Edit. Eminescu, 1974, p. 120 — 121 (Biblioteca Eminescu).
224. Stan, Elena, *Eminescu şi idealurile Unirii.* TRIB — 1, XII (1968), nr. 34, 22 aug., p. 1, 3.
225. Sută-Selejan, Sultana, *Umanismul şi patriotismul în publicistica lui Mihai Eminescu.* RF — 2, XV (1968), nr. 10, [oct.], p. 1211 — 1222.
226. Vatamaniuc, D., *Ioan Slavici şi lumea prin care a trecut.* Bucureşti, Edit. Acad. R.S.R., 1968, p. 78 — 207.
227. Papadima, Ovidiu, *Eminescu şi folclorul din Transilvania.* AT, VI (1969), nr. 1, ian., p. 8.
228. Bulborea, Ion, *Idei economice şi sociale în publicistica eminesciană.* AI, XV (1969), nr. 2, p. 43 — 59.
229. Staicu, Ştefan, *Ideea progresului economic în publicistica lui Eminescu.* Cu o *Notă* de Al. Piru. RAM — 2, VI (1969), nr. 11, 15 nov., p. 4.
230. Pop, Augustin Z. N., *Noi contribuţii documentare la biografia lui Mihai Eminescu.* [Bucureşti], Edit. Acad. R. S. România, 1969, p. 78, 145, 151 — 157, 185, 187, 193.
231. Tomozei, Gheorghe, *Ţara luminată de sine.* ARG, V (1970), nr. 1, ian., p. 1.
232. Muntean, George, *Eminescu şi şcoala.* RLIT — 4, III (1970), nr. 3, 15 ian., p. 29.
233. Anghel, Paul, *Eminescu şi insolubilul zilei.* C — B_2, 1970, nr. 3, 15 ian., p. 1, 2.

234. Daniel, Paul, *Eminescu conferenţiar.* LUC — B, XIII (1970), nr. 14, 4 apr., p. 6.
235. Basarab, Mihai Neagu, *Eminescu şi teatrul.* F — 2, VI (1970), nr. 7, iun., p. 16.
236. Ţepelea, Gabriel, *Studii de istorie şi limbă literară.* Bucureşti, Edit. Minerva, 1970, p. 178 — 180.
237. Matei Al., *Aspecte noi ale pregătirii serbării de la Putna. Comitetul central pentru serbarea la mormîntul lui „Ştefan cel Mare".* ST, XXII (1971), nr. 8, 16 — 31 aug., p. 9.
238. Neamţu, Gelu, *Înfiinţarea, programul şi colaboratorii ziarului ,,Federaţiunea" (1868 — 1876).* AIIAC, XIV (1971), p. 157 — 172.
239. Alterescu, Simion, Anca Costa-Foru, Olga Flegont ş.a., *Istoria teatrului în România.* Volumul al II-lea. 1848 — 1918, Bucureşti, Edit. Acad. R. S. România, 1971, p. 25, 40, 45, 59, 122, 140, 141, 154, 165, 173, 199, 201, 227, 263, 290, 316, 323, 439 — 444, 498, 506, 507, 513 — 514, 523, 530.
240. Lăzăreanu, Barbu, *Cu privire la: Mihail Eminescu, Ion Creangă, I. L. Caragiale, G. Coşbuc, B. P. Hasdeu, V. Alecsandri, G. Asachi şi I. Heliade-Rădulescu.* Glose şi comentarii. Ediţie îngrijită de George Baiculescu. Cuvînt introductiv de Perpessicius. [Bucureşti], Edit. Minerva, [1971], p. 11 — 17, 47 — 58, 63 — 66.
241. Mănucă, Dan, *Scriitori junimişti.* [Iaşi], Edit. Junimea, 1971, p. 38 — 40, 133 — 142.
242. Ciurdariu, M., *Eminescu şi problema ţărănească — Retrospectiva unei utopii istorice —.* RF—2, XIX (1972), nr. 3 [mai—iun.], p. 377—393.
243. Vatamaniuc, D., *Eminescu colaborator la „Federaţiunea".* CME I (1972), p. 189 — 197.
244. Ghelase, Ion, *Despre gîndirea social-economică a lui Mihai Eminescu.* ASTRA, VIII (1973), nr. 1, ian., p. 18.
245. Munteanu, George, *Hyperion 1 Viaţa lui Eminescu.* Bucureşti, Edit. Minerva, 1973, p. 153 — 185.
246. Sasu, Aurel, *Eminescu şi „Societatea pentru fond de teatru român".* TRIB — 1, XVIII (1974), nr. 3, 17 ian., p. 9, 11.
247. Muscă, Vasile, *Gîndirea social-politică eminesciană.* ECHINOX, VI (1974), nr. 4, apr., p. 12 — 13.
248. Barbu, N., *Eminescu: ziaristica şi cultura.* CRO — 1, IX (1975), nr. 43, 25 oct., p. 7.
249. Gafiţa, Mihai, *Faţa ascunsă a lunii.* Studii de istorie literară epoca 1870 — 1900. [Bucureşti], Edit. Cartea românească, [1974], p. 188 — 200.
250. Popovici, K., *Eminescu.* Viaţa şi opera. Chişinău, Cartea moldovenească, 1974, p. 299 — 315.

251. Vintilă, Petru, *Eminescu.* Roman cronologic. [Bucureşti], Edit. Cartea românească, 1974, p. 130 — 132, 135 — 140, 142 — 144, 146, 150, 163 — 169, 202 — 203, 207 — 208, 226, 268, 292, 337 — 381.
252. Albu, Corneliu, *Mihai Eminescu — patriotul.* C — B_2, 1975, nr. 2, 10 ian., p. 8.
253. Coroiu, Constantin, *Eminescu jurnalist.* CRO — 1, X (1975), nr. 2, 10 ian., p. 6. 154. Ivaşcu, G., *Eminescu publicist.* TRIBR, IV (1975), nr. 53, 15 ian., p. 9, 14.
255. Hanţă, Al., *Patriotismul lui Eminescu: poezie şi adevăr.* TRIBR, IV (1975) nr. 53, 15 ian., p. 7, 14.
256. Costin, C., *Ziaristul patriot.* TRIB — 1, XIX (1975), nr. 3, 16 ian., p. 10.
257. Cioculescu, Şerban, *Cultul muncii.* RLIT — 4, VIII (1975), nr. 3, 16 ian., p. 7.
258. Zaciu, Mircea, *„Dificultăţi" eminesciene.* RLIT — 4, VIII (1975), nr. 3, 16 ian., p. 10.
259. Popescu, Ion Mihai, *Mihai Eminescu — ziarist.* AMF, X (1976), nr. 1, ian., p. 104.
260. Tihan, T., *„Criticele" lui Eminescu.* ST, XXVI (1975), nr. 1, ian., p. 16 — 18.
261. Cioculescu, Şerban, *Eminescu şi serbarea de la Putna.* RLIT — 4, VIII (1975), nr. 11, 13 mart., p. 7.
262. Panaitescu, D. D. [*Dintre manuscrisele rămase pe masa de lucru a lui Perpessicius*]. MANUSCRIPTUM, VI (1975), nr. 1 [ian. — mart.], p. 25 — 26.
263. Popescu, Ion Mihai, *Eminescu şi sociologia.* SĂPT — 1, (1975), nr. 235, 6 iun., p. 3, nr. 236, 13 iun., p. 3.
264. Martin, Aurel, *Eminescu, ses idées littéraires et artistiques.* CREL, [III] (1975), nr. 4 [oct. — dec.], p. 22 — 24, 27 — 29.
265. Creţu, Ion, *Tableau chronologique.* CREL, [III] (1975), nr. 4, [oct. — dec.] p. 96 — 99.
266. Panaitescu, D. D., *Reflecţii ziaristice pe marginea istoriei contemporane.* MANUSCRIPTUM, VII (1976), nr. 1, [ian. — mart.], p. 32 — 33.
267. Vaida, Mircea, *Criteriile publicistului.* TRIB — 1, XX (1876), nr. 3, 15 iun., p. 4.
268. Popa, Mircea, *Trecut şi pământ românesc.* TRIB — 1, XX (1976), nr. 3, 15 ian., p. 5.
269. Pascu, Ştefan, *Eminescu om politic.* MANUSCRIPTUM, VII (1976), nr. 1, [ian. — mart.], p. 31.
270. Bulgăr, Gh., *Ziarist la Iaşi.* CRO — 1, XI (1976), nr. 24, 11 iun., p. 6.
271. Dumitrescu-Buşulenga, Zoe, *Eminescu — cultură şi creaţie.* Bucureşti, Edit. Eminescu, 1976, p. 252 — 255 256 — 258.
272. Raşcu, I. M., *Eminescu şi cultura franceză.* Ediţie îngrijită de Albert Schreiber şi D. Murăraşu. Prefaţa de D. Murăraşu. Bucureşti, Edit. Minerva, 1976, p. 36 — 41, 54, 74, 76 — 78, 130, 140, 143, 145, 147, 153, 164, 168, 179 — 186.

---

273. Dumbrava, Lucian, *„Convorbiri literare"', 1876. Eminescu poet şi recenzent.* CL — 1 (1976), nr. 12, dec., p. 9.
274. Ceauşescu, Gh., *Mit şi istorie în gîndirea poetului.* CRO — 1, XII (1977), nr. 2, 14 ian., p. 4.
275. Vatamaniuc, D., *O postumă mai puţin.* MANUSCRIPTUM, VIII (1977), nr. l, [ian. — mart.], p. 178 *(Eminesciana).*
276. Cheie-Pantea, I., *Eminescu şi idealul independenţei naţionale.* ORIZ — T, XXVII (1977), nr. 17, 28 apr., p. 3.
277. Drăgan, Mihai, *Eminescu despre ideea de independenţă naţională.* CL — 1, (1977), nr. 5, mai, p. 8.
278. Ivănescu, D., *Mihai Eminescu. Documente inedite.* CL — 1, (1977), nr. 5, mai, p. 10.
279. Oprea, Al., *Tînărul Eminescu şi fascinaţia dramaturgiei istorice.* Luc — B, XX, (1977), nr. 30, 23 iul., p. 1, 6.
280. Bărbulescu, Simion, *Eminescu şi problemele actualităţii.* TRANS — 1, VI (1977), nr. 8, aug., p. 26 — 27.
281. Dumbravă, Lucian, *Creangă, Dem. Teodorescu, N. Volenti, S.Fl. Marian. Eminescu.* CL — 1, (1977), nr. 9, sept., p. 9.
282. Dimiu, Claudia, *M. Eminescu cenzor şi sfătuitor.* MANUSCRIPTUM, VIII (1977), nr. 3,

[iul. — sept.], p. 36 — 67.
283. Barbu, N. *Un articol necunoscut al lui Eminescu asupra serbării de la Putna.* I — II. CL — 1, (1977), nr. 11, nov., p. 4 — 5, (1978), nr. 1, ian., p. 1.
284. Gheorghe, Fănică, N., *Mihai Eminescu I. Analize şi sinteze. II. Universul rural în opera poetului.* (Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită). Bucureşti, Edit. didactică şi pedagogică, 1977, p. 345 — 351.
285. Gherasim, Vasile, *Mihai Eminescu.* Studii şi articole. Ediţie îngrijită, prefaţă şi bibliografie de George Muntean. Iaşi, Edit. Junimea, 1977, p. 29 — 32, 46, 71 — 74, 100 — 101, 197 — 198.
286. *Eminescu în documente de familie.* Ediţie de Gh. Ungureanu. Documente literare. Bucureşti, Edit. Minerva, 1977, p. 284 — 286.
287. Cheie-Pantea I., *Bălcescu şi Eminescu.* ORIZ — T, XXIX (1978), nr. 2, 12 ian., p. 3.
288. Barbu, N., *Voinici, viteji şi semizei în concepţia lui Eminescu.* TRIB — 1, XXII, (1978), nr. 2, 12 ian., p. 4.
289. Barbu, N., *Ideea regenerării.* CRO — 1, XIII (1978), nr. 2, 13 ian., p. 3, 7, nr. 3, 20 ian., p. 7.
290. Petrina, Liviu, *... în sîmburele de ghindă e cuprinsă ideea stejarului întreg.* VA — TM, VIII (1978), nr. 1, 20 ian., p. 8 — 9.
291. Niculescu, Ionuţ, *Contribuţii la o bibliografie, ,,Eminescu — om de teatru".* TEATR — 2, XXIII (1978), nr. 1, ian, p. 66 — 67.
292. Vatamaniuc, D., *În apărarea lui Maiorescu.* MANUSCRIPTUM, IX, (1978),nr. 1, [ian. — mart,], p. 17 — 18.
293. Scridon, Gavril, *Eminescu şi Transilvania.* TRIB — 1, XXII (1978), nr. 21, 25 mai, p. 4.
294. Ungheanu, M., *„Punctum".* LUC — B. XXI (1978), nr. 24, 17 iun., p. 1, 3.
295. Lemeny, Ştefan, *O recenzie despre începutul românilor.* CL — 1, [IX] (1978), nr. 6, iun., p. 11.
296. Verdinaş, Traian, *Un paşoptist transilvănean. Andrei Şaguna.* ST, XXIX (1978), nr. 7, iul., p. 40.
297. Pop, Sînziana, *Eminescu şi Transilvania.* LUC — B, XXI (1978), nr. 37, 16 sept., p. 1, 7, nr. 38, 23 sept., p. 1, 7.
298. Vatamaniuc, D., *Valenţele polemice ale gazetarului.* MANUSCRIPTUM, IX (1978), nr. 3, [iul. — sept.]. p. 10 — 12.
299. Popovici, Doru, *Eminescu, muzicolog vizionar.* RAM — 2, XV (1978), nr. 10, 15 oct., p. 12.
300. Perpessicius, *Dintr-un jurnal cultural radiofonic.* MANUSCRIPTUM, X (1978), nr. 1, [ian. — martie], p. 71 — 72.
301. Slavici, Ioan, *Opere IX. Memorialistica. Varia.* [Text ales şi stabilit: C. Mohanu. Note şi indici: D. Vatamaniuc]. Bucureşti, Edit. Minerva, 1978, 47 — 85, 207 — 216, 291 — 295, 712 — 719, 756 — 764, 781, 791.
302. Irimia, D., *Atitudini social-politice şi semnificaţii lirice.* CRO — 1, XVI (1979), nr. 2, 12 ian., p. 2.
303. Cucerzan, Eugen S., *Condiţia etică a intelectualului român.* TRIB — 1, XXIII (1979), nr. 3, 18 ian., p. 2.
304. Bulgăr, Gh., *O componentă istorică în publicistica lui Eminescu.* CL — 1, (1979), nr. 1, ian., p. 2.
305. Scridon, Gavril, *Eminescu — autor dramatic.* ST, XXX (1979), nr. 1, ian., p. 6—7.
306. Vatamaniuc, D., *Eminescu şi „Curierul de Iaşi".* RITL, XXVIII (1979), nr. 1, [ian.— mart.], p. 49 — 55.
307. Vatamaniuc, D., *Alte pagini de ziaristică.* MANUSCRIPTUM, X (1979), nr. 1, [ian. — mart.], p. 9 — 14.
308. Oprea, Al., *Exemplul gazetăriei eminesciene.* SĂPT — 1, (1979), nr. 444, 8 iun., p. 1, 7, nr. 445, 15 iun., p. 1, 3, nr. 446, 22 iunie, p. 1, 3.
309. Todoran, Eugen, *Eminescu şi revoluţia naţională din Transilvania.* ORIZ — T, XXX

(1979), nr. 24, 14 iun., p. 2 — 6.

310. Duicu, Serafim, *Eminescu al timpului nostru.* TRIB — 1, XXIII (1979), nr. 24, 14 iun., p. 5.
311. Oprea,. Al., *Posteritatea gazetăriei.* LUC — B, XXII (1979), nr. 24, 16 iun., p. 1, 2.
312. Cioculescu, Şerban, *Concordanţa între poezie şi proza politică a lui Eminescu.* RLIT, — 4, XII (1979), nr. 26, 28 iun., p. 7.
313. Oprea, Al., *Eminescu la ,,Curierul de Iaşi".* CL — 1, (1979), nr. 6, iun., p. 4.
314. Vatamaniuc, D., *Eminescu în lumina memorialisticii lui G. Panu.* CL — 1, (1979), nr. 6, iun., p. 5.
315. Oprea, Al., *Prolegomene la un studiu despre publicistica lui Eminescu.* MANUSCRIPTUM, X, (1979), nr. 3, iul. — sept., p. 11, 13 — 15.
316. Vatamaniuc, D., *Explorarea manuscriselor şi semnificaţia ineditului.* MANUSCRIPTUM, X, (1979), nr. 3, [iul. — sept.], p. 29 — 32.
317. Vatamaniuc, D., *Ecouri ale publicisticii lui Eminescu în presa românească şi străină.* CL — 1, (1979), nr. 9, sept., p. 11.
318. Oprea, Al., *Eminescu şi „epoca de aur" a istoriei naţionale.* ST, XXX (1979), nr. 1, p. 6 — 7, 56.
319. Dumitrescu-Buşulenga, Zoe, *Urmaş şi înaintaş într-o conştiinţă colectivă.* RLIT — 4, XIII (1980), nr. 2, 10 ian., p. 4.
320. Hurezeanu, Dan, *Mihai Eminescu un pasionat al istoriei.* RLIT — 4, XIII (1980), nr. 2, 10 ian., p. 12 — 13.
321. Barbu, N., *La „Curierul de Iaşi".* CRO — 1, XV, (1980), nr. 2, 11 ian., p. 3 — 8.
322. Gherghel, Valeriu, *,,Anté-criticele" lui Eminescu.* CRO — 1, XV, (1980), nr. 2, 11 ian., p. 4.
323. Oprea, Al., *Faza apoliniană a gazetăriei eminesciene.* Luc — B, XXIII (1980), nr. 2, 12 ian., p. 2, 7.
324. Suciu, Gheorghe, *Între doi contemporani.* Luc — B, nr. 2, 12 ian., p. 3.
325. Cubleşan, Constantin, *Eminescu despre teatru.* TRIB — 1, nr, 3, 17 ian., p. 5.
326. Vatamaniuc, D., *Ecouri ale publicisticii eminesciene în presa românească şi străină.* CL —1, (1980), nr. 1, ian., p. 12.
327. Vatamaniuc, D., *Eminesciană.* ST, XXXI (1980), nr. 1, ian., p. 23 — 24.
328. Vatamaniuc, D., *Eminescu şi publicaţiile sibiene.* TRANS — 1, IX (1980), nr. 1, ian., p. 21 — 24.
329. Radu-Maria, Constantin. *Eminescu, critic de teatru.* TEATR — 2, XXV (1980), nr. 1, ian., p. 14 — 15, nr. 2, febr., p. 20 — 22, 24.
330. Vatamaniuc, D., *Valenţe ale publicisticii eminesciene.* MANUSCRIPTUM, XI (1980), nr. 1, [ian. — mart.], p. 12 — 18.

INDICELE NUMELOR DE PERSOANĂ

A

A. 53
Aarifi-Paşa 402
Aaron, Florian *vezi* Florian, Aaron
Aaron, Vasile 412, 824
Abdul Aziz 111, 114, 115, 123, 126, 127, 177. 195, 236, 325, 544 — 546, 548, 555, 614
Abdul Hamid II 43, 177, 189, 195 — 197, 212, 228, 236, 279, 319, 325, 326, 614, 620, 621, 625, 685, 705, 808

Abdul-Kerim 126, 155, 156, 162, 195, 234, 235, 299, 312, 316, 402, 403, 583
Abdul-Medjid 127, 195, 236
Adamachi, Vasile, 387
Adil 410
Adlerberg (general) 382
Adrian, Ion Veniamin 318, 457, 699
Agappi, V. I. 184, 599, 610
Ahmed Eiub 160, 163, 174, 176, 181 — 183, 190, 403, 411
Ahmed-Kaisserli Paşa 316, 319
Ahmed-Şocri Paşa 313
Ahrens (general) 248
Akinstein (locotenent) 477
Aksakov, Ivan, 377
Al. A. 840
Alard, Jean Delphin 320, 344, 724, 747
Albrecht (arhiduce) 377, 749
Albu, Corneliu 786, 841
Alcaz, Eugeniu, 238
Alecco Paşa *vezi* Vogoride, Alexandru
Alecsandri, Vasile 14, 16, 39, 81, 84, 85, 87, 250, 295, 412, 426,431, 451,496, 516, 519, 520, 574, 623, 639, 675, 676, 685, 699, 712, 773, 778, 782, 798, 818, 820, 821.
Alexandrescu, Grigore 103, 449, 537, 570, 778
Alexandrescu, P. 753
Alexandrescu, Petru S. 144, 191, 194, 199, 573, 617, 619, 623,
Alexandrescu-Urechia, Vasile *vezi* Urechia V. A.
Alexandru II, 114, 116, 121, 209, 225, 229,, 277, 332, 549, 568, 569, 591, 629, 631, 643, 647, 663, 733, 743, 745, 804,
Alexandru Basarab *vezi* Basarab I Alexandru cel Bun 28, 168, 220, 238, 259, 429, 590, 822
Alexandru Lăpuşneanu *vezi* Lăpuşneanu, Alexandru 168
Alexei Mihailovici 240
Alexianu, Gheorghe 599
Alfieri, Vittorio 758
Ali Paşa 135, 182, 227, 319
Ali-Saib Pasa 181, 182, 184, 190, 312, 395 — 398, 403, 483
Alimpici, Ranko 128, 138, 139, 155, 176, 179, 180 — 182, 192, 209, 557, 597
Alterescu, Simion 841
Amurat III 371
Andrássy, Gyula 120, 122, 125, 138, 151, 162, 188, 214, 230, 320, 321, 325, 343, 405, 484, 539, 549, 552, 569, 591, 702, 717, 761, 811
Andreievici Vladimir *vezi* Osman-Bey
Amestin, Ioan A. 722
Anghel, N. I. 307, 308, 318, 319, 692
Anghel, Paul 840
Anicet-Bourgeois, Auguste 520, 683,
Antici Ciolac *vezi* Ciolac, Antici
Antimie (patriarh) 240, 405
Apian (Appianus) 500
Apor, Carol 522
Apostoleanu, Gheorghe 334, 677,710
Arceleanu, Mihail 144, 573, 617, 799
Arghezi, Tudor 49
Aricescu, Constantin D. 538
Arion, Anton 544
Arion, Constantin D. 113, 117, 448, 544

Aristia, Costache 570
Aristofan 388, 695
Aristotel 282, 684, 775
Aron Tiranul (Aron Vodă), 168
Aronovici, Constantin 792, 797
Arpad 252
Artôt, Jean Desire Montagney 320. 700
Asachi, Gheorghe 53, 133, 426, 451, 537, 564, 565
Asanizi (familie) 405
Asboth, Johann 578
Ashley, Evelyn 174
Aslan, Sofia Ceaur 389
Aslan, Teodor 611, 684
Athanasiad (Athanasiade), Ioan B. 670
Athanasovici, George 599
Auersperg, Adolf 320, 321, 325
August (Caius Iulius Caesar Octavianus Augusts) 500
August II 121 Aurelian (Lucius Domitius Aurelianus) 244
Aurelian, Petre S. 570, 604
Aureliu 667
Avrămescu (sergent) 385
Axente, Ioan Sever 562
Aziz Paşa 163

B

Babeş, Vincenţiu 515 — 518, 541, 559, 562, 578, 631, 633, 656, 703

[1] Cei doi indici ai volumului de faţă conţin numai nume de persoane reale şi de locuri care nu apar în titluri, în datele de referinţă ale publicaţiilor sau în numele de instituţii. Indicii generali sînt prevăzuţi pentru volumul XI, la sfîrşitul secţiunii de OPERE consacrată publicisticii.

Menţionăm faptul că numele despre care, din atestările care ne-au stat la dispoziţie, n-am putut obţine alte precizări figurează în indici sub forma sau formele existente în text.

Babik, Petru 249, 663
Babo, A. W. 394, 753
Bach, Johann Sebastian 345, 700, 701, 718, 720, 747, 755
Bacon (Baco), Francis, baron de Verulam 164
Baculard d'Arnaud, François de 758
Baiazid I Ildîrîm 269, 371, 399, 401, 405, 590, 737
Baiculescu, George 841
Baidaf, I 638
Bain, Alexander 423, 775
Balabenof, Marco D. 231, 646
Balais, Teodor 538, 699
Balassan, Theodor 319, 538, 698, 751
Balica, Alecu 612
Balint, Simion 562
Balmuş, Constantin 684
Barac, Ion, 412
Barbu 391
Barbu, N. 52, 818, 838 — 843

Bariţiu, George 140, 456, 518, 520, 521, 525, 562, 569 — 571, 633, 744
Bariţiu, Ieronim G. 532, 792
Barnovski, Miron 507
Barriere, Théodore 661, 725
Basarab I 168
Basarab, Mihail Negru 841
Basarabi (familie) 28, 168, 169, 370
Bassarabescu, N. 798
Bastiat, Frédéric 528
Bata, Ion 693
Bayard, Jean François Alfred 712
Bădescu, Ioan (Ioniţă) Scipione 818, 819
Bădilescu, I 750
Băiulescu, Bartolomeu 744
Bălan, Teodor 520, 534, 791, 815, 816, 836
Bălăcescu, Constantin 41, 100, 106, 536, 537
Bălănescu, Constantin 186, 275,283, 294, 295, 338, 610, 611, 661, 664, 665, 671, 676, 684, 712, 714
Bălcescu, Nicolae 846
Băleanu, Gabriel 238, 533, 789 — 792, 797, 821
Bălteanu Emil D. 215, 216, 635
Bănescu, Nicolae 597
Bărbulescu Simion 842
Băluşcă, Iordachi 146
Bărnuţiu, Simeon 34, 35, 456, 457, 520, 564
Beaconsfleld, Benjamin, *vezi* Disraeli, Benjamin conte Beaconsfield
Becheanu, Stancu 290
Bechnitz, Ioan 612, 762, 763, 773
Becker (colonel) 182
Bechtolskeim (baron) 382
Beethoven, Ludwig van 319, 320, 344, 700, 701, 719, 724, 755
Begli-Ahmed 386
Beiu, Ioan 215, 635
Beldiman, Alecu, 145, 612
Beldiman, Alexandru, 187, 612
Belesiu, Aurel 816, 817
Benescu, Ilie 826
Bengescu-Dabija, Gheorghe 6, 351, 719, 725
Beranger, Pierre Jean de 100, 537, 699
Berard, Pierre 394, 753
Bercovici, Israil 614
Berindei, Dan 540
Bert, Paul 650
Berthaut, Jean, 375
Berthold, K. Fr. Theodor 755
Bertini, Henri 755
Beurier 737
Beust, Friedrich Ferdinand 585, 703
Bianu, Ioan 558, 561, 825, 826, 829
Bibescu, Elena (de Marenzeller) 250
Bibescu, Gheorghe, 555
Bibescu, Ioan Dimitrie 758
Bieville, Charles Henri-Etienne Desnoyers, de 273, 671
Biron, Armand de Gontaut 122, 438

Bismark, Otto 120, 129, 152, 197, 229, 230, 260, 271, 277, 331, 342, 355, 438, 549, 621, 668, 673, 726, 727, 805
Bita Petre *vezi* Pitei Petru
Biţcoveanu, 288
Björnson, Björnstjerne 86, 519,
Blaga, Lucian 703
Blanc, Louis 528
Blancfort, Matilda 399
Blacfort, V. 399
Blaramberg, (Blaremberg), Nicolae 284, 677
Blasianu, Octavian 661
Bobulescu *vezi* Iosif Bobulescu
Bodin, Jean 141
Bodnărescu, Samson 86, 204, 359, 519, 626, 730
Boerescu, Vasile 381, 387, 648, 728, 787, 809
Boeriu, Ion V. 73, 839, 840
Boesendorfer, Ludwig 696
Bogdan III (Bogdan cel Chior) 494, 819, 820
Bogdan IV (Lăpuşneanu) 168
Bogdan N. A. 563, 590, 834
Bogdan Duică, G. 520, 791, 802, 813, 835, 836, 838
Bogoliuborff (colonel) 390
Bohăţel, Alexandru 523
Boia, Lucian 630
Boiagi, Mihail 146, 574
Boileau-Despréaux, Nicolas 818
Boiu, Caliopi 744
Boiu, Zaharia 571
Bojinca, Damaschin 564
Boldan, Emil 640
Boldur-Lăţescu, T. 695
Bolintineanu, Dimitrie 85, 342, 519, 520, 778
Bolliac, Cezar 555, 556, 570, 670, 695
Borănescu, C. 544
Borcea, I. 834
Bordeianu, Mihai 75
Borlea, Sigismund 523
Borzecki, *vezi* Mustafa Geladdin Paşa
Boscovici (brigadier) 143
Bosizio, cavaler de 125, 552, 553
Bota, Moisi 457
Botez, Cornelia 838
Botez, Elena 619
Bourgeois, Anicet *vezi* Anicet-Bourgeois
Bozianu, C. 268
Brahms, Johannes 719
Brander, Moritz 203
Braun 610
Braun-Wiesbaden, Karl 612
Bray, Othon-Camille-Hugues 477
Brăescu, O. 399
Brătianu, Dimitrie 665
Brătianu, Dumitru 10, 18, 458, 535, 536, 742, 817, 818, 833
Brătianu. Ion C. 16, 198, 267, 268, 285, 291, 334, 381 — 383, 586, 641, 677, 682, 683, 686,

695, 697, 737, 742, 748, 769
Brândză, Dimitrie 599
Breazu, Ion 837
Brediceanu, Coriolan 667
Brennus 92
Bret Harte *vezi* Harte, Francis Bret
Brezuleanu, Ana-Maria 521
Bright, John, 195
Brîncoveanu, Constantin 52, 165, 471
Brociner, Iosif 150, 151, 579, 580
Broglie, Albert duce de 375, 438
Brote, Eugen 210, 225, 426, 525, 630, 643, 762, 763, 778, 779,845
Brucăr, I 766
Brücke, Ernest 745
Brunch (ministru) 375
Brutus (Lucius Junius) 356
Brzrcek 161
Buccheri, Ulivo 758
Buchanan Sir Andrew 405, 484
Buckle, Henry Thomas 311
Buchner, Louis 372, 736, 737, 763
Bucur, Marin 796
Budicu, F. 397
Buescu, P. 290
Buffet, Louis 374
Buffon, Georges Louis Leclerc de 818
Buicliu, Th. 844
Bulacu, Pr. Mihail 838
Bulborea, Ion 840 Bulgăr, Gh. 74, 762, 834, 835, 839, 841
Bullow, Bernhard prinţ de 119, 243, 356
Bulwer-Lytton Edward George 86, 519
Bumbac, Ion (Ioniţă) 456
Bumbac, Vasile 491 — 493, 525, 534, 661, 721, 792, 797, 816, 817, 821
Burada, Teodor T. 305, 610, 611, 623, 658, 690, 835
Burdun, George 837

Bourke (Burke) *vezi* Mayo, Richard Southwell Bourke conte de
Burlă, Vasile 517, 826
Butariu, Nicolae 518
Butasevici — Petrasevski, *vezi* Petrasevski, Mihail Vasilievici
Butculescu, Dimitrie C. 509
Buză, Magdalena 844
Buzescu, Stroe 510
Buzeşti (familie) 509, 510
Bylands 175
Byron, George Gordon lord 519
Bz (Bechnitz, Ioan) 612

C

C. Ch (== Vlădescu, A.) 149
C....s 777 Cadri-Bey 319

Cail, I. F. 141
Caillaux, Eugéne 375
Calice (baron) 265
Calimachi-Catargi, N. 578
Calinderu vezi Kalinderu
Calmon, Marc-Antoine 438, 787, 788
Calvin, Jean 259
Camilu 532
Camphausen, Otto 356
Canstein. Raban baron de 208
Canta, Ioan 219, 637, 638
Cantacuzino (familie) 169
Cantacuzino, G. Cr. 267, 285, 387, 537, 544, 584, 648, 728
Cantacuzino, Mihai Gr. 290
Cantacuzino, Ioan 27
Cantemir, Dimitrie 169
Capoleone (medic) 181
Carada, Eugen 45, 85, 519, 520
Caragdi, D. 45
Caragiale, I. L. 63, 64, 589, 742
Caragiale, Iorgu, 86, 519
Caragiani, Ioan 633, 702
Carcalechi, Zaharia 574
Cardaş, Gh. 532, 836, 837
Carducci, Giosue 545
Carey, Henry Charles 528
Carol I 230, 250, 259, 370, 421, 433, 540, 642, 645
Carol V 164
Carol XII 168, 274
Carol cel Mare 240
Carol I Robert 168
Carp, P. P. 15, 723
Cartojan, Nicolae 66, 67
Castelar y Ripoll, Emilio 454, 795
Cataramă, V. I. 724
Catargi, Costin 544, 584
Catargiu, Lascăr 267, 285, 288, 537, 589, 665.677, 680, 692, 809
Catargi, Maria *vezi* Obrenovici Maria
Catarina II *vezi* Ecaterina
Cato cel Bătrîn, 102, 354
Caudella, Eduard 349, 352, 700, 719, 721, 725
Cavour, Camillo Benso 537
Călinescu, G. 5, 10, 16, 19, 23, 25, 28, 29, 34, 37, 38, 46, 519, 535, 538, 556, 590, 598, 638, 675, 745, 759, 775, 836 — 839
Cămărăşescu, Nicolae 288
Căprariu, Al. 839
Căpreanu, Maria 619
Celebi (fiul lui Baiazid) 405
Ceauşescu, Gheorghe 842
Cerchez, Gh. 818
Cernat, Alexandru 399
Cernaev (Cernaief, Cernaieff) 42, 108, 129, 132, 135, 138, 139, 143, 147, 150, 161 — 163, 174, 176, 179, 181, 186, 201, 209, 214, 222, 234, 235, 239, 540, 557, 578, 584
Ceterchi, I, 540, 728

Cetvertinski (prinţesa n. Sahovski) 174
Chalkis 500
Chambord Henri de Bourbon, duce de Bordeaux, Conte de 188
Chamisso, Adelbert von 412, 768
Cheie-Pantea, I. 842
Chibici-Reveneanu, Alexandru 792
Chiril 240
Chiriţescu, Gh. 70
Chiţimia, I. C. 835
Chiţu, Gheorghe 554, 555, 570, 631, 695, 716
Chojeki, Charles-Edmond 684
Chopin, Fryderyk (Frédéric) 121, 314, 344, 696, 724, 747
Cristescu, Grigorie 425
Chwedalla 501
Cihac, Alexandru 598
Cimara, G. M. 391, 749
Ciocan, Ioan, 517
Cioculescu, Şerban 6, 8, 41, 789, 790, 837, '840, 841, 843
Ciolac, Antici 139, 140, 176, 179, 403
Ciopraga, Constantin 687, 834
Ciorănescu, Alexandru 638
Cipariu, Timotei, 140, 392, 509, 510, 569, 570, 571, 751, 762, 787, 791
Cirina, 819
Ciupercovici, Arcadie 495, 818, 820
Ciurcu, N. Th. 744
Ciurcu, Sterie 330, 792, 793
Ciurdariu, Mihai 839, 841
Ciurea, I. G. 391, 626, 750
Cîmpineanu, Elena 555
Cîmpineanu, Ioan, C. 127, 555
Clairville, Louis François Nicolaie 712
Climescu, C. 290, 333
Cobălcescu, Grigore 596, 626
Cocea, N. D. 49
Codrescu, I. M. 589, 824
Codrescu, Theodor 133, 217, 221, 570, 637, 640, 657, 658
Cogălniceanu, M. *vezi* Kogălniceanu, M
Cogniard, Théodore 712
Comeliu (Corneliu) 198, 622
Comoroşanu, Alexie 208
Coman, Ion 585, 781
Comsa, Dimitrie, 225, 393, 394, 406, 408, 426, 643, 752, 753, 763, 764, 766, 778, 779, 813
Conachi, Constantin 146, 564
Condillac, Etienne Bonnot de 418, 770
Condraţ (Condrat) 198, 622
Conscience, Henri 771
Constantinescu, Barbu 215, 636
Constantinescu, Gheorghe 141, 572,
Constantinescu, Pompiliu 15, 20, 38, 39, 48, 49
Constantinescu, Sandi 532
Constantiniu Const. P. 611
Conta (Eliza) 294, 337, 338, 349, 684 Conta, Vasile 40, 323, 326, 328, 362, 372, 517, 702, 706, 707, 712, 715, 723, 732, 736, 737, 767, 768, 840
Conta Kernbach, Ana 707, 835

Corbey (=Slavici, Ioan), 678
Corday D'Armont, Charlotte (Şarlota) de 492
Corjăscu, E. 399
Cormon, M. 249, 663
Corneille, Pierre 40, 145, 537
Cornelia (mama Gracchilor) 492
Corneliu *vezi* Comeliu
Cornescu, Constantin C. 538
Corniact, Const. 827
Cornu, Hortense-Albine Lacroix 500
Coroiu, Constantin 841
Cosma, Maria 744
Cosmovici, L. 204
Costache, Veniamin 467, 468
Costa-Foru, Anca 4, 841
Costa-Foru, G. 277, 673
Costin, Alexandru 206, 627
Costin, C. 841
Costin, Lascar 695
Costin, Miron 790, 829
Costinescu, Emil 45
Costinescu (student) 497, 820
Costineşti (familie) 206, 790
Coşeriu, Ioan 562
Courtin, Albert 349, 753
Cozub, Emil 533, 791, 821
Crainic, Romul 410, 766, 767
Cramer, Gabriel 755
Crăciunescu, G. 518
Creangă, Ion 40, 41, 44, 56, 112, 202, 266, 282, 298, 412, 543, 598, 625, 636, 664, 676, 688, 751, 768, 778, 824
Cremieux, Adolphe 280
Creţia, Petru 4, 58
Creţu, I. 19, 55, 67, 68, 69, 70, 71, 840, 841
Creţulescu *vezi* Kretzulescu, Constantin
Crezianu, Al. 536
Crisipp 564
Cristea, Ilie 525, 834
Cristea, Nicolae 752
Cristescu, Grigorie 425, 777, 778
Crişan, Ion 667
Csejka, Gerhardt 4
Csormonty, Ludovic 783
Cubleşan, Const. 843
Cucerzan, Eugen 842

Cugler-Poni, Matilda 534, 778
Culianu, Nicolae 52, 204, 426, 544, 596
Cunctator (Quintus Fabius, Verrucosus) 193, 618
Curticeanu, Mircea 837
Cuţitaru, Virgil 836, 838
Cuza, A. C. 5, 65, 836
Cuza, Alexandru Ioan 133, 221, 343, 344, 519, 555, 560, 585,800

Czacki, Tadeu 507
Czartoryski, Adam Kazimier 507**,** 508

D

Daicoviciu, H. 656, 839
Damé, Frédéric 74, 422, 432,537, 774, 783
Dan I 168, 169, 228
Dan II 169
Dan, Pamfil (Pamfiliu), 458, 534, 535, 816, 817, 818, 821
Danciu 507
Daniel, Paul 837, 841
Danilevski, N. I. 240, 241, 260,653, 654
Dankovici, 135
Dann, Enache 146
Danovici, Petru 762, 763
Dante, Alighieri 45, 537
Darabant, Ignatie 389
Darvar, Dimitrie 146
Darwin, Charles 372, 736
D'Audiffret-Pasquier (duce) 272
Davila, Carol 570, 646
Dăianu, E. 47
Dănescu, Ana 293, 294, 295, 336, 337, 338, 341, 477, 684, 716, 807
Dănuleşti (familie) 228
Deák, Ferenc 703
Décazes, Louis-Charles Amadieu, duce de Glucksberg 147, 175, 265, 335, 343, 375, 438, 578
Decebal 251
Delacour, Alfred-Charlemagne Lartigue 266, 664
Delavigne Casimir 671
Delavrancea, Barbu 48
Deleanu, Constantin 281
Delmary, Victor 721
Delighiorghis (Deligeorges) Epaminondas 386
Demetrescu 216
Demostene 388
D'Ennery, Adolphe Philippe 249, 663, 684
Denrarowski 499
Densusianu, Aron 744
Densusianu, Nic. 432, 742, 782, 783, 787
Densusianu, Ovid 836
Depărăţeanu, Alexandru 86, 519
Depretis, Agostino 321
Derby, Edward Henry Smith Stanley, 125 201, 251, 332, 475, 476, 553, 624, 805
Derjavin, Gavrila Romanovici 687
Derviş Paşa 176, 184, 227, 313, 364
Desnoyers *vezi* Biéville, Charles Henri-Etienne Eduard
Despot Vodă (Ioan Iacob Eraclid) 168, 228
Despotovici (colonel) 199, 342
Deşliu, I. 285, 677
Detrois, Iulius *vezi* Mehmet-Ali
Diaconescu, Emil 569, 583, 741, 752

Diaconovich, C. 727
Diamandi, Manole 389
Dianu 178, 594
Dickens, Charles 676
Diculescu, Leon 839
Diez, Friederich Christian 131, 353, 559, 563, 725
Dima, Alexandru 529, 535, 836, 838
Dimancea, Ecaterina 194, 199, 619
Dimancea, N. 695
Dimitrescu, Ion *vezi* Dumitrescu-Movileanu, Ion
Dimitrescu, Maria 799
Dimitriu, Gh. I. 683
Dimitropulo, D. 672
Dimiu, Claudia 730, 842
Dinurseni, Ilie *vezi* Cristea, Ilie
Diogenes, Laertius 416
Dionisie, Lupu 146
Disraeli, Benjamini conte Beaconsfield 175, 309, 693
D'Istria, Dora, *vezi* Istria (D'), Dora
Dixi (Pop, Ladislau Vasile) 521
Djavdet Paşa 319
Djavid Paşa 400
Dobrescu, Toma 216 635
Dobrogeanu, Gherea C. 6, 24, 725
Docan, Ioan 382
Dogiel, Mathias 508
Dongescu *vezi* Drăgescu
Donici, Andronachi 467, 468
Donici, Al. 511,512, 829
Donici, Sc. 692
Dorey 242, 474, 475
Dosoftei (Dosotei) Hărescul (Cherescul) 256
Dracinchi, Ştefan 721
Dragomirescu, M. I. 840
Dragoş vezi Moise Dragoş
Dragoş (Voievod) 36, 168, 206, 220, 429
Drăculeşti (familie) 169, 228
Drăgan (familie) 148
Drăgan, Mihai 834, 839, 842
Drăgescu, I. C. 457
Dreghici, Meletie 421
Drierson 238
Drimba, Lucian 638, 834
Drobisch, Moritz, Wilhelm 775
Drogli, Aglaia 531
Drogli, Ioan 531, 543, 721
Drotleff, Iosif 226
Drumaru, D. *vezi* Vatamaniuc D.
Drummond 107, 143
Ducray-Duminil, François Guillaume 612
Dudevant, Aurora *vezi* Sand,George
Dufaure, Armand 374
Duicu, Serafim 843
Duma, Ion 834

Dumanoir, Philippe-François Pinel 273, 671, 712
Dumas-fiul, Alexandru 274, 671
Dumas-tatăl, Alexandru 713
Dumba, Matilda 250
Dumbravă, Lucian 842
Dumitrescu-Busulenga, Zoe 72, 75, 839, 841, 843
Dumitrescu-Movileanu, Ion 85, 519, 520
Dummler, Ernst Ludwig, 244, 656
Dunăre, N. M. 837
Dunăreanu, Elena 779
Duruy, Victor 500
Duşici (arhimandrit) 128, 140
Dygasinski (Dygarzinski), Adolf, 508

E

Ecaterina II 218, 241, 637, 721, 730
Edelsheim, Gyulai 130
Edhem Paşa 319, 325, 379, 699
Edmond, Charles *vezi* Chojecki, Charles Edmond
Eiub (Ejub, Eyoub) Paşa 141, 499, 500
Elefterescu, Vasile 391, 392, 750, 833
Eliade, Ioan, P. 235, 650
Elian, Alex. 825, 838
Elisabeta (împărăteasa Austriei) 250
Elliot, Henry 174, 177, 195, 226, 476, 620, 643
Eminescu, Aglaia *vezi* Drogli**,** Aglaia
Eminescu, Matei 769, 785
Eminovici, Gheorghe 613, 825
Eminovici, Ilie 646
Eminovici, Nicolae 571
Engel, Johann, Christian 244, 656
Engels, Friedrich 24, 525, 528
Ennery *vezi* D'Ennery Adolphe Philippe
Enric IV *vezi* Henric IV
Enzenberg, Carol 256
Epicur 416
Epureanu, Emanoil (Manolache) Costache 65, 381
Erdeli, Basiliu 389
Esarcu, Constantin 809
Estrada, Abramo 632
Eugippius (Eugipp) 244
Everst 609
Evolschi-Laşcu Elena *vezi* Laşcu-Evolschi, Elena

F

Faca, Costache 536
Falckenstein, Johann Paul baron 355
Fajard (Fayard), E. 180, 595
Farchi, Marcu 768
Fäsche, G. B. *vezi* Jaesche, G. B.
Faudek (deputat) 243
Fazli (Fazly, Fazyl) Paşa 186, 236, 472, 802

Fălcoianu, Ştefan I. 213, 633, 634
Fărgăşanu, Ţ. 206
Fătu Anastase 311, 570, 702, 707
Feder, Leon 400
Fedor I 240
Feitelsohn, S. 118, 119
Felix, Iacob 599, 602
Filip II 165
Filipescu, Elena 555
Filipescu, Eugeniu 538, 699
Filişanu, Maria de 250
Filotti, Eugen 616
Fincke (Finke) 232, 320
Firan, Florea 558
Flaischlen, (Flaişlen) George 602
Flaubert, Gustave 676
Flavius Vopiscus 243, 244
Flechtenmacher, Alexandru F. 623
Flegont, Olga 841
Fleury, Emile Félix 608
Fleva, Nicolae 374, 665, 739, 742
Florantin *vezi* Pop-Florantin, Ioan
Florea, Mihai 695
Florescu, Ion Emanoil 267, 285, 288, 677, 680
Florescu, Zoe 250
Florian, , Aaron 570
Florian, Jean-Pierre Claris de 612
Focşăneanu, Theodor 520
Forţu, Gr. 834
Fotino (locotenent) 288
Fouquet, Louis-Camille 438
Fourton, Oscar Bardy de 375, 438
Fraiwald, Victor 714
Frangolea, Eugenia 359, 730
Frangolea, Gh. 730
Frangolea, Zoe 730
Franz Joseph 216, 250, 521, 528, 549, 568, 569, 573, 584, 585, 618, 622, 629, 631, 702, 820
Franzos, Kari Emil 190, 532, 587, 615, 616
Frederic I Barbarosa 546
Frederic II 218
Frederic Wilhelm de Branderburg 240
Freund *vezi* Hamid Paşa
Friemann, Gustav 345, 719
Fumgalli, Polibio 755
Fundescu, I. C. 798
Furculeacu, Nicolae 315

G

G. 53
G. A. 53
G. C. L. 53
G. G. M. 725
Gafencu (antreprenor) 245
Gafiţa, Mihai 841
Gagné, Paulin 188, 612, 613
Galaction, Gala 835
Galino, Mihail 186, 275, 293, 295, 338, 347, 349, 462, 463, 610, 671, 684, 714, 721, 722, 799
Gambetta, Léon 188, 375, 578
Gane, Nicolae, 133, 409, 538, 699, 725 Gaster, M. 637, 762, 763, 824, 825, 828, 834

Gaudichot, Auguste Michel-Bénoit *vezi* Masson, Michel
Gautier, Théodore 699
Gănescu, Grigorie 354, 355, 727
Gâtză, Letiţia 520, 670, 723
Gelaleddin Paşa, *vezi* Mustafa Gelaleddin Paşa
Gellert, Christian Fürchtegott 412, 768
George I (al Greciei) 229, 645
George, Alexandru 14, 15, 838
Georgescu, Paul 838
Georgios *vezi* George I
Gerando, A. de 524, 525, 530, 532
Germani (Ghermany), Menelas 176, 179, 387
Gerstäcker, Fr. 768
Geta, Publius Septimius 509
Ghazi-Osman Paşa 434
Ghelase, Ion 841
Gheorghe, Fănică 842
Gheorghian, Vasile 361
Gheorghievici 138
Gherasim, Vasile 842
Gherasim, Veniamin 146
Gherghel, Valeriu 843
Ghergheli de Ciocotici, Vasile 145
Ghibu, Onisifor 571
Ghica, Constantin 146
Ghica, Dimitrie 378, 809
Ghica, Elena *vezi* Istria Dora, D'
Ghica, Emanoil de Dejanfalva 146
Ghica, Grigorie 30, 40, 216, 218 — 221, 341, 429, 519, 637 — 639, 728, 781
Ghica, Ion 16, 212, 287, 291, 334, 448, 536, 578, 682, 683, 830
Ghica, Pantazi 85, 119, 519, 520
Ghica, Ruxandra 638
Ghica, Scarlat Ion 738
Ghiţescu, Gheorghe 674
Gianni, Dimitrie 665
Girardin, Émile de 354
Giskrakarol 88, 254, 364, 523, 525
Giurescu, Constantin C. 540, 585, 728, 781
Gladstone, William Ewart 193 195, 231, 618, 624, 646
Goethe (Göthe) Johann Wolfgang 19, 85, 131, 298, 452, 688, 768, 778
Goga, G. 290
Goga, Octavian 7, 48
Gogol, Nikolai Vasilievici, 41, 273, 282, 283, 520, 670, 675, 676, 722, 835
Gogoneaţă, Nicolae 712, 840
Goldbacher (profesor) 208
Goldfaden, Avram 613, 614
Goldner, H. 133, 134, 142
Goldstein, S. 614
Goldoni, Carlo 145
Golescu, Alexandru G. 536
Golescu, Gr. 556
Gomoiu, V. 646
Gontaut *vezi* Biron
Gorceakov, Alexandr Mihailovici 110, 120, 121, 129, 138, 162, 225, 322, 328, 332, 352, 382, 424, 535, 549, 569, 642
Gordian (Marcus Antonius Gordianus) 509
Gorjan, A. 190, 616
Gorovei, Artur 658, 688, 768, 827, 828
Gött, Johann 747
Gotthelf, Jeremias (Albert Bitzius numit) 771
Graber, Vitus 160

Grabovschi, Atanasie 146
Grabovski, Constantin, 146
Gracchus, Caius Sempronius 492, 493
Gracchus, Tiberiu Sempronius 492, 493
Gracián, Baltazar 54
Grandea, Grigore H. 538, 768, 795
Graviére vezi Jurien de la Graviere, Jean Pierre-Edmond
Grădişteanu, C. 695
Grădişteanu, Petre 273, 282, 283, 457, 670, 675, 676, 696
Grămadă, I. 792, 793, 835
Gregoriady-Bonachi, Al. 657
Grigorcea, Radu 791
Grigorcea-Logotheti, Olga 791
Grigorescu, C. 664
Grigorescu, I. 791
Grigorin (Buduşcă), Petre V. 53,
742, 745, 750
Grigoroviţă, Vasile 517
Gröber, Gustav 826
Grodner, Israel 614
Grotius, Hugo (Hugo de Groot) 167
Grozescu, Iulian 517
Gruici, Sava 160, 172, 182, 597
Grünberg, *vezi* Vermont, B. V.
Gurko, Iosif Vladimirovici 404, 411, 420
Gustav, Adolf (al Suediei), 164, 274
‚Gusti, Dimitrie 570, 818, 821

H

Habsburgi (familie) 70, 89, 377, 740
Haeckel, Ernest 737
Haffim Paşa 319
Hafiz (Hafuz) Paşa 150, 160, 163, 234 — 236, 319, 428, 471, 472, 802
Hahn, Eduard 768
Haintl, Francisc, 408
Halepliu, Constantin 85, 519, 520
Haman (prinţ egiptean) 411
Hamid Paşa 135, 499
Hammer, Iosef von 729
Hammond (om politic englez) 501
Handl, Alois 160
Haneş, Petre V. 730, 837, 838
Hanganuţiu, Nicolae 661
Hania, Maria 744
Hannibal 285, 254, 618
Hanţă, Al. 841
Haralambie (doamna) 496, 820
Haret, A. 399
Harte, Francis Bret 41, 242, 6767
Hartington, Spencer-Compton Cavendish, 175
Hasan Paşa 126, 163, 174
Hasan (prinţ egiptean) 403
Hasan (şeih) 195
Hasdeu, B. P. 34, 35, 85, 507, 508, 510, 518, 519, 570, 617, 670, 751, 773, 789, 827, 828
Hasnaş, George 288
Hasner, Leopold 523, 525

Hass, Adriana 616
Hasselbach, 439
Haşeganu, I. 838
Havrda, V. 397
Havrişciuc 217
Haxthaussen, August von 24
Hămbăşan, Cornel 839
Hebbel, Friedrich, 87, 519, 771
Heck, V. 385
Hegel, Georg Wilhelm Friedrich 10, 520, 529, 530, 535, 537, 837 — 838
Heimann (general) 400, 434
Heine, Heinrich 699, 771
Heisshaimer (Hesshaimer), L. 720
Helfy, Ignaţiu 377, 378, 740. 783
Heliade Rădulescu, Ion 16, 32, 37, 100, 103, 341, 342, 536, 537, 555, 556, 716, 758, 768
Heller, St. 755
Hennequin, Alfred Neocles 266, 664
Henric IV (al Franţei) 164
Henţescu, Ioan 753, 813
Herbart, Johann Friedrich 416, 765
Herbst, Eduard 327
Herder, Johann Gottfried 250
Herodot 379
Herz, Henri 755
Hessen (duce) 719
Hilkov (prinţ) 427
Hintl, Franţisc 753
Hirsch 232, 320
Hmilniţchi, Timuş 829
Hodja Murad Paşa 782
Hodocin *vezi* Mihailic
Hodoş, Iosif 523, 532, 633
Hodoş, Nerva 558, 561, 692, 829
Hofer, Leeb Meer 245, 246, 267
Hopf (Hoff) Karl 656
Hoffman (ofiţer) 427
Hoffmann (ministru) 119, 356
Hogaş, Calistrat 687, 691, 692
Hohenwart, Karl Sigismund 255
Holberg, Ludvig 87, 519
Homer (Homeros) 214, 274, 275, 282, 293, 715
Horea (Vasile Ursu Nicola) 786
Horvatovici, C. 163, 174, 176,182, 186, 201, 208, 209, 235, 239, 309, 390, 474,589,629, 803
Hugo, Victor 9, 53, 87, 337, 519, 537, 713
Humbert I (al Italiei) 187
Humboldt, Alexander von 413
Hummel, Johann Nepomuk 755
Humpel, Emilia 182, 344, 346, 398, 596, 597, 718
Humpel, Wilhelm 345, 346, 398, 596, 597, 756
Hurezeanu, Dan 843
Hurmuzachi (familie) 791
Hurmuzachi, Gheorghe 70, 81, 259, 496, 517, 525, 662, 729, 820, 839
Husar, Al. 839
Husein-Avni Paşa, 110, 126, 163, 554

Husein-Pevzi Paşa 313
Husein-Tahir Paşa 313
Hyrtl, Joseph 754

I

I. M. K (Kodrescu) 833
Iacob (rege al Angliei) 19
Iacobsits, I. 250
Iacobson, 361, 365
Iamandi, Ioniţă 512
Iancu, Avram 262, 703, 786
Ianousek, F. V. 246
Ibrăileanu, Garabet 6, 7, 9, 13, 15, 18, 22, 30, 34, 35, 41, 49, 591, 725, 834
Ienăchescu, Gheorghe 112, 202, 266, 543, 664
Ieni, C. 245
Iensen *vezi* Jensen, Adolf
Ierosima 509
Ignatiev, Nikolai Pavlovici 120, 187, 229, 231, 236, 238, 278, 306, 309, 320, 321, 335, 338, 340, 342, 343, 346, 365, 472, 473, 550, 642, 652, 672, 714, 717, 719, 802
Ihering, Rudolf von 529, 532, 615, 616
Iricek H. vezi Jirečkové, H.
Iricek, I. vezi Jirečkové, J.
Iliaş II Rareş (Ilie) 168
Ilici (căpitan) 140
Ilieş Vodă 205, 627
Iliuţ, Grigore 257, 662
Iminovici Ioana 692
Iminovici, Ioan 682
Iminovici, Vasile 692
Ioachim de Brandenburg 436
Ioan Alexandru (împărat) 405
Ioan Vancea de Buteasa 511, 529, 829
Ioan Vodă cel Viteaz 168
Ioana d'Arc 492
Ioanovici, Cismici 179
Ioanovici, Miliutin 138
Ioannovici, Ljubibrat 108, 540
Ionescu, Alexandru-Sadi 558, 692
Ionescu, B. 310
Ionescu, Gabriela 269
Ionescu, Gheorghe 393, 596, 751
Ionescu, I. D. 144, 714
Ionescu, Ioan S. 56, 745, 834
Ionescu, Nicolae, 198, 285, 315, 334, 448, 633, 677
Ionescu, Petre 573, 617
Ionescu de la Brad, Ion 412, 564
Iorga, Iorgu 366
Iorga, Nicolae, 39, 44, 48, 49,65, 523, 525, 536, 539, 540,756, 762, 835, 837
Iosif II 218, 256, 637
Iosif Bobulescu 242
Iosif Naniescu 365
Ipsilanti, Al. 612

Irimia, D. 72, 794, 813, 840, 842
Isbăşescu, Mihai 616
Isopescul, Dimitrie 721
Isopescul, Samuil 721
Istrati, Panait 5, 49
Istria, (D') Dora 570
Iuliu 833
Iuliu (Bumbac Vasile) 525
Ivan III Vasilievici 240
Ivan IV Vasilievici (cel Groaznic) 240
Ivaşcu, G. 841
Ivănescu, D. 842
Izzeddin, Iussuf 126, 177, 236

J

Jacobsitsits *vezi* Iacobsits
Jaeger, Hermann 394, 753
Jaël. Alfred 755
Jaesche, Gottlob Benjamin 770, 771, 776
Jarien, Jules 784
Jaurés, Jean 24
Jean-Paul (Johann Paul Friederich Richter) 39, 81
Jensen, Adolf 345, 720, 755
Jirečkové, J. 658
Jirečkove, H. 658
Jokái, Mór 532, 783
Joseffy, Rafael 314, 696
Josserand, Pierre 676
Jung, Julius 73, 74, 243, 244, 634, 655, 656
Jurien de la Graviére, Jean-Pierre-Edmond 227, 644

K

K. M. 589
Kabuli Paşa 159
Kakassy, Endre 839
Kalinderu, Ioan 127
Kalkbrenner, Cristian 755
Kaluzniţki, Emil 208
Kammermeyer 188
Kanaris (Canaris), Konstantin, 386
Kanitz, Felix Philipp 244, 656, 760
Kant, Immanuel 65, 79, 95, 324, 362, 415, 416, 418, 426, 432, 516, 529, 571, 704, 731, 770, 771, 775, 776, 779, 827
Karaiskakis 229
Karb (Carp) , Sofia 614
Károly de Nagykároly, Alajos 122
Kauffmann, Constantin Petrovici 114, 161, 179, 588, 595
Kaunitz-Reitberg, Wentzel Anton 219
Keleti 188
Keller (general) 234, 471, 801
Kemball (general) 242, 474

Kemeny, Gábor 262
Kerim Paşa, *vezi* Abdul Kerim
Khalil Şerif Paşa 113, 126
Kibrizli Paşa 406
Kiel Hasan 104
Kifad Paşa 163
Kirileanu, G. T. 65, 688, 768, 834
Klapka, György 135, 562, 783
Klein, Samuil vezi Micu Samuil
Kleinwächter, Friedrich 208
Koenig, Robert 616
Kogălniceanu, Enachi 219, 637, 638, 639
Kogălniceanu, Mihail 16, 192, 212, 238, 285, 321, 334, 357, 372, 383, 404, 405, 426, 484, 570, 612, 617, 638, 639, 677, 677, 699, 701, 702, 710, 728, 737 — 740, 761, 781, 811, 828
Köhler, Christian L. H. 755
Komunduros 247, 386, 645, 658
Königsmarck (familie) 121
Konrad, Georg 753
Koos, Ferencz 766
Kopitar, Bartolomeu 244, 656
Kossuth, Lajos 322, 703
Kotzebue, August von 145
Kozeluk, Fr. I. 246. 658
Krause, Ernest Ludwig 711
Kremnitz, Mite 14, 408. 764
Kretzulescu, Constantin 648
Krilov (general) 433
Kristici, N. 127, 129, 322, 324, 325
Krones, Fr. 244, 656
Krudner, Nikolai Pavlovici 248, 404, 660
Krug, Wilhelm Traugott 140, 570
Krum 244
Krupp, Alfred 236, 243, 272, 608, 654
Kuhlau, Friedrich 755
Kukulievich 509, 510
Kuranda (deputat) 377
Kurze 500
Kuzminski, Petru 385, 787

L

L. C. G. 53, 54, 579, 611, 623
Labiche, Eugéne 623
Lachambaudie, Pierre 699
Lahovari, Alexandru 288, 537, 680
Lahovari, Grigore 742
Lamarck, Jean-Baptiste de Monet 19
Lambrior, Alexandru 544, 589, 596, 723, 821, 825, 826
Lamennais, Féicité Robert de 121
Lang, Friedrich 835
Lao — Tzî 165
Lapedatu, Ioan A. 86, 421, 518, 519, 666, 744, 771, 773, 774
Larionescu, Traian 791
La Ronciére Le Noury, Camille-Adalbert-Marie 438

Lasser de Zollheim, J. 321
Laşcu-Evolski, Elena 275, 293,349, 671, 721, 722
Laube, H. 86
Laurian, Aug. Treboniu 211, 215, 380, 421, 564, 570, 633, 635, 636, 688, 742, 750, 751
Laurian, Dimitrie Aug. 742
Lavater, Johann Kaspar 453, 795
Lazar, B. Mih. 250
Lazarev (general) 434
Lazăr, Gheorghe 342, 537
Lăpuşneanu, Alexandru 168, 228, 685
Lăţescu, Junel 288
Lăzăreanu, Barbu 836, 841
Lăzărescu-Laerţiu, Alexandru 85, 518, 519, 520, 670
Lecca, D. 290, 695
Lecca, Haralamb G. 738
Lecca, Octav George 556
Lecocq, Charles 666
Legouvé, Ernest 274
Leibniz. Gottfried Wilhelm 321, 407, 416
Leidersdorf 181, 610
Lemeny, Ştefan 842
Lenin, Vladimir Ilici, 528, 644, 654
Leon, Feder *vezi* Feder Leon
Leonardescu, Constantin 242, 654, 804
Lerescu, I. C. 819
Lermontov, Mihail Iurievici 699, 771
Lesage, Alain-René 758
Lesseps, Ferdinand de 175
Lessing, Gotthold Ephraim 676
Leşianin (general), 147, 152, 162,
163, 174, 176, 192, 390, 578
Leterrier, Eugéne 666
Le Tourneur, Pierre 758
Levy, Joseph-Moses 694
Lichtenberg 283
Licurg (Lykurgos) 214
Liebermann, Otto 737
Liszt, Franz 32, 314, 696
Liteanu, Iorgu Vîrnav, *vezi* Vîrnav-Liteanu, George (Iorgu)
Liţu, Emil 838
Liviu, Andrei 658
Locke, John 361, 362, 731
Loftus, A.W.F. 229, 475, 647, 805
Logotheti, Emanuel 444, 533, 789 — 793
Lorenz, Ottokar 244, 656
Loris-Mellhoff, Mihail Tajnov Tarvielovici 233, 400, 401
Loscouf (general) 433
Lottringer 366
Lovinescu, Eugen 6, 15, 20, 23, 48, 49, 826, 835, 838
Lowe *vezi* Sherbrooke, Robert Lowe
Lubock, John 737
Luca, G. 773
Lucas, Eduard 394, 753
Luchian, Nicolae 186, 610, 611, 684

Ludovic XIV 218, 637
Ludovic XVII 371
Ludovic I de Anjou 168
Lukács, Béla 264
Lukaszewski, Iulian 124
Lungu, A. T. 311
Lupaş, Ioan 545, 837, 836
Lupaşcu, Nerone 296, 689
Luther, Martin 259
Luţia, Ilie 535, 821, 793

M

M. C. 839
M. E. (Eminescu, M.) 531
Mably, Gabriel Bonnot de 758
Macarie (ieromonah) 146
Macedonski, Alexandru 457
Maciu, Vasile 585
Mac-Mahon, Patrice de 375, 781
Magazinovici (diplomat) 132, 134, 138
Maghiar, Dumitru 792
Mahmud (vizir) 184, 195, 236, 379
Mahomed II 269, 590, 737
Maior, Liviu 744, 748
Maior, Petru 81, 145, 753
Maiorescu, Ioan 556, 825
Maiorescu, Titu 5, 8, 10, 12, 14 — 18, 22, 35, 38 — 41, 47, 79, 81, 82, 122, 250, 259, 414 — 416, 418, 422 — 424, 436, 456 — 459, 516, 537, 554, 555, 557, 586, 589, 591, 596, 597, 626, 642, 665, 666, 676, 680, 682, 700, 708, 717, 718, 723, 725, 728, 756, 763 — 766, 770, 771, 773 — 776, 778, 787, 791, 796, 797, 811, 812, 817, 818, 824 — 827, 836, 838, 845
Maistre, Xavier de 538
Malou, J.E. 126, 291
Manciulea, Ştefan 751
Mandrea, N. 729

Maniu, Vasile 213, 633, 634, 656
Manliu, Ioan 215, 216, 347, 635, 636
Manole, Diamandi 744, 747
Manolescu, Grigore 144, 145, 266, 282, 337, 338, 341, 348, 477, 573, 617, 664, 667, 684, 712, 807
Manoliu, Radu 837
Mansfield, C. E. 641
Manu, Gheorghe 404
Marcea, Pompiliu 838
(Marko), Kraljevici Marco 214
Marcovici 192
Marcovici, A. 509
Marcovici, Simeon 64, 65, 74, 402, 537, 757, 758
Marenzeller, Elena de vezi Bibescu, Elena
Margareta de Volois 274
Maria (soţia lui Petru Rareş) 819

Maria Terezia 218, 300, 637
Marian, Liviu 835
Marica, George Em. 571
Marienescu, Atanasie Marian 658
Mark, Simeon 613
Marmontel, Jean-François 758
Martin, Aurel 73, 839, 841
Martinescu, Pericle 840
Martini, Fritz 616
Martian-Pop, Dionisie 16, 291, 657, 658, 682, 683 Marx, Karl 521, 525, 527, 528
Masalski, Nikolai Fiodorovici 248, 659
Massinissa 354, 726
Massim (Maxim), Ioan 392, 569, 570, 633, 688, 750, 751
Massoff, Ioan 521, 637, 840
Masson, Michel 520, 684
Masa, Verbiţa (comandant) 201,222
Matei, Al. 791, 841
Matei Basarab 23, 26, 259, 537
Matei Corvin 590
Matici 322
Maurer, Georg Ludwig von 24
Mavrocordat (d-na) 315
Mavrocordat, Constantin 638
Mavrodollu, G. 85, 519, 520
Mavrogheni, P. 680
Max, Emil 204, 205,
Max, Otto 203, 406. 625, 626, 761
Maximilian I. 164
Mayo, Richard Sonthwell Bourke conte de 358, 359, 481, 482, 729, 730
Mayor, Ladislau C. 838
Mazzini, Giuseppe 536
Măcelariu, Ilie 522
Măcelariu, Judita 384, 388, 389, 744, 747, 748
Mănescu, Constantin 400, 757
Mănucă, Dan 841
Mărculescu, Octavian 836
Mărcuş, Ştefan 666
Meaux, Camille de 375
Medvecovski, 473, 803
Mehedinţi, Simion 49, 837
Mehmed (Mehmet) Ali, 396, 400, 403, 406, 414, 483, 761, 769, 771, 783
Mehmet-Eşrev 403
Mehemet (Mehmet) Rudgi (Rusdi) 43, 110, 153, 177, 197, 582
Meisener, Constantin 204
Meitani, G. G. 809
Melegari, Amadeu 632
Melian, Al. 74, 75
Melidon, C. 687
Mendelssohn-Bartholdy, Felix 320 345, 700, 701, 718, 720, 747, 755
Mérimée, Prosper 675, 676
Mestchersky (prinţ) 427
Metcovici 587
Metodiu 240
Metternich, Klemens, prinţ Wenzel von 537

Michăescu, M. 421
Michelet, Jules 536
Michet, Karl Ludwig 529
Micheru, Toma 319, 320, 344, 351, 354, 380, 387, 700, 701, 718, 724, 726, 741, 742, 747
Micirschi, principe, 426
Michăilescu 215, 216
Micle, Veronica 778
Miclea, Ştefan 74, 702
Miclescu, C. M. 310
Miclescu, D. 617
Micşunescu, Ioan I. Polizu vezi Polizu-Micşunescu Ioan I.
Micu, Alexandru 525
Micu, Samuil 630
Miculescu, N. 298, 687
Miculi (Mikuli), Carol 696
Midhat (Mithad, Midhad) Ahmet 110, 113, 123, 153, 177, 236, 279, 280, 289, 290, 306, 313, 315, 319, 325, 326, 405, 554, 582, 614, 650, 672, 674, 679 — 681, 685, 686, 695, 696, 699, 700
Mihai (fiul lui Mircea cel Bătrîn) 169
Mihai Viteazul 164, 165, 230, 341,471, 510, 537, 598, 751, 786
Mihailic de Hodocin, Carol 137, 563 — 565, 568
Mihailovici (ministru) 179
Mihalcea, N. 204, 310, 684
Mihali, Grigore 525
Mihăileanu, Ştefan 85, 519, 520, 636, 657
Mihăilescu 437
Mihăilescu, V. 597
Mihăilescu, Simion 619
Miklosich, Franz 244, 509, 510, 657
Milan vezi Obrenovici, Milan
Milecevici 143
Miletici, Svietozar 124, 139, 144, 210, 214, 552, 569, 573, 631, 636
Miliutin, Dmitri A. 382, 642
Miliutin Ioanovici vezi Ioanovici, Miliutin
Mill, John Stuart 409, 415, 416, 422, 423, 765, 766, 771, 775
Millo (proprietar) 597
Mille, Constantin 49, 626, 722
Millo, Matei 85, 87, 144, 145, 282, 313, 520, 570, 574, 694, 676, 712, 713
Minar, Octav 737, 835
Mircea cel Bătrîn 23, 24, 168, 169, 228, 276, 499, 536, 590, 822
Miron Românul 410, 766, 785
Missail, George 640, 665
Missir, Petru Th. 250, 826
Mitici 324
Mitrievici 174
Miuhedin 236
Mocioni (familia) 515
Mocioni, Alexandru 517
Mocioni, Andrei 517
Mocioni, Anton 517
Mocioni, George 517
Moga, Ioan 792, 797
Mohanu, Const. 835, 842
Moineaux, Jules 684

Moise, Dragoş 389
Moisil, Constantin 792
Moldovan 525
Moldovanu, Ioan Micu 421, 525
Moliére (Poquelin Jean Baptiste) 14, 40, 294, 298, 348, 350, 469, 498, 574, 688, 695, 722, 730, 800
Moltke, Helmuth K. B. 405, 760
Moln 720
Mommsen, Theodor 244, 656, 726
Monson (consul englez Ragusa) 227
Moore, Thomas 685
Morariu, Aurel 835
Morariu, Lecca 837, 838
Morariu, Vasile 661, 797, 816, 817, 821
Moreau, Hégesippe 53
Morely, John 618
Morisson, N. 737
Moritz de Saxa 121
Morpurgo-Tagliabue, Guido 26, 27
Morţun, V, G. 63
Morus, Sir Thomas 19
Moruz (mareşal) 365
Moruzi, Alexandru 469
Moruzzi, Dimitrie 273
Moscheles, Ignaz 344, 720, 755
Movileşti (familie) 168
Moxa, Mihail 762
Mozart, Wolfgang Amadeus, 345, 720, 755
Muhtar (Muktar), Gazi Ahmet 109, 135, 143, 155, 159, 160, 162,177, 181, 184, 193, 227, 364, 371, 386, 400, 401, 434, 562, 658
Müller, Friedrich Max 407, 763, 764
Mumuianu, C. D. 827
Muntean, Gavril 140
Muntean, George 839, 840 — 842
Munteanu, George 8
Munteanu, Ieronim 721
Munteanu, Teodor, Al. 837
Murad (fratele mai mare al lui Abdul-Hamid) 195, 325
Murad I 590
Murad V 111, 113, 115, 116, 122,127, 163, 177, 189, 196, 279,319, 402, 499, 545, 550, 551,555, 588, 623, 650
Muraviev, N.N. 371
Murăraşu, D. 5, 6, 21, 30, 32, 34, 35, 45, 47, 66, 67, 836, 837, 841
Mureşanu, Andrei 497, 790
Mureşianu, Aurel 789, 790, 791, 792, 820
Mureşianu Aurel A. 835 — 837
Mureşianu, Iacob 525
Murger, Henri 249, 661
Muscă, Vasile 841
Mussa (paşă) 386
Muset, Alfred de 53, 121
Mussici, Ioan 363
Mustafa III 219
Mustafa Gelaleddin Paşa 135, 177, 184

Musici (căpitan) 143
Musurus-Paşa 342
Muşatin (Muşăteşti) 148, 168, 172, 259, 370, 465
Muzicescu, Gavril 382

N

Nandris, Grigore 517
Napoleon I 240, 270, 371
Napoleon III 116, 121, 156, 239, 500, 584, 585, 778
Napoleon IV 188, 414
Naruszewicz, Adam Stanislaw 507, 508
Naum, Anton 538, 699
Naum, Theodor 836
Nădejde (fraţii) 69, 71
Neagoe, Ion 744
Neamţu, G. 525, 841
Neamţu, Ioan 516
Neamţu, Octavian 836
Neamţu, Victor 517
Neculaevici, Constantin 500
Nedici, Gh. 837
Negel, Şerban 146
Negri, Catinca 639
Negri, Constantin (Costache) 221, 637, 640, 699, 773, 840
Negruţi (Negrutzi), Emanoil 617, 619, 779
Negruzzi, Costache 16, 295, 311, 337, 338, 412, 511, 537, 685, 699, 713, 773, 826, 830
Negruzzi, Iacob 27, 46, 311, 408, 461, 531, 534, 538, 638, 639, 699, 700, 715, 723, 725, 728, 732, 765, 773 — 775, 811
Neofit 556
Nepocoicitki, Artur Adamov 248, 365, 420, 659
Nessler, Iulius 394, 753
Neş, Teodor 525
Netea, Vasile 571, 840
Neuschotz, Fanny 396
Neuschots, Jacques de 396
Nica, Theodor 661, 782, 793, 797
Nicola, Hagi Manolachi 437
Nichita (Nikita, Nekita) *vezi* Niegos, Nichita Petrovici
Nicolae (duce) *vezi* Romanov, Nicolae
Nicolae I (ţar) 241
Nicolae I *vezi* Niegos, Nichita Petrovici
Nicolau, Nicola 145
Nicolescu, Tatiana 839
Niculescu, Ionuţ 842
Niculi 269 Niegos,
Nichita Petrovici 43, 107, 115, 120, 132, 137, 143, 155, 159, 160, 181, 213, 214, 226, 227, 230, 339, 363, 390, 635, 644
Niegoşeşti (familie) 43, 213
Niemana (famille) 179
Nifon (patriarh) 228
Nikita — *vezi* Niegos Nichita Petrovici
Nistor, Ion I. 638
Niţulescu, Horia 72
Noack, R. 394, 753
Northcote, Staford Henry 175, 247, 340
Novikov (Novicoff) 188
Novoselov (Novoselof general rus) 209
Numa, Pompilius 612

O

Obedeanu — Gheorghiade, Mihail 553
Oberdieck, Johann Georg Konrad 394, 813
Obrenovici (familie) 124, 179
Obrenovici, Alexandru 594
Obrenovici, Maria 155, 158, 552, 584, 586
Obrenovici, Mihail 115
Obrenovici, Miloş 584
Obrenovici, Milan 108, 109, 122, 124, 129, 131, 134, 138, 156, 162, 178, 181, 185, 187, 209, 213, 214, 225, 239, 315, 325, 335, 559, 584, 593, 594, 597, 622, 628, 635, 640, 646, 749, 806
Obrenovici, Natalia 179, 610
Octavian *vezi* August
Odobescu, Alexandru I. 16, 40, 64, 65, 67, 72, 73, 106, 408, 537, 538, 633, 670
Ohanes-Ciamici-Paşa 319
Olinici, Dimitrie 627
Olivier, Emile 355
Ollănescu-Ascanio, Dumitru C. 520
Olteanu, Ioan 389
Olteanu, Tudor 616
Omar paşa 761
Onciul, Izidor 208, 216, 636
Onciulcscu, T. D. 783
Oncu, Nicolae 661, 792, 797
Oprea, Alexandru 3, 17, 49, 842, 843
Opreanu, Remus 749
Oprescu, Eugenia 4
Oprescu, George 556
Oprian, Gheorghe 146
Orăscu, Alexandru 387, 570
Ordeanu, I. 834
Oreşcovici (colonel) 131
Ornea, Z. 15, 32, 835, 838, 840
Oser, Abraham 326
Osman (familie) 705
Osman (Nuri) 403
Osman Bey 277, 406, 673, 685, 761
Osman Paşa 138, 146, 152. 156, 161 — 163, 174, 176, 181, 325, 409, 410, 411, 426, 429, 499, 500, 780
Ossian 293
Oteteleşanu, (familia) 127, 555
Oteteleşanu, Gheorghe 555, 556
Oteteleşanu, Grigore 555
Oteteleşanu, Iancu 555
Oteteleşanu, Ioan 40, 127, 555, 556
Otremba, G. 203, 205, 345, 719
Oţetea, Andrei 528
Oţetea, S. 528
Oxenstierna, Gabriel Thurelon conte de 54, 57, 344, 505, 718, 723, 824, 825, 826

P

P/Pop, Ladislau Vasile/ 521
P.V.G. 53
Pacici, Nicolae 324
Paciutin (ofiţer) 181
Paganini, Niccoló 314, 719
Paget, John 524
Paicu, Pavel 596, 626
Palacy, František 53, 108, 540, 541
Pamfiliu, Dan *vezi* Dan, P.

Panaitescu, Dumitru D., 808, 840 — 841
Panaitescu, Ecat. 399
Panaitescu, M. 399
Panaitescu, P. P. 829, 838
Pană, Ion G. 540, 642
Pann, Anton 41, 282, 412, 676, 824, 826
Panofsky, A. 612
Panu, G. 6, 14, 27, 34, 39, 45, 723, 775, 544, 589 — 591, 705, 716, 723, 775, 826, 834
Pop-Silaghi, Iosif 389
Papadima, Ovidiu 840
Papadopol-Calimah, Alexandru 213, 633
Papiu-Ilarian, Alexandru 436, 564, 786
Papp, Francisc 310
Pappadakys, Kvrios 227
Papu, Edgar 839, 840
Paracelsus (Theophrastus Bombastus von Hohenheim) 849
Paroz, Jules 650
Pascal (om politic) 438
Pascaly, Mihail 86, 144, 520, 570, 671, 713, 714, 722, 807
Pascu, N. 273
Pascu, Ştefan 540, 585, 728, 781, 836, 841
Pasiet (amiral) 382
Pastia, P. 290, 382
Pastia, Scarlat 402, 743, 758, 759, 844
Paskevici, Ivan Fiodorovici 371
Pavel, Constantin 525
Pavlovici (Voievod) 143, 177
Păcăţian, Teodor V. 525
Păcurariu, Ioan P. 564
Păucescu, Grigore 22, 63
Păun, Octav 571, 839
Păunescu-Ulmu, T. 835, 837
Pătraşcu, Nicolae 837
Pătrăşcoiu, I. 834
Pâcleanu. A. 112. 544
Péchy, Emanuel 522
Pelimon, Alexandru 250
Pellico, Silvio 758
Penelea, Georgeta 702
Penescu 204
Pericle 500
Perpessicius 1, 6, 21, 50, 516 — 519, 707, 729, 768, 818, 826, 839, 842
Pertew-Efendi 324
Petcu, Hagi 469
Petöfi, Sándor 41, 282, 676
Petraşevski, Mihail Vasilievici 653
Petreanu (actor) 118
Petrescu, Camil 48
Petrescu, Cezar 837
Petrescu, Gr. 599
Petrescu, Maria 199, 623
Petrescu, Nicolae 837
Petri, Vasile 420
Petrina, Liviu, 842
Petrino, Alexandru 516

Petrino, Dimitrie 8, 13, 45, 79, 515 — 517, 749, 800, 801
Petrovan (maior) 383
Petrovici 135
Petrovici (arhimandrit) 143
Petrovici, Bozo, 396
Petrovici, Naum 145
Petru I (cel Mare) Aleksievici 64, 66, 67, 73, 74, 218, 240, 383, 637
Petru Rareş 168, 220, 436, 494, 819, 820
Petru Şchiopul 168
Petruşan, George 839
Philipescu, T. 793
Pilat (deputat) 290
Pilat din Pont (Pontius Pilatus) 309
Pilescu, A. 602
Piru, Al. 538, 762, 834, 840
Pitei, Petru 533, 789, 790, 791, 792
Pius IX 756
Pillom, F. 737
Plamenaţ (comandant militar) 137
Platon 19, 362, 388
Platon, Maria 840
Poenaru, Petrache 537
Pogonat, Nicola I. 750
Pogor, V. 323, 324, 351, 704, 706, 723 — 725, 826
Politzer, Georges 31
Polizu, G. A. 140. 570
Polizu-Micşunescu, Ioan I. 812
Pompiliu, Miron 596, 778
Poni, Petru 626
Ponson du Terrail, Pierre-Alexis 688, 813, 821
Pontecorvo, Pelegrino 212, 632
Pop, Augustin Z. N. 785, 840
Pop (Pap), D. 623
Pop, Gavril 525
Pop, Ioan 792
Pop, Ladislau, V. 520, 521, 833
Pop, P. 793
Pop, Sigismud 523
Pop, Sînziana 842
Pop, Ştefan 421
Pop, Vasile Gherman 537
Pop, Zenobie 146
Pop-Florantin, Ioan 460, 797
Pop Marţian, Dionisie vezi Marţian Pop, Dionisie
Popa, Agnes 744
Popa (Pop), George 517
Popa, Mircea 841
Popazu, Constantin 330
Popeangă, Vasile 571
Popescu, Ion Mihai 841
Popescu, J. 250
Poponea, Nil Nicolae, 146
Popovici (actor), 349
Popovici, A. C. 6

Popovici, Constantin 216, 636
Popovici, Doru 842
Popovici, Eusebie 216, 543, 636, 721
Popovici, K. 841
Popovici, Mihail 722
Popovici-Barcianu, D. 762, 793
Popovici-Logotheli, Elena 791
Popp, George B. 744
Porumbescu, Ciprian 623
Poruţiu, Ioan 521, 522, 530, 531, 532
Poteca, Efrosin Dimitrie 145, 146
Prantl, Karl 423, 775
Prenk (Voievod) 363
Prevost-Paradol, Lucien-Anatole 355
Pribram, Richard 160
Pricop, A. 57
Procopeanu (preot) 497, 820
Preajbă, Scarlat 837
Prodan, Emil Petru 446, 792, 793
Proksh, Josef 755
Protase, Maria 753
Protici, (general) 390
Protici, Petru D. 231, 646
Proudhon, Pierre Joseph 528
Pubitscha, Fr. 108
Pulszky, D. 458
Pumnul, Aron 81, 82, 83, 421, 515 — 517, 571, 615, 658, 763, 818, 821
Puşcariu, Sextil 578

Q

Quérard 722
Quinet, Edgar 534
Quinezu, D. 626
Quintescu, N. 626

R

R. 318, 319, 692, 698, 834
Raab (ofiţer) 242, 474, 477
Racine, Jean 40, 145, 537
Radau, R. 795
Radetki, Fiodor Fiodorovici 248, 427, 659
Radonici, Stanco 327
Radu, Constantin 619, 194
Radu I (Negru) 36, 168
Radu cel Mare 228
Radu-Mană, Constantin 843
Radziwil (familie) 507
Raff, Joseph Joachim 345, 346, 720
Raicu, Mihail 838
Ralea, Mihail 49
Ralet, Dimitrie 318, 699

Rank, Joseph 355
Ramiz Paşa 236
Rasti Paşa Mehmet 674
Raşcu, I. M. 519, 722, 836, 837, 841
Raşid, Paşa 110, 126, 554
Rata (primar Pesta) 188
Ratcu (doctor) 203 — 205
Raţiu, Ioan 562
Raţiu, Teofil 661
Raţiu, Vasile 525
Raymond 712
Răceanu, V. 664
Rădescu, G. 290
Rădulescu-Motru, Constantin 32, 834
Rădulescu-Pogoneanu, I. A. 530, 535, 597, 796, 834
Răutu, N. 699
Răzvan Vodă *vezi* Ştefan VIII
Răzvan Redif Paşa 403
Reich, Eduard 737
Renan, Ernest 500
Repta, Ştefan 721
Réthi, L'ajos 410, 766
Reuf Paşa 352, 404
Reuter, Fritz 41, 282, 676
Rezin, Silviu 564
Rezvu (ofiţer) 427
Ricardo, David 528
Richelieu, Armand Jean du Plessis de 164, 167
Richter (deputat) 277
Richter *vezi* Jean-Paul 108
Rieger 108
Rifaat Paşa 410
Ristici, Iovan 119, 160, 176, 179, 182, 185, 207. 208, 549, 594, 597, 618 Ristler 476
Rizescu, I. 614
Rochefort 414
Rochefort-Lucay Henri, marchiz de 414, 770
Rock, B. A. 768
Rodbertus, Johannes-Karl 28
Rodici (baron) 115
Roesler, Robert 243, 244, 510, 656
Rohling August 136, 199, 200. 563, 564, 623

Roisin 131
Roman, Alexandru 521, 522, 531, 532, 633. 830
Roman, Filip *vezi* Theodorescu, Barbu
Roman, Veturia 389
Roman, Visarion 421, 771, 773, 774
Romanovi (familie) 240
Romanov, Nikolai Nikolaevici 233, 248, 268, 323, 365, 404, 410, 435, 733, 659, 666
Romanul Miron *vezi* Miron Romanul
Roques, Antonin 461, 462, 798, 799
Rosenthal, Moritz 314, 696
Rosescu, W. 784

Rosetti, C. A. 37, 46, 334, 556
Rosetti, Maria 496, 820
Rosetti, Th. 15, 16, 291, 680, 683, 723, 826
Rossini, Gioacchino 345
Roşu, N. 837
Rotscher, Heinrich Theodor 73, 574, 664, 665, 671, 676, 684, 713, 714, 722, 798
Rouget de Lisle, Claude Joseph 697
Rousseau, Jean-Jacques 11, 19, 27, 43, 185, 195, 335, 675, 690, 779
Roxanda (fiica lui Vasile Lupu) 829
Rozescu, N. 426, 433
Rubens, Ferdinand 394, 753
Rubjinstein, Anton Grigorievici 700, 755
Rudgi Paşa Mehmet 582
Rurik 240
Ruscalla, Vegezzi J. 432, 782
Russel, O.W.L 138
Russo, A. 16, 611, 699
Russu, I.N. 836
Russu, I. V. 421
Rusu, Aurelia 73, 807
Rusu, Liviu 18, 616
Ruxandra 168
Rykaczewski, Erasm 508

S

S. S. 53
Sadi Ionescu, Al. *vezi* Ionescu, Alexandru-Sadi
Sadik Paşa 113, 319
Sadullah Bey 265, 280
Saib Paşa 755
Saint-Saëns, Camille 345, 718, 720
Salinger, L. 612
Salisbury, Robert Arthur-Talbot-Gaiscogne-Cecil 247, 265, 275, 291, 305, 306, 309, 360, 663, 671 — 673, 692, 731, 805
Samih Paşa 313
Samurcaş, I. Al. 827
Sand, George (Aurora Dudevant) 121, 550
Sanda, George 835
Sandeau, Jules 121
Sandhurst 358, 481
Sandwith, Humphrey 736
Sapeanu, Ioan 714
Sarandi, Frosa 282, 283, 294, 676
Sardou, Victorien 86, 274, 671
Sasu, Aurel 841
Sava Paşa 299
Savfet Paşa 126, 298, 305, 306, 327, 335, 356, 376, 402, 648, 682, 691, 711, 803
Săcara, Ecaterina 619
Sărăteanu, L. 838
Sbiera, I. G. 216, 497, 515, 517, 587 636, 820
Schachingen, P. Coel M. 763
Schaeffle, Albert 28, 38

Schaffarik, Paul Joseph 108, 244, 656
Scheletti, G. 319 Scherr, V. 457
Schiffner, Ludwig 216, 636
Schilder-Schuldner 404
Schiller, Fridrich 452, 688
Schinagl, M. 570
Schmoller, Gustav 19
Schneider 280
Schopenhauer, Arthur 10, 38, 363, 413, 684, 731, 834
Schreiber, Albert 841
Schuchardt, Hugo, 353, 725, 726
Schumann, Robert 345, 720, 755
Schuselka, Francisc 527
Schuyler 280
Schwann, S. 528
Schwarzfeld, M. 614
Scriban, Filaret 497, 820
Scribe, Eugéne 86, 274, 347, 348, 671, 712, 721, 722
Scridon, Gavril 842
Scudier de (ofiţer) 130
Scurtescu, N. 216, 687
Scurtu, I. 5, 7, 42, 48, 50, 64, 536, 544, 563, 565, 599, 616, 620, 637, 642, 657, 671, 679, 694, 696, 762, 765, 768, 777, 781, 784, 785, 792 — 800, 813, 814, 828, 834
Sealsfield, C. 771
Sebastian, Mihail 837
Selagian, Silviu 421
Selami Paşa 163
Selim II 269
Selim Paşa 161, 177
Sennyei, Pál 320, 321
Sergiu, Alexandrievici (mare duce) 382
Serrurie, Grigore 45, 290
Serrurier (conte) 428
Server Paşa 414
Shakespeare, William 54, 85, 86, 195, 293, 294, 298, 350, 356, 373, 518, 519, 537, 620, 684, 688, 722, 738
Sherbrooke, Robert Lowe 175, 312
Sidoriaev (locotenent) 427
Siemens, O. 394, 753
Silaşi, Grigore 497, 820
Silberstein, I. 154
Sima (jupîneasa) 509, 510
Simion, Eugen 72, 75, 835
Simionescu, Corneliu 835
Simionescu, Gheorghe 193
Simionescu, Maria 838
Simon, Jules, 375
Simonescu, Dan 639
Simonyi, Ernstin 783
Sina, Simeon Gheorghe 146
Sion, Florin 835
Sion, Gheorghe 213 570, 633, 751
Sîrbu (Serbu), Ioan 136, 564
Skupiewski, J. J. 653, 654

Slavici, Ioan 12, 41, 70, 282, 408, 412, 455, 491, 493, 522, 529, 530, 534, 535, 548, 556, 598, 661, 676 — 678, 700, 703, 715, 726, 764, 768, 773, 774, 776, 778, 781, 792, 793, 797, 812, 816, 817, 833, 835, 842
Slăniceanu, Gheorghe 611
Slăvescu, Victor 683
Smith, Adam 590
Sobieski, Jan 685
Sofocle 294
Solomon, Iustin 614, 838
Spencer, Herbert 737
Spohr, L. 344, 700, 701
Srisipp (anagramă pentru Silviu Reziu, Ioan Serbu, Ioan P. Păcurariu)
Stahi, Constantin D. 111, 330, 542
Stahl (general) 382
Stahl, H. H. 25
Staicu, Ştefan 840
Stamati, Constantin (Costache) 687
Stan, Elena 840
Stanislaw August Poniatowski 507
Stavrescu, Ralu 293, 337, 713
Stavridis 280, 674
Stăncescu, I. C. 570
Stănescu, Vasile Mircea 497, 522, 532, 533, 820 Stătescu, Eugen 285, 315, 677,742
Stein, Lorenz Jacob von 529, 683
Stern, Adolf 373, 738
Sternberg, Joachim conte 108
Sterne, Carus *vezi* Krause, Ernest Ludwig
Stevici (ministru) 182, 597
Stoean, Gheorghe, D. 540, 642
Stoianovici, A. 538, 699
Stoica, Sever 837
Stolojan, A. 665 737, 738
Stolzenwald (ofiţer) 248
Strabo (Strabon) 500
Strajanu, Mihail 518
Strauss, Eduard 708
Strauss, Johann 330, 708
Streinu, Vladimir 8, 41, 687, 692, 839
Stremayr, Karl von 161, 216, 217, 259, 587, 629 Stroe 509, 510
Stuart, Dmitrie F. 365, 728
Sturdza (Sturza) Dimitrie A. 331, 381, 387, 508, 512, 633, 708, 742, 830
Sturza, Ioan (Ioniţă) Sandu 172, 465, 468
Sturza, Gr. 345
Sturza, Mihail Grigorie 146, 259, 468, 564, 861
Sturza Miclăuşeanu, Alex. 512
Suciu, Gheorghe 843
Suciu, Petru 242, 654, 702
Sue, Eugene Marie-Joseph 688
Suleiman II 160, 161, 163, 236, 269 Suleiman Paşa 150, 364, 390, 395, 397, 398, 403, 404, 411, 414, 420, 426, 434, 483, 754, 755, 772, 802

Sulzer, Franz Joseph 244, 638, 656
Sumarakov (ofiţer) 209, 210, 630
Sundfort 730
Surdu, Bujor 525
Sută-Selejan, Sultana 840
Suţu, Alexandru V. V. 146
Suţu, Mihail Grigorie V. V. 146
Suţu, Nicolae 568
Suţu, Nathalia 406
Suvarov (principe) 382
Széchenyi, István 261
Széll, Kálmán 321

Ş

Şafarik *vezi* Schaffarik
Şaguna, Andrei 261, 322, 323, 456, 703, 762, 798
Şahovski, Aleksei Ivanovici Iahovski 248, 660
Şahovski (prinţesa născută Cetvertinski) 174
Şapira (soldat) 355
Şaraga *vezi* Şragăr
Şarlota *vezi* Corday
Şefket Paşa 428, 429
Şeik Ul. Islam 153, 303
Şendrea, A. M. 684
Şendrea, St. 312, 693, 694
Şerban, Geo 838
Şerif Effendi 236
Şerif Paşa 163
Şincai, Gheorghe 8, 82, 83, 630
Şişman (dinastie) 405
Şoimaru, Tudor 839
Şragăr, Elias 217, 221, 637
Şragăr, Samoil 217, 221, 637
Ştefan IV (Ştefăniţă) 168
Ştefan VIII (Răzvan) 168
Ştefan cel Mare (Ştefan cel Sfînt, Ştefan Vodă, Ştefan Voievod) 12, 23, 26, 28, 44, 46, 79, 80, 98, 99, 148, 168, 220, 259, 288, 301, 310, 341, 429, 431, 443, 444, 491 — 497, 533 — 535, 543, 584, 590, 598, 711, 712, 715, 751, 782, 789 — 791, 815, 819, 820, 822
Ştefan cel Tînăr *vezi* Ştefan IV (Ştefăniţă)
Ştefan, Mircea 839
Ştefanelli, T. V. 661, 797, 835
Ştefănescu, Grigorie 213, 570, 633, 634
Ştefănescu, Iulian 763
Ştefureac, Ştefan 721
Ştrempel, Gabriel 612
Şuteu, Flora 72, 75
Şuţu, M. 250
Şuvalov, Piotr Andrunci 130, 162, 332, 340, 343,476, 558, 805

T

T. A, 840 Tachinin 114

Tagliavini, Carlo 835
Taillandier, Saint-René 418, 770, 771
Takariof (general) 174
Talleyrand-Périgard, Charles Maurice de 537
Tamerlan *vezi* Timur, Lenk
Tanda *vezi* Slavici, I.
Tange, Eduard 160
Tardini, Fany 520
Tattarescu, Gh. 570
Tausig, Bernhard 142
Tazli Paşa 174
Teclu, Nicolae 445, 533, 534, 789, 790, 791. 792. 817
Teculescu, Horia 837
Teoctist Blajevici 388, 782
Teodor, Pompiliu 836, 840
Teodorescu, G. Dem. 768, 817, 818, 819
Teodorescu-Kirileanu G. *vezi* Kirileanu, G. T.
Teodorini, Teodor 6 11
Teodorovici, Constantin 838
Teodorovici, Maria 838
Teodoru, Gheorghe 437
Teodoru, Nicolae 611
Teodoriu, D. 837
Tergusakov 400, 401, 483
Teutsch, G. D. 244, 656
Theodorescu, Barbu 688
Thierry, Edouard 722
Thiers, Adolphe 188, 355, 375, 428, 780
Thunmann, John 244, 656
Tiajchnikov (colonel) 427
Tiberghien, Guillaume 737
Tihan, T. 841
Tihomir 168
Tiktin, H. 570, 574, 613, 614, 636, 828
Timuş *vezi* Hmilniţcki, Timuş
Tisca, Teodor 146
Tisza, Kálmán 158, 214, 320, 321, 325, 377, 378, 405, 522, 523, 530, 631, 701, 702, 733, 740, 741
Titulescu, Nicolae 791
Tocilescu, Gr. 510, 768, 817, 818, 819, 828
Todoran, Eugen 842
Tolly *vezi* Weimarn
Tolstoi, L. N. 41, 42
Tomaschek, Wilhelm 244, 656
Tomasciuc, Constantin 217, 629
Tomescu, D. 834
Tomoiagă, Laurenţiu 721
Tomozei, Gheorghe 840
Topazovici, George 330
Tornea, Florin 838, 839
Torouţiu, I. E. 5, 520, 532, 597, 774, 796, 836, 837
Toscano, Simone 212, 632
Totleben, Eduard Ivanovici 429, 433, 434
Tourte, François 690

Trahard, Pierre 676
Traian 252, 407, 408, 762, 763
Transchenfels 264
Trendelenburg, Friederich Adolf 422, 423, 424, 765, 766, 775, 776, 812
Trifoiu, Nicolae 517
Triîupis (ministru) 386
Troteanu, Constantin 183, 598
Tuciacovici, Teodor, 330, 339
Tuducescu, Ioan 421
Tufescu, G. 220, 639
Tugomir, Basarab *vezi* Tihomir
Turcu, Constantin 839, 840
Turgheniev, Ivan Sergeevici 676
Türr, Istvan 662, 663
Turtureanu, Constantin 532
Tuschner 531
Twesten, August Detley 423, 775
Tylor, Edward 737

Ţ

Ţaranu, Andronic M. 835, 700
Ţepelea, G. F. 839, 841
Tzimis (ministru) 386

U

Ungheanu, Mihai 842
Ungureanu, Gh. 789
Urbanek, Fr. A. 246
Ureche, Grigore 169, 782
Ureche, Nistor 148, 169
Urechia, Vasile Alexandrescu 15, 85, 213, 519, 570. 633, 751

V

Vaida, Mircea 841
Validé (sultana) 126, 279
Vancea, Ioan *vezi* Ioan Vancea de Buteasa
Vandory, Lajos 634
Vanloo, Albert 666, 725
Vannovski, Piotr Semionovici 248, 365, 660
Varlaam (mitropolit) 259
Varro (== Eminescu, M.) 524, 526, 528
Varro, Caius Terentius 524
Varro, Marcus Terenţius 524
Varro, Publius Terentius 524
Vasici, Pavel 753
Vasilco, Alexandru 543
Vasile Lupu 26, 829
Vasiliu 333

Vasiliu, Aurel 838

Vasilovici, Arcadie 721
Vasoievici (Wasoievici) 390
Vatamaniuc, Dimitrie 4, 25, 47, 58, 571, 575, 579, 614, 646, 692, 767, 799, 800, 804, 806 — 808, 811, 812, 828, 835, 841 — 843.
Văcăreşti (poeţii) 537
Vărzaru, Simion 838
Vârgolici, Ştefan 52, 141, 204, 538, 544, 572, 589, 626, 699
Velican, Alexandru 562
Velichi, C. 540
Veniamin Costaki *vezi* Costache, Veniamin
Verdi, Giuseppe 545
Verdinaş, Traian 842
Vermont, Bernard Varvara 413, 768, 769, 809
Verne, Jules 412, 768
Vernescu, George D. 69, 71, 315
Verussi, Petru 323, 336, 711, 712, 715, 723
Vianu, Tudor 8, 16, 41, 535, 723, 836, 838
Vico, Giambattista 712
Vieuxtemps, Henri 719
Vilner, A. 290
Vinkler, Eugeniu E. 544, 626
Vintilă, G. 753
Vintilă, Petru 841
Vioreanu, P. 809
Vitner, Ion 838
Vittner, Fanny Neuschotz 396
Vixanti, Andrei 290, 751
Vîrna, Dimitrie 421
Vîrnav-Liteanu, George (Iorgu) 431, 432, 782
Vlad Dracul 169
Vlad Ţepeş 36
Vladimir (mare duce) 139, 335
Vladislav 240
Vladislav I (Vlaicu) 168
Vladcovschi, Petru 75
Vlahuţă, Alexandru 838
Vlasa, Elie 525
Vlastari, Mathei 259
Vlădescu, Alexandru 148, 149, 579
Vlădescu, G. 421
Vlăduţ (familie) 148
Vogoride, Alexandru (Aleco Paşa) 133, 313, 316, 332, 560, 583, 695
Vogoride, Nicolae 133, 560
Voiculescu, Ilie C. 837
Voinov, Nicolae 665
Volcinschi, Ioan 533
Voltaire, (Arouet, François-Marie) 612, 638
Vopiscus *vezi* Flavius Vopiscus
Vornica, Gheorghe 838
Voronţov-Doscovici, Ilarion Ivanovici 248, 660
Vrba, Carol 160
Vrînceanu, I. I. 391, 750
Vucalovici (căpitan) 143
Vulcan, Iosif 412, 517, 518, 520, 531, 577, 627, 666, 742, 768, 795

Vulcan, Samoil 389
Vulpe, Magdalena 579
Vulturescu, Gr. 695
Vutcovici, Petru 181, 390

W

Wachman, Eduard 336, 341, 712
Wachter, Friederich 747, 774
Wagner, Richard 178, 593, 594
Warre, Reginald Earl de la 125, 553
Wasa (Casa de) 164, 274
Wasmut, Auton 160
Weber, Carl Maria von 344, 720
Weimarn, Barklay-Tolly 248, 324, 659
Weiss, I. I. 355
Wenckheim, Béla 321
Wenzel, Hans 591
Werder (baron) 382
Wesner, P. 765
Wheaton 270
Wieck, Friedrich 755
Wiegler, Paul 616
Wiest 74
Wietersheim, Eduard von 244, 656
Wilhelm I 243
Wilhelmi, August Emil Daniel Ferdinand Viktor 719
Willement, Remi 753
Willemoz 394, 733
Williams de Kars, William Fenwick 371
Wolff 270
Wosniiak 243
Wrede (consul austriac) 117, 477, 806, 807

X

X 53, 774
Xenopol, A. D. 32, 73, 204, 220, 232, 237, 238, 244, 323, 340, 361, 362, 496, 534, 589, 596, 626, 639, 647, 648, 651, 655, 656, 715, 731, 768, 820, 826
Xenopol, Filip 204
Xenopol, Nicolae 204

Y

Y 53, 774, 775
Young, Edward 758

Z

Zaciu, Mircea 841
Zah (Zach), Frans Aleksander 128, 139, 140, 156, 174, 176, 403, 557
Zaharia, N. 834, 835

Zalis, H. 838
Zamfirescu, Dan 839
Zamfirescu, Duiliu, 47
Zamoyski (familie) 507
Zelenoi (ofiţer) 242, 474
Zeller, Eduard 737
Zemacof, Danial 231, 646
Zieglaner de Blumental, Ferdinand 208, 629
Ziemalkowski 314
Zottov, Pavel D. 429
Zotu (Zottu), George 409, 414, 415, 417, 418, 422, 764, 765, 770, 774, 775, 776, 812, 832
Zachokke, Heinrich 768
Zukici, 316, 322

INDICELE NUMELOR DE LOCURI

A

Acropole 500
Adlie 163
Adria *vezi* Marea Adriatică
Adrianopole 286, 319, 403, 414
Agram *vezi* Zagreb
Ak Palanka 139, 150, 580
Aladja 434
Alaşkerd (Alaşgerd, Alesgerd, Aleşgard) 399 — 401
Alba 264, 564
Alba Iulia (Karlsburg) 136, 140, 258, 562, 563, 744, 786
Albania 84, 120, 181, 227, 239, 241, 335, 364, 395, 397, 432, 569, 755, 783, 804
Alep (Aleppo) 224
Alexandropol 401
Aleksinaţ 129, 132, 143, 150, 162, 174, 176, 182 — 184, 189, 192, 199, 208, 234 — 236, 239
Aliotman *vezi* Turcia
Almaş 168
Alpi 114
Alsacia (Alzas) 164, 668
America (Statele Unite) 21, 45, 84, 137, 167, 199, 281, 300, 303
Anatolia 236, 280, 414
Androvaţ (Andrevaţ) 201, 472
Anglia (Englitera, Britania, Marea Britanie, Albion) 19, 21, 107, 110, 111, 122, 125, 131, 138, 156, 162, 167, 176, 181, 182, 190, 193, 195, 202, 208, 229 — 231, 242, 247, 251, 265, 271, 274, 275, 278, 280, 281, 286, 289, 303, 305, 309, 316, 322, 332, 334, 338 — 340, 343, 345, 346, 350, 352, 353, 358, 359, 364, 373, 375, 378, 405, 482, 484, 501, 528, 539, 558, 565, 588, 620, 641, 646. 647, 659, 663, 668, 669, 671, 682, 691, 693, 696, 719, 726, 731, 738
Antivari 403
Anvers 126
Arabia 184
Arad 263, 264, 269, 421, 497, 516, 522, 533, 656, 820, 821
Arcadia 27
Archangel 404
Ardahan (Ardagan) 371, 375, 739
Ardanuci 371
Ardeal *vezi* Transilvania
Ardost 400
Argeş 576, 606, 607
Arkanje (Arcanie) 371
Armenia 371, 757
Asia (Asia Mică, Asia Centrală) 114, 154, 156, 190, 241, 309, 379, 386, 397, 400, 405, 428, 615, 746, 759
Atena 228, 229, 386, 500, 645, 672, 746
Aussig 139
Austria (Imperiul Habsburgic) 9, 11, 12, 17, 46, 81, 82, 86, 88 — 93, 95 — 97, 108, 120, 121, 125, 128, 130, 138, 144, 153, 154, 156, 157, 164, 165, 167, 169, 173, 176, 182, 187, 205, 206, 208 — 210, 218, 220, 222, 229 — 231, 237, 240, 241, 245, 251, 254, 255, 259, 260, 262, 270, 271, 276, 280, 281, 296, 300, 301, 303, 317, 320, 321, 341, 343, 346, 347, 370, 376, 377, 388, 411, 419, 430, 437 — 439, 445, 461, 466, 468, 478, 482, 483, 521, 524, 527, 528. 553, 565. 567, 575, 585, 656, 657, 668, 701, 706, 733, 763, 792, 799, 806, 819
Austro-Ungaria 50, 52, 56,108,125, 128, 142, 148, 152, 158, 190, 198, 206, 212, 242, 243, 251,

252, 254, 265, 271, 275, 296, 300, 301, 303, 310, 322, 327, 335, 352, 359, 364, 370, 376, 377, 425, 427, 497, 515, 518, 519, 521, 522, 524, 525, 527, 528. 530, 532, 533, 552. 556, 557, 568, 569, 572, 581 — 584, 586, 587, 591, 592, 597, 613, 618, 620, 633, 656, 657, 662, 663, 672, 691, 701, 702, 726, 733, 744, 747, 752, 766, 771, 772, 783, 785, 788, 798, 810, 811
Avala 176
Avliar 434
Avon 373

B

Babina Glava 137, 138, 142, 150, 153, 156, 176
Babovişte (Bobovişte) 209, 471, 801
Bacău 116, 207, 606, 607
Bagdad, 313
Bahlui 32, 218, 287, 365, 368, 379
Balcani 43, 130, 403, 404, 411, 419, 420, 433, 434, 539, 544, 546, 549, 550, 557, 558, 560, 561, 562, 568, 569, 577, 578, 581, 582, 584, 588, 589, 592, 620, 641, 643, 645 — 648, 656, 660, 663, 666, 688, 689, 698, 715, 738, 740, 759 — 761, 766, 767, 769, 771 — 774, 777, 780, 781, 783, 785, 787, 788, 801, 802, 808
Balş 392, 444, 445
Baltley 620
Banat 88, 146, 241, 264, 266, 520, 522 — 525, 532, 566, 567, 667, 744
Banja (Bania) 176, 181, 199, 208, 509
Banjani 135, 305, 390
Bardez 371
Basarabia (Besarabia) 169, 172, 187, 188, 241, 333, 339, 344, 465, 492, 496
Batum 371
Bavaria 108, 259
Bazargic (Bazardgic, Bazardjic) 265, 411
Bechet 383, 737, 743
Becskerek (Becicherec) 144
Beikiöj (Beikos) 127
Belici 220, 249, 341
Beireuth 178
Beiuşs 721
Belgia (Belgiu) 97, 126, 141, 237, 270, 278, 288, 289, 291, 553, 565, 668, 682
Belgrad 109, 115, 117, 119, 128, 130 — 132, 138 — 140, 156, 161, 162, 174, 176, 177, 179, 181 — 183, 188, 190, 198, 222, 225, 236, 237, 239, 243, 313, 326, 330, 387, 390, 477, 535, 540, 546, 548, 560, 597, 606, 607, 695, 801, 803, 806
Belgradcik 139, 150, 163, 180
Beltford 620
Berlin 107, 110, 115, 119, 121 — 123, 143, 187, 190, 229, 230, 265, 316, 317, 319, 322, 331, 332, 343, 352, 376, 436, 438, 484, 529, 535, 545, 579, 612, 613, 616, 654, 663, 668, 680, 697, 698, 727, 729, 730
Besica-Bai 143
Bessel 413
Biela 399, 404, 428
Bielina (Bijeljina) 137 — 139,143, 153, 155, 179, 180, 237
Bielopavliţe 193, 227
Biersovo 181
Bihor 525, 829

Bilek 160, 161
Bircika 179
Biscaia 567
Biserica Albă 142
Bistriţa 61, 567
Bistriţa-Năsăud 766
Bitam* 313
Bizanţ 240, 241, 317, 405, 429
Bîrlad 211, 389
Blagaj 150, 155
Blaj (Blaş) 136, 140, 421, 511, 524, 533, 563, 570, 638, 692, 721, 791, 829, 835
Boemia 33, 89, 91, 92, 108, 138, 156, 165, 208. 241, 255, 260, 541, 568, 779
Bojana 305, 332
Bolgrad 122, 131, 339, 551, 607
Boljevaţ 176
Bolintin 342
Bonn 131
Bordeaux 355
Boroşineu 264
Borsig 339
Bosfor 115, 1.20, 121, 181, 289, 299, 310, 483, 520, 686, 692
Bosnia 115, 131, 132, 139, 143, 152, 154, 176, 181, 184, 187, 193, 197, 199, 205, 208, 222, 224, 227, 230, 233, 239, 241, 276, 277, 305, 306, 363, 509, 535, 569, 717, 732
Botoşani 112, 307, 308, 318, 389, 606, 607, 613, 691, 699, 700, 820, 829
Botoşanca 307
Bradford 251
Brandenburg 430, 436
Branişte 278
Braşov 263, 389, 450, 557, 570, 571, 575, 596, 721, 744, 747, 753, 773
Bratocea 783
Braunschweig 765
Brăila (Proilabum) 85, 258, 276, 379, 482, 576, 606, 737
Breman 501
Breslau 615
Bretania 141
Brezaia 510
Brighton 620
Brindisi 319
Bristol 620
Brody 161
Broşteni 565, 567
Bruxelles (Brusella) 126, 173, 185, 372, 466, 638, 736, 737
Bucovina 28, 31, 32, 40, 46, 79 — 82, 111, 165, 172, 190, 192, 206, 208, 219, 253 — 259, 347, 388, 389, 395, 429, 430, 465, 471, 492 — 494, 496, 497, 499, 516, 517, 542, 543, 565, 585, 587,618, 638, 662, 692, 699, 720, 782, 790, 800, 816 — 820,
Bucureşti 14, 23, 24, 43, 47, 52, 56, 106, 122, 135, 139, 141, 152, 168, 179, 182, 183, 185, 191, 196, 207, 211 — 213, 215, 229, 231, 237, 247, 267, 269, 272, 282, 288, 296, 315, 316, 324, 333, 338, 341, 343, 348, 350, 358, 365, 370, 372 — 374, 380, 381, 384, 388, 389, 391, 392, 397, 402, 404, 409, 411, 412. 413, 421, 422, 428, 430, 435, 436, 437, 476, 480, 510, 520, 533, 535, 537, 543, 547, 548, 552, 554 — 556, 559, 562, 563, 576, 578, 584, 589, 599, 601, 612, 616, 638, 646, 662, 670, 675, 676. 689, 693, 736. 750, 751, 753, 758, 760, 772, 775, 776, 784, 786, 787, 792, 796, 797, 805, 827, 829

Budapesta (Buda, Pesta) 53, 56, 116, 117, 130, 131, 139, 142, 144, 146, 154, 159. 162, 178, 188, 214, 230, 252, 254, 260, 299, 317, 320, 361, 373, 377, 384, 388, 408, 412, 438, 458, 515, 517, 518, 521, 524, 530, 531, 533, 541, 546, 559, 563, 569, 573, 574, 613, 688, 698, 740, 744, 747, 753, 766, 768, 830
Buimir 209
Bukova 434
Bulgaria 110, 120, 139, 154, 174, 193, 195, 200, 205, 208, 222, 224, 230, 233, 237, 241, 246, 265, 275, 276, 278, 280, 286, 287, 289, 291, 298, 305, 403, 405, 414, 420, 433, 469, 545, 569, 646, 656, 681, 760, 845
Burgas 286
Bourgogne (Burgonia) 164
Buzău 289, 408, 544, 576, 606, 607, 626, 762

C

Cahul 339, 506. 606, 607
Calafat 160, 357, 370, 372, 373, 379, 383, 737
Caracal 548
Caransebeş 667
Caraş 264
Carintia 183, 241, 566
Carniolla 500
Carpaţi 84, 128, 140, 148, 149, 190, 238, 258, 261, 268, 318, 370, 407, 491, 494, 557, 564, 657, 752, 763, 773, 774, 819
Cartagina (Cartago) 353, 354, 726
Catergas 567
Cattaro 120, 327, 390, 569, 582
Caucaz 234, 562**,** 735, 739
Călugăreni 431
Călineştii lui Cuparencu 692
Cătun *vezi* Katun(i)
Ceahlău 430
Cearaveţ 401
Ceraghan (Cegheran) 115, 279
Ceremuş, 430
Cernavodă (Cerna Vodă) 419, 482
Cernauca 791
Cernăuţi 56, 79, 111, 157, 160, 161, 206, 216, 217, 256 — 258, 347, 388, 499, 517, 533, 535, 541, 543, 570, 571, 585, 587, 615, 629, 662, 720, 721, 789, 816, 818, 821
Cetatea Albă 430
Cetatea de Piatră 264, 266
Cetăţuia 564
Cetinje (Cettinje, Cetinie) 109, 132, 135, 161, 181, 190, 214, 226, 242, 246, 313, 323, 325, 339, 342, 363, 364, 390, 396 — 398, 483, 695, 763
Chambéry 438
Champagne 318
Chehirkany 150
Chemnitz (Şemniţ) 565, 566
Chichindei 264, 266
Chilia 153
Chilişeni 543
China 227, 311, 385. 644

Chipăreşti 218
Chişinău (Chişănău) 187, 248, 268, 323, 339, 358, 361, 365, 666
Chur 375
Ciacik 128
Ciorteşti 778
Cipru (Cipria) 241
Cirneta 410
Cislaitania (Cisleitania) 241, 438
Ciuprija (Ciuprija Jagodin) 176, 192
Cîineni 575
Cîmpulung 430, 508, 543, 721
Cîmpulung Muscel 827
Cîrligătura 160
Cîrlova 428
Cladova 575
Cloşani 432, 783
Cluj-Napoca (Cluj) 56, 263, 384, 388, 389, 540, 783, 791
Colaşin *vezi* Kolaşin
Colomeia *vezi* Kolomeia
Colonia 200, 623
Constantinopol (Constantinopole, Constantinopoli, Istambul, Stambul, Ţarigrad) 110, 113,116, 119, 120, 123, 127, 129, 134, 138, 139, 143, 147, 150, 152 — 154, 160 — 162, 176, 181, 182,

189, 190, 192, 195, 202, 209, 219, 221, 224, 227, 229, 236, 238, 240 — 243, 247, 258, 265, 270, 275, 277, 278, 286, 287, 291, 297, 299, 305, 312, 316, 317, 322 — 325, 327 — 330, 342, 345, 357, 359, 360, 364, 373, 379, 388, 395, 397, 399, 401, 402, 414, 419, 428, 430, 473, 476, 483, 542, 544, 545, 550, 551, 554, 569, 581, 596, 638, 643, 646, 648, 650, 652, 663, 673, 674, 681, 688, 689, 691, 693, 696, 698 — 700, 707, 709, 730, 731, 737, 754, 802, 803, 805
Constanţa (Kiustendje, Kustengi) 419, 482, 532
Conteşti 512
Copavnic *vezi* Kopaonic
Copou 279, 595
Corman *vezi* Korman
Cornul de Aur 120, 223
Costîna 543
Cotroceni 2 12
Cotnar 44
Covurlui 606, 607
Cozia 575
Cozoriev *vezi* Kozoriev
Cracovia 108, 206, 507, 508, 827
Craiova 211, 384, 555, 558, 688, 827
Crasna 32, 257
Creta 154, 187, 404
Crevţe *vezi* Krevţe
Crimeea 149, 364
Cristian (Grossau) 192
Criş 148, 250
Crişana 492, 816, 817
Croaţia 241, 261, 430. 740
Cruşevaţ *vezi* Kruşevaţ
Cuci *vezi* Kuci

Cupelja *vezi* Kupelja

D

Dacia 30, 210, 243, 244, 251, 252, 341, 407, 656, 773, 786
Daduliţ 138
Daiar 401
Dalecarlia 567
Dalmaţia 115, 241, 259, 509, 657
Damasc 224
Danilovgrad 397, 398, 483
Darabanii 390, 391, 749
Dardanele 120, 143, 215, 241, 427, 483
Debreţin (Dobriţin) 264, 322
Delibaba 400, 483
Deligrad 130, 132, 143, 174, 176, 192, 201, 209, 227, 234 — 237, 239, 471, 472, 474, 644, 652, 802
Delta Dunării 151 — 153, 212, 241, 617
Dervent(a) 160
Deva 264, 667
Dinului (insula) 332
Djunis (Dgiunis, Diuniş, Duniş) 201, 234 — 237, 239, 471 — 474, 649, 651, 801 — 803
Djuniska (Dgiunisca, Dgiuniska) 235, 239, 474
Dîmboviţa 32, 250, 576, 606, 607
Doboca 264
Dobra 410 766
Dobrogea 25, 241, 403, 419, 482, 783, 810
Dobroiţevo 199
Dobrovăţ 425, 777, 778
Dobrujevaţ 186
Dolj 576, 606, 607
Dolnji-Ljubes 207
Dorna 497, 820
Dorneşti 494, 816. 818, 820
Dorohoi 111, 273, 390, 512, 606, 607, 699
Drava 241
Drina (Drena) 108, 115, 117, 128, 137 — 139, 143, 176, 179 — 181, 193, 209, 237, 557, 561
Drobinak 305
Duga 390, 397, 403, 428
Dukla 198
Dumadia 237
Dunăre 18, 46, 120, 128 — 130, 147 — 149, 154, 156, 168, 176, 181, 192, 240, 241, 243 — 245, 250, 253, 270, 272, 276, 284, 313, 317, 319, 339, 342, 359, 360, 367, 370, 372, 378, 379, 387, 389, 402 — 404, 405, 407, 427, 432, 433, 478, 484, 491, 520, 575, 580, 599, 615, 617, 641, 678, 729, 732, 744, 810
Durostor 168

E

Ecuador 188
Egipt (Egipet) 167, 196, 210, 227, 336, 686
Elveţia (Sveţia, Şviţera) 21, 167, 270, 278, 501, 667, 668

Ems 114, 119 — 122, 546
Englitera *vezi* Anglia
Epir 120, 241, 432, 783
Erivan 371, 434
Erzerum 313, 371, 375, 386, 399, 400
Eske-Kilici 143
Eski Giuma 414
Eubeea 500
Europa 8, 9, 30, 32, 79, 86, 88, 89, 93 — 95, 109 — 111, 119 — 121, 154, 160, 162, 164, 165, 185, 190, 195, 197, 200, 201, 205, 209, 218, 223, 224, 229, 239 — 241, 244, 248, 251, 260, 264, 265, 270, 272, 275, 277, 278, 280, 284, 287, 289, 299, 301, 305, 309, 310, 316, 319, 323, 335, 339, 340, 350, 354 — 357, 360, 372, 397, 399, 401, 438, 478, 492, 501, 522, 523, 530, 567, 578, 585, 615, 616, 653, 663, 677, 698, 707, 729, 744, 754, 790, 809

F

Fanar 480, 488
Făgăraş 168, 264, 266, 389, 524, 744
Fălciu 606, 607
Fecera 332
Filipopol(i) (Plovdiv) 110, 265
Fiume 26 1
Fîntîna Albă 257
Flandra 164
Florenţa 241
Floreşti 729
Focşani 389, 617
Franţa (Francia, Franţia) 86, 110, 113, 125, 138, 147, 164, 167, 175, 182, 185, 187, 188, 195, 216, 218, 238, 239, 242, 243, 251, 253, 265, 270, 274, 275, 281, 287, 303, 305, 314, 322, 334, 335, 343, 355, 364, 375, 428, 438, 439, 454, 468, 482, 492, 534, 565, 568, 578, 584, 585, 662, 669, 723, 726, 729, 739, 758, 770, 787, 821
Frankfurt pe Main 355
Fundina* 137, 595

G

Gabrovo 11, 420
Galaţi 85, 188, 238, 389, 437, 579, 613, 614, 699, 787
Galipoli 241
Galiţia 80, 92, 154, 157, 165, 190, 192, 208, 258, 377, 466, 468, 508, 615, 618
Gatko (Gatzko, Gaczko) 109, 143, 147, 332, 390, 428
Gelesnika *vezi* Jelezniţa
Geneva 174, 188, 413
Germania 8, 32, 79, 116, 119, 121, 137, 156, 164, 167, 168, 170, 178, 182, 183, 218, 229, 230, 231, 243, 259, 265, 270, 271, 278, 281, 285, 287, 296, 300, 301, 303, 339, 355, 359, 372, 411, 413, 419, 427, 438, 439, 457, 468, 482, 546, 563, 567, 568, 581, 583, 586, 588, 592, 620, 640, 642, 647, 662, 663, 668, 672, 691, 696, 726, 730, 769, 779, 821
Gherăieşti 193
Gherla 834
Gibraltar 107, 132
Glessen 131
Gilone 332

Gironda 438
Giurgiu 85, 289, 379, 403
Glagovo (Gaglova) 239, 474, 803
Golia 200, 218
Goransko 390, 428
Goraviţa 395
Gorianskopolie 404
Gorj 576, 606, 607
Gornji-Studen 427 — 429, 777
Gotha 730
Göttingen 131

Grahovo (Grahove, Grasova) 143, 181, 193
Gramada 160, 161 Grau 188
Graz 160, 725, 726
Grăniceşti 543
Grecia 115, 120, 138, 154, 167, 227, 2.29, 231, 247, 313, 372, 380, 392, 397, 483, 569, 645, 715
Greenwich 620
Gremniţ 566
Griviţa 433 — 435, 785
Gropniţa 279
Grossau *vezi* Cristian Gruzia 434
Guatemala 188, 39? Gyone 265

H

Hadgias 196
Hadikfalva *vezi* Dorneşti
Hanovra 372, 565
Harkov 247
Haţeg 524
Hermannstadt *vezi* Sibiu
Herzegovina 107, 110, 120, 123, 128, 132, 135, 139, 159, 181, 189, 193, 197, 199, 205, 222, 224, 227, 230, 233, 241, 246, 278, 305, 306, 312, 363, 398, 477, 539, 557, 562, 569, 732, 755
Hietzing 372
Hinterbrühl 250
Hîrlău 148, 160
Hodelowitz 108
Honolulu 118
Horbartown 609
Hotin 248
Hrişca 218
Hunedoara 263, 410, 570, 767
Hurukdara, 40 1
Huşi 259
Iagodin (Jagodin) 174, 176
Ialomiţa 575, 576, 606, 607
Ialta 647
Iamboli 404
Iania 179
Iantra (Jantra) 403, 405, 428, 433
Iaringe 139, 140

Iasnaia Poliana 41
Iaşi 21 52 111, 112, 123, 133, 142, 173, 182, 204, 211, 216, 218, 220, 234, 242, 245, 250, 266, 267, 273, 278, 295, 319, 321, 330, 331, 333, 341, 343, 345, 350, 356, 357, 359, 361, 363, 365 — 368, 371, 372, 379, 380, 382, 383, 385, 389, 400 — 402, 406, 415, 425, 426, 437, 466, 469, 488, 496, 517, 531, 536, 544, 559, 563 — 565, 573, 584, 686, 589, 596, 597, 599 — 601, 603, 606, 607, 617, 619, 623, 626, 637, 646, 647 — 649, 651, 653, 654, 657, 658, 664, 670, 675, 689, 693, 699, 702, 711, 719, 725, 728, 730, 732, 736, 745, 750, 761, 766, 777, 781, 797 — 800, 802, 810, 813, 818 — 820, 824, 825, 828, 829
Iavor (Iabor, Isvor, Izvor ?) 139, 140, 156, 163, 179, 193, 803
Ibar 139, 176, 179, 181, 182, 193, 403
Iemen 196
Ierusalim 46, 429
Igdir 401
Ilfov 576, 606, 607
Ilium 275
Imperiul Otoman *vezi* Turcia
India 25, 164, 167, 336, 340, 357
Indigo 454
Indostan 129
Innsbruck 243, 655
Ipoteşti 531, 571, 623, 818
Irlanda 25, 528
Ischl 411, 767
Islaz 379
Ismail 339, 389, 606, 607
Ispania *vezi* Spania,
Istambul *vezi* Constantinopol
Istru 511
Italia 110, 111, 125, 146, 156, 164, 167, 175, 182, 187, 190, 195, 228, 237, 238, 242, 251, 270, 275, 281, 303, 305, 334, 419, 468, 564, 632, 633, 662, 672, 691, 726, 756, 758, 782, 783, 788
Iudeea 340
Înalta Poarta *vezi* Turcia

J

Jeleznița 182, 595
Jidova 508, 827
Jijia 218
Jiţa 225

K

Kandia (Candia) 110, 120, 241
Kanitz 405
Kaposvar 264
Karakilissa 399, 400
Karczag 264
Karlsburg *vezi* Alba Iulia
Kars 367, 371, 379, 386, 399, 400, 401, 434, 736, 741
Kaschau 157
Katelej 382
Katun(i) 186

Kazanlic 404, 420
Kecskemét (Kecikemét) 161, 258, 264
Keoprikeoi 386
Kerniţa 143
Kiahat-Hodné 195
Kiev (Chiev) 56, 240, 247
Kiustendje (Kustengi) *vezi* Constanţa
Kizikllissa 386
Klacin 404
Klaiivali 401
Klek (Klec, Kleck) 121, 143, 156, 158, 177, 237, 569, 582
Knjajevaţ (Cniazevaţ) 161 — 163, 174, 176, 182, 192, 208
Kolaşin (Colaşin) 305, 332, 356, 403
Kolomeia (Colomeia) 190, 258
Konak 176
Königsberg 415, 770, 827
Kopaonic 193
Korman 201
Körösi 188
Kozoriev (Cozoriev) 199
Kragujevaţ 117, 177, 192
Krakau *vezi* Cracovia
Krevat 209
Krevţe (Crevţe) 332
Kresteţ 390
Kruscevaţ (Cruşevaţ) 160, 181, 235, 237, 239, 472, 474, 803
Kuci (Cuci) 181, 193, 305 332, 356, 594, 595
Kuin 717
Kupelja (Cupelja) 130

L

Lass 500
La Valetta 132
Leeds 620
Legnano 114
Leipzig (I.ipsca) 170, 524, 570, 775,
Leitha (Leita) 370, 377, 521
Lesendria 332
Leşniţa 179
Lim 305
Linburg 318
Line 332
Lipnic 147, 332
Lipovaţ 186
Litvania 241
Livadia 209, 223, 225, 229, 631, 641, 642, 646
Livlanda 241
Livno 363
Ljubiţa (Liubinţa, Liubiţa, Ljubica) 234, 471, 801
Lom 403
Lombardia (Longobardia) 164, 505

Londra 53, 107, 116, 130, 138, 156, 162, 229, 230, 246, 247, 318, 327, 331, 332, 334, 340, 342, 343, 346, 350, 353, 356, 358, 381, 386, 475, 501, 523, 535, 558, 578, 646, 713, 716, 719, 763, 775, 795, 805

Lorena 668
Lotaringia 164
Lovăţ 404
Lovcea 409
Lubel 508
Lugoj (Lugos) 73, 268, 666, 667
Lusignan 164
Luxemburg 638
Lwow (Liov) 160, 206, 696

M

Macedonia 120, 146, 241, 286, 432, 783
Madrid 165
Maitraveţ 332
Mali 305
Malta 132
Manchester 227
Manciuria (Mandgiuria) 227
Marchfeld 157
Maramureş 252, 492 — 495
Marea Adriatică (Adria) 740
Marea Baltică 164
Marea Caspică 397
Marea Egee 241
Marea Marmara 241
Marea Mediterană 107
Marea Neagră 168, 238, 375, 397, 740
Marea Roşie 379
Maroc 259, 357
Martiniţ 395
Măgurele 556
Mălăceşti 160
Mănăstioara 543
Măndineşti 150
Mărăşeşti 289
Mecca 195, 196
Mecklenburg 478
Medun 193, 232, 239, 474, 647, 804
Mehedinţi 576, 606, 607, 783
Mercurea 88, 96, 522, 525
Mesopotamia (Misopotamia) 313
Metkovich 160
Metulun 500
Mexic (Mexico) 129, 392, 565
Mihăileni 699
Milano (Milan) 114, 164, 552
Milanovat 176

Milcov 296
Mişeştii 279
Mitilene 319
Mitrovăţ 142
Mitroviţa 139, 140. 147
Mizil 290
Mödling 250
Moesia 243
Moldova 111. 133, 137, 160, 168, 169, 170, 206, 219, 221, 228, 248, 253, 255, 256, 258, 259, 282, 303, 341, 350, 358, 361, 383, 412, 429 — 431, 436, 466, 468, 469, 481, 507, 520, 564, 565, 567, 568, 586, 590, 610, 611, 623, 637 — 639, 658, 683, 689, 690, 699, 777, 781, 782, 819, 829
Moldova (Banat) 566
Molna 347, 370
Mongolia 795
Montmorency 355
Moracea 332, 403
Morava 129, 130, 138, 139, 174, 176, 181, 186, 189, 192, 193, 201, 207, 209, 211, 222, 232, 234, 236, 471, 472, 557
Moravia 42, 91, 108, 208, 241, 246, 258, 260, 650, 657, 658
Moscova (Moscva, Mosca) 114, 168, 174, 317, 475, 802 — 805
Mostar 143, 150, 152, 155, 160, 237, 363, 539, 581
Mostin 404
München 111, 700, 784
Münster 136, 199, 563
Muntenegru (Montenegro) 43, 107, 115, 119 — 121, 132, 135, 138, 143, 147, 154, 160, 181, 184, 195, 198, 206, 213 — 215, 224, 227, 230, 241, 297, 305, 306, 312, 313, 322, 323, 325, 327, 329, 332, 339, 343, 345, 350, 352 — 354, 356, 363, 364, 395 — 398, 403, 482, 483, 539, 540, 549, 561, 569, 582, 628, 635, 640, 642, 644, 652, 695, 696, 706, 746, 749, 753 — 755, 760, 806
Muntenia *vezi* Ţara Românească
Munţii Moldovei 564, 565
Munţii Negri 213
Mureş (Murăş) 241, 250
Muscel 508, 576, 606, 607

N

Namur 768
Narenta 237
Nasta 342
Navara 567, 722
Nazareth 348
Năsăud 88, 264, 266, 523, 721, 744
Neagra 567
Neamţ 607
Necsing 753
Negotin 139, 174
Negrişoara 565
Neoplanta 569
Nericev-Han 201
Neva 231
Nevesinje (Nevesinie) 159, 177
New York 609, 696, 775

Nicopole 379, 403, 404, 420
Nikşici (Niksici) 119, 143, 305, 335, 350, 356, 364, 395 — 397, 403, 404, 482, 483, 539, 558
Nil 336
Ninici 398
Nisa 143
Nistru 250, 258
Niş 129, 135, 137, 138, 139, 143, 147, 150, 156, 160 — 162, 182, 184, 209, 232, 235, 403, 558, 578, 595
Noricum 244
Nosdrane 428
Noua Olandă 609
Novavaroşi 139, 140
Novgorod 240
Novi Bazar 139, 140, 143, 403, 433
Nozrina 184
Nucşoara 508
Numidia 254, 726

O

Ocna 221
Odessa 187, 247, 324, 364
Ogdiskilar 414
Olanda 164, 167
Olt 576, 607
Oltenia 471
Olteniţa 373, 403, 737
Olti 385
Oradea (Oradea Mare) 60, 389, 408, 533, 838
Oraviţa 265, 566, 667
Orhanie 433
Orjeni 783
Orlök 434
Orşova 783
Osman (reduta) 533
Osman-Bazar 400
Ostrog 132, 390, 395, 403
Ozren 186

P

Palermo 237
Palestina 501, 823
Panciova 117
Pandiralo 160
Panteleimon 142
Paracin 163, 174, 176, 239
Paradin (Poradin) 410
Paris 43, 86, 107, 115, 116, 119, 122, 125, 130, 141, 144, 146, 149, 175, 185, 195, 196, 198, 210, 229, 265, 269, 270, 277, 280, 284, 285, 301, 312, 316, 331, 332, 334, 338, 343, 348, 350, 352, 354, 355, 358, 360, 375, 377, 381, 400, 402, 414, 421, 481, 500, 508, 540, 553. 573, 578, 583 —

585, 646, 663, 671, 689, 722, 736, 758, 783, 787, 788, 795, 798
Parhăuţi 543
Paşcani 234, 391, 649
Păcurari 249
Peninsula Balcanică 154, 242, 310, 352, 354, 535, 539
Pera 110
Pescaniţa (Pescanica) 232, 621
Pesta *vezi* Budapesta
Petersburg 114, 156, 190, 240, 276, 316, 317, 325 — 327, 332, 335, 339, 340, 343, 352 — 354 357, 396, 404, 438, 473, 500, 512, 660, 667, 679, 705, 731, 776, 802
Petrovaţ 342
Piatigorsk 434
Piatra Neamţ (Piatra) 298, 564, 687, 688, 694
Pirot 176
Pisa 533, 579, 759
Piteşti 118, 508, 548
Piva 305, 332, 390
Plasko 128
Plerbo 539
Plevna (Pleven) 403, 404, 409 — 411, 426, 428, 429, 431, 433 — 436, 760, 778, 780, 784, 785, 787
Ploieşti 61, 74, 75, 276, 390, 650, 672, 749
Poarta Otomană *vezi* Turcia
Podgoriţa 131, 135, 137, 143, 198, 239, 364, 398, 403, 474, 595, 804
Podul-Iloaei 190, 366, 368
Poiana-Cornului 778
Polonia 80, 167, 169, 233, 240, 241, 258, 259, 300, 301, 466, 468, 507, 508, 627, 658, 827
Pomerania 278
Pompei 254
Pont 405
Portugalia 164, 726
Porvack 507
Praga 56, 108, 160, 165, 200, 246, 623
Prahova 576, 607
Preiloviţa (Preilovica) 802
Pressburg 108
Principatul Moldo-Valahia *vezi* România
Principatele Unite *vezi* România
Prizrend 120, 184, 363
Proilabum *vezi* Brăila
Provence 318
Persia 397, 478
Prusia *vezi* Germania
Prut 129, 148, 258, 327, 358, 359, 482, 512
Pşemisl 206
Pşiloviţa 236, 472
Pucioasa 149
Pulawy 508
Putna 12, 44, 52, 54, 98, 206, 431, 443, 458, 491, 494, 497, 525, 532 — 535, 607, 627, 661, 715, 721, 768, 773, 789, 790 — 792, 797, 798, 815 — 821

R

Rabovăţ 404
Rachitinţa 155
Raetia 244
Ragusa 132, 143, 161, 227, 232, 280, 509, 803
Rahova (Racova) 429, 431
Raşga 139
Rasgrad 399, 411
Rasovata 419
Raspac 753
Rădăuţi 256, 257 259, 533, 818
Războieni 156
Reichstadt 138, 144, 156, 549, 568, 569, 573, 582, 583, 585, 594
Reni 737
Repedea 379
Reşiţa 666
Reştina 397
Rîmnicul Sărat 576, 607
Rîul Tîrgului 508
Rochdale 620
Rodenbach (Rodenvach) 138
Rodna Veche 689, 766
Rodos 241
Rodostol 511
Rojnov 246
Roma (Imperiul roman) 29, 56, 89, 164, 167, 240, 244, 331, 332, 353, 354, 439, 492, 545, 612, 623, 632, 663, 726
Roman 146, 259, 607
Romanaţi 576, 607
România (Principatul Moldo-Valahia, Principatele Unite) 9, 17, 20, 23, 30, 33, 35, 43, 55, 79, 80, 82, 86, 89, 99, 115 — 117, 120, 125, 128, 131, 136, 137, 147, 148, 151 — 154, 156, 167, 169, 182, 184, 185, 190, 197, 198, 200, 208 — 212, 214, 221, 223, 224, 228 — 232, 234, 241, 245, 248, 251, 259, 260, 265, 267 — 270, 278, 280, 281, 284, 287, 288, 290, 296, 300, 301 — 304, 311, 312, 316, 317, 333, 339, 343, 345, 347, 348, 355, 357 — 360, 363, 365, 371, 372, 374 — 377, 379, 381 — 384, 388, 389, 396, 397, 401, 405, 409, 424, 427, 432, 436, 445, 448 — 451, 455, 458 — 460, 469, 476, 480, 481 — 484, 488, 495, 508 — 510, 522, 525, 540, 546, 547, 553, 557, 559, 562, 570, 575, 578, 584 — 586, 589, 600, 603 — 607, 613, 615, 617, 621, 625, 628, 631 — 634, 638, 646, 647, 666, 668, 678, 686, 689, 692 — 694, 696, 699, 708, 726, 730, 731, 734, 736, 737, 739 — 744, 748, 752, 757, 761, 782, 783, 786, 787, 788, 820, 844
Roriţa 159
Rostock 269
Rouen 438
Rumelia 154, 236, 241, 280, 569
Rusciuc 332, 379, 403, 405, 433, 377, 546, 806
Rusia (Rusiele, Imperiul ţarist) 24, 25, 36, 107, 114, 115, 119, 120, 121, 123, 131, 138, 139, 143, 144, 148, 154, 156 — 158, 161, 162, 169, 175, 176, 181, 182, 186, 187, 189, 190, 198, 205, 208 — 210, 218, 223, 225, 229 — 231, 233, 240, 241 — 243, 245 — 248, 251, 253, 265, 268, 271, 275 — 278, 280, 281, 283, 284, 289, 296, 298, 300, 309, 313, 320, 322, 323, 327, 328, 332, 333, 335, 338 — 340, 342, 343, 346, 349, 350, 352, 356, 357, 360, 363, 365, 368 — 370, 377, 382, 383, 384, 386, 424, 427, 438, 447, 469, 482, 483, 535, 545, 550, 558, 565, 568, 569, 583, 586. 592, 594, 614, 615, 630, 647, 652 — 654, 666, 668, 672, 673, 704, 711, 715, 719, 726, 728, 731, 733,

738, 777, 788, 800, 802, 805
Ruzady* 130, 186
Rzavţi* 186
Sadagura 190, 259, 713
Saim 401
Salonic 139, 140, 147
Salzburg 584
San Louis 199
Sarakamyş 400
Saraspatak 264
Sasca 566
Satu Mare 667
Savaici 482, 483
Saxa 121
Saxonia 430, 478, 565
Săcuieni 575, 576
Sărărie 249
Scheil (Braşov) 450
Scheii (Sibiu) 450
Scutari 135, 198, 305, 332, 337
Seceniţa 138
Sedan 426, 778
Seidakan 400, 483
Seine-et-Oise 355
Semendria 176, 177
Semlin 117, 142, 160, 276, 622, 801
Seraievo 199, 237, 433
Serbia 108 — 110, 115, 119, 125, 127, 130, 132, 134, 135, 138, 139, 140 — 143, 147, 150, 152, 154, 155, 160, 162, 175 — 179, 181, 184, 185, 187, 196, 197, 199, 207, 208, 212 — 215, 222, 224, 230, 232, 237, 241 — 243, 276 — 278, 280, 297, 305, 306, 313, 315 — 317, 322, 236, 327. 330, 352, 363, 387, 397, 404, 411, 433, 483, 509, 539, 540, 542, 545, 548, 549, 552, 555, 557, 558, 559, 569, 578, 580, 582, 584, 587, 592, 594, 610, 618, 628, 640, 642, 647, 652, 686, 689, 696, 697, 706, 749, 803, 804
Sevastopoli 429
Severia 240
Severin 168, 230
Siberia (Sibir) 173, 467, 468,567, 653
Sibiu 109, 142, 192, 198, 226, 261, 384, 388, 389, 393, 394, 406, 408, 420, 421, 426, 450, 525, 533, 563, 571, 615, 618, 625, 630, 703, 727, 744, 747, 748, 752, 753, 762, 763, 773, 774, 778, 824
Sibniţa 142
Sieniawa 507
Sieniţa 176

Sighetul (Marmaţiei , Maramureşului) 263, 408
Sigmaringen 373
Silistra (Silistria) 403, 419, 482
Siret 257, 333, 368, 692
Slavonia 241, 430
Smîrdan 785
Smolensk 240
Smirna 127

Socia 428
Socola 379, 380
Sodoma 281
Sofia 155, 403, 404, 414, 428, 429
Soghanli-Dag 371, 386
Sokar 129
Soloneţ 543
Someş 491
Spania 29, 148, 164, 165, 173, 253, 439, 454, 467, 567, 666
Sparta 214
Spiz 755
Spizza 214, 332, 335
Spuţ 198, 305, 332, 395 — 398, 483
Stambul *vezi* Constantinopol
Stavnis 278
Stăneşti 509, 510
Stieşti 509
Stiria 183, 241, 566
Stolaţ 235,363, 539
Storojineţ 818
Stoţa 332
Strassburg 122, 551
Stroieşti 543
Studniţ 128
Stupina Lupului 468
Stuttgart 529, 615
Suceava 44, 111, 112, 168, 256 — 259, 330, 331, 347, 361, 383, 429, 430, 497, 542, 543, 607, 692, 708, 721, 821
Sudiţii 118
Suedia (Svedia) 164, 168, 240, 565, 567
Suez 175, 592
Sulina 339
Supovaţ 138, 156, 182,
Surp Ohannes 401
Sutorrina 246
Sveţia *vezi* Elveţia
Sviţera *vezi* Elveţia
Szegedin 265
Székésfehérvár 264

Ş

Şamberi *vezi* Chambéry
Şanţuri 575
Şaranţi 305
Şaraţco 332
Şiliegovat (Siliegovaţ, Schiljegovac) 201, 239, 471, 474, 801, 803
Şipernit 206
Şipka (Şipca) 404, 414, 420, 426, 428, 771, 772, 778
Şiştov 399, 400, 420, 646
Şemniţ *vezi* Chemnitz
Şmelniţ 566

Ştyrbei 118
Şuhum-Kalé 375, 399
Şumla 433

T

Tarent 237
Tartaria 795
Taschent (Tach-Kend) 114
Tatar Bazardjik 110
Tatra 258
Tărmian* 201
Tătăraşi 368, 379
Tecuci 607
Teius 564
Teleorman 576, 607
Telis 433
Tenedos 241
Tesalia 110, 120, 187, 241, 432, 783
Tesiţa (Tesika, Tisika) 182, 201, 209, 595
Timişoara 421, 492, 525, 667
Timoc (Timok) 138, 139, 147, 155, 156, 162, 163, 174, 201, 208, 239, 390, 803, 804
Tirol 165
Tîrgovişte 149, 258, 259
Tîrgul Cucului 161, 190
Tîrgu Mureş 56
Tîrnova 400, 404. 405, 420, 646, 760
Tobut 179
Todireşti 543
Tofalău 522
Topolniţa 138
Topra-Kalé 379
Torino (Turin) 432, 533
Totcea 535
Tours 355
Tracia 120, 432, 783
Transilvania 9, 12, 26, 31, 47, 53, 81, 82, 88, 91, 92, 95 — 97, 128, 136, 140, 148, 164, 165, 169, 172, 178, 190, 208, 210, 213, 241, 251, 254, 261, 262, 264, 322, 384, 389, 395, 406, 407, 408, 410, 412, 421, 430, 432, 435, 438, 447, 450, 458, 465, 492, 495, 497, 518, 520 — 525, 528, 530, 532, 547, 557, 562, 567, 569, 571, 594, 655, 656, 662, 667, 692, 744, 747, 766, 781, 785, 786, 788, 795, 820, 829
Trasimene 618
Travnic 199
Trebes 404
Trebinje 161, 184, 246, 539
Tresi-Baba 182, 589
Triest 688
Trubarevo 235, 236, 472, 802
Tübingen 529
Tulcea 188
Tunis 196
Turca 510

Turchestan 300, 618
Turcia (Imperiul Otoman, Înalta Poartă, Poarta Otomană, Puterea otomană, Aliotmanul) 18, 42, 107, 109 — 111, 114 — 115, 119, 123, 125 — 127, 129, 132 — 135, 137 — 139, 147, 148, 151 — 153, 159, 162, 169, 170, 176, 177, 180 — 182, 185, 187, 190, 195, 197, 198, 200, 205, 207 — 210, 213 — 215, 219, 223 — 225, 227 — 231, 234, 236, 239, 241, 243, 245, 246, 252, 265, 268 — 272, 276 — 278, 280, 284, 287, 289 — 291, 296 — 298, 305, 306, 309, 310, 312 — 316, 322, 323, 325 — 327, 329, 330, 332 — 335, 342, 343, 346, 350, 352, 356 — 359, 364, 370, 371, 373 — 376. 379, 388, 390, 397, 403, 406, 413, 414, 419, 429, 464, 469, 478, 482, 539, 540, 544 — 546, 548 — 550, 558 — 561, 569, 577, 578, 581 — 583, 586, 593, 614, 617, 620, 621, 625, 632, 640 — 642, 647, 648, 650, 652, 660, 666, 669, 673, 674, 680, 682, 685, 686, 691, 692, 696, 698, 699, 703, 705, 706, 710, 711, 717, 719, 726, 730 — 734, 736 —738, 740, 743, 746, 749, 752, 756, 759, 766. 769, 771, 772, 778, 780, 783, 802, 805, 808
Turda 524
Turija 157, 278
Turnu-Măgurele 85, 272, 403, 773, 782
Turnu Roşu 557
Turnu Severin 752
Tutova 607
Tuzia 179

Ţ

Ţara de Jos 28
Ţara Românească (Muntenia) 28, 36, 103, 127, 133, 146, 165, 168, 169, 228, 272, 412, 451 — 453, 457, 492, 520, 537, 555, 556, 580, 586, 637 — 639, 658, 683, 759, 777
Ţarigrad *vezi* Constantinopol
Ţările de Jos 164
Ţinutul Neamţului 298
Ţuţora 168, 379, 646

U

Udeşti 543
Ungaria 17, 88, 95, 96, 116, 124, 128, 130, 131, 136, 139, 144, 146, 165, 167, 168, 188, 210, 213, 214, 241, 251, 252, 254, 255, 259, 260 — 262, 264, 271, 320, 321, 325, 327, 364, 377, 378, 384, 388, 395, 412, 420, 421, 432, 435, 438, 458, 521, 522, 523, 528, 530, 532, 547,

553, 556, 557, 565 — 567, 569, 585, 586, 662, 688, 701, 703, 770, 772
Ungheni 230, 361, 365, 366, 383
Ungro-Vlahia 148, 168, 258
Uriaşa 508
Uziz 128

V

Valahia *vezi* Tara Românească
Valea Albă 584
Valea Bistriţei 565
Valul lui Traian 403, 419, 482
Varna 286, 403, 433, 482
Varzin 252, 278

Vasilovici 305
Vaslui 289, 309, 379, 425, 607, 689, 692, 777, 778, 819
Vasojevici 332, 390
Vatican 108, 756
Vaţ 531, 532
Vavilon 244
Vavilon (=Bucureşti) 46, 129, 430
Văcăreşti 117
Vălenii de Munte 536, 575, 783
Văşad 829
Veliki Izvor 147, 156, 176
Veli-Vrdi, 305
Veneţia 167, 341
Versailles 53, 109
Vezuviu 254
Vid 403
Vidin 131, 135, 137 — 139, 143, 153, 163, 180, 370, 372, 373, 379, 383, 403, 404, 428, 433, 561
Viena 12, 17, 53, 56, 57, 80, 86, 90, 108, 121, 130, 133, 136, 137, 146, 150, 154, 159, 160, 162, 174, 181, 187, 190, 209, 229, 230, 234, 242 — 244, 247, 249, 250, 253, 257, 258, 260, 269, 313, 316, 317, 321, 322, 325, 326, 330, 332, 339, 343, 347, 357, 361, 372, 373, 377, 401, 405, 421, 438, 443 — 445, 455, 456, 484, 491 — 493, 497, 515 — 520, 522, 523, 525, 528 — 531, 533 — 535, 539 542, 543, 550, 557, 559, 560, 571, 574, 579, 599, 636, 656, 658, 661, 663, 683, 696 700, 703, 707, 708, 717, 720, 722, 729, 738, 740, 741, 745, 761, 766, 768, 788, 789, 790, 791, 793, 796, 811, 814 — 817, 819, 820
Vişegard 143, 152
Vîcov 818
Vîlcea 576
Vîrbiţa 161, 162, 177
Vîrciorova 575
Vlaşca 576, 607
Volinjia 507
Vranjina 332
Vucanija 201
Vuciji (Vucidol) 181

W

Westphalla (Vestfalia) 270
Wisinköi 434
Würzburg 795

Z

Zagreb (Agram, Zagarbia) 377, 740
Zaiţar (Zajtar) 138, 139, 147, 152, 153, 156, 162, 163, 174, 180, 234, 561, 578, 581, 649, 801, 803
Zarand 264, 266
Zaslap 246
Zatrebaţ 181
Zeta 215, 332, 397, 482, 483, 754
Zevin 400
Zievna 305

Zigarci 755
Zlatna 524
Zobliac 305, 332
Zubci 332
vornic 129, 155, 178, 193, 330

M. EMINESCU

Pagină albă în volumul original.

LISTA FACSIMILELOR[1]

1. O SCRIERE CRITICĂ *Albina*, Pesta, 7/19 ianuarie 1870
2. REPERTORIUL NOSTRU TEATRAL *Familia*, Pesta, 18/30 ianuarie 1870
3. REPERTORIUL NOSTRU TEATRAL (final)
4. SĂ FACEM UN CONGRES *Federaţiunea*, Pesta, 5/17 aprilie 1870
5. SĂ FACEM UN CONGRES (final)
6. Fragment dintr-un articol apărut în *Informaţiunile bucureştene*, 16 aprilie 1870, care comentează SĂ FACEM UN CONGRES
7. Ziarul vienez *Neue Freie Presse*, 24 aprilie 1870, comentează, sub „PEST, 23 APRIL", articolul SĂ FACEM UN CONGRES
8. Editorialul EINHEIT MACHT STARK din ziarul *Politik*, Praga, 13 aprilie 1870, integrat de Eminescu, în propria-i traducere, în cuprinsul articolului ÎN UNIRE E TĂRIA
9. ÎN UNIRE E TĂRIA *Federaţiunea*, Pesta, 10/22 aprilie 1870
10. ECUILIBRUL *Federaţiunea*, Pesta, 22 aprilie/4 mai 1870
11. Pagină din DIN ŞEDINŢELE SOCIETĂŢII «ROMÂNIA JUNĂ», cu însemnări despre ECUILIBRUL şi SĂ FACEM UN CONGRES BAR 2257, 231r cerneală 21 cm × 17 cm
12. SERBAREA DE LA PUTNA *Curierul de Iaşi*, 30 iulie 1871
13. DOMNULUI DUMITRU BRĂTIANU *Românul*, 15 august 1871
14. Pagină din DIN ŞEDINŢELE SOCIETĂŢII «ROMÂNIA JUNĂ», cu însemnări despre serbarea de la Putna BAR 2257, 232 r cerneală 21 cm × 16,5 cm
15. CONSTANTIN BĂLĂCESCU *Convorbiri literare*, 9 noiembrie 1874
16. CONSTANTIN BĂLĂCESCU (final)
17. *Curierul de Iaşi*, 23 mai 1876 (p. 1)
18. *Curierul de Iaşi*, 23 mai 1876 (p. 2)
19. *Curierul de Iaşi*, 23 mai 1876 (p. 3)
20. *Curierul de Iaşi*, 23 mai 1876 (p. 4)
21. Adresă din 17 noiembrie 1876, cu antetul *Curierului de Iaşi*, iscălită de directorul Tipografiei Naţionale, junimistul Th. Buiciiu
22. O observaţie autografă a primarului Scarlat Pastia pe un exemplar din *Curierul de Iaşi*, 17 iulie 1877
23. *Curierul de Iaşi*, 21 mai 1876 (p. 2)
24. *Curierul de Iaşi*, 28 mai 1876 (p. 3)
25. CESTIUNEA ORIENTULUI *Curierul de Iaşi*, 2 iunie 1876 (p. 3)
26. Editorialul WIEN, 8 JUNI din ziarul vienez *Neue Freie Presse*, 9 iunie 1876, folosit de Eminescu în CESTIUNEA ORIENTULUI (2/14 iunie)

[1] Toate manuscrisele eminesciene după care s-au făcut prezentele reproduceri aparţin fondului de manuscrise româneşti ale secţiei de manuscrise a Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România; indicaţia abreviată BAR 2257, 231r reprezintă deci indicaţia: Biblioteca Academiei RSR, ms. rom. 2257, fila 231 recto. Titlurile sînt cele ale articolului căruia îi aparţine fragmentul de pe pagina reprodusă.

Reproducerile fotografice din periodice s-au făcut după originalele aflate în colecţiile Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România, Bibliotecii Centrale Universitare „M. Eminescu" din Iaşi, Arhivelor Statului Iaşi sau după filme puse la dispoziţia noastră de aceste instituţii. Fotografierea, ca şi copierea, acestor documente a fost efectuată de Magdalena Buză, din cadrul Muzeului literaturii române.

27. Număr din ziarul vienez *Die Tages-Presse*, de unde Eminescu extrage informaţii pentru rubrica REVISTA EXTERNĂ
28. *Curierul de Iaşi*, 23 iulie 1876 (p. 3)
29. INFLUENŢA AUSTRIACĂ *Convorbiri literare*, 1 august 1876
30. INFLUENŢA AUSTRIACĂ (final)
31. INFLUENŢA AUSTRIACĂ BAR 2258, 224r cerneală 34,5 cm × 21 cm
32. INFLUENŢA AUSTRIACĂ BAR 2258, 225r cerneală 34,5 cm × 21 cm
33. INFLUENŢA AUSTRIACĂ BAR 2255, 299r cerneală 34 cm × 21 cm
34. INFLUENŢA AUSTRIACĂ BAR 2255, 299v cerneală 34 cm × 21 cm
35. *Foişoara Telegrafului Român*, Sibiu, 17 iunie 1876, număr în care începe publicarea studiului lui E. Brote despre activitatea Asociaţiunii Transilvane
36. *Telegraful Român*, 3/15 octombrie 1876, reproduce, la rubrica VARIETĂŢI, comentariul lui Eminescu pe marginea studiului lui E. Brote
37. Rubrica de telegrame cu ştiri de pe fronturile din Bulgaria din *Neue Freie Presse*, 31 octombrie 1876, folosită de Eminescu
38. ROMÂNII DIN MORAVIA *Curierul de Iaşi*, 3 noiembrie 1876
39. ROMÂNII DIN MORAVIA, reprodus în *Românul*, 6 noiembrie 1876
40. ROMÂNII DIN MORAVIA, reprodus în *Timpul*, 10 noiembrie 1876
41. ROMÂNII DIN MORAVIA, reprodus în *Familia*, 21 noiembrie/3 decembrie 1876
42. *Curierul de Iaşi*, 19 ianuarie 1877 (p. 3)
43. *Curierul de Iaşi*, 21 ianuarie 1877 (p. 3)
44. Număr din ziarul vienez *Deutsche Zeitung*, 17 mai 1877, cu corespondenţe din Bucureşti, folosit de Eminescu
45. ROMÂNISCHE SKIZZEN, O RECENZIUNE A LOGICEI *Convorbiri literare*, 1 august 1877
46. ÎNCĂ O DATĂ RECENZIUNEA LOGICEI MAIORESCU *Convorbiri literare*, 1 septembrie 1877
47. ÎNCĂ O DATĂ RECENZIUNEA LOGICEI MAIORESCU (continuare)
48. ÎNCĂ O DATĂ RECENZIUNEA LOGICEI MAIORESCU (final)
49. PEST, 16 MAI, corespondenţă din *Deutsche Zeitung*, 17 mai 1877 (p. 5), reprodusă de Eminescu în [CONTRAR SIMPATIEI MAJORITĂŢII POPOARELOR], 13 mai 1877
50. POMĂRITUL *Convorbiri literare*, 1 august 1877
51. POMOLOGIA BAR 2257, 238r cerneală 21cm × 16,5 cm
52. POMOLOGIA BAR 2257, 239r cerneală 21 cm × 16,5 cm
53. *Curierul de Iaşi*, 12 august 1877 (p. 1)
54. OBSERVAŢII CRITICE *Curierul de Iaşi*, 12 august 1877 (p. 2)
55. OBSERVAŢII CRITICE *Curierul de Iaşi*, 12 august 1877 (p. 3)
56. *Curierul de Iaşi*, 12 august 1877 (p. 4)
57. [A DOUA IMPUTARE A RECENZENTULUI] BAR 2258, 190r cerneală 34 cm × 21 cm
58. OBSERVAŢIUNI CRITICE, reprodus în *Timpul*, 6 septembrie 1877 (începutul) şi 8 septembrie 1877 (finalul)
59. *România literară*, 6 septembrie 1877, în care apare articolul KANT ŞI MUZICA
60. KANT ŞI MUZICA, articol criticat de Eminescu în *Curierul de Iaşi*, 11 septembrie 1877
61. [LA ANUL 1774] *Curierul de Iaşi*, 30 septembrie 1877 (p. 3)
62. CÎTEVA PAGINE ISTORICE *Telegraful*, 5 octombrie 1877 (sub acest titlu se reproduce articolul [LA ANUL 1774]).
63. ZIARE NOUĂ BAR 2264, 414r cerneală 21 cm × 16,8 cm
64. ZIARE NOUĂ BAR 2264, 415r cerneală 19,5 cm × 15 cm
65. [FIECARE LUCRU POARTĂ ÎN SINE] BAR 2291, 55v-56r cerneală 15 cm × 9,3 cm
66. [DE LA O VREME VEDEM] (fragment) BAR 2264, 417r cerneală 21 cm × 17 cm
67. [DE LA O VREME VEDEM] (fragment) BAR 2264, 418r cerneală 21 cm × 16 cm

CORRIGENDA LA VOLUMUL VII [1]

La pagina:	*În loc de:*	*Se va citi:*
99 (37)	deschisă	închisă
137 (31)	eu	[eu]
137 (36)	lăsate	lasate
138 (34)	verzui *	negri
139 (9)	ne	[ne]
139 (39)	cu *	cu
139 (42)	noi	[noi]
139 (42)	basin *	bazin
142 (14)	lumina	[lumina]
142 (17)	fruntea, astă frunte albă [7]	fruntea. Astă frunte [era][7] albă
142 (18)	aur. Şi	aur, şi
142 (18)	groasă	grea
140 (40—41)	7. *după un triliter şters indescifrabil*	7. era *există în text, dar şters*
143 (4)	nimic	nimică
143 (12)	de-a	de a
143 (19)	Zicea	Zicea[u]
143 (între 30 şi 31)	—	*de intercalat:* — Aşa ! Bravo !
143 (45)	acum	acuma
144 (10)	ce-aş	ce aş
152 (26)	*225 r*	*255 r*
154 (6)	mînele	minile
154 (13)	mănuţa	minuţa
154 (25)	ferestele	ferestrele
154 (40)	sfărama	sfărima
154 (45)	însă	iară *
177 (20)	Bucureştilor,	Bucureştilor, *21r*
180 (11)	fiţi români şi iar români	fiţi români, români şi iar români
180 (43)	şi-l	şi le
183 (21)	blond *	blond
191 (4)	brună	brumă

[1] Aceste corecţiuni (vizînd atît erorile sau ezitările de lecţiune, cît şi pe cele de tipar din textele aparţinînd lui Eminescu, şi numai din ele) sînt rezultatul unei confruntări integrale cu textele de bază, urmată de examinarea atentă a tuturor îndreptărilor propuse de alţii, dintre care unele confirmă în chip fericit noile noastre citiri. Sugestiile făcute fiind de domeniu public, nu le menţionăm aici în detaliu, mulţumindu-ne să-i încredinţăm pe cei care vor găsi în această listă rectificări propuse de ei că, întărindu-ne într-o convingere dobîndită, cum ne era datoria, pe alte căi, s-au făcut vrednici de toată gratitudinea noastră.

Cifrele din paranteză indică numărul, determinat din susul paginii, al rîndului. S-a considerat drept rînd orice semn sau serie de două sau mai multe semne (indiferent de caracterul lor tipografic, de corpul de literă sau de poziţia la subsol) care au (în comun) proprietatea de a fi situate pe pagină la un nivel dat, altul decît al oricărui alt semn sau grup de semne de pe aceeaşi pagină (incluzîndu-se astfel în numărătoare, ca rînduri, şi numerele de ordine ale capitelelor, coloncifrul, cotele manuscriselor, titlurile, rîndurile de puncte).

La pagina:	*În loc de:*	*Se va citi:*
192 (10—11)	pe scaun	pe un scaun
193 (24)	conture	conturi
204 (2)	de mulţi ani	de mai mulţi ani
206 (5)	fugînd	fugînd
206 (46)	[cari *]	[cari]
210 (36)	în	cu
212 (7)	pe	peste
214 (8)	patrulele	patraulele
218 (15)	şi	în
219 (45)	mai putea	[nu] mai putea
223 (17)	putu	putut
224 (21)	timp	timpi
224 (28)	niciodată	neciodată
224 (29)	în minte[a]	înainte[a]
225 (12)	însă	sau
225 (14)	întotdeauna	întotdeuna
226 (12)	stringe	stringe
232 (15—16)	latusrile	laturile
233 (45)	mea	meu
235 (12)	lanţ	laţ
235 (19)	furie	furoare
235 (20)	însăşi	însaşi
235 (25)	ghiaţă	gheaţă
236 (2)	Dumnezeu	Dumnezău
236 (8)	multe	nalte
236 (14)	de	cu
236 (21)	norvegieni	norvegiani
236 (37)	îndelungată	îndelungă
238 (8)	turbaţi *	ţintaţi
239 (8)	peticite	petecite
239 (25)	ce-l	de-l
240 (44)	banii	bani
241 (37)	Ley	Levy
242 (32)	ecou	ecò
243 (37)	în jur împrejur	de jur împrejur
244 (1)	fermecătoare	fermăcătoare
244 (5)	într-astfel	într-astfel:
244 (14)	şi arăta	şi-şi arăta
244 (22)	strălucea	sticlea
249 (15)	învineţite *	învineţite
252 (39)	uimită *	mută
252 (48)	[să]	să
257	* * *	pierit *
258 (2)	parcă mai * ***, încet	parcă mai simte
261	tandreţă	tenereţă
262 (4)	Veseli	vesel
263 (2)	—	*între* corp *şi* erau *de intercalat:* încît formele cele mai frumoase, asemenea ale unei statue,
268 (38)	lac[r]imi	la[c]rimi
268 (51)	*152*	*152 r*
272 (49)	— Lilli a venit	*159 r* — Lilli a venit
278 (7)	nimănui	nimărui
278 (14)	această	aceasta
278 (22)	grăuntele	grăunţele
278 (37)	să	că
279 (8)	totdeauna	totdeuna
279 (21)	absurde	abstruse
279 (24)	merginile	marginile
279 (33)	totdeauna	totdeuna
279 (40)	degetelei	degetele
279 (42)	mie-m	mie-mi
279 (48)	dacă	daca
280 (11)	*dacă*	*daca*
280 (16)	deşeartă	deşertă
280 (36)	ce-n-semnează	ce-nsemnează

La pagina:	*În loc de:*	*Se va citi:*
281 (10)	trezire	trezvie
281 (40)	visător ?	visător !
281 (46)	el e	e el
282 (9)	ce a parcurs el, cînd n-a parcurs nimica	ce a percurs el, cînd n-a percurs nimica
282 (10)	dacă	daca
283 (26)	şi aceste	şi şi aceste
286 (47)	Prin urmare ai fost	Prin urmare tu ai fost
287 (3).	Willens	Wollens
287 (4)	(die Schale)	der schwache *,
287 (4)	hingehauchter	hingehauchte *
287 (4)	schrechlichsten	schrecklichsten
287 (4)	dass	das[s]
287 (5)	Schale	Scherbe
287 (6)	der Gefäss	das Gefäss
287 (6)	der vom Wein	das vom Wein
287 (7)	übertausende	abertausende
287 (16)	*4 v*	*42 v*
287 (17)	und immer	und nimmt immer
287 (18)	ein neuer	ein ewig neuer
287 (18)	selbigen	selbigem
287 (18)	wie irgend	* * *
287 (20)	Holz	Holze
287 (20—21)	Stecken geblebenen	steckengebliebenen
287 (21)	der Steckenbleibender	das Steckenbleiben
287 (22)	und	u[nd]
287 (24)	Fragen	Fragen,
287 (25)	leer	leer,
288 (4)	nici nu era	nici era
288 (24)	multe idei ipocondriace	multe alte idei ipocondriace
289 (2)	avuse	ceruse
289 (50)	ani ...	ani.
290 (9)	băiat	baiat
291 (11)	dacă	daca
291 (27)	Dacă	Daca
292 (30)	lusturit	lustruit
293 (37)	aceastei	acestei
293 (46)	într-un	într-alt
294 (22)	totdeauna	totdeuna
294 (27)	pre ... pre	prea ... prea
294 (33)	Nimănui	Nimărui
296 (16)	oriunde	orunde
296 (21)	tare, doamnă	tare. Doamnă
296 (24)	criierii	crierii
299 (3)	dar i se şedea	dar i se şi şedea
299 (7)	băiatul	băietul
300 (33)	Băh !	Beh !
301 (21)	pourquoi.	pourquoi ?
301 (23)	* * *	Dă-i
301 (26)	pre	prea
301 (26)	numai	numa
303 (3)	D-zeu să-l	D-zeu să-l *220 r*
303 (4)	ani	ai
305 (50)	întratita	într-atita
307 (15)	dacă	daca
307 (27)	cirşni	crişni
307 (57)	*306*	*307*
309 (27)	era un om chipos	era om chipos
310 (15)	paginile	paginele
310 (16)	Literele	Literile
310 (34)	presupunerea	presupunea
311 (27)	Să nu se creadă cumva cumcă	Să nu creadă cineva cumcă
311 (38)	care	cite
311 (42)	cu totul	cu totului
313 (25)	în luntre şi-	în luntre şi- *242 r*
313 (34)	Să-nterbi	Să-ntrebi

La pagina:	*În loc de:*	*Se va citi*
314 (19)	Boierul	Boieriul
314 (24)	nimănui	nimărui
315 (28)	acestei	astei
316 (13)	stratagemă	strategemă
317 (23)	treminul	terminul
317 (29)	esenţială *	esenţiale
317 (33)	dintre	dentre
318 (21)	dacă	daca
318 (22)	dacă	daca
318 (32)	după	dupre
321 (7)	parecă	parcă
321 (22)	pragul	geamul
321 (27)	spună	spuie
321 (34)	s-aducă	S-adună
322 (12—13)	resuniţiune *	resumţiune
322 (13)	resuniţiune *	resumţiune
324 (5)	şi-ntr-adevăr	şi-n adevăr
324 (10)	leagănă într-un	leagănă-ntr-un
324 (11)	coajă de natron	coajă albă de natron
325 (5)	cît şi mai jos	cît şi mai în jos
385 (6)	(1463—1511)	(1493—1541)

Sfârşit de volum